Lectura super mattheū cū q̄onib⁹

I

·Magistri Nicolai Coszlowsky·

Lectura seu postilla super Matheum cum questionibus Aug. de Ancona·

Lectura super Matthaeum cum quaestionibus Augustini de Ancona

Isti sunt tituli questionum in primo capitulo ewangelii beati Mathei

Utrum liber iste debeat dici liber generationis ihesu xpisti vel liber generationis ihesu xpisti
Utrum caro assumpta a dei filio per generationem temporalem fuit ex semine ade
Utrum xpistus secundum humanam naturam quam assumpsit debeat dici filius david et abrahe
Utrum corpus xpisti fuit formatum de terra sicut corpora aliorum hominum
Utrum modus narrandi quem tenuit matheus in generatione xpisti sit convenientior modo quem tenuit lucas
Utrum iudas peccavit mortaliter cognoscendo thamar nurum suam quam putabat esse meretricem
Utrum accipere uxorem non propter prolem sed solum causa delectationis sit meritorium
Utrum inter booz et ruth vel inter fidelem et infidelem possit esse matrimonium
Utrum adulterium vel fornicatio sit maius peccatum quam furtum vel homicidium
Utrum filii sint nobiliores parentibus
Utrum melius sit esse nobilem quam divitem
Utrum decens fuit xpistum nasci ex stirpe davidica
Utrum conveniens fuerit xpistum nasci de virgine
Utrum propter talem nativitatem beata virgo fuerit vere mater xpisti
Utrum vere potuit dici mater dei
Utrum ioseph vere potuit dici vir et maritus eius
Utrum conveniens fuit xpistum nasci de virgine desponsata
Utrum ioseph potuit esse dubius de impregnatione virginis
Utrum ioseph fuit iustus volendo occulte dimittere virginem
Utrum xpistus natus sit de spiritu sancto
Utrum xpistus fuit nomen conveniens sibi impositum
Utrum spiritus sanctus potuit dici pater xpisti
Utrum solempnitas nuptiarum sit de essentia matrimonii
Utrum prohibitio nuptiarum a lxx usque ad octavam pasche intelligatur inclusive vel exclusive
Utrum tempore quadragesime possit contrahi matrimonium secundum statuta ecclesie
Utrum si celebrentur nuptie tali tempore interdicto impediatur contractum
Utrum ioseph cognovit virginem postquam genuit filium suum primogenitum

Isti sunt tituli questionum in secundo capitulo beati Mathei

Utrum nativitas debuerit magis nunciari prius quam pastoribus
Utrum magi propter eorum incredulitatem apte monstraret dei filium esse incarnatum
Utrum in tam brevi tempore ut in xiii diebus magi ab oriente venire potuerunt
Utrum conveniens fuit xpisti nativitatem herodi manifestari
Utrum ipse herodes turbatus fuit de nativitate xpisti
Utrum iudei vere vel ficte fuerint de nativitate xpisti turbati
Utrum conveniens fuit xpistum nasci in bethleem
Utrum proprium sit tyrannorum turbari de dominio et principatu aliorum
Utrum conveniens fuit locum nativitatis xpisti sciri per prophetam
Utrum in hora nativitatis contingit hominem esse bene vel male fortunatum
Utrum in actibus corporalibus contingat unum esse magis fortunatum quam alium

Vtru respectu diuine prudencie contingat aliquem esse fortunatum
v Vtru stella illa quam viderunt magi fuit consimilis alijs celestibus stellis
Vtru magi ab angelis malis uel bonis fuerint edocti
Vtru magi adorauerunt xpm adoracione latrie que soli deo debetur
Vtru adoracio magorum conuenienti modo facta fuit
Vtru ewangeliste in narrando misterium natiuitatis xpi fuerint contrarij uel defectuosi
Vtru conueniens fuit xpm in egiptum fugere
Vtru licitum sit sompnia obseruare
Vtru sompnia sint signa et presagia aliquorum futurorum
v Vtru herodes pueros occiderit in ipsa xpi natiuitate uel biennio post quam xpus natus est
Vtru xpus fuit in templo presentatus ante puerorum interfectionem uel post
Vtru propter talem occisionem pueri illi fuerint vere martires
Vtru sola confessio fidei sit causa martirij
Vtru congruum fuit xpm egiptum dimittere et venire in terram israel
Vtru querentes xpm occidere fuerint plures uel vnus
Vtru ioseph timuerit ire in iudeam uel in urbem
Vtru xpus debuit nominari nazarenus magis quam bethleemita
Ista sunt tituli questionum in tercio capitulo beati math.
Vtru congruum fuit xpm habere iohannem suum precursorem
Vtru iohannes fuerit precursor xpi existens in vtero matris
Vtru iohannes fuit vox clamantis in deserto
Vtrum iohannes parauerit vias domini et rectas fecerit semitas eius
Vtru iohannes per orationem patris fuit generatus
Vtru fuerit sanctificatus antequam circumcisus et baptisatus
Vtru congruum fuit iohannem sic asperam vitam facere ut narrat ewangelista
Vtru decens fuerit eum baptisare ante xpm
Vtru congrua forma baptisandi fuit vsus
Vtru baptisati sine dignis fructibus penitencie possint saluari
Vtru greci uel qui non baptisantur in forma ecclesie saluentur
Vtru ficta intencio impediat effectum baptismi
Vtru penitencia quam predicabat iohannes remittet peccata
Vtru possit [aliquis] cognoscere se facere dignos fructus penitencie
Vtru sit gloriandum de nobilitate progenitorum
Vtru in baptismo iohannis remitteretur peccatum originale
Vtru baptismo iohannis solus xpus debuit baptisari
Vtru baptismus iohannis statim debuit cessare xpo baptisante
Vtru baptisati baptismo iohannis iterum erant baptisandi baptismo xpi
Vtru iohannes dixerit verba mathei de calciamentis xpi uel verba aliorum trium ewangelistarum

Utru in p̄nti vita caro xp̄i possit p̄fecte purgari vel mundari
Utru conueniens fuit xp̄m baptisari
Utrum fuit baptisatus baptismo suo vel baptismo Johannis
Utru fuerit primus vel vltimus baptisatus a Johanne
Utru fuit conueniens q̄ baptisaretur in Jordane
Utrum debuit in tricesimo anno baptisari
Utru ep̄us vel p̄sbr ante xxx annos debeat ordinari
Utru in defectu temporis etatis ꝯ sacre summus potifex possit dispensare
Utru sp̄us s̄tus cognouit xp̄m anteq̄ sp̄us s̄tus descenderet sup eu
Utru xp̄o baptisato celi sunt apti
Utru sp̄us s̄tus in sp̄e colube sup xp̄m descenderit
Utru illa columba fuit vera vel ymaginaria
Utru sp̄us s̄tus semel sup xp̄m descenderat
Utru in tali missione visibili p̄ma vox sit audita

Isti sunt tituli q̄onum in q̄rto capitulo b̄ti Mt.

Utru conueniens fuit xp̄m a dya° temptari
Utru xp̄us cont̄ dya^m iustu bellum h̄uit
Utrum conueniens fuit q̄ temptaret̄ in deserto
Utru omnis temptacio xp̄i a dyabolo facta sit in desto
Utru semel tm̄ vel plures a dya° sit temptatus
Utru post ieiunium 40 dies potuit suspicari xp̄m esse dei filiu
Utru p̄ viciu gule p̄mus homo fuit de padiso expulsus
Utru viciu gule sit semp mortale p̄ctm
Utru sit viciu capitale
Utru pluribus modis contingat homiem p̄ gulam peccare
Utru sine p̄cto vnus homo possit vti delicaciori cibo q̄ alius
Utru fuit temptacio inanis gl̄e si filius dei es mitte te deorsum
Utru inanis gl̄a sit filia superbie
Utru inanis gl̄a sit semp p̄ctm mortale
Utru inanis gl̄a sit viciu capitale
Utru in s̄tis viris inanis gl̄a h̄eat magis locu q̄ luxuria vel gula
Utru p̄ solam tep̄tacōm auaricie dyabolus fuit a xp̄o repellendus
Utru auaricia semp sit p̄ctm mo̅rle
Utru in momento dyabolus omnia regna mundi potuit xp̄o ond̄e
Utru dya' possit diuicias dare cui placet
Utru dya' sponte ꝯ voluntarie xp̄m reliquit
v Utru angeli qui accesserunt ministraret xp̄o in corpali refectione
Utru p̄t incarceracōm Johis xp̄us debuit iudeam relinquere
Utru stati incarcerato Johe xp̄us debuit p̄dicare

¶ Utrum suam predicationem debuerit incipere a penitentia
¶ Utrum debuerit predicare simul iudeis et gentilibus
¶ Utrum debuit predicare verbo vel scripto
¶ Utrum predicare debuit publice vel occulte
¶ Utrum scripserit aliquos libros in quibus suam doctrinam tradiderit
¶ Utrum solum de gente hebrea apostoli fuerunt eligendi
v ¶ Utrum de arte piscatoria fuerunt eligendi magis quam de alia
¶ Utrum consanguinei christi et inter se fuerunt eligendi
v ¶ Utrum nominatim et bini sint omnes a christo electi
v ¶ Utrum a sequentibus christum sint omnia temporalia relinquenda
¶ Utrum propter sequi christum et introitu religionis sit pater in necessitate dimittendus
v ¶ Utrum de electione apostolorum sit concordia inter evangelistas
¶ Utrum demones possint facere homines lunaticos
¶ Utrum demones possint facere homines arrepticios
¶ Utrum demones possint facere homines maleficos
¶ Utrum demones possint facere hominibus malas cogitationes immittere
¶ Utrum demones possint cogitationes hominum cognoscere
¶ Utrum demones possint cogitationes hominum inflammare
¶ Utrum demones possint facere vera animas defunctorum vivis apparere
Ista sunt tituli sermonis in quinto capitulo beati augustini.
v Utrum illum sermonem et illas beatitudines christus in monte docuit
v Utrum sit tantum una beatitudo vel octo
v ¶ Utrum sola paupertas in spiritu et voluntaria sit beatificanda
¶ Utrum quanto paupertas maior tanto maior beatitudo sibi debeatur
¶ Utrum omnes mori vivendi in paupertate sint equales
¶ Utrum mitibus debeatur maior beatitudo quam pauperibus
¶ Utrum lugentibus maior beatitudo reddatur quam mitibus vel pauperibus
¶ Utrum ad beatitudinem requiratur quod homo omnes iniurias debeat ignorare
¶ Utrum civitas vel regnum sine iustitia possit diu stare
v ¶ Utrum misericordia cui debetur beatitudo debeat esse annexa iustitia
¶ Utrum in hac vita homo possit habere perfectam pacem
¶ Utrum in hac vita homo possit deum videre
¶ Utrum omnes qui patiuntur propter iustitiam sint beati
¶ Utrum solum qui patiuntur propter non adoranda ydola sint beati
¶ Utrum prelati et doctores ecclesie possint dici sal terre
¶ Utrum si prelatus evanuerit per diffamationem et notoria peccata sit honorandus
¶ Utrum prelato aperte infamato in peccato sit obediendum
¶ Utrum prelatus aperte criminosus alterius criminis possit esse iudex
¶ Utrum per motionem possit et debeat intelligi

Utrum per civitatem supra montem positam intelligi debeat ecclesia fidelium
Utrum xpistus solverit veterem legem vel non
Utrum xpistus veterem impleverit
Utrum sine lege xpisti quis possit veteris legis precepta servare
Utrum lex vetus et lex nova debeant dici due vel una
Utrum humana debeat observari secundum verba legis
Utrum observatio legis humane obliget hominem in foro conscientie vel solum in foro iudiciali
Utrum solvens precepta legis minimus in regno celorum debeat vocari

Isti sunt tituli questionum in sexto capitulo beati Augustini

Utrum omnis qui occidit reus sit iudicio
Utrum omnis qui irascitur fratri suo sit reus eterno iudicio
Utrum semper ira que est accensio sanguinis circa cor sit peccatum
Utrum ira que est appetitus vindicte semper sit peccatum
Utrum irasci fratri quandoque sit licitum et utile
Utrum ira sit vicium capitale
Utrum odium differat ab ira
Utrum reconciliatio fratris fienda sit intelligenda ad litteram corporaliter vel spiritualiter
Utrum reconciliatio talis sit fienda corde vel verbo
Utrum adversarius cui teneamur consentire in via sit homo vel dyabolus
Utrum minister cui tradidit deus potestatem sit angelus bonus vel malus
Utrum de carcere inferni quis possit per solutionem peccatis exire
Utrum videre mulierem ad concupiscendum eam sit peccatum mortale
Utrum non mechari non concupisces sint duo precepta
Utrum ornare se ut a videntibus concupiscatur sit peccatum mortale
Utrum eruptio oculi vel abscisio manus intelligatur corporaliter vel spiritualiter
Utrum abscidens aliquod membrorum suorum sit irregularis
Utrum si quis moriatur per abscisionem suorum membrorum censendus esset homicida
Utrum in lege nature repudiatio uxoris potuit fieri in lege Moysi
Utrum talis repudiatio sine peccato potuit fieri ex dispensatione divina
Utrum uxor repudiata sine peccato potuit alium virum capere
Utrum uxor repudiata sine peccato potuit ad priorem virum redire
Utrum causa repudiationis in libello scribebatur
Utrum iuramentum ex precepto semper sit observandum
Utrum iurare per creaturam semper sit peccatum
Utrum iurare per deum sit magis obligatorium quam iurare per creaturas
Utrum non periurare sit mandatum prime tabule vel secunde
Utrum periurium sit maius peccatum quam homicidium
Utrum requirere iuramentum ab aliquo sit peccatum mortale
Utrum christiani recipientes iuramenta sarracenorum et aliorum infidelium qui per ydola eorum mortaliter peccent

¶ Utru lex moysi omem culpam puniret pena talionis
¶ Utru pena talionis p legem ewangelicam sit remota
¶ Utru sine pcto aliquis possit iniuria sibi illatam repelle
¶ Utru sine pcto aliquis possit rem sua in iudicio repete
¶ Utru sine pcto aliquis possit rem qua proximus sibi petit denegare
¶ Utru sine pcto aliquis possit de pecunia mutuata aliqua comoditate recipe
v ¶ Utru ex pcepto oms teneamur bnfacere illis qui psequuntur nos
¶ Utru ex pcepto teneamur diligere inimicos et pctores
¶ Utru ex pcepto teneamur diligere demones et illos qui sunt in inferno
¶ Utru diligere amicu sit maioris meriti q diligere inimicum
¶ Utru diligere bnfactorem sit maioris meriti q diligere bnficiatum
¶ Utru elemosina sit fienda in occulto ep ul in manifesto
¶ Utru sit fienda p dextram nesciente sinistra
¶ Utru elemosina liberet hominem a pena purgatorij ul no
¶ Utru elemosina liberet hominem a pcto mortali ul no
¶ Utru liberet hoiem infidelem ab infidelitate sua ul no
¶ Utru si elemosina fiat ab existente in mortali pcto psit illis qui sunt in purgatorio
¶ Utru ad petendu aliquid deo oro sit necia
Isti sunt tituli questionum septimi capli bti ...
Utru orandu sit in publico ul in pvato
Utru orandu sit mente ul voce
¶ Utru terminate sit aliquid in orone petendu ul voluntati dine totu relinquendum
¶ Utru in orone sit multu loquendum ul parum
¶ Utru sit orandu stando rectus ul genu flexo
¶ Utru oro dnica sit excellentior omi alia orone
¶ Utru in orone dnica contineatur vij peticones tm
¶ Utru oranti liceat alia pete pter illa q in dnica orone ptinetur sine pcto
¶ Utru vij peticonibus contentis in orone dnica vij dona sps sti rndeat
¶ Utru illis vij donis corndeant vij btitudines sup nominate
¶ Utru in orone dnica conuenienius deus inuocaret nomie dni q nomie patris
¶ Utru in orone dnica conuenienius dicitur pr meus q pr nr
¶ Utru conuenienius dicet orans qui e in celis q qui e in celis
¶ Utru conuenienius dicet orans manifestet nomen tuu q sctificet nomen tuu
¶ Utru orans conuenienius dicet sctificent nomia vra q nomen tuu
¶ Utru orans conuenienius dicet adueniat iudiciu tuu q regnum tuu
¶ Utru nunc xpus regnet in mundo
¶ Utru xpus in fine sculi regnaturus sit sup malos et malos
¶ Utru adueniente xpi regno omia regna debeat euacuari
¶ Utru finito iudicio xpus sup bonos sit spualr regnaturus

Utrum de quatuor exposicionibus augustini una sit melior alia
Utrum orans conveniencius dicet facias voluntatem tuam quam fiat voluntas tua
Utrum orans conveniencius dicet fiat voluntas tua in nobis quam fiat in celo et in terra
Utrum ex precepto teneamur velle quod deus vult
Utrum ex precepto teneamur velle sicut ipse vult et modo quo vult
Utrum licitum sit petere omni die panem corporalem
Utrum licitum sit petere omni die panem sacramentalem
Utrum licitum sit petere omni die panem spiritualem
Utrum licitum sit petere pecuniam
Utrum scientibus qui sunt in patria conveniat hanc oracionem facere vel dicere
Utrum sepius inducunt dicere dimitte nobis debita nostra
Utrum inducunt beata virgo dicere
Utrum semper ista peticio in petente impleatur
Utrum dicens solum dimitte nobis debita nostra absolucionem consequatur
Utrum non intendens dimittere debitoribus suis debeat hanc oracionem dicere
Utrum omnia peccata sint debita que nos dei debitores constituant
Utrum deus semper nos liberet a malo
Utrum quandoque deus cicius liberet a malo peccatores quam iustos
Utrum sit orandum quod deus liberet hominem a mala morte
Utrum sit orandum quod deus liberet nos a persecucionibus tyrannorum
Utrum temptare sit idem quod dubitare
Utrum dyabolus possit nos temptare non missus a deo
Utrum dyabolus loquitur cum deo cum petit nos temptare per se ipsum vel mediante alio
Utrum dyabolus esset annichilatus vel religatus in inferno verum esset dicere nos temptari a dyabolo
Utrum seignantes vidue quam alie vel persone debeant hanc oracionem dicere
Utrum ex precepto sint aliqua tempora ad ieiunandum statuta
Utrum non observans illa tempora semper sit transgressor precepti — hanc vigilias
Utrum omnia tempora instituta ad feriandum ad solempnizandum sit instituta ad ieiunandum ita quod
Utrum viventes lacticiniis tempore ieiuniorum solvat ieiunium ecclesie
Utrum ieiunantes diebus dominicis faciant ordinacionem ecclesie
Utrum ex precepto ecclesie ieiunare sit semel tantum in die comedere
Utrum cum nativitas domini venit die veneris sit licitum comedere carnes
Utrum divicias et paupertates conveniat homini ex natura habere
Utrum habere proprias possessiones et proprios thesauros sit contra ius naturale
Utrum esset melius omnia bona temporalia esse communia quam propria
Utrum aliquis per artem et propriam industriam possit se divitem facere et divicias congregare
Utrum thesaurizare et divicias congregare sit mortale peccatum
Utrum quis possit divicias et temporalia bona contempnere tali in temptacione quod sit peccatum mortale
Utrum sit possibile duobus dominis servire

¶ Utrum solus deus christianorum non compatiatur secum coli aliquid tamquam deum
¶ Utrum deus possit ab aliquo odio haberi
¶ Utrum homo teneatur laborare et suo labore victum et vestitum querere
¶ Utrum aliquis absque transgressione precepti possit a tali labore excusari
¶ Utrum providencia dei magis ad gubernacionem hominum quam aliorum animalium se extendat
¶ Utrum per textum ewangelii sollicitudo circa victum et vestitum sit prohibita
¶ Utrum circa vite necessaria sit aliquid in crastinum servandum vel providendum
¶ Utrum ad futuram provisionem victualium iudicio astrorum sit licite utendum
¶ Utrum querentibus primum regnum dei sicut ista victualia et temporalia adiciantur vel apponantur
¶ Utrum omne iudicium per textum ewangelii sit interdictum et prohibitum

Ista sunt tituli questionum vij. capituli Mathei

¶ Utrum eodem iudicio quo quis iudicat alium debeat ipse iudicari
¶ Utrum fides in iudicando possit reum cogere ad confitendum illud ad quod sequitur mors sui vel aliorum
¶ Utrum existens in peccato mortali possit sine peccato alium corripere vel iudicare
¶ Utrum prelati christianorum debeant infidelibus sacram scripturam exponere
¶ Utrum infidelibus querentibus de hiis que sunt fidei per doctores ecclesie sit respondendum
¶ Utrum omnis qui petit aliquid a deo exaudiatur
¶ Utrum in omni peticione illa tria sint observanda petere querere et pulsare
¶ Utrum lex naturalis sit mutabilis
¶ Utrum non facere alteri quod sibi non vult fieri sit preceptum legis nature
¶ Utrum lex naturalis per peccatum possit corrumpi et annichilari
¶ Utrum via eundi ad eternam vitam sit stricta vel spaciosa
¶ Utrum mali christiani sint dicti mali prophete et falsi
¶ Utrum mala arbor et mala voluntas possit bonos fructus et bona opera facere
¶ Utrum per bonos fructus et bona opera bonus homo possit a malo cognosci
¶ Utrum per bonos fructus et bona opera bonus homo angelus possit a malo discerni
¶ Utrum mali homines possint dicere domine domine
¶ Utrum mali homines possint prophetare
¶ Utrum mali homines possint demones eicere et a corporibus possessis expellere
¶ Utrum homo absque eo quod audiat verba dei possit salvari
¶ Utrum homo in verbis dei et in hiis que sunt fidei falso modo possit informari
¶ Utrum falso modo in hiis que sunt fidei informatus et instructus dampnetur
¶ Utrum audiens verba dei et non faciens possit salvari

Ista sunt tituli questionum viij capituli beati Mathei

¶ Utrum mundatus a lepra peccati per contricionem teneatur se presentare sacerdotibus et sibi confiteri
¶ Utrum statim peccator teneatur confiteri vel expectare tempus ab ecclesia institutum
¶ Utrum ille centurio cuius servum dominus sanavit fuit ille idem qui viso terremotu in passione Christi miratus
¶ Utrum in sumpcione corporis Christi sit magis dicenda verba centurionis quam verba Zachee publicani

¶ Utrum fides Centurionis fuit maior fide aplorum
¶ Utrum in tenebris infernalibus debeat esse corporalis fletus
¶ Utrum sacerdos sine pcto pro absolutione possit aliquid petere
¶ Utrum pctor teneatur aliquid offerre sacerdoti cui confitetur
¶ Utrum xpus in hoc mundo debuit uti maxima paupertate
¶ Utrum retinendo fuit discipulum a sepultura patris fecit contra ius naturale
¶ Utrum pctores sint ecclesiastice sepulture tradendi
¶ Utrum pueri morientes dum portantur ad bapt. sint i cimiterio sacro sepeliendi
¶ Utrum motus et tempestas in mari oriatur naturaliter
¶ Utrum mare naturaliter fluat et refluat
¶ Utrum mare naturaliter crescat et decrescat
¶ Utrum terra naturaliter sit super mare et super aquas fundata
¶ Utrum navicula possit fluctibus maris submergi et periclitari
¶ Utrum demones cognouerunt xpm esse dei filium
¶ Utrum ex presencia xpi torquentur magis quam ante
¶ Utrum plures demones in uno corpore possint stare
¶ Utrum porci et serpentes sint animalia demonibus magis conformia quam alia
¶ Utrum decens fuit xpm permittere demones in porcos intrare

Isti sunt tituli questionum .x. cap. ewangelii mathei

Utrum solus deus possit remittere pcta
Utrum xpus inquantum homo potuerit pcta dimittere
¶ Utrum infirmitas corporalis semper proveniat ex pcto hominis
¶ Utrum iudei per miracula facta per xpm potuerint cognoscere ipm esse dei filium
¶ Utrum vocacio mathei fuerit miraculosa
¶ Utrum principes et comunitates terrarum iuste possint tributa et pedagia imponere
¶ Utrum clerici et religiosi ad talia soluenda possint iuste constringi
¶ Utrum cum publicanis et publicis pctoribus sit licitum comedere
¶ Utrum mulier illa emoroyssa habuit fidem de xpo
¶ Utrum mors filie principis possit dici sompnus
¶ Utrum prius sit expulsio culpe quam infusio gracie
¶ Utrum xpus magis filius dauid quam abrahe fuit appellandus
¶ Utrum xpus preceperit aliquid quod non fuit factum
¶ Utrum demon possit facere hominem mutum et surdum
¶ Utrum qui facit eum surdum semper faciat eum mutum
¶ Utrum demon in virtute principis demoniorum possit ab aliquo expelli
¶ Utrum pietas xpi in faciendo miracula filiis fuit pietati pharisaeorum pro iusticia
¶ Utrum populus semper debeat orare dominum messis ut mittat operarios in messem suam

Isti sunt tituli questionum .xi. cap. ewangelii mathei

Utrum xpus debuerit habere .xii. aplos
Utrum xpus debuit habere .lxx. discipulos

Utrum episcopi representent personas apostolorum
Utrum presbiteri et archidiaconi representent personas discipulorum
Utrum sit de perfectione vite apostolice non habere nec portare pecuniam
Utrum sit de perfectione vite apostolice non habere calciamenta et vestimenta
Utrum sit de perfectione vite apostolice non habere possessiones in communi
Utrum episcopi personas apostolorum representantes sine peccato possint habere
Utrum predicantes primum debeant uti prudencia
Utrum debeant cogitare et premeditari quid debeat querentibus respondere aliquid proprium
Utrum si quis non perseverat usque in finem possit salvari
Utrum conveniens fuit perfectioni apostolorum fugere persecutores
Utrum magister semper sit maior et dignior suo discipulo et dominus servo
Utrum Christus tradiderit sua doctrina apostolis in tenebris et in occulto
Utrum deus specialem curam habeat de sanctis viris et de illis qui eius imitantur vestigia
Utrum absque confessione Christi quis possit salvari
Utrum venit pacem mittere in terram
Utrum Christus posuerat inter homines gladium
Utrum homo sine peccato parentes et se ipsum odire
Utrum hospites et receptores apostolorum et predicatorum mereantur

Isti sunt tituli questionum xi capituli ewangeliste Mathei

Utrum Johannes dubitavit de adventu Christi
Utrum Johannes fuit propheta
Utrum Johannes fuit angelus
Utrum maior inter natos mulierum
Utrum regnum celorum sit vim passum post adventum Johannis
Utrum Johannes fuit Helias
Utrum pena dampnatorum umquam debeat terminari
Utrum pena unius dampnati possit esse remissior pena alterius
Utrum pena Judeorum debeat esse maior quam Sodomorum
Utrum pena christianorum debeat esse maior quam pena Judeorum vel pena paganorum
Utrum pena clericorum maior esse debeat quam pena laicorum
Utrum pena dampnatorum precibus aliquorum vivorum et suffragiis possit mitigari
Utrum Christus fuit occultatus sapientibus et revelatus parvulis
Utrum omnia que habet sint filio communicata et tradita
Utrum filius cognoscatur ab alio quam a patre
Utrum iugum Christi sit suave et onus eius leve

Isti sunt tituli questionum xii capituli beati Mathei

Utrum sabbatum semper sit servandum secundum sensum spiritualem
Utrum sabbatum sit semper servandum secundum sensum litteralem
Utrum sabbatum sit mutatum in diem dominicum divina auctoritate vel humana

Utrum die dominica sine peccato possit fieri forum emptionis et venditionis
Utrum bellare et piscari die dominica sit licitum
Utrum civitas unita sit fortior se ipsa divisa
Utrum dyabolus solo digito dei eiciatur et expellatur
Utrum christus in quantum homo fuit fortior dyabolo et quolibet angelo
Utrum qui non est cum deo semper sit contra christum
Utrum peccatum commissum in spiritum sanctum sit ita grave quod non remittatur in presenti nec in futuro
Utrum remissio peccatorum attribuatur spiritui sancto
Utrum peccatum in spiritum sanctum tribus modis appelletur
Utrum sit peccatum signum de celo a deo querere
Utrum dyabolus semel expulsus ab aliquo iterum possit ad eum redire
Utrum omnis demon sit nequior et fortior alio ad impugnandum
Utrum beata virgo peccaverit vice maius ipse petens loqui christo predicante
Ista sunt tituli questionum xiii capituli beati matthei
Utrum christus debuit in parabolis predicare
Utrum parabole ille omnes sint vere secundum sensum litteralem
Utrum divicie habeant hominem suffocare
Utrum omni habenti sit dandum et non habenti auferendum quod habet
Utrum triplex fructus sufficiat triplicem hominum statum
Utrum heretici solum debeant dici zizania
Utrum heretici statim in presenti sint extra ecclesiam ponendi et in ecclesia tolerandi
Utrum demon possit hominem dormientem temptare
Utrum demon possit hominem errore et falsitatem inspirare
Utrum demon possit corpus hominis ad pollucionem et corruptionem provocare
Utrum sacra scriptura sit thesaurus absconditus
Utrum sciencia possit emi vel vendi sine peccato
Utrum solum sciens novum et vetus testamentum dicatur scriba doctus in regno celorum
Utrum nemo propheta sit acceptus in patria sua
Ista sunt tituli questionum xiiii capituli beati matthei
Utrum homo vovens iniuste iurare teneatur votum servare
Utrum herodes propter iuramentum potuit ab homicidio excusari
Utrum in iuramento possit per hominem dispensari
Utrum ille cui sit iuramentum possit iurantem a iuramento absolvere
Utrum fuisset maius miraculum panes de novo creare quam illos ita multiplicare
Utrum talis multiplicatio panum sit facta in panes ordeaceos vel triticeos
Utrum in refectione populi semper sit necessaria panis fractio
Utrum solum in sumptione cibi facienda sit gratiarum actio
Utrum sine peccato quis possit placationem et dominacionem appetere
Utrum sine peccato quis possit placationem et dominacionem corporalem fugere
Utrum ambulatio christi vel petri super mare fuerat vera vel fantastica

Utrū illa inmersio petri fuit ex pc̄o infidelitatis
Isti sunt tituli questionū xv · cap' bti ath'
trum i honore parentum eos subueniendo intelligatur
Utrū p votū dīne oblacōis filius absoluat' a subuencione parentum
Utrum p votum peregrinacionis filius a subuencione parentum absoluatur
Utrū p votū ieiunij 2 maceracionis corporis aliquis absoluat' a subuencione parentum
Utrum p votū religionis hō a p'dā subuencione parentum absoluatur
Utrū filius emancipatus a pr̄e a subuencione parentū sit absolutus
Utrū xp̄us in sua doctrina perturbacōnē 2 scandalum iudeorum debuit vitare
Utrū doctor ecclesiasticus scandalū suorum auditorum vitare debeat
Utrū omē qd intrat in os nā exit expellat ul aliq inhonestate nē humane comitatur
Utrū anima hominis principalius sit in corde q in aliis membris
Utrū chananeis primo fuit nomē seruitutis impositum
Utrū decens fuit mulieri chananee nō rn̄dē
Utrum fides illius mulieris chananee fuit magna
Utrū filij in fide parentum possint a demonio liberari
Utrū xp̄o sit ꝓprium misereri
Utrū xp̄o sit ꝓprium nos a miseriis sublevare
Utrū omnibus misereri sit actus virtuosus 2 meritorius
Utrū melius sit homi hr̄e miam ul caritatem
Utrū omnia que excludunt 2 impediunt miam in homine sunt pc̄ta
Isti sunt tituli questionū xvj · cap' eiusdem sc̄i ath'
trū p signa que apparent in celo hō possit iudicare diluuiū aquarum nō ee futurum
Utrū p arcū apparentē in nubibus hō possit iudicare nō ee futurum diluuium aquarum
Utrū doctrina phariseorum fuit mala 2 a malo deo data
Utrū doctrina veteris testamenti fuit a xp̄o reprobata
Utrū petrus ul alij apl'i cognouerunt xp̄m ee filiū dei ante illam petri confessionem
Utrū petrus fuit constitutus a xp̄o caput totius ecclē
Utrū soli petro ptās regendi ecclīam sit singlariter concessa
Utrū alij apl'i immediate a xp̄o eorum ptātem receperint ul mediante petro
Utrū pp̄ possit aliq ligare 2 soluē post mortem ul soli dū viuit sup terram
Utrum dampnatus ul iudicatus p aplicam sntiam possit ad aliquē appellare
Utrū antequam xp̄us pateretur apl'i p'dicauerunt eū ihm xp̄m
Utrū petrus peccauit increpando xp̄m
Utrū xp̄us de uerbo petri fuit scandalizatus
Utrū sequendum p' xp̄m tria sunt necessaria
Utrū quis uolendo aīam suā saluare p'dit illam
Isti sunt tituli questionū xvij cā eiusdem ath'
trū ante suam passioem xp̄s debuit transfigurari 2 gl'osam claritē ondē
Utrū illa claritas fuit vera 2 eadē cū clarite corporum aliorum sctōrum

¶ Utrum cum claritate tali debuit apparere moyses et helyas
¶ Utrum solum tribus apostolis talis claritas debuerit ostendi
¶ Utrum in tali claritate tota trinitas fuit manifestata sicut in baptismo
¶ Utrum cum demonium vexat hominem semper talis vexatio sit ex peccato
¶ Utrum sit aliquod genus demoniorum quod non nisi oratione et ieiunio expellatur
¶ Utrum fides propter suam puritatem grano synapis comparetur
¶ Utrum apostoli quandoque montes fecerint transferri de uno loco ad aliud
¶ Utrum solvere tributum conveniat ex precepto homini
¶ Utrum etiam teneatur tributum solvere clericus
¶ Utrum christus inquantum homo esset obligatus ad soluendum tributum
¶ Utrum propter scandalum vitandum homo teneatur solvere quod non tenetur
¶ Utrum scandalum sit dictum vel factum minus rectum occasionem ruine alteri prebens
¶ Utrum scandalum sit peccatum mortale
¶ Utrum scandalum semper sit pusillorum vel possit esse perfectorum
¶ Utrum necesse sit esse scandalum
¶ Utrum intrare religionem et dare elemosinam sit admittendum propter scandalum
¶ Utrum sint solatria que propter scandalum dimittenda non sunt
¶ Utrum angeli sint ad custodiam hominum deputati
¶ Utrum angeli custodientes homines semper videant faciem patris qui in celis est
¶ Utrum angeli custodientes quandoque dimittant homines quos custodiunt
¶ Utrum quot sunt homines custoditi tot sint angeli custodientes
¶ Utrum angeli custodientes gaudeant de salvatione illorum quos custodiunt
¶ Utrum in baptismo vel in nativitate homo recipiat angelum
¶ Utrum homo in statu innocencie habuisset angelum custodem
¶ Utrum antichristus debeat habere angelum bonum custodem
¶ Utrum quilibet teneatur ex precepto corripere fratrem suum
¶ Utrum quilibet teneatur corripere fratrem de quolibet peccato
¶ Utrum si correptio non audiat teneatur homo dicere ecclesie vel prelato
¶ Utrum teneatur correptor unum vel duos testes secum habere
¶ Utrum si homo credat correptionem secretam non prodesse teneatur ipam observare ut per testes conuincat
¶ Utrum si per monitionem secretam se corrigit utrum sit dicere iudici vel prelato
¶ Utrum si iudex vel prelatus precipiat subdito sibi dicere peccatum occultum quod solus ipse scit teneatur obedire
¶ Utrum ad preceptum iudicis vel prelati subditus teneatur dicere secretum quod fidei sue commissum est
¶ Utrum omni tempore penitencia sit concedenda peccatoribus
¶ Utrum penitencia solum in extremis valeat ad remissionem peccatorum
¶ Utrum per ingratitudinem peccata prius confessa redeant
¶ Utrum dampnatis valeat pena quam portant ad satisfactionem tributorum debitorum
¶ Utrum peccata commissa in deum sint graviora quam peccata commissa in proximum

Isti sunt tituli questionum ca. xix in evo. bti ag.

Utru matrimonium soluat ppt fornicacom carnalem
Utru matrimonium soluat ppt infidelitate 2 pp fornicacom spualem
¶ Utru homo inficiens adulterio vxore 2 fornicaria pena homicidii deat puniri
¶ Utru liceat alicui ppt regnum celorum acquirendu se castrare
¶ Utru castrantes se ipos sint irregulares
¶ Utru p imposicom manus statim pueris sacramentu confirmacois a xo fuit institutum
¶ Utru p sacram confirmacoms contrahit spualis cognacio sicut p baptismu
¶ Utru p vende oia 2 dare paupib; ho ponat in via pfectois
¶ Utru ho vendes oia 2 relinqns pauperib; efficiat sic pfectus q acqrat os virtutes
¶ Utru possessor diuiciarum absq; difficultate possit regnum celorum intrare
¶ Utru apli pius sunt vocati a xpo ad statu religiois q ad statu placois
¶ Utru relinqns oia ppt xpm 2 sequentes eu debeant consequi pmiu aplorum
¶ Utru solum apli debeant cum xpo iudicare
¶ Utru apli magis spalr debeant iudicare iudeos q gentiles

Isti sunt tituli qonum xx. ca. in evo. bti ag.

Utru xpus sit peccator singularis eccie
Utru apli 2 alii opari eccie mercenarii possint dici
¶ Utru p denariu diurnum etna btitudo intelligat
¶ Utru elci 2 pdestinati sint pauciores repbatis
¶ Utru oms homines ad etnam btitudine sint vocati
¶ Utru passio 2 mors xpi fuit pdicenda aplis
¶ Utru pete stare ad dextram 2 sinistram xpi fuit pctm
¶ Utru sace stare ad dextram vl sinistram conueniat patri 2 no filio
¶ Utru indignacio aplorum fuit pctm emulacois 2 inuidie
¶ Utru pmatus ecclasticus differat a pmatu gentilium
¶ Utru sanitas corporalis sit in orone petenda
¶ Utru oms sanati 2 curati a xpo corpalr fuerunt pius ab eo illuiati 2 curati spualr
¶ Utru ad illuiacom cecorum xps semp debuit uti aliq° signo ssibili ut sputo vl tactu = Cmanus
¶ Utrum cecitas oclorum 2 cordis infirmitas veniat hoi ex pcto

Ista sunt tituli qonu xxi. ca. in evo. bti ag.

Utru dextes sunt xpm velim intre cu regali honore in sua passione
Utrum fuit possibile xpm sup asina 2 pullum eius sede
¶ Utru sacrilegi eiciendi sint de eccia
¶ Utru eiciendi sint de eccia vsurarii
¶ Utru expellendi sint de eccia symoniaci
¶ Utru i ficulnea vl alia creata carete rone possit ee pctm
¶ Utru apli in eorum orone semp fuerunt exauditi

¶ Utrum baptismus Johannis fuit a deo vel ab homine
¶ Utrum dicens fuit per xpm occultare veritatem phariseis quam querebant
¶ Utrum per duos filios clerici et laici intelligantur
¶ Utrum Johannes venit ad iudeos per viam iustitie
¶ Utrum pharisei cognoverunt xpm esse heredem et dei filium per naturam
¶ Utrum motivum iudeorum ad occidendum xpm fuit cupiditas vel invidia
¶ Utrum qui condempnat seipsum possit ab aliquo absolvi

Isti sunt tituli questionum xxiiii capituli in evangelio beati Mathei

Utrum negligencia sit peccatum mortale
Utrum occupatio rerum temporalium excuset hominem a peccato
¶ Utrum per vestem nuptialem intelligatur caritas
¶ Utrum certus sit numerus electorum
¶ Utrum numerus electorum sit minor numero dampnatorum
¶ Utrum consilium iudeorum contra xpm fuit peccatum mortale facientium
¶ Utrum dicentes xpo scimus quia verax es et viam dei in veritate doces fuerunt adulatores
¶ Utrum phariseorum adulatio fuit peccatum mortale
¶ Utrum semper ypocrisis et simulatio sit peccatum mortale
¶ Utrum xpiani per adventum xpi sint absoluti a tributis solvendis
¶ Utrum anima a corpore separata vivat vita angelica vel humana
¶ Utrum anima cum separatur a corpore possit videre oculo corporali
¶ Utrum propter rationem debeat esse viri et uxoris matrimonialis copulatio
¶ Utrum post resurrectionem viri et uxores ipsi se ipsos debeant cognoscere mutuo

Isti sunt tituli questionum xxiii capituli in evangelio beati Mathei

Utrum mandatum de dilectione dei sit primum mandatum
Utrum mandatum de dilectione dei sit primum mandatorum
Utrum sine caritate vita eterna possit acquiri
Utrum per solam caritatem unus debeat esse beatior alio
Utrum per kathedram moysi intelligatur lex mosaica vel doctrina ecclesiastica
Utrum doctrina doctoris et prelati existentis male sit audienda
Utrum aliquis sine peccato possit nominari vel appellari magister
Utrum sit peccatum mane gloriam in mensa vel in ecclesia tenere
Utrum confessores gravem vel levem penitentiam debeant imponere penitentibus
Utrum filii viri sine peccato possint imputari mala eorum predecessoribus
Utrum sit peccatum mortale non sinere venire iuvenes ad religionem ad serviendum deo
Utrum in dampnatis sit maior et minor pena tormentorum
Utrum eorum pena per bona que fecerunt vivi possint mitigari
Utrum magis sit obligatorium iurare per templum quam per oblationes que offeruntur in templo
Utrum pena peccati originalis puniatur per peccato operis

¶ Utrū p̄cām p̄ris possit puniri in filios usq; ad 4ᵃᵐ generacōm
¶ Utrū pena p̄cti p̄ris filius puniat̄ p̄ p̄cto p̄ris
¶ Utrū omnia malū ꝯ pene debita p̄ p̄ctis a principio mūdi venerint sup̄ iudeos
¶ Utrū ille zacharias q̄ a iudeis fuit interfectus int̄ templū ⁊ altare fuit p̄r Johis bapte

Isti sunt tituli questionū xxiiij ca. in ev. bti aug.

Utrū quemēs fuit templū dn̄i sic destrui ut lapis sup̄ lapidē nō remanet
Utrū p̄dictū templum debeat reedificari p̄ iudeos uł p̄ xp̄ianos
¶ Utrū in p̄dicendo xp̄i ad iudiciū possit hō multiplic̄ falli ⁊ decipi
¶ Utrū predicaciō evāng̃ regni celorū debeat compleri ante finē mūdi
¶ Utrū adventus antixp̄i possit dici ab homine
¶ Utrū p̄ nūm dierū qui ponit̄ in daniele possit sciri determinate cuit ꝯ antixp̄i
¶ Utrū p̄ nūm dierū qui ponit̄ in apoc̄ adventus antix̄ possit determiate cognosci
¶ Utrū antixp̄us p̄ gog ⁊ magog debeat ecclam dei expugnare
¶ Utrū in subvisione regni maior tribulacō ⁊ p̄secucō fuit q̄ debeat eē tp̄e antixp̄i
¶ Utrū ante iudiciū sol ⁊ luna debeant obscurari
¶ Utrū ante iudicium mundus p̄ ignē debeat purgari ⁊ innovari uł post
¶ Utrū corpa resurgenciū p̄ illū ignē possint cremari ⁊ cruciari
¶ Utrū xp̄us corpalit̄ oms resurgentes debeant vidē
¶ Utrū dies iudicii determiate possit p̄ scripturā p̄dici qn̄ erit
¶ Utrū possit p̄dici tpus p̄pinquū illius diei
¶ Utrū diem illā iudicii filius nesciat aut s. s. s; solū pater
¶ Utrū signa p̄cedencia adventū xp̄i debeant eē signa pacis uł p̄relii

Isti sunt tituli qōnū xxv ca. in ev. bti aug.

Utrū quicūq; desiderat hoiem laudare de bono ope sit fatua vgo
Utrū vendēs oleū fatuis virginibz mortalit̄ peccent
Utrū virginitas cū voto sit maioris victoria q̄ sine voto
Utrū virgo sine raptam corrupcōm violent̄ sibi statz possit p̄mū virginē recuperare ne ꝯne
Utrū dona graciarū detur a deo s; p̄priam virtutem ⁊ capacitatē nē
Utrū dona a deo recepta sint sibi cū vsuris reddenda
Utrū sit p̄prium deo metē ubi nō seminat ⁊ colligē ubi nō sp̄git
Utrū p̄ negligiam multiplicandi talentū dn̄i debeat eternalit̄ dampnari
Utrū iudiciū finale debeat fieri in valle Josaphat
Utrū iudiciū finale debeat fieri p̄ vocalem uł mentalem exp̄ssiōm
Utrū iudiciū finale debeat fieri a xp̄o s; q̄ hō uł s; q̄ deus
Utrū boni solū p̄ opibus mīe debeant eternalit̄ salvari
Utrū mali solum p̄ negligia opū mīe debeant etnalit̄ puniri

Isti sunt tituli questionū xxvj ca. in ev. bti aug.

Utrū pascha ⁊ azima sint idem
Utrū consiliū iudeorū contra xp̄m fuit dolosum
Utrū conveniens fuit xp̄m pati in die festo

¶ Utrū conueniēs fuit xp̄m pati in loco publico puta in urbem
¶ Utrū xp̄us solū semel fuit inuitatus a symone leproso ul' bis
¶ Utrū maria magdalena unxit xp̄m cingēto ī domo simonis ul' ī domo sua
¶ Utrū xp̄us solū a iuda fuit traditus ul' ab alio
¶ Utrū a iuda petente · iudei pmiserunt sibi dare xxx · argenteos
¶ Utrū feria quīta qua xp̄us traditus ē sit ieiunandum
¶ Utrū pma die azimorꝫ luna exeūte · 14 · fuit crucifixus infestaci
¶ Utrū patremfamilias apud quē xp̄m agnū paschalem comedit debuit nominē ma
¶ Utrū hora vespertina q̄ xp̄s agnū paschalē comedit possit missa celebrari
¶ Utrū xp̄us in buccella panis intincta corpus suū dederit iude
¶ Utrū p' receptā buccellam intrauit in eū sathan
¶ Utrū hoc sacrm̄ corporis ꝛ sanguinis ꝯ cōpetē repitetur in missa
¶ Utrū illa que dicūtur in missa sine uicio ab aliquo possint pretermitti
¶ Utrū in inicio consecracōnis istius sacri debeat aliud q̄ introitus
¶ Utrū ad instruccōm sumencium hoc sacramentū debeat dici aliud q̄ ep̄a
¶ Utrū ad oblacōm istius sacri non debeat dici aliud q̄ offenda
¶ Utrū in consecracōne istius sacri debeat dici aliud q̄ hoc ē corpus meū
¶ Utrū in susceptione istius sacri debeat dici aliud q̄ com
¶ Utrū in serie misse sint solū vii ordines crucis
¶ Utrū in pmo ordine solū tres cruces contineantur
¶ Utrū vii cruces fieri debeant in secundo ordine
¶ Utrū in tercio ordine sint solū vii cruces
¶ Utrū in 4º ordine sint solū tres cruces fiende tm̄
¶ Utrū in 5º ordine sint fiende alie tres cruces
¶ Utrū ī 6º ordine sint fiende · 4 · cruces tres infra calicē ꝛ due ext̄ calicem
¶ Utrū in 7º ordine solū tres cruces sint fiende
¶ Utrū conueniens fuit xp̄m orare
¶ Utrū xp̄us debuit tribꝫ vicibus orare antequā a iudeis caperetur
¶ Utrū xp̄us in sua oracōne fuit exauditus
¶ Utrū in xp̄o fuit tristicia
¶ Utrū ex timore mortis sudor eius factus sit sicut sanguis
¶ Utrū xp̄us indiguit angelo confortante ipm̄ in eius oracōne
¶ Utrū xp̄us voluit suā tradicōm ꝛ mortem
¶ Utrū osculū fuit conueniens signū datū a iuda ad capiendū xp̄m
¶ Utrū sufficiat duos gladios ee in eccia
¶ Utrū in utroqꝫ gladio eccia possit cogere
¶ Utrū omis qui accipit gladiū sit gladio periturus
¶ Utrū exercitus angelorꝫ sit p legiones ordinatus
¶ Utrū falsū testimoniū sit semp pcc̄m mortale

¶ Utrũ falsi testes fuerunt illi qui dixerunt qđ xpus dixerat
¶ Utrũ princeps sacerdotum peccauit mortalit adiurando xpm p deũ viuũ
¶ Utrũ adiurare demones sit semp pctm mortale
¶ Utrũ sit pctm mortale adiurare demones ut tollat maleficiũ qđ opacone eoꝝ īductũ ē
¶ Utrũ negacio petri debuit ēē trina
¶ Utrũ ista trina negacio fuit ante gallicantum completa
¶ Utrũ ista negacio debuerat fieri magis p interrogacom mulieris qȝ maris
¶ Utrũ petrus p hanc negacom potuit dampnari
¶ Utrũ solum ꝑpt respice xpi petrus fuit saluatus
Isti sunt tituli questionũ xxxvij ca⁹ mḡ[o] bti tħ[c]
Utrũ pena iude fuit deo grata
Utrũ desparacio sit spēs pctī in spm scm
¶ Utrũ eodem die quo xpus crucifixus ē iudas laqueo se suspenderit
¶ Utrũ pecunia symoniace recepta sit illi restituenda qui ipam dedit
¶ Utrũ semp pecunia usuraria restituenda sit ei aquo recepta ē
¶ Utrũ iudex possit inquirere ꝛ indiciũ pferre in nō sibi subiectum
¶ Utrũ iudex possit nō sibi incusatũ iudicare
¶ Utrũ accusacom debeat pcede[re] fr̃na correccō ul ad monicō
¶ Utrũ accusacio xpi fuit iuris ordine celebrata
¶ Utrũ dyab[olus] peruerauit xpi passiom impedire
¶ Utrũ pylatus conatus fuit xpm a morte liberare
¶ Utrũ qr pylatus xpm liberare noluit possit ex hoc a pcto excusari
¶ Utrũ iudex peccet condempnando innocentē qȝ innocētē scit ꝛ pbatũ sit cora eo ēē nocentem
¶ Utrũ iudex pcet liberando innocētē si pbatũ sit cora eo q sit nocēs
¶ Utrũ iudei plus peccauint ī morte xpi qȝ pilatus ꝛ milites eius
¶ Utrũ occidendo aliquē volentē occidi ꝛ petentē iniustia sit pctm homicidij
¶ Utrũ in loco ubi xpus crucifixus fuit sepultus fuit adam pmus homo
¶ Utrũ conueniẽs fuit xpm corona spinea coronari
¶ Utrũ conueniẽs fuit ꝑ xpm sua matrem ī cruce suo discipulo commendare
¶ Utrũ conueniẽs fuit xpm sua cruce portare ul simonē ad portandũ angariare
¶ Utrũ conueniẽs fuit xo solũ pena crucis pati
¶ Utrũ si xpus descendisset de cruce sine morte solũ p alias penas receptas fuisse[t] a pcto libũta
¶ Utrũ xpus si nō fuisset mortuus cruce ul gladio fuisset mortuus senio
v ¶ Utrũ conueniẽs fuit cũ xpo duo latrones crucifigi
v ¶ Utrũ illo die quo xpus mortuus fuit latroni fuit apta porta paradisi
v ¶ Utrũ illa obscuracō solis qȝ passionis xpi fuit
¶ Utrũ xpus in sua passione fuit adeo derelictus
¶ Utrũ dolor quē xpus in morte passus ē fuit maior omnibȝ doloribus
¶ Utrũ dolor ille retardauit ul impediuerit gaudiũ fruicionis aīe
¶ Utrũ spūs quē xpus emisit in morte fuit diuinitas ipā ul aīa eius

Utrum ille terremotus qui fuit in passione xpi fuit miraculosus
Utrum descendisse ad inferos sit articulus fidei
Utrum descendit ad infernum dampnatorum
Utrum totum infernum spoliavit
Utrum in inferno aliquam moram contraxit
Utrum conveniens fuit eum sepeliri
Utrum conveniens fuit illum xpm sepelire studiose et honorifice
Utrum in sepulcro fuit corpus incineratum
Utrum stetit in sepulcro tribus diebus et tribus noctibus
Utrum sumptuosa et honorifica sepultura prosit defuncto
Utrum conveniens fuit xpm resurgere
Utrum conveniens fuit quod resurrexit tertia die
Utrum ipse primus fuit inter omnes resurgentes
Utrum resurgentes cum eo sunt iterum mortui
Utrum furari corpora mortuorum sit peccatum sacrilegii

Ista sunt tituli questionum ca. xxxvij

Utrum resurrectio xpi primo fuit manifesta angelis
Utrum post angelos primo sit manifestata mulieribus
Utrum inter mulieres primo sit manifestata marie magdalene
Utrum inter apostolos sit primo manifestata petro
Utrum postquam resurrexit semper stetit cum apostolis usque ad ascensionem
Utrum corpus xpi post resurrectionem fuit tangibile
Utrum potuit vere comedere
Utrum in effigie peregrini vel ortulani potuit apparere
Utrum quatuor dotes debeant esse in aliqua beata corpore glorioso
Utrum celare veritatem semper sit peccatum mortale
Utrum resurrectio xpi fuit satis probata
Utrum procurare periurare in mendacio et in causa falsa vel iniusta semper sit peccatum mortale
Utrum pecuniam inde acceptam teneatur homo restituere
Utrum furari semper sit peccatum mortale
Utrum potestas data xpo post resurrectionem fuerat potestas restituendi statim
Utrum baptismus sit primum omnium sacramentorum
Utrum aliquis debeat baptizari si prius non instruatur in fide
Utrum expressio trinitatis personarum sit de necessitate baptismi
Utrum xpus post resurrectionem ascenderit super omnes celos
Utrum tres dotes debeant esse in anima beata

Cum quietum silencium tenerent omnia / et nox in suo cursu medium iter haberet / omnipotens sermo tuus domine exiliens de celo a regalibus sedibus venit durus debellator in mediam terre exterminii prosiliuit insimulatum imperium tuum portans stans in terra tangebat celum / Incarnato nostro salvatore quem in ewangelio Matthei evidenter declaratur cuius lectoris et expositoris nunc assumpsi in verbis propositis que leguntur Sap. xviij. tria explicat nobis notificata et describit primo quantum ad tempus convenienciam / cum premittitur Cum quietum silencium te. o. et nox in suo cursu medium iter haberet / Secundo quantum ad personam incarnatam excellencia / cum additur omnipotens sermo tuus domine exiliens de celo a regalibus sedibus venit / Tercio quantum ad fructuosam clemenciam / cum postponitur durus debellator in media terre exterminii prosiliens in simulatum imperium tuum portans stans in terra tangebat celum / Fuit autem conveniens nostrum salvatorem incarnari in silencio quieto in nocte / cum nox medium iter habet.

In quieto quidem silencio / propter humane superbie et loquacitatis confutacionem / Fuit namque humana superbia et loquacitas confutata de via originali / quia talis via hominis superbia non fuit confirmatum / Licet enim deus creavit hominem rectum / ipse tamen ex sua superbia transgrediens dei mandatum immiscuit se multis questionibus / ut dicitur Ecclesiastes vij / Fuit secundo confutata de via naturali / quia talis via hominis fuit malicia obcecata / cum enim ex tali via potuissent deum cognoscere / non tamen sicut deum glorificaverunt / aut gratias egerunt / sed obscuratum fuit insipiens cor eorum / mutantes gloriam incorrupti dei in similitudinem ymaginis corruptibilis hominis et dicentes se esse sapientes / stulti facti sunt / ut dicitur Ro. primo / Tercio fuit confutata de via legali / quia tali via hominis fragilitas fuit predicata / non tamen enim fuit illa lex gravibus et onerosa / ut Petrus dicit in actibus / hec est onus quod neque nos neque patres nostri portare potuerunt / Unde dicit quedam glosa super epistolam ad Ro. / quia sicut iudei cum doctores legis confidentes de suis viribus dicebant Non deest qui obsequat sed deest qui preparat / ita postea recep-torum eius iam confutata et diffidentes de eorum virtute dicebant non deest qui preparat sed deest qui obsequet / cum igitur humana loquacitas et superbia fuit confutata de via originali naturali et legali in tali quieto silencio cum non haberet amplius de quo ipse loqueretur et de quo confideret de propria virtute filius virtutem incarnacionis nobis exhibuit / Ita cum nobis deficiat de humanum auxilium hoc solum habemus residuum ut oculos nostros dirigamus ad deum ut dicitur 2 Par. 20 / Primo quia fuit conveniens dei filium in quieto silencio incarnari propter humane loquacitatis et superbie confutacionem / Secundo fuit conveniens incarnari in nocte propter tenebrarum expulsionem / Unde Zacharias Luc. j. repletus spiritu sancto dixit quod Christus oriens nobis ex alto illuminare debebat illos qui in tenebris sedebant et umbra mortis / Super quo verbo dicit glosa quod tenebrosa et umbrosa erat plebs gentilium que ydolorum cultura gravabatur donec lux orta dispersit caliginem et lumine veritatis expandit Incarnacionis significatum in nocte nativitatis claritas dei circumfulsit pastores annuncians eius ortum lucis que illuminat omnem hominem ve. in hunc mundum / Tercio facta est filii dei incarnacio cum nox ista medium iter haberet propter etatum proporcionem / quia non decuit dei filium incarnari in principio mundi / scilicet in puericia infancia et adolescencia que sunt prime etates mundi / nec in fine scilicet in gravitate et senectute que sunt ultime etates mundi / sed decuit eum incarnari in medio et in nocte medium iter habente / quia in etate iuventutis dei filius incarnatus est que est quasi media inter primas et ultimas / Unde dicit Aug. libro lxxxiij questionum que. xliiij / quod sicut homo diversis etatibus variatur sic mundus quasi unus homo diversis etatibus completur / et sicut absurdum esset totam pulchritudinem hominis querere in etate iuventutis quia tunc minueretur alijs pulchritudinibus que alijs etatibus debentur sic absurdum est totam mundi pulchritudinem querere in una etate / quia tunc detraheretur pulchritudinibus que alijs etatibus correspondent / et tunc sequitur quod non oportuit diuturnius venire magistrum cuius imitacione homo in mores optimos reformetur nisi in tempore iuventutis / dicente apostolo ad Galathas quod sub lege tamquam sub pedagogo sicut parvuli et iuvenes eramus servientes / Abbacuk iij scribitur / quia in medio annorum notum est nobis factum opus / et qui iratus erat humano generi

tunc nunc est recordatus/ in nocte igitur media
et quia nox medium iter habuit/ Dei filius est incar-
natus propter etatis perversorum/ ex quo ergo ista in-
carnatio est facta in quieto silencio propter humane
loquacitatis et superbie confutationem/ et facta est
in nocte propter tenebrarum expulsionem/ et facta
est cum iter nox medium haberet/ propter etatis
perversorum/ Unde dictum est quod filius dei in incarnatione
habuit primo temporis convenienciam. ¶ Secundo in incar-
natione filius dei habuit persone in natura excelle-
nciam/ quia persona que carnem assumpsit fuit
omnipotens sermo dei exiliens de celo a regalibus
sedibus veniens/ Fuit namque persona incarnata
omnipotens dei sermo in nostrorum morborum curatione
quia misit deus per sermonem suum et sanavit
eos/ Iste enim est ille sermo de quo scribitur ad
Hebreos iiii° quod est sermo dei efficax et penetra-
bilior omni gladio ancipiti et pertingit usque
ad divisionem anime ac spiritus/ Unde super illo verbo
Sap. xvi/ Etenim neque herba neque malagma
sanavit eos/ sed sermo tuus domine qui sanat
universa/ dicit glossa/ quia sermo dei id est filius
dei patris per quem omnia quecumque voluit fecit
est ille/ qui curat nostra corpora/ et a spiritualibus
bestiis nostras animas liberat/ Fuit secundo
persona incarnata exiliens de celo in nostre huma-
nitatis assumptione/ Non enim sic dei filius
exiliit de celo ut desineret esse ubi erat
et inciperet ubi non erat/ cum ipse celum et
terram impleat/ sed hoc exiliit de celo quando
non erat et incepit esse qualiter non erat/ quia
numquam fuerat in celo ut in utero virginis
cum nostre humanitatis induccione et assumptione
sicut tunc fuit/ Unde super illo verbo Iohannis iii°
Nemo ascendit in celum/ nisi qui de celo descendit
filius hominis qui est in celo/ dicit glossa
hoc dicit/ quod si aliquis homo nudus de monte
ad convallia descenderet/ et assumptis vestimentis
et armis eundem montem ascenderet/ idem esset
descendens et ascendens/ licet alter ascenderet
quam descenderet/ Venit autem ista persona incarnata
a regalibus sedibus/ in operibus incarnationis

operatione/ quia licet ad solam personam filii incarnatio
sit terminata/ operata est tamen a tota trinitate/ Unde
dicit Aug. de trinitate/ Vocem patris et carnem
filii et columbam spiritus sancti tota trinitas est
operata/ cum hec singula ad singulas personas
referantur/ A regalibus ergo sedibus venit iste
iste sermo a tribus personis et a tribus regibus eter-
nis inseparabiliter facta/ est dei verbi et dei sermo-
nis incarnatio/ vel possumus dicere/ quod dicitur pluraliter
venisse a regalibus sedibus/ quia secundum utramque naturam
a regalibus sedibus processit/ nam secundum naturam divinam
processit a regali sede regis eterni/ secundum vero humanam
naturam processit a regali sede davidica cum secundum
corpus et secundum animam ex davidica stirpe sit generatus
[illegible] semine Matheus suo ewangelio
iniciavit. ¶ Fuit ergo persona incarnata omnipotens sermo
in nostrorum morborum curatione/ Fuit exiliens de
celo in nostre humanitatis assumptione/ et venit a
regalibus sedibus in operibus incarnationis operatione
/ et sic habuit persone in natura excellenciam ¶ Tercio
habuit fructuosam clemenciam/ Habuit autem utili-
tatem contulit nobis dei filius ex hoc quod
naturam humanitatis assumpsit/ quia tamquam durus
debellator in mediam terram exterminii prosiliit
ad nostrorum inimicorum debellationem/ Unde super illo
verbo ps. Exterminavit eam aper de silva et
singularis ferus depastus est eam dicit glossa Aug.
quod aper de silva fuit Christus/ qui venit de in silva
iuxta illud/ invenimus eum in civitate id est in Be-
thleem natum/ invenimus eum in campis silve
id est in fide gentilium/ talis est aper terram id est homines
terrenos ut in terra habitantes exterminat/ diabolo
qui eos possidebat a cordibus abiciendo/ ad cul-
tum unius dei eos revocando/ et tunc exulta-
verunt omnia ligna silvarum a facie domini quia
venit in similitudinem imperii dei patris portans ad
nostros iudicandos discussionem/ Unde super illo verbo ps.
Da imperium puero tuo et salvum fac filium ancille tue
dicit Aug./ quod ista est peticio filii dei petentis
patrem/ da imperium id est potestatem iudicandi in
corpore innocenti qui sum filius ancille tue
ad humilitatem quo fuit tua ancilla cum dixit
Ecce ancilla domini/ quod sic factum est/ quia
positum est imperium dei patris super humerum eius

eius / et vocatus est deus fortis pater futuri seculi
princeps pacis propter discussionem rectam iudiciorum
quia ipse non secundum visionem oculorum iudicabit / neque
secundum auditum aurium arguet / sed iudicabit in iusticia
pauperes ut scribitur ysa xi / Potestas in terra tange-
bat celum quia adcelestum et terrestrium in unius
persone copulacione / quia celestia et terresta siue diuinitas
et humanitas in una persona fuit vnita Ita quod potestas
in terra per humanitatem incarnatorum tangebat ce-
los per diuinitatem / Sic iubente erat diues
et pauper continua quo extremum tanquam dominus debel-
lator saluator perpetuum / adiutor in nutorum
debellator / in statu impiorum dei pedes portat
ad nidos iudiciorum rectum discussionem / potestas in terra
tangebat celum quia ad duarum naturarum in una persona
copulacionem / Ex quo fuit dei filii incarnato
fructuosa clemencia / Lectio inceptionis nostre
textum ewangelii beati mathei de hac incarnacione
tractauit breuiter et succincte exponere / et post-
modum aliquas primo questiones et dubitaciones summatim
recolligere / ut facilius ab auditoribus capiantur
fructuosius grates / et fortius retineantur / adiuuan-
te ipso domino ihesu christo cui est semper honor et gloria
in secula seculorum amen Lectio prima

Liber generacionis ihesu christi filii da-
uid filii Abraham / Abraham ge-
nuit ysaac / ysaac autem genuit Jacob Jacob
autem genuit Judam et fratres eius
Secundum Crisostomum totum ewangelium in viii partes principales
diuiditur / quia primo ewangelista determinat de christi natiuitate
et eius generacione / Secundo de ipsius natiuitatis manifesta-
cione / Tercio de eius baptismi recepcione / Quarto de eius
a diabolo temptacione / Quinto de eius doctrine illumina-
cione / Sexto de miraculorum operacione / Septimo de eius fruc-
tuosa passione / Et viii° de eius resurreccione et ascensione /
2^a ibi Cum natus esset ihesus in principio 2^i capituli / 3^a ibi
In diebus autem illis in principio 3^i capituli / 4^a ibi / Tunc ductus
est ihesus in desertum in principio 4^ti capituli / 5ta ibi Videns autem
turbas in principio 5^ti capituli / 6^a ibi Cum autem descen-
disset de monte in principio 8^i capituli / 7^a ibi Et factum
est in principio 26^i capituli / 8^a ibi Vespere autem in principio
28^i capituli / Presens autem capitulum / ubi ewangelista
determinat de christi natiuitate et generacione diuiditur in
partes duas principales / quia primo narrat per
quem modum christi generacio in antiquis patribus

promittiata / 2° narrat per quem modum est in opere
et in effectu executa mandata 2^a ibi christi autem
generacio sic erat / Prima autem pars principalis totum diui-
ditur in partes 4^or secundum quas facie 4^or leccio
vsque ad secundam partem principalem assignatam / quia primo
ewangelista determinat de qua gente et de quo populo
christus secundum carnem est natus / 2° de qua tribu
3° de qua stirpe et de qua parentela / 4to de quibus
parentibus proximis 2^a ibi Judas autem / 3^a ibi Da-
uid autem rex / 4^a ibi Et post transmigracionem Ba-
Dicit ergo / Liber generacionis submittitur / hic est liber
generalis
generacionis ihesu christi / id est saluatoris / non ade
proditoris de quo legitur Gen v^to / hic est
liber generacionis Ade / Et dicit ihesu christi propter
diuinam et humanam naturam / vel ad differenciam
aliorum qui sic vocati sunt / Nam ihesus vocatus
est filius syrach qui composuit librum ecclesiastici
ihesu christi mediatoris filii dauid / filii abraham / ordo
posterus secundum verbum per nomen commutatus
quia si primo posuisset abraham et postea dauid /
rursus repetendus erat abraham ut genera-
cionis series texeretur / Oportuisset ei dicere
Liber generacionis ihesu christi filii abrahe
filii dauid filii abrahe / Vel ideo premisit
dauid / propter regalem dignitatem / Unde dicit Cris
quod dignitas regum maior est quam nature / Ideo licet
Abraham fuit prior dauid tempore / ipse tamen dauid prece-
bat abraham dignitate / Et tunc exposuit
ewangelista seriem et ordinem generacionis christi incipiens
ab ipso Abraham / quia primo meruit testimonio fidei
et primo facta est sibi de christo repromissio secundum augustinum /
dicens Abraham genuit ysaac / ysaac autem
genuit Jacob / non posuit hysmahelem qui fuit
primogenitus abrahe / nec esau qui fuit primogenitus
ysaac / quia secundum glosam / isti non potuissent precipere
ad dauid ex cuius semine christus secundum carnem erat
nasciturus / Vel ideo istos duos non posuit
quia non permanserunt in cultu unius dei / Eorum
autem fratres iude in generacione saluatoris nominat
dicens Jacob autem genuit Judam et fratres eius
et hoc secundum glosam / quia dato quod multi ex eis fuissent
nati ex ancillis / tamen omnes fuerunt patriarche
et tribuum principes / patet quod ex quo populo

vel mediator est
secundum humanitatem
nam tamen
vel ro. i
filii est ei ex
semine dauid
secundum carnem

et ex qua gente xpistus natus est / quia ex gente hebrea
et ex populo hebraico. Nam secundum Augustinum hebrei ut dicunt
sunt ex abraham, vocati sunt appellati sunt ab
illo qui heber vocabatur. Et quia abraham primus
cuius xpistus descendit secundum carnem / patet quod de populo
hebraico et gente hebrea natus est dominus noster /
¶ Est autem considerandum quod secundum Crisostomum duplex est ratio
quare ewangelista post abraham posuit ysaac / et
Jacob in generatione xpisti et tacuit ysmahelem
et esau. Prima propter expressiorem misticam significationem.
Nam ysaac interpretatur risus / quia gaudium et leticia
fuit parentibus cum in vetula senectute donatus est
eis / potissime quia de sterili natus fuit non filius
nature sed gracie / et xpistus de iudea virgine natus
risus et gaudium fuit vniuerso mundo / ambo
super cursum nature generati. Jacob autem quod interpretatur
subplantator / quia subplantat vicijs xij filios
vel patriarchas generauit / et xpistus subplantator
diaboli xij apostolos verbo vite genuit. ¶ Secunda
propter tacitam notam superbie et elacionis / quia primogeniti
propter primogenituram que eis debebatur superbi esse
consueuerant / ideo ut nulla superbie elacio
in xpisti generacione ponatur primogeniti abrahe et
ysaac sub silencio preteriuntur. ¶ Sed hic
possunt esse quinque dubitaciones. ¶ Prima vtrum
iste liber beati Mathei debeat dici liber ewangelij
ihesu xpisti vel liber generacionis ihesu xpisti. ¶ 2a
vtrum caro assumpta a dei filio per generacionem temporalem
fuerit ex semine dauid. ¶ 3a vtrum xpistus secundum hu-
manam naturam quam assumpsit debeat dici filius
dauid et habrahe. ¶ 4ta vtrum corpus xpisti fuerit
sortitum de terra sicut aliorum corpora. ¶ 5ta vtrum
modus narrandi quem tenuit matheus in generacione
xpisti sit conueniens modo quem tenuit Lucas.
¶ Ad primam igitur dubitacionem est dicendum / quod Augustinus contra
faustum dicit faustum fuisse istius opinionis
quod ewangelium xpisti a predicatione eius incipit / quia
ewangelium idem sonat quod bona nunciacio. Autem quia
quod incipit narrare in predicatione doctrina propria ewangelium
dici non debet / Item quia ad solum xpistum generacionem accepit
narrandam / non fuit ausus dicere liber ewangelij
ihesu xpisti / sed liber generacionis ihesu xpisti.
Marcus non et Johannes quia incertum non fecerunt
de dauid et joseph et maria qualiter ex hominibus
esset natus simpliciter inceperunt / ewangelium Marcus
enim dicit Inicium ewangelij ihesu xpisti dei / et Johannes
dicit In principio erat verbum / hanc opinionem
Augustinus reprobat / quia si liber vbi narratur generacio
xpisti ex semine dauid non dicetur liber ewan-
gelij / apostolo non possemus credere dicenti Me-
mor esto dominum ihesum xpistum resurrexisse a mor-
tuis ex semine dauid secundum ewangelium meum / et hic erat apostolus
quod omnium aliorum erat. ¶ Iam autem quare matheus
potius dixit liber generacionis ihesu xpisti quam liber ewan-
gelij ihesu xpisti assignat Crisostomus dicens quod hoc est
totius dispensacionis radix omnium bonorum nostrorum
deum hominem factum esse / quia hoc facto
alia secundum racionem sequebantur et predicacio et passio
et resurreccio et ascensio. ¶ Ad secundum est dicendum
quod si xpistus non sumpsisset carnem ex semine ade
a(dam) descendente duo inconueniencia sequerentur.
¶ Primo quod tota humana natura non esset a corrup-
cione liberata. Nam secundum damascenum in tractatu
dei filius adhuc est factus ut ipsa que cecidit
et peccauit natura vinceret eum qui decepit tyrannum
et sic a corrupcione fuit liberata / Fuit autem caro
humana corrupta in adam peccato eius et in omnibus
qui ex semine eius nascituri erant / si igitur xpistus
ex semine ade carnem non assumpsisset non fuisset
omnis caro humana ex semine eius purgata
sanata et curata. Vnde dicit Augustinus super Gen(esim)
quod xpistus fuit in adam secundum corpulentam substanciam
quia corpus beate virginis ex cuius purissimis
sanguinibus xpistus visibilem carnem et corpu-
lentam substanciam accepit eo modo sortitum est sicut
sorta sunt omnia corpora ex semine descendencia.
¶ Secundo sequeretur quod xpistus non eiusdem nature esset et
eiusdem speciei nobiscum / quia secundum Augustinum omnes homines
ex semine ade descendentes sunt eiusdem nature et
speciei. Si igitur xpistus naturam non assumpsisset ex semine
ade descendente / non fuisset eiusdem nature nobiscum
et sic nos non liberasset per eius incarnacionem
quia secundum augustinum si non fuisset passus et mor-
tuus non fuisset homo / et si non fuisset
homo non fuisset liberatus homo. Quare ewangelista
non dixit liber generacionis ihesu xpisti filij
ade / sicut dixit filij dauid filij abrahe / sancti
doctores dicunt hoc ideo fuisse / quia

ad hos duos de xpo facta e spalis pmissio
q ex semine eorum debebat nasci. ¶ Ad tercium
dicendum q questio ptanto videtur esse dubia
quia joseph sponsus virginis usque ad quam
ewangelista seriem generationis ihu xpi deducit ni-
chil fuit operatus in concepcione xpi eo q bta ma-
ria virgo concepit / virgo quoque peperit et q non
ppter aliud xpus dicatur filius / nisi q joseph
sponsus virginis fuit de familia et parentela
david / ex quo nichil in concepcione eius operatus
fuit / non videtur q filius david debeat nominari
et potissime dubitacio ex hoc videtur fortificari
q btam mariam non videtur fuisse filiam david
cum legitur luc 1o fuisse cognatam elisabeth
dicente angelo Ecce elisabeth cognata tua
Planum est autem q elisabeth non fuit filia da-
vid sed de filiabus aaron ut dicitur Luce p°
quia aaron non fuit de tribu iuda sicut fuit
david ymo de tribu levi / Si igitur neque ex joseph
nec ex virgine xpus possit ex david non
videtur q eius filius debeat nominari. ¶ Ad
hoc igitur possumus sic videre / q aug in libro
de consensu ewangelistarum ubi ad hanc dubita-
cionem facit contra quoque ondit xpum filium david
posse appellari per hoc quod ex joseph qui fuit
pater xpi putativus / Nam sed aug est verum
coniugium ubi pari consensu continencia servatur
[illegible] igitur joseph non cognovit virginem
copulacione carnali sed solum consensu casto mari-
tali verus maritus virginis et verus pater
xpi poterat nominari / presertim cum quis pater
alicuius appellari possit / quem ex ppa uxore
non habet procreatum / sed aliunde adoptatum
Ait Johes non dicit / dedit eis ptatem filios
dei fieri / sicut augustinus ibi dicit / Et q du-
bium non est joseph fuisse de domo david / indu-
bium non debet venire q post generationem natam
quam assumpsit potest eius filius appellari
ppter aut virginis eodem modo / q sed quod aug
ibi dicit ipsam quoque btam mariam aliquam
consanguinitatem ex stirpe david duxisse / du-
bitare utique non debemus q orta est ex
tribu juda et clara de stirpe david Cognata
aut elisabeth potuit nominari vel appellari p
angelum / q pater ipsius elisabeth aliqua
uxorem potuit habere de stirpe david ratione cuius
bta maria que de domo david erat eius cog-
nata dicitur. Vel et pater marie consistens
de familia david sumpsit uxorem de stirpe
aaron de cuius semine dicitur fuisse elizabeth.
Ppter quod ex utroque xpus sed carnem dicitur filius
david et ex semine eius natus ¶ Ad quartam
est dicendum / q corpus xpi in bta virginis matris
de purissimo eius sanguine et de illa ma-
teria est formatum eadem quantum est ex parte
matris sicut formantur corpora aliorum hominum / quia
bta virgo totum dedit et totum administravit
ad formacionem corporis xpi quod debet dare et
administrare vera mater / quia ipsa vera mater
xpi fuit solum modus formandi fuit dissimilis
quia formacio aliorum fit per semen maritale
formacio autem corporis per virtutem spus sci
et quia in illa materia et in illa sba virginis formatur
corpus humanum in utero matris dicitur terra
generativa / ideo xpi corpus sicut corpora aliorum
dicitur de terra esse formatum / unde super illo verbo veri-
tas de terra orta est / exponit aug in psalmo
xpi dicens q xpus qui est via veritas et vita
orta est quantum ad corpus de terra quia de femina
corpus eius est factum est. vero quia per peccatum pri-
mi hominis terra ipsa fuit maledicta in pena
illius peccati unde gen 3o maledicta terra
in opere tuo super quo verbo dicit glo. q terre
maledixit deus non aquis / quia homo
quia de fructu terre contra vetitum et contra
preceptum dei primus homo manducavit non de
terre fructu aquali / Sicut ergo terra maledicta erat
ut xpus non de terra maledicta sed de terra be-
dicta nasceretur et ex benedicta corpus de terra
benedicta formaretur / necesse fuit q terra illa pu-
ta bta virgo de qua corpus xpi formatum est be-
dicetur et sanctificaret / sic factum est quia
benedicta et sanctificata fuit in utero matris sue
antequam nata et pre modum fuit benedicta et sanc-
tificata quia fuit ab angelo nunciata virginis sed
illo verbo Benedicta tu. Benedixisti domine terram tuam
dicit glo. q terra que olim per peccatum ade
fuit maledicta per natum xpi fuit benedicta
¶ Ad v am est dicendum q sed aug

in libro 2° de co[n]s[ens]u ev[an]g[elist]e q[uod] in q[ua]tuor potis
sime videt[ur] ee controu[er]sia int[er] Matheu[m] et
Lucam i[n] narrando seriem g[e]n[er]ac[i]onis xpi
p[rim]o in p[at]re ip[s]i[us] Joseph sponsi Marie q[uia] Ma[theus]
dicit Jacob fuisse p[at]rem Joseph Lucas v[er]o
dicit q[uod] fuit Hely. Secu[n]do in modo loque[n]di
q[uia] Ma[theus] dicit Jacob aut[em] ge[nuit] Joseph virum
Marie Lucas v[er]o ait q[ui] fuit Heli qui
fuit Joseph. Tercio i[n] nu[mer]o p[er]sonar[um] quia
Matheus xl p[er]sonas i[n] serie g[e]n[er]ac[i]o[n]is ihu
xpi ponit incipiendo ab Abraham usq[ue] ad
Joseph viru[m] Marie non numerando ip[su]m xp[istu]m
ut Jeconiam cui[us] p[er]sona bis repeti[tur] q[uia] poit[ur]
finis g[e]n[er]ac[i]o[n]is p[re]cedentiu[m] t[ra]nsmigr[aci]o[n]e[m] Babilo
nis sc[ilicet] p[ri]n[cipiu]m seque[n]tium cu[m] ig[itur] ter xiiii
sint xlii si auferi[tur] g[e]n[er]ac[i]o ipi[us] xpi et Jeconias
s[e]cu[n]do remanet in p[ro]pcto xl. Lucas vero
ponit p[er]sonas lxxvii. Q[ua]rto in m[od]o numera[n]di
q[uia] Matheus incipit ab Abraham desce[n]de[n]do
usq[ue] ad xp[istu]m. Lucas v[er]o incipit a baptismo
xpi ascendendo usq[ue] ad Adam. Primam ig[itur]
controu[er]siam sic solvit Aug[ustinus] dicens Jacob fuit
p[at]r Joseph p[er] g[e]n[er]ac[i]o[n]em carnalem, sed Heli fuit
eius pater p[er] adopc[i]o[n]em sp[irit]ualem. Matheus
ergo posuit p[at]rem carnalem, Lucas p[at]rem
sp[irit]ualem. Secundam sic solvit dicens q[uod] Ma[theus]
narrat seriem g[e]n[er]ac[i]o[n]is p[er] qua[m] nascimur
carnalit[er] et p[er] qua[m] habemus ee corp[or]ale q[uo]d
magis e[st] no[n] ee q[uam] ee ideo dicit genuit,
s[ed] Lucas narrat seriem g[e]n[er]ac[i]o[n]is p[er] qua[m]
renascim[ur] sp[irit]ualit[er] et p[er] qua[m] h[ab]em[us] simp[licite]r
ee ideo dicit q[ui] fuit. Terciam sic solvit
dicens q[uod] Ma[theus] g[e]n[er]ac[i]o[n]em xpi regiam assumpsit
narrandam, cui[us] reg[i]m[en] co[n]tinet nu[mer]o xl
describit q[uia] xl diebus remansit, xl
diebus cu[m] discipul[is] suis p[ost] r[esurrecti]o[n]e[m] eius sc[ilicet]
regem regnaturu[m] p[ro]bavit et p[ro]b[a]b[i]l[ite]r sud[or]e
m[ai]or ev[an]geliorum cu[m] dixit p[re]cepit nos re
gendos ee in virga ferrea suis pastorib[us]
mandavit. S[ed] Lucas assu[m]psit narrandaz
seriem generac[i]o[n]is xpi no[n] ut fuit rex
sed ut fuit sacerdos ideo posuit lxxvii
q[uia] xp[istu]s dixit Simo[n]i sacerdoti querenti
si dimitteret p[e]cc[a]tu[m] usq[ue] septies. No[n] dico

tibi usq[ue] septies, sed usq[ue] septuagesies sep
ties. Et ex hoc Augustin[us] solvit q[ua]r[t]a[m] q[uia] ex
quo Ma[theus] narrabat xpi g[e]n[er]ac[i]o[n]e[m] ut fuit
rex regens nos in hac vita moribus et exe[m]
plis incepit ab Abraham desce[n]dendo. Sed
q[uia] Lucas narrabat xpi g[e]n[er]ac[i]o[n]e[m] p[ro]ut
erat sacerdos cui[us] e[st] officiu[m] p[er] administrac[i]o[n]e[m]
sacramentor[um] mundare, incepit a baptismo
xpi ascendendo ut mundati et purgati
a p[e]cc[a]to deo reco[n]ciliemur. Leccio s[e]c[un]da

Iudas aute[m] genuit Phares et Zara
de Thamar. Phares aut[em] genuit
Esrom. Esrom aut[em] genuit Aram.
Aram aut[em] genuit Aminadab. Ami
nadab aut[em] genuit Naason. Naason
aut[em] ge[nuit] Salmon. Salmon aut[em] g[enui]t Booz
de Raab. Booz aut[em] g[enui]t Obeth ex Ruth.
Obeth aut[em] genuit Yesse. Yesse aut[em] g[enui]t
David regem. Postq[uam] ev[angelist]a o[stendi]t de qua
gente et de quo p[o]p[u]lo xp[istu]s erat nasciturus
q[uia] de gente et p[o]p[ul]o Hebreor[um] iuxta ista ut s[upra]
declara[tur] o[stendi]t de qua tribu ip[s]e xp[istu]s natus e[st].
Ad cui[us] intellectu[m] e[st] sciendu[m] q[uod] s[ecundu]m Crisost[omum]
cu[m] Jacob xii filios habuisset, dato q[uod] aliq[ui]
fuissent nati ex uxoribus aliqui no[n] ex
ancillis et aliqui essent primogeniti
et aliqui s[e]c[un]dogeniti, o[mn]es t[ame]n fuit patriarche
et tribuu[m] principes. No[n] sufficiebat ig[itur]
ev[angelist]e dice[re] q[uod] xp[istu]s nascitus erat ex p[o]p[ul]o
hebreor[um] nisi dicat de qua tribu nasciturus
erat. Ideo p[re]termissis aliis filiis Jacob
et aliis tribubus hebrayca et ysrahelitica p[o]p[u]li
accepit Judam q[uia] ex eius tribu salva
tor n[oste]r natus e[st]. Sic aut[em] Judas aut[em] ge[nuit]
Phares et Zara de Thamar q[ue] fuit nur[us]
ip[s]ius Jude. Huius p[ri]mogenitu[m] ei[us] i[n]duit q[ui] f[uit] her.
her
Quo mortuo duxit Judas s[e]c[un]dogenito ei[us] f[ilio] onam
ut ingrederet[ur] ad eam et suscitaret semen
fr[atr]is sui. Qui noluit, immo ut filii no[n]
nascerent[ur] nomi[n]e fr[atr]is sui seme[n] fundebat
in terram et hoc invidia fecit, quia s[ib]i
no[n] nascebant[ur] filii ut scribit[ur] Gen[esis] 38
p[ro]misit ergo Judas dare Thamar filiu[m] suu[m]
ip[s]e

onam
[pri]mogenitu[m] q[ui] p[ro]p[ter] rem qua[m] agebat detesta
bilem [percussus] mortuus erat / 2 q[uia] pro
missum Judas no[n] obs[er]vavit / ipa thamar
pone[n]s se i[n] loco com[m]uni / ubi meretrices sta[re]
co[n]sueverunt / supposuit se Jude socero suo
qui uno co[n]cubitu genuit istos duos fili
os phares et zara / . anteq[uam] intra[re]t egyptu[m]
postmo[dum] v[er]o i[n] egypto ip[s]e phares g[enuit] esron
qui s[ecundum] glo[sam] i[n]terp[retatur] sagitta / et multu[m] co[n]g[ru]e
q[uia] phares i[n]terp[retatur] divisio / postq[uam] e[nim] homo
i[n] se s[e]p[ar]atus et divisus e[st] a vicijs et p[e]cc[at]is
d[ebet] i[n] alijs vicia et p[e]cc[at]a s[icut] q[ua]si sagitta dividere
et virtutes plantare / Esron aut[em] ge[nuit]
Aram / qui i[n]terp[retatur] electus q[uia] talis q[ui] e[st]
a vicijs divisus et i[n] virtutib[us] pla[n]tatus
adeo electus e[st] / Aram aut[em] g[enuit] Aminadab
qui i[n]terp[retatur] spo[n]taneus / q[uia] spontanea d[ebet]
e[ss]e fuga viciorum et p[ro]secucio virtut[um] / Ami
nadab aut[em] g[enuit] naason et s[ub] tu[n]c moyses
edux[it] p[o]p[ulu]m israeliticu[m] de egipto / q[uia] iste na
ason fuit dux sub moyse i[n] tribu Juda p[er]
desertu[m] / et i[n] deserto naason g[enuit] salmon
qui fuit p[r]inceps i[n] tribu Juda / qui cu[m]
Josue terra[m] p[ro]missionis i[n]travit / ut glo[sa]
dicit / ubi g[enuit] Booz de Raab / q[ue] fu[it] meretrix
eu[n]tes i[n] Jericho / Cui[us] fidem videns iste
Salmon q[uia] exploratores filior[um] israhel
receptat et absconderat / ut nichil mali pa
teret[ur] / accepit eam i[n] uxore[m] tamq[uam] no
bil[is] i[n]t[er] filios isr[ah]el et p[r]inceps tribu Juda
Booz a[u]t[em] genuit obeth ex ruth q[ue] lic[et]
fuiss[et] gentilis et de p[o]p[ul]o moabitico p[ro]p[ter]
suam t[ame]n fidem meruit copulari ipi booz
Obeth aut[em] genuit yesse qui fu[it] bino
mi[us] / quia et vocatus y[s]ai. qu[ia] yesse u[t]
glo[sa] dicit / Et iste yesse g[enuit] david regem
No[m]i[n]at aut[em] ev[angelis]ta solu[m] david rege[m] non
obstante q[uod] multi alij fuerunt reges
ali[us] c[aus]a p[ro]p[ter] duo / p[ri]mo q[uia] ip[s]e p[ri]mus rex
fuit i[n] tribu Juda S[ecund]o q[uia] xp[istu]s ex ei[us]
stirpe nasciturus erat s[ecundu]m carne[m] ¶ Se[d]
hic possunt esse quatuor dubitaciones

P[ri]ma utr[um] Judas p[e]ccavit mortalit[er] cognosce[n]do
thamar nur[um] suam / qua[m] putabat esse
meretrice[m] ¶ Secu[n]da utr[um] accipe[re] uxore[m] no[n] p[ro]p[ter]
prolem s[ed] solu[m] p[ro]p[ter] delectacio[n]e[m] sit matrimo[niu]m
¶ T[er]cia utr[um] i[n]t[er] Booz et Ruth u[e]l i[n]t[er] fide
lem et infidelem possit e[ss]e l[egi]ti[mu]m matrimo[niu]m
¶ Quarta utr[um] adulteriu[m] u[e]l fornicacio sit
mai[us] p[e]cc[a]tum q[uam] furtu[m] u[e]l homicidium
¶ Ad p[ri]mu[m] e[st] dicendu[m] q[uod] t[em]p[or]e testa[menti] ve[teris]
mos erat vid[etu]r exc[us]are Judam a p[e]ccato
mortali / p[ri]mu[m] e[st] gen[esis] 38 ubi d[icitu]r q[uod] cu[m] Ju
das vellet fac[er]e co[m]buri thamar nuru[m]
sua[m] / audiens eam e[ss]e gravida[m] de alio
postmo[dum] cu[m] p[er] signa cognovit q[uod] ab
eo ip[s]o e[ss]et dixit justior me es id est
iustificata es ex me sicut h[abe]t litera he
braica / s[ed] s[ecund]m q[uod] iustificacio no[n] stat cu[m]
p[e]cc[at]o ¶ Secu[n]dum testa[men]tum deut[eronomii] 23 ubi h[abe]t[ur]
q[uod] no[n] erit meretrix de filiabus israhel
Sup[er] quo ubo dicit glo[sa] / Ad eas lex p[ro]
hib[et] accede[re] ubi e[st] venalis turpitudo
Cu[m] ig[itur] putavit Judas thamar e[ss]e
meretricem venialit[er] no[n] mortalit[er] peccavit
¶ T[er]ciu[m] testa[men]tum e[st] / q[uia] ip[s]e fuit patriarcha
sicut et om[n]es filij Jacob quor[um] vita om[n]ib[us]
post[er]is erat ponenda i[n] exemplu[m] / et sic no[n]
videt[ur] p[e]ccasse mortalit[er] ¶ Dicendum e[st] t[ame]n q[uod]
peccatum mortale e[st] p[er] quod p[ro]xim[us] ledit[ur]
u[e]l offenditur Sed p[er] quolib[et] actu[m] for
nicariu[m] offendi[tu]r p[ro]xim[us] / no[n] nat[us] sed
nasciturus / q[uia] p[ro]les nata statu[m] indiget
educacione et nutricione qua[n]tu[m] ad corp[us]
do[ne]c p[er]veniat ad debitam co[m]pleccione[m]
/ et instruccione ac informacione adultu[m] de[i]
q[ua]m ad a[n]i[m]am p[ro]pter que duo requirit[ur]
maris et femine indissolubilis et p[er]petua
cohabitacio et ip[s]ius prolis certificacio Ideo
vagus et fornicarius co[n]cubit[us] est
peccatum mortale / Et q[uia] Judas exegit cu[m] no
[min]a vago et fornicario co[n]cubitu mor
taliter peccavit / Et q[uod] aut[em] dix[it] Justior
me es glo[sa] exponit i[d est] m[in]us p[ro]p[ri]e thamar · Judas mor
talit[er] peccavit

quam minus peccavit quam iudas eo quod propter prolem fornicata est quia non ex alio quam viro voluit quam ex eo ex quo maritus sibi debebatur. Iudas autem solum causa delectationis fornicatus est. Titulo non super illo textu corrupta est. Debet enim dicere ubi est venalis turpitudo quod ipse est meretricum turpitudo venalis. Nunc debemus iudam et alios filios Jacob dato quod fuerint patriarche excusare a peccato mortali cum consenserit in necem Joseph fratris eorum. Ideo dicendum est quod Judas mortaliter peccavit. ¶ Ad secundum est dicendum quod aliud est querere utrum delectatio libidinosa faciat virum et uxorem peccare mortaliter et aliud est querere utrum talis delectatio qua intendunt absque filiorum procreandorum intentione faciat inter eos non esse matrimonium quia si queritur an talis delectatio libidinosa faciat virum et uxorem peccare mortaliter, dicendum est quod si talis delectatio tollat ordinem finis ultimi ita quod talis contra preceptum dei non dimitteret quin vellet sic delectari cum uxore sua vel cum alia dato quod uxor sua non esset, peccatum mortale esset quia hoc modo delectatio ista non stat infra terminos et limites matrimonii. Si autem talis delectatio stat infra terminos et limites matrimonii ita quod licet cum illa nunc ista vellet sic delectari si uxor non esset tunc dato quod filiorum procreationem non intendat in actu illo venialiter peccat sed non mortaliter quia post peccatum primorum parentum matrimonium non solum fuit in officio nature propter procreationem prolis verum et fuit in remedium contra delectationis et vitande fornicationis. Sed si queratur an delectatio libidinosa qua intendunt vir et uxor absque filiorum procreandorum intentione faciat inter eos esse matrimonium, Dicendum est quod si vir et uxor filiorum procreationem non intendunt sed solum delectationem vel hoc contingit propter impotentiam quia forte senes sunt debiles vel infirmi ardorem tamen libidinis habent sed minime possunt generare vel hoc contingit propter inordinatam concupiscentiam quia multa incontinentia more [illegible] coeuntes et mutato ordine nature procreationis eorum uxoribus abutuntur ut dicit Augustinus et habetur 32 q. ii. ex quo sequitur impedimentum prolis procreande, quamvis hoc non intendat, vel hoc contingit propter affectatam maliciam coniugum (aut unius ipsorum) quia forte vir semen effundit in terram vel alibi quam loco proprio quia deputato sicut fecit filius iuda de quo dictum est supra vel forte alio ut eis filii non nascantur. In hac malicia conveniunt vel hoc contingit propter premissam nequiciam scilicet quia forte premiserunt venena sterilitatis procurare et prolem conceptam destruere. Primis duobus modis non intendentes procreationem prolis non tollit matrimonium quamvis peccatum committatur quia sicut dicit Augustinus 2 pars 32 q. ii sicut habere concubinam cum prolis procreande non facit concubitum esse matrimonium sic habere uxorem causa libidinis explende non prolis procreande non facit concubitum esse fornicarium. Sed aliis duobus modis coniuges qui vitant vel nolunt sibi nasci filios vel aliquo malo opere agunt ne nascantur non invenio dicit Augustinus 2 pars 32 q. ii. supra dicta quo has nuptias appellare possimus quia inter matrimonium tales ne dissolvat [illegible] et impedimentum. ¶ Ad tertium est dicendum quod hanc dubitationem movet ambrosius in textu. Dicens, querendum esse quo Ruth in generatione Christi meruit nominari quia cum lex moysi prohibet expresse ne iudei ducerent mulieres moabitidas in uxores inter eam et Booz qui iudeus erat licitum matrimonium esse non poterat et inconveniens videtur quod salvator noster de illegitima quam natus sit. Ad quod dicendum quod Ruth pro merito fidei sue nupsit booz quia deos patrios suos repulit et deum viventem elegit et booz filius pro merito fidei sue accepit eam in uxorem. Quibus ex tali coniugio sanctificata genus nascetur regale (nutu dei quod qui est super legem dicitur) matrimonium contractum est regulariter tamen et universaliter est dicendum quod infidelitas precedens matrimonium impedit primum ne contrahatur et dirimit iam contractum et hoc multum convenienter propter duo. Primo propter prolis periculosam educationem cum enim proles sit educanda ad cultum dei per utrumque parentem, periculum esset quod alter coniugum esset

Ruth.
Boez.

infidelis ne puer educanda ad suum ritum
traheret. Secundo patet per hoc quod coniugium fidelis cum in-
fideli facile eum vel coniugem pertrahit ad alterius
partem. Unde 3 Regum xi scribitur quod Salomon
propter mulieres moabitidas quas adamavit
ydola adoravit, de quibus specialiter mandatum
erat ne filii Israel acciperent in uxores eas.
Ad quartum dicendum quod furtum homicidium
et adulterium vel fornicatio inter se sunt peccata
mortalia quia per ea proximus leditur quem per preceptum dei debemus
sicut nos diligere, magis autem offenditur
(Ad 4 per homicidium) proximus per homicidium quam per furtum, tollitur enim vita
hominis in se, sed per furtum solum subtrahuntur illa
per que vita hominis conservatur. Unde Ecclesiastici
34: panis egentium vita pauperis est, qui defrau-
dat illum homo sanguinis est. Similiter magis leditur
proximus per fornicationem et adulterium quam per furtum
quia in semine hominis ex quo proles organizatur
et formatur est homo in virtute et in potentia propinqua,
unde dicit philosophus in libro posteriorum quod in semine hominis ex
~~quo proles organizatur~~ est quodam modo ipse
homo virtualiter et in potentia propinqua consistit in
eo, in rebus autem exterioribus homini vita hominis
consistit in virtute et potentia magis remota. Unde
per inordinatam emissionem seminis que inordinata
emissio est in fornicatione et adulterio tollitur
vita prolis ut est homo in potentia propinqua. Per furtum
vero et subtractionem rerum exteriorum tollitur
vita hominis magis in potentia remota, minus tamen
offendit proximum per fornicationem et adulte-
rium quam per homicidium, tollitur enim per homicidium
vita hominis in actu, sed per fornicationem tantum
tollitur vita hominis in potentia. Ideo concludendum est
quod fornicatio vel adulterium est maius peccatum
quam furtum et minus quam homicidium. Nec obstat
quod furtum magis punitur per leges quam simplex
fornicatio, quia non semper leges maius peccatum
magis puniunt, sed illud magis puniunt quod
evidentius in nocumentum reipublice videtur re-
dundare, magis enim puniunt homicidium
quam periurium et tamen periurium est maius peccatum
quam sit homicidium. Lectio tercia

David autem rex genuit Salomonem ex ea
que fuit Urie. Salomon autem genuit
Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias
autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosa-
phat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham
autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Eze-
chias autem genuit Manassen. Manasses autem
genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.
Iosias autem genuit Iechoniam et fratres eius in
transmigratione Babilonis. Iuxta superius
dictum est, ewangelista determinat de qua stirpe et
de qua parentela salvator noster natus est secundum car-
nem. Traxit enim originem dominus noster tam ex
putativo patre quam ex virgine matre de pa-
rentela et stirpe davidica regali. Unde dicit
quod David rex, primus enim fuit rex in tribu
Iuda, genuit Salomonem ex ea que fuit Urie.
Sciendum autem quare uxorem Urie de qua natus
est Salomon non nominat nomine proprio sicut
nominavit alias mulieres suppositas Ruth et
Raab. Secundum Remigium est ista quia ille mulieres
supposite dato quod reprehensibiles fuissent
tamen laudabiles fuerunt in virtutibus, sed ipsa
Bersabee uxor Urie non solum fuit conscia
adulterii sed et homicidii mariti sui, ideo
proprio nomine ewangelista eam non nominat in genealogia
salvatoris. Ponit autem ewangelista xiiii generationes
fuisse a David usque ad transmigrationem
Babilonis, non computato Ieconia, excepto quod
tres reges fuerunt post Ioram qui in genealogia Christi non
ponuntur. Et tamen hii tres fuerunt secundum Ieronimum quia Ioram (scilicet Ochosias, Ioas et Amasias)
immiscuit se semini impiissime Iezabel
accipiens filiam Achab in uxorem ut habetur
4 Regum 8. Ideo usque tertiam generationem eius memoria
tollitur ne in sancte nativitatis ordine ponerentur.
Sed quia ewangelista hic agit de origine Christi ex
regali progenie et ex davidica stirpe, ideo
queruntur super ista 4or questiones. Prima utrum
filii sint nobiliores parentibus. Secunda utrum me-
lius sit esse nobilem quam divitem. Tercia utrum de-
cens fuerit Christum nasci ex nobili progenie. Quarta
utrum fuerit decens Christum nasci ex stirpe davidica.
Ad primam dicendum quod nobilitas naturalis non
est aliud quam progenitorum ac divitiarum antiqui-
tas, sed forte theologicalis non est aliud quam proge-
nitorum morum virtuositas. Quia dato quod aliquis
possideret ex progenitoribus temporalibus divitias an-
tiquatas, tamen si illi progenitores non fuissent
per divitias illas operati opera virtuosa et non
fuissent inter illos progenitores virtute insignes

et potentes virtuose operantes, non debent
ex talibus progenitoribus geniti forte simpliciter
nobiles appellari. Utroque autem modo possumus
dicere quod filii sunt nobiliores parentibus et proge
nitoribus aliquibus qui precesserunt. Primo
loquendo secundum quod loquendo de nobilitate secundum quod
progenitorum divitiarum antiquitas nobilitat
sunt filii parentibus, quia quanto plures pertransi
erunt ante divites et potentes in aliqua gente
et in aliqua parentela, tanto minor est memoria
de paupertate et maior recordatio de di
vitiis et potentatu illorum progenitorum; quia
magis distant filii quam parentes a primo stirpe
te et a primo tritavo a quo omnes de illa gen
te et de illa progenie inceperunt ditari et in divi
tiis et potentatu nominari. Ideo quantum ad
hoc filii nobiliores sunt parentibus et ista
est sententia philosophi in libro rethoricorum quod nobilitas
maior est longe facta quam prope. Quia quanto ma
ior est distantia a primo parente, tanto maior
est nobilitas. Loquendo secundo de nobilitate secundum quod no
men eius est virtuositas, adhuc nobiliores sunt
filii quam parentes quia secundum philosophum eodem libro inpre
ditatum est quedam ineruditio divitiarum.
Nam inpre cum ditati nesciunt ferre bona for
tune et nesciunt uti divitiis et civili po
tentia ac aliis bonis fortune ad opera
virtuosa. Sed predictis cognitis et parentela
magna fuerunt se ipsos insignes et divi
tiis et honore ac civili potentia ac aliis
bonis fortune virtuose utentes, nolen
tes degenerare ab illis et consueti ab an
tiquo habundare in personis in quibus sunt
mores virtuositatis, ipsi ex hoc virtuose
operantur et nobiles appellantur, et tanto magis
filii quam patres quanto magis distant a inpre
ditatis et a inpre divitiis virtuose uten
tibus. ¶ Add(endum) ergo est d(icen)d(u)m quod aliqui inpre
ditati possunt esse divites qui non sunt
nobiles, quia non processerunt ex nobili gene
re et ex antiquitate divitiis virtuose opera
tibus. Similiter aliqui possunt esse no
biles qui ex nobili parentela processerunt

ex aliquo tamen infortunio non sunt divites vel
saltem non ita sicut sunt inpre ditati. De talibus
dicendum est quod dicit melius est esse nobilem vel di
vitem. Et hoc non est aliud querere nisi an mo
res nobilium sint meliores moribus divi
tum. Et possumus dicere quod philosophus 2o rethoricorum
narrat quomodo mores divitum esse peiores
moribus nobilium accipiendo divites ut de novo accep
ti sunt. ¶ Primo namque divites qui inpre ditati sunt
sunt communiter elati. ¶ 2o sunt contumeliosi. ¶ 3o sunt
intemperati. ¶ Quarto sunt aliorum despectores. ¶ Quinto
non sunt industres sed insensati. ¶ Sunt enim
divites communiter elati, quia divitie secundum dictum
vulgarium videntur esse quoddam pretium et quedam
dignitas omnium aliorum, ut philosophus ibi dicit. Divites
ergo habentes divitias ex hoc efficiuntur elati et
superbi, quia per tales divitias se posse habere pa
putant et dignitate omnium aliorum. ¶ 2o sunt
contumeliosi, quia nolunt videre alios excel
lere, et quia volunt quod alios excellant, se aliis
contumelias irrogant, ideo communiter sunt contumeli
osi. ¶ 3o sunt intemperati. Nam quia denarius est
quidam fideiussor hominis ad habendum quod quis
homo appetit, ex quo homines habundant nol
lent aliquid mali pati nec curant respicere
aliorum commodum sed se sunt insecutores pas
sionum. ¶ Quarto sunt despectores aliorum, quia non
putant divitias esse maxima bona, ideo alios
non habentes huiusmodi divitias communiter despiciunt
in superbiam elati. Unde cum quesitum esset a qua
dam muliere quid melius esset esse sapien
tem vel divitem, respondit quia videbat se divitum
ianuas frequentare sapientes et non econtra,
ut recitat philosophus 2 rethoricorum. ¶ Quinto sunt insensati
et non industres, quia dant se ocio et non curant
vacare doctrine et operibus virtuosis et confidunt
divitiarum quas putant maxima bona. ¶ No
biles autem secundum philosophum hos quinque pravos mores
communiter non habent. Primo namque non sunt elati,
quia ex quo consueti sunt ipsi et eorum progeni
tores habundare in divitiis et civili potentia
et eis bene usi sunt ex divitiis inpre acquisitis
non inflantur sed bene eis utuntur, ideo non
sunt elati. ¶ Non sunt contumeliosi, quia cum

nobilitati annexa sit magnanimitas / ex quo
nobiles sunt non curant per qualibet iniuria
vel per quolibet dicto vel facto contumeliam
irrogare / vel nulli contumeliam inferunt
magna vel magnum faciunt nocumentum /
quia paucorum sunt operativi magnorum tamen
et notabilium ¶ 2o non sunt intemperati quia
nobiles qui sunt in aliquo officio et cura
publice deputati / in tamquam persone ad quas
multi oculi respiciunt cogunt temperati et mo-
desti esse ¶ 3o non sunt aliorum despectores
quia divicias et temporalia bona non reputant magis
bona sicut bona anime ut scientiam et virtutes
conspicia indiviosius bonis fortune propter quod
alios virtuosos et sapientes non despiciunt
¶ 4ta sunt industres et strictes / quia ex regimine
et cura aliorum cogunt doctrine vacare et virtuosi
agere et diviciis bene uti / divites autem et nuper di-
tatus secundum philosophum est quidam sensus fortuna-
tus / excellences quoque quant loquendo sunt mores
nobilium moribus divitum et dicas contra
quia multi divites et nuper ditati tales pravos
mores non habent / Quod dicit philosophus sit intelli-
gendum ad inclinatorum quia divites ad tales
mores inclinatorum habent quam tamen vitare
possunt et pravis indicandi et divinum au-
xilium ¶ Secunda est ibi Nam tamen quia nobi-
lium precessimus in veteri lege aliqui parentes
nobiles dicebantur / 1o patriarche et sacerdotes
2o prophete / 3 tercio reges / Christus autem futurus
erat sacerdos / quia sibi dictum erat Tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem melchisedech / futurus erat
propheta quia de eo dictum est filius ipsius propheticam
spiritualis sobolis describens verbis ipsum tamquam mo-
ysen audietis / qui audierit eum ego ultor existo
3o futurus erat Rex / ipso dicente ipse Ego
rex sum / unde cum ipso eodem pilato querenti
aut ostituit ipsum Rex Iudeorum / tamen ipse esse rex / non negavit sed dixit Tu dicis
quia rex sum ego / Decebat ergo Christum ex hac tripli-
ci nobilitate originem ducere / quia secundum carnem
descendit ex semine abrahe qui fuit patriar-
cha et sacerdos secundum glo. / et ex stirpe david
tamquam prophetica et regali / nam david rex
fuit et propheta velut spiritu sancto inspiratus

factum est quod tres evangeliste Christi quod ad humana-
nam assumptam notificare susceperunt sicut ordo
eorum evangelia inceperunt / quia mattheus incepit
a semine regali dicens Liber generationis ihesu Christi
filii david / marcus a vaticinio prophetali dicens
Inicium evangelii ihesu Christi sicut scriptum est in ysaia
propheta / lucas autem a sacrificio sacerdotali dicens fuit
in diebus herodis sacerdos quidam nomine zacharias
¶ Tercia est ibi Unde quod propter duo congruum fuit Christi
secundum carnem ex davidica stirpe originem trahere / primo
propter divine promissionis impletionem / 2o propter misti-
cam significationem / Decebat enim aliquem prophe-
tam david sic turpiter peccatum committendo adulterium
cum Bersabee et sic cum hoc perpetrando homicidium
viri eius interficiendo / quod post ex semine eius
nasci non debebat / quia conveniens non erat Christum
innocentem ex semine hominis sic peccatoris descende-
re propter quod nulla progenitorum Christi debuisset maio-
nari / Ut vere promissio facta david tamen de-
fructu ventris eius ponendus erat super se-
dem eius congruum fuit ex eius penitentia
nasci Christum / Et hanc rationem tangit glo.
super illo verbo Tibi soli peccavi et malum coram te feci
ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris
enim ita Ego david peccavi coram te ut tu
mittendo filium tuum de stirpe mea iustus ex
et copula tua mea non meis meritis tua pro-
missa complesse probaris / ut sic vincas cum
iudicaris ab omnibus meis dictis quod te non
debere implere promissum propter mea peccata
¶ 2o propter misticam significationem / Interpretatur enim
david manu fortis et significat Christum quia sicut ipse
goliam occidit sic postquam dyabolum interficeret cum in-
iuste iudicatus est / Et hoc modo alia glo.
exponit verbum supra allegatum dicens in persona to-
cius humani generis ipse david / tibi soli peccavi
et malum coram te feci ut iustificeris in sermonibus tuis
super omnes iudices iniuste iudicatus iudicaris
sic vincas ipsum dyabolum / cum iniuste iudica-
ris a pilato et a iudeis Lectio quarta
Et post transmigrationem babilonis Ieco-
nias genuit Salathiel / Salathiel autem
genuit zorobabel / zorobabel autem genuit abiud
abiud autem genuit eliachim / Eliachim autem

genuit azor. Azor aut ge[it] sadoch. Sadoch aut genuit achym. Achym aut g[t] eliud. Eliud aut ge[it] eleazar. Eleasar aut genu[it] mathan. Mathan aut g[t] iacob. Jacob aut g[t] joseph virum marie de q natus e ihus qui vocat xpus. Oms g° gnacoes ab abraham usq ad dauid gnacoes xiiii[a]. Et a dauid usq trasmigrac babilonis gnacoes xiiii[a]. Et a trasmigrac babilonis usq ad xpm ge neracones xiiii[a]. ¶ Ostenso de quo pplo et de qua tribu n'no de qua stirpe natus e xpus proptr ista ut s' dicebat ewangelista nar rat de quib' pxis pntib' origine traxit. Assumpsit eni dei filius nam huiaz de utero virginali ita q s carne natus e d virgine maria cui' sponsus et maritus erat joseph. Io ewangelista ut veniret ad gnacoes istoz duoz dicit q p' trasmigracoz babilonis t postq filii israhel i babilonia i captivitatem ducti sut 20 gnacoes fuerunt computatu gnacoes et ieconias ... gnacoes bis ponit s augustin q p° eius gnacoe ponit cu regibus an cap tivitate babilonica, postmo ponit ut priuatus regno, qn dicit q p' trasmigracoz babilonis ieconias g[t] salathiel. ¶ Ewang[a] facit mencoz de captivitate ppli israhelitica in babilonia et no facit mencoz de captivitate eoz i egipto, cuius assignat Crisos[9] q i egipto cap tiui fuerunt sn pctis ipoz ex sola durica et crudelitate pharaonis pp quod dns plag' dedit illu percussit, s in babiloniam ducti st captiui pp eoz pcta. Matheus g° gnacoes oes pducat ewangelista genaloye usq ad joseph virum marie de q natus e ihus q vocat xpus. ¶ Causa aut q re ordo gnacois ducti e usq ad joseph cu ipe no fuerit pr xpi iusti putatiui ... dup[a] tangit l°9 d. una ta fu[t] q no e consuetudis scripture ut ordo mu lieru in gnacoib' texatur. Alia fuit quia maria et joseph de una tribu fuert et ex una stirpe gnati, ideo s lege tenebat eam accipe i uxore. Aliaz cuius assignat Crisos[9] q opposita ... dicens, no ewangelista pduxisse gnacoes usq ad joseph viru marie quia p hoc mostrut q et maria no extit se eni in gnacoe xpi nominauit. Et hic ewangelista reducit oms gnacones sup positas ad tres

ordines dicens q, q ab abraham usq ad dauid sut gnacones xiiii, et a dauid usq trasmigracoz babilonis sut gnacoes xiiii, et a trasmigracone babilonis usq ad xpm gnacoe xiiii, et sic i uni uso sut xlii gnacoes ab abraham usq ad xpm. Sz si no computa gnacoe xpi et ieconias no nume rus semel soli gnacones xl sut s q inun xpus regimie regali ... gnacoz q assump sit narracionem, regit nos in hac pnti vita ut sup dicebat. Ideo aut ast xpi gnacone p hos tres ordines diuisit q in quolz istoz ordinu mutat' e homi status, na ab abra ham usq ad dd homines fuerut sub iudicib', a dauid no usq ad trasmigracoz babilonis sub regibus, s a trasmigracoe babilonis usq ad xpm fuerut sub potifficibus et hoc significabat q oms regendi erant p xpm media regem et potifficem. ¶ Sed q ewangelista facit mencone de nativitate xpi ex maria cui' viru et sponsu dicat fuisse joseph, ideo xor dubitatoes hic possunt qri. ¶ Prima utz congruu fuerit xpm nasci de femina virgine. ¶ 2[a] utz pp tlez nativitate bta virgo fuerit vere mat xpi. ¶ 3[a] utz vere potuerit dici mat x[o]. ¶ 4[ta] utz joseph vere potuit dici vir et marit' ei'. ¶ Ad pma e dicendum q infallibilr e tenendum xpm ex femina virgine assupsisse carne cu aplus dicat ad gal 4[to] misit deus filiu suu factu ex muliere. Et q'uis potuit undecumq voluit talem carne sume, congruu tn fuit q assumeret de femina virgine. Cuius congrui tate aliam assignat ambrosius ... dei filii carnis assupcoe aliquid fuisse nale aliquid vero supnale. Naturale naq debebat ee in xpo q s huiaz nam nasceretur. Supnaturale no q no modo humano. Et q nam huiaz gnari et nasci convenit natr ex omi feminis no mascli io conveniens erat q xpus de femina nasceret. Vez q no modo humano, congruu erat cogru erat q talis femina eet virgo. Aug' aut dicat q p xpi incarnacoz tota na humana femina et masculina curanda et nobilitanda erat. Masculinu g° xpus accepit nam virilem q erat verus homo curatus et nobilitatus e sexus virilis. Et na masculina ... vero ... talis na masculina nata et

recepta e et assumpta de sexu feminino / curata et
nobilitata e natura feminea et sic congruum fuit ut
nasceretur de femina non quacumque sed virgine ¶ Ad
secundum e dicendum quod beata virgo vere et realiter dicitur dei mater
Christi quia illa femina dicitur dei vera et realis mater
que dat in conceptione prolis et facit totum quod debet facere
vera et realis mater sed de racione vere et realis
matris non est plus nisi quod amministret sanguinem ex quo
prolis fecunda e ad locum generacionis mane deducta
sed ex purissimis sanguinibus virginis mane ad locum
generacionis mane deductus Christi corpus formatum e
igitur beata virgo veraciter realiter et naturaliter mater Christi
fuit unde damascenus dicit 3o libro quod Christi incarnacio fuit
de nobis super nos et pro nobis / fuit enim de nobis quia
sicut corpus nostrum ex sanguine mulieris ad locum
generacionis deducto formatur sic corpus Christi ex purissi-
simo sanguine virginis formatum e / Super nos quia
non ex virili semine sed celesti spiramine / pro nobis
quia pro nostra redempcione et salute ¶ Ad tercium e
dicendum quod beatam virginem veraciter et realiter fuisse ma-
trem dei tripliciter potest manifestari ¶ Primo racione
Secundo auctoritate sacre scripture 3o precepto ecclesie
.2a. Racio talis e natura generari et nasci non conuenit nature
sed ypostasi vel persone habenti naturam / cuius generari et
nasci conuenit dei filio pro ut naturam humanam
tamen generacio vel natiuitas non conuenit nature sed humane
sed persone et ypostasi habenti huiusmodi naturam / sed quia
persona et ypostasis in qua copulate erant natura
diuina et natura humana erat ipse dei filius sicut beata
virgo vere et realiter genuit personam ypostasim
habentem naturam diuinam et humanam / sic veraciter et realiter
debet dici mater dei et licet deus supponat pro persona
filii et non patris / exposite enim damascenus dicit 3o libro
Credimus ypostasim unam dei expressa dicimus genitricem
auct genitam esse et natam / Auctoritas e Johannis ubi scribitur
Hec autem scripta sunt ut credatis quia ihesus est
filius dei / et matthei 1o dicitur Cum esset desponsata
mater ihesu / Et ihesus fuit dei verus filius
concluditur quod vere fuit mater dei / preceptum
sicut ecclesie e ephesinum concilium ubi dicitur primo capitulo
Si quis dixerit puerum hominem ex maria virgine
natum asserit ut alia persona fuerit car-
natus alium deitatis anathema sit ¶ Ad
quartum e dicendum quod ad veritatem requiritur

primo quod generetur, 2o quod operetur, 3o quod finem et
locum debitum consequatur ut signis veris
est dicendum primo quod oportet quod generetur 2o quod operetur
et quod calefaciat 3o quod sursum ascendit
et in loco superiori quiescat / Verum autem matrimonium e
ut quod femina dicatur uxor et vir maritus / Secundum
ad eius generacionem facit consensus mutuus
actorum(?) per verba de presenti expressus / Quod fuit
vere inter beatam virginem et Joseph quia vere
consenserunt in copulam coniugalem non autem
expresse in carnalem nisi aliud deus disponeret
Secundum autem ad eius operacionem facit prolis ge-
neracio et eius educacio / cuius prolis educacio
vere fuit per mariam et joseph / generacio eius
generacio non fuit per commixtionem carnalem virilis(?)
non tamen pro hoc excludendus erat Joseph quin
verus maritus diceretur / unde dicit Augustinus super
libro de consensu euangelistarum exemplo marie
et joseph magnum insinuat fidelibus
coniugatis et seruata pari consensu continencia
posse permanere / vocatum quod verum coniugium
vel matrimonium non permixto corporis sexu
sed custodito mentis affectu / presertim quia etiam
nasci eius filius potuit sine ullo complexu
carnali qui pro solos generandos filios habendus e
¶ Tercium autem ad finem operacionem(?) facit fidei conseruacio et indissolubilis
vite permansio / Quod vere fuit inter mariam
et Joseph unde dicit Augustinus in libro de nupciis Omne
autem nupciarum bonum impletum e in illis paren-
tibus Christi / fides proles et sacramentum
que sunt tria bona matrimonii / Nam prolem
cognoscimus ipsum ihesum Christum / fidem quia nullum
adulterium / sacramentum quia nullum diuorcium

Leccio quinta

Christi autem generacio sic
erat Cum esset desponsata mater eius
... Joseph antequam conuenirent
inuenta e in utero habens de spiritu sancto Joseph
autem vir eius cum esset iustus et nollet eam
traducere voluit occulte dimittere eam
Hec autem eo cogitante ecce angelus domini appa-
ruit ei in sompnis dicens Joseph fili dauid
noli timere accipere mariam coniugem tuam
Quod enim in ea natum e de spiritu sancto e

Pariet autem filium et vocabis nomen eius
ihesus ipse enim salvum faciet populum suum a pec-
catis eorum. ¶ Postquam evangelista ostendit per
que modum christi generatio in antiquis patribus fuit
prenunciata in parte ista ut dictum est declarat et ostendit
per quem modum est in opere et in effectu executioni
mandata, et duo facit quia primo ponit modum
generationis admirationis, 2o adducit illum ad
invocationis placationem 2a ibi hoc autem totum ¶ dicat
ergo ita christus generatus et natus ex talibus
progenitoribus supposito secundum predictum in opere
et in effectu, christi generatio sic erat sicut inferius di-
citur, cum enim esset desponsata mater eius
Ioseph. desponsata fuit non tamen carnali con-
cupia unita secundum quod Orig. dicit. Cernare autem
desponsata fuit Ioseph [illegible] secundum glo.
fuit quia cum esset de cognatione sua secundum legem
tenebatur ipsam accipere christiani non secundum Cris.
fuit quia Ioseph faber lignarius fuit, [illegible]
ergo maria fabro lignario fuit desponsata
quia christus nasciturus ex ipsa omnium hominum
salutem plurimum erat operaturus erat
Antequam convenirent ad carnalem copule
commixtionem secundum glo. quia ad domum habitatione
iam convenerant non quod intenderent ut co-
gitaret ad tales copule carnalis commixtionem
convenire sed deus aliter disponeret, secundum aug.
esset tempus conveniendi ut nuptias solemp-
nitatem celebrandi secundum Ioseph inventa est in utero habens
de spiritu sancto i. virtute spiritus sancti impregnata
sic sic dicit evangelista inventa est gravida a Io-
seph qui impregnatio et ventris tumefactio
licet virtute spiritus sancti esset facta Ioseph tamen ubi dubi-
tabat notabat unde impregnata esset ¶ Unde subdit
evangelista Ioseph autem vir eius cum esset iustus et nol-
let eam traducere i. in publicum ducere ut
manifestaret ne lapidaretur tamquam adultera
nec volebat nuptias solempnizare ne ad
ulterum custus videretur quia sic non esset iustus
voluit occulte dimittere eam. Hec autem
ipso cogitante ecce angelus domini in sompnis
apparuit ei. Ideo autem in sompnis apparuit
non manifeste secundum Cris. quia Ioseph fidelis
erat ideo non indigebat manifesta appari-
cione sicut pastores qui erant rudes

et sicut zacharia qui de ministerio incarnationis erat in-
struenda. Apparuit quoque filio david. Ideo autem appellat
eum filium david ut recordetur promissionis david
facte de adventu dei filii, ut dicit Cris. Noli
metuere timere accipere mariam coniugem tuam sic
diceret. Noli timere nuptias solempniter celebra-
re, quia quod in ea natum est de spiritu sancto est. Pariet
filium et ne putes eum quod concepit ut amplius non
sis necessarius sibi vocabis nomen eius ihesus, ac si diceret
post partum necessarius eris virginem ad obsequium
domini et puero adipiscendum et educandum et custodien-
dum et nomen hoc sibi convenit quia ihesus salvator appellatur
ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.
¶ Sed hic possunt esse sex dubitationes
¶ prima utrum congruum fuit christum nasci de virgine
desponsata ¶ 2a utrum Ioseph potuerit esse
dubius de gravidatione virginis ¶ 3a utrum
Ioseph fuerit iustus volendo occulte dimittere
eam ¶ quarta utrum christus natus sit de spiritu sancto
¶ quinta utrum ihesus fuit nomen conveniens sibi
impositum ¶ sexto utrum spiritus sanctus potuit dici
pater christi ¶ Ad primam dubitationem [illegible]
dicunt [illegible] quod congruum fuerit christum de virgine
desponsata nasci ne herodes et alii persecutores
nati pueri et querentes eum occidere excusari possent
si illum persequerentur qui illegittime et de adulterio
natus erat. Aug. non dicat inconveniens ideo christum
natum esse de desponsata, quamvis hoc sufficienter declara-
re non potuit dicam [illegible] [illegible] pie non
cognoscere non esse corrupta non obstante quod esset
desponsata. Ad quod dicam potest quod sciebat virginem
non esse corruptam modum tamen per quem christus virgo
concepit ignorabat. Ioseph non dicat hoc ideo fuisse ut
virgo non lapidaretur si inventa fuisset pregnans non
desponsata quia tunc virgo in domo patris
quia si non erat inventa virgo debebat lapidari
sive esset desponsata sive nupta sive virgo
quecumque nupta si in adulterio deprehendebatur la-
pidari debebat unde dicitur deutro. 22. si puella
non fuit inventa virginitas accipiet eam vir eius
et eiciet eam extra fores domus patris sui et
lapidibus obruet illa et morietur quia fornicata
fuit in domo patris sui, [illegible] quod non dicta
lex lapidationem intelligenda esse de lapidatione
infamie et suspicionis [illegible] [illegible] apparebat gra-
vida et erat desponsata [illegible] in domo uni

ambros.

¹ Ioseph i. coniux. Ioseph filii david

Congruum fuit christum de virgine desponsata nasci

Remigius tamen dicit

ordo sponse Ioseph

sicut communiter antiquitus fiebat non reddebat infa-
mis nec erat suspicio quod concepisset de adulterio
Et hec est que dicit Ambrosius quod ideo desponsata fuit virgo
ne intemerate estimaretur. cum careret infamia
quia maluit dominus aliquos de suo ortu dubitare quam
de matris pudore. Sciebat enim teneram esse virginis
verecundiam et lubricam famam pudoris nec putavit
ortus sui fidem matris iniuriis astruendam. Fuit
autem talis desponsatio conveniens quia virginem desponsatam
apparet ipsius Ioseph obsequium. Aliis et virginibus fuit
utilis quia per eius exemplum potuissent si quandoque virgines sinis-
stram et lubricam opinionem viuerent excusare se sub
pretextu matris domini et dicere. Ecce domini mater que fuit
virgo diffamata fuit. non est mirum de nobis. ergo
Ad secundum est dicendum quod Remigius ubi dicit Ioseph non
dubitasse de impraegnatione virginis quia sciebat
eius castitatem sed ipse legerat illam prophetiam Ysaie.
Egredietur virga de radice Iesse. Ut Ysaias et lege-
rat aliam prophetiam. Ecce virgo concipiet et pa-
riet filium. Unde firmiter credidit has prophetias in
maria conuicte sua esse completas quare antea
occulte voluit dimittere certe non alia causa ut
dicit nisi quia cum ipsa habitare et sibi appropinquare indignum
se reputabat. Tercio assignat alia causam qua
puto magis esse consona textui evangelii dicit enim
quod Ioseph vere dubius fuit de impraegnatione
virginis. Unde et ideo angelus non dixisset sibi
noli timere accipere eam quia quod in ea natum est de
spiritu sancto est. Et causam dubitationis assignat talem
nam quando angelus intravit ad virginem et dixit
Ave maria gratia plena et cetera quando maria turbata fuit in
sermone eius et quando angelus dixit sibi Ecce
concipies et paries filium et maria dixit quomodo
fiet istud et cetera et postmodum audivit quod Eli-
zabeth cognata sua que erat sterilis con-
cepisset assensum prebuit dicens ecce ancilla domini
Post cuius assensum statim impraegnata est et spiritu
sancto gravidata totum hoc factum fuit absente
et ignorante Ioseph. Similiter quando maria abiit
in montana et stetit cum elizabeth mensibus
tribus Ioseph sponso suo in cuius domo ma-
nebat non indicavit hoc quando reversa est in-
dicavit quia si indicasset optinuisset quod Ioseph
consensisset causam sue diuturne mansionis et sue
absentationis et sic optinuisset eam totum ordi-
nem angelice annunciationis ostendere quod
cum facium non erat. quia postquam mensibus tribus

absens ex eius sit reversa et tunc Ioseph
invenit eam gravidam et grossam et videns
eius tumefactum ventrem quod dubius vere fuit
de impraegnatione sua. per quem modum autem dicitur
per angelum certificatus est. Assignat autem Crisostomus
causam quare maria non dixit Ioseph sponso suo
se esse gravidam de spiritu sancto et se concepisse per
angelicam annunciationem. quia non existimabat sibi
sponso credi et maxime iam in suspicione ad-
ducto sibi cum annunciavit angelus modum
conceptionis antequam conciperet ne si post conceptionem
differret. virgo esset in tristicia ignorans quod
concepisset. vero quando perturbatio et tristicia de-
cebat eam esse in virgine quam omni conditione acceptabat
Ad tertium est dicendum quod si virgis si Ioseph occul-
te dimisisset virginem et non fuisset monitus
per angelum rem iniustam fecisset. non tamen animo
iniusto iniusta namque re fecisset quia dimisisset
innocentem a suo coniugio quam non erat dignus dimitti
per primum tum si virgo fuisset absque dimissa apud
alios turpi suspicione carere non potuisset et si
virgo fuisset passa penam sine culpa quod est rem
iniustam facere sed non fecisset animo in-
iusto. primo quia quod si angelus in dubio exis-
tens Ioseph tutiorem viam eligebat. Turbabatur enim in
seipso quia maria quam de templo acceperat et non
cognoverat gravidam videbat. Unde disputa-
bat in seipso. si prodo ipsam vel taceo. si prodidero
adulterio non consentio. tum crudelitatis homi-
cidii incurro. quia secundum legem lapidanda consisto.
si non tacuero adulterio consentio et cum ad-
ulteris portionem meam pono. Quoniam igitur
utrumque malum est expedit ut occulte dimittere
eam a meo coniugio. Et preterea ut Ambrosius dicit
pulchre docemur quod facere debeat iustus homo
cum obprobrium uxoris patitur aut suspicatur
ut innocentem se servet ab homicidio et castum se
custodiat ab adulterio. Secundo quod si eam dimisisset
Ioseph iste tamen dei preceptum observavit. nam
dicens deus. Si quis peccat in te corripe eum inter te solum
et tu coram aliis pandis non eris sed durius feris
ut proximi corruptor sed proditor. Quoniam igitur
solus Ioseph suspectus erat de virgine unde
confusa erat cum sciret firmiter se eam non cog-
novisse. alii autem de hoc suspecti non erant

qr crede debebant q erat desponsata sua 2 maxie qr i domo eius morabat' si vero dimisisset no obs'uasset dei preceptu de correptoe fr'is / cogitavit g° occulte dimitte eam volens p'dere fr'em mag' q' pcatorem punire ¶ Ad x^m e dd^m q s' Aug' x° de tri^te / voce pris / 2 columbam sps sci 2 carne filii tota simul trinitas e operata ¶ dica tu p^o conceptus sp^ar s' carne de spu sco p'p trinitatis p'p pris inclinatoe / qr q deus pr tu se inclinaret ut mitteret filiu i similitudine carnis pcti no nisi ex amore p'cessit / amor aut 2 caritas e ipe spus scus ¶ 2° p'p nre carnis assumptoe / qr q nra na sit assumpta ad diuinitate psone dei filii nullis p'cedentibus meritis e factum sed sola diuina gra q spui sco attribuit' ¶ 3° p'p corpis x' formatoe. Nam s' phm vtus que e in semine pris p spum inclusum vitali virtute fort 2 organisat corpus plis generandi / sic eo mo virtus dei pris q e ipe filius / iux illud apli. pdicam' dei virtutem 2 dei sapiam p spum suu inclusum i tali vtute / qr sps scus e spus filii / iux illud misit deus spm filii sui i corda vra formavit 2 organisavit corp' sui benedictu i vtero virgi^is vn damasce' dicit q spus scus fuit q' diuinu semen ¶ Ad quta e dd^m q no mina imponunt rebus sicut ipas intelligi' ad noie. tho. Jn xpo aut intelligi' fuisse dup^x natura diuinam scilicet 2 huanam / ita q fuit verus deus 2 verus ho ¶ Deu aut q fuit xpc verus deus. habe inpe infinitas pfectoes qr e pelagus infinite sbe s' damascenu 2 p't s' h' infinit' noibus nominari vn 2 dyo' dicit q ipe deus e infinitoru nomi ¶ Ex aut q fuit homo sic fuit instrumentu salutis p quod deus nram salutem opatus e vn dicit damasc' 2p q huanitas in xpo erat instrumentu diuinitatis p q' que erant homis. supra home operari. Diuinam aut salute requirebatur posse.

sive 2 bello / sic conveniet illo noie xp^c appellatus vocatus e / qr e potentissimus / i quo noie enim ihu flectat' ome genu celestiu terrest 2 inferno ¶ est sapientissimus / qr ihm eu apl'o pdicam' dei virtute 2 dei sapiam ¶ et e vtilissimu 2 clementissi' / qr no e datu aliud no' homibus sub celo in q° oporteat omes saluos fieri nisi i noie ihu / ut scribi' act' 2° / et singulariter d' i q° oporteat omes saluos fieri qr ex alia causa qua pticulari saluatoe ut pfectoe h' nomen ihus aliquibus aliis impositu e sicut ihus nane / ut ihus filius syrach ¶ Sz vniuersali isto ihus soli^s mundi salutem opatus e / potest aut nomi rem pomi no ex pfecta sola vni 2 exdenotare que sicut nomie sancti impoi' aliou que ex pticule cognacoe / que dat ex aliq significatoe. ¶ Ad vi^m e dd^m q de racione pris e q filius p'ducat' 2 formetur ab ipso s' corpalem 2 substancialem similitudinem Nam si cultellus formet' a fabro ut archa a carpentario no p'p hoc cultellus dr filius fabri ut archa artificis qr no formt' ut p'cedit i similitudine nre. Jn xpo aut fuit dupl' na / diuina 2 huana planu e aut q spus scus no pt dici pater xpi s' nam diuinam qr lic sit eiusdem nre 2 sbe filius dei ut xpus q'm ad nam diuinam 2 s' h' no tn xp' s' tlem nam diuina p'cedit a spu sco / ymo spus scus p'cedit ab ipso iuxta illud qui ex pre filioq p'cedit / s' no nam huanam xp' no e conalis ut eius nre cu spu sco / qr spus scus e creator 2 huana na creatura vn in alio mo e dd^m q spus scus fuerit pater xpi / qr ut p'cedit ab ipso s' nam diuinam / ut e conalis sibi i dia s' huanitate ut s' alterum istorum possit dici pr eius fuit tn artifex 2 fortor illius carnis in vtero virginali admo' quo spus inclus' in vtute seminis pris / fort' sem i vtero matris

Hoc aut totu factu est ut adimpleret quod dcm e Lectio sexta

adiuo p pphtam dicentem Ecce virgo i utero
hebit 2 pariet filiu 2 vocabit nom ei emanuel
q e nod e interptatu nobiscu deus
Exurgens aut ioseph a sopno fecit sicut
precepit ei angelus dni 2 accepit con-
iugem suam 2 no cognoscebat eam donec
peperit filiu suu pmogenitu 2 vocavit
nomen eius ihesum Posita mo i gnatois
xpi admiracoe In pte ista ut ois dice-
batur euuangelista ponit illius admiracois
pbacoe Probacio aut istius admiracois
e q generatio xpi sic fuit mira 2 alta q
ope spus sci facta 2 copleta fuit ita q no
longe an deus p pphtas suos generatoe filii
sui s carne pdixit Vn dt apls ad Ro j
quod an pmiserat p pphetas suos in scrip-
turis sanctis de filio suo qui factus e
ei ex semine david s carne Hoc igit qd
ait euuangelista hoc aut totu factu e q virgo
de spu sco concepit 2 peperit q an coceptoe
desponsaret q casta 2 virgo permaneret q genitu
a ioseph inveniretur q primo modus
cocipiendi ioseph p angelu revelaretur
sicut sup dictu e totu hoc s continuatu
glose factu e ut adimpleret qd dictu e
a dno p pphetam ita qt legunt no tenet
ibi s consecutive sic dt glo ita q sensus
no ideo impletu e q fuit pdictu qua
si no fuisset pdictu fuisset impletu s e co
hoc q impletu e scriptu e impleto pphe
qua dixit de ysa pphetam dicente Ecce virgo
in utero hebit 2 pariet filiu 2 vocabit nom
eius emanuel 2 dicit vocabit i plali
q p⁰ angeli psallentes deinde apli pdica-
tes deinde marcs 2 sancti credentes vocat
eu emanuel quod interptatu e nobiscu
deus Ignu quid interptacoe s hebraicu
no fecit pphta nec euuangelista q nomen
hebreu est ut ait in hebreo cotr sciptura
s aliquis translator sic interptatus e Et
nobiscu multu congrue q nobiscu fuit di
filius ex q carnem de utero virginali acce-
pit virginalem unione q factu e per
talem incarnacoe q una psona est ho 2

deus 2 p hanc ire appellatoe q factus e mortal
2 passibilis sicut nos Deinde et eu poten-
tibus sitari ut dt apls Subdit at euuangelista
q ioseph stati obediens fuit dicto angelico
q exurgens a sopno fecit sicut pcepit ei
angelus dni 2 accepit mariam coniuge suam
Accepit mariam no i domo q s eius de domo
no dimiserat eam s accepit ea i ano Ita cu
de ano suo dimiserat ipam s remigi ad
nupciaz celebracoe q no du nupcie erant
celebrate no tm ipam recepit ad tanti coplex
coniunctoe Cu subdit q no cognoscebat ea
donec peperit filiu suu pgenitu no q postea
eam cognosceret s cu donec dicit temp⁹
infinitu no determinatu sicut ibi Dixit
a dextris meis donec ponam i e sta. pod t
Et dicit pmogenitu no q alii postea fue-
rint s ante quem nullus fuit Et vocavit
nome nomen ihesus sicut angelus dixerat
Sed hic possunt ee quedam dubitacoes
Prima utru solempnitas nupciarum
sit de essencia matrimonii Secunda utru p hi-
bicio nupciaz a lxxma usq ad octavas pasche
intelligat inclusive vel exclusive Tercia utru
si nupcie celebrantur tali tpe ut dicto
impediant matrimoniu cotractu Quarta utru
tpe qdragesime possit cotrahi matrimoniu
stante statutu ecce Quinta utru ioseph cog-
noverit mariam virginem postq genuit
filiu suu pmogenitu Ad pmam
e dicendum q solepnitas nupciaz e decencie
2 no e matrimonii s statutu ecce q cu indi-
cia ecce sit s allegata 2 pbata unitata
volunt alterius coniugis no posset exalti
cofessione fieri manifestu judicio q cotra
venit admonitoe p verba de pnti i deo dicu
zo qde vba q sine publicis nupciis ullus
ducat uxorem Prohibent q⁰ matrioa fieri
s statutu ecce sine solempnite nupciarum
io impediunt matrio cotrahendum sed si
fiant sine tali solepnitate no dirimunt iam
cotractum Vn dr zo q pdicta q clandestina
coniugia cot leges 2 canones fiunt 2 cot
statuta ecce cotracta tn dissolui no possunt
Ad secundam e dicendum q certa i lxx ps

dnice hoc tempore incipit suos filios ad primam innovare ut imitatur sicut leticie relinquere quia in vesperis omittitur alla et in mat. Te deum laudamus et in missa Gla in excelsis et incipit introitus alamitacio prime Circumdederunt me gemitus mortis vel quod hac dominica a hoc tempore usque ad oct. pasche nuptie interdicuntur ut xpi fideles primam digne se preparent ad recepcionem eucaristie in pascate non tamen prohibito ut puta in illo dicto est inclusive includendo incluso ipsam dnicam hoc tempore non exclusive ¶ Ad tercium dicendum quod supplendo de arto 33 q. 4. c. Ab hoc usque ad oct. pasche nuptias celebrare non licet quod si factum fuerit separentur. Notat glosa ubi aliquis suspensus ... istius opinionis quod nuptie celebrate tempore illo impediunt matrimonium contrahendum et dirimunt contractum sed cum tempus determinatum non sit de iure et contra matrimonium nisi per ecclesie institutionem puto esse dicendum quod si nuptie celebrate fuerint tempore ab ecclesia prohibito non dirimunt matrimonium contractum quamvis impediant contrahendum. Et quod dicit de arto separentur intelligo ad tempus talem separacionem esse faciendam ut primam agant illi qui nuptias celebraverunt contra statutum ecclesie ¶ Ad quintum dicendum quod aliud est matrimonium contrahere et aliud est matrimonio iam contracto solempnizare et nuptias solempniter celebrare ita cum traditione sponse per nomine ... carnalis copula fiat sponsi et sponse cum districtio et in carnalibus et temporalibus occupatio ... ad nuptias convenientium magis dissoluto in tempore quadragesime quod est tempus penitencie talia fieri non licet sed in matrimonio contractione non sit aliquid vel de ... contrahentium impedimentum ideo puto quod preceptum ecclesie non prohibeat matrimonium contractum sed solum sponse traditionem et nuptiarum celebracionem ac ipsius matrimonii solempnizacionem ¶ Ad quintum dicendum quod illa cognicio secundum Aug. et Bern. intelligitur est de cognicione carnalis copule sed non enim intelligenda est de cognicione dignitatis excellencie sed secundum hilarium intelligitur est de cognicione familiaris noticie. Sed non secundum Aug. intelligitur de cognicione carnalis copule tunc dicit Aug. quod h. donec dicat tempus infinitum non determinatum ita quod est sensus quod Ioseph non cognoscebat

virgine carnaliter donec peperit filium suum primogenitum nec postmodum unquam in perpetuum cognovit. Sic et psalmista dicit Ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Mox enim postquam deus miseretur nostri oculos nostros ab eo avertimus. Desiderio sed ante et post in perpetuum ad ipsum dirigimus. Sed non cum sic intelligatur de cognicione dignitatis et excellencie sic exponitur quod Ioseph antequam virgo peperit non cognoscebat eam cuius fuerit dignitatis et excellencie postquam autem peperit per plurima tunc cognovit eam quod sponsa et uxor facta fuerat eius quod quem totus mundus capere non poterat in angusto ventris sui cubiculo sola suscepit. Sed si intelligatur secundum hylarium de cognicione familiaris noticie sic exponitur quod quamdiu virgo ipsum habuit in utero propter ipsius sanctissime matris glorificacionem a Ioseph cognosci facie non potuit donec peperit quod dum gloriam habuit in utero sicud cognoscitur n faciem sicut Moyses cum deo locutus sic glorificata est facies ut non possent intendere in eam filii Israhel. Tanto quo magis Maria cognosci ut intueri non poterat quod dominum in utero habebat postpartum autem Ioseph cognita invenitur specie faciei non tactu libidinis. Lectio

Cum generatus esset Ihesus prima in Bethleem inde in diebus herodis regis. Ecce magi ab oriente venerunt Ierosolimam dicentes Ubi est qui natus est rex iudeorum. Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum. Postquam evangelista determinavit de xpi generatione superius ista nunc de diebus determinat de ipsius xpi generati manifestatione. Et possumus totum istud capitulum ubi agitur de manifestatione nativitatis xpi dividere in partes vel in quas partes facimus de toto isto textu vel lectiones. Ita primo evangelista determinat de magorum pro natu manifestatione considerationem. 2° de herodis ex rege nato perturbatione. 3° de cuius ad perdendum regem natum iniqua cogitacione. 4to de magorum xpi inquirentium adoracione. 5to de xpi in Egiptum transportatione. 6° de puerorum occisione. 7° de ipsius xpi ab egypto reversione ut renovatione. 2° ibi Audiens autem. 3° ibi Tunc herodes clam. 4° ibi Videntes autem stellam

3 fuerunt herodes. versus quibus sequitur [illegible]
Ascalonita necat pueros. Antipa Johannem.
Agrippa Jacobum. claudens in carcere petrum.

Cap. iii

[illegible] ibi / Cum autem reuersus esset et ibi cum
herodes audiret quod ibi defuncto herode
¶ Continuatur postquam sit secundum Aug. Sic igitur christi ge
neracio est narrata, qui dum pedes [illegible]
matris et vilium pannorum degens inuoluta pati
repente nouum de celo terris sidus effulsit
et totius mundi dissipata caligine noctis
conuertit in diem, ne dies celaret in nocte
Sicut enim uaticinatus ait. Cum natus esset ihesus in be
thleem Jude ad differentiam alterius bethleem
que est in terra zabulon ut dicit glossa. In diebus
ascalonite herodis regis, et dicit regis ad differentiam alterius
herodis qui Johannem interfecit. Cum igitur tali
tempore natus esset, Ecce magi. non magi quos
communis sermo maleficos nominat sed sapien
tes qui de singulis rebus philosophantur ut dicit
glossa. Tales igitur magi qui et reges erant
ab oriente venerunt, ubi dies nascitur et eo
venerunt secundum Cris. ubi dies nascebatur.
Inde initium fidei processit quia fides lumen est
animarum. Venerunt magi iherosolimam non quod
christus ibi natus esset. Ergo quoddam intelligi
quod licet ex ortu stelle scirent natiuitatis
tempus, locum tamen ubi erat natus ignorabant.
Venerunt tamen iherusalem quia ciuitas regalis erat
et caput in regno iudeorum ubi in templo per
Salomonem edificato sacrificia offerebant
et legalia obseruabant. Unde talem regem in tali
ciuitate natum esse credebant. Dicit Remigius.
Venerunt iherusalem dicentes. Ubi est qui natus est
rex iudeorum. Multos reges iudeorum iam
fuisse sciebant sed tamen natum non credunt
in quo [illegible] nunc dubitant
secundum Aug. et hoc quia non terra portante sed celo
narrante talem regem natum esse didicerant
unde subditur. Vidimus stellam eius in oriente. Annunci
ant et interrogant secundum Aug. tanquam significantes
eos qui ambulant per fidem et desiderant per
speciem. Et dicunt in oriente quia talis stella
in oriente orta est, uel quia ipsi in partibus orien
tis [illegible] stellam ortam in occidente vide
runt. quid enim istorum sit, ambiguum est
ut dicit glossa. Vidimus enim stellam eius
et venimus adorare eum. In quo ostenderunt
eorum deuotionem. Unde enim sciebant secundum Cris. quod si
[illegible] aliquem regem uel adorabat alio
viuente puniuntur. Et dum [illegible] regem
futurum non timebant [illegible]. Nondum enim christum
viderant et iam pati erant propter eum mori. Unde
dicit Cris. O beati magi qui ante conspectum
crudelissimi regis [illegible] cognoscerent christi
facti sunt confessores. ¶ Et hic possunt esse
quatuor dubitaciones. Prima utrum christi natiuitas
debuit manifestari magis prius quam pastoribus.
¶ 2a utrum magi per eorum interrogationem aperte
monstrarent dei filium esse incarnatum. ¶ 3a utrum
in tam breui tempore puta in 13 diebus magi ab
oriente venire potuerunt. ¶ 4a utrum cognitum
fuerit in natiuitate christi nouam stellam oriri.
¶ Ad primam est dicendum quod christus propria natiuitate
venit in hunc mundum ut omnes saluos faceret
quia sicut apostolus ullum liberum reperit, ita liberandis
omnibus venit ut dicit leo papa in sermone
de natiuitate. Decuit igitur eius natiuitatem manifestari
esse gentibus et iudeis masculis et feminis
quia in ipso non est acceptus grecus uel latinus
non iudeus uel gentilis non masculus uel femina
non seruus neque liber. omnes enim unum sunt in
eo, ut dicit apostolus ad gal. 3o. Sed quia que a deo
sunt, ordinata sunt ut scribitur ad Ro. 13o.
oportuit natiuitatem christi ordine quodam
manifestari quemadmodum eius resurrectio quodam
ordine manifestata est. [illegible] petrus dicit
Act. 10o. dedit eum manifestum fieri non omni
populo sed testibus preordinatis a deo, et nobis qui
manducauimus et bibimus cum eo postquam resur
rexit a mortuis. Unde sicut eius resurrectio primo
manifesta apostolis et postmodum aliis, ita eius
natiuitas primo ipso die natiuitatis manifesta
ta est pastoribus qui personas apostolorum signabant
tum quia ~~primo~~ iudei erant in eum [illegible] uite
salutem pascere debebant, tum quia pastores
vilis condicionis erant sicut apostoli non de
sapientibus et potentibus mundi electi sunt, et in
die manifestata est magis qui personas gen
tilis populi representabant, quia sicut magi sa
pientes et reges erant, sic gentiles sapientia
et potentia mundi pollebant. Unde dicit paulus
Act. 13o. Uobis iudeis oportuit primo

bethleem dicit ut ostendat impletam prophetiam Michee quinto capitulo ut videbitur infra. Jude dicit.

predicari verbum dei, sed quia repulistis illud et indig-
nos vos iudicastis vite eterne, ecce convertimur
ad gentes. (postmo) xo die cum in templo est
presentatus, iterum manifestatus est gentibus et
iudeis qui significabat in eos utriusque
sexus qui in fine mundi Christi fidem de nativitate
eius iam facta recipient per predicationem enoch
et helie, unde dicit apostolus ad ro. xi quod cum intraverit
plenitudo gentium tunc omnis israel salvus fiet
¶ Ad 3am dicendum quod tria verificata sunt de dei
filio postquam carnem assumpsit quam ante eius incar-
nationem nullo modo poterat verificari. Primo loci
mutatio quia cum corpus unum non possit esse
in pluribus locis secundum eius propriam quantitatem ita
res corporalis secundum propriam quantitatem est in uno loco
itaque non in alio. ¶ 2o temporis determinatio quia res
que nascitur et oritur in tempore ita determinat sibi
tempus presens quod non futurum vel preteritum nam res
que fuit non est, et que erit non dum est. ¶ 3o
generis et speciei limitatio quia omnis res creata
est determinati generis et determinate speciei, homo
namque ita est homo quod non est angelus ¶ Quantum igitur
ad determinati loci locationem clarum est de dei filio
postquam carnem accepit ubi est, ante eius vero
incarnationem non poterat dici ubi est cum ipse sua
divinitate celum et terram impleat et sit ubique
presencia potencia et potenciam ¶ Quantum vero
ad temporis determinationem dictum est quod natus est
Ante enim non poterat dici natus est, cum eternus
sit pater, eternus filius, eternus spiritus sanctus
¶ Sed quantum ad generis et speciei limitationem dictum est
Rex iudeorum. Ante enim quam dei filius assume-
ret carnem ex semine abrahe atque inde
descenderunt non magis erat filius dei rex
iudeorum quam aliarum nationum vel aliorum
populorum. Sed iuncto igitur isti magi professo incar-
nationem dicentes ubi est qui natus et speciei
limitationem dicentes rex iudeorum aptissime
et subtilissime denudabant dei filium esse
incarnatum, cum tales incarnationes vel conditi-
ones non possent de eo fieri antequam car-
nem assumeret ¶ Ad 4tam est dicendum

vnu anni
quod Crisostomus dicit per biennium ante Christi nativitatem
hanc stellam in oriente apparuisse quam magi
videntes statim paraverunt se ad iter et 13o
die non ab inceptione itineris sed a nativitate Christi
pervenerunt Bethleem Christum adorantes.
ita quod per biennium fuerunt in via vel unde
deficit esca et potus in peris eorum.
Et istius opinionis similiter videtur fuisse
Augustinus in sermone de epiphania. (Remigius
autem dicit, quod isti magi fuerunt successores
Balaam qui dixit orietur stella ex iacob
Et quia regio eorum non longe erat a terra
promissionis ubi Christus natus est ideo
satis faciliter in 13 diebus potuerunt bethle-
em pervenire. Secundo dato quod dicatur pervenisse
ab oriente, hoc pretacto verum est quia ab illa re-
gione venerunt que in orientali parte iudeis
posita est. Fulgencius autem dicit quod in tam
brevi tempore magos potuisse ab oriente
venire, vel divina potestate, equorum arabi-
corum et dromedariorum velocitate. ¶ Ad 5tam
est dicendum, quod in nativitate Christi nova stella oriri con-
gruum fuit ad errorum extirpationem, ad
Christi manifestationem, et ad prophetica im-
pletionem. Posuerunt enim priscilianiste
ut Gregorius dicit in omelia unumquemque hominem
sub constellationibus nasci quam fatum stelle
fatum hominis nati dicebant unde et Christum
per stellam ortam fatatum ponebant. Sed sicut
Augustinus istorum manifeste elidit errorem ex
ducatu et conditione stelle apparentis in ortu
salvatoris quia nato Christo stella est orta
non autem ideo Christus natus est quia stella
orta fuit, unde magis est esse dicendum quod Christus
fuerit fatum stelle quam stella fuit
fatum Christi. Unde sicut Augustinus fuerunt
aliqui astrologi qui sic ponunt fata
hominum nascencium sub constellationibus esse
quod aliquo homine nato stella cursus sui
ordinem relinqueret et ad hominem natum suo
ducatu pergeret et viatores perducens sicut
faciebat stella predicta. Sed ut Augustinus dicit
non credimus universorum creatorem sed eius

Glo. dicit. hec stella
ante nativitatem nuncia-
nunquam prius apparuit.
sed ea tunc puer ere
avit. et magni pervia
deputat quo magi per
atto officio esse
desiit.

tpalem gnacoe sub constellacoib9 natu ee
stella noua creata e in ortu suo q no ad
decretu sibi dnabat s3 ad testio7 famulabat
¶ Secdo fuit cognitu ad sui manifestacoe nã
deus manifestat se ipm hoibus s3 q apti
nati sunt in eius cogncoe puenie Iudea
ignr iudei cominut legem 2 diuina respõsa
cōsueti erat p angelos recipe / gentiles no
2 maxie sapientes astrologi cōsueti erat
stellaz inspicere cursum / Alij no spuales
psone sce 2 iuste viuentes spu pphetico
tūr fuerut interius illustre / Ideo cognue xpm in ortu
suo manifestatus e iudeis pastoibus per
angelorum iubilacoe qui dixit eis angelus
luc. 2. Annuncio vob gaudiu magnu / Magi no
gentilibus p stelle apparicoe / qui dixerut
vidi9 stellam eius in o / Et Symeo 2 Simeon
in templo p intima inspiracoe / qe respõsu acce
pat a spu sco no visurum se morte ni videt
xpm natu. ¶ Tercio hic fuit cognitu / ad
ppheciam adimplecoe / vult eni deus sua p
missa prophetica semp implere / siue dicta
sit p bonos siue p malos / Sicut sibi dnt9
ig Si dixis / canonio intellige ubu quod
no e locut9 dns / hoc hebis signu qd in hoie
dni illo ppheta predixit 2 no euenit / hic do
min9 no e locutus s3 in aio suo ppheta
finxit / De ortu aut stelle mote fecerat
num. 24. Balaam dicens Orietur stella ex Iacob / que stella li
intelligatur de bta virgine spualiter / litteralit
tn de ortu istius stelle intelligi pt / Crisos9
2 refert / q circa ptes orient / iux oceanu
quedam gens posita erat q quanda pphetia
hebat scriptam noie Seth / qui de hac stella
2 muneribus offerendis xpo mencoe faciebat
Cuius apparicoe predicta gens cu magna de
sidio expectabat positis exploratoribus / xij
q p singlos anos certis tpibus monte ascen
derent / qui p mo9 ipm viderunt habetem
forma pueri / 2 sup se similitudine crucis

Audiens aut Herodes Leccio prima
Rex turbatus e [illegible] 2 ois ihero
solima cu illo / Et congregans oes principes
sacerdotu 2 scribas ppli sciscitaba ab eis

vbi xpus nasceret / At illi dixerut ei in
Bethleem iude / Sic eni scriptu e p pphetam
Et tu Bethleem terra iuda nequaq minima
es in principibus iuda / Ex te eni exiet dux
q regat pplm meu isrl / Postq ewn^ta de
nunciant de magorum xpm manifestacoe / gn^da de
inpte ista ut ex dictis / denunciat de Herodes
de xpo nato p turbacoe sua s3 duo9 / Erant
magi de spoliabant vel inptorie / ita Herodes
turbatus erat timens successore / Sicut aut eius^ta
q audiens Herodes rege iudeorum natu tur
batus e / qe s3 Greg / Inueni trena alti do
confundi / cu celsitudo celestis aperit / 2 oms
ppt fauorem Ai
Ierosolima cu illo / Et congregans oes principes
sacerdotu qui deputati erat ad seruiendu in teplo
2 scribas ppli / qui ppli de legalibus instruebat
Sicut dt Remigi9 / q scribe dicti sut no tam
ab officio scribendi / q ab interptacoe scripture
pagan / qe bn aio s3 calh de
qe legis doctores erant / sciscitaba ab eis
vbi xpus nasceret Callide eni interrogauit
s3 glo no eni querunt ubi natus e xpus
s3 vbi nasceret / ut posset cognosce si de rege na
to letarentur / 2 qe sciebat reges magos id
est xpm rege iudeorum nominauit / At illi di
xerunt ei Bethleem iude / Festinat viderunt
inq9 reprehendi iudeorum fraudulenciam s3
Cris / sz cu debuissent celare misteriu regis
pfiti / adeo mani in conspectu alienigene reg
facti sut no predicatores opum dei s3 proditores
misteriorum eius / 2 no manifestatu misti^m
2 sciretur dei sed 2 phibitum ptulerunt pphie^m
xpo / In qm subiungit Sic enim scriptu e p
pphetam / michea v^o Et tu bethlee tra iuda
nequaq minima es in principibus iuda / ex te eni ex
d q reg po m isrl / Verba pphetie sic no po
nuntur s3 veritate sensus iuxta nodumo crop
nunt s3 glo / 2 hic ut p ignorancia q2 ubba
pphie mutauerut 2 truncauerut no ponere
do pphiam totam / sic ut ipi Herodi intelle
tu pphie apparet / Sic eni stat lra pphie
Et tu bethlee effrata es puuli in milib9
iuda / Ex te eni egredie^tr qui sit dnator
in isrl 2 egressus eius ab inicio a diebus
etnitatis / Primo namq3 appellata e effrata i
videns furore / ppt famis que ibi fuit tpe elimelech 7 noemi
Ruth / 2 postmo9 vocata e bethleem id est. vxoris sue
ppt qm fame iuerut ad pegrnad in tra moab ut
het in Ruth .i. Transacta aut fame facta est in
frugibus habundans. 7 ex hoc vocata e Betleem.

domus panis. Ibi namque rex David unctus fuit
sicut patet .j. Reg. xvj. Ibi sacrificium est sollempnisa-
tum sicut patet .j. Reg. xx. Ibi fuit matrimonium
Booz et Ruth celebratum sicut patet Ruth ult.
¶ Sed hic possunt esse quinque dubitationes.
Prima utrum conveniens fuit Christi nativitatem hero-
di manifestari. ¶ 2a utrum ipse Herodes fuit
turbatus de nativitate Christi. ¶ 3a utrum iudei vere
vel ficte turbati fuerint de nativitate Christi. ¶ 4ta
utrum congruum fuerit Christum nasci in Bethleem.
¶ Quinta utrum peccatum sit tyrannorum taliter
turbari de dominio et principatu aliorum.
¶ Ad primam dicendum quod propter tria congruum fuit
Christi nativitatem Herodi manifestari. Primo propter osten-
dendum Christi iudiciariam potentiam. Verum hoc
enim quod infans in cunabulis terrebat tan-
to ferocissimo regi, ostendebat aperte quod ipse
erat constitutus a deo iudex vivorum et
mortuorum. Unde dicit Aug. in sermone de Epiphania:
Magnum erit tribunal iudicantis quando superbos
reges cuna terrebat infantis. Et subdit: Ho-
mines timebunt reges Christum ad patris dexteram iam
sedentem quem rex impius timuit adhuc
matris ubera lambentem. ¶ Secundo propter ostendendam dyaboli
maliciam. Cum enim Herodes instinctu esset
dyaboli, in timore quem habebat audiens Christum
natum, timens eum successorem habere ne principa-
tum perderet, significatur perturbatio dyaboli qui timebat etiam
de suo principatu quem habebat super homines. Unde
dicit Cris.: quod uterque timebat, dyabolus et Herodes,
qui personam dyaboli gerebat, et uterque proprio zelo
turbatur, et sui regni successorem timebat Hero-
des terrenum et dyabolus celestem. ¶ Tertio propter primum
audiendum martyrum innocentiam. Sicut enim dicit
Aug.: si non fuisset rabies tyrannorum non fu-
isset martyrum premium, et prima ratione sic si
Christi nativitas non fuisset manifesta Herodi, conci-
tatus non fuisset ad interfectionem puerorum
et sic eorum innocentia non fuisset premiata.
Unde dicit Aug. in sermone de Epiphania: Absit
ut Christus qui ad liberandos homines venerat de premio
illorum qui interficiebantur nichil egerit, qui
pendens in cruce pro eis a quibus interficiebatur
oravit. Et idem in sermone de Innocentibus
ait: quod persecutor hostis nunquam tantum
potuisset prodesse obsequio quantum profuit odio
ipsis parvulis. ¶ Ad secundam dicendum quod de turbatione
Herodis quam habuit de Christi nativitate Cris. assignat
causam: quia fuerit quod ipse timuit suam expulsionem.
Nam quod ipse fuit advena illos iudeos. Ideo
audiens regem natum iudeis ex genere iudeorum
timuit ut regno revoluto iterum ad iude-
os redirent, et ipse postmodum a iudeis expel-
leretur, et semen eius post eum perderetur
a regno. Glo. non assignat aliam causam de Hero-
dem fuisse turbatum, quod timuit Romanorum
indignationem. Decreverant enim Romani et legibus
eorum firmatum erat ut nullus Rex vel Deus
appellaretur sine eorum consilio. Timebat ergo
Herodes quod si permitteret Christum regem nominari
et non faceret quod ipse erat, ne ipse regnum
et corporis indignationem et iram Romanorum incurreret.
Sed non oportebat eum sic timere, quia ut dicit
Leo papa: Superfluo Herodes timore turbaris.
Non capit Christus regnum tuum, nec dominus totius mundi tue potestatis
sceptro est contentus angustiis. Quod quod in
Judea regnare nolumus in toto mundo regnat.
Aliam causam assignat ibidem Cris. de Herodem fuisse
turbatum, quod timuit populi adversus eum concita-
tionem. Nam interdum quod tyranni timent hoc est
precipuum, ne populus a quo se videt odiri habeat
caput. Demum sic facilis concitatur contra ipsum.
Ne ergo populus iudeorum concitaretur contra ipsum
nato capite ipsorum de ortu eius vehementer
est turbatus. ¶ Ad tertiam dicendum quod Cris. dicit
vere et non ficte iudeos de nativitate Christi fuisse tur-
batos, quia iam traditi erant in reprobum sensum,
et iam erant reges (?) et prophetia superati (?), et sic in ma-
licia indurati et excecati ut de ortu iusti
regis qui magnus erat quamque gaudere non po-
terant. Legebant enim de Christo: Prophetam susci-
tabit dominus vobis de fratribus vestris. Legebant
etiam: Et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus
iustus noster. Et quia iam dyabolus incipiebat habi-
tare in eis et contrariare corda eorum contra ipsum,
ideo de ortu eius de quo debebant gaudere,
audientes ex ... regem surgere vere
turbabantur. Glo. non dicit iudeos non vere
sed ficte fuisse turbatos, volentes complacere
Herodi, propterea eum plus favet illis quos

quare herodes fuit turbatus

audaces sustinet quod iustus personis timi-
tes ergo iudei ne eos vexarent si forte aliqua
signa leticie de rege nato ostenderent ipsorum simul
cum eo turbacionem ostendebant Unde dicit crisostomus
Et omnis ihrlina cum illo Sicut per tuo dicit quod
pro desiderati iudei ne et tota de christo nati leticie simul
false in cordibus eorum Reprobati non turbati
sunt Licet enim sufficiet ortus christi omnibus
fuit cum gaudio notum iudei Inimico vero gau-
dium quod est omni principio efficiet tamen soli contri-
cionem gaudii iustis electis et proficiat ideo
prius ¶ Ad quartam dicendum est quod christus congrue natus
est in bethleem primo propter promissionem Secundum
promissionem factam david christus erat nasciturus
cum ex semine david per carnem david autem
natus est in bethleem Quoniam ibi in iherusalem reges
et pro sacrificio immolari tamquam convenienter
regali et sacerdotali Sed christus in bethleem nasci
debuit Cum in iherusalem regnum et sacerdotium ibi
prius hostiam immolarunt Unde sicut bethle-
em fuit locus deputatus christi incarnacioni
sic iherusalem locus fuit deputatus eius passioni
¶ 2o propter significacionem Bethleem enim signat
domus panis interpretatur ibi enim quem volebat
christum nasci qui dicit de seipso Ego sum pa-
nis vivus qui de celo descendi ¶ 3o propter erro-
ris extirpacionem Sicut enim dicitur in sermone
Ephesini concilii Si dives roma civitatem
tem magnam elegisset mutacionem orbis terra-
rum magis propter nobilitatem civium esse factam putarent
Si vero imperatoris filius fuisset utilitatem pote-
tatum potestati assignabant Sed ut divinitas
cognoscet orbem transformasse terrarum pauperculam
elegit matrem et pauperiorem patriam Ita dicit
te apostolo Infirma mundi elegit ut confundat
fortia Tunc autem postmodum Roma electa
est ut esset sedes apostolorum ipsa dicit ¶ Ad
quintam dicendum quod tyrannus quanto plures videt
se offendisse et pluribus odiosum esse tanto plus
timet aliorum dominium et principatum quia
ex aliorum principatu et dominio timet ne
illi quos offendit et quibus videt se odio
sum insurgat contra eum et accipiat sibi
non solum dominium sed et vitam Ideo tyranni
semper sunt in tristicia et perturbacione animi
timentes semper male mori sicut male
vivunt et mala exponunt Propter quod de quo-
dam tyranno scribitur quod cum astrici suo coti-
die increparent quare staret semper turbatus
et non faceret hylarem faciem finaliter tyrannus
volens reddere racionem precepit facto quod ubi fecit
fratrem suum totaliter expoliari et super caput
suum acutissimum gladium ligari pendentem
filo tenuissimo et circa ipsum balistas appo-
ni sagittis suppositis et cum frater eius tiore magis
invaderetur timens gladio occidi et balistis
perfodi dixit tyrannus Gaude frater hylarem
vultum fac Et videte illos se non posse
gaudere propter imminencia pericula ait tyrannus
Nec possum gaudere ego quod tot offendi
quod sepe video mortem pendentem michi imminere
Ideo tyrannorum est perturbari et tristari
de principatu et dominio aliorum ymo levis
nuncii fama perturbat et contristat eos
sicut dicitur Herodes ergo qui tyrannus erat
de ortu novi regis fortiter fuit turbatus

Tunc herodes clam *Leccio tercia*
vocatis magis diligenter didicit ab eis
tempus stelle que apparuit eis Et mittens eos
in bethleem dixit Ite et interrogate diligen-
ter de puero et cum inveneritis renunciate mi-
chi ut et ego veniens adorem eum Qui cum audissent
regem abierunt Et ecce stella quam viderant
in oriente antecedebat eos usque dum veniens
staret supra locum domum ubi puer erat ¶ Posita de-
herodis devoto regem perturbacione ponitur
ut evangelista dicebat crisostomus ponit impium herodis ad
perdendum natum puerum iniquam cogitacionem
Secundum enim quod Crisostomus dicit postquam Herodes
audivit responsum scribarum et phariseorum
dupliciter credidit verum christum in bethleem natum
esse primo quia a sacerdotibus et sapientibus eciam dictum
2o quia sermone prophetico erat confirmatum Non
tamen flectitur ad devocionem nascituri Regis sed
ad maliciam interfeccionis eius per dolum Videt
enim quod magos nec poterat blandimentis flectere
nec minis terrere nec auro corrumpere ut con-
sentirent interfeccioni regis futuri ideo
illos decipere cogitavit Unde dicit crisostomus
quod tunc clam vocatis magis id est occulte

Aut vocauit magos ut d(icit) Cris(ostomus) ut no(n) vi
derent iudei quos suspectos h(ab)ebat, ne forte
regem natum de cor(de) gente amantes p(ro)derent
(con)siliu(m) eius, et sic clam vocat. Diligent(er) di
dicit ab eis t(em)p(u)s stelle q(ue) apparuit eis. Dili
genter (con)stato, q(ui)a callidus fuit statim iniq(ue)
cogitans, si forte magi no(n) reuerterentur
ad ip(su)m, cito p(er) apparitio(n)e(m) stelle t(em)p(or)e et hora nati
statim interficeret om(ne)s pueros, sicut postea fecit.
Et mittens eos i(n) bethl(ee)m ubi ex (pro)phetico au
diuerat eu(m) natu(m), dix(it). Ite et interrogate dili
genter de puero. Q(ui)a s(ecundu)m Cris(ostomum) p(re)cipitat(ur) nomine no(n) regis
dissimulabat eu(m) vocans. Et cu(m) inueneritis,
renunciate m(ich)i, ut et ego ve(n)ie(n)s adorem eu(m). Vt enim indicat
magos q(ui) ve(n)turi essent ad ip(su)m deuote, p(ro)mit
tebat, et h(ab)ent deuotio(nem) p(er) gladium acuebat
et maliciam cordis sui p(er) humilitate(m) depingebat.
Talis enim e(st) (con)suetudo om(n)is malignorum s(ecundu)m Cris(ostomum),
q(uia) cu(m) aliq(uem) (con)uincit ledere volunt, humilitate(m) illi
et amicicias fingunt. Magi aut(em) cu(m) audis
sent regem abierunt. Abierunt in q(ua)m ut
regem q(ue)rerent et adorarent, no(n) ut reuerterent(ur)
ad ip(su)m, et significat bonos auditores s(ecundu)m
Remigiu(m) q(ui) q(uod) s(unt) audiunt esse facie(n)da a ma
lis predicatoribus faciunt, opera t(ame)n eoru(m) no(n)
imitantur. Et s(ecundu)m Cris(ostomum) stella reliquit ma
gos statim cu(m) fuit p(ro)pe ierl(m) ut relicti
a stella cogerentur ip(su)m xp(istu)m q(ue)rere, et ideo subdit
eunte(s), ecce stella qua(m) viderant i(n) oriente
antecedebat eos usq(ue) dum staret sup(ra) ubi erat
puer. Stetit enim s(ecundu)m Cris(ostomum) sup(er) caput pu
eri, ut que(m) loquendo monstrare no(n) poterat
stando manifestaret. Sed hic p(ro)munt esse
quinq(ue) dubitationes. P(ri)ma utr(um) cognitum
fuerit locus nativitatis xp(ist)i soli p(er) p(ro)pheticum
stellam et ducatum. 2a utru(m) i(n) hora nati
(con)tingat homine(m) esse fatatu(m). 3a utr(um) i(n)
hora nativitatis (con)tingat homine(m) esse bene vel
male fortunatu(m). 4a utr(um) i(n) actibus corporalibus
(con)tingat vnu(m) esse magis fortunatu(m) q(uam) aliu(m).
5a utr(um) v(er)o d(omi)ne p(ro)videntie (con)tingat
aliquem esse fortunatum. Ad p(ri)ma(m) ergo
d(icendu)m est, q(uod) cognitu(m) fuit xp(ist)i natum h(abe)re
simo(n)ie p(ro)phetico et ducatu stelle manifestu(m)
tripliciter. P(ri)mo ad i(m)p(ro)p(er)iu(m) iudeoru(m) (con)fusio(n)em, q(ui)a
q(uia) gentiles stelle tantu(m)mo(do) visione (con)firmati
xp(istu)m p(er) alias p(ro)uincias requirebant et iudei ab
infancia p(ro)phetias legentes de xp(ist)o i(n) suis finibus
natu(m) no(n) susceperunt s(ecundu)m Cris(ostomum) ad iudeoru(m)
(con)fusio(nem) fuit. Et s(ecundu)m greg(orium) ad cumulu(m) eoru(m)
dampnationis q(uia) ipsi eoru(m) scientia qua ex scriptur(is)
testimonio de loco nativitatis xp(ist)i dicebant eis
fuit ad testimoniu(m) dampnationis, et nobis ad iutoriu(m)
credulitatis. Secundo ad magoru(m) i(n) fide (con)fortatio(nem).
Dicit enim Cris(ostomus) q(ui)a iudei et magi se inuice(m)
docent, q(ui)a iudei a magis audiunt q(uod) anti
quitus p(ro)phete eu(m) annunciaverunt, et ubi nasce
retur p(re)dixerunt, q(ui)bus geminato testimonio
ideo (con)firmati ardentiori fide xp(istu)m q(ue)rere(n)t
que(m) stelle claritas et p(ro)phetie manifestabat
auctoritas. Tercio ad i(m)p(ro)p(er)iu(m) herodis i(n) malicia
induratio(nem). Renunciant ei Cris(ostomus) q(ui)a herodes
q(uo)s petit a iudeis ubi nasceretur xp(ist)us aut ei
credebat scripturis iudeoru(m) aut no(n) credebat.
Si no(n) credebat q(ui)a gentilis erat, frustra
q(ue)rebat ab eis scripture testimoniu(m). Si no(n)
credebat, q(uo)mo(do) cognouit se interficere
eu(m) que(m) scripture regnaturu(m) nunciaverunt.
Ad quod d(icendu)m Cris(ostomus) q(uod) herodes fuit i(n)
malicia induratus et excecatus, p(ro)pt(er) diaboli
instigatio(nem) et p(ro)pt(er) iudeoru(m) (con)fusio(nem). Dia
boli quide(m) instigatio(nem), q(ui)a diabolus instigabat
herodem ut scripturis crederet q(uo)d sciebat
mentiri no(n) posse, sed no(n) sinebat eu(m)
p(er)fecte credere, ideo se eu(m) posse interficere
cogitabat. Sic enim s(ecundu)m Cris(ostomum) om(ne)s p(ec)ca
tores credunt t(ame)n imp(er)fecte, q(uia) si p(er)fecte
crederent, sic viverent q(uo)mo(do) iustitiu(m)
d(ebe)t in mu(n)do no(n) q(uo)mo(do) meritu(m) mansuri. Ex
cecatus e(st) fuit iudeoru(m) (con)fusione. Cu(m)
enim herodes q(ue)reret testimoniu(m) scripture
ubi nasceretur xp(istu)s iudei no(n) integru(m)
p(ro)phetiam exposuerunt s(ecundu)m truncatu(m). Subdit
enim i(n) p(ro)phetia illa. Et tu bethleem
terra iuda, expressus eius ab inicio

diebus eternitatis. Quod si herodes audivisset
magos xpm adventasse non quesivisset ut pue-
ros occidisset. Audivit quod non esset rex terrenus
sed magis celestis cuius dies erat dies eternitatis
unde ipsi iudei verba prophetie predicentes et intelligentes
non dicentes sicut quod Cris(ostomus) dicit interfectorum puerorum
fuerunt causa. ¶ Tercio sic est quod sicut Augustinus
aliqui ponentes fatum esse ipsam vim positionis
et dispositionis siderum supponunt omnia tali fato
esse subiecta necessario ipsos et actus humanos ex
nostro libero arbitrio procedentes huic fato cum
quadam necessitate subiecta tenebant quorum dampnata est sen-
tentia et est contra fidem falsa quidem quod sicut Augustinus
videmus adversum quod aliqui duo simul
concepti et uno momento temporis nati et per consequens
sub una constellatione unus tamen eorum erit vir-
tuosus alius vitiosus cum tamen eorum evenient
prospera alteri non adversa. Contra fidem nos-
tram est quod tunc homo suis operibus non mereretur
nec demereretur si ex quo necessario in suis actibus
et electionibus subderetur constellationibus siderum
unde dicit Greg(orius) absit a fidelium mentibus
ut fatum esse aliquid dicat. Et Cris(ostomus) dicit
quod si aliquis fiat adulter vel homicida propter
stellam magis est iniquitas illius stelle
maior non iniquitas illius qui creavit
stellas. Quod enim futurorum prescius deus ex quo
tanta iniquitas futura erat per stellas
si deus noluit emendare non est bonus. Si
autem voluit et non potuit impotens est. Aliqui
non catholici sicut Augustinus omnium conexionem seriemque
quod causarum qua deus summi attribuunt voluntati
et potestati fati nomine appellant sicut quemadmodum
Boe(tius) dicit quod fatum est dispositio inherens rebus
mobilibus sic qua divina providentia suis quaeque
nectit ordinibus. Hic enim modo ipsa divina
providentia sic quod est affata et prolocuta vel per-
ordinata in causis suis creat propter quod variorum
sic suos ordines ut contingentia quedam
et necessaria necessario fatum appellatur sicut quem-
modum si aliam plant divina voluntate et potestate
ut ipsam dei providentiam prolocutam in rebus
noluit fatum sententiam teneat et linguam
corrigat et per tanto linguam corrigat

quod sine dubio omnem hominis fati nomine magis
ipsam dispositionem siderum intelligunt quam dei
providentiam ideo ne fideles tali nomine decipi-
antur catholici doctores fati nomine uti
non debent. Ideo simpliciter est negandum quod homo
in hora sue nativitatis sit fatatus sicut si quod
bona vel mala gesserit bona vel mala
post recipere et operari. ¶ Adducta est quod
fortuna bona dicitur in aliquo quia evenit sibi
aliquid bonum preter suam intentionem et mala
fortuna quia sibi evenit aliquod malum
quod ipse non putabat sibi evenire. Sed post
aliquid bonum vel malum evenire alicui preter
intentionem propriam quod tamen non evenit preter
intentionem superioris cause cui subiacet. Cum
ergo homo in suis electionibus et in suis actibus
quos ex libero arbitrio elegit subiacet
plene ipsi deo quantum ad inclinationem et angelis
quantum ad intellectus illuminationem et celestibus
corporibus quantum ad corporis dispositionem. Ideo
cum homo ex divina operatione inclinatur ad
aliquid eligendum et ad aliquid sibi utile
et ex angelica illustratione illuminatur ad illud
bonum prosequendum et ex corporum celestium
impressione disponitur ut illud bonum sibi di-
ligat bene operetur cuius tamen utilitatem ipse ignorat
dicitur tunc bene fortunatus et cum habet contra-
riam celestium impressionem dispositionem atque con-
traria dicitur infortunatus. Et quod hanc dispositionem
vel inclinationem ex celestium corporum impressione
homo recipit in sua nativitate. Ideo plures dicunt
quod esse bene fortunatum est esse bene natum et esse
male fortunatum est esse male natum hoc
nostro modo loquendo de fortuna in hora nativitatis conti-
git hominem esse bene vel male natum sic
quod inclinationes derelicte in corporibus nostris
et tantum in nobis ex corporibus constellationibus non im-
ponunt nobis necessitatem nec faciunt in nobis
coactionem sed solum quandam dispositionem et quandam
inclinationem. Ideo nunquam ex impressione cele-
stium corporum in ea contra sic disponunt ad ali-
quod bonum prosequendum quin possimus agere
contrarium vel nunquam sic inclinant ad operandum
aliquod malum quin per liberum arbitrium
et per habitum virtutis possimus contra talem in-
clinationem et dispositionem agere quod dum sumus

per voluntatem applicatio virtutis ad finem omnium actuum morum secundum philosophum. Non negamus quod bonam et malam fortunam, ut dicit ipsas inclinationes vel dispositiones causatas in corporibus nostris ex impressione corporum celestium secundum quas evenit homini aliquod bonum vel malum preter suam intentionem. Sed si per bonam fortunam et malam intelligimus tales inclinationes causatas in corporibus nostris ex constellationibus nos cogentes et necessitantes secundum quas necessario eveniunt homini bonum vel malum preter suam intentionem, sic bona fortuna vel mala omnino secundum fidem neganda est. ¶ Adeptam est secundum quod ex impressione corporum celestium non solum corpora nostra verum etiam corpora inanimata sortiuntur quandam efficaciam et virtutem preter illam efficaciam et virtutem quam habent per qualitates activas et passivas elementorum, sicut magnes attrahit ferrum non quod ex aliqua efficacia qualitatis active vel passive elementi, sed ex efficacia sita in magnete per impressionem corporis celestis. Quemadmodum similiter lapides et herbe quasdam virtutes et efficacias habent respectu aliquorum effectuum et operationum corporalium non per activas et passivas qualitates elementorum, sed per impressionem diversam corporum celestium, quas virtutes et efficacias alii lapides vel herbe non habent. Et eodem modo secundum quod est quod ad aliquos effectus corporales per diversam impressionem alicuius constellationis corporis celestis unus homo habebit aliquam efficaciam et virtutem quam non habebit alius, sicut unus medicus in sanando et unus agricola in plantando et unus miles in expugnando et unus nauta in navigando habebit maiorem efficaciam et virtutem quam alius. Cum igitur in actibus corporalibus unus magis possit esse fortunatus quam alius secundum quod est, quod si duo medici in curando vel duo milites in expugnando eligant debita media per que deberent consequi finem intentum, non propter hoc tamen a dilectione unus dicitur magis fortunatus quam alius, et ergo uterque providit media per que poterant et debebant consequi finem intentum, sed quantum ad opus executionem unus magis debet dici fortunatus quam alius, quia aliquam efficaciam et virtutem et impressionem corporis celestis in exercendo tales actus corporales magis habuit unus quam alius, quam tamen efficaciam ipse ignorabat. Ideo exercendo tales actus eveniet sibi preter intentionem suam quod unus non preter intentionem superioris cause. ¶ Adequatum est secundum quod si fortuna accipitur respectu illorum agentium quibus possunt aliqua evenire preter actionem et intentionem ipsorum, quanto aliquod agens magis providet omnia que possunt evenire tanto respectu eius minor fortuna accipitur, et quanto aliquod agens pauciora providet et plura eveniunt preter ordinationem et intentionem eius tanto respectu eius locum habet maior fortuna. Unde dicit philosophus quod ubi plurimus intellectus ibi minima fortuna, et ubi plurima fortuna ibi minimus intellectus. Cum igitur est dare aliquod agens sic universale quod omnia providet et ordinet sicut est agens divinum, respectu eius nulla fortuna accipietur. Propter quod philosophus dicit quod ridiculosum est dicere deum fortunatum esse. Potest enim aliquod bonum vel malum evenire homini preter suam intentionem et preter celestis corporis dispositionem vel inclinationem et preter angelorum illuminationem, quia omnia ista sunt agentia particularia, sed preter divinam providentiam que est principium ordinativum et factivum omnium evenire non potest, quia illa omnia movet et apta ordinat eius et attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Preter eius dispositionem et ordinationem et provisionem evenire potest nihil. Ideo respectu divine providentie homo non potest dici bene vel male fortunatus.

Videntes autem stellam *Lectio quarta* gavisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum thus et myrrham. Et responso accepto in sompnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Post ista ut dictum est evangelista determinat de magorum inquisitione devota adoratione. Postquam enim stellam perditam recuperaverunt, gavisi sunt, quia secundum Remigium magis gaudent homines de rebus perditis recuperatis quam de semper possessis. Unde dicit evangelista quod videntes magi stellam gavisi sunt gaudio magno valde. Gavisi namque sunt secundum Crisostomum quia quod querebant invenerunt. Magi non gavisi sunt quia per misterium stelle apparitionis intellexerunt dignitatem regis nati, excellentem superiorem omnium mundialium regum, secundum valde, quia stellam perditam recuperaverunt, vel gavisi sunt

quod hostem evaserunt, gaudio magno quod stellam viderunt, et valde, quia xpistum quem querebant invenerunt. Subdit evangelista quod intrantes domum invenerunt puerum quem tamquam pauperem, alienum opibus indigentem, sed in impotentem, et nulla ab humane infancie qualitate distinctum, ut Leo in sermone 8 epiphanie ait. Et deberet ut crisostomus dicit gravis esse magis, quod si eum tamquam terrenum regem invenissent, magis fuissent confusi quam gavisi, quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent. Sed videbant quod ipsi celestem regem querebant, dato quod non regale terrenum viderunt in eo, tamen solo stelle testimonio contenti, gaudebant oculi cordis contemptibilem puerum aspicere quod spiritus sanctus in corde eis terribilem eum monstrabat. Unde subditur quod procidentes adoraverunt eum adoracione latrie que soli deo debetur. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus et mirram. Singuli namque obtulerunt ista tria, non quilibet ipsorum alterum istorum, ut dicit Remigius. Et responso accepto in sompnis ne redirent ad herodem, quod ut dicit Ieronimus ne redirent ad herodem, quibus eius videtur fraus, per aliam viam reversi sunt in regionem suam, ad novam viam scilicet. Christo ille eis ostendit qui dicit, Ego sum via, veritas et vita. Et hic apparet magna istorum magorum devocio in fide Christi, quod non fuerunt scandalizati in Christo ipsis dicentes si magnus est iste puer, ut se ipsis dicentes, si magnus est iste puer ut stella demonstrat, quare est vilitas ista. Et quod nos occulte revocavit non redeuntes ad herodem. Istud namque est vere fidei non ad herodem. Istud namque est vere fidei non quod adeo percipiuntur que vere tangens corpus quam adeo percipiuntur.

Quibus hic primo de xor dubitaciones. Prima utrum stella ista quam viderunt magi fuit consimilis aliis celestibus stellis. Secundo utrum magi ab angelis bonis ut ma- his fuerunt edocti hanc stellam significare xpisti natum. Tercio utrum magi puerum adoraverunt adoracione divina, ut latrie que soli deo debetur. Quarto utrum ista adoracio magorum convenienti modo facta sit. Ad primam est dicendum quod Crisostomus movet questionem et solvit dicens stellam istam quam viderunt magi quamvis sint multas dicas habuisse ab aliis celestibus stellis, prima est quantum ad motum, movebatur enim a septentrione ad meridiem, quia ita iudea ubi palestina iacet ad persidem. Nulla aliarum stellarum movetur hac via. Ut dicitur. Secunda quantum ad situm, quia non super in celo sed in aere prope domum stabat. Aliter puerum virginis non demonstrasset nec domum manifestasset. Tercia quantum ad apparere, quia quando volebat apparere apparebat, quando non occultare se occultabat, sicut patuit quia magis intrantibus iherusalem se occultavit, et postmodum se ostendit. Quarta quantum ad lucem, quia ista stella lucebat in nocte et in die, quemadmodum columpna in nubibus ducens filios israel per desertum. Hoc autem non est virtutis aliarum stellarum sed noctem et lunam in die lucere. Quinta quantum ad statum, quia quando oportebat ire magos ibat, quando non stare stabat. Sexta quantum ad durationem, quia non alie stelle semper durant, hec per tempus quod alie stelle sed durat. Hec per acto suo officio magis super puerum adimpleto, eum statum disparuit, et amplius visa non est. Septima quantum ad dominium, quia alie stelle optimum ad disposicionem et inclinacionem sunt super homines aliquod dominium, sed hec stella nullum imperium sed solum obsequium exhibuit. Ad secundam est dicendum quod Augustinus movet hanc questionem et solvit dicens quod tam angeli boni quam mali potuerunt dicere quod magi notice revelatores. Unde quod hec stella magis notice revelatores significabat, ita angeli mali puta demones hoc potuerunt magis manifestare, quia ipsi demones xpistum esse dei filium confessi sunt quando dicebant, quid nobis et tibi fili dei excelsi, venisti ante tempus torquere nos. Potuerunt similiter boni angeli revelare eis quod hec stella significabat xpistum, quod per eius nativitatem eorum salutem querebat et iniquitas dampnabatur. Si non isti magi sunt gentiles illius regionis ubi Balaam dicebat illam prophetiam, Orietur stella ex iacob, tunc per Augustinum absque alia revelacione magi qui curiosi erant in conspiciendo stellarum cursum videntes hanc stellam sine ordine mundi hanc esse intellexerunt, quia Balaam futuram esse

in sermone 8 epiphanie

A tu maria mater eius qualis ut tacita est ab eis. Crisostomus. Item infra

Narratio de reditu magorum

indicium regis iudeorum praeparauerat vel
interiori inspiratione spiritus sancti potuerint
illustrari sicut stella exterius eos illumina
bat corporali ostendendo viam, ita spiritus sanctus
interius illustrabat ut christum quererent et quesi
tum inuenirent et inuentum adorarent. Unde
aliqui hanc stellam spiritum sanctum esse dixerunt
secundum Remigium. ¶ Aduertendum quod hic dicitur quod honor vel
adoracio detur persone subsistenti et huma
nitati, hec enim vel racio adoracionis possit
esse sicut virtus vel aliquid christus in alio.
Humanitas autem christi secundum quam christus est natus
et puer erat, non habuit propriam personalitatem
et subsistenciam, sed subsistebat in persona verbi
eterni. Unde sicut una persona erat diuinitatis
et humanitatis ita una adoracione et una hono
racione adoratur et honoratur humanitas christi
et deitas eius. Unde dicit Damascenus 3° libro: Ci
meo carbonem propter ignem appositum propter quod
sicut eodem timore quo timetur tangere ignem
et carbonem ignitum sic idem honor debetur
humanitati christi et deitati eius. Fuerunt autem
aliqui ponentes duplicem personalitatem in christo
sicut ponimus in eo duplicem naturam et si sic esset
non eadem adoracione adoranda esset creatura et
creator. Sed in articulis dampnatum in concilio
ephesino hoc explanatum est, ubi dicitur: Si quis
audeat dicere assumptum hominem coadorandum
deo verbo quasi alterum alteri et non magis una a
doracione vel una supplicacione venerabitur emma
nuelem propter quod verbum caro factum est anathema
sit. ¶ Aduertendum quarto quod adoracio
magorum conuenienti ordine facta est et ex parte
magorum adorancium et ex parte christi quem adora
uerunt et ex parte munerum que obtulerunt. Dicitur
enim Crisostomus quod isti magi christum adorauerunt et post
adoracionem reuersi sunt quod ipsi remanserunt cole
tes deum magis et fornicantes quam ante et predican
tes christum multos in propria patria erudierunt
in fide. Et cum beatus thomas apostolus ad prouinciam
illam venit ipsi erant adiuncti sunt ei et bapti
sati sunt ab eo factique sunt adiutores
predicacionis ipsius. In quo reprehendunt iude
quia istos magos testimonio prophetico instruxerunt
de loco ubi christus nasceretur et tamen ipsi prophe
tico dicto non crediderunt. Unde secundum Augustinum
vix fuerunt similes fabris archi noe qui
aliis ubi euaderent construxerunt et tamen ipsi perierunt
diluuio et lapidibus miliaribus qui aliis viam
ostendunt et ipsi ambulare nesciunt vel non possunt.
¶ Secundo hec adoracio fuit congrua ex parte pu
eri quem ipsi inuenerunt. Quamuis enim secundum
Augustinum christus potuisset se in perfecta etate de
monstrasse istis magis voluit tamen more inop
nascencium in infantili etate et puerili inue
niri. Quod sicut magi experti in eo crediderunt
veram humanitatem et interius intellexerunt
veram diuinitatem. Unde dicit Augustinus in epistola ad vo
lusianum: Si nullas ex paruulo in iuuentute
mutaret etates, nullos sompnos caperet nullos
cibos sumeret, nonne opinionem confirmaret
erroris vel hominem verum nullomodo suscepisse
crederetur, et dum ipse hec omnia mirabiliter
facit aufert quod misericorditer fecit. Tercio
ipse a magis inuentus est non tamen solus sed cum
maria matre eius. De quali maria inue
ta est ab eis Crisostomus dicit quod inuenerunt eam non
diademate coronatam sicut matrem regis
nec in lecto aureo et cubante sed vix vnam
tunicam habentem non ad ornamentum corporis sed
ad tegumentum nuditatis qualem habere potuit
vxor carpentarii peregre constituta non tamen
inuenerunt cum ioseph, quia ut Rabanus dicit diuino
nutu hoc factum est ut ioseph esset absens
cum magi inuenerunt puerum cum maria matre
eius ne aliquid male suspicionis occasio daretur
gentilibus regibus. ¶ Tercio hec adoracio fuit con-
grua ex parte munerum que obtulerunt que fuerunt
conueniencia pro regione de qua veniebat. Veni-
ebant enim de arabia, arabes autem secundum glo
auro thure et diuersis generibus aromatum multum
habundant, propter significacionem quam habebant, quia
aurum soluitur christo sicut regi magno, thus quod
ponitur in sacrificio sicut deo vero, mirra
que sibi offertur tamquam pro salute omnium moriturus
ut Augustinus dicit propter deuocionem. Debemus namque deum
secundum Gregorium adorare et colere in auro predicacionis
veritatis in thure oracionis puritatis et in
mirra per corporis castitatem. Leccio quinta
Qui cum recessissent, ecce angelus domini
apparuit in sompnis ioseph dicens: Surge
et accipe puerum et matrem eius et fuge in egyptum
et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim
ut herodes querat puerum ad perdendum eum. q

Qui consurgens accepit puerum et matrem eius
nocte et secessit in egiptum et erat ibi usque ad
obitum herodis ut adimpleretur quod dictum est
a domino per prophetam dicentem Ex egipto vocavi
filium meum. Posita magorum devota adoracione
interponit ista de termino de xpi in egiptum trans
portacione. Ad cuius intellectum est sciendum quod ...
pretermittit quod octavo die circumcisus est puer
et quod post xl dies mater xpi beata virgo portavit
puerum in templo et obtulit pro eo duo par turtu
rum vel duos pullos columbarum. Et Simeon
accepit eum in ulnas suas et Anna vidua
ipsum in templo recepit. Que omnia fuerunt
facta antequam xpus in egiptum portaretur. Intelli
gendum igitur est quod postquam omnia que lex manda
bat fuerunt completa circa xpum, que lucas
narrat. Et post adoracionem magorum et eorum
reversionem quam narrat matheus, iam fama cre
scente de xpo ex narracione eorum que circa eius
nativitatem circumcisionem et in templo presentacionem
gesta erant, herodes cogitavit occisionem
puerorum. Ideo dicit evangelista quod cum recessissent
magi, ecce angelus domini apparuit in sompnis
Joseph. Semper enim secundum Remigium angelus
in sompnis apparuisse dicitur quia illi qui a curis te
renis et secularibus negociis requiescunt
per hanc angelicam visionem merentur. Apparuit
igitur Joseph dicens Surge et accipe puerum
et matrem. Non dicit matrem et puerum,
quia non propter matrem puer natus est sed propter
puerum mater preparata est secundum Crisostomum. Et fuge in
egiptum. Ideo autem filius dei in egiptum
mittitur quia recordatus est deus qui non
obliviscitur miseriarum quanta fecerit super egip
tum. Ideo misit filium suum in reconcilia
cionis signum, quatenus omnes decem plagas
una medicina sanaret, et populus qui ante
fuerat persecutor populi primogeniti fieret
custos unigeniti. Et esto ibi usque dum
dicam tibi. Futurum est enim ut herodes querat
puerum ad perdendum eum. Putabat autem
secundum augustinum infelix ille tyrannus quod adventu sal
vatoris suo solio privaretur, sed non ita erat
quia non venit xpus ut alienam gloriam
invaderet sed ut suam donaret. Qui

consurgens accepit puerum et matrem eius nocte
et properato nocte, quia omnis persecucionis angustia
nox est, refrigerium autem dies, ut dicit Crisostomus
quia tempus persecucionis instabat secessit in
egiptum et erat ibi usque ad obitum herodis.
Super quo verbo dicit Crisostomus quod statim xpo nato
tyrannus insanivit et mater cum puero ad exte
ram fugatur regionem, ut si tu incipiens
aliquem spiritualem rei deservire statum videas
tribulari non turberis sed omnia viriliter feras.
Et quia secundum Remigium consuetudo consueta fuit
evangeliste Mathei omnia prophetico sermone con
firmare vel scripture testimonio quia iudeis scri
bebat que in scripturis conscripta erant, ideo subdit
ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam
dicentem Ex egipto vocavi filium meum. Sum
itur enim hoc Osee xi in principio cum aliis
scripture locis. Super verbum hoc possunt. Circa
hoc possunt esse quatuor dubitaciones. Prima
utrum evangeliste in narrando misteria nativitatis xpi
fuerunt contrarii vel defectuosi. Secunda utrum
decens fuit xpum in egiptum fugere. Tercia
utrum licitum sit sompnia observare. Quarta utrum
sompnia sint signa et presagia aliquorum futurorum.
Ad primam est dicendum quod hanc dubitacionem movet
Augustinus in libro de consensu evangelistarum. Pla
num est enim quod matheus tacuit de angelica
salutacione et ipsius marie in domo Elisabeth
mansione et angelica pastoribus facta nunci
acione et ipsius xpi circumcisione et eius in tem
plo presentacione que omnia fuerunt acta in nativitate
xpi. Lucas non qui hec omnia posuit tacuit
autem de Joseph cogitacione quando voluit occulte
dimittere virginem et de magorum adoracione
et eorum reversione et non de herodis perturbacione
et puerorum occisione. Sed ergo unus corporaliter
est contrarius vel uterque defectuosus vel alter
eorum. Ad quod videtur Augustinus dicens quod nullomodo
videri debet contrarium hoc quod unus eorum
dixit quod alter tacuit aut quod alter po
suit quod alter pretermisit. Et ad hec
et similia dat Augustinus talem regulam. Dicit enim
quod prudenter considerandum est quod de incipiens adventu
illo valeat sic unusquisque evangelistarum
contextus narracionis sua ut tamen nichil
pretermittentis series digesta videatur

sompnia f...
fuga xp...

q̄ tacitus que volt dire adiungit / ut ipsa
totuncie sequi videan. Et cu alt dicit qd
alter tacuit diligent ordo considerabis m
dicat ubi ea potuerit ac pterhissa sup
supplire, Volt eni aug⁹ dicere / q̄ sit un⁹
ewangelista tacuit q̄ alter ponit / ut ex loco
ubi dimissa sut clare appat q̄ in loco
illo ponenda sut que alt ewangelista ponit
illa q̄ alter tacuit / Ita q̄ i talib⁹ nulla
e contrarietas s; ordinata brevitas 2
no diminuta s; sufficiens veritas ¶ Quere
aut unus ewangelista dixit illa q̄ ali⁹ pt
misit / intelligendu e hoc no casualit
s; spu sto revelante factu / 2 hoc p̄p vitan
dam plixitate / 2 tn̄ nullam pt̄mitte
da veritate 2 p̄p auditoz utilitate, Na q̄
Matheus scribebat iudeis / no oia legalia
2 i lege conpleta pt̄misit / q̄ i lege ve
nerato potis q̄ i moz infortez talia
receprisset decadacione magoz 2 p̄
turbacione herodis 2 coz q̄ adgetiles spe
tabant posuit / q̄ magis eis i via vide
batur Lucas no qui pdicabat getilib;
legalia omia illa posuit q̄ hi ipi i ti
pubant i xp̄o ipi simili 2 in misterij
implere veritat / at i argumto vere ipi
significavit ¶ Adsp̄a e dd⁹ q̄ p̄tato qstio
vide oe dubia q̄ s; o. x ipe xp̄s d illi
oe mercenariu qui vid lupu venietez
fugit 2 dimittit oves / Cu g⁹ ipe no fu
erit mercenarius s; verus pastor ipo illud
dicente Ego su pastor bonus videt q̄
videndo herode tanq̄ lupu venicte, no
debuit i egiptu fuge / pptuy cu ipse
sit cu sua rubie debere eius oves m
nadere 2 pueros occidere ¶ Ad h⁹ g⁹ possimus
dice q̄ s; sens congrua fuit fuga xp̄i

in egiptu pp̄t misteriu, 2 p̄p xp̄o competuit
q̄ cu sit regladu assupte humanit fu
2 sit misteriu sue incarnacois dyab° 2 mebris
eius occultare ne a dyab° 2 ei⁹ mebris
adhuc cu i pvulitate actus p̄sequeretur
patet tpe quo pati no disposuerat / nec
virtute diuinitat 2 doctria iudeis os
tenderat ut essent inexcusabiles de eoz
malicia / s; iam cu tpus fuit sua virtute

Ocdm

volt
cont dyabolu 2 mebra eius ostenderet Na
qn p̄secucor cont eu p dux licitata pati
dignatus e no fugit / s; dixit quaerentib;
ihm nazarenu Ego sum, Si g⁹ me queritis
sinite hos abire / Propt xp̄s ob q̄ m h
ut dicat Crisostomus dicit xp̄s / ut ceteri sp̄ciam
cu necitas p̄secucois advenit fuge no
erubescunt / No eni e rubor fuge mor
tem, s; naturalis timor / qui timor naturalis
2 in xp̄o fuit / q̄ cepit timere 2 pavere qstai
ac mestus esse ¶ Ad tercia dd⁹ e q̄ Gregori⁹
xᵒ dyalogoz ponit sex modos quibus
contingit sopnia / Eenoz sufficiencia sit
possimus ondere / ut dicamus q̄ sopnia nel
contingunt ex ca intrinseca ul extrinseca
Si ex ca intrinseca sit oe trip̄ / q̄ pmo ex
cogitacone occurrunt fantasie hoi frequent
in dormiendo illa q̄ circa eius cogitacones mi
fuit involuta 2 occupata i vigilando
¶ 2° ex corporis attenuacone Cu eni vir
tutes sensitive no occupat circa digest
tioz cibi 2 circa actus corporis continget virtute
fantastica circa diversa vagari 2 diversa
sopniare ¶ 3° ex caloz humanoz replecone
na si aliquibus dnant humores frigidi
ut flemmatica contingit qm eos sopni
are esse in aqua ul i nive hic medici
multa pnosticant de infirmis p ipsa
sopnia / ¶ Si aut sopnia contingat ex
ca extrinseca sitr tripl' pt esse p° ex cor
poz celestiu impressione Multe ei fan
tasie pnut imprimi dormientib; ex im
pressione corpis celesti ut aer continet
Et ista e ca q̄re reducat sopnia i mo
tus celi ulta pnosticant de significacone
2 interpretacone illoz sopnioz q̄ forte
ta sopnia q̄ futuri eventus causam hnt
communem i motu celi ¶ 2° ex demonu
illusione / Nisi eni ex illusione demonu
frequent sopnia evenirent Galon no di
xisset multos fecerunt errare sopnia
2 ceciderunt sperantes i eis / 2 hic dicat
errare fecerunt / q̄ dato ut d' Gregorius q̄
demones multa vera aliq p illusiones
sopnioz hominibus pnunciet hic tn ad
intendunt ut ad extremu valeant

Sopnia fuit fuga xpi

ex divina aliqua falsitate illaqueare vel irretitatur. De quo dicitur: homini enim per sompnia multa spacia huius mundi promissa sunt, qui cum sic multas divicias et pecunias pluriorum vite stipendiis collegisset, repente defunctus est. ¶ 2° ex bonorum angelorum revelacione, quia nisi ex revelacione angelorum sompnia contingere possent, evangelista non dixisset quod angelus domini apparuit in sompnis Joseph dicens: Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in Egiptum. Cum igitur multis et variis modis contingunt sompnia, tanto eis credi difficilius debet, quanto quo impulsu eveniat facilius non elucet. Propter quod Deut. 18° scribitur: Cave ne imitari velis abhominaciones gencium, ne inveniatur in te qui ariolos sciscitetur et observet sompnia atque auguria. Ex quo patet, ut glossa dicit ibi, peccatum esse sompnia observare, ex quo observaciones sompniorum et auguriis iunguntur et prohibentur. Causa 26 q. 7, ubi dicitur aperte interdicitur ariolis et auguriis et aliis incantatoribus deservire. Et si quis arguerit contrarium quod sancti patres Joseph et multi sancti viri observaverunt sompnia, Augustinus respondet quod sancti quodam intimo sapore discernunt inter illusiones et revelaciones, ut sciant vel quam a bono spiritu percipiant vel quam ab illusoribus paciantur. Contingit enim vel ut priore vel per imaginem apparet vel per aliud quod in sompnio sompniatur. Scribitur enim Deut. 13°: Si quis dicat sompnium se vidisse et predixit signum et evenerit quod est locutus et dixit: Eamus et sequamur deos alienos quos ignoras, non audias verba illius sompniatoris, vel per illud quod per sompnium predicitur. Quod si predixerint aliquod futurum et non eveniat, et non est tale sompnium per revelacionem divinam verum. Nam certum est quod si non evenerit, credendum non est ex bono esse spiritu; sed si non eveniat, infallibiliter est verum quod non est a bono spiritu. Ideo dicitur Deut. 18: Hoc signum habebis, quod quidquid in nomine domini propheta vel sompniator predixerit et non evenerit, hoc dominus non est locutus, sed in animo suo confinxit.

Ad[verte] quod negare non possumus quin aliqua sompnia signa sint et presagia futurorum eventuum. Scribitur enim Gen. 37 quod Joseph vidit se per sompnium se preferendum fratribus suis, quod ad litteram postmodum rei eventus probavit. Et propter hoc pincerna Pharaonis manifestans Pharaoni de Joseph quod bonum interpretem sompniorum dixit Gen. 41: Ego et magister pistorum vidimus una nocte sompnium, signum et presagium futurorum. Et eodem libro et eodem capitulo scribitur quod Pharao per sompnium vidit septem boves pingues et septem spicas plenas, quod per interpretacionem Joseph significabat septem annos ubertatis. In libro etiam de vita philosophorum recitatur de Socrate, qui fuit magister Platonis, quod nocte precedente diem qua Plato sibi in scolis [illegible] est per sompnium vidit quod offerebatur sibi quidam cignus cuius collum sic erat longum quod [illegible] utroque penetrabat celum et penetrabat ipsum. Et cum in mane predictum sompnium scolaribus narraret, ecce pater Platonis qui [illegible] eum Socrati, quem videns Socrates statim ait: Iste est cignus qui penetrabit occulta philosophorum. Sive igitur sompnia proveniant ex causa intrinseca et naturali sive proveniant ex causa extrinseca et supernaturali, sompnia possunt esse signa et presagia futurorum. Verumtamen quia sicut periculosum est sompnia observare quia nescit homo quo impulsu et ex qua causa proveniat, sic attendere interpretaciones qualiter fiant futurorum signa magna deceptio est. Potest [illegible] infallibiliter prescire futura solus ille potest cui omnia sunt nota et aperta tam preterita quam futura, ita solus ille potest per certitudinem sompnia interpretari qui scit quorum futurorum sompnia sunt presagia et signa. Ideo scribitur Gen. 40: Nunquid non dei est interpretacio. Et Daniel dixit Nabuchodonosor regi Daniel 2°: Michi non est in sapiencia que sit in me plus quam in ceteris viventibus, sed hoc revelatum est, sed deus in celo qui revelat misteria, quibus hoc revelata ut interpretacio manifesta fieret regi.

Lectio vj

nō q magi illusissent sibi · qa bonoꝝ viroꝝ nō est illudē alii.
sꝫ ipē hoc q nō redierit ad eū illusorie reputavit.

Ordin̄

Tunc herodes videns q illusus esset a
magis. iratus ē valde. Et mittens
occidit omes pueros qui erat i bethlee
z i omnibus finibus eius a bimatu et
infra s̄ tpus quod exquisierat a magis
Tunc adimpletū ē. quod dictū ē p ieremia
prophetam dicentē. Vox in rama audita e.
ploratus vlulatus multus Rachel plo
rans filios suos. z noluit consolari q nō sunt
postq ewangelista determinavit de xpi i egipt
transportacōe / que dicit Joseph fuge i egipt
futurū ē enī ut herodes querat puerum ad pdē
dum ipsū. ista determinat de puerorum occisione / vñ
dicit / q tunc herodes videns qm illusus
esset a magis. iratus ē valde. Quo nobis
enī s̄ crisostomū ira herodis erat valde magna
primo q magos ipē sedens i regali solio
ut throno placare nō potuit / z parvulus
in presepio iacens iam suo impio sceptro insultavit
2o. q contemptus eū z nō reversus ad eū
tum ire z dolori eius addiderunt / 3o ca
s̄ eundē crisostomū esse potuit / invidia z timor
quem habebat de perdicōe regni. Illa enī
ut ait ira regum magna z inextinguibilis
ē / q regni zelus accendit. vñ subdit q
mittens occidit omēs pueros / q erant i bethle
em z i oībus finibus eius. Sicut enī bestia
vulnerata quidquid occurrit oculis eius laniat
ardens sui vulneris esse auctorē / sic herodes
in ira delusus a magis sup pueros iram
effudit occidens omēs / ut unū i oībus
inveniret vt dicit crisostomus propter quod nō solū
i Bethleem s̄ i oībus finibus eius / nulla
minima etatis habita qui a filio unius noctis
usq ad filiū duorum annorum omēs occidit
ideo subdit / q. a bimatu z infra / i. a
spacio duorum annorum z infra spacia tpis
quod exquisierat a magis. Sicut enī dicit augustinus
magi novam stellam ante biennium quam
pervenirent i ierlm i oriente viderant
sicut herodi inquirenti patefecerunt. ideo
a bimatu z infra infantes occidit s̄ q
ubi ipis magis exquisierat. Sꝫ quidē
infra duos annos. mandavit pueros occidi
Dicit augustinus q timuit herodes ne ille puer
cui sidera famulantur spē in sua sup
etatem suam uel infra transformaret z etatē
sui corporis occultaret ideo a bimatu pue
ros. usq ad pueros unius noctis ut dicitur
ei iussit occidi. Sꝫ ne credatur istud fac
tum z deo prohibente nequiverit ut ipso ig
norante ymo longe tn̄ prophetia predicatum.
subdit ewangelista q tunc impletū ē quod
dictū ē p Jeremiam prophetam dicentē
vox i rama audita ē. plo z ulu mul.
ra plo fi su z no co q nō sunt ponit
quē ewangelista s̄ Jeronimum. mutat textū prophete.
q rama hic nō ē nomē s̄ nomē excel
si clamoris. ita q sit sensus vox in excelso
audita ē. ploratus q ad planctum pue
rorum z ululatus multus q ad lamentum
matrum. Rachel plorans filios suos. nō
q Bethleem i tribu benyamin esset.
qui natus fuit de Rachel ymo erat i
tribu iuda qui natus fuit de lia. dici
tur Rachel plorare filios suos duplr
s̄ Jeronimum primo q tribus iuda z benya
min contermine erant / z quodammodo habita
toribus illis contigue / z q herodes man
davit i omnibus finibus bethleem pueros
occidi. ideo credendū ē filios multos
de Rachel z benyamin fuisse ad huc
2o q Rachel iuxta bethleem fuit sepulta
sicut patet in genesis 34 c. ex hospicio corpusculi
matris nomē ewangelista accepit ut sederet / ta
tus fuit dolor z planctus q z mortui plo
rare debent z noluit consolari q nō sunt
amplius. s̄ innotandū addita littera hic Jeremie
prophete 31 sic stat / vox i excelso audita ē
lamentacōis fletus z luctus rachel plo
rantis filios z nolentis consolari sup eos
q nō sunt. Ad hic quatuor dubitacōes
esse possunt. Prima utrum herodes pueros occi
dit i ipa 2o nativitatis uel biennio postquam xpus
natus ē. 2a utrum xpus fuerit i templo
putatus cum puerorum interfectorum uel post
3a utrum ptale occisorum pueri isti fuerint
xpi martires. 4a utrum sola confessio
fidei sit causa martirii. Ad primam ē dicendum

sit xpus nō evaderet.

i rama .i. i excelso

q questio e dubia pp ubi ewu dicitur
herodes interfecisse pueros a bimatu et infra
s tempus quod exquisierat a magis / Vel hec
ista exquisitio temporis magorum refertur ad stelle
apparitionem, vel refertur ad magorum inuitationem
Vel si referatur ad stelle apparitionem / tunc dicendum et
q herodes statim ipso tempore nati christi per rumorem
magorum ad partes suas pueros occidit a duo-
bus annis et infra / quia sic magi dixerant
q per duos annos antequam venirent in ierusalem stel-
lam illam nouam viderunt in oriente / itaque il-
lud dicitur · s tempus quod exquisierat a magis
a bimatu et infra refert istomo ad stelle
apparitionem / Et istius opinionis videntur esse
Aug. et Cris. quia magi venientes de oriente
magnum tempus consumpserunt in via / Ideo per
duos annos ante / noua stella ista creata fu-
it / ut tunc magi pararent se ad iter / et ideo
herodes statim cum dixerunt, vidimus stellam
eius in oriente / stito suo loco quia ab eo per prin-
cipes sacerdotum diligenter didicerat tempus stelle
que apparuit eis / et cum postmodum illusus esset
a magis non reuertentibus ad eum sicut credebat
statim occidit pueros a bimatu et infra
s illud tempus bienij quod a magis acceperat
Sed fulgentius et multi alij doctores videntur esse
dicunt / quod in ipso die natiuitatis christi stella illa
creata e et eadem die magis apparuit / et proba-
bilius videtur / quia illo die natiuitatis etiam angelus
apparuit pastoribus / et s hoc oportet dicere / quod post
duos annos post natiuitatem christi herodes pueros
occidit a bimatu et infra s tempus quod exqui-
sierat a magis / quia s tempus tantum tunc se iudicabat
in inquisitione et interrogatione magorum vidisse
tempus duorum annorum usque ad interfectionem pu-
erorum / Et isto tempore intermedio dicitur / quod herodes
citatus e a romanis / ut ipse postea fortasse
iuit ad urbem consilium quid facturus esset
quia audierat regem iudeorum esse natum / Deo gratias
Romani qui tunc presidebant uniuerso orbi
erant simul cum herode turbati / vnde illa
citatio est forte causa dilationis interfectionis puerorum
¶ Ad secundum e dicendum q similiter ista quod s a est
dubia / quia si dicatur / quod christus presentatus
est in templo ante occisionem puerorum

venit tunc in dubium quo tuto et secreto modo maria
et ioseph potuerunt cum christo filio intrare et in te-
mplo eum presentare herode ibi existente / et ita peregrina-
te sub periculo interfectione quia post xij dies a natiuitate
christi magi recesserunt ab herode de ierusalem / et mouit
Bethleem et adorato puero recesserunt non reuer-
tentes ad herodem / Cum igitur ingressus purificationis et
in templo presentatio facta sint xl die post natiuitatem
tunc satis est credibile q tunc temporis herodes
credidit se illusus a magis et statim pueros in-
credibiliter occidisse si sic dicatur q puer sit occisi-
onem occidisse si sic dicatur q primum sit occasi
ante mensis christi purificationem et eius in templo presen-
tationem cum oportuit tempore interfectionis puerorum de saluatione
cum passionem angeli in egyptum transportatus
esset et ibi stetit usque ad obitum herodis non inueni-
tur qualiter xl die sit ipse ihesus presentatus in templo
et facta omnia que de eo secundum legem moysi ut luce
euangelista narrat / hanc questionem dubitationem Aug. soluit
in 2° li° de conc. euangelistarum / tenens presentationem puerorum
occisionem esse factam post presentationem christi in templo
Sed qualiter ista presentatio potuit fieri purgatione et
Ioseph secreto modo / cum herodes sollicitus esset semper circa
interfectionem pueri / Dicendum Aug. ad hoc tres modos
quia ihesus presentatus est in templo facta est vna die
potuit maria et ioseph die illo sic latenter
ierusalem intrare ut herodes omnino lateret et in-
tempus sciret de tali presentatione ¶ 2° quia cum herodes
tunc potuisset alijs negotijs occupatus extitisset et
potuisset alijs negotijs occupatus esse et
occupationibus regni curia descendi potuit ullis
ignorat / Sic dicit Aug. / potissime quia audie-
rat regem iudeorum esse nuper natum in peruenire
non timebat sibi ut suis filijs regnum auferre
vi opprimi recenter natum / et alia pericla uia ut fie-
ri potuit e illo tempore intermedio esse inuitatus quod
animus eius ab intentione et cogitatione interfectionis
puerorum ut occisione nati pueri reuocauerant
¶ 3° quia secundum aug. potuit credere herodes / q ma-
gi essent decepti fallaci signo stelle quam vide-
runt / magis quia cum fuerint uiri stella dixerunt
eis / in erubescentes non reuenerunt / enim /
Sed cum audiuit celebri fama primum esse in templo
presentatum / et audiuit vulgari fama et verba symeonis
omnibus et anne prophetisse de christo / tunc credidit
se esse illusum / et animus eius ad pessimam credu-
litatem reuocatus est sub occisione puerorum / in

ad instantiam duorum filiorum suorum alle-
xandri et aristo-
boli eo quod volunt
perficere in regem fratrum
eorum ex ignobili-
genere susceptum
illis abnecti.

tunc angelus apparuit Joseph dicens Accipe
puerum et matrem eius et fuge in egiptum
quia futurum est ut herodes querat puerum ad perdendum
eum. ¶ Ideo est dicendum quod quo ista est magis
dubia quia prima vel secunda quia cum nulla passio sit meri
toria et martirii corona digna nisi sit volun
taria. et voluntaria non potest esse nisi in habentibus
usum rationis et liberi arbitrii eo ipso quod illi pueri
occisi sunt in tali etate a bimatu et infra. in qua eta
te planum est pueros usum rationis et liberi arbit
trii caruisse. non videtur quod illa pena eorum voluntaria non
fuit fecit eos dignos martirum gloria. quia secundum
Aug. nullum peccatum est nisi sit voluntarium. ita
videtur nullum meritum esse in eum nisi sit voluntarium.
¶ Ad evadendum ergo istam difficultatem et salua
dum pueros occisos ab herode uos esse martires
esse dixerunt aliqui quod deus supplevit defectum
etatis eius. ita usus liberi arbitrii fuit acce
lera tus in eis et pacto plenum liberi arbitrii et
propter voluntatem meruerunt martirum palmam. sed hec
eorum non textus evangelii ponit. ymmo contrarium
dicit quod non loquendo sed moriendo confessi sunt. ideo
melius est ut dicatur sicut Aug. ponit quod que
admodum pueris baptisatis confert baptismus ad
peccati originalis remissionem non per motum eorum
cum voluntatis actu et usu non dum haberent. sed per
meritum passionis Christi. sic effusio sanguinis in loco
baptismi tenens ipsis pueris contulit
ad gloriam martirum consecucionem per virtutem Christi pro
quo patiebantur non pacto propter voluntatem eorum. dicit Aug.
in sermone de epiphania. Absit pueri illi de vestra
corona dubitabit in pace proprie quia eccia baptismi
pueris prodesse non confirmat Christi. nam si
non habebant etate quod in Christum passuri crederent.
habuerunt tamen carnem quod propter passionem penam su
stinuerunt. sed forte istud non esset simile de bap
tizatis et martiris puerorum occisorum. quia in baptismo
dimittitur peccatum originale per meritum virtute passionis
Christi. quia tale peccatum non fuit eorum proprio actu per
tractum. ideo non est mirum si actu non proprio dimittitur
sed martirii palmam martirum videretur quod requirat actum
proprium. ideo dicitur potest quod ut actio vel passio aliqua
sit meritoria formaliter requiritur quod sit acceptata per
voluntatem propter agentem vel patientem sed effec
tive sufficit quod sit accepta et grata ipsi deo

remunerantj. nitum enim nunc actio vel passio
est meritoria ipsi est grata et accepta deo. quamvis
ergo passiones illorum non fuit meritoria formaliter ex parte
voluntatis eorum cum usum non habebant. fuit tamen
meritoria et digna martirum palma propter deum
et sua gratia eorum passionem eo quod propter passionem
sanctis acceptabat et sibi grata faciebat.
¶ Ideo ergo est dicendum quod secundum Dyonisium bonum consistit
ex integra sua causa. malum autem ex quolibet particula
ri defectu proveniente. potest cum igitur opus martirii
sit perfectum bonum. oportet quod sit integrum ex omni sua
causa. dicitur ergo quod causa martirii efficiens impera
tive sit caritas. quia ipse debet facere et imperare opus
martirii. aliter non esset meritorium iuxta illud ap
ostoli. j. ad corinthios. 13. Si tradidero corpus meum
ita ut ardeat caritatem autem non habeam nichil michi prodest.
causa eius formalis electiva est ipsa fortitudo
quia sicut fortitudo naturalis elicit actum tolerandi vel
agrediendi pericula mortis in bello propter rem publicam
conservandam et defendendam. sic fortitudo gratuita
que est virtus infusa elicit opus et actum mar
tirii ut sunt agredi pericula mortis in aggressione et
defensione iusticie et veritatis in bello domini. unde
in persona martirum scribitur ad hebreos xj. obtu
raverunt ora leonum. extinxerunt impetum ignis
effugaverunt aciem gladii. convaluerunt de infirmi
tate. fortes facti sunt in bello. causa autem martirii
materialis subiectiva est mors quia non dicitur homo
martir proprie loquendo nisi sustineat penam
mortis. cum non martir grece idem est testis latine
qui autem homo non dat vitam suam pro defensione
domine iusticie et veritatis non testificatur opere quod
profitetur ore. unde contra iob medius dominus adducit
demonis illud verbum pellem pro pelle. et cuncta que homo
habet dat pro anima sua id est pro vita sua servanda. sed
causa martirii finalis et terminative est defensio
et confessio veritatis fidei divine. et eorum que
annectuntur fidei. et dico que annectuntur fidei quia
secundum Aug. Johannes baptista martir fuit non
quia cogeretur negare Christum vel fidem Christi di
recte sed cogebatur negare veritatem et iusticiam quia
volebat herodes ut diceret licet tibi habere uxo
rem fratris tui. et quia propter veritatem quod sibi non
licet habere uxorem fratris passus est mortem pro
fide eo quod que patitur pro veritate fidei proprie patitur
quia ipse est veritas iuxta illud Joh. xiiij. ego sum

electiue

Via veritas et vita ——— Lectio septima

Defuncto autem herode ecce angelus domini
apparuit in sompnis joseph in egipto dicens
Surge et accipe puerum et matrem eius et vade in
terram israel defuncti sunt enim qui querebant animam pueri
Qui consurgens accepit puerum et matrem eius et
venit in terram israel Audiens autem quod archelaus
regnaret in iudea pro herode patre suo timuit illo
ire Et amonitus in sompnis secessit in partes gal
ilee Et veniens habitavit in civitate que vocatur
Nazareth ut adimpleretur quod dictum est per prophetas
quoniam nazareus vocabitur / Impie ista ut supra
dicebatur euvangelista determinat de reditu ab egipto re
vocationis. Nam secundum quod dicit josephus in ecclesiastica his
toria propter sacrilegium quod herodes in salvatorem
commiserat et propter scelus quod in suos peregit vl
tio divina eum secuta est horribili morbo ipsum
invadente. Defuncto ergo herode dicit euvangelista Ecce an
gelus domini apparuit in sompnis joseph in egipto dicens Surge et accipe puerum et m
atrem eius et vade in terram israel / Secundum enim crisostomus puer ut
medicus descendat in egiptum ut visitaret eam
languentem erroribus non ut remaneret ibi / Ideo
dicitur joseph vade in terram israel / defuncti sunt enim qui
querebant animam pueri secundum remigium more scrip
ture unus pro pluribus singulari posuit. herodes enim
mortuus fuerat qui quesierat animam pueri ... or
cidit omnes pueros ... et infra. Qui non
inobediens angelice monitioni / consurgens
accepit puerum et matrem eius / et venit in terram
israel et quia secundum glo. angelus non determinat
sibi locum in quo in terra israel deberet commorari et
de hoc joseph dubitavit / iterum angelus revertitur
ut sic frequentiori visitatione eius joseph cer
tior reddatur / Ideo subdit euvangelista Quod au
diens joseph quod archelaus regnaret in iudea
pro herode patre suo timuit illo ire / Fuit enim
secundum josephum herodes ... ex quibus
multos filios genuit / inter quos fuit archelaus
qui regnabat in iudea / Fuerat enim divisum regnum
israel tempore filii salomonis in partes / quia iudea que
erat una pars regnabat tribus iuda / de qua na
tus est christus quam secuta est tribus beniamyn
Alie vero decem tribus habitabant in alia parte regni
unde cum terra israel possit intelligi iudea ubi habita
bant due tribus et alia pars ubi habitabant alie
decem / et joseph audiens quod filius herodis arch
elaus regnaret in iudea pro patre timuit illo
ire / ne conspiraret in mortem pueri sicut pater

fecerat. Deinde amonitus iterum per angelum in sompnis
secessit in partes galilee / et veniens habitavit
in civitate que vocatur nazareth. Potuit enim
joseph primo intelligere secundum augustinum quando
angelus dixit vade in terram israel eundum
esse in iudeam quia illa pars primo intelligi debe
bat terra israel quia nobilior et quia ibi erat ierusalem
que erat caput regni / et etiam puerum opi
nari poterat nisi in civitate nobili et regali esse
nutriendum et educandum. Sed postmodum ut
audivit ibi regnare archelaum filium herodis
noluit se illi periculo exponere sed veniens
habitavit in nazareth / Ut adimpleretur quod
dictum est per prophetas / quoniam nazareus (sanctus) vocabitur. Secundum
Jo. Ex hoc contextu septuaginta euvangelista accepisse
non dixisset quod dictum est per prophetam impleri sed
in singulari prophetam / sed quia sensum et non verba
accepit / dixit prophetas. Sed hic possunt esse in[or]
dubitationes. Prima utrum conveniens fuit christum
egiptum dimittere et venire in terram israel. Secunda
utrum conveniens christum in tercio fuit plures an
nos. Tertia utrum joseph timuit ire in iudeam
et filius. Quarta utrum ihesus vocari debuit nazareus
magis quam bethleemita. Ad primam dicendum
quod ista questio est dubia quia crisostomus dicit quod christus de
scendit ut medicus in egiptum ut visitaret eam
erroribus languescentem / sicut legitur in ysaia ecce dominus
ingredietur in egiptum et disperdet omnia simulacra
egipti / quod adimpletum est quia domino ingre
diente in egiptum omnia ydola corruerunt / Et
igitur male habentibus sit necessarius medicus et non
sanis / videtur quod conveniens non fuit quod christus dimi
sit egiptum ad gentiles et venerit ad iudeos
qui receptum gentilium sanare ... Dicendum quod vi
so dicendum christum dimisisse egiptum et in iudeam ve
nisse propter precepti observationem / mandaverat namque
ipse suis apostolis in viam gentium ne abierent ista christus
et civitates samaritanorum ne intraretis sed
potius ite ad oves que perierunt domus israel Ne
ergo ipse faceret contrarium eius quod apostolis suis
mandaverat vel mandare intendebat. voluit
prius salutem iudeis inchoare ne haberent occa
sionem dicendi eos se dominum vocasse quia gentibus
prius adductum sunt invitavit. Unde super illo verbo
mathei 17. Non sum missus nisi ad oves que pe
rierant domus israel. dicit jeronimus quod christus in salutem
omnium gentilium et iudeorum missus est sed primo ad
iudeos et quibus gentilium salutem inchoavit quando

Ascalonita anno 37 sui regni quo fuit cum fuge.

Jeronimus. Ex hoc loco intelligimus non solum herodem sed et sacerdotes et scribas necem domini fuisse meditatos / ex quibus multi nobiliores extincti fuerant quando domino complacito fecitque ...

Ecce

ista christus

egyptum ingressus est, quia tunc ut dictum est omnia ydola corruerunt per fractionem eorum salute non tempore sue incarnationis sed magis tempore pueritie et sue resurrectionis reseruauit. Secundum Bedam adhuc videtur dicendum hoc factum fuisse propter misticam significationem. Dicit enim quod xpistus a parentibus sublatus est in egyptum significat electos prelatos et episcopos sepius malorum improbitate a propriis sedibus effugandos vel etiam exilio dampnandos. Sed quod Joseph dominum cum matre ad terram israel reduxit mortuo herode, significat omnes persecutiones que contra ecclesiam erant mouende persecutorum morte vindicandas, et pacem ecclesie demum reddendam, et sanctos qui latuerant ad sua loca reuersuros. ¶ Ad 2m est dicendum quod solus herodes videtur quesiuisse puerum ad perdendum, et solus ipse mandauit occidi omnes pueros in Betleem a bimatu et infra. Sed tunc non ... dicitur eiusdem, quia dicit defuncti sunt enim qui querebant animam pueri. ¶ Ad hoc ergo videtur solutio dicendum quod non solum herodes sed etiam scribe et pharisei mecum dum tempore natiuitatis eius fuerunt meditati ¶ Sed quia dicemus si tot et tanti fuerunt querentes xpistum occidere, quomodo in tam breui tempore mortui sunt, quia nisi septem annis dicitur xpistus fuisse in egypto. Ad quod videtur ... dicendum quod diuino consilio hoc factum est quod sacerdotes scribe et pharisei consenserunt herodi ut quereret puerum et occideret eum. ... scriptum est turbatus est herodes et omnis Jerosolima cum eo. Josephus tamen in ecclesiastica historia refert hoc verbum defuncti sunt ad nobiles iudeorum. Erat enim quod herodes videns se graui morbo incurabili et in finali statu ipsius sue egritudinis fecit colligi omnes nobiliores et primarios iudeorum, et fecit eos incarcere recludi mandans ut statim post quam ipse spiritum exalaret omnes interficerentur, ut sic omnes iudei cogerentur eius obitum flere, quem credebat de eius morte letari. ¶ Ad 3m est dicendum quod questio est dubia propter verbum beati luce, qui ait luce 2o quod parentes xpisti maria et joseph per omnes annos ibant in iherusalem solempni die pasce. Cum ergo ibi regnaret archelaus pro patre suo herode, ut matheus dicit propter cuius timore joseph cum rediret de egypto noluit illuc ire sed secessit in galileam et habitauit in ciuitate que vocatur nazareth, vel aptius dicendum joseph non timuisset ire in iudeam maxime in iherusalem si verum est quod per omnes annos illuc ibat in die solempni pasce ut lucas dicit, vel timuit in iherusalem

ire secundum quod matheus dicit, et per omnes annos eos in iherusalem ire ad diem solempnem. Cum non erat amplius cum nazareth sit in galilea et ibi similiter regnaret archelaus, sicut in iherusalem si joseph timuit ire in iudeam propter timorem archelay videtur similiter tunc debuisse ire in galileam cum ibi etiam ipse regnaret. ¶ Ad istam ergo obiectionem soluit augustinus multum de consensu euuangelistarum dicens verum esse quod per singulos annos maria et joseph cum puero ibant in iherusalem in die solempni pasce, ut non essent transgressores legis, nec propter timorem solempnitatem dei dimitterent, timebat tamen ibi semper manere propter archelaum filium herodis ibi continue, sed vna die in anno potuit illuc ire latenter, quia propter turba magna ad diem festum concurrente faciliter latere potuerunt ne cognoscerentur. Non est enim incredibile secundum augustinum captatis temporibus optimis vel diebus vel horis homines accedere ad loca in quibus tamen eos timere esse formidant, sic esse potuit ut dicit augustinus quod joseph et mater timerent ire in iherusalem in propter timorem archelai, et tamen captato tempore optimo semel in anno irent cum aliis ad solempnitatem pascalem. ¶ 2m obiectionem soluit crisostomus dicens quod totus impetus herodis et filii eius erat aduersus Bethleem et fines eius, audientes a prophetis vaticinium et sciens eius ibi xpistum esse natum, quod cum in finibus regnaret tamen ibi xpistum esse in iherusalem in nazaret non suspicabatur ibi esse xpistum, in iherusalem tamen joseph cum puero esse nolebat quia ibi erat caput regni et continua herodis vel filii eius presentia, ideo melius opinatus est posse latere in nazareth quam in iherusalem. ¶ Ad 4m est dicendum quod xpistus dictus est nazarenus non solum propter misticam significationem, quia nazareus idem sonat quod sanctificatus et ipse fuit sanctus sanctorum, quia sic eodem nomine debet nominari Betleemita, quod idem est quod domus panis, et ipse fuit panis suauis qui de celo descendit, sed appellatus est nazarenus propter congruam rationem, nam quod quis nominetur de aliquo ciuitate vel villa vel castro, exiguntur 4or. Primo suorum parentum et progenitorum generatio et origo. ¶ 2o sua conceptio, educatio et nutritio. ¶ 3o sua et suorum habitatio. ¶ 4o sua longa et diuturna conuersatio. Propter ergo ista 4 xpistus ihesus nazarenus digne congrue et rationabiliter dictus est. ¶ Primo propter suorum parentum et progenitorum originem, quia ibi stabat non solum mater eius maria et joseph, sed etiam notorum et amicorum eorum multi cum ihesus remansisset in iherusalem iam factus annorum 12, ignorantibus pa

ventibus eius ipi revertentes nazareth requi
bant cum intpntes et notos ¶ 2° quantum ad sua con
ceptionem educationem et nutritionem / quia ibi xpus
conceptus est / iuxta illud luc. i. Missus est angelus
gabriel a deo in civitatem galilee cui nomen nazareth / ad de
annunciationem ipse dei filius in utero virginali con
ceptus est ibidem etiam nutritus / et educatus usque
ad tempus sue predicationis et passionis ¶ 3° quantum ad
habitationem / quia ibi joseph qui eius pater putabatur
et maria mater eius / suum domicilium habebat / unde
super illo verbo luc. 2. / postquam perfecerunt omnia secundum
legem domini reversi sunt in civitatem suam nazareth
dicit glossa / quia betleem fuit civitas marie
et joseph sicut patria ubi locus / ubi tributum cesari
solvebatur / quia ibi stabant recipientes census
et scribentes solventes / unde cum descriptionis
illuc maria et iozeph descenderant / sed na
zareth erat civitas quantum ad propriam habitationem
¶ 4° quantum ad loci et diutinam conversationem / quia ibi con
versatus est usque ad tempus sue predicationis et pas
sionis unde dicit crisostomus / super illo verbo / tu bethlehem
terra iuda / ex te exiet dux / id est quod notabiliter
dictum est / exiet / non stabit / quia licet in bethlee esset
nasciturus / non tamen diu mansurus sed in nazareth
Et ceterum dicitur / quia cum xpus in bethlee nasceretur
signum erat quia cum carne veram dei filius
acceperit qui in pregnans et alio suba natus est
qua de virgine pergere perfecta assumpta possum ig
dicit / quia dei filius in bethlee est natus / propter nostre car
nis peregrinationem / in nazareth nutritus propter suam
paupertatem educationem / sed in ierusalem passus et cru
cifixus propter suam ostendendam passionem / ita quod
loco peregrinationis voluit nasci / in loco vilis re
putationis educari / sed in loco regalis dominationis
crucifigi. Capitulum Tertium Lectio prima

In diebus autem illis venit iohannes baptista pre
dicans in deserto iudee dicens / penitentiam agite appro
pinquabit enim regnum celorum. Hic est enim qui dictus
est per ysayam prophetam dicentem. vox clamantis in de
serto parate viam domini rectas facite semitas eius
¶ Postquam evangelista determinavit de xpi gnali-
quatione et eius manifestatione / ipse evangelista in
super determinat decem baptismum iohannis
sup. deum est determinat de eius baptismum iohannis
cone et possumus totum istud capitulum dividere in
partes scilicet et sic faciemus de toto isto tractatu 6
partes nam primo evangelista describit primo precursoris
baptismum 2° ante eius apparitionem
adventum ad predicationem / 2° ante eius apparitionem
et durum confessionem / 3° subdit eius cum phi
seis saduceos fortem et terribilem incre
pationem / 4° ancet et statuit et error perum
ramotionem / 5° submissus ipso a iohanne baptisationem

/ et 6° concludit totius trinitatis testificationem / 1° tunc
ipse autem iohannes / 2° ibi videns autem multos / 3° ibi
ego quidem baptizo / 4° ibi tunc venit ihesus / 5° et
ibi baptizatus autem ihesus ¶ Admirabile autem fre
ptis sacerdos est / sed crisostomus / quia sicut sol appariens
antequam appareat, mittit radios suos et facit al
bescere orientem, ut precedens aurora adventum di
ei demonstret / sic dominus natus in mundo antequam
appareret per doctrinam spiritus fulgore lucissimo, illuminat
iohannem ut precedens ille adventum nunciet sal
vatoris / unde dicit eusebius / ortu xpi narrato
et manifestato in diebus illis, scilicet qui sunt scilicet
que infra dicentur / Nam secundum aug. evangelistis tacuit
totum tempus inter ipso et manifestatione magorum
usque ad predicationem iohannis qui xpus baptizatus est
ab ipso quod fuit circa 30 annorum tempus in quo primo dno
tempore sua sunt vel fiunt omnia que narrat lucas
de xpo circa tempus sue pueritie qui aut vigesimus fle
ret illius annorum etc. in diebus illis cum iam
debebat xpus a iohanne baptizari venit iohannes
baptista id est manifestavit se iohannes qui tam
diu silvae prius Et dicit baptista quia in se
per iohannem homines baptizari consueverunt bap
tismum ab aliorum sed ut glossa dicit venit ergo
iohannes predicans in deserto iudee litteraliter et
spiritualiter litteraliter quidem, ad dominum deserti corp
et spiritualiter vero venit predicans in deserto iu
dee id est in iudea deserta et iam derelicta dei
cultu et oraculo prophetarum predicans iniquitate di
cens penitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum
Sequitur dicit secundum crisostomus expresse manifestat quia hec
virgo atque est mater, non predicabatur minas ostendebat.
∧ remedii ad regnum claudebat sed indulgentias ∧ non via
peccatorum promittebat Nam solent reges nato sibi filio
indulgentia in regno suo donare sed ante tan
mittunt acerbissimos exactores / deus autem nato
sibi filio volens dare indulgentias peccatorum premi
misit cum exactore exigente et dicente pe
nitentiam agite / Bona est ista exactio que
non facit homines pauperes sed divites ∧ reddit
prima enim precursor xpi corrigit cor enim
dant sensus claudit ianua regni celestis aperit
et ad susceptionem xpi preparat sua precordia
Dubium autem apparet quod scimus secundum augustinum igno
tum est et ambiguum, utrum ex persona sua eu
angelista commemoravit an adhuc verba eiusdem

Johannis secutus ad invicem, ut totum hoc
intelligatur de ipso Johanne, penitenciam agite
appropinquabit enim regnum celorum. Hic est enim qui dictus
est per ysaiam prophetam, vox clamantis in deserto
parate vias domini rectas facite semitas eius. Dixit autem de seipso
ait vidit hominem sedentem in theloneo. Et Johannes
hic est discipulus ille. Sic interrogatus quis
esset ipse dixit de se. Ego vox clamantis in de-
serto. Potuit ergo hoc verbum prophete esse dictum in
persona Johannis adducentis ipsum in testimonium sicut
communiter in persona sua non verba loquuntur
aliorum. Et potuit esse verbum ewangeliste sua dicta
prophetico sermone confirmantis sicut facere consueverunt,
quod in dictis suis habebant quod testimonia prophetarum suis
approbant. Et sequitur secundum Rabanum Johannes dicitur vox
clamantis. Nam clamat ad surdos et ad longe
distantes et ad illos contra quos habet indignacionem
habet. Que tria humano generi acciderunt. Quia surdum
erat in audiendo dei verba, longe erat a
deo et contra ipsum deus indignatus erat. Johannes
ergo dicitur vox clamantis quia sicut verbum clamat in
voce sic ipse clamavit ad genus humanum
in solitudine istis tribus modis. ¶ Ad hoc possunt
esse quatuor dubitaciones. ¶ Prima utrum cognitum fuerit
christum habere Johannem suum precursorem. ¶ 2a utrum
beatus Johannes fuerit precursor christi in utero
matris eorum. ¶ 3a utrum fuerit vox clamantis
in deserto. ¶ 4ta ipse paravit vias domini et rectas
fecit semitas eius. ¶ Ad primam questionem dicendum
quod Crisostomus istam questionem movet super istum locum: Venit
Johannes baptista predicans in deserto et omnibus
omnibus non solum cognitum sed et necessarium fuisse
ut Johannes christi adventum preveniret. Primo propter
dignitatem. Cum enim ipse filius sit equalis dignitatis
cum ipso patre, eo quo pater prophetas habet decens
erat quod filius similiter prophetas haberet et cum
propheta filii Johannes fuit, qui propheta altissimi
dictus est. ¶ 2o propter auditorum ad recipiendum christum
... Nam sicut regi magno in ...
predicatores venturo preparatores precedunt qui sor-
dida abluant, diruta componant. Sic et domino
nostro precessit Johannes qui abluens cordibus
hominum scopis sordes peccatorum eiecit et que dissipata

fuerunt spiritualium preceptorum ordinatione compo-
neret. ¶ 3o propter testimonium veritatis. Erat namque ne-
cessarium secundum Crisostomum ab alio prius dicta que dixe-
rant et non ab ipso, alias que dixissent judei
quando prius audierunt testimonium Johannis tibi dixerunt
christo tu testimonium dicis de te ipso testimonium tuum non
est verum. Et si prius testimonium Johannis non acce-
pissent, multo magis testimonium christi reprobassent.
¶ Ad 2am est dicendum quod istam dubitationem movet
Augustinus propter illud verbum scriptum Luce primo capitulo
ut facta est vox salutationis in auribus meis
exultavit infans in gaudio in utero meo. Dicendum
quod illa exultatio Johannis in utero matris existentis
potuit esse signum rei a maioribus cognoscende
non a parvulo cognite, ita quod Elizabeth est
non a parvulo in adventu matris domini quo
spiritu sancto repleta cognovit quod exultans infans la-
tenter revelante cognovit quod exultans infans significabat illum matrem
tenentem in utero suo significabat illum matrem
venisse cuius tanquam infans futurus pre-
cursor erat, non quod ipse infans cognosceret
ipsum esse matrem domini vel usum rationis non
haberet. Et hoc sentit sonare verbum Elizabeth
quod dixit: Unde mihi hoc quod mater domini mei ve-
niat ad me. Sed si illa exultatio fuit
non solum a maioribus vel a parvulo cognite, non solum a ma-
ioribus putata tamen cognoscende, ita quod
illa exultatio fuit Johannis latentis signum
quod cognosceret matrem domini et res salu-
tatis ipsam et tunc oportuit dicere secundum
Augustinum quod talis cognitio quia tunc in ma-
tre credidit et cognovit non fuit naturaliter capi-
endo, sed diviniter facta in puero, usque adeo di-
viniter facta ut in puerulo sic esset usus
rationis et voluntatis accelerati ut intra
viscera matris Johannes existens iam posset
credere cognoscere et consentire, sed hoc ut aut
in miraculis divine potentie est ponendum
non humaniter ad exemplar non trahen-
dum est. Si hoc fuit quod in Johanne existente
in utero matris fuit accelerati usus ratio-
nis et liberi arbitrii ut potuit credere
cognoscere et consentire, dicendum est ad
questionem quod fuit precursor christi adhuc

mutuo intus conceptus. ¶ Ad secundum est dicendum quod Augustinus ponit differentiam inter verbum et vocem dicens quod vox est vehiculum et portitor verbi. Homo namque concipit in mente sua et formamus verbum de aliqua re; ita quod verbum de aliqua re est res latens in mente concepta; postmodum invenimus talem verbo sic formato et concepto vehiculum et portitorem, per quem possit deferri ad aures aliorum. Et talis portitor et vehiculum proprie est vox, quia voce portatur et vehitur verbum hominis ad aures audientium. Inde est quod etiam vox potest dici verbum, conceptus quidem conceptus non intus latens. Unde dicit Augustinus in libro de trinitate: quod verbum foris sonans est signum interioris verbi quod intus latet. Et secundum istam differentiam congrue beatus Johannes dicitur esse vox, non verbum, quia verbum proprie est ipse Christus dei filius, qui est conceptus, proles et partus ipsius patris eterni. Unde super illo dicto Johannis primo: In principio erat verbum, dicit Augustinus, quod talis est hec locutio ac si diceret: quod in patre erat filius. Sed quia istud verbum prolatum est ad fideles per beatum Johannem, qui predicans in deserto dicebat: Post me venit qui ante me factus est, cuius non sum dignus calciamenta solvere, ideo dictus est significanter vox verbi et vehiculum vel portitor verbi. Aliam non differentiam ponit ibi dicens quod vox est sonus confusus nullum secretum cordis ostendens. Unde per vocem possumus cognoscere quod homo vult dicere, et bene per vocem tamquam per quoddam signum possumus scire quod homo habet in corde, sed non distincte et an sit ita vel aliter. Sed verbum est sermo intus et secretum cordis aperiens et manifestans. Unde ipsa vox communis est nobis et brutis animalibus, sed verbum est hominis tantum. Et secundum hanc differentiam dicit Crisostomus quod beatus Johannes dictus est vox et non verbum, quia per eum deus per sua secreta consilia non intimavit, sed hoc solum indicavit quod ipse aliquis in hominibus fuit, meditabatur, cum dicebat: Penitentiam agite. Sed per Christum verbum, cum filium suum plene publicavit, summum secretum sui cordis et misterium sue voluntatis aperuit. ¶ Ad tertium est dicendum quod vie domini dicuntur mandata et precepta eius, quibus tamquam quibusdam viis ipse homines ad vitam eternam perducit. Unde illud: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Quas vias propheta

petebat sibi demonstrari cum dicebat: Vias tuas domine demonstra mihi et semitas tuas edoce me. Tales autem vie ante adventum beati Johannis erant tortuose et oblique per iniustitiam et falsam intelligentiam, erant lubricose, et erant montuose et elevate propter elationem et superbiam. Multum namque erant oblique vie domini ante adventum beati Johannis, quia ipsi iudei tortuose legem exponendo et prave dei mandata intelligendo credebant eis licere inimicos odire, uxores repudiare, alienis gentibus fenerari, que omnia secundum Augustinum non fuerunt umquam iuste concessa, sed tamen permissa. In adventu autem Johannis vie iste sic oblique ceperunt rectificari. Unde super illo Luce i: Ipse precedet ante illum in spiritu et virtute Helie, ut convertat corda patrum ad filios, dicitur quod sic beatus Johannes penitentias iudeorum convertit ad veram intelligentiam prophetarum, sic Helias reliquias iudeorum convertet ad veram intelligentiam apostolorum. De tempore autem erant vie domini per carnes in munditia et luxuria. Multum namque excreverat ardens luxuria, cum Herodes acceperat fratri suo Philippo uxorem et sibi in uxorem copulaverat, quem arguens Johannes dicebat: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Sed multum erant vie domini montuose et elevate per superbiam, quia attendentes generis nobilitatem et potentiam nolebant subici ipsi pauperi Christo, quia Christo qui erat deus et homo. Sed Johannes tales vias montuosas humiliavit, qui confessus est et non negavit se non esse Christum. Unde circa principium illud verbum Johannis primo: Miserunt iudei Ierosolimis sacerdotes et levitas ut interrogarent eum: Tu quis es? Dicitur quod indignum iudei putabant Johannem Christo subici propter multa, que Johannis claritatem demirabant. ¶ Et primum erat genus illustre, quia principis sacerdotum filius. ¶ Secundum, dura educatio et humanorum despectio. De Christo autem contrarium videbant, quia filius fabri putabatur, et e contrario convivia cum publicanis et peccatoribus nesciebant. Unde elati in superbia volentes potius Johannem quam Christum habere doctorem et magistrum, credentes eum per blandimenta allicere, miserunt ad Johannem non Herodianos, quos miserant ad Christum, sed sacerdotes et levitas, et hoc astutis qui erant honorabiliores aliis. Sed Johannes confessus est se non esse Christum, quia humilis et devoti famuli est secundum

cris/ non solu glam sui dni, rape/ vinetia
sibi et aliis oblatam respuē/ pauit g° vias
dni Joh obliquatas rectificando deturpat
tas mundando/ et elevatas humiliado et co
pē aut Johannes Luc iij Explanando
hebat vestimentu de pilis camelorum/ et zo
nam pelliceam cīca lubos suos/ esca aut eius
erat locuste et mel silvestre/ Tūc exibat ad
eu omnis Ierosolima/ et omnis Iudea et omnis
regio cīca Iordane et baptizabant ab eo in
Jordane confitentes pccā sua. Postq̄ euuangelista
descripsit tpus Johīs adventu et pdicatione
ppter ista ut supra dicebā/ describit et notifi
cat eius vite duritiā et asperam conversacionem
Illam scdm cris Johīs fuit testis c° in pdi
catione/ ne ergo sua pdicatio liceret in contemp
tu vocare p̄missa pdicatione q̄ esset vox cla
mant euuangelista subiungit eius duritiā et as
peram conversacōm/ q̄ nemo pt esse testis alterius
ydoneus si no fuit prius fidelis. Ipse autem
ipse Johīs hebat vestimentu de pilis came
lorum/ vocis mirabat se esse dni p̄cursorem/ q̄ scdm
cris. p̄cursor dni no convenit hre vestimentu
ad speciem visionis/ uel ad carnis delectacionem
sz solu ad p̄muditatem tegumentu, quia q̄ Johīs
no hebat vestimentu nobile ut molle et
delicatum sz aliorum asperum et g̃ue contereb
corpus potius q̄ fovens/ ut de virtute aīe eius
eciam habitus corporis loqueret Scdt q̄ scdm cris.
consuetudo erat iudeorum/ uti zonis laneis/ ut
Johīs aliquid durius faciet zona pellicea
utebat cīca lumbos suos h̄ q̄ntu ad tegimentu
Sz q̄ntu ad nutrimentu subdit euuangelista q̄ esca
eius erat locuste et mel silvestre. scdm em
Remigiu. locuste sūt quedā animalia parvum
sup terrā volancia/ mel vero silvestre est
q̄ inveni in truncis arbor p̄fert. n. q̄ in deserto
iudee quoddā genus erat locustarum q̄ cor
pusculum in modu digiti manus habent et sic eo
ilia et brevia sūt q̄ facilr in herbis capiun
tur coctaq̄ in oleo pauperem p̄bet victum
in eodē eciā deserto dicit fuisse arbores h̄ntes
folia lata et rotunda lactei coloris et mellis
sapor que manibus confricata comedunt et
hīnc mel silvestre appellat. Scdt q̄ plus resona
bat conversacio vite eius in deserto q̄ vox cla
moris/ io signant euuangelista annectit q̄ tunc exi
bat ad eu ierlima q̄ntu ad illas qui erant
in civitate/ et omnis iudea q̄ntu ad psonas
copiates inptibus cīrcūstantibus/ et omnis regio
cīca Jordane ab eo baptismo p̄currente in
pccā dimittente/ ut glo dicit/ confitentes pccā
sua. confessio pccāt testioni est consciē
tinere dni scdm cris cām assignat q̄ p
fuus timor solvit omnem verecundiā et pu
dore/ illic aut verecundia uel pudor seu tur
pitudo confessionis aspnat ubi futuri iudi
cii pena non credit. Hic pnt .7. dubita
ciones. Prima utrū Johīs potuit p̄ius fuit
gnatus. 2° utrū fuit sanctificatus antē dum
fuit et baptizatus. 3° utrū virginum fuit Jo.
sic asperam vitā fate ut dic euuangelista 4° utrū
decens fuit q̄ baptizaret ipsum xpm 5° utrū
congrua forma baptizandi fuit usus. Ad
p̄mā g° est dicendum q̄ q̄d est dubia q̄pt vbum
angeli/ cū n. angelus apparuit zacharie sac
ficiū offerenti in templo dni dixit. ne timeas
zacharia q̄m exaudita est oro tua et eli
zabeth uxor tua pariet tibi filiu vii g q̄ za
charias in sua oratione petivit filiu a deo si
bi dari/ exquo angelus dixit/ exaudita ē
oro tua et uxor tua pariet tibi filiu. Ad q̄
videt aug' in q̄dā sermone bti Joh. d. q̄ no
est verisile ut zacharias tunc p̄ pccātis et sa
lute ppli sacrificiu offerebat q̄ relictis votis
publicis et spēta oratione commi ho sep. hns
uxorē sterilem p̄ recipiendis filiis oratione
faceret p̄sertim cū nemo oret accipe q̄ ipse se
accepturu desperat/ et planu est q̄ ipse zach
arias sic se habitū filios desperabat/ ut etiā
anglo sibi p̄mitteti no crederet. p̄q̄ mare
dubitare ipse taciturnitatis plaga p̄cussus est
Intelligendu est g scdm aug zacharias p̄ sa
lute ppli orasse tunc salus et redēpcio futura
erat p̄pinq̄ cuius Johīs ut p̄cursor debebat
nunciare baptizare et digito demonstrare. Ita q̄
sit sensus. tu zacharias p̄ oras q̄ deus mittat
redemptore et liberatore ppli israhel/ quem
p̄phe p̄dixerunt et ego tibi annuncio q̄ tua
oro est exaudita q̄ filiu habebis qui erit
p̄cursor adventus eius. Ad 2m est dicendum
q̄ questio redditur dubia p̄terea q̄ constat be
atu Johannem in pccō originali fuisse concep
tu a dei cui/ operacionem an adventu xpi ordina
ta fuit circumcisio/ iuxta illud gen. 17. cuius cuius
p̄pucii caro circumcisa no fuit peribit de p̄p°
suo/ post adventu aut xpi ordinatus ē bap
tismus cū g btus Johīs fuit circumcisus die viij°

et baptizabant
.i. fatebant se ee pccōres

ut pz luce p/ et fuit propriu baptizatus quia
ipse baptizauit xpm/ sic exposse dicit crisostomus super
math. frustra fuit circumcisus et baptizatus si a
peccato originali per sanctificationem in utero fuit mundatus
uel si ad expiationem originalis peccati baptismo
et circumcisione indiguit uidetur quod illa sanctificatio in
utero nichil contulit. Adhuc igitur dubitacionem
aug⁹ sic soluet d. secundum statum legis quam sacramentorum
et remediorum perquiorum recepcionem et administracione
fit peccati originalis expiacio et aliorum peccatorum
gacio non ee astricti/ Eciam g̃ de totum lege ante
xpi aduentum hō mundare a peccato originali =
mediate circumcisione et post eius aduentum mediante
baptismo/ Habet tamen singularem gratiam super communem
legem fuit collata Johannis baptiste/ quem xpm
baptizauit et digito demonstrauit/ et Jeremie
qui cum suo uaticinio prophetauit/ et virgini glo=
riose que cum in utero portauit/ tamen per sanctificacione
in utero sine circumcisione et baptismo fuit ab omni
cacio mundati/ et cum sanctificati quam nati/ quia isti
tres inmediate ad xpi conceptionem ordinabantur
Adhuc quod Johannes indiguit circumcidi et baptizari
dicit aug⁹/ quod circumcisionem recepit in sua carne
non ad originalis peccati mundacionem/ quia iam ab
illo per sanctificacionem erat mundatus/ sed ad primus
circumcisionis terminacionem/ quia lex et prophete durate
xpo usque xpi. usque ad Johannem baptista/ Similiter bap
tizatus est non ad peccati expiacionem/ sed ad ipsius
baptismi inchoacionem/ quia sic inchoauit baptismum
predicacionis uerbo/ sic debuit eum inchoare in propria
[illegible] exemplo fieri magis uitatur quam cepit
facere quod docuit esse faciendum/ uel potest dici
alr quod baptizatus est non ad peccati expulsione
sed ad gratie recepte augmentacionem ¶ Ad xmum
est dicendum quod quod sibi est dubium/ quia constat xpm
maioris perfectionis fuisse quam Johannes/ et tamen non le
gimus eum sic asperam uitam et austeram fecisse
se sic legimus de Johanne/ probatur in crisostomus x. romanorum
cogitemus fuisse iohannem uitam sic asperam ducere
ut euuangelista narrat/ Secundo propter iudeorum in excitu
sationem. Erant enim iudei primi et inbecilles calu
mniari utrumque vita et consuetudinem quia xpus facie
bat/ et singulare et asperam ac duram quam fa
ciebat Johannes volens xpus nullam eorum in uerbo
dicere eis relinquere/ ipse consuetam uitam duxit
et Johannem in sua asperitate reliquit. Unde dice
bat Judeis/ venit Johannes baptista non manducans
neque bibens/ et dixistis demonium habet

Venit filius hominis manducans et bibens
et dixistis ecce uorax est potator vini et
amicus publicanorum ¶ 3° propter solitariam con
uersacionem/ quia sicut laudabile est ut homo in co
sorcio et societate aliorum uiuens ducat ui
tam communem/ et utatur cibis quibus utuntur illi
in quorum conuersacione consistit/ sic laudabile est
ut homo uitam solitariam eligens abstine
ncia et ieiunio se exerceat/ propterea quod qui fuit
in deserto et in solitudine exemplum dedit
abstinencie/ et quando conuiuit cum aliis conuiuabatur
exemplum dedit socialis amicicie/ sed
quia iohannes semper uitam solitariam elegit
decuit eum semper uel abstinencie et continencie
operibus uacare/ quod sic fecit quia ut dicit Jeronimus:
in epistola ad rusticum monachum Johannes baptista
sanctam matrem habuit pontificis quam filius fuit/ et
tamen nec matris affectu nec operibus patris vincebatur
nec in domo parentum cum periculo uiuit castitatis
uiuebat igitur in heremo et oculis desiderantibus
xpm nichil aliud dignabatur aspicere uestis
aspera/ zona pellicea/ cibus locuste/ mel sil=
uestre ¶ 4° propter miraculorum operacionem/ nam
Johannes secundum crisostomus nichil plus ondit nisi uitam
et iusticiam/ non enim legitur eum miracula et signa
fecisse/ post autem miraculis et signis homines te
stimonium habebat et ideo dimisit Johannem absti
nencia et asperitate uite fulgere/ et ipse com
munem incessit viam/ intrans ad mensam pub
licanorum et manducans et bibens ¶ 5° propter
iudeorum admiracionem/ nam iudei tempore Johannis
baptiste iam delicti carnis gratia et oraculis
prophetarum uidentes quod Johannem uitam tam asperam
facere/ quamuis erat in humano corpore tamen
paciam habere magis trahebantur ad lamenta
penitencie/ magnum heliam admirantes mira
bantur/ eciam in modo predicandi eius quia alii prophete
solum de plagis et uictoriis uisi sunt loqui/ iste
autem solum bonis regnum celeste et malis se
henam ignis promittebat unde quia ad compa
racionem iohannis nullus se iustum poterat reputare
quia sicut uestis candida iuxta nigram posita sor
dida uidetur sic ad comparacionem iohannis homo
uidebatur immundus ideo iudei admirantes
confitebantur peccata sua ¶ Ad x. est dicendum quod co
demum quod est dubia quia baptismum Johannis
non instituit cum non baptismus sit sacramentum
noue legis et sacramenta noue legis non nisi
a xpo instituta sunt eo ipso quod instituit bap

de s[illegible] ba[illegible] joh[illegible]

solum pertineat ad Christum Johannes ut inde ante
Christum baptizare non debuit. Aliter Crisostomus
videtur dicere convenientem Johannem fuisse ante Christum
baptizare ut servaretur ordo precursoris ut sicut
Johannes fuit precursor Christi in nascendo ante Christum
sic erat decens ut baptizaret et predicaret ante
Christum. Augustinus vero dicit: aliquis quod oportebat Christum bap-
tizare prius quam consecraret baptismum et
tactu sue carnis vim regenerativam conferret
aquis. Dicunt ergo Johannem ante Christum baptizare
quia ad minus oportebat baptizare Christum, tunc Christus
baptizare non decet nisi prius esset baptizatus,
et sic per suum baptismum baptismus erat consecratus.
Crisostomus autem dat aliam rationem quare congruum fuisse
Johannem ante Christum baptizare ut Christum mani-
festaret. Si enim Johannes non baptizasset et ritum
aliquem novum non fecisset homines ad eum non
concurrissent et per consequens eis Christum venturum non
annunciasset, quia difficile fuisset per singulos dis-
currere ad manifestandum Christum. ¶ Modo est
dicendum quod questio redditur dubia propter hoc quia sicut
scribitur Act. 19 Johannes baptista penitentie predica-
bat baptizabat populum in eo qui venturus est
ita quod utebatur hac forma Ego te baptizo
in nomine Christi venturi. Cum igitur Christus iam fuisset
quando Johannes incepit baptizare, non videtur
quod convenienti forma usus fuit in suo bap-
tismo. Ad quod breviter potest videri quod for-
ma debet convenire rei cuius est forma. Bap-
tismus autem Johannis erat quedam dispositio
et preparacio ad baptismum Christi, ideo tali forma
Johannes in baptizando uti debebat que erat
conformis baptismo Christi futuro. Johannis bap-
tismus erat dispositio, Christus autem iam venis-
set in carne Johanne baptizante, non dum
tamen venerat baptizare et predicare, et ideo conve-
nienter tali forma utebatur Ego te baptizo
in nomine venturi vel in nomine eius qui venturus est.

Videns autem multos — Lectio tercia
phariseorum et saduceorum venientes ad
baptismum suum dixit eis Progenies vipe-
rarum quis demonstravit vobis fugere a ventu-
ra ira. Facite ergo fructum dignum penitencie et ne ve-
litis dicere intra vos patrem habemus Abraham. Di-
co enim vobis quia potens est deus de lapidi-
bus istis suscitare filios Abrahe. Iam enim
securis ad radicem arboris posita est. Omnis
ergo arbor que non facit fructum bonum excidetur
et in ignem mittetur. ¶ Sumpte ista ut supra dicta.

batur enim contra phariseos et saduceos potis-
sime Johannes terribilem et fortem increpa-
tionem. Erant autem secundum Ysidorum pharisei et sadu-
ducei contrarii, quia pharisei sic sunt vocati quia a
populo erant divisi propter varias maceraciones et le-
gis et prophetarum observaciones confitentes resu-
rectionem. Sed saducei iusticiam quidem preten-
debant, resurrectionem tamen negabant et animam
cum corpore interire dicebant, solum quinque libros
legis recipiebant, prophetarum non vaticinia re-
cipiebant. Videns ergo istos homines venire ad
baptismum suum Johannes, quia maiores erant inter
Judeos non tacuit vicia eorum sed dixit eis pro-
genies viperarum. Moraliter secundum Remigium
ab operibus cordis nomina eis imponit appellans
eos filios viperarum. Nam secundum … vipera 3
proprietates habet. Prima est quod statim cum momor-
derit hominem currit ad aquam quia si non invenit
moritur. Secunda quod nascendo se frangit vel rum-
pit viscera matris. Tercia quod pocius quidem appa-
rent … et pulcre, intus non sunt plene veneno
mortifero. Has ergo proprietates habebant isti pharisei
et saducei ut dicit Crisostomus, propter quod merito progenies
viperarum Johannes eos appellat. Cogitabant enim
isti si peccata nostra confiteamur Johanni, nullum la-
borem nobis imponet. Baptizemur ergo ab eo et con-
sequemur plenam indulgenciam peccatorum. Currebant
ergo ad aquam baptismi post perpetratum mor-
sum peccatorum solum ut evaderent periculum mor-
tis et penitencie laborem, non vite innocentie, ad
modum viperarum. Viscera matris legis et sy-
nagoge isti rumpebant persequendo prophetas
et falso modo legem interpretando ut exponere
docet. Et pocius sola pretendebant faciem exte-
riorem …, et intus erant pleni fetore et
venenosis cogitacionibus. Talibus ergo ait Progeni-
es viperarum quis demonstravit vobis fugere
a ventura ira id est a severitate futuri iudicii, quasi dicat
nullus, simpliciter vobis demonstraret nisi precursor …
persona ego qui sum precursor monstro vobis
fugere. Facite ergo fructum dignum penitencie. Iste autem
secundum Gregorium est dignus fructus penitencie ut tanto
maiora lucra quaerat operum iam quanto maiora
dampna sibi intulit per culpam. Et quia isti
pharisei et saducei de nobilitate progenitorum
confidentes quod de stirpe Abrahe descendebant
se peccatores confiteri nolebant, subdit beatus
Johannes Nolite dicere intra vos patrem habemus
Abraham, gloriantes de viris progenitoribus.

de forma baptismi Johannis

pharisei ex presumpcione religionis non confi-
tebantur peccata sua que habere non recognoverant.
Luce 18 phariseus stans apud se ora-
bat: Gratias tibi ago deus quia non sum sicut ceteri
hominum raptores.

non confitebantur peccata sua quia iustos se
reputabant secundum glossam.

Ecce … formant …

i. venenatorum venenatorum filii

glossa: sed qualiter … culpe … penitentis …

vel … gloriari de nobilitate progenitorum

ventura ira secundum Jeronimum est animadversio … ultima
extrema quam tamen peccator fugere non valebit
qui nunc ad lamenta penitencie non recurrit.

4

.glo. Denunciat Johannes illos lapides quos Josue de Jordane tulisse fertur ad quos in digito extendens ait: potens est deus de istis.

Dico enim vobis quoniam potens est deus de lapidibus
istis suscitare filios abrahe. Litteraliter
moraliter vel spiritualiter verum erat. Litteraliter quidem,
quia sicut primum hominem deus formavit de limo terre
et separat ex sua costa feminam produxit, sic qui si
sibi placuisset ex lapide vel ex quacumque alia ma
teria posset producere homines credentes in eum.
Spiritualiter autem, quia gentiles quibus erat adora
dum nisi christum sicut lapides et tamen deus de la
pidibus sic duris suscitavit filios abrahe,
quod tunc factum est quando accepit ab ipsis gen
tilibus cor lapideum et dedit eis cor car
neum molle et habile ad recipiendum fidem
christi. Et bene dico, quod faciatis fructum dignum
penitentie si vultis evadere futuram iram, quia
iam securis ad radicem arboris posita est,
id est iam natus est christus et constitutus est ad iu
dicium vivorum et mortuorum, qui est securis
constans ex ferro divinitatis et manubrio
humanitatis. Vel securis secundum [illegible] est predicatio
evangelii seu sermo qui verbum dei [illegible]
securis scindens petram. Omnis ergo arbor que non fa
cit fructum bonum preter securim excidetur,
et in ignem mittetur. Et signanter dicit omnis
secundum crisostomum, ut primatum nobilitatis excludit,
ac si diceret: Etsi nepos fueris abrahe, suffi
cit nobis pena si sine fructu remanes. Sed
hic possunt esse vi questiones. Prima utrum bapti
satus sine dignis fructibus penitentie possit sal
vari. Secunda utrum greci qui non baptisant
in forma ecclesie salvantur. Tertia utrum ficta mentis
impediat effectum baptismi. Quarta utrum pe
nitentia quam predicabat Johannes remittebat
peccata. Quinta utrum possit quis cognoscere se fa
cere fructus dignos penitentie. Sexta utrum sit glo
riandum de nobilitate progenitorum. Ad primam
est dicendum quod quod est dubia per verbum crisostomi qui dicit
quod pharisei et saducei pro indictione peccatorum
currebant ad aquam baptismi credentes
veniam consequi peccatorum per aquam baptismi
sine dignis fructibus penitentie, quia non agebant,
quia postquam facta est digestio impunitatis ma
lorum [illegible] adhuc est necessaria
[illegible] baptismus ergo non [illegible] sufficiat

v.i. severitas divine iustitie

^ qua vindictis [illegible] paratam [illegible] sic [illegible] generationem [illegible] qui hic fructum boni operis facere contempnit.

bonum ad salutem sine digno fructu penitentie.
Ad quod breviter est dicendum quod dignus fructus
penitentie duplex est. Interior cum quis dolet de
peccatis commissis, et non committendi firmum
propositum habet. Et exterior quo quis confitetur
peccata commissa ministris ecclesie et ad plenum
satisfaciendum eorum arbitrio se committit.
Dicimus ergo quod primo fructu penitentie baptisatus sal
vari non posset, quia secundum augustinum nullus potest
inchoare novam vitam nisi eum de veteri vi
te peniteat. Si enim quis baptisaretur
cum proposito et voluntate peccandi non in
corporaretur christo nec efficeretur membrum eius
et per consequens non salvaretur. Et de isto fructu
digno penitentie loquitur crisostomus. Sed sine secundo
fructu baptisatus salvatur, quia baptisatus
non tenetur ad confessionem peccatorum nec ad satis
factionem. Esset enim hoc facere iniuriam pas
sioni christi que pro omnibus nobis satisfecit.
Ad secundam est dicendum quod planum est grecos non
uti forma qua utitur ecclesia in baptisando,
quia non exprimunt personam baptisantem,
attendentes quod fuit in primitiva ecclesia
in qua multi attribuebant virtutem bap
tismi dignitati et auctoritati ministrorum
baptisantium, propter quod dicit apostolus i ad corinthios:
Ego quidem sum pauli, ego vero apollo,
ego autem cephe. Unde dicunt quod de forma
baptismi solum est invocatio trinitatis
cum expressione actus baptisandi et
nominatione persone baptisate, propter quod
baptisatur sub hac forma: Baptisetur servus
christi N. in nomine patris et filii et spiritus sancti. Ideo
dicunt grecos sub tali forma baptisatos
verum baptismum conferre, et sub tali forma
baptisatos rebaptisandos non esse, quia non
immutatur aliquid quod sit de essentia
forme, eo quod sola expressio actus bapti
sandi cum invocatione trinitatis est de essentia
forme, modo non exprimendi in qua persona
forma vel littera, et in quo casu in dicto vel
alio est constitutione ecclesie. Ideo licet ipsi
peccarent ritum et formam ecclesie non servando

f. i. dignus fructus penitentie

peccatoris

verum tamen baptismum conferunt / et si clerici
latini sub forma illa baptisarent quamvis
peccarent baptisati tamen iterum rebaptisa
ri non deberent. Aliqui autem alii dicunt
contrarium asserentes personam baptisa
tam vel ministrum baptismum conferentem
pertinere ad essentiam forme cum ipsa insti
tucione Christi qui dixit Euntes baptisa
te omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti.
Ideo quia persona baptisatis non expri
mitur permittunt aliquid pertinens ad essentiam
forme et propterea non baptisant et bapti
sati sub illa forma iterum rebaptisandi sunt.
Quid autem debet teneri sit dico quod
secundum Augustinum in libro de vera religione in hiis
que pertinent ad sacram scripturam et sunt ita
certe et universalis ad totam fidem catho
licam falsa que sunt respuenda vera
que tenenda dubia vero tamen diu tenenda sunt
quousque ipsa esse respuenda vel doceat
racio vel precipiat sancte matris ecclesie aut
toritas. Cum igitur dubium est quos uti
debita forma et utrum baptisati sub
illa forma sunt rebaptisandi et non dum ecclesie
auctoritas tale dubium determinat esse
acceptandum vel respuendum pro dono
certe aliud dicat credendum est eos bapti
sare vere et baptisandos iterum rebapti
sandos non esse. Quarta est dubium quod fic
tio potest esse vel ex parte illius qui baptisa
tur si est adultus habens liberum arbitrium vel
ex parte ministri baptisantis. Primo modo si
aliquis ficte recipit baptismum ita quod
non intendit novam vitam inchoare et peccate
vite mori nec recipit caracterem baptis
malem nec graciam que est principalis effectus bap
tismi, quia sicut secundum Augustinum in huiusmodi sacra
mentis requiritur voluntas qua peniteat
cum veteris vite ita in eo requiritur volun
tas qua intendat novam vitam inchoare
et si constaret baptisatum adultum taliter in
tendere non haberet rebaptisandus. Secundo
ut fictio sit ex parte ministri baptisantis
dupliciter potest contingere sicut dupliciter
possunt quibus ficte aliquis baptizare / primo quod non
servet ritum in baptizando et formam ecclesie
nec intendit facere quod facit ecclesia / secundo quod non
intendit nec credit esse verum quod facit ecclesia
ymo credit non esse quod facit. Prima fictio
impediret baptismum et effectum baptismi sed
secunda fictio non impedit primum effectum baptismi
qui est caracteris impressio quia baptizati ab
hereticis qui non credunt verum esse quod ecclesia
facit et credunt nec facere etiam rebaptizandi
non sunt cum baptisantur. Unde dicitur de consecratione
distinctione iiii auctoritate Bede sive hereticus sive
scismaticus sive facinerosus quisque in nomine
sancte trinitatis baptiset non valet ab hominibus
rebaptisari ille qui baptisatus est ne con
fessio vel invocatio tanti nominis videatur anul
lari. Sed tamen effectum baptismi qui est infusio
gracie baptisati ab eis non recipiunt, quoniam sa
cri contra mandatum ecclesie ab eis sacramenta
susceperunt. Ad x^m dicendum quod penitencia quam Johannes
predicabat non erat sacramentum penitencie a Christo
institutum quia Johannes non fuit legifer noster
et institutor sacramentorum sed fuit precursor
et denunciator Christi cuius primo potestate pleni
fuit ad sacramenta instituenda. Non igitur pre
dicabat penitenciam peccata remittere sed penitenciam
ad peccatorum remissionem homines preparare nec ipse
Johannes per illam penitenciam sicut peccata remittebat
sed ad consequendam remissionem peccatorum per
sacramentum penitencie instituendum populum dispo
nebat. Et si dicatur quod semper penitencia fuit
remedium quo peccator potuit deo reconcili
ari a principio quo homo peccavit quia nunquam
deus clausit homini viam salutis cum si
velit penitenciam agere de peccato commisso deus
sibi indulget etiam ante adventum Christi. Non
igitur penitenciam solum instituta a Christo sed eadem
penitenciam datam homini tamquam remedium peccati
in lege nature et in lege scripta sicut est peccatorum
remissio. Potest dici quod in lege nature non fuit
taxatus aliquis modus penitendi sed per aliqua signa
et per aliquas protestaciones unusquisque potuit penitere
et penitenciam de peccato ostendere sicut sibi placebat.
Quia deus acceptabat magis cordis contricionem
penitentis quam exteriora alia signa vel pro
testacionis, quia primo penitencie ostendebat hic

Lege no moysi modus pnie fuit determinat(us)
s(ed) no talis qualis e institut(us) a xpo n(ec) ex
virtute clavium ille mo(dus) pnie pcedendi
innoluit hoie (secundo) dicendum e q(uod) pnia q(ua)m Johes pdi
cabat no remittebat pcta s(ed) disponebat
ut si remittebat tn no erat ex virtute clavium
absolutive nec virtute pnie q(ue) sacramentu e
proprie institutu (Tercio) dicendum e q(uod) dignu
fructus pnie sit illi qui deo sunt grati
et accepti No eni aliqua opa nra sunt digna
et meritoria nisi inquantu a deo accepta sunt
Cu(m) ergo aliquis stat se facere dignos fructus
pnie dupliciter pt intelligi primo quantu ad genus
opis ex parte facientis secundo quantu ad operis
meritu ex parte acceptantis primo mo pt quis
scire se dignos fructus pnie facere quantu
ad genus opis satisfactorii quantu ad oracionem
Jeiunium et elemosinam quia quantu ad genus
opis hec sunt fructus pnie (Secundo) s(ecundu)m mo(dum) q(uo)
admittuntur ex parte acceptantis pro certitudine
nullus scire pt sicut nullus scire pt
dei volutatem pro nus acceptoris opa nostra
sint meritoria et digni fructus pnie et deo
pro certitudine quam pro coniectura pt scire q(uod) opa
sua sint deo grata et sint digni fructus pnie
Si eni quis videat se intencione conteri de
pctis et recta intencione confiteri et opa satis
factoria operari coniecturare pt q(uod) q(uo)d cor con
tritu et humiliatu deus no despiciet quia talia
opa sint digni fructus pnie et sint opa
deo accepta potest et hoc scire p(er) revelacionem
sicut revelatu e cornelio Act x Cum
datu e pangelu Elemosine tue et oraciones
tue accepte et commemorate st in conspectu dei
Et Thobie dictu e Cu orabas cu lacrimis
et sepeliebas mortuos et faciebas elemosi
nas ego obtuli oracionem tua dno et quo
p hoc acceptus eras deo necesse fuit ut
temptacio temptaret te Econverso posset alicui
revelari q(uod) opa sua no erunt deo grata
nec erunt fructus pnie sicut illis de quibus
dicitur ysa p(ri)mo Cu multiplicaveritis oraciones vestras
no exaudia q(ui)a manus vre sanguine plene sunt
Quarto dicendum e q(uod) tripliciter gloriacio reprehen
ditur in sacra scriptura prima de nobilitate
pgenitoru secunda de sancti fundatoru tercia de dignitate
ministroru Prima reprehenditur ose .9. ubi in 4
psona quorundam stultoru nobilium dicitur
dicitur Tota gloria eoru a partu ab utero et a concptu
Unde ubi ptractans Crisostomus ait Quid pdest
ei qui sordidant mores genus clarum
aut quid nocet illi genus ignobile quem
mores adornant Melius e eni alicui
ut de eo glorientur parentes q(uod) filiu tale habent
q(uo)d ut ipse in parentibus glorietur Secunda reprehenditur
Jo .8. ubi judei gloriabantur de Abraham
q(uod) fuerat fundator et pr hebreoru dicentes
Abraham pr nr e Sicut et multi religiosi
se gloriantur de sancti fundatore ipsoru quibus dicit
deus Si filii Abrahe estis opa Abrahe faci
te Tercia reprehenditur j ad Cor 2o ubi in psona
eoru qui gloriabantur de dignitate ministro
dicit aps Ego quidem sum pauli ego no apollo
ego aut cephe Talis eni gloriacio no erat
bona quia sacramentu no minore efficacia habet
datu a minori ministro q(uam) a maiori Leccio
Ego quidem baptiso vos in aqua quarta
in pniam qui aut post me venturus e
forcior me e cuius no su dignus calciamenta
portare ipse vos baptisabit in spu sancto
et igne Cuius ventilabrum in manu sua et p
mundabit aream sua et congregabit triticu in
horreum suu paleas aut comburet igne
inextinguibili Super ista ut dicit dicta ewangelista
in psona bti Johannis poit falsitas et error
removetur Dicitur eni aug(ustinus) iudei videntes Johem
baptisare et pniam peccatoru pdicare credi
bant eu esse xpm ymo ut supra dictu est
p Crisostomus pocius eu q(ua)m xpm volebant in ma
gistro habere hac de causa miserunt ad eum sa
cerdotes et levitas ut interrogarent eu sicut
scribitur Jo p(ri)mo Johes no volens sua humili
tate occultare et dignitate sui dni manifestare
removet hanc falsam opinionem et hunc errorem
de cordibus eoru dicens Ego quidem baptiso
vos in aqua pura in pniam peccatoru ondens
se ppter ppriu no dandam pnie s(ed) deo subdita
Qui aut post me venturus e Dicit Remigius
quinque modis venit xpus post Johannem

Vel sic ego bap. vos in aqua tm no in spu in pniam
i. docens vos penitere no potens vos a peccatis
solvere. Vel baptizo in aqua i. tm corpa lavo q(ui)
lotio e signu p(enitenti)e fiende. q(ui)a pcta solvere nequeo
... ergo ... q(uod) bap(tis)m(u)s Johis pcta no tollebant
... gram gerebat nec caracterem imprimebat.

nascendo predicando baptisando moriendo
et ad inferos descendendo. Talis ergo qui post
me venturus est fortior me est, quia ego purus
homo, ille autem verus deus et verus homo
cuius non sum dignus calciamenta portare
Matth. i. non sum dignus in minimo et vili offi
cio sibi famulari. Servicio namque deo grato
deo servire nullus est dignus sine gratia sua
Spiritualiter non i. non sum dignus sacramentum
incarnationis perscrutari. Ipsa enim humanitas
sunt calciamenta divinitatis. Ideo quod calciamenti
quasi sunt ligatura et calceatura in persona dei
filii ut simul una persona esset deus et
homo. Ille solus perfecte scit qui hanc
ligaturam fecit. Ipse igitur cuius calciamenta
portare non sum dignus vos baptisabit
in spiritu sancto et igne. Spiritus sanctus ignis est
quem ignem ipse christus venit mittere in
terram i. in corda omnium fidelium secundum expositionem
Jeronimi. Vel in spiritu sancto peccata remittente et igne
temptationis et tribulationis carnales concupiscentias
comburente secundum expositionem Crisostomi. Vel in spiritu sancto
per infusionem gratie quam hic in presenti dat in baptismo
et igne purgatorio aquo purgatur quis
in futuro. Quia quale opus sit unius cuiusque
ignis ille probabit ut dicit apostolus in i ad Cor. 3°.
secundum expositionem Hilarii. Et quia talis purgatio per
fecte non possit fieri in presenti sed in futuro ma
nifestat per hoc quod subdit. Cuius ventilabrum
Ventilabrum est instrumentum quo palee purgantur
a tritico in manu eius in potestate sua scilicet christi et tunc purgabit
aream suam scilicet ecclesiam que dicitur area
quia rasa ab omni iniusticia vel ab aridis ab
omni inmunda hereticorum copulabitur ecclesia
tunc non habentem maculam neque rugam secundum apostolum
ad Ephe. et congregabit triticum i. electos suos
in orreum suum paleas autem i. reprobos comburet
igni inextinguibili id est quia nunquam extinguetur
passive vel quia nunquam extinguet i. nunquam illi
qui comburuntur per illum ignem morientur
et corrumpet quia queret homines reprobi et dap
nati mortem et mors fugiet ab eis ut dicitur in
Apok. Sed hic possunt esse sex dubitationes
Prima utrum in baptismo Johannis dimittebatur peccatum
originale. 2a utrum baptismo Johannis solus christus
debuit baptisari. 3a utrum baptismo Johannis
statim debuit asperare? christo baptisanti. 4ta utrum
baptisati baptismo Johannis iterum essent rebaptisandi
baptismo christi. 5ta utrum Johannes dixerit verba
Mathei de calciamentis christi vel verba aliorum
evangelistarum. 6a utrum in presenti vita anima
christi possit perfecte vivificari. Ad primam est dicendum
quod hoc videtur dubia videtur quia maioris efficacie
debeat esse baptismus Johannis quam circumcisio data
Abrahe et cum circumcisio data Abrahe quam distulit
plus a tempore quam Johannis baptismus peccatum originale
dimitteret sicut expresse dicit Augustinus contra Julia
num et ponitur de consecratione distinctione 4 in ultima
videtur quod baptismus Johannis tale originale peccatum
dimitteret. Respondet igitur sicut Crisostomus dicens quod
per tres rationes in baptismo Johannis peccatum non re
mittebatur nec gratia conferebatur. Primo quia hostia
nondum erat oblata per cuius oblationem pro ori
ginali peccato est solutum. 2° quia spiritus sanctus
nondum super aquam descendebat per cuius descensum
facta est donorum collatio et peccatorum remissio.
3° quia nunquam aqua baptismi purgare peccata
potuit nisi tactu dominici corporis prius sancti
ficata fuisset. Et ista ratio ponitur de consecratione
distinctione 4 Baptisabat quoque Johannes secundum Crisostomum ut
iudei quam gratiam non senciebat quia erant ceci
causa omnium malorum ad peccatorum cognitionem ad penitentiam
ipsorum inducerentur et ad christum recipiendum
prepararentur. Quod non de circumcisione inducebatur
non obiicitur huic veritati quia circumcisio institu
ta fuit a deo in remedium peccati originalis
sed solum preparationis ad baptismum christi per
quem facta est peccati satisfactio et gratie collatio
quia gratia et veritas per ihesum christum facta est sicut
scribitur Jo. primo. Ad secundum est dicendum quod
tanto videtur quod solus christi baptismo
Johannes debuit baptisari quia si aliqui
illo baptismo baptisari debuerunt magis essent
indigentes erant illo baptismo baptisandi
magis autem indigentes erant pueri et gen
tiles quibus proprie baptismum ad purga
tionem peccati subveniebatur et tamen nec pueri
nec gentiles illo baptismo leguntur bapti
sati. Ad hoc respondet Augustinus dicens quod con
veniens fuisse quod alios preter christum baptisaret

Margin notes (left):
et sit similiter nunquam dividitur ecclesia a reprobis
in celeste regnum
Dubia

baptismo Johannis (quia si solus Christus fuisset
illo baptismo Johannis baptisatus, non defuissent
heretici qui dixissent baptismum Johannis
digniorem et meliorem fuisse quam baptismum
Christi, usque adeo maiorem et digniorem quod solus
Christus est baptisatus et nullus alius. Ad eum
tandem ergo hunc errorem multi alii preter Christum
fuerunt illo baptismo baptisati) non tamen pueri, quia
baptismus Johannis erat baptismus penitentie, que pueris
imponenda non est, nec gentiles, quia salus gen-
tium soli Christo servabatur, secundum illud Genesis ultimo
donec veniat qui mittendus est, et ipse erit
expectatio gentium. ¶ Ad tertiam est dicendum quod
quia baptismus Johannis erat preparativus et figurati-
vus baptismi Christi sicut veniente forma
cessat dispositio, et veniente re cessat
figura eius, sic veniente Christi baptismo videtur ces-
sare debuisse baptismus Johannis, et tamen sicut habetur
Jo. 3 quod venit in Judeam et ibi cum discipulis
suis baptisabat, et Johannes erat in Salim et
similiter. Ita quod simul currebant baptismus Christi
et Johannis. Ad hoc igitur respondet Beda dicens
quod veteris legis observatio cum Johannes erat finis
simul cum evangelio currebat usque ad passionem
Christi. Ideo baptismus Johannis non statim Christo baptisante
cessare debuit. ¶ Crisostomus aliam causam tangit dicens
quod si Johannes dimisisset baptisare baptisante
Christo videretur hoc fuisse contumelia et in-
dignatione, quia habebat quod Christus baptisaret, sic
ipse suos etiam discipulos magis ad invidiam
et zelum contra Christum provocasset. Habetur enim
Jo. 3 quod discipuli Johannis venerunt ad eum dicentes
Rabbi ille cui tu testimonium perhibuisti bap-
tisat, et omnes veniunt ad eum, ita quod videbatur
debere invidere, quod magis eorum non tot
baptisabat sicut Christus. Et si ex toto baptismo
Johannes cessasset Christo baptisante multo
fortius ad zelum fuissent provocati. ¶ Ad
quartum est dicendum quod Crisostomus auctoritate et ratione probat
quod baptisati baptismo Johannis iterum baptisandi sunt
baptismo Christi. Auctoritas est ipsiusmet Johannis
qui dixit Ego vos baptiso aqua, qui autem
post me venturus est vos baptisabit in
spiritu sancto. Ergo Johannes baptisatos

baptismo suo predicabat rebaptisandos ex baptismo
Christi. In Actibus etiam apostolorum legimus quod cum apostolus
invenisset quosdam ephesios baptisatos
baptismo Johannis, iterum baptisavit eos baptismo
Christi. ¶ Ratio vero Crisostomi est talis: quia baptismus
Johannis solum fuit ex aqua, que corpus lavit,
animam autem vel spiritum non tangit. Unde ille baptismus
nec caracterem in anima imprimebat, nec gratiam
conferebat, ex quo ipsam animam non tangebat.
Sed baptismus Christi erat in aqua, que corpus lavat, et
in spiritu, qui animam tangit, et caracterem in ipsa im-
primit, et gratiam confert. Unde baptismus Christi includit
baptismum Johannis, sicut maius includit minus,
sed baptismus Johannis non includebat baptismum Christi.
Sed baptismus Johannis non includit maius. Patet quod bapti-
sati baptismo Christi dato quod non essent prius bapti-
sati baptismo Johannis, secundum Crisostomum non debent dici bis bap-
tisati, sed semel, ex eo quod baptismus Christi include-
bat baptismum Johannis tamquam quoddam preparatorium
ad ipsum. Magister tamen in Sententiis libro 4 videtur di-
cere quod illi qui spem suam ponebant in spiritu
sancto, non in baptismo Johannis, et qui fidem trinitatis
habebant, baptisati a Johanne iterum rebaptisandi
non sunt. Sed qui fidem trinitatis non habebant
et in baptismo Johannis spem suam ponebant, iterum re-
baptisandi sunt. Sed salva reverentia magistri
plus requiritur ut quis sit baptisatus quam sal-
vatus. Nam si quis credidit fidem trinitatis
et illa que sunt fidei divinitus revelata et inspirata
alicui Judeo vel pagano et salvaretur, non tamen
esset baptisatus, quia caracterem baptismi non
haberet, sed tamen haberet gratiam, que est effectus baptismi.
Dicamus ergo quod omnes qui sunt baptisati a Jo-
hanne antequam baptisaretur Christus, puto quod rebap-
tisari indiguerunt, tum quia ante in forma instituta
a Christo Johannes non baptisabat, tum quia nondum
erat aqua tactu Christi sanctificata. Sed postquam
aqua tactu carnis Christi sanctificata erat, credibile est
quod Johannes Christo baptisavit, quia tunc credibile est
quod Christus formam baptisandi Johanni tradidit, ut in
forma baptisaret Christum in nomine patris et filii et spiritus sancti.
Baptisati Christum in nomine patris et filii et spiritus sancti
Sed omnes baptisati a Johanne non indi-
guerunt rebaptisari, quia satis credibile
est quod omnes quos baptisabat in forma tradita
sibi a Christo, sicut in qua Christum baptisaverat. ¶ Ad
quintum est dicendum quod hanc dubitationem Augustinus
ponit in libro de responsione...

q' solus matheus videtur ab aliis tribus ewangelistis de calciamentis xpi discordare, quia
matheus dicit: Cuius non sum dignus calcia-
menta portare. Alii uero tres dicunt: cuius non
sum dignus corrigiam calciamentorum solue-
re. Et quia aliud est solum in verbis venire, id est sua
calciamenta portare, et corrigiam calciamen-
torum soluere, dubium est quod istorum dixit
Johannes. Quia si dixit quod matheus posuit,
calciamenta portare, tunc alii tres non ponentes
illud quod Johannes dixit, vel fuerunt obliti, vel
unum verbum posuerunt pro alio, quia utrumque
ab ewangelistis veritatis remouendum est.
Si uero Johannes dixit quod alii tres po-
suerunt, corrigiam calciamentorum solue-
re, tunc idem inconueniens sequitur de matheo
quod dictum est de aliis. Ad hoc dicit Augustinus
tripliciter. Primo quia Johannes tempore uno potuit dicere illud
quod posuit matheus, et alio uero tempore potuit
dicere illud quod posuerunt alii tres. Secundo
quia Johannes eodem tempore potuit dicere utrumque,
potuit enim sic dicere: cuius non sum dignus cor-
rigiam calciamentorum soluere, uel eius calcia-
menta portare. Et unus ewangelista accepit
unum modum loquendi, alii uero tres accepe-
runt alium modum. Et hic multum erat
cogitandum secundum Augustinum, quia ewangeliste narrentur
diuerso modo loquendi, et quia unus liber uel una
summa cum loqueretur diuerso locutionis mo-
do. Quia quanto ewangelistarum est maior auctoritas
tanto magis per eos ceterorum hominum loquencium
erat firmanda securitas. Tertio quia si Johannes
cum de calciamentis loquitur, nichil aliud dicere
voluit nisi sua humilitate et dignitatem
tunc omnes in ore ewangeliste eandem suam secundum
voluntatem loqui posuerunt. Ad uero tertium
est dubium quia hanc dubitationem mouet Crisostomus
super hunc locum: Permundabit aream suam
et congregabit triticum in horreum suum.
Dominus quia per aream intelligitur ecclesia, per triticum
non electi et predestinati et per horreum regnum
celorum. In area autem triticum uel frumentum
tripliciter habetur cum paleis. Primo in quadam confusi-
one ut sic triticum discernatur a paleis.
Secundo in quadam ventilacione. Nam in

ventilacione bene distinguitur triticum a paleis
in eadem tamen area frequenter reponitur, maxime
si area quam adventilandum est necessaria sit parua,
tunc enim cadit in eadem triticum cum palea. Tertio in
locali separacione, quia tamen tritico perfecte mun-
dato et a paleis uniuersaliter separato, triticum
reponitur in horreum et palea comburitur. Si igitur
queratur et ad propositum, cum in presenti vita area
id est ecclesia xpi possit perfecte mundari, Videtur
quod quamdiu mundus iste durat, simul triticum
id est boni habent esse cum paleis id est malis in quadam
confusione, ut bene boni a malis possint dis-
cerni. Similiter quamdiu mundus durat,
boni cum malis et triticum cum paleis habent
esse simul in quadam ventilacione, quia primo
etiam fideles ventilaverunt iudei xpm et
apostolos persequentes. Secundo ventilaverunt ipsam
tyranni gentiles, omnes in xpm credentes
martirizantes. Tertio ventilaverunt ipsam here-
tici et scismatici, falsa doctrina et prauis mo-
ribus triticum id est xpi fideles suffocantes.
Quarto ventilabit eam antixpus, et ista venti-
lacio erit sic magna, ita ut si fieri pos-
set, quod triticum fieret palea, in errorem indu-
cerentur et electi. Sed in locali separacione,
quod triticum reponatur et congregetur in hor-
reum xpi id est in regnum celorum, et palea ligetur
in fasciculos ad comburendum, in presenti vita
area xpi uniuersaliter mundari non potest
et dico uniuersaliter, quia particulariter omni die
mundat ecclesiam suam ipse xpus, vel per
iudicium sacerdotum, vel quia tollunt de mundo

Tunc venit ihesus. Lectio quinta
a galilea in iordanem ad Johannem
ut baptizaretur ab eo. Johannes autem prohibe-
bat eum dicens: Ego a te debeo baptiza-
ri, et tu venis ad me? Respondens autem ihesus
dixit ei: Sine modo, sic enim decet nos ad-
implere omnem iusticiam. Et non dum
sit enim composita falsitatis et erroris racio-
cione, iuxta ista ut sic dicebatur ewangelista
determinat de ipsius xpi a Johanne baptizacione.
Unde in glosa continuatur ista parte ad precedentem,
dicitur quia postquam xpus predicacione sua per
cursorem manifestatus est, statim qui a

de area ecclesie

latuerat hominibus se manifestari voluit
Propter quod dicit crisostomus quia tunc scilicet quando Iohannes predica
bat baptismum penitencie ut ipse xpistus predicatorem suum
confirmaret et testimonium reciperet ab ipso Iohanne
qui venerat in testimonium ut testimonium perhiberet de
lumine ut omnes crederent per illum ut scribitur
Io. primo. tunc iesus cum esset annorum xxx venit
a galilea in iordanem sicut dicit crisostomus et signanter
de galilea que interpretatur transmigracio venit in
iordanem qui interpretatur descensus Venit iesus
ut dicit Remigius quia quicumque vult baptisari
debet transmigrare de viciis ad virtutes et
veniendo ad baptismum debet descendere per humi
litatem in ea nobis illius efficatur qui dicit disci
te a me quia mitis sum et humilis corde Venit igitur iesus
in iordanem ad Iohannem deus ad hominem dominus
ad servum rex ad militem lux ad lucernam ut
baptisaretur ab eo non ut ipse remissionem peccatorum
veniam acciperet per baptismum sed ut sanctificaret aquas
relinqueret postmodum baptisandis sicut dicit crisostomus
Unde quia baptismus Iohannis erat baptismus penitencie et
non dubitans sed vidit quod in ... ne quis crederet
nostrorum ... xpistum indiguisse baptismo propter ... peccatorum
remissione Unde crisostomus dicit Iohannes prohibebat
eum scilicet xpistum dicens Ego a te debeo baptisari
et tu venis ad me ac si aperte dicat quod ego
et tu me baptises congrua et iusta racio est
quia tu me baptises ... et iustus et dignus ...
... quia ego baptiser a te quia ... Omnia
... quia donum descendit de celo in terram non contra
quia donum descendit ... xpistus non recipit
ascendit in celum ... ingratum hominem
... baptismum ingratum deus sed ingratum homo
... humilitatis sicut recepit circumcisionem
et purificacionem in templo et cetera legalia Unde
ipse iesus dixit Iohanni Sine modo sic enim
decet nos implere omnem iusticiam ac si
dicat Sine modo me baptisari a te in exemplum
humilitatis quia nos decet ostendere et implere
baptismo aque quo tu baptisas et ego postmodum
baptisabo te baptismo spiritus sancti Ex quo
conditur quia xpistus postmodum baptisavit Iohannem
ut dicit crisostomus Sine modo me non baptisa
ri sic decet nos implere omnem iusticiam
ac si dicat iusticiam baptismi quam predica
turus sum quia in baptismate homo de peccatore
fit iustus prius facto postea verbis implere

ita quod prius volo facere et postea docere secundum quod
... crisostomus tunc Iohannes dimisit eum scilicet assensum
prebuit ut baptisaret eum sed hic possunt esse vii
dubitaciones prima utrum cognoverit eum xpistum baptisari
¶ Secunda utrum debuit baptisari baptismo suo
vel Iohannis ¶ Tercia utrum fuit primus vel ultimus
baptisatus ab eo ¶ Quarta utrum decens fuit quod bap
tisaretur in iordane ¶ Quinta utrum debuit baptisari
in xxx annos ¶ Sexta utrum episcopus vel presbiter debeat
ante triginta annos ordinari ¶ Septima utrum in defectu
temporis etatis vel sacre summus pontifex possit dispen
sare ¶ Ad primam sic dicitur quod auctoritas racio et exem
plum ostendit congruum xpistum fuisse baptisari Auc
toritas namque crisostomi super hunc locum dicit iesus a
galilea in iordanem ad Iohannem ut baptisaretur
ab eo et ponitur de consecracione distinctione .x. quia
ante quam unquam aqua peccata purgare posset nisi per
tactum divini corporis fuisset sanctificata Unde for
mas baptismi voluit ut sanctificatas aquas post
modum baptisandis relinqueret Racio talis est xpistus
erat finis veteris et principium nove iuxta illud apocalipsis
primo ego sum alpha et o finis et principium sic ergo
voluit circumcidi ut circumcisionem et omnia legalia fin
iret et terminaret sic voluit baptisari ut baptismum
et legem novam sufficienter inciperet et inchoaret
Exemplum autem monet ad hoc quia exhortor quod xpistus prius
fecit quam docuit dedit exemplum aliis ut quilibet prius fa
ceret quod doceret et prius modum suo exemplo alios ad faciendum
... Dato ergo quod xpistus ipse baptismo non indiget voluit
tamen baptisari propter predicta ¶ Ad secundam est dicendum quod baptis
mo baptisari propter predicta ... non baptismo suo
Iohannis baptisatus est xpistus et non baptismo suo
secundum augustinum hoc conveniens fuit propter se et propter Iohannem
propter se quidem quia secundum crisostomum baptismo spirituali
non indiguit quia dabat spiritus graciam cum ipse ab initio
concepcionis sue fuit plenus spiritu sancto propter aquam tamen
sanctificatam indigebamus nos ut ipse baptisaretur
... cum ergo baptismus Iohannis solum esset aqua bap
tismus non xpisti erat in aqua et spiritu iuxta illud Iohannis
... nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto ... nec
indiget xpistus spirituali baptismo indiguisse congruum
non fuit ... cum baptisari baptismo Iohannis non baptismo
quo ipse baptisabat et docebat alios baptisari
Similiter conveniens fuit propter Iohannem quia Iohannes
fuit precursor eius baptisando Ergo xpistus non
fuisset baptisatus baptismo Iohannis visus fuisset
eius baptismum spernere et non approbare tamen ut
ergo confirmaret baptismum sui precursoris conveniens
fuit ut eius baptismo baptisaretur non baptismo
suo Et cum dictum sit supra quod Iohannes in nomine ...

xpm baptisauit / si eo complectiua fuisset consistens in forma / videtur quod baptismo instituto a beo xpus baptisatus est. ex quo tunc traditur forma Johanni qua cum baptisaret et alios / ideo possumus dicere quod in baptismo duo consideranda sunt / primo effectus et secundario eius operatio / primum est peccatorum purgatio et donorum et virtutum eius collatio / secundum ritus et modus baptisandi / Quantum igitur ad primum baptismo Johannis xpus baptisatus est. quia ipse nec peccatorum purgationem nec gratie infusionem per illum baptismum consecutus est / sicut nec alii per baptismum Johannis consequebantur. Sed quantum ad secundum baptismo instituto ab ipso baptisatus est / quia in ritu et forma tradita sibi a xpo Johannes eum baptisauit ¶ Ad 2m est dicendum secundum eundem / xpus non fuit primus baptisatus a Johanne nec vltimus / nec quidem primus / quia ideo xpus voluit a Johanne baptisari ut confirmaret eius predicationem / et reciperet testimonium ab eo / tunc non pluribus testimonium xpo / quem videns eum venientem ad se dixit Ecce agnus dei / Si autem non fuissent aliqui multi baptisati a Johanne / non fuisset creditum testimonio eius nec testimonium eius sic publicatum / Vltimus autem non fuit / quia sicut dicit idem Johannes precessit xpm sicut lucifer solem. Sicut ergo lux solis non spectat casum luciferi sed eo precedente progreditur et suo lumine obscurat illius candorem / sic xpus non expectauit ut Johannes cursum suum compleret sed adhuc eo predicante et baptisante apparuit / vnde simul baptisabat xpo baptisante et predicante ut scribitur Jo. 3 ¶ Ad 3m est dicendum quod pretio quod videtur esse dubia quia figura baptismi precessit in mari rubro / sicut enim in illo mari pharao cum toto suo exercitu submersus est / filii israel saluati et siccis pedibus ambulantes sunt / sic in baptismo virtute passionis xpi submergitur diabolus cum toto exercitu peccatorum / ut dicit glossa exod. 14 / vnde ex hoc videtur quod potius in mari rubro figurante baptismum xpus debuit baptisari quam in Jordane / Ad quod possumus dicere quod baptismi xpi duplex est effectus / vnus principalis scilicet celestis regni introductio quia ut allegatum est Johannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire in regnum dei / Secundus est peccatorum remissio vel submersio et expulsio / quia in baptismo homo mortificatur et efficitur membrum xpi in ordine quo significatur primus effectus et principalis baptismi scilicet introductio in celeste regnum / quia ut scribitur Josue 3. aque Jordanis steterunt quousque filii israel terram promissionis intrarent. per quod significabatur terra

nobis promissa / Secunda dicit propheta porcio insit ultra vi / et 4 Regum et scribitur quod elias diuisit aquas Jordanis cum transeundo in curru igneo in paradisum esset raptus / quod congruum fuit xpm in Jordane baptisari magis quam in mari rubro ¶ Ad 4m est dicendum quod quia baptismus non habet tempus determinatum / vnde sicut circumcisio fiebat octaua die ita baptismus qui gerit vicem circumcisionis in etate puerili fieri debet propter pericula que occurrere possunt et sic non videtur quod xpus in tricesimo anno debuit baptisari / Ad quod est dicendum quod xpus non est baptisatus quia baptismo indigeret / sed ut suo exemplo doceret alios esse baptisandos / docere autem non conuenit aliquem nisi sit perfecte etatis / que perfecta est circa 30 annos / vnde Joseph 30 annorum erat cum recepit regnum egypti / et dauid filius eius erat 30 annorum / cum regnare cepisset sicut scribitur 2 Regum 5 / Statim igitur xpus statim cum est baptisatus incepit predicare et docere / ideo in etate 30 annorum baptisatus est / vnde Luc. 3 scribitur quod ihesu baptisante et orante erat incipiens annorum 30 / Crisostomus tamen assignat aliam causam dicens congrue in etate 30 annorum xpm ad baptismum venisse / quia ipso baptisato lex debebat cessare / Sed vsque igitur usque ad 30 annos potest homo totam legem implere / sic post in tali etate omnia peccata committere et totam legem soluere / ideo voluit in tali etate baptisari / ne aliquis diceret quod ideo soluit legem quia ipsam implere non potuit ¶ Ad 6m est dicendum quod secundum rabanum / ex hoc quod xpus tricenarius erat quando voluit baptisare et predicare / ostenditur aliquem sacerdotem vel predicatorem debere institui nisi sit perfecte etatis / Perfecta autem etas est ut supra dictum est circa annos triginta / ideo scribitur in distinctione / presbiterum vel episcopum ante 30 annos nullus metropolitanorum ordinare presumat / ita quod sicut declaratur ibidem distinctione episcopus in 30 presbiter in 25 diaconus in 20 / subdiaconus in 18 / acolitus in 12 annis ordinari potest / Sed si dubitatur de etate cui credendum est / Ad hoc est dicendum quod ille qui dicitur esse minoris temporis et etatis est actor in negocio / et tamen aliqua vel producitur ut reus in negocio alio / Si ergo est actor potest ipse probare se maiorem vel minorem / et sibi credendum est / Si vero producatur ut reus et aduersario tunc credendum est sibi
¶ Ad 7m est dicendum quod iudicium suum pontifices imitari debent iudicium dei / cuius vice in terra gerunt. Sed quia preter quemlibet legem quidam adeo leguntur electi ad plationis et predicationis officium nondum adepti perfecte etatis tempus / nec perfecte sacre exercitium sicut patet de Jeremia / qui cum a domino mitteretur ad pre-

Cap

q. d. In quo in bn̄ cōplacui .i. nichil in eo in displicens reperi. q̄a sine dimitate infinite perfectus sed humanitate ... virtutibus m̄a graciis plenus. In adam aut sibi displicuit ut dr̄ ... d. penitet me fecisse hominem Genes. 6. c.

dicendū confessus est se hēre defcm̄ etat̄ et sic
qn̄ dixit ecce nescio loqui q̄ puer ego sū
et Johēs euuan̄ta in adolescentia ad aplatū
assūptus et salom̄ in adolescen̄ in regē vnct̄
sic ipi considerata eorū natura et pmoucō
donis ydoneitate q̄ sic malicia quīq̄ i aliq̄b
pmis suppleret etate et ita ut committat illa
et patiat̄ illa quos acto et passio maiorē
etate rapuit sic bonitas i aliq̄b suppleret eta
tem sic ut meat̄ ab illa iam in omonl quo
pmoto rapuit altiorem doctrinā et maiorē
etate pt ronabil dispensac̄ in defectu
tis et sciencie sc̄z lec̄ 6. Leccio sexta

Baptisatus aut ihūs confestim ascendit
de aqua Et ecce apti sunt celi et vidit
spm̄ dei descendete sic columba et veniē
tem sup se Et ecce vox de celis d. hic est fi
lius meus dilcūs in q̄ m̄ complacuit Expo q̄
euuan̄ta determinaūt de xpo baptisatōe ipse
istam sup̄ dicta concludit totam trinitat̄
testificacōm Nam scd̄m aug. q̄ cū xpūs
baptisatus est tota aqua mundata ē ut secū
tus pmod ppl̄s lauac̄ gra instruet ideo
oportuit illa in baptis xpo testioma designare
que fideles p ipm̄ baptismū consecuntur
Vn̄ dicit euuan̄ta q̄ baptisatus ihs cōfestī si media
ascendit de aq̄ Et signant dic Confestim
ascendit scd̄m cris. q̄ omnes qui i xpo digne
baptisant confestim ascendunt .i. pficiunt
ad uirtute et ad dignitate celeste subleuant
et q̄ in xpo baptisat celestis gla apitur et
vita subdit euuan̄ q̄ ecce apti sunt ei celi
non resaracōe elementorum scd̄m Jerom̄ s3 spūa
lib3 oculis sicut ezechiel dr̄ vidisse aptos
celos Et vidit spm̄ dei descendentē sic co
lumbam .i. in spē columbe visibilit̄ appārentē
et venientē sup se ne putaret̄ scd̄m Jerom̄
q̄ fiet illis invisibilis appico apt Johēm s̄ b3 dr̄
Et ecce vox de celis dicens hic ē filius meus
dilcūs i quo m̄ bn̄ complacui Et dic̄ sin
gulare meus scd̄m hylar̄ q̄ ipe est filius
meus et ipius origine non adopcōe vitate
non nuncupacōe natiuitate non creacōe
Dic aut m̄ m̄ complacui .i. meū bene
placitū constitui ut per eū agerē que agenda

sunt humanū genus redimendo ut sic reformaretur
ad humanitate in xpo complacet sibi pr̄ q̄
solū ipm̄ repit sine pccō s3 hic posset esse sex
dubitacōes Pma vtru Johēs cognouit xpm̄
an q̄ s. s. in spē columbe descendit sup eū
Scd̄a vtr xpo baptisato apti sunt celi 3a vtru
in spē columbe s. s. descendit sup eū 4a
vtrum illa columba fuit vera columba ul solum
ymaginaria Q̄nta vtrū s. s. solū semel visibilit̄
sup xpm̄ descendit 6a vtrū in tali missione
visibili spūs sc̄i pma vox audita
sit Ad pma q̄o dd̄ q̄ q̄o est dubia ppt
diuersitate verbor quibus Johēs est usus i
cognicōe xpi. Nam an q̄ Johēs baptisaret
xpm̄ dixit venientib ad baptismū eius
post me venturus est qui an me factus est
ipe uos baptisabit in spū sancto et igne
et cum xpūs venit ad Johēm ut bapti
saret eū Ego a te debeo baptisari et tu venis
ad me ymo invenitur in eo cognicōe
Johēm cognouisse xpm̄ qui pre gaudio ex
ultauit i utero elizabeth ad uocem virginis
salutantis eam pma igit̄ dicit q̄ Johēs cog
nouit xpm̄ an quā baptisaret eū et an q̄
spūs sc̄s in spē columbe descendit sup eū
Scd̄a Johēs psona dicit cum eū sacerdo
tes et leuite venissent ad Johēm ad querendum
quis esset ipe testioniū phibuit de xpo d.
ego nesciebam eū s3 qui misit me baptisare
ille m̄ dixit sup quē videris spm̄ descen
dentē et manentē hic est qui baptisat i spū
sancto et ego vidi et testioniū phibeo quia
ipe est filius dei ... q̄ s. s. descendit sr
xpm̄ baptisatū Johēs dicit se cognouisse xpm̄
q̄ esset filius dei et an dicit ego nesciebam
eū Istac q̄o dubitacōm soluit aug. i 2o li
de consensu euuan̄ et sup Johēm et ponitur
sua solucōe .... de consecracōe distinc
cione 4 d. in lac̄ pallegata an q̄ Johēs q̄
baptisaret xpm̄ aliquid cognouit de xpo et
aliquid ignorauit Cognouit namq̄ an q̄ baptisa
ret eū q̄ esset filius dei et q̄ baptisaret i spū
sco s3 ignorauit eū ptatem baptismi sibi soli
retenturū et ipm̄ soli hītu̇ru ut non concedē̄
alicui puro homini ne fuuus i spū et home

Glo.
Tanto fulgor circūfulsit xpm̄ i baptismo ut videretur celū e
pirreū resedisse.

Descendit s. s. sup xpm̄ non quia gracia ab instanti concepcionis sue plenus fuit spū sc̄o. sic mutacōe locali s3 spē visibili. Ita q̄ spē visibili in q̄ s. s. apparuit descendit.

in hominem ponere suam speciem vel potestatem
excellentie instituendi et conferendi sacramenta et dan-
di effectum sacramentorum et ipsam gratiam et spiritum
sanctum sibi retinuit et solum ministerium conferendi
et ministrandi sacramentum bonis et malis concessit
ut non possit dici baptismus Pauli vel Petri
sed solum baptismus Christi, quia ergo solus Christus eadem
dignitate et potestate excellentie esset baptisa-
turus et daturus spiritum sanctum, alii autem solum po-
testate ministeriali, tunc Johannes cognovit secundum
Augustinum, cum vidit spiritum sanctum in specie columbe de-
scendere super eum. ¶ Ad 4m est dicendum, quod secundum
Augustinum 12 super Genesim tribus modis aliquid videtur,
visione corporali, ymaginaria vel spirituali, et
visione intellectuali. Possumus ergo dicere quod postquam Christus
baptisatus est vidit apertos celos visione cor-
porali, non quidem vere quod partes celi vel ipsi ce-
li essent separati et divisi, quia secundum communem sen-
tentiam celorum fuissent sic rupta et divisa, non
fuissent dicendum aperti et soli Christo, quia quod corporaliter sepa-
ratum et divisum omnibus est manifestum,
et tamen illa apertio soli Christo dicitur [illegible] ipse
secundum communem celos apertos, quia ipso baptisato
tantus splendor circa eum factus est ut videretur
sibi alios celos esse apertos et celum empireum
quod est splendidissimum sic esse reseratum. Secundo
potuit hoc videre visione ymaginaria, quia vir-
tute divinitatis volente Christo in ipsa Christi ymagi-
natione formatum est aliquid, unde videtur sibi quod
celi essent aperti, et hoc ad significandum quod per bap-
tismum eius hominibus celi porta aperitur. Visione
namque ymaginaria non videntur res in se sed
solum in ymaginatione videntur. ¶ 3o potuit
hoc videre visione intellectuali, quia intellexit
Christus per illam apertionem celorum iam baptis-
mo sanctificato per eum celum apertum esse omnibus bapti-
sandis. ¶ Ad 5m est dicendum, quod in Christo fuit
gratie plenitudo, secundum quod redundabat in omnes credentes in
eum, unde dicit Johannes primo: De plenitudine gratie
eius omnes accepimus, gratiam pro gratia, et ideo
congruum fuit ut in visibili signo spiritus sanctus
visibiliter super ipsum appareret, ad demonstrandum
in eo gratie esse plenitudinem vel libertatem et
ab eo debere derivari in omnes alios, quia ipse
erat principium spiritualis vite et spiritualis
doctrine traditor. Unde dicit communis, quod si nos

non videmus nunc spiritum sanctum visibiliter super baptisatos
descendere, non propter hoc debemus esse increduli,
quia semper in principiis spiritualium rerum sensibiles
apparuerunt visiones propter eos qui nullam intelligen-
tiam incorporalis nisi suscipere possunt, ut si postea
non fiat, tamen hii qui semel facta sunt recipiant
fidem, propter quod visibiliter in specie columbe spiritus
sanctus super Christum baptisatum descendit, ut post
modum super omnes baptisandos invisibiliter cre-
datur descendere, et signanter in specie columbe
magis quam alterius animalis, quia columba in natura est
animal mundissimum in fructu est fecundissimum
et in forma simplicissimum, que tria conveniunt
hiis que hoc recipiunt in baptismo. Nam in bap-
tismo homo mundatur a sordibus peccatorum,
ideo recipit munditiam et puritatem, regeneratur
in spiritualem vitam, ut cum fuerit receptus spiritualiter
vite esse possit et deo spirituales filios ge-
nerare, et ideo recipit fecunditatem, et renun-
ciat pompis et superbie dyaboli omnibusque suis
passionibus, et ideo recipit humilitatem et sim-
plicitatem. Sed quid communis: Si Judei qui sta-
bant cum Johanne viderunt spiritum sanctum corporali
specie super Christum descendere, quare non crediderunt
ipsum esse filium dei. Ad quod videtur quod quibus-
dam visum est non omnes vidisse illam colum-
bam sed solum Johannem et eos qui devoti erant
dispositi. Dato tamen quod omnes viderunt, quia ut
aliquis talia videat indiget non solum oculis
corporalibus sed magis visione mentis, quia sicut vi-
dentes cum mirabilia facientem, intus ebrii e-
rant livore, et contra ut hii qui vi-
debant contempnarunt, qualiter solo aductu in
specie columbe cognoscerent in sua incredulitate. ¶ Ad
6m est dicendum, quod Augustinus in libro de agone
christiano cognosse dicit illam columbam verum
animal et verum corpus fuisse, quia illa sicut
decebat spiritum veritatis divine, non dicimus
dominum Christum solum habuisse verum corpus et spiritum
sanctum fallaciter apparuisse in specie columbe oculis
hominum, sed ambo illa corpora vera corpora fuis-
se credimus, quia sicut non oportebat ut homines
falleret dei filius, sic et spiritus sanctus
nec omnipotenti deo, qui universam creaturam
de nichilo fabricavit, non erat difficile

vm corpus mixto mare sz viri semine fabricate cu tanta corporea ac visibis seme ad formadu hoiem et ipo mundo adformada columba inpio dm et uoluntas sz miret differencia sz scdm eunde augus 2o de trinitate colu(m)ba illa assupta est a spu sco et huamtas mra a dei filio qz huamitas assupta est a dei filio i vnitate psone no columba a spu sco est assupta. Vnde est ut stifica- re et btificare a dei filio no columba a spu sco et p illa assupcom dei filij deus est minor pre et minor seipso spus no scs no est deus minor pre nec filio nec copleta apcione dei filij p illa huamitatem quam induit se octis desiuit ee illa humanitas sic completa apcione spus desiuit esse illa columba vna illa columba fuit i qua spus scus miss9 est sic vm corpus fuit i quo xpus invisibile modo apparuit no tn eodemo assumptae columba sic huamitas mra ¶ Ad 3m e dicm qz xpus p auctoritate erat nouorum sacramentorum institutor et nouae legislator et noue doctrine annunciator apli no p inuisibilem tanq sacramentorum admistratores et legis euangelice pdicatores iuxta illud 1 ad cor 4 e Sic nos existimet homo ut ministros xpi et dispensatores misterioru dei et pistes sacramentorum amministracio et doctrine pdicatio diuina debebat ad omnes alios posteros. Vn ppt ista duo visibiles missio spus sti bis fuit est ad xpm et bis ad aplos ita qz qter spus scus i visibili signo miss9 est. Nam i quantum xpus erat nouorum sacramentorum institutor p que sit spualis regnacio et adhonibus ptans filios dei fieri recepit spm scm visibili ipo baptisato i spe columbe que est anial fecundu adgnandu. Inquantu uo erat noue legislator recepit visibile s.s. i transfiguracione i nube lucida que luciditas respicit ad doctrina vn vox de nube statim audita e hic e filius meus dilcus i q m bñ co- placui audite tanq sz doctore et ma

gistru ¶ Similiter apli inquantu erat formi ministri sacramentorum p quorum administracione fit remissio peccatorum receperunt spm scm visibiliter in spe flatus post resurrectionem qn Jo xx xpus insuflauit eis 2 dixit Accipite spm scm quorum remiseritis peccata remittuntur. Inquantu uo erat formi doctrine euangelice pdicatores receperunt spm scm visibiliter in die penthecostes i linguis igneis vn ad demonstrandum qz lingua pdicatorum et doctorum debz ee illuminata pdoctrine veritate 2 inflamata p dilectionis caritatem 2 sic quater spus scus visibiliter missus e ¶ Ad 4tum e dicendum qz sicut xpus baptisatus e magis pro stificacione nostri baptismi qz ad hoc q ipse 9 baptisatus e ut stificatas aqs posteris baptisandis relinqueret ita congruu fuit in bapo xpi vocem pris apparere ppter integritatem forme baptismi. Consistit namqz integritas baptismi i expssione 2 inuocacione trinitatis iuxta illud mt vltio Euntes docete omnes gentes baptisantes eos i nomine pris 2 filij 2 sps sci. Vn ex quo in bapo xpi manifestaba filius qui i na huana baptisabat 2 sps scs in spe columbe donabatur fuit ibi manifestari prem in voce magis qz i alio signo qz sz aug9 3o de trinitate vox exteriori sonans e signum interior. Vbi quod intus latet ¶ Dicitur 9o pr manifestu pfilium tanq p suu uerbu interna 2 eterna processione sic manifesta p voce tpali 2 visibili apparicione. no quod qz vox illa fuit na ipius pris sicut nec natura huana fuit ipsa na filij nec illa columba fuit na sps sci qz effectiue huamitate filij columbam spus sancti 2 voce pris tota trinitas sit opata e. Singula enim illa ad singulas psonas referuntur qz sicut pr i voce tanq innvisibili signo manifestatus e sic sps scus in specie columbe quod no filius neqz pater 2 sic solus filius manifestat9

qter sps s. i visibili signo missus e

Ieiunavit dns. i remediu pcti nri. vn pt. obpta exp. t re fu. me.
z peg. cpni i sign. mez mea. It i ex. vivendi. Cris. p9 baptism
no lasciuie z ebrietati sz ieiu. intende oz. It. in qmendacom ieiuni.
Quartum ieiunavit ei z magni. vns in solitudine. s. xps d'qo hr. alius in
monte. s. Moyses Exodi 34. Tertius in itine. s. Helias 3. Re 19. Primus
devicit hostem. 2us accepit legem. 3us pervenit ad dei revelacionem. Et
nos ut hostem nrm superemus. legem dei teneamus. z ad dei revelacionem
pveniamus ieiunare debemus.

est in natura humana quod non pater
nec spus sanctus quamvis longe alit visus
e filius in na humana, z pr i voce z sps
sanctus in columba, ut Aug. ptractat
q'sto de trinitate. Cap. iiii Lectio prima

Tunc ductus e ihus in desertum
a spu, ut temptaret a diabolo.
Et cu ieiunasset qdraginta diebus
z quadraginta noctibus postea esuriit.
Postqm ewangelista determinavit de xpi baptismi
inquisicione, supple ysta ut e dicebat determinat
de eius a diabolo temptacione. Et possumus totum
istud cap. dividere in ptes vii z sic dicto
to isto tractatu, vii lectiones faciemus. Na p°
ponit ipius xpi adpugnandum pparacio. 2°
subditur dyabi ad xpm temptandum occasio.
3° adiungitur eius de temptacione confutacio.
4to ancitit eius supbia psuppcio. 5to subin
fert contradicione Iohis xpi aligentiaco.
6° inponit aplos z advocacio. z 7° post
ponit infirmorum z ppinquorum compassio.
2a ibi Et accedens. 3a ibi Tunc assumpsit eum.
4a ibi Iterum assumpsit eum. 5a ibi Cu autem
audisset ihus. 6a ibi Ambulans ihs. 7a
ibi Circumibat ihus. Ad intellectum
prime ptis sciendum e q sicut Cris. sic ho p' bapt.
temptaciones sustinuit, mirari non debet,
q ad hoc recepit arma ut pliet. Nam
ex, postqm xpus baptizatus e a Iohe i aqua
ducitur a spu in desertum ut baptizetur igne
temptacionis. Vn dicit ewangelista, q tunc sta
tim. s. post bapt. ihus ductus e. Marcus [spontanee. no coacte]
dicit expulsus. Lucas non agebatur. q cu
individua sit opacio trinitatis. Ductus e
sapia filii, expulsus potencia pris, z age
batur clemencia spus sci. Ductus est igitur
a spu sco. s. gloss. ut illuc eum sinus
spus duceret, ubi hunc ad temptandum
spus malignus inveniret. Ductus inq
est in desertum quod sc. gloss. e inter ihrlm
z Iericho, ubi i sctm purgtorio dr incidisse
in latrones, ut xpus ibi dyabolum superaret
ubi ipsius pmus homo superatus e. z concrete

Ubi morabantur latrones. q locus dr dorosim. i. sanguinis ppt effusionem sanguis qui ibi fiebat. Et unde et ho qdm incidit i la. Luce 10.

Ducit qs. aut coacte. a voluntate. Coacte ut latro.
Vn luce 23 Ducebantur et alii duo nequam. Volu
tarie. ut Andreas inveniens Symone fratrem suu dixit ei
Invenimus messiam q dr xps. et adduxit eu ad Ihm. Ioh. 2.
Ducitur quis non solu q aliq ptate ducitur. sz etia qn
alicuius racionali exhortacione placatur ul movetur. sic ihs
dr ductus a spu sco.

s. Cris. xpus in desertum ductus e quasi tunc z ibi
ad temptandum dyabolum maiore instancia ubi eum
solitarium vidit ^ vez q dyabolus ad homines [^ sic z pas mlies teptat qn eas sine viro inv.]
vadit ut temptet eos, z adversus xpm ire
no poterat ideo ecot. dyabolum xpus pergit ^ sz
Cris. vn subdit ewangelista, ut temptare [^ no dr ut diab9 teptaret eu. s. q diab9 n temptare potuit xpm, nisi ipe xps pmittet.]
a dyabolo. Et q scivit xpus ut Cris. dt
cogitaciones dyabolo, q eu temptare volebat an
esset deus ut purus homo, ieiunavit xl di
ebus z xl noctibus, z postea esuriit, ma
p xl dies no esurire no erat hominis, aliq
vero esurire no erat dei, ideo esuriit
ne manifeste intelligat deus, z sic dyabolo
temptandi spe extinguat z sua victoria
impediret. Quare cum Helias z Moyses non adeo
sz carne erat vincendus, ideo esuriit sicut
xl diebus z xl noctibus q divinitas hones
pue ne reliquit. Quo sic patet ex supe
dubitacionis. prima utz conveniens fuerit xpm
a dyabolo temptari. 2a utz in spu fuerit bellu
inter eu z dyabolum ut q ipse esset dyabolum ad bella
du pvocaret. Tercia utz congrue fuerit
q temptavit i deserto. 4ta utz ois tempta
xpi cu dyabolo facta sit i deserto. 5ta utz
semel tm ut plures sit temptatus. 6.
utz post ieiunium debuit temptari. Circa ps
prima e dubium q q° e dubia q temptacio
z p dyabolum temptari, na ca dicitur ex tp
temptacio ut dicit Iohannes in canonica sua
carne p concupiscenciam, a mundo p avariciam
z a dyabolo p supbiam, sic xpus non e temptatus
carne, ita non videtur q debuit temptari
a mundo ut a dyabolo. Ulterius temptacio sit
ut sumitur expiencia de aliquo. Quo dyabolus
probabat esse xpm dei filium. Marci ei Luc
4to, q expellebant demonia a multis clamancia
q tu es filius dei, z increpans
no sinebat ea loqui, q sciebant eum
esse xpm. Non igitur dubius erat eu dyabolum
temptare, et experiri, an esset filius dei
sz hoc ipe dyabolus sciebat. Ad quod possum
dicere, q convenientes fuit xpm temptari.

Capitulum

1° ut diab9 experiencia cognoscat q9 xpus ab eo recessit.

.1. z teptari a dyabolo / z post bap9 teptari
quod fuit conveniens ut suum teptatorem
sua teptatoe vinceret sicut nram mortem
sua morte supavit. s9 q9 crisost9 d9 et ut nos
teptatos confortaret z cautos redderet pt
eni q ipse qui erat deus z ho teptatus e
cautos facit oes ut in tentacionibus sanctitatem
polleant. q9 vicant teptatoes / dicat eni
hilarius q i ipsis erat maioris dyali tep
tamitu grassant. q2 victoria e ei magis
exoptanda de sanctis ut eciam eos vincat
de turbinem / dicat eni Aug9 de tri. q xpus
dyalo se teptandu pbuit / ut ad supandas
teptacones ei9 victor fieret / no solu p
adiutoriu verum etiam pro exemplo. congruum ty
.2. fuit ipsu teptari a dyalo / no a carne q
concupiscentia carnis. q tepta carnis appel
latur insurgit in nos ex pecto originali
sm dicit Aug9 / q no nullu petin e q
caro concupiscit adusus spm. Ab q pecto
xps fuit omnino immunis / io no e tep
tatus a carne s9 ab hoste p sola exteriorem
suggestione q sine pecto est. si ei no co
sentitur. Et q mus dyabolus sciret xpm esse
dei filium / q ut dt Criso dyab9 audierat
q xpus natus erat i mudo angelis
predicatibus pastoribus referentibus magis q
vetibus z Johe bapta ondente iuxta ty
veniss p infirmitate carnis ignorabat
/ io cu videt eu esurire / q carnis huma
ne condicoe infirmia ondebat / statim
accepit occasione teptandi hoc dt hilari9
q teptare xpm dyab9 nuq fuisset
ausus / nisi p esuriconis infirmitatem
q e hois / pp quod cu cognosceret ei
eius morte pcuravit / q2 z fitebat
eu ee xpm / no ty sua morte se esse
dapnadu pundit / ut sua peta exposi
audivi / ut dubie dt. Sz p9 baptis ty
teptari voluit / s9 Cris9 q dnpt rone
¶ pmo ut ho disceret q p9 baptismum
fortior e ad pugnandum q ante. ¶ 2° ut
magnitudine donorum receptorum no
extollatur in supbiam. ¶ 3° ut crediti

sibi thaumi signu accipiat. ¶ 4° ut te i maio
ri honore constitutu confringat. Ali dia9
te non teptavet nisi i maiori honore esse
te videt. ¶ Ad 2m est di q9 Aug9 dia9 in
equitate s9 iusticie ptate propriu erat vincedus
dicamus q q9 ut quis iustu bellu hcat
precedentis condicoes aliu quas requirunt pmo bel
lantis ul bellu pcipient auctas / ita q sit
psona pubca. q9 n Aug9 omnis psona pua
ta que pt auctoitate illius q9 pubp hca
auctate fugit accepit gladiu gladio pibit.
¶ 2° ca iusta equitas q2 tunc sedm Aug9 iuste
agitur ul civitas plectenda est p bellum
q ul negligit corrige q9 improbe a suis
factu est / ul negligit reddere quod p iniuri
am ablatu est. ¶ 3° bellantiu pitas q2 no
volutate ulciscendi n feritate rebellandi
n libidine domandi n pcacore depredandi
bellatores bellare debent. ¶ 4° pcaciatoris
intunitas q2 p bellu iuste bellatores se
ad bellandu pcatie punt ¶ 5° hostiu ini
micorum cupiditas q2 x contra sarracenos
et barbaras gentes volletes nos i sua
quiete agere et una uiri no auferre bellu
comitte non debemus / ut notat queda glo
23. q. 8. x9 q9 iustu bellu assupsit con
dia9 pcedendo q2 cu eet caput tocius
ecclie i psona publica hebat bellu co
mittedi auctate. 2° huit ca iuste capitate
q2 dia9 iniuste hium sim detinebat et in
iuste iniuria i ferebat. ¶ 3° intencoe huit
pbitate, q2 no libidie domandi / ul n pcacore
depredandi n feritate rebellandi s9 sola in
tencione suos suos redimedi bellu comi
sit. ¶ 4° huit pcaciatoris comunitate. q2 q9
atleta suis fidelibus pcaciu bellandi dedit
5° huit hostiu nocendi cupiditate. q2
demones semp fuit et sunt suis fidelibus
infesti / vn ppt ista v. dicit origen q2 di
abolus no assupsit xps p violencia ut ne
cessitate s9 sequebat xps dyabolu ad teptacom
et pugna sic adleta et pugil contra
hmani genis ¶ Ad 3m est di sic ex dictis
crisi colligi pt sup huc loci locus co
veniens pugne et teptacioni est desertu
ppt tria ¶ pmo ppt cautela occulte :

grassant .i. crudelit(er) mo adiunt sevint

insidiacionibus. Secundum namque locus pugne esse sic patens et manifestus ut insidie ibi abscondi non possit. Tercio propter carenciam similitudinis habitacionis et cauteris. Nam sub spe quasi societatis homines tepidi efficiuntur in bello. Unde dicitur in ecclesiastico 4. Si quispiam insurrexerit contra unum, duo resistunt ei. Unde diabolus solitariam mulierem primo conatus est invenire, quia si cum viro fuisset iuncta, forte non fuisset temptata quia magis homo cognoscit decepcionem quam mulier, sed mulier fraudulencior sit. Inefficax quarto propter carenciam delectacionis, secundum Iohannem. Nullus bonus miles cum uxore sua pergit ad bellum. Unde in lege Moysi precipiebatur eo anno quo quis accipiebat uxorem ad bellum ne non cogeretur. Christus igitur volens locum congruum dare diabolo ad pugnandum et temptandum ipsum ad desertum perrexit, ne posset dubitare securum pugnare, et eum temptare cum confidencia occulte insidiacionis. Unde super Matheum: percipiente duo angeli recessimus te cum ipso, ne diabolus presidium eorum timeret, nec ex confidencia similitudinis cautionis. Unde dicit Crisostomus: quia tunc magis diabolus insistit ad temptandum Christum quando eum solitarium videt, sicut primam mulierem temptavit cum sine viro invenisset, nec cum confidencia delectacionis in deserto namque non aliquid quo diabolus delectetur. ¶ Sed est dubium quod est dictum propter illud quod eciam dicitur Christum assumptum fuisse a diabolo in sanctam civitatem et constitutum fuisse super pinnaculum templi, et quod tunc temptavit de inani gloria, cum quo illa temptacio facta fuit in urbe super templum, non videtur quod omnis illa temptacio Christi fuit facta in deserto. Volentes aliqui solvere textum eciam dicentes: ductus est Ihesus in desertum, id est ut temptaretur a diabolo. Itaque omnis temptacio Christi facta sit in deserto, dicunt Christum non fuisse assumptum a diabolo in sanctam civitatem et constitutum super pinnaculum templi corporaliter, sed solum secundum ymaginalem visionem, potissime quia super pinnaculum templi corporaliter stare non potuisset quin a latere lapsus fuisset. Sed quia omnis illa temptacio diaboli fuit corporalis et corporaliter cum Christo loquebatur, melius est dicere quod corporeis sensibus omnis temptacio sit completa. Sed quod glosa dicit non est necessarium dicere secundum textum quod omnis temptacio illa Christi fuit in deserto completa, sufficit quod in deserto fuit inchoata, quod non diabolus stare non potuisse super pinnaculum templi quod non fuisset visus, id est dicendum est secundum Crisostomum quod sic diabolus assumebat Christum ut videretur; sic Christus ipso diabolo ignorante faciebat invisibilem ut a nullo homine videretur. ¶ Aliud quod est dubium quia sicut hoc est dubium propter illud quod scribitur Luce 4 ubi dicitur quod consummata omni temptacione Christi diabolus recessit ab eo usque ad tempus. Si igitur diabolus ad tempus recessit ab eo, videtur quod iterum temptavit ipsum, et quod eciam temptavit ipsum cum aliis temptacionibus quam temptaverit cum illis tribus de quibus facit mencionem Matheus. Aliter Lucas non dixisset completa omni temptacione. ¶ Ad quod videtur Ambrosius quod eciam non dixisset omnem temptacionem consummatam fuisse nisi in illis premissis tribus esset omnis materia delictorum, quia causa omnium temptacionum fuit oblectamentum, spes glorie et aviditas potencie. Non tamen est inconveniens dicere Christum a diabolo fuisse temptatum et ante illam manifestam temptacionem statim post ieiunium et post illam temptacionem. Ante quidem quia super illo verbo Mathei 4 Erat Christus in deserto 40 diebus et 40 noctibus et temptabatur a Sathana, dicit glosa Bede quod totum tempus ieiunii complevit per noctes ad vigilatum et dies expugnatum, scilicet toto illo tempore quo Christus fuit in deserto temptatus est a diabolo occultis diversis impugnacionibus et temptacionibus occultis. Illo tempore ieiunii Christus a diabolo temptatus est antequam temptaretur illa tercia temptacione manifesta et visibili de qua facit Matheus mencionem. Quomodo non diabolus temptaret eum, quia ut dicit glosa super illo verbo Luce 4: recessit ab eo diabolus usque ad tempus, id est de voluptate temptavit diabolus Christum in deserto, et recessit nunc ab eo usque ad tempus crucis in quo cum eo de tristicia temptaturus. ¶ Aliud quod est dubium quia propter tria congruum fuit Christum precium temptacionis. Primo propter nostram instructionem; nam sicut ensis ut discamus quod bonum est ieiunium et qualiter scutum est adversus diabolum, et quod post baptismum non oportet lascivire sed ieiunio attendere. Christus ieiunavit non ieiunio eo indigens, sed nos instruens. Secundo ad victoriam. Nam ad vincendum temptaciones primum genus armorum est ieiunium, unde apostolus 2 ad Corinthios 6. Sed ieiunio et castitate decet nos armari contra temptaciones diaboli. Tercio propter prebendam diabolo ad temptandum occasionem.

et ut dicit Crisostomus, nunc ieiunii ponet mensura 40 dierum et 40 noctes ieiunavit

2. enuat ieiunium inter arma iusticie et statim post ieiunium ponit castitatem, que per ieiunium conservatur. Ieiunio ergo decet

Solum enim quod xpus xl diebus et xl nocti
bus ieiunavit diabolus non habuit occasionem xpm
temptare quia tanto tempore ieiunare super homines
hominis erat, sed postquam humana natura sibi per
relicta esuriente, data est statim occasio
diabolo ut temptaret eum de gula quando dixit Si
filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant, et licet
homo non debet dare occasionem diabolo ut temptet
eum vel opere suo petis se immiscendo et viciis
appropinquando, immo isto modo occasiones dare diabolo
ad temptandum homo debet fugere sicut Genesis
19 Ne steteris in omni regione circa sodomam,
occasionem tamen dare diabolo ut temptet eum opere
xpus diabolo licitum et expediens aliquibus
sanctis viris. Nam omnes sancti viri bona et virtuosa
opera facientes dant occasionem diabolo ut temptet
eos. Et quod dictum est per hilarium in sanctificatis
maxime diaboli temptamenta grassantur, unde
dicit Crisostomus quod non solum xpus ducitur a spiritu ut
temptetur a diabolo, sed et omnes sancti viri spiritu sancto
habitantes, quia non sunt contenti stare ociosi, sed
spiritus sanctus urget eos aliquod magnum opus
apprehendere. Tercio propter nostram informationem. Nam
ut dicit Augustinus ieiunium xpi congruit universitati doctorum
quia stati post ieiunium est temptatus et hoste superato
ascendit in montem ad docendum. Ieiunium vero
moysi convenit universitati auditorum et discipulorum
legis, quia postmodum meruit legem dei accipe
re. Ieiunium vero helie convenit universitati omnium po
pulorum et creatorum, quia propterea prevenit admo
nicionem dei [?] Lectio secunda
Et accedens temptator dixit ei Si filius
dei es dic ut lapides isti panes fiant
Qui respondens dixit ei Scriptum est Non in solo
pane vivit homo sed in omni verbo quod procedit de
ore dei. Exposicio. Xpm appugnando temptacio
ne ista ut est diabolus conatus est posuit ipse
diaboli ad xpm temptandum occasionem. Unde Crisostomus
continuatis hanc partem ad precedentem dicit quod videns
diabolus per xl dies xpm ieiunare desperavit
non erat enim hominis tanto tempore ieiunare, quia
quod sensit videbatur sibi eum temptare
si non esset homo, sed postquam eum esurientem
sensit iterum cepit sperare, et eo illis modis
quibus primum hominem stravit eisdem modis xpm
vincere conatus est. Nam primum hominem
de gula primo temptavit, cum cibum ligni vetiti
ad comedendum suasit. Secundo de vana gloria

cum dixit Eritis sicut dii. Tercio de avaricia
quando dixit Scientes bonum et malum. Sic et xpm primo de
gula cum dixit Si filius dei es dic ut
lapides isti panes fiant. Secundo de vana gloria cum ait
Si filius dei es mitte te deorsum. Tercio de
avaricia cum ait Hec omnia tibi dabo.
Unde ergo cepit velle xpm vincere unde vicerat
primum hominem scilicet per gulam. Secundum eum dubi
tabat diabolus quia dei filium esse venturum
sed quod carnem infirmam deberet assumere itaque
sitiret et esuriret sicut homo non putabat
ideo sic incipit Si filius dei es dic ut
lapides isti panes fiant ut si xpus hoc faceret quod la
pides commutaret in panes virtute eius potestatis
agnosceret et oblectamento vel delectacione
cibi paratam esurienti potuit illudere sed
quod ex duobus contrarius diabolus tenebatur ligatus,
quia si admirandum eius lapides potuerant pa
nes fieri, frustra temptabat cuius erat tante
potestatis, si autem hoc non potuit facere, frustra
eum filium dei suspicabatur. Beda ut quis dicat
beda ipse adversarium nostrum xpus testimonio legis
non potestate virtutis voluit vincere ut hoc ipso
homines plus honoraret et adversarium plus
puniret cum hostes humani generis non quasi a deo
sed quasi ab homine vincetur. Respondens xpus dixit ei
Scriptum est in deuteronomio Non in solo pane vivit homo sed
in omni verbo quod procedit de ore dei. Dicit ergo sic Gregorius
xpus temptatus a diabolo testimonio legis respondit
et qui temptatorem suum mergere in abissum po
terat sua potencia non ostendit sed nobis ex
hibuit ut quociens a pravis hominibus aliquid patimur
ad doctrinam excitemur pocius quam ad vindictam.
Sed hic possunt esse sex dubitaciones
Prima utrum diabolus post ieiunium xl dierum potuit
suspicari xpm esse filium dei. Secunda utrum per vicium
gule primus homo de paradiso fuit expulsus.
Tercia utrum vicium gule sit peccatum mortale. Quarta
utrum sit vicium capitale. Quinta utrum pluribus
modis contingat peccare gula. Sexta utrum sine
peccato unus homo possit uti delicacioribus ci
bis quam alius. Ad primam est dicendum quod hoc est
dubium probato, quia constat sicut Crisostomus quod moyses
et helias ieiunaverunt xl diebus et tamen illi
primum duo homines puri erant nec tamen
ieiunio diabolus aliquem illorum duorum suspica
tus est esse deum nec aliquem temptavit

volens experiri illud ieiunium xl dierum xpm an
esset deus vel homo. Addit^c nud^t crisostomus quod illi
duo ieiunantes esuriebant et siciebant, ita
quod in illis xl diebus ieiunauit. esuriem et fa
mem patiebantur. sed xpus in xl diebus et xl
noctibus ieiunauit, non esurit, sed post ieiunium
cepit esurire. Vnde diabolus bene potuit suspicari
xpm deum esse, non autem moysen uel heliam
quia esurire et non manducare humane est
patientie quod conueniebat moysi et helie, sed xl
diebus et xl noctibus non manducare et non
esurire diuine est potentie quod conueniebat
xpo. Quare ergo diabolus temptabat xpm. ex quo
bene poterat scire preinde ipm esse filium
dei. Addit^c filius nud^t crisostomus dicens quod sic diabolus an
aduentu xpi omnes homines excecabat, sic
qui xpm temptauit invisibiliter ab eo fuit ex
cecatus. Nam bene fuit ut ait excecatus, qui
eum post xl dies esuriente sensit et cognouit
ex quo suspicatus est eum non esse dei filium
quia filius dei esurire non potest, et tamen per xl di
es et noctes non esuriente non intellexit deum
esse, ex quo in ipm temptabat de gula.
non cognouit quod prius non esurire xl diebus et xl
noctibus diuinitatis potentie omnis ondebatur,
et quia non cognouit ut dicit crisostomus quod fortasse
ca ad illa que infirma sunt potest descendere infir
mus, tamen ad illa que fortia sunt descendere
non potest. magis ergo demon ex eo quod per tot dies
non esurit intelligere debuit, quod esset deus,
quam quod post tot dies esurit intelligere quod esset homo,
quia maior bene facere potest quod facit minor, sed minor
non potest facere quod facit maior, excecatus e
rgo fuit xpo. sicut ipse alios excecabat.
Ad 2 est dicendum, quod controuersia auctorum facit
dubium in questione. nam crisostomus dicit quod incontinen
tia uentris expulit hominem de paradiso, di
luuium quod fuit tempore noe ipsa fecit iuxta
illud quod scribitur gen 16. hec fuit iniquitas so
dome sororis tue, saturitas panis habundantia
superbia et ocium. Ambrosius in quodam sermone
de ieiunio et 37 distinctione, spernens gula
suadente xpus ieiunare docuit, gula de paradi
so expulit abstinentia ad paradisum reuoca
uit. ante. Auctoritas tamen sacri canonis ecc.
x. 10. expresse dicit, quod initium omnis peccati est
superbia, et sic ille thobias consimiliter

filio suo dixit. Superbiam numquam in tuo sensu do
minari permittas, quia ex ipsa sumpsit initium omnis
ruina perditionis. Ad quod possumus dicere, quod primum
peccatum expulsionis primi hominis de paradiso
quantum ad dei precepti transgressionem fuit super
bia. Nam diabolus incepit eum: precepit uobis
deus ne comederetis de omni ligno paradisi, et
illa respondit: ne forte moriamur. Statim ille ob
iecit: nequaquam moriemini, sed quacumque hora
comederitis aperientur oculi uestri et eritis sicut dii,
promisit igitur diabolus sibi deitatem scientiam, quam illa
appetendo inordinate, et contra dei preceptum
elationem mentis incurrit, quod ad superbiam
pertinet, unde dicit Augustinus, quod mulier elata super
persuasioni serpentis obediens, precepta dei con
tempsit, sed primum peccatum expulsionis primi hominis
de paradiso quantum ad primam transgressionis exe
cutionem fuit peccatum gule, quia statim in surge
re in mulierem illa elatione et illo appetitu ui
dens lignum quod esset bonum ad uescendum pulchrum
oculis aspectuque delectabile, accepit et come
dit. ex qua comestione subsecuta est pena
expulsionis de paradiso, et sic suo modo omnia
supradicta uera sunt, sed si primus parentibus fuis
set uoluntas et concupiscentia comedendi de
illo ligno non fuit peccatum mortale, quia si enim
peccato potuissent comedi, si deus non prohibuisset,
sed prohibitio diuina non fuit de uoluntate et con
cupiscentia sed solum de executione. Non enim dixit
in quacumque hora uolueritis et concupiscetis co
medere, sed quacumque hora comederetis morte
moriemini. Vnde non potuit concupiscere et
uelle comedere de ligno illo uoluntate et con
cupiscentia que esset contra dei prohibitionem, nisi
actualiter et experimentaliter comedisset, quia pro
hibitio ut dictum est non fuit facta de con
cupiscentia sed de executione. ergo quod quan
documque uoluisset et concupiscentiam habuisset
comedere si non experimentaliter comme
disset pena non incurrisset. Concurrit ergo in
executione transgressionis precepti diuini
uitium gule, ipsa tamen executio exercitio
transgressionis uel fuit superbia uel inobedi
entia materialiter quidem inobedientia
formaliter uero superbia. Ad 3 est dicendum
quod uitium gule consuetum non potest esse peccatum

mortale. Illud vagz e pctm mortale ex sua
natura quod contrariatur caritati in qua consistit
vita aie spualis, sicut blasphemia contraria
caritati dei et homicidium contraria caritati
proximi. Gula autem que versatur circa delectaciones
et sumpcoz cibi non contrariatur dilectoi dei nec di
lectoi proximi quia delectaco vel sumpcio cibi
secundum se non contrariatur alicui istoz. Vera et sen
sibilis delectaco regulata et ordinata e sine vicio
ideo si talis delectaco et sumpco ciboz circa quid
in quantum gula sit inordinata et non regulata
per racionem sit ex pctum (quia ut dicit dyo 4 c. de di
vinis nominibus) Totum malum aie e aliqua
racione dependere vel deponere. Vel si talis inor
dinaco delectacionis sumpcionis ciboz e tanta
quod tollit ipm ultimum finem et ipm deum ita quod
homo ita ardent adherent delectacionibus ciboz
ponendo ibi finem suum ut non curet agere contra
dei precepta in quoz persona dicit aplus quorum
deus venter est. Et tunc vicium gule e pctum
mortale. Si vero non sit tanta quod tollat ulti
finem sed sit quedam inordinaco circa illa que
sunt ad finem tunc e pctm veniale. Unde Aug
cum pctis venialibus ponit pctum gule in libro
de igne purgatorio. Ad 3m e dicendum quod
secundum Gregor 31 moralium 31. Superbia e regina
omnium vicioz que expugnata tradit conuincta iudi
ce vii principalia vicia oriuntur tamquam prime
soboles eius. Ad quoz debellacoz et destructionem
dei filius septiformi gra spus sti aptus
venit. Ista aut vicia sic possumus distinguere
ut dicamus quod omnia pcta nra procedunt ex hoc
quod inordinate concupiscimus bonum vel ex hoc
quod inordinate vitamus malum. Primo igitur modo
si inordinate concupiscimus bonum excellencie regula
racionis sumitur superbia vicia principalia quia
si inordinate concupiscimus bonum honoris
sumitur inanis gloria. Si non inordinate con
cupiscimus bonum utile sumitur avaricia. Si aut
inordinate appetimus bonum delectabile in cibis
ad nutricoz sumitur gula. Si vero inordinate
concupiscimus delectabile ad generacoz sumitur luxu
ria. Bonum inordinatam quando concupiscentia bo
ni accipiunt ista 5 capitalia vicia. Sed si in
ordinate vitamus malum tribus modis esse potest
quia quoddam est malum quod facit in nobis cor

porali quiete operacionis quedam vero facit in no
bis inhilitate et perpensioni et quoddam in
boni diminucionem. Ergo si inordinate et contra
regulam racionis vitamus primum malum sumitur
tristicia vel accidia. Nam accidia non est
aliud quam tristicia de aliquo spirituali bono
ut propter illud priuamur aliqua quiete corporali
sicut tristantur quibus ire ad ecclesiam vel surgere
ad matutinas vel ieiunare, quia per hoc priuantur
corporali quiete. Si vero inordinate vitamus
secundum malum sumitur ira, que non est aliud
quam appetitus vindicte de perpensione illa
ta. Sed ordinate si vitamus tertium malum sic
sumitur invidia, que est tristicia de bono
alienorum non simpliciter sed in quantum homo
opinatur quod sit diminutiuum boni proprii. Sed u
la si est vicium capitale quia in illa a
conmittitur, que ideo dicuntur omnia predicta capi
talia vicia quia multa alia consistunt oriuntur
respectu quorum habent hic principalitatem sicut
caput respectu membrorum. Ad 4m est dicendum quod
secundum Gre 30 mor et ponitur de con
secracione distinctione 5 vicium gule 5 mo
dis temptat nos. Aliquando indigencie tempora pre
venit. Aliquando vero cibos lautiores querit. Aliquando
autem que sumenda sunt praeparari accuratius
appetit. Aliquando vero in ipsa quantitate sumendi
mensuram refectionis excedit. Aliquando autem ipso
estu desiderii inmensi aliquis peccat. Secundum quos quinque
modos secundum Gre possumus peccare peccatum
gule. Primo in tempore et hore preventione. Sicut
non naturales actiones per eorundem temporis determina
tum. Sed si aliquis preveniret horam in comedendo
vel quod comedat horis quibus non debet offendi
aia quia hoc ex gulositate procedit et offen
ditur corpus quia cum digestione primi cibi sint
alius cibus et ponitur indigestum super indi
gestum. 2o maiorum preciositate et nobilita
te. Si non hoc querat cibaria nimis preciosa et
nimis delicata non convenientia sue con
dicioni et suo statui non potest procedere nisi
ex aliqua intemperancia et gulositate. 3o
maiorum preparacione. Multi non tot preparatos et di
versificatos inveniunt in cibariis quia nunc
cum piperato, nunc cum salsa, nunc cum frixa
nunc hoc aut assata quod vi totum studium
corum versatur circa comestiones tales non vivunt
magis ut comedant quam comedant ut vivant.

¶ Sc[ilicet]o in labor[um] multiplicacione, nisi n[on] cib[us] sumpt[us] sit pporcionat[us] calori nali, ut q[uia] calor nal semp[er] h[abe]at dominiu[m] sup[er] cibu[m] receptu[m] offendit[ur] enim et ledit[ur] corp[us]. Vn[de] multi ferculis utentes vel ultra mesuram et quantitate[m] debita[m] de cibis recipientes, ut i[m]plud bus sunt podagra et alias egritudines i[n]cur[r]unt. ¶ Quarto in ardenti et furenti susceptione, si n[on] cib[us] accipia[n]t[ur] cu[m] magno ardore et furore statim degluti[n]t et non masticant et cib[us] no[n] b[e]n[e] masticat[us] nu[n]q[uam] b[e]n[e] digerit[ur], p[ro]pt[er] quod cib[us] ardent[er] sumpt[us] nocet ecce corpora cum dicita te i[n]ordinata sumendi et ledit[ur] corp[us] eius integritate, q[uia] n[on] trit[ur] n[on] mastica[n]t p[ro]ut dentes secundum ordinacionem nature. ¶ Ad 3[m] est dicendum q[uod] aug[ustinus] in lib[r]o de doctrina xpiana hanc du bitacionem monet et pon[itur] in decret[is] 41 dis tincione, qua sic determinat, vult n[am] q[uod] usus quorumcumq[ue] ciborum no[n] est i[n] culpa s[ed] libi do vel auditas sumendi, p[ro]pt[er] n[am] si q[ui]s sap piens sit aliq[uo] modo et p[re]cioso delicato et p[re]cioso cibo utat[ur] et insipiens cu[m] culpa in vilissimu[m] cibu[m] i[n]ardescat, ymo q[uia] sapi entes et ceteri viri sp[irit]uales doctrina petri ap[osto]li dent esse puta reddere racio[n]em omni petenti de ea que est in nobis fide, docet eos eligere cibos que min[us] impediunt studiu[m] et g[ra]uant et min[us] impediunt usu[m] racionis, sic sunt cibaria delicata et bon[e] nutrimenti. Vn[de] dicit ibi aug[ustinus] q[uod] melius est more d[omi]ni u ti pisce q[uam] more esau nepos abrahe uti lenticula vel ordeo more iumentoru[m], q[uia] no[n] bestie sunt magis co[n]tinentes q[uam] homines, q[uia] uilioribus cibis uescunt[ur], et h[oc] p[ro]p[ter] intelli gendu[m] est s[ecundu]m statu[m] et condicio[n]em p[er]sonaru[m] q[uia] ut ibi d[icitu]r, auctore aug[ustino], diuites cogendi non sunt uesci pauperum cibis, s[ed] utantur ip[s]i delicat[is] et p[re]ciosis et inulia dent pau p[er]ibus s[ecundu]m co[n]suetudinem fragilitatis eoru[m] et dole[a]nt q[uod] aliter sustentari non p[ossu]nt. Vn[de] id aug[ustinus] in lib[r]o de igne purgatorio int[er] p[e]cc[at]a venialia ponit cu[m] quis delicata et p[re]cio sa cibaria largi[tur] pauperibus l[ib]ro 3[o] Lectio iij

Tunc assumpsit eu[m] diabolus in sanctam ciuitatem et statuit eu[m] sup[er] pinna culum templi et dixit ei, si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptu[m] est enim q[uia] angelis suis mandauit de te, [et] in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapi dem pedem tuum. Ait illi ihesus: rursum, Non temptabis d[omi]n[u]m deu[m] tuu[m]. ¶ Exposita p[ri]ma diaboli ad temptandu[m] xp[istu]m racione, in p[re]sen ti ista euangeli[um] ponit eius co[n]futacio[n]em. Ita p[ri]ma temptacio[n]e diabol[us] sic fuit confusus q[uod] nesciret q[ui]d cognoscere potuit, scire an xp[istu]s deus esset vel homo, et id[e]o s[ecundu]m eu[m] assumpsit eu[m] ad alia[m] temptacio[n]em dicens apud se: q[uia] fame non vincit[ur] et si no[n] est filius dei, t[ame]n s[an]c[tu]s homo est, q[uia] eciam s[an]cti homines fame no[n] vi cunt[ur], s[ed] postq[uam] omnem necessitate[m] carnis vice ru[n]t, p[er] inania[m] gl[ori]am cadunt, p[ro]pt[er] quod diabol[us] post[ea] de vana gl[ori]a temptare cepit. Et q[ui]a nus s[ecundu]m luca[m] hec temptacio fuit ultima, q[uia] p[ri]ma fuit in deserto de gula, s[ecun]da de auaricia i[n] monte excelso s[u]p[ra] regna m[un]di, ultima de vana gl[ori]a i[n] ier[usa]l[e]m sup[er] pinnaculu[m] templi, q[uod] sic potuit esse q[uan]tu[m] ad ordine[m] temptacio[n]is, t[ame]n s[ecundu]m ev[angelistas] q[uod] narrat temptaciones factas esse eo ordine quo f[a]c[t]a sunt ad p[ri]mu[m] hominem, ista temptacio fuit de vana gl[ori]a s[e]c[un]da. Aug[ustinus] t[ame]n dicit in de consensu euangelistarum q[uod] incertu[m] est que fuit p[ri]ma et q[ue] s[e]c[un]da, ex quo t[ame]n constat de h[ui]us trib[us] xp[istu]m fuisse temptatu[m], quo t[ame]n ordine temptat[us] sit ignorare nichil decipit ueritati. Dicit g[loss]a euangelista q[uod] tunc s[cilicet] recepta confusione de p[ri]ma temp tacione, assumpsit eu[m] diabolus in sanctam ciuitate[m]. Ista assumpcio s[ecundu]m ieronimu[m] corporalis fuit vel manib[us] ducendo vel inbrachijs portando, q[uia] verisile est s[ecundu]m glo[ssam] dia[bolu]m xp[istu]m tenuisse in forma hominis, no[n] quide[m] p[er] hoc assu[m]p[ti]o p[er]uenit corpori i[n]bec[i]litate vel debilitate, s[ed] ex dia[boli] sup[er]bia, q[uia] xp[ist]i uolu[n]tate qua sponte se p[er]mittebat sic duci et sic temptari necessitatem putabat. In sanctam igit[ur] ciuitate[m] assumpsit eu[m], i[d est] in ier[usa]l[e]m, que ciuitas s[an]c[t]a dicebat[ur] s[ecundu]m rabanu[m], q[uia] ibi erat templu[m] dei et s[an]c[t]a s[an]c[t]or[um] et cultus vnius dei s[ecundu]m legem moysi. Et statuit eu[m] vel corporaliter ponendo, vel sibi per suadendo ut staret sup[er] pinnaculu[m] templi. Pinnaculu[m] n[am] est p[ar]te[m] sup[re]ma p[ar]s eminens dorso p[ar]ietis, vel sup[re]ma p[ar]s muri templi, i[n] qua ponebat[ur] sedes doctoru[m] expone[n]tiu[m] lege[m]. Pinnaculu[m] templi notabat[ur]. Ita s[ecundu]m remigiu[m], templu[m] no[n] h[ab]ebat culme[n] erectu[m] sic[ut] nunc dom[us] s[ed] planu[m] et erat ibi tria tabulata et in quolibet tabulato erant sedes doctoru[m]. In illo g[ra]o loco itelli

gendu est/ q dia9 stiant xpm. unde
aliquis casus ul aliquod pripicium
esse potat/ io dixit ei/ si filius dei es
mitte te deorsu Jn omnib. n. teptacoib.
scdm Jom. dia9 ut hc ubo/ si fily dei
es/ q istud scie cupiebat, utru ess dei
filius/ an non istud aut scdm aug9
ad vana glam ptinebat/ q tu ire de
orsu non poss nisi pacere uolando
et hc non ess alicui utile/ no potat
esse/ nisi ppt huana laude (et q an
malus trasfiguat se sepe i angl[m] luc
testioni[m] sciptue accepit dia9 d (Sciptum
est/ inps/ q anglis suis de9 madauit
dete et i manib. tollet ne for. of ad
lapetu[m] scdm n. amb9/ non semp
apponenti ul adducenti testioma sci
tuaru credendu est/ q dia9 et mebra
eius heta, vz/ testiama sacre sciptue
adducit/ et qnq apponit/ no ut do
ceat/ s ut fallat/ et sic dia9 falle inte-
debat/ q no adviu intellcu pphe hac
auctoritate inducebat (Nam scdm Jco
illa pphia no de xo po s de qnolz sancto
vid intligenda est ita q est the sesy
Anglis 1 admisstois spirib. deus
madauit dete 1 de qnolz bono hoc
q i manib. 1 i auxiliis suis tollat
eu/ et custodiat ne offendat pede
eu/ et custodiat ne offendat pede
1 affcm mem (ad lapide. 1. ad lege
sciptam in lapideis tabul. p ne ea
intelligendo (Un scdm Jom falsas
desciptuis dia9 sagittas vers. sciptaru
t. clipeo frangit/ dices ille (Scrip
tu de utro. vi. (Non teptabis dnm deu
tuu/ Non em dixit/ non teptabis me
dnm/ ne seipm sibi manifestaret
scdm cris/ s dnm deu tuu/ quod pt
dice qnlz bonus homo cu tepta cedia
(Nam scdm aug9 teptare dnm deu
est/ cu adest huanu auxiliu/ gre
dnm (Cuia g xps ppis pedib. poo
tuit descende deorsu dm teptass/ se
deorsu pcipitando ¶ Sz hic pnt
esse qnq dubitacoes ¶ Prima vero sunt
teptacoes manus gle cu filius dei es

^ dit illi rursu no
motq no indignatq
s et nulla modestia
scpturaz rndit. Scpt
Ecce breuis et effi
cax rnsio. q. d. Eug
genis intelli. ut tem
tem deu cu pprijs
possim descende pe
dib9. io no acesto.
q scptu e. No tem.

mitte te deorsu ¶ 2a utru manus gla
sit filia supbie ¶ 3a utru semp sit pctm
mortale ¶ 4a utru sit vicium capitale ¶ 5a
utru inside vir mag heat locu qua
pctm gule ul luxurie ¶ Ad prima est
dicend9/ q ex duob. causis ostend9 pbat teptatom
illam ptine ad vana glam ¶ Prima ex
ubo quod dia9 dixit ¶ 2a ex testioino
quod adduxit/ dixit aut dia9 filius dei
es mit. te. de. ppt quod ubu s crusos
dia9 no potat cognosce/ si xus ess filius
dei ul non/ q uolare pacere non ppe est
opus dei/ q nlli utile est ¶ Si g aliquis
uolam pnotam suggestione ul per
suasione aliam ppt ostentom et glam hc
faciat/ et est poas ex dia9 q ex deo/ q si
homi sapienti suffiat q est et no appa
re quod no est/ (multo mag dei filius no
ondet se q no est. mirtu de qno illus
pt tm cognosce qntus est apud se/ ut
g crus/ q si xpus fecisset quod dia9 psua
sit uolando pacere et ondendo se/ quod
no erat alicui utile/ n. ad fine debitum
ordinatu/ ad sola ostentacom et glam
spectass/ silr hc appet ex testioino quod
adduxit vero dixit ei dia9 testioni[m]
sciptue dicens Anglis su. ma. dete/ ita q
ipe uolebat/ ut ipe fuit pctoris z
pctoris anglos uterq q tu ipe no
indiget/ q ipe mag anglos ptat qm
anglorum manib. ptet et si manibus
anglorum ptat hoc no est ppt indige
ciam/ ut ad lapide no offendat pede
s mag ppt sue gle excellencia et testi
moni[m] (Aliud desciptua tacuit qu dicit
Sup aspide et basilisku ambulabis et
cocul. le. et dra. quod ppe in psona xpi
cantaut sup astucia dia9 dictu est/ et sic
uolebat inducere xpm ad suadu testio
ni[m] sciptue/ q no debebat et quo non
indigebat n. de eo sciptu erat et ad no
suadu residui sciptue quod de eo erat
sciptu et dam q non nisi ad vana glam
ptinet onde quod non dz et no onde
quod dz. ¶ Ad 2m est dicm scdm Greg.
31o moraliu prima soboles supbie e
inanis gla ulsat n. supra eta apprime expl.

excellenciam et honorem. Sic et inanis gloria circa honorem et excellenciam propriam consistit. Differt tamen inanis gloria a superbia, quia appetenti inanem gloriam non sufficit honor et excellencia circa quam versatur, nisi habeat talia cum quadam noticia et manifestacione aliorum, quia sicut est gloria secundum ambrosium clara cum laude noticia, ut tullius introducit fabium dixisse. Superbia vero solum non est in temporibus gloriandi. Sicut ergo superbus est appetens honorem et excellenciam in se, qui appetit talia cum noticia in conspectu aliorum, ita superbia est inanis gloria prior. Et dicitur inanis gloria soboles et filia prima superbie, quia omnia que superbie conveniunt conveniunt inani glorie, sicut omnia que conveniunt matri conveniunt filie, et que conveniunt animali conveniunt homini. Superbie autem secundum Gregorium conveniunt iiii^or. Primo quia superbi bonum vel donum quod habent a se ipsis habere estimant. Aut si datum a deo credunt, accepisse se pro meritis suis putant, aut etiam iactant se habere quod non habent, ut singulariter videri despectis ceteris singulariter videri appetunt. Omnia ista conveniunt inani glorie, nisi quod appetitum inanis glorie volunt habere in laude et noticia hominum, quia cupiunt de honore et excellencia vel de donis receptis laudari et commendari ab hominibus. Unde secundum Augustinum adulatores vendunt oleum, et ob appetitum inanis glorie emunt oleum, et assimilantur illis fatuis virginibus que in vasis oleum non acceperunt. Et ideo in mortis fine stulti dicunt: ibunt emere ab adulatoribus a quibus antea emere consueverunt laudem, et ianua et dicitur eis: Nescio vos, quia propter laudem et gloriam hominum, non propter divinam gloriam vel propter meritorie bona opera fecerunt. Est ergo inanis gloria filia et soboles superbie, et mala est mater et peior filia. ¶ Ad tercium est dicendum quod tribus modis inanis gloria potest considerari: primo ex parte eius de quo quis cupit laudari et de quo aliquis in conspectu aliorum vellet gloriam. Secundo ex parte testimonii illorum a quibus vellet laudari. Tercio ex parte eius vel temporis gloriandi, et iste

tribus modis inanis gloria potest esse mortale peccatum. Primo si aliquis vellet gloriari de aliquo peccato vel de aliquo falso, cum illud de quo gloriatur non habet, quia isto modo repugnat divine reverencie peccatum mortale, sicut maxime patet cum dicat apostolus prima Corinthiorum quarto: Quid habes quod non accepisti, et si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis. Secundo modo si aliquis testimonium hominum in gloria et laude preferret testimonio dei, et propter eius sciret vel ut careret hominum testimonio dimitteret agere totum mandatum dei, mortale esset peccatum, quia repugnaret divine caritati. Iniquorum prima dicitur Johannis xii: Dilexerunt magis gloriam hominum quam dei. ¶ Tercio modo si quis omnia opera que facit referret in gloriam hominum tamquam in ultimum finem, et gloriam hominum et de bono temporali preferret laudi et glorie dei, simpliciter esset peccatum mortale. Sed si quis vellet laudari de aliquo bono opere ab hominibus non preferendo testimonium hominum testimonio divino, et propter cum hoc non propter gloriam hominum tamquam propter ultimum finem, quia isto modo talis gloriatio, dato quod esset vana eo ipso quod esset propter hominum laudem, non repugnaret dei caritati vel dilectioni proximi, non esset peccatum mortale sed veniale. ¶ Ad quartum est dicendum quod inanis gloria dicitur esse filia superbie. Ideo videtur expositoribus aliquando quod non esset vicium capitale. Secundum quod est quod superbia dicitur esse regina radix et mater omnium viciorum, itaque superbia proprie non est capitale vicium sed est mater omnium capitalium viciorum et radix ipsorum, et quia radix non est proprie arbor. Ideo inanis gloria et alia superius nominata dicuntur capitalia vicia, quia ex ipsis tamquam ex arboribus multi ramuli generantur et multa alia vicia oriuntur. ¶ Possumus ergo dicere quod ex ipsa inani gloria tamquam ex ipsa arbore generata ex superbia incitatur aliquis ad iactanciam verborum, nam superbus se iactat et appetitum suum superbie per iactat se ultra debitam mensuram propriam excellenciam appetendo. Appetitum vero inanis glorie iactat se propriam excellenciam in conspectu aliorum manifestando, ille interius affectando et iste exterius manifestando. Secundo quis incitatur ad presumpcionem et superstitionem novorum, quia cupiens laudari novorum dignatum videri esse inventor, quod pertinet

ad ypocrisim velle videri & non esse ut exposi-
tum est. Tercio quibus mala adpertinencia ubi orum dicitur
volunt enim multi magis subditorum sicut con-
formari ei quod velint ipsi se ei conformare
ita sunt pertinaces in eorum dictis. Quarto quibus in-
citatur ad contemptum dominorum quia secundum Aug[ustinum] sicut
amor dei ducit ad contemptum mundi. Quinto
mala quibus adducit inobedienciam prelatorum
quia inanis glorie appetitum sicut & superbi non
sunt aliorum subiecti. Sexto mala quibus ad
discordiam proximorum quia appetitum inanis glorie
volentes ab aliis superari non concordant cum
aliis nec in dictis nec in factis. Sunt igitur sicut sep-
tem inanis glorie secundum Gregorium in moralibus iactancia
verborum, presumpcio novorum, pertinacia suorum dicto-
rum, contemptus dominorum, inobediencia platorum,
& discordia proximorum sicut prescribit de septem
sinus quod intitulatur de initium tere (?) perm (?)
sionis. Inanis igitur gloria vicium capitale de-
scribitur quia ex ipsa multa alia vicia oriuntur. Ad
tamen est dubium quod aliud est querere, quo vicio
sancti viri cicius temptantur vincentes ceteris viciis ut gula
vel luxuria quia talia vicia sunt homini magis
familiaria & diu per talia vicia facit in nobis
familiaria & diu per talia vicia facit in nobis-
facit in ipsis parte nam carne accipit parte sua con-
ipsis parte. Nam carne accipit parte sua con-
ciam eo quod absque omni exteriori suggestione
caro concupiscit adversus spiritum, & si caro sunt
pit cum diabolus instigante familiares & cetera impu-
gnant sanctos homines. Unde dicit Ambrosius quod
diabolus fideles & sanctos homines non nisi per inmi-
ciciis impugnare conveniunt. Sed intelli-
gendum est quod cetera & familiaria per talia vicia im-
pugnat. Tamen si queratur quo vicio sancti viri ca-
dunt citius cadunt vicio inanis glorie quia per
tale vicium diabolus temptat fortes, audaces & subtiles,
fortes quidem quia in primo aggressu temptacionis ex quo
per carnalia vicia sanctos vincere non potest quoniam contra
omnia passus fortis se armat. Unde Greg[orius] dicit
quod valent sancti viri carnalibus peccatis non vinci
sed postquam communiter necessitate vicerunt tunc
sed diabolo instigante per laudem gloriam cadunt. Audaces
autem diabolus temptat per tale vicium quia ut dicit Hugo
super regulam Augustini: Cum homo vigilat hostis diabolus
non timet quia ipse nunquam sopitur nec capitur. Si
vero ieiunat hostis non timet quia ipse nunquam

ab inimico capit. Si continenciam servat nec
timet quia ipse mulierem non amat. Sed si hu-
militatem & concordiam servat vehementer ipse
expavescit quia illud videlicet honorem servare
in terra quod ipse in celo servare contempsit.
Gerarum igitur superbia ut inanis gloria est vicium
per quod diabolus de celo cecidit. Audaces de-
ipso temptat sanctos homines. Subtiles autem quia
ut Aug[ustinus] dicit gloriosus vincens malis humane glorie
appetitus laudis nullus sentit nisi ille qui
secum bellum ingerit. Nam si facile est ipsam
carere si negatur difficile tamen est ipsam non
appetere si offertur. Ex quibus appetit licet esse
quod Crisostomus dicit: Cum certa vicia locum ha-
beant in finibus diaboli inanis gloria & in finibus
corporis locum tenet. Leccio quinta

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excel-
sum valde et ostendit ei omnia regna mundi
et gloriam eorum. Et ait illi: Hec omnia tibi dabo
si cadens adoraveris me. Tunc dixit ei Jhesus:
Vade Sathana. Scriptum est enim: Dominum Deum
tuum adorabis et illi soli servies. Tunc re-
liquit eum diabolus et ecce angeli accesserunt
et ministrabant ei. Postea diabolus Christum temptat
consultacione impetere ista ut supra dicebatur
ponit tercium eius superbia & presumpcionis. Magna
enim erat diaboli presumpcio quod ex quo bis devic-
tus fuerat per Christum quod iterum presumebat temp-
tare eum. Unde dicit Crisostomus quod ex post eius victoria
ventris dirumpat & vane glorie victoria tunc si-
crat iterum presumit diabolus ei tercia avari-
cie ponere ispepty quod dicit eum modicum tercia. Quod iterum
assumpsit eum diabolus. Ista autem assumpcio ut supra
dicebatur corporalis & voluntaria fuit ita quod
si Christus ipsius sicut delicta prohibatur
diabolus dicens: Vade quo mens, nunquam cum me
poterit fama. Assumpsit igitur eum in montem ex-
celsum valde. Et dicit Beda: Si Christus
quod diabolus qui circuit terram omnem & perambula-
bat eam monte ceteris excelsiorem cognoscebat
ut inde monstrare posset omnia regna. Quod quanto
montes excelsior tanto exprecio spacio sor
terra videtur. Unde subdit: Ostendit omnia regna mundi
& gloriam eorum. Sibi ostendit non quod visum Christi
ampliaret secundum Rabanum ut aliquis cognoscitur

sibi inclinaret, sed vanitate pompe humane quam ipse diligebat sibi exposuit. Volens sua suggestione Christum ad amorem eius trahere. Ideo dicit Christo hec verba: Hec omnia tibi dabo (q. d. faciam te regem) si cadens adoraveris me. In quo miranda est benignitas Christi. Diabolus pre superbia illi promittit dare terrena regna, qui prius fidelibus donat regna celestia. Unde non est passus Christus cum temptaret, videns eius superbiam, sed sine temptatione imponens dicit ei: Vade sathana. Sed Petro non dixit retro sathanas, dixit post, ut subaudiat sequere me. Et secundum aliam translationem invenitur: Vade retro. Sed benignius fecit Christo: Vade retro in remissione et recordare inquantum gloria conditus fuisti et inquantum miseriam cecidisti. Ista tu persuades ut adorem te, sed econtrario tu debes me adorare, quia scriptum est: Dominum deum tuum adorabis et illi soli servies. Scribitur hoc Deut. 6. Deuteronomius qui idem sonat quod secunda lex. Omnia testimonia Christus que dyabolo accepit ut sunt legis secunda [illegible], sicut [illegible]. Tunc dyabolus sic confusus (et expulsus) reliquit eum, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei, non propter necessitatem impotencie sed propter honorem et reverenciam excellencie eius et dignitatis, ut esset dictum. Quo ad hoc [illegible] sex dubia. Primum utrum propter solam temptationem avaricie dyabolus fuerit a Christo repellendus. Secundum utrum semper avaricia sit peccatum mortale. Tertium utrum in momento dyabolus potuerit ostendere omnia regna mundi. Quartum utrum dyabolus possit divicias dare cui placet. Quintum utrum dyabolus sponte et voluntarie reliquerit Christum. Sextum utrum angeli qui accesserunt ministraverunt Christo in corporali refectione. Ad primum quod dubium est, quia Crisostomus [illegible] dicit quod propter solam temptationem avaricie Christus dyabolum expulisset, primo propter ydolatriam ad quam ipsa avaricia inducit, secundo propter dei filiacionem quam avaricia hominem excludit. Ista super illo ad Ephe. V: omnis fornicator aut avarus quod est ydolorum servitus, dicit glossa quia nummus vel denarius est deus avari, et res quas deus vult indigentibus ministrari sibi usurpat et recondit. Inducit enim avaricia hominem

ad ydolatriam, quia ita credit ut avarus et cupidus diligit pecuniam vel divicias vel quascunque alia temporalem rem, loquendo de cupiditate qualiter ut ibi constituat suum finem sine dilatione, reverenciam quam debemus soli deo exhibere exhibet creature, quod pertinet ad peccatum ydolatrie. Et quia hoc est facere deo iniuriam, honorem et amorem deo debitum creature impendere, ideo propter solam hanc temptationem meruit dyabolus a Christo repelli. Unde dicit Crisostomus quod cum Christus sustinet a dyabolo passus est temptationes iniuriam dicente sibi: Si filius dei es mitte te deorsum, non est Christus turbatus nec dyabolum increpavit. Sed cum dei sibi usurpavit honorem dicens: Hec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me, exasperatus est et repulit eum dicens: Vade sathana, ut nos illius discamus exemplo magnanimiter quidem nostras iniurias sustinere, sed dei iniurias nec adusque auditum sufferre, quia propriam iniuriam patienter pati laudabile est, dei autem iniuriam dissimulare nimis est impium. Secundum sic ostenditur. Nam dyabolus primo temptavit Christum de eo quod dei filii et spirituales viri appetunt et desiderant, scilicet de vana gloria, ut quasi faciant aliqua ad ostentacionem hominum. Sed tercio perduxit temptationem ad illud quod non filiorum dei nec virorum spiritualium sed carnalium solum est, divicias et res temporales concupiscunt, usque adeo temptavit dei. Unde in primis duabus temptationibus dixit: Si filius dei es; sed in tercia solum dixit: Hec omnia tibi dabo si cadens adoraveris me, quia ista tercia non videtur spiritualibus qui sunt dei filii per adoptionem convenire non potest, sicut due prime. Propter istam quo statim fuit repellendus, quia Christus non solum erat dei filius per adoptionem sicut viri spirituales, sed et per naturam. Ad secundum est dicendum quod avaricia proprie sumpta dicit inordinatam concupiscentiam pecunie et diviciarum. Unde secundum Ysidorum avarus idem est quod eris avidus. Et ideo quis habet inordinatam concupiscentiam pecunie et diviciarum quantum ad ipsarum acquisitionem, quia tanta est aviditas quod res aliorum subripit ut possit pecuniam et divicias undique acquirere, sic avaricia est semper peccatum mortale, quia opponitur et contrariatur illi precepto: Non concupisces rem proximi tui, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia que illius sunt concupisces. Namque concupiscentia completa res aliorum opponitur directe iusticie et caritati.

Hoc dixit quia cultum soli deo debitum sibi usurpat dyabolus, quod est ydolatrie, ut in ydolis sibi hunc cultum exhibet.

Ille princeps demonum lucifer qui hominem temptavit.

2 ptinet ad rapina ul' furtu sed sicut rapi
na ul' furtu semp e petm mortale sic auari
na p homo pt quis hr inordinata cocu
piam pecunie 2 diuiciaru q'm adamum affe
tonem 2 tnc si tanta talis dilecto q' dilectoz
talm pferat deum 2 no dimittit face cot
dei pcepta cpfiffcatoe 2 receptoe pecunie et
diuiciaru quas ipse possidet 2 que sibi sunt
e petm mortale q' isto mo auaricia offert
deum caritati 2 tollit hoi vltimu finem
2 ipsu deum qui e vita aie Et si no no sit
tanta q' ho ppt talia agat cotra dei pcepta
nec eoz dilecto pferat dilecto dei tnc no
e petm mortale s3 veniale Tercia e dubiu
q' cu sit tripx visio s' aug' 12o sup Gen
intellectualis ymaginaria 2 corpalis vtru
velit q' mentalit' ul' intellectualit' dyab' oste
dit xpo qualit' regnet i mundo Aliqs regnat
p auariciam aliquos p luxoriam aliquos
p supbiam aliquos p alia vicia alios
p aliud ita q' noie regnoz mudi intellig'
sunt vicia 2 peccata quibus dyab' mundanos
homines regit 2 q' ostendit dr quod xpo
ostendit dyab' xpo p quem modu regnaret i
mundo dr sibi intellectualit' regna mudi
ondisse Theofilus no dicit q' ista ouisio
fuit ymaginaria q' i ipa fantasia xi fecit
dyab' apparere sensibilit' omnia regna mdi 2 glam
2 potestia ipius biso eciam ymaginaria vidit
quod sensibilit' no ipe ies s3 rez similitudines
2 ymagines s3 cris dicit q' ista visio ul' oste
sio fuit corpalis q'm ad ptes puaboles mdi
ita q' dyab' ostendit xpo no ut videns regna cum
2 castra 2 aurum 2 argentum ptclara s' ptes
pua bs in quibus vnumquodqz regnu ul' ci
uitas posita erat digito dyab' xpo demostra
bat vnumquodqz regnu honorem 2 dignitatem ostendi
bat 2 hec videt magis pbabile q' vtq' illa
temptaco corpalis erat visio corpalis esse
debebat Quarta e dubiu q' dyab' duo p
misit xpo primo regnum 2 principatum
2o glam eoz vt aurum 2 argentum 2 alias
diuicias que sunt gla regni 2 principatu
et in utroqz mentiebat q' regnu 2 pncipatu

no potest dare ul' glam eoz puta aurum 2
argentum conferre pt Nam in quolibet regimine
ul' principatu duo possumus considerare
primo ipam ptatem dominadi 2 ordinatoe eius
superioris ad inferiorem 2o ipius ptatis
acquisitoem 2 exercicoe Quantum ad primum
omne regnum 2 omnis principatus dat a deo
no a dyabolo q' ut dicit aplus ad Ro 13 omnis
ptas e a deo 2 que a deo sunt ordinata sunt
vn concludit ibi q' qui ptati resistit dei
mae ordinatoi resistit Sz q'm ad scdm
si acquisico 2 exercico regni principatus 2
ptatis e iniusta 2 fallax 2 tyrannice
vsurpata 2 q' ipa ptate iuste 2 licite acq
sita vtat' no abutat' sic e a deo Sed
verum e q' iniusta acqsico 2 exercico regni
principatus ul' vsurpaco ptatis 2 abusus
eius e a dyabolo s3 illud Osee viii Ipsi regnaverunt
qui vsurpat 2 abutit' dominio 2 ptate
Ipsi regnaverunt no p me principes extiterunt
2 no cognovi eos Similit' mendacia dixit
q' eoz glam aurum 2 argentum 2 alias diuicias
posset dare consideranda 2o q'm ad eoz sbam
2 naturam 2 sic dyab' no pt talia dare s3 deus
q' dictu sua bonitate sunt valde bona iuxta
illud Gen 1o vidit deus cuncta q' fecerat
2 erat valde bona Sed 2o q'm ad acquisitoem
2 vsum ipoz Et si quidam aliqui acqrunt
aurum argentum 2 diuicias alias iuste 2
licite 2 iusto titulo possideant ac iuste
s' dei pcepta vtant' eis a deo sunt q'
deus talia creauit ad vsum hoium 2 ad
sustentacoem nre eius Sz si aliqs iniuste
acquirunt p furtum rapina vsuram ul'
p ydolatriam pacta 2 conuentoes cu dyabo
faciendo 2 male 2 cotra dei pcepta dum
eis bn ul' male acquisitis vtant' tnc in
iusta acquisico 2 praua dispensaco no est
a deo s' a dyabolo Vn dicit Crisostomus sup hunc passum
q' illa que p iniquitatem sunt i mundo puta p
furtum aut p iuriam acquisitas diuicias
dyab' dat Ita q' dyab' quibus vult diui
cias dare no pt s3 illis qui volunt ab
ipo recipere p furtum p rapina p ydolatriam
2 alia petm dare potest Quinta

est dd[illegible] / per hanc dubitacionem Crisostomus determinat
super hunc locum dicens / quod romanus intelligi
potest quod dyabolus non voluntarie nec quasi
obediens precepto Christi recessit sed divinitas
eius et spiritus sanctus qui erat in eo expulsit
dyabolum et violenter expulit ipsum / Quod ut
dicit facit ad nimiam magnam consolacionem /
quia exinde intelligere possumus quod non tantum diu
dyabolus temptat homines quantum diu vult sed quantum diu
Christus ei permittit / Unde si paulisper permittit
quo temptare / tamen repellit eum statim propter
nimiam infirmitatem. Juxta illud apostoli / fide-
lis deus qui non permittit nos temptari
super illud quod potestis / sed faciet cum temp-
tacione proventum ut possitis sustinere. Qui igitur dyabolus
confusus fuit et verecundiam passus ex temp-
tacione Christi et invitus recessit / possumus in-
telligere quod quantumque minatur et verecundia pa-
ciatur per illos viros qui eos temptat et ipsi
non consenciunt ei / adhuc tanta est eius su-
perbia quod voluntarie non recedit ab eis / sed
per bonos angelos repellitur recedere propter ter-
mium [illegible] Vnde ne. ¶ Ad propterea est dd[illegible]
quod secundum Crisostomum sicut dictum non est / ecce angeli
descendentes ministrabant ei / sed accesserunt / quia
semper erat in terra ad ministerium Christi / sed tunc
quando dyabolus Christum temptare voluit propterea
duo angeli recesserunt / ut locus dyabolo
daretur adversus Christum temptandum / Vel forte
dyabolus videns bonos angelos circa eum ex ti-
more non appropinquavit ad Christum / Consequenter dicit
quod ministrabant ei angeli ad corporalem refeccionem
quando dyabolus recessit / quia dictum est quod post 40 dies et
noctes esuriit. Sed Crisostomus exponens dicit / quod
in quibus rebus angeli ministraverunt ei / scire
non possumus / utrum ad sanacionem infirmi-
tatum / an ad emendacionem animarum / ut ad fugacionem demo-
nium et malorum spirituum / que omnia vero per bonos
angelos facit / vel eis facientibus ipse facere
videtur. Qualitercumque tamen [illegible] intelligatur
istud ministerium / certum est hoc quod non minist-
rabant ei propter necessitatem impotencie eius / sed propter
honorem potestatis eius / unde non est dictum quod angeli
accesserunt ut adiuvarent eum / sed ut minist-
Cum autem Leccio quinta [illegible] Cum autem
audisset Ihesus / quod Johannes traditus
esset secessit in Galileam. Et relicta civita-
te nazareth venit et habitavit in civitate caphar-
naum maritima in finibus Zabulon et
neptalym / ut adimpleretur quod dictum est
per ysaiam prophetam / Terra zabulon et terra
neptalym via maris trans iordanem galilee
gencium / populus qui ambulabat in tenebris
vidit lucem magnam et sedentibus in regione
umbre mortis lux orta est eis. Exinde ce-
pit ihesus predicare et dicere / penitenciam agite appropin-
quabit enim regnum celorum. Exposita dyabolica Christi
temptacione prosequitur scriptura ut evangelista
eius ponit ipsius Christi [illegible] Johannis
absentacionem. Et quamvis inter temptacionem Christi et
carceracionem Johannis interposita sunt omnia que narrat
Johannes evangelista usque ad tercium capitulum / Omnia enim illa
que fecit Christus et Johannes narrat de eo quod Andreas
duxit petrum ad ihesum / et quod philippus nathanael
Christo / et de conversione aque in vinum / et de illa disputa-
cione [illegible] quam nicodemus proposuit Christo ista omnia
secundum Augustinum de consensu evangelistarum facta fuerunt
antequam Johannes poneretur in carcerem / supradicens tamen
statim post temptacionem Christi pretermissis illis que
Johannes posuit / ait quod cum audisset Ihesus quod
Johannes traditus esset / audivit enim hec a discipulis
Johannis / quod traditus erat et positus in carcerem
Traditus enim erat secundum hilarium a deo / quia in
sanctum virum nemo potest aliquid nisi tradiderit eum
deus. Secessit in galileam / secundum bedam / duplex
est galilea. Una in tribu neptalim vicina tyro
et illa dicitur galilea gencium. Alia in tribu zabulon
iuxta tyberiadem / et illa dicitur galilea iudeorum.
Et secundum Jeronimum una fuit Galilea divisa tempore
Salomonis / quia in una parte galilee dedit regi
tyri 20 oppida / et ista pars postmodum dicta est
galilea gencium / sicut patet 3 Regum 9. Reliqua
non dicta est galilea iudeorum. In ista igitur galilea
erat Capharnaum maritima / quia sita est iuxta
mare genesareth / in finibus zabulon / et
neptalym / quia partes illas isti duo filii Jacob habuerunt
a quibus postea sortita nomina terre regiones ille
habuerunt. Christus igitur audito / quod Johannes positus
esset in carcerem et quod iudei insidiarentur sibi
relicta sua civitate nazareth in qua fuerat
fuerat nutritus / secessit in galileam gencium /
ut passionem suam secundum hilarium debito tempori reservaret.

Traditus est de [illegible] quia iu-
deis consencientibus
in mortem eius traditus
est hodie. que cepit rep-
rehenderunt quod baptiza-
ret. cum non esset Christus.
nec propheta. Et ideo
dicit quod traditus est in captivitatem
est post evangelium. et
hoc fuit prima die mar.
post pascha. cum Ihesus
esset annorum 31. Tunc
secessit Ihesus a iudea
insidiantibus sibi pha-
riseis. quia maior Jo-
hanne fiebat. et quia
ementes et vendentes
de templo iam ceperat
eicere ut patet Johannis 2°.

in mari vicina

2 ut nobis fugiendi periculum daret exemplum. Veniens
ergo habitavit in civitate Capharnaum maritima
que iuxta mare posita in finibus Zabulon et
Neptalim, in qua tam iudei quam gentiles pos-
sent ad eius predicacionem convenire. Et sic ut ad-
impleretur quod dictum est per ysaiam prophetam, 9 capitulo:
Terra Zabulon et terra Neptalim, via maris
trans Iordanem Galilee gencium. Ac si diceret: illa
terra que venit in sortem illarum duarum
tribuum Zabulon et Neptalim erat via maris,
quia posita iuxta mare vel stagnum quod erat trans
Iordanem, que quidem terra erat Galilee gencium.
Et tunc Christus predicavit populus qui ambulabat in te-
nebris ignorancie legis et prophetarum, sicut populus
gencium gentilis, vidit lucem non parvam sed mag-
nam, scilicet illam que illuminat omnem hominem venientem
in mundum, et sedentibus in regione umbre mortis
lux orta est eis. Et dicitur est secundum Iohannem mortem et
umbra mortis, quia mors ipsa est illorum qui cum
operibus mortuis ad inferos descendunt, sed
in umbra mortis stant qui dum in hac vita
peccant, tamen augustinus monentur, tamen consulti possunt
ad penitentiam. Ex quo tunc conveniebat ut Christus predi-
caret postquam suum temptatorem vicerat et postquam
suus precursor in carcerem positus fuerat. Ideo
subdit evangelista quod exinde cepit Ihesus predicare
et dicere: penitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum,
non regnum terrenum sicut terra Chananei, Je-
busei et Pherezei, quam antea promittebat iudeis:
Si volueritis et audieritis me bona terre come-
detis, sicut habetur ysaias primo. Sed Christus regnum celorum et
Dei. ... Predicabat de qua scriptum est ... porcio
tuam illam predicabat ... vivencium. Sed hic possunt ex
mea in terra viventium. Sed hic possunt ex
septem dubitaciones. Prima utrum post incarceracionem
Iohannis Christus debuerit Iudeam relinquere.
Secunda utrum statim incarcerato Iohanne Christus debuit
predicare. Tercia utrum sua predicacione debuit inci-
pere a penitentia. Quarta utrum debuit predicare simul
iudeis et gentilibus. Quinta utrum debuit predicare
verbo vel scripto. Sexta utrum debuit predicare
publice vel occulte. Septima utrum fecerit aliquos
libros in quibus suam doctrinam tradiderit.
Ad primam est dicendum quod Christus tres causas tangit
propter quas conveniebat ut Christus Iudeam re-
linqueret post incarceracionem Iohannis. Prima est ut inviditam
eam invidiam vitaret. Ante enim quam Iohannes
in carcerem poneretur, Christus in Ierusalem ad

templum domini venerat et inde eiecerat ven-
dentes oves et boves et columbas, ex quo
iam iudei erant contra Christum indignati
et concitati ita ut ipsi non crederent se eis sicut ...
eorum emulacionem contra se, sicut scribitur Iohannes
2o. Et quia nondum pati dignabatur, sed suam pas-
sionem oportuno tempore reservabat, audito quod
Iohannes positus esset in carcerem, ne sibi fieret
de eo, recessit de Iudea volens iudeorum in-
vidiam mitigare et periculum mortis vitare.
Nam sibi consilio est adiutorium non prestare seipsum
in periculum sed incedentem non stare voluit. ... est
in periculum sed incedentem non stare voluit.
Sine peccato enim potest homo se ipsum periculo non
exponere, sed postquam expositus est, debet vi-
riliter stare, in ... consi-
lente vel pinitente viriliter debet stare in co-
fessione veritatis et iusticie. Secunda est ut prophe-
tie veritas impleretur. Nam secundum tempore predicacio-
nis ista impleretur. Nam statim Iohanne incarcera-
to, Christus, quod fuit statim Iohanne incarcera-
to, sic a Zabulon et terra Neptali alle-
viata est ab onere peccatorum sicut postmodum via
maris, id est illa eadem patria que iuxta mare erat
situata, aggravata est peccato infidelitatis, propter enim
et miracula ibi facta per Christum que nullus pri-
mus homo facere potuisset, ipsi credere nolu-
erunt. Tertio ut suos discipulos magistros
orbis terre artem piscandi doceret, ita enim
vocavit eos ad suam noticiam et simili-
ter ad officium apostolatus et pre-
dicacionis. Et quia tempus imminebat predica-
cionis, et suis discipulis posito Iohanne in
carcere et cessante predicatore eius commu-
nicare, et tunc illuc accederet. Ad secundum est dicendum
sicut quod tunc ... Crisostomus quod Christus predicare
non debebat donec Iohannes in carcere poneretur.
Primo quod predicacio Iohannis inutilis non red-
deretur. Secundo ut multitudo fidelium non sci-
deretur, nam si predicante Iohanne Christus pre-
dicasset, vilem reddidisset Iohannem
et inveniretur predicacio Iohannis esse superflua
per comparacionem ad doctrinam Christi, sicut si unus
tempore sol cum lucifero oriatur, lumen et gratiam
luciferi celat. Ex quo habemus exemplum
quod nullus inferioris persone contempnere
debet sermonem, propter quod dicit apostolus
1 Corinthios 14: Si cum sedenti revelatum fuerit,
prior taceat. Secundo probat hoc quia si Io-
hanne predicante Christus predicasset
aliqui adhesissent Iohanni et aliqui

Ista Capharnaum fuit civitas sale-
mis ... in qua conve-
niebat Christus inveniens
predicaturus ... incipere.
Licet autem in Nazareth
annunciatus, conceptus
et educatus sit, tamen
ibi predicare non incepit,
quia non quaerit ... metro-
pol. Galilee, nec con-
veniebat tempore pre-
dicacionis nisi in loco
solemni et publico et
talis fuit Capharna-
um, in qua

Psalmus ... parabolam

xpo 2 fuisset diuisa multo fidelium. propt
quod 2 ut Crisost. dicit Johes nullu fecit
signum qrs p miracula que faciebat xpc
oms trahent ad ipm Jeronimus in po. com
mistica qre Johne incarcerato xc p dicare
p cepit q2 desinete lege cum Johes typu
gerebat statim orta e pdicatio eua. ¶ Ad 3m
est di q exparte xpi et exparte iudeoru 2 exparte
precursoris placuit Crisost. congruu fuisse q2 xps
sua predicatoe3 a prima inchoaret. Exparte xpi
quid q2 auditores nondu de xpo decente
opinione 2 noticia habebant. Vn nichil de se
ipso in principio pdicauit n aliq oneroso
ul comminatorium sicuti dixit securim ad
radice arboris positam 2 sobolem vipera
rum appellabat sz solu in pn° benigne proposuit
primam petoru cu pmissione regni celestis
Exparte no iudeoru q2 illa erant i pn° p xpm
pdicanda quibus oes indigebant sz hec erat pnia
Vn Crisost. dicit q tunc i pn° no pdicauit qua
oms cognoscebant sz pniam q oms indi
gebant propter qd nullus poterat dicere nos
ee bonus 2 no possumus q2 sola pnia correctio
e bolumtat. Exparte no Johis q2 in de xc pdi
care debebat in apte vn Johes precursor eius
sua pdicatoe3 inchoauerat ut sua doctrina nd
no videtur occultare sz mag confirmare
2 testio eius verum ee demostrare 2 illu ee
tn ipse erat propheta sicut enim dictu erat
de Johe propheta altissimi vocaberis sc de xpo
hic erit magnus 2 filius altissimi vocabitur
¶ Ad 4m e dicendum q sz Rabanum iox p° pdi
cauit i Ciuitate Capharnau q erat ciui
tas situata iux mare galilee gentium i co
finibus zabulon. metaph. istius sua pdicato eet co
uenientes iudeis 2 gentilibus. vn videtur eo q
q ipse pdicauit iudeis 2 gentilibus. Dicamus
ergo q ta pdicato xpi q aploru eius pmo
debuit ee facta iudeis q2 pmissio pmo
facta fuit patribus iudeoru. vn ad conden
q pmissio facta eis copleta erat pmo si
eis manifestare debuit 2 hanc racione tangit
aplus ad Ro xv. dico xpm ministru fuisse
circuncisionis i. pdicatorem 2 aplm iudeoru
quibus data erat circucisio 2 hoc ad confirmanda
pmissiones patru. 2 quia eis pmo fuit
data lex, cognitio 2 cultus unius dei
pmo fuit in ppls iudeoru quorum tn apli

expulsi a iudeis, conuersi sunt ad conuersioe3
2 pdicatoe3 gentiu iuxta illud qd paulus
dixit act 13 Vobis oportebat primu pdicari
vbu dei sz qm repulistis illud 2 indignos vos
iudicastis eterne vite. ecce conuertim ad gen
tes. sic xpus p° pdicauit iudeis ut diuulga
ret vos exhit q suus precursor positus erat
i carcere p herodem qm iam circucisione
iudeoru acceperat. tunc tulit se ad locu gentiu
ut simul pdicaret gentilibus 2 iudeis vn
dicit Crisost. super hunc passum q attendere
debemus qualiter xpus pulchre accepit causam
a iudeis abiturus ad gentes. q2 cu ipse q p
cursore suu i vincula immiserunt, compellit
ipm transferre se ad galileam gentium ¶ Ad
quintam e dicendum q si quis docet doctrina3
aliq in occulto triplr contingit. p° exparte
in nidio docetis q2 wlt alios excellere, 2
nullu wlt doctrinam sua comunicare. Sc° exparte
pte doctrine q2 forte illa doctrina contineret
aliqua 2 indecencia sicut doctrina hereticoru
ul aliqua prohibita sicut doctrina nigromanti
carum 3° exparte ordis 2 modi docendi
q2 non omnibus omnia manifestat indiffe
renter sz p magis capaces aliis inferioribus
ordinat esse proponenda. Primus modus docendi
in occulto non conueniebat xpo qui est dei
virtus et dei sapientia Sed vt dicitur Sapie .7. quia sine
fictione didici et sine inuidia comunico et honesta
tem illius non abscondo. Eapropter et methaphysice
dicit deuendenda esse si alius dixit sapientiam
poeticam dicebat qd deus inuidia possit
nobis sua doctrina comunicare nollebat ergo non
modus se. 2° no conueniebat q2 sua doctrina
n indecencia nec falsa nec prohibita continebit
vn Jo. 18 cu pilatus quereret ab eo de doctri
na eius Rndit ego palam locutus sum
mundo et in occulto locutus sum nichil.
3° modo aliqua parabolice locutus est ppli q
apls exponebat q2 p eos sua doctrina ad
alios erat deriuanda vn dixit eis luce
8 Vobis datum est nosse misterium regni
dei ceteris aut in parabolis ¶ Ad 6m est di
q hanc dubitacionem mouet aug. i p° libro
de consensu euangelistarum ex psona gentilium
quorunda et paganorum qm cu xpm no
auderent culpare ul blasphemare creden
tes eu fuisse sapientissimum hoiem et si eius
doctrina in scriptam inuenisset pcium fuisset

eam vere presse/ sed quare eius discipuli eius
dicta et facta conscripserunt qui modo dicta [?]
semper plus tribuunt magistro suo quam debeat
plura scripserunt de eo quam debuerit/ puta quod
esset deus et unigenitus filius dei et verbum
patris et eiusdem nature cum patre et ipse alius et multa
alia que christo non conveniunt. Illa quod fuit christus
sapientissimus homo credere illi gentiles vo
luerunt/ sed quod fuerit deus credere nole
bant. ¶ Ad hoc quod videtur Augustinus/ quod docere verbo
et solo verbo cordibus auditorum doctrinam
imprimere longe dignius et excellentius est
quam docere scripto/ quod probat per doctores eorum
videlicet ipsorum gentilium nec non nunc ut aut nullum
in contemplativa virtute et scientia speculativa nul
lum doctorem habuit grecia clariorem pitagora/
et in morali scientia que mores informat nullum
melius habuit excellentiorem socrate
qui testimonio appollinis dei ipsorum prenunciatu[s]
ipsi grecia non tacet. duo isti tamen doctores
nec de scripturis nec de aliis rebus aliquid
scripto docuerunt sed solo verbo/ Cum igitur solu[m]
eius discipuli rationabiliter gentiles greca
credunt illos doctores fuisse tales quales
eorum discipuli narrant/ et vana fuisse affir
mant que illi verbo docuerunt scripto eorum sed
eorum discipulorum multo magis credere debet
quod christus verbo docuit et suis discipulis
mandavit verbo et scripto esse docenda.
Convenientius igitur fuit quod verbo christi cordibus au
ditorum ipsamet eius doctrina et postmodum
apostolis et aliis verbo et scripto docenda re
linqueret/ unde infra ca[pitulo] vii[o] scribitur quod lo
quebatur sicut potestatem habens et non sicut scri
be et pharisei. docebant enim pharisei legem scriptam
atramento et lege in lapideis tabulis. christus
vero solo verbo suo scribebat suam doctrinam
in cordibus carnalibus sicut dominus legis et po
testatem habens ¶ Ad argumentum est dicendum quod eo
demo dubitationem istam movet Augustinus
in libro supradicto quod aliqui libri dicunt se
habere quos christum scripsisse existimant/ dicunt
continere aliquas artes illas magicas quibus
eum putant illa fecisse miracula quorum fama
ubique percrebuit et post dicit libros quos

christum scripsisse dicunt asserunt ad petrum
et paulum tamquam epistolari titulo prenotatos
[?] autem Augustinus replicat multipliciter/ primo
quidem/ quia si isti libros illos habent quos
christum scripsisse fatentur quare dant eos nobis
quia utilissimum et salubrium sit. Secundo
christus fecit eos quem hominem sapientissimum
fuisse ipsi dicunt. sapiens enim non nisi
bonos libros et utiles facit. Si autem
mali libri sunt et continent illa illicita
que non solum disciplina christiana sed etiam
ipsa reipublice administratione iure condem
nat sapiens/ non fuit christus qui scripsit eos
Tertio quia si isti tales libros christi se legisse
affirmant/ quare ipsi non faciunt talia mira
talia qualia illum de libris illis fecisse
inveniunt/ ¶ Quarto quia si aliquis nomine no
minis christi libros illos sub nominibus
suorum apostolorum scripserunt cur non nisi di
vino iudicio et consensu quia planum est quod
toto illo tempore quo christus cum suis disci
pulis vixit in carne mortali/ non di
cit paulus eius discipulus/ ut titulo eorum
libros illos prenotare potuissent/ ¶ Quinto quia
querendum est a talibus dicentibus libris illis
magicis artibus consecratum christum miracula
fecisse utrum magicis artibus tot et tantas
prophetias divino spiritu antequam in terra nasceretur
potuit implere/ qui de illo talia futura
locuta sunt qualia iam per ipsa in eventu
legimus et que nunc ubique videmus. Non
enim potest dici quod magus fuit antequam natus cum
appropinquando venturo gens una hebrea de
putata est/ lectio vi

Lectio sexta

Ambulans autem iuxta mare gal
ilee vidit duos fratres. Symonem
qui vocatur petrus, et andream fratrem eius.
mittentes retia in mare. Erant enim piscatores
Et ait illis. Venite post me, faciam vos
piscatores hominum. At illi continuo relictis
rethibus secuti sunt eum. Et procedens inde
vidit alios duos fratres Jacobum zebedei
et Johannem fratrem eius in navi cum zebedeo

patre eorum reficientes retia sua. Et
vocavit eos. Illi autem statim relictis
retibus et patre secuti sunt eum. Postquam
euangelista posuit contradictionem Iohannis ad
absentationem Christi propter ista ut supra dice
batur imponit apostolorum vocationem et iste
fit tempore mense secundum crisostomum. Nam statim po
sito Iohanne in carcere Christus predicare incepit
et ideo statim vidit apostolos cum quo aliquid
faciat vel dicat ut non eos lateat, non boni
non opus eius quibus postmodum fiducialiter
possent dicere: non possumus que audivimus
et vidimus non loqui. Et ideo ait: circumta
quod ambulans iuxta mare galilee, id est quod
tiberiadis et stagnum Genesareth, id est la
cus salinarum. Ambulans ergo ihesus magister
vidit duos fratres non tam corporaliter quam
spiritualiter ad corda eorum respiciens, ut hec
amicos diceret. Symonem qui vocatur petrus et
Andream fratrem eius. Iam enim Christus in
posuerat illi illud nomen quod petrus vocaretur.
Iohannes primo capitulo dicit quod Andreas duxit petrum ad ihesum
quo viso ait: tu vocaberis cephas, quod
interpretatur petrus. Vidit ergo istos duos mit
tentes retia in mare. quod quidem eorum
officio congruebat secundum crisostomum quia dicitur: circumta
quod erant piscatores. Et vocavit eos et ait illis: venite
post me, non tamen pedibus quam affectu et imi
tatione. Ergo faciam vos fieri piscatores hominum, id est doctores et ma
gistros ut cum rethe verbi dei comprehenda
tis homines de mundo tempestuoso et
periculoso, ubi homines non ambulant sed fe
runtur quia diversi delectatione compellit eos
in malo ubi homines alterutrum se come
dunt sicut pisces maiores minores devo
rant ut translati vivant in terra [illegible]
corporis Christi facti. Sic exposuit crisostomus et
secundum gregorium. Isti adhuc Christum nulla miracula
facere viderant nichil ab eo de premio eterne
retributionis audierant et tamen ad unum eius
preceptum hoc quod possidere videbatur oblivi
sunt. Unde subditur: quod illi continuo relictis re
tibus secuti sunt eum. Non quidem isti duo discipuli secuti
sunt Christum doctorem cupientes honorem sed
operis lucrum quia sciebant quod preciosa est anima

(Margin: salvator quia omnia opera sua ordinavit propter nostram salutem. ambulat ut discipulos ambulare doceret.)
(Margin: recto ei exemplarius et interne prospexit intus playas adexit)
(Margin: possent)
(Margin: ad piscandum)
(Margin: piscatores eligit quia erant futuri dignitatis gratia sui artis cum opere comparantes.)
(Margin: membra)

hominis et quod deo grata salus animi et grata est
merces. Ideo tute promissioni crediderunt
et per sermones quibus ipsi capti sunt credide
runt se alios posse piscari. In vocatione ergo
istorum duorum secundum glossam datur exemplum illis qui desiderium
et temporalia bona deserunt propter Christi amorem et ideo
statim subditur exemplum illorum qui et affectiones
carnales propter deum postponunt dicens: Et proce
dens inde vidit alios duos fratres Jacobum
Zebedei et Iohannem fratrem eius in navi cum Ze
bedeo patre eorum reficientes (reparantes) retia sua. quod
erat magne paupertatis indicium secundum crisostomum. Re
tia enim reficiebant quia nova unde emo
rent non habebant et quod ad maiorem pie
tatem pertinet in tanta paupertate patri suo
succurrebat ut secum eum baiularet in navi
ut ille istos adiuvaret in opere sed ut iste
illum consolaretur sua presentia. Et vocavit eos
sic dilectione concordes et artificio pares fra
ternitate professione coniunctos. Nichil tamen eis primus
sicut parentibus quia obedientia parentum preponatur
eis vitam. Et qui nulla audierat de Christo
tamen suadentes et consanguinitate coniuncti secundum
crisostomum. Ideo subditur quod illi statim relictis retibus
et patre secuti sunt eum. ¶ Sed hic primo
sunt vii dubitationes. ¶ Prima utrum de solo de
genere hebreorum apostoli fuerunt eligendi ¶ 2a
de arte piscatoria eligendi fuerunt magis
quam de alia ¶ 3a utrum consanguinei Christi inter se
fuerunt eligendi ¶ 4a utrum nobiles et divi
tes sunt a Christo electi ¶ 5a utrum sequentibus
Christum sunt omnia temporalia relinquenda ¶ 6a
propter sequi Christum et introitum religionis
sit pater relinquendus in necessitate ¶ 7a utrum
de electione apostolorum sit concordia inter euangelistas
¶ Ad primam est dicendum quod habent que determinat
Augustinus primo libro de consensu euangelistarum ubi ait
quod gens tamen est deputata Christo ad prophetandum
illa que de Christo ventura erant et predicandum ea
que iam de ipso facta erant. Non quidem quod etiam
quod euangelium per Sibillas et vates ipsorum
gentilium multa de ipso Christo sunt dicta et
multa in libris eorum leguntur que pro nostra
christiana religione testimonium dicunt

(Margin: filium)
(Margin: In quo docuerunt nos quod nemo potest terrena possidere et postea ad celestia pergere vel pervenire.)

q astus angelus vel ab ipsis prophetis iudeorum
audire potuerunt / sic et ipsum xpistum in carne
presentem demonia coacta sunt confiteri / tum
quia illius gentis habrahe xpisto et prophetadum
et predicandum deputate erant / tum deus ve
rus qui fecit celum et terram et omnia que in
eis / quo offenso sepe suis hostibus subde
batur mito dagente illa prophetas et apostolos habere
voluit / quia eciam magnum beneficium fuit quod
deus presentit ecclesie sue ubique per eas diffuse
ut gens iudea que inimica xpisti nominis
remanebat / ubique iam dispersa et debella
ta / ne illa que de xpisto prophetas et apostolos d.
dicta sunt ficte a nobis putarentur esse composita
codices prophetarum et apostolorum degemite eorum
ubique preferret et sic fiet ut gens inimica
fidei nostre esset testis veritatis nostre ¶ Aliud est
dicendum quod eodem scolastica historia ponit assignat con
gruum fuisse apostolos de arte piscatoria vo
catos fuisse magis quam de alia / sed propter ipsius
artis vilitate et paupertate ¶ dicit namque Augustinus
quia ideo deus non elegit reges aut senatores
oratores aut philosophos ad apostolatum sed elegit indoctos
et pauperes piscatores / quia si doctores vel ora
tores elegisset / forsitan quilibet eorum diceret / ideo se
electum quia doctrina sua eligi meruit / propter quod
valores dominus ut superborum frangeret cervices / non quesivit
per oratorem piscatorem / sed per piscatorem lucratus
est imperatorem ¶ 2° eorumpus congruitate dicit
namque Crisostomus super hunc passum / quod cogitare dominus ut per
loca piscatoria iussit piscatores piscantium /
qui piscatores futuri dignitatis gratiam ope
sui artificii prophetabant / quia sicut qui recia
iactat in aqua nescit quos pisces comprehen
surus sit / sic et doctor qui divini sermonis
recia iactat super populum nescit qui sint ac
cessuri ad deum sed quoscumque deus excitaverit
illi adherent eius doctrine ¶ 3° propter illius ar
tis aptitudinem ad innocentiam ¶ Ait namque Gregorius quod Petrus
tus post conversionem ad piscationem rediit
et non Matheus ad theloneum ¶ Et solvit
quod ideo fuit / quia negocium quod ante conversionem sine
peccato exercitum fuit / post conversionem repetere culpa
non fuit / et subdit / quod aliud est piscatorum
victum querere / et aliud est thelonei lucris
pecunias agere ¶ Sunt enim plura negocia que sine peccato

vix aut numquam possunt exerceri ¶ De discre
tione scribit quod hinc peccant episcopi et prelati bo
na ecclesiastica histrionibus et venatoribus dispen
sando / quia ut ibi subditur auctore Ieronimo Esau
dispensator venator fuit / et peccator fuit /
et penitus numquam legimus in scripturis sanctis
sanctum aliquem venatorem fuisse / piscatores na
que legimus sanctos / venatores autem non ¶ Aliud
5m est dicendum / quod consanguinitas non debet esse
causa principalis vocandi aliquem ad dig
nitatem et honorem vel beneficium ecclesiasticum
quia ecclesiasticum beneficium conferendum est principaliter
propter officium / ut aliquis sit sancte vite et suffi
cientis doctrine / quibus duobus exemplo bene
ficium ecclesiasticum administrare ad laudem
dei et salutem subditorum valeat ¶ Sed si
sit causa annexa et coniuncta huic principali
cause cum gratia non destruit naturam sed magis
eam perficiat et firmet / licitum est consan
guineos ad ecclesiastica beneficia vocare / ymo
supposita equali ydoneitate et vita et
scientia magis et eciam beneficium conferendum est
consanguineo quam non consanguineo / et xpistus
cui nota erant corda munda et opera bo
norum istorum iiii apostolorum quos vocavit propter
consanguinitatem qua sibi et inter se astricti
erant non dimisit eos ad apostolatum vo
care / sed eciam eos vocavit propter quod Crisostomus
dicit super hunc passum / quod xpistus super cari
tatem fraternitatis fundamenta ecclesie posuit
ut ex radicibus caritatis exuberans / quasi
humor ascendit in ramis / et hoc vi
cit supernalem caritatem ut non solum
per gratiam sed eciam per naturam ipsa caritas fir
mior haberetur / sic namque deus fecit in veteri
testamento super Moysen et Aaron fratres
ponens edificationis initium / sed quia hunc
dancior est gratia novi testamenti quam
veteris ideo primum populum edificavit super
unam fraternitatem secundum non populum super
duas fraternitates Petri et Andree
Jacobi et Johannis ¶ Ad 6um est dicendum quod secundum
Augustinum libro de consensu evangelistarum quo
ordine vocati sunt apostoli omnibus evangelistarum
narrationibus non apparet quia nec ipsa vocatio

omnium commemorata est sed solum Philippi, Petri et Andree et filiorum Zebedei et Mathei publicani qui et Levi dicebatur. Singulariter tamen et primus et solus nomen a Christo Petrus accepit. Filios enim Zebedei ambos appellavit scilicet filios tonitrui. Qualiter nominabantur et quo ordine alii vocati sunt et nominati non est manifestatum. Discipulos autem ut dicit Augustinus non solum illos xii et illos hoc nomine sed omnes in eum credentes qui eius magisterio erudiebantur appellamus. Binos tamen elegit, binos et mittit ad predicandum propter duo precepta caritatis, propter duplicem operacionis sanitatem, propter commendandam fraterne societatis, et propter testimonium veritatis, quia in ore duorum vel trium stat omne verbum. ¶ Adv^ta e dubium, quia si Crisostomus super hunc textum scilicet illi relictis retibus secuti sunt eum, tria docent relinquere sequentes Christum: primo actiones carnales que per retia piscacionum significantur; 2° facultates mundiales que intelliguntur per navem; 3° parentes temporales qui intelliguntur per patrem. Ita quod apostoli reliquerunt retia ut non piscentur [illegible] tirenam sed homines adducere. Reliquerunt navim ut fiant ecclesiastice navis gubernatores, et reliquerunt temporalem patrem ut spirituales patres omnium fierent. Et isto tractu forte venientes ad religionem Christiana exspoliat peccatoribus bonis temporalibus. Unde ut dicitur Actuum 4° in primitiva ecclesia qui erant possessores agrorum et domorum vendentes ponebant precia ad pedes apostolorum. Et intelligi de illis qui noviter ad religionem Christianam veniebant. ¶ Adv^ta e dubium quod hic si non est religionem ingressus et professus et casus instat in quo tenetur patri subvenire, quia cum sit preceptum affirmativum non obligat ad semper, et pater non potest subvenire et non instet necessitas maior puta sue persone, puta quod ipse remanere non potest sine periculo corporis et anime, vel propter necessitatem matris ecclesie, puta quod mater ecclesia que est mater patris et matris omnium eius adiutorio et consilio indigeret, quibus necessitatibus tunc casus occurrente quod peccatum subvencioni huius omnibus concurrentibus predicto dicendum esse quod tenetur subvenire patris necessitati et non intrare religionem,

quia cum ipse deus mandatum fecit de honore parentum et subvencione, et consilium dedit de perfectione evangelica relictis omnibus, vel de introitu religionis, consilium eius non contrarium est eius precepto in casibus supradictis in quibus hoc precepto stringitur ad subveniendum parentibus, consilium de religionis ingressu non habet locum. Si postquam hic religionem ingressus est et professus, quia mortuus est iam mundo non obligatur amplius ad curam impendendam parentibus, factus impotens per mortem spiritualem, sicut et impotens fuisset factus ad talem curam impendendam per mortem corporalem. Ideo dicunt alii quod non peccat nec contra dei preceptum facit religiosus professus remanens in religione parentum cura pretermissa. Alii non dicunt quod licet professus in religione sit mortuus mundo negociorum implicacione, non tamen preceptorum absolucione. Ideo habita licencia superioris tenetur subvenire. ¶ Adv^ti e dubium quia si Augustinus secundo libro de consensu evangelistarum de vocacione apostolorum videtur esse discordia inter evangelistas in tempore et loco. Nam Matheus dicit vocatos fuisse apostolos postquam Iohannes positus fuit in carcerem, Iohannes non ait quod nondum Iohannes positus fuerat in carcerem quando vocati sunt. Similiter de loco, quia alter dicit Christum vocasse apostolos ambulans iuxta mare Galilee, sed Iohannes dicit quod iuxta Iordanem vocavit eos. Ad quod respondet Augustinus dicens quod post baptismum iuit in Galileam et primum adventum Iohannes ponit et Matheus narrat secundum et primum tacet. Unde dicit Augustinus quod apostoli ter vocati sunt a Christo. Primo [illegible] et invitati ad nuptias, que in conspectu eorum mutavit aquam in vinum. Tunc enim soli nominati sunt eius discipuli vel [illegible], sed non adheserunt sibi ut postea fecerunt, nec tunc erant discipuli vel apostoli sed futuri apostoli vel discipuli, modo quo dicimus apostolum Paulum fuisse natum Tharso Cilicie, non quod tunc erat apostolus quando ibi natus fuit sed erat futurus apostolus. ¶ Secundo vocati sunt ad piscatorem, de qua piscatione loquitur Lucas quando ex precepto Christi rethe miserunt in mare et tamen non valebant illud trahere pre multitudine piscium, sed adhuc non adheserunt [illegible]. Tercio et ultimo vocati sunt inseparabiliter totaliter ad predicacionem, et de ista vocatione facit mencionem Matheus. Nam post istam vocacionem

apli xpm familiari cohitacoe et conversacoe
no dimiserunt / Lectio septima

Et circuibat ihus totam galileam
docens in synagogis eorum et predicans
ewangelium regni et sanans omnem languorem
et infirmitatem omnem in populo / Et abiit opi
nio eius in totam syriam et obtulerunt ei
omnes male habentes variis languoribus et
tormentis comprehensos et qui demonia habebant
et lunaticos et paraliticos et curavit eos /
Et secute sunt eum turbe multe de gali
lea et decapoli et de iherusalem et de
iudea trans iordanem / Post vocationem apostolorum vo
cationem subiungit evangelista predicationem ut si diceret
evangelista postponit inferiora et premissa
compassione / Nam sicut dicit Crisostomus communis rex
pugnaturus contra adversarium primo congregat
exercitum et sic vadit ad pugnam / Ita et
dominus noster contra diabolum pugnaturus primo congre
gavit apostolos et sic cepit evangelium predicare / Dicit
autem evangelista ~~circuibat~~ quod circuibat ihus / voca
tis scilicet apostolis / totam galileam / Secundum vero remi
gium per totam istam seriem litterae doctorum
et predicatorum vita instituit nam ut sit pigri
sed solliciti docentur per hoc quod dicitur circuibat gra
viter constantes / ut autem non sint acceptores
personarum docentur per hoc quod subiungitur totam
galileam / ut autem vanum non discurrant do
centur per hoc quod subditur docens / ut autem non
paucis sed multis prodesse studeat / monetur per hoc
quod sequitur in synagogis / ut autem non errores
et fabulas sed salutaria predicet docentur per hoc
quod annectitur predicans ewangelium regni / Di
fert vero secundum Crisostomum inter docere et predicare /
quia docere sunt respectu eorum que ad quem non nature
inclinat ut quod tibi fieri non vis ne feceris
aliis / ~~quod~~ penalem et carnalitatibus
inferioralis sua mobilitatione deducta obe
diunt / Unde necessaria est exortatio doctoris
Sed predicare sunt vero eorum que supra naturam sunt
ut mortuorum resurrectio / et electorum premiacio
Ut autem sua doctrina doctores virtutibus et
moribus commendare studeant / docentur per hoc
quod additur sanans omnem languorem et
omnem infirmitatem in populo sed ut testimonium
bonum ab hiis qui foris sunt / monetur per hoc
quod proponit / Et abiit opinio eius per totam
syriam / Et ut non solum unum sed copiositatem
signorum fecit / verba comprehendat
evangelista subdit / obtulerunt ei omnes male habentes
variis languoribus et tormentis comprehen
sos / et qui demonia habebant / et lunaticos
et paraliticos / et curavit eos / Et quia non omnes
qui xpm sequebantur conteebant / subdit
evangelista quod secute sunt eum turbe multe de
omnibus locis circumiacentibus / Nam secundum Ra
banum / turbe xpm sequentes quadripartite
erant / quia aliqui sequebantur eum propter cele
ste magisterium / ut discipuli / alii propter cura
tionem infirmitatum / alii sola fama et curiosi
tate volentes experiri quod dicebatur an
verum esset / Alii propter invidiam volentes eum
in aliquo capere et accusare / Ratio vero est
secundum Crisostomum / quia semper ubicumque inscripta suevit
legem esse ficta legem introductoris deus
signa facere consuevit / pignora sue virtutis
tribuens legi / Hoc suscepturis / nam fac
turus hominem mundum creavit / et tunc illi legem
in paradiso posuit / et cum Noe legem latu
rus magna signa ondit / Filiis iudeis legem
laturus prodigia ondit / et tunc legem dedit
Ita et hic / ~~cum in monte ascendit~~ sublime
et illam legem introducturus et reforma
turus miraculorum demonstracione confirmat que
dicuntur / Sed hic possunt esse x questiones / Prima utrum
demones possunt facere homines lunaticos / Secunda
utrum demones possint facere homines arrep
ticios / Tercia utrum demones possint facere ho
mines maleficos / Quarta utrum demones pos
sint malas cogitaciones immittere / Quinta utrum
possint hominum cogitaciones cognoscere / Sexta
utrum hominum cogitaciones inflamare / Septima
utrum possint vere facere creaturas sive veru de
fictorum animus apperere / Ad primum est
dicendum quod demones possunt homines vexare
et eorum fantasia et virtute ymaginativa
multipliciter illudere et perturbare / Secundum vero Au
gustinum demones non possunt anime illabi / cor
pori tamen illabuntur / et quia subtilitate nature
revoluciones solis et lune et aliarum stel
larum longe melius cognoscunt quam quicumque
astrologi propter experientiam longi temporis
quoniam in revolucione lune magis perturbat
et vexat homines quam alio tempore / dicuntur
illos homines lunaticos facere / Unde dicit

et de

In quo ondit eius sol
licitudo / unde Rabanus
Ex suo salvator do
ctores et predicatores in
struit quam solliciti
quam studiosi quam be
nigni esse debeat
qui verbi vite aliis
ministrant.

regni / id est evangelium quod do
cet venire ad regnum
non errores non fabulas
non scurilia non inutilia
non levia.

A et hinc quod prespero
omnes bona esse
intelligunt de
quibus necesse est doctorum
non tantum propter manifestacionem
quantum
propter experientiam
cordibus.

habeant

In quo innuebat xpus quod ad famam quia non
solum in iudea sed eciam in vicinis provinciis opinionis
abiit copiose propter crebra miracula / propter quod Rex
Abagarus qui regnabat iuxta Eufraten flumen
magnum scripsit salvatori epistolam rogans eum ut
ad se venire dignaretur ut habetur in ecclesiastica
historia / Est autem Siria omnis regio ab Eufrate
usque ad mare magnum a capadocia usque ad
egiptum /

Jonius quod lunatici dicuntur a luna quia secundum mensibus et temporibus crescat et decrescat tempore paciuntur quia demones observantes lunaria tempora arripiunt et faciunt creaturam in infamia ut in creatorem blasphemia redundaret
¶ Ad 2m est dicendum quod secundum aug. 12 super gen. capti vel arrepticii dicuntur illi quorum quodam aliquo molesto contactu spiritus sic alienatio rapitur ut vel quemcumque adiuvantur a sensibus corporis inclusi. omnino per eos sentientes vel ut per sensus corporis corporea videat et in spiritu quedam similia que corporibus non discernat. Ista autem molesta sensuum alienatio vel potest esse ex divina revelatione et dei operatione et sic paulus et moyses fuerunt rapti ad visionem divine essentie vel potest esse ex corporis vehementi infirmitate et vehementi sensuum perturbatione et sic frenetici secundum aug. ingravescente morbo sic contra se rapiuntur ut plerumque hominibus redditi nihil se vidisse dicant vel potest esse ex demonum incorporatione et isti proprie dicuntur arrepticii. Unde dicit aug. super dicto libro quod cum maligni spiritus arripiunt homines aut demoniacos faciunt et arrepticios aut stultos prophetas ¶ Ad 3m est dicendum quod hanc questionem determinavit aug. in libro de divinatione demonum dicens quod demones sepe accipiunt potestatem morbos immittere et ipsum aerem viciando morbidum reddere et perversis atque amatoribus terrenorum commodorum malefaciunt persuadere. Demonum moribus certi sunt quod sunt etiam malefacta in omnibus operari quoniam quandoque morbos et diversas infirmitates immittendo quandoque aerem pestilencialem et morbidum reddendo quandoque copulam carnalem in aliquibus impediendo quandoque persuadendo hominibus etiam tales invocantibus consilia eorum et consilia maleficia dant homines vel feminas sic eos invocantes maleficos et maleficatos faciunt magis tamen maleficia proprie vocantur qui demones invocant ad actum carnalem exercendum vel impediendum quia propter eum actum infectio peccati propagatur sicut est primus diabolus ad nos transiit. Ideo potestas adeo magis prestatur diabolo super hunc actum quam super alios remedium tamen ponitur in decretis 33. q. 1. ubi dicitur quod si per sortiarias aut maleficas occulto numquam iniusto dei iudicio permittente et diabolo preparante concubitus non sequitur hortandi sunt illi in quibus ista eveniunt et corde contrito et humiliato deo sacerdoti puram

confessionem faciat et largioribus elemosinis orationibus et ieiuniis deo satisfaciat et per ministerium ecclesiasticum et exorcismos ecclesie curam procuret quod si sanari non potest separari volebat ¶ Ad 4m est dicendum quod immittere dicitur quandoque vel intus immittere. Intra autem mittere dupliciter est potest vel corporali interiori suggestione vel anime interiori operatione. Nam intra animam est corpus et etiam cum ista duo integret unum hominem primo interiori corporali ymaginaria suggestione dyabolus potest malas cogitationes immittere unde dicit glosa super illud Joh. 13. cum diabolus iam misisset in cor. quod spirituali suggestione diabolus suggessit unde ut cogitaret Christum tradere. quia sicut homo suggerit visibiliter exterius. sic diabolus suggerit invisibiliter intus. Ex secundo non potest malas cogitationes immittere quia non potest in animam aliquam cogitationem bonam vel malam facere sicut potest in anima agere vel operari ¶ Ad 5m est dicendum quod hec dubitatio est difficilis propter verba august. qui super gen. ad litteram libro 12 expresse pretendit certe manifestis indiciis demones cogitationes hominum enunciasse et in libro de divinatione demonum dicit quod miris modis demones inmisceant se cogitationibus hominum dormientium et vigilantium ex qua immixtione quandoque dispositiones hominum non solum voce prolatas verum etiam cogitatione conceptas consignat et nunciat et tamen sacra scriptura clamat quod solus deus cognoscit abscondita cordis. Sciendum est ergo quod ad cogitationem duo concurrunt primo anime intentio secundo similitudinum vel specierum per quas anima cognoscit expressio et representatio. Primam igitur anime intentionem demones videre non possunt quia intima anime penetrare nequeunt sed species vel similitudines rerum per quas anima cogitat vel intelligit cum sit in virtute corporea et ymaginaria demones bene cognoscunt quia omnia interiora nostri corporis penetrare possunt. Isto ergo modo demones inmiscent se cogitationibus hominum secundum aug. quia per illas corporales similitudines rerum videt quibus homines volunt cogitare an de amico vel de inimico et utrum de vindicta vel de pace. et cum talibus cogitationibus insurgunt in corpore alique dispositiones non exterius extense sed interius preconcepte possunt demones per illa signa et per illas dispositiones enunciare non solum illa que sunt voce prolata verum etiam cogitatione concepta sicut boni et subtiles medici visa corporis

temperancia vel intemperancia prenunciat futuras valitudines corporis vel infirmitates. Et sic boni astrologi et ipsimet demones ipsa aeris affectione et ordinatione stellarum futuras prenunciant tempestates vel serenitates non illi divini dicendi sunt, quia que naturalibus signis futura prosciunt eis sunt nota. Alias non ignorant multa de cogitationibus hominum sicut et enunciant, non tamen ex hoc dicendi sunt cognoscere cogitationes hominum directe et in se. ¶ Ad 6m est dicendum quod ad incendendas vel inflamandas cogitationes intras duo concurrunt, primo voluntatis affectio, quia si homo incipiat cogitare de aliqua re non concrete in affectione voluntatis, ita quod anima complaceat sibi ipsi et delectetur in se ipsa de illa re cogitare, magis secundum clerum cogitationem anima dicitur illuminari quam inflamari. Cogitare enim de aliqua re quam scit et speculatur sistere absque aliqua affectione et complacentia, talis cogitatio dicitur quedam illuminatio et speculatio intellectus. Secundo concurrit ibi porro delectabilium oblatio et administratio, quia nisi ante intra proponerentur res et nisi ministrarent sibi illa de quibus intellectus cogitat et quibus appetitus afficitur et delectatur, nunquam de talibus intellectus cogitaret nec appetitus erga ipsa afficeretur. Hiis ergo duobus concurrentibus, appetitus inclinatione et affectione et appetibilium administratione, cogitationes interne dicuntur inflamari et incendi, quia appetitus inclinatio vel affectio est quasi ignis et appetibilium administratio est quasi ligna supposita. Demones ergo licet possint ligna administrare, quia possunt diversa appetibilia tam delectabilia quam horribilia et utilia proponere homini, sed ipsum appetitum inclinare vel affectionem vel inclinationem in voluntate generare vel efficere, quod est quasi ignem efficere, non possunt, quia in intra voluntate directe et efficienter demum nihil possunt. Et sic demones possunt cogitationes hominum inflamare ministraliter et effective ipsum ignem generando. ¶ Ad 7m est dicendum quod adhuc dubitaverunt Augustinus in quibusdam ad Simplicianum questionibus ad Simplicianum Augustinus inter alia dubia utrum vere Samuel propheta fuit suscitatus ad invocationem illius mulieris phitonisse de qua scribitur primo Regum 28 et vere fuit locutus cum Saule rege. Ad quod dicit Augustinus: Et expeditior et facilior intellectus rationis huius est, si credamus non spiritum Samuelis fuisse a sua requie suscitatum, sed aliquod fantasma et ymaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, et Sauli et phitonisse presentatam, quam scriptura Samuelem nominat et nominavit, quia ymagines rerum nominibus rerum consuevit appellare. Aliam tamen visionem dat ibi Augustinus dicens non esse inconveniens si dicamus realiter et vere spiritum prophetarum in advocationem phitonisse apparuisse Sauli et cum eo locutum fuisse, quia cum legis auctor sit dignior et maior qualibet creatura et tamen ipse dei filius permisit se ad ypa [illegible] suspinaculum templi duci, et absque diminutione sue potestatis audiemus quod a membris diaboli permisit se capi illudi, crucifigi et interfici, quid mirum si ex aliqua divine voluntatis dispensatione permissum fuit ut non invitus nec dominante vel subiugante magica potestate sed volens et obtemperans dei occulte dispensationi que mulierem illam phitonissam et Saulem latebat consentiret prophetam aspectibus regis se presentare divina sententia cum percussurum. Nam ut subdit Augustinus in illo Ecclesiastico sancti viri defuncti sua dignitate admittit si [illegible] vivus hominibus evocata veniat sic plurimi quod boni boni viri et malos vivos vadunt actuum cum eis que in civitatis requirit. Concludit Augustinus ibi non esse contra fidem credere quam sancti viri defunctis sedibus et receptaculis magicis carminibus evocatum vivorum aspectibus appare et etiam corporis lineamenta gestante et non solum videri valeat sed etiam cognosci et realiter Samuel fuit qui Sauli apparuit. Illud ultimum quod dixit cras tu et filii tui mecum eritis intelligendum est secundum Augustinum quantum ad debitum humane vite persolucionis non quantum ad felicitatis eterne glorie, ita quod est sensus cras moriemini vos sicut ego mortuus sum et mecum in hoc eritis pares. Si non fuit diabolus per quod fantasma representans Samuelem, tunc secundum Augustinum mentitus fuit dicens quod Saul et filii sui cum Samuele cras debent esse cum inter bonos et malos secundum evangelium veritate chaos magnum sit firmatum. In persona namque Samuelis diabolus loquebatur, si ipse Samuel non apparuit. Nam si ipse eos promittebat quod secum debebant esse mentiebatur. Capitulum v. Lectio i

Nota. Iste passus incipiendo ab isto loco usque ad finem septimi capituli vocatur sermo domini in monte de quo b. augustinus fecit specialem librum ubi de isto sermone dominus dicit. Et quis pie et sobrie consideraverit inveniet in hoc sermone quantum ad mores optimos pertinet perfectum vivendi modum vite christiane. Unde ipse sermo sic concluditur ut patet circa finem septimi capituli. Omnis qui audit verba mea et facit ea comparabo eum. Quintum (vel) quintum capitulum q. c. d. s. s. p.

Videns autem ihesus turbas ascendit in montem. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Expeditis iam quatuor partibus principalibus istius libri in quarum prima agebatur de christi generali genealogia. In secunda de eius manifestatione. In tertia de christi baptismo et generatione. In quarta de eius adversus temptatorem victoria ut supra dicebatur. Evangelista exprimit de parte quinta scilicet de doctrine christi illuminatione. Nam in doctrina quam christus docuit et tradidit in sermone hic posito facto in monte consistit tota perfectio et illuminatio fidei christiane. Unde dicit augustinus super hunc sermonem. Supremum firmamentum sermo christi in monte factus firmatus est ex diversis preceptis quibus humana vita informatur perfectus est. Unde si quis sobrie pie et caste consideraverit puto quod inveniet quantum ad mores optimos pertinet perfectum vite christiane modum. Perfectio autem fidei doctrine in quatuor precipue videtur consistere. Primo in spiritualium bonorum promissione. In lege namque veteri terrena promittebantur sed christus in sua doctrina beatitudinem et regnum celorum promittit. Secundo in veteris legis suppletione. Licet enim doctrina veteris legis pro congruentia illius status fuerit sancta et bona respectu tamen doctrine evangelice propter quam tota fuit imperfecta et pfiacda (?) propter quod dicit apostolus quod nichil ad perfectum adduxit lex. Tertio in morum informatione quia secundum augustinum in libro de vera religione quicquid dei filius promisit que suscipere dignatus est operatus est nobis disciplina morum fuit. Quarto in malorum prohibitione. Ista autem quatuor per ordinem continet doctrina christi tradita in hoc sermone presenti que in monte fecit et sic totus iste sermo dividitur in quatuor principales partes in quarum prima ponitur spiritualium bonorum promissio et enumeratio. In secunda veteris legis suppletio et perfectio. In tertia morum instructio et informatio et in quarta malorum vitatio et prohibitio. Secunda ibi. Dico enim vobis circa medium quinti capituli. Tertia ibi. Et cum oratis in principio sexti capituli. Quarta ibi. Nolite iudicare in principio septimi capituli. Bona autem spiritualia que christus nobis per

propria legem et doctrinam promittit principaliter faciunt in nobis quatuor que perficiunt nos in spirituali vita. Primo malorum et viciorum tollerantiam. Secundo bonorum virtuosam operationem. Tertio proximorum edificationem et quarto dei preceptorum impletionem. Et secundum ista de tota parte prima pro nunc faciemus quatuor lectiones. Secunda ibi. Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam. Tertia ibi. Vos estis sal terre. Quarta ibi. Nolite putare. Circa primum est intelligendum quod secundum remigium tria refugia legitur habuisse christus scilicet navim montem et desertum ad quorum alterum quotiescumque a turba comprimebatur conscendebat. Et quia secundum augustinum vidit turbas multas que secute eum fuerant de galilea et decapoli et de iudea vitare voluit ut solis discipulis loqueretur. Dicit evangelista quod videns ihesus turbas ascendit in montem non in montem oliveti sed in montem thabor ut dicunt aliqui excelsum montem in galilea situatum secundum bedam. Et per hoc quod christus non in templo non in foro sed in monte et solitudine docuit instruit omnes doctores ut non adulatorie humane glorie evangelium predicent et quod a turbulentibus discedant presertim cum de nequitiis disputare voluerunt. Sedendo enim et quiescendo anima fit sciens et prudens. Unde sequitur evangelista quod cum sedisset christus quod pertinet secundum augustinum ad dignitatem magistri. Accesserunt ad eum discipuli eius ut audiendis verbis illius hii essent corpore viciniores qui precepta implendis animo propinquabant. Et ipse qui dudum aperuerat ora prophetarum aperiens os suum docebat dicens. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Pauperes spiritu hic appellat secundum augustinum timentes deum non habentes spiritum inflantem et in superbiam elevantem. Mites non vocat illos qui non resistunt malo sed vincunt in bono malum. Omnibus autem talibus pauperibus spiritu promittitur regnum celorum quia secundum augustinum sicut superbi spiritu appetunt regna terrarum ita humilibus spiritu est regnum celorum. Mitibus non promittitur possessio terre illius inquam terre

ascendit in montem ad predicandum. Ysa. xl. Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas syon. Ascendit in monte in signum quod in altitudine virtutum consistit doctrina quam ministraturus erat. Unde greg. Si terra est cuius tamen utique de celo loquens.

Perfide multi vocati tamen magis devoti et fortiores dilecti et tamen spiritualiter vocati.

Tamen magna et profunda dicturus aperuit os. Greg. secundo profunditatem sacramenti fecit.

s augustinum de qua scriptum est Hortus meus sit
intra vineam Significat enim quandam firmitatem
hereditatis eterne ubi omnia per bonum effectum
tamquam loco suo requiescunt sicut corpus intra
terram et in cibo suo alitur sicut corpus extra ipsam est
requies sanctorum Verum quia s dubium non sufficiat esse
pauperem spiritu et mitem nisi te pauperem peccatorem
cognoscas / addit salvator noster Beati qui lugent
quoniam ipsi consolabuntur Secundum enim hylarium lugentes
dicuntur appellat non orbitates et contumelias aut dampna
merentes s vetera sua vel aliorum peccata
flentes Tales namque convenit esse doctores et
pastores s Crisostomum qui peccata subditorum lugeant
et plorent / sicut Samuel flevit saulem et
paulus eos qui post immunditiam penitentiam non egerunt
/ Cum mito consolabuntur spiritu sancto
qui s augustinus proprie dicitur paraclitus id est consolator nominatur
ut temporalem leticiam amittentes acquirant leticiam
eternam. Sed hic possunt esse vij dubitationes
Prima / utrum istum sermonem et istas beatitudines xpistus in monte
docuerit. 2ª utrum sit una beatitudo vel octo.
3ª utrum sola paupertas in spiritu et voluntate sit
beatificanda. 4ª utrum quanto paupertas maior tanto
sibi maior beatitudo debeatur. 5ª utrum omnes qui
vivendi in paupertate sunt equalis meriti. 6ª utrum
mitibus debeatur maior beatitudo quam pauperibus. 7ª
utrum lugentibus maior beatitudo videatur quam mitibus et pauperibus. Ad primam est dicendum quod quo
ad dubium pertinet quia dicit Luce vj° quod in loco
campestri stetit ihesus / cum hunc sermonem fecit
et has beatitudines predicavit Matheus non
dicit quod ihesus ascendit in montem et cum sedisset docebat discipulos suos planum est autem
quod aliud est sedere et aliud est stare Similiter aliud
est in montem ascendere et aliud de monte descendere
et in loco campestri stare. Ad hoc igitur videtur
augustinus in libro de consensu evangelistarum dicens / aliud
fuisse sermonem quem xpistus fecit in loco campestri
de quo loquitur Lucas et alium quem fecit
in monte cum apostolis de quo narrat matheus
/ non quod aliud per sine variatione s aliud per
repeticionem quia nichil prohibet s augustinus xpistum
repetere que ante iam dixerat vel facere que
ante iam fecerat Primus igitur xpistus solus coram
xij discipulis quos apostolos nominavit fecit
hunc sermonem quem matheus narrat
plenius

postmodum cum descendisset de monte s de ipsa
montis celsitudine in campestre loco id est in aliqua
equalitate que in latere montis erat et multos
capere poterat stetit / dominus turbe adeum congregate
fuit / et tunc eundem sermonem diviso narrandi
modo repetit Secundum autem solum apostolis loquens
in monte ascendit ascendit Cristus tunc aliter assignat
significat enim quod propter doctoris dignitatem et excellentiam
doctor dicitur pro ysa Super montem excelsum ascende
tu qui evangelisas syon Secundo propter spiritualem sublimitatem
tate mentaliter non spiritualem consistere debet qui
docet dei viam propter et qui audit / nemo
non potest in valle stare / et de monte loqui Tertio
propter excellentem auctoritatem / omnis non doctor quiconque
dicere vel docere iustitia veritatem in monte excelse
debet ascendere de quo dicit propheta Mons dei mons
pinguis Augustinus tamen dicit ideo xpistum in monte ascendisse
ad significandum quod precepta que dabat propter
que caritate liberari conveniat maiora et alia
que erant eorum preceptorum que dedit propter quoniam timor
adhuc aliquid oportebat Ad 2m est dicendum quod
beatitudo increata obiective non est nisi una
que consistit in visione et fruitione trinitatis
/ modo illud scilicet id est hoc est vita eterna ut cognoscant
te solum verum deum / et quem misisti ihesum xpistum Set beatitudo
creata subiective est multiplex / est enim beatitudo suum
perfectum operationem perfectam secundum virtutem / possumus igitur
dicere quod perfecta operatio hominis consistit in virtuosa
sa tollerantia malorum et in virtuosa actione vel
executione bonorum Ergo homo voluntarie et
virtuose tollerat indigentiam sic prima beatitudo
/ cum dicitur Beati pauperes spiritu qui s propter spiritum
sanctum voluntarie sunt pauperes Secundum glosam Secundo
Cum non virtuose tollerat iniurie violentiam
est secunda beatitudo / cum dicitur Beati mites / qui improbitatibus et iniuriam inferentibus non resistunt secundum augustinum Si si virtuose dolent
de vel peccatis et carorum amissione tristantur
/ est tertia beatitudo / cum dicitur Beati qui lugent
sua s vel aliorum peccata secundum crisostomum vel qui virtuose sustinent et patiunt luctum et tristiciam
de amissione suorum carorum secundum augustinum Cum
autem homo virtuose operatur bonum / quinque
modis hoc contingere potest primo namque homo virtuose potest operari iustitiam et sic est quarta beatitudo
cum dicitur Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam esuriunt non
iustitiam qui secundum dei iustitiam desiderant conservare
et operari secundum crisostomum Secundo virtuose potest operari misericordiam / et sic est quinta beatitudo cum dicitur Beati misericordes

Greg ij dicit.

tim oc

scdm n. remigiu misericordes dicuntur illi qui
demalo alieno qui de suo dolent. Sexto homo
virtuose pt opari cordis mundicia et sic est
sexta btitudo, quia dicit Beati mundo corde. Secundum
cris. mundo corde appellantur illi qui simp
plicitate possident et nullo vicio consciencie
sibi de quibus dicitur In simplicitate cordis querite
illum. Septimo homo pt virtuose opari proximorum
concordia et sic est septima btitudo, quia dicit
Beati pacifici. Nam scdm Iohannem pacifici dicuntur
illi qui pius in corde suo, deinde in fratres
dissidentes faciunt pacem. Octavo homo pt vir
tuose opari fortitudinis constancia et sic
est octava btitudo, quia dicit Beati qui persecucionem pa
ciuntur. Illi n. scdm aug. hoc modo beati sunt qui cum
apostolo dicunt Quis nos separabit a caritate christi.
Quod dicit michi vero ista octava btitudo scdm aug. est
declaratio et demonstratio aliarum ita quod a sunt quasi perficit
si octava clarificat et perficit demonstrat. Quod perficit est
primum quia iste octo operationes virtuose et perfecte quia
btitudines sancti nominantur eo quod de eis
sancti gaudent in presenti vita inchoantur p
mittunt et in futura vita perficiuntur et consuma
buntur. Premium ideo singule geminantur quia de prima
dicitur Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. et sic de
aliis statim premium adiungitur premium. Ad
secundum est dicendum quod scdm cris. super hunc locum
triplex est paupertas. Prima est simulatoria.
Secunda est coacta et invita. Tercia est spiritualis et vo
luntaria. Prima non dicitur quod sit btificanda
immo est dampnanda. Illi namque dicuntur pau
peres simulatorie qui et si expoliant se bonis
temporalibus non tamen expoliant se superbia et arro
gancia, immo magis superbi sunt quam divites
in seculo divicias possidendo. De quibus dicit
aug. in speculo clericorum Quid prodest dispergendo
reddere pauperibus et pauperem fieri, cum
anima misera superbior efficitur divicias
contempnendo quam fuerat possidendo.
Tales n. nequiter se humiliant et interiora
eorum plena sunt dolo. Nec isti dicuntur hic pau
peres spiritu, immo divites et quidem spiritu.
Secunda vero [illegible] non sit dampnanda, non dicit
cris. quod qui nolentes sunt pauperes scilicet coacti
vero necessitate, eorum paupertas non est
laudanda nec btificanda, quia tales paupertates
se ipsos non spiritu nec voluntate humiliant et
depauperant. Sed tercia est premianda et btifi
canda, quia talis paupertas est inopia temporalium

voluntariam abiectionem et cordis humiliationem. Sic
n. se voluntarie expoliat affectione et possessione
temporalium, sic se expoliat superbia iactancia et
elatione et omnium viciorum spiritualium. Unde dicit
cris. quod hic pauperes spiritu sunt timentes et trem
tes dei iussiones. Et ideo talium pauperum temporalia
contempnencium humilitate spiritus Dominus inmediate
merito promittit regnum celorum. Ad tercium est dicendum quod
paupertas de se non est bona, cum dicat privationem
et carenciam alicuius boni. Nam scdm aug. in libro
de libero arbitrio sunt tria genera bonorum, quia quedam
quedam sunt minima et res temporales que sunt
quedam organa et instrumenta bene utentibus
eis ad consecutionem btitudinis. Quedam vero sunt
bona media ut intellectus et racio et alie potencie
anime sine quibus homo non esset homo. Tamen quia eis possumus
male et bene uti, sicut et diviciis et rebus temporalibus,
dicuntur esse bona media. Et quedam sunt bona
maxima sicut virtutes et dona quibus nullus
pt male uti quia omnis usus virtutum bonus est.
Paupertas cum dicat privationem et carenciam divi
ciarum et temporalium bonorum que licet non sunt bona
maxima vel media, sunt tamen bona infima.
De se non est bona, quia omnis carencia et pri
vatio boni in quantum huiusmodi est malum. Augustinus dicit de se
paupertas est mala, et btificanda, hoc est
in quantum liberat hominem ab illis quibus abutentes
homines diviciis et temporalibus bonis impediuntur a co
secucione btitudinis ne libere vacent spiritua
libus. Bonis propter tria. Primo propter nimiam sollici
tudinem et attencionem, quia [illegible] n. temporalia bona
eo quod bona fortune vocantur nullis casibus ac
quiri et retineri et augmentari, sic et in multis
casibus perdi et minui. Unde requirunt magnam
sollicitudinem et attencionem, et multum distrahunt
hominem a contemplacione bonorum spiritualium.
Secundo propter nimiam affectionem, quia n. talia bona non
saciant affectum, quanto magis multiplicantur tanto
magis trahunt hominem ad affectionem eorum et
a credito bonorum spiritualium. Tercio propter inde
elationem, hec n. inducit hominis in super
bia elevare et spiritum eius inflare. Ideo dicit
Aug. super hunc locum Beati pauperes spiritu.
Quis dubitet superbos divites inflatos
dici tamquam vento distentos. Paupertas
igitur non, quia quanto maior tanto magis btifi
ficanda, sed quanto magis hominem liberat

redditur in obsequium spiritualium et magis recedit
sunt ipsum a solicitudine et affectione ac elatione bo
norum temporalium tanto magis beatitudo sibi de
betur. Circa 2m est dicendum quod paupertas de qua
dicitur beati pauperes spiritu est paupertas vo
luntarie assumpta in qua quatuor modi inveniuntur
primus fuit modus apostolorum et aliorum fidelium in ecclesia
primitiva qui vendentes possessiones deponebant precium
earum providebatur unicuique unde dicitur act. 4. quod quot
quot erant possessores agrorum vendentes ipsas po
sessiones ponebant precia ad pedes apostolorum
et providebatur unicuique sicut opus erat. 2us modus
fuit et est quorundam monachorum qui habentes pos
sessiones in quibus de fructibus et proventibus earum
providentur omnibus necessaria vite in illis namque de
eligere tenentur paupertatem in qua subtrahitur sibi
possibilitas providendi in necessariis. 3us modus
ut dicitur Iohannes fuit et adhuc est quorundam re
ligiosorum qui manuum sponentes de labore
manuum suarum victum et vestitum ac alia
necessaria eis submiserunt quo modo paulus apostolus
usus est ne offendiculum daret aliorum 2
ad thes. 3. dicit nocte et die labora
tes manibus nostris ne aliquem vestrum gravaremus
4us modus est quorundam religiosorum qui
in voluntaria paupertate vivunt spiritualia
tantes et doctrina eorum predicantes de
hiis que ex consensu fidelibus inferuntur Comunis
quomodo supradicti modi vivendi in voluntaria
paupertate sunt boni et meritorii tamen iste 4us
modus securior esse videtur tum quia minore solicitu
dinem habet quam alii tum quia utentes isto modo ma
iora bona recompensant hiis a quibus accipiunt
tum quia isto modo vivendi salvator ipse usus
est dicitur in luce 8 quod mulieres multe seque
bantur ihesum ministrantes sibi de facultatibus
suis. Circa 3m est dicendum quod hanc dubitacionem
solvit crisostomus dicens quod pauperibus promittitur regnum
celorum sed mitibus et mansuetis promittitur
possessio terre vivorum et ipse exponit per
expositionem aliam primo refero hoc ad statum
nam quamdiu homo est in hoc presenti statu in terra
mortuorum est quia vanitati et mortali
tati illa subiecta est sed cum fuerit homo in
futuro statu dicetur esse in terra vivorum quia li
berabitur a servitute corruptionis in libertatem
filiorum dei. 2o refero hoc ad locum nam possessio
terre celi empirei promittitur mitibus quod celum
vel illud supremum celi dimittitur quod paulus ter
cium celum appellat dicitur esse terra sed vel usque inferioris
regionis dicitur esse celum locus igitur beatorum qui
est celum empireum promittitur ipsis mitibus
3o refero hoc ad premium nam possessio terre da
bitur mitibus quia vestientur gloria corporis glori
ficati quod quidem corpus de terra formatum
est configurabitur enim dicente apostolo corpori nostro
corpori claritatis christi quomodocumque tamen exponatur
ista possessio terre viventium maior est beati
tudo que promittitur mitibus quam que promittitur
pauperibus quia ut dicit glosa super hunc locum
mites qui se ipsos possiderunt hereditate
patris in futuro possidebunt sed plus est pos
sidere terram ut enim quam habere regnum celorum
eo quod multa habentur que statim amittuntur. Circa
4m est dicendum quod de luctu et consolatione lugen
cium contrariam videtur esse mentem Augustini et hyla
rii nam augustinus dicit quod luctus hic appellatur tris
ticia de amissione carorum et corde quod in
mundo cara sunt de quibus homo non nulla
mesticia sanctitatur quod dum in eo non sit timor
et amor sed hylarius dicit quod lugentes hic dicun
tur non orbitates et contumelias aut dampna
sua seu suorum merentes sed peccata vetera fle
tes. Adhuc potest dici quod propria culpa merentes
dampna et amissionem suorum carorum vel
eorum que cara habent in mundo si sic lugent
ecclesia que patitur non portet propria cul
pa quia patitur hic pena non lugere
at verum est quod dicat hylarius talem luctum
non est beatificandum nec remunerandum con
solatione sed lugere amissione carorum cum
peccata et dolore peccatorum consolari meretur
tur communia ut dicat crisostomus cessacio luctus
[illegible] sua et aliorum peccata lugentium conso
labitur indulgentia consecuti et
isto modo intelligit augustinus. Verumtamen dicat 7
quod predictum luctum duo genera compunctionis
intelligi debent quia luget se presentibus bonis
mundi et pro desiderio celestium bonorum sicut
filia caleph petiit a patre sibi dari irriguum Iosue
superius et inferius. Circa 5m ut dicat glosa ma
ior beatitudo et retribucio lugentium est quam
pauperis vel mitis quia plus est gaudere
et consolari in regno quam ipsum regnum habere
vel possidere eo quod multa cum dolore habe
mus et possidemus. Lectio secunda

Beati qui esuriunt et siciunt iusticiam
quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes
quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo cor
de quoniam ipsi deum videbunt. Beati pacifici quoniam
filii dei vocabuntur. Beati qui persecucionem pa
ciuntur propter iusticiam quoniam ipsorum est regnum celorum.
Beati estis cum maledixerint vobis homines
et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum
adversum vos mencientes propter me. Gaudete
et exultate quoniam merces vestra copiosa est in
celis. Sic enim persecuti sunt prophetas qui
fuerunt ante vos. Ostenso quod bona temporalia
promissa nobis per doctrinam Christi faciunt
in nobis virtuosam tolleranciam, consequenter propter ista
ut tunc dicebatur, consequenter ostendit quod faciunt
in nobis bonorum virtuosarum operacionem. Sicut dicit Ambrosius
estimamus [illegible] precedentem aut quod
postquam homo delicta flevit, incipit esurire
et sitire dei iusticiam. Propter quod promisso luctu
peccatorum statim subditur: Beati qui esuriunt et siciunt
iusticiam. Non enim sufficit secundum Ambrosium velle iusticiam
nisi ipsius iusticie paciamur famem, ut numquam
nos iustos satis ex iusticie operibus estimemus (?) intel
ligamus. Et quia secundum Crisostomum maiora erunt dei
premia remunerandis quam priorum dispendia, ideo
subditur statim: quoniam ipsi saturabuntur. Illo
nimirum cibo secundum Augustinum de quo dixit: meus cibus
est ut faciam voluntatem patris mei, quod est iusticia,
et illo potu de quo dicit: aqua quam ego da
bo fiet in eo fons aque salientis in vitam
eternam. Verum quia secundum Gregorium 20 moralium et ponitur
[illegible] dicitur [illegible] nimia multum destituuntur
si una sine altera teneatur, faciendum est
ergo [illegible] temperamentum quoddam, ut non nimia
asperitate exulcerentur subditi, nec nimia
benignitate solvantur, ideo statim subditur: Beati
misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur.
Quod enim sequitur [illegible] hic intelligitur non solum in
elemosinis, sed et in peccato fratris, ut alter alterius
onera portemus. Quibus ideo dicitur [illegible]
[illegible] sicut eis respondetur ut ipsi dimissi a
liberentur. Et quia secundum Ambrosium misericordiam homo
amittit nisi mundo corde misereatur [illegible] conspi
[illegible] homo querit [illegible] nullum fructum

41º

consequitur [illegible] status. Beati mundo corde
quoniam ipsi deum videbunt. Nam secundum Crisostomum deus quia
mundus est non nisi a mundis videri potest, non
quidem oculo corporali sed cordiali. Quia ut dicit
Augustinus stulti sunt qui deum istis exterioribus ocu
lis videre querunt, cum solum mundo corde
videatur. Et quia postquam homo secundum Ambrosium omnia
interiora sua mundaverit [illegible]
potest non ex affectu suo parent discordie et
contenciones, ideo dicitur: Beati pacifici quoniam filii
dei vocabuntur. Quia enim Augustinus pacifici in
se ipsis sunt qui omnes animi sui motus
componentes et subicientes racioni, carnalesque con
cupiscencias [illegible] efficiuntur regnum dei
in quo ita ordinata sunt omnia ut quod est in
homine precipuum et excellens imperet ceteris
repugnantibus et reluctantibus que sunt nobis
bestiisque communia. Et ista est pax que datur
in terra hominibus bone voluntatis. Ne tamen secundum Crisostomum
homo existimet quod sufficit querere sibi pacem sed bonum
adiungit immediate: Beati qui persecucionem paci
untur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Et secundum
Ieronimum signanter dicit propter iusticiam, quia multi paciuntur
propter peccata sua et non sunt iusti. Et promittitur
regnum celorum pacientibus propter iusticiam sicut illis
qui sunt pauperes spiritu, non tamen eodem modo secundum Ambrosium
sed regnum celorum primum in glorificacione et beatifica
cione anime promittitur pauperibus spiritu. Idem vero
regnum celorum cum beatificacione et glorificacione
corporis promittitur pacientibus propter iusticiam. Et
quia hec beatitudo pacientibus propter iusticiam dixerat generali
[illegible] ideo specialiter nunc dirigit hunc sermonem
apostolis dicens: Beati estis cum maledixerint vobis
homines, id est turba contumeliosa et iniuriosa
vobis pacientibus dixerint, et persecuti vos fuerint
de loco ad locum, et dixerint omne malum ad
versum vos, famam vestram vobis [illegible]
[illegible] et vituperando, mencientes, non vera
contra vos loquentes, propter me, ista sustinebitis.
Quia secundum Crisostomum ad hoc quod blasphematus et iniu
riam passus sit beatus, duo requiruntur: primo
ut [illegible] et non vere blasphemetur et vi
tuperetur. Secundo quod hoc sit propter deum. Alioquin
si unum defuerit non est beatitudinis merces,
sed si ista duo concurrunt, non solum [illegible]

pmo tuc gaudete 2 exultate gaudete mg
mente 2 exultate corpe qm merces vra no
solu magna e sicut alioz s3 copiosa e i celo
no celos puteis s3 augus supiores ptes hui vi
sibilis mudi q merces mea no i reb9 corpa
2 volubilib9 collocanda e s3 i celo demu intel
ligi i spualib9 firmamti vbi habitat spiritua
iusticia Et q s3 Remigiu magis copulatq
recapit homo i tribulac poitus si recorda
de tribulacoib9 alioz aqb9 exepla patie
recapit subdit statu Sic eni psecuti
st pphetas qui fuert an vos Sz h pos
sit ee vij dubita Pmo utz rectitudinq
2 requira q homo omes iusticias debeat e
servire 2m utz regnu vl ciuitas sine iusti
cia possit diu durare 3m utz misericor
dia eni debetur bti d debeat esse cu opa
iusticia 4m utz i hac vita ho poss hre
pfecta pace 5m vtz i hac vita ho possit
deu videre 6m utz omes q paciuntur pp
iusticia sit bti 7m utz q paciuntur solu p
no adorada vdola sint bti Ad pm dic
q actoes hua c triplr pnt cosidari p o p
copacoe ad legislatore q oes legislator
intendit cives bonos 2 vtuosos facere 2o
ip adipos ppositos 2 execucoes legis aqbs
officia pro suacoe reipub dispesant
3o ip adipos cives qui p alterutro indiget
i iusticia politica 2 ciuili Cotingit eni hum
humditate i sermito 2 defice i vno vl pluria
2 e dealiis Ceutu go ad legis datorz hz ho
observare iusticiam legale q s3 phm 5 ethicorum
e oio vtus q pcipit actoes oim vtutu
pcipit eni no fugere de plio q e actus forti
2 no mechari q e actus tpancie 2 no p
cutere vl iniuria inferre alicui q e actus
mansuetudis 2 vl pcipit impleri oez vtutes
2 vitari omez maliciam vn dicit phs q
h legal iusticia pclarissia vtutu 2 neqz
vesper neqz lucifer e ita admirabilis sed
ipa Cautu ad dignitates 2 officiorz distribucoz
debz observare iusticia distributiva q dn eni
cotingat homies ex acceptoe psonaz
dispesant q officia instituta ad obsuacoez
rei publice indignis dimissis dignis

vt fiat tlis dispesacio sine psonaz accep
observanda e iusticia distributiva q distri
buit romanis 2 remota affecoe 2 vtute
cosiderata vn dicitur e moysi Exo xviij
Elige de oim plebe viros sapietes et
timentes deu i quib9 sit vitas 2 q oderit
auariciam 2 constituas sup ppm ut iudi
cent ipm sn psonaz accepcoe Cz q ad ci
ues adinuice cotractos i emptoribus
2 venditorib9 dz ho observare iusticiam comu
tativam sic ita comutet res iuste
adinuice ut no sit fraus i subsantia
vendendo auricalcu p auro 2 oleu inui
polos o liue i qualitate vendendo rem
infirma p sana nec i qntitate vendendo
pondus pvu p magno 2 sic p3 q omes
iusticie debz observare bti ficandus
Ad 2m dicend q sicut dcm e i actib9
hom adinuice cosiderari tplr e iusti
cia s3 legal 2 gnalis i bonoz om
observacoe 2 maloz om euitacoe 2a
spalis distributiva i officioz dispesacoe
3a spalis comutativa i reb adinuice
vendicoe 2 emptoe Regnu g vl ciui
tas q no e aliud q qda ordinata cogrega
psonaz adinuice i vita politica et
ciuili ista tplci iusticia indiget pmo gnali
legali q si i regno negligat opa vtuo
sa 2 no fiat impletio legis 2 observacio
eoz q ptinet ad dei cultu 2 bonos
mores 2 pmittat fieri iniusticias dolos
2 iniurias violentas necessario oportet
deficere q sicut iusticia gnalis e gnus bo
2 madat omez vtuti opacoem sic iniusti
cia gnalis supta o omne malu 2 sunt fi
eri omne viciu Et q ut scribitur i 4 ethicorum
malu seipm destruit 2 si integz sit
importabile fit no poss regnu tlis con
gregacio vl ciuitas portari diu ex
q omne malu fiet i ea unde scribitur pmo.
politicorum q iniusticia legal vl gnalis
e crudelissima 2 puissima hns arma
Et Eccli x dicitur q regnu 2 ciuitas
transfertur agete i getem pp iniusticias

^ Ecce ex[m] suadens
ad sustinendum
vn glo. Tepat
exo. rigorem pacis
d. Sic. i maledicq
7 psecucoe psecu
ti sut pphas ne
ta a vitate defece
rut. q4 exa vos
incitant. q fuerut
an vos Greg
Si facta precedetu
recolamq. grauia
no sut q sustine
~~Whabitas tanta~~
~~nubes~~

violentias et diversos dolos. Secundo indiget iustitia
distributiva, quia si officia et omnia que sunt ordina-
ta in regno et in civitate ad gubernationem reipublice
dispensentur et distribuantur in membra et indisti-
ncte plurat, dimissis prudentibus et senioribus, tamen
stultis et iuvenibus, qui nesciant pati fortunam et nes-
ciant uti dominio et principatu, necessario oportet
civitatem dissipari et male tractari. Unde scribitur
Proverbiorum 29: Homines pestilentes dissipant civitatem,
Sapientes vero avertunt furorem. Item mala est prin-
cipatus, si plures virum ondit, ex dominio
et ex officio aliquo congregata aliquis si est rectus
vel obliquus, et si civitas ex principatu eius
leditur vel edificatur. Tertio indiget iustitia commuta-
tiva, quia si homines volunt res aliorum violenter
rapere vel usurpare nulla interposita recompensatione facta,
quia ab equum vel bovem vult accipere non dando
precium, vel domum vult inhabitare non solvendo
pensionem, et agrum alterius possidere
absque aliqua commutatione, civitas que constat
ex talibus personis carentibus tali commutativa
iustitia stare deficit, vel pax subsistere potest.
Narrat Philosophus 7 Politicorum, quod cum quidam rex
partem sui regni dimisisset, quam iniuste tenebat
et iniusto titulo possidebat, increpatus fortiter
ab uxore sua, quod deberet verecundari, quod regnum
minus dimitteret filiis quam ipse a suo patre ac-
cepisset, respondit rex: Quia si minus dimitte-
bat in quantitate, maius tamen temporis diuturnitate.
Quod vere ita est, quia dicente Propheta: Divitie
iniuste et per rapinam usuram et fraudem festi-
nanter congregate in modico tempore diminuuntur,
sed que paulatim manu iuste colliguntur
semper multiplicantur et augentur. ¶ Ad tertium est dicendum
quod quedam est misericordia in subventione indigentie, quedam
in remissione indulgentie, et quedam in placatione
divine offense. Quia triplex misericordia includitur
in ista misericordia cuilibet videndo permitti. Unde dicit Ieronimus:
quod misericordia hic est intelligenda non solum in eleemosynis
sed et in illo qui miseretur super peccato, et in illo
qui miseriam alterius quasi suam reputat.
In misericordia igitur prima qua homo subvenit proximo ad
miserie alterius debet esse annexa iustitia,
quia sicut debet homo subvenire proximo suo indigenti
quasi alteri supposito contingeret eiusdem conditionis.
Unde si alter esset miser et talis esset, diceret
aliquis quod in tali casu proximus teneretur quod provideret.
In secunda misericordia annexa debet esse iustitia, quia fratri
peccanti debemus concordiam pacis et sibi indulgere,
quod est opus misericordie, quia tamen non subterfugiat
dei temporalis iustitie correctionem, sed solum etiam
deprecationem. Unde in tertia misericordia semper debet annexa esse
iustitia. Exodi 32: Moyses in placando deum
offensum propter peccatum populi israelitici posuit suam manum
dicendo: Aut dimitte eis hanc noxam, aut
dele me de libro quem scripsisti; qui tamen divina
dei iustitia nihil dimisit, quia ait: Accingat unus-
quisque gladium suum et interficiat quilibet
fratrem suum et proximum suum, cum tot se vermiculos(?) et sic
omni misericordie cum debeat videndo debet esse iustitia annexa.
¶ Ad quartum est dicendum quod in homine potest esse duplex
pax: scilicet intrinseca et extrinseca. Pax quidem
intrinseca que consistit in reconciliatione inimici
in oblivione iniuriarum et malorum in congre-
gatione litigantium et in reductione se ad ami-
citie ordinem in hac vita perfecte viris
communicari potest, et talem pacem perfectam sancti
viri in hac vita habere possunt. Unde Crisostomus dicit
quod pacifici ad alios extrinsecos sunt, quia inimi-
cos reconciliabant, et immemores sunt inimi-
cicie et malorum, litigantes congregant, odientes
ad amicitiam reducunt. Sed unigenito filii dei
vocantur, quia unigenito filio dei hoc fuit opus
congregare dispersa et pacificare que sunt sepa-
rata. Sed pax interior extrinseca que consistit
in omnibus motibus potentiarum sensitivarum
habere perfecte subiectas rationi, et omnes causales
motus corporis et carnis concupiscentias habere
perfecte edomitas, sic nulla sit rebellio
vel reluctatio carnis ad spiritum, sed dicitur in
libro de sermone domini in hac vita compleri potest
sicut credimus esse completam in apostolis. Sed postmodum
idem dicit in libro retractationum hoc revocat
ubi expresse dicit: Nulli unquam provenire potest
in hac vita ut lex repugnans in membris legi
mentis non sit ita inebriat, sed in parte hic paci-
fici agunt domando concupiscentias ut ad plenam

plenissimam quique veniunt de ... scriptum est in ipsa
Sedebit populus meus in pulchritudine pacis et in tabernaculis
naculis fiducie et in requie opulenta ¶ Ad
tercium est dicendum quod deum posse videri in hac vita
tripliciter potest intelligi. Primo visione corporali et sic neque
in hac vita neque in futura vita tali visione
secundum suam divinitatem videri potest. Unde dicit Augustinus in
libro de sermone domini quod stulti sunt homines qui deum
exterioribus oculis videre querunt cum non
nisi mundo corde videatur sicut scriptum est In
simplicitate cordis querite illum. Secundo visione spiritu
ali et intellectuali intendendo cum sensibus corporis
et vivendo ista vita animali et corporali et nec sic
in hac vita deus videri potest. Unde dicit Augustinus super
Genesim exponendo illud ubi Joh. Non videbit
me homo et vivet quod nisi quisque ab hac
vita quodammodo moriatur sive omnino exiens de
corpore sive ita aversus et alienatus a carnalibus
sensibus ut merito nesciat sicut apostolus dicit
utrum sit in corpore vel extra corpus in illa sub
limem visionem non rapitur. Tercio modo potest intelli
gi quod videatur visione intellectuali non tamen utendo
de sensibus carnis et secundum Augustinum in libro super dicto
apostolo paulo doctore gencium rapto usque ad ex
cellentissimam visionem domini tunc deus demonstravit
vitam in qua post hanc vitam vivendum est in eternum
et hoc idem dicit de concessum Moysi doctori
et mediatori. Isto igitur modo deus in hac vita potest
videri ¶ Ad sextum est dicendum quod pati propter iusticiam
quatuor modis intelligi potest. Primo propter iusticiam
defendendam sicut passi sunt illi Machabei
de quibus scribitur ij Machabeorum quod cum
cogerentur agere contra legem domini dixerunt parati
sumus mori magis quam patrias dei leges
prevaricari. Secundo propter iusticiam annunciandam
sicut passi sunt sancti prophete ut Ieremias Isa
as et alii. Unde scribitur Ieremie primo Tu igitur accinge
lumbos tuos et loquere ad eos omnia que ego pre
cipio tibi. Ne formides a facie eorum ego
dedi te in civitatem munitam et columpnam
ferream ut non timeas. Tercio propter
iusticiam exequendam sicut fuit sanctus
ille Phinees filius Eleazari sacerdotis
de quo scribitur Numeri 25 quod accensus zelo
iusticie dei interfecit madianitem accedentem

ad mulierem madianitem ad quam accedere
prohibebat lex. Quarto propter iusticiam recipiendam.
Multi enim paciuntur penam taxatam per legalem
iusticiam. Primis igitur tribus modis beati sunt qui
paciuntur propter iusticiam, sed quarto modo non. Unde Ysidorus
dicit quod multi paciuntur propter peccata sua sicut
latrones homicide et alii qui non sunt iusti
nec propter talem iusticiam quam recipiunt beatificandi
sunt ¶ Ad septimum est dicendum quod hanc dubitationem
determinat Crisostomus super hunc passum Beati qui
persecucionem paciuntur dicens quod salvator in
duxit Beati qui persecucionem paciuntur a gentilibus
et paganis ne putaremus solum illum esse
beatum qui persecucionem patitur propter ydola non
colenda sed qui patitur ab hereticis propter veritatem
non relinquendam. Beatus est sic si quis ex po
tentibus qui propriam videntur forsitan propter
peccata sua correptus a te fuerit te persequitur
beatus es cum Iohanne baptista qui non propter adoranda
ydola nec propter Christum negandum passus est
sed solum propter correptionem fornicariam dicebat
enim Herodi Non licet tibi habere uxorem fratris
tui. Prophete namque ab aliis qui erant de gente
eorum et eiusdem professionis et cultus occi
si sunt. Et tamen mercedem habent et ideo concludit
versus quod scripturas non accrevit ponere personas
persequencium dicens Beati qui persecucionem paciuntur
a talibus vel a talibus sed solam causam persecu
cionis ut tu non aspicias quis te persequitur
sed propter quid. Lectio ⊕ Tercia

Vos estis sal terre. Quod si sal evanuerit
in quo salietur. Ad nichilum valet ultra
nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus.
Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi
supra montem posita. Neque accendunt lucernam et
ponunt sub modio sed super candelabrum ut lu
ceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat
lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra
bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est.
¶ Impetu ista ut contra diabolum ... quod nobis
bona premissa predocta opera operantur in nobis
proprie edificaciones. Cuius enim sunt omnia
hec opera precepta ... in modo solis apostolis
dedit non tamen omnibus solis premisit vitam eorum
sed per institucionem et informacionem tocius orbis
apostoli theodoctum receperunt. Unde ait Vos

estis sal terre / ut secundum Aug(ustinum) non intelligatur hec
terra ista quam terimus pedibus calcamus / sed homines
terrenos quorum cordibus et concupiscentiis fetoribus
et pudoribus apostoli sale divino missi / ac si diceret
verbo exemplo instruite / vera sapientia docete et humili
tate corporum cunctis debet sapere / sed secundum Hilarium
hoc nomen subiectum et mutatur in eodem statu
permanens / Vos apostolos sal terre nuncupatos mo
net / et tradite eis potestatem virtute perpetue
d(?) : quod si sal evanuerit / id est salvator / id est si pla
ti et doctores infatuati et viciis implicati
nichil saliant et sapientiam acceptam sapore divini
saporis amisso / unificare corrupta non
possunt / redduntur inutiles / quod ad nichilum
valet ultra nisi ut mittatur foras et conculcetur
ab hominibus / quod exponens secundum glossam illi qui sunt capita
aliorum vel cupiditate vel cum libertate peccati despicia
ut / nulli usui apti sunt nisi ut mittantur foras
ab officio docendi et regendi / Sed quia secundum Crisostomum non
sufficiat quod ecclesie pastores et doctores sint sal
per bonam et sanctam conversationem / nisi sint lux
que illuminant ceteros status subadditur / Vos
estis lux mundi / ut eodem modo secundum Aug(ustinum) nomine
mundi non intelligatur celum et terra / sed homines in
mundo existentes vel mundum diligentes / quibus
illuminandis apostoli sunt missi / Ne incipiant abscon
dere propter metum persecutionis vel rerum temporalium
sed magis tota libertate se prodant et manifes
tent / addit / quod civitas non potest abscondi
supra montem posita / Secundum Crisostomum / per civitatem
intelligitur tota ecclesia fidelium / de qua scriptum est
Gloriosa dicta sunt de te civitas dei / sed cives sunt
omnes christiani ipsi / de quibus dicit apostolus / Vos
estis cives sanctorum et domestici dei / per montem non intel
ligitur christus / Apostoli ergo et doctores qui positi et
fundati sunt super christum / abscondi non possunt etiam
si voluerint / quod christus eos manifestat / Unde
ait / Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed super
candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt / Secundum Crisostomum / lucerna
est verbum dei / de quo propheta dicit / Lucerna pedibus meis
verbum tuum / accendentes non hanc lucernam sunt
pater et filius et spiritus sanctus / Apostolorum autem et doctorum
est eorum studio tenere eam accensam / non solum

emigius. / ẋ sal dicit / idios suos / a dominus quod est sol / speciē direxit / idios suos ad / fugandas / iam omnes / nebras.

propter eos sed propter alios quos illuminant / ut ex
illuminatione illuminatorum corda deo laus impenda
tur / propter quod subdit / Sic luceat lux vestra coram hominibus
ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est / Non enim
secundum Aug(ustinum) tantummodo dixit ut videant opera vestra bona
ut finem videndi constituisse in laudibus hominum
quas querunt ypocrite / sed addidit et glorifi
cent patrem vestrum qui in celis est / ac si diceret secundum
Crisostomum / Sic illuminetis alios quod lux per vos
et cedat pro vestra vite / quod sal / quod totum hoc
referatis ad dei laudem / et vos hac intentione
hominibus placeatis ut in vobis glorificetur deus
¶ Ex hiis possunt esse sex dubitationes ¶ Primum utrum
prelati et doctores ecclesie possunt esse sal terre
¶ 2m utrum si prelatus evanuerit per defamationem
vite et notorium peccatum sit honorandus ¶ 3m utrum
prelato aperte infamato in peccato sit obediendum
¶ 4m utrum prelatus aperte criminosus et malus
alterius crimen possit corrigere ¶ 5m utrum
per montem possit et debeat intelligi prelatus
¶ 6m utrum per civitatem supra montem positam
debeat intelligi ecclesia ¶ Ad primum dicendum est quod sal Sal.
mistice multis modis competit prelatis / quod sicut dicitur super
hunc locum / Primo quantum ad [illegible]
sicut cum natura salis in suo esse ex aqua et igne
vel calore / propter quod sapit quandam ex calido et
sicco / quod aqua est salsa [illegible] quantum ad [illegible]
sit evanescit ex humido et frigido / Secundo
quantum ad legalem dignitatem / Nam tantam dignitatem
habuit sal in sacrificiis legalibus / ut nichil debe
ret offerri sine sale / propter quod dicitur Levitici 2º
Quidquid sacrificii tuleris sale condies / nec
auferes sal federis dei tui in sacrificio tuo /
et in omni oblatione tua offeres sal / Tertio quantum ad
communem utilitatem / habet enim sal malos hu
mores desiccare / corpora a putrefactione
servare / et alios condire et saporare / Quarto quantum
ad spiritualem proprietatem / habet enim sal transfe
rendum facere / propter istam ergo [illegible] prelati et ministri doctores predicatores
ecclesie dicuntur esse sal terre / id est hominum in terra existentium
Primo propter sacerdotum regenerationem / quia nisi per sacramenta
renascantur et gignantur ex aqua et igne spiritus
sancti non recipiunt esse spirituale gratie / Secundo
propter doctrine discretionem / Unde super illud apostoli
ad Colossenses ultimo / Omnis sermo vester in gratia

sali sit conditus. Ut sciatis quomodo oporteat vos unumquemque respondere. dicit glossa quod aliter doctor ecclesiasticus debet condire simoniacum clericorum et aliter simoniacum laicorum, aliter simoniacum hominum maiorum et aliter feminarum. Item tercio per exteriorem conversationem debet enim sic conversari ut suo exemplo possit sterilium malarum cogitacionum desiccare, aput facciones libidinibus alios persuadere et omnes mores eorum condire et saporare. Quarto per interiorem cere mundane affectionis mitigacionem debet enim sic teneros affectuum sterilem reddere ut dicat cum apostolo Omnia arbitratus sum ut stercora ut Christum lucrifaciam. Quod dicitur secundum est dicendum quod si talium honor est exhibitio reverencie in testimonium virtutis. Cum sancto Thoma concordat quod dicit philosophus quod honor debetur soli sancte et virtuti. Quilibet non reverenciam aliquam in testimonium duplicis contingit. primo in testimonium sue virtutis, et sic exhibetur honor aliquis magno et sapienti viro. Secundo in testimonium virtutis alterius, et sic exhibetur honor famulo vel nuncio illius magni viri. Dicitur igitur quod licet autem prelatis et presbiteris et aliis ministris ecclesie aperte malis et in notoriis ac publicis peccatis existentibus debeatur honor, planum est quod racione virtutis eorum non erunt honorandi sed contempnendi. Sed racione virtutis Christi cuius nuncii sunt et ministri, quamdiu ministri sunt et nuncii honorandi sunt. Quia sic non honorantur ipsi sed Christus in eis. Iuxta illud Luce x° Qui vos spernit me spernit et qui vos recipit me recipit. Debent tamen superiores prelati quantum sciunt invenerint vel sciant per eorum visitaciones tales ministros esse criminosos et diffamatos in peccatis si statim non mittunt eos extra ecclesiam vel per deposicionem vel per suspensionem. Quia ex quo subditi per eorum vitam et exemplum salvari non possunt, nulli usui apta sunt nisi ut mittantur foras, ut non a plebe honorentur sed magis conculcentur et contempnantur. Quamdiu sunt tamen ministri Christi servant silencium subditi eorum peccata non detegendo vel occultando coram aliis et ipsos in cordibus aliorum vituperando et contempnendo. Unde scribitur 96 distinctione Constantinum imperatorem dixisse tale verbum: Vere si propriis oculis vidissem aliquem sacerdotem dei peccare, aut aliquem alium

qui habitu monachali vel clericali militaret, sub clamide mea expoliarem et cooperirem eum ne ab aliquo videretur. Quod autem quod si aliqui scandalisant exhibentes quod videntur honorare publicum peccatorem, dicendum est quod tale scandalum est pure passivum non activum, quia honor non exhibetur peccatori propter se ut peccator est sed propter alium et ut est alterius minister et talis veritatis doctrine et equitatis iusticie, propter scandalum passivum dimittenda non est. Quod dicitur tercio dicendum quod obedientia debetur sublimiori potestati. Unde super illo verbo ad Romanos 13: Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, dicit glossa, id est quod sublimiores sunt durante gradu et existente prelato sublimiori et superiori in aliquo debet durare obediencia; sed durante causa durat effectus. Sed potestas sublimior et superior non tollitur ab aliquo per peccatum, quia non est donum gracie gratum facientis, sed donum gracie gratis date. Et ideo quamdiu potestas non tollitur ab aliquo prelato, quantumcumque sit aperte malus et criminosus, sibi obediendum est. Sed si potestas tollitur vel suspenditur aut ligatur in eo, similiter tollitur et suspenditur vel ligatur obediencia. Quod dicitur quarto est dicendum quod quoad est dubia propter controversiam doctorum Augustini et Gregorii. Nam Augustinus perpetrans hec verba videtur esse falsa, tertie et positum 3 causa q. a. expresse dicat quod exemplis salvatoris quibus ait Salem fatuatum ad nichilum valet nisi ut mittatur foras, sit intelligi quod prelatus criminosus alterius criminis indexcere non potest et sic ipsum contempnit dum in alterius crimine sententiam profert. Gregorius et dicit, et habetur eadem causa et q. propriis criminibus gravatus aliorum crimina iudicare non valet. Sed idem Augustinus dicit contrarium et 2 2 post causa 2 q. supradicta. Nam Saul postquam adhuc repletus est per peccata sua indicabat populum et populus universus iudicium eius expectabat. Dicitur similiter David postquam adulterium et homicidium commiserat dedit sententiam contra divitem qui ovem pauperis in convivio sibi parari fecerat. Salomon

aut postquam ad petitionem mulierculum ydola a
dorauit adhuc vniuersam plebem israhelitarum
iudicabat. Et multi inueniuntur in veteri
testamento et nouo quorum vita cum esset blasphema
tamen eorum sententiam que ex officio iudicarunt ordinis
integritate processit inueniuntur sententiata. Secundum est
quod aliud est querere utrum criminosus debeat
aliorum crimina iudicare aut utrum possit. Planum
est enim quod non debet quia secundum Augustinum mali pas
tores cum sint iusti examinis aliorum crimina
ferunt sibi necem exquo in eos corrigendo
aliorum vicia corrigere curant sed planum est quod
possunt quia quidam ab ecclesia tollantur eorum iu
dicium secundum Augustinum subterfugere non licet. ¶ Ad
quintum est dicendum quod per montem intelligi potest secundo mauro
sacre scripture contemplacio et plati ad ministerio
primo quod per montem potest intelligi secundo mauro sicut per
illud ubi exodi 19 die tercio descendit dominus coram
omni plebe super montem synay constituesque
terminos populo per circuitum et dices caucete ne as
cendatis in montem nec tangetis fines eius
omnis enim qui tetigerit montem morte morietur
dicit glosa quod non prima die legis nec in secunda
die legis scripte dei filius descendit in mon
tem nam sinai assimiledo quod in utero virgi
nali fuit lapis abscisus sine manibus primo
creuit in montem magnum ut dicitur daniel 2°
sed 3° die tempore plenitudinis gratie. Secundo per
montem potest intelligi sacre scripture contemplacio
unde super illud ubi petrus cum ihesu ascendit in montem dicit
dicit Rychardus libro de contemplacione quod cognitio
diuinorum mons magnus et altus est quia omnem
mundanam scienciam cacumina montis iste
transcendit omnemque philosophorum omnem mun
di scienciam ab alto despicit. Et subdit quid
tale aristoteles quid tale plato quid tale
tanta philosophorum turba inuenire potuit etc si
ipsum ingenium acumine hoc montem ascendere po
tuisset nunquam ydola coluisset nunquam
creature colla inclinasset. Tercio per
montem potest intelligi platus unde super illud ver
be petre in monte dei in uno sancto eius dicit glosa
quod platus mons est racione eius elacionis subli
mitatis quia prelatorum constituitur superiores
sicut mons supereminet vallibus racione eius
vlis autem et racione legis et instar ecclesiae

¶ Ad septimum est dicendum quod secundum Crisostomum per
ciuitatem istam super montem positam ecclesia
secundum melliflui de qua scriptum est gloriosa dicta
sunt de te ciuitas dei possumus ergo dicere quod ecclesia
fidelium potest dici ciuitas dei quia a deo singula
riter fabricata a deo singulariter gubernata
a deo singulariter manifestata a deo singulariter
dedicata dicit enim Crisostomus in omelia de pentecoste Ego
ecclesiam edificaui non celum statui sed propter celum
sanguinem non effudi propter celum crucifixus non
sum propter celum celeste corpus non accepi nec
angelorum naturam assumpsi. Vt dicens qui
celo et angelis et omni creatura nobilior est
¶ De secundo idem Crisostomus ait Magna cura est
deo de ecclesia sua non muris circumdata sed
fide circumsepta propter ecclesiam namque celum
extensum est aer sparsus est mare diffusum
terra fundata est paradisus plantatus est
et multa miracula facta sunt propter ecclesiam
prophete propter ecclesiam apostoli propter ecclesiam uni
genitus dei filius factus est homo ¶ De tercio
idem Crisostomus ait super hunc locum non potest
ciuitas abscondi supra montem posita dicens
ecce quo deus manifestauit ciuitatem id est ecclesiam
super se montem positam quia aliqui prius
in regione cognati propria non erant postmodum
ad fines orbis terrarum fama eorum peruenerit
nec persecuciones quas contra eos perdixerat eos
potuerunt occultare ¶ De quarto idem Crisostomus dicit quod
sola ecclesia fidelium diuinis obsequiis mancipa
ta est testante dicente apostolo Ipse exhibuit sibi
ecclesiam gloriosam non habentem maculam neque
rugam aut aliquid huiusmodi ut esset sancta et
immaculata in conspectu eius Lectio xiiii

Nolite putare quoniam veni soluere legem
aut prophetas. Non veni soluere sed ad
implere. Amen quippe dico vobis donec tran
seat celum et terra iota unum aut unus a
pex non preteribit a lege donec omnia fiant.
Qui ergo soluerit unum de mandatis istis mi
nimis et docuerit sic homines minimus voca
bitur in regno celorum. Qui autem fecerit et do
cuerit hic magnus vocabitur in regno celorum.
¶ In parte ista ut supra dicebatur ostendit quod bona
spiritualia data nobis per doctrinam christi operantur
in nobis mandatorum impletionem Nam sine
doctrina et gracia christi nec legis mandata
possemus implere nec monita prophetarum seruare
Secundum autem Crisostomum propter tria christus dicit hoc
verbum se non venisse soluere legem sed
implere. Primo propter discipulorum et eorum
ex eius exemplo attractionem Ex hoc enim

q ipe qui legi subiectus no erat dicebat
se no solue legem venisse sed mag im
plere pnotabat discipulos suos eius exemplo
ut ipi studerent legem dni implere / 2o
appl corz aberrore remouetz / dicebat n xpc
q ipi apli no abscondent madata q accep
turi erat abipo / potuissent go apli cred
q aliq nova legem deberz instruere qua
vellet abscondi 2 vetem legem destruere
Ad hc remouend xpus dicit se no venisse
solue antiqua legem / sed implere / 3o pp
iudeorz calupnie satisfactoz / pondes ei po
q futurz erat ut iudei dicerent xpm esse
legis destructorz / aug corz calupnia mem
rat corz calupnie satisfacit d Nolite pu
tare qui veni sol le aut pphetas / q no ve
solue s implere / ita q vnu negat 2 aliud
affirmat s Remigiu / Negat em se venisse
solue s affirmat se venisse implere / Ga
em Crys / xpus lege implevit nichiltus
grediendo legalium 2 iustificado 2 addendo
pfidem / qd lex pharum face no valebat
Nam s Aug implere lege dupr intellig
aut faciedo quod habz / aut addedo 2 pfice
do quod min9 habet / quorz utrumq xpc fecit
Ppbetas no implevit / cōplendo omia q
p ipos de eo scripta erant / q oes pphte de
xpo locuti sut / sequit at mo / oia sit imple
da / subdit Amē dico vb / do tsseat celu 2
tra / iota vnu a vnus apex no pti ab / do
oia fiat / D em Aug / Amē nome e hebra
icu / qd id sonat at si dicetur, vere 2 fidel
fiat / Iotha no e minima lra 2 apex e minima
pticula i sumit posita / p tsitu at celi
2 terre intelligi finis mudi ul innouaco
mudi / qtu ad eius qualitate i mlt ptibz
essencialibus eius / vel s salvator dicit
/ q nec hoc / nec ps hic / ul minimu precept
aut pceptu e dimittendu / qn tot imple
atur, anteq mudus finiatur / Et q iob
suare 2 implere pceptorz acquiritur
regnu celorz io addit stati / Qui g sol
uerit vnu de madatz ist minimis i. de
pcept ist decē q i lege cotinet / q io
minima dicuntur s Crys / q minima i mu
neracōe danda / qmus i pcto st mag
2 docuerit sic homines / sicut / s ipe solut

uo s quod legit 2 inuenit / minim9 vocab
itr i regno celorz / q no inuenit i reg ce
lorz ubi no nisi magni inueniut / Qui aut
fecerit 2 docuerit sic homines i. q no sol
uerit 2 sic docuerit sicut no soluit / mag
n9 vocabit i regno celorz / Sz hic possut
ee septe dubitacões / prima utrz xpc soluit
veterē legem ul no / Sc utrz xpus lege
veterē impleuit / 3 utrz sine lege veteris
legis pcepta quibz suare possit / 4 utrz
lex vetus 2 lex noua debeat dici due ul
vna / 5 utrz humana lex debeat obsuari
s vba legis / 6 utrz obsuaco leg humane
obliget hominem i foro cosciē at solum
i foro iudiciali / 7a utrz solues pcepta le
gis minim9 i regno celorz debeat vocari
Ad pma e sciendu q ista questione mouebat faust9
cot Augusti / dices xpm soluisse legem
veterem / Quod sic probabat / po qd
q Johannes qui fuit cu xpo i mote no
dixit eu dixisse illud vbum / No veni
solue legem / s Matheus hoc posuit qui
xpm secutus e postq descēdit de mote
ul ut dicebat Matheus hc no sripsit sed
quida alius suo nomine / 2o q ind ut
qui e in9 liber legis scribit / hec pcepta
q mado vobis suabit no addet ul dimi
nuetis aliquid / planu e aut q xpc mlta
diminuit 2 mlta addidit ad pcepta leg
3o q Judei suspicari no potuissent xpm
agere aliquid cot legē / si ipo lege no sol
uete 2 cot ipam nichil agete / cu tn ipi
expsse dicāt Jo. 9o No e hic homo a deo
qui sabbatu no custodit / 4to q si xps
legem no soluit / nos tenetos lege xpi
deberem9 circuncidi / mortuu ul leprosum no
tangē q lex madabat obsuari 2 mlta alia
q nos minime obsuamus / Ad pmu g istorz
ndz Augustinus i libo cot faustu / q si
nullus dicat vera de xpo nisi q audiut
exore eius ul eum vidit / nullus go qui
nunc e dicit vera de xpo potuit g ut aut
Aug Matheus vera dicē / ul q exore
Johis audiuit q de xpo scripsit ul q ipe
met diu vocato Mathō potuit narrare
q egerat anteq ipm vocasset / Ad scdm
respodz / q faustus no intelligebat adde

vel diminuere. Nam lex mandabat nichil
addendum quod lex minus habebat, sed
solum in contrarium quod ipsa destruebat. Ad 2m dicendum
quod Christus venit legem implendo, quod tunc fit
secundum Augustinum quando fiunt que ibi precepta erant vel cum
implentur que ibi figurata erant et prophetata. ¶ Ad
octauum dicit Augustinus quod friuola sit argumentatio quia
non negamus iudeis non intelligentibus verum
sensum legis videre potuisse Christum esse destructorem
legis et prophetarum. Credebant enim secundum superstitiosum
intellectum a miraculis et aliis salubribus et virtuo-
sis operibus esse abstinendum die sabbati, quod erat
contra intentionem legis. ¶ Ad quintum dicit dicens
quod cum passione facta sunt illa que illis veteribus figuris
significabantur, non illa amplius iubentur
facienda, sed sacra leguntur intelligenda. ¶ Ad 2m
est dicendum quod Christus legem veterem implevit opere et doctrina:
opere quidem servando in se omnia illa que tunc
servanda erant. Circumcisus namque est et in tem-
plo presentatus. Unde dicitur ad Galathas: Quod deus misit
filium suum natum ex muliere factum sub lege. Doctrina
legem implevit quatuor modis. Primo sensum
figuratum exhibendo. Multa enim legalia figurabant
Christum que circa ipsum erant agenda. Unde post exhi-
bito illa impleta sunt. Secundo verum intellectum
legis dando, sicut patet in homicidio et adulterio,
in quibus iudei credebant solum actum exteriorem
esse prohibitum. Christus autem actum interiorem ostendit
sub prohibicione cadere. Tertio quedam perfectionis
consilia superaddendo, sicut dicenti sibi se servasse
omnia legis precepta dixit: Unum tibi deest. Si
vis perfectus esse, vade vende omnia que habes et da
pauperibus. Quarto modo observationis et impleti-
onis tradendo, sicut patet in periurio. Manda-
bat enim lex non periurare, quod bene servari
non poterat si iuramentum erat in assuefactione;
ideo ut facilius servaretur preceptum omnis a iura-
mento esse abstinendum nisi esset magna necessitas.
¶ Ad etiam est dicendum quod istam dubitationem deter-
minat Augustinus 3° de libero arbitrio dicens quod natura
humana post peccatum infatuata est in cognitione
ut recte non querat quod querendum est, et in affectione
ut sine difficultate non faciat vel impleat quod
faciendum est. Que quidem ignorancia cognici-
onis et difficultas affectionis non est peccatum, sed
pena peccati. Unde dicit ibi quod omni peccanti anime
hec duo penalia sunt, ignorancia et difficultas.
Natura autem infirma plane est quod nec omnia
opera nec sane potest facere, nec potest facere ita
bene. Ideo dicendum est quod post peccatum nec omnia precepta
legis homo potest servare si non auxilio Christi, nec
ita perfecte sicut ante fecisset. Sed querit hic Augustinus cur
imputatur homini ad peccatum si precepta non faciat,
ex quo habet ignoranciam ut que ipsa non cognoscat
et difficultatem ut ipsa implere non valeat. Ad
quod videtur quod non imputatur nobis ad peccatum
quia inviti ignoramus, sed quia negligimus querere
quod ignoramus; nec nobis imputatur quod vulnera-
ta membra non colimus, nec possumus dominari
perfecte motibus membrorum et potenciarum interiorum
que sunt in nobis vulnerata et infirmata, sed im-
putatur nobis quod medicum volentem nos sanare
contempnimus. Nam licet lex per Moysen data
sit, gratia tamen sanans difficultatem nostre affectio-
nis et veritas sanans ignoranciam nostre
cognicionis per Ihesum Christum facta est, ut dicitur Joh. 1°.
Ideo quia nunc medicum habemus et sanare volentem,
imputatur nobis quod contempnimus eum. ¶ Ad quartum
est dicendum quod legem veterem esse aliam a lege
nova dupliciter intelligi potest. Primo quod sit alia
quia ab alio deo effective facta vel data. Sic manichei
dixit legem veterem datam fuisse a malo deo.
Vel quod sit alia quia ad alium finem ordinata, quod
utrumque est falsum, quia ut scribitur ad Rom. 7°:
Lex quidem sancta et mandatum bonum et iustum.
Et 3° capitulo dicitur: Unus et idem deus est qui iustifi-
cat circumcisionem, id est iudeos, per fidem et preputium,
id est gentiles, per fidem; similiter ad eundem finem or-
dinata, quia omnis lex uno sermone completur:
Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et 1 ad Thi-
moth. 1° dicitur quod finis omnis legis et precepti est cari-
tas. Secundo potest intelligi quod sit alia quasi
altera, sicut perfectum est alterum a seipso imperfecto,
secundum quem ad modum dicimus quod homo est quasi
alter a seipso dum est puer, iam factus vir. Cum
igitur lex nova comparetur ad veterem sicut
vir ad puerum, iuxta illud apostoli ad Gal. 3°:
Itaque lex pedagogus noster erat, at ubi venit
fides iam non sumus sub pedagogo, concludendum
est quod lex nova non proprie est alia a veteri, sed
magis altera, sicut perfectum est alterum ab imperfecto.
¶ Ad quintum est dicendum quod lex humana
ad hoc inventa est ut prodeat communi utili-
tati hominum. Unde dicit iurisconsultus in primo
Digestorum: Nulla racio aut equitatis benigni-
tas patitur ut que salubriter pro utilitate
hominum introducuntur, ea nos duriore interpreta-
cione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem.
Si ergo emergunt aliqui casus quo communi utilita-

sint dampnosi et periculosi cum legislator omnes
fortuitos eventus particulares providere non possit
in talibus licet agere preter verba legis. Sicut dato
quod lex scripta et iuramento firmata aliquibus civi-
tatibus dicat quod porte per custodes semper teneantur clause
si contingat aliquos cives in persequendo hostes
et postmodum ab aliis fugari in periculo esset dicere
quod in tali casu porte eis non aperirentur. Maiorem
tum evidenter apparet in hoc casu verba legis
servare communi utilitati esse dispendiosum propter qua
communi utilitate lex illa instituta fuit. Et si
dicatur quod omnis est interpretari aut est cuilibet illi
aut qui sub lege sunt non sunt conditores legis
sed observatores. Dicendum est quod hoc verum est
quando lex est dubia et facultas adeundi superiorem potest haberi
temporibus. Sed ubi subitaneum est negocium et clare
apparet nocivum esse communi utilitati et in mora peri-
culum. Hiis concurrentibus potest quilibet eorum
sub lege sunt preter legem agere. Sed tunc ipse inter-
pretatur legem sed sequitur intencionem legislatoris
quod per evidenciam nocumenti apparet legislatorem
hoc intendisse et debuisse intendere. Ita ut ait
Thomas loco superdicto. Tamen leges non habent
verba eorum tenere sed vim ac potestatem. Ad
ultimum est dicendum quod lex humana tunc est lex censenda
quando iusta est. Si non est iusta magis iniquitas
et violencia dicenda est quam lex. Quia sicut Augustinus primo
de libero arbitrio. Lex enim non videtur esse iusta non
sit. Contingit autem legem iniustam fieri tri-
bus modis. Primo effective sicut ille qui legem
infert potestatem et iurisdictionem suam non exce-
dat. Secundo finaliter et tunc iusta est sicut si lex fe-
ratur et gravamina imponantur propter utilitatem
non propria bursa implenda vel propria gloria et
fama amplianda vel dominium divulganda.
Tercio formaliter et quantitative sicut si proporcio-
naliter imponuntur et dividuntur onera debent
enim dividi sicut honores sicut sicut divites
et maiores dignitate plus participant de honore
sic plus secundum proporcionem debent participare de onere.
Aliter forma iusticie non servatur. Certo modo
et subiective sicut iusto et vero modo illi quibus
lex imponitur inducitur servetur et observetur.
Sed ergo lex humana habeat istas conditiones

cum ipso modo decimine a lege naturali et divina
obligat eius observatores in foro consciencie.
Si non habeat condiciones oppositas quia hoc modo
non proprie est lex sed violencia non obligat
in foro consciencie nisi forte propter scandalum vitandum
propter quod vitatores et propter quod homo debet cedere.
Ad viii est dicendum quod solvere mandata minima
et sic docere vocari minimum in regno celorum aliter
exponit Crisostomus et aliter Gregorius et aliter Augustinus.
Nam Crisostomus mandata legis sicut non occides
non adulterabis et cetera dicit esse minima id est facil-
lima in actu exteriori quia ipsa magis est consuetudo criminis
repentis voluntate. Sunt enim status noviata
circumvoluta malicia. Sed minima est facillima
sunt in actione et remuneratione. Imperfectione non
peccati sunt magna et gravia. Sed mandata Christi
ut non concupiscas et non irascaris in actu quod
exteriori sunt valde magna et difficilia quia
magnum valde est cohibere omnem motum con-
cupiscencie et iracundie et ideo talia magna sunt
in remuneratione et minima culpa. Sic in peccato.
Vult ergo dicere salvator per Christum quod qui solvit
ista mandata minima sicut non concupiscas
non irascaris vocabitur minimus in regno celorum
quia ex quo levia et minima peccata committit
et quidem et mortale peccatum non facit sciret ex
pena dampnatoris etiam non tamen est ita
magnus in statu et in illa gloria qua conse-
quitur ille qui et minima precepta implent.
Decedentes enim sine mortali et veniali statim
consequuntur gloriam sed decedentes in veniali
sine mortali detinentur in purgatorio et sic
minimi respectu eorum qui iam sunt in gloria
et tamen omnes sunt in regno celorum sed minimo
tamen primo. Gregorius vero dicit regnum celo-
rum hic appellari statum ecclesie presentem
in quo quidem regno qui solvit mandata minima
et solvendo docet homines ad observacionem ipso-
rum ita quod talis male vivit et bene predicat
minimus est et despectissimus vocatur quia cuius vita
despicitur necesse est ut eius predicacio contempnatur.
Augustinus autem exponit sic super deus est

Ideo enim Residuum. Sequitur: Dico autem vobis quia nisi abundaverit. Capitulum quintum lectio 3a

in Dominica lectio

habundaverit iustitia vestra plus quam scriba
rum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum.
Audistis quia dictum est antiquis non occides. qui
autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem di
co vobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus
erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha
reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue reus erit
gehenne ignis. Dicebatur supra quod perfectio huma
ne vite primo consistebat in bonorum spiritua
lium promissione. 2° in legis veteris supple
tione. Expedita igitur prima parte, hic circa secunda
eo quia dicit, Impleverunt autem Christus illud quod
deerat legi veteri quedam perfectionis consilia ad
dendo et verum intellectum eorum que in lege
dicebantur aperiendo possumus igitur dicere quod Christus
quantum ad 8 aperuit verum intellectum eorum que
continebantur in lege. Primo quantum ad homici
dii prohibitionem. 2° quantum ad hostie et sacrificii
oblationem. 3° quantum ad fornicatoris prohibi
tionem. 4° quantum ad uxoris repudiationem. 5° quantum
ad iuramenti observationem. 6° quantum ad pe
ne talionis mitigationem. 7° quantum ad inimi
corum dilectionem. Et 8° quantum ad operationis
intentionem. Secundum igitur ista octo in quibus Christus
verum intellectum legis aperuit totum istud re
siduum capituli continet 8 partes et sic sunt
termino octo lectiones. 2° ibi Si igitur offers munus
tuum. 3° ibi Audistis quia dictum est antiquis. 4° ibi
dictum est autem. 5° ibi iterum Audistis. 6° ibi Audistis
quia dictum est. 7° ibi Audistis quia dictum est. 8°
in alte hec ut 3. Ad intellectum igitur prime partis
est sciendum quod secundum Crisostomum Christus suos apostolos
adhuc rudes et novicios peccatores esse co
gnovit magistris et doctoribus videntibus quia suos quos
apostolos volebat facere quod docebat scribe
autem et pharisei que dicebant et predicabant verbo
opere non implebant. Unde ait scilicet apostolis suis
dico vobis nisi habundaverit iustitia vestra plusquam scriba
rum et phariseorum non intrabitis in regnum celorum. Secundum enim
Augustinum iustitia phariseorum erat mandata legis
moysi que liberabat a pena debita transgres
soribus sed in regnum celorum non inducebat.
Supplectiones autem illorum mandatorum que
erant mandata Christi in quibus suos apostolos volebat
super phariseos habundare inducunt in regnum
celorum, et a pena liberant nam secundum Augustinum
contra faustum nos vocem quod tam crebro
nominat deus nescio utrum in libris veteris
testamenti quisque inveniat. Ipse non pertinet ad
revelationem novi testamenti quod ore Christi nomi
nandum servabatur vel secundum Augustinum volebat Christus
suorum discipulorum iustitiam super iustitiam phariseorum
habundare quantum ad verum intellectum legis. Non
enim intelligebant pharisei homicidium nisi peremptionem
corporis humani. Christus autem omnem iniquum
motum ad nocendum fratri in homicidii genere de
putavit. Ideo subdit Audistis quia dictum est antiquis
id est maioribus in lege Exodo 20. Non occides ho
minem scilicet ad ymaginem dei. Qui autem occiderit reus
erit iudicio scilicet legis que eum puniet secundum
talionem, scilicet morte puniri sicut morte peremit
alium. Ego autem dico vobis quod omnis qui irascitur
fratri suo, sine supple causa, fratri suo non iniquo
vel peccato, reus erit iudicio, id est maiestatis scilicet apud
deum. Qui autem dixerit fratri suo racha, secundum
Augustinum non dictio nove significatione sed motum
animi indignantis exprimente. Secundum vero Crisostomum
racha est signum contemptus et parvipen
sionis ergo alicuius commovet ad iram. Secundum
secundum Ieronimum racha ebreum non est et sonat
vacuum vel inane quod nos in latino sine
cerebro possumus interpretare. Qui autem dixerit
fratri suo racha reus est concilio quia tunc iam
non solum est in iudicio accusandus verum etiam
est sententiandus scilicet qua pena sit plectendus in
concilio scilicet homicidii. Qui autem adhuc amplius
progreditur quod motum indignationis sine causa
verbo iniurioso et contumelioso expresserit ita
quod dixerit fratri suo fatue reus erit gehenne
ignis et inferni ardenti pene. Gehenna vero gehen
na nominat quod non longe putat a valle
ydolis consecrata que est iuxta Iherusalem reple
ta olim ossibus mortuorum et cadaveribus ubi
est maior fetor secundum quod Rabanus dicit. Sed
hic possunt esse 7 dubia. Primo utrum dic
tum omnis qui occidit reus sit iudicio. 2°
utrum omnis qui irascitur fratri reus sit concilio
iudicio. 3° utrum semper ira que nascitur
ex parvipensione sit peccatum. 4° utrum ira
semper que est accensio circa cor sit peccatum.
5° utrum ira que est appetitus vindicte sit semper
peccatum. 6° utrum irasci fratri quique esse liceat
et utile. 7° utrum ira sit vitium capitale.
Ad primam est dicendum quod secundum Augustinum libro de civitate

Marginalia:

fatue

scilicet id quod predicavit et docetur non faciunt.

id est quod ad salutem non sufficit bona doctrina nisi assit bona vita.

i. racha

vel secundum alios actualiter et causaliter.

non solum non occidere sed etiam non irasci fratri.

sine causa ad gratiam persone, et non ad correctionem culpe. Unde Rabanus: Qui cum causa irascitur fratri non irascitur sed vitio.

dei in matthei putaverunt istud dictum Non
occides intelligendum esse de omni re habente
animam. Unde dicebant homines plantas incidentes
et animalia irrationabilia occidentes homi-
cidii crimine incurrere. In quorum errorem etiam
ipse Augustinus lapsus est, quia sicut plorare dicebat
quod evellebat folium, sicut ipse narrat in
libro confessionum. Sed ut idem Augustinus ait Contra
et nephas est hoc credere, quia iustissima ordinatione
creatoris vita et mors omnium animalium irra-
tionabilium hominis usibus subditur. Videtur ergo restat
ut solum de homine intelligatur cum dicitur Non
occides, ita quod subaudiatur nec te nec alium.
¶ Excipiuntur tamen iiii[or] casus in quibus secundum Augustinum
in predicto libro et ponitur in decretis 23 q. 5 licet ho-
minem occidere absque eo quod occidens sit re-
us in iudicio temporali et eterno. Primo si illi qui
deo auctore iusta bella gerunt si homines
occidunt, rei iudicio non fiunt. Secundo si iu-
dices qui publica potestate funguntur malefac-
tores puniunt, homicidii crimine non in-
currunt, quia ut ibi dicit Augustinus Cum ...
iudex hominem confessum vel victum de aliquo scelere
interficiat, non ipse eum occidit sed lex. Tertio si
expresso iussu vel precepto dei hoc faciat. Unde
excusatur Abraham qui filium voluit inter-
ficere innocentem. Non enim fecit contra hoc
preceptum Non occides, quia precepto dei fecit
qui potest in omnibus mandare qui tabulas dis-
pensare. Quarto si istud fiat privato consilio
et occulta inspiratione spiritus sancti, quia non ali-
ter excusatur Sampson qui se ipsum cum hostibus in-
terfecit, Et Iepte qui filiam suam sibi de
victoria redeunti occurrentem interfecit,
nisi quia privato consilio spiritus sancti et occulta
eius inspiratione hoc fecerunt. ¶ Ad secundum dicendum
quod istam dubitationem movet Augustinus in libro de
sermone domini in monte. Si ille qui occidit hominem
reus est iudicio, et ille qui sine causa irascitur
fratri eodem modo dicitur reus esse iudicio, quid
amplius est occidere quam irasci. Ad hoc videtur
Augustinus in gehenna ignis et in dampnatione
eterna diversos esse gradus penarum sicut
sunt diversi gradus peccatorum. Vult ergo dicere Augustinus
quod ista quatuor, irasci sine causa fratri, et dicere

racha, et dicere fatue, et postea occidere, diversos gradus
peccatorum intelligi, ut primo quis irascatur motum
tamen ire contineat in corde retentum et sic di-
citur iratus. Secundo ut iam illum motum ire per vocem
non significantem sonet, ita quod dicat racha,
id est aliquod signum indignationis et indignationis
ostendat. Tertio ut verbo iniurioso et contumelioso
illum iracundie motum exprimat, ita quod
dicat fatue. Quarto quod vindictam opere impleat
vulnerando, verberando, occidendo, et est pla-
num quod unum est gravius peccatum quam aliud, quia in primo
motu est ira sola, in secundo est ira cum voce
non tamen aliquid determinate significante sed motum
illum ostendente, in tertio non est ira et vox et in
voce certa vituperationis expressio, sed in quarto
est ira et vox et certa impositionis expressio
et operis executio. Unde quoniam ex illis eius
motibus ire venit executio operis, patet
quod in omnibus illis fuit peccatum mortale, dato
quod illis tribus motibus ire non supervenisset
opus sed solus deliberatus consensus operis exe-
quendi et sine nocumento proximo infundendi, peccatum
mortale fuisset, secundum tamen magis et minus.
Et ideo secundum Augustinum per esse reum iudicio quod corres-
pondet primo motui ire, et per esse reum
concilio quod correspondet secundo motui, et per esse
reum gehenne ignis quod correspondet tertio mo-
tui, et per esse reum iterum iudicio quod correspondet
quarto, diversas mansiones et diversos gradus penarum
inferni intelliguntur, quia licet cuilibet peccato
mortali debeatur pena eterna, eadem in duratione
non tamen in quantitate intensione. ¶ Ad tertium est
dicendum quod ira affectiva ire est per impositionem totam
magis causa qua quis irascitur est, quia videt se
contemptui et parvipendi. Si ergo aliquis parvipendit
et contempnit propter defectus suos et propter peccata sua
contra hoc irascitur sibi ipsi et contempnit dicens
id quod dixerunt fratres Ioseph capito Gen. Pati-
mur, quia peccavimus in fratrem nostrum, talis ira
qua irascitur ex tali parvipensione non est peccatum
immo est bona et inducit hominem ad penitentiam.
Unde narratur Gregorius in dyalogo de quodam monacho
sui monasterii, quod cum tres aureos in lecto
suo habere reprehensus fuisset, et ob hoc ...

In extremo vite sue quidam monachus dilectus
et promissus est penitere ipso patre Gregorio
monasterii, videns se predictus monachus propter
suam maliciam et avariciam sibi in contemptum
et preiudicium ex abominabilis fortitudine tot suspi-
ravit iratus et indignatus et sic in illa indig-
natione sui peccati delictum non persolvit et post
mortem suam per ipso facere hostie oblacionem per
xxx dies apparens fratri suo dixit se salvatum
esse. Sed si quis invidet et preiudicat propter
Christi veritatem confitendam et eius iusticiam de-
fendendam et ex hoc irascitur et indignatur
contra deum et contra proximum et insurgit in blas-
phemias contra deum et in clamores et con-
tumelias contra proximum talis ira est mala
et peccatum. Unde dicit Ieronimus super x° Nemo vero pa-
titur qui homicida vel fur vel alienorum
appetitor. Sed si propter Christi exprobramur non
erubescat neque irascatur sed glorificet deum
in tali persecutione. Ad quartam est dicendum quod
ira ex qua nascitur ira materialis et subiec-
tive est accensio sanguinis circa cor, sed quando
accensio sanguinis circa cor sic accedat iudi-
cium rationis ut quod non potest esse peccatum. Unde dicit
Gregorius v° moralium Omnimode cavendum est
ne ira que ut instrumentum virtutis assumitur
menti dominetur ne sicut domina precedat sed
sicut ancilla ad obsequium parata a tergo ra-
tionis nunquam recedat. Contingit tamen quandoque sed per hoc
quod mens bene incipit audire iudicium rationis putat
quod ipsa iniuria esse vindicanda sed sic
est festinus ut non attendat vindictam fieri
secundum rectum ordinem quod audiens rationis impositum con-
silii iratus, ut philosophus dicit in ministris festinan-
tibus mandatum domini exequi antequam complete
totum audiant et ergo modo ira que insurgit
ex tali accensione sanguinis est peccatum sine
preveniendo rationis iudicium sive non expec-
tando iudicium rationis in taxando debitum
modum inferendi vindictam pro iniuria illa-
ta, propter quod narrat Maximus Valerius de Ar-
chita Tarentino quod cum servus eius eum offen-
disset dixit Quam te punirem si tibi ira-
tus non essem, quia sic preventus fuit ira quod
non dum taxaverit proportionem qua pena pu-
niret servum eum offendentem. Sed si talis ira

que insurgit ex accensione sanguinis sequitur
iudicium rationis expectet scilicet modum proportionem
taxatus de vindicta inferenda pro illata in-
iuria, ne dum quod sit peccatum, ymmo quandoque est virtu-
tis instinctum ut Gregorius dicit. Ad quintam est dicendum
quod formaliter ira non est aliud quam appetitus vin-
dicte. Cohen quod aliquis proponendi insurgit ex eo
appetitu et velit statim vindictam, sicut de eo quod
proponendum est scribitur Hester v° quod cum audisset
Aman quod Mardocheus non flecteret sibi ge-
nua nec adoraret eum iratus est valde et ni-
michi hec puto quod dum video Mardocheum
sedentem ante fores regias. Ideo fecit parari
excelsum trabem ut suspenderet eum. Si igitur
aliquis appetit vindictam propter sui satisfactionem non
propter dei iusticie manifestationem et peccati condem-
pnationem magis tamen propter peccati correptionem et
animo inordinato quia non per personam et non
in ordine debito, talis appetitus est peccatum
mortale. Sed si talis appetitus est ordinatus
quod quis appetat vindictam sicut propter dei iusticie os-
tensionem et propter correptionem peccati in ordine
debito ita quod talis vindicta fiat per iudicem et co-
mmunem personam, tunc non est quod dicit propheta Letta-
bitur iustus cum viderit vindictam. Talis appetitus non
est peccatum. Legimus namque multos sanctos viros vindic-
tam malorum appetivisse sicut Helias petivit ut
veniret ignis de celo et devoraret duos
quinquagenarios principes et eos qui cum eis erant
et debito Thama legimus quod imprecatus fuit
illi qui manum sibi alapam dedidit ut in eo minimo
manus eius arescerent prestarent propter quod si vindicta
et divina ulcio appetitur ad dei iusticie manifes-
tandum et ad malorum correptionem et oppressorum
liberationem peccatum non est, ymmo hoc requirit ordo
caritatis. Unde dicit Gregorius xxi moralium Evenire plerumque
solet ut non amissa caritate inimici ruina
nos letificet et rursus gloria sine invidie culpa
contristet cum ruente eo quosdam bene erigi
credimus et proficiente illo plerosque iniuste
opprimi formidamus. Ad 6 est dicendum
quod licitum et utile est quandoque irasci propter iiii.
Primo propter doctrinam audacter promendam. Unde
ira audaciam et facit praenunciata devovet
et expellit vicia a cordibus auditorum, secundum
illud Exodi 17 Misisti iram tuam que devoravit
eos sicut stipulam. Secundo propter iusticiam dei intrepide os-
tendendam. Unde dicitur Exodi 32 quod cum descendisset
Moyses de monte et vidisset vitulum et cho-
ros iratus est valde et precepit demonibus

duas tabulas et confregit eas ad radices
montis arripiensque vitulum combussit eum
et contrivit usque ad pulverem. Secundo propter iram
tam rabiem fortiter repellendam. Nam secundum
philosophum · 4 · ethicorum irasci quibus oportet et quantum
quando est laudabile et non irasci est insipi
ens et insensibilis, volentibus rempublicam
invadere et perturbare. Laudabilis est iusta ira. Nam
tetes secundum philosophum ibi sunt magis audaces et magis
virilis, quam non irascentes, sunt digni pre
ti pari propter hosticam rabiem compescenda.
Tertio propter intrinseca vicia refrenanda
dicuntur homines enim contra aliquorum peccatorum
stibiorum irascimur, quoque ira refrenat mul
ta mala despicia, unde Seneca dicit de seipso
quod ipsi rigidus et iratus solus desperata
penetrabam. Istas quatuor utilitates tangit
Cassiodorus super hunc psalmum, Item si cum fratri irascitur
reus erit, qui autem cum causa non est reus, quia
sine ira nec iudicia stant, ut doctor Cassiodorus.

n[ota]t vicia que sequuntur

Ad septimum est advertendum quod vicium capitale dicitur ex quo
oriuntur alia vicia, possunt igitur dici quod quis
potest irasci corde verbo et opere. Ubi quando quis irascitur
corde quod forte credit propter eam aliquam pati inu
riam sibi obnoxia nascitur indignatio, Cum non
irascitur verbo sine expressione iniurie nascitur
clamor, si cum expressione nascitur contumelia, si non
dum iniuria permittente blasphemia. Cum autem
modum vindicandi excogitat nascitur timor vel
elatio. Cum si quis irascitur opere tunc contra nascitur
rixe in quibus includuntur verbera percussiones
vulnera homicidia et multa alia mala, indig
natio tumoris elatio clamor contumelia blasphemia
et rixe dicuntur soboles et filie ire, sicut
ponit Gregorius 31 moralium

Lectio sexta

Si ergo offers munus tuum ad altare
et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet
aliquid adversum te, relinque ibi munus
tuum ante altare et vade prius reconciliari
fratri tuo et tunc veniens offeres munus tuum.
Esto consentiens adversario tuo cito dum es
in via cum eo ne forte tradat te adversarius tuus
iudici et iudex tradat te ministro et in carcerem
mittaris. Amen dico tibi non exies inde
donec reddas novissimum quadrantem.

Dato non multum quantum ad homicidium preceptum
quod nomine homicidii omnium est omnem iniquum
motum ad nocendum fratri intelligi, Propterea ista ut
supra dicebatur salvator non dicit unum multum
quantum ad hostie et sacrificium oblationem, Quod igitur
precipiens opus dicat, fratri non esse irascendum
nec dicendum racha vel fatue, nichil ut multo
magis non esse aliquid tenendum in corde, ne
vel indignatio conitetur modum. Unde statim sub
dit Ergo offers munus tuum, itaque modus
deo offert munus orationis vel elemosine vel sacrificium
ad altare corporale vel spirituale, nam fides est
altare spirituale in quo deo omne munus offertur, quia
sine fide impossibile est deo placere et ibi re
cordatus fueris quod frater tuus aliquid habet adversum
te tunc, non secundum augustinum frater habet aliquid adversum nos
si nos eum maliciose lesimus vel offendimus
deo vel fratri, vel si tibi venit in mente quod frater
tuus te maliciose offenderit pro quo incipis
eum odire, relinque ibi munus tuum ante altare
et vade prius reconciliari fratri tuo, veniam postu
lando si tu eum lesisti, vel sibi dimittendo
si tibi vis a deo dimitti si ipse te lesit
et tunc facta reconciliatione fratri veniens offe
res munus tuum quod a discordantibus deus
munus tuum sacrificium accipere non vult. Ex quo possumus
perpendere secundum Crisostomum quantum malum sit discordia
propter quod malum illud abicitur per quod culpa re
laxatur, tunc nullum est in quo possimus dei mi
sericordia, quia deus amplius hominum uni
tates aspiciat, quod suos homines quam plus
diligit concordiam hominum fidelium quam mu
nera sibi oblata, et quando quidam fideles homines
aliquam dissensionem et discordiam habuerunt
munus eorum non recipitur nec oratio exauditur
et quod tempus reconciliationis et indulgentie
non est incertum sed quamdiu sumus in via
non est incertum sed statim adiungit: Esto conse
tiens adversario tuo quam tunc est adversarius ne con
premium vadas propter odium quod contra eum
habes in corde, consentiens dico sibi indul
gendo et odium deponendo cito dum es
in via cum eo, id est, nunc sumus viatores
ne forte tradat te adversarius iudici, id est, ne
occasione illius adversarii et illius iniurie
tradaris Christo iudici in fine seculi vel in fine
mortis tue si cum illo odio fueris. Diste

.i. ei qui habet aliquid adversum te · tu
quia ipse est per hibitionem cum
cito per reconci
liationem
ad se ...

das / pr n ome iudiciu dedit filio / et in
dex tradat te filio ministro / anglo s3 bo
no vel malo et pclem ministru incarcerem
mittat. Amen dico tibi non
exies inde donec reddas novissimum qua
drantem. Et n somm. Quadrans genus monete
est. est n mj ps denari vel libre. vij vel
dre no egredier decarce dz cra minima
pcta psolvas / sicut p aug tu habit volu
exponere des ita conrectu esse / q nichil sit
relictu dicum usq ad fecem. vel pqdnitem
intelligere p aug iiij elementa quod est terra
et significant pcta terrena. vij vel dre
/ q decarce hoc corre non potit donec pcta
terrena et carnalia sit psoluta. Hic
possunt esse 6 dubitaciones. Prima utru
odiu differat ab ira spuali. 2a utru fris
reconciliacio fienda sit intelligenda ad
litteram corpali. 3a utru reconciliacio
talis sit fienda corde vel verbo. 4a utru
adversarius noster cum tenemur consentire i
via sit hostis vel dia. 5a utru minister cui t
dd iudex ptate sit anglo bonus vel ma
lus. 6a utru decarce inferni quis poss
corre psolut pctis. Prima est dicendum
q odiu differt ab ira multis differencijs que
ponit phs 2o ethi dicimus ad pns x or
possumus recipe. Et prima dra sit i uti
litate q odiu pt vlum possimus n. vlt
odire omes fures et omes latrones s3 ira
no est nisi particlaris q no irascimur nisi
huic vel illi psone et psingla negocio.
2a dra est in saciatate quia irati no
volt malu alian nisi in ordine ad vindicam
vn statu cu faciat vel fecit si tom vindicam
quanta voluit faciat et quiescat et sic co
tentatur q nollz illu con q irascitur plus
hre de malo s3 odiens numquam faciatur quia
vellz illu que odit exterminare et vellet
ipm non esse / unde quod deus in odit / quia
tu quod odiet ad nichilu tendet. odit
n. malu culpe / s3 alia diligit et m odit
eorm que fecit ut dr sap. 3. 3a dra e
in sensibilitate / q sentit quidem volens ira
tus non n. sufficit irato q ille con q
irascatur heat aliq malu et aliq displicet

ble s3 volt sentire quod heat aliq malu
ppeu alit non putaret esse sciam vindicam
s3 odiens non curat vtrumq ille q odit he
at malu vel peu vel palam / 4a dra e in
familiaritate / q odiu no est nisi ad
inimicos et ad non dilectos cu odiu opponatur
caritati et dileccioni s3 ira pt esse ad amicos
et dilectos et familiares / imo ut scribit
x. ethi amicis dilectis et familiaribus mag
irascimur et sumus eius mag molesti q
alijs / ira igitur non est odiu s3 tn poss ira
cresce q fiet odiu sic tn poss crescere q festuca
equare trabi vnde dic aug lites aut nul
las heat / aut q celerrime finiat ne ira
crescat in odiu et trabem faciat de festuca
et animam faciat homicida. Ideo salvator noster
ad hoc ortatur nos ut si deo volumus dona
nam vel oronem vel aliq munus offerre et
i mente nobis veniat aliq indignacio adversus
proximu nrm / vel q lesimus eu vel q lesit
nos statim faciamus reconciliacionem sibi in
dulgendo vel ab eo veniam postulando ne
illis indignacio in odiu transeat. Ad 2m
est dicendum / q ista dubium movet aug in libro
de sermone dni dicens q si tibi aliq veniat i mte
tem q proximum lesisti cui debes deo munus off
re q pus debes fri reconciliari q munus
offeras forte si fr est pns aliquis mete
ge ad litteram corpali sic oportet fieri / s3 si fr
vel proximus nr esset ultra mare cu paganis
reconciliari qualiter aug offeremus munus
non possimus ad eu ire et hac reconcilia
cionem facere pstim cu tanto tpe munus an
altare relictum tanto tpe stare non poss. Ideo 4
dicit aug ibi / q totum hoc intelligendu est spi
ritualiter / tam de munere offerendo q de mo
offendi / ita q munus intelligitur pplica. oro
doctrina vel ps. vel ympnus. vel quidq bonum
cogitasti deo esse offerendu paltare in quo
det offerri intelligitur fides / q sine fide non of
fertur deo aliq malum s3 pcat mera ploqu
aut ubi debemus offerre intelligitur in det corde
nrm con dicit apl. templu dei scm est
quod estis vos. Dicit g aug sic ee intelli
gendu dicum xpi q cu pponimus offerre deo aliq
sup dictum munus in templo cordis nri al
tari .i. in fide formata caritate et nobis veniat

i[n]mediate q[uod] p[ro]ximu[m] n[ost]r[u]m offendim[us] d[ict]o u[e]l f[ac]to debem[us] p[ro]p[ri]e adire, n[on] passibus corporis sed mentis, q[ui]a ut d[ict]um e[st] forte e[st] absens, [et] humili affectu debem[us] p[ro]sternere nos ad pedes fratris, [et] co[n]spectu illius cui incidim[us] (?) offerre munus, [et] veniam ab ipso postulando. Si [autem] ipse nos offendit, n[on] oportet tunc ad eu[m] p[ro]pe[rare] postulando veniam, s[ed] solu[m] sibi ex corde indulgere. Si t[ame]n p[ri]us e[st] dicit Aug[ustinus] ex corde intimo motu debem[us] adire eu[m] que[m] offendim[us] p[ro]p[ri]e [et] n[on] p[ro]lato ore eu[m] lenire indulgencia[m] petendo [et] ad amore[m] [et] gr[ati]am m[utu]am revocando, p[ri]us t[ame]n humili affectu a deo venia postulata. ¶ Ult[er]ius e[st] d[ubiu]m (?) q[uod] hac dubi[tati]o[n]e monet Cris[ostomus] [et] d[e]t[er]minat sup[er] hunc locu[m] dicens q[uod] deus n[on] vult fieri amicus fideliu[m] q[uo]ad[iu] fuerit inimici, q[ui]a nullus int[er] duos inimicos p[otes]t fieri amicus amboru[m] fidelis. Si v[ero] p[ro]xi[mu]m n[ost]r[u]m offendim[us] ope[re], bona[m] fama[m] forte auferendo, u[e]l eu[m] defraudando, u[e]l eu[m] diffamando, u[er]bo n[on] sufficit reconciliare eu[m] corde, p[ro]babilit[er] e contra restituendo sibi sua [et] purgando eu[m] ab infamia. Un[de] concludit Cris[ostomus] q[uod] q[ua]lis p[re]cessit offensio, tal[is] debet seq[ui] reconciliatio. Si e[ni]m cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare. Si u[er]bo offendisti, u[er]bo reconciliare. Si op[er]ib[us] offendisti, op[er]ib[us] reconciliare, q[ui]a o[mn]e p[e]cc[atu]m quo committit[ur] eo m[od]o de[bet] p[er] p[eniten]tia[m] agi[tur].
¶ Ad [se]c[un]d[u]m est dicen[dum] q[uod] plures ista q[uesti]o[n]e p[er]tractat. Au[gustinus] in l[ibr]o de s[er]mone d[omi]ni d[icit] q[uod] p[er] adu[er]sariu[m] n[ost]r[u]m cui du[m] sumus cito consentire iubem[ur], u[e]l intelligi[tur] diab[olu]s, u[e]l ho[mo], u[e]l caro, u[e]l deus, u[e]l p[re]ceptu[m]. Non diab[olu]s ut ait, q[ui]a in baptismo indiximus bellu[m] con[tra] eu[m] et renunciavim[us] pompis eius, cui sibi n[on] p[ro]p[ri]e consentire, s[ed] adv[er]sari. Non hom[o], q[ui]a adv[er]sarius iste cui p[ro]p[ri]e consentire d[e]b[e]t tradere nos iudici, s[ed] ho[mo] hominem n[on] tradit iudici, cu[m] dicente ap[osto]lo omnes homines an[te] tribunal Xp[ist]i iudici op[or]tebit p[rese]ntari. Ille g[ener]o qui est iudici p[rese]ntandus n[on] p[otes]t aliq[ue]m iudici tradere. Nec caro, q[ui]a s[ecundu]m ap[osto]lum si s[ecundu]m carne[m] vixerimus et sibi co[n]senciam[us], moriem[ur]. Reliquit[ur] g[ener]o ut p[er] adu[er]sariu[m] n[ost]r[u]m cui p[ro]p[ri]e consentire intelligat[ur] deus [et] p[re]ceptu[m]. Ho[mo] recedit ab eo adv[er]sat[ur] sibi ipse in simplicib[us] resistit p[re]cepti g[ener]o deo qui p[er] p[re]ceptu[m] effic[itur] n[ost]r[u]m

adv[er]s[ariu]s n[ost]r[u]m

adv[er]sarius consentire, q[ui]a diu sumus in hac vita, q[ui]a s[ecundu]m Aug[ustinum] qui in p[ri]mi n[on] fuit deo reconciliat[us] p[er] morte[m] filii, tradet[ur] ab ip[s]o p[at]re iudici Xp[ist]o, cui p[ate]r dedit o[mn]e iudiciu[m]. P[re]ceptu[m] eciam et doctrina Xp[ist]i p[otes]t dici adv[er]sari[us] n[oste]r, q[ui]a contra p[re]cepta dei et doctrina[m] eius agim[us]. Cui p[re]cep- tam [et] tenem[ur] consentire et obedire dei mandat[is], si nolum[us] eius iudiciu[m] subterfugere. Homi[nem] t[ame]n dicat q[uod] adv[er]sarius n[oste]r dici[tur] intelligi p[er] ta[n]tu[m] p[re]ceptu[m], cui consentire et obedire dei mandatis s[er]vando pactu[m] in baptismo p[ro]missu[m], n[on] obediendo sibi vicia suggerendo, et tale pactu[m] s[er]vando simul s[er]vam[us] ad ip[su]m benivolencia[m], q[ui]a non sustinebit pena[m] q[ua]m pati debebit si p[re]d[ic]t[u]m pactu[m] frangam[us]. Potest eciam dici adv[er]sari[us] n[oste]r homo, non r[ati]one n[ost]ri, s[ed] culpe p[ro]p[ri]e, q[ui]a nisi reconciliem[ur] sibi timore deponendo et venia postulando tradim[ur] iudicio, n[on] q[ui]a ipse homo hominem tradat, s[ed] erit ca[usa] u[e]l occasio q[uod] tradet[ur], si reconciliac[i]o[n]es negligit. ¶ Ad t[er]c[iu]m est dicen[dum] q[uod] in hac dubitac[i]o[n]e vi[detu]r e[ss]e contrarietas int[er] Cris[ostomum] et Aug[ustinum]. Nam Cris[ostomus] d[icit] q[uod] minist[er] cu[m] iudex tradet p[re]tori, i[d est] angelo crudelis penaru[m]. Aug[ustinus] aut[em] s[upe]r illo v[er]bo mittet filius hominis angelos suos et colliget de regno eius scandala o[mn]ia, dic[it] q[uod] vindicta dei p[er] angelos bonos infligi fiet, q[ui]a officia iudicis possunt impleri a bono, sic lex et iudex officia n[on] n[isi] mali imple[re] n[on] possunt. P[ro]positum (?) [er]go dic[it] q[uod] malor[um] et impior[um] a bonis separatio et [illegible] ignis u[e]l incar[ceratio] (?) eciam infer[n]i immissio fiet p[er] bonos angelos, ita q[uod] voluntate (?) dei et execucio divine iusticie q[ua]ntu[m] ad hac separacio[n]e[m] p[er] bonos angelos fiet, ut dic[it] Aug[ustinus]. S[ed] ip[s]oru[m] impioru[m] i[n] ip[s]o camino ignis et in ip[s]o carcere inferni tormentac[i]o fiet p[er] angelos malos, ita q[uod] vi[ndic]ta dei et execucio divine iusti[ci]e q[ua]ntu[m] ad tormentac[i]o[n]e[m] fiet p[er] demones, ut dic[it] Cris[ostomus], ut illos impii h[ab]eant tortores q[uo]s h[ab]ueru[n]t incentores in culpa. ¶ Ad 4[um] est dicen[dum] q[uod] ista q[uesti]o est dubia p[ro]pt[er] illud quod dicit[ur] q[uod] peccatore[m] non exituru[m] de carcere donec r[e]dd[a]t novissim[u]m quadrante[m], i[d est] donec eciam p[er]solvat novissim[a]m. Q[uia] n[on] novissima p[e]cc[a]ta fuerit p[er]soluta, s[ed] g[ener]a satisfaccio[n]e et p[er]solut[is] o[mn]ib[us] p[e]cc[at]is vide[tur] q[uod] de carcere p[ro]d[i]re debeat. Con[tra] quod sic[ut] q[uod] de carcere p[ro]d[i]re debeat (?), v[e]r[u]m cognim[us] (?) et co[n]sonu[m] iusti[ci]e, q[ui]a p[ost]q[uam] debitor p[er]soluit totu[m] quod d[e]b[e]t creditori suo eciam m[in]ima debita n[on] est iustu[m] q[uod] credi

tor amplius ipsum debitorem debeat molestare
et in carcere retinere. Istam q[uoque] obiectionem solvit
aug[ustinus] dicens quod parvum pro minimo est pro to-
sine dubio pena in sim cena intelligitur de quo
simul est contineri. Et illud donec dicat de tempo-
re tempus sed infinitum sicut ibi sicut oculi nostri
ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Non
enim postquam dominus noster misertus oculos nostros
ab ipso avertere debemus. Et sicut id dixit a
dextris meis donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum plenum namque est quod postquam inimici
ipsi positi erunt sub scabellum pedum eius non
desinet ipse stare a dextris dei. Et non ad
debito persoluto. Dicitur quod pena in tantum
satisfaciat pro culpa in spiritu et deo grata et ac-
cepta penas quas continuo in carcere vel sicut
in presenti vita vel in purgatorio dominus bene accep-
tat pro solutione et satisfactione peccatorum omissorum
id est cum omnia fuerit bene persoluta trahit vos de
carcere purgatorii vel penitentibus misericorditer penas
deadnotavit sine carcere magis acceptat id
si ipsi persolvunt magis creditori erit per-
solutum. Si enim tota pecunia in modico persolvere
uni creditori si non intraret bursam eius
nec veniret in utilitatem et beneplacitum eius
non esset illi creditori persolutum sicut tota
aqua maris non impleret unam testam omnino
si non intraret olim et permitteret extra
sic eterna pena damnatorum non satisfacit
et deo quia per erit eorum contritum et accepta.

Audistis quia dictum est antiquis. Non mechaberis.
Ego autem dico vobis. Quia omnis qui vi-
derit mulierem ad concupiscendum eam iam
mechatus est eam in corde suo. Quod si oculus
tuus dexter scandalizat te, erue eum
et proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat
unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum
mittatur in gehenam. Et si dextera manus
tua scandalizat te abscide eam et proice
abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum
membrorum tuorum quam totum corpus tuum eat
in gehenna. Quamquam ista ut dicebatur
salvator veros intellectum dat legis
contitum ad fornicationem prohibitionem reputabat enim pharisei secundum Augustinum tantummodo
corporalem cum femina commixtionem illicita vocari
mechiam et dato quod legerent prohibitam esse
concupiscentiam quia dicitur Exodi 20. Non concupisces uxo-
rem proximi tui, in debita intelligendum etc.
de ablatione non de concubitu, ita quod nomine con-
cupiscere intelligebat uxorem proximo non esse
auferendam sed bene ad desponsandam. Sed salva-
tor verum intellectum aperuit dicens Audis-
tis quia dictum est antiquis, quod antiquum mandatum
erat Non mechaberis id est non ibis ad alienam praeter
uxorem tuam. Si enim secundum Augustinum sic recepit vir ab
uxore ut alium virum non cognosceret et vir
virtute constantie debeat uxorem precedere multo
magis ipse debet uxori servare. Nam turpe est
ut vir dicat non posse peri fieri quod facit
femina. Et non solum ne vadas ad aliam uxorem intelligas
per non mechaberis. Quod ego qui sum legislator — cui credendum et obediendum est
dico vobis quoniam qui viderit mulierem alienam ad con-
cupiscendum eam id est hac intentione et animo ut con-
cupiscat eam in animo et opere oportunitate data — quod iam non est titillatio sed plene consentit libidini. Quod autem de muliere dicitur, Crisostomus: in hoc ad paria iudicantur vir et mulier; loquitur enim dominus capiti communem facit suasionem; et omnis legislator propter complexionem vel speciem digniorem precepta dat viris, ut per viros suadeant ad mulieres. Et loquitur de concupiscentia deliberata et volita que includit delectationem et consensum.
iam mechatus est eam in corde. Ac si dicat ego
appono vobis qualiter intelligi prohibito concupiscentie
quod per prohibitionem mechie intelligo prohibitum
omnem illicitum deliberatum concubitum et ad tempus
porum delectationem. Ad quam vitandam et occasione
et causam debetis vitare et auferre. Unde subdit
Si oculus tuus dexter scandalizat te erue eum
et proice abs te. Oculi enim non secundum Crisostomum sic dicit
raptores adulterum et quod sit dexter quia
forte recta intentione incipis conversari et vi-
sitare mulierem ad instruendum et complendum sta-
tim tibi [illegible] scandalizat te, quod te inducunt
in temptationem et concupiscentiam illicitam, abscide eos per
prohibitionem visionibus et conversationibus, quod magis — utile est alium [illegible] dampnificari
expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum
quam totum corpus tuum mittatur in gehennam
ignis. Non secundum Crisostomum. Si nobis continue pulchris
faciebus [illegible] oculos infigere et inspicere non
oro, quamquam bis vel ter possis forte continere — o bona intentione facta.
quod non semper humana natura. Et si dextera manus tua
te scandalizat abscide eam et proice abs te per
dextram enim manum recta opera intelligi-
tur que si incipit te scandalizare ut vana gloria
vel superbia appetere facit abscide eam obliq-
uitatem auferendo et puritate quod expedit
tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam

Exodi 20.

Certe hic prohibetur actus mechie exterior secundum iudeorum reputationem et cum hoc voluntas interior mechandi secundum divinam explanationem.

Si oculus tuus id est respectus mulieris ex bona intentione scandalizat te id est tibi causa ruine, erue eum et proice abs te.
Crisostomus: Erat mulier religiosa. Respexi et dixi: debeo eam visitare assidue ut instruam illam et informem in bono.
Bonus est iste respectus, factus est mihi in scandalum. Eruam
ergo illum bonum respectum qui factus est malus.

totu corpus tuu eat i gehemia3 ¶ Sed hic pmit ee sex dubitacoes ¶ pa utz vide mliere ad ocupiscedu eam sit pctm mortale ¶ 2a utz no mechari 2 no ocupisce sunt duo pcepta ¶ 3a utz ornare se ut ab aliis viden ocupisci sit pctm mortale ¶ 4a utz erucio oculi 2 abscisio manus intelliga spualit vl corpalit ¶ 5a vtru ab scidens aliquod mebroz suoru sit irreglis ¶ 6a vtru si ille moret ppt abscisiom mebri esset consend homicida ¶ Ad pma est dicen qp hanc dubitacom mouet aug9 in li de s mõe dñi d qp concupiscen pt trip contige p suggestione statim n vl ex visu vel ex visu vl ex auditu alicui delectabilis si vitatu vl gustu suggit vl ex alio concipi p2o delectacone qz postmo concupis illa ge sta pmisu vl auditu cia incipit peti et titillari aliq delectacone optando illa delectabi lia hre non du delibacoe hita vtr adeo p hibita an non 3o consessione qz sic cosenti et delibat talis concupi esse fienda ut optunitate data qntitiqz adeo phibita ope compleat et faciat pmus g duob mois s aug9 non est concupi pctm mortale qmuis sit aug9 non est pctm mortale duo n incu pati s3 3mo est pctm mortale duo n non omis qui concupiet mliere s3 si vidit mlierem ad concupiscendu eam i h sine et hoc aio delibato ut eam concupiscat qp non est iam titillari delectacoe carnis s3 de libate consentire libidini ut non refrenet illicito appetitu s3 optunitate data faceret in consen concupi tuc est pctm mortale i corde et si non ope homib notu qm reo cupita cu assentit accepta ee cora dm et con phibicom eius ¶ Ad 2m est dicend qp ubi est alia ro pcti ibi est alia ro prep ta phibent pctm qz pceptu phibicois no est nisi de malo et de pctm nuc aut ita est qp ca completiua pcti est uolutas vn dic aug9 2o de lib arbit si laboriosu est omia mandare memorie h breuissime tene qp ois res demudo an puolutate resisti no pt sn pcto ei cedit qmuqz ca illa sit uolutat th aut ei resisti pt non cedat et non pec cabit peccato aut pctm fit p corpus et p membru ut manu tangit que s3 mol lia et accipit rem aliena et pedes p git et occi uident que facienda sut p3 causa imperans mebr ut execqua concupi scencias p rom est uolutas tu g uolu tas possit dup ee ca pcti pmo cosenciedo et delibando 2o impando et p membra exequendo et pmu pt esse sine 2o quius s non sn pmo io dup pcepta phibicio nis de pcto dari debuit vn phibendo de libatu consensu ca dr no concupisces s phibendo imperatu et executu opus eius dr non mechaberis ¶ Ad 3m est dic qp de or natu mlieru mlta disticco est nota pma ppte status si n aliq sut que n viros ha bent n sut in statu vt hre possit aliq3 qui pcto se ornare non pnt ut viroru asp tibi placeat Si si sut in statu coniugali vl qp viros hre intendat dare opam ut no heant in contemptu in statu vt sut cosi derata consuetudie statu p et moib patrie no aliud uset in inteone vt posse fieri sine pcto qp ap9 dic que nupta cogitat qualr placeat viro 2 est nota ppte finis qz si tale ornamentu fiat ut homines trahant ad luxuriam et luxuriam et ut concupiscant mo quo dr phib a o aut inuen mli orna tu meretrio pata ad decipiendas aias sn pcto mortali mortali esse no pt dato eciam qp nullu decipiat vn dic crisostomus sup huc locu qp si aliq mlieres ornando se oclos homi at trahunt ad se ecia si nisu plagis intulint pena patient extrema qz venenu cofe cerunt ecia si nullus sint qui bibit s3 si exali tant ecia si vanitate no intendo illa pra uam intecom sup dcam que esset dan qp qp esset pctm mortale li idem puto esse dicen decapillis extneis et fictis coloribus qz cu turpe sit mlici sine capillis ee si exalig infir mitate vl accidet hns caueat 2 ut talibus turpitudine occultet 2 aliis caro non desperaant puto qp mortalr no peccarent s ordo exqo no vl lastima 2 luxoria hic fiant 2 i omibus ut dix e demulie ribus intelligedu e de viris ¶ Ad 4m e dicen qp s crisost p extraco oculi 2 abs cio manus corpalit intelligunt cu di cto pphta no sit sanitas in carne mea

si propter maliciam mee carnis omnia membra mea
debemus abscidere, non remanet in nobis aliquod membrum
esset etiam hoc contra fomentum manicheis dicentibus
omnia corporalia esse mala et a malo deo creata
esse. Restat ergo secundum aug. ut abscisio talium membrorum
intelligatur spiritualiter, ita ut per oculum dilectissimum
amicum nos instruentem et dirigentem in spectabilibus
intelligamus. Sic enim consueuimus dicere de dilecto amico
dico eum diligo ut diligo oculum meum. Per manum
uero dexteram amicum nos iuuantem in operabi
libus accipiamus. Si igitur nos tales amici scanda
lizant prestando nobis impedimentum ad vitam beati
consequendam, et oculum talem, et manum debemus
eruere et manum abscidere. Glossa. Et notandum est dicendum quod
ad abscisionem membrorum duplex potest esse distinctio
prima de abscisione membrorum genitalium, quia
si aliquis talia membra propter perfectam continen
tiam sibi abscidit, vel uoluntarie per insidiam
vel digitum sibi amputat ad ordines promo
ueri non possunt. Unde dicitur di. lv. Si quis
carnali uicio repugnare nescientes se ipsos
absciderunt ad clerum peruenire non possunt. Et infra
statim subditur. Item dicitur partem digiti sui uolens
sibi abscidit hunc ad clerum canones non ad
mittunt. Cum uero aliqui sic in talibus membris nasce
rentur uel si eos per barbaros uel contra dominos si
ue ex aliqua infirmitate uel accidenti aliquo
absciderunt non impediret quin ad clericatum pos
sent peruenire. Sic dicitur eadem distinctione capitulo Eu
nuchus. Alia distinctio est de abscisione mem
brorum aliorum, quia si contingit aliquem digitum
habere abscisum uiolencia et infirmitate seu ex
accidente casu uel aliquem esse claudum uel gib
bosum dispensatur cum talibus ut ad ordines pro
moueantur. Si autem contingat quod defectum aliquid
patiantur in principalibus membris puta quod de
ficiat oculo malo uel pede sine carencia
talium membrorum peruenit personali defectu
siue ex accidenti tales ad clerum et ad promotos
ordinum canones non admittunt sicut patet distinc
tione supradicta. Glossa 6 est dicendum quod hanc du
bitacionem determinat crisostomus super illo uerbo mt. 19 Et
eunuchi qui se ipsos castrauerunt propter regnum
celorum dicens non est intelligendum propter absci
sionem membrorum sed propter interemcionem et ut fer
cionem malarum cogitacionum eunuchos regnum
celorum esse consecutos quia maledictionem est ob

noxius qui membra sibi abscidit et quod homi
cidarum sunt tales persone. Nam si dampnum est uxorem occi
dere hominem, paulo dubio quam se ipsum. Nichil aliud
quam hominem occidit. Et subdit quod neque concupiscentia
fit mitior mansuetior per abscisionem membri
quam molestior quam prima quod in nobis est aliunde
habet fontes in mente, igitur mea sic sobria quod si ipsa uo
luntas sit continens maculam motum nullum
est nocumentum. Non enim membra nostra sunt impu
dica sed propter impudicam uoluntatem. Unde si addu
cet quis in medium et dicat in dolo membris meis
contra talia fecisti qui traderet propter uoluntatem quia
nobis constituisti ducem et principem ut in omnibus
sibi obediremus et sic esset excusata. Leccio iiii^ta. — lectio iiij

Dictum est autem. Quicunque dimiserit uxo
rem suam det illi libellum repudii. Ego autem
dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem
suam excepta causa fornicacionis facit eam mecha
ri. Et qui dimissam duxerit adulterat. Glossa. Sicut
supra dicebat saluator uerum dat uerum intellectum
de uxoris repudiacione. Ad cuius intellectum est sciendum
quod secundum crisostomum post exitum filiorum israel de egipto
primus iudei quidem genere erant, insolite moribus
tamen et operibus erant egipcii et quasi gentiles facti. Causa
ut scribitur exodi 12 quadrigentis et triginta annis
habitauerunt cum eis, propter quod more gentilium con
tingebat ut uiri odirent uxores et quia dimitte
re non permittebantur, occidi et parati erant uel eas
in fine uel eas assidue affligere. Ad euitandum
igitur maius periculum permisit dissidium, quia non ma
lam uoluntatem hominum cohibere non possumus sed
tamen mala permittere debemus ne fiant peiora.
Unde infra 19 saluator cum pharisei quererent
quare moyses mandauit dare libellum repu
dii et dimittere uxores, respondit propter duriciam
cordis uestri hoc fecit, ita quod libelli repudii da
cio et uxorum dimissio numquam fuit iussio sed
permissio, et hoc est quod saluator ait, cum ait
Audistis quia dictum est deutronomio 24 quicunque di
miserit uxorem suam det illi libellum repudii.
Sic enim ibi dicit moyses: Si acceperit homo uxo
rem et habuerit eam et non inuenerit graciam in oculis eius propter
aliquam feditatem uel maculam, scribet libellum
repudii et dabit in manu eius et dimittat
eam de domo sua. Sed ego qui non ueni sol
uere legem sed magis adimplere et corrigere quod

i. separacionem. Non quia bonum erat sed quia remedium erat mali peioris.

non dicit antiquis sicut prius quia non propter antiquos sed propter iniquos dictum est ne occiderent uxores sibi displicentes si eas inuite retinerent. Ideo non dicit quibus, sed propter dictum est iniquos per hoc quasi ignotos et alienos a deo quibus hoc dictum est.

Sed dicitur: fuit ne licitum repudiare uxorem repudiatam. Respondeo quod non. Et si fiebat non fuit sine peccato. Unde infra 19. Quos deus coniunxit homo non separet. Illi ergo qui sunt coniuncti auctoritate diuina non separantur auctoritate humana. Et repudium erat peccatum. Et propter hoc dicit Malachie 2o dicitur Si odio habueris uxorem dimitte. Sed propheta non precepit illicitum et peccatum quasi. Dicendum In lege quedam continebantur per modum imperii ut bona, quedam per modum inhibicionis ut maiora mala, quedam per modum permissionis ut minora mala ne fierent maiora. Sicut deuteronomio 23 Non fenerabis fratri tuo ad usuram sed alieno quod fuit permissum propter cauendum peccatum. Similiter repudium et dimissio uxoris fuit peccatum sed permissum propter cauendum homicidium. Unde sancti doctores expresse uidentur dicere ut patet infra.

qualis quia lex culata ob obli gatur

pro matrimonium consumatum. Sed ante consumatum potest vir uxorem suam dimittere et intrare religionem: sed post consumptionem sola fornicatione vir potest illam licite dimittere vxorem quantum ad cohabitationem

per vos deprivata sunt. Dico vobis quod omnis qui
dimiserit uxorem suam, excepta fornicatio-
nis causa, facit eam mechari quia dat sibi occasi-
onem fornicandi. Et qui dimissam causa forni-
cationis duxit uxorem adulterat, quia post
reconciliari viro suo, vel ipso vivente non potest
alteri nubere. Christus enim propter fornicationem
posset dimitti a viro quo ad thorum et cohabitationem
non tamen quo ad vinculi solutionem. Et quia vivente
viro adulterat qui illam ducit in uxorem. Sed
hic primo oriuntur septem dubitationes. Prima utrum
in lege nature repudiatio uxoris potuisset fieri
sine peccato. 2a utrum talis repudiatio sine
peccato potuerit fieri in lege moysi. 3a utrum
talis repudiatio sine peccato fieri potuit ex
dispensatione divina. 4a utrum uxor repudiata
sine peccato potuit alium virum accipere. 5ta utrum
uxor repudiata sine peccato posset ad priorem
virum reverti. 6a utrum causa repudiationis in libel-
lo scribebatur. 7a utrum in lege nova talis repu-
diatio sine peccato possit fieri nisi causa fornicationis.
Ad primam est dicendum quod de lege nature potest dici id
quod fuit datum homini in officium nature integre
vel illud quod fuit sibi datum in remedium
nature corrupte vel magnificationem auc-
toris nature. Omnibus istis modis repudi-
atio uxoris numquam potuit fieri sine peccato
in lege nature. Non primo modo quia natura humana
cum primo instituta fuit in sua integritate
hoc accepit ut homo relinqueret patrem et matrem
et inseparabiliter adhereret uxori sue, et
essent duo in carne una, quia in una prole ge-
neranda et perpetuo educanda nutrienda et
instruenda. Non secundo modo quia natura humana post
modicum cum per peccatum fuit corrupta in
remedium concupiscentie refrenande hoc accepit
ut recepto uxoris corpore in sua potestate et
dato suo in potestate uxoris in perpetuum dele-
ctare nature ut institute deberet admittere
commune. Non tertio modo quia sicut auctor
nature deus fidelibus in perpetuum sibi copulat humanam
naturam per personalem unionem et totam ecclesiam
non habentem maculam neque rugam pera
ritatis dilectionem sic in significatione talis
coniunctionis auctoris nature vir perpe-
tuo debet sibi uxorem copulare. Recipiendo

A manet enim vinculum per totam vitam eorum ita quod nec vir nec uxor alio vivente potest contrahere cum alia persona. Et ideo salvator etc. infra. T

quo peccatum legis nature, per transgressionem
legis nature patet quod separatio vel repudiatio
uxoris in lege nature numquam potuit fieri
sine peccato, quia numquam fieri potuit sine transgres-
sione legis nature integre et nature corrup-
te et auctoris nature. Ad secundam est dicendum
quod aliqui duplicantur probant quod in lege moy-
si sine peccato uxor poterat repudiari et
libellus repudii sibi dari. Primo quidem
quia moyses permisit peccatum consentiendo iudeis
uxores eorum repudiare, si prohibebat eos peccare
et male agere. Nam ut dicit Gregorius et inducitur
Perversitatem 83 distinctione et capitulo prima q. a error
cui non resistitur approbatur nec tamen scrupulo
societatis occulte qui manifesto facinori desinit
obviare. 2o quia prophete qui erant doctores
veteris testamenti tenebantur aperire et ma-
nifestare populo iudeorum peccata eorum iuxta illud
ysaie Annuntia populo scelera eorum. Sed prophete
non leguntur increpasse populum iudeorum de repudiationibus
talem fuisse peccatum sed magis tamquam licitum
quid concessisse. Dicit enim Malachie 2o Uxorem
adolescentie tue noli despicere si odio
habueris dimittite illam. Sed isti decepti
esse videntur dicere talem repudiationem in
lege moysi sine peccato fieri potuisse quia sal-
vator Mt. xix expresse dixit iudeis
moysen propter duritiam cordis eorum hoc permisisse.
Unde quodam verbo dicitur quod sicut vos non dicitis permis-
sit vobis deus sed moyses quidam consilium correc-
tionis non dei dispensatio vel imperium. Non
enim dixit dispensavit deus sed permisit mo-
yses propter peius vitandum, non quod dicendum
uxoris peccatum non esset. Et Crisostomus dicit expresse
quod moyses permittendo libellum repudii da-
ri uxoribus non dei ... demonstravit,
sed in minus peccatum transtulit culpam maioris
peccati, ut quasi secundum legem agentibus eis peccatum
eorum non videtur. Nec moyses favit illi
errori non contradicendo sed factori non obvi-
ando, quia tunc errori contra et peccato propter platum
obviandum, quando inde maius bonum est spe-
randum sed quando maius malum timetur
minus malum patienter tolleratur. Unde ut
Gregorius dicit et inducitur per interacionem
13 distinctione Nervi testiculorum de duobus

malis minus malum est eligendum et permittendum sicut eadem ratione prophete prelati permiserunt non manifestando eis hoc peccatum esse quia sciebant eos inpenitentes et eorum voluntatem ad peiora mala pronam et sic cum homines mala voluntate cohibere non possumus, saluberrime permittimus mala ne peiora fiant. Vnde sicut patet catholica ecclesia et doctores ecclesie ut puto si divino consilio ducti interdum dissimulando inveniantur in peccatis aliquibus esse peccata et mala si publice videatur et credatur ex dispositione illorum peiora esse facienda, qualia cum sic Augustinus dicit ad tempus dissimulanda multa leniter corrigenda multa non fortiter increpanda. ¶ Ad tertia est dicendum quod licet ex divina preceptione precepta prime tabule et secunde, quia precepta data prime tabule ordinantur in deum, ideo non possunt nobiscum dispensari si contra illa faceremus, non enim possunt deus dispensare quod idola adorarentur, vel quod honorem debitum sibi exhibeamus creature, vel quod possumus periurare et nomen eius in vanum assumere, aut aliquo tempore divino cultui non vacaremus, ita quod non sanctificaretur dies sabbati, quod non posset dispensare quia ipse non esset deus. Sed mandata secunde tabule ordinantur in proximum, quia cum sint de iure naturali solus deus potest in eis dispensare, ut si contra ea fiat auctoritate divina, non est peccatum, unde sicut Augustinus libro 83 questionum, non peccaverunt filii Israel accipientes bona egyptiorum et expoliantes eos, et tamen fecerunt contra id mandatum non furaberis. Nec peccavit Osee qui accepit uxorem fornicariam et fecit filios fornicationis, et tamen fecit contra preceptum non mechaberis, nec peccavit Abraham volendo interficere filium suum innocentem cum tamen faceret contra preceptum non occides, quia omnia ista fiebant auctoritate divina. Cum igitur inseparabilitas viri et uxoris sit de iure naturali et inter mandata secunde tabule continetur, solus deus potest in hoc dispensare, ut sic erat talis repudiatio vel separatio sine peccato si eius auctoritate fieret, et si filii Israel

talem repudiationem fecissent divina dispensatione sine peccato fecissent. Sed salvator non dixit deus vobis dispensavit dimittere uxores, sed Moyses permisit vobis propter duritiam cordis vestri. ¶ Ad quartum est dicendum quod ea ratione qua in lege Moysi non poterat fieri sine peccato repudiatio uxoris, sed solum permissive propter vitandum maius malum, eadem ratione sine peccato uxor repudiata alterum virum accipere non poterat, vivente primo matrimonii durante. Nec potest dici quod potuisset licere divina dispensatione, quia quamvis cum patribus veteris testamenti propter multiplicationem fidelium potuit divinitus esse dispensatum ut unus posset plures uxores habere sicut fuit Abraham et alii patriarche, ut dicit Augustinus et Gratianus inducit ex verbis Ambrosii 32 q. 2, in nullo tamen dispensatum fuit quod una haberet plures viros, propterea quod sicut dicit apostolus mulier non solvitur a lege viri ipso vivente. Uxor repudiata sine pollutione fornicaria alterum virum ducere non poterat. ¶ Ad quintum est dicendum quod tota causa quare ponitur deuteronomii 24 quare uxor repudiata primo viro reconciliari non possit est ista erat, si alterum virum duceret quia ut dictum est hec non poterat primo vivente nisi concubitu fornicario, unde dicitur ibi cumque mulier egressa fuerit de domo viri duxerit sibi libellum repudii et dimiserit de domo sua, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est et abhominabilis facta est coram deo. Cum igitur cessante causa cesset effectus, si mulier repudiata non duxisset alterum virum nec fuisset cum alio polluta et abhominabilis facta, poterat ad primum virum reverti et sibi sine peccato et sine transgressione precepti reconciliari. ¶ Ad sextum est dicendum quod sicut contra dicta repudiationis uxoris in particulari non prohibebatur, sed solum universaliter, ne causa repudiationis videretur esse iniusta, vel forte quia sermones morales magis movent ad amorem et odium in particulari quam in universali, nec odium magis crescet, quod fuit papua

causa repudij ex hoc q mlr pticularit
diffamabat pbra dispte ordinatu fuit
ut de oıs repudij no pticlarit diat Scri
go talis libellus scribebat ubi s losephu
plus no dicebat nisi pmitto tibi am
plius tecu no conueniire vel no comanere
assignat philarius racio talis q scribe p
dictas lras repudiacois solis phariseis
q vite excellencioris 2 doctine erat int
alios cocessu fuit ut mora cont tpis
aut phariseoz concedoz 2 lraz construccioz
2 inqinsicioz cause ipi pharisei vel alie psō
bone vite posset videre de pace 2 cocordia
ut tlis repudiaco no fieret Rby aut dicit
q factu fuisse i fauore mulieris ut pla
posset cerdi q est repudiata a viro et sic
posset alteri copulari Vl pt dici q tlis
conscripcio no facit aliqd adremissioz eius
faciebat tn ad maioz pene i lege tapate
qua merebat vir dimittedo uxorē si sy
tali conscripcioe p phariseos copulata fuisset
Ad vltimu e dm q qd e dubia q multa
sūt ppter que licite pt vxor separari
a viro ppt causa fornicacionis saltē quo
ad cohitacōne 2 ca fornicacois excōte
excipiūt multi casus in quibus vir vxorē
fornicaria dimitte no pt ut si ambo
vir 2 vxor pbent fornicari vel si vxor
a viro pstituat ad fornicand vel q sub
spē viri fuerit ab alio cognita sant s
pbabilr sencit vir ce mortuū 2 sic al
teri copulata vel si violēt fuerit oppssa
ab alio Vl q vir publica fornicaria
sibi reconciliauit 2 retinuit In omnibus
istis casibus ca fornicacois s mera viro
no licet vxorē duce dimitte Sciedm
e g q quicuq dimisit opz intelligi
ppa volunte q de consensu comuni cu cōti
nētie vniis coniugu pt alterz dimitte
p introitu religiois 2 ppter aūte q
aūte 2 iudicio ecce si pbet frigiditas
2 maleficiu possūt separi 2 p9 cōsuma
tuz matrimoniu Quia aut possunt

se dimitte p introitu religionis 2 no simp
2 in tali separandi q ate vel cu meditatois
2 pegrinatois vel infirmit pt dimitti
Ista oia i illo qualiq sub intelligant sunt
silr excepta fornicacois ca opz q excipi
aut supdicti casus 2 tut sic intelli da
sunt s Aug9 xo pus i lege nona ut no
facit 2 leuit vxor dimittet ubi solu
cam fornicacois excepit cetas no viole
cias si q forte exadūt ubi pfida gngu
li fortit sustinere Et forte io saluator
posuit solu ista cam no ppt fedi suada
2 plis untnede q bona ex fornicacoe
desperauit vez 2 ppt homicidiu vitadu
q pmchil ad vir e sic pmus admittitoz
vxoris sicut ppt fornicacioz Leccio quinta
Iterz audistis q dictu e antiquis Non
piurabis Reddes aut dno iuramenta tua
Ego aut dico vobis no iurare omino
neq pcelu q thronus dei e neq p terz
q scabellu pedu eius e Neq p Ierslma
q ciuitas magni regis e Neq p caput
tuu iuraueris qma no potes vnu capillu
album face aut nigru Sit aut
smo vr est est no no Quod aut
his habūdanais e a malo e Ppter ita
saluator dat vez intellectu de iura
obsuacōe Madau intelligitz s Aug9 est
sciendu q iurare nō e bonu nisi sit
necessariu infirmis Et io ne homo appetat
iurare tanq pr bonu 2 ne ho frequētando
iurare piuriu incurrat saluator noster
qui no venit solue legem sed impleⁿ
no solu phibuit piurare sicut lex phi
bebat vez 2 phibuit iurare sicut ille q
oīo no loquit mēdaciu sicut ille q oio
no iurat no pt piurare hoc e g q dr
magis veritat Audistis q dcm e atiqs
Leuit 19 No piurabis Et si cōtingat
te neci te v ruptu iurare reddes dno
iuramenta tua no ydolo no creaturis
q ipe e dignus dī Io 4 Ipmo ei9 vltas
est Dic g phibitu e i lege no piurare

et e sile illi no fltm rsp moi dices

h' phibet iurare assidue vt notet vilitas psone· vñ Extr 28 iurare nõ assuescat os tuũ· phibet etiã iurare otio· ex quo ẽ ta· ẽ nõ ex ca nccia· Ita q notet vilitas cause· Extr 23· vir multũ iurans implebitur iniquitate· & nõ discedet de domo eius plaga· si pmiũ phibet eos iurare· in oi casu· qua i aliq casu iurandũ ẽ· & i aliquo nõ· & ideo dñs nõ dixit otio nõ iurare· qz hic tm valet· i· i ullo casu ẽ licitũ iurare· sz dixit nõ iurare otio· i· i aliquo cau· nõ est iurandũ· Ex isto texto valdenses suũ erroeũ repunt· s· q iurare sit pctm· etiã in quocūqz cau· Salua· vb nõ phibuit iurare simplr· & ex ca nccia· & vtile· sz phibuit assiduitate iurandi q ẽ occasio labendi in piuriũ· Et ita docuit qd Effectus Pñitum sz pro iurare· et ex ca nccia indulgetur· & sine causa tanqm malum phibetur· inquantu ex eo dat occasio labendi i piuriu· vñ Glo· xpus oio iurare phibe· ne· quis quasi bonũ appetat iusiurandũ· & assiduitate iurandi labat i piuriũ.

explanator

z iuramẽta deo offer z reddere· ¶ Ego dico[explanator] vobis nõ iurare oio· i· vili z indifferentr Cassidue· Sz oim Crisost· sicut qui frequeter loquitur· inptinet loquit· sic qui frequẽt iurat o portz q quãqz piuret ¶ Et qz sz Aug· iudei inuenerat scptũ i lege· Reddes dño iura menta tua· qui iurabat p creaturas puta bant se nõ iurare· Quod nõ licebat sapi entibus· sed illis male intelligentibus factũ ẽ· Nõ ẽ i creaturis tã vile z tam sublime p q homo iurãdo piurare nõ possit· qz a primo celo vsqz ad infimũ eliũ· oia dmne prudẽcie subdunt· Cum subdit· sz dico nõ ce indifferent iurandũ· neqz p celũ qz thrnus dei ẽ· neqz p terram qz scabellũ pedum eius ẽ· Quod nõ sit ẽ intellectũ q putet deũ pendere sit ce distinctũ ut sedeat i celo z pedes eius in tra sicut nos localit sedemus· Sz qz celũ i toto corpe vniusi pulchrior sperũ retinet z tra infiore z deo illam ptem dei indicat tanqm sedẽ eius attribuit· z hãc infioribus ordinant· Vñ sup· verbo celũ celi dño terram at dedit filijs hoim· dicit glo q celũ celi i· celũ empireũ appellare sit deus qd est supmũ celũ deus dedit xpo dño· qz ad ipsum sz huãnitatem ipse ascẽdit supcelũ celi ad dexterã· z tram ista infiorẽ dedit filijs hoim ut i ea puyrent ipsi ad ipsos iudicos· Vel spualit sz Aug· p celũ qd est thrnus dei intelligunt aĩe iustorũ· qz aĩa iusti sedes ẽ sapie· p tra nõ aĩe pctorẽ qz deus ẽ hoi pctati Terra es z i terã ibis· Nolite z iurare p Jerusolima· qz ciuitas ẽ regis magni regis puta xpi regis eterni· Sz iurauerant enim iudei iurare p templo z p altari· Neqz p caput tuũ· qz ut sz Aug· nichil sit i te quod magis sit tuũ q caput tm· ĩmo tuũ· qz nõ hes i potestate vnu capilli albũ aut nigrũ facere· g° iurare ne cõtingat vos piurare· Sed sit smo vr· est est nõ nõ· Et si dicen

Tac q iurare phibuit loqui docet· dat eni doctrinã i qm modo loqui int homes·

aliquẽ iuramẽto simplici assertione de eo qd est dicatis esse z de eo quod nõ ẽ dicat nõ esse· qz quod hijs habundãcius ẽ a malo est· Nõ dicit q iuramentũ tm quod ẽ sup simplici assertionẽ veritatis sit malum· sz q sit a malo· qz ab incredulitate z infirmitate recipientis iuramentũ· Na sz Aug· tu nõ male facis qui bñ vteris iuratione· q z si nõ ẽ bona· tm nccaria ut alter psuadeas quod vtilr psuadeas· si ẽ a malo illius cuius infirmitate cogeris iurare· ¶ Sz hic pnit esse septem dubitaciões· ¶ pma utrz iuramentũ ex scripto pcepto sit obsuãdum· ¶ Sz utrz iurare p creaturas sit pctm· ¶ Tcia utrz iurare p deum sit magis obligatoriũ q iurare p creaturas dei· ¶ Qrta utrz nõ piurare sit mãdatum p tabule· ¶ Qnta utrz piurare sit grauius pctm q homicidium· ¶ Sexta utrz requirere iuramentũ ab aliquo sit mortale pctm· ¶ Septa utrz xpiani requirentes iuramentũ sarracenorũ z aliorũ iuramẽta p ydola eorũ peccat mortalit· ¶ Ad pmã est dicendũ q sz Ier· z p gratianũ pa 22 q· 2 iuramentum debz hre tres comites sc· socios· iusticiam iudicium z veritatẽ· Justicia quid propter rei de qua fit iuramentũ quod debz fieri de re iusta z licita· Cũ iuramentũ factũ de re illicita z iniusta suadeat nõ est· Aliquid tm ẽ apte z totalit iustum sicut dare elemosinam paupi· Aliquid nõ apte z totalit iniustum sicut occidere furari z mechari z oia dña lege pro hibita· Aliquid nõ ptim iustũ z ptim iniustũ ut latrones i occidendo z spoliãdo homines socios fieri z fidem sinde· Aliquid iustũ tm dubium utrz sibi expediens ut epatũ recipe· iuramentũ ergo recipe de pinis rebus iustis est totalit suadendum· de secundis nõ ẽ totalit frangendum z penitendũ· de tercijs nõ q tu ad occidere z spoliare fugiendum q tum aut ad societate z fidelitate seruãdũ· Sed de quarto si quis iurat dominum z placem nõ recipe cõuenire nõ debz

h' phibet p creaturas iurare qz phe fit eo multi pctm ydolatrie· utz ifra·

Est sz iurando pt sũe iurari· vñ Aug· ca· ple p creaturas iurat pnsm nõ est·

: 3 comites iura·

Ex d° quia nõ potes vnu capillu alb° face d nigrũ· do de colore vali·

Qñ ad· ẽt· s· nõ f· iure nõ·

nisi supplemento declarationis et tractatus super
omnibus sunt. Propterea non modicum iurandi iuramen-
tum debet habere iudicium discretionis ut non
fiat incaute et leviter et indiscrete sed solum
in modico advocatus ad confirmationem veritatis
Unde si quis iurat conspectibus apertabus(?) vel
sponte inconsulte se intraturum religionem vel clericum
fieri reputatur iuramentum incautum sicut patet
22 q. 4 quia via deuotionem religionis
ad consequendum salutem licet non sit necessaria tamen
precepti est tamen perfectissima et consulta Sed ex
parte iurantis debet habere veritatem conscientie
Unde si quis iurat falsum credens iurare ve-
rum non est periurus sicut econtra credens iu-
rare falsum dicto quod iurat verum non excusa-
tur a periurio Si quis etiam iurat non
tamen sponte sed inadvertenter se iurare non delibe-
rans et proponens sed forte ex lapsu lingue
vel ex superhabundantia eloquii sine iurat
verum sine falsum non est tamen periurus preme-
ditatus quamvis grauiter reprehendendus ne sit assuefactus
per vitandum periurium Ideo apostolus ut ait ...
quod invenitur iurasse nisi quando scribebat
epistolas ubi consideratio tardior non habebat
linguam precipitem ¶ Tertium est dicendum quod
F. per iuramentum inducitur ad confirmationem veri-
tatis Unde apostolus ad Hebreos vi omnis controversia
ad confirmationem finis est iuramentum Veritatem
autem plene scire de hijs que dubia sunt
nullus potest nisi deus qui nec falli nec
fallere potest ideo solum iuramentum per deum est
faciendum Unde dicit Ieronimus super hunc locum quod ...
non prohibuit iurare per deum sed per creaturas
ut per celum et per Hierusalem quia iudei per an-
gelos et per templum iurabant honorantes
et venerantes creaturas tamquam deum quia testis
est veritatis dubie ad confirmandum et sic illud
quod est proprium dei creature attribuebat
sic quod iurare per creaturas attribuendo
eis inmerito considerat quod dicitur esse
peccatum ydolatrie Verum quia deus omnium
creaturarum auctor et creator est et omnis veritatis
exortus et eis inspiratio et omnium creaturarum

consummator et ordinator Ideo iurare per
creaturas considerando eius venerationem
maiestatis sicut cum iuramus per sanctos et per
angelos et per celum in quibus magis relucet
diuina bonitas vel considerando et credendo eis
inspiratam veritatem sicut cum iuramus per evan-
gelia vel considerando in creaturis magis delectacionem
et utilitatem ut qui subpignorando ipsas sibi
carios eas subiciat si contingat quod falsum
dicat sicut cum iuramus per caput nostrum
vel per filios et sic Omnibus istis modis per
relucentem dei bonitatem per eius inspiratam veri-
tatem et per nostram utilitatem supposita conditi-
onibus iuramenti potest in alia comparatione per cre-
aturas iurare est licitum et sine peccato potest fieri
¶ Undecima(?) est dicendum quod iuramentum potest esse obli-
gatorium triplex vel ex forma et modo iurandi
vel ex solempnitate vel ex conscientia iurantis. Forma
autem et modus potest esse triplex quia vel nominatur
sola creatura vel solus creator et creatura
In primo modo deus confirmat veritatem media-
te creatura In secundo immediate per se ipsum
Sed in tertio mediate et immediate Et quia mediata
est actio minus fortis Secunda immediata for-
tior Sed tertia fortissima Ideo primus gradus
obligationis est iurare per creaturas Secundus
non per deum creatorem Sed supremus per utrumque
Ex solempnitate autem iuramenti si quis iura-
verit simpliciter per deum et solempniter iuret per evangelia
magis obligatur iurando per evangelia quam iu-
rando per deum non quod prius(?) iuramenti
quod ut dicit Crisostomus 2 pars 22 q. 1 Si quis ...
facere sit per deum non per deum per scripturas
Sed in solempni quia in iuramento solempni intervenit
scandalum(?) Ita si utrumque iuramentum esset
solempne per deum et evangelia magis periuraret
iurans per deum quam per evangelia ut notat glo-
sator 22 q. 1 Sed ex conscientia iurantis iura-
mentum plus obligat quam iurans se teneri
arbitratur ¶ Duodecima est dicendum quod quando est
dubia pro tanto quia non periurare vel nomine
dei iurandum non assumere quod continet

in prima tabula / et non dicas contra proximum tuum falsum testimonium quod continetur in secunda idem esse videtur. Secundum est quod licet materialiter possit esse idem periurium et falsum testimonium / quia periurium non est aliud quam mendacium vel falsum iuramento firmatum / formaliter tamen non est idem quia quamvis omne periurium sit falsum et mendacium aliter iuramentum non pertineret ad periurium nisi mentiretur et falsum diceret / non tamen omne mendacium vel omne falsum testimonium est periurium / quia non omne mendacium vel omne falsum firmatur iuramento / Contra primam dicta sequitur secunda / quia per periurium nomen dei in vanum assumitur ideo directe est offensa commissa in deum / sed per falsum testimonium leditur proximus / cuius namque falsum dicit contra proximum tamen illud falsum vel mendacium iuramento non firmat / potest enim quis periurare et falsum vel mendacium aliquod iuramento firmare non tamen in lesione proximi vel inducendo illud falsum iuramentum firmatum in nocumentum proximi

¶ Ad quintam est dicendum quod ad hanc dubitationem aliter respondent iuriste et aliter theologi / Nam iuriste dicunt peccatum esse maius homicidii quam periurium / sed maius dampnum voluit quis per periurium / quam per homicidium / primum probat per illud quod habetur / 12 ca. / duo mala ubi dicitur in peccato periurii duplici culpa reatu perimimur / quia deum offendimus et nosmet maculamus / sed in peccato homicidii triplici iugulamur / quia dei precepta contempnimus / proximus impia crudelitate nocemus / et nos crudeliori morte gladio trucidamus. Constat autem quod gravius peccatum et maius peccatum est / ubi concurrunt tria mala quam duo / Secundum tamen maius dampnum sequitur ex periurio quam ex homicidio probatur per illud quod dicitur ex verbis Augustini 22 q. 5 ca. / Ecce hoc ubi ponitur / quod maius dampnum est in amissione unius anime quam multorum corporum / Sed constat quod per periurium adimitur anima / per homicidium non occiditur corpus / et ita maius dampnum est ibi / Tertia sic probatur quod homicidium est maius peccatum quia punitur graviori pena quam periurium

dicitur enim 22 q. 1 Si quis periurat necessitate coactus quia plus diligat corpus quam animam per tres quadragesimas vel tres annos ut dicunt alii peniteat / et unam ex eis in pane et aqua / Sed homicida pena talionis et pena mortis / Sed theologi contra opinionem habent / dicentes periurium videtur esse gravius peccatum quam homicidium / quia secundum apostolum ad hebreos 6 homines per maiorem se iurant et omnis controversie ad confirmationem finis est iuramentum / ita quod sicut iuramentum tamquam quoddam maius inducitur ad confirmandum quod minus est sicut videmus quod in causa homicidii controversie finis iuramentum inducitur / quod fieret frustra si homicidium esset maius peccatum quam periurium / presumitur enim probabiliter quod qui maiorem culpam homicidii commisisset non vereretur minorem culpam periurii committere / Secundo ex hoc ipso quod in causa criminalibus peccati et controversia cuiuslibet negocii cum defertur et inducitur iuramentum tamquam quid maius / concluditur manifeste / quod post peccatum ydolatrie primum locum obtinet periurium. Et ratio quia non periurare inter mandata prime tabule continetur in quibus sine b. non potest dispensare / ut dicunt doctores quod hoc est enim offensa commissa immediate in deum et est abnegatio divini nominis / Sed homicidium continetur inter mandata secunde tabule / in quibus potest dispensare deus licet non homo / Hanc opinionem puto esse veriorem / Dicta autem iuristarum non est difficile solvere / quia verum est homicidium esse maius peccatum quam periurium / quantum spectat ad culpam homicidii circa culpam periurii / Et sic intelligitur illud decretum / Sed si accipiatur utraque pars / non vel est maius dampnum amissio unius anime quam multorum corporum nisi quod maius peccatum est illud quod amittitur / quod additur de pena non facit ad propositum quia in iudicio humano non semper gravius peccatum gravius punitur sed quod gravius nocumentum proximo infert sicut est de homicidio ymmo dicit Augustinus lex ista que regendis civitatibus fertur multa concedit et multa impunita relinquit / que

dominarum prudencia iudicante et permittente. ¶ Ad secundam est dicendum quod questio est dubia propter duo dicta Augustini quorum primum ponitur in libro de verbis domini et Gracianus inducit 22 causa questio 1 ubi ait quod iurans non malum facit qui bene utitur iuracione ut ei fidem faciat quod utiliter persuadet sed est a malo illius cuius infirmitate cogitur iurare. Secundum est in quodam sermone de decollacione sancti Johannis et Gracianus inducit 22 causa questio 4 ubi ait quod ille qui provocat aliquem ad iuramentum sciens eum falsum iuramentum facere vincit homicidam quia homicida occidit corpus sed ille occidit animam immo duas animas scilicet suam et illius quem iurare compellit quia ex quo scit eum falsum iuramentum facere homicida est anime sue et illius qui sua suasione compellit. Secundo est notandum quod iudices ut cogentes aliquem ad iurandum cum est persona publica stans in loco iudicum dicunt aliquem quod peccat cogens aliquem iurare in casibus illis in quibus ipse permittit prescito iuramento statuta et leges suadente mandante iuramentum esse requirendum. Dato etiam quod ipse sciat illum periurare eum scilicet falsum esse iuraturum quia ipse non requirit iuramentum propter se, eo quod dato quod in aliquo sciverit verum esse illud super quo iuramentum requirit. Adhuc debet suadendo ordinem iuris exigere iuramentum propter alios et sicut minister legis cuius ipse non est dispensator sed executor. Unde non potest remittere iuramentum quod secundum ordinem iuris exhibendum est. Nec peccat iudex in talibus iuramentum requirens posito quod sciat falsum esse iuramentum quia non ipse eum compellit iurare sed lex que hoc mandat. Unde sicut non peccat iudex condempnans hominem convictum secundum allegata et probata quantumcumque ipse sciat esse eum innocentem quia non ipse eum interficit sed lex ut dicitur 23 questio 4 auctoritate Augustini sic non peccat iudex requirens iuramentum in iudicio suadente iuris ordine quantumcumque sciat iurantem falsum esse iuraturum debet tamen statuta et leges imponentes tam magna

continuitate prospicere casus super quos iuramentum voluit esse requirendum et iudex debet diligenter inquirere si aliomodo potest veritatem indagare antequam statim iurare compellat ut debent non temere ad periuria et temere officium quia qui iuramentum exigere iuramentum pro submitteligenda si certa dubius quid erat iuraturus et hic materia esset iudicia. Si vero sit inducens aliquem ad iuramentum sit persona privata et sciat iuraturum falsum iuraturum peccat iuramentum requirens tali pacto ut vincat homicidam ut allegatum est supra. Qui vero non est dubius et ignorat utrum falsum iuraturus sit non peccat si iuramentum requirat quia hic non venit a malo culpe illius quem iurare compellit sed a malo pene puta ab ignorancia eius sicut dicitur 22 q 1. ¶ Ad septimam est dicendum quod hoc dubium Augustinus determinat in quadam epistola ad publicolam et Gracianus inducit 22 causa questio 1 ubi ait quod in veteri testamento inveniuntur iuramenta facta per falsos deos et per ydola a sanctis patribus esse recepta sicut Jacob recepit iuramentum laban soceri sui quod iuravit sibi per deum suum per Nachor ut patet Genesis 31. Et cum Romani firmaverunt pacem cum machabeis per ydola que colebant et per falsos deos intelligendum est eos iurasse sicut iudei iurabant per verum deum. ¶ Concedendum igitur est quod in iuramento duo consideranda sunt. Primum est forma iurandi vel illud per quod iuratur. Secundum autem est finis iuramenti puta assercio veritatis quantum ad iuramentum assertorium et observacio promissionis quantum ad iuramentum promissorium. Unde igitur iuramento sarracenorum et aliorum infidelium quantum ad formam iuramenti sine peccato esse non posset quia ullis fidelis debet iurare per ydola et falsos deos sicut ipsi iurant sed uti iuramento ipsorum quantum ad finem iuramenti ut ad veritatem assercionis et promissionis observacionem sine peccato esse potest quia fides eius qui per ydola iurat non utitur homo ad malum sed ad bonum.

Audistis quia dictum est :: :: Lectio sexta antiquis.

q̄ adytend[?] lex talionis ē dux. vna ī bnfactis q̄m dicitur lex nal'. q̄ ȝpria ē eua°. iusta sed cauernz vltis ut faciat vob' hōies ⁊ vos sił. alta ī inuriis q̄m gredit lex morsi ponda quadā cautela ppt temeritate ledentiū. 149 ⁊ lesor ne nimis magnam sumerent vindictā. Vn̄ glo. cū dicat oculū p oculo. non alterū vult tollē si utrūq̄ conseruad dū minatur talionem.

p dente. Ego autem dico vobis non resistē malo. Sed si quis percusserit te in dextram maxillam tuam, prebe ei et alteram. Et ei qui vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. Et quicumque te angariauerit mille passus, vade cum eo et alia duo. Qui autem petit a te, da ei, et volenti mutuare a te ne auertaris. Dicit sup dictis magister ysta saluator nr̄ dat bene intellectum de pene taxacione. Primus intellectus ē secundum Aug. q' pena talionis fuit ī lege ppt timorem ledentium, ut hōies timore talis pene expe sterentur ne iniuste et p̄ra ledentes p̄ximos suos et ppt reprimendum inmoderatam vltores lesos, qui nollent modum sumere vindicte de iniuria illata. Nam videmus sed Aug. leuiter lesos lesores molire cedem sitire sanguinem. vixque inuenimus in malis iniuria bn̄ paciatur. nullus namque contemptus ē si pugno percussit pugno repercuteret, et ubi pedibus redderet. Ideo hinc inmoderate ac iniuste vlciscim lex iustum modum sed genus pena talionis instituit, ut qualem quis intulit iniuriam talem supplicia sustineat. Propter quod dicit saluator Audistis quia dictum ē Exo 21 et deut. 19 oculum p oculo et dentem p dente. illa fuit lex talionis a timore quibus vocibus sufficit sed Aug. modus debitus ut nullomodo iniuriam vindicta transeat. Sed magis vitat et aliter loquitur suis discipulis quos pfectos esse volebat et quos mittere debet inter gentes sicut agnos inter lupos dicens. Ego autem dico vobis non resistere malo pene sed si quis percusserit te in maxillam dextram prebe ei alteram.

saluator nr̄ suos discipulos ascendere voluit, ita q' ut primum gradum q' erat pter legem ut prior malo manus mali redderet et ut supremum gradum qui ē ut illum malum pro malo reddatur medium tenebat lex ut tamen impediretur contra erat recepta. propter quod sed Aug. a prima discordia ad summam concordiam et pacem p tempus distributorum sicut factus est. Verum quia hoc genus iniurie oculum p oculo dentem p dente tale ē q' restitui non potest nisi vindicta. Non enim qui trahit oculum illius qui suum traxit sibi restituit oculus. sed tamen dum animus vindicta inferendo p iniuria illata putat sibi esse satisfactum. Ideo subdit saluator alia genera iniuriarum in quibus potest fieri restitucio sine vindicta quorum vnum genus pertinet ad pecuniam. Aliud vero ad opus. Quod ptinet ad pecuniam tangit cum dicat. Et qui voluerit tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere dimitte ei et pallium. vestimentum ūl non ... p quod genus iniurie sed Aug. omnia intelligunt in quibus restitucio fieri potest sine vindicta. Nam sine auferunt homini vestimentum sine domus sine pecunia restitui pt. sine sedicione. Aliud genus quod ptinet ad opus dicens. Et quicumque te angariauerit mille passus ita q' cogat te secum ire uel aliquod opus contra tuam voluntatem facere vade cum eo et alia duo. In quo etiam genere restitucio fieri pt sine vindicta quia pt homo illud opus pro altero facere ad quod fuerat eum angariauit. In omnibus tamen istis iniuriis sed Aug. exempla posita sunt intelligenda sunt ut si homo ante tantum parat pati ut iniuria sustinere maiorem multo magis debet esse paratus sustinere minorem ita q' p percussionem maxille dextre intelligitur maior iniuria et p percussionem sinistre minor et p ablacionem tunice intelligitur maior et p ablacionem vestimenti minor. Similiter p angariam mille passuum intelligitur maior iniuria et p angariam duorum milium minor quam prima

Secundum genus ... in 2 uestes nr̄as que sunt in a et omnis contencionis. + diuersum ... Et hic difficile ē rem dimittere. sed difficilius ē de iudicas [illegible] dicit Aris. Omne iudicium irritacio est. Sed si in iudicium ingressus fueris in non cogitas ut vitas [illegible] appareat sed ut quorum [illegible] victor existas.

Ita q' tangit saluator triplicem sed Aug. triplex gradus ad pacem. Unus gradus ē ultimus iniuriam illatam vindicare. Secundus ē tamen iniuste vindicte. Tercius homo recipit iniurie et hunc gradum lex talionis instituit in quo non consistit pax sed ē pacis inchoacio. Quia si quis eum prior illum aliquis percussus ē non exigitur illud quod acceptum erat sed ne illud quod ardebat ulterius extenderet. Tercius gradus est nullam vindictam velle sed prompto animo paratus omnem iniuriam sustinere in quo pfecta pax esse dicitur. Adiungens quartum animus

pacem

[left margin:] sed dicit ut pudeat ... de iniuria ... pene illatas. ... iniurie ... q' de non tamen ... repetitis. sed ... si vult alterum ... pene pati ... cum feras ... mandantibus ... doctrina ... uera ⁊ pcept' videlicet nullam ... velle vindictam ... amplius velle sustinere. nunc est

Vn̄ glo. Pfecta pax ē nullam velle vindictam. qui facit gra cuius que iubet non tantum nichil mali reddi. sed nec malo resiste ut sustineat malum ⁊ bonum reddatur. Vn̄ Cris. dicit. Cum repetit. vobis lege implet mādatum sed non xpi. Sed dicis. dignus ē repeti sed tu non es dignus repetere. quia discipulus illius es qui maledicebatur non maledicebat. Et p̄a 2. Si enim alterius oculum eruis. numquid tuum recupasti. non. sed tu membro etiam partiam perdidisti.

est involuntaria, secunda non. Vult quod dicit Salvator: quod licet non pro inope inpacare tum homo debet esse paratus sustinere maiorem iniuriam ut caritatem non amittat, multo magis paratus debet esse sustinere minorem. Et quod secundum Augustinum, parum est non nocere proximo nisi ei prestes beneficium. Ideo Salvator subdit: Qui petit a te da ei. Sed intelligit ut Augustinus ait, quod dare honeste et iuste potes, et quod nec tibi nec alteri noceat; quia si peteret stuprum vel pecuniam ad nocendum seu gladium ad interficiendum non erit hec danda. Et volenti a te mutuari ne averteris. Ita quod mandat dominus mutuum dare non tamen sub usuris; quia qui sic dat non sua dat sed aliena tollit. Solvit enim de suo in malo et multis alligat, vel propter iniustitiam dat secundum propositionem lucri. Est enim secundum Crisostomum usura similis morsui aspidis; quia sicut venenum aspidis latenter omnia membra corrumpit, ita usura omnes facultates convertit in debitum. Sed hic possunt esse sex dubitationes. Prima utrum lex Moysi omnem culpam puniret pena talionis. Secunda utrum pena talionis plus habet vindicte quam sit remota. Tertia utrum sine peccato possit quis iniuriam sibi illatam repellere. Quarta utrum quis sine peccato possit rem suam in iudicio repetere. Quinta utrum sine peccato quis possit petenti rem quam petit denegare. Sexta utrum sine peccato quis possit de pecunia mutuata aliquod comodi recipere. Ad primam dicendum quod sicut dicit Augustinus 21 de civitate dei, Tullius viii genera penarum in lege fuisse scribit, damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, mortem et servitutem. Prima pena damni inferebatur pro culpa furti, ut habetur Exo 22: Si quis furatus fuerit bovem aut ovem et occiderit seu vendiderit, quinque boves pro uno bove et quatuor oves pro una ove restituet. Et causa ut dicit glossa, boves quinque utilitates faciunt, et oves quatuor. Et si id quod furabatur vivum inveniebatur reddebat duplum, quia tunc spes erat quod vellet reddere. Pena vero carceris inferebatur quando pena non erat taxata in lege contra tales, sicut legitur Numeri 15 quod filii Israel quendam invenerunt hominem colligentem ligna

in die sabbati quem recluserunt in carcerem donec consuluerunt dominum qua pena esset puniendus. Pena autem verberum inferebatur secundum arbitrium iudicis, ut quando iudices eum quem puniunt videbant esse dignum plagis, faciebant prosterni eum coram se et coram eis faciebant eum verberari sicut scribitur Deut 25. Pena autem talionis puniebantur illi qui inveniebantur alios percussisse vel mutilasse aliquos in membris et illi qui falsum testimonium dicebant contra proximum. Pena vero ignominie et verecundie inferebatur illis qui nolebant accipere uxorem fratris sui defuncti, tunc enim mulier accipiebat calciamentum de pede eius et spuebat in faciem eius. Pena autem exilii puniebantur illi qui casualiter occidebant hominem ad modum pignorarii vel aliorum, tunc enim debebant stare in civitatibus refugii usque ad mortem summi sacerdotis. Mortis vero pena puniebantur illi qui maledicebant patri vel matri ut patet Levit 20, et qui erant filii protervi nolentes se corrigere de luxuriis et comessationibus quibus vacabant ad preceptum patrum; debebant enim tales a populo lapidari ut patet Deut 21. Sed pena servitutis inferebatur illis qui nolebant uti beneficio legis; mandabat enim lex Exo 20 ut servus emptus in septimo anno posset egredi liber ad domum suam. Si quis nolebat stare et non uti beneficio legis, in perpetuum efficiebatur servus. Multas quoque aliis penis puniebat lex Moysi peccatores preter penam talionis. Ad secundam dicendum quod pena talionis fuit preceptum iudiciale conveniens iudeis pro dispositione status illius respiciens sacerdotio levitico. Sed secundum apostolum ad Hebre 7 translato illo sacerdotio facta est translatio legis. Unde amplius virtute illius legis puniri peccata tali pena non sunt obligandi, sed licitum est tamen de novo pro dispositione status presentis posse statuere talia pena esse punienda peccata. Contra ubi ei sunt talia per quod si quis obiciat crimen alicui offerens se probaturum, obligat se ad talionem si in probatione defecerit. Unde quantum ad obligationem illius legis pena talionis est remota

sicut omnia iudicialia. Nō aūt ꝯtᵃ adꝑtatores
ꝑmtor. Et si dicat q xpus nōne legislator
madauit nō solum iniuria nō eē Bindi
candam verū etiam nō esse repellendā
vnde aug⁹ dicit notabilit̃ esse dictū Nolite
resistere aduersus malum. tū tn̄ poss̄ dicere
saluator Nolite velle malū ꝓ malo ut nō
soli rependas quod tibi fuat irrogatum
sed ⁊ nō resistas qn̄ aliud irrogetur. Dōe
ē xpus mandat vindictam nō eē appetē-
dam liuore ⁊ libidine vindicte. Quod etiā
lex moysi madabat sicut dr̄ glo sup̄ p̄o ubo
leuit 20 Nō q̄ras vltōz. nᶜ memor eris iniu-
rie ciuiū tuorum. quod tn̄ pharisei male in-
telligēdo legem dicebāt eis licere. ꝭ non
madat iniuriaꝫ nō eē vindicandā amore
iusticie. ul ꝓp correpcoꝫ peccant. vel dōm
q xpus istud madatum de relaxacōe iniu-
rie nō fecit omnibus. ꝭ aplis. q̄s missurus
erat inter gentes. sicut medicos int̄ freneticos
vnde ꝭ aug⁹. sicut qui eos quos multū dilig̃t
sinat a p̄imis ut freneticis aquib⁹ multa paciā-
tur. ⁊ si eorum salus illud exigat p̄rebere se
ut plura alia paciatur. sic dn̄s medicus
ciāzo voluit ut sui discipuli eorum quorum
saluti consulebant inbecillitates ⁊ inpluci-
tates ac omnia tollerabat. Patria ē dōm
q ꝭ aug⁹ exempla pacie de supportādo iniu-
riam illatā nō melius q̄ adnō nr̄o ihū
xpo ⁊ eius aplis accipe possimus. planū ē
aūt cū saluator nr̄ percussus fuiss̄ i vna
maxillam. p̄ ꝑmu principis sacerdotū dicere
Dic. Iudeis potifica nō p̄buit alterā. ꝭ ait
Si male locutus sum testimōm ꝑhibe de
malo. si aūt bene cur me cedis. paulo
aūt aplo cū princeps sacerdotū madaret mi-
nistris act 23 ut percuteret os eius dixit
Percuciat te deus paries dealbate qui sedes
ꝭ lege iudicas cot̃ legē iubes me percuti
Et qui audiunt p̄repote sum. xl viros
cōiuratos fecisse se nō gustaturos nᶜ bi-
bituros donec interficerent eū. inuocato
adiutorio tribuni cū armat' ꝑgress⁹ ē

ad aliam ciuitatem. ut si forte inuadissent
illos scelleratos viros. paulus i effusioe
sanguinis eorum sine crimine agnosceret. sicut
exponit aug⁹ ⁊ p̄o 23 ca q 4. Intelligēda s̄t
ḡ omnia ista ūba q̄ saluator nr̄ ponit hic
tam de percussione maxille q̄ de ablacōne
tunice ul vestimenti ⁊ anganacōe ꝭ ꝑpaco-
cioꝫ. nō solū ꝭ executoꝫ operum. ꝭ aug⁹
ut hō sit ꝑp̄ patus i aīo omnia dimittere
que violenter ab eo tolli possunt. tam res ex-
teriores q̄ corporalem vitam. antequam caritatem
erga deum ⁊ p̄oximū amittat. quā nullus
inuitus ꝑdere p̄t. Quod ⁊ ip̄e saluator fecit
q̄ ꝓp caritatem quā erga nos habuit paratus
fuit nō solū percuti i maxillam. ymo i toto
corpore crucifigi. Secūdū enī regulam augus-
tini p̄o lib̄o de libero ar ca⁰ 4⁹. Omnia q̄ nobis inuit
auferri p̄nt. q̄ sit̃a nr̄a ꝑdere possimus.
dimittenda ⁊ contēpnēda sunt. caritas nō ⁊ vir-
tutes aīe q̄ nobis inuitis auferri nō pos-
sunt. nᶜ sine culpa nr̄a ipas ꝑdere possimus
dimittende nō sunt nᶜ cōtēpnende. Sz q̄d
dicis si homo velit me interficere ⁊ corpalem
vitā auferre possum sine pcco eum occidere
Ad quod videt aug⁹ p̄o li⁰ de lib̄o ar dicens
hoc licere. ꝭ legem q̄ lex ciuilis q̄ i malefi-
cis motibus hominū cohercendis ne maiora
mala fiant dedit i tali casu licenciā. nō tn̄
cogit me ut voletem me occidere occidam.
ꝭ i mea ꝑtate relinquit. Ideo ꝯcludit ibi
q̄ lege maupata ⁊ iusta existente. q̄li homines
occidentes nolentes occidere sine culpa eē quāt
nō video. Et subdit. legem quid nō repre-
hendo q̄ tales interfectores ꝑmittit interfici
ꝭ quo pacto homines interfectores defendam
nō inuenio. Vide⁹ ḡ aug⁹ sentire ibi q̄
occidere volentē me occidere sine pcco facere nō
possum. quātūcūq lex que hᶜ ꝑmittit sit
inmādata ⁊ iusta. q̄ ꝑmittit hᶜ minus ma-
lum ne maius malū fiat. Secūdo ē 4⁰
q̄ ex caritate teneor diligere ꝑximū meum. Verū
quia i caritate ē ordo. ꝓp⁹ ⁊ magis ex ordine
caritatis teneor diligere me q̄ proximū

Sic igitur video quod vitam proximi volentis in
nocere et vitam meam prodere possum servare
tamen vitam meam teneor conservare servare
et non prodere vitam eius non obstante
quod lex hoc concedat / sed si sic inevitabiliter
eveniat quod vita proximi vitae est vitae meae
destructiva vel eam servare possum cum conservatione
vitae meae servata cum caritate corpore cau-
tus ordine possum primo vitam eius, cum
inevitabiliter sua cum mea servari non potest
et ista est doctrina Augustini et ponitur 23. q.
7. ubi ait quod miles restat cum homo ab hoste
occiditur utrum fiat nocendi cupiditate aut
iniuste aliquid afferendi sicut fit ab inimico vel
a latrone aut obediendi vel ulciscendi neces-
se sit a iudice vel carnifice / aut evadendi et
subveniendi sibi necesse sit a viatore in fine
latro et hostis a milite et alii qui causa
mortis fuit magis est in culpa quam ille qui in
fiat vel occidit ¶ Ad 2^m est dicendum quod repetere
sua rem iudicio triplex est licitum / primo propter ma-
lorum reprehensionem / 2° propter bonorum sustenta-
tionem / 3° propter iustitiae observationem / nam repetere
quod suum est debitum iustitiae est / quia iniustus potest
esse iniustus possessor rei alienae etc. secundum Iohannem
bonitatis vitae virtutis doctrinae caritatis et
iustitiae etiam propter scandalum dimittenda non
sunt / iniustum tamen repetendi posset esse peccatum.
ut si quis rem petet cum lite et contentione
et cum fraude et praevaricatione / et coram iudice
infideli iste ii. modus secundum Chrysostomum. Salvator non
prohibet iudicio esse contendendum / non enim
dicit qui volunt rem tuam simpliciter accipere
dimittas eam sed si quis in iudicio contendere
et tunicam tollere eius contendens ei dimitte
et tunicam vel vestimentum. ¶ Ad 3^m est dicendum
quod hic est materia duplex distinctio / una ex parte
petentis / puta quod petens rationabiliter petat
tunc non secundum Augustinum rationabiliter petit quando quod
petitur est utilium petenti et non nocet
sibi vel alteri quia si indiget et petet formam
vel pecuniam ut noceret alteri sic irrationabiliter

petentem dicendum est esse petentem et non accipies
eo quod male petat sed propter illud aliquo petere
dicitur est quod vel petit sibi quod est utilium sive
necessarium et conditionem personae et sic non tenetur
dare vel quod est necessarium personae conditionem sed
non necessarium et sic personis est dare / vel est super-
fluum necessarium et conditionem personae et sic dum
modo non proponat melius dispensare super
potiori voluntate petentem dare tenetur ex
debito necessarium et fraudatur pauper suo debito
si negatur sibi quod petit sine contradictione
quae dicta sunt ¶ Ad 4^m est dicendum quod haec quaestio
videtur esse dubia quia quilibet tenetur communicare et
videtur esse sine depravatione consulere et providere
caritate sive redemptionem consulere et providere
planum est autem quod mutuatam quilibet contingit
expectiva vel remutuata dampnificati et
ingratitudo magna inde quod recompensatio
non fiat illi a quo beneficium recepit / propter
tamen communio hoc non efficitur peioris con-
ditionis quam esset antequam mutuaret et planum
est quod ante licebat ei aliquod donum
et aliquam commoditatem recipere a suo amico
cui pecuniam vel rem aliquam commodavit
considerandum est igitur quod de pecunia et de omni re
cuius usus non separatur a substantia eius / et
cuius usus consumatio est substantiae rei sicut
contingit de vino et pane et aliis huiusmodi
ex pacto tacito vel expresso non potest aliud
accipi quod possit pecuniam mensurari
sed peccat quod sit mutuari pecuniam vel rem
aliquam ut ex pacto tacito vel expresso ad
accipiatur quod possit mensurari pecunia
non est aliud quam mutuare sub usura sicut
enim dicitur est dico ex pacto tacito vel ex-
presso quia sine pacto intento tacite vel
expresse gratis donum aliquod recipere potest
quod forte antequam mutuaret dampnum ac
cepisset tamen quod mutuans principaliter in-
tendit sine peccato potest in partem deducere licet
sit non vendidit usum rei vel pecunie
mutuate sed dampnum suum quod posset incur-
rere vitat et forte mutuum recipiens
maius dampnum vitat quod recompensatio
sit dampni mutuantis / unde cum sua utili

tate pt recompensare dampnum quod sequitur
ex lucro quod faceret forte cum pecunia vel cum re
qua mutuat quia illud lucrum non dum habet
et est incertum accipe lucrum de re que non
dum est sua nec in eius potestate, Dico similiter quod
pt pecuniam mensuratam quia cum mutuans sit cum suo
labore cum talia consueta sint pecunia mee
mensurari impactum tacitum vel expressum
pro pecunia vel re mutuata sunt pacto deduta non
possunt, benivolencia vero amor et amicicia
pro recompensacione licite mutuans intendere
pt quia cum talia sint voluntaria nec pecunia men
surari. Item ingratus mutuans rem vel pecuniam
mutuat dato quod rem quam mutuat reci
piat quia deus recompensat tunc pro precepto
mutuari. Unde dicit Augustinus quod Salvator iubet deo
volenti mutuum dare ne autem quod deus
non sit redditurus pro quo homo reddit quod
tu ex precepto dei facis infructuosum esse
non potest

Lectio Septima

Audistis quia dictum est antiquis, dili
ges proximum tuum, et odio habebis in
imicum tuum. Ego autem dico vobis diligite
inimicos vestros, et benefacite hiis qui oderunt
vos et orate pro persequentibus et calumpniantibus
vos ut sitis filii patris vestri qui in celis est
qui solem suum facit oriri super bonos et ma
los, et pluit super iustos et iniustos. Si enim
diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem
habebitis, nonne et publicani hoc faciunt, et
si salutaveritis fratres vestros tantum quid amplius
facitis, nonne et ethnici hoc faciunt. Estote ergo
vos perfecti, sicut et pater vester celestis perfectus
est. In capite ista aperit Salvator verum intel
lectum legis quantum ad proximi dilectionem. Adendum in
telligendum est secundum quod Levitici xix pharisei inter
pretabantur scriptum, diliges amicum tuum sicut te ipsum,
ex hoc arguebant quod liceret eis inimicum odire,
potissime quia legebant Deuteronomio vii percuties
inimicos tuos et non inibis fedus cum eis
nec misereberis eorum. Istam sententiam in toto corpore
legis non invenimus quod homo debeat in
imicum odire propter quod Salvator ut dat ve
rum intellectum de dilectione amicorum et corrigit
pravum intellectum phariseorum qui habebant de odio
inimicorum, dicens audistis quia dictum est Levitici xix
diliges ~~amicum tuum et~~ proximum tuum, non ita quod inde
proximum pharisei solum amicum intelligebant,
quod patet quia secundum opinionem eorum dicebant ut hic dicitur,
et odio habebis inimicum tuum. Unde secundum Augustinum ista
res non est accipienda ut iubentis iusto
sed permittentis infirmo sicut et illud infir
mis odium inimicorum permissa sed iussa
iustis, et quia Salvator suos discipulos non
infirmos sed iustos esse volebat subdit
Ego autem qui non veni solvere legem sed
implere et perficere dico vobis discipulis meis
et omnibus perfectis diligite inimicos vestros, bene
facite hiis qui vos oderunt. Secundum Augustinum
gradus erat in medio phariseorum sic
quod multi eos a quibus diligebantur odie
bant, ascendebat gradu alio gradum quod proximum
diligebat quamvis adhuc inimicum odiret
Christus hos gradus volens suos disci
pulos ascendere cum ait diligite inimicos
vestros et orate pro persequentibus vos iniustis et
calumpniantibus vos in malo ut sitis filii
patris vestri qui in celis est pro honore excel
lencia quamvis sit ubique presenciam qui solem
suum materialem facit oriri et pluit super iustos
et iniustos pluvia namque communiter gignit fructus
terre bonis et malis. Vel per solem pt
intelligi ipse deus secundum quod dicitur vobis timen
tibus nomen meum orietur sol iustitie, et per plu
viam intelligitur irrigatio doctrine vitalis
que omnibus conceditur et quod diligere inimicos
sit perfectorum et filiorum dei patet quia si diligitis
eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis
quasi dicat nullam quia talis dilectio infra limites
nature continetur cum mercedem eternam non debetur
et ideo subdit nonne et publicani qui publica
vectigalia suscipiunt vel recipiunt hoc fa
ciunt, et si salutaveritis fratres vestros tantum quia
salutacio secundum glossam est quedam species bene
volencie quid amplius facitis, nonne ethnici
hoc faciunt. qui dei no
ticiam non habent.

diliges amicum optando
bonum salutis et ne
ligat eos. et effectu
seu opere benefaciendo, et
non diligat eos in
se per alia et ipse.

et non invenitur scriptum
ideo exponendum est secundum
tradicionem vel opinionem
phariseorum et forte
secundum arguebat a co
ntrario. ideo odio habebis
inimicum tuum.

effectu operis.

hoc est novum mandatum
ut dicit glossa.

orate verbo orantes.
Glossa hec est latitudo
consummate caritatis.

naturali dilectione.

et tu vacui sitis
a mercede

Ethnos grece gens la
tine, gentiles

vel quid amplius habet beneficium vestrum
quam infidelium. In hoc non plus
facitis quam gentiles. Unde sequitur
Nonne.

pfcti · i caritate dei · et pximi · debet a nob ee pfctos pfecte caritate ad quam tenetur omnes

si u amicis tuis fecit sic non plus fa quam
gentiles ethnici · u ge latine gentiles
dicit ibi vult dicere non facietis plus quam il
li qui agit sic gentiles sint et qui plus debetis
facere concludit estote ergo vos pfecti sicut pr vester celestis
pfectus est ut li sicut dicit similitudinem
imitationis non equalitatis pfectionis Et hic
sunt ee sex dubitaciones Prima utrum ex precep
to omnes teneamur diligere inimicos Secundo utrum ex
precepto teneamur omnes benefacere illis qui nos
persequuntur Tertio utrum teneamur omnes ex precepto di
ligere tirannos et pirratas Quarto utrum omnes
teneamur diligere demones et illos qui sunt
in inferno Quinto utrum diligere amicum sit maioris
meriti quam diligere inimicum Sexto utrum diligere bene
factorem sit maioris meriti quam diligere benefica
tum Ad primam est dicendum quod aliquid considerandum
est in inimico quod non est diligendum ex necessita
te precepti nec ex perfectione consilii scilicet ipsa mali
inimicicia qua nobis inimicus inimicatur
non est aliqua dilectione diligenda quia cum
sit viciosa et mala si diligeremus inimiciciam
ut inimicitia diligeremus malum et vicium quod
faciendum non est sed vituperandum Joab da
vid dicebat 2 Re 19 diligis odientes te et
odio habes diligentes te Aliquid vero est in eo
quod est diligendum ex necessitate precepti non
tamen ex perfectione consilii est n · inimicus in quantum
homo eiusdem speciei et nature particeps eius
dem beatitudinis cuius nos sumus ideo non
debemus eum excludere a dilectione dei qua no
stros proximos diligimus et non acceptare
in corde nostro aliquid quod contrarietur tali dilectioni
qua proximos diligimus et optamus nobis
et eis beatitudinem eternam Et hic precauere
in corde sucurrendi ei in necessitatis articulo si
esset oportunum est de necessitate precepti Sed ali
quid considerandum est in ipso quod est diligendum
solum ex perfectione consilii nam hic cum sit
offensum et sic inflamatum ut actualiter ho
moueatur in dilectionem inimici et eius subiect
tionem etiam preter necessitatis articulum hoc est solum
de perfectione consilii non de necessitate precepti
talis n · specialis qua quis singulariter fertur
a dilectio

in dilectione inimici necessario precedit offen
nem amor diuinus quia non est in ipso inimico aliquid
quod trahat preclarant ad eius dilectionem et sub
uentionem nec impensum beneficium nec amor
naturalis vinculum nisi solus amor dei qui
quanto maior est maliquo tanto plus in
clinat in dilectionem unde dicit Gregorius quod illevatum
atur et perfecte caritate hoc qui amicum diligit in
deo et inimicum propter deum Ad secundam est dicendum
quod benefacere persecutoribus et inimicis nostris duplex
intelligi potest primo in genere sunt quedam beneficia que
omnibus impendenda sicut orones sub hostibus
defensiones que si subtraherentur persecutori
bus et inimicis sine linore vindicte esse non
possit que tamen expetenda non est de inimico
iuxta illud Leuit · xix · Non queras ultionem
nec memor eris iniurie ciuium tuorum talibus
ergo beneficiis quibus benefacere inimicis et perse
cutoribus est de necessitate precepti similiter in
necessitatis articulo specialia beneficia eis impendere
quia si esurierit inimicus tuus · precipiente apostolo
ad Ro · xii · debes eum cibare si sitiret de
bes eum potare sed preter necessitatis articulum
specialiter facere inimicis bene et persecutoribus et spe
cialia eis impendere beneficia ac preclara fa
miliaritatis signa monstrare non est de ne
cessitate precepti sed de perfectione consilii unde
dicit Augustinus in Enchiridion xxxvi ca quod di
ligere inimicos et benefacere hiis qui oderunt
nos tam magnum bonum est quod non est tante
multitudinis quantam credimus exaudiri in oratione
dominica cum dicit dimitte nobis de n sed hoc
est perfectorum filiorum et filiorum dei ideo statim
tamen saluator dixit diligite inimicos vestros benefacite hiis
qui nos oderunt Adiungit estote perfecti sicut pater
vester celestis perfectus est Ad 3 est dicendum quod istam
dubitationem mouet Augustinus in libro de sermone domini in monte quod
sunt dicto quod debeamus diligere inimicos recipien
cie et persecutores et priuatos inimicos eis
bona facere uel optare contrariantur multe auctoritates
sacre scripture in quibus sancti et prophete peccatoribus
imprecantur multa mala dicebat enim propheta eo
rum fiant prandium mensam et in retributionem et in
scandalum omnibus populis et in persona Jude proditoris
dicebat idem propheta fiant filii eius orphani et

uxor eius videtur fecisse et mea et ei debitis suis, hunc vero ut dicit glossa iudas uxorem et filios quibus iudas vocatus ad apostolatum temporalem substantiam dimisit et preterea quod furabatur de elemosinis que offerebantur christo pro dictam substantiam augmentavit in quibus omnibus punitus est propter peccatum quod in salvatore commisit. Alias etiam multa mala imprecatus est parentibus et matri reipublice. Videmus igitur quod david quamvis propheta et sanctus vir imprecatus sit parentibus mala non quidem optative et optando eis mala sed iudicative indicabat enim et predicebat penas peccatorum quas passuri erant ac si essent iam presentes. Aliter tamen videtur idem augustinus in eodem sermone dicens quod etiam optative possumus imprecari mala parentibus non quidem culpe sed mala pene. Si namque videmus eos in culpa semper augeri et per eorum vitam culpabilem nocumentum iustis et bonis inferri licite servata caritate possumus optare quod deus vitam eorum corporalem culpabilem finiat et naturam ab ipso creatam salvet ut sint in uno et eodem homine servemus propter amorem et propter odium perfectum amorem diligendo naturam et imprecando ei in ... veniam et propter odium odiendo culpam et imprecando sibi correctionis .... Hanc solutionem ponit gregorius in moralibus dicens quod evenire plerumque solet ut non amissa caritate malorum hominum nos ruina letificet et rursus eorum gloria sine emulationis culpa nos contristet cum ruente ipso homine malo et tyranno quosdam bene erigi credimus et proficiente eo et prosperante plures opprimi iniuste formidamus ita tamen quod hoc si ... amore iustitie non livore vindicte. Ad decimum est dicendum quod caritas est quedam amicitia illa ... que nobiscum communicant aut communicare possunt aliqua amicabili societate debemus diligere ex caritate sed quia demones dampnati sunt iam in termino nec sunt amplius iam in statu in quo possint nobiscum in caritativa societate communicare propter naturam eorum dampnatam et obstinatam in malo voluntatem ... continent semper eos ex caritate di-

-ligere non debemus tamquam illos quibus velimus bonum. Nam amare aliquem ex caritate non est aliud quam velle ei bonum, sed bene possumus diligere demones et dampnatos tamquam illos quos volumus esse in bonum alterius. Nam in demonibus et dampnatis relucet bonum divinum scilicet dei iustitia. Unde sicut diligimus irrationales creaturas non tamquam illas quibus volumus bonum quia illius boni capacitatem non habent tamquam nos capaces sumus, sed tamquam illa que volumus esse et subsistere in natura sua propter bonum alterius quia propter bonum nostrum promovendum, sic demones et dampnatos debemus diligere ex caritate non tamquam illos quibus volumus bonum sed bonum et gloriam dei volumus eos subsistere in natura eorum. Ad undecimum est dicendum quod nec dilectio amici nec dilectio inimici est meritoria nisi sit informata gratia et caritate quia dicente salvatore si diligimus eos qui nos diligunt naturali scilicet dilectione non habemus aliquam mercedem sed si dilectio nostra qua diligimus tam amicum et inimicum est informata caritate sicut est .... Que dilectio est magis meritoria amici vel inimici. Ad quod est dicendum quod principium dilectionis meritorie effectivum est ipsa voluntas. Obiectum vero diligendi est ipsum bonum quod diligitur. Si ergo dilectio ex parte voluntatis elicientis ipsam dilectionem magis est meritoria dilectio inimici quam amici quia maior conatus et maior violentia requiritur in diligendo inimicum quam amicum. Si consideretur dilectio ex parte boni quod diligitur est magis meritoria dilectio amici quam inimici quia in amico est duplex ratio boni natura et amicitia. In ipso vero inimico solum est una ratio boni scilicet natura tantum. Nam inimicitia non habet rationem boni sed mali ... similiter quia ratio maioris boni invenitur in amico quam ... utrique amico et inimico in extrema necessitate posito quando utrique non possumus subvenire prius est subveniendum amico quam inimico tamquam maiori bono ... tamen quia ratione finis puta boni divini ratione cuius dilectio inimici videtur magis intensa et ratione maioris

conatus et quia dilco inimicorum secundum Aug.
est perfectionis simpliciter est concedendum quod dilco
inimici est magis meritoria quam amici. Ad
3m est dicendum quod homo magis diligit bene-
ficiatum quam benefactorem sed magis est victoria
dilco benefactoris quam beneficiati. Primo probat
philosophus ix ethicorum multis rationibus. Primo quidem quia
beneficiatus est quoddam opus et quoddam factura
benefactoris, similiter autem naturaliter inclinatur ut diligat
opus et factum suum. 2o quia beneficiatus recipit
a benefactore bonum utile, quod cito transit, sed in bene-
ficiato homo recipit bonum honestum quia virtutis
benefactoris est dare et beneficiare alium, quod quidem
bonum virtuosum et honestum est magis per-
mansivum. 3o quia homo diligit benefactorem propter
notatus ab ipso bone bonum quod ab eo homo
recipit, sed beneficiatum homo diligit spontanee
non provocatus, et planum quod dilco spontanea
que est ante maior est illa que est ab alio.
4o quia difficilius est dare quam recipere et magis
homo laborat in dando quam in recipiendo.
Constat autem quod plus diligimus illa in quibus
plus laboravimus quam illa in quibus parum.
Sed secundum facilius probat, nam illud est magis
meritorium cuius oppositum et eius contrarium est
magis demeritorium et maius peccatum. Constat
autem quod non diligere benefactorem est ingratitudo
que est maius peccatum quam non diligere ac
beneficiatum homo ingratitudine non committit.
Ideo magis est meritorium diligere benefactorem
quam beneficiatum, sic ergo est magis de-
meritorium. Capitulum viii. Lectio viii.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis
coram hominibus ut videamini ab eis.
Alioquin mercedem non habebitis apud patrem ves-
trum qui in celis est. Sequitur: Cum ergo facis elemosinam noli
tuba canere ante te, sicut ypocrite faciunt in
synagogis et in vicis ut honorificentur ab
hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem
suam. Te autem faciente elemosinam nesciat sinistra
tua quid faciat dextera tua, ut elemosina tua sit in
abscondito et pater tuus qui videt in abscon-
dito reddet tibi. Hic vult ut supra dice-
bat, salvator apud veram iustitiam, quantum ad
operum intentionem. Adeo iniusti temporalia promit-
tebant possessoribus mandatorum preceptorum suorum
aliud vsque, quod si volueritis et audieritis me bo-
na terre comedetis. Omnia autem terrena sed gloriam ad
duo reducitur scilicet ad humanam gloriam et ad terre-
nam habundantiam. Prosequitur salvator unde, quia opera
iustitie et mandatorum dei precepta propter neutrum
istorum fienda sunt, primo dicit Attendite id est caute
considerate ne iustitiam vestram id est opera iustitie faciatis
coram hominibus hac intentione et hoc solo fine
ut videamini ab eis. Et signanter ponit verbum eius
addit ut videamini ab eis, quia qui facit aliquod
bonum opus, non ideo ut ab hominibus videatur,
et si coram hominibus facit, non tamen coram fecisse hominibus
videtur, eo quod qui facit aliquid propter deum interius
videt in corde suo, nisi deum propter quem facit.
Secundum tamen Aug. ideo salvator ait ut videa-
mini ab eis, quia sunt multi qui bona opera
faciunt coram hominibus, non ut ipsi videantur ab
eis, sed ut ipsa opera videantur et glorificetur pater
qui in celis est, quia talia opera bona non de-
putat sua sed illius cuius fide vivunt. Quod si pro mercede
operum nostrorum laudem hominum querimus, celeste
mercedem amittimus. Ideo subdit: Alioquin mer-
cedem non habebitis apud patrem vestrum qui in celis
est. Est enim, ut ait Crisostomus, magna stultitia est propter
res dare, manentia verba comparare, et eterna
premio pensare, quod sit per gloriam humanam que
inanis gloria est, sed quod propter homines sic in-
mensum effudit. Ideo salvator pro omnibus car-
nalibus vitiis principaliter exclusit inanem
gloriam, quia hanc periculosius pestis aliis homi-
nibus messe inhesit, tunc omnia mala et omnia
peccata servos diaboli nocent, concupiscentia tamen
inanis glorie magis nocet servos dei, quod sequitur
nos dicat, ut dicit idem Crisostomus. Licet enim inanis
gloria sed Aug. magnas vires quas nullus
sentit nisi qui sentit bellum ingerit, eo quod et si
facile est carere si negatur, difficile tamen est ea
non capere si offeratur. Postquam omnia dominus salvator supra
docuit opera iustitie coram hominibus non esse facienda,
ideo specialiter hic specificat que sunt illa opera

// eorum que in lege continebant

A spaliter descendit ad opus elemosine ubi primo excludit modum indebitum faciendi elemosinam, item 2o instruit modum debitum ibi Te aut faciente. Modus inde bitus faciendi eleosinam est cum fit intencione appetendi laudes humane sicut faciunt ypocrite dicit go. Ait intim

iusticie que coram hominibus fienda non sit,
quam opprediciti concludens cum ergo facis eleo
sinam noli tuba canere ante te. Ille namque secundum
glosam tuba ante se canit qui sui operis solum
iactanciam querit, puta cum videt aliquem pauperem
vel intendentem vel honestiorem personam quam
putat sibi retribuere tunc eleosinam facit, alias
non facit. Et quia qui eleosinam faciens tu
ba canit est ypocrita. Subdit sicut ypocrite
faciunt qui aliud sint quam demonstrant in sy
nagogis ut videantur a sapientibus et in
vicis ut honorificentur ab hominibus propter laudes.
Amen dico vobis quod illi receperunt mercedem
suam non mercedem dei sed suam receperunt, scilicet
laudem. Et quia non sufficiebat indebitum modum
excludere sed debitum modum eleosinam faciendi
docet. Subdit Te autem faciente eleosinam
nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, id
est, secundum crisostomum, si possibile esset teipsum ignorare,
et manus tuas latere quando facis eleosinam sicut
diligentissime est tibi facere ut sit tua eleosina in
abscondito fiat, et pater tuus qui videt in abscondito
solum in aperto, sed in abscondito reddet tibi
nam secundum crisostomum impossibile est ut bonum opus
hominis in abscondito sanctus deus remuneratum
dimittat, sed quemque in hoc seculo mani
festat et in futuro glorificat quia gloria dei est.
Et sic similis habere inspectores tuorum operum
qui facit erit beatus, non solum angelos vel
archangelos, verumetiam habes ipsum deum
universorum, ut crisostomus dicit. Sed hic possunt esse
sex dubitaciones. Prima utrum eleosina sit fa
cienda in abscondito seu occulto vel in mani
festo. Secunda utrum sit fienda per dextram vel sinistram
sinistram. Tercia utrum liberet hominem a peccato mortali
vel non. Quarta utrum liberet infidelem ab infide
litate vel non. Quinta utrum liberet hominem a pe
na purgatorii. Sexta utrum si fiat ab existente in
peccato mortali prosit illis qui sunt in purgatorio.
Ad primam est dicendum quod tucius et securius est
eleosinam facere in occulto quam in manifesto et
propter illos qui faciunt, et propter illos coram quibus
fit. Nam secundum crisostomum opera occulta est maius
gloria et difficilius cognita quia occulte ingre
ditur, et omnia que intus sunt in homine
aufert. Cum dubium est si in manifesto fiat
ne subito insurgat in homine appetitus
inanis glorie, sufficiat vero tres esse cum eleosina
fit, puta pauper cum sit angelus quo in super
tore sicut in illud Thobie 12 cum eleosinam
faciebas et orabas cum lacrimis, ego attuli
oracionem et eleosinam tuam domino, et ipse deus.
Tamen propter quod fit quia more duorum vel trium
stat omne verbum. Similiter propter illos coram
quibus fit tucius est facere in occulto quam in ma
nifesto. Nam videntes te eleosinam facere
forte ex hoc scandalizantur, aut quia invidebant,
quia forte non habent unde faciant sicut tu, et
si habent non possent facere ita magna et
illo tempore quo tu facis vel forte quia credunt
ideo te coram eis facere ut ex hoc velles eis
ostendere esse sanctior et melior eis volendo
reputari. Sed numquid si homo credat sic scan
dalizari videntes eum eleosinam facere debet
dimittere ne faciat coram eis, supposito quod
ipse puram intencionem habet solum propter deum
faciens. Ad quod est dicendum quod vel ille cui
facienda est eleosina est in necessitate, et
forte alio tempore non occurreret ei quod sic decen
ter possit sibi eleosinam facere, quia forte vel
pauper vel peregrinus transit per viam, aut
peccatum quod numquam primo est visum, et tunc
propter tale scandalum quia passivum est non activum
ideo non debet quin eleosinam faciat quia in tali
casu facere eleosinam est debitum iusticie quod
non est dimittendum propter passivum scandalum.
Sed si talis cui eleosina est facienda non
est in extrema necessitate et occurrat hora
quod in occulto illi qui petit possit eleosinam
dare, debet differre ne eleosinam in manifesto
faciat et vitet illorum scandalum. Ad secundum
est dicendum quod hanc dubitacionem movet augustinus
in libro de sermone domini dicens quod aliqui per dextram intelligunt
fidelem hominem, per sinistram vero infidelem,
quasi ergo dextra vel fidelis facit eleosinam
sinistra et infidelis debet nescire, sed sic esset

Vel quando alios vult laudare ut appareat sanctior et melior illis

non ut dent bonum exemplum sed eo fine ut honorificentur ab hominibus

4

secundum Augustinum tunc licet coram fideli elemosinam
facere et nulla culpa esset velle placere fide
libus quod est finis. Ideo alii exponunt secundum Aug.
quod per sinistram intelligitur inimicus et per dexteram amicus
debet ergo homo secundum istos facere elemosinam coram amico
et coram inimico, quod non est verum secundum Aug.
quia Christus coram iudeis inimicis suis minor
dicet sanabat infirmos, quod pertinet ad
elemosinam spiritualem. Apostolus etiam dicit: Si esurie
rit inimicus tuus ciba illum, et cibare esu
rientem planum est quod est elemosina. Ideo ut
dicit Aug. alii dicunt quod per sinistram intelligitur
uxor, per dexteram vir. Nam quia imperiosa et in
rebus familiaribus tenacior est mulier quam
vir, ideo ad vitandum litem domesticam vir debet
facere elemosinam nesciente uxore. Sed secundum Augus.
hec opinio est deridenda quia tam viro quam
uxori datur actus elemosine. Sicut omnis actus
salutis et virtutis communis utrique sit, et plu
rimum mulier magis est prona et larga ad
4 faciendum elemosinam quam vir. Ideo dicit Aug. sic
est intelligendum verbum ihesu salvatoris ut per dexte
ram intelligatur intentio implendi precepta
dei et placendi sibi, per sinistram vero intelligatur
dilectio humane laudis, et tunc sic exponitur:
Cum facis elemosinam nesciat sinistra tua i.
dilectio laudis humane quid faciat dextera tua
i. precepta dei implendi recta intentio et
placendi sibi soli quia solum propter deum non
propter laudem humanam vel mundi facienda
est elemosina. Circa tertium est dicendum quod quo est
dubia propter verba que dixit s. angelus Tho
bie commendans angelus elemosinam
Thob. 12. Elemosina a morte liberat et non
patitur animam ire in tenebras, cum ipsa est
que purgat peccata et facit invenire vitam
eternam. Daniel eciam dans consilium
Nabuchodonosor cum diversis peccatis erat involutus
dixit Dan. 4. Consilium meum audi rex peccata
tua elemosinis redime et iniquitates tu
as misericordiis pauperum. Sed cum peccatum mor
tale non dimittatur nisi contritione et gratia que
est vita anime, et elemosina facta in peccato mor
tali sit mortua, non potest dare vitam

quia quod mortuum est alteri dare vitam
non potest. Istam dubitationem determinat
Aug. in Enchiridion ca. 72 dicens quod elemo
sina non est aliud quam opus misericordie
quam homo tenetur facere primo sibi ipsi sicut primo
tenetur seipsum diligere, de qua misericordia scriptum
est: Miserere anime tue placens deo
Eccl. 30. Vita tua debet esse deo placens
per gratiam que sibi est displicens per culpam. Opor
tet ergo hanc elemosinam tibi facias quod miserearis
anime tue peccatum odiendo et contritionem de
ipso faciendo. Sicut enim qui diligit peccatum
et iniquitatem odit animam suam, sic qui con
teritur odiendo ipsum diligit animam suam
et miseretur anime sue ac per hoc ipsum facit sibi
elemosinam que est opus misericordie. Talis ergo elemo
sina contritionis gratuita et caritativa perve
nit quod peccatum mortale dimittitur formaliter quia
sicut formaliter luce expellitur tenebre, ita con
tritione gratuita et displicentia caritativa ipsius
culpe expellitur peccatum et culpa. De ista est
elemosina quam homo sibi ipsi facit intelli
gitur illud verbum salvatoris secundum Aug.: Date elemo
sinam primo vobis ipsis s. peccatum odiendo et de
testando, et ecce omnia munda sunt vobis
quia expulso peccato per primam elemosinam quam
homo primo facit est mundus et deo gratus
et acceptus. Et de ista elemosina sunt intelligenda
supradicta que dixit angelus in fine habet
quod a morte et a mortali peccato liberat quod
est primum, et non patitur animam ire in te
nebras quod est secundum, et ipsa purgat peccata
quod est tertium, et facit invenire vitam eternam
quod est quartum. Cum igitur elemosina quam facit homo
proximo liberat hominem a pena mortis, possum
dicere quod liberat a peccato iam perpetrato per
satisfactionem, quia dato quod homo sit liber a pena
mortis per elemosinam quam facit sibi contritionem
et detestationem peccati habendo, non tamen liber est
a pena illius peccati secundum culpam. Ideo per elemosinam
quam facit proximo satisfacit pro illo, est
enim elemosina opus satisfactorium, liberat
a peccato futuro quodammodo disponendo quia per elemosinam
et alia bona opera disponitur homo ne

peccata remittat, et si remittit disponit ut
tamen relicta, adhoc quod homo sibi elemosinam
faciat et dimittat peccata inscindo tue sue
et sic possimus concludere quod per elemosinam qua fa-
cit homo sibi ipsi liberatur a peccato formaliter per disposi-
tionem et peccati contritionem sed per elemosinam qua ho-
mo facit proximo liberatur a peccato solum materialiter per dis-
positionem vel satisfactionem ¶ Ad x est dicendum quod
simpliciter ista questio est dubia propter hoc quia angeli
commendant elemosinam Cornelii infidelis.
Actuum x capitulo quod erat quidam vir in Cesarea
gentilium nomine Cornelius faciens elemosinas
multas in plebe huic ergo angelus domini apparuit
dicens sibi Corneli elemosine tue et orationes
tue in memoria in conspectu domini et nunc mit-
te viros et accerse Simonem qui vo-
catur Petrus hic dicet tibi quid te oporteat facere
et sic factum est. Item propter elemosinas quas faciebat
meruit baptisari a Petro et ad fidem pervenire
et tamen ad Romanos xiiii dicit quedam glosa quod to-
ta vita infidelium est peccatum. Dicendum est ergo quod
deus non sic ligat virtutem suam sacramentis quin
infideles distinguntur a fidelibus quod sine eis
possit hominem salvare. Cornelius ergo dato quod
non esset fidelis per sacramentorum regenerationem
quia erat gentilis et non baptisatus tamen erat fi-
delis fide sibi infusa a deo sine baptismo
credebat enim deum esse omnium creatorem sed ne-
sciebat deum esse incarnatum cuius cognitionem
fidei infudit sibi per baptismum et probat fidem
sibi infusam elemosine sue fuerunt deo grate
et accepte, et propterea meruit Petrum habere in
doctorem ut sacramentum gratie et ad credendum
illa que credenda erant instrueret licet enim
deus per se ipsum possit omnia facere et fidem
inspirare et potius docere et sacramenta regnare
non tamen facit per se ipsum totum sed operatur medi-
antibus ministris ecclesie et ista est solutio gloze
dicte. Ad quod Cornelius virtutes et elemosinas
pervenit ad fidem non autem per fidem pervenit
primum ad virtutes ¶ Ad xi est dicendum quod quo non
est dubia nisi quia illi qui sunt in purgatorio non
sunt amplius in statu merendi et aliud
in statu solvendi debitum. Primus ergo illi qui sunt
in purgatorio non sunt in statu merendi quia
nec ipsi amplius possunt mereri nec alii pro ipsis

sunt tamen in statu debiti solvendi quia tamen prius
absoluti a deo principaliter et ministro ecclesie
instrumentaliter a peccato mortali, illa absolutio in-
telligenda est quantum ad culpam sed penam eter-
nam debitam illi culpe talis absolutio non re-
mittit sed commutat in temporalem vel in penam
purgatoriam, que cum temporalis est in ipsa tamen
est finita, et quia elemosina et oratio et alia
suffragia ecclesie sunt opera satisfactoria
ad remissionem pene et absolutionem debiti
ideo fiant pro defunctis qui sunt in purgatorio et
suffragia fiant pro eis quod non solum a tan-
ta pena sed a tota pena absolvantur et totum
debitum eis dimittatur et ista est absolutio
beati Augustini in Enchiridion capitulo cxxxvi ubi
dicit quod elemosine facte pro defunctis pro valde bonis
sunt gratiarum actiones pro valde malis sunt in-
ventionum consolationes sed pro non valde bonis
nec pro valde malis sunt propiciationes ¶ Ad xii
est dicendum quod istam questionem Augustinus determinat Augustinus
in Enchiridion capitulo supradicto in principio ubi
dicit quod neque negandum est animas defunctorum
pietate suorum viventium relevari cum pro
eis vel sacrificium mediatoris offertur vel elemosine
fiunt et subdit, sed tamen defunctis prosunt qui dum
viverent meruerunt ut post mortem possent
ista prodesse si pro eis fierent non dicit quod me-
ruerunt illi qui fecerunt elemosinas sed quod me-
ruerunt illi qui defuncti sunt dum vixerunt in
corpore quod talibus prodessent si pro eis fierent pro eo
igitur quod a quibuscumque fiant elemosine sive sit
in peccato sive in gratia prosunt defunctis qui sunt in
purgatorio si pro eis et pro nomine eorum fiant
quia huiusmodi suffragia non habent efficaciam dimitten-
di penam ex merito illorum qui faciunt sed ex meri-
to illorum defunctorum qui cum caritate decesserunt
unde est quod si fiant ab illis qui sunt in gratia
prosunt tunc non solum defunctis pro quibus fiunt
ad solutionem debiti sed etiam prosunt ipsis facien-
tibus ad augmentum meriti et consecutionem pre-
mii quia omnia opera que fiunt ab illis qui
sunt in gratia meritoria sunt et remunera-
tione digna. Sequitur Capitulum vi. lectio prima

Et cum oratis non eritis sicut ypocrite qui
amant in synagogis et in angulis
platearum stantes orare ut videantur

ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam.
Tu autem cum oraveris intra in cubiculum tuum
et clauso hostio ora patrem tuum in abs
condito. Et pater tuus qui videt in abscondito
reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui
sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo
exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim
pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum.
Postquam salvator noster in suo sermone ordinate
sue doctrine perfectionem, per spiritualium bonorum per
missionem et preceptis legis supplecionem et vanitatum
interdictionem, sicut predicta ut supra dicebatur, declaravit
eius doctrine perfectionem per morum debitam informa
cionem, videlicet autem quantum ad partes morum informa
cionis consistit in sex specialiter. Primo in oratio
nis devocione et attencione. Secundo in orationis
conformatione et debiti modi observatione. Tertio in
divitiarum et temporalium contemptione et abiec
tione. Quarto in animorum dilectione et unione. Et quinto
in divine prudentie speciali gubernatione.
Declarat ergo salvator perfectionem doctrine sue in
formationem morum quantum ad ista sex. Et ubi ergo
ergo vos orabitis. Et primo. Cum autem ieiunatis et
ubi nolite thesaurizare et ibi nemo potest et ibi
nolite ergo solliciti esse. Admittimus autem primo
quod est sciendum quod secundum Crisostomum quod sit quedam tri
butum quod debemus deo debemus temporalibus.
Sic oratio est quedam spirituale tributum quod anima
offert deo de visceribus suis, que quanto glo
riosior est tanto cautius est servanda, ne propter
homines sua vilescat deo. Ideo dicit salvator
Cum oratis non eritis sicut ypocrite. Et Crisostomus ypo
critas vocat quando dominus se fingit orare. Ho
mines circumspiciunt quem amant in synagogis
orare quod non est reprehendendum, dicit Crisostomus
sed ad propositum orantis, nam in cetu fidelium
orare laudabile est, dicente psalmista: in ecclesiis
dominum. Sed cum orantis mens solum aspicit do
minum qui in synagoga oret, tamen aput se in se cet
to videtur orare. Et in angulis platearum sta
tes orare ut videantur ab hominibus orantes
in angulis secundum Augustinum. Crisostomus duplicem volebat
laudem et quia orabat, et quia abscondite orabat.
Et quia ut Crisostomus dicit ubi homo sentit ibi me
tet, cum tales propter homines orent ab hominibus
mercedem recipiunt. Ideo addit amen dico vobis

receperunt mercedem suam. Quo autem orandum sit
subdit. Tu autem cum oraveris intra cubiculum tuum
et clauso hostio ora patrem tuum in abscondito ut nul
lus sit ibi secundum Crisostomum nisi ille qui orat. Et
homo quod ille orat deus et testis oranti gra
vat, non adiuvat. Vel secundum Augustinum per cubicula
interiora intelligenda sunt corda, de quibus dicitur
que dicitis in cordibus vestris et in cubilibus
vestris compungimini. Et sic si oras pater tuus
qui videt in abscondito reddet tibi. Non dixit ut Crisostomus
dicit, dabit tibi gratis, sed reddet tibi, quia debi
torem se ipsum tibi constituit. Et sic tota
est vitanda vana gloria, ita vitanda loquacitas
superflua et vana cum orantes autem multum no
lite loqui sicut ethnici, id est gentiles faciunt
secundum Augustinum. Omne multiloquium a gentilibus
venit qui exercende lingue potius quam mundande
anime operam dabant et hec multiloquii ad deum
flectendum transferre conabantur. Putant enim
quod in multiloquio suo exaudiantur. Et sicut dubio
initia erit eis secundum glossam aliorum multipli
citas propter demones quos ipsi colebant, qui
nescivissent quod ipsi peterent nisi eorum verbis
instruerentur. Et quia non sit orandus est deus ut
doceas
eum sed ut sibi familiaris efficiatur totum
est et ut sibi familiaris efficiatur sed de simi
litate impetrationis et remuneratione propter
ritus tuos, sed ait nolite ergo assimilari eis.
Quia scit pater vester quid opus sit vobis antequam
petatis eum. Et hic possunt esse sex dubitationes.
Primum videlicet ad petendum aliquid deo sit necessaria oratio.
Secundum videlicet orandum sit in publico vel in secreto. Tertium
videlicet orandum sit mente vel voce. Quartum utrum
determinate sit in oratione petendum vel relinquendum
divine voluntati. Quintum videlicet in oratione sit
multum loquendum vel parum. Sextum videlicet sit orandum
stando recto vel genu flexo. Ad primum dicendum
quod Augustinus ista dubia movet in libro
de sermone domini in monte et in epistola ad probam dicens quod si deus
scit omnia antequam petamus, ad quid nobis ne
cessaria oratio ut sibi aliquid petamus. Ad quod
sic videlicet Augustinus in libro de sermone domini: quod oratio nobis
est necessaria quia orationis intentio cor nostrum
renovat et purgat et capacius efficit ad
recipiendum munera divina que spiritualia
nobis ad deum infunduntur. Nam verum est quod deus
semper est paratus nobis dare suam lucem

sed a vana gloria ubique cuivis bono est maxime autem in oratione.

ut laude hominum. Dicitur autem sua non dei quia simulatores et callidi provocant iram dei. Item glossa

Non solum merces ... sua ... recipiendum sed etiam ... simulationis et ... omnis ... contra deum. Augustinus

// faciunt

// coram

In ecclesiis

Qui ergo sic orat ut ab hominibus videatur non deum aspicit sed homines, et ideo quantum ad propositum in synagoga orat

net nos exaudit per ambicionem maris preciu
sed nos non semper parati sumus recipere cum nichi
nemur maliciis et rerum temporalium cupiditate tenea
mur. Oracio igitur sit conversio mentis in deum et
purgacio interioris oculi et actualis intencio
in deum qui semper est paratus dare si nos sumus
parati recipere. Secundum Augustinum in epistola ad probam hanc
solucionem confirmans ait quod deus oracionem
vult sibi nostram voluntatem non innotescere
quam non potest ignorare sed vult nostrum desiderium
in oracionibus exerceri quo possimus capere quod ipse
vult dare. Nota secundo debemus precauere nos
esse narratores cum oramus et deo preces ef
fundimus ut sibi narremus quod ipse igno
ret cum ipse sciat omnia antequam petamus. Sed de
bemus esse rogatores ut precibus nostris sibi fa
miliares effecti nobis largiatur que ipse cognoscit
et vult nobis dare. Nam aliud est narrare a
liquid ignoranti et aliud est petere scienti. Oracio
igitur non narramus aliquid deo tamquam ignoranti
sed petimus ab eo tamquam sciente. Ad decimum est di
cendum quod oracio communis que fit in persona omnium fidelium
et totius ecclesie sicut dicta est in publico loco et in pu
blica voce et racione ministrorum qui orant et
racione fidelium in persona quorum orant. Nam ministri
ecclesie non orant pro se ipsis solummodo pro
omnibus fidelibus dicente apostolo ad hebreos v° Omnis
pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur
in hiis que sunt ad deum. Unde sic pro omnibus orat
sic deum orare et tali loco ut ab omnibus pos
sit vidi et audiri. Propter quod super illo verbo ps. In
ecclesiis benedicite dominum dicit glosa Augustini quod
hic est verum deum in persona ministri ecclesie loquitur
deo in ecclesiis benedicite deo et si dicat fidelibus tuis
quos vocasti benediccionem tuam non occultam ut
prime benediccionis ab eis quos nostro exemplo et
oracione doctrina informari voluisti. Propter quod no
bis in persona tuus oratur dicis esse clemens oracionem
fieri in communi loco quia per hoc excitatur multum affectus
audiencium et orancium cum audiuntur voces ministrorum
ecclesie cantancium et psallencium in psalmis et in
ympnis. Unde dicit Augustinus x° confessionum loquens
deo voces ecclesie tue suave personantis in ym
nis et canticis influebant auribus meis et
eliquabatur veritas tua in corde meo et effluebant
lacrime et bene michi erat cum eis. Et secundum quod idem
Augustinus dicit ad probam tanto oracionem sequitur dig
nior effectus quanto precedit ferventior affectus.

Oracio in singulari persona potest fieri in secreto et pu
blico loco dum tamen intencio orantis sic feratur
in deum et propter deum. Ad undecimum est dicendum quod oracio
privata singularis persone tucius et convenientius
est quod fiat silenter in mente quam voce clamosa
sicut exponitur in suo tractatu de oracione propter
tres raciones. Prima quia deus voce clamosa
non est pulsandus sed consciencia recta placandus
cum ipse sit cordis auditor. Secunda quia secretas
peticiones non oportet alterum scire nisi deum.
Tercia quia clamose orans alium iuxta se ponite
non permittit orare. Quarta ut ipsos demones
nostros inimicos qui nobis orantibus semper insi
diantur lateat nostre peticionis intencio. Unde le
gimus primo Regum primo de illa sancta Anna matre Sa
muelis quod loquebatur deo in corde suo tantumque
labia eius movebantur et vox penitus non
audiebatur. Ad duodecimum est dicendum quod quantum ad solucionem da
tam hic quod quedam sunt bona quibus possumus
bene et male uti sicut bona corporalia et temporalia
et talia non debemus determinate petere sed sub
condicione ut si nobis debeant prodesse ad eo
rum salutem et quod debeamus eis uti virtuose
ad laudem dei deus ipsa nobis concedat. Aliud
non est. Quedam sunt bona spiritualia quibus male
uti non possumus sicut omnia bona virtuosa
et talia determinate debemus a deo petere
secundum Augustinum ad probam pertractans illud verbum apostoli
ad Romanos viii° Quid oremus nescimus sicut oportet
expresse dicit quod eciam bona spiritualia dato quod
sint bona non possumus male uti formaliter
nescimus tamen utrum nobis expediant quia forte
nobis sunt materia superbiendi. Nam spinare continue
tam absque omni stimulo carnis bonum quidem
erat et tamen inglorabat apostolus quod michi stimulo
vitus eius proficiebatur. Quia igitur in omnibus bonis
que oramus nescimus sicut oportet utrum nobis ex
pediant illa que petimus et sint nobis pro
ficua. Ideo dicendum quod in omnibus que petimus
iuxta apostoli documentum petere spiritus sancti auxilium ut
ipse ingemiscentibus et oracionibus faciat nos pe
tere que nobis expediant et placita sint
dei voluntati ut non debemus esse propria voluntate
voluntate sed ex toto debemus nos committere
dei beneplacito. Nam secundum Augustinum apostolus non igno
rabat que in domini oracione continebantur
ubi inter alia continetur sed libera nos a malo
et tamen nesciebat quod liberari ab illo salutis
malo quo angelus sathane colaphizabat

ipsum non expediebat sibi committendum est
ergo totum votum nostrum deo et ipse in nichil nobis
evenire permittet quod nobis noceat. Et
hoc est quod Augustinus dicit 1° libro Soliloquiorum: Ita
finem constituit deo crede ei quantum totum te com-
mitte quantum potes, et noli velle esse quasi proprius
et iuris potestate sed illius clementissimi et uti-
lissimi dei te servum profitere: ita enim te
ad se sublevare non desinet, nichilque eve-
nire permittet quod tibi non prosit etiam
si nesciat. Solus ergo deus in oratione petendus
est qui visione sua et fruitione nos frus-
trari non permittet, sed media quibus nos ad se
deducat in sua voluntate relinquenda sunt.
Hinc similiter satis est conforme dictum Socratis
philosophi qui ut Valerius recitat nichil ultra
a diis immortalibus arbitrabatur esse petendum nisi
ut bona tribuerent, quia iudicabat illos melius
scire quid unicuique expediebat quam homines
ipsi sciret petere. Ad 7m est dicendum quod secundum
Crisostomum in oratione non est multum loquendum multi-
tudine petitorum, quia non debemus multa et
curiosa petere, puta potentatum et gloriam
secularem, inimicos superare et habundantiam divi-
tiarum est; tamen multum loquendum diuturnitate temporis
quia dicit apostolus: oportet semper sine intermissione
orare. Non igitur prohibet salvator secundum Augustinum mul-
tum esse in oratione per diuturnam perseverantiam
temporis, sed prohibet multum loqui per multiloquium verborum
eorum que petuntur. [illegible] non est petendum quod deus
misereatur nobis et largiatur quod nobis novit
fore expediens. Unde legitur in vitis patrum quod
sciti fuisse a sancto Machario per modum
esse orandum, ad quod sic respondit: non est opus
orantem multa superflua verba, sed corde compuncto
dicere: deus, auxiliare nobis secundum voluntatem tuam, ipse enim
novit que nobis expediunt. Et hoc ulterius exponit
Augustinus in epistola ad Probam quod aliud est loqui in corde
et aliud multum precari. Nam multum loqui est
in orando necessariam rem superfluis agere verbis,
sed multum precari est eum quem precamur diuturna
et pia cordis excitatione pulsare. Et ple-
runque hoc negotium plus gemitibus quam sermo-
nibus agitur, plus affectu quam affatu, quia dicit psalmista:
ipse dominus meus ponit omnem intentionem suo et
gemitus abs te non est absconditus. Prohibetur
secundum Augustinum salvator noster in oratione multam locu-
tionem, non prohibet multam precationem super una et
eadem re possimus deum precari diuturna affec-
tione sicut in multiloquio, quia in oratione ipsius sal-
vatoris dicitur ut ait Augustinus non fuit sermo multus
sed bene fuit diuturnus affectus, quia scriptum est quod
pernoctavit in oratione, et quod prolixius orabat.
Recitat etiam ibi Augustinus quod fratres qui erant in
Egipto crebras habere et diurnas faciebant
orationes, eas tamen brevissimas raptim et
quodammodo iaculatas, ne fervens intentio
que in oratione est necessaria evanesceret. Ad 8m
secundum est dicendum quod secundum Crisostomum orans in nostro deo
facere quod aspiciant homines, vel clamando
vel pectus percutiendo vel manus expandendo,
sunt in oratione precipue duo vitia vitanda:
primo inanis gloria, ne per illud quod exterius osten-
dit intus a mercede orans evacuetur, et
secundo modus et actus in oratione vitandi per
quos orans humanam laudem et inanem
gloriam possit effugere et superbia. Et sic ma-
gis est orandum genuflexo quam stando, quia
orando genuflexo est signum maioris humiliationis
prostrationis et humiliationis quam orare stando.
Unde super illo verbo Luce: positis genibus
oravit, Gregorius dicit quod humanus usus ha-
bet parvos terre supplicare maioribus, facta
ondente maiores qui rogantur quam qui
rogant, et quia planum est humana natura deo
nichil hic condignum, ideo ille qui languores no-
stros portavit ac pro nobis intercessit [illegible]
humanam naturam quam suscipere dignatus est
genuflexit orando, faciens exemplum orationis non
esse superbiendum sed per omnia humilitati confor-
mandum. Propter quod ille phariseus qui stans ora-
bat adeo reprobatus est quia in modo et habitu
orandi superbiam ostendit, et dato quod publicanus
stando oraret similiter, quia mos erat iudeorum
stando orare, sorte quia stantes iuxta montem
Synay legem receperunt sic dicitur Exodo [illegible]
prostratum tamen habebat affectum, quia ut dicit Crisostomus
in lingua publicanum erat positum tamen humilitate,
in lingua non phariseus erat [illegible] tamen superbia et tamen
lingua peccati cum humilitate superavit lingua iustitie non
pondus verborum sed ratione humilitatis committe. Unde legitur
[illegible] quod Salomon completo templo
domini orans prope utrumque genu intraverat flexe-
rat et manus expanderat ad celum et tanto
magis deum orans ut impetrare tanto
magis humilitatis signum dat in oratione monstra-
re. Unde super illo verbo [illegible] positis, alibi

genibus, dicit glosa quod beatus Stephanus pro se orando stando, sed pro suis persecutoribus orat positis genibus, quia quorum erat iniquitas maior maius remedium supplicandi postulabat.

Sic ergo vos orabitis. Exposita Luce xi modorum informacione quantum ad orationis devocionem, in parte ista ut supra dictum est docet informacionem modorum quantum ad ipsius orationis formacionem. Et primo explicat formam orationis, secundo explicat vii peticiones in hac oratione positas in speciali, ibi Pater noster. In primo intelligendum primo quod est sciendum quod sicut scribit Luce xi discipuli videntes eum orare in quodam loco dixerunt ad eum: Domine doce nos orare, sicut Iohannes baptista docuit suos discipulos. Non quidem ut glosa dicit quod apostoli ignorarent in libris orationes in veteri testamento esse scriptas, sed quia novam consecracionem et promissionem viderunt, ideo novam formam orationis postulaverunt. Et ne repulsam paterentur de eorum peticione, Iohannem Baptistam inducunt in exemplum. Audiens Salvator eorum peticionem ait: Sic ergo orabitis vos, id est formam scilicet quam infra vobis explicabo. Sed ad noticiam et pleniorem eorum que particulariter dicenda sunt in hac dominica oratione primo esse quinque dubia. Primum utrum ista oratio sit excellencior omni alia. Secundo utrum in hac oratione contineantur solum septem peticiones. Tercio utrum liceat oranti alia petere preter illa que petuntur in hac oratione. Quarto utrum vii peticionibus que hic ponuntur correspondeant vii dona spiritus sancti. Quinto utrum istis vii donis correspondeant vii beatitudines supra notate. Circa primum dicit quod sanctus Damascenus 3o libro c. xxiiii oratio est peticio decencium a deo, que peticio quinque debet habere. Primo propter eius a quo petit auctoritatem, sed non enim petentem negligenter reprehendit, quia de bonitate eius immo et auctoritate dubitat. Secundo propter eius quod petit honestatem. Petimus enim aliquando et non accipimus eo quod male et inhoneste petimus, ut dicitur Iacobi iiii. Tercio propter modi petendi ordinis congruitatem, ut dicit Salvator: petamus primo regnum dei et iusticiam eius et hec omnia temporalia nobis adicientur. Quarto propter ipsius modo petere continuitatem, quia oportet semper orare et petere et non deficere. Quinto propter orantis humilitatem, quia oratio humiliantis se nubes penetrat. Decet ergo oratio ista

quinque debet habere sicut dicit Ciprianus in suo libro de oratione. Ista dominica oratio quantum ad ista quinque excellit omnem orationem. Primo in securitate, quia nullus debet dubitare exaudiri orationes et preces quas ipse filius dei docuit, qui bene cognoscit verba filii sui maxime cum ipse filius est advocatus noster cuius verba loquitur semper est apud patrem. Unde ista oratio multum amica et familiaris est deo patri de filio rogante et verba sui filii ad aures porrigente. Ideo cum securitate accedere possumus cum ista oratione ad tronum gracie eius, quia infallibiliter graciam consequimur et misericordiam invenimus. Secundo in peticionum honestate, quia nichil mali vel indecencie potest continere ista oratio que est formata ab ore illius in quo sunt omnes thesauri sapientie et sciencie absconditi, de verbo qui secundum apostolum est dei virtus et dei sapientia. Si enim formata esset a puro homine, quia pro certo quid oremus nescimus, dubitare possemus ne aliquid inhoneste et indecenter peteremus, sed quoniam formata est ab illo qui est fons sapientie, in processu omnis dubitacio impetendi concluditur. Tercio in modo petendi ordinis congruitate, petitur enim in hac oratione primo illa que ordinant in divinorum devocionem et observacionem, scilicet quod in nobis sanctificetur nomen suum et quod suum regnum super nos veniat et eius voluntas fiat in nobis sicut fit in celo ab angelis, et postmodum petuntur illa que nos ordinant ad istorum temporalium et corporalium sustentacionem et malorum liberacionem. Unde ista oratio ordinatissima est, nec mirum quia formata ab illo qui posuit omnia in numero pondere et mensura. Quarto in continuitate, quia de ista oratione Salvator dixit: oportet semper orare, quod est verum desiderii affectione quamvis non semper verborum prolacione, licet enim secundum Augustinum in oratione non debeat esse semper continua verborum expressio, quia vacandum est interdum aliis negociis, semper tamen est necessaria continua affectio si frequenter prevenit intencio. Unde hac de causa Salvator hanc orationem brevissimam ordinavit ut facilius disceretur et frequencius diceretur et forcius retineretur et a nullo ignoraretur. Quinto in humilitate, nam ille eandem hanc orationem docuit qui dixit: discite a me quia mitis sum et humilis corde. Sublimitas enim superbi non placuerunt

Qui enim fecit vive docuit et orare, ut dominica oratione quam filius docuit apud patrem loquimur facilius audiamur.

ꝗ miam suctorꝫ et humilium placuit deprecatio ¶
ad scandam est dictum ꝗ in hac dñica oratione
petimus illa que nos iuuant ad conscen-
dam beatitudinem / ad quā adipiscendā duo sunt
necessaria primum diuinorum bonorum dilco et
contemplacio / secundum malorum et nrorum de
fectuum remocio et releuacio / In bonorum aute
diuinorum contemplacione tripliciter possimus
deficere / primo ꝑ nimiam vercundiam / ne a nobis co
tempnantur / et in hoc iuuari petimus prima
peticione / cum dicimus Sanctificetur nomen tuum · prima
peticione admonemur secundum Aug ut nomen dominum
quod semper sanctum est / etiam apud homines sanctum
habeatur · i · non contempnatur / quod deo sed hominibus
prodest / Secundo in eorum adepcione / ne constancie
et firmacione diuinorum bonorum frustremur et pri
uemur / et in hoc iuuari petimus secunda peticione secundum
cum dicimus / Adueniat regnum tuum / quod secundum
Aug siue uelimus siue non ueniet / petimus
tamen ut ueniat / ita ꝗ in nobis et in ipso regnare
tur ut ueniat / itaque in nobis et cum ipso regnare
mereamur / Tertio in eorum subiectione / ne maliciose uo
luntati diuine et precepto eius resistamus /
et in hoc iuuari petimus peticione tertiam cum
dicimus / fiat volu·tua· sicut in celo et in terra Inquit secundum
petimus diuinam clemenciam / ut sic a nobis fiat
voluntas eius in terra sicut fit ab angelis in
celestibus / Secundum est nobis necessaria malorum vel nrorum
morbo et defectuum releuacio / Sunt in nobis
nrorum defectus / primus est naturalis / quantum ad vite
indigenciam et in hoc petimus releuari per quar
tam peticionem / cum petimus / panem nrum cot da no
bis / ut nomine panis secundum Aug omnia vite necessaria
intelligantur / Secundus defectus est culpe / quantum
ad iam perpetratam nesciam / et in hoc petimus
releuari per quintam peticionem / cum dicimus / dimitte
no. de· n· s· z· d· d· n· Tercius defectus futuri
pecti· quod timet· quantum ad diabolice temp
tacionis immincianam / et in hoc petimus rele
uari per sextam peticionem / cum dicimus et ne n·
indu· in · t· ...
.... alicui temptacioni consentiemus vel
consenciamus decepti uel coacti aut afflicti /
Quartus defectus mali punit / quantum ad multas
tribulaciones et infirmitates diffidenciam
/ et in hoc petimus releuari peticionem septimam
/ cum dicimus / Sed libera n· a· ¶ Ceterum uidetur quia
in illo suo de oratione dominica que potest esse aput

premia magis uera et digna oro cum que
a filio qui est vitas dictus ore placaint
aliter orare quam ipse docuit non ignorancia sola
sit sed et culpa cum ipse posuit et dixit ita
at mandatum dei per tradicionem / iram Sed contra
Crisostomus Culpa et peccatum est petere aliena
uel aliter orare quam in hac oratione dñica posi
tum est / Et Aug in epistola ad probam istam quest
solicite pertitans ait / quod orans uel orat car
naliter et petit non conueniencia sue saluti
uel orat spiritualiter / Si igitur oramus spiritualiter sic
decet tunc quecumque uerba dicamus que affectum
orantis uel precedendo format ut clareat uel
consequendo attendit ut crescat nichil aliud
dicimus quam quod in ista oratione dñica positum est
nam qui dicit illud quod in ecclesiastico scriptum
est clarificare nos tamen in gentibus sicut clarificatus
tu es in nobis non orat aliud nisi Sanctificetur
nomen tuum / Et qui uero dicit conuerte nos deus et
ostende faciem tuam et salui erimus non aliud o
rat quam Adueniat regnum tuum / Et qui aut di
rige gressus meos secundum eloquium tuum et non do
minetur mei omnis iniquitas / non aliud orat
quam fiat uoluntas tua et cetera / Et qui uero dicit diuicias
et paupertates ne dederis mihi sed tamen uictum meo
possibile necessaria non aliud orat quam panem nrum cot
Et qui aut dicit Memento dñe dd et quia non
reddidi retribuentibus mihi mala / hic orat dimitte
nobis d· n· s· z· d· d· nris / Et qui aut dicit Aufer
a me concupiscencias uentris et desiderium concu
bitus ne apprehendat me / nichil aliud orat
nisi et ne nos inducas in · t· Et qui dicit libera
me ab inimicis meis et ab insurgentibus in me
libera me / hic orat libera nos a malo / Et si per
omnia uerba sanctarum discurras nichil inue
nies secundum Aug quod in ista oratione dominica non
contineatur et concludatur / et sic dicit
Aug quod quibuscumque oramus illud dicit quod ad ista
ewangelica precem pertinere non possit etiam
si solicite orat carnaliter orat quod nescio quare
non dicatur cum spiritu sancto renatos non doceat
nisi spiritualiter orare et tunc Aug concludit
veritate quoniam quod liberum debet esse orantibus aliquos
atque aliis uerbis eadem tamen orando dicere sed non
debet sibi esse liberum alia dicere ¶ Quidem est dicendum
quod secundum Aug istis vii peticionibus uidetur sep
tiformis gracia spiritus sancti / nam quod uas diuinum

vn aug ad probā
cionemur h' pete
ne deserti eius
adiutorio

nomen et sanctum et dulcissimum sit quod petitur prima petitione sit per donum sapientie. Cum vero regnum dei veniat in nobis ita quod regnemus cum ipso quod petitur secunda sit per donum intellectus quia oculo mentis deus a nobis videtur. Quod autem deo simus obedientes eius voluntatem implendo et semper eligendo quod sibi placitum est quod petitur tertia sit per donum consilii. Quod vero temporalia et necessaria vite ordinemus ad dei laudem et observationem eius mandatorum quod petitur quarta sit per donum fortitudinis. Quod vero non reddamus mala pro malis scienter consuetudo [?] in me[?] pro pace et pro remissione nationis sit per donum scientie quod petitur quinta. Quod vero autem temptationes non intramus et quod nobis et proximis temptationes mereretis compatiamur quod petitur sexta sit donum pietatis. Quod liberemur a malo quod in septima petitur sit per donum timoris quia ab omni malo liberari meretur qui propter dei timorem homines se subiciat ut Aug. [?] Unde quidem est dicit quod secundum Aug. in libro de sermone domini in monte sunt beatitudines perficientes homines in vita ista, de quibus inferius habebit quidam beatitudinem et letitia etiam. Nam octava beatitudo qua dicitur beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam non perficit sed est perfectio et declaratio aliarum. Iste igitur vii beatitudines secundum Aug. libro supradicto correspondet vii donis spiritus sancti, nobis collatis per vii petitiones quas petimus in oratione dominica. Nam dono sapientie correspondet illa beatitudo que dicitur beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. Habent enim pacifici quandam divinam similitudinem per quam possunt omnia spiritualia et super humanum modum iudicare, quod pertinet ad donum sapientie. Dono vero intellectus correspondet illa beatitudo que dicitur beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Nam secundum Aug. deus non videbitur nisi a purgatissimis mentibus, quia mente purgata habere sit per donum intellectus. Dono autem consilii correspondet illa beatitudo qua dicitur beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Nam renuntiare omnibus temporalibus spiritu et voluntate est consilium spiritus sancti. Dono vero fortitudinis correspondet illa beatitudo qua dicitur beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam quoniam ipsi saturabuntur. Cum enim omnes volentes pie et iuste pro posse vivere persecutionem patiuntur sine dono fortitudinis hoc esse non potest. Dono scientie correspondet illa beatitudo qua dicitur beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. Lugent namque sua et aliorum peccata et scientie pertinet peccata prospera et adversa super humanum modum. Pertinet ad scientie donum. Dono autem pietatis correspondet illa beatitudo que dicitur beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Compati enim super humanum modum aliorum miseriis pertinet ad donum pietatis. Sed dono timoris correspondet illa beatitudo qua dicitur beati mites quoniam ipsi possidebunt terram illam id est [?] septima est portio mea domine sit in terra viventium. Lectio iii.

Pater noster qui es in celis sanctificetur nomen tuum. Proposita forma orandi in qua sicut ut supradictum est salvator noster explicat in speciali illa que per suam orationem docet esse petenda, et dicitur oratio ista tota in vii partes secundum vii petitiones que in ea continentur, et sic faciemus de tota oratione vii lectiones. Ubi adveniat regnum tuum et cetera, contra [?] sumus [?]. Attendentia autem istius prefationis quod secundum Aug. in libro de sermone domini in monte [?] oratione et deprecatione primo consideranda est benivolentia eius quem precamur, deinde videndum est quid precamur. Benivolentia autem solet acquiri laude illius ad quem oratio dirigitur, et hoc ponitur in principio istius orationis sic: pater noster qui es in celis. Nominando namque ipsum patrem nostrum multitudine beneficiorum que ab ipso consecuti sumus confitemur, et sic in laudem ipsius prorumpimus, et eius benivolentiam acquirimus. Et dicitur qui es in celis significans ut cognoscentes nos patrem habere celestem erubescamus terrenis rebus nos substernere. Et statim secundum Aug. dicendo quid sit petendum quia pater et ubi habitat quia in celis, ponitur quod petendum quia sanctificetur nomen tuum, quia ut dicit Aug. non sit petitum quasi non sit sanctum nomen dei, sed ut sanctum habeatur ab hominibus, ac si dicitur ita innotescat hominibus nomen eius ut non existiment aliquid sanctius quod magis offendere timeant. Vel secundum Cyprianum petimus perseverantiam eius sanctificationis in nobis, ut qui cotidie delinquimus, delicta nostra eius sanctificatione purgemus. Sed hic possunt queri dubitationes. Prima utrum in hac oratione deus convenienter invocetur nomine dominum quam nomine patris. Secunda utrum convenienter orans dicat pater noster. Tertia utrum convenienter orans dicat qui es in celis. Tertio [?] utrum con[?]

- Unde

- In hoc verbo pater captatur benivolentia reverentialis amicabilis, ut ergo habeamus ad deum reverentiam ex amore dicitur pater, et non domine. Quia dominus dicitur reverentia cum timore quia ad servum pertinet. Et hoc dat fiduciam impetrandi quia filii timeas [?] cum [?] sint. Quia si non dicitur domine sed pater ut confidas tamquam filii, non timeas ut servi.

- ut sanctum ab hominibus habeatur.

uenienciis orans dicet manifeste non
tum q sufficit Et utrz conueniencias orās
dicit sufficient nomina vra q nostrum
Ad pma est di q Aug hanc dubita
determinat in li de sermone dni d q cu multa
dicta sint ad laudem dei in tota sacr scp
ta nusq tn in toto ueti testam inuenit prept
fuisse pplo israhelitico q oraret dm pre in s
semp ut deus insinuatus est eis inqt illud
obsuare precepta mea ego dns et testi
cerimonijs meis ego dns et dato q ipm
deu potuisset hre in prem si eius bnficia
noluissent recognoscere mādata suare no
lunt grati existentes Est n ipe deus patet
om hom specialiter pt tria Pro ratōe creacōis
licet deus creavit oms creatas i nulla tn
impressit sua similitu et ymagine sic in ro
nali creatura et de rōne filij est q sibi pris
ymago et similitudo sit impressa vn
non dici leo ut cygnus filij dei sic ho
Sco rone specialis gubnacōis qz hoies
in toto mundo qui est domus dei non gu
bnat ut suos s ut deus Ps n psb m
orfanna las alit n dz gubnare filios
alit suos et alit ancillas et deus hoies
gubnat ut filios ptatorum et dm inuim
sup omnia tribuendo et cuncta alia ei subi
ciendo alia aut omnia gubnat ut suos
Tercio rone specialis adopcōis qz alijs
creatis dedit quedā munuscula et qda
naturalia dona quibi in esse nc fuerit s
hominibus dedit tamq filijs hereditate di
aplo si sumus simus filij g heredes qz i
filij isti nolunt dm recognoscere prem q
tu ad ista tria rone spualis creacōis
gubnacōis et adopcōis sic ipe conq
rit p ysa filios enutriui et exaltaui
ipi aut spreuerunt me et p malachiam Si
ego pr ubi est honor meus io s Au
deus nunq insinuatus est eis ut pr nc
ut prem adorabant eum s ut deum qz ut
ut prem adorabant eu s ut deu qz ut
siui coniecti timore pene deo suiebat
tamq dno no amore ut filij pri Sed
solus populus xpianus iam ad celeste he
reditatem vocatus pt et debet in ista uoce
in orone noui testamenti ut dicat pr nr

in quo ut Aug dic dat nob quedā fi
ducia impetrandi que petituri sumus cum
pus q petamus aliqd tam magnu acci
pimus donum ut istam dicere pr nr et sub
dit quid iam det pr filijs petentibus qui
iam hoc ipm antedeit ut esset filij nos i
dedit eis ptatem filios dei fi h q c i eius
Ad secundam alit rudz Aug alit exp
et alit ei p ans Nam Aug d q solus xps
pt dice pr meus qz ipe solus est filius
pnam deo in psona xo expomt illud ec
dictu quod dr in ps ipe inuocat m p m
dm ipe cu oravit tpe passionis dixit
pr mi si possibile est transeat a me calix
iste Ez oms alij sut filij p adopcionem et
ipe comis est pr om inqt illud sapie
obl n qes dns om hominibus te prem — d o me
facte deo simili conuenit dice pr singulat
s pr nr Crisostomus dic aut q orare pse est
neccitatis incepta sic homo singlarit o
orat pse ita singlarit posse deu patre
sim appellare s orare palijs est caritatis
ing orone sic homo orat palijs ita deu
prem comit dz nominare et qz ut au
dulcior est an dm oro q caritas aput
deu transmittit quede illa que neccitas
facit cu nlla oro possit esse an deu dulcior
ista s ideo in hac orone dz orans dice
pr nr no meus Ez expanus in suo libro
de orone dicit q ideo cu oramus no de
bemus dice pr meus s pr nr qz magr
pax et vitat uoluit sigillati et puatim
pace fieri ut quitu cu precatur pse tantu
precatur qz publica et cois dz esse oratio
et qn oramus no pro uno tm s pro toto pplo
oramus ut sic deus pr in uno homine
xo oms portauit sic unu uoluit pro omnibus
orare Ad tercia est di q Aug in libro
de sermone dni monet hac dubio d q si inte
lis tamq in supionibus mundi ptibus locis
esse credit melior mitti sut aues celi
q nos quarum uita deo viciinior est et
illis qui habitant i motibus deo propinquior
esse quam habitantibus i uallibus q est absur
dum qz non dm est pr e est dns celis ho
minibus uel illis qui habitant i montibus

sz xpe est conit corde humili, Intelligitur
g' s Aug' cu dicit pr nr qui es in celis i
scis et iustis uni qz sic ho peccator appellatur
est terra iux illud gen iii terra es et in
terram ibis sic homo iustus et sanctus celu
nominat qz est locus dei in quo habitat
p graciam Templum n sancti q est uos
dicit Aps Dicitur eciam hom viri et sancti
celi s Aug' xpe in orone primo xpe amorem
peccatorum qz cu sancti usus ptem orient
orant non intelligunt sic deu in oriente
habitare ut alias mundi ptes deserat qz sa
ut diminuitur pente et locorum spacio non
contineri sz mag celu et terram ipatur
implere (ipatur eciam animus eorum s Aug'
cunam excellenciore puta dm se conte
cu eorum corpus terreni precorpus excel
lencius puta celeste contit et talis ipa
cio potissime est necia in orone Vn o
ranti dicit pspiri stm ipa eciam tua ad
orom Certe xpe celestiu imitatom dicit n
apslus q sic ptaui ymaginem terreni ho's
sic debemus ptare ymaginem celest In pso
aut ptorum dem est uos ptare ymagine
terrenam qz ptores enim imitant in peccato
g' psona stom dem est uos ptare ymagi
nem celest qz cu p ymagine fecit Tercio
xpe celestem contemplatom Consueuit
eni homines ibi mente eorum cor dirige et
illa contemplari que maxime diligunt
iux illud Mt vi vbi e thes tu ibi e et cor
et qz sancti viri celestia no terrena conte
plant qz in psona eorum dicebat apls
nra conuersacio in celis est io celi nominant
Quarto xpe celestiu intencom et negociorum
qz ipi semp quesierunt celestia no terrena
eis n dicit Aps que sursum sut querite no
que sup terram Adveniat est di q plus
et mag est nom dei esse apud aliquos stm
quem esse manifestu et notu Est n decedo
heri tx manifesta ul notacio vna naturalis
qua s damasc p° li° cognico eendi deu
omnibus naliter est insita isto natz modo
nali rone gentiles et pagani dm cogno
uerunt non tn nome dei apud eos erat
in stitate et reuerencia uiritatis qz sic

enim non contempsissent xpe ydola sur
da et vana vn dic Aps ad rom i° q
cu cognouisset deu non tn sic deum gli
ficauit et scificauit n gras sibi ege
runt sz mutauerunt glam dei in similitudinis
ymaginis corruptibilis hominis Aliqui
no cognit domine legs et pphetarum pro
inuntiatorem sic iudei qui bn cognou di
filiu illu q lex et pphe pnunciauerunt no
tn nom dei in sanctitate timorem et reue
rencie habuerunt vn dic Aug' sup illo
ubo notus in iudea deus et in isrl m
magnu eius qz Judei qui scdm car
nem erant iudei solo ubo et lingwa confi
tebatur nom dei sz corde non sacificabat
n reuerebant ipm ymo contempserunt stm
dei nom qui negantes ipm cora facie
pilati dixerunt non hemus regem nisi
cesare sz aliqui sut qui nom dei cognoscunt
fidei confessione et filiali veneracione sicut
veri xani et iudei qui spualiter et non
carnaliter sut iudei et apud tales nome
dei stm hetur qz pcor corde credit ore
confitetur ope ueratur dicamus g° q gentiles
et pagani cognoscentes dm naturali cogni
cone non poterant orare et dicere Sanctificetur
nomen tuum qz nom dei xpe idola contempserunt
Judei uo et pharisei cognoscentes dm legis
et pphetarum pnunciatorem non poterant orare
et dicere Sanctificetur qz tale nome xpe cesarem
coram pilato negauerunt sz solum sic orare pos
sunt iusti et veri xani qz nom dei et unige
niti eius coram principibus et ptatibus
huius seculi libera uoce confitentur glificant
et uenerantur et io signit dicitur Sanctificetur
nomen tuum et non dr notificetur ul manifestetur
Ad quintum est di q sic dicat expositor vidi
cum esset dicere q optemus et desideremus
deo ut sctificetur nris oronibus nusquam petimus
g° ut sctificacione qua peru in baptismate re
cepimus pseueremus hoc n deus ipse sp
sanctus est cuius scitatis n angli sit nec mi
nui Vn petimus q in nobis scitate efficiat
et sit sctificando nos sctificat in nobis ipsum
cu nos scos facit io di sci estote qz ego
scus sum cu igi scitas baptismalis sit
in nobis et tota trinitate ideo q n bapti

satus non sanctificatur potest esse aliquis solum in
nomine patris vel solum in nomine filii vel so
lum in nomine spiritus sancti. Unde ergo quod orare
debemus sanctificentur nomina vestra referendo hoc
ad nomina trium personarum omnino dicendum
est ergo quod secundum Augustinum in libro de trinitate quod pro toto res
pectus omnis effectus et omnis operationis que
fit ad extra in creatura tota trinitas simul inse
parabiliter operatur ideo nostram sanctificationem sicut nostram
creationem et nostram gubernationem tota trinitas in
separabiliter simul efficit unde sicut omnes tres
personas adoramus una adoratione propter unam
maiestatem quia licet Abraham tres viderit
tamen unum adoravit non enim ut dicit Augustinus post
decem scriptum est duos deos tuos adorabis
sic sanctificationem omnium trium personarum petimus
in nobis fieri uno sanctificationis nomine quod
dicimus sanctificetur nomen tuum propter unam bonitatem
nec est vim quod nomina trium personarum plura
liter ponuntur in nostra baptismali sancti
ficatione quia non dicimus baptizo te in nomine patris
et filii et spiritus sancti sicut non mutatur forma bap
tismi si dicitur baptizo te in nomine patris
et filii et spiritus sancti quia virtus illa que efficit nostram
sanctificationem convenit non deitate et essentie in
tres persone conveniunt cuius deitate nec non
oramus ut sanctificetur in nobis sicut in dicto nomine
baptismale sanctificationem recepimus lectio iii^a

Adveniat regnum tuum. Posita prima
petitione hic ut dicebatur salvator in
docet orare et petere secundum et multum convenienti
ordine ut glossa dicit nam post sanctificationem in
filios dei adoptamur quia per hoc quod nomen dei san
ctificatur in nobis nos sanctos efficiendo dat nobis
potestatem filios dei fieri ut dicitur Johannis primo et quia filiorum
est filiorum petere regnum et hereditatem eis debi
tam ideo statim petita sanctificatione docet petere
regnum et hereditatem possessionem dicens Adveniat
regnum tuum quod non aliud dicitur secundum expressionem
nisi regnum nostrum nobis adeo promissum sanguine Christi
sanguine acquisitum petere advenire et dari
nobis ut tamen in seculo tamen futuro per mundum Christo
regnante cum ipso regnemus et nihil est grandis
audacia regnum dei postulare et futurum iudi
cium non timere quod nisi ad puram conscientiam
pertinet ut Johannes dicit. Sed licet prius esse quidem
dubitationes prima utrum orantes convenienter
diceret adveniat iudicium tuum quia regnum

tuum Christus utrum nunc Christus regnet in mundo Tertia
utrum in fine seculi Christus regnaturus sit super bo
nos et malos Quarta utrum ad venientem
eius regno omnia regna debeant evacuari
Quinta utrum timentes iudicium Christus sit super
bonos specialiter regnaturus. Ad primam est dicendum
quod Christus prius non veniet universaliter regnaturus
nisi prius veniat universaliter iudicaturus et
quod Christus prius debet iudicare quam regnare et
orantes non dicit adveniat iudicium tuum sed
dicit adveniat regnum tuum Addendum quod videlicet dicitur
dicendum quod iudicium dei est timendum et formidandum
etiam a iustis viris unde super illo verbo primi Petri quarto
si iustus vix salvabitur nisi quia iudicium dei tanta
esse constat quod nostra iustitia ad comparationem divine iustitie
deducta iniustitia est Et Jeronimus vel sive comedo vel
potum sive comedam sive quid quid faciam vox
illa sonat in auribus meis Surgite mor
tui venite ad iudicium Sed regnum dei est
vehementer appetendum et desiderandum unde
dicit Augustinus exponens hoc dictum ad
veniat regnum tuum quod regnum dei veniet
sive velimus sive nolimus sed desiderium nostrum
per hanc petitionem excitamus ad illud regnum
ut nobis veniat atque in eo regnemus quia
ergo secundum Augustinum que desideramus petimus nobis
dari potius non que formidamus ideo potius
oramus adveniat regnum tuum quam iudicium tuum Sed
tamen dicitur quod hanc orationem salvator apostolos
docuit in persona omnium iustorum et sanctorum
qui cum Christo non iudicabuntur sed cum eo alios
qui iudicium in illud debebunt iudi
cantes cum ipsis iusti ceteros se iudicium non
petunt eis advenire quia eis non debetur Sed
regnum dei est eis promissum in illo venite
benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Ideo hoc
regnum eis advenire petunt quia est eis promissum
Ad secundum est dicendum quod Christus nunc in mundo
regnat regnare dupliciter potest intelligi secundo quantum ad reg
nandi iurisdictionem ita quod habeat ius reg
nandi et dominandi. Secundo quantum ad subditorum
subiectionem possunt enim ista adinvicem separari quia
multi habent ius et dominium in aliquo regno
non tamen homines ut subditi subiciuntur et mul
ti ius ... multum ius vel dominium habent
in aliquo regno et tamen tirannidico modo sibi
homines subiciunt. Dico ergo queritur an Christus

nunc regnet in toto mundo dominio univer
salis dominus planum est quod sit quia statim post re
surrectionem dominus sicut patuit iudiciariam
potestatem consecutus est in celo et in terra unde
illud Mt ultimo Data est mihi omnis potestas
in celo et in terra Et Ioh. dicit in Apoc. Vidi
in femore eius scriptum rex regum et dominus do
minantium Dan. etiam vii scribit quod cum filio
hominis scilicet Christo in die ascensionis productus
est ad antiquum dierum id est ad patrem et dedit
ei potestatem honorem et regnum Sed si sic erat
quod regnet nunc in toto mundo et in omnibus
hominibus qui sunt in mundo dominio subdito
vi subiectionis planum est quod non quia multi
eius fidem non receperunt et multi preceptis
et consiliis eius non obtemperant immo re
sistunt et contradicunt et si non verbis saltem factis
et plus operibus Unde dicit Apostolus ad Hebre
os exponens illud Omnia subiecisti sub pedibus
eius quod videmus nunc non dum omnia
esse ipsi subiecta Differtur enim ista subiectio
usque ad finale iudicium ex rebus impedimen
tis Primo ex diaboli impugnatione licet n. diabolus
in passione eiectus sit foras quantum ad
maiorem vexationem non tamen quantum ad potio
rem impugnationem immo magis fideles sic
potius impugnavit sic nunc impugnat
Unde dicit Aug. super illo verbo Joh. xii Nunc
princeps huius mundi eicietur foras quod eiectus
est foras diabolus Christo nato et passo quo
ad maiorem vexationem et habitationem quia nunc
interius in cordibus hominum habitabat et illos
vexabat sed non est eiectus foras quo ad
potiorem impugnationem secundum quam nunc
dicit Iohannes Adveniat regnum tuum pro regno to
cius mundi oramus ut diabolus in mundo regnare
desistat. Secundo ex peccati dominatione cum n dicatur
ab apostolo non sit conventio lucis ad tenebras in qui
bus dominatur peccatum quod est quedam tenebra
mentis super quos Christus regnare non potest Ad
quod hortatur apostolus ad Ro. vi cum dicit
non regnet peccatum in vestro mortali corpore
ut obediatis concupiscentiis eius
sed prohibete vos domino et peccatum in nobis
non dominabitur et isto modo Iohannes exponit
sicut istud dictum Adveniat regnum dicens quod pe
timus quod in unoquoque homine regnet deus
et non regnet peccatum in vestro mortali corpore

Tertio ex liberi arbitrii conditione quia ut
deus reliquit in manu consilii sui ut in
potestate sua sit subicere se legittimo regi Christo
obediendo preceptis et mandatis eius
vel diabolo tyranno recipiendo sugges
tiones eius et quia istis duobus regibus
cum sit contrarium quia unus est tyrannus et
rex superbie alius non sit legittimus
rex et mansuetus nullus potest servire bene
in quibus regnat unus non regnat alius
iurisdictione ergo Christus regnat in toto mundo
sed subiectione non ut patet predicta et quamvis
Christus possit omnia ista impedimenta
tollere non facit sed patienter sustinet usque
quod ad finale et universale iudicium Secundo
etiam est dicendum quod [illegible] mors quantum ad plus
[illegible] in fine seculi manifestum est Christum
regnare super bonos et malos [illegible] non
est manifestum cum nunc regnare Primo quia
[illegible] adiudicatorum discussionem [illegible]
quod nunc [illegible] corpore separate statim recipiunt
suum iudicium essentiale quo dampnantur vel
salvantur sed particularia iudicia vel aliqua in
quibus mortui adhuc remanent manentes
in homines non recipiunt sed relinquuntur
illa discutienda et examinanda in iudicio
quo remanent n. homines in mentibus forma
tione quia aliquam cum veritate remanet bo
ne vel male fame Secundo [illegible] operatione quia multi opera
tione et doctrina aliorum puniuntur vel [illegible]
[illegible] sic cottidie [illegible] homines doc
trina pauli puniuntur doctrina dei Tertio
corporum conditione quia multa corpora honorifice
sunt sepulta multorum non ante mortem [illegible]
tur quod sepeliantur Quarto [illegible] affectione quia
aliqua in quibus mortui eorum vivunt af
fectu plus durant alia minus omnia enim
ista quia circa tempus peragunt post mortem de
functorum non sunt aliena iudicio quod finali
[illegible] sicut talia homo non meretur vel de
meretur post mortem nisi tamen demerito quo
[illegible] dampnetur et punietur [illegible]
[illegible] penam [illegible]
[illegible] quantum ad [illegible]
bene agentibus non videtur gloria et male o
perantibus non statim videtur pena Unde
scribit Eccl. viii Quod sunt iusti et sunt
viri quibus proveniunt multa quasi opera egerint impiorum et sunt impii et peccatores

qui secuti sunt qui in sanctorum facta habeant. Sed
hoc non contingit quia ut eodem libro dicitur
non statim deus profert contra malos sententiam
sed quoniam quia tenentes faciunt malum expectat
penitentiam sed tunc nolunt nolunt mali re-
cipient penam et boni gloriam ita quod tunc
erit omnino manifestum christum regnare per
largitionem premiorum quantum ad bonorum gloriam
et malorum penam quod nunc est occultum.
¶ Tertio est manifestum quantum ad mortem destructam
quia in regno dei mors esse non potest cum
constet mortem ante esse contrariam christo
qui tunc regnabit vita. Unde: Ego
sum via veritas et vita. Igitur in suo regno
non erit mors. I ad Cor. xv:
Novissima autem inimica destruetur
mors. ¶ Quarto est dicendum quod adveniente
regno dei omnia alia regna in angelis
demonibus et hominibus cessabunt et non
cessabunt. Cessabunt quidem ad executionem
commissorum officiorum quia angeli non plus
custodient homines nec agent custodiam
vel ministerium aliquod erga regna civitates
et provincias nec ministrabunt aliis ministeria. Non
etiam docebunt superiores inferiores sicut
nunc faciunt. Nec demones amplius impug-
nabunt homines iam pena data eis. Nec
in hominibus remanebit aliqua prelatio vel
dominatio quibus nunc alius opprimat vel regat
aut quod unus alium defendat vel protegat
ita quod aliquis possit operari in principe vel domino
vel prelato aliquo quia tunc clarescet et evidebit
quod ipsi non habuerunt talia officia nisi or-
dinati vel nisi permissi a deo et omnibus
est manifestum tunc solum christum regnare
et soli sibi omnia esse in mente subiecta
in mente quantum ad malos et voluntate quan- vel quantum
tum ad bonos et manifestum est quod ipse per
seipsum regnet non mediantibus creaturis
iam evacuata omni potestate et prelatione.
Et quantum ad distinctionem statuum bonorum et
quantum ad gradum spiritualium donorum regimina
et prelationes remanebunt quia aliqui in
angelis demonibus et hominibus erunt per
spiritationis et intellectus et efficationis
ne sicut modo sunt nam si non ingentes in-
tellectu faciunt naturalis duos et deficien-
tes faciunt naturaliter subitos tales gradus
et distinctio naturalium remanebit. Christo e-
tiam regnante similiter aliqui in angelis
et hominibus beatis habebunt maiorem gloriam et
maius premium sicut habuerunt maiorem gra-
tiam vel gloriam et sunt maiores minori. ¶ Ad
quintum est dicendum quod terminato finali iudicio vel
universali secundum Augustinum christus regnabit spe-
cialiter super bonos quantum ad ministerium ipsius quia
fuit ad illuminationis cognitionem quia non am-
plius unus homo docebit vel illuminabit
alium de divinis vel humanis rebus sed ipse
deus docebit et illuminabit immediate omnes quia
omnes erunt docibiles deo et omnis dicte
omnes erunt docibiles deo. Jeremia: cognoscent deum a minimo usque ad
maximum. ¶ Sexto quantum ad repletionem donorum
quia nunc deus unum replet uno dono et
alium alio sicut sapientia Salomonem et forti-
tudine Sampsonem sed tunc quilibet beatus habebit
omnia dona et christus per singula omnia do-
na erit in singulis et omnia erit in omnibus.
¶ Septimo quantum ad affluentiam omnium bonorum ¶ Nunc n-
quantumcumque in aliquo sint habundantes diui-
tie non tamen removent omnem indigenti-
am et saciat omne desiderium. ¶ Octavo quantum ad remo-
tionem omnium malorum nunc nec sancti immunes sunt
malis a quibus multa patiuntur quia omnis vi-
ta malorum detrimentum est bonorum sed tunc
erit universalis separatio bonorum a malis. lectio v.

Fiat voluntas tua sicut in celo
et in terra. ¶ In ista parte ut supra dictum
est salvator docet formam petitionis
tria et est ista forma tertia optima et pulcher-
rima. Quia enim docuit celeste regnum concu-
piscere post quod dicit adveniat regnum
tuum. Ad illud regnum pervenitur per operum te-
rrenorum in nobis si celestis. Fiat voluntas tua sicut
in celo et in terra. Que petitio secundum Augustinum in libro
de sermone domini in monte multipliciter potest. ¶ Primo
ut per celum intelligantur sancti angeli per terram
vero intelligantur sancti homines et tunc est
sensus sicut in angelis voluntas tua fit
ut te perfruuntur nullo errore obnubilante
eorum sapientiam nulla miseria impediente
eorum beatitudinem ita fiat in sanctis tuis qui

fiat voluntas, i. da nobis gratiam ut tuam vo- detia
luntatem faciamus. Per gratiam enim fit vo-
luntas dei in nobis et a nobis. Et licet voluntas
beneplaciti ipsius dei semper fiat iuxta illud Ys. 46
voluntas mea fiet, oramus tamen ut libertas
arbitrii nostri sortiatur per gratiam sue volunta-
ti. Vel oramus ut sub preceptis obediamus quia qui
obedit preceptis dei facit voluntatem dei quia
precepta sunt voluntas dei signi. Sicut in celo
i. sicut fit a beatis sic fiat ab hominibus

deteriora fuit et deteriora formata sunt/ quantum ad corpus. Et est conveniens expositio ista competens/ quia ut dicit Aug. in illo beatitudinis regno vita beata perficietur in sanctis/ sicut iam perfecta est in celestibus angelis/ quia erimus sicut angeli dei in celis/ et ideo salvator post illam petitionem qua dicimus adveniat regnum tuum subiungit statim dicens quod fiat voluntas dei in terra sicut in celo. Secundo ut per celum intelligatur homo iustus et per terram non intelligitur homo peccator et tunc est sensus fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. ut sicut iusti et sancti faciunt voluntatem dei observando precepta eius/ sic faciant peccatores/ quod convertantur et compleant dei mandata que implendo faciunt mandata dei sicut ipse salvator dicebat/ meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei qui in celis est. Tertio ut per celum intelligatur anima vel spiritus in nobis que delectatur in lege dei/ et vellemus ei libenter servire/ per terram vero intelligatur nostrum corpus/ petimus ut sicut fit voluntas nunc in celo/ i. in spiritu nostro, scilicet quod delectamur in lege dei/ ita corruptibile hoc corpus induat incorruptionem/ et mortale immortalitatem et sine aliqua resistentia obediat anime/ ut per omnia fiat voluntas sicut fit perfectione. Quarto ut per celum intelligatur Christus sponsus/ et per terram intelligatur sponsa ecclesia/ et intendo quod sicut terra fecundatur celo/ sic ecclesia fecundatur Christo/ et tunc est sensus/ quod sic fiat voluntas dei in terra i. in tota ecclesia/ sicut facta est in celo i. Christo qui dicebat/ non veni facere voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me/ et orando dicebat non mea sed tua voluntas fiat. Et hic possunt esse quinque dubitationes. Quinto utrum de istis modis expositionibus Aug. sit melior alia. Sexto utrum convenientius orans diceret faciat voluntatem tuam/ quam fiat vo. tua. Septimo utrum orans convenienter dicat fiat vo. tua in nobis quod in celo et in terra. Octavo utrum ex precepto teneamur velle quod deus vult. Nono utrum teneamur velle sicut ipse vult et modo quo ipse vult.

Ad primam est dicendum quod deus secundum Aug. in ... vult de homine/ primo beatitudinis consecutionem quia ad hunc finem deus fecit hominem ut beatitudinem consequatur. unde dicit Aug. super illo psalmo numquid vane constituisti omnes filios hominum quod in vanum filii constituuntur nisi propterea resuscitarentur et beatificarentur. Ista autem beatitudo in sanctis angelis iam perfecta/ in hominibus vero est perficienda. Ideo oramus secundum primum modum exponendi ut sicut voluntas dei iam perfecta est in angelis in celo/ ita perficiatur in terra et in hominibus. Secundo vult deus de homine preceptorum quibus ad beatitudinem pervenitur observationem quia dicente salvatore Si vis ad vitam ingredi oportet te mandata observare que licet impleant et observent perfecti homines peccatores tamen non observant sed possunt ipsa observare si convertantur ad gratiam dei et hoc oramus per secundum modum exponendi ut fiat voluntas dei sicut in celo i. in iustis in observatione mandatorum sic fiat in terra i. in peccatoribus per conversionem eorum. Tertio vult deus de homine primi eius status restitutionem/ sicut fuit in deo. Primo hominem in statu tali ut nulla resistentia esset carnis ad animam ita quod non poterat in caro aliquid insurgere contra animam vel in corpore contra animam sed post modum in pena peccati pugnam et resistentiam sentit homo in se quia caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem quam pugnam homo in presenti vita vincere non potest sed in futura vita restituetur ad primum statum cum fiet istud corpus animale resurget spirituale ut perfecte tunc subiciatur anime in illo omnia gratis quod fuit in primo statu et istud oramus per tertium modum exponendi ut fiat voluntas dei sicut in celo i. in spiritu nostro qui condelectatur legi dei/ ut fiat in terra i. in corpore nostro quod nullam resistentiam habeat ad ipsum quod iam dictum est sicut in futura vita perfecte quamvis utcumque in bonis viris possit inchoari. Quarto vult deus de homine capitis quod est Christi membrorum perfectam copulationem nam caput omnium hominum immo etiam angelorum est Christus cum licet sit coniunctus suis membris in presenti per gratiam perfectam coniungetur in futuro et hoc oramus per quartum modum exponendi ut sicut fit voluntas in celo i. in Christo capite nostro sic fiat in terra i. in tota ecclesia ita quod sicut nunc fecundatur ecclesia per gratiam ita perfruatur eius gloria quod tunc fiet cum copulabitur sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam neque rugam cum quo

quatuor que istarum oppositionum sit melior
patet quia quantum ad vite eterne consecucionem prima
est melior quantum vero ad preceptorum quibus
adiuta peruenimus obseruacionem meliore secunda
quantum autem ad status restitucionem melior
tercia sed quantum ad capitis et membrorum copula
cionem perfecta melior est quarta. ¶ Ad secundum est dicendum
quod Cris hanc dubitacionem soluit super hunc
locum dicens significare non esse dictum fa
ciamus uoluntatem uel faciamus uoluntatem tuam ne
dei uoluntatis impleccio uel boni operis ex
ecucio seu regni celestis consecucio ut dei vide
atur esse tantum uel hominis tantum. Si enim dixisset
faciamus uoluntatem tuam videretur esse totum
dei quam bonum faciamus uel celeste regnum
consequimur. Si uero dixisset faciamus uolun
tatem tuam videtur totum esse liberi arbitrii
et utrumque esset falsum quia licet causant nos
non cooperantibus nobis nostram tamen iustifica
cionem et saluacionem non operatur nisi nobis
uolentibus et consencientibus adimpleri. Unde dicit
Augustinus super Johannem Qui fecit te sine te non iusti
ficabit te sine te. est ergo sensus ubi fiat uo
luntas tua in terra sicut iam fit in celo per
graciam tuam adiuncto tamen nostro libero arbitrio
quia unum istorum madultum non sufficit ad
salutem consequendam et iusticiam eternam
obtinendam propter quod super illo verbo Treni Conuerte
conuerte nos domine ad te per graciam et conuertemur
quantum in nobis est voluntatis arbitrio
Augustinus tamen in libro de sermone domini dicit Ideo dicitur tunc uolun
tas tua fiat et non faciamus uoluntatem
tuam quia non facimus nostris oracionibus quod deus
uelit nec facimus ipsum velle. cum eius uel
le sit immutabile sicut eius substancia sed
fiat uoluntas tua que in illis fit qui faciunt
quod deus vult et secundum uoluntatem eius. ¶
Cris ¶ Ad terciam est dicendum quod sicut saluator noster hanc
oracionem pro toto orbe terrarum tradidit nam iussit
fieri ideo non dixit fiat uoluntas tua tantum uel
in illo aut in nobis fidelibus solum sed ubique
terrarum ut soluatur error et plantetur veritas
expellatur malicia et reuertatur virtus et sic
iam non differat celum a terra. vult ergo quod
istam oracionem xpistus iussit fieri pro fidelibus et pro
infidelibus ideo non dixit fiat uoluntas tua

solum in nobis infidelibus sed in celo et in terra
ac si diceret fiat per graciam tuam ut infideles
qui nomine tuo incipiant conuertantur ad
fidem et faciant uoluntatem sicut fit in celo
et impleat fidelibus ita ut iam differat ce
lum a terra et in hoc secundum Augustinum destruitur error
pelagianorum dicencium per solum liberum ar
bitrium nos posse consequi fidem et alia
dona spiritualia quantum ad eorum inicium licet
quantum ad perfectum esse indigemus adiutorio
et gracia xpisti sed ita esset necessarium orare
pro fidelibus ut fidem habere inciperent eo
quo per se et libero arbitrio inicium fidei habere
possent. ¶ Ad quartum est dicendum quod Augustinus in .q.
quibusdam locis dissimiliter uidetur loqui de ista
dubitacione nam super illo psalmo Non abhic
sit in cor primum dicit quod cor primum et dis
tortum est illud quod deus non vult. Idem Augustinus
super illo verbo Johannis v. Si deus voluit ibi
adhuc nos faciemus dicit quod omne velle nostrum
subuelle diuino debemus subponere eorum
istius vero dicit idem Augustinus in Enchiridion
c. xviii ubi ait quod bona uoluntate
potest homo velle aliquid quod deus non vult. Sicut
bonus filius bona uoluntate vult patrem
suum viuere quod deus uoluntate mori
vult. dicendum est ergo quod sicut Damascenus secundo libro
capitulo secundo duplex voluntas est in nobis vna
generalis que fertur naturali motu nulla que
sunt nature conseruatiua et naturali amore di
ligit que sunt siue nature productiua uel co
seruatiua uel promotiua in manera et naturali
motu et naturali amore fugit et non diligit
contraria et quia actor nature non facit contra
naturam tali bona naturali uoluntate potest ho
velle quod deus vult sua bona voluntate
non vult sicut dictum est per Augustinum quod bona
voluntate bonus filius vellet patrem suum
viuere quem deus bona voluntate vellet
mori nec demeretur bonus filius volendo
tali uoluntate aliud quam deus vult quia
naturali bene non meretur nec demeretur. Alia
uoluntas est in nobis deliberatiua que vult
bonum apprehensum per racionem in ordine
ad finem considerando medium debitum

et augustinus quia uoluntas est apposita uiribus et corporibus que non sunt in nostra potestate et que in nostra potestate sunt et est racio eorum que possumus uelle et nolle sed quod metimur et demerimur et tali uoluntate deliberatiua et electiua si alicui esset notum quod deus uellet aliquid tenetur illud uelle quia ex quo illud uellet quod sibi esset notum deum uelle deliberaret resistere deo et facere contra deum et contra uoluntatem suam et deliberaret se autem ad eam uoluntate inquantum formali consistit omne peccatum unde tali uoluntate si alicui esset notum quod deus uellet eius patrem mori tenetur uelle et quamuis non tenetur gaudere tenetur tamen non tristari nisi tristicia naturali de quo dictum est supra sed si alicui esset notum quod deus uellet eum dampnare tenetur illud uelle. Dicendum est quod impossibile est deum uelle dampnacionem alicuius esse notam sibi et si aliquis diceret sibi esse reuelatum, potius deberet credere diabolicam illusionem quam dei reuelacionem et magis ac magis homo operibus debet insistere dato quod notum sibi esset deum eum uelle dampnare cum deus iustus sit et non dampnet aliquem ad eternam penam nisi culpa precedente. Ad culpam ipsam que est diuina offensa uoluntate electiua nunquam homo debet uelle quia deus culpam non uult nisi uoluntate permissiua sed ad ipsam penam debet homo uelle si sciret deum uelle uoluntate naturali non tenetur istud uelle quia secundum Augustinum quilibet naturaliter uult esse beatus et naturaliter refugit miseriam sed uoluntate electiua puto quod si notum esset homini deum uelle malum pene sibi inesse tenetur illud uelle quia multum malo pene supportare relucet forte homini uirtus et bonum quia quod uoluntate electiua proponendum supportare bono. Secundo cognitum est dictum quod uoluntas nostra saltem post peccatum est infirma et languida est obliqua et est ob deformis et turpis et ideo conformando se uoluntati diuine efficitur iusta et recta sana et fortis

reformata et pulcra unde dicit Augustinus quod magna iusticia est hominis uelle esse sine eo quod non potest esse. Tercio dicamus quod modus diligendi nostri et dei quamuis sit per deceptiuitatem in uolendo et conuenientiam in modo uolendi ut si deus mihi uult dare eternam et ego uolo idem est uolitum tamen deus uult mihi dare propter gloriam suam ideo si ego uolo propter maneriam gloriam contrarius est in modo uolendi quamuis habent infinitatem multis ut si deus uult me ire ad ecclesiam et ego uolo et ipse uult propter gloriam suam et ego quamuis ut non habeam infirmitatem tamen non habet conuenientiam ut si deus uult me cum caritate subuenire patri meo et ego similiter nolo subuenire non tamen facio ex caritate sed ex quadam naturali pietate et carnalitate. Iuxta ista dato quod nolim sicut uult deus tamen nolo contra modum uolendi dei. Secundum Gregorium multi diligunt alios propter affectum cognacionis et carnis cum tamen dilectionem sacra eloquia non condicant. Tenetur ergo homo semper uelle sicut deus uult ex caritate actuali et habituali quod pertanto dicitur quia cum homo peccat uenialiter uult sicut deus uult caritate habituali quamuis non actuali uel saltem non tenetur uelle modo contrario quia eo ipso quod uellet modo contrario uellet contra caritatem et dei mandatum et peccaret mortaliter. Decimum. Leccio vj

Panem nostrum cottidianum da nobis hodie. Iuxta ista saluator noster docet formare quartam peticionem. Et ideo ut euidencia est sciendum secundum Augustinum in Enchiridion capitulo centesimo xv° quod illa que petuntur in primis tribus peticionibus eterna sunt et spiritualia nam dei nomen in nobis sanctificari, eius regnum nobis aduenire, et ipsius uoluntatem nobis fieri sicut in angelis aliquo modo in uita ista possunt in nobis inchoari sed perfecte possidebuntur in uita futura. Alia uero que consequenter petuntur in aliis minoribus peti

In hebraico habetur · sagella · quod nos dicimus quottidianum · i · quottidie necessarium ·
In Greco habetur · epyusion · i · supersubstancialem ·

Capm

combus temporalia sunt / que tamen propter eterna con
cessa sunt necessaria / nam panem nostrum
nobis dari / debita nostra nobis dimitti
in temptacionem non induci / et a malo
liberari / nullus dubitat secundum Augustinum solum
ad presentis vite indigenciam pertinere / un
mine ... postquam salvator dixisset fiat vo
luntas tua sicut in celo et in terra / quia secundum Crisostomum hominibus
loquebatur intra carne positis et non
potentibus eandem possibilitatem cum an
gelis habere / condescendit infirmitati nostre
que naturaliter indiget cibo et potu dicens
panem nostrum supersubstancialem i · sustentantem
substanciam nostram / vel cottidianum ut ponit
Lucas / solum non panem / non pecuniam / vel las
civiam iussit oracionem fieri / non habet superfluitatem
Crisostomus apponit / da nobis hodie ut non
conteramus nos metipsos sollicitudine
supervenientis diei / panem quoque corporalem
in quo omnia necessaria vite intelliguntur secundum Crisostomum
[illegible] / Item accipimus in libro de
oracione / panis noster / quoniam est qui dicit
Ego sum panis vivus qui de celo descendi / quoniam non est omnium
sed noster i · omnium fidelium et iustorum / quem panem
nos cottidie postulare debemus / ut contin
ne nos qui eukaristie sacramentum cottidie
accipimus / intercedente aliquo graviori delicto
a Christo celesti pane prohibemur / ac a cor
pore eius separemur / Item secundum Augustinum in libro de sermone domini
panem quem cottidie petimus nobis dari
spiritualem panem intelligere debemus
/ ut sacram scripturam / et mandata divina / que
cottidie oportet meditari / de quo pane Christus
dicit / operamini cibum qui non perit sed perma
net in vitam eternam / Sed hic possunt esse quinque
dubitaciones / Prima utrum licitum sit omni die
petere panem corporalem / Secunda utrum licitum
sit omni die petere panem sacramentalem
Tercia utrum licitum sit omni die petere panem
spiritualem / Quarta utrum licitum sit petere
pecuniam / Quinta utrum scire quoniam sit in
primo conveniat hanc oracionem facere / Ad
primam est dicendum quod magnitudine vel petitione
temporalium quinque modis potest esse peccatum / Primo
quantum ad inmoderatum desiderium / multi
namque inmoderate desiderant vesti

menta vel cibaria ultra condicionem perso
ne et status ipsorum vel nimis delicata vel
nimis preciosa et divisa vel nimis inexqui
sita vel indecencia / et hunc defectum vel
istud inmoderatum desiderium removet
salvator per hoc quod dicit panem nostrum / vel
nomine panis solum necessaria in victu et ve
stitu intelligantur / ut dicit Augustinus ad Proba
nam / quod dicit Apostolus ad Thimotheum / habentes
alimenta et quibus tegamur / hiis contenti
simus / Et significatur nomine panis necessaria vite
hominis intelligantur / quia inicium vite hominis
panis et aqua / Secundo potest esse peccatum quantum
ad inordinatum dominium / multi enim alios
molestant et fraudant aliorum iura et ra
piunt aliena ut habent unde vivant in temporalibus
sicut tyranni predones et usurarii et alii
possidentes non sua et hunc defectum
removet cum dicit nostrum / Tercio enim Crisostomus
duo genera hominum panem suum non manducant
sed alienum / primo illi qui de laboribus suis
indigentibus non prestant / cum ipsi adeo veri
piant non solum pro se sed aliis dispensandum
Secundo illi qui cum proprio panem suum deserviunt
suum non manducant sed alienum / Tercio potest
esse peccatum committi quantum ad inordinatam
consumpcionem / multi enim inordinate et superflue
sumunt alimenta non solum infirmitate autem
et corporis quia intemperantes comestionibus infirmitas
et aviditas apponunt usque ad colera vel
scribitur in ecclesiastico frequenter enim tales sunt
podagri et guttosi / et hunc defectum removet
cum dicit cottidianum / Quarto ut dicit Crisostomus
tum comedis vel expendis una die quantum
quatuor diebus sufficere posset iam non cottidianum
manducas panem / Quarto quantum ad ingratitudinem
incurrunt multi enim ingrati sunt bonorum tempora
lium que recipiunt cum tamen ipse deus sit qui dat
escam omni carni et hunc defectum removet
cum dicit nobis / ut scilicet a te recognoscamus
hanc enim causam Salomon non petit divi
ciarum habundanciam ne ingratus cogeretur
negare nomen dei sui / Quinto quantum
ad sollicitudinis dispendium magnum

de

pro supersubstancialem · spiritualem

et dari nobis petimus

em dei mentu homo inciuit ex omni ma so
licitudine et superflua cura reru tpaliu
q2 solu petiou dedit solicitudine et cu
ram supflua, prudentia naq2 tpaliu
licitu est hre s3 supflua cura non. ro et h
huc defin remot cu ait hodie. Non n
ut cras d° debem9 nosipos occupare et
conterere et conturbare solicitudine sup
uenientis diei s3 solu p hodierno die
solicitudo e hnda, remot q est qnq3
desidiis p ista inordinato desidio in
iusto domino et inordinato communio
ingratitudinis ruo et solicitudine dis
pendio est licitu quia dum sumus in p'nti
uita pane corporalem procurare uel petere
¶ Ad secudam est di'm q Aug9 mli° dese oc
din hac dubitacoim mo3 di q multi
sut qui pane sacramentale cottidianum
non recipiut qui indicandi no sut utros
bu uel male agunt q2 non solu laici q
solu semel in anno pane hnc sume te
nent, vm etia sacdotes et clici cotti°
comone dni recipientes non laudat
reprehendit ut p3 p eundem Aug9 de
consecratione distinc. ii. Si q° porone
hanc qua xp9 docuit nos petim9 pa
ne sacramentalem, ul oportebit cottidie hnc
pane q2 cottidie petim9 ipm nob dari
uel si semel in anno ul bis recipim9, sel
ul bis debem9 hac orom dice q°rum
utr°q3 inde incoveniens Ad h° igi
idem Aug9 rndz dupr, primo ut. li
cottidie ul hodie intelligat q° diu et
verum est q q° diu sum9 in hac p'nti vi
ta hnc pane indigem9 recipe omi t°
q° diu viui9 no omi die, Scdo rndz
q li sacramentali sub illis spebz no tene
am' cottidie ul omi die hnc panem
sume spuali tn omi die debem9 pete
et omi die debem9 sume est aut pa
ne hnc spuali recipe .i. ipi xpo in
corpari p fidem et caritate vn dicit
idem Aug9 et hetur de consecratione distinc
tione ii ut q° p'ntis dente et uentre

crede et manducasti Crede igi in ipm
fide informata caritate est ipm spuali
manducare quod cottidie et omi die fa
ciendu est et petendu ¶ Ad tercia est
dicen. q scdm Aug9 omi die indige9
pane spualem pete q2 sine isto pane
i uita spuali consumari non possum9
facit aut i nobis iste panis ut hbu
deicet contemplacio sac° scriptue iiii°r
primo sublevat nos ab omi errore va
uu humana et sic hnac multe erroribz
plene st q2 semp sunt diminute ve
ritates a filiis hom, s3 uba dei ab omi
erroris contagione sut remota, Scdo sanat
nos ab omi languore q2 misit ubu suu
et sanauit eos, non n uba neq3 ma
la ma s3 ubo qui sanat uniusa sanat
nos ut di sapie xvi ¶ Tercio fortifi
cat nos in omi uigore q2 infortitue
istius panis oportet nos ire admontem
qui xpus est panis .n. hude sapiencie
et eloquencie potius homines debilitat
q° fortificet admirata etia consequendam
Quarto sacat nos omi sapore q2 ht ise
omne delectamentu et omem saporem sua
uitatis q gustando petrus ioannes dixit
dne ad q ibim9 uba uite etne hes ¶ Ad
q°rtum est di° q s Aug9 mli° dedisti
plura vana pecunia appetere notata est
q2 antiq totu quod hebat in p'ncolbus
hebant vn s Aug9 ibidem totu hds
mera possidet sine insinus sine iago
ul mataliby et vniusar oima tpalia
quorum homines dni sut pecunia nominat
et istius rom assignat plus p° polite
d. q cu sint multe ciuitates .s. dom9 ma
tim9 p'ncie et regna si no esse insi ciui
tas dom9 una que est p'rfamilias non
fuisset ncia fabricato pecunie et i ue
co denaiorum q2 multus ipe uendit ul
emit alicui sibi ipi p'pt quod in p'ncip°
quis huiam sola p'ma dom9 ciuitate
coite pecunia ncia non erat s3 post
modu incipiente multiplicari huiani

et instituit aliis civitatibus in eorum ci
vitatum provinciarum et regnorum cum aliquid
possit invenire apud unam familiam
quod non invenit apud aliam et in una
civitate vel provincia vel regno, quod non
invenitur in alio propter alium aspectum siderum
vel dispositionem terre ut homines inter
talibus possent sibi invicem subvenire
et contractus debitas rebus admin(istra)re
scilicet per emptionem et venditionem necessarium fuit
pecuniam fabricare et denarios, quia denarius
secundum philosophum est quidam fideiussor hominis quia
de omnibus rebus fideiubet pro homine et
per eum homo potest omnia invenire quamvis
longe sit positum. Alio modo secundum Augustinum nomine
panis intelliguntur omnia necessaria vite sic non
nunc petitione intelliguntur omnia temporalia quibus
indigemus. Cum ergo liceat in oratione petere
peccuniam, quero licet petere omnia temporalia
quia planum est quod temporalia bona non debemus
petere propter se ut in eis spem nostram po
namus sed ut per ipsa tamquam per quedam orga
na et instrumenta quibus sit et quibus in
digemus ad beatitudinem perveniamus et secundum
istum modum licitum est in oratione petita
petere nam secundum Augustinum ad probam hoc licet orare
quod licet desiderare. Sed quero an oratur ut
aut quod deus det sibi divitias multas vel
quantas dedit tali persone et quod det sibi
honores seculi et prelatum non ut prosit
sibi et proximo, non licet talia in oratione
postulare vel petere quia non licet ista modo
concupiscere vel predicatas in oratione divitias
contineri. Sed si quis petit talia ut per
ea perveniat ad vitam eternam et quod eis
uti possit ad profectum proximorum et aug
mentum spiritualium bonorum licet petere quia
secundum hunc modum licet concupiscere et eo
tunc in dominica oratione et nomine panis
intelliguntur secundum Augustinum. Ad quintum est
dicendum quod pro tanto quod dubia inducitur quia
que petuntur in primis petitionibus

petitionibus puta nomen dei adventum dei vo
luntatem impleri sancti qui sunt in patria iam
perfecte adepti sunt. Aliis vero que in inferioribus
sequentibus petitionibus sancti petunt non indigent vel
sunt perfecti. Ergo non est necesse quod sancti
habeant orationem dominicam in probis quia orates
(?)aliis indigent pro quibus orant cum oratio ex
caritate facta sit meritoria et satisfactoria. Sed
planum est quod sancti qui sunt in patria non
sunt in statu merendi. Dicendum quod sancti
qui sunt in patria possunt habere orationem domini
calem duplici de causa. Primo quia per tales orationes deo
offerendo non sibi aliquid incognitum manifestando
sed ordinem divine sapientie implendo quo in
fiori per superiora vult inferiora reduci.
Unde dicitur Thobie xii. Quando orabas cum
lacrimis obtuli orationem tuam deo et credendum
est Thobiam orationem dominicam cum lacrimis fe
cisse sepe quia hec continet omnibus sanctis faciem
quia bona spiritualia et temporalia que petuntur
in hac oratione nobis impetrando quamvis non sit
qui sunt in patria non sit in statu merendi
nobis tamen eis quia iam sunt in termino sed tamen
in statu impetrandi nobis bona que pe
tunt per orationem dominicam propter illa opera meritoria
que fecerunt dum adhuc viverent sicut
pridem senis orantis et petet quibus p(er)fi
lio aut nepote precibus eius rex exaudit
propter opera grata que sibi fecit tempore iuventutis
tue et valitudinis sue. Unde legimus secundo
Regum xix c. quod david rex exaudivit
preces Berzelay petentis pro aliis dicens
quicquid petieris a me impetrabis et hoc
quia dum david in campestribus prebuit sibi
et suis alimenta ut ibi dicitur. Luce xi.

Et dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris.
Sicut supra dicebatur salvator hic docet
formam petitionis quinta. Ad dictum intelli
est sciendum quod secundum Augustinum in quadam
epistola ad innocentium papam pelagium hereti
cum erant gratie Christi inimici ut suis ipsis
et suis disputationibus conarentur asserere

hominem in hac vita cogunt dei preceptis
adimplenda peccatum non committere sine adiutorio gracie sal
uatoris proprium arbitrium voluntatis posse per
uenire ut ei non sit iam necessarium dicere: Di
mitte nobis debita nostra et sic hanc dominicam
orationem nobis auferebant cum hoste dicerent
homini iam non esse necessarium qui quod dicat
cum sancto iuxta deuolutate sciens vel
faciens non esse necessarium vel fuisse pro in
cautis istorum multi erant nisi per orationem placere
illi que laudat ut idem Augustinus dicit in fine
tercii libri de baptismo paruulorum. Quid ergo
indigemus orare et dicere dimitte nobis debita nostra
que debita pater noster celestis nobis dimittit
non propter liberum arbitrium quia non est
uolentis neque currentis sed per auxilium gracie
sue quia totum est misericordie dei. Unde est quod medianti
gracia qua nobis debita dimittuntur ergo nobis
sicut Augustinus manifestat in primo libro de correp
tione et gracia dicens quod desiderare auxilium
gracie initium gracie est. De quo scriptum est: Et dixi
nunc cepi hec mutacio dextere excelsi. Igitur
debemus per nostrum liberum arbitrium desidera
re orare ac petere auxilium gracie dei quod nobis
nostra debita nostra dimittat et ipse ex sua vo
luntate sola nobis graciam debita nostra remit
tentem prestat ita dumtaxat quod nos si
militer debita dimittamus debitoribus no
stris. Super quo verbo dicit Ciprianus in libro
de oratione quod dei filius qui docuit nos o
rare per nostram vitam permisit sed plane
addidit legem certa condicione nos constrin
gens ut sic nobis debitum dimitti postu
lemus sed quod et ipsi debitoribus nostris dimittamus.
Circa hoc premittere esse sex dubitaciones. Prima utrum
christus indiguerit dicere Dimitte nobis debita nostra.
Secunda utrum indiguerit dicere beata virgo. Tercia
utrum semper ista peticio impetrante impleatur
locutione vel non. Quarta utrum dicens solum de
bita nostra absolucionem consequatur. Quinta utrum
non intendens dimittere suis debitoribus
dicat hanc orationem dicendo. Sexta utrum peccata omnia
sint debita que nos dei debitores con
stituat. Ad primam est dicendum quod christum indiguisse

dicere dimitte nobis debita nostra dupliciter potest intelli
gi primo in persona suorum membrorum et sic
indiguit quia cum ipse sit caput omnium fidelium
et caput et membra unum sint ergo quod sint
peccata et delicta suorum membrorum sua dicit esse
debita suorum membrorum sua sunt. Unde dicit
Augustinus super illo verbo Deus deus meus respice
in me quare me dereliquisti longe a salute mea verba delictorum meorum. Et
super illo appreciabis per me multum est enim quod
ista est vox christi in persona veteris hominis
et in persona suorum membrorum quorum peccata
sua dicit esse. Secundo in persona sua eum indi
guisse dicere dimitte nobis debita nostra et sic planum
est quod ipse non indiguit sed homines omnes
indigent preter ipsum. Unde dicit Augustinus in
libro de perfectione iusticie hominis: Confiteor
fuisse et esse in hac vita aliquem hominem
vel aliquos homines putat excepto uno
mediatore dei et hominum quibus non fuit
necessaria remissio peccatorum contrarium esse diuine
scripture que dicit per unum hominem peccatum
intrauit in mundum et per peccatum mors. Quod si
dicatur hoc esse intelligendum de peccato originali
cuius absolucionem homo consequitur in bap
tismo. Videtur Augustinus quod confiteris dicere post
acceptam remissionem peccatorum in baptismo
quemquam hominem iuste vixisse in hac car
ne vel vivere et nullum habeat omnino peccatum
contradicit apostolo Iohanni dicenti: Si dixerimus
quod peccatum non habemus nos ipsos decipimus
non autem si dixerimus quod peccatum non habemus
sed non habemus. Quod si adhuc dicatur verbum
apostoli intelligendum est de illa concupiscencia
et proximitate peccati que inmanebit nobis
et quam semper concupiscat aduersus spiritum sicut
quia nullus fuit nisi christus preter christum que
concupiscencia si ei consentitur non est peccatum.
Soluit Augustinus dicens dato quod de illa concu
piscencia membrorum intelligatur verbum Iohannis
quod dicat de verbo hic posito in dominica
oratione Dimitte nobis debita nostra quid
absurdum ut aut nisi fallor non debemus esse oppor
tunum dicere si nunquam vel in lapsu lingue

ut obstando cogitacione eiusdem pec
cati desideriis aliquantulum consentire q
et propter hoc inde dicit Aug. non omnem
consensum in peccato mortali quia paliq
tulum consensum intelligit peccatum ve
niale. In persona quia sui xpus non indigu
it dicere dimitte nobis d. n. sed in persona
suorum membrorum. Ad quartum est dicendum quod omnis
ista clamat virgine mariam sanctissima fu
isse sine omni peccato mortali et veniali ab
originali uero dato quod ipsum contraxit et
multi dicunt purgata tamen fuit ab ipso an
te quam nata vnde dicit Alsclmus in de conceptu
virginali quod decens fuit virginem mariam
illa puritate nitere qua sub deo maior
nequit intelligi et Aug. in libro de
natura et gracia dicit quod de peccatis agitur de virgine
maria propter honorem domini nullam prorsus
habere uolo questionem quia plus ei gracie col
latum est ad uincendum ex omni parte pec
catum quod concipere ac parere meruit q
quam constat nullum habuisse peccatum. Cum
igitur hic fiat questio de predicto peccato
quod dicitur dimitte nobis debita nostra
dico cum Aug. cum ipsa ipse non indi
gebat dicere ex quo fuit sine omni peccato
sed quando beata virgo orabat nunquam dice
bat hanc orationem dominicam nunquam necesse habebat
dicere dimitte nobis deb. n. puto quod beata
virgo sepius et frequencius hanc oracionem
dicebat quam aliquis sanctorum dicitur. Primo
propter gratiarum actionem quia quod sic fuit munda
et sancta nulla ut debitum habet quod indi
geret sibi dimitti adeo consecrata fuit
et quia ipsa humilis et grata fuit in gratiarum
actionem et humilitatis sue insinuacionem
pie credendum est hanc orationem frequen
ter dixisse. Secundo propter aliorum absolucionem
dicitur n. ista oracio in plurali et in persona
totius ecclesie et omnium fidelium et quia ipsa
primum membrum ecclesie tota plena gratia
et virtute et caritate erga deum et pro
ximum ideo quamuis non indigeret dicere
pro se dicebat tamen pro aliis membris
et fidelibus ecclesie quibus erant necessaria.
Tercio propter suum filium deuocionem recordabatur
n. beata virgo quod ubi ambulat oracione
posita fuit ita filii sui ideo beata virgo
libenter meditabatur et ipsa frequenter
reuoluebat in ore et in corde suo que
de ipsa dicebat euangelista quod conseruabat
omnia uerba hec conferens in corde. Quarto
etiam est dicendum quod secundum Aug. ut in
petente ista impleantur tria sunt necessaria
primo timor diuine iusticie ut semper homo
timeat in omnibus de suis operibus nimis
non confidens sed humiliter diuinam auxilium
imploret et dicat miserere mei deus
qui miserrimus sum et hunc timorem et hanc
humilitatem docet saluator. Unde patet
quod quilibet homines quantumque sancti debeant
dicere dimitte no. d. n. Unde pro allegoria
qui dicebat hominem sine uirtute omnia
peccata posse uitare nobis orationem dominicam
auferebat quia non indigeremus dicere dimitte
no. de. no. secundum Aug. Secundum est spes
indulgencie multi n. desperantes se
ipsos tradiderunt in desideria cordis eorum
ut apostolus et tales non habent dicere dimitte
no. de. no. quia frustra petunt ab dimitti
quia credunt desperantes nullo modo esse eis
dimittenda. Dixerunt Iouiniani sic
tamen quod si post baptismum homo peccabat
nunquam consequebatur veniam et si hoc
esset verum non haberemus necesse dicere post
baptismum dimitte n. d. n. ex quo peccata
et debita nostra nobis dimitti possent.
Tercium est contricio displicencie quia oportet

quod debita et peccata que homo petit sibi di
mitti cordis contritione sibi displiceat et
decens habeat contritionem cum proposito confite
ndi quia homini habenti sic contritionem et propo
situm confitendi statim remittitur peccatum iuxta
illud psalmi dixi confitebor adversum me iniusti
tiam meam domino et tu remisisti impietatem peccati mei unde non solum
ore sed etiam contritione habendum est propo
situm confitendi dum dicit dimitte nobis de
bita nostra et tunc hijs tribus concurrentibus scilicet quod
sit timor iusticie spes indulgencie et con
tritio disciplinae provido quod semper impetrate
ista implet peticio ¶ Ad quartam est dicendum
quod enim solvit hanc dubitationem super hunc
locum dicit quod siquis dicat petere partem istius
orationis puta dimitte nobis debita nostra et non
diceret sequentem partem quia non intendit dimitte
re suis debitoribus absolutionem non consequitur
quia intenderet christum decipere credens ut quod
christus esset oblitus partis sequentis et soli
citus in memoria partem precedente ipsam quia
sicut ipse intendit decipere sic ipse decipitur
sed dato quod dicat totum et non proponit di
mittere suis debitoribus dicit enim quod talis me
tuit et ideo talis indulgentiam non meretur
consequi quia eo quod sinaret iniuriam ad
versus proximum a quo lesus est dicit ipse om
do mentitur quia dicit remitto et non remit
tit sic deo petit indulgentiam et sibi non
indulgetur ¶ Ad quintam est dicendum quod enim super
hunc passum scilicet quoniam isti dicit quod multi
stulti nolentes suis debitoribus dimittere
fugiunt hanc orationem et nolunt dicere eam
sed fingunt sibi orationem aliam quos enim dicit
esse magna reprehensione dignos propter
tria ¶ primo quia qui non sic orat ut christus
docuit non est christi discipulus ¶ secundo quia non pater
libenter exaudit orationem quam filius non
dictavit cognoscat ut pater ut ait sancti filii
sensus et verba non suscipit que usurpatio
humana excogitavit sed sapientia christi corpo
sint ¶ tercio quia non dicat hic in persona sua
sed in persona ecclesie unde licet ipse decipiatur

ecclesia tamen non decipitur ¶ Remitte tamen de
bitoribus duplex patet ¶ primo quod offensus re
quirat illum a quo lesus est ut sibi di
mittat et hec est perfectorum ¶ secundo quod peten
ti sibi dimitti homo sit paratus dimittere et
hoc omnes omnino ¶ Ad sextam est dicendum
secundum augustinum quod omnia peccata quecumque sit
debitoribus rei dei constituunt et ratio
est ista quia debitum proprie est illud unde homo
obligatur et tenetur alteri auferendo de iure
suo ut si abstuli tibi donum debitum
est unde teneor tibi quia donum quod ab
stuli erat de iure tuo peccatum autem est ita
quod de iure dei est ut quod est creatura
totum sit subiectum voluntati divine ut di
cit enim nature esse quia in suo ut sumus et in
creatura ut creatura est aliquid esse non ex
istens de iurisdictione domini et sui creatoris
cum igitur peccatum auferimus nos a voluntate
dei et a preceptis eius et preferimus vo
luntate nostram voluntati divine aliter homo non
peccaret quia sola aversio a voluntate est
ratio formalis in peccato planum est quod pec
cando auferimus quod totum hoc divini
quod hec super nos est quia ipse est maior
nobis eo quod creator et dominus et redemp
tor et quia in eius voluntate super omnia
posita et nos et sermones nostri sed nos
peccando facimus contra voluntatem nostram
eius et volumus nos subtrahere a voluntate
sua et subiectione eius contra nobis et
sic volumus esse maiores ipso et supremi
nunc possumus agere contra voluntatem divinam
et subtrahere a subiectione sua nisi esset ma
ior eo quia igitur peccando omnia saltem mor
talia auferimus nos divino et propria obli
gamur et tenemur deo satisfacere illud
quod de iure suo accepimus dicendum est
quod omnia peccata mortalia et venialia
nos debitores dei constituunt licet
non secundum eundem gradum sic non secundum eundem
modum auferimus de iure divino per utrumque
genus peccatorum quia peccata mortalia ex
toto preferimus voluntate nostram voluntati

dimitte autem nos absq[ue] q[uod] peccatum vel
alle licet non p[er]feramus uoluntate magna
d[omi]ne non tamen cum tanto fervore subticui
sibi aliq[ua] affectione t[em]p[or]alium et tota corpe cor
ruptibili omnia adequate sicut debemus
i[d est] ista g[ratia] debita petimus nobis dimitti cum
dicimus dimitte no[bis] de[bita] no[stra]. Lectio viii

Et ne nos inducas in temptationem
Incipit ista salvator noster docet sextam
petitionem scilicet adveniamus in hoc est sicut
q[uod] sicut dicit Aug[ustinus] in li[bro] de correptione et gratia
p[er]tractans illud ap[osto]li diligentibus deum omnia
cooperantur in bonum adeo sanctis omnia deus
cooperatur in bonum ut si qua eorum sit vel
deviant et exorbitant hec ipsa deus
cooperatur eis in bonum ut humiliores reddan
tur et doctiores. Multi g[ratia] sunt q[ui] bene pe
nitent de peccatis iam commissis et consecuti
adeo absolutionem suorum delictorum et sic
petunt eis dimitti debita ita obtinent
q[ui]a plorando et flendo petunt et q[ui]a isti
eorum debitoribus dimittunt secundum regulam tra
ditam non tamen sunt cauti et prudentes
ne iterato aliqua peccata dimittat et ne iterum
in peccata labantur et istud est magna in
prudentia et parum ualet nisi prodest homini he
nerabi[li] gradato si nunc una parte sibi honera
abiceret et ex alia parte alia honera sibi
maiora vel similia accumularet. Volens
g[ratia] salvator noster nos reddere cautos ne
post consecutam indulgentiam minorum peccatorum
iterato in peccata labamur nos docet orare
et dicere deo ut nos non inducat in temp
tationem i[d est] non patiatur nos in temptationem
induci. Nam ipse deus p[er] se ipsum non in
ducit in temptationem q[ui]a ut dicit Jac[obus] deus
neminem temptat sed induci in temptationem
patitur illum que suo auxilio deficit ut dici
exponit vero Aug[ustinus] non oramus p[er]sistere
tationem ut non temptemur q[ui]a h[oc] utinam et
utile est nobis eo q[uod] sine temptatione homo non
sibi nec alii p[otes]t esse probatus sed petimus
ne in temptationem inducamur i[d est] ne desti
tuti divino auxilio alicui temptationi uel conse
ciamus decepti uel cedamus afflicti ut

Aug[ustinus] exponit ad p[ro]ba[m] sicut si oportet aliq[uem]
igne examinari non oraret ut igne non
tangeret sed ut igne non combureretur. Sed
hic primo esse quia dubitatio. Prima utrum
temptare sit idem quod dubitare. Secunda utrum
deus possit nos temptare non permissio a deo.
Tertia utrum deus loquitur cum deo cum petit temp
tare nos. Quarta utrum deus possit nos temptare
p[er] se ipsum uel mediate alio. Quinta utrum
deus est anuclato uel in inferno religato
verum esse dicere nos eius temptat. Ad primam
est dicendum q[uod] temptare idem est p[ro]ut Aug[ustinus] q[uod] de
persona qua quis temptat dubitare verum co
ponens illud ap[osto]li temptatio uos non appre
hendat nisi humana dicit q[uod] temptatio ibi p[ro] du
bitatione posita est q[ui]a temptatio et dubitatio
de deo nos apprehendere debet q[ui]a sic dubi
tare de homine salubrius est ita dubitare
de deo p[er]niciosum. Possumus g[ratia] dicere q[uod] uel
homo p[otes]t dubitare de hominis scientia
uel de hominis virtute et prudentia uel de ho
minis fidei et caritatis constantia. P[ri]mo tempt[at]
dialeticus verum una p[ar]s dialetice dicitur temp
tativa. Secundo temptat moralis philosophus. Sed
tertio temptat divinus theologus nam deus
temptat hominem non ut discat cum meo
aliquis vel non sit sciam uel dubitatio sed temp
tat ut ipsum temptatum erudiat et scientem
faciat. Unde Aug[ustinus] in li[bro] de sermone domini cope
nes illud verum temptavit nos dominus deus uester
ut sciat si diligatur eum aut q[uod] h[oc] sciat po
situm est pro eo q[uod] est ut uos scire faciat
sic letus dies dicitur qui nos letos facit.
Demum aut similiter temptat dubitando an
homo in fide et caritate perseuerare uelit
non tamen ut erudiat sed ut decipiat et
seducat et a bono proposito removeat. Sed
diabolus homo temptat ut discat quomodo melius
homo possit temptare ut decipiat unus non
uenit cum diabolus sic bonus homo temptare
p[otes]t ut erudiat et doceat. Nunquam conveniet
cum deo. Unde dicit glo[ssa] super illo verbo proba
me deus et tempta me q[uod] temptat deus
non q[uod] ipse dubitet sed ut alios erudiat
temptat homo ut discat et temptat diabolus

ut seducat nam si cado temptat vel indu
qui cavent dubitacione et cogitacione corporis
diabolicae temptacionis vel dubitacionis mentalis temp
tacio subsententia est temptare idem quod
quod dubitare. Ad secundum est dicendum
quod hanc dubitacionem determinat Eusebius super
illo verbo quod venit in circuitu nos inmittet nos
importunos dicens quod si adversus pueros demo
nes non audent aliquid facere nisi deus con
senserit multo magis adversus homines nihil
possunt nisi a deo permissi. Istam dubitacionem
specialiter solvit Augustinus in libro de sermone domini de
quod fiunt per sathan temptaciones ad homines per
sinentis potestatis puniendos vel pro sua iniquitate pro
bandos et corrigendos non potestate eius sed
permissione dei. Differt autem ut ibidem dicit temp
tacionem quamque inducat quia alia temptacio
induxit iudam qui deum tradidit et alia
petro qui tunc dominum negavit quia iude temp
tacio fuit diabolica dolositate petri vero humana
fragilitate. Ad tercium dicendum quod temptacio nos non
apprehendat nisi humana. Et quod Augustinus
cum deus sciat debilem hominem et diabolum
forte et potentem et adversum iudicare non potest
nec permittere debilem et pauperem a fortiori
molestari et impugnari cum deus cum est
iusto iudex permittit diabolum temptare et mo
lestare homines. Ad quod videtur duplici primo quod
gloriosius est temptari et non consentire quam
non posse temptari. Secundo quod sic providit homines
per diabolum esse vincendum in temptacione ita pro
vidit per hominem ipsum diabolum esse superandum.
Ad quartum est dicendum quod Augustinus istam dubitacionem
solvit in libro de sermone domini dicens quod multi carna
liter intelligentes deum locorum spaciis conti
neri et alibi esse et alibi non esse ut non
esse inter cum est in celo propterea hunc dominum
esse dicunt illi loqui qui iob temptavit quia
in terra erat cum diceret circuivi terram et
perambulavi eam. Et si sic carnaliter non
liceret intelligere deum esse intelligat ut Augustinus

autem ille simul illud carnaliter esse verum celum
mihi sedes est terra vero scabellum pedum meorum.
Et cum sic diabolus in terra esset non poterat
aliquis loqui cum deo cum quo stabat ante
pedes dei quorum terra est scabellum pedum
nullus inmaius est ante pedes altius cum non
possit cum eo loqui secundum hoc veritate credere de
bemus maiestate dei undique presentem
non partes divisum et contemptum sed ver
presentem et sic diabolum loqui cum deo cum vult
hominem temptare et qui iob temptavit dicitur
potest intelligi sic nam si deus loquitur tam
tunc homines non solum iusti videntur
peccatores vero illud psalmi audiam quid
loquatur in me dominus meus multo fortius potest lo
qui et loquitur intellectui tam boni angeli boni
vel mali planum est non quod deus posuit
intellectui in nostra angeli boni et mali quidquid
bonitatis et virtutis cogitare permisit
diabolus totum attribuendum est dei locucioni
et quidquid malitie et pravitatis cogitatur
proprium sibi ipsi et locucioni superius est at
tribuendum aqua maliciam deus est diabolo
illa sic oro numquid considerasti servum meum
Job quod non sit illi similis in terra vir simplex
et rectus ac timens deum dicitur fuisse dei
loqui intellectui diaboli quia erat iustus et ista
et illa oro numquid considerasti Job frustra
timet deum tu vallasti domum eius vim
visitacionis sbarum petitum sed paululum extende
de manum tuam et tange cuncta que possidet
nisi in facie benedixerit tibi cum sunt prava et
perversa fuit diabolus et eius locucioni est at
tribuenda et sic universaliter dicendum est secundum Augustinus
de omnibus sanctis viris quos diabolus temptavit ut
quidquid malignus spiritus de sanctis hominibus
cogitat cum eos temptare petit dei voce
et dei locucione audisse perhibetur respondens
autem sermo sive cupiditati attribuitur. Ad quintum potest
intelligi quod deus loquitur et sic locutus est
bonis et malis angelis corporaliter non
in corporis cogitacione sed per corporalem et visibi
lem creaturam huic operacioni accomodatam

sic dns et creator om̄ corporaliū et spi
ritualiū ut aug^9 ibi d. Tercio s^z tamen est
dicen^m q dia^m p̄scipue nos teptare p^t
tm p^r intelligi p^o q visibilr in sp̄e et nlt
xp̄ia nobis appeat et sic nos teptet z
iste intellectus non est verus q^z tu dia^9 sit
sp̄s invisibilis in sua nā anobis iudi
non p^t s^z q nob^s iusi^r appeat in q^a
et in sp̄e alia tu ucit q sit^z ēē dia^{li}
et q ip̄e manifestat se esse dia^l et sic
p̄se ip̄m dicit^z teptare q^z se dic^t ēē dia^m
teptatore et nec sic ē uero intell^o quia
optime h^uano g^m ē eius no^r odiosū
et q eum tamq^a mortlem inimicum
reputamus vn̄ sta^r cu se nob^s manifes
taret b^m sat q ip̄m repelle^m s^z tercio
q pueniendo se ī n^ra carni ul alicui alia
q̄ nobis p̄scipue aliq^a vicia p^pomit
et suggerit d^cq^a ubi nos teptat ita q
dato q caro n^ra cess^z nos molestaē p̄se
ita dia^9 p^t inflam^ae carne n^ram ad
aliq^a vicium ut illam teptacom̄ no di
ca^z facē caro ex sua innata concupiā
quia semp concupisc^r adu^s sp̄m s^z ma
gis dia^9 p̄scipue facit et istomo p̄se
ip̄m vn̄ nos teptare recitat n. gregor^9
in dialogo dicto. dicto q quadā die
dia^9 in sp̄e auicle tu. dn̄a q merula uo
cat^z ita eius vultū frequent^r uolaē cep
ita ut manu eam cape potuiss^z si uo
luiss^z s^z tū facto signo crucis recessit p^o
cui^9 recessu tanta inflamacom̄ et ardo
rem in sua carne sensit qua nunq^a fu
erat expt^us et sp̄em cuiusdā femine
q^a iuuentem eius uenire fecit qua aliq^n
videre vidat in q̄ua sic carnali ardo
re oculos mentis s^z. ut delibaret
cellam dimitte s^z subito g^ra dei pre
ueniente i ortica se indus picat et
omnis illa dia^l teptacio recessit. s^z Q^rmo
dia^9 p̄scipue teptat q^z tu desiit eū
temptare et tu his iam carne sua sp̄m
sub iugauit p^9 mo^m dia^9 ul in sp̄e mulie
et p̄locucom̄ eius subiecione cui^9 hom
i p^rma^o ip̄e p^rmodū adiuta mala
et induci temptat simul nos mediate
dia^9 q^z mediate mundo p^rcz. p^rsalū mino
dicatam affecom̄ et q^r q^z s^z p^rrano^z mundi
p̄secucom̄ q^z p^rtranos mu^r p̄scim paup^es
et sanctos viros ut a virtute recedant z
mediate carne q^z fortius caro teptat si
cu dia^o qua facit p̄se sola. Q^o Sed quarto est
dicendū q unus homo dupl^r p^t aliū of
fende p^rmo p^ruando ip̄m armis et ali
fendo ab eo illa quib^z se defende ne ab
aliquo ledere^z. S^o puiuendo ip̄m et si
et infigendo sibi uulñ quib^z infirma
ret^z et forte more^z sic dia^9 dupl^r nos
offendit p^rmo armis quib^z eram^9 in
duti p^ruendo et expoliando teptando
eū p^rmū homiem et vincedo eū tulit
ab eo et anobis omnib^z iusticiā oiginalē
qua induti n^r mund^9 alluctendo n^r caro
aīe rebellando potat nos temptare
et trahē ad aliquod illicitū cogitatū
ul opandū ita q tuc dia^9 teptando et
vincendo p^m. et nos omis homes in p^e
sona eius fecit illud et abstulit anobis
bono s^o et quo ablato s^z p^rmo^m mundus
teptat nos et caro n^ra simul. S^o dia^{lr}
nos offendit p̄scipue nos ad diuisa vi
cia impellendo et trahendo cū g^o q^m t^z
porto q omis demones eēnt in isto
ligati ul dato q eēnt omis anchillati
esset ne vn̄ dice nos a dia^o teptari de
tendū puto q parmodū p^rvacom̄ et c^o
pulsiōe ess^z vn̄ q^z tuc fecit et abstu
lit illud quo s^o patim^r omis teptacones
et tribulacōes quas patim^r itaq^z uigor z
fortitudo illius p^rme teptacomis diali
manet s^z in omnib^z teptacōnib^z q^z esto
q dia^9 ess^z anchillatus adhuc mund^9
et caro teptacōnib^z sue teptaret nos
q^z faciut in uirtute p^rme teptacōnis sue
vn̄ ess^z nos a diabolo teptar^l s^z sic ess^z
quando nos teptari a dia^o p^ruocom̄ expl
sione q^z ex quo ess^z anchillatus ip̄e p^
sepm̄ nec ad vicia traheret nec im
pleret sequi^z Lectio ix^a

Sed libera nos a malo. Ultimo salvator docet formare petitionem septimam quam sanctus Cyprianus in suo libro super oratione dominica in ultimo et in fine posita est quod universas petitiones nostras collecta brevitate concludit cum dicat libera nos a malo nam nichil ultra remanet quod debeat postulari cum semel protectionem dei adversus malum petimus qua impetrata contra omnia que diabolus et mundus operantur securi stamus et tuti et sunt iniciata ista petitio secundum Augustinum in libro de sermone domini quod non solum est orandum ut non inducamur in temptationem qua caremus verum etiam orandum est ut liberemur a malo in quod iam inducti sumus et hoc sive sit infirmitas sive adversitas sive afflictio sive necessitas unde dicit Augustinus ad probam quod istud ultimum in dominica oratione positum tam late patet ut homo christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc gemitus edat in hoc lacrimas fundat ut scilicet a malo liberetur et in isto meo ordo narrat plus quod dicitur amen. Quod idem sonat secundum Ieronimum ac si diceret vere et fideliter fiat verum quod secundum Augustinum in libro de sermone domini ex omnibus hiis sententiis quibus dominus nos orare precepit illam potissime commendandam iudicavit esse que pertinet ad dimissionem peccatorum in qua nos misericordes esse voluit quod est unum consilium miserias evitandi quod in nulla alia petitione sic oramus ut cum paciscamur cum deo sicut cum dicimus dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus. In qua petitione si mentimur totius orationis fructus nullus est et ideo concludit. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet et vobis pater vester celestis delicta vestra sed si non dimiseritis nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Non nunc dicit ut supra dimittet nobis debita sicut nos dimittimus debitoribus nostris quod sicut enim sunt decem homines mendaces et deceptores et ideo si ipsi ac-

ceperunt prius remissionem suorum peccatorum debitoribus postmodum non dimittent quod omni die videmus de multis qui postquam a corporali infirmitate absolvuntur ita quod si contingat eos liberari recommittentur, et talia qui post sanitati reddita facere negligunt et sic ponit quinque dubitationes. Prima utrum deus semper liberet nos a malo. Secunda utrum quia deus aliquos liberet peccatores quam iustos. Tercia utrum sit orandum quod deus liberet hominem a mala morte. Quarta utrum sit orandum quod deus liberet nos a persecutionibus tyrannorum. Quinta utrum frequentius habeat orationem vidue quam alie persone debent dicere.

Prima est dicendum quod iiij modis deus nos semper liberat a malo. Primo propter malorum prohibitionem. Secundo propter eorum consolationem. Tercio propter eorum terminationem. Quarto propter eorum in bonorum commutationem. Prohibet enim deus quandoque ne mala superveniant nobis quibus essemus digni secundum nostra peccata et dico quandoque quia novit deus optime fortitudinem et debilitatem nostrorum fidelium. Unde sicut bonus medicus dat fortes et valentes medicinas suis infirmis quos scit esse fortes et robustos et eos quos novit esse debiles leniativas preparat sic deus medicus animarum quos scit fortes et propter eius amorem fortiores aliquas tribulationes immittit. Unde dicebat apostolus ij ad Corinthios i. nolumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra quia supra modum gravati sumus ut tederet nos vivere. Illos autem quos novit debiles et fragiles omnino prohibet ut mala non superveniant. Inquiorum dicitur Iob v. in sex tribulationibus liberabit te et septima scilicet extrema non tanget te malum. Aliquando saltem prohibet ne tot superveniant quod portare non possimus quod fidelis et pius est deus ut dicebat apostolus qui non permittit nos tribulari supra illud quod possumus sed faciet cum aliqua pulsatione istius vel illius angustie faciat proventum et victoriam. Secundo nos liberat a malis peccatorum

consolacionem quia nunquam deus permittit nos
sic malis tribulari et affligi quin consolacio
nes semper immittat quia sic nobis scit expedi
re ut risus in dolore misceatur sic facit ut
nostra tribulacio misceatur aliquo gaudio quibus ac
cepit nisi quod sicut in dulcedine presentis vite
recepit amaritudine sic semper cum amaritu
dine recepit aliquid dulcedinis divinam pignorum
prius dicebat propheta secundum multitudinem dolorum meorum
tribulacionum. Textus. nos deus a malo libe
rat per eorum terminacionem. Dicit namque Augustinus super
illo verbo Job nichil enim sunt dies mei quod omnes
dies nostri sunt unus motus et unus cursus
qui nunquam incipit nisi cum cadit et propter quia
terminatur in eo sed quod durat est instans mo
mentaneum quia de toto tempore nostro et de omnibus
diebus non habemus nisi nunc et unum momen
tum ac per hoc totum malum nostrum et tota tri
bulacio nostra non potest durare nisi per unum
modicum et per unum instans momentaneum
quod sic exponit Apostolus ii ad Corin
thios iiij° cum ait illud enim quod in presenti est mo
mentaneum et leve tribulacionis operatur.
Tercio deus liberat nos a malo per eorum in bonum
conversionem omnia enim mala pene et cul
pe que permittit suis fidelibus evenire
convertit eis in bonum et ex illis malis eli
cit eorum bona quia ex malis culpe inquantum
quibus deus permittit suos fideles cadere
elicit eorum humiliacionem magis. Augustinus
placet deo in malis factis penitens humilitas
quam in bonis superba elacio. Ex malis autem
pene elicit eorum paciencie probacionem et eter
ni supplicii evasionem et ita semper deus
hanc peticionem exaudit quia semper liberat
nos a malo istis iiij modis supradictis.
Ad [illegible] est dicendum quod haud dubitacione [illegible]
Augustinus in epistola ad Probam quod potest esse exau
dicio apud deum vel in obtinendo bona
que desiderant vel in dimittendo vel eva
dendo mala que paciuntur non per [illegible]
nosci iusti questionibus namque petiit apostolus
liberari a tribulacione carnis et merorum con
cupia exaudita petiit diabolus malum in
ferre sancto viro Job et exauditus est pe
tiverunt viri sancti ab illis penis liberari et
nequaquam est exauditus petiverunt demones
mittere in porcos et admisse sunt eorum peti
ciones. Et sic multi petiverunt et petunt a
malis vite presentis exemi et liberari et mi
nime exaudiuntur et ipsius tamen affligit.
Augustinus in eadem epistola dicit quod nos nescimus
utrum tribulaciones et mala presentis vite de
beant nobis prodesse vel nocere quia dicit apostolus
pro quo oremus vel quid petamus sicut oportet
nescimus tamen quia sunt mala contra sensum
nostre infirmitatis vel humana fragilitate
semper ut a nobis auferantur orare debemus
dicendo libera nos a malo hac tamen de
vocionem ut dicit Augustinus debemus prestare domino
nostro ihesu christo ut si ea a nobis non abstulerit
non ideo ab eo neglegi existimemus sed potius
pia paciencia malorum que patimur ampliora
bona speremus consequi et maiora suppli
cia speremus evadere. Unde ii Machabeorum vi scribitur
postquam sunt narrate tribulaciones et per
secuciones quas passi fuerant illi sancti
Machabei ab illo iniquo tyranno Antho
cho rogo omnes qui hunc librum lecturi sunt
ut non turbescant nos propter adversos
casus sed reputent illa que acciderunt non
ad interitum sed ad correccionem esse generis nostri
et tamen subdit quia sine multo tempore exercita
mala vel sinere pena agere sed statim ulcionem
adhibere magni beneficii est indicium. Ecce deo
manifeste concluditur quod persecuciones mundi
stare per correccionem peccatorum de fidelibus evenire
est ex passu predestinacionis signum
si in eis pacienciam servat et illa peccata re
cognoscant penitendo deleat. Tercio vide
tur est dicendum quod Augustinus in libro de doctrina
christiana quam istam questionem utrum homo
magis diligat mortem quam vitam et probat
quod homo magis diligit mortem quia vitam

presidii dominum toe hominem quia quilibet homo orat deus det mihi bonam mortem deus liberet me a mala morte et est probatio talis quare tu vis filium tuum bonum et meliorem alio quia diligis eum plus illo et amicum tuum vis esse bonum quia diligis eum et domum tuam vis esse bonam quia diligis eam sic ergo rogas et oras quod det tibi bonam mortem et vis mortem tuam esse bonam et non malam quia ipsam mortem diligis et quia non oras quod deus det tibi bonam vitam et liberet te a mala vita ergo plus diligis mortem quam vitam quia enim non diligis alterius filium ut amicum sicut tuum ideo non vis eius bonum sicut tuum. magis ergo secundum Augustinum debemus orare quod deus liberet nos a mala vita quam a mala morte quia mors non potest esse mala cuius vita bona precessit. Nam si vis bene mori, bene vivas et si liberatus fueris a mala vita infallibiliter eris liberatus a mala morte sed tamen Augustinus arguit contra se dicens super [illegible] o quam multi fuerunt sancti viri qui iuste et iuste vixerunt et male mortui sunt aliqui naufragio perierunt, gladio mortui sunt a[illegible]ibus nusti sunt, a bestiis devorati sunt non igitur omnes qui bene vivunt bene moriuntur. Contra ecclesia que errare non potest horat ut a mala morte liberet nos deus non dicit quod a mala vita. Respondet Augustinus dicens quod si tibi videtur mors mala naufragio perire, gladio perimi, a bestiis lacerari, tamen omnes istas mortes martires subierunt quorum natalitia celebramus tamen mala mortui sunt. est ergo distinguendum quod est mala mors corporis et mala anime nam de mala morte corporis scriptum est preciosa mors sanctorum in conspectu domini etc. Sed secundum vulgares carnales homines sunt martires mala morte mortui sunt quia aliqui gladio occisi sunt, alii igne combusti aliqui a bestiis comesti, est tamen in conspectu domini mors eorum preciosa. De mala vero morte anime scriptum est mortuus est dives et sepultus in inferno. Planum est nunc quod corpus divitis non gladio interemptum nec infirmitate pestatum sed in sepulcro marmoreo positum, anima tamen eius fuit mortua et sepulta in inferno ad perpetuam penam. Debemus ergo orare secundum Augustinum quod deus liberet nos a mala morte anime ut non occupemur aliquo peccato cum quo anima de corpore exeat et talis mors anime mala esse non potest si vita bona precessit sed a mala morte corporis nec ecclesia nec nos orare debemus quod deus nos liberet quia secundum Augustinum in epistola ad Victorianum presbiterum non attendit deus qua morte febre vel gladio anima de corpore exeat sed qualis ipsa exierit cum gratia vel peccato nisi quod languor diuturnus maiorem habet penam quam [illegible] citius. Nulla ergo cura debet esse homini de morte corporali. Unde recitat Gregorius in dialogo de quodam viro sancto nomine Sanctulo qui cum tempore Longobardorum apud eos habitaret quendam clericum quem ipsi in captivitate tenebant et occidere deliberabant custodiendum petiit et nocte liberum abire permisit qui cum mane venissent et clericum non invenissent dixerunt quod mortem quam vellet eligeret pro clerico cuius fideiussor remansit quibus respondit mortem nullam eligo nisi illam quam deus me mori permiserit. finaliter deliberatum est quod capite truncaretur. qui cum carnificem sentiret super et brachium in altum elevasset ut caput eius abscideret hoc solum verbum auditum est dixisse sancte Iohannes tene illam spatam scilicet quam manu tenebat et statim brachium eius in aere fixum est sic ut eum movere non posset. ad quod miraculum stupefacti omnes ipsum cum omnibus captivis christianis absque [illegible] remiserunt. Ad quod tamen est dicendum quod Victorianus presbiter istam questionem facit Augustino cum enim provincia eius multis tribulationibus et persecutionibus esset tyrannorum et barbarorum compressa scripsit Augustinus ut super predictis persecutionibus quid faciendum esset aliaque plura scribens maxime quia

multi dicebat quod antequam doctrina cuiusquam
predicaret genus humanum non tanta
patiebatur quanta post mortem passum est et
dato quod priores multo a barbaris et ty
rannis paterentur iusti et sancti viri cum
barbarorum et tyrannorum essent gladio
interempti hic ipse ferre non potuit ut
videret et quod peius erat puelle ligatas
eam a barbaris capte et violate. Ad hec
omnia vidit Augustinus in quadam epistola ad
hec tue grandi dolore impleuit cor
meum predicte tribulationibus et persecutionibus
quas patimur a barbaris et tyrannis non
dicuntur plurimi libri sed plurimi gemitus et
ploratus et sic omnia potius plangenda
quam miranda quia inter que totus mundus tot
et tantis affligitur malis ut pene pars nulla
sit terrarum ubi non talia que scripsisti
committuntur et plangantur. Nam italia
tota gladio est supposita de hispania
non omnia que scribis iam cepit apte
nunciare in solitudine ergo egypti ubi
multa monasteria ripte separata ab consortio omnium
manebant subito omnes fratres a barbaris
interfecti sunt. Sed ecclesia nostra yponensis
quam barbari nondum attigerunt dona
tiste nobis peiora inferunt quam barbari
qui in oculos clericorum nostrorum acetum cum
sale mittunt et membra corporum horrendis
vulneribus sauciant plures etiam christianos re
baptisari compellunt. Nam predicte in uno
solo oportuit ipsorum rebaptisati
sunt super aut predicte tribulacionibus semper
orandum est et conclamandum ad deum ut
non secundum peccata nostra faciat nobis sed secundum
suam misericordiam saluos faciat. Illis autem
qui dixerunt genus humanum plura mala
pati iam post predicationem cuiusquam non
ego secundum cuiusquam. Videt omnis quod nescit
voluntatem domini sui et non facit pla
gis vapulabit multis quid ergo mirum
si modo tam plene scientes voluntatem
domini et non facientes diuersis plagis

affliguntur. Attendunt quanta celebritate cum
cuiusquam predicatur sed non attendunt quanta
peruersitate contempnitur. Quod autem dicit te non
posse preterire vel respondere iustos et sanctos
viros a barbaris esse interemptos, similiter
et vacat videre quantum ergo in Babilonia magis
et quantum ergo obediam deo nostro exhibe
amus meliores esse non possimus illis
tribus viris qui in camino ignis arde
te precepti sunt qui in canticis dicebant
omnia domine iudicia tua iusta sunt et non
fecisti nobis secundum peccata nostra sed secundum misericordiam
tuam. Et si dicit illos sanctos dei a barbaris
interemptos sic morte debuisse euadere
sicut illi viri videbo quod sic consuluit deus
illis regibus ut per illa miracula discerent
unum deum colere et sic fide ad liberum unius
dei veri peruenire. Sed non consuluit illi
anthiocho qui sanctos illos Machabeos
septem fratres interficeret iusto suo iudicio. Sed de
puellis virginibus grauissime dolendum est propter
deo tamen quod si nulla consensionis turpitudo
maculant omnis illa violentia non impu
maculatas corruptionis turpitudine sed
tales eis corruptionis turpitudine sed
compassionis vulnere et concludit Augustinus quod et
mala mundi sunt plangenda et ad deum
semper debemus recurrere. Et ad quem est dicen
dum quod Augustinus in epistola ad proba determinat hanc
dubitationem probatur modo dicit id est quod quando
ad omnia membra cadit et ad omnes qui
ad celum credunt et hoc tempore faciat pertineat
orare sicut dominus docuit specialiter tamen sit ora
tio de diligenciori cura in nullis inuenitur minus
ta quia dum sine anime honorabiliter moriatur
una coniugata questum samuele peperit
et sua oratione a domino impetrauit ac tamen
tu deo reddidit sed quando vnus oro ad ora
tionem dominicam pertineat non facile reperi
tur id est filium hic dicit. Si dederis ancille
tue secundum virilem dabo cum domino omnibus
diebus vite eius nisi forte dicere quod
tune in hac petitione. Sed libera nos a malo

eo quod non primum malum videtur esse nupta
et fructu terre nupciarum cui sola occurset nup
tias prevenderet causa filiorum / Alia Anna
fuit vidua que signum sanctorum cum adhuc esset
puella cognovit digna scripta est Luce 2°
quod non discedebat de templo die ac nocte
orationibus serviens deo / non dubium est omnis oracio
ad illa parte pertinet dominice orationis qua di-
citur adveniat regnum tuum quia intuitu christi regnum
sibi meruit advenisse quod ipsum regnum
omnium sanctorum comprehendo principaliter agnovit pre-
cia salvator ut Luc. dicit xviii discipulis
oportet semper orare / cum induxit de vidua
que multo tempore iudicem iniquum interpellavit ut
iudicaret eam de inimico suo ausu importu-
nitate molestarum autem et si nec deum timeo
nec hominem revereor tamen quia molesta est mihi
vindicabo ipsam Iudicat autem Augustinus similiter
per apostolum Timotheo ad Thimotheum quinto ait que autem vere
vidua est et desolata speret in deum et instet
orationibus die ac nocte / in quo apostolus precidit
quod vidua pertinet diei ad orationem dominicalem diei
quia quoque desolata est viro ac aliis con
solationibus istius seculi sic et consolationes
divinas affirmet diei tota consolatione dno pos
tulat / Idem dicit apostolus ut ait Augustinus quod in
nupta curat placere viro et mundo et dum
sa est vidua ne magis est misericordia a
pro hoc magis deo placere parata / unde concor-
dancie Augustinus in tota epistola et propter spiritualem
locucionem et propter status condicionem et propter
temporalem et immediatam separacionem ad viduas
magis quam ad alia membra ecclesie dicere habet
dominica oratione pertinet (Lxxxii. d.

Cum autem ieiunatis non eritis sicut
ypocrite tristes exterminant enim
facies suas ut appareant hominibus ieiu
nantes Amen dico vobis receperunt mercedem
suam / Tu autem cum ieiunas unge caput
tuum et faciem tuam lava ne videaris hominibus
ieiunans sed patri tuo qui est in abscondito
et pater tuus qui in abscondito videt reddet tibi. ¶ In
qua salvator dicitur morum informatorem

peroris devocionem et eius debitam for
macionem inspecte ista ut dicebatur hic de fa-
cuendo mortificacionem et corporis maceracionem
Idcirco inciam est sciendum quod secundum Augustinus
oratio sine ieiunio generalis est et infirma
et ideo omnes qui palam intite volunt orare
semper cum oratione ieiunium iunxerunt unde sta-
tim salvator post orationem iunxit ieiunium
dicens cum ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes
Signum autem super crisostomus dicit nolite fieri non autem
dicit nolite esse quia non potest fieri ut sit hilaris
et gaudens qui ieiunat sed si per aliquas impa-
sturas fallentes appetit tristes non sunt
tristes sed fiunt quia autem propter ieiunium assiduum
tristis est non sit tristis sed ut sic est et
longe melius est ut ieiunium videatur se
cum contra ieiunium / et ideo subdit quod tales
se facientes tristes exterminant facies su-
as ut appareant hominibus ieiunantes ex-
terminant enim super crisostomus qui contra extra ter-
minos tales poculos mittunt demolientur
hic ypocrite et contra suum colorem et morem
ponunt facies suas sic aio forte letantes
tristiciam simulet invultu in tantu ut cor-
pora palescant debilitate quaciatur pro-
pria in crudelibus suspiriis pacuit et in
tanto labore non nisi humana coristrina
cionem cogitant ut dicit gregorius et quia ut
dicit Leo ipsa in sermone de ieiunio vera ieiu-
nia et cassa non sunt que non de ratione ve-
niunt eminencie dare facile et ideo fructum
eorum stati concludit Amen dico vobis
receperunt mercedem suam / quia scilicet despiciunt
super Augustinum nullius deus deum in hoc verbo o-
salvator manifeste non solum in pompa poss
apparatu vestimentorum et ceterarum rerum ve-
nacia in ipsis luctuosis sordibus posse os-
tentacionem sed in ipso superfluo cociora ap-
paratu stultum est notum quod talis est po-
parum seculi sectator et multum fallit do-
losa ymagine sectatur non autem sic in
noticescit cum quibus habitu venerabilis assunt
et speciem sectatur deinde in diuls in omnia

pelle lupinus pt appare expulso g in-
debito nro ieiunandi / salvator nr immo
dicate debitum mos ad ingit d / Tu autem
cu ieiunas unge caput tuum et faciem
tuam lava Super quo verbo quit Aug
tu signa ieiunandi non sunt ostendenda
et caput unge qd turpissimus quid novum
et inauditum mag nos placet ieiunantes
hominibus innotescimus Ad quod dicendum videt
istud spiritualiter esse accipiendum ut per caput
ungendum intelligamus orationis et mentis
leticiam qd omnia nra opa ipa tamen q
tamen capit enimhs omnibus in superna
gaudia dirige debet per faciem lavanda
intelligamus mundiciam consciencie sine con
sciencie munditiam Jeronimus tamen dicit qd salvator
loquitur s ritum provincie palestine ubi
hoies diebus festivis solent caput ungere
ita ut pius dicit qd nos ieiunantes festi-
vos et letos esse monstremus et tunc statim
subdit ut non videaris hominibus ieiunans
s patri tuo qui est in abscondito. i qui invi
sibilis est et per fidem habitat in corde
tuo / et ipse pater tuus qui in abscondito vi-
det reddet tibi nam s Cris sufficit tibi ut
qui est inspector conscie sit etiam remu-
nerator S hic possunt esse vii dubitationes
Prima utrum ex precepto sint aliqua tempora ad ieiu-
nandum instituta Secunda utrum non observans
illa tempora sit per transgressor precepti Tercia
utrum tempora ad feriandum vel solempnisandum
instituta sint ad ieiunium ita qd habeant
vigilias Quarta utrum ieiunantes lacticiniis
tempore ieiuniorum solvant ieiunium ecclesie Quinta
utrum ieiunantes diebus dnicis faciant
contra ecclesie ordinationem Sexta utrum ex pre-
cepto ecclesie ieiunare sit comedere semel
in die Septima utrum cum nativitas dni e
venerit die veneris sit licitum comedere
carnes ¶ Ad primam est dicendum q haut du
bitationem movet Aug in epistola titulo ipsius
de ieiunio die sabbati d. qd si amne vitas
mens quis quod ego invenio et

capitulis libris totoque instrumento novo quod
novum testamentum appellatur i ano ponoluces
video preceptum esse ieiunium s quibus non opte
at ieiunare et quibus opteat precepto dni
vel aplorum non invenio diffinitum s g de
terminationem augustini ieiunium ex precepto
xpo et aplorum invenimus iniunctum s quibus
diebus ieiunetur et quibus non non inve
nitur diffinitum nisi per consuetudinem popli
xpiani et per instituta maiorum que precepte
cepte et lege tenenda sunt nam s regulam
aug in dicto li in hiis rebus in quibus
nichil certi statuit divina scriptura mos
popli et instituta maiorum pro lege tenenda
sunt de quibus disputare non oportet qr
oritur indeterminata locutio ¶ Ad secundum
est dicendum qd aliqua tempora ad ieiunandum sunt
in precepto aliqua non sunt in consilium aliqua
sunt in media nam in precepto sunt scilicet vz
pasca cum tota xlma precedenti. vigilia pe
thecost et vigilia nativitatis dni xpi re
verencia sui preciosi corporis xpi qd si non
frequentius saltem ter in anno In pascate
In penthecoste et in natali dni xpi fide
les comunicare consueverunt ut patet de conse
cra distinctione ii Omnis festivitates aplorum
cum festivitate mathie preter festivitatem
philippi et jacobi et johannis evangeliste
que infra festivitates occurrunt per annum
sunt in observatione ieiunii ut pt per decretales de obser
vatione ieiuniorum de vigiliis autem sci Bar
tholomei qui sit ieiunanda est observan
da consuetudo patrie ut ibi dicitur vigilia
sci Joh Baptiste sci laurencii assumptionis
et nativitatis sce marie et omnium sanctorum quorum crebro
in suffragia impetranda invocamus etiam tempora
quatuor ab omnibus cum ieiunio precipiuntur ob
servari qr hiis diebus sacre ordinationes
consueverunt celebrari ut. d. distinctione In
consilium non ad ieiunandum sunt dies isti
iiii feria qr tali die ad occidendum dnm
iudei consilium fecerunt et iudas eius
tradicionem cogitavit. vi feria quia

uti die v° crucifixus est videbitur ergo sine
necessitate quam istis diebus non ieiunat vel
eum tradererit salvatorem vel crucifigeret vel cruci
figeret et die sabbati quiete dominice sepul
ture sicut patet de consecratione distinctione 3. In
ecclesia autem tempore adieiunandum sit dies dominica
et quinta feria quia manichei et gentiles ac
alii infideles hos dies magis solempnisa
bat ieiunio ut dicit ieronimus Vnum esse ieiunio
infidelium ecclesia non sta sed ut distingueret
ordinavit ecclesia quod nemo fidelium talibus
diebus ieiunium celebrare debet ¶ Tertia
est dicendum quod omnia que sunt ieiunanda sunt
similiter feriada et solempnisanda non tamen
econverso nam ferianda sunt omnes dies dominici
a vespera usque ad vesperam festum sancti stephani
Johannis evangeliste Innocentum Silvestri Circumcisio
domini Epiphania purificatio virginis Ascensio domini
dedicatio sancti michaelis martinum dedica
tio cuiuslibet oratorii in ipso loco et alia festa
que episcopi cum populo collaudaverint illa enim
non generaliter omnibus sed vicinis circummoran
tibus indicenda sunt ad feriandum Reliquas
vero festivitates paganorum occurrentes celebran
dum non cogendi fideles sunt nec prohibendi
sicut habetur de consecratione distinctione 3 in omnibus
istis solempnitatibus ieiunium non precipitur ¶ Ad
quartam est dicendum quod in omni ieiunio ecclesie
esus carnium communiter prohibetur sed esus casei
lactis et ovorum solum in solempni ieiunio
quadragesimali interdicitur habetur in iii distinctione
capitulo denique quod patet autem 3. ut qui hiis
diebus quadragesimalibus a carne cunctis
abstinemus ab omnibus que sunt ab ori
gine carnis trahunt ieiunemus de lacte et
caseo et omni tempore ieiuniorum utuntur forte
propter carentiam olei vel carentiam piscium In
partibus illis italie talis consuetudo non fuit
sed in aliquibus interdum pretera videntur caseo et ovis
soliunt ieiunium ab ecclesia institutum puto quod
si talis consuetudo est universalis que placere
tenenda est ita solvitur ieiunium ecclesie per transgres
sionem talis consuetudinis sicut solvitur per
transgressionem precepti maioris si talis co

suetudo non possit frangi sine scandalo
vnde dicit Johannes ad lucillum Gratianus
ponit 16 di. dicens vnaqueque provincia in suo
sensu abundet et precepta maiorum leges
apostolicas arbitretur ¶ Ad quintam est dicendum
quod hanc dubitationem movet Augustinus in libro de ieiunio
diei sabbati dicens quod die dominico ieiunare est
magnum scandalum postquam innotuit de
testabilis inimicaque fidei catholice con
traria heresis manicheorum que suis auditoribus
ad ieiunandum dierum dominicum tamquam
legitimum constituit propter hoc est ut ieiu
nium diei dominice horribile apud paucos
haberent inducebat autem iuste presilia
iuste manicheorum factum testimonium beati
pauli qui die dominico protendit sermonem
usque ad noctem medium antequam cibum sumeret
sicut in actibus legimus Constat igitur primo
ordinavit ecclesia quod die dominico ieiunandum
non esset qua ordinationem ut dicit Augustinus
eodem libro non frangit ille qui idoneus
est ut nulla refectione interposita vltra
ebdomadam perpetuare possit ut ieiunio
xl dierum quantum potest appropinquet sicut aliquos
fecisse cognovimus nam ad tempus quadrage
narium numerum pervenisse quosdam a fratribus
dignissimus fide nobis assertum est nam
sicut moyses et helias in thil contra perpendicula
sabbatorum fecerunt cum diebus xl ieiunarent
ita quod post septem dies transire ieiunando
nulla refectione interposita non sibi elegit
diem dominicam ad ieiunandum sed in illis inveni
se ieiunaturus disposuit vnde dicit Augustinus quod
solum ille facit contra ordinationem ecclesie ie
iunat die dominico qui semel tamen hora ordina
ta comedit modo quo ecclesia statuit ieiu
nandum sed si quis transeat diem dominicum
cum aliis diebus quos ieiunare disposuit
nulla comestione interposita quia talis non
ieiunavit modo quo statuit ecclesia non frangit
ordinationem ecclesie vnde christus non fecit contra
ordinationem ecclesie ieiunando xl diebus cum
quibus sex dominicis ieiunavit quia ipse secundum
Augustinum non ieiunavit modo quo ecclesia ie
iunat qualibet die vnam comestionem

imponendo sicut moyses et elias fecerunt
contra consuetudinem legis que mandabat die
bus sabbatis non esse ieiunandum sed nullis
inveniuntur diebus quos se ieiunasse dis
posuit dicit quod dominicis ieiunandum non
est imposita solum una comestione sicut
ecclesia ieiunavit nisi forte ex necessitate sicut
fecit paulus predicando symone usque ad
noctem unde dicit gregorius in dialogo quod
sacerdos ille qui prandium detulit beato be
nedicto in dominica resurrectionis domini dixit sibi surge
sume cibum quia dominica resurrectionis est abstine
tibi non licet ¶ Ad quartam est dicendum quod inter
ad aures nostras pervenit aliquos invenisse
istius esse sententie quod semel in die comedere non
sit de ratione ieiunii ecclesie eo modo quo
ecclesia statuit ieiunandum quia hoc ut dicitur
predicta doctorum vel decretalium vel aliquorum sanctorum
testimonia expressa inveniunt sed per contrarium
consuetudine populi de cuius populi consue
tudo non magnam fidem facit in factis quia
multas consuetudines populi tollat et dis
simulat ecclesia quarum contrarium facere licitum
non esset ¶ Igitur de ratione ieiunii ecclesie modo quo
ecclesia statuit ieiunandum abstinentie ut di
citur quia ipsa diffinitio ieiunii dicta per
ysidorum manifestabat qua dicit ieiunium
parsimonia victus abstinentia quoque ciborum
unde bis vel ter in die comedentes dum modo
sint abstinentes ieiunare dicuntur modo quo ec
clesia statuit ieiunandum quorum opinioni
quod magis dolendum est doctores aliqui theo
logi consentire asserunt quibus non in contrarium
querulosos et litigiosos iniuste protanto theo
logos reputant quia ad litigia audienda seu
diffinienda dicente apostolo contemptibiles de
ecclesia assumendi sunt eo quod servum dei non
oportet litigare sed mansuetum esse ad omnes
minus tamen que spectant ad informationem
morum in christiana religione et interpretationem
sacrarum scripturarum sacrarum litterarum tractationem
non minus solum ymmo etiam pontificibus
preferendi sunt ut ponitur 20 distinctione capitulo decreta
les immo in questionibus diffiniendis ubi
questio pertinet ad fidem doctores deter
minata inveniuntur puto sacre scripture ex

positores primum locum debere tenere dicens quod
proposito totum contrarium quod dicunt nobis nec quod licet
de ratione ieiunii secundum se ut est actus vir
tuosus ponens modum in cibis et potibus sit
abstinentie solum propter quod in eius diffinitione
ponitur victus parsimonia et ciborum abstinentia
de ratione tamen ieiunii secundum quod ecclesia statuit
ieiunandum et qualibet die debita hora unam
comestionem imponere sed questione habita satieta
tibus et eius solutionem invenire nolentibus
consuetudo universalis ecclesie et observantia
maiorum non sufficiat que tamen sufficere debet
quia illas consuetudines ecclesia dissimulat
que et si male sunt tollat tamen ecclesia propter
evitationem maioris mali sunt quia cibum
gitatione nimia in die carnis primum populi a
auditu non sunt leve peroneret posteriulet suo
ingenio relinquendi sunt ut scribitur 12 distinctione con
suetudines secundum se bonas et laudabiles
universalis ecclesie et per maiores observatas
pro legibus et preceptis servari mandat ecclesia mandat esse
observandas potissime cum augustinus dicat et
ponitur xi distinctione in his rebus in quibus sacra scriptura
nihil certi statuit mos populi et instituta
maiorum sive sit scripta sive non pro lege te
nenda sunt et sicut prevaricatores legum divinarum
veteris vel novi testamenti ita prevaricatores
consuetudinum coercendi sunt ecclesiasticarum. De
in illos nunc proferamus in medium dicit
n. augustinus in libro de ieiunio diei sabbati quod fieri
potest ut ieiunet homo quo ecclesia statuit ie
iunandum unam comestionem imponendo in die
et tamen omnino solvitur si quisque ebrioso tamen
in ipsa una comestione inebriet se similiter
fieri potest ut non ieiunet homo quo ecclesia sta
tuit ieiunium etiam si parci et abstinentes sunt
sumptiones atque modestissime prandeat unde si
augustinus intendit homo ieiunare ieiunio ecclesie est
non prandere sed semel comedere et non ieiuna
re tali ieiunio est prandere et post modum cenare
sine ieiunare tamen ieiunio viciolo et viciose
bus est abstinere non solum a cibis verum amplius
ab illecebris et peccatis quia venire sed aliquis non
tali ieiunio deum si non primo offendit
porro et ipsum non offendere primeri est et
planum est quod ieiunio ecclesie quibus predeme

meri

ri ut si semel comedendo vino inebriet-
ur sine dubio est licentia. Nam s. Augus-
tinus predicto libro inulus dubitat die dominico lege
plus aliis diebus etiam iemiorum esse absti-
nendum, tum totam illam diem in devotione et dei
cultu occupare teneamur et tamen eo die ieiuna-
re omnibus christifidelibus est interdictum. Aliud
est ergo ieiunare et aliud abstinere modo quo
ecclesia statuit ieiunandum. Quod ad septimam
est dicendum, quod tribus causis esus carnium in-
dulgetur. Primo propter festi dignitatem. Unde dicitur con-
de observatione ieiuniorum, quod illi qui non voto
non regulari observantia sunt astricti si festum na-
tivitatis domini ipso die veneris venire contigit
carnibus vesci possunt propter ipsius festi excelle-
ntiam. Non tamen qui propter devotionem voluit absti-
nere reprehendendi sunt. Secundo propter infirmitatem.
Unde ibi dicitur quod cum infirmis legi subita non
sit alia quam in quadragesima vel aliis ieiuniis
solempnibus infirmantibus possunt sibi esus
carnium indulgeri suspitione deducta ut in textu ma-
nus periculum eviter. De comestione vero carnium
die sabbati mandat papa ibi consuetudinem
patrie esse servandam. Tertio propter famis
instantem. Nam tamen quadam quadragesima
urgente fama magna pro populi in una pa-
rte comedere carnes fuisset confectam manda-
vit populo in tali articulo necessitatis sic comedentes
non esse puniendos sed preces effunderetis ad
deum quia bonarum mentium ibi est timere culpam
ubi culpa minime reperitur. Lectio xi. (xi)

Nolite thezaurizare vobis thesauros in ter-
ra ubi erugo et tinea demolitur et
ubi fures effodiunt et furantur. Thezauri-
zate autem vobis thesauros in celo, ubi neque ti-
nea neque erugo demolitur et ubi fures
non effodiunt et furantur. Ubi enim est thesau-
rus tuus ibi est et cor tuum. Lucerna corporis tui
est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex
totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus
tuus nequam fuerit totum corpus tuum tenebro-
sum erit. Si ergo lumen quod in te est tenebre sunt
ipse tenebre quante erunt. Super ista ut
supra dicebatur salvator noster docet in informa-
tione morum in religione christiana predicatione

contemptum et temporalium et terrenorum abiectionem
quantum ad nunc est sciendum quod cursus sit confir-
mat istum passum ad precedentem. Dixerat enim prius
non esse ieiunandum propter vanam gloriam et huma-
nam laudem et quia nihil est quod ita concupi-
scere faciat pecunias et temporalia bona sicut
humane glorie cupido, eo quod propter homines tur-
bas famulorum equos auro coopertos mensas
argenteas desiderat non ut utilitate et
voluntate impleat sed ut magis in illis oste-
ndantur. Ideo salvator statim adiungit tracta-
tum ad contemptum terrenorum dicens: Nolite thesaurizare
vobis thesauros in terra ubi erugo et tinea demolitur
et ubi fures effodiunt et furantur. Sed notandum quod in tribus
maxime consueverunt homines divitias con-
gregare in metallis puta in auro, argento,
in vestibus, et in lapidibus preciosis. Primus
est inquietudo et anxietas dubius custo-
diendo et retinendo ipsa propter rubiginem.
Secundus propter tineam. Tertius propter fures.
Exclusus igitur est reponere thesauros predictos
in celo ubi est certa custodia. Quia in terra ubi
est metus conservationis anxietas, potissime
quia stultitia in nullo loco relinquere unde esse co-
ntra, et illud non permittere quo esse itura
et semper mansura. Secundum vero Augustinus in libro de sermone
domini in terra thesaurizare non debemus quia anima
nostra superior est omnibus terrenis et temporalibus
rebus. Omne autem superius non sordescit
et perdit puritatem suam et mundiciam si non
inferiori misceatur. Nam licet argentum de se
non sit bonum sed tamen aurum quod est superius me-
tallum misceatur argento sordescit et perdit
puritatem suam et mundiciam. Ita omnibus bonis
temporalia et terrena sint de se bona si tamen natu-
ra superior admisceatur eis et involvitur
in corporis sordescit et maculatur. Ideo subaudit
salvator: Thesaurizate vobis thesauros in celo
id est in spirituali firmamento quo ipse deus est. De
quo celo dicitur est: Celum celi domino. Quia in celo
corporeo thesauros reponere non debemus, eo
quod ipsum celum corporeum per terra fundum est
maxime cum de tali celo scriptum sit: celum
et terra transibunt. Reposita namque tinea

demolit et furcs non fuant nec effo
diut qz ibi est sūma securitas vnde qz
s. Crisos Non omnē trenā thauri eru
gine aut tinea destit aut pfurcs au
fertur io inducit ipe xpus aliud d. vbi
est thauru tuus ibi etiā et cor tuum
ac si dr. dato qz istorz nil eueniat nō
tn̄ puam sustines lactuām afixus
mirebus insidiis et casus fuimus frus
et acelestibz cadens et mihil occelsorz
cogitare debes potes. sz qz multi uidet
trena despicē nō tn̄ cuo sz doloso
et inq° corde h facut io xpus qui
simplicitate cordis diligit statī addit
rectitudiem intencionis d. lucerna corpis
tui est oculus tuus s. n. lucerna corpis
est oculus ita lucerna aīe est intenco. si
g° tuus oculus fuit simplex to. cor tu. lu
cit. potius n. scdm augus intencom aīi
pe debemus que si munda et rcā fuit t
illud aspiciat quod e aspiciendum. Omnia
opa nra que nomine corpis intelligūt
necesse e esse rcā et bona et contrario
si tuo intenco fuit pua et maculatu
totū corpus tuum i. omnia opa nra erit
tenebrosa et obscura. Aliqn tn̄ contingit
qz ipa intenco que io est lux qz cogno
scat quod facit est mala et pusa et ipa
opa que facit mala st. Ideo conclude
do subdit. Si g° lux quod inte e tebre
sut q̄nte erut. ac si dr. Si bona que
agis mala intencone efficiunt tenebe
ipe tebre q̄nte erit. i. quanto erit de opi
bus que puse sut mala et mala inte
cone fca. Sz hic pūt ee sex dubita
cones. Prima utrz diuicias et paupta
tes hre conueniat hoim ponā. Scda
utrz hre possiones ppas et ppos the
zauros sit con ius nāle. Tercia utrz
esset melius omnia tpalia bona esse co
munia. Quarta utrz aliquis parte
et industriam possit se face diuite et
possit diuicias cogitare. Quinta utrz the
zaurisare et diuicias cogitare sit pctm

Λ ipe teneb[re]

mortale. Sexto utrz quis possz diuicias et
tpalia contepnere tali intencione qz sit p
pctm mortale. Ad pmā e dicendum qz diuicias
et paupertates hre hoim ponā conuenire
pt dupr intelligi pmo pona instituta
an pctm. nā huana nō poterat ad inopi
am et paupertatē puenire qz ūct contre
stilitate nec coacris tempestate uel contir
rariorz inuasione seu pua homis ma
licia potuissz addefectū uenire uel coalis
supuenientibz fortuitis euentibz vn huā
nā in omnibz tpalibz et corruptibilibz
rebus sup quibz dnium accepat ueissz
sufficiencia sz gradus suos magī tra
marboribus aīalibz et uolatilibz et sic
nā instituta nālr nō hūissz diuicias
et paupertates sic qz vnus essz alio di
cior uel mag pauper ita qz co defectu uel
fortuito euctu alicuius rei corpalis vnus
puenissz ad paupertate alio remanente
diuite. nisi dicat qz nālr conueniebat hoi
diuicias et paupertates hre qz nā nō
dedit sibi tua sz psum coctum et labore
debebat sibi inrebz tpalibz et corpalibz
sufficiencia et ncia sic inuenire dicē
qz nālr conuenit hoim medietas qz nā
nō dedit sibi indumentū sz psua indus
triam et pmanus uoluit sibi indumentū
fabricare. nam sz. augus sup gen ptrac
tus illud vbi posuit deus hoiem ipa
diso ut oparet et custodiret illud ipa
diso an pctm ho laborassz et fuisset
agricola non ad labore sz addelectacone
qsiuissz g ho an pctm psum labore et
coactū victu et ncia incorpalibz q
sibi deus subiecat sz qz omnia fuisset sibi
obediencia et i nullo inuenissz resiste
ciam et fraude seu euetū fortunū io
sic stante nā nālr nullus potuissz adde
fectū et paupertate venire. Sz si loquimur
de nā destituta p9 pctm sic non ponā
sz co p tē supueniet homi qz nūc sit di
ues nūc paup. nūc sanus nūc infirmus
nūc letus nūc trist qz omnia ista coptit
nise co ipa resistencia corpalium quorū

donationem propter peccatum amisit ut nec ex terra nec ex aqua vel elementis aliis recipiat id obsequium et tributum quod debet recipere et ex hoc contingit eum quique habundare et quique indigere quod est causa pauperis et divitem ¶ Tercium est dicendum quod secundum ysidorum libro ethimologiarum et ponit gracianus prima distinctione de iure naturali est femine et maris coniunctio liberorum educatio et omnium communis possessio de iure illo humano est possessionum divisio et appropriatio hoc idem magis explicat augustinus super Jo. et gracianus ponit .8. di. dicens quod iure naturali vel divino non audet aliquis dicere hec villa est mea vel hec domus nam iure divino domini est terra et plenitudo eius et pauperes et divites deus de eodem loco fecit et divites et pauperes una terra portat iure igitur humano dicimus hec domus est mea et hic servus est meus quia tolle iura imperatorum nullus potest dicere hec est mea et hec est tua. Ergo ut patet predictum de iure solum civili et humano est habere proprias possessiones et proprios thesauros et de iure naturali est esse omnia communia. Sed ius civile est contrarium iuri naturali ergo quod habere proprias possessiones similiter opponitur iuri naturali sed ius civile esset contrarium iuri naturali nam ius civile non esset fundatum quia contra ius naturale nulli homini licet agere. unde dicit eadem distinctione quecumque vel maioribus et consuetudine sibi recepta vel scriptis comprehensa si naturali iuri sunt adversa et contraria irrita sunt et vana habenda. Dicamus ergo quod semper et ubique in eo casu nunquam ius civile et humanum est iuris naturalis destructivum ita quod simul cum iure naturali non possit stare nulli licet sine precio proprium sibi aliquid vendere cum unus homo videt alium in necessitate ita quod alterius relevari non posset nichil proprium esset suum tunc utique et si in tali casu hoc accipit alienum eo invito et nesciente non esset furtum quia et si videretur alienum non tamen esset alienum sed suum in tali casu nam tamen civile quo quis vendicat sibi aliquid

proprium non potest stare cum iure naturali quo censentur omnia communia sed in illis casibus in quibus ius civile non est iuris naturalis destructivum sed magis declarativum et ad particularia negocia applicativum habere proprias possessiones et proprios thesauros non est contra ius naturale sed est complectivum et distinctivum iuris naturalis quia ut dicit philosophus primo politicorum sicut naturale est homini esse civile et politicum ita naturale est ei habere possessiones et possidere omnia temporalia et corporalia que deserviunt vite politice et civili unde dicit ibi quod homo iustum bellum habet ad bestias et bruta animalia cum nolunt se subicere dominio suo et ne possessio bonorum constat quia hoc convenit sibi naturaliter et quod iste homo possideat hunc agrum et hanc domum est ipsius complicativum et distinctivum plus civile propter quod dicitur primo consultum imperatoris digestorum quod ius civile nec omnino convenit cum iure naturali et gentium nec omnino descendit sed cum aliquid iuri communi detrahimus vel addimus ius civile efficimus ¶ Quartum est dicendum quod socrates et plato ut recitat philosophus in secundo politicorum et gracianus ponit .8. di. fuerunt istius opinionis quantum ad civitatem quod cives non gauderent propriis possessionibus sed essent omnibus omnia communia non solum divicie et possessiones verum uxores et filii quia tunc ut dicebant esset pax firma et tranquillitas in civitate si quilibet diligeret omnes mulieres tamquam uxores proprias et omnes pueros tamquam filios proprios et omnes possessiones tamquam suas hanc ergo opinionem quamvis videatur contra consuetudinem hominum tamen eodem modo vivendi possumus ipsum salvare sed quantum ad alium modum vivendi simul cum philosopho debemus ipsam reprobare quantum ad modum vivendi in tranquillitate et in vita spirituali non est dubium quod plato et socrates optime dixerunt propter fuerunt de communitate possessionum et rerum temporalium quia ex plura temporalia communia demonstratur appetitum habendi ita affectionem tamen non esse co

ruptum secundum bene dispositum et ordinatum. Secundo
quia bonum quanto communius tanto dignius et melius
est quia quanto plus elongatur a possessione
temporalium tanto plus appropinquat ad posses-
sionem spiritualium quia implet perfectionem cari-
tatis que ipsa facit communia et in modo dicitur
non querit que sunt sua. Unde apostolis et sanc-
tis viris in primitiva ecclesia erant omnia
communia et adhuc apud regulares viven-
tes pauperes ut omnia sint communia et in
diversis propterea quod refrigescente caritate
et regnante cupiditate pessime fuerit.
Contra hoc autem admodum videtur in civilitate
et in vita morali talis opinio est dam-
nanda propter tria mala que sequuntur
que adducit philosophus contra Socratem et Pla-
tonem si possessiones et temporalia essent communia.
Primo mala sequuntur otia nam quia homines
communiter viventes in civitate propter corrup-
tionem appetitus non sunt prompti ad bona
communia sed habent semper appetitum suum ad propri-
um bonum. Unde quoniam sciunt omnia esse
communia efficiuntur negligentes et otiosi
nec curaret ita communia operari primo quia magis
labor et sollicitudo requiritur in bonis temporalibus
curandis et acquirendis et custodiendis hoc
stat quod possessiones et bona que acquirit
sua propria sunt adhuc in civitate multi
diligentes quia dant se otio et labore negli-
gunt. Secundo sequuntur litigia videmus enim
quod semper insipientes et participantes
aliquid commune est litigiosum et et
dissensio unde non solum inter civitates
habentes communes fines videmus sepissime
et guerram etiam inter fratres et propinquos habentes
communem hereditatem ut in pluribus sunt
litigia. Unde si omnia essent communia raro vel
nunquam inter participantes talia esset pax vel
concordia. Tertio sequitur confusio et inordi-
natio nam sicut duos cum unum aliquid procu-
rant pluribus ministris confusio et discordia
est generatur maius quia quilibet credit alium facere
quod est ad bonum impartiri et ita unus sub
spe alterius totum in confusione et inor-

dinate relinquit ita quod quoniam omnia
essent communia in ordinate et in confusione
quadam omnia que spectarent ad bonum
relinqueret in tali civitate politica et
civili considerata humana ita qualis est
non qualis sunt et qualis debet esse
melius est ut quilibet gaudeat propriis bo-
nis et propriis possessionibus. ¶ Sed circa eandem
quod secundum philosophum in primo politicorum volentibus ci-
viliter et politice conversari opus est pe-
cunie acquisitio quia solum per illam divitias
homines civiliter conservant. Notandum autem
ibi in primo quod homines possunt pecunias
acquirere et proprias divitias congregare
et servos divites facere. Prima est per pos-
sessionem cum non est proprius ita agricultoris
et circa nutritionem animalium ut quando et quo
tempore agri sunt laborandi et seminandi et
vinee plantande et qualiter nutriuntur
capre et quomodo equi et boves et oves et
et volatilia faciliter quibus possessionibus potest
pecunias acquirere et divitias congregare.
Secunda est mercatoria cum non aliquis sciat defer-
re mercationes permutare vel transmutare de una
patria ad aliam et sic pensare ubi plus
et ubi minus sunt care ut quod sciat afflicte
ut consule huiusmodi mercatores dicentibus fa-
cile est per eam multas acquirere pecunias
et congregare divitias. Tercia est ar-
tificia conductoria licet non secundum philosophum cuiuslibet
artis sit proprius finis medici enim sanitas
et militis victoria et fabri cultellus
et carpentarii domus finis tamen communis
magis omnibus convenit est pecunia quam eos
opere facto cunctis artibus pecuniam
intendunt. Quarta non est proprie sed non
homo volens pecunias acquirere providere
omnia particularia negotia per que aliquis
pecuniam sit lucratus et secundum illam debet recedere
et recitat philosophus duo circa que volens
ditari debet providere. Primo circa monopo-
lia id est circa venditionem unius ut ipse solus
sit venditor sicut ipse ponit exemplum de quodam
siculo qui reposito apud se in immensitate

totu ferru emit de ciuitate in catoib;
aut vemetib; admodu mag tpe uede
bat fz non multu faceb possessu ptu
ß solu de .l. talent assupsit. E. quod
audiens dionisi⁹ qui erat dns ciuit
syracusane pmisit pilla inte illam
pecuniam qua lucru erat ptere ß eum
amplius ibi stare no pmisit. io q thes
solu sibi nolebat pecunias conggare
q dz puide certa rez habundancia icta
tat n. ibi phus de Milesio qui fuit un⁹
de septem qui phari ceperunt q cu sibi
semel esz impatum quid ualet sibi sua
phia cu semp esz in paupertate uolés
onde q facile esz phos ditari si circa
talia uellet intende pudit p astrologia
futura ce maxima habundanciam olei
dando ergo arrabones totu oleu emit
ciuit vemete g tpe et subito quentib;
cariato pcio fuit placuit qz solus uē
debat et habundant uedebat conggaiut
diuicias quantas uoluit. no ut pecunias
diliget ß ut ondet q facile erat phos
ditari si uellet sic phus ibi dr. C. 3d.
quintum est dicen⁹ q diuicias congregac
instinctali ut homo uita eis tamq
instinct quib; puemat ad fine. no
est pctm ß diuicias conggac insa
ciabili ita q homo no saciet inggga
do et thezaurisando sn pctm mortali ce
no pt cui⁹ io est qz hec z dra de ape
titu finis et eoz que sut ad finem
qz btitudo tamq finis insaciabilit
est apetenda ß ista tpalia que iuuat
nos ad cosecucon finis scdm modu
taxatu sut appetenda quntu faciut
ad sustentacon et mcon uite uite
animalis et sensibilis videm⁹ q na
que ocono guat ciuem duo ponit in
duo albun vz et rubeu ex albo gna
ex rubeo uo q dm includit ypono
mici et planu est q n̄ infinitu al
bum na apponit cu ciuis gnet
nec infinitu rubeu vn nutriatur

ß tantu qntu sufficiat vn insaciabi
lit et infinitu appetentes diuicias
conggantes agunt pmo con nam
scdo con ordinem finis qz solus de⁹
est insaciabilit et infinitu appetend⁹
non aut diuicie ul alie tpalia scdo
qz talib; tamq transgressoib; dme legis
sat scptura ysa. v^o pena eternam impta
ve qui nobis qui coniugitis domu ad
domu et agru agro copulatis usqz
ad ẽmi⁹ loci inquid soli uos habitis
in medio tre 2d scda est dr. q scdm
aug⁹. oclm pmi intencone debem⁹
carpe et si lucna corpis tui est oclus
tu ut dic textus ciuon. q oclus
sit lucna intento oclus est aut dra
int oclm et lucnam qz oclus uidet
lucna no uo uidz ß illuiat oclm
ut clare uideat dicem⁹ g^o q intento
ina duo impetat pmo intencon esse
et qz no possz tende infinem nisi si
ius sibi esz ostensus et visus io inte
co psupponit vision cognicon intel
tus h' est n intellus mea q est ocls
tus ß damascenum. E ut intellus
incipe tamq oclus dirigat et clare uideat qd
videat quod uidendu est intento dic
volutatis electon qz uolutatis actio tamq
lucna illuiat et clarificat intellum
ut recte uideat et isto mo si ina in
tenco que est oclus fuit simpx. ita
q sit clarificata et illuiata p uoluta
tem que est lucna totu corpus et to
ta congeries opm nroz erit lucidu si
no fuit recti et obliqua qz lucna no
clarificat n illuiat intellu et oclm eius
ut recte indicet fine qz illud quod
dz psigere sibi fine non apponit tunc
totu corpus et tota congeries opm
nroz erit tenebrosu qn g de tpalia
ppt deu qz tunc est intento pura oclis
tu est simpx ß qn h' facit ppt laude
huanam ul ppt alia tem qz tunc e
nequam et pua effici tenebrosa et sic

homo tpalia bona et mala mtecoe pt cotepne et quib3 talis mtedo ma la pt esse morle pctm quqz veiale

Nemo pt duobz dnis *Luce xvij* fuire aut n. vnu odio hebt et altm dilig3 aut vnu sustinebit et altm cotepnet non potestis do fuire et mamone Ideo aut dico uobis ne solliciti sitis aie vre qd ma ducetis neqz corpi vro qd induamini none aia plus est qz esca et corpus plus qz uestimentu Respicite uolacilia celi qm non serunt neqz metunt neqz congregant in horrea et pr uester celestis pascit ea none uos plus estis magis illis Quis aut vrm co gitans pt addere ad staturam suam cubitum vnu Et de vestimento quid solliciti estis Considerate lilia agri quo crescunt no laborant neqz nent dico aut uobis qm nec salomo i oi gla sua coopertus est sicut vnu ex istis Si n. fenu agri quod hodie est et cras i clibanu mittitur deus sic vestit. quanto magis uos modice fidei. Supple ista doct3 saluator n. for macionem mor3 i vita spuali optu ad dandum dilectionem et vnione b3 n. hac negaco qz non dupx sil fitta qz semper ita vnu finem et si est ita plura he semp apt vnu ut si mat diligit filiu et mitem non diligit apte plura qz mitem non diligit nisi ppt filiu ita si quis diligit dm et ista tpalia bona non infinem et spem meas costitue do b3 in ordine eodem et apt dm non diligit plura b3 vnu tota g° dicto sal uator sui est inhar lcone vnire mete nram tota in deu ut no diuidam9 mete nram et cor nrm ad plura ita ut in illis pluribz fine et spem nram tota ponam9 qz ut ait nemo pt duobus dnis fuire. vnu est b3 contra i vnguunt vnu est b3 contra stepunt et i arguit

ut dicit cris qz concordia mltos dnos facit vnu/ vn subdit non potestis deo fuire et mamone .i. mamona n. sedm glosam intelligitur diabolus ille qm pest diui ciis et rebus tpalibz temptando et alli ciendo homines ad talia. deo g° et diab fuire no possum9/ qz sunt contra proprietates sil b3 Iohem mamona siriace sonat in latinu diuicie ipse insc/ quibz et deo sil fuire no possum9/ quis sil aim dei b3 deo possum9 diuicias hre/ unde dicit signat no ait no pt deo fuire et di uicias hre b3 diuiciis fuire qz q fuus est diuiciaz diuicias custodit ut fuus qm aut fruitur ingu excussit iam e dus et no fuus diuiciaz/ qz eas tamqz dus dispensat. Dnis g° duobz diuersa iubentibz fuire no possum9 qz ut vnu opz dilige et altm odire vl vnu susti nere et altm cotepnere/ et qz des possi dere no possum9 deo fuire et ista diui ciis tpalibz supflua querendo et appe tendo qz istomo conrrame adinicem b3 bn possu fuire deo cu sollicitudine pro curando necia optu ad victu et vestitu ideo hic etia saluator phibz di. Ideo di co uobis qm meti non possum ne solli citi sitis aie vre .i. vre uite aiali et spiri tuali quid manducetis neqz corpori vestro quid induamini et q tlis sollicitudo/ su pua no sit pbat mltis roibz vel exemplis primo sic ille qm dat maius donu dat minus b3 deus dat nobis aiam et corpus g° mlto magis dabit cibu et indumentu 2° sic/ maioris precij et ualoris sunt homines qua uolatilia celi cu oma sint ppt ho mines b3 pr celestis pascit uolatilia ce li que no serunt neqz metunt neqz con gregant in horrea g° mlto magis puidet hoibz necia. Tercio sic eius est cor suare cuius est inicio et indumento con fuare cuius est addere ad debitam staturam et qntitate pducere b3 deus est ille qui ad debitam staturam et qntitatem

induc cor hom qua quis non pt ad
staturam sua cubitu vnu ymo vnu digi
tum q.d. nullus g° simillimo corporis hom
dat ipo indumentu et vestimentu Certo
sic amor cura est deo de ceteris ieto hom
q de indumento liberari que tamen semi
esse hoc et cras in clibanum mitti q3 deus
sic vestit lilia agri frondibus coloribus
odoribus q nec Salomon in tota gloria sua de
uiciar sapiam et potenciam coopertus
est sic vnum ex illis q maiore cura deus
h3 qualiter homines vestiant ut in tunc vel
potius nocumentu recipiunt Et h pnt
esse quinque dubitationes Prima utrum sit pos
sibile duobus dominis servire Secunda utrum solum
deus vnicus non patiatur coli aliquid tanquam
deum vel dominum Tertia utrum deus possit absque
odio haberi Quarta utrum homo teneatur laborare
et suo labore victum et vestitum querere Quinta
utrum aliquis absque transgressione precepti pot
a tali labore excusari Ad primam est dicendum
q omnis solutur hec dubitatio supra sunt
passim dicitur impossibile est aliquem servire simul
vero no ficto duobus dominis contrariantibus
sibi sicut sunt deus et diabolus nam deus suos
bona virtuosa opera docet diabolus vero mala et vicia
deo et spns ad spiritualia et celestia et terres
tria nam celestia si diment in homine tra
hunt eum ad superiora terrestria vero si do
minentur trahunt eum ad inferiora talibus
dominis sic contrariis impossibile est hominem servire
servicio vero et simplici et dico servicio vero
q bene pt homo vnum potius fingere et aliud
in corde hre sed non hoc potius servire q
alium duo oia ad vsum in corde di
ligit Et vero et integro servicio impossibile est
servire duobus dominis contrariis cuius racionem as
signat ipse saluator qz vel homo servit
ex amore vel ex timore Si ex amore si
homo perfecte diligit vnum dominum puta di
uicias aut creaturam aliquam que ducit
in corde suo tamen deus inuitus est q odi
at deum qz amor perfectus non pt esse nisi
ad vnum Secundo ex timore oportet q in illo
vnum dominum paciatur et sustineat et sibi
adhereat et obtemperet et aliu contemp

nat et nulla eius precepta servet Ad se
cundam est dicendum q hec questio mouetur augustinus
in libro de consensu euangelistarum dicens q romani sole
bant deos gentium quos subiugabant
colendos impetrare et eorum sacra impio
suscipere hoc tamen de deo gentis hebree
cum eam obpugnauerint vel vicerint
facere noluerunt Romani vt hec dicit augustinus cum
populum hebreorum subiugarunt eorum
imperio deum eorum colere noluerunt cum tamen
deos gentium omnium colerent et eis sacra
offerebant quos ipsos subiugabant imperio
eorum qz partimo deorum gentium quas
superabant vel vincebant credebant eorum
imperium crevisse Istius autem romanis ibi
augustinus assignat Item tamen q romani doctis
philosophorum tenebant firma cum eum
sapientissimi hominis omni oraclo prophetarum
audiuissent scivit aut hec summa deo
erat ymago deum sic coli oportere quo
colendum ipse preceperat Cum ergo faciunt precepta
contra hebreorum q deus eorum solus co
li volebat destructis simulacris aliis omnium
gentium et solus mandat sibi asser
sacrificia videntes q si illum deum co
lerent et eius sacra reciperent eos de
struere ydola et simulacra deorum aliorum
in quorum simulacris et ydolis prima
demonum fallacia frequenter audiebat
eorum imperium illorum deorum protinus
putate noluerunt deum ebreorum colere nec
eius sacra recipere eo q non sibi cum aliis
dis servire no poterant Hec igitur de causa
secundum augustinum romani responderunt unius veri
dei cultum ne multos deos offenderent
magis arbitrantes sibi observandam simul
se illorum deorum veterem quam veri dei pro
futuram benivolenciam Solus igitur deus non
no patitur aliquid aliud coli vel diligi ut
deum nec quod sibi et alicui alteri sibi re
pugnanti tamquam duobus dominis vel diis
serviatur Ad tertiam est dicendum quod deus
inse apte insuis no possit ab aliquo
odiri q enim aliquis inse visum et cog
nitum odiat in illo oportet q offerat se cog

noscenti et videnti rone aliquid ma
li appent vel ponit qz bonu sit vel ap
parens bonu pse est diligibile Atq
malu vel appns malu est odibile Cu
igr deus inse apte visus non habeat
rom mali n appent n ponit qz dicu
intellus qui est oclus mali iudz clare
et apte dm inse et ipm odiet no pu
to ee possi fuit quod est inse bonu sub
boni repntacet se subrone s mali z p
consequs bonu no esse bonu vel illud bo
nu no hre rom omns boni actus de
posst se pntare intellu clare et apte
inso et auetet se ab actu volut ut no
diliget ipm ita q suspendet actu vo
lutat ut no tendet mcu declare h
pona malud tpus suffiat hic scire
q voluntate homis insuo actu pma
nente apte et clare videt dm inse
pintellu non vr ee possile q io posset
hri insuo ti effectu vel precepto deus
odr adapnat et peccoribus odiendo n
dapnati penas quas paciunt cu tna sit
effcus dme iust odiut dm vn dr ipos
superbia eorum q t o a semp ascendit etiam
deus insuis madat et precept apptoribus
qma dnte salvatore Qui no dilig me
ma me no suat eo g ipo q peccores
trasgrediunt dei madata et agunt contra
volutate eius et blasphemat ipm
in hiis que agunt dicut dm odie vn
cu diligimus ista tpalia divicias ho
nores cosaguineos vel q q aliud plus
qua deu vel cu madata eius facimus
dicimus ipm odire cu pcipiat h no tanq
ipa diligenda cum ea ipos suas et
caritatis dei adit dm odire dici Gen
v 18 Jo 13 Si qu diligit dm et fram suu
odit intebris est Ad qrta est dicendum q hac
rone Augus peccat in lo de ope mona
chorum eam n tpe Augus ociose vivetes
et nullum corporalem laborem facere vole
tes aliqui mochi inducetes textu eu
wanglici q xpus madat ad quendum

victu et vest inductu non ee corporaliter
laborandu cu volatilia celi adeo pascant
et lilia agri vestiant absqz eo q illa
seminent neqz vel metent vel aliqd labo
ris corpalis faciat Et si dicebat eis q
Apls madat q qui no laborat no
manducet Ad dicebat hc de spiritua li
labore Apls dixisse dicendo sicptu est
ego plantaui apollo rigaut Non aut
dicebat ee intelligendu de corpali la
bore qz tuc aplos conduxisse cuius pa
ptum no est laboradu corpali ad que
rendu vite ncia hnt aut illi destru
augus primo quide qz stati homie pec
cante inpena e preceptu sunt q in la
bore et sudore vultus eius debet vesca
pane suo a qua pena sic nec ab aliis
penalitatibus corporalibus xpus nos la
bauit nos nec absolut ymo ipe ta
les penalitates corpales pro volut
corpori eius qz inlaude illius scribit mlier
scribitur qui vltus q manus suas misit
ad fortia et digiti eius apphenderunt
fusum et pane ociosa no comedit Secundo
qz p apostolum precipimus carne nram nutrire
et fouere ipam debito nutrimento et vesti
mento esset aut eam odire si nulla cura
ea ncia corporis agemus Tertio qz esset
hoc derogare divine bonitati que corporales
opacos non subtrahit creaturis sz ma
gis mediantibus eis regit corpus sicut me
diantibus spualibus accionibus regit spm re
linque 9 divine pvidentie que hoc psc
ipm pt agere no est dm magnificare sz
ipm tentare Quod vo dicebat de vo
latilibus dicendum est sz Aug q pdicti
mochi sic observabat eo de volatilibus
i non laborando corpalit sic observare
debebant i non coquendo et no molendo
in no reponendo in granario vel cellario
qz volatilia hec no faciut sz ipi volebat
hre manus ociosas et plena repositoria
ptle i eo salvator non plus corpale
labore et prudentia circa ncia pcuranda

s solum removet diffidenciam intendit n. quod
cura usque ad istam infima se extendat multo
magis et ad racionales creaturas, cum deo maior sit
cura de hominibus quam de bobus vel volatilibus
non tamen pretermittit prudenciam et curam suam
propios labores et proprias operaciones hominum subtrahit quod cum homo pascat se et vestiat se
per suum laborem et conatum deus etiam pascit
et nutrit ipsum non n. ut ait Augustinus quod deus
dicat Invoca me in die tribulacionis et eripiam te Apostolus
non debuit fugere cum esset deprehensus in civitate
damascenorum et per fenestram submitti a fratribus in sporta quod hoc deus volebat eum facere. Quod autem supra dicebatur apostolo dicendum
est de labore spirituali corporali intelligendum
esse quod non laboret non manducet quod paulus ante premittit cum essem apud vos non
inquieti sumus neque gratis ab aliquo panem
manducavimus sed in labore multo ac sudore
operantibus manibus nostris die ac nocte sic n.
dicit Augustinus episcopo vel sutor tabernaculorum et
mactibus aut cuiuscumque sunt in iniciamus
sunt manus iste. Adquirendum est dicendum quod cum corpus
sit intendum ut serviat spiritui et spiritus deo
ut sic totus homo divino cultui mancipatus
et tam bonum publicum et commune proponendum sit
nisi preclaro bono puto quod vacantes spiritualibus
studiis et deputati utilitati rei publice et communi
bono maxime spiritualibus sicut religiosi deputati ad ministerium altaris et rectores et milites
deputati ad regimen et defensionem rei publice
multo sunt excusati si non laborant propriis manibus etiam laici et alii obsequiis istorum mancipati cum tamen multa mala doceat ociositas et
cum potissime religiosi et divinis sanctuariis et deo
dedicati vacantes libris et discursibus inutilibus et ab omni inutili ocio debeant esse semoti multum est securius et laudabilius quod semper hora
quibus non sunt occupati divinis laudibus
reddendis vel lectionibus scripturarum aliquid operis
faciant scribendo libros vel aliquid corporalis
operis laici Unde dicit Ieronimus in epistula ad Rusticum
monachum quod egipciorum monasteria hunc morem tenebant ut nullum reciperent absque labore et non
sicut eum aliquid operis posse operari et intelligere illis qui etiam in exitus absque corporali labore vitia vite animalis habuisse non potuisset quia ut dicit Augustinus in libro de opere
monachorum si aliquam in seculo habebant illa
quibus sine opere manuum suarum vita eorum
sustentarent si postquam in monasterium ingressi
sunt et illa bona indigentibus sunt distributa
et credenda est eorum infirmitas et serenda
ut sine labore transeant n. attendendum
in quo loco illa habebant impendentium
omnium vanorum sit una res publica quam ex
ista rusticana et artificio labore ad professionem pervenit dei venit labore aliquo
corporali quo minus operentur se excusare non
possunt quod in illo ut ait decens est ne in illa
vita ubi senatores sunt laboriosi ibi opifices et artifices fiant ociosi Lectio viij

Nolite ergo soliciti esse dicentes quid
manducabimus aut quid bibemus
aut quo operiemur hec n. omnia gentes inquirunt. Scit n. pater vester quia hiis omnibus indigetis
querite ergo primum regnum dei et iusticiam eius
et hec omnia adicientur vobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus n. dies solicitus
erit sibi ipsi. Sufficit n. diei malicia sua. Verbis
supra dicebatur hic ultimo salvator docet informacionem morum per divine providencie specialem
gubernacionem Advertendum est sciendum
multi sunt hic enim credentes in humanis rebus
esse fortunam non providenciam n. existimabant
dei iudicio sua vita gubernari sed incerto dubio
eventu et quod nullum erat errorem potuit
parere ut fortunis virtutem istam dederunt prudencia cordibus hominum salvator fugere repetit eam dicens Nolite igitur soliciti esse dicentes
quid manducabimus aut quid bibemus aut
quo operiemur hec n. omnia gentes inquirunt
nam scit pater vester quod hiis omnibus indigetis
aut dicit scit pater vester non autem dicit
ut nos ad maiorem spem inducat
secundum enim quod deus pater vester est non poterit
despicere nos filios suos cum n. homines
patres sustineant de filiis iniuria eos non
nutrire cogitare igitur debemus si enim nos
dei iudicio gubernari et statim animam nostram
in dei committere et prius regnum eius querere
Unde subdit primum querite regnum dei et iusticiam
eius quia deus bona diligit et mala odit
et hec omnia ad nos non n. si enim redditur
sumus enim si pauperes simus aut divites
sed si sumus iusti vel iniusti boni vel mali quia

ergo dei in^ta et non decet nobis panis
et sicut dicit prius quia secundum Aug' non de
bemus comedere ut manducemus sed debemus
manducare ut possimus comedere et quia
prohibuit superflua sollicitudine propter
spiritualibus prohibuit superflua sollicitudine fu
torum d. nolite solliciti esse in crastinum
quia crastinus dies sollicitus erit sibi ipsi ac
si diceret secundum Ioh^m secundum ptit sollicitudine
suam et cuilibet diei sufficiat sua malicia
ut accipiamus non hic malicia comma
ultima sed sumamus malicia pro labore et af
flictione et angustia seculi que tanta est
quod cuilibet diei sufficit sua ideo nulli diei
danda est sollicitudo aliena. Sed hic potest
esse quinque dubitationes. prima utrum providen
tia dei magis ad gubernationem hominis quam
aliorum animalium se extendit. 2^a utrum in eo
tamen sicut sollicitudo circa victum et vestitum
sit prohibita. 3^a utrum circa victum non vicia sit nisi
tum servandum vel providendum. 4^a utrum aliqui
tamen provisionem victualium iudicio astrorum sit
licite utendum. 5^a utrum quemlibet primum reg^m
dei semper ista victualia adiciantur vel ap
ponantur. Ad primam est dicendum quod secundum damas
in libro eodem putandum esse rerum creatorem
et gubernatorem sicut ergo deus omnia crea
quantum ad totum suum esse ita omnia gubernat
verum sic hominem creavit ad ymaginem sua
ut enim cognosceret et eo frueretur aliquo
creatis erat omnia autem creavit in obsequiu
et ei constituit sine omni
hominis et enim constituit finem omnium
ita quamvis deus omnia gubernat quodam
tamen speciali modo gubernat hominem cui omnia
mittat et gubernet in finitum subitomque
eius. Unde dicit philosophus quod homines ad bestias
as domesticas et silvestres est licitum
et iustum bellum quia eo ipso quod deus omnia
subposuit dominio hominis et post hoc iuste omnia
animalia capere occidere et uti et ordinare ipsa
ad suum commodum et suam utilitatem et in
tantum potest esse peccatum animalia occidere vel
capere inceptum eorum occisio vel captio ille
rem in nocumentum eorum dominorum. Unde recitat
Gregorius in dialogo quod cum quidam discipulus
beati Benedicti fregisset quemdam ursum et sibi

ad custodiendum tres oves commisisset sic obe
diens curam omnium suscepit ut eas debitis
horis ad pastum duceret ac si esset homo et
aquas comedere consueverat diligenter eos
obedientia sancti viri custodiebat quem inva
dens socii quidam alterius sancti Benedicti disci
puli audientes et videntes quod plus crescebat
debat in fama sanctitatis ille quam eorum ingratitu
sinum illum interfecerunt propter cuius interfectionem ele
phantino morbo omnes percussi sunt. Ad
2^m est dicendum quod sollicitudine non est hinc dum
magnificatione temporalium vel victualium sic quod
homo non debeat corporaliter laborare ad acqui
rendum sibi victum et vestitus immo est
quia negligere corporalem operationem adeo sua
culpa est negligere corporalis utilitatem qua
tamen quilibet ex caritate continuare tenetur. Unde dicit
Ieronimus quod sollicitudinibus spiritualibus panis
non acquiritur sed laboribus corporalibus quia nisi
fore uilis panem nobis paramus et vestimenta
acquirimus ideo labor exercendus est et sollici
tudo tollenda. Secundum ergo Ieronimum prohibet sal
vator sollicitudine sed labore et sudore
acquirendum victualia et vestimenta vite propter
ergo secundum Rabanum Salvator non prohibet so
licitudinem quia non dixit nolite solliciti esse de
cibo et potu vel indumento sed ait nolite so
liciti esse quid manducetis aut quid bibatis per
solum illi arguuntur qui spreto communi cibo et
potu et communi indumento lautiora vel aus
tiora his cum quibus ducunt alimenta vel
indumenta requirunt. Secundum ergo Rabanum non
prohibet sollicitudo communis victuum ciborum
et indumentorum sed prohibetur sollicitudo su
perflua singularis et curiosa. Secundum Crisostomum non
sollicitudo eorum que ad nos non pertinet
prohibetur sed sollicitudo eorum que pertinet ad
nos parvipenditur. Dicit enim quod ad nos pertinet agere
laborare operari sed que finem et quem eventum
tamen opera consequi debeant subdominia pru
ventia providentia vel in quem quia fortuiti eventus ad
diversas actiones supponere potest cum licet non
potest nec debeat precludi a nobis non tamen subest
figmenti prudentia divinam. Non ergo secundum Crisostomum
prohibet salvator nos sollicitari circa labores

et operationes magnirendo nobis necessaria
procuram in navigando vel seminando vel ali
as artes cogitando quibus possimus panem
nostrum cotidianum acquirere. sic prohibet nostram so
licitudinem et studium de fortuitis eventibus
qui possunt supervenire ad iuvandum opera illa nam certe
non sunt in nostra potestate sed providentie in divina di
spositione debemus relinquere. Secundo secundum Augustinus in
tantum ista corporalia nos Christus solicitari prohibu
it quia inquantum impediunt consequi et contemplari
spiritualia bona ut tunc sit quando in eis finem
nostrum constituimus et quod supra dixit non posse
nos duobus dominis servire non sit solicitatus
quid sit comedendum vel vestiendum quod videt-
ur dicens salvator ipse prohibuit ¶ Ad
tertiam est dicendum quod hanc questionem monet
Augustinus in libro de sermone domini dicens quod in isto loco
cavendum quando dicit in crastinum non esse aliquid
servandum vehementer cavendum est ne forte
tum videmus aliquem servum dei providere ne ista
necessaria desint vel sibi vel aliis quorum cura
commissa est iudicemus eum contra preceptum
domini de crastino esse solicitum quia ipse dominus
cui angeli ministrant propter exemplum ne quis
postmodum scandalum pateretur cum videret aliquem
suorum necessaria providere loculos habere voluit unde
pecunia usibus necessaria quod quasi opus fuisset per
beta quorum loculorum videas qui tradidit eum
custos fuit et sicut apostolum non pauli legimus
mandasse corinthiis ut in sustentacionem
pauperum collecta fieret prima sabbati
quatenum adeos venissent insimul tunc col
lacte non fierent quod sunt in crastinum pru
dentiam similiter legimus in actibus apostolorum capitulo
xi. Nam eum quidam vir nomine agabus
propheta predixisset futuram famem in universo
orbe distribuerunt inter se quod habundabant
ut possent future fami occurrere et signi
ficaverunt fratribus habitantibus in iudea ne hoc
idem facerent. Nam si de illis que sunt necessaria
tum necessaria ad victum et vestitum non esset so
licitandum ad quod apostolus dixisset vel fura
batur iam non furetur magis autem laboret ma
nibus operando ut habeat unde tribuat necessita
tem patienti. Ad quid similiter dixisset ille
sanctus ioseph pharaoni futurum famem
per septem annos fertilitati prudentem requ
ire sapientem qui contra partem fructuum
per vii annos fertilitatis qui nunc venturi sunt
congreget in horrea et servetur in urbibus et
preparetur future fami que oppressura est egyp
tum et non consumetur terra inopia quomodo ergo
salvabimus dictum domini dicentis in crastinum
non esse solicitandum. Sed Augustinus crastinus
dies dicitur qui succedit presenti tempori quando
bonum operatur et qui comedit et bibit ur
gente necessitate et providet sibi de labo et po
tu ut deo possit militare et servire non
solicitatur in crastinum quia bonum eternum et perpe
tuum intendit. unde dicit Augustinus quod malicia
cum penalitate quia patimur in fame et siti
salvator accipit in crastinum die homo non
debet stare qui comedat hodie quia tunc
sufficit sua malicia et sua penalitas
Secundum non ergo crastinum dicit salvator
accipit esse superfluum. unde ergo nos esse solici
tos de necessariis non autem de crastino vel
de superfluo multi namque magna solicitudine
habent qualiter que habent superflua sint ex
pensuri et quibus dimissuri quia solicitudinem
dominus nomine crastino intelligit quam christus
salvator prohibet quia cum congregamus super
flua ipsa se arrabunt et te eis non fruente
in decessu curante invenient eis fultos
qui ea perimet quasi ergo curris de illis contra
preceptum eis aliis dimissurus ¶ Ad quartam
est dicendum quod sacra scriptura duas veritates dicit
contra astrorum influentiam prima est quod volun
tas hominis virtuti celestium corporum non
sit subiecta quia sic periret liberum arbitrium
secunda est quod ad imitanda inferiora corpora
astrorum virtus se extendit dicit Augustinus
in de civitate dei non usque adeo absurde dicitur
ad solas corporum differentias afflatus quosdam
sidereos pertinere ubi ergo aliquis utatur iudicio
astrorum ad providendum corporales effectus
puta serenitate vel tempestate vel sterilitatem
fructuum sanitate vel infirmitate corporum
quia omnia ista ex corporalibus et naturalibus causis
dependent non puto esse peccatum cum videamus
agricolas servare certum tempus secundum cursum
solis in seminando et plantando et na
utas in arte navigationis implendum nunc

vel in lune defectu et medicos uide-
re quosdam dies circa egritudines ne-
tantes quos ut dicunt determinant secundum
cursum solis et lune quare esset dicere omnes
electiones in operibus et consilijs partim conue-
nire uel remota omni pactione et inuoca-
tione demonum solum per obseruationes secun-
dum circa corporales effectus corporum celestium
iudicio uero puto esse licitum et non peccatum
¶ Manifestum est dictum quod secundum Augustinum in libro de ser-
mone domini semper regnum dei in omnibus operibus debe-
mus intendere sine ista corporalia et temporalia
nobis addantur sine subtrahantur. nam
plurimum contingit quod querentibus dei reg-
num temporalia desunt propter eorum exercitationem
et probationem quia per indigentiam et carentiam
talium appositum bonum non solum debilitatur uel
uiciatur quod ammittatur magis confirmatur et
roboratur. non enim possumus dicere quod paulus
regnum non querebat qui dicebat se esse in
fame et siti et frigore et nuditate. Sicut
bonus medicus nouit qui infirmo eius
curam gerit alimenta subtrahit et cum ei concedit
sic nouit medicus noster cum nos semel to-
tos commisimus et a quo habemus promissionem
uite presentis et future quando nobis hec temporalia
alimenta apponit et quando subtrahit. nec sub-
trahit ut ait apostolus intendit non prouidere
sicut cum homo subtrahit pabulum iumento
suo prouidere sibi non intendit. sed cum qui ap-
ponit et quasi subtrahit dicit uel ista infu-
turis reseruat sic qui subtrahit ab aliquo inmun-
do merito an uelit sibi infuturis seruare
uel sit alia causa quare non impendit
ei quo quidem animo fiat quando ista temporalia seruat
incertum est tamen possit secundum simplicia et du-
plicia exponi. Capitulum VII. Capitulum VII

Nolite iudicare et non iudicabimini.
In quo enim iudicio iudicaueritis iudi-
cabimini. Et in qua mensura mensi
fueritis remecietur uobis. Quid autem uides fe-
stucam in oculo fratris tui et trabem in oculo
tuo non uides. Aut quomodo dicis fratri tuo fra-
ter sine eiciam festucam de oculo tuo et ecce tra-
bes est in oculo tuo. ypocrita eice primum
trabem de oculo tuo et tunc uidebis eicere

festucam de oculo fratris tui. Hic superius dice-
batur saluator in parte ista ostendit perfectionem
doctrine sue consistere in malorum prohibitione
et possumus de toto capitulo isto facere sex partes uel
sex lectiones. Quarum prima saluator prohibet
ne temeraria iudicia sint facienda. 2a ne
sancta et preciosa ecclesie sint inutilibus hereticis
et infidelibus exponenda. 3a ne precepta legis
nec sint contempnenda. 4a ne falsa dogmata
hereticorum sint recipienda. 5a ne dona gratie
data a fidelibus sint multum reputanda. 6o
concludit ut uerba superdicta sint super firmam
petram edificanda. 2a ibi Nolite sanctum. 3a ibi
omnia ergo. 4a ibi attendite a falsis. 5a ibi non
omnis. 6a ibi omnis ergo qui audit. ¶ Admittere
autem circa primam partem est sciendum quod secundum Augustinum
in sermone de iudicio continuatur ad illud de ieiunio
hic dicitur de iudicio temerario. Sed quia potest fieri bono et
simplici et malo et duplici animo
simplicia autem et mala et duplicia animo
ideo saluator statim adiungit ut talia que sunt
dubia sibi temerario iudicio non iudicemus
dicens nolite iudicare et non iudicabimini ubi
secundum Augustinum nichil aliud precipitur nisi ut ea que
dubia sunt semper in meliorem partem interpretemur.
et rationem subdit quia in quo iudicio iudicaueritis
scilicet iusto uel iniuste uel temerario uel humili iudica-
bimini. dicitur secundum quod qualitati culpe uel inno-
centie respondebit pena uel premium et in qua
mensura mensi fueritis remecietur uobis quia
iuxta modum culpe et mensura pene et quia
temerarie iudicantes faciles sunt ad repre-
hendendum ideo addit quid uides festucam
in oculo fratris tui id est leue peccatum et trabem
in oculo tuo non consideras frequenter enim contingit
quod homo attendit leue peccatum alterius et quam
grauiori peccato ipse inuolutus sit non considerat
ut ubi forte aliquis iram peccauit tu id
odio reprehendis iram et non odium. quantum
enim secundum Augustinum distat ira ab odio tantum distat
festuca a trabe omnis enim quam reprehendendo
magis curat uituperare quam emendare super-
bia uel inuidia peccatum ut Augustinus dicit quo quidem id est qua
audacia potes dicere fratri tuo sine id est paciaris
tollare ut de oculo eiciam festucam id est leue
peccatum et ecce aperte et manifeste trabes est
in oculo tuo id est peccatum graue quod omnibus patet ypo-
crita ergo eice trabem de oculo tuo et tunc

uideb[is] eice festucam de oc[u]lo fr[atr]is tui
Aug[ustinus] aut si e[ius] Aug[ustinus] tale minima p[e]c
cata rep[re]he[n]dentem et sua magna non
videntem u[e]l non considerantem Salua
tor ypocritam appellat nam rep[re]he[n]de[re]
u[e]l accusare uicia officium est bonor[um] ui
ror[um] et beniuolor[um] q[uod] si mali faciunt ali
or[um] partes agunt et p[er]sonas alior[um] figunt
quos ip[s]e ypocrite nominantur. Ex hac p[ro]ce
ssione sequ[un]tur utr[um] omne iudicium p[ro]hibi
tum cau[n]o[n] sit interdictum u[e]l p[ro]hibitum
Q[uer]itur utr[um] eode[m] iudicio quo quis iudica[u]it
alium debeat iudicari. Q[uer]itur utr[um] iudex
in iudicando possit reu[m] coge[re] ad con
fitendum illud ad quod sciu[n]t mortis sen
u[e]l alior[um]. Q[uer]itur utr[um] p[er]son[a] in mortali p[e]c[ca]to pos
set alium iudicare u[e]l corripe[re]. Ad p[ri]mu[m]
est dicendum q[uod] hanc dubitacionem mouet Au
gustinus in li[bro] de s[er]mone d[omi]ni dicens quedam esse
sic mala q[uod] nullo possint s[cilicet] bono a[n]i[m]o
u[e]l bona intencione fieri ut blasphemia furta
adulteria homicidia et alia licitum est
iudicare iudicio rep[re]hensionis ad omnes
de quib[us] dicit ap[ostolu]s plus q[uam] de eor[um] de hiis q[ui]
intus sunt non iudicet u[e]l iudicio pu
nicionis ad illos qui habent auctoritate[m]
de quib[us] scr[i]b[itur] deut[eronomio] i° quod iustum est iu
dicate siue ciuis siue peregrinus sit ille
nulla est distancia p[er]sonar[um]. Quedam
no[n] aut esse sic bona q[uod] quando est de se
bono a[n]i[m]o et simplici fieri possunt. Sicut
si aliq[ui]s dicat p[ro]pt[er] stomachi debilitate[m]
se no[n] posse ieiunare et tu credas eu[m]
h[oc] facere p[ro]pt[er] gulositate[m]. De talib[us] d[icit]
hoc in[ter]dictum est quo a[n]i[m]o fiant iudicare
temerarium est s[ecundu]m Aug[ustinum]. Nam de talib[us]
dicit ap[ostolu]s. qui manducat no[n] manducantem
no[n] iudicet. Et subdit Aug[ustinus] q[uod] duob[us]
mo[d]is iudicamus temerarie. Primo si iudi
camus illa que nescimus quo a[n]i[m]o fiant.
Secundo q[ua]n[do] scimus et sic iudicamus ac si de
futura eius correpcione desperemus sic da
to q[uod] ap[er]te uideamus gulositate[m] et eb[ri]
etatem alicuius si sic eu[m] rep[re]he[n]dimus

q[uod] non possit corrigi u[e]l in bonum mu
tari adhuc temerarie iudicamus. Concludit
dit g[enerali]ter Aug[ustinus] uitate[m] q[uan]tum p[ro]hibuit nos
q[uod] saluator n[oste]r p[er] illa u[er]ba ceterum aut pos
te iudicare et condempnare. nichil
aliud nob[is] p[re]cipit nisi q[uod] illa facta q[ue]
nescimus quo a[n]i[m]o fiant semp[er] meli
orem partem in[ter]p[re]temur et que dubia
sunt eode[m] mo[do]. Ad s[e]c[un]d[u]m est dice[n]d[um]
q[uod] Aug[ustinus] ad d[ic]to gratis de s[er]mone d[omi]ni
hanc mouet dubitacionem in lib[ro] de s[er]mone
d[omi]ni sic dicens. q[uod] si sic intelligatur q[uod]
de iudicio et mensura ut eode[m]
iudicio quo iudicamus alios debemus
iudicari et eadem mensura qua mensi
fuimus debeat nob[is] remetiri videbit[ur]
statim s[e]c[un]d[u]m hoc q[uod] dicit q[uod] si nos iudica[mu]s
temerario iudicio tunc iudicio temerario
nos iudicab[un]t et si falso iudicio quis
iudicauit alium falso dei iudicio iudica
bit[ur] s[imi]l[ite]r si iniusta mensura quis utat[ur]
ad reddendum u[e]l uendendum aliq[ui]d p[ro]
suo iniusta q[ue] mensura utet[ur] deus in mad
u[e]l remunerandum seu puniendum cu[m] est
q[uod] sic intelligendum s[ecundu]m Aug[ustinum] i[n]iq[ui]o iudi
cio iudicat[ur] in eo iudicabimini. Dic si dic
iniqua uolu[n]tate b[e]n[e]f[e]cerit in ea puni
bimini. Nam si quis in oculis iuretur
ad reffigendum aliq[ui]d illicita sibi p[ro]hibi
ta recte dic[i]t[ur] in quib[us] oculis p[re]stiti uel
puniet et sic cecat[ur] et oculis p[ri]uatur
p[ri]uare q[uod] s[ecundu]m Aug[ustinum] uoluntas quam
uirorum factor[um] meritor[um] et demeritor[um] men
sura est et ip[s]a ueniunt ad metiendum uel
demetiendum recte d[icitu]r est eo a[n]i[m]o et ea
uoluntate qua iuste u[e]l iniuste iudi
camus alios eadem uoluntate et a[n]i[m]o
recipiamus iudicium de pena u[e]l de p[re]mio
cum si uoluntate temeraria iudicamus aliq[uem]
illa temeritas est illa que nos pu
niet et cruciabit et si mensura iniq[ua]
et uoluntate iniq[ua] utimur ad uendendum
aliquid p[ro]ximo illa iniqua mensura
et illa uoluntas est causa que uidicam[ur]

et dampnetur et ulterius homo sua propria voluntate quia bona vel mala opera facit eadem iudicabitur ad beatitudinem vel infernum et secundum hoc exponit dominus illud verbum omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt. Planum est enim quod multi gladio interficiunt et tamen gladio non moriuntur sed vel forte moriuntur febre vel suspenduntur vel forte crucifiguntur nam latrones qui crucifixi sunt cum Christo multos occiderunt nec tamen quos occiderunt crucifixerunt sicut ipsi crucifixi sunt. Est igitur sensus quod gladio interficientes gladio moriantur quia eo peccato anima moritur et interficitur quocumque ipse peccans commisit peccatum. Si enim gladio homo commisit illo peccato commisso anima moritur et iudicabitur et lingua peccatum commisit illo peccato lingue commisso iudicabitur et interficietur et ulterius de aliis. Ad decimum est dicendum quod planum est iudices et religiosos et fideles rectores licite posse veritatem exquirere penis et tormentis ut dum corpora penis subiciuntur que gesta sunt veraciter et fideliter inquirant ut scribitur C. v. q. v. capitulo Illi qui. Ad propositum igitur casum est dicendum quod illi qui malo scelere sunt deprehensi et huiusmodi morti vel carceri dampnati si notorium est eos complices et socios habuisse sicut contingit de latronibus de quibus solus unus capitur qui confitetur maleficium sed complices suos confiteri non vult, si iudex hac intentione per tormenta ab ipso veritatem exquirat de complicibus ut provideat utilitati rei publice et eas civitatibus ne amplius similibus latronibus involvantur puto quod non peccat iudex sic veritatem exquirendo. Ne reus hac intentione illos pandere [illegible] do. Sed si eum habuisse complices sit occultum nec fama laboret de aliquibus interfuisse tali maleficio puto quod cogere aliquem per tormenta ad manifestandum aliquid sine peccato fieri non potest quia peccatum mortale est occultum pandere et alium diffamare et eo-

-gere aliquem ad illud quod est mortale non est dubium quod sine peccato mortali esse non potest. Nec tamen propter testimonium confitentis illi complices debent iudicari sine notorium sit plures fuisse in tali scelere sive occultum sed ad informationem iudicis cognoscere publicum est peccatum talem reum complices habuisse per ab ipso veritatem exquirere. Ad xi^m questionem est dicendum quod hoc est dubia quia salvator nec autem hinc trabem in oculo non debere eiicere festucam de oculo alterius. Per trabem intelligitur peccatum mortale ut odium inveteratum vel aliquid tale. Per festucam vero subitanea ira vel aliquid quod sit veniale ut levis ira vel aliquid quod sit veniale ut leve peccatum. Ad hoc idem valet quod dicit Gregorius et ponitur causa iii q. vii. Quamvis (?) criminibus alienis iudicare non valet et confirmatur auctoritate Ambrosii causa et q. eadem qui ait Iudicet ille de altero qui non habet quod puniat iudicet qui in se non habet quod puniat. Ad hoc facit quod dicit Augustinus in libro de sermone domini in monte quod tunc cogitandum est cum aliquem reprehendere vel iudicare nos necessitas coget utrum primo cogitemus utrum tale sit peccatum quod nos numquam habuimus vel quod iam caruimus et numquam habuimus cogitare debemus nos homines esse et habere potuisse. Si vero habuimus et non habemus tunc tangere memoria communem infirmitatem hominum ut illam reprehensionem non precedat odium qui magis amat vituperare et dampnare quam corrigere et emendare quod (?) invenitur vel superbia vel invidia. Sed si conmittes in mortali non potest corrigere vel iudicare cum multi iudices vel prelati involuti sint mortalibus peccatis peribit omnis correctio et dimittentur delinquentes iudicium et potissime non videtur esse dimittendum iudicare vel corripere alium propter mortale peccatum quia in tali casu iudicans non peccat nisi propter scandalum. Hic scandalisatur enim subditus cum reprehendit vel iudicat ab illo quem scit esse in eodem crimine. Sed planum est quod veritas iudicii non est dimittenda propter

scandalu(m) s(ecundu)m Joh(ann)em dicendu(m) est q(uod) aliud
est querere utru(m) videns ul(tra) superior peccat co(n)-
sciens immortali iudicando ul(tra) rep(re)hende(n)-
do et aliud utru(m) eius iudiciu(m) correctionem
ul(tra) sine(n)ciam debeat subditus subterfugere q(uia)
dato q(uod) sit immortali pecc(at)o occulto ul(tra) no-
torio du(m) t(ame)n sit superior et quam diu e(st)
superior p(re)lato ul(tra) iudici obediendu(m) est
cu(m) d(icit) glo(sa) ad Ro(manos) xiij o(mn)is a(n)i(m)a sub
limioribus subdita sit q(uia) in eo q(uod) sublimi-
ores et maiores sunt semp(er) subditi e(is)
debemus si t(ame)n pecc(atu)m eor(um) est notoriu(m)
puto q(uod) peccat alios iudicando ul(tra) corri-
gendo q(uia) iudiciu(m) publicu(m) et rep(re)hensio
publica non stat simul cu(m) publico pec-
cato nam aperte peccare et apte pecc(atu)m
iudicare ul(tra) rep(re)hendere sunt co(n)traria et s(i)n(e)
scandalo esse non p(otes)t (et)c. si pecc(atu)m iudi-
cantis ul(tra) rep(re)hendentis est occultu(m) tunc
puto q(uod) sine pecc(at)o p(otes)t iudicare ul(tra) corri-
gere n(on) peccat sic iudicando saltem co(m)mis-
sione lic(et) forte peccat obmissione q(uia) ap-
ta detestacio pecc(at)i et publica rep(re)hensio
ul(tra) iudiciu(m) non h(abe)t repugnanciam ad
inuicem (et)c. sequitur ... Lectio ij.

Nolite sanctu(m) dare canibus neq(ue) mi(t)-
tat(is) margaritas v(est)ras an(te) porcos ne
forte conculcent eas pedibus suis et co(n)-
uersi disrumpant vos. Petite et dabi(tur) uo-
bis q(ue)rite et inuenietis pulsate et
aperietur uobis. Omnis e(n)i(m) qui petit accipit
et qui q(ue)rit inuenit et pulsanti aperie(tur).
Aut q(ui)s est ex uobis homo q(ue)m si pecierit
filius suus pane(m) nu(m)quid lapidem por-
riget ei aut si piscem pecierit nu(m)quid
serpente(m) porriget ei. Si ergo uos cu(m) sitis
mali nostis bona data dare filiis ue-
stris quanto mag(is) pater u(este)r qui in celis e(st)
dabit bona petentibus se. Co(n)cluso q(uod)
iudicia temeraria non sunt facienda sup(er)-
te ista ut sup(ra) dicebatur ... q(uia) sa-
cra ecclesie et s(an)c(t)e scripture misteria no(n) s(un)t
infidelibus instruenda et co(n)tinuat eius

sic istu(m) passu(m) ad p(re)cedente(m) dicit q(uod) n(oster)
saluator sup(ra) q(uod) debemus b(e)n(e) facere
inimicis et h(aben)tes qui odiebant nos
et p(er)sequebantur et odientes nos intelli-
gebat infideles et hereticos cu(m) q(ui)b(us)
licet h(ab)eamus quem nam corporale et
p(er)consequens t(em)p(or)alia bona co(mmun)ia cu(m)
eis debemus h(ab)ere que bonis et mal(is)
dignis et indignis (com)muniant sp(irit)ualia
t(ame)n bona de(u)s non fecit co(mmun)ia nobis
et eis q(uia) nobis fidem xpi recipienti-
bus sunt co(n)cessa infidelibus uo et he-
reticis p(ro)pt(er) eor(um) infidelitate(m) et p(er)uersitate(m)
sunt denegata et p(ro)pt(er)ea sunt eis de-
neganda un(de) ait nolite s(an)c(tu)m dare
canibus et margaritas an(te) porcos (con)-
s(an)c(tu)m n(on) s(ecundu)m Cris(ostomum) intelligit(ur) baptismus
et alia sacramenta ecclesie p(er) margarit(as)
uo intelligit(ur) sacre scripture misteria
(et)c. p(er) uo Aug(ustinus) p(er) canes intelligit(ur) infi-
deles p(er) porcos heretici et sic idem s(u)n(t)
ec canes et heretici s(ecundu)m canes ut por-
ci ... et d(e)clamat p(re)ci ut co(n)te(m)pnunt
et co(n)culcant sic u(er)o et idem est s(an)c(tu)m
et marga(ri)ta s(ecundu)m d(ic)i(tu)r s(an)c(tu)m ne rep(re)habere
violare s(an)c(tu)m ul(tra) corrumpe margarita
uo ut non conte(m)pnatur et p(er)pendat(ur)
(et) ideo addit ne forte conculcent eam
pedibus s(cilicet) p(e)cc(at)i et canes conu(er)si post
acceptam fidem nos disrumpant
frequent(er) enim heretici q(uia) p(ri)us n(on) s(unt) s(an)c(t)i
in fide et in scriptur(is) ueris p(er) modu(m)
uenientes ad illorum tu(n)c ... ar-
mis ueris inter faciunt magnam scis-
suram et fractam in populo fideli. Et
q(uia) a(d)b possi(mus) dicere xpo q(ua)li(ter) mandat
nobis non dare s(an)c(tu)m canibus et mar-
garitas porcis si s(cilicet) ipsa no(n) h(ab)emus
petite et dabi(tur) nobis q(ue)rite et inuenietis
pulsate et aperie(tur) nobis (et)c. si di-
ci(tur) talia sp(irit)ualia bona et p(re)ciosa do-
na non h(abe)t(is) petatis ... ipsa h(abe)t(is)

Cap.

petat ut magis et habundancius beatus petite ergo si orans petibus et deuotis oronibus querite veris studiis et laboribus pulsate ieiuniis et elemosinis et bonis operibus quia qui pulsat non solum voce clamat sed manu et opere pulsat hostium nam dona spiritualia non solum oratione sine nostro studio et labore nec sine operatione nostra dantur ut dicit Crisostomus et omnis qui sic petit accipit et qui querit invenit et pulsanti aperietur et hoc probat salvator naturalibus patribus et filiis quia quis est filiorum carnalium si petit ovum numquid porriget illi scorpionem et si petit piscem numquid porriget illi serpentem scilicet non. Augustinus in epistola ad probam [illegible] intelligitur fides vel ipse aqua baptismi vel quia in his [illegible] seculi fluctibus [illegible] est tamen baptismo [illegible] ut non credat serpens sua fraude venenosa contraria. Ovum vero intelligitur spes quia in ovo pullus nondum natus sed futurus speratur et spes que videtur non est spes cui contrarius scorpio quia quasi eterna sperat que retro sunt obliviscitur nam in spe eternorum periculosum est retro admodum scorpionis respicere ut apostolus dicit contra retro sunt obliviscens ad illa que anteriora sunt extendens. Sed per panem intelligitur caritas quia sicut panis in omnibus cibis potior sic caritas in omnibus bonis est maxima cui contrarius lapis quia dura corda caritatem respuunt. Si igitur patres carnales cum sint mali non natura sed voluntate vel mali in comparatione illius celestis patris qui semper bonus est sciunt bona data dare petentibus se, vel spiritum bonum dat ut dicit Lucas quia cuncta bona que dat non meritis nostris sed pura gratia spiritus sancti nobis sua dona dat. Sed hic ponit esse quinque dubitationes. Prima utrum prelati christianorum sacra ecclesie debeant infidelibus ministrare. Secunda utrum doctores christianorum debeant infidelibus sacram scripturam predicare. Tertia utrum infidelibus requirentibus de hiis que sunt fidei sit respondendum et satisfaciendum. Quarta utrum omnis qui petit adeo exaudiatur. Quinta utrum in omni petitione illa tria sunt observanda scilicet petere querere et pulsare. Ad primam est dicendum quod infidelium duo sunt genera. aliqui in fide et conversatione corporali sunt a nobis separati sicut Sarraceni et alii infideles nobiscum non conversantes nec sub dominio existentes christianorum. Aliqui non sunt qui licet a nobis fide separati sunt conversatione tamen mixti sunt nobiscum et sub dominio existentes christianorum sicut iudei et heretici. Utrisque tamen sacra ecclesie deneganda sunt nisi prius fidem recipiant et ad unitatem ecclesie veniant. Nam de infidelibus dicit Augustinus de fide ad petrum et habetur i q. i c. Firmissime tene ullatenus dubites extra ecclesiam baptisatos nisi ad ecclesiam redierint baptismum cumulari ad perniciem quia inutilia sunt sacramenta que sunt extra unitatem ecclesie. De iudeis vero scribitur Toletano concilio xlv di. precepit sancta synodus ne deinceps ad credendum iudeis inde inferre quia non invite salvandi sunt tales sed volentes ut integra forma iusticie sunt. ergo nec contra prima invitis parentibus baptisandi sunt quamdiu sunt sub potestate parentum tamen et libero arbitrio quia facilius dimissa fide ad ritum parentum per modum revertentur quia eis facere non permittitur quia ut dicit eadem distinctione Sic iudei non sunt ad fidem cogendi ita nec conversi ab ea recedere permittuntur. Ad secundam est dicendum quod ergo est dubia quia dominus Christus salvator noster mittens discipulos suos ad predicandum sacram scripturam que per margaritas intelligitur secundum Augustinum ait Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, non autem est magis inconveniens margaritas mittere ante porcos vel inter quam me

lupos et eos qui occidunt corpus animam
autem non possunt occidere. In hoc autem loco
precipit ne sanctum detur canibus. nec margarite
inter porcos mittantur per canes secundum Augustinum
impugnatores fidei intelligit et per por-
cos sacre fidei contemptores. Simile autem
verbum salvator dixit mulieri cananee:
Non est bonum sumere panem filiorum et
dare canibus ad manducandum. Dicendum quod
autem quod aliqui sunt canes rabidi qui et
panem conculcant et porrigentem panem mor-
dent et dilacerant. et infidelibus qui ta-
les sunt sacra scriptura predicanda non est. si
fructu aliquo eis predicare sic sunt sarra-
ceni inter quos dicitur esse statutum ut quicum-
que contra eorum errores predicaret capitali sen-
tentia puniatur. Similiter etiam tales canes iam fu-
erunt iudei amplius quam quicumque eis sa-
cra scriptura predicanda non est. unde dixit
eis paulus Act. xiij°. vobis oportebat
primum predicari verbum dei. quia repulistis illud
et indignos vos iudicastis ecce conver-
timur ad gentes. Talibus quasi canibus
salvator precipit sanctum non dari nec mar-
garitas ante eorum poni. Secundo aliqui sunt ca-
nes non rabidi qui comedunt nec panem con-
culcant nec porrigentem occidunt. sic fuerunt infi-
deles in ecclesia primitiva. quibus licet ipsis
predicatio displiceret et contraria videretur et mul-
ti contra eos insurgerent contra apostolos predicantes
et occiderunt eos. tamen credebant et salva-
bantur et inter tales canes et lupos sal-
vator apostolos misit. et si adhuc essent
tales canes inter quos doctores fidei cre-
derent proficere saluti eorum deberent predicare
non obstante quod aliquibus eorum displi-
ceret in quibus deberent occidi sicut apostoli occi-
si fuerunt. Ad tertium est dicendum quod Augustinus
movet istam questionem seu dubitationem.
quod si ullus interrogatus fuerit ab infidelibus
de hiis que sunt fidei si forte nesciat re-
spondere credit se habere sententiam excusari
qua dicitur Nolite sanctum dare canibus propter
duo secundo propter alios audientes quibus de
speciebus suppone supportam questionem

solum non posse credidimus superaret
que sunt fidei impossibilia continere. quasi
propter eos maxime salvatores qui ad suos
temptatores infideles videbat et quod
ubi sciret eos suo albo non salvari
sed magis eos nemes ubis sunt tota
beste propter alios tamen qui poterant capere
et quillorum infidelium occasione multa
utilia audiebant videbat eis quod
propter eorum immunditiam negligi non op-
tebat. Modum autem respondendi ad infi-
deles Augustinus ponit triplicem quia quicumque
interrogamus est reprehendendus quicumque instru-
endus quicumque interrogandus. nam quicumque stultos
curiosi vel otiosi infideles interrogant
de aliquibus que forte non solum sunt
superflua et inutilia verum etiam noxia
non est eis hoc respondendum ad talia sed hoc
ipsum est eis corripiendum id non est eis
respondendum sed magis eorum dicta reprehen-
dendum. Quicumque non interrogatus est instruendus
sicut saducei negantes resurrectionem querentes
a christo de uxore habente septem fratres viri
vos cuius uxor in resurrectione debet esse in-
structa non fide quia audierunt quod in resurrectione
neque nubent neque nubentur sed erunt
omnes sicut angeli dei. Tertio quicumque interro-
gans est interrogandus ut ipse suam
confusionem salvet quod quando sic cum iuda
quesierunt an tributum esset dandum cesari
interrogati sunt cuius ymaginem
denarius haberet. quia videns cesaris confu-
sione solvebat quod querebant quod
cesari dandum erat quod suum indicabat
et cum principes sacerdotes et alii pontifi-
ces querebant in qua potestate christus signa faceret
interrogati sunt ipsi de baptismo Johannis
unde esset quod ipsi dicere noluissent quod
sciebant sicut iustum videbatur audientibus
quamquam eis non videret quod querebant
Ad quartam est dicendum quod indubitanter
est tenendum iustos et peccatores bo-
nos et malos adeo concludi si in
petendo non dubitent quia sacra dicit
postulet autem in fide nichil dubitans

Hr aut alit pbat Cris et alit Aug9
nam Cris dicit sup hunc locu q xps
pmisat petite et accipietis quite et
inuenietis ne forte pctores audictes
dicent adh^c deus dignos et bonos o
hortat nos aut indigni sum9 io sta
tim addit omis qui petit accipit
omis inqm siue iustus siue pctor siue
bonus siue malus tantu pete no du
biter ut constet nemine spni adeo
nisi qui pete dubitant et tom istis
assignat pulsm qr xpus nichil nob
madauit fiendu quod ipe pmu no
facet cepit n fac et doce s xpus
nos sup madauit opus benignit
inuis inicis esse exhibendum d. di
ligite inicos vros et bn fa. hi. qui
ode. uos g^o ipe tale opus benignit
pctorib et inicis sius exhibet Aug9
ad hoc pbat aucte ista publicani
qr ut dit si pctores deus non exau
diret eo publicanus dixiss deus
ppicius esto m pctori exthi confessione
meruit iustificacom / quicq tn s Aug9
non dat quod homo petit ut salu
bius quid tribuat qr quid expedit
infirmo magis nouit medicus q
egrotus quicq uo non dat qm petit
qr uco q tardius dat non negat
sua dona s comendat qr cito data
vilescut diu uo desidata ardencius
obtinent et dulci9 possident. q
aut dix^t ille cecus natus scimus quia
pctores deus no audit ul h^c dixt
qr nisi de ad hunc instructus no erat
ul qr pctores expse non hent q ex
audiant s exdem dono et mia ^{Cap^m}
quitam est di^m q Aug9 hac ronem
solues vii^o des dm di^c ista tria q
saluator ponit esse necia omi et
dixe peticom inquisicom et pulsa
com ut peticio sit necia ppt sanitate
inqsicio ppt ueritate et pulsacio ppter
puritatem et h^c manifestat ptale ex^m
q n alicq infirmus pedib no posss
ambulare pus esse impedib sanad9
et sanad9 ad ambulandu et ad hoc

ptinet q saluator dit petite s quid
pdess si homo ambulare et currere pos
set si pdima itinera erraret est g^o
necium ut homo inquirat via que
ducat eu dirc adeu locu quo puenire
desidat s cu homo ad locu desidatu
veniret quid ess sibi pficum si clausu
inueniret neq n tut ambulare po
tuisse neq viam rectam quesiuisse s
pdess nisi sibi appiret Ad h^m dic
saluator quite / Ostiu uo pulsate
nam semp pseuerancia opus dic
Aug9 ut accipiam9 quod petim9 ut
inueniam9 quod querim9 ut q pulsa9
apiat^r petam9 g^o sanitate ut possim9
ad uita etnam ambulare querami vita
tem ut possim9 in via no errare et p
seui9 diutne clemete bonitate ut
possim9 hostiu apire et ipm intra
re secqui^r lco iii Lectio iii

Omnia g^o quecuq wlt ut faciat
nobis homies et uos facite illis
hec est n lex et pphe Intrte p angustam
portam qr via lata pta et spaciosa via e
que ducit uos ad pdicom et multi sut q
intrat pam qm angusta pta et arta
via que ducit ad uitam et pauci sut q
inueniut eam Inpte ista ut sup dice
bat^r saluator ondit q pcepta legis n
non sut contepnenda dixat n sup q no
debem9 iudicare iudicio temerario / nec
festuca ecie de oclo fris cu nos trabem
hrem9 et non solu h^c vbm eciam quecuq
nolum9 nobis fieri inuis pximus face
non debem9 qntu ad pceptu negatiui
qntu uo ad pceptu affirmatiuu ait quecu
q g^o wlt ut faciat uos homies et uos
facite illis vel pt istud cotinuat ad illud
dcm quod e petite et accipietis. quite et inue
pul. et apie nobis et si wlt venire et
accipe et hostiu uob apiri omia g^o que
cuq wlt ut fa. uo. ho. et uos fa. il. et
signat ut dic Aug9 qr uecq wlt bona
s utilia et honesta qr si quis vellet
suu pxim inebriare ut ipe posset ineb
riari ut fornicari ut ipe fornice^r tlis
uoluntas no est uolutas s cupiditas
volutas n semp in bonu subdit aut

q hec est lex et pphe dr sic d. in hoc man
dato impletur lex et pphia et dato q enim
q hec videatur difficile ut alteri faciamus quod
nobis nolumus fieri tamen faciendum est ut in
tremus p angustam portam ideo subdit in
trate p angustam portam quia lata est porta
et via spaciosa que ducit ad perdicionem etc.
cum enim omnis iniquitas est porta lata
vel ipse diabolus porta perdicionis est quia
penum iter ad infinitum tamen dicitur porta lata non
magnitudine potentie sed licentia ineffrena
te superbie quia ad omnia illicita frenum laxat
et quia talium stultorum infinitus est numerus io
anc q multi intrant et como angusta
et arta porta est que ducit ad vitam et pau
ci sunt qui inveniunt eam quamvis in caritas
sit lata via tamen parta itinera homines
a terra trahit et ad celum ducit u. s. Aug. an
gustum est omnia permittere unum solum dili
gere prospera non ambire adversa non timere
cum n. sint tres passiones in animo carnis s.
cibus s. esca et potus amor naturalis viri ad
mulierem tamen locus sompnus multum est
artum et angustum carnis hac pa
nes padere ¶ Sed hic possunt esse multe dubi
taciones ¶ Primo utrum lex naturalis sit immutabilis
¶ Secundo utrum non facere alteri quod sibi non vult
fieri sit preceptum legis nature ¶ Tertio utrum lex nat.
aliquam possit corrumpi et anichilari ¶ Quarto utrum
via eundi ad vitam eternam sit stricta vel spa
ciosa ¶ Ad primam est dicendum q iudicium humanum
de hiis que debet agere et intellectuale si ius
tum debet esse oportet q sit infallibile et in
mutabile aliter iustum non esset et per ipsius
n. secundum legem esset quia secundum Aug. lex iniusta
non videtur q iusta non est sed omne immu
tabile et infallibile derivatur ab aliqua regula
infallibili et fundatur super aliquo immuta
bili etc. iux. s. Aug. primo de libero ar. omnis lex
humana et temporalis quamvis iusta sit per ipsa
tamen iuste mutari possit ratio concluditur
legem naturalem esse mutabile quia a lege natura
li omnis lex humana derivatur et super illa
fundatur dicitur modo ut patet hic ex dictis Aug.
in libro supradicto q lex est aliqua que ponitur
nec deponitur et ista est lex eterna que s.
Aug. non est aliud quam summa racio cui
semper obtemperandum est quia omnis
lex temporalis recte fertur recteque immutatur

de qua scriptum est per me reges regnant
et legum conditores iusta decernunt et ta
lis lex que est ipsa divina racio vel sa
piencia ponitur quia eterna est nec deponitur
quia immutabilis est. Aliqua non lex que
ponitur non tamen deponitur et ista est lex
naturalis que ponitur eo q naturalis est non
eterna est n. posita eo tempore quo mente
humane est impressa Sicut enim rationalem
creaturam eternam non ponimus sicut et
talem eternam ponere debemus non tamen
deponitur quia immutabilis est non enim
potest mutari vel deponi per aliquam creaturam
Sed est alia lex que ponitur vel deponitur
et ista est lex humana positiva que ponitur
quia non est eterna et deponitur per hominem
et si lex dicta sit a legendo vel a religan
do vel ab utroque quia secundum illa que homo
elegit in lege religatur ut s. illa iudi
cet de hiis que agenda vel diiudicanda
sunt in lege prima que nec ponitur nec depo
nitur legit deus angelus et homo in secun
do que ponitur non tamen deponitur legit
angelus et homo sed in tercia que ponitur
et deponitur legit solum homo quamdiu vi
vit hanc vitam animalem ¶ Ad secundum est dicendum
q Gracianus ponit prima di. ius naturale
esse quod continetur in lege et evangelio et
nolle facere alteri quod sibi non vult fieri
et alteri facere quod sibi vult fieri dicente ipso
salvatore omnia que vultis ut faciant vobis homines
et vos facite illis Sed iuris consultus
in principio digesti dicit ius naturale esse quod
omnia alia docuit et quod quidem est
omnibus que sunt in mari et in terra ut
femine et maris coniunctio quam nos ma
trimonium appellamus et planum est quod ma
lia multa inferunt aliis que naturali instinc
tu nollent eis inferri qualiter intelli
gatur esse preceptum legis nature facere alteri
quod homo vellet sibi fieri est sciendum
q deus cuilibet rei impressit aliquam regulam
qua dirigitur in eius operacione per quam
in esse conservatur et fine debitum conse
quitur Sunt ergo sunt tagma operacionum
sic est triplex regula legis nature nam
quedam operantur solum instinctu nature sine
cognicione et electione ut insensibilia quedam
dam non operantur tamen cognicione et sine

electione ut irrationabilia sicut omnes a
raneae eodem modo faciunt telam quedam
autem cum discretione et electione ut sola
rationabilia igitur prima qua regulantur insen
sibilia in operibus naturalibus vocatur lex natu
ralis magis proprie et magis et magis particula
ris. Secunda qua regulantur homines in
operationibus moralibus dicitur lex naturalis ma
xime et proprie. sicut natura cum discretione et
electione non fiunt nisi in naturali
creatura. quod autem dicitur nolle alteri facere quod
sibi non vult fieri. et facere alteri quod sibi
vult fieri esse preceptum legis nature intelligitur
de lege nature proprie sumpta. sed quod restrin
gitur ad humanam. nam quem agentem cum di
scretione et electione inclinat naturaliter
dictamine discretionis illa facere alteri
que sibi fieri vellet. ¶ Tertia est dicendum
quod in ala inra duplex est potentia prima quod
verum cognoscat. et secunda qua bonum diligat
potentia recipit veri est intellectus potentia vero re
boni est voluntas. Intellectus autem impressa
est quedam inclinatio ad cognitionem veri
aliter non inclinaretur ad addiscendum cog
nitionem veritatis. unde dicit Augustinus in decimo
de trinitate. quod nisi impressam haberemus notitiam disci
plinarum rationem ad nullam earum tanto stu
dio discendi fatigaremur. voluntati non est
impressa inclinatio ad affectionem boni quia secundum
Augustinum in decimo de trinitate nisi haberemus impressa
affectionem boni ut ipsum prosequeremur et ma
lum fugeremus nec unum bonum alteri preponeremus.
inclinatio quidem naturalis impressa intellectui per
ratio quod receptis speciebus principiorum agibilium
et operabilium naturaliter intellectus iudicat unum
eorum esse prosequendum et alium fugiendum ut
statim quod est iniuria quia est reddere unicuique
quod suum est et quod iniustitia quia iniuri
am et molestiam alteri facere statim iudi
cat nulli esse inferendum et unicuique
quod suum est reddendum. talis inclinatio
est naturalis lex ista autem lex naturalis duo habet
primo que est aptitudinalis. secundo quod est uni
versalis quia non est actitudinalis non reducitur
ad actum nisi per naturam considerationem et opera
tionem et extrinsecam impulsionem et ideo sic
prius habitum bonam operationem et principaliter

perdimus gratie motionem talis naturalis lex illu
strat et fulgorit ut actualiter tendat in bo
num iustum et via et recta inquantum naturaliter inclinatur
sic principia prima et prius personam operationem
obnubilatur et obtenebratur ut sic rema
neat prostrata quod nulla adhuc naturaliter incli
natur actualiter tendere non valeat ut dicit
Augustinus in decimo de trinitate capitulo vero quod iudicium talis le
gis naturalis semper est vitale ac sinus veris
incorruptissimis regulis firmum est et
dato quod incorruptibilium imaginum et formarum
natum regatur nubilo quodam non tamen
involuitur ad confundi et sic talis lex
penitus non corrumpitur sed bene obnubilatur
et obtenebratur inquantum huius lex est aptitu
dinalis. Secundo inquantum est universalis similiter secundum ipsam
non agitur nec iudicatur actualiter quia secundum philosophum ac
tiones et iudicia sunt particularia. nam de
ratione universalis duo sunt addiscere quod homo secundum
ipsum velle possit agere et iudicare. primo quod
aliqua sibi addantur que secundum philosophum particularia
individua addunt super speciem conditiones
individuales non addunt super genus spe
cificas differentias. Secundo quod ab ipso velle aliqua sub
trahantur quod dicit nec porphirius unde facit genus
vel differentias et respondet quod potentia quidem
habet omnes actu non ullam in obligatione de re con
tinetur. pollicet sicut materia forme in potentia con
tinentur unde sicut materia non agit nisi abea
substantia forma sic vel non agit nisi ab
ipso substrahantur particulares differentie quia non ab
ipsa lege naturali que vel aliquis particularia
subtrahantur que mea possibilis continetur
et nisi sibi aliquid addantur inquantum secundum speciem
contingit agere vel iudicare secundum iudicium
et actio vel contractio in actibus humanis
est per leges particulares que non aliud sunt
tamen quedam additiones et subtractiones legis
naturalis et hoc est quod dicit iurisconsultus
in principio digestorum cum aliquid addimus et sub
trahimus iuri divino vel naturali ius civile et
eius particularia efficimus sed que inter istos
particularia agitur et iudicatur et ideo est lex
naturalis in se ut est universalis non corrumpitur
quod in se semper est sicut vera et recta sed
inquantum abea aliquis particularia substrahuntur
vel aliquid particularia sibi adduntur particula
ria inra potest obnubilari et obtenebrari

ut aliquid inde

ut aliqua iudicatur non ita et non iud. et quanto plura particularia legi s'ali adduntur vel ab ipsa subtrahuntur tanto p'lita non recta no ua in forma contingit iudicari. Ad quartum est dicendum quod quod est dubia quod sapientia vi scribit in persona peccatorum perambulavimus vias difficiles et illi iusti non suo nobis h' autem dicitur quod spaciosa et lata est via que ducit ad perdicionem videtur ergo contraria de via peccatorum vel perdicionis quod in vno loco dicit quod est lata et spaciosa et similiter de via iustorum et salutis videtur esse contrarias quod in Johanne saluator dicit iugum eius esse suaue et honus eius leue fit autem cum quod arta et angusta est via que ducit ad vitam dicendum est ergo quod sicut finis imponit bonitatem et suauitatem viis que sunt ad finem sic terminus imponit grauitatem et leuitatem in via. quia si quis considerat iocunditatem sanctitatem leticiam et quietem qua in deo in eo est similiter quecumque pericula aduersa et tristia paciatur in via leuia et suauia sibi esse videntur sed si quis delectationem vel gaudium termini non consideret vel si considerat ipsum terminum non consequi cuiam sed leuia et suauia aliqua in illa sunt et grauia et difficilia reputat Et sic quod sancti cum habent in gaudium et leticia premiorum vite eterne quamcumque grauitatem paciantur famem et sitim in vigiliis et paupertate et angustia seculi leuitate putat ex mali et peccatores quod nichil de suo gaudio considerant vel non agunt per que possent eum consequi etiam si tot delectabilia et suauia habeant in vita ista grauia ipsa putant et istorum Augustinus soluit hanc dubitacionem dicens quod si tempestates nautis et vulnera in militibus leuia sunt propter spem premii multomagis erunt leuia omnia quando celo adepto nullum timorem sentiet in ineru' peccatorum via ergo perdicionis est lata et s'cta sed in se sed difficilis est et stricta propter terminum priuacionem et sic via salutis in se est grauis et angusta quod per multas tribulaciones et angustias pergitur per vitam sicut per viam perdicionis itur per multa delectabilia mundi et carnis sed est valde suauis et facilis propter premii consecucionem lectio iiij

Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium intrinsecus autem sunt lupi rapaces A fructibus eorum cognoscetis eos Numquid colligunt de spinis vuas aut de tribulis ficus Sic omnis arbor bona fructus bonos facit mala autem arbor fructus malos facit Non potest arbor mala fructus bonos facere neque arbor bona fructus malos facere Omnis arbor que non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Sicut iste ut supra dicebat saluator precepit ut falsa dogmata hereticorum non sint recipienda et continuat ita iste passus ad precedentem secundum Augustinum dicit enim saluator in supra arta et stricta est via que ducit ad vitam et paucos esse qui intrant per eam quod igitur heretici et ypocrite sapientiam et cognicionem virtutis promittentes quid tamen non habent paucos se dicunt esse ne sub nomine paucitatis se fidelibus obdant dicentes se illos paucos esse qui vadunt per angustam portam statim subdit Attendite a falsis prophetis secundum glossam illos prophetas falsos saluator docet esse attendendos et cauendos de quibus predixit paulus Actuum xx Ego scio quod post discessionem meam intrabunt in vos lupi rapaces non parcentes gregi et ex vobis ipsis surgent dicentes et loquentes peruersa Igitur attendite vobis et vniuerso gregi in quo posuit vos spiritus sanctus episcopos et pastores regere ecclesiam suam et ne quis dicat Christo quare non dixisti supra attendendos et cauendos caues et p'tos subdit quod isti veniunt in vestimentis ouium ideo fallere possunt simplices decipere sub specie religionis et pietatis vane fidei pa' ro et cauens sunt manifesti infideles et facile vitari possunt sed isti in vestimenta ouium ieiunia elemosine oraciones sub quibus vestimenta se tales ypocrite et peruersi homines demonstrant intrinsecus tamen sunt lupi rapaces nam secundum Augustinum qui secundum deum vocem humilis et vere confessionis emittit ouis est qui autem contra veritatem blasphemat et ululat contra dominum lupus est. qualiter autem isti possunt cognosci subdit A fructibus eorum cog

noscetis eos. Fructus manifesti reportantur et hereticorum sunt vestimenta ovium, id est coram orare videntur, spernere carnalia vitare, sub quibus vestibus et fructibus ambulantes tamquam per illa fideles decipiant et super illos accipiant. Tunc patent fructus occultos quia tunc eorum superbiam et nequitiam seminant et per falsam hereticam doctrinam animas fidelium ut lupi rapiunt et tales fructus faciunt quia malam radicem et malam voluntatem semper habent. Quod quidem probat quia sicut de spinis non possunt colligi uve et de ficubus non colliguntur tribuli, sic omnis arbor et voluntas bona bonos fructus facit, mala autem arbor et mala voluntas semper facit malos fructus. Nec bona arbor dum bona est potest fructus malos facere, nec mala dum mala est potest fructus bonos facere, quia perseverante voluntate mala mundi semper malos fructus et opus demonstrat sequitur. Et quod multo etiam supplicium consequitur, ideo subdit quod omnis arbor et omnis voluntas que non facit fructum bonum excidetur, id est a beatitudine privationis, et in ignem mittetur, id est ad eternam dampnationis consecutionem. Et quia finaliter iste est fructus et premium male arboris et male voluntatis, scilicet eterna dampnatio, ideo concludit: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Contra hec possunt esse iiii dubitationes.

Prima utrum mali christiani sint dicti prophete mali. Secunda utrum mala arbor et mala voluntas possit bonos fructus et bona opera facere. Tertia utrum per bonos fructus et bona opera homo bonus possit a malo cognosci. Quarta utrum per bonos fructus et bona opera bonus angelus possit a malo discerni. Ad primam est dicendum quod hanc dubitationem solvit Chrisostomus super hunc passum dicens quod mali et perversi christiani dicuntur hic falsi prophete non qualescumque, sed qui habent iiii conditiones ut falsi prophete nominati habere proprie possunt appellari. Prima namque debet habere occultationem, secunda doctrine cognitionem, tertia vane religionis nominationem, quarta predicandi et inficiendi alios intentionem. Contra ad primam conditionem dicit Salvator: Attendite. Namque sicut Chrisostomus non dixit inspicite sed attendite, quia ubi certa res est et manifesta aspicitur et simpliciter videtur, ubi autem est incerta et occulta attenditur et caute consideratur. Eo ipso ergo quod tales mali et perversi christiani occulti sunt attendendi et caute observandi. Contra ad secundam conditionem, vocat a falsis prophetis. Nam prophete prius dicebantur predicentes quia ex revelatione prescita futura longe vel prius videbant, vel prophete in primitiva ecclesia dicebantur exponentes scripturas sicut apostolus ad Corinthios. Quocumque ergo modo nos prophete accipiantur, mali et perversi christiani mali prophete appellari non possunt sine cognitione scripture, quia ideo falsi dicuntur quia sacram scripturam vel falso modo exponunt et predicant vel falso modo prophetias et fictiones suas eis revelatam asserunt. Contra ad tertiam conditionem dixit: in vestimentis ovium. Nam oves christiani sunt, vestimentum non ovile est habitus et species christiane et sancte religionis. Fructus vero istorum sunt opera bona ut ieiunare, orare et elemosinas dare, que omnia christiani faciunt, sub quibus tales perversi homines decipiunt. Nam secundum Chrisostomum nulla res corrumpit homini sicut simulatio, quia sed malum sub specie boni celatum dum non cognoscitur non cavetur. Contra ad quartam cognitionem dicit: Intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Nam secundum Chrisostomum vero doctores christiani si quando sunt peccatores et carnalibus vitiis decipiantur, secundum quidem canes dicuntur, sed lupi rapaces appellari non debent quia non habent propositum predandi vel corrumpendi bonos, sed solum qui eorum proposito sunt ut alias predent et corrumpant lupi rapaces nominari debent.

Ad secundam est dicendum quod hanc dubitationem movet Augustinus in libro de sermone domini dicens errorem Manicheorum fuisse quia per istas duas arbores quas Salvator posuit habet due nature intelliguntur, scilicet malorum et bonorum, auctoritate dei bonorum, malorum vero diabolum posuit. Unde dicebant malam naturam non posse fieri bonam nec bonam posse fieri malam, quia Salvator ait: mala arbor non potest facere bonos fructus nec bona potest facere malos. Hunc ergo errorem Augustinus reprobat eodem modo loquendi Salvatorem falsitatem continere. Non enim ait quod mala non possit bona fieri vel bona

non fieri possint mala et quod non
ait quod bona anima non possit fieri mala vel
quod mala non possit fieri bona sed dicit quod bona
arbor non potest facere malos fructus quod
infallibiliter verum est quamdiu bona est et eodem
modo quamdiu anima bona est non potest facere
mala opera et quamdiu anima mala est non potest
facere bona opera/ igitur si homo malus vult
bona opera facere prius fiat bonus sicut Augustinus
ponit exemplum de nive nam quamdiu nix est
verissime dicitur quod non potest calefacere vel ce
calida quia cum iam calida esse cepit non
nivem sed aquam scilicet vocamus/ quamdiu igitur nix
est nix non potest esse calida sed potest fieri quod
nix non sit nix sed aqua et tunc potest calida
esse/ causa autem quare bonus homo potest
fieri malus vel malus bonus vel bona
voluntas vel arbor potest fieri mala et ma
la bona assignatur alibi per Augustinum et propter
nostri liberi arbitrii quod habet mutabilitatem quia
quamdiu sumus in hac vita nostrum liberum arbi
trium non est confirmatum in bono tan
tum essemus in termino non in via sed est ver
tibile et potest a bono cadere et resurgere
a malo/ unde Damascenus hanc mutabi
litatem appellat casum dicens quod est an
gelis sed mors hominibus non est casus et propter
te caritatis iste que non replet totam
n[illegible]m capacitatem nam in patria caritas celi
sic saciabit et replebit totam capacitatem
meam scilicet voluntatem et anime nostre ut actualiter
semper nichil aliud intendere possit nisi
in deum sed caritas vite presentis repugnante
sensibilitate non sic satiat nec sic re
plet nostrum appetitum cum quicquam possit in a
tendere quod ipsi deo contrariatur et sic ten
dendo bona anima fit mala/ et facta ma
la malos fructus producit facit ¶ Adver
tendum est dicto quod similiter istam questionem
solvit Augustinus in libro de sermone domini in monte quod per fruc
tus quibus bonus cognoscitur a malo non
possunt intelligi ieiunium elemosina et oratio
quia dato quod ista possunt se occultare et videri oves

possunt tamen predicti fieri bono animo et sunt
tamquam vestimenta non omnium nec ovis, vt
ait vestimentum suum debet dimittere quia
lupi tali vestimento quicquam se occultant
vult igitur Augustinus quod per fructus quibus malus
homo cognoscitur a bono intelliguntur
illa opera que nullo possunt bono animo fieri
ut fornicatio homicidium et alia opera
carnis que apostolus enumerat in epistola ad Galatas
Aliter possumus hic dicere quod salvator hic
loquitur de bonitate qua quis est dignus
eterna vita non de bonitate naturali quia de
illa dictum est vidit deus cuncta que fe
cerat et erant valde bona vult ergo dicere salvator
quod bona arbor et bona voluntas non
potest facere malos fructus et mala opera
digna eterna pena sed econverso mala
voluntas non potest facere opera digna eterna
gloria/ loquendo ergo de tali bonitate possumus
dicere quod sola caritas est illa per quam bonus
homo cognoscitur et distinguitur a ma
lo unde dicit Augustinus decimo de trinitate quod nullum
donum est dono caritatis excellencius quia
hec sola dividit inter filios regni eterni
et filios perditionis eterne sed ergo per recti
tudinem non potest cognosci hominem re
[illegible]tate ita per rectitudinem non potest
cognosci bonus homo a malo bo
nitate naturali supra nam verum est quod
malus cognoscitur a bono per illa opera
que statim nominata sunt et universaliter
in aliqua ut adulterium furtum homicidium
tamen per ista naturaliter homo bonus cognoscitur
a malo quod philosophi nichil scientes de super
naturali bonitate horum talis fructus et
talia opera facientes dixerunt naturaliter vir
tuosum et malum eo quod talia opera
vitiosa possunt esse contra naturam et re
pugnare naturali bonitati Dicimus ergo
quod certitudine homo bonus non potest cog
nosci a malo loquendo de caritate gratuita
probabiliter tamen signa potest cognosci bonus
homo a malo ¶ Primo si penitus vitas
fidei non putatur ¶ Secundo si preceptum mandata
ecclesie non contempnant ¶ Tercio si penitus
nomine recti iudicii non ulterius dubitatur
¶ Quarto si penitus caritas proximi non spernatur

q[uo]d p[er]eni[ter] p[e]cc[at]u[m] toto conatu fugia[tur]
b[o] q[uo]d pe[n]i[tus] dei ab i[m]p[er]io delectabilit[er] au
diat[ur] et a[d] q[uo]d pe[n]i[tus] p[ro]p[ter] op[er]ib[us] bonis [con]
mundi gl[ori]a non q[ue]ratur. Ad q[ua]rta
est dicendu[m] q[uo]d discernere p[er]titudine[m]
int[er] boni angeli et mali, vel int[er]
boni angeli revelacione[m] et dia[bo]li illu
sione[m] est donu[m] sp[irit]us s[an]c[t]i sic dicit gl[os]a
sup[er] illo u[er]bo j ad Corinth. Alii discre[ti]o
sp[irit]uum. Ceteru[m] t[ame]n signa possumus ac
cipe[re] et p[ro]doctores et p[er] sacra[m] canone[m]
quib[us] facile est cognoscere int[er] boni
angelum et mali vel int[er] boni revela
tionem et mali illusione[m] ut p[ri]mu[m] signu[m]
sit p[er]cipitor[um] ut si p[ost] timorem mai[orem]
fuit subseq[ui]tur gaudiu[m] signu[m] est
boni angeli. Si n[on] incu[s]sat orat[i]o[n]e[m]
p[er]seu[er]at est signu[m] mali angeli et h[oc]
signu[m] ponit athanasius sup[er] illo n[on]
lo ne timeas zacharia q[uonia]m exaudi
ta est or[ati]o tua dicens q[uo]d non est diffic[i]l[is]
bonoru[m] sp[irit]uum maloru[m]q[ue] discre[ti]o q[uia]
si p[ost] timorem successit gaudiu[m] a d[omi]no
venisse sentiamus auxiliu[m] q[uia] securi
tas a[ni]me p[rese]ntis maiestatis indiciu[m] est
s[ed] si incussa formido p[er]mansit hostis
est ut inde signu[m] est p[er]dicc[i]o[n]e[m] q[uia]
si ille qui app[ar]et vel qui loq[ui]tur ore vel
in fantasia hominis p[ost] q[uam] locutus e[st] da
to q[uo]d eueniat illud qui loq[ui]tur indu
cat p[ri]mo [homin]e[m] ad aliq[uo]d malu[m] et contra
d[eu]m dia[bo]li est illusio non boni angeli
revelacio vn[de] dicitur deutro. xiii Si p[ro]
dixit aliq[ui]s p[ro]ph[et]a vel p[ro]phetiam d[e]
signu[m] euenit et p[ri]mo dixit eamus
et sequamur deos alienos statim
temptat vos d[omi]n[u]s de[us] v[este]r. i. p[er]mittit a
dya[bo]lo temptari ut sciat et vos scire fa
ciat qu[o]m[od]o sint diligat[is] eu[m]. Ter[tium]
signu[m] est p[er]missione[m] q[uia] si ille qui app[ar]et
p[er]mittit aliquid eueni[r]e et non eue
nit t[a]lis non est sp[irit]us verax s[ed] me
dax. Sic d[icitu]r de utro p[ro]u[er]biorum. Quartu[m]
in mo[do] p[ro]mittendi vel cap[ie]ndi sic b[eat]us
martinus cui app[ar]uit dia[bo]l[us] in specie

et decorato uestimento dicens se esse [christum]
q[ue]m statim cognouit dicens [christus] n[on] in
uestimento decorato se uenturu[m] p[ro]misit. [c.v.]
Non omnis qui dicit. Luc[e] v[i].
michi d[omi]ne d[omi]ne intrabit in regnu[m]
celoru[m] s[ed] qui facit uoluntate[m] patris
mei qui est in celis ip[s]e intrabit in
regnu[m] celoru[m]. Multi dicent m[ihi] in illa
die d[omi]ne d[omi]ne nonne i[n] nomine tuo p[ro]phe[ta]
uimus et in nomine tuo demonia eiecim[us]
et tu[n]c confitebor illis q[uia] nu[m]q[uam] noui
uos discedite a me qui operamini iniq[ui]
tatem. Ut dicebatur sup[ra] saluator
in p[rese]nte q[uaestio]ne ostendit q[uo]d dona gr[ati]is
data a fidelib[us] non sunt multu[m] re
putanda. Continuatur ista p[ar]s sic ad
p[re]cedente[m] s[ed] q[uonia]m dixerat n[ost]r[u]m [christus] sup[er]
sup[ra] illos esse attendendos et cauendos
obseruandos qui sub pelle ouina et sub
uestimento bone uite et religionis
habe[n]t superbiam et falsam doctrinam
docebat. Nunc econtra illos docet
esse contempnendos qui cum uera doctrina
et cu[m] op[er]ib[us] miracolo[rum] vitam conforme[m]
non habe[n]t vi[de]l[icet] doctrina uera et illu
nata et uita mala et infectiua vn[de]
ait non omnis qui dicit m[ihi] d[omi]ne solu[m]
nominali uocatione s[ed] sine op[er]is inuasi
simulatione et cordis fictione intrabit in
regnu[m] celoru[m]. Tales n[ost]r[i]s ap[osto]l[u]s dicit confi
tent[ur] se nosse d[eu]m factis aut[em] negant s[ed]
qui facit uoluntate[m] patris mei ip[s]e intrab[it]
in regnu[m] celoru[m]. Quid aut[em] sit uoluntas pa
tris mei celestis ip[s]e filius insinuat di[cens]
hec est aut[em] uoluntas patris mei qui me
misit ut omnis qui uid[et] filiu[m] et credit
in eum habeat uita[m] eternam. Credere igitur in
dei filiu[m] corde ope ore et viue[re] s[ecundu]m p[rae]cep
ta et doctrinam eius uoluntas patris
ut dicat [christus] t[ame]n tu ist[e] tu ist[e] qui in
uocant no[m]i[n]e doctrine cognicione et
pulcritu[dine] nominis eius pollent miraculo
rum operatione et demonum eiectione ore
dominu[m] habitare inuisibilem deo sapiam
Statim subdit multi dicent m[ihi] in die illa
tremenda finalis iudicii d[omi]ne nonne i[n]
nomine tuo p[ro]phetauimus sicut p[re]dicendo

Sicut fuit Balaam Caiphas et
Saul qui tamen fuerunt mali et in malivo-
lam animam ingressa sapientia que est filius
dei intrare non potest Et in nomine
tuo demonia eiecimus a corporibus obsessis
compellendo et in nomine tuo virtutes
simulatas fecimus supple solitum tamen in re
operando Et tunc confitebor illis quia
numquam novi vos Ideo si diceret non solum
modo verum etiam tunc quando iniqua faciebant
non cognoscebam vos cognitione ap-
probativa et approbativa quia in eo quod peccabant
et mali erant non erant digni sit
cognoscere ideo ideo concludit sententiam prose-
quendo Discedite a me qui operamini iniqui-
tatem Non enim ait qui operati estis iniqui-
tatem ne videatur penitentiam ab eis tollere
sed qui operamini dicit si diceret usque adhuc ho-
ram cum tempus iudicii advenit quamvis non
habeant facultatem operandi peccata affectu
tamen adhuc habent ut Johannes dicit et ideo in
iudicio finali singuli timebunt quia
ora loquentur et facta tacebunt Non enim ibi
erunt ficti adulatores homines sed angeli
veraces et iudex iustus propter quod timen-
tium hominum et angustias patientium
vocem supplices eorum exprimit dicendo Domine
quia non sufficiet semel dicere illis quos iniquitas
timoris astringit ut dicit Crisostomus Quarto hic possunt
esse iiij dubitationes Primo utrum mali ho-
mines possint dicere Domine Domine Secundo utrum ma-
li homines possint prophetare Tercio utrum mali
homines possint miracula facere Quarto utrum
mali homines possint demones constringere
et eos a corporibus obsessis expellere Ad
primam est dicendum quod Augustinus movet hanc
dubitationem in libro de sermone domini super-
hunc passum Non omnis qui dicit mihi
Domine Domine dicens quod hunc sermonem videtur contra-
rie quod ponit apostolus prima ad Corinthios ubi
ait quod nemo potest dicere dominus Ihesus nisi
in spiritu sancto Et quod dicentes dominus Ihesus ha-
bent spiritum sanctum et illi qui habent spiritum
sanctum regnum celorum intrabunt Non

videtur verum quod hic dicitur non omnis qui
qui dicat mihi Domine Domine intrabit in regnum
celorum Solvit igitur questionem istam Augustinus
dicens quod apostolus accepit dicere dominus Ihesus
proprie intimius agitur quod vocem exprimere
ut sit sensus nemo potest dicere dominus Ihesus
fidei cognitione voluntatis dilectione et
oris vera confessione ac operis execu-
tione nisi in spiritu sancto quia nemo quamvis sic
proprie et perfecte dicat dominus Ihesus non
nisi in spiritu sancto Sed Salvator noster
communiter et large accepit dicere ut significet
quandam vocem timoris unde dicit Crisostomus
quod timentium et angustia patientium
exprimit bina confessio Domine Domine
quia illi quem timor peccatorum astringit
non sufficit semel dicere Domine Tale
enim dicere est imperfectum quia non includit
perfidorum nec voluit per caritatem ut dicit
et confitetur ore omnis non tam boni
quam mali velint nolint confitebuntur
Christum esse deum et iudicem vivorum et mortuorum
sed confessio et nominatio bonorum est
meritoria quia fiunt cum fide et caritate
Malorum vero est demeritoria quia sine
fide et caritate Ad secundam est dicendum
quod prophetare idem dicit quod longe et pro-
cul aliquid distans a naturali hominum cognitione
pronunciare quod malis hominibus potest
facere tribus modis Primo divina inspira-
tione nam secundum Augustinum in enchiridion
Deus per malas hominum voluntates bona
sua voluntate plurima implet sicut per iudeos
crudeles indebite sua bona voluntate
de patre filii sui implevit ut cognoscitur
multa vera futura per malos homines pro-
nunciat sicut Balaam et Sibilla nun-
ciavit sicut deo proprio predixit et quod electo a deo
ita vera de Christo predixit et quod electa adeo
fuerit inspiratione plenum est ut scribitur
Numeri xxij Hic deus dixit ad Bala-
am Caveas ne loquaris nisi quod posuero
in ore tuo Secundo deus tangere intellectum
hominis aliquorum occultorum cognitione et
revelatione non tangendo affectum eius
aliqua caritativa dilectione que sola di-
vidit inter filios regni eterni et filios
perditionis eterne nam secundum Augustinum nisi

aliam tamen impetiatur spiritus suus ut ea
inficiat dei et proximi amatorem a sinistris
non transfertur ad dexteram. Secundo possunt
facere bonorum angelorum revelatione. Nam
sicut Augustinus xii super Genesim circa finem, multa
occulta predicunt demones non solum corpo-
ris subtilitate et experientia longi temporis
verum etiam revelatione bonorum angelorum
et sic demones predicunt occulta et futura
prophetare mediantibus bonis angelis multo
fortius mali homines. Hoc possunt quia
demones sic sunt mali ut boni fieri
non possunt sed mali homines boni fieri pos-
sunt. Tertio homines mali possunt prophetare
demonum invocatione. Confessum namque
est sicut Crisostomus multa vera dicere ut mo-
dicum suum cara veritate confirmet
mali quoque homines demones consulentes multa
et occulta dicere possunt. Unde tales prophete
demonum appellantur dicente Augustino xii su-
per Genesim: Cum malignus spiritus arripuerit homines
vel arrepticios vel demoniacos aut prophetas
inquantum tamen vera dicunt non habent ex
virtute dei qui a cunctis libet utitur alter
veritatis auctor est spiritus sanctus ut verum sit
dictum Ambrosii quod omne verum a quocumque
dicatur a spiritu sancto est. Unde sive demones in-
vocati in nomine Christi sive homines invocantes
vera dicant inquantum dicunt et invocant
Christum in veritate ab ipso habent quod vera di-
cunt. Propter quod Crisostomus sicut autem est dictum
Domine in nomine tuo prophetavimus non in spiritu
tuo quia prophetat in virtute nominis Christi
sed in spiritu diabolico non spiritu dei. Quarto dicta-
que est dicendum quod mali homines possunt verbis morti-
accipi ad primus. Quinto ut sunt mali doctrine
cognitione quia utuntur mala doctrina et prohi-
bita ab ecclesia sicut illi qui prognosticatas
artes invocant demones. Sexto ut sunt
mali vite conversatione quia involuti sunt

in peccatis quibus et ipsi sunt infecti et alios
eorum pravitate corrumpunt et inficiunt. Septimo
ut sunt mali vane glorie intentione quia forte
quandoque aliqui sunt sancte vite tamen de aliquo bono
opere vanam intentionem habent. Octavo cum Crisostomus
in tota vita insecutus de talibus locum habent
vana gloria et in sermonibus dei locum tenent. Quibus
autem isti modis malis hominibus conceditur
facere miracula et facere aliquid preter solitum
cursum nature. Primo illis qui sunt mali doctrine
cognitione per demonum invocationem. Unde dicit Augustinus
in libro de sermone domini: Cum dicit magos homines
visibilia miracula et mirabilia signa fa-
cere non posse, legas quanta fecerunt resis-
tentes Moysi magi Egiptiorum per invocationem
demonum. Possunt enim demones sensus
hominum sic fantasticos fantasiare et illudere
ut quod non vera faciunt facere videantur. Et
quandoque vera faciunt non per aliquorum rerum domino
creatorum sed per rerum naturalium ad invicem
commixtionem, quoque commixtione naturas aliquorum
producunt nobis insolita et inmensa quia hominis
virtute naturalium rerum ignoramus. Unde dicit
Augustinus super illo verbo ii ad Thessalonicenses ii: Cuius
adventus erit in signis et prodigiis men-
dacibus, quia miracula et signa antichristi
vel non erunt vera sed ficticia vel si erunt
vera ad mendacium tamen pertrahent fideles
mentes. Secundo illis qui sunt mali prave
vite conversatione propter Christi et sanctorum nominis invocationem
contingit enim quandoque ut Crisostomus homines peccate
vite et conversationis honeste non tantam fidem
habent sicut habent prave vite homines. Unde et per
ineffabile donum ad invocationem nominis Christi
et sanctorum faciunt signa et miracula propter utilitatem
illorum qui boni sunt pravitate et caritate non tamen
tanta certitudine habent vel credulitatem
ut ipsi deum honorent et in fide et doctrina
eius per talia roborentur. Ideo dicit Ieronimus
quod facere miracula non semper est illius

merita. s. qui operatur per invocationem nominis xpi et sanctorum et hoc agitur in condempnationem eorum qui invocant et utilitatem eorum qui vident et audiunt. Contra illos qui sunt mali vana intencione per eorum sanctitatis testificationem verumtamen non est quod faciunt miracula virtute dei in testimonium sanctitatis et potestatis collate adeo non prestat nisi ad sanctos homines et amicos dei vel in morte vel in vita vij et de paulo dicitur quod posito sudario suo super languidos statim sanabantur. sed vero ut ij qui sunt benedictos cum tota sanctitate ipsorum sunt de aliquo signo miraculoso facto aliqui vana intencione habent illi boni et sancti non sunt et melius ij dicas ad testificationem sanctitatis ipsorum signa et miracula facit vij dicitur aliquando quod moyses et aaron qui in [illegible] xpo per passionem virge fecerunt effluere aquam de petra habuerunt quandam vanam intencionem non referentes in dei virtutem et bonitatem propterea meruerunt audire quia non credidistis michi ut sanctificaretis me coram filiis israel non introducetis vos populos in terram quam dabo eis. Ad quartam est dicendum quod augustinus libro .83. questionum hanc dubitationem determinat dicens quod aliter demones constringuntur vel expelluntur per magos et exorcistas vel incantatores aliter per malos xpianos et aliter per bonos et sanctos viros Nam per malos constringuntur per privatos contractus et per privata pacta inter eos et demones facta sicut sepe filii Sceve constringebant demones et expellebant per artes magicas et per coniurationes exorcismorum. qui cum temptassent invocare nomen domini super illos qui habebant demonia dicentes adiuramus vos per ihesum quem paulus predicat. respondit spiritus malus et nequam Ihesum novi et paulum scio vos autem qui estis. et statim homo qui habebat demonem insiluit super predictos incantatores et exorcistas et invaluit contra eos ita quod expo-

liati et vulnerati recesserunt de domo illa sicut scribitur act. xix. per malos vero homines et per malos xpianos demones quandoque constringuntur et expelluntur per nomen xpi et verba eius et sacramenta ipsius que sunt quedam signa nostri imperatoris xpi de quibus apostoli murmuraverunt xpo dicentes Domine vidimus quendam in nomine tuo eicientem demonia et prohibuimus eum quia non sequitur nos. Quibus xpus respondit Nolite prohibere. quia qui non est contra nos pro nobis est. ac si diceret. Illi qui in virtute nominis nostri faciunt non contrariantur nobis quamvis in aliis ut in vita et moribus bonis sunt nobis difformes possunt ut dicit augustinus ibidem mali milites quod insignia imperialis condempnat signis et vexillis eorum imperatoris quandam extorquere et tollere ab aliis non iubente domino. Sed sancti et boni viri possunt demones constringere et expellere per publicam iusticiam quia in virtute xpi tamquam milites exeuntes in publicam iusticiam creduntur constringunt et expellunt eos a corporibus subiectorum imperatoris que iniuste et nequiter invadunt. Sicut ad preceptum apostolorum et sanctorum spiritus malignus subiciebatur eis. Et paulus hanc potestatem habuit quod semicinctus tot fidem quod humilitate et caritate conspersi non poterat demonibus vocabat. et quos videbat nequiter et iniuste a demonibus vexari expellebat eos ab eis. Concedendum est tamen quod ut augustinus libro supradicto quod licet sepe demones non audeant contempnere publicam iusticiam quam exercent sancti viri et milites xpi imperatoris nec audeat contempnere signa publice iusticie ut xpi nomina et dei verba et eius sacramenta per que homines virtute tamquam signum iusticie publice mali facere possunt. quia talia signa sepe et ubique demones timent et contremiscunt. tamen interdum predictis signis demones

no credunt / qr deus phib; ut no cedat
occultis modis quibus indicat aliqd
iustu 2 utile / vel ad confundendos malos
quos oport; confundi / vl amonendos
bonos ut pficiat i fide / Iudicium ecciam
ut ibi dr pugl p malos hoies mag
iq p bonos 2 scos pmittit deus demo-
mones constringi 2 expelli 2 alia mira
fieri / sicut plura sig faciebat magi
pharaonis cora filiis isrl / cu tn lxgie filii
isrl erant deo acceptiores / qmus facti
talia dona gtis data no multu debent
reputare nt decis multu gaude; s; poti
qr nomina eou scpta st i celis Lcco vj
Omnis g° qui audit uba mea hec
2 facit ea assimilabit viro sapi qui
edificat domu sup petra / Et descendit
pluuia 2 flauerut venti 2 venit flumi
2 irruert i domu illa 2 no cecidit fundata
enim erat sup firma petra Et omis qui
audit uba mea hec 2 no facit ea similis
erit viro stulto q edificat domu sua sr
arena / 2 descedit pluuia 2 venit flumina
2 flauert venti 2 irruert i domu illa
2 cecidit 2 fuit ruina eius mag Et fcm
e cu consumasset ihc uba hec amirabat
turbe sup doctrina eius Erat ei docens
eos sicut ptate hns 2 no sicut scribe
eou 2 pharisei Hic ultio salua or concludit
uba supdicta ee sup firma petra edi
ficanda Na s Gregor pmidit opus qr
multi uba sue doct ne erat amiratiui
no tn opa facturi 2 impletiui ne ta
les credent se i doctina xpi fundatos
concludit Omis g° q audit uba mea
hec etc. dicit i sermone supposito mo s Aug
satis depugnat pdcm smone omnibus
pceptis quibus xpiana vita informa
ee pfectu ut mito qui s ea viuere
voluerit copantur edificati sup pe
tram Vn subdit Omis q audierit

uba mea hec 2 facit ea / ope informata
caritate assimilabitur viro sapienti i xpo
i quo dicte aplo / sunt omis thesauri sape
2 scie / qui edificauit domu i eccam
vl conscienciam cumslibz aie xpiane in qua
p graciam habitat / sup petram i sup seipm
qui e pot 2 fundamentu tocius spual
edificij / Na dicte aplo fundamentum aliud nullus
pt ponere pter illud quod positum est
quod e ihus xpus Et qr domus supra
tale fundamentu edificata no poss pssur
2 tribulacoibus destrui / subdit p modu ad
rei / qr descendit pluuia carnis concupie
2 venert flumina cupidit 2 auaricie 2 fla
uerut venti elacoib 2 supbie irruert
i domu illa 2 no cecidit p oia predicta
gna temptacoim / qr fundata erat sup petra
Et tunc statim terret illos q audiut
2 no faciut dicens Et ois q audit uba m
hec 2 no facit ea silis e viro stulto i.
dyaboli q edificat domu sua sup arenam
q stati sub pedibus labitur / 2 descendit
pluuia carnl concupie 2 venert flumina
mundialis auaricie 2 flauert vti ela
coib 2 supbie 2 irruerut i domu illam
impetu temptacoib 2 cecidit p temptacoe
2 fuit ruina eius mag p virtutum
expoliacoe / Et stati concludit effectu doc
trine cxistia dns Et fcm e cu consumasset
2 conplesset ihus vba hec amirabat tb
sr doct eius / i quo arguit incredulitas
auditou s cris / qr si bene credidissent
no fuissent mirati / qr ad amiracoe mo
uet quod supat facient / ut dicit pspna
Ideo quod adeo sitl dr mirandu no e
/ qr ille talia sr incora cp dei potecia / Cam
tn admiracois ponit / qr erat docens sicut
ptatem hns 2 no sicut scribe 2 pharisei
Quidam enim Crisost ptatis erat qr multos
sua doctina capere 2 tadmiracionem

ponerent / et potentis erunt / quod non reseruabat in aliud doctrinam suam / sed dicebat Ego autem dico vobis / quorum nemo scribe et pharisei facere poterat ¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitationes ¶ Prima utrum homo absque eo quod audiat verba dei possit saluari ¶ Secunda utrum in verbis dei et in hiis que sunt fidei homo falsomodo possit informari ¶ Tercia utrum falsomodo in hiis que sunt fidei informatus et instructus dampnetur Quarta utrum audiens verba dei et non faciens possit saluari ¶ Ad primam est dicendum quod non audire dei verba et illa que pertinent ad christi fidem dupliciter contingit / primo ex simplici ignorancia quia illa que sunt fidei homo non est aptus natus scire ex principiis naturalibus / et ideo si ipsa aliquis ignorant / vel quia sibi non sunt proposita vel reuelata vel a nullo auditu narrata / talis non dicitur vere infidelis / nec talis ignorancia dicitur peccatum infidelitatis / nec dampnatur pro peccato infidelitatis sed nisi pro peccato originali ipso et dampnantur pueri in quibus nulla est infidelitas / vel pro peccato actuali sed commissum contra dictamen et iudicium legis naturalis indite mente cuiuslibet hominis quorum nomine habet inueniri sine fide christi quibus ut puto talis ignorancia non sit nunc in aliquo genere vel patria quia apostolus dicit Numquid non audierunt / Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum ¶ Secundo potest contingere ex erroris malicia / ut si quibus non audit verba dei et que fidei sunt vel ob ipsam veritatem fidei impugnandam sicut heretici / vel contrarium omnis temerarie asserendo sicut philosophi fecerunt negantes deum incarnasse et unitatem substantie cum trinitate personarum stare non posse vel ipsam contempnendo vel respuendo ut non bene agunt sicut alii pagani et iudei et istis modis non audiendo dei verba infideles sunt et dampnantur pro peccato infidelitatis dato quod alia peccata non haberent ¶ Ad secundam est dicendum quod verba dei et illa que pertinent ad fidem quibusdam sunt adeo immediate reuelata / sicut prophetis et apostolis et talibus nullus potest nec potuit falsomodo informari quia spiritus veritatis mentiri non potest Quibusdam autem non sunt adeo immediate reuelata sed mediantibus predicatoribus sive dei per quorum verba et doctrina illa que spectant ad fidem perueniunt ad notitiam et cognitionem aliorum et talibus quia omnis homo quantum in se mendax est potest homo falsomodo informari hiis et super saluator dixit cauendum esse a falsis prophetis qui subvestimentis ouium quique efficiuntur lupi / et hanc distinctionem ponit Augustinus in quadam epistola ad Ieronimum / ita dicens Ego autem solis eis scriptorum qui iam canonica nuncupantur didici hunc honorem et timorem deferre / ut nullum eorum in scribendo errasse audeam credere aut si aliquid in eis offendero et offendisse nunc nichil quam mendosum esse codicem vel non assecutum interpretem quod dictum est vel minime intellexisse non ambigam Alios autem sic lego ut quantalibet sanctitate quanta ne doctrina polleant non ideo verum putem quod ita senserint sed quia michi per alios doctores vel canonicos vel probabiles rationes quod a vero non abhorreat persuadere potuerunt Et Gratianus po. ix di. Et idem Augustinus in libro de vera religione dicit quod multum cauteque videndum est quibus credimus et de hiis que sunt fidei credendum sit ¶ Ad terciam est dicendum quod si aliquis falsomodo sit instructus in verbis christi et in doctrina sive dei credens vere instrui et vere informari habet conscientiam erroneam sed qua conscientiam tenetur agere quia agendo contra conscientiam agit contra legem datam sibi a deo / eo quod sicut Damascenus dicit conscientia non aliud est nisi lex naturalis a deo recepta et agendo secundum eam non peccat quantum dictat sibi illa conscientia / Et nichilominus licet credat falsa et mala agat credit tamen vero modo et affectu recto illa agit quia deus magis pensat quam effectum Et in omni deus in suo iudicio intuetur cor et animum hominis ex quo talis bono animo et recto affectu illa credit et operatur

ad laudem dei ardens semper vera et bea
ad laudem dei opari durare ij th[eologice] contra
recta iste oppte crederet erronea tamen
quantum ad credita puto quod non dampnaret[ur]
peccat tamen talis huius opinionem sic erronea
que tenet[ur] ipsam deponere adhibendo omnes
circumstantias per quas posset puta querendo
a sapientibus et colloquendo cum dominis et au
diendo ad minus omnia illa que sibi essent
proposita sapere veram fidem et si faceret
totum quod in se est ad deponendum talem
erroneam opinionem et non omitteret aliquam
circumstantiam requisitam ad deponendum talem
errorem vel erroneam opinionem puto quod non
dampnaretur quia tunc esset ignorantia invinci
bilis que excusat a toto non solum a parte
¶ Adiecta est decima quod sunt diversi[tates] bonum
constat ex tota sua causa malum
vero ex quolibet particulari defectu contin
gere potest. Ut igitur quibus doctrina fidei sal
vetur requiruntur primo quod dei verba de
lectabili auditu audiantur quia qui est
ex deo verba dei audit ... primo
Sit omnis homo velox ad audiendum et tardus
ad loquendum. Secundo quod corde credat non
ficte credatur quia qui credit fide informata
caritate salvabitur qui non sic non credit
condempnabitur. Tertio quod opere impleantur
quantum possibile est impleri quia super illo Ro[manos]
Estote factores verbi non auditores tantum
fallentes vosmetipsos dicit glosa quod seipsos
fallunt illi qui solo auditu verbo dei credunt
se esse salvandos. Quarto quod perseverantes conti
nuantur quia ut dicit Jacobi primo Qui perseve
rat in lege libertatis et manserit in ea non au
ditor obliviosus factus sed factor operis
hic beatus in facto suo erit Capitulum viij

Cum autem descendisset ihesus de monte
secute sunt eum turbe multe
Et ecce leprosus veniens adorabat
eum dicens domine si vis potes me munda
re. Et extendens ihesus manum suam

tetigit eum dicens volo mundare. Et confes
tim mundata est lepra eius. Et ait illi ihesus
vide nemini dixeris sed vade ostende te sacer
dotibus et offer munus quod precepit
moyses in testimonium illis. ¶ Estimato de
xpi doctrine illuminatione supple ista ut supra
dicta est ewangelista destinat de xpi miraculorum
operatione et primo ewangelista ostendit quomodo potestas xpi
faciendi miracula per multos est comprobata. Secundo
quomodo per scribas et phariseos est calumpnia
ta. ¶ Tertio quomodo per eum apostolis est communicata
Secundo ibi Et ascendens in naviculam
in principio noni capituli tertia ibi Et convocatis
in principio decimi capituli. Istud autem octavum capitulum
totum possumus dividere in v partes et sic fa
cimus lectiones quinque. Primo namque ewangelista de
clarat de leproso per xpm mundato. Secundo
de servo centurionis curato. Tertio de
domus petri visitatione. Quarto de mari qui
etato. Quinto de immundorum spirituum eiectione.
Secundo ibi Cum autem introisset. Tertio ibi Et cum ve
nisset ihesus. Quarto ibi Et ascendente eo in na
viculam. Quinto ibi Et cum venisset trans fretum
¶ Propter primum est sciendum quod secundum doctorem mox
post doctrinam et predicationem xpi de eius offi
ciis prosequitur quibus virtutum et signorum
miracula potius sermo in cordibus auditorum
firmetur. Unde dicit ewangelista quod cum descendisset
ihesus de monte ubi fuerat cum discipulis
quibus datum erat celestis doctrine nosse
secreta secute sunt eum turbe multe que in
montem superiorem spiritualem ascendere non
poterant de quo monte dicit psalmista Mons
dei mons pinguis Et quia inter alios sunt eius
leprosus per quem totum genus humanum ple
num peccato intelligitur lepra hunc monte ascen
dere non potuerunt ideo separatus ad cura
tionem xpo descendenti occurrit eum non quasi ho
minem sed sicut deum adorans secundum quod sub
ditur Et ecce leprosus veniens adorabat
eum dicens domine qui phelipem mundasti

naaman syrus a lepra si vis potes me
mundare non dixit sicut Orig. Si rogaveris
aut si oraveris potes me mundare sed
totum sibi tribuit sciebat enim esse scriptum
subest tibi cum volueris posse et oracionem solum
sibi offerebat quia sicut medici corporales pla
cantur muneribus sic christus medicus spiritua
lis placatur oracionibus quibus solo verbo
posset mundare manus tamen tactum appo
suit ut doceret legis moysi esse videretur qui
mundabat leprosum non esse tangendum
Unde subditur et extendens manum tetigit
eum dicens volo mundare sed separatim ut
predicatur primo volo ita ut sit responsio
ad illud quod dixerat si vis deinde impe
rans dicat mundare et statim cessit ma
danti et lepra eius quia eum ut Orig. dicit
non dubitavit credere ideo non tardavit eum
sanacio curando tamen iubet nemini dicere
docens nos de bono opere obstentacionem
et inanem gloriam vitare sed mittitur ad sac
erdotes ut sacerdotibus deferre videatur
propter humilitate Unde addit vade et ostende
te sacerdotibus et offer munus quod precepit
moyses in testimonium illis nam secundum
Remigium leprosus iste peccatorem signat
qui postquam mundatus est per contricionem
cordis debet confiteri sacerdoti quia ut
scribitur Levit. xiiij. Cum quis mundatus
erat a lepra duos passeres vivos quibus
vesci licitum erat tenebatur sacerdotibus
offerre in testimonium quod esset a lepra munda
tus sed hic possunt esse iiij^or^ dubitaciones
Prima utrum mundatus a lepra
peccati per contricionem teneatur ostendere sacerdo
ti se et sibi confiteri Secunda utrum peccator
statim teneatur sacerdoti confiteri
vel expectare tempus ab ecclesia institutum
Tercia utrum teneatur aliquid offerre
sacerdoti cum confitetur Quarta
utrum sacerdos sine peccato pro absolucione
possit aliquid petere Ad primam est dicendum quod
licet iam est mundatum a lepra peccati ostendere
sacerdoti et confiteri sibi propter iiij^or^ Primo
propter penitencie integritatem quia confessio est una
pars penitencie quantitative quamvis esset con
tritus dummodo confiteatur possibilitate
existente non esset vere penitens quia deficit
sibi aliquid pertinens ad integritatem
penitencie puta confessio et opus satisfactionis
secundum arbitrium sacerdotis Unde dicitur de penitencia
dist. vj. quod tanta est vis confessionis
ut si deest sacerdos confiteatur homo
socio quamvis absolvendi non habeat efficaciam
tamen dignus venia ex desiderio sacerdotis
Secundo propter ecclesie unitatem sicut enim antequam
homo baptisetur non efficitur membrum
ecclesie nec incorporatur christo ut ab ipso peccatum
originale ita antequam confiteatur sacerdoti
non efficitur membrum ecclesie nec incorporatur
passioni christi ut ab eo removeatur peccatum
actuale Unde de penitencia supradicta dicitur quod labo
ret penitens ad ecclesie unitatem reverti
quia nisi peccatori unitas ecclesie succurrat
ut quod sibi deest sua oracione compleat
de manibus inimici non eripit Tercio
propter morbi sanitatem nam postquam homo vir
tute nature curatus est a morbo corporali
adhuc debet medico indicare et confiteri
suam egritudinem ut videat per signa
si perfecte curatus est sic postquam dei vir
tute et cordis contricione homo mun
datus est a peccato adhuc debet et tenetur
sacerdoti se offerre ut per signa contri
cionis et satisfactionis absolvendo ipsum
perfecte mundatur et curatus Unde dicitur
extra de penitenciis et remissionibus quod
medici corporales monere debent infirmos
ut statim medicos spirituales querant
quia plus curanda est anima quam corpus
Quarto propter corresponsiva dei largi
tatem efficitur enim homo iniustus

si consecutus mundacionem peccatorum sacerdote vice christi certa se non putaret et laudes deo per eius confessionem offerret. Unde reprehenditur de vicio ingratitudinis ore domini leprosi qui dimiserunt ad sacerdotem mundati sunt et nullus fuit reversus ut daret laudem deo nisi unus alienigena. Ad 2am est dicendum quod virtus precepti affirmativi obligat semper non tamen ad semper sed loco et terminato tempore. De confessione autem peccatorum facienda sacerdoti est datum preceptum affirmativum iuxta illud Jac. v. Confitemini alterutrum peccata vestra et preceptum est taxatum et determinatum tempus iuxta illud quod scribitur extra de penitenciis et remissionibus omnis utriusque sexus semel saltem in anno postquam ad annos discrecionis pervenerint confiteantur ut iniunctam eis penitenciam pro viribus studeant adimplere suscipientes in pascate eukaristie sacramentum. Unde puto quod non peccat homo differre confessionem usque ad tempus solum ab ecclesia institutum nisi faceret in contemptum vel nisi instaret mortis periculum si tamen perfecte esset contritus huius propositi confitendi in tali tempore ab ecclesia prefinito quod cum devocione expectaret puto quod si ante subito morte esset preventus esset salvatus tamen et securius est semper post perpetratum peccatum occurreret homini debita oportunitate ipsum confiteri quia per graciam quam recipit in confessione sacramentali forcior efficitur peccatis resistendo et securior permanet in vitando mortis periculum quod nisi subito preveniat semper tenetur confiteri et hoc intelligo de laycis quia clerici vel religiosi vel sacros ordines sunt suscepturi vel alia recepturi ministraturi semper in ordinum recepcione et sacramentorum administracione confiteri tenentur propter reverenciam eukaristie. Ad tertiam est dicendum quod sicut dicitur extra de Symonia sacramenta libere sunt recipienda et libere sunt per ministros ecclesie conferenda. Offerre quod aliquid sacerdoti cum homo confitetur simpliciter potest fieri. Sed non propter ipsius sacramenti empcionem et paccionem quia sic illicitum est et dampnosum et sue dampnacionis sententiam hoc recepit cum Symone mago a beato Petro apostolo a quo audivit Pecunia tua tecum sit in perdicionem quia existimasti donum dei pecunia possideri ut dicitur prima causa q. prima. Sed propter ipsius ministri sustentacionem. Nam ministri sacramentorum per eorum administracionem vivere debent quia nullus propriis stipendiis militare tenetur. Unde numeri xviii. pro sustentacione ministrorum quedam decima fuit ordinata. Ita enim dixit dominus ad Aaron Ibi nichil possidebit nec habebit partem aliquam inter filios israel quia ego ero pars et hereditas tua in medio eorum. Filiis levi dedi omnes decimas in possessionem pro ministerio quo serviunt michi in tabernaculo et ipsi portabunt peccata populi mei. Unde illi ministri qui nec decimas nec aliquos redditus a populo recipiunt unde in ecclesiis eorum sunt servire licite pro administracione sacramentorum possunt recipere in sustentacionem vite ipsorum sicut sunt religiosi paupertatis et presbiteri conducti in ecclesiis quibus non dantur nisi que a populo gratis offeruntur. Talibus enim curiale et quodammodo debitum quod aliquid offeratur cum ab eis aliquid sacrum recipitur ad sustentandum vitam eorum. Ad quartam est dicendum quod sacerdos pro ipsa absolucione sacramentali sine gratia peccato non potest aliquid petere quia si Giesy qui donum sanitatis corporalis vendidit Naaman Syro ab ipso Heliseo mundato sanitatis graciam amisit lepra percussus multo magis sacerdos vendens graciam liberacionis sanitatis spiritualis esset deponendus et qui lepra percuciendus sicut dicitur prima causa q. prima. Tamen quia una pars satisfactionis peccati est elemosina potest sacerdos pro satisfactione peccatorum illi

qui sibi confitetur aliquam penitentiam pauperi
bus providendi et elemosinam faciendi iniun
gere, quia pro sustentatione sue vite posset
retinere si aliunde sibi providere non posset,
multum tamen debet timere sacerdos ne talem
penitentiam imponat nisi originali faciat
talem elemosinam, ne ille qui confitetur semel
decipiatur credens quod talis magis mandat
solummodo venditor quam peccati satisfactor et ne
ipse cupiditate vinciatur intendens magis
sue cupiditati subventor quam peccatoris sibi confiten
tis correptor vel emendator. Lectio ii.

Cum autem introisset Ihesus capharnaum
accessit ad eum centurio rogans eum
et dixit domine puer meus iacet in domo paraly
ticus et male torquetur. Et ait illi Ihesus Ego
veniam et curabo eum. Et respondens centurio ait
domine non sum dignus ut intres sub tectum meum
sed tantum dic verbo et sanabitur puer meus. Nam et ego
homo sum sub potestate constitutus habens sub me mili
tes, et dico huic vade et vadit, et alii veni
et venit, et servo meo fac hoc et facit. Audi
ens autem Ihesus miratus est et sequentibus se dixit
Amen dico vobis non inveni tantam fidem in
Israel. Dico autem vobis quod multi ab oriente et
occidente venient et recumbent cum Abraham Ysaac
et Iacob in regno celorum, filii autem regni eicientur
in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor
dentium. Et dixit Ihesus centurioni vade
et sicut credidisti fiat tibi, et sanatus est
puer in illa hora. Determinato de leprosi
mundatione, in parte ista evangelii determinat de
servi centurionis curatione, et est conveniens
ordo secundum Crisostomum quia post mundationem iudeorum post
venit ad curationem gentilium. Unde ait cum au
tem introisset Capharnaum que villa pinguedinis
interpretatur et significat ecclesiam ex gentibus collectam
spirituali pinguedine replendam, secundum Augustinum accessit
ad eum centurio qui centum militibus pre
erat. Lucas tamen dicit unde ... quod misit ad eum
seniores iudeorum, qui cum venissent ad

eum ... rogabant eum dicentes
dignus est ut hoc prestes, diligit enim gentem
nostram et synagogam ipse edificavit nobis.
... omnis erat gentilis gentem tamen iudeo
rum diligebat. Quod non est contra iudei
quod auctentis ponit ipsum centurionem
accessisse ad ihesum secundum Augustinum in libro de con
sensu evangelistarum, quia per nuncios suos ac
cessit et ita per se ipsum accessisse dicitur.
Quod enim per alios facimus per nos ipsos
facere videmur. Vel accessit non quidem
passibus corporis sed mentis. Unde quod dicit propheta
Accedite ad eum et illuminamini. Accessit
ergo ad ihesum rogans eum et dicens. Domine
puer meus iacet in domo paraliticus
et male torquetur. Glosa. Cum enim primus
offerens deo fructus fidei de primo gentili
fuit centurio iste in sua petitione
quattuor imitari debemus. Primo clementiam eius
benignitatis quia de procuratione servi sui solli
citus erat nullam differentiam existimans
esse inter dominum et servum, quia etsi dignitas
in hoc seculo est dissimilis, fides tamen et natura
est communis. Quod est contra illos dominos
immo tyrannos qui cum servi in
ceperint infirmari eiciunt eos de do
mo et mittunt ad hospitale sicut dixit
ille servus egiptius primi Regum 30. Dimi
sit me dominus meus quia egrotare cepi.
Secundo eius magnitudinem fidelitatis quia petiit ...
et sana servum meum sic et firmiter
credens quod licet corporaliter esset ibi consti
tutus ubique tamen erat presens per sue di
vinitatis potentiam. Tertio eius suspice pro
funditatem quia non petiit ... hic
sana ... sed solum infirmitatem sibi expo
suit, remedium autem infirmi in potesta
te dei misit. Quarto ardentem
caritatem quia dixit male torquetur.
Cum vero quis multum aliquem diligit

eaa si modicam patitur videtur ei q nimis paciat. Et lucas dicit q erat ei preciosus. Cuius fidem videns ihesus statim promisit ire et sanare. Dicens. Ego veniam et curabo eum. Quid fecit centurio. Quia statim non curavit eum et vidit ut videamus virtutem centurionis. Quia sicut ihesus promisit veniam et curabo eum, centurio non dixit sed verba propria dicit. Non sum dignus ut intres sub tectum meum. Nam licet centurio esset fide preditus nondum tamen erat sacramentis imbutus secundum Rabanum nam magis credidit se esse dignum deum indignitate quam innarcens visitatione si intraret eius domum cum esset vite gentilis populi et ritum gentilium teneret. Subdit tamen. Dic tantum verbo et sanabitur puer meus per quod divinum eius potentiam intellexerat, quod per propria manifestat dicens. Nam ego sum sub potestate constitutus habens sub me milites et dico huic vade et vadit et alii veni et venit et servo meo fac hoc et facit. Accipit dicit secundum Crisostomum. Et si ego sum sub potestate cuiusdam alterius tamen habeo potestatem iubendi illis qui sunt sub me. Sic et tu quamvis sis sub potestate patris in quantum homo habes tamen potestatem iubendi angelis per quorum ministerium potest dicere infirmitati quod recedat et recedit. Cuius fidem audiens ihesus miratus est non quod ignoraret tantam fidem eius cum ipse posuerit eam in corde eius sed nobis virtutem eius innotescere docuit ut dicit augustinus super Genesim contra Manicheum. Unde subdit quod sequentibus se dixit. Non inveni tantam fidem in israel i. in toto populo iudeorum. Quod infert ad parentes non ad patriarchas secundum Ieronimum. Vel secundum Crisostomum infidelitatem centurionis fidem gentium preferri fidei iudeorum quod eius propria indicant verba. Unde subdit. Amen dico vobis quia multi venient ab oriente et occidente per quas partes totius orbis terrarum intelligit. Secundum Augustinum venient et recumbent cum Abraham et Ysaac et Iacob quia istis terra promissionis fuit promissa per quam regnum celorum intelligitur. Vnde subdit in regno celorum. Filii autem regni i. iudei eicientur in tenebras exteriores secundum Ieronimum quia qui adeo repulsi sunt relinquuntur et passuri sunt statim ibi manifestat dicens. Ibi erit fletus et stridor dentium. Et nequaquam credens quod blandiendo per verba pecora vellet satisfacere centurioni commendando eius fidem et non perfecta eo statim facit sequitur secundum Crisostomum dicens. Vade et sicut credidisti fiat tibi. quasi dicat secundum mensuram fidei tue inveniet tibi et sic factum est quia sanatus est puer ex illa hora. Sed hic primum oritur dubitatio. Prima utrum iste centurio eius servum Christus sanavit fuit ille qui viso terremotu in eius passione miratus est. Secunda utrum fides istius centurionis fuerit maior fide apostolorum. Tercia utrum in sumpcione corporis Christi sint magis dicenda verba centurionis Domine non sum dignus etc. quam verba Zachei dimidium bonorum do pauperibus. Quarta utrum in tenebris infernalibus possit esse corporalis fletus. Ad primam est dicendum quod Crisostomus dicit quosdam fuisse istius opinionis quod non fuit idem centurio cuius servum post curatum lucas et de isto dicit quod accessit de illo non quod misit seniores iudeorum. Sed Crisostomus asserit eundem istud et illud fuisse. Secundum blandicias iudeis cum ipse per se vellet ire ad ihesum non est permissus promittentes quod eum adducerent postmodum ipse per se accessit ad eum supplicans sed non esset dignus recipere illum ipsemet dixit verba illa Domine non sum dignus etc. Sed an fuerit ille idem centurio qui post modum in passione viso terremotu et hiis que fiebant miratus est quomodo glossa non exprimat puto tamen non fuisse eundem istum et illum quia ille centurio perfuit

militibus a quibus Christus fuit expoliatus
veste propria et indutus veste purpurea
et postmodum genuflexo illuserunt ei et in
passione supplicium Christi inspexerunt fortiter
et quomodo viso terre motu et his que fiebant
dixit ille centurio vere filius dei erat iste
non tamen secundum Augustinum de consensu evangelistarum intel-
lexit eum dei filium equalem patri per naturam
sed credidit eum esse filium per graciam adoptionis
sicut sunt omnes iusti et Christum credebat
hominem quendam sanctum et iustum fuisse vi-
dendo tot miracula in eius morte fuisse.
Unde alius evangelista narrat eum dixisse vere
hic homo iustus erat. Et super illo Centurio
autem videns quod sic clamans expirasset glorifica-
vit deum, dicit glossa: quod deum glorificat magis ex
timore quam ex devotione. Quod de isto centurione
dicitur quod vere velut corporis regium militum
habere dominium quando ait dic tantum verbo et sa-
nabitur puer meus. Et Crisostomus dicit quod iste centurio spiritu
sancto sibi suggerente militias patris et filii
depinxit quando ait Nam et ego sum sub potestate
constitutus, ac si diceret: Et si ego sum sub potestate
alterius habeo tamen potestatem iubendi, sic et tu illis
qui sunt infra me, sic et tu quamvis sis sub
potestate patris in quantum homo habes tamen potestatem iu-
bendi angelis. Immo ipsa veritas fidem istius
centurionis extollit super fidem totius populi
israelitici. Unde non est dubium quod iste et ille fue-
rit idem. Ad secundum est dubium quod Crisostomus dupliciter
solvit dictum domini dicentis fidem istius centu-
rionis maiorem fuisse fide omnium iudeorum
primo universaliter assertive quia omnes iudei cre-
dentes in Christum adiuti fuerunt ad credendum
per aliqua miracula vel scripturarum vel mira-
culorum vel testimoniorum quia ut ait Andreas cre-
didit Iohanne tamen dicente sibi Ecce agnus
dei Petrus non credidit sed evangelizante
sibi Andrea Philippus credidit sed
sed legendo scripturas Nathanael primo
signum divinitatis accepit et sic fidei tue
susceptionem obtulit. Nicodemus autem audiens
fidei sacramentum dixit quomodo possunt
hec fieri Martha et Maria dicebant
Domine si fuisses hic frater meus non esset
mortuus tamquam dubitantes quod dei potentia
non esset ubique presens. Sed iste centurio nec
Christum docentem audivit nec leprosum eius
mundari vidit sed audita sola sanitate
leprosi plus credidit quam audivit. Ideo
concludit Crisostomus quod multo fides omnium iudeorum
ad comparacionem istius centurionis infidelitas est
inventa. Secundo Crisostomus solvit istud dictum
particulariter comparative dicens quod si dominum
videlicet quod fides istius centurionis aliquorum erat
maior fide omnium iudeorum quia beata virgo fuit
iudea et tamen non est dubium quod fides eius fuerit
maior fide virginis possunt sic dici quod bonum
hominis est laudandum secundum conditionem persone parti-
cularis que laudatur sicut si rusticus dicat
unum verbum sapiens magis esset mirandum
et laudandum quam si dicat unus philosophus unde
cum iste centurio esset gentilis non nutritus
in lege et prophetarum dictis magis erat laudanda
modica fides sua quam omnium iudeorum, et ideo
non fuit tanta fides in israel quanta fuit in isto
comparative non simpliciter. Ad tertium est dubium quod prin-
cipaliter duo requiruntur ad dignam susceptionem
corporis Christi. Primo mundicia puritas consciencie quia
potissime faciunt opera munda et iusticie, quia
gaudium est iusto facere iusticiam. Sicut enim
homo de operibus iniustis et iniquis semper est in consciencia
turbulenta sic homo de operibus bonis et iustis
semper est in consciencia munda et leta. Secundo requiritur
timor maxime reverencie que faciunt opera
humilitatis et proprie infirmitatis cognicionem. Centu-
rio cuius opera iusta fuit iusta et munda
et leta consciencia habens adhuc humiliter
et reverenter dicebat infirmitatem et fragilita-

Cap^m

irrim recognoscite indignos nos re
putantes recipe tantum sacramentum Hoc
placuit istorum duorum secundum Aug. et post de
toscitatorem dicit quod hemus per zacheum et Ce
turionem xpm recipientes Na per zacheum
recipiente xpo gaudet et letatur hemus
xpo puro corde et ideo ipse narrauit opa
mie et iusticie quod cordis munda et lotaque
facere habuit. dicens Ecce dimidium bonorum meorum do
pauperibus et si quem defraudaui reddo quadruplum
Per centurionem non habemus xpo ticione et maiore
reuerencie et ideo ipse protulit verba humilitatis
et sic fragilitate et insufficiencie dicens domine non
sum dignus ut intres sub tectum meum hoc est quod ut
dicitur est cum tota puritate et mundicia corde de
bemus nos reputare indignos xpm recipere in
nobis ideo dicit Orig. super hunc passum quod
quando sancti et deo accepti antistites
sub tectum tuum intrant tunc ibi per eos
dominus ingreditur et tu sic credens dominum susci
pitis et quando corpus et sanguinem domini manducas
et bibis tunc dominus sub tectum tuum ingreditur
Et tu ergo humilians temetipsum dicas domine
non sum dignus ut intres sub tectum meum
Hoc quoque verbo vere laudatur quotidie fidelium ut
in susceptione corporis xpi semper ista verba centurionis
dicatur. Ad quartum est dicendum quod quidam dicunt in
infusis post receptionem corporis fletum corporalem
et planctum cordialem debere esse quod sicut ad
lumen unius candele plures candele possunt
accendi absque diminucione ipsius candele
ita ab uno oculo plures lacrime poterunt
effluere absque destruccione oculi. Ex quo
fletus ille debeat esse infinitus infinitaque
erit resultatio lacrimarum et per multitudinem
in corporibus deceptorum non est aliqua ista
cio dicere quod in eis debeat esse infinita re
pulsio lacrimarum sed ista ratione est dicere
quod illorum corpora quod debeat deflere quod
est contra fidem nec est simile de lumine candele
quod diminute luminis candele alie prout

accendi et illos defecisse non puto ipsum ut
dicat dicimus fletum lacrimis accipiendum esse
metaphorice Solet enim oculi lacrimosi sua
viscosomoso calore et frigor decuit vix fixo
quo replet et calore et frigus parauit Juxta
illud Job Transibunt ab aquis nivium ad ca
lorem nimium et ideo vobis fletus dolor et
stridor dentium ibi dicitur esse Leccio tercia
Et cum venisset ihc in domum petri vidit
socrum eius iacentem et febricitantem Et te
tigit manum eius et dimisit eam febris Et
surrexit et ministrabat illis Vespere autem facto
obtulerunt ei multos demonia habentes et ei
ciebat spiritus verbo et omnes male habentes curauit
ut adimpleretur quod dictum est per ysaiam prophetam
dicentem Ipse infirmitates nostras accepit et egritudines
nostras portauit. Videbat autem ihc turbas multas
circum se iussit discipulis ire trans fretum Et acce
dens unus scriba ait illi Magister sequar te
quocumque ieris Et dicit illi ihc vulpes foveas
habent et volucres celi nidos filius autem hominis non
habet ubi caput suum reclinet Alius autem
ex discipulis eius ait illi domine permitte me primum
ire et sepelire patrem meum Jhesus autem ait illi
Sequere me et dimitte mortuos sepelire
mortuos suos. Sicut super dictum est iuxta
ista verba ut determinat de domo petri xpo
visitacione. Sed non queritur quod domum petri visi
tauit fuit tempus ergo Crisostomus primo ut ibi cibum
sumeret Secunda ut suos discipulos honoraret
Tercia ut nos erudiret tuorum sibi ei contra
dum dei filius vilia tuguria piscatorum non
est dedignatus intrare Sed ait quod cum ve
nisset ihc in domum Symonis non quod Ca
pharnaum petrus habuit domum ad habitandum
cum ipse fuit de Bethsayda ut dicit Jo. primo
sed domum forte habuit ibi ad pisces ven
dendum. Cum ergo ihc venisset in domum petri
et vidisset socrum eius matrem uxoris eius
iacentem et febricitantem tetigit manum eius
et dimisit eam febris et non solum dimissa
est a febre sed in perfecta sanitas et qualis

tencia restituta e ei. qr surrexit et mi
strabat eis. Cunare aut Petrus dn̄m
nō inuitauit ut ipe veniret ad sa
nandū socrū eius forte qr ignorabat
eā infirmari. vel s̄m Crisostomum qr reputabat
se indignū in eius domū eū recipe
cū audisset a centurione Dn̄e non
sū dignus ut intres sub tectū meū.
vel qr iam petrus didicerat omnem vtı
litate ponendam ee bono priuato. Et
qr iā p miracula et infirmorū cura
tiones tanta multitudo conuenerat
ut et nocturno tpe iā proximo non p
mitteretur recedere. s̄m Crisostomum. Ideo subdit
euangelista qr vespe aut facto obtulerunt
ei multos demonia hntes. ante enim
aduentū xpi comuniter demones vexa
bant et inhitabant homines tamquam
existentes sub iurisdictione sua. s̄z p^9 mo^m
princeps huius mundi eiectus e foras ut
vexare nō possit nisi pmissus. ideo
ait qr eiciebat spus verbo et oēs
male hntes curauit ut impleretur.
qd dictū e p ysaiā dicentē. Ipe infir
mitates nras accepit ut nobis auf
ferret nō ut sibi hret et egrotationes no
stras portauit ut qr nos p imbecilli
tate onera grauia ferre nō poteramus
ipe p nobis portaret ut dicit Remigius
Et qr semp ipe miraculis et virtutibus
docuit nos mundi gloriam nō querere et
turbarum importunitate vitare ppter quiete
mentis subditur statim videns ihus
turbas multas circū se quas enim pote
rat recedere ut dicit Remigius vt faciem
tam simplicē nō videret. os talia
loquens nō audiret manum talia ope
rante nō tangeret videns itaque tanta
turbā iussit discipulos ire trans fretum
Et precedit ipm s̄z antequam transfretaret

et sequeretur discipulos eius vnus scriba acce
dens ait Magister sequar te quocumque ieris
Cui dixit ihus vulpes foueas hnt et volucres ce
li nid. filius autē hominis nō hz ubi capud suū reclinet
Narrac. aut scriba vt clerici responsorum dedit
scribe. s̄m Crisostomum fuit ppter duplicem detestabilem
eius fraudulentiam et ppter vitandam eius
iactantiam. Videbat enim ut dicit Crisostomus mul
titudinē miraculorum volebat sequi xpm
ut lucra ex eorum miraculis quereret
secundum dupplicans p xpm obtinere. qd sy
mon magus apostolo ēe voluit vt
igitur ditior efficeretur et super alios sublimare
hac intencione xpm sequi volebat. vnde xpc
rndit ad vulpina cogitationes sua q.d.
nō sequeris me ppter temporales diuicias. qr ego
sic paup sū ut nec hospiciū hēam proprium
ad reclinandū capud quoniam tu hospicio mē
vulpes qrs fraudulentia tu geris in cor
de et volucres celi qm alterum iactancia
tu appetis in volunt^s nō carere. Aliquis aut
discipulis nondū viuens cū xpo s̄z iā vocatus
quod pz p precepta qr subditur qui ait putat
xpo Dn̄e pmitte me primū ire et sepe
lire patrem meū. Cui xps rndit sequere
me et dimitte mortuos sepelire mor
tuos suos. Causā aut qr xps repulit
discipulū suū ut opus pietatis erga patrem
nō compleret assignat Crisostomus dupliciter pa
necesse vnus discipulis discit minus bonum
maiori bono nō ēe preponendū vnde ait
qr nō prohibuit xpc honorare parentes s̄z
monstrauit nichil celestibus negociis nobis
necessarius nō oportet Secunda qr p alios pat
istius poterat sepeliri qr erant alij
q complenti erant huius funeris sepulturā
Ideo opera sua necessaria nō erat Augustinus
tn dicit qr pr istius erat infidelis
vn dicens volunt xpc mortuos per

Cap.

contrarıa fidei · primitas sepelira per
mortuos et per alios infideles Quarto hic
possunt esse iiii^or dubitaciones Prima
utrum xpus debuit uti in hoc mundo
maxima paupertate Secunda utrum revo
cando discipulum suum a sepultura
patris fecit contra ius naturale Tercia
utrum peccatores sint ecclesiastice sepulture
tradendi Quarta utrum puerorum mo
rientes dum portantur ad baptismum sint
in cimiterio sacrato sepeliendi Ad
primam dicendum quod fuit congruum xpum
in hoc mundo pauperem vitam eligere
propter exemplum propter officium et propter auxilium Propter
exemplum quidem quia secundum Augustinum in de vera reli
gione omnia que dei filius in hoc mundo pro
hominem que suscipe dignatus est eorum
nobis opere et disciplina morum fuit cum
igitur homines divicias maximum bonum
reputent paupertatem et voluit honoribus
principatus inhiabant rex fieri noluit
carnales filios multum appete
bant carnale coniugium plenumque con
tempsit Propter officium vero quia officium xpi
maxime fuit predicare unde dicit Marci primo
eamus in proximos vicos et civi
tates ut ibi predicem quia ad hoc veni
nichil autem est quod ita distrahat mentem
a predicacione et contemplacione · officio quod divi
cie · quia qui volunt divites fieri in
cidunt se doloribus multis Unde et quidam
philosophi ne a contemplacione veritatis
impedirentur divicias contempserunt
sicut dicit Ieronimus et ipse idem salvator
mittens apostolos ad predicandum manda
vit ut non possiderent aurum vel argentum
nec sacculum ferrent vel peram non
nec eum decebat illis uti que possidet
huiusmodi officium impedire Propter auxilium
quia sicut sua morte nobis auxilium
prebuit ut nos morte nostram spiritualem

devinceremus sicut sua paupertate corporali
auxilium nobis dedit ut nos divicias
spirituales possemus acquirere Et hanc rationem
Apostolus ponit ii Cor. viii dicens Scitis
graciam domini nostri ihesu xpi qui egenus pro no
bis factus est ut nos illius inopia di
vites essemus Potuisset tamen si voluisset
uti maioribus diviciis sicut fuit usus
inopia paupertatis et propter hoc fuisset in motu
abstinencia opera cum ipse esset virtutum re
gula nam propter hoc divicie et potestates di
mittende sunt ne homo propter divicias allici
atur in superbia elevari et proximis iniuria
irrogare et ne propter paupertatem cogatur
mentiri et furari propter quorum timorem
Salomon dicit Proverbiorum xxx divicias et paupertatem
ne dederis michi sed tamen victui meo tribue
necessaria Ad secundam dicendum quod licet aliquid vi
deatur legis nature dumtaxat ad primum pertinet intelligi
primo vult secundum omne tempus et secundum omnem statum
alio modo secundum aliquod tempus et secundum aliquem statum
dicitur quod aliquem quod subvenire parentibus
in vita ad sustentacionem et in morte ad sepul
ture preparacionem est de lege nature secundum omne tempus
quia sine hoc sunt inveniunt sine servicio
quibus ad vacacionem temporis sive secularis sive re
gularis aut clericus quantum ad vacacionem
status propter tenere ad sustentacionem parentum
quia cum sit preceptum legis nature secundum nature sup
manet ita propter in omni tempore et in omni statu
manet obligacio precepti non a tali precepto
propter vacacionem temporis vel status aliquis absol
vi potest nisi in tribus casibus primo quod parentes
habeant unde possunt sibi subvenire Secundo
quod facultates per seipsos possunt acquirere Tercio
quod per alios ipsorum subvencio potest impleri
quia sed Eusebius alii erant qui sepulturam parentis
illius discipuli xpi implere poterant
revocando eum a sepultura eius non fecit

cont̄ p̄ceptū legis nature potissime q̄r
sepulto p̄re optinuisset eū testamentum
vidisse ꝛ hereditatē cū alijs diuisisse
ꝯ sic multiplicat distractus ꝛ impeditus
fuisset a contemplacōne spūaliū ad qua
p̄ xp̄m votus erat Alij no dicūt subue
cōm p̄entum esse quidem i iure leg̃ nē
no tn̄ vniuersale ꝛ ꝑ omne tp̄us ꝛ omem
statū s̄ ꝑ determinatū tp̄us ꝛ determinatū
statū manēte igr̄ tali statu q̄ homo
ciuilr̄ ꝛ secularit̄ viuat i mūdo tenet̄
ad sustentacōm p̄entū Et qn̄ iam no
viuit ciuilr̄ ꝛ secularit̄ cū eis amplꝰ
no tenet̄ Dicūt em̄ q̄ viue i mūdo
tripl̄r ꝑt intelligi Primo nāli vt ē do
cibo ꝛ potu ꝛ alijs ad vita sensibilem
ꝛ sic religiosi viuūt i mūdo Scd̄o vesta
alit̄ ꝛ sic peccatores viuūt i mūdo ¶ T̄c̄o
ciuilr̄ ꝛ sic religiosi tali mūdo mor
tui sūt Vn̄ ꝑ ꝓfessionē religiosi abso
luti sūt q̄r licet a p̄ceptis leg̃ nāte
ꝑ opa sup̄errogationis no absoluant̄
s̄ sint necitatis ꝑ omē tp̄s ꝛ oem
statū s̄ tn̄ sūt necitatis in aliq̄ tp̄e
ꝛ i aliquo statu ꝑ opa errogationis
absoluunt̄ qd̄ ꝓbant q̄r obedire
p̄entibꝫ ē de iure nāli sicut subuenire
ꝛ tn̄ postq̄ filius emancipatꝰ ē a p̄re
no plus sibi obedire tenet̄ ꝛ silr̄ postq̄
intrat religionē Vn̄ dr̄ aplē ad heb̄
xij Et p̄res in̄ carnis hūimꝰ eru
ditores ꝛ reuerebam̄ eos q̄nto magis
obtp̄abimꝰ p̄ri sp̄uum ꝛ viuemus
Ꝯ vius aūt quelꝫ istar̄ opposituꝝ
cōtineat aliquid veritatis media
tn̄ viam puto ee tenendā ut dicat̄
q̄ subuenire p̄entū ē quidē de iure
nāli ꝑ omem statū q̄ntū ad ipꝰ
p̄cepti execucōm ꝑ solū possibilitate
ꝛ optunitate q̄ntē ꝯplanū ē em̄
q̄ ꝑ impotēcia exequendi p̄ceptū
homo excusatur ab execucōne
ꝛ potissime qn̄ impotencia exeqndi est
tp̄alis quęꝫ ad actum reducibilis q̄r si
eet ꝑpetua no remaneret obligacō p̄re
cepti ex quo nūq̄ posset impleri Sic
aūt ē ita q̄ status religionis no impe
dit semꝑ hominem a subuencōne p̄entū
q̄r multi casus ꝑnt occurre in q̄bꝫ
ꝑt ꝑentibus subuenire ul̄ licenciam
superioris de ꝓ suo labore ul̄ ꝑ admi
stracōm cōm vero si diu non adest
sibi facultas ul̄ possibilitas excusat̄
ab execucōne sicut em̄ filius non
tenetur subuenire p̄ri si h̄t ex se
ꝯ ꝑt ex se acquire ul̄ qd̄i ꝑ aliū
possit eius subuencōm subuenire ita
si ipe de suo no h̄t ꝯ facultas non
adest sibi acquirendi ul̄ administracōꝫ
aliarꝫ rerꝫ no h̄t no tenet̄ cōtrarie
tali impossibilitate subuenire q̄r h̄ ē de
rone p̄cepti affirmatiui q̄r licet ob
liget semꝑ rone qua ē semꝑ p̄ceptū
no tn̄ ad semꝑ rone qua ad̄ firma
tiuū ē puto ergo q̄ religiosus ꝑ statū
religionis no absoluit̄ ab obligacōne
p̄cepti de subuencōne p̄entū si ab exe
cucōne ꝑt excusari donec sibi possibilitas
po ꝑ ꝯcessionē ul̄ licencia superioris
s̄ si peteret licencia in casu in quo p̄ri
subuenire posset de suo labore ul̄ ad
ministracōne aliqua ꝯ tenetur ꝯ p̄la
tus no ꝯcederet puto q̄ in h̄ no tenet̄
sibi obedire q̄r in p̄ceptis leg̃ nē
ꝯ que in secunda tabula continentur
nullus homo dispensare ꝑt teneatur
religiosus em̄ obedire p̄lato in hijs
que spectant ad obseruacōm regule
ꝛ eorꝫ que in regulari obseruancia co
tinetur ꝑsupposita tn̄ semꝑ obedia
p̄ceptorꝫ dē tam p̄me tabule q̄ scd̄e
¶ Ad tcia ē dicendū q̄ peccatores pꝰ
infidelitatis ita q̄ sicut separati ab
eccia ul̄ ꝑ heresim ul̄ ex cōmunicacōm

sepeliendi sunt s non tradendi sepulture
ecclesiastice Unde dicit Aug' q' ideo xpus
reuocauit suum discipulum ia fidelem
ut patrem suum non sepeliret q' cu esset
infidelis p alios infideles erat sepelien
dus / qd intelligo p fidelem filium patrem
infidelem non esse sepeliendum in se
pultura ecclesiastica quantum ad oronum
suffragia non q' filius fidelis tenet
tradere sepulture infidelem patrem q'
ad humanitat' et naturalis pietat' ob
sequia Unde dr de consecratione di' p'a
q' ecclesiam consecrandam in qua cadauera
infidelium mortuorum sepulta sunt non
licet consecrare / antequam eiciant' s si
sint peccatores alio pecto et penitentes
inueniant' in ecclesiastico cimiterio sepe
liri possunt Unde scribit' xxiii q. v. c' ultia
q' si illi qui suspendunt' in patibulis
inueniuntur de omnibus eorum peccatis pura
confessione fecisse / in cimiterio ecclesiasti
co eorum corpora sepeliri licet. ¶ Ad q'
e' dd'm / q' si pueri dum portant' ad bap
morituri / non sunt facti filii ecclesie nec
membra xpi p spiritualem regeneracionem
et ideo sicut nec pagani ita non in
sacrato cimiterio sepeliri debent / q' eis
matris ecclesie suffragia prodesse non ha
bent / non sunt eorum tabulis similes Unde
dr de consecra. di. p'a / q' ecclesia ubi
paganus sepultus e' consecrare non
licet nec in ea missas celebrare nisi
foras eiciant' prius / s quid dicet' de fe
mina pregnante ubi d3 sepeliri alii
dicunt q' in ecclesia q' fetus e' pars uen
tris et aliquid matris / aliqui autem
dicunt q' e' aperienda et mr ecclesiastice
sepulture tradenda / et fetus alibi e'
maxime si animatus / tn q' in hu'a
mu' e' corpora mortuorum aperire mag'
omnino e' dicendum q' fetus gaudere debet
priuilegio matris precipue cum s'
corpus eius sepulturam debetur non sit
aliquid suum; aliquid matris et s' m'
corpus subiciantur ministris ecclesie

Lectio iiii

Et ascendente eo in nauiculam
In parte ista ut sup' dicebatur
euangelista determinat de maris quietudine
s'm qd Aug' dicit p' miracula multa
et miranda facta in terra / xpus transit ad
mare ut ibi excellencia opera demon
straret quibus se terre et maris dominum
ostendat Unde ait q' ascendente eo in na
uicula s' Rabanus q' hanc nauiculam
qua xpus ascendit arbor crucis
intelligit / cuius auxilio fideles eius transac
tis presentis mundi fluctibus ad cele
stem patriam peruenient s non est tenendum
hec nauicula intelligit presens ecclesia in
qua xpus cum suis discipulis mare
huius seculi transit aquas persecutorum
conspexit ideo subditur q' secuta sunt
eum discipuli non inbecilles s' fortes
et stabiles in fide Aug' dicit quare
autem xpus assumpsit solum discipulos
absentibus turbis Crisostomus assignat
triplicem causam ¶ Prima ut discerent a
periculis non timere in monsione aliorum
signorum permisit turbas adesse s' ubi
fuit timor et temptacionum acceperit
athletas orbis terrarum quos exercitare
erat assumpsit ¶ Secunda ut in honoribus
de se ipsis non presument dum ex se ipsis
modica pericula uitare non possent /
Tercia ut presentibus turbis non accusentur
a xpo esse modice fidei s ecce motus
magnus factus e' in mari ita ut
nauicula operiretur fluctibus s' enim
qd dicit Aug' non ex se naturaliter
orta e' tempestas hec s' potestati paruit
imperantis qua ideo xpus fieri uoluit
ut p liberacionem eius discipuli sui
manifestiorem acciperent sensum de
uirtute xpi et etiam ut daret eis sig'
futurarum temptacionum quas passuri
erant Unde ut daret eis locum dubita
di subdit' ipse non dormiebat semp
enim in miraculis aliquid ostendit'
indicium de humanitatis Nam s'

secuta s't eu disc'li ei' Et ecce mot' magnus fcs e' i mari ita ut nauicla operire' fluctib' ipse u'o dormiebat
Et accesserunt ad eu' disc'li e' et suscitabat eu dicentes Dne salua nos perim' Et d'r eis Qd timidi estis modice
fidei Tunc surgens imperauit uentis et mari et fca e' tranquillitas magna Porro homines mirati s't dicentes Qualis
e' hic q' uenti et mare obediunt ei

huanitatem dormiebat s. diuinitatem no dormit s semp vigilat 2 exphc mo ti sut discipuli eius adiutoriu posti lare qr accesserut 2 suscitauit eum dicetes Salua nos pimus s qd Orig dt discipuli saluatorem putem hebat 2 timebant vitam hebant 2 morte vitare cupiebant s hoc erat qua puuli 2 imbecilles erant in fide ideo dr eis stati ore saluatoris Quid timidi estis modice fidei qmus em dr i fide qua de xpo hebat sinceri essent 2 firmi no tanta hebant qntu dignum erat qr eo ipo s Cs ep no crediderunt eu posse dormiendo sicut vigilando cudit eos no decente opinionem huisse de ipo 2 ideo p9 eius reprehensionem stati soluit turbacoem aquarum qr tuc surgens impera uit ventis 2 mari 2 fca e tranquilitas magna s. eni Joni illa qui imptiue sentiut impantem ideo illa que apt nos sensibilia sut magestate conditoris sen sibilia sut s. eni Das sic tranquilitas magna fca e ut nec vestigiu nc semita turbacoms maris videret qd exponen sut a na qr cu mutuali fluctuacio maris timat dsz ad multu tpis aque mar coutuutur insompno isti hoies qui putes erant ipm hominem estima bant s in sedacone maris sic insolita deu ee putabant ideo i admiracoem magna inciderut qr subdr porro hoies no apli mirati sut dicetes qualis est hic qr venti 2 mare obediut ei si eni quit quis sit in sba planu e qr e deus idem cu pre 2 ss in re diue idemptitate 2 e dei filius in psone singlaritate 2 e deus 2 ho verus in psone vnitate si querat qlis e in qualitate dd e qr e speciosus i stite grosus in virtutu bonitate 2 virtuosus in ptate Sz hic pnt ee qnqz dubitacoes

Prima vtru mot9 2 tepestas i mari oria tur nale Scda vtrz mare nale crescat 2 decrescat Quarta vtru nar terra sit sup mare 2 sup aquas fundata

Sa vtru mare nar fluat 2 refluat

Qnta vtrs nauicula petri possit fluctib maris submergi 2 piclitari Ad pma e dicendum qr moco 2 tempestas pt oriri in mari qntu ad pns ex tribus Pmo ex radiorum solarium claritate Sco ex ventorum contrarietate Tercio ex ipius ma ris gibositate Videmus naqz pmagi nari qr radij solares attingut ad quas cuqz ptes tre 2 ad quascuqz cocauitates in pfundo maris exntes vapores igit subterranei i cocauitatib abissi exntes incorpati 2 inflamati calore solari ap petit supiore locu qr ome calidum ascendit ad locu supiore veniendo 2 aquas s maris tusendo 2 scindendo 2 pcuciendo faciut iccirco magnam mocom 2 tempestate in aqua maris sicut videmus qr magnus motus fit in castanea si ponatur in igne 2 non scindatur 2 ferru ignitu positu i aq facit magna bullicom 2 mocionem in aqua de ista mocone pt intelligi illud ps viderut t aque deus 2 ti 2 t sut abissi De scdo uo mo mocoms videmus ad sensum qr ventorum cotrietas facit magna tempestate i mari quia sicut vna ps aeris impellit aliam rone venti qr diuantis ita vna ps aque impellit alia Sm sup illo verbo ps Pau deducit n dc sius dicat eglo qr ventos de thesauris educe e de oct cault dis emanare qr qr flt ventus flat senti9 2 qr iussu dei flat scimus sqa ca flat 2 de quo thesauro educat nescimus Sz de tcio mo mocoms simile expimentu hemus videmus eni ad sensu qr homines exntes i naui in aliqd spaciu pmanetes i mari non vident homines vel arbores exntes in tra qr tn siquis ascendat arborem na uis videbit tam terra qm homines uel arbores exntes 2 tn si mare gibosum no esset 2 no eet magis altu i me dio qm in extremis ita qr eet totum planu ita qr videretur ab illis qui sut in naui sicut ab illo qui est i arbore

2 tñ posset ee nauis infra mare qz n°
tra videretur ab illo qui eet i arbore
n° ab illis qui sunt i naui quod totu
contingit qz aliqua talis gibbositas 2 al
titudo maris q e int litus 2 nauim
ita magna e qz e altior oculo exntis
i naui ł altior arbore uł oclo exntis
in arbore / quez no no e tanta qz sit alta
or arbore sed bn e altior oculo expnt
i naui Est igr mare altu 2 gibbosu et
vbicunqz e altitudo 2 depressus aqz necaio e
motio 2 aqz ptbatio / bn exponditur solam
caliditate 2 betoz cotrie 2 ex mar alti
tudine 2 gibbositate motu 2 fluctuatio
habz ex na i mari 2 sic spualr impresenti
seclo quod e quoddam mare exist turbo
oriunt motones 2 fluctuaciones p° exoriu
lud concupiscencie calidite 2° ex tpalium rerum
tamqz uetorz cnietate 2 cupidite / Secdo ex
honorz 2 dignitatu supba tumositate
Prima dicitur Johes in canonica sua / omne qd
e i mudo 2 i isto mari / uł e concupiscencia
carnis qz ad motez pma / uł concupiscentia
oculorum qntu ad secdam / uł supbia vite
qntu ad tciam ¶ Ad secdam e dcm qz ca
fluxus 2 refluxus mari rona pt assigna
ri ex mutua copone aq ad aerez 2 aeris
i aqua debemus enim ymaginari qz i aliq
pte mar ubi sol directo aspectu transit
sup mare ex calefactione radiorz solarium
2 eo tpe quo pdicti radij solares maiorez
virtute hnt i calefaciendo 2 ventando aqua
i aerem sicut circa tciam ia sole appte 2 circa
copletoriu ia sole recedente vaporibus
acceptis remanentibus 2 qi ignitis tunc cu
qz multu de aqua consumi e in aerem
mare retrahit se 2 constringit se / 2 fit
mar refluxus Sz i aliqua pte maris
multu de aere contit magna qz in pte
septentrionali sub montana uł sb stella
nautica ubi magnu frigus ee dicit
et ea dici uł noctis hora qui e maior
frigiditas aer rone frigiditatis multu
inspissatur 2 i mag qntite contit magna
Unde tunc mare dilatat se 2 extendit se
2 fit fluxus mar ¶ Aliqui tn attribuunt
fluxu 2 refluxum maris diminucioni
Lune 2 augmentacioni eius dicunt enim qz
Luna habz dominiu 2 virtute sup omia
humida / Luna g crescente 2 existente plena
qz tunc humidant 2 crescunt aq 2 oia humida
mare fluit 2 dilatat se / sz diminuta et
decrescente / qz tunc diminutio fit aquarum
2 omn humidorz mare refluit 2 sic contingit
2 qmuis ista ro bona sit / fudamentu tn eius
e ex sermone ¶ Pp igr ca fluxus 2 refluxus
maris e exmutua aque i aerem 2 aeris
i aqua copone 2 ex lune augmto 2 dimi
nucione / sz pcaud i aliq pte mar talis
fluxus 2 refluxus potest impediri roe
venti pdnant 2 impellent aqs ad una
ptem mag qz ad aliam / exopto enim sunt
pe aliqz ptem comorantes qz plures
dies 2 noctes ibi refluxus mar non est
perceptus qz roe venti impellentis aqua
no pmittit qz mare se retrahat uł constrin
gat / 2 sic eode mo possit pcaud impediri
fluxus ¶ Ad tciam e dcm / qz psalmista dicit deum
posuisse aquas maris qi in vtre / 2 alibi
2e scribit qz lege deus posuit aqs maris
ne transirent fines suos / Ex quibus
auctoritatibus pz mare no posse cresce
neqz decresce / qz ex quo mare ligatu e
dei lege 2 repositu qi i vtre si qntu crescit
i vna pte tn oportz ipm i alia pte de
crescere / quod ex tribus caus hat legem
retinet / p° ex sue nre codicoe Sz n mare
posset quez ee planu cu plus occuparet
de loco planu qz gibbosum uł rotundu
posset tn cresce qz cooperiret tota terram
Sz nra maris e ut suam gibbositatem
no possit dimitte qz tunc no equaliter
distaret a celo 2 sic ppe mare e gibbosu
ut nunqz possit se dilatare 2 explanare
Sc° hoc habz ex terre inebriacoe 2 ma
defactione qz licet mare crescat ex

fluminum receptor eo quod omnia flumina intrant in mare et non redundat nec recrescit ipsa tamen totum deridet despicit contra madefactione. Multum enim mare emittit de aqua per concavitates et venas terre ad infundendum ipsas et multa recipit ex introitu fluminum ita ut quantum recipit ex uno, tantum deperdit ex alio. Vel ideo hoc habet ut supradictum est commutuacionis in aere conversione, quia quantum crescit mare ex conversione aeris in aquam propter signorum frigiditatem, tantum decrescit ex conversione aque in aerem propter radiorum solarium caliditatem. ¶ Aliqui tamen est dubium quod terra sit fundata super aquas videtur repugnare sensus racio et auctoritas. Nam ad sensum videmus contrarium. Non enim videmus terram super aquam natare sed magis aqua natat super terram et sic ad sensum apparet potius aquas fundatas esse super terram quam terra super aquas. Racio non hoc ostendit quod planum est terram esse infimum elementum et quod ignis fundatur super terram omnium aliorum quia ignis fundatur super aerem et aer super aquas et aqua super terram sed terra est fundata super sua stabilitate et fundat omnia alia elementa. Unde propheta dicit fundasti terram super stabilitatem suam ideo non inclinabitur a loco suo et stabilitate sua in seculum seculi. Auctoritas autem [illegible] ubi dicitur quod congregate sunt aque in locum unum et appareat arida. Frustra autem apparuisset arida vel terra ex congregatione aquarum si ipsa terra esset super aquas fundata. Hanc igitur dubitationem solvit Augustinus 2° super Genesim dicens quantum ad sensum [illegible] intelligi posse terram super aquas fundari. Primo quantum ad aliquas partes terre que sunt altiores aquis ideo quantum ad illas partes dicitur terra super aquas fundari. Secundo ut [illegible] super dicatur magis et amplius ut sit sensus quod terra sit fundata super aquas id est magis et amplius quam aqua. Est enim terra stabilior et firmior aqua ideo super ipsam et magis quam ipsa dicitur esse fundata et firmata vel stabilita. Tercio ut dicatur fundata super aquas quia fundatum firmum et suam firmitatem terra ex aquis recipit ut [illegible] terra esset aquis permixta et conglutinata esset dissolutus pulvis et sic sine aquis non haberet soliditatem et stabilitatem. Quarto quantum ad sensum spiritualem sic dicitur esse intelligenda predicta verba. Ponit enim propheta secundum quod fecit celos in intellectu secundum quod firmavit terram super aquas quia sicut deus celos id est sapientes viros fecit in intellectu quia fecit eos intellectu vigentes sic terram puta homines simplices et terrenos fundavit super aquas baptismales. ¶ Aliqui tamen est dubium quod secundum glosam prophetia namque fluctibus optata presens ecclesia fidelium intelligitur que licet multis fluctuacionibus pulsetur in aqua tamen [illegible] submergitur. Unde Augustinus exponens id ubi [illegible] Sepe expugnaverunt me a iuventute mea dicat [illegible] dicit quod fidelium ecclesia fuit expugnata in abel quem frater suus interfecit. In noe quia de octo animis reprobus inventus est qui [illegible] patris [illegible]. In abraham quia [illegible] est ei [illegible] ancilla et filius eius. In ysaac quia de duobus geminis [illegible] est iacob dilexi esau autem odio habui. In moyse qui multa adversa passus fuit. In david contra quem unus filiorum rebellavit. In domino nostro ihesu christo qui a suis discipulis traditus est et sepe super hanc ecclesiam fabricaverunt peccatores iniquitatem tamen potuerunt nichil adversus eam. Crisostomus in omelia de pentecoste exponens illa verba celum et terra transibunt verba autem mea non preteribunt dicit quod verba christi que [illegible] non possunt sunt illa que dixit petro. Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam et porte inferi non prevalebunt adversus eam. Petram [illegible] vocavit ecclesiam [illegible] sed non titubavit quia tempestates suscepit ecclesia sed non demergitur; iacula in eam mittit sed non perforabitur; machinamenta paravit sed turris eius non [illegible]. Et si queratur quare deus non prohibuit alia temptaciones et tempestates evenire. Respondetur quod hec fuit ut ostenderet

virtute eius si ipam nullus posset im
pugnare / dictum erant tyranni qui im
pugnaret leviter vinceret. Unde non dixit
Et porte inferi non appiabunt ei sed aut
non prevalebunt adversus ea / i impugna
bit quo non tamen vinca potest lectio v
Et cum venisset transfretum in regione gera
senorum occurrerunt ei duo habentes de
monia exeuntes de monumentis sevi nimis ita
ut nemo posset transire per viam illam. Et ecce cla
mauerunt dicentes quid nobis et tibi ihesu fili dei,
venisti huc ante tempus torquere nos / Erat autem
non longe ab illis grex porcorum multorum pascens
demones autem rogabant eum dicentes Si eicis
nos mitte nos in gregem porcorum Et ait illis
Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et
ecce impetu magno abiit per preceps totus
grex in mare et mortui sunt in aquis pastores autem
fugerunt et venientes in civitatem nunciaverunt
hec omnia et de hiis qui demonia habuerant Et ecce
tota civitas exiit obviam ihesu Et viso
eo rogabant ut transiret a finibus eorum
Sicut supra dicebatur hic eventum de emundatione
de immundorum spirituum eiectione Circa eum sunt
Cuius homines prius homines credebant
xpm ideo venerunt homines eius de civitate
qui mare procellosum et turpidum quietum
non audierunt demones audierunt clamantes
Unde ait cum venisset transfretum in regione
gerasenorum Gerasa enim secundum Raban. civitas
est trans iordanem iuxta montem galaad ubi
[illegible] iacob a socero suo et iuxta
mare galilee et tyberiadis eius quod et per
mare gerasenorum vocatur occurrerunt ei
i. xpo duo habentes demonia Lucas vero et mar
cus dicunt fuisse unum Unde secundum Aug. in libro
de consensu evangelistarum realiter fuerunt duo ut
dicit Math. sed unus illorum erat multum
famatus in illa patria de quo tota patria
erat sollicita ut liberaretur et vinciebatur
cathenis et compedibus custodiebatur et ruptis
vinculis agebatur a demonibus / et ideo de uno
sic famoso Marcus et Lucas fecerunt
mentionem. Isti igitur duo erant habentes

demonia pluraliter quia legionem unam habebat que
capit sex milia sexcentos et homines exeuntes
de monumentis quia in sepulcris et in monumentis habitabant
seui nimis et crudeles ut nemo posset transire per viam
illam. Et clamaverunt dicentes Quid nobis et tibi fili dei ac si di
cerent secundum Remigium. Quid nobis et tibi est commune
quia non est conventio lucis ad tenebras nec xpi ad
belial secundum apostolum Subdit autem evangelista quod erat
non longe ab eis grex porcorum. Erant enim ut
Marcus dicit duo milia. Math. vero dicit gregem
multorum porcorum. Demones igitur scientes se debere
eici per xpm rogabant eum dicentes Si eicis nos
mitte nos in gregem porcorum. Si libenter petivissent
se intrasse in homines sed illo cuius virtute
torquebantur humanam speciem videbant habere
non fuerunt ausi hoc petere, nec in pecora quia animalia
munda erant secundum legem, nec ut remanerent in
aere quia nocere hominibus non poterant nocere ipsi
cupiebant nocere in rebus corporum ut dicit Remigius
Quibus xpus concessit dicens Ite et statim accepta
licentia exeuntes ab hominibus abierunt in porcos
et magno impetu abiit totus grex per preceps
sine ordine in mare et mortui sunt in aquis. Quem
videntes pastores fugerunt et venientes in civitatem
hec omnia nunciaverunt tam de perditione porcorum quam
de hiis qui habuerunt demonia. Et ecce tota civitas
exiit obviam ihesu et viso illo rogabant eum ut discederet
a finibus eorum non quidem ex superbia vel ex
dampno quod passi erant de porcis sed ex
humilitate reputantes se indignos eius presencia
sicut petrus dixit Exi a me domine quia homo
peccator sum ut exponit hilarius. Quod hic
primum est quedam dubitationes. Prima utrum isti
demones cognoverunt xpm esse dei filium. Secunda
utrum presencia xpi torqueret magis quam ante.
Tercia utrum plures demones in uno corpore possint
simul stare. Quarta utrum porci et huiusmodi sint
animalia magis demonibus apta. Quinta utrum
decens fuerit xpm permittere demones in
porcos intrare. Ad primam dicendum quod secundum Aug.
quod de xpo dei xpus tantum innotuit demonibus
quantum voluit / tantum autem voluit quantum oportuit
...

Nunquam autem oportuit quod eis innotesceret sub ce-
lestia omnibus ita ut ipsum viderent et cognoscerent
tanquam lumen quod illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum et ut est vita eterna
hijs qui apte vident et cognoscunt. Et isto modo
se non ostendit nisi sanctis viris et beatis an-
gelis. Sed vero oportuit quod ostenderet se de-
monibus per quedam indicia sue diuinitatis
et sue humanitatis ut non essent certi eum esse verum
deum. Et si impedisset eius passionem
et sic corpora predicta expoliari per eum non essent
certi eum esse preter hominem. Et si non timuis-
sent eum non dimisissent vexare et tormen-
tare suos fideles quos dum eius adiuctu-
rari suos inhitabant. Secundo sic factum est
et ut dicit Remigius demones videbant Christum
incarnatum et se per eum torqueri et a corporibus
hominum expelli supplicabant eum esse deum.
Sed postmodum videbant eum extime fatigari
et esurire et sitire supplicabant eum esse
hominem. Unde dicit Ieronimus super textum illo Quid nobis et
tibi fili dei? quod ~~tamdiu~~ demones ob
supplicacionem filium dei ipsum magis quam noscere
intelligendi sunt. Et Augustinus super eodem verbo
dicit quod demones clamantes dicunt Quid
nobis et tibi fili dei magis ex suspicione quam ex
cognicione dixisse credendi sunt. Quia si eum
pro latitudine dei filium cognouissent nunquam
dominum glorie crucifigi permisissent. Ad secundum
dicendum quod demones sic torqueri et sic cruciari
et sic secum portare infernalem ignem duplex
potest intelligi. Primo quod ignis ille materialem
et corporalem quod cruciat demones et animas dampnatorum
in inferno portent secum quando ad veniunt
ad nos temptandos et quando sunt contra nos
et hunc intellectum puto non esse verum. Cum
enim ignis ille sit corporeus et corporaliter
comburat quod demones existentes circa nos et
aliquando intra corpora hominum quando vexant homines
et homines non sentirent illum ignis caliditatem
et combustionem non est verisimile
nisi sit in talibus vellemus admiratiuum

recurrere. Secundo modo potest intelligi quod sicut
deus demones qui sunt in inferno cruciat
mediante illo corporali igne ita quando sunt hic nobiscum
illos affligit illo eodem cruciatu sine tamen illo
igne. Est enim verum sicut vlt. ideo quod quandoque
operatur mediante creatura aliquid potest immediate
operari per se ipsum. Et sic gratia conferri aliquam
mediante baptismo potest sine plaga sine baptismo conferre. Cum
igitur vadunt demones portant secum infernalem
ignem non quidem ipsum corporalem sed effectum
et operacionem ignis quia cum operacione ignis sunt af-
fligi et comburi ac cruciari. Sequitur tamen
cruciatum paciuntur demones in inferno mediante
igne ita ubicunque vadunt paciuntur eundem
cruciatum immediate a deo sine igne. Secundo queritur ex
presencia Christi tormentati sunt. Dicendum est quod demo-
nes sicut Augustinus 8 de civitate dei capitulo 22 adnocendum
nobis sunt cupidissimi. Sed magna pena
erit eis post diem iudicii recludi in inferno
quando aliquo non poterunt nos vexare et temptare.
Et magis quam presencia Christi expellebant ab hominibus
ne eos vexarent et temptarent cum hoc tormen-
tum sit eis dandum post diem iudicii. Ideo con-
quaerendo dicebant Venisti ante tempus perdere nos.
Ante quod presencia Christi et post presenciam demones
tormenta senserunt quod sic cruciati a deo modo
quo dictum est. Sed quia ex presencia Christi expellebantur
a corporibus hominum non eos vexarent horum
propter eorum cupiditatem nocendi tormentum reputa-
tabant. Unde dicit Ioannes quod presencia Christi et salua-
toris dicti tormenta sunt demonum. Ad tercium
est dicendum quod quod est dubia predicti animam quam cum sit in
toto corpore tota et tota in qualibet parte
si demones sunt plures in uno corpore hominis
sic cum ipsa anima et propter ipsos demones qui cum
sint in corpore uno sunt in uno loco oriuntur
plures demones in uno loco quod non conceditur.
Dicendum est ergo quod demones vero possunt esse simul
cum anima quia sunt in corpore ubi est anima non tamen
in anima quia non illabitur continentie anime. Prima enim
est in corpore sicut forma demones non

sunt i loco 2 plures demones in vno
corpe ee pnt tam i loco pprio q cu
demo sit n opat io p eund modum
opandi i vno pprio loco n plus augut
nec plures demones ee pnt Adu-
tendum e dem q p doctina stoi[cor] ista duo
aialia sut mag conforma demonib
q aliq alia serpes 2 porcus Serpes pp
astucia 2 porcus pp immundicia Nam
nullu aial e immundi porco Vnde
porcus dr spurcus eo q i spurcicijs
delectat Sic 2 demones in spurcicijs
pcco[rum] vt Remigius dt Serpens nō cōpe
astucia Ideo i for spet elegit dyabo
pmu hominem temptare 2 credi q i for
spent qui dr vipera quod magis ist
genus e bestie 2 sup oia q sut spotuu
gnus e astucior io in tali for spent
placuit dya pmos pntes temptare vt
eius nalis astucie facilis astucio dya
sibi obediendo aplicare Sicut eni dyas
melius loqret latinu ul aliam linguam
me hoie hnte mebra nalia aptoracte
subtiliora admotu vbi eius in corpore
cuiusda rustici dixit se no posse loqui
latin q labia in eius grossa hnt sic sa
tilius potuit pmos pntes decipe p na
lem astucia illius spet tam conforme
astucie sue Ad Adu tam e dem q co
uenies fuit demones i porcos intre
2 q nisi pmissi a xpo intret 2 postq intra
uerut ipos occidere Na phe q demones
porcos intrauerut qui sut immunda aialia
uo strabatur ut dt Orig q nisi ab moe
porci carlit vxorut i eu dya ptatem
decipe no pt 2 si ad pbandu ul temptaudu
no tn ad pdendum ul vexandu vbi illu
publicu fornicariu q moe porci voluta
bando vxorem pris sui paulus tradidit s[atha]
thane vexandu sicut pz ad cor p a
Et p hoc nota q missi 2 pmissi a xpo
intrauerunt datur intelligi q de-
mones adusus homines nō possunt qu
nc adusus porcos audent nisi ipe deus
eis concesserit ut dicit Cris Sz q por
cos occiderut fuit p error demora
2 p xpi diuulgacoe posuerunt eu mani
thei eciam homis eius ne cu diabus
porcos 2 brutos aialia quod si ita
ect p duos hom salute xps no pmi
sisset duo milia porcos i aqs suffo
cari ut dicit Ios ex odapno 2 quod per
ceptu e de pdicioe porcos diuulgatu
e nomen eo p duos porcos p pastores
eos 2 p illos qui a demoib liberati sut
ut Cris dicit Cap^m ix

Et ascendens ihc i nauicula transfretauit
2 venit i ciuitate sua Et ecce offerebat
ei paliticu iacete i lecto Videns au[tem]
ihc fide illoz dixit palitico Confide fili
remittut tibi peta tua Et ecce quidam
de scribis dixerunt intra se hic blasphemat Et
cu vidisset ihc cogitacoes eoz dixit Vt q[uid]
cogitat mala i cordib vris Quid e faci
lius dice dimittut tibi peta tua an
dice surge 2 ambula Vt aut sciat q[uia]
filius hois hz ptate i tra dimittendi peta
tunc ait palitico Surge tolle lectum tuum
2 vade i domu tua 2 surrexit 2 abijt in
domu sua Videtes aut turbe timuerut
2 glorificauerut deu q dedit ptate tale hoib
Iste pmo quo ptas xpi i faciendo miracula p
multos e copbata inpte ista ut de diabo
euntu o quo talis ptas 2 scribas 2 phriseos
e calupniata 2 diuidt istud cap totu i
ptes iii qr p euntu o quo ptas xpi i fa
ciendo miracula calupmata e in palitici
curacoe Sc quo e calupmata i mathei
publicani vocacoe Tcio quo i mortue
puelle resuscitacoe Qrto quo i demonis
eiectoe 2 ibi Et cu transiret 3 ibi h illo
loquente ad eos 4 ibi Egressis aut illis
Propt pmu e intelligendum scdm Cris

170

quod factis miraculis coram credentibus Christus tempus
ut miracula faciat coram scribis et phariseis
ut et inimicos eius cogat confiteri eius divi-
nitate et equalitate eius honoris ad patrem
Unde ait quod ascendens in naviculam transfretavit
Potuit enim pedibus non navigio venire sed
non propter volebat miracula facere ne noceret
incarnationi et ut crederetur in eo esse vera huma-
nitas dicitur Ascendens navigio quod venit in civitatem suam
Sed quod alibi ait venit in Capharnaum quod secundum Augustinum
in hoc dicitur esse civitas eius ideo Christi civitas dicebatur
que erat in Galilea ubi erat Nazareth que erat
eius civitas Unde potest omnis civitas Galilee
potuit Christi civitas appellari Et ecce offe-
rebant illi paraliticum iacentem in lecto Marcus
et Lucas submiserunt per tectum ante Ihesum Videns
ergo fidem illorum Ihesus non solum eius qui offerebatur
sed et illorum qui offerebant Nam si Christus magnam
fidem credendum est hunc paraliticum habuisse
qui per tectum paciebatur se submitti ante Ihesum
videns quod Ihesus utrumque fidem dixit paralitico Confide
fili remittuntur tibi peccata tua Secundum Ieronimum forsitan ex
peccatis huic paralitico infirmitas corporis eve-
nerat quia plerumque corporales infirmitates ex peccatis
nascuntur ideo Ihesus a curatione peccatorum incepit
Glossa Et data est occasio phariseis et scribis ut
murmurarent et per eorum emulacionem Christus
cogeretur facere signum Unde sequitur quod ecce quidam
de scribis dixerunt intra se Hic blasphemat
dicitur ei usurpare potestatem soli deo iniquitates
dimittit Unde cum viderent per que puerum
hominem putabant peccata dimittere et quod dei
erat sibi tribuere dicebant eum blasphemare
Unde in videndo cogitationes eorum ostendit se deum
ideo additur ibi videns Ihesus cogitationes eorum dixit
ut quid cogitatis mala in cordibus vestris Quid
facilius est dicere dimittuntur tibi peccata tua an
dicere Surge et ambula Secundum enim Crisostomum

Quanto anima dignior est corpore tanto peccata
dimittere maius est quam corpus sanare tamen quia
sed non erat manifestum istud autem erat manifestum
Si enim potuit esse sibi dimissum solus ipse
probabat quod dimittebat Sed quod surgeret et
ambularet et probabat ille qui surgebat
et qui surgere videbat ideo facit minus
manifestum ut demonstraret maius non manifestum
dicens Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem
dimittendi peccata ait paralitico Surge tolle
lectum tuum et vade in domum tuam Ad eius imperium
surrexit et abijt in domum suam Secundum Rabanum
Surge ab infirmitate peccati est penitere confessio
tolle lectum est peccatorem carnem submittere
sed intrare in domum suam est ipso operie contempla-
cionem Sed adhuc illi diversimode sentiunt
eum et si super hominem non tamen deum putantes
ideo additur quod videntes turbe timuerunt et
glorificaverunt deum qui dedit talem potestatem hominibus
Si enim recte cogitassent credidissent eum
esse verum deum dantem hominibus potestatem non veram
perfectionem potestatem Sed hic ponit tres quatuor
dubitationes Prima utrum solus deus possit re-
mittere peccata Secunda utrum Christus in quantum homo
potuit peccata dimittere Tertia utrum infirmitas
corporalis propter venerat homini ex peccato Quarta utrum per
miracula facta populus potuerunt cognoscere eum
esse filium dei Ad primam est dicendum quod peccatum est
offensa commissa in deum per voluntatem hominis Ad
eius remissionem tria requiruntur Primo remittens
Secundo illud quod remittitur Tertio immutatio hominis
cui remittitur Que tria solus deus posset
facere Nam solus deus potest remittere offensam
sibi factam Si enim peccatum secundum Augustinum non est aliud
quam dictum vel factum vel concupitum contra legem
dei solus deus potest eius offensam remittere
contra cuius legem commissa est Item solus deus
potest gratiam homini dare qua peccatum remitti
Sicut enim lux est illud quo formaliter
expellitur tenebra et albedo qua formaliter

expellit mig'redo ita sola g'ra c illud
q' fortit' expelli' pctm Eodem mo solus
deus pt hominis voluntate immutare
ut sicut p pctm volūtas hois auertit'
a deo 2 cōtūit' ad aliqd bonū cratū ita
opz q si pctm ab homine deb3 remoueri
q voluntas hois remoueā a bono creato
2 cōuta ad deum Qua cōuso3 volunt'
hois solus deus pt face fforme 3ga3 tlis
racō Ad remissioē pctoz requi' offense
remissio, gr'e infusio 2 volut' immutatio
Et solus de9 pt ista tria face q° solus de9
e qui dicete pplita delet 2 delere potest
omes iniquitates nras ¶ Adsedm e dd'm
q v° s hūana nāu fuit exm nrm i cai'te
ut sicut ipe exeau'te p nob passs e ita nb
exm reliquit ut caritate ad deum 2 mt nos
ipos hēamus Jux° d' petri xps p nob
passus ē nob relinqs exm ut sequam'
vestigia eius ¶ Fuit s° instrumetū diui
nitatis i pposli vni'te s Colos eni q hūa
nitas cōiucta erat xpo p° ubi 2 ipi dei'ti
erat instrumetū diuinitat s q q cāut
homīs sup hominem opabā ut d' damas
ce9 ¶ Tercio fuit nrm caput i donoz
2 meritoz uber'te Na illa q ipe passus est
i hūanitate s qua erat caput nrm
meritoria fuit omnibus nob 2 faciebat
ad remissioē ul redēpcōē om pctoz sicut si
aliqs patit' ul opariet aliquid manibus
possēt se redimio apcto quod cōmisss
pedibus Et isto terp'ti mo xps inqtū
hō poterat 2 pt pcta dimitte s° cōrit
q vniuersa delicta opit caritas adq ipe exe
plaut' nos puocauit Q° instrumtalr q
exp'ssali cōmictoe diuini'th vtus sanacti
onis 2 corpus nrm illa hūaitas sorti
ta e Tcio causalr q opa° 2 passio hūa
nitatis xpi sicut nri capitis fuit meritoria
2 satisfactoria p omnibus pctis nostris
Vn d' Apost' s° q ipe redemit nos / et

lauit nos a pctis nris in sanguine suo
¶ Ad tcium e dd'm q p lepdo depcto origi
pmoz patru oms corles infirmitates
puenerunt nob ex illo pcto / s3 lepdo de
pcto actuali quod hō quilibz cōmittit
ex pcto frequt cōtingit hominem infirmari
sicut expssie videmus q ex pcto gule ut
luxurie hō inordinate dissoluit corp9
suū 2 mebra sua 2 sup uirtute sua accipt'
nutrimentū / Vn inordinate viuedo virtute
gñatiua plurimū 2 vtute nutritiua p
gulam gñeros infirmi'tes iueñt q nt ordo
paliticos 2 podagros cōtingit hoies fieri
ex talib9 pp quod dicit Jo9 sup hunc
passum q io xpus p9 remisit pcta
hunc paralitico q sanaret eu q infirmitas
illa ex pcto sibi puenat 2 ex hoc p'ripit'
medicus corpm ex° de penitencijs q p9
debeat hortari infirmos ut vocet medicos
aiaz ut purgata aia p'mura petō9 cōfessio'm
tunc studeat i eis corpal' sanit'te indutos
¶ Ad q'rtā e dd'm q ista q° fcit volupia9
sup9 exp'ssa gētiliū d' q miracula q xp9
fecit no videnti' vere eius diuini'th indicia
cū alij sclia mira'la fecerunt Na mortuos
suscitatos vide' manis miraclm oib9 alijs
2 planū e q helias 2 helizeus i veti testa'to
2 i nouo mlti alij mortuos suscitauit
q° b3 cōstat puros hoies fuisse Adbt q°
rndz Aug9 q mira'la fcta p xp'm vere testio'm
phibuerūt ei9 diuini'te Juxo id q ipe ait
Opa q ego facio ipa testio'm phibet de me
Et hō p mlta p° quid p ei9 ppia ptatē
Na alijs faciētib9 mira'la ipo faciebat
sed eo faciete no faciebat alij ita q in
virtute eoz facere sicut alij i vtute sua
Vn alij no imperādo s3 orando faciebat
miracula / Ipe aut solo vbo impando

vn diat Criso' supi ubo cu d' Omnes im
parat ventis 2 mari q sopius xpi hu
eius mostrabat / s q solo ubo impato ei
mac tranquillitas factu e eo dnino / ond'lit
S' pp miraculor singlaritate Nam nasci
de virgine / a mortuis resurge / in celum
ascende sic talia miracula xp' singlar' fecit
q nec alius fecit nisi ipe Et siquis pau
hoc putet de xpo quid amplius expectet
ab eo ignoro / dicit Aug' Na si diceret mdu
aliu i isto creare debuit planu e q ma
iorem uel equalem mudu i isto face no
potuit / minore no si fecisset paru pute
tur deo Tco pp pplistaru vitatez qe dato
q pphete fecerint miracula sicut moyses
2 alij tn illi pplistamit xpm vetuz no
taq parem eis i miraculor opatoe s pla
ne tamq dnm om 2 homez pp homines
factu / ut no absurdu no videt ut ipe no
posset face mira qlli fecerint noluit
face q ipi fecerint 2 ad hec alia que illi
n' alij face potuert Lectio ij
Et cu transiret inde ihs vidit homiez sede
te in theloneo Matheu noie 2 ait illi
Sequere me Et surgens secut' e eu Et factu
est discubente eo i domo / Ecce multi publi
cani 2 pctores venientes discumbebant cu
ihu 2 discip' ei' Et videntes pharisei dicebat
discipul' eius Q're cu publicanis 2 pctoribus
manducat mag' vr' At ihs audiens ait No e
op' valentib' medic' s male hntibus Eunte' aut
discite qd e / miam volo 2 no sacrificiu No eni
veni vocare iustos s pctores Tunc accesserunt ad
eu discipli Iohis dicentes Q're nos 2 pharisei
ieiunam' frequt discipli aut tui no ieiunant Et
ait illis ihs Nunqd possunt filij sponsi lugere q
diu cu illis e sponsus venient aut dies cu au
feret ab eis sponsus 2 tunc ieiunabt Nemo aut co
mittit comissura pani rudis i vesti vet'
Tollit eni plenitudinē eius a vestimeto
2 peior scissura fit Neqz mittut vinu no
vum i vtres veteres Alioqn rumpuntur
vtres 2 vinu effundit' 2 vtres peribut Sed
vinu nouum i utres nouos mittut 2 am
bo conseruant' Sicut sup dicebat eu'ngelista
ondit quo ptas xo i faciedo mira' alignu
ata e p phariseos i Mathei vocatoe s'dum
intellectu e secund'm q Aug' i li' d' cosen
eu'tu' q Matheus fuit a xpo vocat' ad
apl'atum aute smone illu p q xpus
i monte fecerit / sic Lucas narrat oes xij
aplos intfuisse / Quare q' hic ponit eius
vocatoz ta fuit q eius vocato tudicet pu
blicanus 2 miraculosa erat narrada Un
ait q tu transiret ihus inde Ubi erat ciuitas
palitaus / Recessit eni inde s Crisp no am
plius pharisei exoreus pncia inuidia cru
ciarētur / Transiens q' inde vidit hoiez sede
tem i theloneo Matheu noie / vidit ei no
tu oculo corpali q metali / Matheu noie
vocat Quod alij eu'ngli pp verecudia 2 hore
eius pprio nomie nomiare noluert / ut
Ihm' dicat sed appellauit leui / 2 vocauit
eu dicens Sequere me pp pdicatoz uel sac' sciptue
admonitoz uel pnitu'a inspiratoz ut dicat
Raba' Qui stati surgens secut' e eu Aug'
arguut porphirij 2 Julianus qui stultu
Matheu 2 alios aplos asserebat / eo q sic sta
tim 2 no habita deliberatoe xpm secuti sunt
qua tot miracula ante se eu facere viderut
q no fuit stultitia eu sequi / fulgor etia
2 splendor quida exibat de facie eius ut d't
Ier' ut sicut magnes trahit feru ad qua
cuq pte sibi offerat' uel opponat' sic exultu
te diuini cu xpi humanitas erat coniucta
trahebat homines ad se Stati secut' ergo
Matheus pmpedens pericula q ei aplicipa
bus accide poterunt du 2 racoes sui offici
imperfectas relinqret Erat ei theloneari'
Theola eni grece vectigal d'r / uel locus erat
ubi nauium uel nautaz pedagia solicitat'
Unde aut Mathei vocatio 2 petri / et

Andree Iacobi et Iohannis non aut aliorum di
sciplorum fuit/ sed erat/ quia tholonei officio ni
chil est deterius et periculosius/ et piscatoris
officio vilius est nichilus/ Et in ipso ingressu vo
cationis xpistus volens cum honorare/ subditur
quod factum est eo discumbente in domo mathei
ecce publicani et multi peccatores venientes
discumbebant cum ihesu et discipulis eius Glossa glosa
publicanos dicebant qui publicis officiis
erant deputati que vix aut numquam sine pecca
to exerceri possunt Ideo peccatores dicti sunt/ Et
videntes pharisei/ xpistum scilicet cum peccatoribus man
ducare dicebant discipulis eius quare cum publicanis
et peccatoribus manducat magister vester Glossa Sicut hec
est consuetudo detrahencium ut magis loquuntur
bonum cui detrahunt/ Sicut pharisei qui detra
hebant discipulis eius xpisto loquebantur Cur di
scipuli tui transgrediuntur mandata seniorum/ et
cum detrahebant xpisto loquebantur discipulis eius
sicut hic/ Quos audiens absentes tamquam presentes
ait eis Non est opus valentibus medicus sed
male habentibus/ ac si diceret ego sum medicus
corporum et animarum/ Ideo officium meum requirit
ut conversacio mea sit cum infirmis magis quam
cum sanis Ideo vos pharisei euntes in veritate
a vero medico falso et temerario quod iudicat
me fictum et dolosum quia conversor cum peccatoribus
et discite id quod scriptum est osee vi/ Misericordiam
volo et non sacrificium/ non quod deus sacrificium
spernat sed ipsum acceptat per mentis pietatem
et cordis humilitatem/ Redite igitur a vero medico
temerario et attendite meo exemplo quod propono de
misericordia quia non veni vocare iustos sed peccatores
Glossa Vel sicut yronica locucio est quia nullus
erat iustus qui non indigeret vocari per gratiam dei
Dicit deus Ecce adam factus est sicut unus
ex nobis vel multi iusti erant qui non indige
bant prima parte nathanael Iohannes baptista
et multi alii Et ex tali commixtione xpisti cum pec
catoribus occasione inveniendi acceperunt
pharisei ut discipuli Iohannis dicentes Quare
nos et pharisei ieiunamus frequenter

discipuli autem tui non ieiunant/ Alii autem
evangeliste dicunt phariseos accessisse ad ihesum
et hec verba dixisse Et secundum Augustinum non est contrarietas
quia pharisei discipulos Iohannis assumpserunt
secum Vel quod pharisei dixerunt discipulis Iohan
nis intelligendum est dixisse et econtrario xpistus quod solum
dicat discipulos Iohannis culpa non caruisse
qui se phariseis iunxerunt ad reprehendendum
discipulos xpisti Quibus xpistus respondit Numquid
possunt filii sponsi et sponse lugere quamdiu cum illis
est sponsus Venient autem tempus quando sponsus auferetur
ab eis/ et tunc ieiunabunt Glossa Enim sponsus
est xpistus sponsa non ecclesia/ et de isto connubio
nati erant apostoli Vult igitur xpistus dicere quod apostoli non
erant cogendi ad ieiunandum quamdiu tempore pas
sionis et mortis non erat auferendus ab eis
Quod et exposicionis sue causa est quia ipsi noviter
adhuc erant in officio apostolatus et in vita
spirituali/ Unde ait quod nemo immittit commissu
ram panni rudis in vestimentum vetus quia tollit
plenitudinem eius a vestimento et peior scissura
fit/ pannus enim rudis est spiritualis gracia
que si ponatur in homine vel in vestimento veteri
non dum perfecto in vita spirituali constringendo ipsum
ad opera ardua caritatis quibus totum perditur
quia qui fortiter emungit elicit sanguinem
Quod idem manifestat per aliud exemplum dicens
quod neque immittunt vinum novum in utres
veteres quia tunc rumpuntur utres et vinum effun
ditur et utres pereunt/ sed vinum novum mittunt
in utres novos et ambo conservantur Glossa Cum Remi
gius per utres intelligunt apostolos qui ante
receptionem spiritus sancti veteres erant sed postmodum
in die penthecostes vinum novum id est plenitudinem
spiritus sancti recipientes innovati sunt Unde
et tunc videntes eos loqui variis linguis dice
bant musto pleni sunt Sed hic possunt
esse quatuor dubitaciones Prima utrum vocatio
mathei fuerit miraculosa Secunda utrum principes
et comites terrae iuste possunt tributa et
pedagia imponere Tercia utrum clerici

xo

2 religiosi ad talia soluenda possint iuste
constringi / Tertia utrum cum peccatoribus publi-
catum sit comedere / Ad primam est dicendum quod Ma-
theus secundum Augustinum vocatus fuit a christo an-
te symonem et alios plurimos in modo secundum quod magistro
omnes apostolos constat interfuisse 2 ideo secundum
glossam super vocacionem narrat ubi miracula
ponit quia eius vocacio miraculosa fuit ideo
inter miracula erat narranda Possumus ergo dicere quod
miraculosa fuit eius vocacio ex parte vocantis
2 ex parte vocati 2 ex parte officii de quo vocatur
Ista tamen maius fuit facere de impio pium quam creare
celum 2 terram / secundum Augustinum eo quod in creacione celi 2
terre tota racio facti est potencia facientis
In iustificacione vero impii requiritur assensus
proprie voluntatis / quia qui fecit te sine te non
iustificabit te sine te / Ideo ipso quod Matheus
ex publicano factus est apostolus maximum
miraculum fuit ex parte dei vocantis / Ex
parte non vocati / quia quod quis vocetur de peccato
ad graciam per tempus intervalla quomodo naturaliter re-
quiritur / Sed cum infusio gracie subito fiat
2 expulsio culpe / non tamen statim recepta gracia
in eo homo perfectus est / secundum quod secundum Augustinum recipit
postmodum augetur / 2 ultimo perficitur / sicut enim
homo naturaliter vel partu sanatur non statim per-
fecte opera sanum secundum paulatim in sanum recepta
perficit 2 perficiendo augetur 2 augendo perficiatur
Sed Matheus statim cum vocatus est a christo secutus
est eum sicut dominum reducens sicut hic continuus
est in sibi perfecta gracia et non potuit maior
cum affectu temporalium quibus insistebat eum
ad contraria trahere / Sed sicut miraculosa fuit
conversio sancti pauli quia in actu persequendi
erat quando vocatus est a christo miraculosa fuit
conversio sancti Mathei / non tamen celebratur sicut
conversio sancti pauli / quia Mathei non fuit similiter
contra ecclesiam sicut sanctus paulus / 2 quia voca-
tus est a christo antequam celum ascenderet / paulus
vero postea / Tercio fuit miraculosa

ex parte status vel officii de quo assumptus
fuit vocatus est / Nam vocatus a theloneo fu-
erit potius de perversitate / 2 secundum Crisostomum / sicut
perversitate nichil est vilius sic theloneari
officio nichil est deterius 2 periculosius / quia tale
officium vix aut numquam sine peccato exerce-
tur / Ad secundam patet per premissa quod dicit super lucam
quod Matheus relictis omnibus secutus est expo-
nit quia sua reliquit quibus prius aliena rapiebat
Ad terciam est dicendum / quod secundum Augustinum 4to de civitate
dei Remota iusticia civitates terrarum et
regna non sunt nisi quedam latrocinia quia
latrocinia non sunt nisi quedam parva regna
Nam latrones cum se congregant ad spoliandum
viatores perficiunt sibi aliquem qui regat
eos ita quod inter latrocinium latrinum 2 regnum
non est differencia / nisi sicut inter magnum et
parvum / Unde Augustinus commendat quendam piratam
quia eleganter respondit Allexandro imperatori
dicenti sibi quomodo eum faceret capi / quia videret eum
quod totum mare tenebat infestum / inquit
ille / 2 tibi videtur bonum quod tu totum orbem
terrarum tenes infestum / Sed quia ego hoc facio parvo
navigio vocor latro / tu vero quia hoc facis
magno latrocinio vocaris imperator / Dicatur
ergo quod civitates 2 principes terrarum possunt
pedagia 2 tributa imponere subditis servata
iusticia ut quod talia exigant pro utilitate
reipublice 2 providendis stipendiis officialibus
qui ad regimine reipublice sunt deputati 2 per
talibus causis 2 modicis 2 temporibus non ultra
vires pauperum subditorum predicta imponentes
Sed si huiusmodi pedagia 2 tributa impo-
nunt indebite 2 in excessu 2 iniuste 2 ad in-
vadendum aliorum iura / 2 ut superbos dispendiis
divites faciant non contenti eorum stipendiis
quia tales principes in nota Ecclesiastici 20 prophetarum
sunt sicut lupi rapaces preda ad restitucionem
tenentur eorum que accipiunt quia totum est rapina
2 latrocinium 2 hoc idem dico de civitatibus terrarum
si indebite imponunt / Ad terciam est dicendum quod
si clerici 2 religiosi essent negociatores

tenerent ad illa pedagia et tributa solvenda ut alii negotiatores sicut patet extra de vita et honestate cle. ca. Et quia alii non tenentur ad exactiones maximas extraordinarias quia de bonis stabilibus pro pace servanda et munitione fidei et ecclesie catholice reprimendis clerici tributum solvere tenentur sicut patet xi ca. q. i. Si tributum petit imperator non negamus. Decimas tamen et primicias et oblacionibus clerici et religiosi tributum solvere non tenentur sicut patet 23 ca. q. 8. Tributum ... Pro talia tamen pedagia vel tributa solvenda clerici non debent constringi per violentiam secularium sicut per eos sicut patet extra de immunitate ecclesiarum, quia clerici nulli et in nullo casu tributum solvere tenentur in recognicione dominii ab aliquo sed solum pro pace servanda et fide et iusticia reipublice defendenda, ut patet 23. q. 8. ca. Tributum in ore posuit. Nec quia est dicendum quod publicani peccatores vel sint infideles et pagani et cum talibus apostolus in .i. ad Cor. non prohibet manducare et potissime in ecclesia primitiva licitum erat, quia tot erant infideles quod eorum vitare non potuissent, vel sint fideles et usurarii et aliis publicis peccatis involuti et cum talibus apostolus mandat .i. ad Cor. cibum non esse sumendum tamen correctionis et ut ad penitentiam revertantur sicut Christus legitur cum eis manducare et de rebus eorum sumere ut dicitur hic.

Lectio iij

Hec illo loquente ad eos ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens. Domine filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam et vivet. Et surgens Ihesus sequebatur eum et discipuli eius. Et ecce mulier que fluxum sanguinis paciebatur xii annis accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. At Ihesus conversus et videns eam dixit Confide filia fides tua te salvam fecit. Et facta est salva mulier ex illa hora. Et cum venisset Ihesus in domum principis et vidisset ibi tibicines et turbam tumultuantem dixit Recedite, non enim est mortua puella sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba intravit et tenuit manum eius. Et surrexit puella. Et exiit fama per universam terram illam.

Et transeunte inde Ihesu secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes, Miserere nostri fili David. Cum autem venisset domum accesserunt ad eum ceci. Et dixit eis Ihesus Creditis quia possum hoc facere vobis. Dicunt ei Utique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Ihesus dicens videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. Supra ista ut supra dicebatur eventa est quod postquam Christus in sacerdotio mirabilia est talia multa in filie principis suscitatione, unde ait quod hec illo loquente ad eos ad discipulos Iohannis. Ecce princeps unus. Erat enim princeps sinagoge ut dicit Lucas ut facto miraculo de filia eius obturarentur ora invidorum detrahentium Christo sicut glosa dicit. Accessit quidem archisinagogus perditus et adorabat Christum dicens. Domine filia mea modo defuncta est. Accessit ei ut glosa dicit necessitate urgente ut quod dicebat in synagoga in figura de Christo cogeretur confiteri primo id pro sua infirmitate et firmius magis illorum consensu quia non approbabat. Et quia vere fidelis non erat sed qui necessitate compulsus hoc peteret patet, quia non dixit ut Centurio dic verbo et sanabitur sed ait Veni impone manum tuam super eam et vivet, ac si non esset potens facere absens quod presens poterat facere. Lucas tamen narrat quod quidam venit ad principem dicens Noli vexare magistrum quia mortua est filia tua. Et Marcus ait quod incipiebat mori. Intellectus nulla est contrarietas sed Augustinus quia Matheus narrat effectum patris qui dimiserat filiam suam in extremis laborantem, unde non credebat eam inveniri vivam affectum doloris sui quia erat ei unigenita et annorum xii ut ait Lucas indicat magis modo quia iam mortua mansisset. Et surgens sequebatur eum et discipuli eius. In quo sed Remigius instruuntur prelati et subditi. Nam subditi quod obediencie relinquunt prelati non instancia et sollicitudine docendi demonstrant ut quociens audiunt aliquem mortuum in anima statim adesse studeant. Et ut magis crederet miraculum de suscitatione filie

cter

170

archisinagogi interponit miraculum de mulie
re paciente fluxum sanguinis. Ubi sciendum quod
ecce mulier que sanguinis fluxum paciebatur
xii annis et secundum lucam et marcum omnia bona
sua erroganat in medicos nec potuit ne
dicam remedio liberari desperans igitur de reme
dio medicorum accessit retro ad xpm et teti
git fimbriam vestimenti eius. Retro autem ideo accessit
propter duas causas. Primo propter verecundiam quia sicut patet
levitici xv mulier paciens fluxum sanguinis
non tempore menstruum nec alio tempore immunda reputa
tabatur et quicumque habebat infirmitatem laborabat
immundus erat qui tangebat eam. Unde ex
verecundia accessit retro dicens intra se Si te
tigero tantum vestimentum eius salua ero. Et ihesus
conversus videns eam Confide inquit filia fi
des tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier
ex illa hora. Ex hora scilicet qua tetigit eum
non ex hora qua eam respexit. Ita ut dicit lucas
tunc xpus querit quis me tetigit et nullo
confitetur dixit petrus preceptor turbe
undique comprimunt te et tu dicis quis me tetigit.
Cui cum xpus dixisset ego novi virtutem
de me exisse. Tunc videns mulier quod latere
non potuit confessa est coram omnibus propter quid sanata
erat tangendo vestimentum xpi. Perfecto igitur mira
culo de muliere cum venisset in domum principis
et vidisset tibicines. Vocabant enim tales
antiquitus ad exequias mortuorum ut tali
instrumento per carmina aliqua provocaret ad
luctum. Et turbam tumultuantem dicebat
Recedite. Non est enim mortua puella sed
dormit. Mortua enim erat aliis non sibi
cui mors sopor ius est propter facilitatem suscitationis
tandem. Unde hoc ignorantes deridebant eum.
Quorum derisio statim confutata est. Quia cum
eiecta fuisset turba intravit in domum cum
patre et matre et tribus discipulis petro iacobo
et iohanne ut dicunt alii ewangeliste et tetigit
manum eius. Et surrexit puella et exiit
fama hec per universam terram illam. Sanata

quoque muliere emoroyssa et suscitata filia
principis statim subsequitur miraculum de illumi
natione cecorum. Unde ait ewangelista quod transeunte
inde ihesu scilicet a domo principis secuti sunt eum
duo ceci clamantes et dicentes miserere
nostri fili david. In quo secundum crisostomum reprehendit iudeos
quibus ceci carentes visu fidem xpi receperunt
ex solo auditu et ipsi habentes visum attesta
tionem miraculis que fiebant fidem eius recipere
noluerunt. Nec predicti ceci simpliciter accesse
runt ad ihesum sed clamore indicabant ad petitiones
quam magnam. Confitentes eum filium david quia virgo
maria de qua natus est xpus ex stirpe da
uidica fuit ut Remigius dicit. Nec tamen cura
tur transitorie et in itinere sed in domo ut
doceant manere gloriam vitare et discuti
plus fides eorum secundum crisostomum. Unde sciendum quod cum ve
nisset ihesus in domum accesserunt ad eum ceci
et dicit eis ihesus Creditis quod hoc possum facere
vobis ac si diceret confessi estis me esse filium
david sed humanitatem sed plus oportet vos
credere scilicet quod secundum divinitatem hoc possum quod petitis.
Et ipsi statim intrinsecus illuminati dicunt Utique
domine. Tunc manifestata fide eorum aliis quia
xpo manifestata erat tetigit oculos eorum
dicens Secundum fidem vestram fiat vobis. Et
statim aperti sunt oculi eorum. Et quia ut dictum
est gloria honorum vitanda est in bonis operibus
comminatus est illis ihesus dicens Videte ne quis
sciat. Vos quia gloria dei revelanda est sciendum
quod illi ceci illuminati exeuntes diffamaverunt
eum in tota terra. Quorum hic pervenit ut quique du
bitatores scilicet ut mulier illa emoroyssa
habuit fidem de xpo. Secundo utrum mors
filie principis possit dici sopor. Tertio utrum
bonus sit expulsio tibicinum quam infusio gratie.
Quarto utrum xpus magis filius david quam abra
he fuit appellandus. Quinto utrum xpus
precepit aliquid quod non fuerit factum.
Ad primum est dicendum quod Ambrosius et multi

alii videntur sentire quod mulier ista fuerit
sancta Martha dicentes eam quod fluxum san-
guinis sanavit dominus in Martha / demones
expulit de Maria et corpus mortuum vi-
vificavit in Lazaro. Sed cum Martha multum
fuerit familiaris Christo secundum sibi in necessariis
ministrando videtur aliis quod non accessisset
retro ad Christum nec noluit Christum latere
quod eum tetigisset. Sed hoc non obstat quia
soror eius propter erubescentiam morbi
sexualis quo laborabat accessit retro
secundum peccatores multo magis hec eru-
bescebat propter emorroissam infirmitate
qua patiebatur / dicuntur enim emoroy-
ci qui sanguinem emittunt pora secundum emo-
royci qui sanguinem emittunt per alias
partes corporis et ex tali verecundia noluit
Christum latere quod eum tangeret quia immundam
se sciebat / ex tangere aliquid sacrum secundum legem
non propter infidelitatem aliquam / vel secundum Cri-
sostomum credens in Christum non tamquam perfectam opinionem
de eo opinionem habebat / ideo eum latere
credidit. Sed Christus eam manifestare no-
luit propter tria / primo ut non pungerent
testia quod domum dei erat sanata. Secundo ut
eius fides aliis daretur in exemplum
tertio ut se omnia scire monstraret. Dicamus
ergo quod Christus ex tribus commendavit fidem
istius mulieris primo ex eius confidentia
quia tanta eius fuit confidentia et spes istius
mulieris quod ex solo tactu vestimentorum Christi
sanitatem se consequi sperabat ut dicit Remi-
gius. Secundo ex dilectionis caritate / et tertio ex con-
stancie firmitate. Quantum ad primum dicit
Ihesus / confide / in quo verbo ut dicit Rabanus
non fidem secundum robur et perseverantiam fidei
altera expostulavit / Quantum non ad secundum
ait filia / non enim eam vocaret filiam nisi in
gratia et caritate iam esset fundata secundum quod dicit
Augustinus sola caritas dividit inter filios

regni eterni et filios perditionis eterne / Quantum ad
tertium ad tantum dixit / fides tua te salvam
fecit. Intuitus Christus fidem eius commendavit
ut magis diceret fides tua quam potentia
mea hec te salvam fecit sicut Remigius
dicit. ¶ Considerandum est deinde quod vere filia
principis mortua erat naturalis motus
et cursus terminatione omnibus enim positus
est terminus ante quem secundum motum et cursum naturalem
et inflexionem causa Ihesus id posset terminum po-
suisti eius quod non transire. neque quod ...
Quia mortua erat anima a corpore separata
et non ... anima a corpore erat separata cuius
separatio ipse erat mors. et vere mortua
erat humane potentie naturali et operatione
et humana operatione et potentia alicuius naturalis
agentis suscitari non poterat. Unde super primo
verbo Marci media suscitabit et tamen tibi
dicit glosa quod medici quod cum animicos
non sanare possunt suscitare non minime.
Christus tamen dormientem appellavit propter tria
primo quod tempore mors quievisse potuit Christo sopitus
morito dicit. secundo propter suscitandi facilitatem
dicit enim Augustinus super primo verbo Iohannis xi Lazarus
amicus noster dormit quod ideo Christus mortem
soporem appellavit quia cum tanta facilitate
Christus excitavit Lazarum mortuum de sepul-
chro cum quanta facilitate homo excitat dor-
mientem a lecto de sopore. Unde vere dixit Christus
quod dormiebat sibi qui tam facile poterat
suscitare hominibus non qui eam suscitare
non poterant vere mortuus erat. Tertio
propter sopori proportionem. Sicut enim tota nostra
vita non est aliud nisi quedam prolixa mors
et longa sicut ipse dicit Gregorius. Ipse cottidianus
defectus corruptionis non est aliud quam quedam
prolixitas mortis sicut mors nostra non est
aliud nisi quidam prolixus et longus
sopor mortis. Unde apostolus omnes mortuos -

dormientes appellat per speciem rerum dicens
Nolumus vos ignorare de dormientibus ut non
contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. pro illa non
dicit quibus multum contristandum de morte aliorum
sicut dicitur istam de sompnus eius loquor et phylosophus
tacio per sompni tranquillitatem. Quadam enim
anima est commota corporis moraliter propter perfectam quietem
et per quam non potest perfecte dormire. tot enim
curatur languoribus et infirmitatibus quod necesse
omnia libris medicine conplexa sicut dicit Augustinus
Sed separata a corpore tunc vere dicitur dormire
quia a malis et laboribus que patitur in corpore tamen
requiescat unde dicitur Jo. in Apocalypsi amodo iam
dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis. Beati mortui
qui in domino moriuntur. ¶ Tertia est dubitatio quod quod
predicta pro tanto habet hic locum quia Christus non
introduxit animam in corpus puelle donec
eiecta erat turba et sic in signo innuit non in
ducitur gratia nisi expulsa culpa. Secundo est
quod secundum phylosophum unum et idem potest esse prius et
posterius respectu diversi modo diversimode secundum veritatem
in genere enim cause finalis sanitas introducta
est prior quam superans medicine, sed in genere cause
efficientis vel materialis principio medicine
est prior quam introductio sanitatis. Dico ergo
quod ex parte peccatoris expulsio culpe precedit infusi-
onem gratie, sed ex parte dei infusio gratie precedit
expulsionem culpe quia gratia non infunditur
nisi expulsa culpa. ¶ Adquarta est dubitatio quod
Abraham fuit primus patriarcharum
et fidelissimus quia credidit deo et reputatum
est illi ad iustitiam ut dicit apostolus. David non
fuit rex dignissimus et optimus prophetarum et
misericordissimus. Promissio autem de Christo utrique
fuit facta, tamen Abrahe promissio facta
est de Christo sine iuramento David non facta
est talis promissio apposito iuramento. Ideo
per racionem dignitatem et per nunc picta-
tem que sibi attribuunt et per expressionem
veritatem sibi de Christo promissam quicumque

nominatus est filius David quam Abrahe.
¶ Adquinta est dubitatio quia Christus mandavit cecis
illuminatis post ut nemini dicerent quod eos
sanos fecisset et ipsi exeuntes diffamaverunt
eum in tota terra illa. Dico quod quando aliquis Christus
precepit aliquid quod non fuerunt facturi
Secundum est quod unum et idem celare et
manifestare secundum diversum respectum est laudabile
sicut ut dicitur Tobie 12 abscondere sacramentum
dei per evitanda laudis vanitatem et manife-
stare opera dei per divine maiestatis glorificationem
utrumque est bonum. Sed cum Christus mandavit
cecis ut nemini dicerent instruxit nos
humanam laudem in bonis operibus vitare et
nolebat tamen eos contra adeo preceptum Christi
facerent non celare ad ingratitudinis remotorum
et divine laudis expressionem ac dei beneficiorum
recognitionem. Unde talis preceptum non fuit ad
expressum sicut non credens ut ad pro
bandum sicut precepit Abrahe ut ymmola
ret filium sed ad nos instruendum sicut dicit Gregorius.

Egressis autem illis Lectio iiij
ecce obtulerunt ei hominem mutum de-
monium habentem. Et eiecto demonio locutus
est mutus. Et mirate sunt turbe dicentes. Nunquam
apparuit sic in Israel. Pharisei autem dicebant
In principe demoniorum eicit demones. Et
circuibat Jhesus civitates omnes et castella
docens in synagogis eorum et predicans evangelium
regni et curans omnem languorem et omnem
infirmitatem. Videns autem turbas misertus
est eis quia erant vexati et iacentes sicut o-
ves non habentes pastorem. Tunc dicit
discipulis suis messis quidem multa operarii autem
pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat
operarios in messem suam. In presenti ista ut
Crisostomus dicit ewangelista ostendit quod postquam Christus
in faciendo miracula cecis illuminatis est in de-
monis eiectione dicens: Egressis illis
scilicet cecis de domo illuminatis ecce autem Christus

ecce obtulerunt ei hominem mutum demonem habentem. Lucas autem secundum crisostomus alii obtulerunt eum ad ihesum quia cum esset mutus non merebatur sibi orationem pro compescendis demonis. Vel quia per se ipsum non poterat beneficium loquele petere per alios affertur christo nec alieno petit fides sicut accidit sic statim curatur. propter quod subditur. Et eiecto demone locutus est mutus. Iuxta quod ostenditur ordo curationis secundum hilarium ut prius demon expellatur et sic tota corporis membra sana efficiantur. Et quia sic tulit sanatus est mirate sunt turbe. Ista autem miratio fuit quia christum esse dei filium ignorabant quod si scivissent admirati non fuissent. Contingit enim admiratio ex evidentia effectus et ignorantia cause. Unde dicebat nunquam sic apparuit in israel. Pharisei tamen et scribe secundum Remigium facta christi que poterant negare negabant que non negare non poterant que luce erant clariora in sinistram partem interpretabantur. Iohannes subditur quod pharisei dicebant in belzebub principe demoniorum eicit demones. Nota bel erat ydolum quoddam in babilonia in quo demones responsa dabat colentibus ipsum et quia propter sacrificia que illi ydolo offerebant erat ibi congregacio muscarum ideo belzebub idest sonat quod dominus muscarum quia zebub idem est quod musca. Sed christus secundum crisostomum facto voluit ostendere quod in virtute demonis non expellebat demonium quia cum demon expellitur et iniuriam patitur ab aliquo nocet illi et offendit illum a quo patitur iniuriam christus autem suis detractoribus et iniuriam sibi irrogantibus non solum noluit nocere verum prodesse studuit et beneficia multa largitus est. Unde subditur quod circumibat ihesus civitates omnes et castella ipsorum in eorum aliquibus ipsius erat docens in synagogis eorum et predicans evangelium regni celorum. similiter

non timorem in quo instruit nos christus ut detractoribus accusatoribus et detractoribus retribuere non accusatores vel detractores nostros sed beneficia nam qui post accusationem et detractionem despicit a beneficiis monstrat quod propter honorem laudem benefacit et non propter deum. Et non solum christus beneficia spiritualia sed et corporalia tribuebat sanans omnem languorem quantum ad infirmitatem diuturnam et omnem infirmitatem quantum ad leviores morbos. Et videns turbas quia vexati erant a demonibus vel diversis infirmitatibus vel diversis languoribus et erroribus quia iacebant torpentes in peccatis sicut oves non habentes pastorem misertus est eis. Dicens discipulis suis messis quidem multa operarii non pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Secundum Remigium messis est hominum multitudo qui metendi sunt a predicatoribus qui dicuntur operarii et de collectione peccatorum per eos sunt separandi sicut grana a paleis ut postea in horreis reponantur. Sed quia secundum Remigium unus apostolorum et magistrorum paucitas est ad comparationem multitudinis segetum ideo hortatur dominus suos apostolos et eorum successores ut cottidie summi augmentatorem exposcant. De hoc sunt tres questiones dubitatorie. Prima utrum demon possit hominem facere surdum et mutum. Secunda utrum quando facit eum surdum semper faciat eum mutum. Tercia utrum demon in virtute principis demoniorum possit ab aliquo expelli. Quarta utrum pharisei christi in faciendo miracula plus fuit peccati quam alii. Quinta utrum populus semper debeat orare dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Ad primam est dicendum quod secundum dionysium ... boni demones sunt sensus hominis ludificare ut videantur eis vigilantibus similia que videntur dormientibus et sunt sensus hominis sopire et immutare per viam alterationis et transmutationis interiorum humorum

i. ipsorum organorum. Et quia quilibet sensus hominis tanto melior quanto certior fundatur in determinato organo membri determinato humore quibus alteratur et immutatur immutatur ipse sensus et impeditur ipsa operatio, ideo dicendum est quod demon deo permittente potest alterare auditum hominis ut faciat eum surdum et potest immutare et colligare linguam hominis ut faciat eum mutum. Unde dicit Crisostomus super hunc passum quod talis passio quod mutus erat non inerat illi homini quia corpus curavit anima, sed ex dyabolicis insidiis, ideo propterea non poterat Christum rogare nec aliis supplicare vero ipsius lingua colligata. Et ad secundam est dicendum quod secundum glossam super illo verbo Luce xi erat Ihesus eiciens demonium et id erat mutum, illi qui ex nativitate surdi sunt necessario sunt muti, quia illam propterea loqui quo per auditum loqui docemur. Si ergo numquam aliquid per auditum audivimus numquam instructi sumus aliquid loqui saltem loquendo de locutione determinate alicuius certe more et significatione. Nam loqui secundum philosophum lingua et sermo est homini a natura tamen loqui hac lingwa vel illa aut sermone isto vel illo significante hoc vel illud determinate non est homini a natura sed per doctrinam et artem. Et quia sensus per quem homo instruitur et disciplinatur est ipse auditus, ideo carens auditu a nativitate necessario est mutus, ut non possit loqui hoc sermone vel illo quia in hoc instrumento non potuit carens disciplinari. Unde dicit philosophus primo methaphysice quod apes et omnia animalia carentia auditu disciplinabilia esse non possunt. Sed ut predictum glossa dicit Si ex aliquo accidente vel infirmitate aliquis perdat auditum non propter hoc est necessarium ut efficiatur mutus quia loqui potest saltem illa quibus instructus vel fuit antequam auditum amitteret.
Ad tertiam est dicendum quod negare non possumus in demonibus esse prelacionem et dominium, quia ut dicit glossa super illud ad Cor., quamdiu mundus durat angeli angelis, demones demonibus presunt, quia tamen angeli sunt confirmati in bono et demones in malo, ideo sicut angeli inferiores in virtute superiorum multa nobis revelant et multa miracula tamen homines agunt que faciunt ad nostram salvacionem, ita demones inferiores in multis instruuntur a superioribus et in virtute superiorum multa agunt contra homines que faciunt ad eorum perdicionem. In hiis igitur que nocent hominibus et que mala sunt et peccata in virtute principis demoniorum inferiores demones obediunt et faciunt multa ad perdicionem hominum. Sed in hiis que sunt hominibus ad salutem anime vel corporis inferiores demones non faciunt aliquid in virtute superiorum, quia cum talia sint contra voluntatem eorum, non currunt cum eis sub una sed contrarium. Et quia demonem expelli ab homine facit ad salutem hominis cum hoc sit contra intencionem principis demoniorum, non potest in virtute eius demon ab homine expelli, quia in separacione hominem et nocere sibi ambo superior et inferior concordant et placet sibi, et planum est quod per se non expellitur [illegible] secundum [illegible]. Unde Luce xi qui quinque racionibus probat quod in virtute belzebub principis demoniorum non eiciebat demonia. Prima racio sumitur quia sathanas non est divisus contra se. Si ergo Christus eiciebat demones non erat eius socius sed contrarius. Quarta racio sumitur ex bonitate, quia apostoli in digito dei i. in spiritu sancto cum appareat bonitas expellebant demones, igitur ipse Christus eodem modo. Tercia racio probatur quia licet dyabolus fortis armatus est viciis omnibus quasi armis vallatus, Christus tamen forcioribus armis armatus fuit quia omnibus virtutibus et fortior est bonum quam malum ad agendum. Quinta racio sumitur ex unitate quia operacio Christi erat colligere et unire, dyabolus vero dispergere et separare. Quanto racione

tranquillitatem quia xpus quietat hominem
que possidetur demonio non auferret ipsum omni
modo doctrine et si non potest unus per se
assumit alios ad suum adiutorium ipsi. Ad
quarta est dicendum quod Crisostomus super hunc passum
Nunquam apparuit sic in israhel dicit quod in hoc
quod probabat potestatem xpi in faciendo miracula
ceteris prophetis et patriarchis in facilitate in
velocitate in utilitate in perpetuitate. In
facilitate quidem quia solo imperio. In velocitate
non quia statim non per intervalla temporum perfecta
erant opera miraculosa per eum facta. In utili-
tate autem quia omnes languores et infirmitates
cunctorumque generibus curabat et mortuos cu-
iuscumque temporis suscitabat. Et in perpetuitate
quia usque ad interiora animorum suorum vir-
tus pertingebat in tantum quod occulta cordium
cognosceret. Unde in israhel preter christum numquam aliquis
apparuit in israhel qui sic operaretur. Ad quin-
ta est dicendum quod per operarios quos deus mittat
in messem suam secundum glosam possunt intelligi
sanctos angelos per quos deus in nos ministrat
messem spiritualem de divinis instruendo
et corporalem nos in temporalibus sustinendo. Ideo
nos debemus rogare ut tales operarios mit-
tat in messem suam. In quibus verbis xpus
post tria necessaria in quolibet rogante
ut exaudiatur. Primo petentis puritatem cum
dicit Rogate. Vos scilicet apostoli et vestri successores
qui debetis esse prudentes sicut serpentes
et simplices sicut columbe. Unde Jacobus v. quia
multum valet oratio iusti assidua quia helias
homo fuit et oravit ut non plueret et non
pluit et iterum oravit ut plueret et
pluit. Secundo exaudientis potestatem cum
dicit dominum. Talem dominum rogat salomon 3
Reg. 8. Si celum clausum fuerit et
oraverint ad te domine tu exaudies eos.
Tertio petitionis congruitatem cum dicit
operarios. Operantes namque angelos deus nobis

potest mittere nobis ad devastandos. Quarto
recipientis necessitatem cum ait in messem suam
que sola per eum indiget rigari augmentari
meti et in horreo reponi. Capitulum x[m]

Et convocatis xii discipulis suis dedit
illis potestatem spirituum immundorum
ut eicerent eos et curarent omnem languorem
et omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorum nomina
sunt hec. Primus Simon qui dicitur petrus et an-
dreas frater eius. Philippus et Bartholomeus
Jacobus zebedei et Johannes frater eius Thomas
et Matheus publicanus et Jacobus alphei et
Thadeus Simon chananeus et Judas
Scarioth qui et tradidit eum. Hos duodecim
misit ihesus precipiens eis et dicens In viam
gentium ne abieritis et in civitates samaritanorum ne in-
traveritis sed potius ite ad oves que perierunt domus
israhel. Euntes autem predicate dicentes quia appro-
pinquabit regnum celorum. Infirmos curate mortuos
suscitate leprosos mundate demones eicite.
Gratis accepistis gratis date. Iuxta ista
ut supradicebatur queritur Primo quomodo potestas in
faciendo miracula est apostolis communicata. Secundo ostenditur
quomodo potestas faciendi miracula fuit communicata om-
nibus apostolis. Tertio quomodo potestas regendi ecclesiam singulariter
communicata est petro. Quarto quomodo potestas regendi
[?] communicata est omnibus apostolis. 2 ibi Et dimis-
sa turba in principio 16 capituli. 3 ibi Et cum
appropinquasset ihesus in principio 21 capituli. Ad intelligentiam
primi partis est sciendum quod in tota parte sequenti
evangelista ex ordine facit quia primo determinat
de apostolorum ad predicandum et miracula faciendum
missione. 2o de Johannis baptiste interrogatione.
3o de sabbati per apostolos violatione. 4o de turbarum
per xpm instructione. 5o de Johannis precursoris
interfectione. 6o de phariseorum superba
[?]. 2 ibi Et factum est cum consummasset
in principio xi capituli. 3 ibi In illo tempore
in principio xii capituli. 4 ibi In illa die in principio [?]

v

xiii cap. vi ibi prudens ut serpentes 2 c
G ibi Tunc accesserunt in pr° ix capli
Primus cap. dividit ipsos quatuor modis pa
xpus iniungit suis discipulis iudeos predicare
In pa ponitur eis potentie 2 diviciarum possess
In iiia predicat eis mundi 2 tyrannorum persecutiones
2 in quarta hortatur eos ad sui nominis intrepidam
confessionem 2a ibi Nolite possidere 3a ibi Trade
aut 4a ibi Omnis ergo qui confitebitur Dicit ergo ewangelista
quod convocatis xii discipulis suis postea cum quando
fecit Simonem in monte vocavit eos ad apostolatum
tunc secundum quod Matheus ait quando eis predicationis
officium iniungit vocat 2 eis dedit eis potestatem
spirituum immundorum ut eiicerent eos 2 curaret
omnem languorem 2 omnem infirmitatem Valde enim 2 diversa
fuit vexatio tunc iudeorum ideo xpus potestatem dedit
discipulis ut omnem vexationem possent curare Describit
autem nominatim omnes istos apostolos ut sciret
quod quod ipsos quosque predicaret non reciperent quia quidam
apostoli erunt dicendi Unde ait quod xii apostolorum
nomina sunt hec 2 nominat eos binos ipse duo
precepta caritatis post binos misit discipulos
ad predicandum Luce x Quia qui dei 2 proximi caritatem
non habet officium predicationis nullatenus
assumere debet secundum Crisostomum Primus ergo inter apostolos fuit
Simon qui dicitur Petrus 2 Andreas frater eius Isti enim
duo fecerunt primum ordinem collegii In secundo
ordine fuit Jacobus zebedei 2 Johannes frater eius Secundum
enim Crisostomum non omnes eos ordinat ewangelista secundum
ordinem dignitatis quia Johannes non solum aliis sed
2 fratre suo maior erat In tercio ordine Philippus 2
Bartholomeus In quarto Thomas 2 Matheus publicanus
In quinto Jacobus alphei 2 Thadeus qui alio nomine
vocatus est Judas qui unam de vii epistolis
canonicis edidit 2 propter hoc cum Jacobo minore
nominatur quia ipse met in predicta epistola fratrem eius
se nominat In sexto autem Simon Chananeus
2 Judas Scarioth qui 2 eum tradidit Istos
ergo xii misit xpus precipiens eis 2 dicens

In viam gentium ne abieritis 2 in civitates samaritanorum
ne intraveritis Secundum Rabanum ideo ad omnes qui prius
dicit Samaritanam enim secundum glossam gentiles
fuerunt dimissi tempore assiriorum in terra israhel
qui postmodum multis periculis coacti ad iudaismum
conversi sunt circumcisionem 2 v libros moysi re-
cipientes cetera non cerimonias iude-
orum respuentes Unde non contebantur iudei
samaritanis Prohibuit ergo xpus suis apostolis ne
gentibus 2 samaritanis predicarent ne iudei
haberent aliquam excusationem dicentes se ideo do-
minum reiecisse quia ad gentiles 2 samaritanos
suos apostolos misisset Et statim docet quo
modo debeant predicare ait Euntes autem predi-
cate dicentes quia appropinquabit regnum celorum
Nichil enim secundum Crisostomum promisit dicens vel promittens
sensibile aut temporale sicut moyses 2 prophete
sola temporalia promittebant sed solum regnum
celorum 2 omnia bona que ibi sunt Et ideo magna
apostolorum dignitas recognoscitur dominus propter hoc
erat maiorum donorum promissores 2 annun-
ciatores Qualiter autem predicatores debeant
subdit quia signis virtutibus signis 2 miraculis
Infirmos curare mortuos suscitate lep-
rosos mundare demones eiicite Quare autem
predicationis officio apostolorum adiuncta sunt miracula
secundum Crisostomum ideo fuit ista ut fidem darent ubi
eorum virtus operata 2 nova facerent qui nova
predicarent Secundum non Jeronimum ideo fuit quia rusticis
hominibus 2 illitteratis nemo credidisset polli-
centibus regnum celorum nisi xpus potestatem eis de-
disset predicta faciendi ut magnitudinem
promissorum ostenderet magnitudo signorum Et quia
quem finem huiusmodi opera debeat facere concludit
cum ait Gratis accepistis gratis date ac si
diceret Ego magister 2 dominus sine precio vobis con-
tuli predicta bona 2 vos sine precio aliis con-
ferte Jeronimus vel hoc dicit secundum glossam propter Judam
qui loculos habebat ne de predicta potestate
vellet pecuniam congregare Et secundum Crisostomum
salvator prospiciens non nullos donum spiritus
sancti in usum negociationis inflectere

2 maculor signa i cauarie obsequi
declinare h' p° psidia; simoie dapnat
¶ Sz hic pimit ee qtuor dubitacones
¶ Pa utz xp' debuerit hre .xij. apostolos
¶ Sa utz debuit hre lxxij discipulos
¶ Tercia utz epi repntet psonas aplor
¶ Qrta utz psbri 2 archidiacom repntet
psonas discipulor ¶ Ad pmam e dd'm q
glo assignat triplicem cam qre cogrui fuit
p° pp nui pfectoz Omis em pfecto osis
tit in teribus q trinitas costat ex duali
tate 2 unitate 2 ex tribus ptibus pfectone
huiabus cosurgit senarius nus Na duo
2 tria valet qnqz 2 unu 2 qnqz valent
sex Senarius g nus e nus pfectus qm si
ducat i seipm effiat nu duodenaium qua
bis sex valet xij Sc° ppt tm° cfessioz
Na qtuor sunt mundi climata Sicut g q
ter ter valet xij sic p xij aplos fides
trinitat p qtuor mundi climata e pdi
cata 2 pnunciata Tco ppt significacioz
Na significatus e nus aplor p xij fili
os Jacob patriarche p xij fontes p xij lapi
des preciosos positos i racionali aaron p xij
panes ppoicois p xij muros in nono
vo testa° p xij stellas i corona sponse
2 p xij porticus therlm sicut glo dicit
Ad scdam e dd'm q i qualibet pdicacoe
tria cplanda sunt p° pplus cui fit pdica°
Sc° doctrina q pdicat 2 tco ipe pdicator
qui pdicat 2 ppt ista tria cogrui fuit
xpm lxxij discipulos despicere 2 eos ad
pdicacoz mitte ut destinare p° pp getes
quibus erat pdicadu q oibus nacoibus
2 omibus linguis pdicacio ewangelica erat
fienda Lingue aut lxxij sunt in toto
orbe p° divisioz lingue factam Ergo xp°
qsi ad pdicandu lxxij linguis tot discipli
eligendi erant Sc° ppter doctrina que
pdicabat Na p longius xxiiij or hor co
pletur dies nalis totus mundus illustrat
supius 2 inferius igit fides trinitatis
q illustrat spualit omes getes 2 pdicacio
ewangelii totu mundu debebat illustrare
Sz ter xxiiij or putati faciunt lxxij g
tot ee debebant qui fide trinitat ad omes
portaret Tco pp eos qui pdicabant
Na lxxij semones dati sunt moysi ad re
gendu pplm israeliticu sicut pz Exod 2°
2 hc pp septiformem graciam spus sci que e
necessaria ad obsuacoz x preceptor Septies
em dece lxx faciunt tot g ee debebant
pdicatores ewangelii in quo obsuacio p
ceptor p gram xpi madatur Addunt ti
duo pp duo pcepta carit 2 sic conveniet
lxxij fuiut discipli xpi Ad tria e dd'm q
apli pnt dupl' cosidari p° ut p° pncialit
astiterut ante eius passioz 2 ascensione
Sc° ut ex pcepto xpi p° eius ascensionez
p mundu se diuiserut v in singulis unam
pvinciam in sermone sue pdicacois accipi
P° mo repntat psonas aplor cardiales
qui pape vicario xpi pncialit assistunt
Sc° mo repntat p psonas aplor epi
qui i ptes solicitudinis vocati sunt regetes
diuisas pvincias s q fecerut apli p° asce
sioz xpi 2 hoc sat conveniens e q sicut
i ierarchia angelor aliqui st assistentes
2 aliqui missi sic i nra ecclastica ierarchia
aliqui debut ee assistentes 2 aliqui missi
Ad qrta e dd'm q s glo Luc x Sicut
epi repntant psonas aplor sic psbri
2 archidiaconi repntant psonas lxxij
discipulor quos xpus an faciem sua mi
sit 2 hc sat conveniet q soli apli fuerut
sponsi 2 plati ecce ex q soli ipi sponsi noiati
sunt Mt ix Non possut filii sponsi lugere qdiu
sponsus e cu eis Unde quo ubo dicit Jo°
q sponsus ecce fuit xpus Decan° spuali co
nubio apli sunt cinati lxxij no discipli
no fuiut sponsi 2 plati s coadiutores ipor
aplor Sic soli ipi epi sunt sponsi 2 plati
ecce psbiti no 2 archidiaconi sunt coad
iutores ipor sicut dicit Hugo scdo libro

de sacramentis. Unde episcopus cum ordinat pres-
biteros dicit quanto fragiliores tanto mag-
his omnibus indigemus. Nam in connubio carnali
ut est officium nature. Primo est prolis generatio, 2° prolis
nate roboratio et fortificatio ut possit
volentibus nocere resistere. 3° est prolis
vigoratio et quarto est eius perfectio ut possit
sibi similem generare. Sic in connubio spirituali
primo fit filiorum generatio per baptismum. Secundo filiorum for-
tificatio per confirmationem. Tertio filiorum roboratio
et vigoratio per susceptionem ordinis. Quarto perfectio
per operationem quia solus episcopus potest sibi similem
generare. Et quamvis sacerdos immo laicus in casu
possit baptizare, completum tamen baptismum confir-
mari oportet sine quo sacramento quod recepimus confirmatur
et ideo sicut omnia ista quatuor que sunt in matrimonio
spirituali soli episcopi possunt facere ubi et perfecti sunt
soli ipsi sunt sponsi ecclesie et prelati. Alii autem
coadiutores sunt magis quam prelati. Lectio ij

Nolite possidere aurum neque argentum neque
pecuniam in zonis vestris non peram in via
neque duas tunicas neque calciamenta neque virgam.
Dignus est enim operarius cibo suo. In quamcumque autem
civitatem vel castellum intraveritis interrogate quis
in ea dignus sit, et ibi manete donec exeatis. Intran-
tes autem in domum salutate eam dicentes pax huic
domui. Et si quidem fuerit domus illa digna veniet
pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna pax
vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos
neque audierit sermones vestros exeuntes foras
de domo vel civitate excutite pulverem de pe-
dibus vestris. Amen dico vobis tolerabilius erit
terre sodomorum et gomorreorum in die iudicii
quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves
in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut
serpentes et simplices sicut columbe. Cavete
autem ab hominibus. Tradent enim vos in
conciliis suis et in synagogis suis flagella-
bunt vos. Et ad presides et ad reges duce-
mini propter me in testimonium illis et gentibus.
Cum autem tradent vos nolite cogitare
quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa
hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loqui-
mini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

¶ Iniuncta apostolis industria predicandi iniungit eis
ut supradiximus prohibens eis pecunie et divitiarum
possessionem. Ad cuius intellectum est sciendum quod perfectio
vite apostolorum et omnium virtuosorum in quibus potissime
previdet consistere. Primo in sollicitudinis et
affectionis temporalium carentia. Secundo in necessariorum
sufficientia. Tertio in predicto si advocatum non
rudet paria. Quarto in persecutionibus mundi
et tyrannorum astutia et potentia. Et quarto in
doctrina ad predicandum et reddendum spes sue
confidentia. Quantum ergo ad sollicitudinis
temporalium carentiam dicit salvator suis apostolis
Nolite possidere aurum vel argentum seu pecuniam
in zonis vestris neque peram in via neque duas tunicas
neque calciamenta neque virgam quia dignus est operarius cibo suo.
Prohibens enim quod prohibet possidere aurum vel argentum
superfluam sollicitudinem removens. Per hoc non quod
addit neque pecuniam in zonis vestris tamen de
crastino non sollicitum predicat. Per hoc autem quod ad-
dit neque peram argumentum illud quod generarium
vel cellarium portare nolite. Per hoc autem quod
adiungit neque calciamenta mollicie pedum et
capitis prohibet. Per duas tunicas duplex vesti-
mentum unum quo homo induatur et reliquum quod
in futurum reservetur. Propter tria autem Christus
salvator sollicitudinem omnium istorum ab
apostolis removet. Primo propter malam suspicionem
removendam. Nam si in talibus ubi dei predicatores
essent solliciti suspecti essent et minus quod propter
temporalia emolumenta annunciarent. Secundo propter doctrine
ardentiorem contemplationem. Nam temporalium
sollicitudo multum remittit actum contempla-
tionis. Tertio propter suarum virtutum ostensionem

nam inhat manifesta est p' ut' q
in aplis sint carentibus omnibus supra
dictis nichilominus defuit eis quemadmodum
te sua parte quod quesiuit cum misi vos
sine sacculo et pera numquid aliquid defuit vo
bis at illi dixerunt nichil Quantum vero ad
mansionis sufficientiam subdit In quamcumque
ciuitatem aut castellum intrauerit intro
gate quis in ea dignus sit et ibi ma
nete donec exeatis cum non possit nominatim pe
trarent ciuitatem uel castellum sine vo po
tant quis esset hospes dignus eos re
cipere et is fama et iudicio populi et vicino
rum et docent esse hospitem querendum et hoc
ne predicationis status uel dignitas ho
noris recipientis infamia detrimentum
patiatur ut Jeronimus dicit Et quod dicit ut mane
at apud vnam domum donec poterunt in
beant ne possit reprehendi de leuita
te uel gulositate hic dicit nec istud g
te uel gulositate hec dic nec istud g
nabit recipientem quia in aliud quod reci
pere unde debebat et per hoc monstrabat
quod apostolos volebat clarescere non solum
signorum potestate verum etiam temporalium sufficientia
quod non ita uirtute hominis designat vo
sufficit uti ut superius dicitur eius Quid autem
offerre debebat recipientibus eos manifes
tat quia pacem et salutationem nam per hoc
potuerunt cognoscere dignos ab indignis
nam si pacem recipiebat digni erant
apostolos recipere Sed vero remouebat a quibus
precepit ipsis qui debeant exire et puluerem
de pedibus eorum excutere ut nichil ab eis
recipiant etiam minima ut glo. dicit quantum
aut si predicta aduocum non videntur paciam
subdit quia tollerabilius erit terre sodomorum
et gomorreorum in die iudicii quod illis
qui apostolos non receperunt nam illi inter
quos viua tamen hospitalitatem seruabat et eis
non fuit predicatum eorum istis sic vnde
dato quod illi et isti sunt dampnandi tamen mi
dampnatos diuersorum sunt tormentorum supplici
a ut glo. dicit et per hoc pacem apostolorum de
signatur quia quo ipsi non seruabant eorum
eorum mitto eo quod pax eis ablata reuerte
batur ad eos et ipsi qui non recipiebant
eos debebant puniri de eorum incredulitate
tate pacem congaudendo diuine ins

sufficere debebat Quantum vero ad persecutionem iudi
et tirannorum prudentiam et astutiam ostendit
Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum estote
ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbe lupos persecutores et
pestiferos appellat mitto vos in medio lup
orum quos etiam apostoli armati serpentis
prudentia Quomodo quia sicut serpens toto cor
pore occultat caput in quo est vita sic
apostoli toto periculo corporum Christum caput inimicum
custodierunt fidem eius integram et in
corruptam seruando Secundo columbe simplicitate
in non vindicando se cum iniuste passi
nec insidias alicui nocendo nam si
plicitas sine prudentia facile decipitur
et prudentia periculosa est nisi simplicitate
tempetur ut glo. dicit Unde ostendit eis hec ne
ma is aut cauete aut ab hominibus quia
tradent vos in consiliis ad consilium ma
lignantium vos nocendo et correctos fla
gellando et ad reges et presides ducendo
in testimonium illis et gentibus nam mors apostolorum
sunt in testimonium iudeorum dampnationis et con
gentium saluationis in docendo et pre
dicando sicut confidentia concludit aut cum
autem tradent vos nolite cogi
tare quomodo aut quid loquamini quia subito dabitur vobis in il
la hora quid loquamini et hoc assumpsit sic quia no
est enim vos qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis
solum in uirtute voluntate deo officium sciam
et eloquentia ipse subministrauit in con...
hemus habraam tamen postulato ad hostia
ysaac non defuit aries ad uictimam
ut dicit Jeronimus Sed hic possunt esse a dubita
tiones Prima utrum sit deprecatione uite
aplice non habere in portare pecuniam Secunda
utrum sit de perfectione uite aplice non habere
calciamenta et uestimenta Tertia utrum sit
de perfectione uite aplice non habere possessiones
in communi Quarta utrum episcopi qui apostolorum representa
tores possunt habere aliquid proprium sine peccato Quinta
utrum predicantes pacem debeant nun
ciare pacem Sexta utrum in predicando de
beant uti prudentia Septima utrum debeant
premeditari et cogitare quid debeant
dicere in concionibus vnde Prima est dicendum
quod perfectio apostolorum ac omnium statuum perfectionis
Christo dedicata est ipso dicente Jo. 13

Non est servus maior domino suo Sufficit
enim discipulo si sit sicut magister eius (Planum
est autem quod ipse xpistus in conversatione presentis
vite loculos unde proditor condendum [illegible]
pecuniam sibi a xpisti fidelibus oblatam observ
[illegible] superius verbo dicit Aug. et ponitur
xii q. i. c. habebat dominus a capite communicat [illegible]
[illegible] loculos habuit cum angelis ministrantibus [illegible]
quod ecclesia eius loculos habitura erat (Con[tra]
[illegible] precepit pecuniam in zonis non esse
ferendam suis apostolis (Ad quod dicit [illegible] respondet
primo per Aug. dicit precepit esse pecuniam
non ferendam in zonis sicut preceptum fuit
in crastinum non esse cogitandum aliquid non [illegible]
pecunia ad usum vite necessaria reservetur
sed ne propter hoc deo minus serviatur et ne propter hec
temporalia bona ministerium deserat (Non dicit non
mandavit apostolis pecuniam non esse [illegible]
dendam ad ministrationem [illegible] sed non pos
sidendam ad thesaurizationem et superfluam
retentionem (Eras. non dicit quod illius discipulos
xpisti pecuniam servare vetuit sed [illegible]
eorum commendavit [illegible] nobis [illegible] ut
omnem hominem quantumcumque pauperem et
mendicum habentem tamen [illegible] pau
perem magnam [illegible] et valde magna
[illegible] habere (Ad 2 est dicendum quod dominus
hanc dubitationem monet in libro ii de [illegible]
[illegible] dicens [illegible] et [illegible] contra loquitur de
vestimentis et calciamentis nam [illegible] cal
ciamenta [illegible] non esse portanda neque duas
tunicas habendas neque virgam ferendam [illegible]
[illegible] non dicit quod sandaliis debent esse calci
ati et nichil aliud debent portare nisi
virgam [illegible] Aug. quod dominus
[illegible] prohibuit apostolis ut vite necessaria in
victu et vestitu non haberent sed ut [illegible]
[illegible] essent et aquibus reciperent [illegible]
[illegible] statim tu dixit nolite possidere
aurum vel argentum neque pecuniam in zo
nis neque calciamenta neque duas tunicas
neque virgam in medietate addicat dig
nus est operarius voluit quod [illegible] suos
apostolos et alios sue doctrine predicatores
[illegible] mundi sollicitudine esse remotos

[illegible] et necessaria vite quecumque sive parva
sive magna ab aliis quibus predicabant
[illegible] esse [illegible] Calciamenta
non et sandalia vel virga per Matth. apostolis
[illegible] prohibita et per Marcum concessa
sed Aug. ibidem non sub eadem sig
nificatione accipitur sicut aliter accipitur
[illegible] cum dicit temptavit deus Abra
ham et aliter cum dicitur neminem temptat
[illegible] primo fuit temptatione probationis [illegible]
[illegible] temptatione seductionis sic cum dicit [illegible]
dicit me deus intelligi [illegible] discretionis
[illegible] non dicit [illegible] in [illegible]
dum [illegible] condemnationis eodem modo
cum prohibet [illegible] calciamenta et virgam por
tare intelligit purgam [illegible] predi
cationem nimia necessaria [illegible] esse
corporali [illegible] Cum non Marcus concedit
sandalia et virgam intelligit [illegible] apostoli
cam potestatem qua liceat eis necessaria sumere
per sandalia non intelligit ut [illegible] (Apostolicus
neque [illegible] ut evangelica doctrina [illegible]
[illegible] neque [illegible] ut terrenis comoditati
[illegible] (Ad 3 est dicendum quod sicut ponitur xii dist. c. In novo tes.
[illegible] clerici et episcopi sunt successores apostolo
rum [illegible] dicitur actuum 4 quotquot
erant possessores agrorum aut domorum
vendebant et pretia ponebant ad pedes
apostolorum [illegible] [illegible] unicuique
sicut cuique opus erat [illegible] episcopi et clerici
debent imitari vitam apostolorum quorum
gradum administrant [illegible] possessiones et p
[illegible] habere non debeant et [illegible]
[illegible] legitur fecisse sanctus Paulinus qui [illegible]
sua bona [illegible] pauperibus
erogavit [illegible] et possessiones
[illegible] concessas ecclesie diligenter [illegible]
et alios plures [illegible] ecclesie [illegible]
eodem modo legitur fecisse sanctus Hilarius ut patet
eadem ca. q. supradicta quod si credidisset in hoc
vitam apostolorum non [illegible] nullo modo fecis
sent tante perfectionis viri [illegible] [illegible]
[illegible] quare habere possessiones [illegible] non
derogat perfectioni vite apostolice non obsta
te [illegible] apostoli [illegible] possessiones [illegible] non ha

buerunt ¶ primo quantum ad ecclesie translacionem
quando debant n. apostoli ecclesiam de iudea
ad gentiles esse transferendam, ideo in iudea
possessiones et predia habere noluerunt ¶ 2° propter
ministrorum gubernacionem, nam si in matrice
ecclesia et in aliis particularibus parrochiis sint aliqui possessiones in tolerabiles
et utiles pro presenti ministris presentibus
et futuris, quia si omnes redditus in pecunia
haberent de quibus quilibet propter maliciam ministrorum
magna discrecio fieri posset ¶ 3°
propter pauperum sustentacionem, nam cum episcopi
bona ecclesie in usum eorum et pauperum
et peregrinorum teneantur continere, ut ibi dicitur,
commodius et securius occurrunt eis hoc faciendo
possessiones in communi quam si non habent ¶ Ad quartum est dicendum quod apostolus in
litera expresse intendit, habere proprium, quia mandatur
eis proprium non possidere aurum vel
argentum, neque pecuniam in zonis, et
act. 4 scribitur quod nullus eorum que possidebat
dicebat suum esse, sed erant omnia
communia, cum ergo episcopi gerant vicem apostolorum,
non videtur eis licere aliquid proprium habere ¶ et tamen
contrarium istius expresse ponitur 12 ca. q. 1.
ubi dicitur quod episcopi de rebus propriis vel quas sit
ante episcopatum, vel quod de proprio habent heredibus
suis si voluerint derelinquant,
quod vero de ecclesia sive provisione fuit
sive de agris sive de fructibus omnia in
iure ecclesie reservare censuimus ¶ Augustinus in sermone
eadem dicit et ponitur eadem causa [illegible]
[illegible] ecce ego sum qui statueram nullum
ordinare clericum nisi meum vellet manere
secum, pro quod si vellet a proposito recedere,
recte ei tollerem clericatum, ecce in conspectu
et vero mutato consilio quod voluit habere proprium
aliqui quibus non sufficit deus et ecclesia,
eius maneant ibi volunt et ubi possunt
non auferam eis clericatum, dicitur ergo quod
episcopi in eorum ordinacione non obligant
se expresse vivere sine proprio, ideo ad hoc tenentur non
quod dicitur: dum et apostolus non possidere
aurum vel argentum ¶ Glossa intelligitur
instituam significatorum, ut non insisterent
humane sapientie, que intelligitur per aurum,

et eloquentie que intelligitur per argentum
¶ Item non Glossa intelligitur secundum sancte ututur ostensionem,
nam ex hoc quod apostoli nichil proprium
habentes, non defuit eis, aliqui eorum quia
eis necessaria erant divina virtus manifesta
est, sed secundum Augustinus intelligitur secundum concessionem
concessit n. xpus quod apostoli et omnes predicatores
non de proprio sed de stipendiis subditorum
quibus predicabat possent vivere,
non tamen negavit quod si aliqui vellent de
suo iure erogare quod eis non liceret
et quod viverent de proprio possent eciam re
alias paulus preterea qui de propriis laboribus
vivens euangelium predicabat ¶ Ad 3m est 3
dicendum quod secundum Glossam ideo pax primo
nunciada est predicatores quia est initium omnium bonorum
sed quia omnia mansa sunt et vana, sed
aut pax ex iiij condicionibus, quia primo est
ordinata mandans unicuique reddere
quod suum est ¶ 2° est vera neminem fallens
vel decipiens ¶ 3° est munda omnia
turpia et inquinata respuens ¶ 4° est
unitiva et copulativa quia omnia divisa
et dispersa unit et coniungit, prima ergo condicionem
concludit pax superborum qui contempto
superiori bono inferiori obediunt, ideo est
inordinata ¶ 2am condicionem non concludit pax
simulatorum qui nequiter contentus pacem
simulant et interiora eorum plena sunt dolo
ideo est ficta ¶ 3am concludit pax fornicatorum
quorum mens sunt immunde et in
statum gressus eorum, ideo est immunda ¶ 4am per
quartam concludit pax scismaticorum quorum stantibus
perturbata semper presumunt seu accedunt
mala diversa ergo pace xpi concludendo
omnem pacem malam dicit apostolus et
pax dei que exsuperat omnem sensum custodiat
corda vestra et intelligencias vestras ¶ Ad
6 est dicendum quod cum prudencia sit recta ratio
agibilium respectu finis, ille proprie dicitur prudens qui
scit bene invenire media et vias ad eorum
fruicionem finis est, aut tamen finis triplex
malus et omnino infectus ¶ 2us bonus
et malus tamen pars duratur ¶ 3us gratuitus
et supernalis qui eternalis est, primam sunt
prudencia ergo que inveniunt vias et media

ad consecucionem finem malum ut luxuriam
vel furtum vel tyrannidem dicitur prudencia
peccatorum de qua dicitur ~~apostolus ad ro.~~ quod prudencia
carnis mors est, et luc. 17 scribitur quod pru-
denciores sunt filii huius filiis tenebrarum
in generacione sua prudencia vero que scit vi-
as et media invenire ad consequendum
finem naturalem bonum ut iuste et recte vi-
vere moraliter et politice et ut speculari
intellectualiter et methaphisice dicitur prudencia philosophorum
de qua dicit apostolus prima ad corinthios primo perdam
sapienciam sapiencium et prudenciam reprobabo
Sed prudencia que scit invenire media
et vias ad consequendum finem supernaturalem
ut vivere secundum dei mandata et secundum caritatem
dei et proximi, et non seducere carne
mundo diabolo contra persuadentibus est pru-
dencia theologorum et sanctorum apostolorum cui
prudencie semper est adiuncta simplicitas
et puritas consciencie et de ista prudencia
loquitur hic christus cum ait estote prudentes sicut et sim-
plices columbe. Ad aliud dicendum quod hanc dubita-
cionem solvit glossa super hunc passum dicens
quod vel predicator cum docet vel predicat est
cum fidelibus et amicis vel cum infidelibus et
fidei inimicis sermonem in eum promovens
cogitare debet quid loquatur quia tempus et sermo
dictus sibi datur ad satisfaciendum de hiis
querentibus que sunt fidei ~~ver~~ dicit petrus
prima sua canonica 3. parati semper sitis
ad satisfaciendum omni poscenti vos racione
de ea que est in nobis fide Sed si homo a
deo petendum est auxilium respondendi et
resistendi cum homo patitur et audit
ab inimicis facientibus in eum ignorat quid
debeat respondere et quomodo possit resistere
et quia humanum auxilium sibi deficit divinum
debet postulare cum dixit ille sanctus Josaphat
propheta cum passus esset ad abinimicis
cum ignoramus quid agere debeamus hoc
solum habemus residuum ut oculos nostros
dirigamus ad deum 2o parali 20

Tradet autem frater fratrem Leccio iii

in mortem et pater filium et insurget
filii in parentes et morte afficient eos
et eritis odio omnibus propter nomen meum
Qui autem perseveraverit usque in finem hic
salvus erit Cum autem persequentur vos in
civitate ista fugite in aliam Amen dico
vobis non consummabitis civitates israel
donec veniat filius hominis Non est
discipulus super magistrum nec servus super dominum
suum Sufficit discipulo ut sit sicut magister
et servus sicut dominus eius Si patremfamilias
vocaverunt beelzebub quanto magis
domesticos eius Ne ergo timueritis eos
nichil enim opertum quod non reveletur et
occultum quod non sciatur Quod dico
vobis in tenebris dicite in lumine et quod
in aure auditis predicate super tecta Et no-
lite timere eos qui occidunt corpus animam
autem non possunt occidere Sed pocius eum time-
te qui potest animam et corpus perdere in gehen-
nam Nonne duo passeres asse veneunt
et unus ex illis non cadet super terram sine
patre vestro Vestri autem capilli omnes numerati sunt
nolite timere multis passeribus meliores estis
vos. Postquam christus prohibuit suis apostolis pe-
cunie et diviciarum possessionem Iuxte istam
supra dicebatur predicatores mundi et tirannorum
persecucionem Ideo consequenter de eis loquitur
quod quinque sunt que faciunt persecuciones
mundi et tirannorum fortiter et paciencia
tollerare Primum est periculorum premonicio Secundum
est temporis brevis terminacio Tercium Christi exempli
demonstracio Quartum est persecutorum punicio et dampnacio
Quintum est divine providencie gubernacio
Dicit ergo id est salvator hic induat suos
apostolos ut persecuciones mundi debeant for-
titer et equanimiter tollerare Tradet autem frater
fratrem in mortem
et pater filium et insurget filii in parentes
et morte afficient eos Sicut enim secundum Iohannem
sepe in persecucionibus factum est et videmus
fieri quia nullus inter eos potest esse fidus amicus
quamvis diversa fides est et ista gravissima
pugna quia secundum ewangelium in eorum dolore inge-
rit que ad afflictiones sustinemus maiores
iore ab illis patimur de quorum mentibus
presumebamus et adhuc horribilius appo-

pictm ut ait et erit odio omnib[us] hoi
bus ppt no[m]e meu de qmb[us] omnib[us] con
cludit non esse timendu q[uia] qui pse
uerauit usq[ue] in finem hic saluus erit q[uia]
no inchoantib[us] s[ed] pseuerantib[us] premiu
pmi[tt]itur eo q[uo]d non incepisse s[ed] pfecisse uir
tut[is] est ut d[icit] Jeron[imus] Quintum no ad 7
ait cu aut psequet[ur] uos in vna ciuit[at]e
fugite in aliam q[uia] no consumabit[is] ciui
tates istas isr[ae]l donec ueniat fili[us]
hominis Ac si d[iceret] cito timabr ista pse
cucio q[uia] dato q[uod] deinde sit[is] compellen
di migracionem p[ri]mo in alias gentes
cu tn fine vitam pseuto et p[er]ditos q[uia]
omes dep[er]dita isrl[ite] sunt contendi eo q[uod]
totalis et finalis consio iudeor[um] res
nat[ur] in fine mundi cu filius hominis ue
niet ad iudicium tunc n[am] omis isrl saluus
erit Sextum aut ad 2m subdit non e dis[cipulus]
sup magistrum nec seruus maior dno suo
Sufficiat dis[cipulo] si est sic[ut] magr eius et
seruus sic[ut] dns suus Si g[o] iudei me
patremfamilias uocauit Beelzebub
q[ua]nto magis uos domesticos Ac si d[iceret] uos
minci et glam et t[em]pales honores no de
bet[is] querere du me magrm et dnm vrm
uidet[is] pcussiones et obpbria hu[mani]
generis redime ut dic[it] glo Septimu
no ad x adiungit ne g[o] timuit[is] eos q[uia]
nil est occultu quod no reuelet[ur] et opta
q[uod] non sciat[ur] et quod ego dico uob in te
nebris dicite in lumine et quod in aure au
dit[is] p[re]dicabit[ur] in tect[is] Ac si d[iceret] ut ait
Jero[nimus] nolite time inpiorum sectas qui mal
tor[um] iura nesciunt psecutor[um] senciam
et blasphemacionem rabiem q[uia] ueniet d[ies]
et iudicij in q[uo] et vra ui[rtus] et illor[um] neq[ui]
cia demonstrabit[ur] Octauu quintu ad 7 d[icit] nonne
duo passeres a[sse] ueneunt et vnus ex illis
non cadet sup t[er]ram sine patre uro capilli
capit[is] vri omis numerati sunt g[o] nolite time
q[uia] mult[is] passerib[us] meliores est[is] et e[st] h[ic]
sens[us] ut glo d[icit] si parua animalia absq[ue]
dei auct[orita]te non decidunt et in omib[us] est
diuina pruden[tia] ita q[uod] in h[is] que pitura
sunt sine diuina uoluntate non pereunt ut q[ui]

eterni est non debet[is] time q[uod] absq[ue] dei
vmat prudencia Sz hic pnt esse 7 du
bitacoes p[ri]mo utr[um] si quis non pseuer[et]
usq[ue] in finem possit saluari Sc[undo] utr[um] co
uenientes sunt ptes magis fuge psecucoes
3 utr[um] semp magr sit maior et dignior
suo disciplo et dns suo s[er]uo 4 utr[um] tradidit
x[ristus] sua doctrinam in tenebris et in occulto
5 utr[um] deus speciale curam et prudenciam
heat de sic vili[bus] et de illis qui eius ue
stigia imitantur Ad p[ri]ma est di[cend]um q[uod] p
seuerancia esse necessariam ad salutem pot pt
intelligi Pr[im]o referendo ad h[ab]itu no ad actu
tu n[am] ho sine caritate saluari non possit sz
usq[ue] in fine tenet[ur] h[ab]ere h[ab]itu caritat[is] q[uia]
tu unusq[ue] nominet[ur] a fine dato q[uod] si
quis p[er]didit caritate si finaliter inuenia[tur]
in caritate saluat[ur] non tn est necessarium q[uod]
actu semp sit in caritate et in fine q[uia] si
quis h[ab]ens h[ab]itum caritat[is] dormiens
moret[ur] no dapnaret[ur] s[ed] saluaretur
2o referendo h[oc] ad fine vlem et supna
lem hominis no ad fine pticulare et na
lem Nam si finis pticular[is] militis est
bellare et naute nauigare suffic[it] q[uod] mi
les pseuer[et] in bello usq[ue] ad fine belli ut
suo p[re]mio non priuet[ur] et nauta usq[ue] ad
finem tempestat[is] inmigent[is] no optet
q[uod] sup pseuer[et] usq[ue] ad fine mort[is] sue s[ed]
cu finis vlis hominis et supnalis sit
et[er]nu p[re]mium q[uia] no pt consequi nisi per
cinuacionem uite pnt[is] de necitate salut[is]
est q[uod] homo usq[ue] ad fine mort[is] pseuer[et]
in fide et caritate ut tali fine no priuet[ur]
3o referendo h[oc] ad non repugnancia uel
ticiam no ad leticiam non suffendo tri
blacoes et aduersitates et psecucoes
p[ro]nomie xpi sufficit ad salute cu sep
dam non repugnat et non trestan tri
tristicia p[er] qua cadat a caritate et ab ac
tu uirtuoso s[ed] no est necessaria leticiam in
[illegible] ut homo de psecucoib[us] illatis
gaudeat Sic[ut] apli gaudentes ibant a
conspectu consilij qm digni h[ab]iti sunt pro no
mi[n]e ihu cotumeli pati Sz n[on] est p[er]fectionis p[er]sca

psenare igr in uirtute spirituali usque ad fi
nem vitalem absque tristicia repugnare
est de necessitate salutis ¶ Ad 2m est dicendum
quod quod est dubia propter quod ut scribitur Joh
x mercenarius est ille qui videt lupum venien
tem fugit et dimittit oves / cum igitur apli
non essent mercenarii sed veri pastores non vi
detur quod fuerint conveniens coram persecutionem de una civitate
ad aliam fugere Adhuc igitur dubitatione
videlicet Aug super eundem textum preallegat
Joh x dicens pastorem de una civitate
in aliam fugere triplex posse intelligi ¶ Primo
quod persecutio sit publica et generalis ut quod lici
pi et infideles omnes persequerentur tam o
ves quam pastores et si tunc pastor fu
geret sunt tamen omnibus nequaquam esset mercenarius
nec talis fuga derogaret sue perfectioni ¶ 2o
quod persecutio esset solum erga pastorem non
erga oves et tunc si alii remanerent pastores
possent omnibus et subditis ecclesiastica sa
cramenta ministrare Adhuc pastor fugiendo /
pastoris perfectioni non preiudicet / quia ceptare dum
est quod homo habet quod faciat ad evadendum
periculum mortis si ipse periculo se exponat Sed
si subditi fugerint et illi remanent p
quos ministerium salutare eis possit impe
di si in tali casu pastor fugerit non esset
pastor sed mercenarius / ~~ergo~~ tamen dicitur quod tunc
xpus aplis persecutionis fugere mandavit / quando
eos ad predicandum misit quando orta persecu
tione in uno loco dispersi sunt per universum unde
Amb ait occasio tribulationis fiet semi
narium eternorum quia cohortatione apli coacti sunt ad
populum gentilium se transferre ¶ Ad 3m
dicendum quod paulus fuit discipulus gama
lielis sicut ipse testatur act 22 nutritus ad
pedes gamalielis iuxta veritatem paterne
legis et tamen non fuit minor ipso sed maior
ior et dignior quia ut ipse dicit ad the
salon 2o doctor gentium in fide et veritate
et ibidem ait quod potius erat in eternum
xpi predicator et magister et aplus et pla
num est quod maioris potestatis et dignitatis
erat esse magistrum legis eternorum quam legis

mosaice Ad hoc quidem videlicet ~~Eccs~~ dupli
citando verum xpi dicentis quod discipulus
non est maior magistro ¶ Primo ut habetur in
telligatur esse in pluribus nam in pluribus
ita videmus quod discipulus non est maior
in doctrina nec sapientior in sensu suo
magistro et non invenitur aliquis tanti
ingenii et excellentie quod excedat suum
magistrum sicut iam dictum est de paulo hoc
est verum in paucioribus ¶ 2o modo intelligit
hoc dictum ut intelligatur discipulus non esse
maior suo magistro donec fuit discipulus
et servus donec fuit servus sed si discipulus
efficiatur magister et servus efficiatur dominus potest
discipulus esse maior magistro suo et servus
maior domino ¶ Ad 4m est dicendum quod quod est dubia
propter quod salvator dicat mira quod ~~dicto~~
quod dico vobis in tenebris dicite in lumine
et quod in aure auditis predicate super
tecta videlicet quod in occulto et in obscuro vobis
sua doctrina tradidisse cuius contrarium dicit
~~Johannes~~ ego palam locutus sum mundo et
in occulto locutus sum nichil ¶ Ad hoc quidem videlicet
Remigius dicit istud dictum referendum esse ad
legem per aplos explanandum esse / ita quod
est sensus / illa que dicta sunt per legem et
prophetas in tenebris et in obscuritate figurarum
vobis dicitur in lumine quia mistica legis obscura
per aplos sunt explanata / ~~Hylar~~ vero dicit
hoc esse referendum et que in aure et quasi in se
creto soli iudeis erant revelata per eos
predicatores per aplos in toto mundo et in orbe
publice sunt predicata / ~~hylar~~ non dicit hoc esse
referendum ad ipsos auditores ita quod sit
sensus / quod dico vobis in tenebris quia nunc
iudeos incredulos quasi in tenebris in
fidelitatis manentes vobis dicetis in lumine quia
fidelibus et credentibus exponetis Crisostomus
vult hoc esse referendum ad ipsos aplos ita
quod sit sensus quod dico vobis in tenebris id est dum
adhuc vos estis in tenebris ignorantie
dicetis in luce quando vos eritis illuminati a spiritu sancto
mittendo vobis in linguis igneis die
penthecostes ¶ Ad 7m est dicendum quod

q͞ augꝰ ponit ꝑ in quibꝫ deꝰ specialē
curā hꝫ de s͞cis suis / Pᵒ q͞ntū ad petroꝝ
vitacōm · facit n̄ eos illa media eligē
et vias illas cape quibꝫ pc͞ta vitet et
si quādꝫ diaᵒ instigante ꝰ hūfragilitate
hūana alliciente et parāte vinclis
pc͞toꝝ cogitat se inuoluē / illa vincula
deus disrupit et tēdiculas malas ipē
destruit · vn̄ dic͞ illa s͞ca Judith viuit
deus q͞ custodiuit me q̄ angelus eius
et hic eūtem et ibi comorante et in
de huc reintantem et non pmisit me
cōtaminari ꝫ sn̄ corrupcōe pc͞ti reuocat
me Ad nos et ꝓpha in hᶜ insurgit igitur
accōm q͞ deus disrupit vincla suoꝝ
pc͞toꝝ · d · disrupisti vincla m · t · s · h · lau
dis Cᵉ q͞ntū ad tribulacōis supacōnem
facit n̄ eos ꝑsecucōs mūdi constant
et pacient ꝓtare et ꝑsecutores supac̄
et de eis victoriam obtine / in q̄ illud apl̄i
fidelis deus qui non patie nos tep
tare sup illud quod potestꝫ ꝫ faciat cū
teptacōe etiā ꝓuentū Vn̄ beatus dixit
q͞n laurenciū ꝑtormēta vince no pot
puto q͞ iam victi sumus Cᵗ q͞ntū ad mi
racoꝝ pincōm / magnas n̄ v mdiās
et pincōnes facit deus de ꝑsecutōibꝫ
s͞coꝝ vidoꝝ vn̄ dixit ille nabuchodonosor
dan illud q͞n vidit ipm dan in medio
leonū stante quo cōtracto et illis qui
eius pdicōis ca͞ fuerat in momēto de
uorat paueat ꝑ vniuersam in dei dēu
dan q͞ ipe est saluator faciēs signa ꝫ
pdigia magna Cx q͞ntū ad mio ꝫ sub
uencōnem q͞ si na que non agit ꝑ
mota adeo no deficit in s͞cis suis miraculis
deus sās suis semp inicia submistat

Omnis gᵒ qui confitebit lc͞cio in
me coram hominibꝫ confitebor et
ego eū corā p͞re meo qui est in celis
Qui aut negauit me corā hominibꝫ nega
bo et ego eū coram p͞re meo q͞ e in celis
Nolite arbitrari q͞ venerī pacem mittere
in terram no veni pace mitte ꝫ gladium
Veni n̄ separare hoiem aduersus prem suū
et filiam aduersus mrem sua Et inimici
aduersus socr͞ sua Et inimici hominis
domestici eius Qui amat prem suū
aut mrem sua plus q͞ me no est me
dignus Et qui amat filiū aut filiā
sup me no est me dignus Et qui no
accipit crucem sua et sequit me no e me
dignus Qui inuenit aīaꝫ sua pdet
eam Et qui pdidit aīaꝫ sua ꝓpt me i
ueniet eam Qui recipit uos me reci
pit / Et qui recipit me recipit eū qui
me misit Qui recipit ꝓpham i noie
ꝓphe mercedem ꝓphe accipiet Et qui
recipit iustū i nomie iusti mercedem
iusti accipiet Et quicūqꝫ potū dederit
vni ex minimis istis calicē aque frigide
tm̄ i nomine discipli amen dico uobis no
pdet mercedem suam Postq͞ saluator
pdixit ap͞lis mundi et tirannoꝝ ꝑsecucōz
supuēte ista hortat eos ad sui nominis se
curam et intrepidam confessiom ad
cuius euidenciā est sciend q͞ iiij sunt illa
ꝓpt que homo quādꝫ efficit tepidus et fri
gidus ut non ꝓpi libē no confiteat
corde ore et ope Pmū est mortis timo
ratio / Cᵘ est ꝓpinquoꝝ et caroꝝ mordiata
affectio / Cᵗ temporaliū et mīoꝝ subtractio
iniūm aut istoꝝ nos dꝫ remouē a secu
ra et intrepida confessione sui nominis · vn̄
q͞ntū ad pmū dic͞ saluator Omnis qui
confitebit me esse s · filiū dei p͞ris na
multi pagani confitent dm̄ esse sed
negant trinitate s · prem et filiū et s · s ·
Qui g͞ no solū corde v͞um eciā ope con
fitebit me corā hominibꝫ confitebor et
ego eū corā p͞re meo q͞ e in celis q͞
ꝓme hēbit accessum ad diuinitatem
p͞ris / Ipe filius est hostiū p quod int͞
tur ad prem celestem Et qui timore
mortis negauit me coram hominibꝫ
negabo eū corā p͞re meo / negare n̄ xp̄m
alīq corā p͞re / est pēn non intrare ad
prem d͞t s · d · quales testes eris coram meo
prem dic s · d · quales testes eris cor mo
corā hominibꝫ tales meo testimonio corā
p͞re meo recipit eius ut dic͞ glo Cᵗ q͞ntū
ad s͞cdm ait nolite arbitrari q͞ veni
pacem mitte in terram q͞ no ueni pacē
mittere ꝫ gladiū Ad literam h͞ c͞ciam fuit
exod · xxx ubi moises in vindictam p͞
cati ydolatrie dixit accingat vnusqsqꝫ

3ᵃ vite
ꝓprietas
dilectio

6

gladium super femur suum ite et redite de porta
ad portam per medium castrorum et interficiat quilibet
fratrem suum et proximum suum et amicum suum. Unde
testimonium prophete salvator inducit dicens veni
enim separare hominem adversus patrem suum
et filiam adversus matrem et nurum adversus
socrum suam et inimici hominis domestici
eius. Et habentur hec verba Michee 7 et
ideo adducit prophetam testimonium ut ostendat nichil
se preter contra vetus testamentum. Unde quia
superius dixit non solum parentes et amicos
sed etiam inimicos esse diligendos quilibet
sed intelligatur esse ponendum inter patrem et filium
suum aperte dicens qui amat patrem aut matrem
plus quam me non est me dignus. Et si dicitur non
precipis patrem aut matrem esse odiendos
sed quia caritas et dilectio ordinata esse debet
et ideo cum plus diligendus sit deus quam homo qui
plus diligeret parentes quam deum dignus esset
hereditate celesti ut glossa exponit. Et quia
quandoque parentes plus diligunt filios quam
econverso abeas ideo etiam filiorum dilectioni se
diligatur salvator preferret dicens. Et qui amat filium aut
filiam plus quam me non est me dignus. Quarto
et quia non accipit crucem
tum aut ad 8 etc. Et qui non accipit crucem
suam et sequitur me non est me dignus. Nichil
enim sic carum homini est carius vel familiarius
sua vita quam tamen salvator iubet morti
esse exponendam pro nomine et non mortem
tantum sed cum conditione morti obprobriose
quia morti crucis aliqui sponte dei honore qui amat
vitam perdet ipsam et qui perdiderit ipsam propter
Christum inveniet eam. Et alia non mihi loco
non ipsa vita vel sola intelligenda est sed vi-
ta presens. Est ergo sensus qui invenit vitam
vitam et dilectionem seu delectationem in te presentem
ac voluptate seculi diligendo tempore persecu-
tionis vel in veritate eius aut aliquam manda-
datorum eius cum tali vita finem negando
perdet eam quia eterne damnationi ipsum
perdet. Et qui perdit hanc presentem vitam
id est voluptates et delectationes temporales
persecutionis tempore pro confessione nominis
Christi contempnit. Hic sic inveniet et

nam salutem. Et quintum ad 8 ait. Qui
recipit vos me recipit. Et qui recipit
me recipit eum qui misit me. Et si dicitur
non putetis vos ita contempni et omnibus
necessariis quia semper recipientibus vos et
habentibus vobis necessaria vitae et premium non
tribuatur et hoc ideo qui recipit prophetam non
carnali affectione vel temporali retributione sed
in nomine prophete mercedem prophete recipiet.
Et qui recipit iustum in nomine iusti mer-
cedem iusti accipiet id est qualem decens
est accipere eum qui suscepit prophetam vel
iustum aut qualis propheta vel iustus est re-
cepturus. Et quia aliquis ut dicit Iohannes Chrysostomus po-
tuit se excusare propter paupertatem ne reciperet
prophetam vel iustum ideo solum calicem aque frigi-
de praecipit dari. Et propterea apponit frigi-
de ne calida aqua paupertas et pe-
nuria lignorum occasio queratur. Et hic pos-
sunt esse 4 dubitationes. Prima utrum absque
confessione Christi possit quisque salvari. Secunda utrum
Christus venerit pacem mittere in terram. Tertia
utrum posuit inter homines gladium. Quarta
utrum homo possit parentes et seipsum odire.
Quinta utrum semper hospites et receptores
apostolorum et predicatorum mereantur. Ad primum
est dicendum quod confessio potest triplex accipi contra
adversos. Primo pro confessione peccatorum. Secundo
pro confessione fidei articulorum. Tertio pro profes-
sione fidei beneficiorum. Quelibet autem istorum
beneficiorum est necessaria ad salutem. Nam con-
fessio peccatorum est una pars penitentie quia cor-
dis contritio et oris confessio et operis sa-
tisfactio sunt tres partes penitentie. Unde co-
modo confessio peccatorum est necessaria ad salu-
tem quomodo est necessaria penitentia. De ista con-
fessione dicit Iacobus in canonica sua. Confi-
temini alterutrum peccata vestra et orate pro invicem
ut salvemini. Secundo confessio fidei ar-
ticulorum similiter est necessaria ad salutem quia
tempore et loco non sufficeret Christum et illa
que creduntur de Christo confiteri corde nisi
etiam ore coram hominibus confiteretur. Et
dico tempore et loco quia cum talis confessio
contineatur sub precepto affirmativo non semper
homo tenetur ad ipsam nisi quando hoc

uidet quod coopedivit ad fidei confirmacionem
vel ad infidelium insultancium confuta
cionem vel ad aliorum instruccionem tenea[tur]
quilibet christianus et illa que facit esse de necessitate cre
denda confiteri tenere non solum corde
sed etiam ore de qua confessione dicit apostolus
ad romanos corde creditur ad iusticiam sed con
fessio oris fit ad salutem et causa de super
hunc locum qui me confitebitur coram
hominibus con et ego eum coram patre meo ne
aliquis credat se posse saluari sine confes
sione oris signanter addidit coram hominibus
Tercia confessio est necessaria ad salutem
ne demerat meam multitudinis de qua
dicebat psalmista venite et audite et nar
rabo vel confitebor vobis ut dicit alia trans
lacio quanta fecit deus anime mee hanc con
fessionem saluator ipse in persona suorum mem
brorum faciebat qui dicebat confitebor tibi
pater celi et terre quia abscondisti hec a sapien
tibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis Prima
ergo confessio peccatorum pertinet ad iusticie com
pletum Secunda confessio fidei articulorum
pertinet ad fidei integritatem Tercia con
fessio dei pertinet ad gratitudinis bonum
Ad secundum est dicendum quod christus in pace est natus
in pace est conuersatus in pace resuscitatus et
in pace super celos exaltatus in nato namque
angeli dixerunt gloria in excelsis deo et
in terra pax et augustinus super illo verbo oriet[ur]
in diebus domini iusticia et habundancia pacis do.
au. lucas dicit quod nato christo iusticia facta est de
morte qui sua morte mortem destruxit ha
bundancia pacis non dicit donec auferatur
id est donec mortalitas corporum auferatur vel
tollatur perglam primus vel donec extollatur
luna ut dicit alia littera id est donec extollatur
ecclesia militans ad gloriam triumphalem In
pace est conuersatus quia in pace factus est locus
eius et habitacio eius in syon nam locus in qua
maxime conuersatus est fuit ierusalem que pacis fuit
in pace eo quod ibi confregit potencias de
monorum arcum insidiancium iudeorum scu
tum gencium superborum gladium hereticorum
et bellum carnalium rebellancium peccatorum

Nam per doctrine veritatem et conuersacionis sanc
titatem quod ibi docuit et fecit omnia predicta
que nobis pacem afferunt christus confregit et de
struxit In pace est resuscitatus quia immediate
discipulis semper stantibus dicebat pax vo
bis In pace super celos exaltatus quia ipso
eius iam quiescit et dormietes in pa
ce ad dextram patris de quo psalmista in pace in
idipsum dormiam et requiescam Secundum est quod christus
saluator non venit pacem mittere in terram
ad litteram videtur exigere super illo verbo et in ter
ra pax hominibus bone voluntatis quod pax quam christus
in terra dat est bone voluntatis quia homines
non bone voluntatis pacem christi recipere non
possunt eo quod non est pax impiis et paruulis
venit ergo christus mittere in terra pacem homi
nibus bone voluntatis sed hominibus male voluntatis non
dat pacem sicut ipse non dat nec mittit
peccato et vicia quibus imperant deo sibi
ipsis et suis proximis Ad secundum est dicen
dum quod possimus distinguere triplicem gladium
quo possimus primum quo anima separatur naturaliter a corpore
per quorum primum anima separatur a corpore in mistico
persona vel anima separatur a corpore mistico
et sociali sed tertium anima separatur a deo et
vicio spirituali hunc ergo triplicem gladium
saluator hidem gens posuit inter homines
nam primum gladium quo anima separatur a cor
porali et naturali posuit per tirannorum persecu
cionem quia si deus tirannorum persecucionem non
permisisset numquam martires et apostoli cor
pora morti et corporali passioni non expo
suissent Tunc ergo christus hunc gladium in
sit in terram qui fecit ut sic mortem et
persecucionem tirannorum timeret unde super illo
verbo nolite timere eos qui occidunt cor
pus animam non possunt occidere dicit enim vi
de qualiter christus suis omnibus statuit su
periores quia non solum solicitudines et
malediciones insidias et pericula verum
etiam ipsam que omnibus videtur esse terribilior
mortem suasit propter dei timorem
esse contemnendam Secundum gladium quo
anima separatur a corpore mistico et sociali po
suit christus prelatorum correccionem de quo dicit
apostolus ad romanos 13 si male feceris potestatem
timeas quia non sine causa gladium
portat isto gladio usus fuit apostolus

pma ad corin qui illum publicum fornicatorem
tamen mādauit esse consorcio fidelium
separandum et dia^o commandum ad interitum
carnis ut spiritus saluaretur et ad gala qui
ait quamuis aliud euangelizauerit vobis preter illud
quod euangelizatum est anathema sit Secundo
tam gladium ponit per carnalium propinquorum
et amicorum separacionem de quo loquitur hic non
ueni pacem mittere sed gladium Veni enim separa
re hominem aduersus patrem suum et filiam
aduersus matrem Glosa hoc contingit sepe in
primitiua ecclesia quia tunc secundum Ieronimum totus or
bis ad fidem christi in se ipso diuisus erat eo
quod vnaqueque domus fideles et infideles habebat
et sic gladium et bellum bonum inter carna
les propinquos missum est ut mala pax vi
olaretur tunc enim secundum Augustinum saluator separat filium
patrem aduersus patrem suum qui facit eum renunciare
dia^o et pompis eius cuius fuit filius propter
et filiam aduersus matrem qui facit animam
dimittere ciuitatem i. pernicosam societatem
gentis humani quam nunc babilonia nunc sodo
mam nunc egiptum sacra scriptura commemorat
et nurum aduersus socrum suam qui facit iudeum
confiteri fidem eius et renunciare syna
goge que secundum carnem peperit ipsum christum
sponsum ecclesie et vltra inter omnes fideles et
credentes etiam malos et bonos diui
sionem facit gladius spiritus quod est verbum
dei nam sicut tabarum multa apud eos
intra castodire potuit inter quos fidei bel
lum est hunc ergo gladium ponit vir virtute per
doctorum predicacionem Ad xm^m est dicendum quod cum
homo possit se et alios bene et male di
ligere et bene et male odire nam non est in
conueniens quod homo se vel alium odiendo
diligat et diligendo odiat Potest enim esse
dilectio bona cum odio malo et odium bonum
cum dilectione mala quod patet primo Primo
propter diligentes nam si quis diligat
solo verbo vel lingwa et odiat corde et opere
talis odiendo diligit et diligendo odit
quia licet modo stat verbo odium tamen falsa di
lectione Vnde dicit Ia primo sua canonica Fi
lioli mei non diligamus verbo neque lin
gwa sed opere et veritate Secundo propter modi di

ligendi ut si quis plus diligat qui
est minus diligendus et minus diligat
qui est plus diligendus tunc potest male
diligere et bene odire contrarium faciendo
ut si quis plus diligat patrem vel matrem
aut filium quam deum male diligit et bene o
diret preponendo dilectionem dei dilectioni
parentum et filiorum si quis plus diligeret
deum quam vitam suam temporalem vel carnales
propinquos bene diligit et male odit si
contrarium faceret Tercio propter eius quem diligit
si quis diligit vicia et peccata et odiat
virtutes et diligat carnalia et odiat
spiritualia talis diligendo se odit se quia
quem diligit iniquitatem odit animam suam vn
dicitur psalmista quod mali et iniqui diligentes vi
cia et peccata se ipsos odiunt et sibi ipsis
inimicantur Potest igitur homo se et alios
diligendo odire et odiendo diligere
propter sui diligentes quia potest diligere verbo
et odire corde propter modi diligendi
quia potest plus diligere quod est minus dili
gendum ac per quos odiendum respectu
maioris diligibilis et propter eius quem
diligit quia diligendo se vel alios in vi
ciis et peccatis odit se et alios in bonis
et virtutibus et in bonis spiritualibus Ad x^m
est dicendum quod hospites apostolorum et predicatorum
nominis christi semper merentur tribus dicta per at
viens rationibus conclusis Primo si faciat
racione maioris glorie quia clerus dicere ipso
saluatore iam recepit mercedem suam
pro ea laudem hominum propter quam fecit
Secundo si hoc fiat racione emulacionis inuidie
sicut dicere recitat in dialogo suo quod quidam
recepit in domum suam diaconum in forma pe
regrini venientem ad hostium et clamantem
quia melius est in hac ciuitate qui me reci
piat et quod plus erit ab episcopo qui erat
magne sanctitatis dicebat se esse repulsum
propter inuidiam ergo episcopi volens se preferre
in hospitalitatis opere recepit eum sed sensit
tamen sine sua mercede quod euictus miramur
rei nam filium eius in ignem precipitare
sustinuit Tercio si non faciant propter per
sone noticiam ita quod noticia sit finis
principalis intentus quia si nomine christi
vel propter christum tamquam propter finem principa

lem recipiat si bene suo fini noticia ut ami
cicia psone integra non pdit ppter iniu
rias conclusa intencione maius glo
rificatiorum inuidie et psone notitiae
semper recipientes prophetam in nomine prophete
vel iustum in nomine iusti mercedem iusti
et prophete recipient etc. ca. xi Capitulum xi

Et factum est cum consumasset ihesus
precipiens ihesus xii discipulis
suis transiit inde ut doceret et p
dicaret in ciuitatibus eorum Johannes autem cum
audisset in vinculis opera xpi mittens du
os ex discipulis suis ait illi Tu es qui
venturus es an alium expectamus Et respondens
ait illis euntes renunciate iohanni que
audistis et vidistis Ceci vident claudi a
bulant leprosi mundantur surdi audiunt
mortui resurgunt pauperes euangelizantur Et
beatus est qui non fuerit scandalizatus in me
Illis autem abeuntibus cepit ihesus ad tur
bas dicere de johanne Quid existis in deser
tum videre arundinem vento agitatam Sed
quid existis videre hominem mollibus
vestitum Ecce qui mollibus vestiuntur in
domibus regum sunt Sed quid existis videre
prophetam Etiam dico vobis et plus quam prophetam hic est enim de quo scriptum est Ec
ce ego mitto angelum meum ante faciem
tuam qui preparabit viam tuam ante te Amen
dico vobis Non surrexit inter natos mu
lierum maior johanne baptista Qui autem
minor est in regno celorum maior est
illo A diebus autem johannis baptiste us
que nunc regnum celorum vim patitur et vio
lenti rapiunt illud Omnes enim prophete et lex
usque ad johannem prophetauerunt et si vultis
recipere ipse est helias qui venturus est
Qui habet aures audiendi audiat Postquam
euangelista determinauit de discipulorum ad pre
dicandum missione superius ista ut supra
dicebatur determinat de johannis de interroga
tione et domini responsione in partes tres Su
quarum prima ponitur beati johannis baptiste
conditio Secunda ponitur iudeorum interrogatio
et reprobatio Tercia ponitur generalium ac
cepto et primatio (vel ibi) Omnia autem similem
et ibi in illo tempore Conditio autem beati johannis
notificatur quantum ad x° Primo quantum ad

eius interrogacionem Secundo quantum ad xpi responsionem
3° quantum ad eius et aliorum prophetarum tempore de
terminationem Quantum 9° ad primum ait cum misisset
discipulis ad predicandum iam plene in
structis verbo et exemplo et xpo separato abiens et
predicante in ciuitatibus Unde ut
glosa dicit eo presente nulli ad eorum predica
tionem venissent Tunc Johannes cum audisset
in vinculis opera xpi et miracula volens su
os discipulos informare quod ipse esset re
demptor et alius non expectandus misit
duos ex discipulis suis ait illi Tu es qui
venturus es an alium expectamus quasi dicat
vos dubitatis an ipse sit ille qui nobis
in lege promissus est et mouemini erga eum
quadam emulacionis inuidia unde supra
dixistis Quare nos ieiunamus et discipuli
eius non ieiunant quia igitur in vinculis iste
moriturus sum ne vos discipulos meos
in tali dubio relinquam vos ipsi eatis ad eum
corporaliter et queratis an ipse sit vel alius ex
pectandus Quantum ad 2ᵐ ait euntes re
nunciate Johanni que vidistis et audistis
ceci vident claudi ambulant mortui re
surgunt et beatus est qui non fuerit scandalizatus
in me quasi dicat vos scandalum patimini
quia dubitatis an ego sum xpus et ego no
lo dicere ego sum quia dictum est tu testi
monium dicis de te ipso testimonium tuum non
est verum sicut phariseus iudei dixerunt Sed si ex
tra scandalum vultis esse operibus et mira
culis que vidistis credite quia testimonium
quod est in rebus credibilius est quam quod est
in verbis ut dicit Crisostomus Quantum autem ad 3ᵐ
dicit illis autem abeuntibus cepit ihesus
docere et turbas de johanne et commendat
eum de iii specialibus Primo de fidei firmi
tate quia non erat vento agitata arundo
ut nunc unum nunc aliud crederet de xpo
2° de vite austeritate quia non erat molli
bus vestitus 3° de prophetica veritate quia e
rat propheta et plus quam propheta Quarto de an
gelica dignitate quia dictus est ore ma
lachie prophete angelus missus ante faciem
xpi 5° de honoris maioritate quia nullus
inter natos mulierum surrexit maior Johanne
baptista quamuis minor qui sit in regno ce
lorum sit maior illo Sed quantum ad quintum

subdit A diebus aut Johannis baptiste
usque nunc regnum celorum vim patitur et vi
olenti rapiunt illud. nam primam quia
Johannes predicavit peccatores conversi sunt et
ad regnum celorum rapiunt. Et sequitur a die
bus eius regnum celorum cepit manifestari
credentibus quia ante tempus legis et prophetarum
tale regnum erat occultum. nam omnes pro
phete et lex usque ad Johannem prophetaverunt
de christo prophetias in scripturis legimus ad
ventum christi predixisse. tunc Johannes monstravit
ut digito. unde usque ad Johannem durarunt
prophetie. inchoatus est christi adventus
per adventum unde quia Johannes habuit simile
officium sicut helias. io ait et si vultis
recipere ipse est helias qui venturus est
unde quia Johannes helias fuit non in persona
sed in officio ut dictum est. et sic intelligere
regnum per introitum. Ideo concludit salva
tor qui habet aures audiendi audiat. Se
quitur possunt esse sex dubitaciones. Primo utrum
Johannes dubitavit de adventu christi. Secundo utrum
fuit propheta. Tercio utrum fuit angelus. Quarto
utrum fuit maior ... inter natos mulierum
Quinto utrum regnum celorum sit vi passibile.
Sexto utrum fuit
finis post eius adventum. Septimo utrum fuit
helias. Circa primum est dicendum quod Ambrosius
videtur dicere quod Johannes non fecit illam questionem
christo. Credens quod ipse venturus esset. cum ante expresse
christo. dixit ecce qui venturus est. sed ex quadam pietate tamen questio
dubitative sed quadam pietate sicut quando
dixit petrus quando audivit christum iturum
esse in Roma et passurum ibi et mortuum
esse. Absit a te domine ut hoc fiat. Sciebat
ergo Johannes christum moriturum pro humano genere
et ad infernum descensurum sed compaciendo
de morti eius quesivit per modum du
bitantis. Ieronimus vero et hylarius exposuisse dicunt
Johannem non dubitasse quia cum descen
sus ad infernum sit articulus fidei Johannes
hunc articulum ignorare non poterat nec christus
predicabat ut eius adventum inchoaret
illis qui erant in mundo sicut inchoavit
illis qui erant in hoc mundo quia quando
homo vivit hac temporali vita est locus
penitencie et indiget predicatore sed post trans
itum de hac vita locus penitencie non est et
ideo precone et predicatore non indiget

similiter Johannes christum agnum nominavit
dicens Ecce agnus dei. planum est autem
quod christus non fuit agnus nisi per
mortem et ymolacionem mitem et sic
Johannes bene sciebat christum moriturum et
ad infernum descensurum. Item recedentibus
discipulis Johannis christus commendat Johannem
multiplici commendacione specialiter quod esset
propheta et plus quam propheta et planum est
quod prophete est futura cognoscere unde dicit
hylarius quod ne ad Johannem possit referri illud
quod salvator premisit beatus est qui
non fuerit scandalisatus in me ita quod Johannes
crederetur esse scandalizatus de christo ad
de christo dubitando coram ipsis cepit
commendare ipsum. Sed contra et Johannis expositionem
se dicit Johannes non dubitasse christum esse
mundi redemptorem sed bene dubitavit an
ipse esset ad infernum descensurus vel alium
ad hoc sacramentum missurus. possumus ergo dicere
ad concordandum predictos doctores quod ques
tio ista quam fecit Johannes christo ex persona su
orum discipulorum non fuit dubitacio de re
ipsa quia bene sciverat christum moriturum et ad
infernum descensurum sed fuit dubitacio de cir
cumstanciis suis puta quo tempore vel qualiter
cum solum in anima vel in corpore et anima simul
debet descendere nam angeli sciverant
misterium incarnacionis et tamen multas
circumstancias sui ignoraverunt sicut dicit glosa
ad Galatas. Secundo vel fuit dubitacio non ex
tacionis sed cuiusdam certificacionis nam
quemque homo bene scit rem aliquam cum maiore
certitudine sed quanto ab eo quod sciat melius
cognosse. vel fuit dubitacio non despera
cionis ita quod dubitaret de suo descensu
ad infernum ad quem ipse per mortem erat an
te iturus sed fuit cuiusdam consolacionis
non nam modicam consolacionem recipiebat
Johannes cogitando et audiendo quod vere
erat moriturus et ad infernum descensurus
ut eum et alios inde eriperet. vel christus mo
ris dicit quod non fuit dubitacio sui non cre
dentis. vel fuit dubitacio infidelitati
discipulorum consulentis quoniam non videbat
suos discipulos dubitare de christo cum
moreretur. voluit consulere infidelitati
eorum ut ipsi met irent et viderent illa

opa alios fieri que nullus facere potat
nisi esset deus ¶ Ad 2m est dicendum quod
Gre sup ezechiel quedam est prophia
de ptito sicut illa in principio cauit deus
celum et terram de illo in tempore prophanit hoc
quod non erat hoc ¶ Quedam vero est de fu
turo sicut illa ecce virgo concipiet et pariet
et filium ¶ Quedam vero de presenti sicut heli
zeus dixit gyezi Nonne cor meum
erat in presenti quando reuersus est homo de cur
ru suo in occursum tibi et ante presti
ma alios Johannes quoque baptista secundum quod
Gre ibi dicit spiritum prophetie habuit de pre
senti quando venientem ad se dominum ait ecce
agnus dei ecce qui tollit peccata mundi non tamen de
futuro quia in eius quidem redemptorem venisse
nouerat sed an per se ipsum ad aperienda in
ferni claustra descenderet dubitauit quando
ait Tu es qui venturus es an alium expectamus
prophia igitur Johannis fuit de presenti sed non de
futuro ad hoc videlicet spiritualiter ¶ quod propheta est
sermo vaticinium predicere non demonstrare
Johannes non enim quod predixit adeo monstrauit
¶ 2o quia super dignitatem prophete priuilegium
baptiste meruit habere et quod saluatorem
baptizauit ¶ 3o quia sicut xpus propheciatus
est per eum et alios prophetas sic Johannes
ab aliis prophetis prenunciatus est vnde sal
uator ipse volens ondere quare Johannes
plusquam propheta fuit statim subdit Hic est
de quo scriptum est ecce ego mitto angelum
meum ¶ Ad 3m est dicendum quod Johannes ter
tius est angelus ¶ 1o officio dignitate
nam secundum Gre angelus grece latine nun
cius dicitur quia ergo Johannes supernum indicem
nunciauit recte angelus appellatus est
non nomine sanctitate sed officii dignitate ut
dicit Gre. Jero ¶ 2o tertius est angelus vi
te sanctitate nam sicut vnius voluptuosa
vita est vnius vita pecudum bestiarum quorum
et sicut vnius politica vita et socialis est
vnius vita hominum sic vnius vita specu
latiua et ociosa est vnius super hominem
et quodammodo vita angelorum quia esse in car
ne et vnius preter carnem non hominum sed
angelorum est vita ut dicit Gre. Johannes
ergo multo dictus est angelus quia non solum

super homines communiter viuentes vixit et supra
omnes homines prophetas excedebat intantum ut
propter eius vite austeritatem et sanctitatem homines
crederent eum esse deum mali vero dicebant
ipsum demonem habere quia more mortalium nec
comedebat nec bibebat ¶ 3o fuit dictus
angelus nimia puritate dicit crisostomus in eodem
sermone Johannes maior habere par angelis
legis summa euangelii sanctio apostolorum vox
silentium prophetarum lucerna mundi domini precursor
index christi mediator testis medius trinitatis
initiatus angelus igitur officii dignitate vite sancti
tate et nimia puritate beatus Johannes appel
lari meruit angelum ¶ Ad 4m est dicendum
quod hoc est dubia propter xpum ¶ Primo quia na
tus fuit ex muliere iuxta illud apostoli ad
Galatas natum de muliere factum sub lege
2o est dubia propter beatam virginem que licet
ex muliere fuit nata secundum Aug. sed gratia sin
gulari preuenta est ut sola sit exclusa ab
illa sententia si dixerimus quoniam peccatum non habemus
nosmetipsos seducimus et veritas non est
in nobis ¶ 3o est dubia propter prophetas et pa
triarchas nam de habraam dicit Aug. quod
celibatus Johannis non prefertur coniugio ha
brahe et planum est quod tam habraham
quam alii patriarche et prophete nati sunt
de muliere ¶ 4o est dubia propter apostolos et
potissime Johannem euangelistam quem constat
natum esse ex muliere et tamen prerogatiua
dilectionis et in multis recommendacione et
in secretorum reuelatione et in familiari
consolatione pectoris sui et apostolis appo
situs est ¶ Ad primum ergo quod dicitur videtur
tibi dicendum quod non dicit est in natis
mulierum non virginum nam mulier sonat cor
ruptam et si inuenit virgo maria nun
cupata iuxta illud apostoli ecce filius
tuus nominata mulier illud apostoli ecce filius
tuus hoc est quod inter prios mulierum ponit
presenna est ergo sensus inter natos mulierum
quam nascitur ex commixtione sexuum maior
Johanne non surrexit ¶ 2o Aug. videtur
ad hoc consequentem tactum est in minor est
in regno celorum maior est illo quod verbum
dominus precepit primo sic xpus quoniam
natus est de muliere quamvis minor fuit

tpe uel etate Johne baptista maior est
in regno celorum .i. in ecclia militat et ma
ior mi in actorum ptate. doctine vitate.
psone dignitate. Et sic minor angelus
ul btus in regno celorum est maior illo sic
quilz est comphensor est maior quolz
viatore Ad illud quod dr debitu ugie
sealis soluit qr no est dtm in natalis
ita ecca dec Aug⁹ q nullius natiuitate
legimus celebrari nisi iohnis baptiste
quod subintligat nullius hois no intelligit
cu natiuitas uginis celebret. Ad illud
quod dr de patriarchis et pphis videt
Johis dicet quod cu saluator ait inter
natos mulierum no surrexisse maiorem
Johne bapta no tm pphis et patriarchis
Johne bap no tm pphis et patriarchis
ac ceteris hoib pratulit sz alios Johm eq
uit tm no sequit ut ait Jer alii maio
res eo no sint g ipe maior est aliis
Ad illud aut quod dr de aplis eius
modi dicedi q aliqui sic intelligit minor
qui est in regno celorum .i. inter aplos qbus
datu fuit nosse mistia regni celorum
maior fuit illo nam roe status saltem
quilz aplorum maior fuit iohne bap
Ad 3m est dicend q Aug⁹ in quodam sermone
bti Johnis qui dcl hc dom q post
aduentu bti Johnis violent rapi regnum
celorum Primo ut hc refert ad bellu storum
Secundo ut hc refert ad incredulitem iudeorum
Tercio ut hc refert ad supbiam reprobrum
angelorum ca .n. sti uiri iracundia uincat
pacia. luxuriam castitate violencia
sobrietate et cuncta malis cogitacoibus
expulsis et carne tota cu oibus suis
inesiat sibus subiugatis tocius inpio
quasi prupto oim inimicorum muro
homo violent ad regnu celorum ascendit
No .n. sit magna violencia si pt ut
quis dimittat mundi delicias diui
cias et honores et veniat ad paup
tate. fame et sitim ac uite asptate
et q quis dimittit delectabilia carnis
et assumat opa pnie et q homa fa
ciat qi violencia in seipo et sic tussor
met' in uirtute altorum Et qr Johnes stetit

forma et iusticie norma et speculum
vite et asptate pnie eo tam vbo
q exemplo pdicauit eo signant
dtm est quod ad dies eius regnum ce
lorum vim pati et violent rapi 2º
sic .na inde pº est regnu celorum est
regnu celorum pmissu et pº pdicatu
tam pxpm qua papplos nam xpus
ait no sum missus nisi ad oues que
pierat domus isrl et apli dixerut
nobis iudeis optebat pmm prediari
vbu salutis eterne sz qr uos repuli
stis illud et indignos uos iudicastis
eterne uite ecce conutim ad gentes
ex hoc g q regnu celorum iudei quibus
fuat pmissu sunt puati et gentiles
publicani et pccores regnu pdtm i
trauit. qi uiolent rapuerut illud
i violent rapit cu accipit quod ei
non debe .n. pmittit Et 3º sic na re
probi angli ad possidendu regnu ce
tamq hereditate paterni creati sunt
tunc g regnu celorum vim pati qm ipi
reprobi angli psupbia a suo regno
excluduntur et homines pgram et hu
militate in filios adoptati ad dicti regni
possessionem loco illorum assumuntur Ad 6
est dicen. q s Ambros sup luca Johes
dcus helias fuit spus recepcione qr
sic helias recepit spm zplicandi et vir
tute incredulos et pccores conuiendi
sic et Johes vn dr. luce pº q ipe p
cede debebat xpm in spu et uirtute he
lie simili pmultacone qr sic Johes
fuit pcursor pmi aductus xi in carne
ita helias pcursor erit scdi aductus xi
ad iudicium vn dr malachie vltº Ecce e
mitta uob helia pphetam an qua veniat
dies dni magnus et manifestus Sili
conuersacone qr sic Johes sic helias i de
serto conuersatus est Et uterq zona pellu
cea accinti fuit circa lubos eius Simili
reprehensione qr sic Johes herodem
et herodiadem sic helias rege Agab et
Jezabel redarguebat helias g fuit
Johes no in psona sic quida heretici

putavit etiam unius magistri in corporibus
aliis, sed fuit Helias ipsius mentis similitudine.
Cui autem similem supradas. Lectio ij.
estimabo generationem istam. Similis
est pueris sedentibus in foro, qui clama
tes coequalibus dicunt Cecinimus vobis et
non saltastis, lamentavimus et non plan
xistis. Venit enim Johannes neque manducans
neque bibens et dicunt demonium habet. Venit
filius hominis manducans et bibens et
dicunt ecce homo vorax et potator vi
ni publicanorum peccatorum amicus. Et iusti
ficata est sapientia a filiis suis. Tunc cepit ex
probrare civitatibus quibus facte sunt plurime
virtutes eius quia non egissent penitentiam.
Ve tibi Chorozaym, ve tibi Bethsaida,
quia si in Tyro et Sydone facte essent virtu
tes que facte sunt in vobis olim in ci
nere et cilicio penitentiam egissent. Verum
tamen dico vobis Tyro et Sydoni remissius
erit in die iudicii quam vobis. Et tu Ca
pharnaum numquid usque in celum exalta
beris usque in infernum descendes quia si
in Sodomis facte fuissent virtutes que
facte sunt in te, forte mansissent usque in hanc
diem. Verumtamen dico vobis quia terre Sodo
morum remissius erit in die iudicii quam
vobis tibi. In illo tempore respondens Jhesus dixit
Confiteor tibi domine rex celi et terre qui
abscondisti hec a sapientibus et prudentibus
et revelasti ea parvulis. Ita pater quoniam sic
placitum fuit ante te. Omnia mihi tradita sunt
a patre meo et nemo novit filium nisi
pater neque patrem quis novit nisi filius
et cui voluit filius revelare. Venite ad
me omnes qui laboratis et onerati estis
et ego reficiam vos. Tollite iugum meum
super vos et discite a me quia mitis sum
et humilis corde et invenietis requiem
animabus vestris. Iugum enim meum suave est et onus
meum leve. Exposicio. Johannes conditione
in parte ista ut supra dicebatur ponit enim contra
iudeos increpacionem et condempnacionem. Ad
cuius intellectum est sciendum quod primum iudeorum
contrarius agitati sunt Christo de Johannis
baptiste lamentacione quia tota vita conversatio

et predicacio Johannis fuit in lamento penitentie.
Secundo Christi inter cohibitione et gaudio
spiritualis promissione. Tertio convivio maiorum
conversatione. Ex hiis ii tribus Iudei de
buerunt ad penitentiam converti et agere penitentiam
de peccatis et quia non fecerunt fortiter increpandi
erant et primum eorum magis agitati sunt. Quan
tum ad primum ait salvator Cui similem ex
timabo generationem istam iudeorum scilicet in
credulam et malam, et statim ipse sue
questioni satisfaciens dicit quod similis est pueris dicen
tibus coequalibus suis in foro Cecinimus vobis
et non saltastis, lamentavimus et non planxistis.
Perfectionis namque est gaudere cum gaudentibus
et flere cum flentibus ad se invicem sentiendo
ut apostolus dicit, et dicit hoc quod immediate
appositum dicens Venit Johannes Baptista
in lamento penitentie non manducans neque bibens
et dixistis quod demonium habet. Non quod Johannes
non manducaret omnino sed non manducabat
vel bibebat delicata et preciosa more in
ordinatorum et in publico cum aliis socialiter et
amicabiliter sed in deserto. Quantum ad secundum de man
et leticia sic ait Venit filius hominis man
ducans et bibens cum aliis intrans ad
mensam peccatorum et publicanorum et di
xistis quod homo vorax est in commedendi
aviditate et potationibus in ebrietate
et amicus publicanorum et peccatorum in ma
lorum societate, et sic iustificata est sapientia
i. ipse Christus dei filius et sapientia a filiis
hominum et a suis apostolis approbatus est. Ex hoc
enim apostoli intellexerunt regnum celorum non
esse in esca et potu sed in magnanimitate
tollendi quos et copia sublevat vel de
primit egestas ut Augustinus exponit vel iusti
ficatus est et iustus ab hominibus comprobatus
quia condempnatus ab aliis iustificatus est
sicut ipse vincat cum iudicatur sic cum deus
vincat cum iudicatur et sic iustificatur cum
condempnatur, unde illud Justificeris in ser
monibus tuis et vincas cum iudicaris.
Et sic apparet hec consuetudo perversorum hominum
qui omnem operationem bonorum calumpniantur
quia nunc peccatorem nunc superbum nunc vane
glorie appetitorem nunc adulatorem nunc simula

vacat

torem hominem boni appellant. Sed
quantum ad tercium arguitur quod exprobrauit christus ci-
uitatibus illis in quibus facte sunt uirtutes
dicens ve tibi Corozaym ve tibi Bethsay-
da. Iste namque erant ciuitates iudeorum in ma-
re galilee posite ubi multa miracula christus fe-
cit. Unde arguitur quod si in tyro et sydone que
erant ciuitates gentilium in quibus cole-
bantur ydola facte fuissent uirtutes que in
ciuitatibus iudeorum preceptis facte fuerunt pe-
nitenciam egissent in cinere et cilicio et quia
non fecerunt predicat eis quod remissius erit in die
iudicii tyro et sydoni quam iudeis quia illi
erunt dampnandi pro transgressione solius
legis naturalis per quam tamen potuerunt deum cogno-
scere non tamen sicut deum glorificauerunt. Sed iudei
erunt puniendi et pro transgressione legis
scripte et pro ingratitudine predicacionis et
miraculorum et beneficiorum. Ergo in dampnacione
namque inferni multi erunt gradus penarum
ut glossa. Et idem quoque arguit saluator
de capharnaum ubi christus multa miracula
fecit respectu ciuitatum sodomorum et go-
morreorum quia magis punietur iste quam illi
uel forte penituissent et non perissent sed
permanerent usque adhuc. Et sic possunt
esse vi dubitaciones. Prima utrum pena dam-
natorum unquam debeat terminari. Secunda utrum
pena unius dampnati possit esse remis-
sior alterius pena. Tercia utrum pena iudeorum
debeat esse maior quam sodomorum. Quarta
utrum pena christianorum maior esse debeat
quam iudeorum uel paganorum. Quinta utrum
pena clericorum maior esse debeat quam
laicorum. Sexta utrum pena dampnatorum per
bona et suffragia aliquorum possit mitigari.

Ad primum est dicendum quod Augustinus mouet istam
questionem 21 de ciuitate dei et in Encheri-
dion dicens aliquos posuisse omnem
penam demonum et hominum dampnatorum
complendam aliquibus temporibus et talibus ter-
minari quod racione et auctoritate conabatur
ondere tunc quidem quia non conuenit di-
uine iusticie ut pro temporali culpa imponatur
pena eterna. Auctoritas est prophetica et eu-
angelica. Nam propheta dicit non obliuiscetur
misereri deus neque continebit in ira sua
misericordias suas. Euangelium non auctoritas ait
qui crediderit et baptisatus fuerit saluus
erit. Et quicumque manducauerit corpus et sanguinem
meum et cetera. Dicendum ad istam primum est dicendum
quod quamuis moriens cum culpa mortali
eternaliter culpa illa in eo manet quia tempus
dimittendi culpam non est nisi priusquam
anima quieta est corpori. Sed ergo recedente
a corpore non amplius relinquitur ei tempus
dimittendi. Ergo pro ipsius illius eterne culpe
iuste eterna pena debetur. Et sic soluitur auc-
toritas prophete quia in presenti uita non obliuisc-
itur misereri deus quia solem suum facit oriri
super bonos et super malos. Et per modum loquitur
tempus iusticie non indulgencie. Secundo dicendum
est de euangelio quicumque crediderit fide in-
formata caritate saluus erit non autem
fide informi quia demones tali fide cre-
dunt et contremiscunt. Sed fides sine operibus
mortua est ut dicit Jacobus. Similiter mandu-
cans carnem christi et sanguinem spiritualiter incor-
porando se christo fide et caritate uiuit sem-
per in eternum non autem sacramentaliter solum quia multi
ut dicit apostolus iudicium sibi manducant
et bibunt. Dicamus ergo quod pena dampna-
torum eterna est quia in inferno nulla est redempcio
et sentencia saluatoris hoc dicit Ite maledicti in
ignem eternum. Ad secundum est dicendum quod in peccato
mortali est triplex culpa. Prima aduersio a incommu-
tabili bono. Secunda ymaginis et
consciencie deformacio. Tercia a bono commu-
tabili ad quod homo contra inordinate
delectatur. Prime ergo culpe que est auersio se
ab incommutabili bono correspondet pena
dampni que est carencia uisionis diuine
et ista equaliter cadet omnibus dampnatis
quia nullus unquam uidebit. Secunde culpe que
est ymaginis et consciencie deformacio
correspondet pena que est sensus et iste
due pene erunt in dampnatis sed plus et
minus et quantum plus et minus peccauerunt
quia sic plus et minus multiplicauerunt
se in peccatorum deliciis ita plus et minus
torquebuntur in consciencia de peccatis perpetratis. Ad
tercium est dicendum quod maiores penas pa-
ciuntur ceteris paribus iudei dampnati quam pagani

qpt^a ta / pmo q plurium mandatoꝝ
sunt transgressores nam transgressi sunt
mandata legis nove et mandata legis s
scripte vn dicit moyses deutro. 31 po
nite librum istum legis in latere arche
ut sit nobis contra nos in testimonium / 2°
q plurium dei beneficioꝝ sunt ingrati na
plus iudeoꝝ specialiter plus dei perso
nalis appellatus est in tm ut dei filius
ex eius semine carne assumpsit et prop
ter eoꝝ salutem specialiter incarnatus et
eis primo verbum salutis annunciatum est
3° q plurium miraculoꝝ sunt increduli
vn super illo verbo johannis 15 si non
venissem et opera non fecissem in eis
que nemo alius fecit peccatum non
haberent dicit glo q hoc saltem peccatum non
haberent iudei q xpm eis loquentem et
miracula facientem noluerunt credere
Ad 4^m est dicendum q filii parentum xpianorum
paribus magis puniuntur quam iudei vel
pagani nam renati in baptismo dno
promittunt abrenunciare dyabolo et pompis eius
et remittitur eis et in xpm credere et sibi per
fidem et caritatem incorporari si igitur con
tingat eos post baptismum dyaboli instiga
cionibus superari et implicari in deteriores
efficiuntur non servantes promissionem factam
vn super illo verbo petri 2^e 2° si enim in recog
nicione dni nostri refugientes coinquinationes
mundi iterum hiis superati
implicati sunt erunt nobis posteriora
peiora prioribus dicit glo q fiunt deteriora quia
magis offendunt quam ante quam baptismum
et maiores penas patientur q sunt
mendaces promissionis in baptismo facte et si
contingat eos per fidem et caritatem xpo
non incorporari xpi inimici constituuntur
et planum est q plus homo leditur offen
sione amici et familiaris quam inimici
communi vn super illo verbo 2 petri 2° melius
erat viam veritatis non cognoscere quam post
agnicionem retrorsum converti ab eo sancto
mandato quod traditum est eis hoc est
melius q cum malum est pati iniuriam ab
communibus quam a familiaribus dicit glo Ad 5^m
est dicendum q clerici layci et ceteris aliis
virtuosiores et sublimiores constituuntur

et similiter laicis et ceteris aliis si virtute
deviarent peiores efficiuntur et propter ista
duo peiores efficiuntur possumus dicere q ceteris
paribus gravius laicis et communibus popula
ribus ipsi puniuntur primum modum pu
nicionis tangit gregorius dicens semper cum
augentur dona omnes causa crescunt donoꝝ
ideo nobis clericis valde timendum est ne nos
qui plus ceteris in hoc mundo accepisse videmur
aliquo terminum a conditore mundi grauius
inde iudicemur secundum vero quanto aliqui in
statu sublimiori constituuntur tanto in periculo
maiori et grauiori versantur secundum morem gre
gorii in quodam sermone d. q laici propter occu
pacionem temporalium negocioꝝ de sacris scripturis
pauca sciunt et parum attendunt ideo cum
audiunt aliquid de divinis vel de gloria beatoꝝ
vel de pena dampnatoꝝ statim ad penitentiam cur
runt sed clerici omnia que sunt in scripturis et
que de divinis dicuntur propter cottidianam me
ditacionem semper ante eoꝝ oculos nulla exi
stimant id ipsi clerici semper conversati in scrip
turis et in divinis vel non servanti sunt et
sunt laicis et ceteris aliis meliores vel
si sic ceperunt talia contempnere unquam conversantur
in eis et sunt laicis et ceteris aliis peiores
nam unde ut ait est impossibile clericum corri
gi qui multa scit et tamen contempnit homines a q̄
et diligit malum et sub dicit sanctus vnde vnusquisque
videt clericum cito penitentiam agentem quamvis
si deprehensus sunt in peccato et humiliatus non
ideo dolet q peccavit sed q suam gloriam perdidit
Ad 6^m est dicendum q pena dampnatorum
posse relevari precibus et suffragiis ecclesie potest
intelligi dupliciter scilicet essencialiter quantum ad ter
minacionem que aliquis sit certe determinanda
et sic nullomodo possit eis sicut dictum est supra
alio accidentaliter vel quantum ad penas acci
dentalis sublevacionis augetur enim pena dam
natoꝝ ex dampnacione illoꝝ quos eorum
malo exemplo vel falsa doctrina infecerunt et
diminuitur quando tales personae et suffra
gia ecclesie convertuntur et sic concedere videtur
augustinus q pena dampnatorum possit rele
vari precibus fidelium q dicit q pena
dyaboli non dicitur est determinata q non dum
determinati sunt illi qui eius doctrina falsa
decipi vel intendi sicut adeo vel prene

tollatom non enim valet suffragia ecclie
ad penã dapnator tollendam sed fortis
tollendam et istud vi sili aug in eoc
de q pena dapnator possit relevari
dicit ii in Enchiridion q quib psunt suf
fragia eccle vel ad hoc psunt ut fiat
omnino pctor remissio quantum ad illos
qui sunt in purgatorio vel ad hoc ut tol
lerabilior sit ipa dapnatio quantum ad illos
qui sunt in inferno al ad pene mitigacoz
sic dicunt aliqui q p suffragia eccle dap
natorum pena no tm at sed aliquo modo mi
tigatur sequitur lco tria. Lectio iii

In illo tpe videns ihus dixit Co
fitebor tibi dne pr celi et terre
quia abscondisti hec a sapientibus et p
prudentibus et revelasti ea parvulis Ita pr
qm sic placitum fuit an te Omnia michi
tradita sunt a pre meo et nemo novit
filium nisi pr neq prem quis novit ni
filius et cui voluit filius revelare Ve
nite ad me omnes qui laboratis et onerati
estis et ego reficiam vos Tollite iugu
meum super vos et discite a me quia mitis
sum et humilis corde et invenietis requiem
animabus vris Iugum n meum suave est
et onus meum leve Exposita in decorum in
ceptatione et reprobatione Iudeorum ista evangelia
ponit gentilium acceptionem Circa istu
est sciendum q aliqui adeo sunt reprobati
et aliqui acceptati tres possunt assignari
cause prima et principalis est divina voluntatis
complacentia nam cor regis est in manu
dni ideo hunc humiliat et hunc exaltat 2a
est divine omnie clementia et 3a est humane
voluntatis ut q homo no resistat impul
sibus et instinctibus spus sti si humiliter tol
lat super se iugum xpi Quantum ad primam
tam dicit evangelista q in illo tpe videns ihc
dixit potant n cogitare multi quare iu
dei xpm non receperunt et gentiles qui
dem ipm receperunt ideo hanc tacite
qonem vidz salvator d. Confiteor tibi
pr celi et cet ut confiteor tibi accipiatur
no sic confessio pctoris q illuc sm peccato
sunt sed ut sit confessio laudatoris lau
dat enim et gras agit filius pri qui
est dns celi et tre peccatorum et pat

eius petitiam generatom confiteor ig
dcs quod sequitur q abscondisti hec sa
cra s adventus tui fily a sapientibus
et prudentibus iudeis et phariseis qui
videbantur esse sapientes et prudentes in
lege mosayca et revelasti ea parvulis
i humilibus et aplis qui de plebe infima
non desiderabis electis sibi vel gentibus q
non erant inflati sapientia et prudentia
legali et totum hoc factum sunt qm sic pla
citum ante fuerio ubo sic exit. co humilit
nobis tribuit ne teme discute sup
dei consilia de aliquorum vocatione et
aliorum repulsione psumamus unde et
q iniustum esse no pt quod amisto sit
Quantum ad secundam tam ait omnia m
sunt tradita a pre meo et nemo novit
filium nisi pr neq prem novit quis ni
filius et cui filius voluit revelare dc
sed n non putetis me non posse revelare
dumt in istud ex hoc quod dixit confi
teor tibi pr celi et tre q omnia michi
tradita a pre meo Quando n pater
filium omnia sibi tradidit que pr ht et
psilium sum pr nimia sua caritate z una
revelet omnia pertinentia ad nram salu
tem tamq liber est et speculum positum
an oculos nros Quantum ad tertia causa
subdit Venite ad me omnes qui laboratis
et honerati estis vel honere peccatorum vel
honere legalium preceptorum Et ego reficia
vos non solum vos salvabo sed etiam sa
nabo ita tn q iugum meum quod no e
aliud q evangm meum quod iudeos et
gentiles in unitate fidei coniungit col
latis voluntarie sup vos no coacte in
primis fortes resistendo Et discite a me
no mundum fabricare no mortuos su
scitare no in ipso mundo miracla facere
sed q mitis sum et humilis corde Et cetera
primi ii habebitis optime humilitatis q
pacem et requiem invenietis animabus
vris Et q dixerat iugum eius esse sup
nos tollendum ne putaremus huius iugum
grave et importabile statim concludit
Iugum n meum suave est et onus meum
leve sed n hilarium Quid iugo suavius

quid honor eius leuius probatur scilicet a
scelere abstinere. bonum uelle malum nol
le. amare omnes. odire nullum. etiam
consequi premiis non capi. nolle in
ferre alteri quod sibi pro ea sit molestum
sed prout hic est iiii dubitaciones. Primo utrum
xpistus fuit occultatus sapientibus
et reuelatus paruulis. Secundo utrum omnia
que habet pater sunt filio contrata et tradita.
Tertio utrum filius cognoscatur ab alio quam
a patre. Quarto utrum iugum eius sit suaue et
honus eius leue. Ad primam est dicendum
quod xpistus est dei uirtus et dei sapientia iuxta
illud apostoli predicamus dei uirtutem et dei
sapientiam. Ista autem sapientia occulta est sapientibus
philosophorum propter superbie tumositatem. unde dicit
Augustinus quod illi precipui gentium philosophi qui per
illa que facta sunt deum cognoscere potuerunt
tamen quia sunt xpisto passo sunt eo quod nec
ueniunt philosophis non creuisse apostolis etc.
dedignantur tumidi eorum superbus obscuratum
fuit insipiens cor eorum dicentes non
se esse sapientes stulti facti sunt. Secundo
occultata est sapientia phariseorum propter fidei incre
dulitatem. quia nec ipsi uolunt credere in xpistum
nec alios credere permiserunt. unde dicitur
Luc. xi. Ve uobis phariseis et legis peritis qui
tulistis claues sapientie. ipsi non introistis
ad uiam scilicet sapientiam que est xpistus et
eos qui introibant prohibuistis. Tertio occultata
est sapientia mundanorum quoniam non nisi
uideant nisi ista scientie de deo et demonibus
et uirtutibus hominum tamen quia ipsum deum non
constituunt sibi finem nec eorum sapientia
ordinat tamquam finem ad dei laudem
ideo talibus uera sapientia que deus est occul
tatur quia in maliuola animam uera sapientia
non intrat. sapientes ut sunt ut faciant
mala bonum facere nolunt. scilicet nescie
runt. Ex talibus ut dicitur Jeremie x. Ergo xpistus
occultatus est sapientibus philosophorum propter superbie
tumositatem. sapientibus phariseorum propter fidei
incredulitatem. sapientibus mundanorum propter
eorum uanitatem. Solum reuelatus est sim
plicitati et humilitati apostolorum quia decla

ratio fidei eius illis humillimis datur paruulis
et de hoc saluator gratias agit cum dicit Con
fiteor tibi pater celi et terre quia abscondisti
hec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis.
Ita est. Ad secundum est dicendum quod illa que habet
pater uel pertinet ad naturam diuinam entitatem
uel ad naturam uirtutem et potestatem uel ad personalem
proprietatem. omnia ergo que pater habet uel
pertinet ad naturam diuine unitatis entitatis
tradita et contrata sunt a patre filio et a patre
et filio spiritui sancto. pater deus. pater filius pater
spiritus sanctus. non unus deus male quia alius quia
non alius in entitate nec eo quod omnes tres
unus deus. Similiter omnia que habet pater quantum
ad potestatem tradita et contrata sunt a patre
filio et ab utroque spiritui sancto. quia omnipotens pater
omnipotens filius omnipotens spiritus sanctus. Sed illa
que habet pater quantum ad personalem proprietatem
non sunt contrata filio quia non tradidit ei
quod est pater esse. tamen in paternitate persona
distinguatur a filio. unde dicit Augustinus quod uerbum
dei patris unigenitum dei filius per omnia
sibi similis et equalis. hic deluite. sapientia
de sapientia essentia de essentia hoc est
quod pater non tamen pater quia iste filius et ille pater.
Ad tertium est dicendum quod multi sunt gradus
cognoscendi beatam trinitatem id est patrem
et filium et spiritum sanctum et quantum ad presens
6. gradus possimus assignare. primus
per fidei simplicem adhesionem. secundus per sacre
scripture expositionem et contrariorum solutionem.
Tertius per philosophie et humane scientie cum fide ad
mixtionem. Quartus per aliquorum representationum
impressionem et retentionem. Quintus propter intuiti
uam uisionem. Sextus propter essentialem comprehensio
nem. Primus gradus fuit et omnibus fidelibus
qui simpliciter per fidem credunt ipsam trinitatem
et simpliciter adherent omnibus qui sunt
fidei. Secundus fuit in doctoribus ecclesie primi
tiue in quibus fuit cognitio trinitatis et
aliorum diuinorum. quia per xpistus opitulari
et contra impiorum defendere ut dicit Augustinus
decimo dei. Tertius est in doctoribus prin
cipes qui per admixtionem philosophie cum
fide multa ostendunt et declarant de
distinctione personarum et unitate nature per

penitate

xij

emitate religionis et aliorum predicamen
torum / q[ui] fuit in paulo et moyse et posset
esse melius si deo placet quam comprehensione
clara trinitatis aliquo fuit eis impressa
representativa eorum que viderunt et vere
ta in memoria. alias paulus non dixisset
se audisse archana verba que non licet
homini loqui (...) est in omnibus sanctis qui in
tuitive et clare et aperte vident trinitatem
trinitatis. Secundus est soli intellectui per
sonis divinis que cum sint unus deus se
ipsos cognoscunt essentialiter et comprehensibiliter
propter modum nullus cognoscit filium nisi pater
et patrem nisi filius vel spiritus sanctus quia tali cogni
tione incomprehensibili non concluditur nisi
ille qui non est deus et cui subditur et cui
voluit filius revelare aliam habet incom
prehensibilem cognitionem personarum divinarum
sed revelat alios modos cognoscendi
suppositos qui prius [illegible]
[illegible] est dictum quod secundum glossam iugum christi eius
evangelium intelligitur in quo non est acceptio
iudeus neque grecus non servus neque
liber omnes in christo unum et colliguntur
Primum ergo quod evangelium si comparatur ad
legem mosaicam potest dici iugum suave
et honus leve nam si referatur ad
suavitatem et fortitudinem sic dicitur iugum
suave quia parvulum gratie quod etiam mors
ipsa que est sic amara ut sit finis omnium
terribilium suavis et dulcis est quod fidelibus
omnia non aspera et amara spe remunera
tionis eterne suavia et dulcia esse esse
dicuntur talis non dulcedo observantibus le
gem non inheret quia ibi non dabatur
gratia fortificans observationes legis illius
non permittebant eis etiam bona / premiorum
remunerationem aspera et amara eis dulcia
fieret. Sed si referatur lex quod ad preceptorum mul
titudinem sic dicitur honus leve quia lex
christi exhonerata est preceptis cerimoni
alibus et iudicialibus quibus lex illa moy
si honerata erat preter moralia precepta
que de catholico dicitur ad unum simul

nem abreviatum reducatur quia omnis
lex dicente apostolo in uno sermone completur
diliges proximum tuum sicut teipsum. Unde dicit
petrus actuum xv loquens de servitute illius legis
contra iudeos ut quid temptatis imponere
iugum super cervices apostolorum et discipulorum quod
hec est in honus / quod neque nos neque patres nostri
in portare potuimus. Contrarium quo ad observationem
et fortitudinem iugum christi dicitur suave
sed quantum ad preceptorum multitudinem dicitur
honus leve. Sequitur capitulum xij. Capitulum xij

In illo tempore abiit Ihesus sabbato per sata
discipuli autem esurientes ceperunt
vellere spicas et manducare. Phari
sei autem videntes dixerunt ei Ecce discipu
li tui faciunt quod non licet eis facere in sa
batis. At ille dixit eis Non legistis quid
fecerit David cum esuriit et qui cum eo erant quo
modo intravit in domum dei et panes propositionis
comedit quos non licebat ei comedere
neque his qui cum eo erant nisi solis sacer
dotibus. Aut non legistis in lege quia
sabbatis sacerdotes sabbatum in templo vio
lant et sine crimine sunt / Dico autem vobis
quia templo maior est hic. Si autem sciretis
quid est misericordiam volo et non sacrificium
numquam condempnassetis innocentes. Dominus
est enim filius hominis et sabbati. Et cum inde
transisset venit in synagogam eorum et ecce
homo manum habens aridam. Et interrogabant
eum dicentes Si licet sabbatis curare ut
accusarent eum. Ipse autem dixit eis Quis
erit ex vobis homo qui habet unam ovem
et si ceciderit hec sabbatis in foveam nonne
tenebit et levabit eam. Quanto magis homo
melior est ove. Itaque licet sabbatis bene
facere. Tunc ait homini Extende manum
tuam. Et extendit et restituta est sani
tati sicut et altera. Exeuntes autem
pharisei consilium faciebant adversus eum
quomodo eum perderent. Ihesus autem sciens re
cessit inde. Et secuti sunt eum multi et cu
ravit eos omnes. Et precepit eis ne ma
nifestarent eum. Ut adimpleretur quod dictum

est per ysayam prophetam dicentem Ecce pu
er meus quem elegi dilectus meus in quo
complacuit anime mee. ponam spiritum meum
super eum iudicium gentibus nunciabit non
contendet neque clamabit neque audiet aliquis
in plateis vocem eius harundinem quassa
tam non confringet et linum fumigans non
extinguet donec eiciat ad victoriam iudicium
et in nomine eius gentes sperabunt. Capitulum post
tam Iohannis baptiste interrogacionem supra in
ut supra dicebatur circumvicinos determinat de subiectis
per apostolos christi violacione et diuiditur totum istud
capitulum in partes iiii^{or} quia primo ponitur iudeorum
imponencium discipulis christi transgressionem sabbati
increpacio et apostolorum excusacio. 2° ponitur
iudeorum calumpniatorum christi in malum peru
ersitatis et confusio. 3° ponitur pene eorum
notificacio et comminacio. et 4° ponitur eorum
dampnacionis finis prenunciacio. 2^a ibi Tunc
oblatus est ei. 3^a ibi io dico tibi 4^a ibi tunc
viderunt. Capitulum primum est intelligendum quod
tempore nouis saluator excusauit suos di
scipulos de transgressione sabbati per phariseos in
culpatos. primo quidem prophete auctoritate. 2° corpora
cionum dignitate. 3° consua paternitate. 4° corpori
incarnati claritate. 5° condempnatoris maligni
tate. Dicitur ergo capitulum primum ait quod in illo tempore dicitur
non sed post mortem Iohannis qui iam dudum
supra continebatur ut glosa dicit Ihesus abijt
sabbato per sata et campos discipuli autem eius
ceperunt vellere spicas et manibus confri
care et comedere. fortasse enim fame erant compulsi
si aliter non licet fecissent ut Crisostomus dicit. quos
cum vidissent pharisei et dixerunt christo discipu
li tui faciunt quod non licet facere sabbatis. At il
le dixit eis Non legistis primo Regum xi quid fe
cit dauid quando esuriit et qui cum eo erant. quo
modo intrauit in domum dei et panes propositionis
comedit quos non sibi nec illis qui cum eo
erant licet comedere nisi sacerdotibus tantum. Capitulum
ii^o adhuc subdit sacerdotes qui iugiter deo in
stitucione summa sabbatum violant quia victimas
offerunt in templo et vitulos occidunt et
tamen sine crimine sunt apud vos quia vos eos non

creditis transgressores legis. Capitulum tertium ad
tantum autem maioris auctoritatis est templum
spirituale quam corporale et sacerdotis plus
quia ego legem dedi de obseruacione sa
bati et de omnibus aliis. ergo sum ego
dominus sabbati et possum sabbatum mutare
et interpretari quantum mitigari preceptum de
obseruacione sabbati. nam opera iure et ne
cessaria sabbato dimittenda non sunt. et
si vos pharisei hec sciretis quia misericordiam volo
et non sacrificium numquam condempnassetis
discipulos meos innocentes qui sabbatum sunt
transgressi. Osee vi^o hic Osee 6. Misericordiam
volo et non sacrificium. Capitulum quartum adhuc adiungit
quod cum transiret cum venit in synagoga
eorum non eodem sabbato sed alio ut lucas
dicit et vidit hominem habentem manum
aridam erat enim cementarius sicut ma
nibus querens victum ut Ieronimus dicit et ro
gabat christum ut sanaret eum. Pharisei
sed non interrogabant an liceret sabbato
curare. et hoc ut possent eum accusare.
Quibus christus sic respondit. Sabbato licet bovem
trahere. sed hominem liberare melius est quam
liberare bovem vel asinum. cum ergo vos in
dei diebus sabbatis libere boves et ani
malia vestra si contingat ea in foueam
cadere. ergo multomagis licet liberare et sa
nare hominem. Capitulum secundum quantum ad 2. autem
consilium fecerunt pharisei adversus Ihesum
hac de causa ut eum perderent invidia
et emulacione commoti quia confutati
fuerant verbis suorum invidia et rabie
adversus eum adversus eum concitacio
volens vitare sanat omnes qui perse
cuti fuerant sequentes precepit eis ne eum ma
nifestum facerent. et hoc ut adimpleretur
prophecia de eo scripta ysaie 42. Ecce puer
meus electus quem elegi. ponam super
eum spiritum meum et intus quia iudicium
futurum gentibus nunciavit et erat eis
occultum et non contendet contra per
secutores neque audiet in plateis vo
cem eius quia iniurias illatas paci
enter tollerauit et non statim se vindi
cavit quia arundinem quassatam non

confuget et lignum fumigans non extinguet secundum enim Aug. Iudei perditam fidei integritate talomo quassato et amisso lumine virtutis ligno fumigantes comparati sunt quos salvator non extinxit nec contriguit sed pepercit eis et bona eorum peremit donec eciam ad victoriam iudicium et in nomine eius gentes sperabunt. hoc iam impletum est secundum Aug. quia cum in vivo unus latro credidit in xpisto et cetera. tunc mecum crediderunt gentes late ubique diffuse. Sed hic possunt esse dubitaciones. prima utrum sit sabbatum semper servandum secundum sensum spiritualem. 2a utrum sabbatum sit semper servandum secundum sensum litterale. 3a utrum sabbatum sit mutatum in diem dominicam divina auctoritate vel humana. 4a utrum loco diei sabbati convenienter dies dominica sit instituta. 5a utrum sic vacandum ab omni opere simili die dominica sicut fiebat in die sabbati. 6a utrum die dominica sit pro posse faciendum operibus et vendicionibus. 7a utrum bellare et piscari dominica die sit licitum. Ad primam est dicendum quod spiritualis requiem die sabbati intelligi xpisti requiescentis in sepulcro credendam. 4o intelligebatur requies creaturarum in hac septima etate in qua sumus sperandam. Intelligebatur requies animarum et pacis eternitate observanda. Sic igitur xpistum die sabbati quievisse in sepulcro semper fuit et est credendum et quiete animarum septima etate significatam per diem sabbati semper fuit et est sperandum et ab operibus viciorum repugnancium caritati semper fuit et est vacandum. ita dies sabbati in sensu spirituali semper fuit et est servanda. Ad 2am est dicendum quod secundum sensum litteralem tria includebant in observacione sabbati. primo eius sanctificacio et ad cultum dei omnis deputacio unde dicitur exod. 20 memento ut diem sabbati sanctifices. 2o ab omni opere vacacio unde dicitur exod. 31 dic sabbatum custodiatis et miscuit fecerit in eo aliquod opus morietur et anima eius peribit de medio populi mei. 3a temporis determinacio quia tale sabbatum die septimo ebdomode statutum fuit custodiendum unde dicitur exod. 31. sex diebus fecit deus celum et terram et die septimo ab omni opere cessavit sic nos faciamus septimo. primum igitur istorum habuit racionem naturalem. nam racio naturalis hoc persuadet ut homo quamquam dimissis aliis curis vacet servicio dei et intentus sit ut contemplacione quia ut dicit philosophus homo est magis intellectivus quam sensitivus. 2m habuit racionem iudicialem et consuetudinem nam populus iudeorum totus erat carnalis et ideo pro consuetudine illius status per iudicialia precepta et penas comminatorias revocandus erat a carnalibus desideriis et operibus et cultui divino applicandus. 3m habuit racionem pure figuralem quia realiter tantum valet si una dies deputatur cultui divino sicut alia. quamvis secundum figuram una dies possit convenencior esse alia. Igitur observare diem sabbati secundum litteralem sensum quantum ad eius sanctificacionem et cultum divino deputacionem semper et universaliter est faciendum. Observare vero hanc diem quantum ad eius operis vacacionem servandum est sed non sic ulterius sicut tunc ut prima dicetur. Sed quantum ad temporis determinacionem non est servandum quia figuralia illius status adveniente xpisto cessaverunt. Ad 3am est dicendum quod status hominis propter peccatum triplex considerari potest. primo quantum ad racionis naturalis debilitacionem. nam intellectus racionalis propter peccatum fuit debilitata. 2o quantum ad consuetudinis carnalis depravacionem. 3o quantum ad veritatis eius corrupcionem. Et secundum hunc triplicem modum tria genera preceptorum data fuerunt in lege. quedam moralia ad iuvandum racionem propter debilitatem. quedam iudicialia ad corrigendum carnalem consuetudinem propter depravatam. 3a quedam ceremonialia ad figurandum eius veritatem in adventu xpisti compertam. preceptum igitur de observacione sabbati quantum ad racionem naturalem ut una dies cultui divino esset deputata nec auctoritate divina nec humana fuit mutatum. Quantum vero ad racionem eius iudicialem

Ca[24]

ut quicumque faciat aliquid operis in tali
die moretur propter iniquitatem fuit mitiga
tum quia ut dicitur in littera (mansionem) vult et non
sacrificium . Sed quia Christi adventum figurale ipso
adveniente et potissime in eius resurrectione to
taliter fuit mutatum quia ipse sua resurrectione die
em dominicam sanctificavit et eciam tam ap
postolorum observatione qua sancti revela
tione per modum loco diei sabbati statuit ce
lebrandum Unde super illo verbo exodi 31
videte ut sabbatum meum custodiatis quia
signum est inter me et vos et vestris genera
tionibus / dicit glossa / quod frustra gloriantur in
dei de legali observatione sabbati dupplici ra
cione quia signum est future quietis et bea
titudinis ¶ Ad 2m est dicendum quod con
veniens in suo loco diei sabbati instituta
est dies dominica fidelibus celebranda / primo
propter significatorum eminentiam / 2o propter sig
norum sacrorum excellentiam / 3o propter temporis con
venientiam nam multo melior et perfec
cior est requies anime et corporis futura
a etate in qua mortui sumus quam significat
dies que est ab dies sabbati opera creacionis
et Christi resurrectionis que sunt die dominica facta co
celebratiora sunt quam opera cessationis a cre
ando et quietis Christi in sepulcro que fu
erunt facta die sabbati eodem modo habere ali
quam iam in re longe melius est quam
sperare in futuro in spe sed sabbatum significa
cat requiem anime ut adhuc futura dies
non dominica significat requiem corporis et anime
ut iam in nostro capite inchoata ¶ Ad
3m est dicendum quod opera similia triplici possunt ac
cipi primo ut dicantur similia servitute cul
pe / nam qui facit peccatum servus est peccati
2o servitute fortune secundum Augustinum servus
uno modo dicitur est a servando quia antiquitus qui
capiebantur in prelio fuerunt capientium effi
ciebantur servabantur a beatis et quia dubius
et fortuitus est eventus belli ideo istomodo
servitute facit fortuna / 3o servitute nature
nam humana natura ut dicitur primo methaphysice servata
est multipliciter quia multis indiget necessariis ad

sui preservationem opera igitur similia possunt
dici opera mala et viciosa et hec ser
vitute faciat peccatum opera mechanica
que discunt homines in lucrum a sua
propria speculatione ut tempore edificare et
arare et omnia que per servos consue
verunt fieri et hec servitute facit
fortuna et opera necessaria et operationes
ciborum et eorum quibus humana natura sustenta
tur et hec servitute facit natura in lege
igitur moysi omnia opera ista similia sunt
prohibita die sabbati opera vero in lege
nova quia iugum est suave et honus eius
leve opera similia servitute culpe quo toto
sunt prohibita magis quam tunc die dominica
servitute non per servitute fortune ut opera
mechanica negocii impediunt animum a cul
tu divino prohibita sunt in casibus tamen necessariis
sunt permissa sed opera nature ut ciborum co
quere et preparare sunt concessa ¶ Ad 6m
est dicendum quod quo dubia est propter illud
quod dicitur de consecratione distinctione 3 Die domini
ca nichil aliud est agendum nisi deo
vacandum et subaudi nulla operatio
in illo sancto die agitur nisi ymnis et
canticis spiritualibus dies illa transigatur
dicendum igitur quod tenere forum diebus festivis
et dominicis tripliciter contingit primo ex causa
cupiditatis secularis nam Ecclesiastes 2 quod peccato
ri dedit deus curam superfluam et af
flictionem animi ut per nocte non requiescat
ut cuncti dies eius doloribus pleni
sint talibus non quibus non sufficit dies ad
vendendum et emendum racione avaricie
et cupiditatis peccatum est vendere et emere
die dominica que tota in caritate stare
non potest ymmo augere cupiditas di
minuit caritas ut dicit Augustinus / 2o ca
mentabilis necessitatis contingit quando
considerat conditionibus temporum personarum
et negociorum quia nisi fieret forum die domini
ca in emendo vel vendendo res neces
sariam detrimentum reportaret persone
pauperes quia forte sunt artifices unde
aliis diebus eorum artificiis operam inten
dere et ut victum et vestitum pro eis

xvii[m]

et ppilis quorum curam habent pro p
curac et tales ex quo missam audi
uit et horam aliquam deputata cultui
divino aptam possunt excusari potissime
si in talibus operibus eorum mens non multu
a divino distrahatur servicio, Et cum naturalis
utilitas componatur ex hoc ex unda spi
rituali et corporali dicitur ergo aliqua desine
ntia utilitati spirituali ut divino servicio
vacare aliquam hora studere predicatores
audire, ita aliqua sunt deservientia uti
litati nostre corporali ut emere aut ven
dere que sunt necessaria ad victum et vesti
tum humane vite tabes reparare et coquere
sine quibus vita corporalis transire
non potest decretum aut super adductum
vel intelligitur de clericis et religiosis et aliis
qui divino servicio mancipati de quibus
verum est quod die dominica nichil operis
debent facere nisi vacare divino cultui
vel illa opera prohibentur que mentem
hominis ex toto distrahunt a dei servicio
separant. Sed que modo puto esse in
telligendum illud quod dicitur extra de
feriis omnes dies dominicos a vespera
usque ad vesperam preparamus observari
cum omni veneratione ut mercatum meo
non fiat nec placitum. ¶ Sed aliquid est
dicendum quod bellum committi die dominico
potest in eligi tempore vel in conviviis vel in
litibus dissolvendis vel in hostibus
expugnandis vel in bruti animalibus
capiendis, diebus ergo dominicis et festivis
bella in conviviis audiendis et dissol
vendis si non debent sicut patet extra de
feriis et ex capitulo conquestus nisi forte que
in bello in criminales propter periculum cle
ricorum et declarationibus prelatorum propter
periculum more quod infra tres menses
fieri debent ut glosator ibi notat
Bella non in hostibus expugnandis
diebus dominicis committi possunt ut in
te narratur legimus in machabeorum 2º quod

isti sancti machabei quorum aliqui primi
sunt se interfici antequam bellassent diebus
sabbatis, postmodum alii plena deliberatione
prehabita dixerunt omnis homo quicumque ve
nerit ad nos pugnemus in die sabbatorum
adversus eum et non moriamur sicut mor
tui sunt fratres nostri et propterea quod unde dicitur
quod si urget necessitas pro defensione sue
patrie vel legum patriarum in nullo tempore est
bellorum preparacioni parcendum si bellum in piscibus
vel aliis animalibus capiendis si ne
cessitas fuerit possunt permitti unde extra de
feriis illorum tenus concedit alleca pi
scari diebus dominicis pro sustentatione capie
tium et pauperum hominum necessitatem

¶ Et ut oblatus est ihesu et cetera Lectio ij
ei demonium habens cecus et mutus
et curavit eum ita ut loqueretur et videret
et stupebant omnes turbe et dicebant numquid
hic est filius david. pharisei autem audi
entes dixerunt hic non eicit demones
nisi in belzebub principe demoniorum. Ihesus
autem sciens cogitationes eorum dixit eis omne
regnum contra se divisum desolabitur et omnis
civitas et domus divisa contra se non stabit
et si sathanas sathanam eicit adver
sus se divisus est quomodo ergo stabit reg
num eius et si ego in belzebub eicio de
mones filii vestri in quo eiciunt ideo
ipsi iudices vestri erunt. Si autem ego in
spiritu dei eicio demones igitur pervenit
in vos regnum dei. Aut quomodo potest quisquam
intrare in domum fortis et vasa eius
diripere nisi prius alligaverit fortem
et tunc domum illius diripiet. Qui
non est mecum contra me est et qui
non congregat mecum spargit ¶ Ihesus
cum discipulorum excusatione de violatione
sabbati superius ista ut supra dicebatur eum
contra pharisei invidorum ipsi malicia
calumpniatum conservatorem et confusionem
Ad cuius evidenciam est sciendum secundum
Augustinum quod lucas secundum ordinem istum

sed multo preclarius miraculum istud Mathe-
us statim curato homine de manu arida
ait quod oblatus est Christo demoniacus huius cecus
et mutus et ipse curavit eum ita ut loqueretur
et videret. Tria enim signa in uno homine perfec-
ta sunt ut dicit Ieronimus. Cecus videt, mutus loquitur
et possessus a demone liberatur. Et cum turbe super
facto miraculo stuperent et mirarentur appel-
lantes eum propter opus iam factum filium David,
pharisei dictum miraculum principi demoniorum
attribuerunt dicentes quod in virtute Belsebub
principis demoniorum demones eiciebat. Salva-
tor ipse cognoscens eorum iniquas cogitationes
quatuor rationibus eos confutat et convincit. Primo
sic: Omne regnum in se ipsum divisum destruetur.
Si igitur demon eiciat demonem destrueretur se
ipsum et regnum eius non stabit. Sed illud est plus
quam nullus sui ipsius destructionem intendit. Ergo
plus est quam michi imposuistis. Secundo sic. Vos demum
nos et eodem spiritu apostoli mei nati de vobis eiciunt
demones ut ego. Sed ipsi in spiritu dei eiciunt
demones, igitur similiter in virtute spiritus sancti ego eicio
et isto merito et iuste regalis potestas quam de beatis
de incredulis vestra iudicium procedet in vos
in finali iudicio in quo principes et apostolos meos con-
dempnabitis. Tercio sic: Animus fortis non
erat magis forte. Sed ego eicio demones, igitur
non sum minus fortis quam ipse, ita quod in virtute eius
hec faciam, immo sum virtuosior ipso. Quarto
sic: Ille qui operatur in virtute alterius non con-
trariatur sibi, immo concordant ad invicem. Sed
ego et diabolus sumus in omnibus dispares et discor-
des, igitur in virtute demonis ego demones
non eicio. Ex hiis possunt esse iiii^or dubitationes.
Prima utrum unitas virtutis est forcior se ipsa
divisa. Secunda utrum diabolus solo digito dei eici-
atur et expellatur. Tercia utrum Christus inquantum
homo fuerit forcior demone et quolibet
angelo. Quarta utrum omnis qui non est cum deo
sit contra ipsum. Ad primam est sciendum quod

sensibiliter videmus hoc esse verum. Omnis virtus
fortius est se ipsa divisa. Nam exemplariter videmus
hoc in naturalibus. Quamdiu enim carbones acer-
si sunt et ad invicem coniuncti et uniti et copula-
ti, tamdiu virtus ignis servatur in eis. Cum autem
dispersi et disgregati, statim virtus ignis
extinguitur. Sic in moralibus. Nam exercitus
tamdiu durat in sua fortitudine quamdiu bellato-
res uniti permanent. Cum autem dissoluti
et divisi, statim eorum fortitudo amittitur. Item
in spiritualibus. Nam virtus intellectualis
que est una non divisa per organa corporalia
potest omnia cognoscere tam sensibilia quam intelligi-
bilia et spiritualia et corporalia. Virtus vero
sensitiva quia plurificatur per varios sen-
sus scilicet per odoratum, gustum et tactum, ita coar-
tatur ad cognoscendum unum quod non cognoscit
aliud. Oculus enim ita videt quod non audit
etc. Quamvis itaque videamus sensibiliter
hoc esse verum in naturalibus, in moralibus et spiritualibus,
bonum tamen est videre super hoc rationem. Et possumus
dicere quod istud contingit propter tria. Primo propter
contrariorum debilitationem. Secundo propter minus fortis
approximationem. Tercio propter proprie virtutis
augmentationem. Videmus enim hoc ad sensum
quod quanto minus contrarius est debilior
in resistendo tanto homo forcior efficitur
in agendo in ipsum. Nunc autem ita videmus quod
quodlibet per se acceptum non est potens ut non
cedat. Sed coniunctum et copulatum cum illo
potest resistere et non cedere alteri. Si enim mille
lapilli caderent super caput alicuius per se se-
parati, in nullo facerent lesionem. Sed si omnes
simul cadunt, caput frangunt et lesionem
inferunt. Unitas igitur unita et quelibet coniuncta
forcior est se ipsa divisa propter contrariorum
debilitatem, quia sicut unitas fortificat
ita divisio debilitat. Secundo hoc agitur
propter minus fortis approximationem. Nam unus
solus est deus fortis rex regum et dominus
dominancium. Creatura igitur aliquid est magis
virtualiter approximans huic uni forti.

tanto e fortius in agendo / unde fortius
et virtuosius e celum igne, ignis aere
aer aqua, et aqua terra, quia quanto propin
quiora sunt forti, et quanto aliquis magis rece
dit ab unitate forti, tanto magis a
virtute et bonitate. Unde dicit glossa super Gen. j°
quod 2o die dominus in factione operis sui non dixit
vidit quod esset bonum, quia numerus binarius est
infamis, quia in numero binario tamquam in prima
divisione incipit omne malum. Omnis
igitur civitas et communitas quanto magis
divisa tanto plus distat a primo uno
forti et potenti, et quanto magis unita tanto
magis appropinquat. Ad hoc per hoc fortior
et virtuosior. Secundo hoc contingit propter virtutis
augmentationem. Nulla enim virtus creata
est omnis virtus, sed sicut sunt diverse res
et diversa entia ita et diverse virtutes quarum
una copulata cum altera fortior efficitur
et firma debilitatem dividit ab illa de
bilitatur. ¶ Ad secundum est dicendum quod Aug. in libro
de ecclesiastica doctrina triplici ratione ondit digitum
dei spiritum sanctum appellari, primo ratione eius proces
sionis, secunda ratione duorum participationis
tertio ratione virtualis operationis. Nam sicut co
tro iungitur caput digito mediante brachio
et mediante manu sic spiritus sanctus procedit
a patre qui est caput origo et fons tocius
trinitatis mediante filio qui est brachium et
manus patris per quam manum omnia operatur
et sicut unius nec alterius est digitus manus
et corpus, sic eiusdem nec est spiritus sanctus cum
patre et filio. Unde super illo verbo Exodi 8
dixerunt magi ad pharaonem digitus dei
est dicit Aug. quod philosophi generaliter quantum in
eorum libris indagatur sine spiritu sancto philosopha
ti sunt, quamvis de patre et filio non tacue
runt propter quod sicut magi pharaonis
defecerunt in tercio signo, et ipsi defecerunt
in cognitione spiritus sancti qui est tercia
persona in trinitate. Secundo ratione donorum
divisionis, in digito namque multe

divisiones apparent. Unde sicut divisio et particio
in nullo membrorum sic apparet ut in digito sic spiritus
sanctus est ille qui singulis Christi fidelibus dividit
sua dona prout vult in quorum donorum divisione
signum tale digito. Sic spiritus sanctus tabule in quibus
precepta divina continebantur scripte sunt et dicitur
tercio ratione virtualis operationis. Nam super illo
verbo Luc. xj. Si in digito dei eicio demonia dicit
glossa quod sicut Christus ratione humanitatis dixit se mi
norem patre sic ratione assumpte humanitatis non ha
bebat quod posset demones expellere sed ratione
virtutis spiritus sancti quo se minorem dicit cum ait
se in digito dei eicere demonia non in virtute
sua. ¶ Ad tercium est dicendum quod humana natura in corpo
re Christi habuit propter quod ipse fuit fortior dyabolo
et quolibet angelo, primo cum natura divina propter sublimem
unitatem quam nec angelos apprehendit sed semen
abrahe ut dicitur ad Heb. Secundo ad dominum patrem
humilitate quia humiliavit semetipsum factus
obediens usque ad mortem ut scribitur ad Philipp. ij.
Tercio in donis et graciis habuit superhabundantem
pluralitatem quia recepit spiritum sanctum non ad mensu
ram. Corporali quoque unitate fuit omnibus angelis
et demonibus imperare imperabat enim spiritibus
inmundis et non sinebat eos loqui, quia sciebant
eum esse Christum. Homines ad predictam humilitatem
fuit angelos bonos et malos iudicare unde
dicit apostolus Nescitis quia angelos iudicabimus
fecerunt enim Christum humillimus humilitate fuit
exaltari ut in nomine eius flectetur omne
genu celestium angelorum terrestrium hominum
et infernorum demoniorum. Et ex donorum
pluralitate fuit angelos bonos illuminare et ma
los angelos fuit eorum armis quibus armant
se contra homines expoliare. Quamvis enim
demones sint fortes armati quia universis
generibus peccatorum se muniunt contra homines
Christus tamen donis et graciis tamquam contrariis
armis armatus expoliat eos inquantum
homines quos captivant et incarcerant

Cap. vii

deorum peccato liberat. humana igitur natura christi
si consideretur in se cum fuerit expers gracie
nobiscum debilior est quolibet angelo bono vel
malo quia natura angelica in se considerata superior est
et fortior natura humana quia multa potest angelus
bonus vel malus ex condicione sue nature et ex conditione
que tenetur in universo que non potest homo. Sed si considera-
tur natura humana in christo ut dei filio personaliter copulata et
ipsius ad mortem humiliata et ut donis et graciis
repleta et dotata fortior et potencior est omni
angelo bono vel malo. ¶ Adquirita est secundo questio in
qua est dubia propter illud quod scribitur luce ix. Ubi
discipuli dixerunt domine vidimus quendam in nomine
tuo eicientem demonia et prohibuimus eum quia non sequitur
nos. Cui christus respondit Nolite prohibere quia qui
non est contra nos pro nobis est. Et hic ait qui non
est mecum adversum me est et qui non colligit
mecum dispergit. hec questio dubitacionem habet. Cuius pos-
sumus sic solucionem ut dicamus quod esse aliquem
adversus deum potest tripliciter intelligi secundum triplicem statum
condicionis et sic soli demones qui non sunt cum
deo sunt contra ipsum quia sic sunt obstinati et fir-
mati in malo quod ad deum pervenire nunquam non possunt
et de istis loquitur salvator hic cum ait Qui non est
mecum adversum me est loquebatur enim de demonibus
Secundo quantum ad gratie privacionem et sic mali homines
peccatis involuti non sunt cum deo tamen non sunt simpliciter
contra ipsum quia in eum credunt et eius gloriam volunt
qui nomen eius virtuosum esse credunt ex
quo in eius invocacione demones etiam expellunt
a se vel ab aliis et de talibus loquitur christus luce
ix cum ait Qui non est contra nos pro nobis est
Tercio quantum ad peccatorum perpetracionem et sic omnes peccatores
dum actualiter peccant similiter cum hoc quod non sunt cum deo
dicuntur aliquo modo contra ipsum tunc quando eius mandata
quia qui non diligit deum mandata eius non servant
tales tamen non videntur simpliciter adversus cum non sint cum deo
sunt contra ipsum quia actualiter peccare dimitte-
re possunt simpliciter quo videntur soli demones perpetualiter
obstinati ex quo non sunt cum deo semper

sunt adversus ipsum quia ira eorum semper ascendit
Ideo dico vobis Lectio iii
Omne peccatum et blasphemia remittetur
hominibus spiritus autem blasphemie non re-
mittetur. Et quicumque dixerit verbum contra
filium hominis remittetur ei. Qui autem dixerit
verbum contra spiritum sanctum non remittetur ei neque
in hoc seculo neque in futuro. Aut facite arbo-
rem bonam et fructum eius bonum. Aut
facite arborem malam et fructum eius malum
Siquidem ex fructu arbor cognoscitur.
Progenies viperarum quomodo potestis bona
loqui cum sitis mali. Ex habundancia enim
cordis os loquitur. Bonus homo de bono the-
sauro profert bona et malus homo de
malo thesauro profert mala. Dico autem
vobis quoniam omne verbum ociosum quod locuti fu-
erint homines reddent racionem de eo in die
iudicii. Ex verbis enim tuis iustificaberis
et ex verbis tuis condempnaberis. ¶ Postquam
deorum calumpniacionem miraculi ex confutacione
improbe ista ut supra dicebatur. circa ponit
eorum pene notificacionem et comminacionem et con-
minatur eis penam salvator propter tria
Primo propter sancti spiritus blasphemacionem. Secundo propter
eorum iniquam cogitacionem. Tercio propter eorum
malam locucionem. Quantum ad primum est
talis racio quandoque peccat peccato impenitencie
vel blasphemia ignorancie et pro hoc ex
contra precium et filium mito remittit ei
dum non penituerat quia talia peccata habent aliquem
paruum colorem excusantem et alleviantem
et remittetur peccatum prestanti non spiritui blas-
phemie quando ex certa malicia et dolo
vel invidia opera virtute spiritus sancti opera-
ta demonibus attribuat racionabiliter ei
non remittitur in hoc seculo neque in futuro
quia tale peccatum non habet causam excusantem
sed magis aggravantem. Cum igitur vos pharisei
spiritui blasphemie paretis quia dicitis me
in belzebub principe demoniorum eicere

ergo mito tale petm vobis no remittet
Contra non ad sedm e talis ro Quoniam ar
bore no pt pducere nisi bonus fructus
2 bonu opus sicut ex mala no pt pducere
nisi malus fructus 2 opus malu Sz qm
sicut m° sanctur qu mutus loquitur 2 surdus
audit fuit opus bonu go adya° qui fuit
malus e tale opus bonu pducere no potuit
Et qu vos iudei sit mala arbor patz qr
estis pgenies vipparum venenati filii nati
de venenat pntibus io cu sit mali no
potestis nisi mala loqui 2 mala opari qr ex
habundantia cordis os loquitur Sicut n bonus hō
de bono thauro .i. de bona volutate pfert bonum
ita malus hō de malo thauro 2 de mala volun
tate pfert sp mala Sz quātu ad tcium e sciend
qu i finali iudicio hō reddet raco de omi vbo
ocioso quod fuit locutus 2 appellat vbu
ociosu vbu mendax vel qd aliquid habz
vel adrisu mordinatu monet vel quod
turpe 2 verecundu e sz Cris Et mito qr ex
vbis suis q ipe loquitur no q alius loquitur
de eo hō iustificat 2 odepnat Sz vos phisei
no solu vba ociosa vez etia vba blasphe
loquimini cont me qr dicit i belzebud prin
cipe demoniorum me eice demonia cu tame
hc facio i digito dei 2 i virtute sps sancti
go mito ex hoc vos debet odepnari 2 puniri
Sz hic premit ee sex dubitacoes pma utz petm
omissu i prem sit irremissibile Scda utz petm
comissu i filiu sit irremissibile Tcia utz
petm omissu i spm scm de se sit irremissibile
Quarta utz petm aliqd in spm scm sit ita
gue qu neq i psenti neq i futuro remittatur
Quinta utz remissio petorum attribua spui sco
Sexta utz petm i spm scm bñ mod applicetur
Ad pma e dicendu qu pccare i prem e pccare
cont id quod patri attribuitur nc at patri
attribuitur fortitudo 2 potencia quicuq g°
peccat ex infirmitate q opponit fortitu
dini 2 ex debilitate vel fragilitate carnis

q opponit potencie dicit pccare in prem quia
pccat cont attributu pris 2 tale petm mito
dr remissibile qr includit i se cam petm remitte
tem iuxta sz Aug° i decreto religioe petm
omne io e petm qr voluntariu Quod si volu
tariu no eet no eet petm Cu g° qs pccat
ex fragilitate carnis quodamo i volunte ia pccat
Na omne divisu i se ipm ut supdcm e debi
le e 2 impotens 2 infirmu plamu e at qu
oīs hō post petm i se ipo e divisus 2 i se ipso
sz pte qr appetit carnis pugnat g° appetit
rōnis 2 trahit ipm sicut spera tahit sperm
ut dt phs Huic pugna loquit aplus ad Ro vij
ait Cu delector lege dei scdm interiore hoiem
.i. sz appetitu rōnis sz video alia lege i mebr
meis repugnate legi metis mee 2 captivate
me i lege petī Et subdit Quod volo bonu
no ago sz qd nolo malu hoc facio Sz si nolo
facere illud no ego opor illud sz qd habitat in
me petm Ex q° dco clare patz qr petā carnalia
involuntaria sut q prodeut ex debilitate e fragi
litate rōnis captivate 2 subiugate dominio
appetitus carnis 2 sensualitatis ac p hoc st remis
sibilia Sz dicet aliqs qr no e necem remitti
qr ex q° hō nolens opatur illud no e petm Ad qd
Aug° rndz i li° de libo arb° d. qu no inculpa
bo ex eo qu sua virtute petm vitare no pt
sz qr medicu sanate no qrit dicit Aug° g° hoiem
inculpari 2 de peto pducere ex infirmitate carnis
p° qr no e involuntariu simpr sz impoitu licz ei
pa° inclinet no tn cogit S° qr 2 si p se no pt
vitari paroxismo tn gre xpi vitari pt quod
si no qrit inculpat Remissibile tn dr tale petm
comissu i prem qr aliq° mo includit i se invo
luntariu quod petm hz excusac Ad scdm
e dicendu qu filio attribuitur sapia unde i° apli pdicam
xpm dei virtute 2 dei sapiam Ille g° dr pccare
i filiu q pccat ex ignorancia q sapie 2 filio oppoi
possimus g° dice qu sit petm comissu i filium
dr remissibile qr includit i se ignoranciam
ppiam q aliquo mo habz petm excusac qr

tertio dicitur ex ignorantia, vel affectata qua quis voluntarie vult ignorare eo quod non vult intelligere et scire ut bene agat, de modo tali sunt omnes illi de quibus dicitur in psalmo: Recede a nobis dicunt deo, scientiam viarum tuarum nolumus. et talis ignorantia et si excusat a peccato in quantum ignorantia, tamen multum aggravat in quantum affectata et deliberata. Alia est neglecta, quia licet namque libenter sciret tamen ex negligentia et pigritia quia tedet eos laborare inquirere ab aliis et in libris et voluminibus ignorat que scire tenetur secundum statum et conditionem eorum. et talis ignorantia excusat quidem de peccato in aliqua parte non tamen a toto. Tertia alia dicitur ex immobilis et invincibilis quia homo quantum facit quidquid est in se et apponit omne studium quod debet et omne remedium ad evitandum ignorantias eorum que eum possent decipere, et tamen quia tunc sunt cogitationes et mentes prudentie incerte ut sicut dicitur Sapientie 9 frequenter decipit, et talis ignorantia a toto et a parte potest excusare a peccato. Quia igitur omnis ignorantia habet peccatum excusare et peccatum ex ignorantia commissum in filium dicitur remissibile quia includit in se causam peccatum excusantem et remittentem. Ad tertiam est dicendum quod peccatum in spiritum sanctum committi intelligi potest dupliciter. primo quod quis male sentiat de persona spiritus sancti que est tertia in trinitate persona, sicut fuerunt aliqui heretici qui dixerunt eum esse ministrum patris et filii et esse puram creaturam, et sic non loquimur de peccato in spiritum sanctum quia multi isto modo peccaverunt in personam patris et filii sicut in persona spiritus sancti. Nam peccare hoc modo in spiritum sanctum est peccatum infidelitatis vel ydolatrie. Alio modo peccatum in spiritum sanctum potest dici peccatum ex certa malitia ut cum quis non victus aliqua temptatione vel deceptus aliqua ignorantia sed ex certa malitia quia diffidens de dei clementia que spiritui sancto attribuitur eligit peccare et delectatur in peccato, dicitur peccare in spiritum sanctum quia dei misericordiam et clementiam que spiritui sancto attribuitur a se abicit. Tale quidem peccatum potius homines dispositiva dicitur irremissibile quia non includit in se causam disponentem ad remissionem peccatorum. Et dicitur irremissibile quantum

est de se tripliciter. primo ratione boni a quo homo peccatum avertitur. secundo ratione mali ad quod convertitur. tertio ratione cause ex qua remittitur. Nam ex certa malitia et certa electione peccans abicit a se spem futuri premii per desperationem et timorem futuri iudicii per presumptionem et omnia illa que solent hominem a peccato retrahere ac per hoc amittit se quantum est in eo ab omnibus illis per que posset sanari et infirmitatem curare, et sic dicitur tale peccatum de se irremissibile sicut infirmitas que omnia per que sanari posset abiceret et omnia nociva reciperet dicitur incurabilis. Secundo ratione mali ad quod convertitur. Nam peccans ex certa malitia ex quo tendit ad aliquod malum sicut ad finem adheret illi tanquam fini et per consuetudinem et delectationem actus inclinatur super illud per modum nature et ideo quantum est de se non removetur ab illo sed sicut perficit sibi id tanquam finem et tamquam suum deum, de quibus dicit apostolus: Quorum deus venter est. Tertio ratione cause ex qua remittitur. Nam talis non peccat ex impotentia vel per errorem vel ignorantia per que peccatum consequitur indulgentiam et remissionem sed peccat ex propria electione et delectatur peccare, de quibus scribitur proverbiorum 2 quod letantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis. potentia quasi dispositiva tale peccatum dicitur irremissibile sed si remittatur hoc est solum de potentia effectiva qui sua potentia et dispositione potest inducere et peccatum remittere. Quarta questio est dicendum quod Augustinus in libro de peccato in spiritum sanctum dicit quod in omnibus sacris scripturis nulla invenitur questio maior et difficilior ista, et in omnibus sermonibus suis quos ad populum faciebat semper ut aut istius questionis difficultatem molestiamque vitavit. In predicto tamen libro hanc questionem sic solvit quod non omnis blasphemia nec omne verbum quod quis loquitur contra spiritum sanctum dictum est quod sit irremissibile in presenti et in futuro quia si sic esset tunc omnes qui contradicunt dono Christi et eius veritati sive pagani sive iudei sive heretici sive scismatici cum

ipso quod dono xpi et caritati eius contradicat contra
spiritum sanctum verbum dicit inimicus remissionis conse-
quente et eos inimicos luctatur contra quod absit
ut sententia tam dura ab ore xpi processit qui
vult omnes saluos fieri et ad penitentiam invocare
dictum est igitur indefinite qui dixit verbum contra
spiritum sanctum non remittetur ei in hoc seculo neque in
futuro per quod datur intelligi non esse verbum
contra spiritum sanctum quod neque hic neque in futuro remittitur
Quod ostendit Augustinus per simile Cum enim xpus dixisset
de iudeis Si non venissem et locutus non fuis-
sem eis peccatum non haberent Numquid iudei fu-
issent sine omni peccato dato quod ipse non venis-
set in carne et predicasset eis planum est quod
habuissent peccatum sed non habuissent hoc speciale peccatum
quod xpo contradixerunt et sibi credere noluerunt sic
non omne verbum dictum contra spiritum sanctum est irremis-
sibile sed est aliquod verbum dictum contra spiritum sanctum quod est irremis-
sibile hic et in futuro Tale autem verbum secundum
Augustinum est cor impenitens Cum enim ei contradicit
dono dei non posse consequi veniam peccatorum et cor
induratum habet ut penitere nolit talis in-
penitentia et tale cor impenitens est peccatum contra
spiritum sanctum tale quod neque hic neque in futuro
remittitur duritate cordis sic impenitente
usque in ipsum adfinem in tali duritia perseve-
raturus sit incertum est de nullo ei secundum Augustinum
ubi est desperandum hodie enim qui est paganus
cras xpianus hodie iudeus cras fidelis
hodie hereticus cras catholicus ¶ Secunda
est dicendum quod hanc sententiam quorum Augustinus ponit in predicto
libro dicit quod cum sint inseparabilia opera patris
et filii et spiritus sancti sic est inseparabilis essentia vna
est offensio trium personarum ut hic patet in principio
eodem modo patet in simili et remissio peccatorum
similiter est operatio totius trinitatis Quare igitur cor
impenitens hic est peccatum specialiter contra spiritum sanctum
et quare remissio peccatorum specialiter attribuitur
spiritui sancto secundum Augustinum ista est ratio quod peccata non
remittuntur nisi in caritate hec enim sola

diuidit filios regni eterni a filiis perdicionis
eterne Cum igitur solus spiritus sanctus sit caritas patris
et filii et per ipsum dicente apostolo diffunditur ipsa
caritas in cordibus nostris per quam deus et proximus
a nobis diliguntur dei precepta obseruantur
et peccata remittuntur ideo sicut peccatorum remissio
attribuitur spiritui sancto sic talis offensio que est hic
cor impenitens est speciale peccatum in spiritum sanctum
¶ Ad tertium est dicendum quod tale peccatum in spiritum sanctum
tripliciter potest considerari primo ratione principii a quo elicitur
secundo ratione effectus qui corpori consequitur tertio
ratione obiecti in quod committitur primo modo dicitur
peccatum ex certa malicia quia peccans tali peccato
non peccat victus temptacione nec deceptus ignorancia
sed ex certa electione et ex certa malicia voluntaria
Secundo modo dicitur peccatum ad mortem probatum Johannis in canonica
sua Non aliquis per quodlibet peccatum mortale
mors inducatur spiritualis per tale tamen peccatum
inducitur mors simpliciter vite vnde Johannes dicit pro tali
orandum non esse quia sic peccans abicit a se ora-
nes et omnia remedia a peccato Tertio modo
dicitur peccatum in spiritum sanctum quia huius cor impenitens
directe contradicit dono dei et caritati eterne
per quam fit remissio peccatorum per spiritum sanctum
de speciebus autem istius peccati dicetur infra cum
agetur de peccato in speciali Lectio quarta

Tunc responderunt ei quidam de scribis et
phariseis dicentes Magister volumus a te
signum videre Et respondens ait illis Generacio mala
et adultera signum querit et signum non dabitur ei nisi
signum Jone prophete Sicut enim Jonas fuit in
ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus sic
erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus
noctibus Viri niniuite surgent in iudicio
cum generacione ista et condempnabunt eam quia penitenciam
egerunt in predicacione Jone Et ecce plus quam
Jonas hic Regina austri surget in iudicio
cum generacione ista et condempnabit eam quia venit a
finibus terre audire sapienciam Salomonis
Et ecce plus quam Salomon hic Cum autem

immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida querens requiem et non invenit Tunc dicit revertar in domum meam unde exivi, et veniens invenit eam vacantem scopis mundatam et ornatam Tunc vadit et assumit septem alios spiritus nequiores se et intrantes habitant ibi et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus Sic erit et generacioni huic pessime. Adhuc eo loquente ad turbas Ecce mater eius et fratres eius foris stabant querentes loqui ei Dixit autem ei quidam Ecce mater tua et fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicenti sibi ait Que est mater mea, et qui sunt fratres mei. Et extendens manum suam in discipulos dixit Ecce mater mea et fratres mei Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est ipse meus frater soror et mater. Exposita inde-

ce pene comunicatione et notificatione Iuxta ista ut est dictum salvatoris post eorum dampnacionis sentenciam, et ostendit quoque modis salvator iudeos in eum non credentes esse dampnandos Primo comparatione iudeorum suorum, secundo comparatione immunitatis peccatorum [illegible] comparatione peregrinorum, quarto comparatione gentilium populorum, quinto comparatione suorum apostolorum. Ratio tamen ad primum est talis racio Illi multo erunt condempnandi tanquam generacio mala volentes signum et adultera in tali infidelitate que petunt signum sibi ostendi non pro eorum salvacione et liberacione sicut fuit ostensum in figura sancto Ione prophete qui fuit tribus diebus et tribus noctibus in ventre ceti in signum quod filius hominis tribus diebus et tribus noctibus debebat iacere in ventre terre mortuus pro salute generis humani sed solo propter emulacionem et calumpnie perpetracionem Sed vos scribe et pharisei solum propter calumpniam ut possitis me accusare petitis signum vobis dari ergo estis condempnandi. Ratio vero ad secundum est racio talis. Magis vos iudei debuistis converti ad penitenciam per predicacionem meam quam ninivite ad predicacionem Ione quia ille tantum solo ego tribus annis predicavi, ille purus homo ego deus et homo, ille peccatoribus et carentibus

lege, ego fidelibus habentibus legem, sed illi egerunt penitenciam et vos non, ergo multo in comparacione eorum eritis condempnandi. Ratio tamen ad tercium est racio talis [illegible] et libera [illegible] audivit sapienciam dei quod hominis et dominorum gubernatorum et doctorum propinquis quam multum remoti et distant. Sed regina Saba peregrinata est a finibus terre ut veniret audire sapienciam Salomonis ut dicitur 3 Reg. x, et Augustinus dicit [illegible] quod plato peregrinatus est cum [illegible] gratia ad sapienciam addiscendam, et vos iudei meam sapienciam audire non vultis, ergo multo comparacione illius regine que sic longe peregre profecta est debet condempnandi. Ratio tamen ad quartum est talis racio. Nam lex preceptorum divina vos iudeos inhabitabit per peccatum ydolatrie et alia genera peccatorum recepta non plures legem exivit a vobis et inhabitavit populum gentilem qui postmodum recipiens christum per fidem expulsus fuit a gentilibus et conversus est ad vos iudeos assumpsit alios spiritus nequiores se ita ut vos peiores sitis facti post recepcionem legis quam ante racione infidelitatis quia in christum credere non vultis ergo multo comparacione gentilis populi estis condempnandi. Ratio ad quintum vero est talis hii erunt condempnandi qui eorum de lapsa cogitacione voluerunt me inducere ut dilectionem carnalem et naturalem preferam dilectioni spirituali. Sed vos iudei hoc cogitatis quia vultis ut opus spirituale et illos qui sunt mei spirituales dilectos pretermittam pro dilectione naturali matris et fratrum meorum, cum cognatione carnis mei fratres sunt ergo multo estis condempnandi. Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. Prima utrum sit petere signum de celo. Secunda utrum demones semel expulsi ab aliquo iterum ad eum possint redire. Tercia utrum unus demon sit nequior et forcior alio ad impugnandum. Quarta utrum beata virgo peccavit petens loqui christo ipso predicante. Ad primam est dicendum quod quedam signa possunt peti et postulari de celo miraculosa, quedam non sana et superstitiosa, et quedam timida et presumptuosa [illegible] signa de celo ut in corporibus

xiij

celestibus aliq signa appeant pt spu naturam ipor vel adtendendu potestas fuerit vel ad terrore videndu vel impugnandum hoste sine pecto peti prunt legim ei q Josue pe tunt ut sol et luna starent i medio celi et no mouerent cu pugnabat o infideles sicut pz Josue x. Et legimus q helyas pe tunt ut ignis descenderet decelo et deuora ret quinquagenarium principe et illos qui cu eo erant ut pz iiij Reg p. pete no sig decelo vana et superstitiosa demonu pactione vel curiosa investigatione sine pecto fieri no pt. q p ulla signa curiosa bo dz tempti adei sinceo vel aliqd apari o mandatu eius sicut dicit iz prohibit. Si quis petierit signum et eue nerit signum qd petierit et plus mo dicat Eamus et sequamur deos alienos no audies prophetam illu. Et pete sig pictosa sine causa bono apposita puto q sine pecto ee no possit Via peto signa i celo et i inferno periculosa e pete ascendere i celum magne prosperitatis et descendere i inferno prostratu magne adversitatis quo utrumque e pictosum et sine hac conditione q si expedit saluti sue ita q dei gratia spiritualiter gubernatus in utroque proficiat petendum no e Sicut cu dauid erit achaz regi pete tibi signum adno deo tuo i profundu inferni sive i excel sum supra. ac si d pete eleuari sup i celum p prosperitate vel deici i infernum p adversitate Respondit No petam et no temptabo dominu Nam temptare deu e pete dona angelica ubi ad est humanu. Et q ut dicitur e sine spiali au xilio dei fieri no pt ut quis in prosperis elevetur i superbia in adversis deiciatur p desperatione talia signa pete e deu temptare Ad 3m e dicendum q cum vide dicere sicut magister sententiarum allegat ex dicto dicitur semel victum et expulsum ab aliquo sco viro amplius ad ipsum temptandum venire no posse Et hoc pt tripliciter intelligi q semel victus vel expulsus no possit ad eu venire. pro quo primo venitatur ad temptandu illu sicut hominem aquo e victus. sz bn pt venire ad temptandu alios Et hic intellectus no e probabilis q in lu do qui innuendus prius eiecit alibi hoie am bulat p loca arida et magnosa et no inveni ens requiem dicit Revertar i domum mea unde exivi Et ideo quo temptandu aquo expulsus e et devictus revertitur. Secundo q no venitur ad temptandu illu aquo expellitur de illo vitio de quo ipsum temptavit sed ad temptandu ipsum de aliis vitiis bn pt ad ipsum venire et iste intellectus probabilis videtur q spiritus malignus ad temptandum hoiem aquo expellitur de aliis vitiis de quibus spiritus no fuerat vic tus no indigent adiutorio aliorum spiritu qui erunt nequiores ipso q propriu temptare de aliis vitiis poss expq de illis prius victus no fuit Tertio q no venitur ad temptandu illu aquo victus e p illo tpe et p illo instanti sz interpolatione facta et expectata alia oc casione tpis et loci possit eundem temptare aquo superatus e et talis intellectus videtur probabilis planu e enim q luce sicut ppetete fuit devictus a xpo i sua temptatione cu eu temptavit de gula sz mora interposita stati temptavit eum de vana gla et p modum mutato alio loco temptavit ipsum de avaricia. Possumus 9 pt dicere q quod innuendus pt vinci et expellitur ab aliquo p illo tpe no venitur ad temptandu ipsum sz exspectato alio tpe et gradato loco et dispositione alia et de illo vitio et de aliis pt illu vel alios temptare Ad 4m e dicendum q i demonibus tria possumus considerare naturam culpam et potentiam temptandi nos et congliden ista oradi pt q unus demo e fortior et nequior alio ad impugnandum ex copone subtili q natura integra i manet i demonibus sicut sicut unus ho subtilior et perspicacior e alio i natura et subtiliores sunt vias inveniunt ad impugnandum homines vel castro q alius ita unus demo subtilior

2 ppp̄iatorem nam hīs plures nos tepta
di 2 subtiliores teptacionū vias sit inue̅ire
q̄ alius / Quo hoc p3 ex culpe malignitate
sicut eī ī anglis bonis aliq̄ st̄ supiores
2 aliq̄ inferiores ī donis 2 ī virtutib3 ita ut
superiores superiores docet 2 instruunt inferiores
sic ī demonib3 aliq̄ ī culpa 2 ī peccatis 2 ī viciis
sunt superiores 2 aliq̄ inferiores / Et q2 vicia et
pecca st̄ quedā arma ad impugnand̄ sicut bi
los ita superior demo fortior 2 maior ē
aliis ad teptandū / Ideo declarā ist̄ ex inv
xperiēcia cotidiana videmus eī q̄ sensibilit̄ q̄ homines
dum exercitati ī pugna 2 plus loge st̄ saga
ciores ad impugnand̄ q̄ nō exercitati ymo
forte vix ē aliquis mō inpugnandi q̄ posset
latē vir expertus ī bello / Eamā ig̃ demones
aliquid st̄ ī inferius 2 aliq̄ st̄ ī h̄ aere cali
ginoso q̄ dicente aplo nob̄ ē colluctacio adū
sus mundi rectores tenebrarum harum / io dubiū
eē nō debz q̄ illi q̄ gtinue st̄ nobiscum
2 vident oīa signa nr̄a loge st̄ fortiores et
maiores ad impugnand̄ nos q̄ sunt alii /
Adiq̄ita ē dd̄m q̄ Cristus mori haut
dubitatē st̄ hīc passū / Adhuc eos logite
ad verbū ewe mat̄ 25. d q̄ cū deceret eos
ingredi 2 audire vba eī 2 pdicatiōē sic cū
vba / aut si nolebat intrare debebat salte
finē pdicacionis expectare 2 tūc sibi loq̄ / et
hoc nō fecerunt s̄ vocauit eū ex̄ 2 coram
oib3 solū sp̄ plenā honorē ambiēz ondentes
volētes mostrare q̄ cū eī ptate x̄º aliquid
iniūgebat qui eō logite volebant ei loqui
Et subdit Nūq̄ nō erat ad tp̄s loquendi
aut cū p̄mitate ptinēte adeos sibi loq̄
volebat 2 hac postponē optebat ut alios
luc̄ret / si ūs p̄ualitco alioꝝ ppinquoꝝ
ei volebat loqui / nō optebat ita festinant̄
vocare / s̄ finē sermonis expectare et ideo
gcludit Cristus manifestū eē q̄ solū ex
vana gla hoc fecerunt / Q3 cū vana gla

sit pctm̄ nō qlecūq̄ s3 vnū de septē cu
pitalib3 / s3 p̄p̄ vana glam mater 2 fres
xp̄i hc fecerūt planū ē q̄ peccauerūt / Ex
absit ut dicam̄ btam̄ virginē Mariā va
na gla pecasse / cū Aug̃ dicat ī libº dna
2 grā Cū de pctis agit̄ de btā Maria nul
lam volo hre mencōēm p̄p̄ honorē dn̄i ymo
tāta sibi grā collata ē ad vincendū ex oī
pte pctm̄ q̄ cōcipe 2 pere valuit illū
quē gstat nullum hūisse pctm̄ / ffres tamē
gsobrini xp̄i nati de soror̄ vgīs nō
oportz dptō manus glē excusare cū Joh.
viiº scriptū sit q̄ fres eī nō credebat ī eū
de spdibāt enī ī eō solū hūana laudem
io dicebant ei Transi hinc 2 vade ī iudea
ad eundē regalē ut alii videat opa tua
2 manifesta teipm̄ mundo / Q3 btā virgo ab
hoc pctō sicut ab oīb3 aliis pctīs aliena
fuit / Ḡnaē gº q̄ probat sibi loq̄ eo loquēte
pt dici q̄ hc fecit p̄p̄t alioꝝ importunā
peticōēz Eo sicut enī aliis importune
petētib3 ei loqui q̄ vocare excepit pua / vl
saltē nō cōtdixit / q2 ipa sinabat oīa que
dicebat de illo ī corde suo / Vl hoc fecit
p̄p̄t iudeoꝝ suspicōēz Cū eī forte audi
uisset iudeos sibi dixisse / in belzebub
eiecisse demonia 2 sabbm̄ violasse suspica
ta fuit ne ei iniuriā ponerent / 2 ita subi
to volebat eū ab oīb3 renocare / Vl hc fecit
p̄p̄t eī ardētē dilcōēz Nō eī ipa poterat
pati eē ad horā eī p̄ncā suā / s3 sp̄
eī p̄ncā cupiebat facialē / sō inuenimus
ipam sp̄ eū qsiuisse Ita qsiuit eū adhuc
puerulū Luc 2º / 2 inuenit eū ī medio
doctoꝝ interrogantē / qsiuit eū iā magnū
2 doctorē factū q̄ ast̄ iii 2 inuenit eū
ī meº p̄p̄loꝝ pdicantē / qsiuit eū redeptō
rem pl̄ndus gnē iam pacientē / 2 in
uenit ipm̄ Johis xix in medio latro
num pendentem Capitulum viii Luce

cap. ii

In illo die exiens Ihesus de domo sedebat secus mare. Et congregate sunt ad eum turbe multe, ita ut in naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in littore. Et locutus est eis multa in parabolis dicens: Ecce exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat quedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres celi et comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa ubi non habebat terram multam, et continuo exorta sunt quia non habebant altitudinem terre. Sole autem orto estuaverunt, et quia non habebant radicem aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spine et suffocaverunt ea. Alia vero ceciderunt in terram bonam et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse misteria regni celorum, illis autem non est datum. Qui enim habet dabitur ei et habundabit; qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident et audientes non audiunt neque intelligunt, ut adimpleatur in eis prophecia Ysaie dicentis: Auditu audietis et non intelligetis, et videntes videbitis et non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis et auribus audiant et corde intelligant et convertantur et sanem eos. Vestri autem beati oculi quia vident, et aures vestre quia audiunt. Amen dico vobis, quia multi prophete et iusti cupierunt videre que videtis et non viderunt, et audire que auditis et non audierunt. Vos ergo audite parabolam seminantis. Omnis qui audit verbum regni et non intelligit, venit malus et rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit et continuo cum gaudio suscipit illud; non habet autem in se radicem sed est temporalis. Facta autem tribulatione et persecutione propter verbum continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit et sollicitudo seculi istius et fallacia divitiarum suffocat verbum et sine fructu efficitur. Qui vero in terra bona seminatus est, hic est qui audit verbum et intelligit et fructum affert, et facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, porro aliud tricesimum.

¶ Postquam evangelista determinavit de sabbati preceptis violatione sicut ipsi pharisei imponebant discipulis, hic ut dicebatur determinat de eorum propria instructione. Et consistit eorum instructio principaliter in tribus: primo in divini verbi et divine scripture seminatione; secundo in thesauro divina verba et sacram scripturam comparando; tertio in predicatione scripture thesauro assimilate comparatione et emptione. 2° ibi Alia parabola proposuit. Tertia ibi Simile est regnum celorum thesauro. ¶ Ad intellectum autem huius partis est sciendum quod verbum dei seminatum triplex potest considerari: primo quantum ad ipsum recipientem, secundo quantum ad ipsum predicantem, tertio quantum ad ipsum exponentem. Nam in recipiente est varia et diversa dispositio; in predicante varia autem diversa intellectio; sed in verbo est clara et lucida expositio. Quantum ad recipientem variam et diversam dispositionem ponit in quatuor dicens semen seminati quoddam cecidit secus viam et volucres celi comederunt illud. Aliquod cecidit super petram et natum aruit quia humorem non habebat. Aliquod cecidit inter spinas et simul exorte spine suffocaverunt illud. Et aliquod cecidit in terram bonam et dedit fructum aliud centesimum aliud sexagesimum et aliud tricesimum. ¶ Quantum vero ad ipsum predicantem varia intellectio, ait discipulis qui seminare et predicare debebant verbum dei dicentibus quare in parabolis loqueris, quod eis datum erat cognoscere misteria regni celorum, sed aliis puta iudeis non erat datum hec agnoscere nisi obscure et in enigmate. Et hoc est quod Ysaie vi scriptum est quod videntes non deberent videre, id est, et audientes non deberent audire, cuius signum fuit quod multi prophete et reges

iudeorum voluerunt videre que apostoli viderunt et
audire que ipsi audierunt et non audierunt
et racio fuit eorum ingratitudo quia habenti dabitur
et habundabit et non habenti id quod habet auferetur
ab eo. Discipuli ergo fuerunt seminantes et predi-
cantes verbum dei quod aliqui obscure in-
telligere aliqui non clare intellexerunt. Sed
quantum ad ipsos claram et lucidam exposicionem
dicit quod Christus sic exponit parabolam seminis quod
semen dixit esse verbum dei quod seminatum
est secus viam significat illos qui verbum dei au-
diunt deinde venit dyabolus et tollit verbum
de cordibus eorum ne credentes salvi fiant. Quod
vero seminatum fuit super petram illos signi-
ficat qui cum gaudio suscipiunt verbum non tamen
ipsum firmant in cordibus eorum quia ad tempus
credunt et in tempore temptacionis recedunt. Quod autem
seminatum fuit inter spinas illos significat
qui a diviciis et sollicitudinibus mundi suffocantur
et non referunt fructum. Quod seminatum in terra
bona illos significat qui in corde bono et op-
timo audientes verbum retinent et fructum afferunt
in paciencia. ¶ Sed hic possunt esse vel oriri dubitaciones.
Prima utrum Christus debuit in parabolis predicare.
¶ Secunda utrum ille parabole omnes fuerunt vere secundum
sensum litteralem. ¶ Tercia utrum divicie habeant
hominem suffocare. ¶ Quarta utrum habenti
sit dandum et non habenti auferendum id quod habet.
¶ Quinta utrum triplex fructus significet triplicem
hominum statum. ¶ Ad primam est dicendum quod doctrina
nobis tradita per ipsum Christum tripliciter potest considerari:
primo quantum ad recipiencium disposicionem, secundo quantum
ad eius convenienciam, tercio ad infidelium
occultacionem. Et secundum ista tria tribus modis ostendi potest
quod congruum fuit dei filium nobis spiritualia
et eterna sub velamine et similitudine rerum cor-
poralium proponere. Primo quidem ex recipiencium dispo-
sicione: providit enim deus unicuique secundum
disposicionem sui status et sue nature. Sed

disposicio talis hominis secundum presentem statum
est ut per cogniciones sensitivas ad intellectualem
perveniat quod philosophi et theologi protestantur.
Nam philosophus primo posteriorum ait quod omnis doctrina
et disciplina intellectiva ex preexistenti cogni-
cione sensitiva sumit originem. Dyonisius
autem [illegible] dicit quod non est
aliter possibile nobis lucere divinum radium
nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum.
Secundo ex eius convenientia. Sicut enim Christi
doctrina omnibus erat necessaria ad salutem, ita
omnibus parvis et magnis sapientibus et insipi-
entibus erat commendanda. Unde dicit apostolus ad Ro.
primo: Grecis et barbaris sapientibus et insipien-
tibus debitor sum. Et Augustinus dicit [illegible]
quod sacra scriptura [illegible] possint ingenio ulti-
[illegible] verba vitam [illegible]. Cum igitur multi sunt
qui nullam veritatem capere possunt nisi eis
sub quibusdam metaphoris et similitudinibus
exprimatur [illegible] ut talibus sacra scriptura
conveniret, congruum fuit Christum in parabolis
predicare. ¶ Tercio ex infidelium occultacione.
Nec enim [illegible] dominus sanctum dare
canibus. Bonum fuit quod suam veritatem
occultaret et velaret sub similitudine rerum corporalium
ut canes et infideles ut scriptura videntes
non videant et audientes non intelligant.
¶ Ad secundam est dicendum quod parabolas dicas proprie
veritatem continere potest intelligi dupliciter: primo in
vocis significacione, secundo in rerum reputacione.
Vocis significacio in sacra scriptura
si est propria in sensu litterali, tunc est vera ad
litteram. Si vero non figurativa et non propria, tunc
figura ad litteram non est propria, sed [illegible]
quod figuratur, sicut cum dicas deum
habere brachium vel manum non est litteraliter
quod deus cum sit spiritus habeat brachium F

sed habet virtutem et operacionem significatam vel figuratam per brachium vel manum. Et cum dicitur dei verbum est semen, non est verum quod sit semen corporale ordei vel frumenti, sed est virtus fructificandi significata per semen. Quando vero reputatur sit sacra scriptura contra nostram utilitatem quod vel reputatur novum testamentum per vetus, et sic est vera secundum sensum allegoricum. Ut reputatur quid nobis per ea quam Christus dixit et fecit est agendum, et sic est vera secundum sensum moralem, vel que pro illa nobis sit sperandum, et sic est vera secundum sensum anagogicum. ¶ Ad tertium est dicendum quod homo suffocatur tribus modis: primo pelagi profunditatibus, secundo ignis ardoribus, tertio fumorum fetoribus, et quarto amoris laboribus. Ista autem quatuor divitie temporales habent annexa: scilicet profunditatem pelagi nimie avaricie, secundo ardorem voluptatis et carnalis concupiscentie, tertio fetorem fumositatis superbie, et quarto anxietatem laborum et angustie. Sicut enim in pelagi profunditatibus non inveniunt finis, ideo homo statim in profunda aqua suffocatur, sic in divitiis homo non invenit finem vel saciem, ut dicit philosophus Vian perdigali[?] excrabile vel etate vel egestate, sed cupiditas divitiarum magis auget, quia non curat animarum multitudinem, eo quod plus in senibus quam in iuvenibus crescit, et divitiarum magnitudine, quia plus habent plus cupiunt. Similiter cum omnia delectabilia mundi sint venalia et possunt divitiis comparari, quod ad carnales concupiscentias et voluptates carnis habendas pecunie sunt facultates, divites suffocantur ardoribus voluptatum carnalium quam alii et plus ceteris fumo elationis et superbie suffocantur. Et quia anxietatibus laboribus tribulationibus

et angustiis divites suffocantur, testis est Salomon Ecclesiastes secundo ubi dicitur quod cuncti dies cupidi pleni sunt doloribus et erumpnis et nec per diem nec per noctem quiescit mens eius. ¶ Ad quartum est dicendum quod glossa quatuor modis ostendit omni habenti esse dandum et non habenti id quod habet auferendum. Primo ad studium acquirende intelligencie, et est talis sensus: omni habenti studium legendi dabitur ei facultas intelligendi. Auditus enim sapientie acior efficitur, et non habenti studium legendi et audiendi scripturam etiam et ipsum bonum naturale vel ipsum naturale ingenium quod videtur habere auferetur ab eo. Secundo quantum ad fidem legis ewangelice, et est talis sensus, et est talis sensus: omni habenti fidem Christi et cognicionem legis ewangelice dabitur ei intellectus legis mosayce, et non habenti fidem Christi et veram cognicionem doctrine ewangelice sicut iudei qui testamentum novum non recipiunt et intelligenciam legis veteris quam videtur habere ab eis auferetur. Videlicet enim iudei in Christum non credentes et eius fidem non recipientes ipsum verum intellectum legis quem habebant antea perdiderunt. Tertio quantum ad despeciem spiritualis gracie, et est talis sensus: omni proficienti in vita spirituali dabuntur ei omnia alia dona adeo quod faciunt ad eius salutem, et non habenti quod vult habere ipso reddente se indignum auferetur ab eo. Quarto quantum ad gratitudinem divine misericordie, et est sensus talis: omni habenti idest recognoscenti beneficia et dona sibi a deo misericorditer data dabuntur ampliora, et non habenti idest non recognoscenti et ingrato erunt illa que habet auferentur ab eo. Istis quatuor modis habenti dabitur et habenti dabitur. ¶ Ad quintum est dicendum quod secundum Augustinum xi° libro decimo de

aliqui sunt triplici fructu respondebant ad
mensuram cordium ponebat ei centum pena
opidanorum in finali iudicio timeri plus
modum quod aliqui fuerunt tanti meriti in tantum quod
zelabat tractos homines ad penam dampnatos
et isti dicuntur facere fructum tricesimum
Aliqui vero amplioris meriti lebabat sexaginta
et isti faciunt fructum sexagesimum Sed
aliqui ita magni erant meriti quod leberabat
centenos et isti faciunt fructum centesimum Sic ait
scriptura replebat Augustinus quod dampnatores homo
erit redemptor Remigius vero sic fructum
triplicem refert ad numerum diversitatem
vel diversificationem Sunt enim ut ait aliqui
in ecclesia qui fidem sancte trinitatis habent et ea que
pertinent ad fidem christi et isti faciunt fructum
tricesimum Iterum cum decem faciunt triginta ob hoc
nacio igitur decem mandatorum cum fide trinitatis
faciunt fructum tricesimum Aliqui vero sunt qui
cum fide trinitatis et observancia mandatorum
sunt perfectores bonorum operum et quia universitas
operum sex diebus completa est ideo isti faciunt
fructum sexagesimum Sed aliqui sunt perfecti qui
ad vitam eternam merentur admitti et assumpti
tuissi ad devotionem et isti faciunt fructum centesimum
Iterum ait refert hoc ad partem satisfactionis
ut ille dicatur facere fructum centesimum qui satisfaciat
deo plenam cogitacionem et cordis contritionem
Sexagesimum vero qui satisfaciant per oris
confessionem et bonam locutionem Sed tricesimum qui satisfaciat
per opera bonorum fructificationem
Augustinus ait propria opinione in libro de questionibus
evangeliorum refert istud ad statum beatorum
Nam fructus tricesimus ut ait convenit
maritatis propter sanctitatem vite et con-
temptum mortis Sexagesimus vero convenit
virginibus propter ocium interius quia

non pugnat contra carnem iam corpe mor-
tificato Sexagenariis enim convenient re-
quies dari ut amplius ad malicia non
cogantur Sed fructus tricesimus convenit coniu-
gatis quia talis est etas bellantium Sed
Beda sic numerum refert ad carnis
mortificationem quod tricesimus ut dicit fructus
convenit coniugatis in quibus est carnis
voluptas relaxata tamen et costrisata bo-
nis matrimonii Sexagesimus vero viduis
in quibus licet fuit inceptio carnalis co-
pule concupiscencia infuso tamen est omnis
concupiscencie carnalia Sed centesimus convenit
virginibus qui vel angelis corporis penitenti et fu-
turi penitenti fuerint corruptione carnis. Leccio ii

Aliam parabolam proposuit illis dicens
simile factum est regnum celorum homini
qui seminavit bonum semen in agro suo Cum autem dormirent
homines venit inimicus eius et superseminavit zizania
in medio tritici et abiit Cum autem crevisset
herba et fructum fecisset tunc apparuerunt et
zizania Accedentes autem servi patrisfamilias
dixerunt ei Domine nonne bonum semen
seminasti in agro tuo unde ergo habet zizania Et ait
illis Inimicus homo hoc fecit Servi autem di-
xerunt ei vis imus et colligimus ea
Et ait non ne forte colligentes zizania
eradicetis cum illis et triticum Sinite
utraque crescere usque ad messem et in tempore
messis dicam messoribus colligite primum
zizania et alligate ea in fasciculos ad co-
mburendum Triticum autem congregate in horreum
meum Aliam parabolam proposuit eis dicens
Simile est regnum celorum grano sinapis quod
accipiens homo seminat in agro suo quod
minimum quidem est omnibus seminibus Cum autem
creverit maius est omnibus oleribus et fit ar-
bor ita ut volucres celi veniant et ha-
bitent in ramis eius Aliam parabolam locutus
est eis Simile est regnum celorum fermento quod
acceptum abscondit mulier in farine satis
tribus donec fermentatum est totum Hec omnia
locutus est Ihesus in parabolis ad turbas et
sine parabolis non loquebatur eis ut impleretur
quod dictum est per prophetam dicentem Aperiam in parabolis

os meum eructuabo abscondita a con
stitucione mundi. Tunc dimissis turbis
venit in domum et accesserunt ad eum
discipuli dicentes Edissere nobis parabolam ziza
niorum. Qui respondens ait: Qui seminat
bonum semen est filius hominis. ager autem est mundus.
bonum vero semen hii sunt filii regni. Zi
zania autem filii sunt nequam. Inimicus
autem qui seminavit ea est diabolus. Messis vero
consummacio seculi est. Messores autem angeli
sunt. Sicut ergo zizania colliguntur et igni com
buruntur sic erit in consummacione seculi. Mittet
filius hominis angelos suos et colligent
de regno eius omnia scandala et eos
qui faciunt iniquitatem et mittent eos
in caminum ignis. Ibi erit fletus et stri
dor dencium. Tunc iusti fulgebunt sicut
sol in regno patris eorum. Qui habet au
res audiendi audiat. ¶ Post vero
misterium quantum ad divinum ubi seminator
super terra ista ut supra dicebatur exposita post
eius instruccionem quantum ad hereticorum vita
eius instruccionem quantum ad hereticorum vita
cum. Credencium mixtum est sciendum quod
verbum sane fidei per hereticos recepta corrup
cionem quia modicum fermenti totam massam
corrumpit per fideles vero catholicos re
cipit incrementum et augmentacionem quia
verbum dei crescebat in vita et numerus cre
dencium multiplicabatur valde ut scri
bitur Actuum .1. primam quia mixtas modo
mica questionem tamen illa non enim habet ama
ritudinem conversacio illius nec tedium convictus
eius sed leticiam et gaudium ut dicit Sapiencia .8.
Si per apostolos se recepit declaracionem. et quia
a illorum refeccionem illa .ii. que occulte et
parabolice erant dicta apostolis fuerunt clare
reserata. Quantum ergo ad hereticorum corrupcionem
salvator ipse posuit parabolam de bono
semine seminato et demum in eo super se
minata zizaniam quia sic zizanie et lo
lium ut dicitur alio nomine corrumpit et suffo
cat semen seminatum sic sermo hereticorum
mentes simplicium corrumpit. Quantum vero
ad fidelium augmentacionem ponit pa
rabolam de grano sinapis quod quidem

minimum est inter omnibus seminibus postmodum autem
crevit fit maius omnibus oleribus ita quod vo
lucres celi habitent sub ramis eius sic verbum
fidei sane in principio quidem minimum visum
est in omnibus verbis sciencia humanis et appa
contemptibilia que de deo filio intrabat
ut mortuum sepultum crucifixum et propter hoc quod
multi sibi contradicebant sed postmodum sic crevit
quod factum est maius omnibus dogmatibus philosophorum
ita ut reges mundi et philosophi gencium qui per
astra celi volare videbantur acumine intel
lectus habitent in ramis eius captivantes omne
intellectum in obsequium christi. Quantum vero ad divine sa
piencie quietem et delectacionem ponit parabolam
de fermento accepto et abscondito in tribus satis
farine. Aliter ut habetur in libro. mulierem divina sa
piencia intelligamus que accepit fermentum quia
mens qua inhabitet quiescere et fervescere fa
divino amore quem amorem abscondit in tribus
satis farine. quia facit diligere deum ex toto corde
ex tota anima et ex tota mente in modo mensurato
et ordinato. ¶ Est enim satum genus mensure vini
et dimidium modium capiens et secundum hunc sensum exponit
Augustinus sed quantum ad apostolorum declaracionem quod christus
in parabolis fuerat locutus turbis eo quod sic per
dictum erat per prophetam. ¶ Aperiam in parabolis os
meum. loquar proposicionem absconsas ab inicio parabolam
de zizania que magis erat obscura apostolis
christus voluit reserare. dicens quod seminator erat
ipse christus filius hominis. ager erat mundus
bonum semen erat filii regni per caritatem zizania
malum semen erat heretici et filii nequam. Inimicus autem
diabolus. messis consummacio seculi. messores vero
angeli. ita zizania erat heretica et filii nequam
quod in consummacione seculi tribuent angeli sicut messores
et separabunt malos de medio iustorum et tolli
gent de regno christi et de tota ecclesia ista
militanti in qua christus regnat per fidem cre
dencium omnia scandala. omnis homines ma
los et hereticos et tamquam zizania mittent
eos in caminum ignis ardentis ubi fletus et
stridor dencium erit. Sed iusti fulgebunt sicut
sol in regno patris eorum. ¶ Hic possunt esse
.4. dubitaciones. ¶ Prima. hereticorum utrum solum de
beant dici zizania. ¶ Secunda utrum heretici sint ab
ecclesia expellendi et comburendi in presenti
vita. ¶ Tercia utrum demon possit hominem dor
mientem temptare. ¶ Quarta utrum possit homini fal
sitatem et errorem inspirare. ¶ Quinta utrum demon

possit corpus hominis ad pollucionem et corrupcionem provocare ¶ Ad primum est dicendum quod hanc dubitacionem movet aug. in li. de questionibus evangeliorum .xx. ubi ponit differentiam inter malum catholicum et hereticum et scismaticum quia malus catholicus veram fidem habet et vera credit tamen non vivit secundum ea que credit / hereticus non est qui falsa de deo credit vel de aliqua parte scripture eius que ad fidei edificacionem pertinet non contemptus inrogatione in eodem se credent sed suo errore adversa opinione pertinaciter discordans Scismaticus est omnem et si non corpore saltem animo contra ecclesiam est / sed ille scismaticus est qui sua dictamina et opinio sic perius est sic defendere si sunt probata vel obiecta ut cogitet contenciones seggregantes et pertinacias ecclesie facere Sed igitur malum catholicum secundum aug. facit morum et vite pravitas Sed hereticum facit fidei diversitas Sed scismaticum facit disrupta societas et inter istos soli heretici dicunt dici zizania que cum frumento non habent communem fidem cum catholicis veris. dicuntur tamen mali catholici vera credentes et non ut credunt viventes dici palea et scismatici aliste quia arista et palea communem radicem habent cum frumento ¶ Ad secundum est dicendum quod heretici sunt tripliciter considerari primo quantum ad fidem quam corrumpit et sic statim cum est compertum aliquis fidem corrumpere deberent et possunt iuste ad mortem dampnari multo magis quam falsificantes pecuniam vel bullam pape / secundo quantum ad ecclesiam a qua se dividit et sic ecclesia semper eos recipit ad vitam spiritualem consequendam quia nunquam relapsis denegat penitentiam non tamen eos semper recipit ad vitam temporalem consequendam / quia post primam et secundam monicionem si non se corrigunt vitat eos per excommunicacionem et eradicacionem sic probatur .xx. q. v. nam excommunicatur aliquis ut dicente apostolo separatur a corpore ecclesie spiritus eius salvus fiat si eradicatur cum per mortem eam separatur a corpore naturali ¶ Tertio quantum ad alios fideles quos inficiunt et sic si heretici et sunt notorii et pertinaces ac convicti et postmodum relapsi ecclesia non compatitur eos crescere usque ad messem et usque ad diem iudicii quia illa .n. compassio secundum aug. intelligenda est de hereticis occultis quos ecclesia tollerat vel de hereticis quos volendo eradicare magnum periculum imminet ecclesie quia forte propter eorum principatum et potenciam non potest eos eradicare sine tristicia et sine fidelibus sibi adiunctis Sed notorios hereticos ecclesia non compatitur usque ad messem propter periculum ne aliquos corrumpat et inficiat Nam ut dicit Jeronimus et habetur .xxiiij. q. iij. Arrius una scintilla fuit in alexandria et quia non statim fuit oppressus eius flamma totum orbem depopulavit et ideo ut ibi dicitur statim secande sunt putride carnes et scabiosa ovis a caulis repellenda ne tota domus corrumpatur putrescat et intereat ¶ Ad tertium dicendum est quod hec dubitacio unum querit et unum implicat. querit .n. an demones dormientes possint temptare sed implicat an talis temptacio sit meritoria vel demeritoria ¶ Quod ergo dyabolus temptet dormientes et possit temptare auctoritate et racione potest ostendi Auctoritate .n. Apoc. 12. proiectus est dyabolus accusator fratrum qui accusabat fratres nostros ante deum die ac nocte Super quo verbo dicit glossa quod officium dyaboli est fratres accusabiles facere peccatum die ac nocte primo scilicet vigilantes dyabolus fortius temptat dormiendo quam vigilando ut dicit quedam glossa super i. Job terrebis me per sompnia tua / id est tali imaginacione et cogitacione hominis vel est fantasia vel non. si non fantasia ut dicit po de anima quia inquit .n. corporis in se ipso quod non intelligit .n. cogitat nisi illa quorum similitudines et fantasias apud se retinet Sed dyabolus potest similitudines et fantasmata relinquere et presentare dormientibus putare ergo potest illa eis putativa potest eos temptare quia ea illa affingunt ? ¶ Quod vero id quod implicat facile solvitur

quia nutum et denutum non potest esse sine
actu voluntatis. si ergo voluntas placens
bona et perfecta precessit, vel sequitur sop-
ma. Ut quod ante sompnium homo vo
luerit pro deo pati adversa et delectari in
vituperiis et mandatis eius et tristari de
omni malo, sic postmodum homo in somp-
nio puniatur vel tristetur seu delectetur
meritorium potest esse racione voluntatis pre-
cedentis vel subsequentis. et sic est dicendum
de mala et turpi voluntate. quia si homo
sompniat aliqua turpia et mala et de-
lectetur de peccatis et tristetur de bonis de-
meritorium est tale sompnium propter malam
voluntatem precedentem vel subsequentem.
Ad quartam est dicendum quod istam du-
bitacionem determinat augustinus in multis
locis sacre scripture. Primo super illo u-
bo Johannis viij. diabolus mendax est et
pater eius. quia cum loquitur mendacium
ex propriis loquitur. dicens quod cum homo
mentitur et fallit non est pater ipsius
mendacii vel erroris quia mendacium
vel errorem ab alio recepit puta dy-
abolo suggerente et fallente. sed cum diabolus
mentitur pater mendacii dicitur eo quod menda-
cium et errorem a nullo recepit. sed ipse
omnibus suggerit et inspirat. Secundo
super illo libro iij regum ultimo. Egressus est
spiritus malus et stetit coram domino
dicens. Ego decipiam achab regem israel
quia egrediar et ero spiritus mendax
in ore omnium prophetarum pertractans enim
hec verba ait. Ex quo cum malignus spiritus
arripuit homines aut demoniacos aut
arrepticios aut falsos prophetas eos
facit. Tercio super illo libro actuum v.
Cur temptavit sathanas cor tuum
mentiri te spiritui sancto dicens quod sugg-
estione persuasione falsitate errore
hominum imitatur proprie convenit dyabolo

Ad quintam dicendum est quod sicut videmus
in vigilia sic arbitrari debemus operacione dy-
aboli posse fieri in sompno. nam nobis
vigilantibus occurrunt aliquando aliqua de-
lectabilia movencia ymaginem nostram
ut illam delectacionem apprehendat. qua appre-
hensa movetur sensitiva et eius motiva
motu excitatur caro et inflamatur, et sic
sequitur pollucio. Sed eundem ordinem
dyabolus potest operari homine dormiente
quia appetibilia prius visa et audita vir-
tuti ymaginative potest proponere quibus
sibi propositis et presentatis ymaginacio delectaci-
onem circa illa que delectabilia apprehendit et movet
sensitivam et eius motione excitatur caro
et sequitur pollucio. et siquidem vigilando
circa illa appetibilia et delectabilia presentata
fuit turpis cogitacio et inordinata affectio
talis pollucio non est sine peccato. Sine vero
ingenium ad hunc progressum sine peccato est.

Simile est regnum celorum. Lectio tria
thesauro abscondito in agro. quem
qui homo invenit abscondit. Et pre gaudio
illius vadit et vendit universa que habet
et emit agrum illum. Iterum simile est
regnum celorum homini negociatori querenti
bonas margaritas. Inventa autem u-
na preciosa margarita abiit et vendidit
universa que habuit et emit eam. Iterum
simile est regnum celorum sagene misse
in mare, et ex omni genere piscium congreganti.
Quam cum impleta esset educentes et secus
littus sedentes. Elegerunt bonos in vasa
sua malos autem foras miserunt. Sic
erit in consummacione seculi. Exibunt an-
geli et separabunt malos de medio iustorum
et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit
fletus et stridor dencium. Intellexistis
hec omnia. Dicunt ei. Etiam. Ait illis
Ideo omnis scriba doctus in regno ce-
lorum similis est homini patrifamilias qui
profert de thesauro suo nova et vetera
Et factum est cum consummasset ihesus pa-
rabolas istas, transiit inde. Et veniens
in patriam suam docebat eos in sina-

gogis eorum. Ita ut mirarentur et dicerent
Unde huic sapientia hec et virtutes. Nonne
hic est fabri filius. Nonne mater eius
dicitur maria. et fratres eius ioseph Ia
cobus et simon et Iudas. et sorores eius
nonne omnes apud nos sunt. Unde ergo
huic omnia ista. Et scandalizabantur
in eo. Ihesus autem dixit eis. Non est
propheta sine honore nisi in patria sua
et in domo sua. Et non fecit ibi multas
virtutes propter incredulitatem eorum
¶ Posita igitur xpi instructione quantum ad
diuinam sermocinationem et quantum ad heretico-
rum huiusmodi corruptionem vitationem
In parte ista ut supra dicebatur ponitur
xpi instructio quantum ad sacre scripture thesauro
assimilate comparatione et emptione Ad cuius
intellectum est sciendum quod sacra scriptura ex-
cedit omnes alias doctrinas in quatuor spe-
cialiter prerogatiuas ¶ Primo in utilitate
quia est thesaurus datus hominibus quo
qui utuntur sunt participes amicicie dei
per ipsam enim nobis amicum deum possumus
facere et celeste regnum comparare. Secun-
do in nobilitate est enim ipsa nobilior et
preciosior cunctis opibus et omni lapide precioso
et omnia que desiderantur huic non valent
comparari ¶ Tercio in communitate quia
ipsa omnes capit et omnes recipit iudeos
et grecos bonos et malos seruos et liberos
masculos et feminas nullus namque est qui
inde non instruatur et pascatur. ¶ Quarto
in humilitate quia a superbis elatis inuidio-
sis et presumptuosis absconditur et nescitur
ab eis unde sit et quid sit. humilibus autem
panditur declaratur et manifestatur quantum
ergo ad eius humilitatem dicit saluator
Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro
idest in xpo quia in eo dicente apostolo sunt
omnes thesauri sancti absconditi vel
celeste desiderium absconditum in agro
et in corde sancti viri quod pro tanto abscondi-
tur quia ab humana laude separatur et occul-
tatur depredari enim desiderat qui thesaurum
in via publice portat secundum Gregorium

vel ipsam virginitatem et corporis continentiam
qui in agro absconditur quia dicente
apostolo In vasis fictilibus et corporibus fragilibus
portatur. quantum vero ad eius utilitatem
dicit iterum Simile est regnum celorum homini
negociatori querenti bonas margaritas et inue-
ta una nobiliori et preciosiori ceteris. uen-
didit omnia et emit eam ut per talem mar-
garitam unam inuentam intelligamus
vel ipsam sacram scripturam que est no-
bilior omnibus aliis scienciis et doctrinis
intellectualibus. vel ipsam caritatem que
est nobilior omnibus virtutibus moralibus
vel virginem mariam que dignior
fuit omnibus virginibus. Quantum autem
ad eius communitatem dicit quod ¶ Iterum
simile est regnum celorum sagene misse
in mare et ex omni genere piscium congre-
ganti Talis enim sagena regni celorum
fuit predicatio euangelica piscatores fu-
erunt apostoli impleta fuit hec sagena
in ecclesia primitiua quando in omnem terram
exiuit sonus eorum. separantes vero bo-
nos pisces a malis in fine mundi erunt
angeli sed quantum ad eius humilitatem
dicit xpus veniens in nazareth et in propria
patria paucas virtutes ibi fecit propter
incredulitatem eorum quia dicebant
Unde huic sapientia. Nonne hic fabri filius
est nonne mater eius et fratres sunt apud
nos talis enim admiratio ex superbia
et infidelitate procedebat ideo scire non me-
rebantur. Unde xpo mirauit sapientia apostoli
autem quia humiles et fideles erant
non sic interrogabant sed dicebant nunc
scimus quia scis omnia et non est opus
ut quis te interroget ex hoc scimus quia
a deo exiisti et ideo xpus dixit eis quod
nemo propheta acceptus est in patria
sua et quia parabolice xpus locutus
fuit et ideo quesiuit ab apostolis an predictas
parabolas intellexissent quibus
respondentibus quod sic conclusit quod ideo omnis
scriba doctus in regno celorum idest in
hac ecclesia militanti similis erit pa-

familias qui profert de thesauro nova
et vetera ¶ Sed hic possunt esse quatuor
dubitationes ¶ Prima utrum sacra scrip
tura sit thesaurus absconditus ¶ Secun
da utrum sciencia possit vendi vel emi
sine peccato ¶ Tercia utrum solum sciens
novum et vetus testamentum debeat scriba
doctus in regno celorum ¶ Quarta utrum
nemo propheta sit acceptus in patria sua
¶ Ad primam est dicendum quod tam sacre
scripture predicacio quam donorum supnorum
contemplacio et virginitatis consiliacio
possunt dici thesaurus absconditus in
ventus et emptus. Nam dicitur thesaurus
propter preciositatem. est enim preciosior cunc
tis omnibus opibus et omnia que deside
rantur non valent ei comparari. Dicitur
inventus propter utilitatem quia qui talia
invenit invenit vitam et hauriet salu
tem a domino. Dicitur absconsus propter
securitatem. quia enim rex ezechias non
abscondit thesauros suos servis regis ba
bilonis ideo eos perdidit ut scribitur ysa.
28. Sic et qui non abscondit virtutes
supradictas a vana gloria et ab aliis quorum
diabolus est princeps amittet ipsas. sed
dicitur emptus propter necessitatem. sine enim pre
dictis virtutibus homo nudus est et cecus
et claudus. sed vestitus eis potest appa
rere coram sponso celestis regni. nam per
sacre scripture cognicionem homo vesti
tur ut nudus non appareat coram proximo
Sed per virginitatis conservacionem homo
vestitur ut nudus non appareat in se
ipso. Unde Apoc. iii°. suadetur cuilibet
homini sic nudo emere aurum ignitum pro
batum ut non appareat confusio nu
ditatis eius ¶ Ad secundam est dicendum
quod sacram scripturam emi vel vendi pos
se tripliciter potest intelligi ¶ Primo temporalis
lucri cupiditate ¶ Secundo contemplacionis
securitate ¶ Tercio vite gubernande
necessitate ¶ Prima igitur empcio vel
vendicio est mala et prohibita. scribit
enim prima causa questionis prima. Ex malis

non boni prophete prophecias vendebant sicut
fuit Balaam et multi alii qui cupiditate
et mercede temporalis lucri prophetabant et divi
nabant. et extra de magistris mandatur expres
se ne pro licencia docendi vel addiscendi si
mgri aliquid exigant. omnes enim tales
docentes vel predicantes principaliter propter
cupiditatem temporalis comodi. secundum quod
dicit beatus petrus secunda sua canonica. habentes
cor exercitatum avaricia et tamquam maledic
cionis filii delinquunt viam rectam et secunti
viam Balaam qui mercedem iniquitatis
amavit. cuius subiugale mu
tum vel eius homines voce loquens prohibuit
prophete insipienciam et sue insanie cor
rupcionem accepit ¶ Secunda vero emp
cio vel vendicio est bona et meritoria quia
secundum Iohannem ille emit thesaurum sacre scrip
ture qui comparat sibi eam in tue totam
placacionis per vendicionem temporalium rerum modo
quo dicebat apostolus. Et omnia arbitratus sum
ut stercora ut christum lucrifaciam. Unde et
multi philosophi ut socrates et plato temporalia con
tempserunt propter earum emendum sciam. seden
do namque et quiescendo anima fit sciens
et prudens. Unde iuvenes non bene possunt
addiscere quamdiu in passionibus et motionibus
non sunt quietati ¶ Sed tercia empcio
vel vendicio est licita et permissa quia pro
sumptibus necessariis ad vitam permissum
est doctoribus et predicatoribus aliquid accipe
re tamquam stipendium laboris non sicut pre
mium remuneracionis ¶ Ad terciam est dicendum
quod questio est dubia pro tanto. quia si solum
scientem novum et vetus testamentum in
telligamus scribam doctum in regno celorum
vel in hac ecclesia militanti. tunc negamus
abraam scribam doctum fuisse. si novi
et veteris testamenti facta novit et credi
dit eo quod secundum Augustinum una fuit fides
antiquorum et modernorum. verba tamen
predictorum testamentorum non noverat. cum
vetus testamentum incepit a moise et
novum a christo. nec ipsum moisen scribam

doctum possumus nominare quia si vetus testamentum edocuit novum tamen non protulit. Ad hoc videtur Hilarius dicens quod scribas doctos in regno celorum apostolos xpi significare voluit qui sunt quidam notarii salvatoris dicta et facta xpi describentes et corde retinentes et sensum legis et prophetarum ab ipso xpo accipientes quia aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas. Crisostomus vero ait: Ego per scribam doctum scientem novum et vetus testamentum debemus intelligere predicantem vetustatem eterni supplicii et novitatem eterni gaudii, et sic moyses et abraham sunt docti quia hec intellexerunt. ¶ Ad quartum dicendum quod aliud est querere quid debeat esse de iure et ordine recte caritatis et aliud est querere quid sit de facto et consuetudine humane pravitatis. Nam de iure et ordine caritatis sicut magis debemus diligere domesticos et propinquos ita magis debemus honorare eos presertim cum david filius agricole fuit, et super omnes tamen regali et prophetali dignitate fuit a deo honoratus et quanto ex viliori parente quis trahit originem tanto cum virtutibus pollet et doctrina fulget magis est honorandus secundum quod dicit Crisostomus. Sed si queritur quid sit de facto et de consuetudine humane pravitatis dicendum quod triplex est causa quare nemo propheta acceptus est in patria sua. Prima est conversatio que in pluribus parit contemptum et maxime quando quis ab ipsis cunabulis conversatur cum aliis quando postmodum est adultus et in prelatum prefertur contempnitur ab eis quia sic volunt conversari cum eo tempore prelationis sicut tempore iuvenilis conversationis. Unde iudei cum dicerent xpo quanta audivimus de te facta in capharnaum fac et hic in patria tua audierunt nemo propheta acceptus est in patria sua. ¶ Secunda causa est parentele cognitio quia quando scitur quod vilis parentele est et cognatio eius oritur indignantur compatriote tali honorem et reverentiam exhibere ex qua causa iudei de propria patria dicebant de xpo: Nonne hic est filius fabri et mater et fratres et sorores eius sunt apud nos. Verumtamen secundum augustinum ipse erat filius illius fabri qui fabricatus est auroram et solem et qui arcam disposuit moysi et tabernaculum ordinavit et arcam testamenti instituit. ¶ Tertia causa est induratio emulationis invidia autem dicit philosophus secundo rethorice propinquis loco et tempore et etate magis invidemus. Et Remigius dicit super hunc passum quia naturale est cives civibus invidere semper quia non considerant presentia virilia opera sed fragilia recordantur infantie quasi non ipsi per eosdem etatem gradus ad maturam etatem venerunt. C. xiiii.

In illo tempore audivit herodes tetrarcha famam ihesu. Et ait pueris suis: Hic est iohannes baptista ipse surrexit a mortuis et ideo virtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit iohannem et alligavit eum et posuit eum in carcerem propter herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi iohannes: Non licet tibi habere eam. Et volens eum occidere timuit populum quia sicut prophetam eum habebant. Die autem natalis herodis saltavit filia herodiadis in medio et placuit herodi. Unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcunque postulasset ab eo. At illa premonita a matre sua: Da michi inquit hic in disco caput iohannis baptiste. Et contristatus est rex propter iusiurandum autem et eos qui pariter recumbebant iussit dari misitque et decollavit iohannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco et datum est puelle et tulit matri sue. Et accedentes discipuli eius tulerunt corpus eius et sepelierunt illud. Et venientes nuntiaverunt ihesu. Quod cum audisset ihesus secessit inde in navicula in locum desertum seorsum. Et cum audissent turbe secute sunt eum pedestres de civitatibus. Et exiens vidit turbam multam et misertus est eis et curavit languidos eorum. ¶ Posito

discipulorum per eum instructione. In parte
ista ut dicebatur supra evangelista deter-
minat de Iohannis baptiste per herodem
interfectione et dividitur totum presens capitulum
in partes tres in quarum prima ponitur
iohannis interfectionis cause assigna-
tio. ¶ In secunda vero ponitur turbe fa-
mem patientis satiatio ¶ Et in tertia
ponitur per xpianos glorie et abusu
vitatio ¶ Secunda ibi Vespere autem facto
¶ Tercia ibi Et statim compulit ¶
Ad intellectum autem presentis lectionis est sci-
endum quod causa vel occasio interfectionis io-
hannis fuit triplex ¶ Prima fuit he-
rodis increpatio arguebat enim iohan-
nes herodem quod non liceret ei habere
uxorem fratris ipso vivente ¶ Secunda
fuit iuramenti observatio nec enim
frangeret iuramenti observationem iura-
mentum quod iuraverat filie saltanti da-
re quidquid peteret commisit homicidium
¶ Tercia fuit xpi confessio insidiabatur
ei tamen herodes pridie iohanni propter xpm
quem confitebatur veri testimonium perhibe-
bat. Quantum igitur ad primam causam dicit
evangelista quod audita herodes fama de xpo quod
miracula faciebat dixit Iohannes baptista
Surrexit a mortuis et virtutes operantur
et tunc interserit evangelista historiam de in-
terfectione iohannis que ante facta fue-
rat dicens quod herodes tenuit iohannem
et posuit eum in carcerem propter herodia-
dem uxorem fratris sui quia dicebat ei
non licet tibi habere eam quod ante hero-
di soli dicebat et non uxori dicit remigius
quia vir principalior muliere et quia
herodes tenebat legem iudeorum secundum
quam non erat sibi licitum illam ducere
fratre vivente. Quantum vero ad secun-
dam dicit quod celebrato die natalis sui
et filia eius saltasset coram eo et placuis-
set ac sub iuramento promisisset dare quodcumque
petivisset precepit ad petitionem puelle per
matrem instructe caput Iohannis in
disco portari solum enim secundum Ieronimum
pharao et herodes diem natalis eorum
observasse leguntur ut quorum una erat
impietas fieret una sollempnitas. Quantum
ad tertiam causam dicit evangelista quod
xpus cum audisset a discipulis Iohannis
quod erat mortuus secessit inde in navicula
et venit in desertum non quidem propter timo-
rem mortis sed ne daret tamen persecutoribus
eius ut homicidio homicidium iungerent scie-
bat quod persecuti erant iohannem propter veritate
eius sic et eum persecuti erant ut dicit Ieronimus
¶ Sed hic possunt esse quinque dubitationes ¶ Prima
utrum vovens inique iurare teneatur semper
servare ¶ Secunda utrum iurans redire
ad carcerem teneatur iuramentum servare
¶ Tercia utrum herodes propter iuramentum
potuit ab homicidio excusari ¶ Quarta
utrum in iuramentis possit homines dispensare
¶ Quinta utrum ille cui fit iuramentum pos-
sit iurantem a iuramento absolvere ¶ Ad
primam est dicendum quod votum est promissio facta
deo vel ergo de quibus fit talis promissio sunt
per se bona licita et honesta sicut ieiunare
corpora sanctorum visitare religionem intrare
et talia homo servare tenetur vel sunt per
se mala et prohibita et illicita sicut homici-
dia adulteria qualia fuerunt vota illorum
de quibus scribitur actuum xxiii quod plus quam qua-
draginta viri voverunt se non gustaturos
quidquam donec interficerent paulum sed
quedam sunt in casu bona ut in casu uti-
litatis proximi et necessitatis evadendi vitam
sicut sunt iuramenta que in casu necessitatis
et utilitatis sunt bona in casu vero non
necessitatis nec utilitatis sunt mala. Si quis ergo vo-
vet numquam iurare in eo casu in quo sunt
mala et inania vel utilia vel necessaria tenetur observare
In eo vero casu in quo utilia sunt et necessaria
non tenetur observare sed potest et debet ad
mandatum superioris frangere ¶ Ad secundam
est dicendum quod istam questionem determinat augustinus
primo de civitate dei capitulo xiiii commendans
marchum regulum civem romanum qui cum
captus esset a carthaginensibus et in car-
cere reclusus romam pro pace fienda re-
peciit sub iuramento promittens rediturum sed
cum pacem facere non posset quam cum

impetrare non potuisset ad carcerem est reclu
sus et ab illis cocivibus et merito commendan
dus erat quia quedam male culpe que
sine dei offensione et virtutis et gracie a
missione fieri non possunt et delectabilibus lo
quitur ysidorus et habetur xxii q. iiii. In
malis promissis rescinde fidem in turpi vo
to muta decretum quedam vero mala sunt
pene que sine dei offensione et virtutis
et gracie amissione fieri possunt vel ser
vari et in talibus votum vel iuramentum est
servandum nam dona intrinseca et virtu
tes secundum augustinum non invitis auferri non
possunt et si dicatur quod homo mortis periculo
se exponere non tenetur verum est indistincte
si pro anime sue salvacione vel fidei de
fensione vel subditorum conservacione seu
reipublice proteccione virtutis enim est
et non viciorum mortis periculo se exponere ¶ Ad
terciam est dicendum quod specialiter propter tria
peccatum herodis non solum excusari sed ve
hementer aggravari debet ¶ Primo propter
eius pravam intencionem dicit enim Iohannes
quod ad hoc herodes iuravit ut future occa
siones machinas prepararet alioquin si propter
iuramentum dicatur homicidium fecisse si pu
ella patris vel matris mortem postulasset
numquid hic fuisset facturus planum est quod
non quia igitur causam occidendi Iohannem
non videbat eo quod timebat populum qui eum
tamquam prophetam habebat hanc causam dolo
se excogitavit ut propter iusiurandum
excusaret homicidium ¶ Secundo propter
rei illicite vitacionem nam iuravit propter
filie saltacionem cum secundum glosam non solum
divitum verumeciam pauperum sit consuetudo
ita pudice eorum filias nutrire ut vix
ab extraneis videantur herodes vero suam
filiam non pudoris verecundiam sed salta
cionis lasciviam docuit et domus eius
quam decebat esse aulam regie sue filie
impudicicia fecerat theatrum ¶ Tercio
propter iuramenti observacionem quamvis
enim iuramentum non servare sit malum
eo quod mendacium committit longe tamen
peius est homicidium perpetrare et de duobus
malis minus est eligendum et eciam hoc

intelligo de iuramento illicito observacio
enim talis iuramenti est dimittenda propter
homicidium sed si iuramentum est illicitum
ad quod iniuraret per iurium homicidium
esset permittendum tamquam maius ma
lum ut supradictum fuit iurare autem
occidere hominem maxime innocentem
est illicitum ideo dimittendum erat
ad evitandum homicidium Iuravit enim
david interficere nabal et tamen
iuramentum non servavit ut habetur
primo Regum xxv° et hoc non fuit iniquitas
sed pietas sic xxii ca. quone et potius
punire redditur detestabile peccatum hero
dis quia sub pretextu iuramenti miscuit
homicidium epularum convivio Recitat
enim Iohannes quod quidam Comes in sinu
meretricule iaceret et diceret ei numquam
se vidisse hominem decollatum manda
vit ut cuiusdam qui reus erat mortis
caput in convivio truncaret de quo ve
hementer fuit reprehensus quod epulas
sanguine commiscuit et mortem quamvis
noxii hominis in alterius delicias pre
stitit ¶ Quarto propter infecti malicie
defensionem querit enim glossa numquid
putamus in Iohanne qui in utero ma
tris sanctificatus et maior inter na
tos mulierum non surrexit aliquid fu
isse commissum in vita quod eius fe
despecta mors tegeret ad quod videtur
quod nichil quia si per confessionem christi
non fuit mortuus tamen pro veritate malicie
requisitus occubuit et quia christus
veritas est usque ad mortem pro christo
quia pro veritate pervenit nam ideo
ut ait dominus suos sanctos in fimis se
mit quia videt quomodo remuneret
in finis ex quo quilibet colligat quod
illi sunt passura quos reprobat si
sic cruciat quos amat ¶ Ad quartam
est dicendum quod dispensacio iuramenti
dupliciter intelligi potest ¶ Primo quod ipsum
iuramentum non servetur et sicut est
impossibile in iuramento per hominem dispen
sari quia cum observacio iuramenti

contrariatur sub divino precepto indispensabile est iuramentum in se sicut est quodlibet divinum mandatum. ¶ Secundo quod contentum vel inclusum sub iuramento non includatur vel contineatur etc. bene potest dispensari in iuramento ut negocium quod cadit sub iuramento non cadat quia forte tale quod sub iuramento contentum vel inclusum repugnat contrariis qui iuramentum fecit et quandoque enim repugnat iusticie equitati ut si quis iuret male agere puta hominem interficere vel adulterari et quod est boni impeditivum ut religionem non intrare, quandoque vero repugnat iudicio discrecionis et debilitate maturitati et sic omnia iuramenta que dubia sunt an sint licita an non que incauta vocantur et utrum sit expediencia an non dispensibilia sunt. quandoque autem repugnat testificande veritati ad cuius assercionem iuramentum inducitur et sic falsum iuramentum est dispensabile. quandoque vero repugnat superioris auctoritati vel potestati et sic dum puella est in domo patris sic est sub eius potestate. uxor sit sub potestate viri iuramentum puelle per patrem et uxoris virum potest revocari si sine consensu eorum factum est. sed quandoque repugnat rei publice ut utilitatem et communitatem hanc iudicare considerare et dispensare. ideo omnia iuramenta per eum considerata utilitate rei publice sunt. ¶ Ad quartam est dicendum quod aliquis potest recipere promissionem aliquam iuramento firmatam dupliciter. ¶ Primo in persona sua et propria utilitate ut si quis alicui pecuniam daturum vel ei serviturum vel ad talem locum sacra turum et iuramento firmet talem promissionem. ille cui talis facta est promissio potest absolvere eum et ille dicitur eius promissum servare ex quo factum est secundum eius voluntatem et utilitatem. ¶ Secundo in persona alterius et hoc vel pro dei honore et reverencia ut cum quis promittit per iuramentum religionem intrare vel pro rei publice fideli diligencia sicut executores rei publice faciunt iurare eorum ministros ut iniuncta ministeria diligenter et fideliter exequantur vel pro legis et statutorum factorum pro civitate observacionis custodiam sicut civitas aliqua cogit iudices et rectores eorum vel eius ut statuta facta et scripta debeant observare et tales recipientes iuramentum ut puto non possunt absolvere iurantes quia non recipiunt in persona eorum nec pro eorum utilitate sed pro utilitate rei publice et pro honore et reverencia eius etc. etc. Lectio secunda

Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius dicentes desertus est locus et hora iam preteriit. Dimitte turbas ut euntes in castella emant sibi escas. Ihesus autem dixit eis: Non habent necesse ire. Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces. Qui ait illis: Afferte mihi illos huc. Et cum iussisset turbam discumbere super fenum acceptis quinque panibus et duobus piscibus aspiciens in celum benedixit et fregit et dedit discipulis panes discipuli autem dederunt turbis. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et tulerunt reliquias fragmentorum plenos duodecim cophinos. Manducantium autem fuit quinque milia virorum exceptis mulieribus et parvulis. ¶ Posita iohannis interfeccionis ce assignacione in parte ista ut supra dicebatur evangelista ponit turbe famem pacientis saturacionem, et possumus dicere quod quinque ponitur in littera notificancia hoc miraculum quo Christus de quinque panibus quinque milia hominum saturavit. Nam primo ponitur cause ad faciendum miraculum conveniencia. ¶ Secundo ponitur Christi ad compaciendum clemencia. ¶ Tercio ponitur Christi ad panes multiplicandum clemencia potentia

Quarto ponit discipulorum ad turbas
saturandum obedienciam. Quinto ponitur
reliquiarum ad pauperes sustentandum pruden-
cia. Conueniens autem causa ad faciendum
miraculum et ex parte temporis quia vespe facto
iam enim transierat hora comedendi. in quo
miranda est xpi bonitas ut usque ad vespe-
ram protraheret sermonem ad instruccionem
animarum et populi aviditas ad audiendum
verbum dei. Item ex parte loci quia locus de-
sertus erat ut sine spe undi aliunde pa-
nes essent et per hoc miraculum careret omni
suspicione et discipulorum peticio seu licencia
quia petebant ut licenciaret eos quod euun-
tes per villas et castella emerent sibi escas
obliti enim erant eius quod scriptum erat
nunquid potest parare mensam in deserto et
parare mensam populo suo. Quintum vero
ad xpi clemenciam subauditur visio eius
dicentis non habent necesse ire date vos illis
manducare. Secundum enim beatum Johannem
qui viderit fratrem suum in necessitatem habere
et clauserit viscera sua ab eo nec clemencia
nec caritas est in eo. Quintum vero ad mi-
raculum faciendum potencia additur
quod quinque panes et duos pisces benedixit fre-
git et dedit discipulis non sine elevacione
oculorum in celum ut ostendat secundum
Crisostomum se esse equalem patri in potencia
a quo virtutem habebat miracula faciendi
Unde dicebat Pater autem in me manens
ipse facit opera. Quintum autem ad apostolorum
obedienciam adiungitur quod discipuli panes ap-
posuerunt turbis qui manducaverunt
et saturati sunt. In quo secundum Crisostomum non
eos solum xpus honoravit sed voluit
ut hoc miraculo facto non increduli fiant
nec obliviscantur eius cum pertransit manibus
eorum testantibus. Sed quantum ad sustenta-
dum pauperes providenciam concludit
quod de quinque panibus collegerunt duodecim
cophinos plenos fragmentorum de reliquiis
fecit enim superare propter miraculi ma-
nifestacionem ut nullus posset dicere fantas-
ma fuisse illud quod factum fuerat quia
absentes poterant videre et propter pauperum
sustentacionem ad quorum gubernacionem
prelati eorum ministris prudenciam bonam
debent habere et puto quod non plus nec
minus tollitur nisi duodecim cophini
secundum numerum duodecim apostolorum ut quilibet
apostolorum suum cophinum portaret. Sicut
numerus manducancium fuit quinque milia
secundum numerum quinque panum qui multiplica-
ti erant quia mulieres et parvuli propter
statum et sexus imperfeccionem non numerantur
Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones
Prima utrum maius miraculum
fuisset de novo creare quam illos quinque
panes multiplicare. Secunda utrum
multiplicacio talis panum sit facta
in panes ordeaceos vel in panes tri-
ticeos. Tercia utrum semper in refeccione
populi sit necessaria panis fraccio. Quarta
utrum solum in sumpcione cibi facienda
sit graciarum accio. Ad primam dicendum
quod eiusdem potencie est aliquid ex nichi-
lo creare et illud nullo addito vel sub-
tracto augmentare vel multiplicare. Cum
igitur xpus illos panes nullo addito vel
subtracto multiplicaverit et augmentave-
rit in tanto numero ut quinque milia hominum
saturarentur eius potencie erat sic
predictos panes multiplicare cuius erat
ex nichilo illos panes creare. Unde
dicit Augustinus super hunc passum quod unde
xpus de paucis granis segetes multipli-
cat inde illos quinque panes multiplicavit
quia potestas erat in manibus xpi. Etiam
panes illi quinque quedam seminaria
erant non quidem terre mandata
sed ab eo qui fecit celum et terram sunt
in nichilo multiplicata. Utrum ergo xpus
illos panes de quibus saciavit homines
illos de novo non creavit sed pocius
illos quinque multiplicavit dato quod eius-
dem potencie erat utrumque facere. Crisostomus
assignat triplicem causam. Primam propter
erroris remocionem. Nam dixerunt
manichei omnia corporalia a malo deo
esse quorum factorem salvator ostendit se

esse quod tales creaturas tamquam bonas multiplicavit. ¶ Secundum propter creaturarum cooperacionem. quamvis enim ipse creaturas non indiget ad miraculorum operacionem, tamen ne videantur esse aliene a divina sapientia et superflua producte voluit eas cooperari sibi ad monstrandum quod sicut ipse fecerat celum et terram, ita ipse erat qui dixerat germinet terra herbam virentem et facientem fructum iuxta genus suum. ¶ Tercia propter discipulorum et prelatorum instructionem. Instruxit enim discipulos et prelatos omnes in persona eorum ut etiam si pauca habemus debemus indigentibus ministrare modo quo dictum est Thob. iiii°. Si multum tibi fuerit habundanter tribue, si parum etiam libenter impertire stude. ¶ Ad secundum est dicendum quod miracula facta per Christum conveniencia erant statui et condicioni personarum propter quarum salutem fiebant. Est autem duplex status hominum scilicet legalis et carnalis. Et sicut illa lex dura erat in tantum ut reatum faciens legem illam duobus vel tribus testibus absque ulla contradictione moreretur dicente apostolo ad Hebreos. Sic populus ille dure cervicis erat cor durum lapideum habens ad credendum. Alius status est spiritualis gratie. et sicut lex nova Christi iugum habet suave et honus inponit leve, ita populus istius legis non duriciam sed mollitiam cordis habere debet. ¶ Primus ergo populus ille legalis et carnalis observancie pastu duro erat pascendus. ideo panes illi quinque ordeacei sunt appositi eis. et in panes ordeaceos multiplicati. quia populus ille talibus panibus saciandus erat. fuerunt autem quinque. quia de lege illa durissima primam quod ordeum significat moyses quinque libros fecit. quibus quinque panibus duo pisces fuerunt coniuncti ad saporandum predictos panes

quia Christum nunc sub persona sacerdotali nunc sub persona regali in libris illis figuraliter expectandus. ex cuius expectacione tamquam quodam sapore gustato levius duriciam illius legis portabant. Sed status secundus populus spiritualis gratie pastu dulci et delectabili est alendus et saturandus cuius saturacio tunc significata est quando Christus de vii panibus quatuor milia hominum dicitur saciasse. qui septem panes non designantur fuisse ordeacei, sed de frumenti grano cui Christus se assimilat. quia septiformi gratia spiritus sancti existente in Christo populus in eum credens saciatur et reficitur quibus septem panibus non duo pisces adiunguntur sicut illis de vetera lege sed dicitur quod habebant pisciculos paucos. quia pauci sunt in ecclesia primitiva credentes in eum postquam missi sunt in mare huius seculi. Ut pro illo magno pisce scilicet Christo legatione fungentur. nec dicuntur saciati nisi quatuor milia hominum. quia refecti non per Christum non quinque libris moysi carnaliter intellectis, sed quatuor virtutibus prudencia iusticia fortitudine et temperancia pascuntur et sic predictam dubitacionem determinat Hugo in libro [illegible] quoniam. ¶ Ad terciam est dicendum quod secundum Augustinum semper Christus cum panem discipulis apposuit ipsum fregit. Est namque triplex panis corporalis et sacramentalis et doctrine salutaris. Panem corporalem fregit quando miraculum de quinque panibus et duobus piscibus mirabiliter edidit. Panem vero sacramentalem fregit quando sub specie panis et vini suum corpus discipulis tradidit et fregit. Panem doctrine salutaris quando dubitantibus sensum sacre scripture clarissime aperuit. ¶ Prima namque fractio panis corporalis facta fuit in significacione proximorum subvencionis. Ut qui panem integrum proximo esurienti dare non potest, fractum iuxta mandatum prophete misericorditer porrigat. Frange inquid esurienti panem tuum.

Secunda vero fractio panis sacramentalis
facta fuit in significacione dominice passionis
rememorantis. Unde dicit Augustinus et ponitur
de consecracione distinctione ii. Dum hostia
frangitur passio christi ad memoriam re
vocatur. Sed tercia fractio panis docte
salutaris facta fuit in significacione christi
cognicionis. Unde Luce xxiiii scribitur
quod postquam christus aperuit sensum illis
duobus discipulis ut intelligerent scrip
turas que de ipso erant tunc cognove
runt in fractione panis. Ad quartum
est dicendum quod Crisostomus movet hanc dubitacionem
super hunc passum gracias egit et dedit disci
pulis dicens. Quid non legimus christum gracias
egisse quando mortuos suscitavit nec quando
mare refrenavit nec quando occulta cor
dium redarguit nec quando oculos ceca na
ti condidit sed solum quando panes mul
tiplicavit et turbis ad comedendum appo
suit. Istius ergo triplicem causam videtur
Crisostomus assignare. Primam propter in
gratitudinis remocionem. Nam ingratus
est qui que ab alio qualitercumque minima
dissimulat se recipere quia igitur dei
filius omnia que habebat nascendo a patre
receperat ut ostenderet quod talium et minora
et maiora bona habebat sed utraque a deo
patre perceperat in minoribus quam in maioribus vo
luit gracias agere patri qui minora benefi
cia non occultat maiora non abscondit.
Secundam propter nostram edificacionem
instruxisse namque nos in hoc salvator
videtur ut non prius mensam et cibum tanga
mus donec gracias deo egerimus qui nobis
escam in tempore oportuno dedit et hoc
ut ait multum est contra illos qui sicut
porci ad mensam ingrediuntur et surgunt
sine graciarum actione cum tamen scriptum sit
in Ecclesiastico graciarum accio et vox laudis semper
sit in ore tuo. Tercia propter sanctorum
patrum imitacionem. Legimus enim iiii Regum iiii
quod cum Heliseus propheta in domo cuiusdam
sancte mulieris cibo corporali esset refectus
in fine refeccionis vocavit eam et dixit ei

Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis
quid vis ergo ut faciam tibi numquid
habes negocium et vis ut loquar regi
aut principi militie. Sic religiosi et alii
quando pascuntur et reficiuntur per secu
lares personas debent loqui regi eterno
et principibus milicie eius ut eorum
negocia et temporalia et spiritualia dirigat
et recomendata habeant. Insuper eciam
cum necesse fuit benefactores apud tempora
les principes in licitis et honestis recom
mendare debent. Leccio tercia

Et statim iussit discipulos ascende
re in naviculam et precedere eum trans fre
tum donec dimitteret turbas. Et dimissa
turba ascendit in montem solus orare.
Vespere autem facto solus erat ibi et navicu
la autem in medio mari iactabatur fluc
tibus. Erat enim ventus contrarius.
Quarta autem vigilia noctis venit ad eos
ambulans supra mare. Et videntes
eum supra mare ambulantem turbati
sunt dicentes quia fantasma est. Et
pre timore clamaverunt. Statimque ihesus
locutus est eis dicens Habete fiduciam
Ego sum nolite timere. Respondens
autem petrus dixit domine si tu es iube
me venire ad te super aquas. At ipse
ait Veni. Et descendens petrus de
navicula ambulabat super aquas
ut veniret ad ihesum videns vero ven
tum validum timuit. Et cum cepisset
mergi clamabat dicens Domine salvum
me fac. Et continuo ihesus extendens
manum suam apprehendit eum et ait illi
Modice fidei quare dubitasti. Et cum
ascendisset in naviculam cessavit ventus.
Qui autem in navicula erant venerunt
et adoraverunt eum dicentes Vere filius
dei es. Et cum transfretassent venerunt in
terram genezar. Et cum cognovissent
eum viri loci illius miserunt in univer
sam regionem illam et obtulerunt
ei omnes male habentes et rogabant eum
ut vel fimbriam vestimenti eius tan
gerent et quicumque tetigerunt salvi
facti sunt. Posita turbis et pasta famem
pacientis saturacione. In ista parte

Vt supra dicebatur ewangelista ponit inanis
glorie et ambiciositatis per christi vitacionem
et possumus dicere quod saluator noster in presenti
leccione quatuor pericula docet vitare
primo prelationis et potestatis dnationem Se-
cundo mundi et seculi turbacionem Tercio in
fidelitatis fluctuacionem Quarto inuidie
emulacionem Quantum ergo ad primum
dicit quod statim facto miraculo de quinque
panibus iussit suos discipulos ascendere
in nauiculam et precedere eum transfretum
donec dimitteret turbas. Johannes enim
vi° sic habet Qui cum cognouisset ihesus quod ve-
turi erant illi homines qui saciati e-
rant vt raperent eum et facerent eum re-
gem fugit in montem et hoc dicit quod disci-
pulos suos compulit de loco illo recedere
et ipse ascendit in montem solus orare
in quo exemplum tribuit vitandam
esse humanam laudem in bonis operibus
et fugiendam dominacionem in iure spiritua-
libus. Quantum vero ad secundam ait quod
nauicula discipulorum iactabatur in medio
mari magnis fluctibus quia ventus
contrarius erat eis per quam nauicu-
lam presens ecclesia designatur que nunc tyr-
rannorum persecucione nunc hereticorum
inpugnacione nunc temptacionum sup-
uencione magnis fluctibus conquassabatur
a quibus tempestatibus liberari non potest
nisi per christum et hoc non nisi in quarta vigilia
noctis in fine seculi quando remota omni
tempestate perfecta quies dabitur fide-
libus Quantum vero ad terciam dicit quod
petrus peciit a christo supra mare ambu-
lare Set cum vemente vento valido cepis-
set mergi dextera christi apprehensus est modi-
ce fidei reprehenditur in quo innuitur
quod quanto homo confidit de christi pietate et
potestate tanto semper debet esse dubius de
sua fragilitate sed quantum ad quartum
dicit quod cum venissent ad portum in terra
genesareth viri religionis illius mi-
serunt in vniuersam terram illam et ob-
tulerunt ei infirmos vt tangerent fim-
briam vestimenti eius et considerata eorum

perfidelitate et caritate quia non erant con-
tempti eorum infirmos christo presentare sed
sine omni inuidia a remotis omnes volunt
ad ipsum congregare quicunque tetigerunt
ipsum omnes salui facti sunt. Sed hic possunt
esse quatuor dubitaciones. Prima vtrum
sine peccato quis possit prelacionem et dnacionem
appetere. Secunda vtrum sine peccato quis
possit prelacionem et dominacionem fugere
corporalem. Tercia christi ambulacio vel petri
supra mare fuit vera vel fantastica. Quar-
ta vtrum illa inmersio petri fuit ex peccato
infidelitatis. Ad primam est dicendum quod aliud
est querere vtrum homo sine peccato possit
appetere se indignum prelaturam et domi-
nio vel illa quibus homo dignus est prelatu-
ra et dnacione et aliud est querere vtrum
homo sine peccato possit ipsam prelacionem
et dominacionem in se appetere Nam primum
sine peccato appetitur ymo est meritum ap-
petere sciencias et virtutes et alia bona opera
quibus homo est indignus prelatura
et principatu Vnde habetur Sapiencie vi° Concu-
piscencia illius scilicet sapiencie et virtutis dedu-
cit ad regnum perpetuum concupiscere ergo et ap-
petere opera virtuosa bonum prelati vel sciencias
et virtutes quibus homo dignus est princi-
pari et dominari non est dicendum quod sit
peccatum ymo est meritorium opus deducens
ad regnum perpetuum Sed appetere ipsam pre-
lacionem et dnacionem in se sine peccato esse non
potest quod patet auctoritate et racione Nam augustinus
xix de ciuitate dei dicit quod locus superior sine
quo populus regi non potest eciam si administre-
tur vt decet tamen indecenter appetitur
Racio vero talis est illud sine peccato appeti
non potest quo quis efficitur iniustus vel super-
bus cum iniusticia et superbia sint maxima
peccata Set si homo appetit dominacionem
et prelacionem in se aut credit se esse indig-
num aut dignum si credit esse indignum et
appetit aut indignum si
ferri aliis iniustus est quia iniusticia est
quod quis velit plus de honore et potestate habere
quam sit dignus habere et quam sibi debeatur Si

vero putat se esse indignum est superbus
quia non est sine nota presumptionis et
superbie credere se dignum preferri aliis omnibus
quorum aliquibus saltem forte est inferior
Nam secundum Augustinum semper debemus cogitare
aliquid esse in proximo nostro quo nobis su
perior est dato quod illud nobis occultum sit
Est etiam hoc contra prohibicionem apostoli ad
Hebreos v° ubi dicit quod nullus assumat sibi
honorem sed qui vocatur a deo tamquam
aaron ¶ Ad secundam est dicendum quod via
que est dubia exemplo christi qui ut dicitur Iohannis
vi fugit in montem quando sciuit quod venturi
erant homines illi quos de panibus sati
auerat ut raperent eum et facerent eum
regem Et exemplo yone qui fugit in
tharsis a facie domini quando iniunctum est
sibi officium predicacionis Hanc ergo du
bitacionem soluit Gregorius in pastorali prima
parte dicens quod in prelatura electus vel
est virtutibus pollens vel virtutibus vacu
us Si igitur virtutibus est pollens ex hu
militate debet principatum et prelacionem
recusare ex inperantis cum potestate debet
ipsam prelacionem humiliter suscipere et accep
tare quia tunc ante dei oculos vera est humili
tas quando ad respuendum hoc quod utiliter
subire precipitur pertinax non est Nam potestas
culminis non est aliud quam tempestas mentis
et ideo quantum homo virtutibus polleat co
actus ad ipsam accedere debet Si vero vir
tutibus est vacuus etiam coactus ipsam
prelacionem suscipere non debet Talis enim
et corporaliter et mentaliter principatum fugere
debet Facienda est similiter distinccio ex parte
eligencium aliquem in prelatum et dominum
quia si eligunt propter eorum salutem et
nam consequendam et electus ad hoc credit
sufficere pertinax esse non debet pendo
mandato superiori Si vero propter aliqua
carnalia vel temporalia comoda expectanda
magis recusare tenetur cuius exemplum
ipse saluator dedit Iohannis vi Cum enim
refecti super eum corporali cibo quererent
eum et vellent sub eius imperio stare
dixit eis Queritis me non quia vidistis
signa sed quia manducastis ex pa
nibus meis et per hoc soluitur illud
quod introductum est de christo Nam
ideo fugit in montem quia volebant
eum facere regem et quando voluerunt
eum crucifigere sponte se obtulit ut
discamus eius exemplo adversa pro eius
honore delectabiliter sustinere et prospera
fugere et vehementer formidare exemplum
Ione et Ieremie qui recusauerunt officium
predicacionis et ysaie qui ad ipsum exequen
dum sponte et voluntarie obtulit se
Ergo intro me duo precepta caritatis
et duas vitas nobis demonstrat Nam Ie
remias et Ionas per contemplatiuam
vitam solum deo placere desiderantes
predicacionis officium recusauerunt Sed
ysaias utilitati proximorum prodesse
per actiuam vitam concupiscens ad sus
cipiendum predicacionis officium sponte
se obtulit ut Gregorius dicit in pastorali
¶ Ad terciam est dicendum manichei et
quidam alii heretici dixerunt christum
non verum corpus sed fantasticum de
utero virginali accepisse quorum
errorem Crisostomus super hunc passum
dupliciter destruit primo quidem quia si
discipuli putassent christum corpus fan
tasticum habuisse non fuissent tur
bati et stupefacti quando viderunt eum
super mare ambulantem Nam stupe
faccio et admiracio non contingit nisi ex
re insolita et inuisa Non autem fuisset
eis insolitum videre eius corpus fan
tasticum esse si prius cum eo conuersati
hoc credidissent Secundo quia hoc
putabant illi heretici christum corpus
fantasticum habere quia super molles
et fluidas aquas ambulabat
Quid dicebunt petro quod verum

hominem putant fuisse planum est enim
quod petrus iubente xpo sup mare ambu
lauit dicamus quod xpi et petri ambu
latio sup mare vera fuit non fantasti
ca tamen naturalis sed miraculosa via
secundum damascenum / xc illa que erant
hominis sup hominem operabatur fuit
enim ipsa humanitas in xpo instrum
ipsius diuinitatis unde diuinitatis
xpi virtutem corpus aque potuit sic
solidari ut pedibus suis et petri fixi
iter preberet uel corpus utrumque sic po
tuit agile et leue fieri ut neque quod corpus
aque ei cederet vel utroque modo sic
diuina virtute factum est ut vere non fan
tastice supra mare ambularent ¶
Aduertendum est autem quod secundum Cris. ideo
xpus non imperauit vento ut quiesceret
quando videns petrus validum ventum
timuit / sed sua dextera apprehendit eum
quia non venti immissio / sed eius credu
litas periculum submissionis eius operabatur
ex quo dicto clare patet quod illa submis
sio non alio proueniret modo quam ex ipsa
petri incredulitate quod etiam saluato
ris dictum testatur / ait enim modice fidei
quare dubitasti / sed quare xpus per
misit illam incredulitatem euenire
cum prius iussisset ipsum ad eum supra
mare venire / ad hoc assignat Crisostomus
triplicem rationem Primam propter ipsius
petri fragilitatis recognitionem non enim
timuit petrus maris periculum nec fidem
perdidit cum sup undas maris ambu
labat / sed perdidit fidem videns venti
impulsum quod longe erat minus periculum
ut nec ipse nec aliquis homo de suis
viribus presumat / sed semper se fragilem
recognoscat quam etiam minima pericula
suis viribus vitare non potest et dei vir
tute magna superare potest / Unde gg
recitat in dyalogo quod cum quidam
sanctus homo magnis virtutibus pol
leret unum erat in eo valde reprehensibile

quia frena letitie risus et gaudii in lxcu
laxabat quod ideo deus permittit ut dicat de
sanctis suis quantum illi quibus deus maiora
dona tribuit minora non det ut semper
habeat cum unde seipsum recognoscat ¶
Secunda propter magistri et discipuli differentie osten
sionem ex hoc enim quod petrus timuit ut
homo et confisus de xpo periit ut iubet
ad ipsum venire ostendebat differentiam inter disci
pulum et magistrum quia xpus virtute propria
petrus vero xpi virtute sup mare am
bulare poterat ¶ Tercia propter discipu
lorum indignationis mitigationem Nam si in
duobus discipulis Iacobo et Iohanne peten
tibus sedere ad dexteram et sinistram xpi
apostoli scandalizati sunt indignatione pressi
quod nondum receperant spiritum sanctum multo fortius
fuissent molesti de petro si absque timore
sup mare ambulasset / sed postmodum
repleti spiritu sancto in omnibus petrum
preferunt et in omnibus sibi primatum
concedunt Capitulum xvi

Tunc accesserunt ad eum ab ierosolimis
scribe et pharisei dicentes Quare dis
cipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum
Non enim lauant manus suas cum panem
manducant / Ipse autem respondens ait illis
Quare et vos transgreditimini mandatum dei
propter traditionem vestram Nam deus dixit
Honora patrem tuum et matrem tuam / Et
qui maledixerit patri uel matri morte mo
riatur Vos autem dicitis / Quicumque
dixerit patri uel matri munus quodcumque est
ex me tibi proderit / Et non honorificauit
patrem suum aut matrem et irritum fecistis
mandatum dei propter traditionem vestram.
Ypocrite bene prophetauit de vobis ysaias
dicens Populus hic labiis me honorat cor
autem eorum longe est a me / sine causa
autem colunt me docentes doctrinas et man
data hominum Et conuocatis ad se turbis
dixit eis Audite et intelligite Non quod
intrat in os coinquinat hominem / sed quod
procedit ex ore hoc coinquinat hominem
¶ Posita iohannis historia per herodem interfectione
in parte ista dicebatur ut sup. etc. ita

ponit phariseorum superbam increpacionem
et dividitur totum p[rese]ns cap[itu]l[u]m in partes iiii[or]
Quarum primo ponitur phariseorum xpi discipulos
superbe increpancium confutacio. Secundo
ponit[ur] ap[osto]l[o]rum eorum ex tali confutacione pertur
bacio. Tercio ponitur mulieris chananee
fidei commendacio. Quarto ponitur p[o]p[u]li xpm
expectantis saturacio. Secunda ibi Tunc accede
tes. Tercia ibi Et egressus inde. Quarta ibi Et cum
transisset inde. Circa primum est sciendum
quod ut Crisostomus dicit pharisei non poterant in
crepare xpm et eius discipulos de transgressi
one legis moisi quia ipse non venerat legem
illam solvere sed magis implere, sed quedam
supersticiosa addiderant pharisei supra illam
legem speciale l[e]g[em] quia ut dicit Marcus pharisei
non manducabant panem nisi crebro la
varent manus et tamen moises mandu
caverat ut supra verba legis nichil ad
derent. Reprehendebant pharisei xpi discipulos
de hac supersticione quod eorum manus non lava
bant cum manducabant panem, quos
magister veritatis tripliciter confutat. Primo ex man
dati dei transgressione. Secundo ex prophete
ysaie testificacione. Tercio ex veritatis oc
cultacione. Quantum ad primum est talis racio
Quicumque transgreditur mandatum propter
hominum tradiciones ergo meos discipulos re
prehendere non debetis si tradiciones seniorum
non servant. Quod vero mandata dei transgre
derentur propter eorum malam ordinacionem
tradicionem patet, ordinaverunt enim scribe
et pharisei cupiditate avaricie temptati quod
filii voverunt deo offerre illa quem sustem
tacionem parentum tenebantur irrogare
ut si postmodum tali facto voto pater et mater
vellent filiis petere quod facere tenerentur si illa
sumerent in eorum sustentacionem que e
rant deo oblata et sic que ad honorem vel
subvencionem parentum deus ordinaverat
sub specie pietatis pervenebant in utilitate
sacerdotum et phariseorum receptaculum que
in templo offerebantur. Quantum vero
ad secundum est talis racio. Illi alios reprehe

hendere non debent qui tamquam ypocrite
aliud dicunt ore et aliud corde. Sed
de vobis scribis et phariseis ysaias sic
prophetavit dicens quod vos deum honorastis
solum ore, cor tamen vestrum est longe
ab eo docentes tradiciones hominum et
relinquentes mandata dei ergo meos
discipulos reprehendere non potestis
Sed quantum ad tercium est racio talis
illi doctrina veritatis est occultanda
qui ex certa malicia peccat et noluit
se emendare de eorum errore nec ex testi
monio prophete nec ex hoc quod confutati
sunt de transgressione mandati di
vini, sed pharisei tales erant igitur
ipsi vocandi non erant ad intelligen
ciam veritatis sed solum turbe et populi
qui ignorant peccabant. Unde ait
quod convocatis ad se turbis dixit quod non
quod intrat in os coinquinat hominem
sed quod ex ore cordis procedit hoc co
inquinat hominem spiritualiter. Sed hic possunt
esse sex dubitaciones. Prima utrum
in honore parentum eorum subvencio
intelligatur. Secunda utrum per votum
divine oblacionis filius absolvatur
a subvencione parentum. Tercia utrum
per votum peregrinacionis homo a sub
vencione parentum absolvatur. Quarta
utrum per votum maceracionis corporis
quis absolvatur a subvencione parentum
Quinta utrum per votum religionis a tali
subvencione homo absolvatur. Sexta
utrum filius emancipatus a patre ab
solvatur per hoc a subvencione eorum
Ad primam est dicendum quod quatuor
modis potest pater in honore parentum
subvencio eorum in vita nature intel
ligi. Primo ex sacre scripture locu
cione. Nam secundum Ieronimum honor in scrip
turis non tamen in salutacionibus
et officiis offerendis quam in elemosinis
muneris oblacione sentitur. Scribitur enim
Numeri xxiii quod rex moabitarum misit
dicendo Balaam venias ad me et male

xv^m

dicas ipsis dei quia paratum habeo ho
norare (et apostolus dicit honorate vidu
as i. de proventibus ecclesie in vite ne
cessariis sustentatione que vere vidue sunt
Secundo ex parentum naturali dilec
cione planum est enim quod dilectio proximi
primo habenda ad parentes quia dilectio est
tuta caritatis que ad omnes homines
habenda est naturalem dilectionem non tol
lit. sed vera dilectio non solum habenda
est in verbo vinetiam in opere. Juxta
illud non diligamus verbo neque lin
gua sed opere et veritate. Tercio ex pe
ne et premii repromissione Nam filiis
parentes honorantes promittitur premium
quod erit longevi super terram super
illam magis terram de qua scriptum est
portio mea domine sit in terra viven
tium. Maledicentibus vero patri vel matri
promittitur pena levitici xx. Qui morte
moriatur eterna et temporali ut glosa
dicit. Ubi ergo ut Crisostomus dicit Tali
pena quod morte temporali et eterna digni
sunt qui eos dehonorant facto et ope
ra necessaria eis non ministrantes cum fuerit
oportunum. Quarto ex beneficii recepcione
Nam filii recipiunt a parentibus esse vere
vite et discipline igitur debitum iustitie
est quod cum fuerint vel etate confecti et
infirmitate vel fortunie bonis tem
poralibus denudati quod ineis a filiis esse
vere per ministracionem necessariorum consuetur
et nutriant unde ciconie instinctu
naturali cum vident parentes etate fatigatos
vel confractos et plumis foventur et
alimenta ministrant et in volatu sub
portant in honore ergo parentum
omnis eorum subvencio secundum doctrinam
sanctorum intelligitur. Ad secundum est
dicendum quod si quis voverit deo offerre in
oblacione vel ecclesie seu altaris edifi
catione illa que tenetur parentibus in necessitatibus
subvenire non tenetur tale votum im
plere propter duo. Primo quia tale votum
ex quo quis vovetur illicitum reddit. non est tenendum Nam
votum est promissio facta deo sed deus non vult
sibi promitti et multo minus observari illud
per quod subtrahitur vita necessaria parentibus
quorum vitam mandavit per filios esse conser
vandam. Unde sicut si aliquis voveret
iugulare patrem non tenetur servare promis
sum. sic cum vita patris auferatur per subtrac
cionem rerum temporalium non tenetur illa
offerre per que vita parentum sustentatur
et si voto promisisset offerre votum implere
non debet ut dicitur xxii. ca. q. v. Tollerabilius
est vota stulte promissionis rescindere quam
crimen committere. Secundo quia divinum
mandatum transgreditur. Scribitur enim
primo regum xv. Quia deus non vult olocau
stum vel victimas sed magis ut obediatur
voci eius et observetur mandatum eius
sed mandatum dei est parentibus necessaria mini
strare. Unde reprehenduntur pharisei per christum
qui sub pretextu oblacionis facte deo filios
a subvencione parentum docebant esse absolu
tos. docebant enim eos sic facere. O pater
quod ego offero deo michi et tibi proderit
et ideo non debes sumere in usum tuum
res meas et munera mea. sed debes patienter
necessitatem ex quo deo iam oblata sunt
pro me et pro te. quia si velles accipere
talia pro tuis necessitatibus et tu esses sacrilegus
et ego voto transgressor. Ut glosa exponit.
Ad tertium est dicendum quod Augustinus in libro
de quinque questionibus ewangeliorum hunc intellectum dat isti
ubi munus quodcumque ex me tibi proderit.
ac si diceret munus quod tu pater offeres iam
non ad te iam pertinebit. Volebant enim
pharisei ut Augustinus ibi dicit quod cum filii
pervenerant ad talem etatem ut per se
aliquid deo possent offerre tenebantur
offerre patri munus quod dicitur pater offerret
deo tamen ut tibi prodesset deinceps quia
ego talis sum etatis quod pro me volo offerre
et qui ad talem etatem pervenerant ut
hoc possent dicere parentibus secundum tradicionem

pħiscorum absoluti erant subuencōne pentum · et ita q si aliquis voto se astringebat iam pfectam etatem hns ad pegrinacōnem et alia opera pietatis et diuini cultus tenebatur illa et amplius pnib; non subuenire · sz hec supsticio dampnanda est q in etate pfecta plus homo tenet diuina mandata seruare qm in nō pfecta dicendum est ergo q pceptum de subuencone pentum est affirmatiuum qd semper obligat · sed nō semp · si g° aliquo tempore quis potest labore a subuencōne pntū et alio tempore votum pegrinacōnis implere nō absoluitur a voto ppter subuecōnem pntum · sed si pntib; non possit subuenire implendo pegrinacōnib; votū vel ppter longā viam aut quia veterq sibi et pat non possit subuenire de labore suo vel ppter alias causas puto q ad votum pegrinacōnis implendum non tenetur · ¶ Ad quartam est dicendum q votum ex pte vouentis requirit dominacōz · Nam illud quod in alterius potestate et dominio homo vouere non potest quia non est deo gratum nisi q de suo sibi pmittitur · et quia filius an annos · xiiii · est sub dominio patris · et seruus sub potestate domini · et vxor sub ptate viri in hijs saltem que ad curam rei familiaris ptinent · ideo vota talium psonarum irrita sunt et nullius vigoris sine eorum consensu sb quorum dnio existunt · ex pte vero voti debet hre discrecōnem nisi de opribus virtuosis · opa autem virtuosa nō sunt nisi sic discrete et sapienter facta loco tempore et psona et alijs circumstancijs pensatis · Sed ex parte supioris debet hre discussionem et examinacōnem quia hic multū decipiunt de hijs que ptinent a dominio ipsius non debet stare iudicio suo sed iudicio superioris · sicut medicus infirmis iudicio alterius medici debz stare et credere de regimine suo inuocato ergo et in omnib; spualibus et virtuosis actib; supiorib;

fidelibus est cura ad discuciendum et examinandum an sint expediencia et discreta que vouentur aut non · votum ergo ieiunij abstinencie et vigilie sit ex pte vouentis sit dominacio si ex pte voti sit discrecio · si ex parte supioris sit discussio et examinacio seruandum est aliter non · Vnde si quis cū voto ieiunij abstinencie et vigilie parentibus potest subuenire in nātis debet seruare · sed non quia tale ieiunium non esset opa tunc virtuosa sed viciosa seruandū nō esset · ¶ Ad quintam est dicendum q pcepta prime tabule que nos ordinant in deum indispensibilia sunt p deum et p homines pcepta vero secunde tabule dispensabilia sunt p deū sed nō per hominem · Cum ergo subuencō pentum sit pceptum secunde tabule non potest per hominem dispensari vt homo a subuecione pntum absoluatur · et si dicatur q votum reducatur ad preceptū prime tabule cum sit actus latrie ideo mlto magis est indispensabile q subuecio pentum dicendum est q in voto nunq dispensatur qd non reddatur Sed dispensatur illud quod cadit super voto non cadat · quia forte caret condicionibus sup positis · Cum ergo votum religionis sed de hijs que sunt consilij et sup erogacōnis subuencō parentum vt pceptum et votum religionis non obuiat obseruacōnem precepti seruadum est · Sibi vero obuiaret puto q obseruandum non esset · Vnde religionis scilicet votum non absoluit religiosū a subuencōne pntum simplr et vbique quia nec talis subuencio hominem sp obligat · sed vel de supioris licencia de suo labore · ad decon administracōne aut q sua pcuracōne faceret vel p

alium talis subuenico fieret debitam
curam deberet impendere vt simul
tenendo votum religiōis parentib; subue
niret / aliter puto q̄ ad votū religiōis
non tenetur / quia nec religio cadit
sub voto nisi p̄ supposita obseruacōne
diuinoꝝ mandatorū in quorū vno
subuencio parentum includit ¶ Ad secū
tam est dicendum q̄ sic dr̄ in principio
digestorum ius nāle nec ciuitas ꝓpli
instituit nec ciuitas gencium īuenit
sup ius enim naturale omnia alia iu
ra formantur Unde iam ius nō est
si ius naturale tolleret vl in aliquo
obuiraret / quia igitur subuencio
parentum est de iure naturali ⁊ eman
cipacio filiorum est de iure positiuo
non absoluit aliquō filius a subue
cione parentum p̄ emancipacōnem patris
sed bene absoluitur ab alijs subiectoib;
quia extunc est dominus actuū suorum
vt per se posset contractus facere te
stamentum condere heredes sibi insti
tuere ⁊ alia facere que ius positiuū
ordinat / scd̄m diuersum modum ge
ncium ciuitatū prouinciarum et regnoꝝ
sed nullum posset ordinare / aliquid
quod esset contra preceptum legis
nature / quia iam non esset statutum
sed destatutū / nec lex a legando vel
legendo sed magis lepra ab inficiendo
Scd̄m enim Aug.ᵐ Eciamus lex hūana
multa concedat ⁊ permittat / quia p̄
diuinā legem corrigitur / nulla tn̄
lex danda est si iusta nō est / lccō y

Tunc accedentes discipuli eius
dixerunt ei Scis quia audito hoc
verbo pharisei scandalizati sunt At ille
rndit Omnis plantacō quam non
plantauit pr̄ meus celestis eradica
bitur. Sinite illos / Ceci sunt duces
eorum · Cecus autem si ceco ducatum
p̄stet ducatum prestet ambo in foueā
cadunt Respondens aute petrus dixit
ei Edissere nobis parabolam istam At il
le dixit Adhuc et vos sine intellcū estis
Non intelligitis / quia omne quod in
trat in os in ventrem vadit et in secess
sum emittitur / Que aute procedunt
de ore de corde exeunt / ⁊ ea coinquinat
hominem / de corde enim exeunt cogitacō
nes male homicidia adulteria fornica
cōnes furta falsa testimonia blasphe
mie · Hec sunt que coinquinant hoīem
Non lotis aute manibus manducare
non coinquinat hominem ¶ Posita phari
seorum xp̄i discipulos increpantium confu
tacione In parte ista vt supra dicebat
eorū ta ponit / eorum ex tali confutacone
perturbacōnem · Et p̄mo ponitur pertur
bacionis eorum p̄ aplos notificacōnem
Secundo p̄dicte perturbacōnis per xp̄m
augmentacio / Et tercio ponitur cuiusdā
dicti supius declaracio vel exposicio Qn̄
tum ergo ad p̄mū dicit ewn̄ca · q̄ tūc co
futatis scilꝫ phariseis accesserunt discipuli
ad xp̄m / ⁊ dixerunt Scis audito hoc verbo
scandalizati sunt / Audito inquā vbo de
ciborum dicta / dixerat enim xp̄us q̄
nichil intrans in os coinquinat hominē
per quod videbatur dicere omnia ciba
ria ex sui natura esse munda ⁊ quia phari
sei multam differenciam faciebant / in cibis nō
comedentes porcos ⁊ animalia nō rumi
nancia in pectore nec pisces nō hn̄tes
squamas / ideo audito q̄ xp̄us nullam
in cibo posuerat dicam simul cum hoc
quia erant confutati p̄ eum vehementer
sunt scandalizati / Quantum vero ad se
cundum est talis racio / illi nō sunt deoꝝ
scandalo ⁊ perturbacione remouendi q̄
non sunt plantacio a deo patre plantata
sed nimis cecata ⁊ qui sunt ceci mandatoꝝ
dñce priuati ⁊ duces cecoꝝ alios in precipi
ciū trahentes sed tales sunt scribe ⁊ phari
sei ergo in eorum scandalo ⁊ perturbacōe
sunt relinquendi ⁊ non remouendi propter

eorum duriciam et maliciam. ¶ Centum autem ad tercium est racio talis illa coinquinant et deturpant hominem spiritualem in anima que sunt contra divina mandata sed ex malis cogitacionibus que exeunt de corde hominis fiunt homicidia contra illud mandatum non occides / adulteria et fornicaciones contra illud mandatum non mechaberis. furta contra illud mandatum non furtum facies. falsa testimonia contra illud non dices contra proximum tuum falsum testimonium. blasphemie contra illud non assumes nomen dei tui invanum ergo ista vicia coinquinant hominem spiritualiter / sed non lotis manibus manducare que est tradicio phariseorum non coinquinant hominem.

¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. ¶ Prima utrum xpistus in sua predicacione vel doctrina perturbacionem iudeorum debuerit vitare. ¶ Secunda utrum quilibet doctor ecclesiasticus scandalum suorum auditorum vitare debeat. ¶ Tercia utrum omne quod intrat in os natura extra pellit vel aliquid in virtutem humane nature convertat. ¶ Quarta utrum anima hominis principalius sit in corde quam in aliis membris.

¶ Ad primam est dicendum quod doctrina xpisti fuit omnium hominum salvativa et ad vitam eternam productiva. Iuxta illud quod petrus ei dixit. Joh. vi. domine ad quem ibimus verba vite eterne habes. salus autem multorum pati aliquorum contumeliam magnorum et seniorum / si senes sunt etate et non morum honestate et doctrine veritate preponenda est quia commune bonum cuilibet particulari preponendum est. Nunc autem est ita quod pharisei et scribe iudeorum multipliciter impediebant ipsi salutem / ne xpisti doctrine audiendo et secundum ipsam operando salvarentur. Ideo eorum perturbacionem providendo paci et saluti multorum vitare non debuit. impediebant quidem ipsi salutem eorum dolositate quia semper ad dicta et facta insidias et calumpnias preparabant et dolos excogitabant. Secundo eorum perversitate quia totam legem moisi datam illi populo ad salutem eorum pro congruencia illius status superstitione et cupiditate ipsorum depravabant et pervertebant. Tercio eorum auctoritate quia cum ipsi essent maiores et seniores in populo xpisto in doctrina sua contradicebant et rebellando et resistendo et inducebant et cogebant alios ut eius doctrine resisterent / et propter ista tria nolendo xpistus saluti iudeorum providere scandalum et turbacionem eorum non vitavit / sed ait discipulis dicentibus. Scis quia audito hoc verbo pharisei scandalizati sunt. Sinite eos scilicet turbari et scandalizari quia ceci sunt et duces eorum cecorum.

¶ Ad secundam est dicendum quod secundum Iohannem scandalum sepe in scriptura nominatum nos offendiculum vel ruinam et impactionem possumus appellare. Doctrina ergo ecclesiastica ecclesiastici doctoris ex parte sui debet esse sine offendiculo quia nichil in eo debet esse dictum vel factum minus racionabiliter quod auditoribus offendiculum prebeat / vel quod pedibus eorum ruinam et impactionem ponat ad pergendum per viam salutis / secundum quod modum dicit apostolus prima ad Cor. x. Sine offensione estote omnibus iudeis gratis et ecclesie dei. Secundo ex parte eorum coram quibus loquitur quia quoque infirmitati auditorum doctori debet condescendere / et dato quod ipse non faciat aliquid vel dicat minus racionabiliter racione tamen infirmitatis et imbecillitatis auditorum minus racionabiliter indicatur et tale similiter offendiculum doctor vitare debet sicut licitum erat apostolo quecumque cibaria comedere et coram quibuscumque et tamen quia infirmi in fide scandalizabantur si coram idolis comedebat carnes dixit prima ad Cor. viii. Si scandalizavero fratrem meum non comedam

carnes inducunt. Tercio ex parte doctrine
quam docet. quamuis enim veritas doctrine
propter scandalum pretermittenda non est
tamen quia dicere omnem veritatem
coram quibuscumque posset in offendiculum
tedii vel erroris prestare est quandoque veritas
tacenda ut vel minus malum ex il
la veritate non sequatur vel tedium
non generetur vel error inducatur ergo
doctor ecclesiasticus debet vitare scanda
lum et offendiculum auditorum ut
sua doctrina sit sancta in conuersatione
discreta in auditorum comparacione et
optima in tempore et loco vel personarum
comparacione. Ad terciam est dicendum
quod magister sentenciarum singularis opinionis
fuit. In hoc voluit enim ut patet in 2° sententiarum
xxx d. in . Illud solum esse de veritate
humane nature quod quis trahit ex su
is parentibus per multiplicacionem sui ip
sius sine additamento alterius extrin
sece substancie ita quod adam modicum
quod immisit et eva ad substanciam et naturam
filiorum in quibus aliud multiplicatum
missum fuit aliquod modicum in aliis
filiis et sic per multiplicacionem sui tota
species humana generis implebitur cum
illo quod quis trahit ex suis parentibus
multiplicato in seipso quilibet resur
get. De cibis vero et potibus nichil con
uertitur in veritatem nature humane
sed solum fomentum quoddam recipit ne
deficiat et hoc magis probat auctoritate
ista. omne quod in os intrat in ven
trem vadit et per secessum emittitur.
similiter exemplo illorum quinque panum
quos christus multiplicauit in seipsis sine
additamento exterioris substancie et exemplo
pueri morientis statim cum nascitur
antequam de cibo aliquid in eius carnem
conuertatur cuius caro nisi augmentetur
in seipsa non resurget in statura perfecta
quam habuisset si vixisset. sed ista opi
nio magistri non tenetur quantum ad opera corporis

nos secundum Augustinum ad miraculum recurrere
non debemus sed augmentacio hominis
usque ad debitam staturam cum qua resur
get potest fieri per conuersionem cibi in carne
absque miraculo. ideo dicendum est quod non
totum alimentum sumptum per os natura
extra expellit. sed quod magis est subtile
et purum in membra conuertitur. quod vero
est grossum et terrestre natura per diuersas
partes expellit. Unde Iohannes super hunc
passum dicit quod aliqui ex hac sententia calup
niantur quod dominus more phisice disputacionis
ignorans putauit omnes cibos in ventre
ire et in secessum digeri cum tamen statim
infusi per artus venas ac medullas neruosque
fundantur. Ad quartam est dicendum
quod secundum Glosam Iohannis super hunc passum
principaliter dicam in cerebro. Sed ut ait
secundum xm principale est in corde quia dicitur
quod de corde exeunt cogitaciones male scilicet
ergo quod animam esse principaliter in corde
dupliciter potest intelligi. Primo substancialiter
secundum suam essenciam et sic in nullo membro
est principaliter quia tota est in corpore toto
et tota in qualibet parte corporis. Secundo
virtualiter per suam operacionem et sic vir
tus et operacio anime primo apparet in corde
secundo in epate tercio in cerebro. In istis
enim tribus membris virtus est primo
manifestatur. quod tripliciter probatur.
Primo ex eorum informacione. Secundo
ex eorum operacione. Tercio ex eorum situacione.
Nam secundum Auicennam generantur ista membra
et formantur ex sanguine. In sanguine enim
est aliquid subtile et purum aliquid vero
grossum adustum et quasi accensum aliquid
flemmaticum et frigidum. cor ergo est membrum
primo formatum in animali quia formatur
ex sanguine magis puro et subtili. Epar
vero secundum quia generatur et formatur
ex sanguine accenso et adusto et grosso.
Sed cerebrum formatur in ultimo loco quia genera
tur ex sanguine flemmatico et frigido. est
enim sanguis adustus vel accensus vel flem

maticus qui superfluitas sanguinis puri et
subtilis sicut videmus quando homo minu
it sanguinem Unde sicut superfluitates
deriuantur ab eo cuius superfluitates sunt sic
formatio cordis ex sanguine puro prior
est formatione epatis et cerebri Secundo
hoc patet ex eorum operatione sunt enim
tres species vel tres operaciones principales
in ali puta vitalis naturalis et nutrim
tales Et animalis vel sensualis utitur
operatio vitalis primo in corde apparet
ymo per venas pulsatiles vitam mittit
in omnia membra ideo continue mouetur
secundum diastolem et systolem vel pulsum
et tractum quia cor primo viuit et ultimo
moritur Et quia statim cum aliquid viuit
et mouetur indiget nutriri Ideo operationem
naturalem recipit cor mediante epate
in quo fit digestio et particio nutrimenti ad
singula membra et quia animal aliter non
viuit nisi senciat ideo operationem animalem
vel sensualem recipit cor mediante cerebro
in quo virtus sensitiua fundatur Tercio
istud apparet ex eorum situacione Quia enim
cor viuit et motum vite mittit ad omnia
membra Ideo situatum est in medio aliis
Epar vero racione caloris ut possit cibum
decoquere positum est in dextra parte quia
in maiori mundo dextrum est unde oritur
solaris calor et sic in homine vel in minori
mundo natura imitatur sed cerebrum
situatum est in superiori parte ut a remo
tis rerum noticiam habere possit Lectio iii

Et egressus inde ihesus secessit in partes
tyri et sydonis Et ecce mulier chana
nea a finibus illis egressa clamauit di
cens ei Miserere mei domine fili dauid
filia mea a demonio male vexatur
Qui non respondit ei verbum Et acceden
tes discipuli eius rogabant eum dicentes
Domine dimitte eam quia clamat post
nos Ipse autem respondens ait Non sum
missus nisi ad oues que perierunt do
mus israhel At ille venit et adora
uit eum dicens Domine adiuua
me Qui respondens ait Non est bonum
sumere panem filiorum et mittere
canibus At illa dixit Etiam domine
nam et catelli edunt de micis que
cadunt de mensa dominorum suorum
Et cum transisset inde Tunc respondens
ihesus ait illi O mulier magna est fi
des tua fiat tibi sicut vis Et sana
ta est filia eius ex illa hora Posita
plurimorum ex eorum constitucione perturbacione
In parte ista ut supra dicebatur
euangelista ponit mulieris chananee fidei
commendacionem commendatur hic mulier
specialiter ex iiii^or Primo ex eius peticione
nam petebat eius filiam a demonio
liberari Secundo ex eius despeccione
despecta quantum enim fuit magis in
eius peticione tanto plus in petendo
importune permansit Tercio ex eius in
terna inspiracione Nam non potuisset
sic sapienter sic fideliter christo respondere
nisi fuisset ab eo interius inspirata
Quarto ex eius impetracione tantum
enim impetrauit quantum voluit
¶ Quantum ergo ad primum dicit euangelista
quod egressus ihesus inde de iudea venit
ad partes tyri et sydonis que erant ciuitates
gentilium ecce mulier cananea a finibus
illis egressa clamabat dicens Mise
rere mei fili dauid Marcus dicit quod ad christum
existentem in domo venit et utrumque
fuit verum ut dicit Augustinus quia primus
venit ad ihesum in domo et cum ibi non au
diret eam tunc christo recedente cepit
post eum clamare ut filia eius a demo
nio liberaretur ¶ Quantum vero ad se
cundum ait quod christus non respondit ei verbum
Ubi notatur despectio istius mulieris
primo quia ei non respondit Secundo quia
discipulis rogantibus ut dimitteret eam
cum impetracione sua eius quam expectabat
non audiuit dicens non se esse missum

nisi propter oves salvandas domus israel. Tercio quia ipsam non exaudivit cum ad eum non pervenit sed magis iniuriam irrogavit appellans ipsam et alios gentiles canes, et iudeos filios. Quantum ergo ad tercium dicit quod ipsa fuit confessa se et alios gentiles non solum esse canes et catellos, et iudeos non solum filios verum eciam dominos, et sicut dominorum est sive catellis dare non panes integros sed micas et reliquias aliquas aborum. Sic petebant ut sibi aliquod beneficium tribueretur eius mia et pietate. Sed quantum ad quartum ait sibi esse dictum a christo mulier magna est fides tua ideo fiat tibi sicut vis, ac si diceret ut Crisostomus exponit fides tua sic est magna quod maiora hiis meretur impetrare verumtamen interim fiat tibi sicut petis. Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. Prima utrum chananeis primo fuit nomen servitutis impositum. Secunda utrum decens fuerit christum isti mulieri non respondere. Tercia utrum fides eius fuit magna. Quarta utrum filii in fide parentum a demonio liberari. Ad primam est dicendum quod hanc questionem non determinat Augustinus 19. de ci. dei per hunc modum quod nomen servitutis vel potest dubitari per quos primo fuit acquisitum vel quibus primo fuit impositum vel a quibus fuit derivatum, si ergo queritur per quos primo acquisitum planum est quod per primos parentes nostros quia homini in primordio sue creacionis non dictum est ut dominaretur homini sed bestiis terre et piscibus maris. Unde et primi nostri patres antiqui non hominum reges sed pastores pecorum dicti sunt. nomen igitur servitutis secundum Augustinum non meruit natura sed culpa peccati, propter peccatum igitur primorum parentum nomen servitutis fuit primo acquisitum. Sed si queratur quibus primo fuit impositum dicit Augustinus quod nusquam scripturarum legimus servum antequam hoc vocabulo noe iustus peccatum filii vendicaret. cum enim noe post plantacionem vinee inebriatus nudatus staret, et tamen verenda patris vidisset nec cooperuisset cogitare post evigilacionem dicit maledictus puer chanaam servus servorum erit fratribus suis chananeis ergo secundum augustinum primo nomen servitutis impositum est in vindictam peccati cham filii noe a quo dicti sunt chananei, a quo civitas sodomorum nominata est ut patet Gen. x. Si queratur a quibus hoc vocabulum derivatum est dicit Augustinus quod creditur in latina lingua creditur nomen servitutis originem traxisse ab illis qui iure belli poterant a capientibus occidi a quibus postmodum servati et non interfecti dicti sunt capiencium servi a servando dicti eo quod servabantur qui iure belli eos occidere poterant. ex hoc ergo casu quia chananeis in vindictam cham peccati patris eorum servitutis nomen primo impositum fuit ista mulier chananea filios israhel et iudeos dominos appellavit quia sub eorum dominio et servitute existebant. fides tamen christi eos liberos facit quam ipsi receperunt. Unde cananei interpretantur commutantes quia servitutem in libertatem et terrena in celestia commutaverunt et hoc fuit commutacio dextere excelsi. Ad secundam est dicendum quod christus ihesus non indidit statim mulieri vel rogati vel clamanti, nisi processit de phariseorum superbia sed de profunda divina sapiencia et assignantur ad hoc quatuor rationes secundum Crisostomum et Jeronimum. Primo propter sui precepti observacionem. Secundo propter fidei mulieris probacionem. Tercio propter apostolorum deprecacionem. Et quarto propter iudeorum perversitatem, dixerat enim supra salvator discipulis in viam gencium ne abieritis et civitates samaritanorum ne habitaveritis quamvis ipse non esset obnoxius

istius precepti quod discipulis dederat voluit
tamen observare quia dato quod venerit per
partes tiri et sidonis que erant civitates
gentium non venit causa predicandi. Unde licet
eciam occasionem calumpniantibus iudeis auf-
ferret mulieri chananee que secundum marcum
erat gentilis et genere sirophenissa idest
de siria phenicis non respondit nam salvare
omnes non venisset omnes salvare sed propter
mulierem gencium salutem passionis et
resurreccionis tempori reservabat. Se-
cundo hoc fuit propter eius fidei probacionem
Non enim secundum Johannis sententiam in sua
canonica statim est omni spiritui credendum
sed probandus est spiritus an ex deo sit et
specialiter cum aliquis de dispari cultu vult
ad fidem venire probanda est eius con-
stancia et paciencia quod et xpistus fecit de
ista muliere quia eius constanciam et paci-
enciam probavit constancia sibi respondeo
paciam ipsam caniculam appellando et
iniuriam sibi dicendo. Tercio propter apostolorum
deprecacionem In hoc enim quod statim ei non
respondit excitati fuerunt discipuli ut pro ipsa
rogarent ostendens per hoc esse necessarias
esse preces sanctorum ad aliquid impetrandum
non quod sanctorum precibus deus flectetur
sed eius propositum adimpletur ymaginatur
enim dyonisius 3° capitulo de divinis nominibus sic nos trahi ad
deum precibus sanctorum sicut ascenderimus
quandam navem et teneremus quosdam funes
nobis in auxilium datos ex quadam fixa
petra ad nos directos planum est quod non nos
petram sed navem et nos ipsos per funes is-
tos ad petram ducemus. Quarto propter oracionis
perseveranciam non enim cum homo aliquid
petit a deo et non exauditur debet propterea
ab oracione cessare sed perseverare et per
noctare in oracione debet quia secundum augustinum
Sepe que petuntur a deo non dantur cum
petuntur ut tempore congruo dentur.
Ad terciam est dicendum quod in fide qua-
tuor consideranda sunt. Primo obiectum

quod creditur. Secundo operacio que ex
ipsa progreditur. Tercio subiectum quod
sibi substernitur. Et quarto iniuria quam
quis pro ipsa patitur. Ex istis ergo
quatuor fides unius potest dici ma-
ior fide alterius. primo credibilium
explicacione ut si quis plura explica-
te credit quam alius. Secundo operis con-
fessione ut si quis ferventius confitea-
tur que sunt fidei quam alius. Tercio sub-
iecti devocione vel humiliacione ut si
quis plus se subicit et plus se humi-
liat deo et omnibus propter deum quam alius.
Quarto iniuriarum pacifica tollera-
cione quia paciencia ut dicit apostolus
fidelibus xpisti necessaria est. Ex hiis ergo
iiii°r fides istius mulieris magna fuit.
primo eius quod credit explicacione
quando dixit miserere mei domine fili
david. In quantum enim xpistum dominum
appellavit explicavit eius divinitatem
quia secundum ambrosium domini nomen est nature
et potestatis quod soli deo competit. In
quantum vero dixit fili david explica-
vit eius dignitatem humanitatem
quia filius david non est nisi propter
humanitatem quam de virgine assumpsit
et in hiis duobus totum nostrum credere
salutiferum consistit. Iuxta illud Joh.
xx°. Hec autem scripta sunt ut cre-
datis quia ihesus est filius dei et ut cre-
dentes vitam habeatis in nomine ipsius.
Secundo operis confessione quando ait fi-
lia mea a demonio vexatur fervore
enim eius ostendit fidei quia credidit so-
li per xpistum eius filiam posse a demo-
nio sanari ut ieronimus dicit. Tercio sui
humiliacione quia se non canibus sed
catellis comparavit ac si diceret ut
Crisostomus dicit. Bene scio quod indigna panem
totum vivo descendentem de celo recepi
et tua beneficia integre ego autem mi-
cas peto et modica tuorum beneficiorum

partem z dummo non sum alienata me
sa dominorum comedere pro gra hret
non solum in nro canu vinearam in
nro catulorz computare Quarto
invitaru pacifica tolleracone quia to
ties a xpo repudiata quia in clamori
bus fatigata tamcila appellata con
stans fuit et paciens sciens q pacia
opus pfcm habet ¶ Ad quartam est
dicendum q sicut Beda dicit aiia vi
ppter humilem z fidelem mris simone
demon deserit filiam vt discam per
hoc qm in bapmo puuli in fide prntu
a demonio liberatur quia nec p se n
p alijs aliquid boni vl mali agere
possunt Unde hec mlr non dixit dne
adiuua filiam meam vl sana mea
filiam Sed ait miserere mei z adiu
ua me ac si in persona filie peteret
a demonio liberari filiam q illa ab
eo possessa petere ppa voluntate no
valebat Ideo vt dicit Remigius
Hoc venit consuetudo eccle vt
in fide prentum pueri cathetizentur
z baptizentur quia sicut fide istius
mlieris saluata est filia ita fide ca
tholicorum vnorz pcta puulorum
relaxentur z hoc intelligitur quod
non sunt tante etatis z rationis
vt per se fidem promittere deo pos
sent z hoc satis conuenit vt sicut
puuli ipi no sunt peccato obnoxij
et a demonio rone illius originalis
peccati possessi sed vnorz prentu
voluntate sic aliorz fidelitate ab
ipo pcto conuenit vt purgentur
et a diabolo liberentur z xpo incor
porentur ac membra eius in posterum
efficiantur lcto iiij lcco iiij

Et cum transisset inde ihus ve
nit secus mare galilee Et
ascendens in montem sedebat ibi Et ac
cesserunt ad eum turbe multe hntes se
cum mutos claudos cecos debiles et ali
os multos z proiecerunt eos ad pedes eius
Et curauit eos ita vt turbe mirarentur
videntes mutos loqntes z claudos am
bulantes et cecos videntes Et magni
ficabant deum israhel Ihus autem con
uocatis discipulis ait Misereor turbe
quia iam triduo pseuerant mecum z
no hnt quod manducent Et dimitte
eos ieiunos nolo ne deficiant in via
Et dicunt ei discipuli Unde ergo nobis
in deserto panes tantos vt saturemus
turbam tantam Ait illis ihus Quot
panes hetis At illi dixerunt Septe
et paucos pisciculos Et precepit turbe
vt discumberent super terram Et ac
cipiens ihus septem panes z pisces z
gratias agens fregit z dedit discipu
lis suis z discipuli dederunt populo
Et comederunt omnes z saturati sut
Et quod supfuit de fragmentis tule
runt septem sportas plenas Erant
autem qui manducauerunt quatuor mi
lia hoim extra puulos et mlieres Et
dimissa turba ascendit in nauicula
z venit in fines magedan ¶ Posita mli
eris cananee fidei commendacione In
pte ista vt sup dicebatur ostenta po
nit turbe expectantis xpm saturacom
Sedm enim euuglm duabus vicibus xpus
panes miraculose multiplicauit ad
saturandum ppln In prima vice multi
plicauit quinq panes z duos pisces
z quinq milia hoim sunt refecti In
secunda vero multiplicauit septem
z pisciculos paucos et quatuor mi
lia sunt comedentes et qui vnus
euuglista posuisset vnu miraculum
z alius posset videri vnus alteri co
trarius Sed aug z aug de vtroq mira
culo facit mencom Utrumq credendum

indubitanter indubitanter a domino fuisse factum et ponitur quinque in hoc miraculo per ordinem. Primo turbe expectatis occasio. Secundo ihesu xpi super ipsam miseracio. Tercio discipulorum interrogacio. Quarto miraculi perpetracio. Quinto miraculi conclusio et terminacio. Quantum ergo ad primum dicit evangelista quod recedens ihesus de finibus gentilium venit ad mare galilee et ascendit in montem et multe turbe accesserunt ad ipsum ponentes eorum infirmos ante pedes eius et statim sanavit omnes ita ut mirarentur. Nam mirabantur demonstratorum utilitate quia utiliter videbantur cecos mutos claudos videbant curatos et de curacionis facilitate quia statim curavit et non tardavit tamen sicut in curacione mulieris chananee et hoc ut fidem illius probaret et infidelitatem iudeorum reprobaret vel increparet. Sicut dicit Glosa. Ista ergo fuit causa quare turbe xpistum expectabant ut eorum infirmos curaret. Quantum vero ad secundum dicit quod misertus est ihesus super turbas quia triduo expectabant eum et non habebant quid manducarent. Non enim venerant ad manducandum sed ad infirmos eorum curandum. et in hoc ut dicit Glosa xpistus ondit vere divinitatis et humanitatis signa. Nam divinitatem ondit in panum multiplicacione humanitatem vero in turbe miseracione et compassione. Quantum vero ad tercium dicit quod discipuli interrogabant ihesum unde tantam multitudinem possent saciare in deserto cum non haberent nisi septem panes et pisciculos paucos quos inter tantos dispensare eis parum videbatur. In quo ut Crisostomus dicit admirari debemus in apostolorum veritatis amore et inter honorem quia ipsi scribentes non occultant eorum magnos defectus. nam

non est quod talibus accusacio eorum in tali signo facto confestim oblivisa. Quantum autem ad quartum dicit quod accepit ihesus vii panibus eos benedixit et fregit et dedit discipulis ut turbe apponerent in signum quod hec multiplicacio differebat a prima. Nam ibi quinque panes ordeacei multiplicati sunt in signum quinque librorum moysi legis veteris qui duri erant et fortes. hic autem septem et non ordeacei multiplicati sunt in signum multiplicacionis et divisionis septiformis gratie spiritus sancti per quam dulciter et leniter reficiuntur illi qui in nova lege pascuntur. Sed quantum ad quintum ait quod comederunt omnes et saturati sunt et tulerunt de superfluo septem sportas. et qui manducaverunt erant quatuor milia propter quatuor mundi partes de quibus omnis congregata est xpi ecclesia quod vero ibi duodecim cophini et hic septem sporte recollecte sunt secundum Crisostomum vel fuit quia sporte maiores cophinis erant vel diversitatem hanc fecit ut fortius hec miracula eorum memorie imprimerentur. Ut ibi duodecim cophinos iuxta numerum duodecim apostolorum. hic vero septem sportas iuxta numerum septem panum posuit. Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima utrum xpisto sit proprium misereri. Secunda utrum xpisto sit proprium nos a miseriis relevare. Tercia utrum omnibus misereri sit actus meritorius et virtuosus. Quarta utrum sit melius homini habere caritatem vel misericordiam. Quinta utrum omnia que impediunt vel excludunt misericordiam in homine sicut peccata. Quantum ad primam est dicendum quod secundum ysodorum in libro de summo bono misericordia a compaciendo aliene miserie vocabulum sortita est ille igitur

alteri miseretur qui alterius miseriam
sicut suam computat. Istud autem contingit
tripliciter. Primo propter amoris dilectionem et sic homo
compatitur amicis et benefactoribus suis propter
amorem quem habet ad ipsos quia sicut a-
mor habet amare amatum amanti
sic facit miseriam et tristiciam amati esse
miseriam ipsius amantis. Secundo propter
naturale nature assimilacionem et sic homo
naturaliter hominibus omnibus miseretur plus
tamen et minus secundum maiorem et minorem
assimilacionem. Unde dicit philosophus ii° rethorice
quod magis miseretur similes secundum etatem secundum
mores secundum dignitatem secundum generacionem
secundum genera similes similibus quam aliis. Tercio
propter doloris percepcionem et sic homo mise-
retur filiis et parentibus et propinquis aliquando magis
quia homo dolorem et passionem talium in
se ipso percipit et portat et ideo dixi aliquando magis
quia homo dolorem et passionem talium
in se ipso percipit et portat et ideo dixi aliquando
quia secundum philosophum ii° rethorice magis homo
debet talibus condolere quam miserari. Unde
recitat ibi quod amasius non ploravit
cum duceretur filius eius ad mortem nec se-
cum habuit cor miserabile sed durum est
quod aliud a miserabili et misericordie est ex-
pulsivum sed semper amico suo qui exspec-
tabat mori ploravit et cor miserabile
habuit. Rarum tamen modo tum portamus
filiorum et propinquorum dolorem compatimur ei
eis quia passionem eorum primam facimus
per concepcionem illius doloris et in aliquo
pidemus eos habere et sustinere sicut dice-
bat David de filio suo quis michi det
ut ego moriar pro te fili mi absolon.
Istis ergo tribus modis proprium est christo
misereri. Primo inquantum ipse est
deus propter amoris dilectionem. Unde sibi dici-
tur misereris omnium domine et nichil odisti
eorum que fecisti. Secundo inquantum est
homo propter nature assimilacionem. Unde
apostolus ad hebreos ii° quod debebat eum per omnia
fratribus similari ut misericors fieret. Tercio
inquantum passus et mortuus propter hominem.
Unde dicit apostolus quod non habemus pontificem
qui non compaciatur infirmitatibus nostris
temptatum autem per omnes dolores et pas-
siones per similitudinem absque peccato super quo
verbo dicit Glosa christus medicus qui cum in
fronte non fuit infirmatus curare nostras
propter ista vero tria sibi proprium est mise-
reri semper et parcere. Quid secundum est videndum
quod homo post peccatum constitutus est in
triplici miseria. Primo in miseria pec-
cati vel culpe quia non est homo qui non
peccet et non indiget dei gracia. Unde dicit
propheta quod omnes declinaverunt et non fuit
qui faciat bonum a adam usque ad christum.
Secundo in miseria nature que miserie sunt
mortis vulneracio infirmitas afflictio
senectus fames sitis nuditas et omnia
alimenta indigencia. Nam secundum augustinum
tot miseriis tot angustiis tot laqueo-
ribus tot temptacionibus est subdita natura
humana quod nec omnia libris medi-
corum ut arbitror comprehensa sunt. Tercio
in miseriis fortune quia divicias et
alia bona temporalia quorum fortuna
est domina nunc homo subito acquirit
nunc subito perdit et nunc ballatur filiis
amicis servis et cum hac potencia nunc omnibus
predictis mudatur et privatur. Dicamus
ergo quod solus christus potuit et potest uber
ab ista triplici miseria nos relevare
et dico uber quia potest homo hominem
relevare ab hac miseria vel ab illa
sed universaliter ab omnibus non nisi humani
generis salvator. Nam habuit christus univer-
salem mundiciam quia solus sine sorde
peccati et culpe. Secundum enim ysidorum in libro
de summo bono nullus malis misericors
esse potest qui prave vivendo in se ipso miseri-
cors non est quia qui sibi nequam est
nulli bonus potest esse. Secundo habuit
universalem potenciam quia subest sibi cum
voluit posse. Solus enim ipse vite et

z mortis habet ptatem ideo solus potest
releuare a miseria nature ipse enim per
cutit z sanat deducit ad inferos z redu
cit. Tercio hic ulem clementiam quia
pius z clemens est dominus deus z mia
eius sup omnia opera ei9 ideo qz nouit
esse opptunu releuat a miseria fortu
e q pauperem facit z ditat humiliat et
sublimat ut sedeat cu principib3 z soliu
regni teneat ideo xpus trahebat ad se ve
nientes s a pctis purgabat Quantum
ad releuacom prime miserie nuc ab
infirmitatib3 curabat Quantu ad
releuacom secunde nuc panib3 z piscib3
saturabat Quantum ad releuacionem
tercie z ideo ppriu est sibi nos ab omi
miseria releuare ¶ Ad terciam e dom
q semp sunt extrema vituperanda qa
actus virtuosus z meritorius 9sistit in
medio mia ergo ut est virtus tenet
mediu inter crudelitate z molliciem qz
nulli miseret est crudelis qui no oib3
est mollis z muliebris sed qui misetur
indigne pacientib3 z non miseret digne
pacientib3 tenet mediu z dicitur vere
miscors ut mia est virtus laudabilis
z meritoria potest homo aut quantum ad
pnis digne pati trip3 primo ex sue nr
condicoe. Nam infirmari mori senescere
z esurire sitire sunt condicones nature
humane post pctm alie passiones
meruerunt nobis primi parentes in pna
omi nrm peccantes quia peccantibus
omes nos peccamus. Vn greg dicit q
quidq patimur pcta nra meruerunt
z natura sic condicionata equaliter reppi
in omnibus defectibus naturalib3 supra
compati dictis z misereri virtuosum
est et meritorium et qz sic naturam in
uenit inmist z pctorib3. Ideo racione n
omnibus compaciendu est. Secundo ex
sua elecone q quidem homo talia

eligat bona quib3 de se no sunt co
iuncta vl annexa mala excecientib3
cum fortuitis z casualib3 puenint
homi aliqua mala sic patientibus
compati z misereri est virtutis et
meritorium. Si vero eligat aliqua bo
quia nullus p se eligit mala quib3
homo de se sunt annexa mala sicut
eligere delectari cui est annexa formica
cio sic pacientibus compati vl mise
reri z nolle eos puniri z pati pp er
pcta comissa no est virtutis n mia
Sed tercio hic contingit ex sua opa
cone quia si homo sp egit bonu ex q
merito bonu z non malu sibi deberet pro
uenire si mala sic agenti puenit q
deo pmittente frequenter contingit iuxta
illud Ecc 9o sunt iusti quib3 mala p
uenit ac si facta egerint impiorum
sic pacientibus compati z misereri est
maxime virtutis e que semp praua
opantib3 si mala puenit ei no est
compaciendu z sibi bona est dolendum
¶ Ad quartum est dicendu q mia est vtq
meritoria non pt esse sine caritate que
est radix merendi nec caritas sine m
cludit dileconi dei z proximi. potest ee
sine mia Sed queratur quid istorum sit me
lius homi hre dato q vtruq sit bonu
z unu sine altero esse no possit dom
est q si queratur quid sit melius homi
pp se melius est homi caritate hre
q miam quia p caritatem homo deo
suo superiori coniugitur z unitur in quo
est totu bonu hominis quia efficitur
p amorem idem cu eo Iuxta illud apli
Qui adheret deo p caritatem unus
spus efficitur cum ipo p miam vero
defectibus minor subuenitur z planu
est q melius est homi pp se coniun
gendo suo superiori q subueniendo defectib3
sui inferioris vl equalis Sed si q
ritur si sit homi melius vl maius

mitum pter alterum et pter bonu quod
sibi ex altero pueniet melius est sibi hre
miam q si de talibus proximoz subueniret
tle mitum ex ope minime sibi no pueniret
¶ Sed quantum est dicendum q phs ijo retho
ponit principalr iiijor que phibitiua sut
mie primo namq felices qui nuq a
liqua mala expti sunt nec putat se posse
experiri nisi misereant et quia talib cru
delitas in miserendo est annexa sine p
cato esse no pnt Secundo inuidi no mi
serent quia inuidi gaudent de malis qru
cunq et tristant de bonis Unde cu miia
sit tristicia de malis alioru inuidi no mi
serent et quia inuidia est pctm ideo pctm
est quod sic excludit miam Tercio con
tumeliosi st sine mia qui em contume
liam volunt et iniuriam aliis inferre
absorbentur iracudia Ut plene recimari
no valent q ipi sint talia passi vel q ex
istiment se talia posse pati ideo no mi
serentur et isti sine pcto no sunt Quarto
stupefacti in seipis ex timore nimio vel
ex nimia passione quam sustinent no
misentur qz sic sunt intenta pprio timori
vel ppa passioni q compati vel misereri
aliis obliuiscitur et nec ista st omnino
sine pcto saltem obmissionis et sic patet
q omnia que excludut miam vel que st
phibita misericordie sine pcto esse non
possunt etc etc Cap — xvijm

Et accesserunt ad eum pharisei et sadu
cei temptantes eu et rogabant eu
ut signu de celo ostenderet eis Et ille rndes
ait illis Facto vespe dicitis serenu erit
rubicundu est enim celum Et mane ho
tempestas rutilat enim triste celu Facie
ergo celi diiudicare nostis signa auto
tpm no potestis scire Generacio mala et
adultera signu querit et signu no da
bitur ei nisi signu Ione pphe Et re
lictis illis abiit Et cum venissent dis
cipuli eius trans fretu obliti sut panes
accipe Qui dixit illis Intuemini et
caucte a fermento phariseoz et saduceoz At
illi cogitabant intra se dicentes Quia
panes no accepimus Sciens aut ihus
dixit eis Quid cogitatis int vos modice
fidei quia panes no hetis Nondu intel
ligitis neqz recordamini qnq panu in
quinqz milia homi et quot cophinos sup
sistis neqz septe panu in quatuor mi
lia homi et quot sportas sumpsistis Quare
no intelligitis qz no de pane dixi vobis
Cauete a fermento phariseoz et saduceoru
Tunc intellexerunt quia no dixit cauendu
a fermento panu sed doctrina phariseoru et
saduceoz ¶ Ostensio qualr ptas xpi in faci
endo miracula omnibus aplis fuit comu
cata In pte ista ut supra dicebatur ondit
qualr ptas sacerdotalis et eccle dignitatis
singulariter fuit petro recomendata et
possumus dicere q ista ps principalis diuidit
in ptes qnqz quia primo agit de pdicte i
stitucone ptatis Secundo de xpi ad co
firmacone huius transfiguracone Ter
cio de firma correcione Quarto de aploz
remuneracione Et qnto pdicat xpus
suis aplis suam passionem Sca ibi post
dies sex in principio xvij cap Tercia
ibi In illa hora in principio xviij cap
Quarta ibi Et fcm est in principio xix
cap Qnta ibi Simile e regnu celoz
in princo xx cap ¶ Sed intelligendum aut prime
ptis est sciendum q tria requirebant ad
institucionem eccle dignitatis et sacerdotal
ptatis que petro comissa est Primu
erat phariseoz sacerdoti veteris legis rep
bacio debebat enim fieri reprobacio p
oris mandati pter eius infirmitatem
et inutilitatem ut sic instatueret sicut
dicit aplus ad hebr vij Secundo xpi
diuinitatis fidelis et vera confessio q
sine fide xpi nuqm aliquis saluus est
Tercium fuit ipius xpi et aploz sanguinis
effusio quia scdm aplm oportebat per
passionem consumari ut pontifex fieret

sine enim sanguinis effusione fiebat remis-
sio peccatorum et ideo totum presens capitulum dividitur
in has tres partes sed ista tria que ad pie-
tatem sabbatalem requirunt. Secunda ibi
Venit ante ihesus. Tertia ibi Venit precepit
discipulis. ¶ Propter duo ante mito partis sacer-
dotalis phariseorum et scribarum sunt reprobandi
primo propter eorum maliciam. Secundo
propter eorum pravam doctrinam et falsam
scienciam. ¶ Quantum ergo ad primum dicit
evangelista quod facto miraculo de septem panibus
dimissa turba ascendit in naviculam ea-
dem racione sicut supra in exemplo vitandi
vanam gloriam. Venit in fines macedon
marci dicit dalmanutha et est idem locus
secundum augustinum. Ingressus ibi accesserunt
ad eum pharisei signum de celo querentes ab
eo et est talis racio illi mito sunt repro-
bandi de eorum parte tamen generacio prava
mala et adultera qui temptacione querit
signa de celo quia facto vespere dicunt rubicun-
dum est celum ergo erit serenum mane
vero dicebant tempestas erit quia ruti-
lat triste celum efficiue enim celi emit-
tendo pluvias et frigidos et nebulosos va-
pores tristiciam causat. Unde consueti
sumus dicere quod istud tempus est triste
et melancolicum. Faciem ergo celi diiudicare
et pronosticare nostis per signa apparencia tem-
porum autem signa adventus mei primi
vel secundi propter vestram maliciam vel
invidiam non potestis scire. Quia igitur
vos pharisei estis tales ideo mito reprobandi
estis. ¶ Quantum vero ad secundum dicit quod
cum venissent transfretum obliti sunt discipuli
panes accipere et ihesus dixit eis Cave-
te a fermento phariseorum et est talis racio
eorum doctrina est reprobanda et caute ob-
servanda que inficit et corrumpit verum
sensum et veram doctrinam sacre scripture
sicut fermentum corrumpit farinam. Sed ta-
lis fuit doctrina ipsorum phariseorum ergo
talis doctrina mito fuit reprobanda et
tamen venenum observanda et cavenda. ¶ Sed

Fermentum

hic possunt esse quatuor dubitaciones
¶ prima utrum per signa que apparent in
celo homo possit iudicare de serenitate
et tempestate aeris. ¶ Secunda utrum per
arcum apparentem in nubibus homo pos-
sit iudicare diluvium aquarum non esse
futurum. ¶ Tertia utrum doctrina phariseorum
fuit mala et a malo deo data. ¶ Quarta utrum
doctrina veteris testamenti fuit a christo repro-
bata. ¶ Ad primam est dicendum quod per
celum rubeum iudicatur serenitas et per
triste celum iudicatur tempestas duplici-
ter potest intelligi primo litteraliter nam cau-
sa effectiva serenitatis et tempestatis
est sol sed materialis est vapor grossus
et aquosus elevatus superius virtute solis
a terra vel ab aqua. Quando ergo talis
vapor sursum elevatus rubet tali ru-
bedine que sit causata a sole predominante va-
porem desiccante et inflamante tunc
est signum serenitatis sed quando rubet rubet
tali rubedine que dirimet a radiis
solaribus emissis ad terram ipsum respici-
entibus quia tunc non perfecte desiccatur non
est signum serenitatis potissime quando est triste
et preoccupatum multis vaporibus humidis
et aquosis quia non est facta perfecta desic-
catio materie est signum tempestatis quam
serenitatis. ¶ Secundo potest intelligi secundum
exposicionem augustini spiritualem nam quod vespere
celum sit rubicundum in signum serenitatis
significatur christi passio per quam facta
est serenitas mentis humane et purgacio
peccatorum et hoc vespere quia vespere
sabbati lucifer iste ad inferos rediens
humano generi serenus apparuit. Per celum
vero triste in signum tempestatis secundus
adventus christi ad iudicium intelligitur in cuius
adventu dicente propheta erat tempestas
valida. ¶ Ad secundam est dicendum quod per
arcum in nubibus apparentem possumus
iudicare diluvium aquarum non esse futurum
auctoritate et racione ostendi potest. Auctoritas
est expressa Genesis 9 ubi habetur quod post
diluvium dixit dominus ad noe arcum meum

Cap^m xlvi

ponam in nubibus celi et erit signum federis
inter me et terram. ceterea subauditur
neque erit ultra diluvium aque ad destruendum
universam terram vel carnem. super quo verbo
dicit gloza. Arcum dedit deus in sig-
num securitatis ne homines formidolosi ti-
merent altero diluvio pluviarum delei
inundaciones aquarum sepe venientes et ideo
in celo per arcus positus est ut ab
omnibus in signum securitatis videri possit
et videtur dicere illa Gloza quod arcus non
fiat nisi a radiis solaribus et nube humida
quod ante diluvium non fuissent pluvie sed
ex rore celi et inundacione fontium terra
fuisset fecundata. Verum quia illa que
in Genesi leguntur et universaliter in veteri tes-
tamento et si litteraliter sunt facta ut narrantur
cum erant signa ad significandum aliquid
spirituale. ideo dicit predicta Glosa quod pos-
sumus per arcum illum positum in celo christum in-
telligere. ad quem in omnibus tribulacionibus
nostris debemus recurrere et ad ipsum respicere
in celo existentem. racio vero est talis quia sicut supra
dictum est quod causa effectiva pluviarum
est sol materialis vero est vapor humidus
virtute solis a terra et aquis sursum e-
levatus. Ista ergo duo possunt se habere in tri-
plici disposicione. quia quandoque calor solis
omnino superavit vapores et exsiccat eos
unde in terris calidis et in estate propter
propinquitatem solis pluvie aut nulle sunt
vel sunt rariores quam in hieme. quandoque vero calor
solis ad hoc valet quod vapores trahit
et multiplicat sed non superat eos neque
desiccat et tunc superhabundant pluvie et
est causa diluvii aquarum. sed quandoque medio
modo habet se quia virtus solis vapo-
res sursum trahit et tanta est quod non sinit
eos nimium multiplicare. sed non quod possit
predictos vapores exsiccare et ex hac me-
dia disposicione et comparacione solis ad
vapores causatur iris vel arcus quia
ad sensum videmus quod non apparet in nu-
bibus vaporibus omnino exsiccatis. et

neque omnino eis in aere superhabundantibus
quia ut dictum est virtus solis est tanta
quod non sinit eos multiplicare in tanta
habundantia ut diluvium aquarum sequatur
sed non est tanta quod eos omnino non habeat
desiccare et ideo arcus est signum quod aquarum
diluvium non sit futurum. ymo est signum
quod numquam fiet toto tempore illo quo du-
ravit talis disposicio media durat. ¶ Secunda
est dictum quod manichei dixerunt legem
veterem fuisse malam et ideo male quia
salvator dicit hoc cavendum esse a fermento
phariseorum et a doctrina ipsorum. et planum est
quod pharisei legem moysi observabant
in tantum ut a summo opere laborarent
si in aliquo dicto vel facto christi illi legi esset
contrarius et quia non cavetur nisi ma-
lum ex quo ab illa doctrina dicit esse
cavendum videtur quod sint mala dicenda
est ergo quod contrariorum dominorum contraria
sunt mandata et precepta quia salvatore
dicente. Nemo potest duobus dominis
servire contraria iubentibus. ut Gloza
dicit. Sed mandata veteris legis et
legis naturalis et legis nove non sunt
contraria. ubi precepta que sunt ibi repe-
tuntur in ista et superaddunt consilia unde
prima distinccione dicitur quod ius naturale
est quod in lege et in ewangelio continetur
quo quis iubet alteri facere quod sibi
vult fieri. ¶ iuxta illud quod supra dictum est
omnia quecumque vultis ut faciant vobis
homines et vos facite illis. et subditur. hec
enim lex est et prophete. ergo iste due leges
non sunt male et a contrariis dominis
date. sed ab uno. quod vero dicitur de fermento
phariseorum ipsum dictum se exponit quia salva-
tor non dixit doctrinam phariseorum non
esse malam nisi propter fermentum et cor-
ruptionem appositam per pravam eorum exposi-
cionem et superstitiosam observacionem
¶ Ad quartum est dicendum quod hanc dubitacionem
pulchre determinat augustinus in libro de vera
religione dicens quod vel hoc dicitur propter

sacrificia quia illa nunc offeruntur quia
tunc offerebantur. Et cerimonialia que
nunc non observantur, et quedam hic
maiora iubentur quam ibi sed ut ait non
tru monere debet quia videmus quod pa
terfamilias iustissimus aliud imperat
hiis quibus servitutem duriorem indicat
et aliud eis quos in filiorum locum
adoptare dignatur. sic videmus quod bonus
medicus eadem arte medicine non mu
tata sed immobili permanente mutat
diversum regimen et diversa precepta lan
guentibus infirmis ita divina providencia
et divine legis immobili existente muta
bili creature sue varie subvenit pro
diversitate membrorum. lex ergo vel doc
trina veteris testamenti a christo non fuit
reprobata tamquam mala sed fuit mu
tata ubi fuit mutanda impleta ubi
fuit implenda evacuata ubi fuit eva
cuanda suppleta ubi fuit supplenda de
clarata ubi fuit obscura et exposita
ubi fuit prave intellecta. Lectio ij

Venit autem ihesus in partes cesaree
philippi et interrogabat discipulos
suos dicens Quem dicunt homines esse
filium hominis. At illi dixerunt. Alii Iohannem
baptistam alii autem heliam alii vero
ieremiam aut unum ex prophetis. Dicit
illis ihesus Vos autem quem me esse dicitis
Respondens autem simon petrus dixit Tu
es christus filius dei vivi Respondens autem
ihesus dixit ei Beatus es simon barjona
quia caro et sanguis non revelavit tibi
sed pater meus qui in celis est Et ego
dico tibi quia tu es petrus et super hanc
petram edificabo ecclesiam meam Et
porte inferi non prevalebunt adversus eam
Et tibi dabo claves regni celorum. Et
quodcumque ligaveris super terram erit
ligatum et in celis Et quodcumque solveris
super terram erit solutum et in celis. Pos
ita phariseorum doctrine reprobacione In parte
ista ut supra dicebatur, Christi ponitur
veram et fidelem confessionem

Et primo ponitur christi interrogacio Se
cundo ponitur apostolorum varias opinio
nes referencium etc. Tercio ponitur petri
in persona omnium confessio Et quarto ponitur
christi predicte confessionis approbacio. Quan
tum ergo ad primum dicit, quod veniens ihesus
in partes cesaree philippi interrogabat
discipulos suos dicens Quem dicunt
homines esse filium hominis. filium ergo
virginis ipse dicebat se esse quantum ad
humanitatem Sed querendo quem homines
eum esse dicunt significavit preter illud
quod in eo videbatur pauca preter huma
nitatem est in eo aliud senciendum ut
hilarius dicit. Quantum ergo ad secundum
ait quod respondentes discipuli dixerunt. Alii
iohannem baptistam propter vite sanctitatem
alii heliam propter miraculorum potestatem
alii ieremiam propter sue pietatem peccata
enim planxit, aut unum ex prophetis propter
vaticinii varietatem Quantum ad tercium
ait quod requisitis discipulis quem christum
sentirent petrus pro omnibus respondit dicens
tu es ihesus filius dei vivi Dixit ad differenciam
deorum qui putabantur esse dii sed mortui
erant. mira dei providencia factum est ut
glosa dicit ut christus ipse confiteretur de se veram
humanitatem cum ait Quem dicunt ho
mines esse filium hominis et discipuli confi
tentur eius veram divinitatem cum ait tu
es christus filius dei vivi, et quia talis con
fessio est digna premio Quantum ad
quartum subdit Beatus es simon barjo
na quia caro et sanguis non revela
vit tibi, sed pater meus qui est in celis
etc. Una primacio patris revelacio alia
pater revelat filium sicut hic dicitur, quod pater
beato petro revelavit filium, et filius
revelat petrum quia ipse dicit in Io
hanne, Nemo novit patrem nisi filius
et cui voluerit filius revelare pater
igitur revelat filium et filius patrem. Hic dicitur
Crisostomus tribuens pastoralis dignitatis

xlij

fuit. Secunda primacio ideo addit. Et ego
dico tibi quia tu es petrus et super hanc pe
tram edificabo ecclam meam et porte in
feri diuersa genera tirannorum vel diuersa dog
mata hereticorum vel diuersa tormenta
tirannorum non preualebunt aduersus eam
non dixit non appropinquabunt sed non pre
ualebunt. Secundum enim exposicionem Crisost
in hoc verbo xpus pastorem ecclie petrum
fecit. Ita quod est sensus super hanc fidem
et confessionem quam fecisti edificabo ec
clesiam meam et fideles meos quia multi
credituri sunt illud quod tu es confessus
quorum pastorem et rectorem te facio. et
quia pastor non est potestate ideo ponit
alia primacio que est potestatis tradicio
quam concludit. Et tibi dabo claues regni
celorum. claues nominat potenciam qua
liget et soluat et discrecionem qua dignos
discernat ut Glosa dicit. Et quodcumque
ligaueris super terram id est quemcumque dignum
remissione iudicaueris dum viuit indig
nus iudicabitur apud deum et quecumque
solueris super terram id est quemcumque soluendum
iudicaueris dum viuit remissionem pecca
torum consequitur a deo secundum exposicionem
glose. Sed hic possunt esse sex dubita
ciones. Prima vtrum petrus vel alii apostoli
cognouerunt xpm filium dei ante hanc con
fessionem. Secunda vtrum petrus fuit
constitutus a xpo caput tocius ecclesie
in spiritualibus et temporalibus. Tercia vtrum
soli petro potestas regendi ecclesiam singu
lariter sit concessa. Quarta vtrum alii
apostoli immediate a xpo eorum potestatem rece
perunt vel mediante petro. Quinta vtrum
papa possit aliquem absoluere et ligare post
mortem vel solum dum est super terram.
Sexta vtrum dampnatus vel iudicatus per
apostolicam sedem possit ad aliquem appel
lare. Ad primam est dicendum quod ad hanc
dubitacionem Origenes super hunc passum

dat duplicem solucionem et Crisostomus
aliam duplicem. Prima est quod aliud fuit
cognoscere ihesum esse xpm et aliud cog
noscere esse dei filium. Petrus ergo et
alii discipuli qui scilicet missi sunt ad
predicandum sunt cognouerunt ihesum esse xpm
id est iustum sed non esse dei filium antequam
petro esset a patre celesti reuelatum. Se
cunda est quod quando apostoli missi sunt ad
predicandum nichil quidem cognicionis
habuerunt quod ihesus esset filius dei. Sed
perfectam cognicionem fidei habuerunt de hoc qui
sunt capaces recipere doctrinam reuela
tam a patre manifestante eis hanc reue
lacionem filiacionem et hoc fuit tempore illo
quo petrus dixit tu es xpus filius dei vi
ui. Crisostomus vero vna solucio prima est
talis quod apostoli et multi alii ante istam con
fessionem cognouerunt xpm esse filium
dei adoptiuum. Nam quando xpus exiens
in nauim increpauit ventis et mari dixe
runt illi homines vere filius dei est
iste. Et Natanael dixit Rabi tu es
filius dei tu es rex israel. Sed quia istis
non est dictum. Beatus es sicut dictum est
petro. Beatus es simon bariona vel
filius columbe ideo credendum est il
los fuisse confessos ihesum esse filium dei
adoptiuum confessio vero illa que erat
digna beatitudine et patris reuelacione
erat talis quod confitetur ihesum esse filium
ex patre natum. Alia solucio est quasi ead
em ista quia ante apostoli cognouerunt vni
ihesum esse filium dei propinquum adoptiuum
sed non natum de substancia patris quia
hoc nisi patre reuelante cognoscere poterant
et quia tunc petro et aliis apostolis a patre
reuelatum est ideo dicendum est quod tunc
predicta confessio fuit beatitudine digna.
Ad secundam est dicendum quod dicere summum
pontificem vicarium beati petri non pre
esse omnibus membris ecclesie in spiritualibus

i tpalibus est dicere in xpo a quo petro
auctas est donata non fuisse ptatem sa-
cerdotalem z regalem z hoc est expsse
contra auctem doctorum grecorz z latiorz
Sicut enim Cirillus priarcha allexa-
drin⁹ in libro de thesauro sicut xpus
accepit a patre ducatu z sceptru eccle ge
cium ex isrl egrediens sup omnem
principatum z ptatem z sup omez qdcuq
est. ut ei genua cuncta curuentur ple-
nissima ptate sic et petro z eius succes
soribus plenissime commisit. est simile
hoc contra unitatem eccle Nam si po
nim⁹ duo capita cogim^r ponere duo cor
pora. uno enim capite videm⁹ qd regit
caro z spc que integrat hominem sic uno
capite debet regi homo in spuali z te
porali regimine dicit enim glosa super
hunc passum. Qd petro singularit^r
ptas commissa est a xpo ut nos ad uni
tatem prouocaret. ideo unu principale
vicarium in tota eccla esse voluit ad
quem diuisa membra eccle recurrerent
si forte adinuicem dissentirent. illi enim
qui in temporali regimine excludunt se
a dnio beati petri excludunt se q no
sint de eccla nec eius membra quia
ut dicit Crisost⁹ sr hunc passum. Tu
es petrus z super hanc petram edifi-
cabo ecclam meam. sup confessionem
quam petrus fecit edificata est eccla
z oms fideles qui illud credunt quod
petrus confessus fuit. quorz om pastore
et rectorem petru instituit. ut quicuq
ab eius regimine se subtrahit credant
se de eccie corpe non esse. omnia etiam
decreta cphesim consiliorum clamant pe
tro z eius successoribus vniusalem po
testatem a xpo esse concessam. ¶ Ad
tciam est dicendz q potestas regendi
totam ecclam singularit fuit a xpo
petro concessa quod patet primo ex collocu
aplorz z eorz emulacione dicit enim Cri
sosto⁹ super illo libo Accesserunt disci
puli ad ihm dicentes quis maior est
in regno celorz quoddam humani scan
dalum conceperunt apli quod etiam in se
iam occultare non poterant z tumo
rem cordis non sustinebant eo q vide-
rant petru eis pferri z phonorari qd
non fuisset si omnibus vl petro in per-
sona om xpus hanc ptatem contes
sisset. Cirillus etiam dicit in libro sup
dicto loquens alys epis Itaq fres mei
si xpm imitamur ut oues eius voce ei⁹
audiamus manentes in ecclia bti petri
z non inflemur vento supbie ne forte tor
tuosus serpens pp teci mam contencoz
nos de eccla eiciat sicut euam eiecit
de padiso. patet etiam hoc ex xpi lo
cucione quia singlarit^r dixit tibi dabo
claues regni celorz. Vnde in decretis e
phesim concily scribitur nulli dubium
est q eccla romana fundamentum
z forma sit om ecclarz a qua omnes
ecclas pncipiu sumpsisse nemo recte cre
dendium ignorat qui cephas vocatus
est quia primus z caput om aplorz. Id
Crisost⁹ ad consultum vniuersorz loquens
in psona xpi sic ait Ter te petre in
terrogo quia ter me trepide z timide ne
gasti nunc autem ad me reductus ne
credant te fres gram z ptatem clauiu
amisisse quia amas me cora ipis
tibi confirmo totum q meu est plenu
¶ Ad qrtam est dicendz q nomine ptatis
clauiu petro a xpo concesse potest in
telligi ptas pcta dimittendi que est
ptas ordinis vl potest intelligi iuris
dicio exequendi igit^r ptas ordinis vel
ptas pcta dimittendi omnibz aplis in
mediate est aplis concessa no mediate
petro. sed iurisdicio exequendi vl ptas

xvj

iurisdictionis immediate est a xpo data soli
petro et aliis non nisi mediante petri
auctoritate. Hoc autem probatur primo auctoritate
Crisostomi super hunc passum tibi
dabo claves regni celorum. Vide qualiter xpus
redicat petrum ad excelsam de ipso intelli
genciam illa enim se ei daturum promittit
que sunt propria solius dei scilicet peccata
solvere et ecclesiam immutabilem facere
inter tot persecuciones et procellas temp
tacionum et subdit hec autem potestas ligandi
atque solvendi quamvis soli petro data vide
atur a domino tamen ceteris apostolis datur
et non omnibus episcopis et presbiteris tocius ecclesie
Sed ideo petrus specialiter claves regni celo
rum et principatum iudiciarie potestatis ac
cepit ut omnes per orbem credentes intel
ligant quod quicunque ab unitate fidei
vel societatis illius se quolibet modo semet
ipsos segregaverint tales nec vinculis pec
catorum absolvi nec ianuam possunt
regni celestis ingredi. Secundo hoc probatur
ex decretis ephesini concilii ubi sic dicitur.
Locutus est dominus ad petrum Tu es pe
trus et super hanc petram edificabo ec
clesiam meam et quamvis omnibus apostolis primo
tenem suam parem potestatem dederit
cum ait Accipite spiritum sanctum sicut misit me
pater et ego mitto vos tamen ut uni
tatem manifestaret eiusdem unitatis
originem ab uno incipiente sua auctoritate
disposuit. ex quibus patet quod potestas ordi
nis et peccata solvere hoc utique erat petrus
quod et ceteri apostoli et episcopi quod pari con
sorcio preditos honoris et potestatis sit potestas
exercendi vel iurisdictionis mediante petro
est aliis concessa ¶ Sed quantum est dicendum
quod homines post mortem posse absolvi
vel ligari potest dupliciter intelligi primo
absolucione et ligacione personali directe
in se et sic non possunt ligari nec solvi.

sicut in se directe personali actu non possunt
mereri nec demereri Unde glosa super
verba dicit Quodcunque ligaveris super terram
exponit quicunque absolucione dignum
iudicaveris dum vivit erit absolutus
quia absolucionem consequitur a deo
et subdit ibi quod non est data hominibus
potestas ligandi vel solvendi mortuos.
sed vivos nam qui mortuos solveret vel
ligaret non super terram hoc faceret
absolucione ergo personali per propriam
operacionem meritoriam vel demeritoriam
dum homines vivunt possunt ligari vel
absolvi non autem post mortem Secun
do autem potest intelligi eos absolvi vel
ligari indirecte absolucione vel ligacione
condicionali per operacionem vel subtraccionem
aliorum sicut potest etiam papa facere quod indulgen
cie valeant illis qui sunt in purgato
rio dummodo vivi faciant illis propter
que indulgencie ordinate sunt per quas
indulgencias absolvuntur a pena possunt
etiam ministri ecclesie applicare defunctis
sacrificium altaris elemosinas et alia bo
norum suffragia per quorum applicacionem
absolucionem a pena consequuntur. Unde
dicit Augustinus in encheridion quod illis prosunt
suffragia ecclesie qui hoc sibi merue
runt dum viverent ut possent eis
prodesse si pro eis fierent post mortem
et sic intelligendum est de ligacione quia
potestas ecclesie excommunicare aliquos potest
post mortem sicut legitur de Augustino
quod multos post mortem excommunicavit
et quia excommunicatio est separatio a communione
fidelium et percepcione suffragiorum et sacra
mentorum ecclesie spiritualia bona viventium
a mortuis est eos quodammodo indirecte li
gare per subtraccionem illorum per quorum par
ticipacionem absolvuntur ¶ Sed secunda
est dicendum quod in decretis ephesini concilii
ista questio terminatur. habet enim triplicata

sedes primatem et dignitatem et utilitate
respectu aliarum ecclesiarum propter que iudica
tus per eam ad aliam personam vel ecclesiam
appellare non potest nam de primitate dicitur
in capitulo hec dicti consilii cuncta per mundum nouit
ecclesia quod sacrosancta ecclesia romana de omni
alia ecclesia per hac habet iudicare neque cui
quam de eius iudicio liceat dubitare. siquidem
ad illam de qualibet mundi parte appellan
dum est. ab illa vero nemo est permissus appel
lare. de eius vero dignitate subditur in
capitulo eiusdem consilii omnium hominum causas
deus voluit per hominem terminare. sancte
vero sedis romane presulum suo sibi questio
ne seruauit arbitrio et dicat sine questione
et ideo via appellacionis ad deum non potest
appellari super iudicio datis per summum
pontificem. Unde subditur ibi quod beati
petri successores zelo tantum voluit de
bere innocentiam et subtilissimam discus
sionem indaginem inviolatam exhibere
consciam. sed de universalitate eius additur
in capitulo predicti consilii. Ipsa namque roma
na ecclesia ita reliquis vices suas tra
didit largiendas. ut in parte sint solli
citudinis vocatae non in plenitudine
potestatis et beneficiorum appellancium apostolicam
sedem episcoporum iudicia et cunctarum causarum
et maiorum negocia eidem sancte sedi serua
ta esse liquet. Via ergo appellacionis
per modum iudiciarium discussionis cause
uel negocii occurrentis a iudicio et sententia
data per apostolicam sedem nec ad deum nec
ad hominem potest appellari. Capitulum iii

Tunc precepit discipulis suis ut nemini
dicerent quia ipse esset ihesus christus Et
inde cepit ihesus ondere discipulis suis quia
opporteret eum ire ierosolimam et multa pati
a senioribus et scribis et principibus sacerdotum
et occidi et tertia die resurgere. Et assumens
eum petrus cepit increpare eum dicens
Absit a te domine non erit tibi hoc. Qui
conuersus dixit petro. Vade retro me
sathana scandalum es michi. Quia non
sapis ea que dei sunt. sed ea que hominum
Tunc dixit ihesus discipulis suis. Siquis
vult venire post me abneget semet
ipsum et tollat crucem suam et sequatur me
Qui enim voluerit animam suam saluam
facere perdet eam. Qui autem perdiderit
animam suam propter eam perdet inueniet
eam. Quid enim prodest homini si uni
uersum mundum lucretur anime non sue de
trimentum paciatur. Aut quam dabit
homo commutacionem pro anima sua. Filius
enim hominis venturus est in gloria patris
sui cum angelis suis. Et tunc reddet
unicuique secundum opera eius. Amen dico
vobis sunt quidam de hic stantibus
qui non gustabunt mortem donec vide
ant filium hominis venientem in regno
suo. Posita petri vera et fideli confessione
de christo In parte ista ut supra dicebatur con-tinentur
ponit ipsius christi et apostolorum consequentes passi
onem. Oportebat enim christum pati et re
surgere a mortuis et sic intrare in gloriam
suam. ut dicitur luce ultimo. Et primo ponitur
passionis christi preintimacio Secundo ponitur
petri increpatio et increpacionis reprehensio
Tercio ponitur predicte reprehensionis cause
assignatio. Quantum vero ad primum dicit
glosa Et tunc scilicet audita confessione
petri quod esset filius dei. precepit discipulis
suis quod nemini dicerent quod ipse esset ihesus christus
et racio est quia ihesus et saluator mundi ipse
fuit per mortem et passionem quia nondum
passus erat. sed erat eam passurus
eo quod ierusalem oportebat eum ire et ibi
pati a iudeis et occidi et tercia die resur
gere (quo ante quam) christus crucifigeretur mi
sterium crucis predicandum non erat.
Quantum vero ad secundum est talis
racio Illius increpatio et reprehensio
est digna reprobari et non audiri qui
illa dicit que sunt contraria voluntati di
uine. Sed petrus assumens christum et

reprehendens eum seorsum de eo quod dixe-
rat se in iherlm passurum et moriturum
contrarii dicebat voluntati divine quia
pater disposuerat eum pati pro salute
generis humani ergo merito reprehensio petri
fuit digna reprobari et non exaudiri
ymo sathan appellari quia xpi voluntati
contrarius seorsum tamen accepit petrus xpm
qui eum increpavit ne presentibus alijs di-
scipulis magistrum videatur arguere ut
dicit Jeron' Sed quantum ad tertium triplex
ratio assignatur quare dictum petri erat
dignum reprobari et contrarium voluntati
xpi ❡ Prima est illa qui debet sequi xpm
ad recipiendum mortem crucis non debet
xpm increpare si mortem crucis volt
pati Sed tam petrus quam quicumque alius
volens xpm sequi debet seipsum abnegare
et crucem mortificacionis tollere aliter animam
suam non potest salvare ergo reprehen-
dum erat dictum petri volentem xpm
pati reprehendentis ❡ Secunda racio est
talis homini non prodest totum mundum
lucrari et vitam corporalem presentem acqui-
rere si animam suam perdat quam perdita
per nullius rei temporalis vel corporalis commu-
tacionem potest redimere Sed perdendo
vitam pro xpo corporalem presentem homo
salvat animam perpetualem et lucrando
omnia corporalia et temporalia et conservando
vitam presentem ipsam animam eternaliter
perdit Igitur reprobari debebat dictum
petri volenti xpi passionem impedire
❡ Tercia racio est talis illis non est ti-
menda mors quibus redditur eterna premium
in die iudicij quando xpus veniet in gloria
patris sui reddituris unicuique iuxta opera
sua et in presenti vita aliqui sunt qui
antequam moriantur aliquid videbunt
de illa futura gloria ad confirma-
cionem future expectande et ad constan-
ciam presentis passionis fortiter tollerandum

Sed vos discipuli et omnes fideles estis
tales quibus vobis reddetur premium si in xpo
perman[ser]itis et aliqui vestrum pauca petrus ia-
cobus et iohannes aliquid vidistis de ista
gloria promissa ergo vobis mors timenda
non est sed letanter recipienda et sic in-
crepacio petri contrarium persuadentis re-
probanda est ❡ Sed hic possunt esse quinque
dubitaciones ❡ Prima utrum antequam xpus
pateretur apostoli predicarent eum esse xpm
ihesum ❡ Secunda utrum petrus peccavit
increpando xpm ❡ Tercia utrum xpus
de verbo petri fuit scandalizatus ❡ Quarta
utrum ad eundum post xpm crux sint ne-
cessaria ❡ Quinta utrum quis volendo animam
salvare perdit illam ❡ Ad primam ergo
dubitacionem aliter videtur Jeron' aliter Crisostomus
et aliter Remigius Dicam Jeronimus dicit quod aliud
est predicare xpm et aliud ihesum quia
cum xpus esset nomen dignitatis communis
regalis et sacerdotalis ungebantur namque
reges et sacerdotes poterant discipuli
ante mortem eius eum predicare esse
xpm non tamen ihesum quia hoc erat proprium
vocabulum salvatoris quod licet fuit
xpo impositum in eius circumcisione
virtute tamen ostendit salvandi in pas-
sione Vult ergo Jeron' dicere quod bene pre-
dicavit eum quantum ad omnes articulos
et circumstancias preter quod esset passurus
et sub poncio pilato iudicandus et sepeli-
endus et tercia die resuscitandus per que
omnia nostram salutem operatus est sic enim
eum predicare salvator prohibuit apostolis
Crisostomus vero dicit quod hoc prohibicio referen-
da est quod totum tempus quod fuit ante
eius passionem in quo noluit xpus
quod predicaretur ihesus vel filius dei propter
scandalum passionis quia ut ait si in
cordibus hominum fuisset radicata fides de
eius divinitate quod esset filius dei per pre-

diacom apl'orum cum postmodu vidissent
eum pati et mori fuissent scandalizati
et pdidissent fidem de diuinitate eius et
difficilius postmodu talis fides fuisset
in cordibus eorum plantata sicut patet
de aplis qui scientes et confitentes eum
esse dei filium videntes eum captum
statim scandalizati fidem diuinitat' eius
pdentes. Sed ambrosius dicit q' ideo p-
cepit discipulis vt nemini dicerent q'
ipe esset ihus xpus vel dei filius ad
decipiendum et fallendum diabolum q'
summope hoc appetebat scire ex toto cona-
tu. Unde si apli predicassent xpm esse
filium dei an passionem eius impediuiss'
eius passionem sicut p vxorem pilati
conatus est impedire visis signis fortis
victorie patrum sctorum qui erant in limbo.
Ut igit' principem tenebrarum nomen
eius lateret, noluit q' p aplos pdica-
retur antequam pateretur, et dato q' aliquando
legatur ipm appellatum est filiu dei per
eum met aut per aplos seu per alios
qui videbant eius miracula noluit
tamen hoc publice et freqnter p aplos
pdicari vel pter scandalum passionis
vitande vel pter diabolum fallendu
vt dictum est. Quod secundum est dicend'
q' ex tribus videtur petrus peccasse.
Primo quia xpm increpauit contra pre-
ceptu apli. Semorem nec increpaueris
sz obsecra vt patrem. Secundo quia scan-
dalu fecisse phibetur. ideo dcm est e
Scandalum michi es. et planu est q'
scandalu actu vel factum minus iustu
semp est pctm. Tercio q' sathanas
est appellatus qd sonat adversarius
vel contrarius volun'tati diuine pctm est.
Dicit ergo hilarius q' increpatio pe-
tri pcessit ex diaboli suggestione.
Quasi enim dyabolus petro vt xpm
dicentem se velle mori repheinderet. vt
si forte xpus petri rephensione reci-
peret et recusaret mori cognosceret ex hoc
eum esse purum hominem qua naliter
pure homis est fugere mortem et per
hoc voluit petrum excusare a peccato
aliqui vero dicetes xpm affcm petri
recepisse et ignorantiam a diabolo i-
stigatam repulisse. Unde diuisim le-
gatur istud dcm. Vade post me satha-
na. scandalum michi es ita q' prima
ps intelligatur dicta petro. Vade post
me ac si dicet, exemplo mee passionis
sequaris me mortem sustinendo qua
ego experior. Et secunda subauditur re-
dicta dyabolo Sathanas scandalu
michi es, quia tua suggestione fca
sunt meum discipulum contrarium vo-
luntati mee. Sed crisostomus dicit q' petri
increpatio processit ex quadam erga
xpm priuata affcone, quia enim pe-
trus confessus fuat xpm esse filiu dei
p qua confessione audierat. Beatus es
simon barjona quia caro et sanguis
no reuelauit tibi qua btitudinem no
fuat consecutus volens pnari tali
btitudine et volens destrui suam co-
fessione, qua xpm dixerat esse filium
dei. pati et mori dixit xpo. Absit a te
domine q' hoc sit, ac si diceret indignu
est te pati et mori, quia sic non esset
verum q' tu es filius dei sicut confessus
sum nec ego recipem btitudinem
quam pmisisti et talis affco erat
priuata et humana. Ideo audiuit sta-
tim non sapis que dei sunt sed que
hominum. Unde cum talis amor priuatus
sit pctm quia scdm augustinum Priuatus
amor dicitur quod omni bono priuatur
pcto peccauit saltem venialr. in omnibus
enim in quibus locutus est petrus

Dictu

sedm Crisostomum esse et non ut revelata sibi a patre celesti turbatio et scandalum passus est. Ad tertiam est dicendum quod dubitacionem determinat origenes super hunc passum dicens quod cum secundum prophetam pax multa sit diligentibus legem dei et sit illis scandalum non solum xpus scandalizatus est verumeciam omnes perfecti viri existentes in carne scandalizari verbum ergo xpi dicentes petro scandalum michi es dupliciter exponitur. Primo quod sit dictum petro et tunc est sensus scandalum michi es ac si diceret quantum est in te tu dicis michi illud quod prebet michi scandalum. Est enim scandalum dictum vel factum minus rectum occasionem prebens ruine ad ambulandum in via dei petro ergo persuadens ut non recipet mortem quam ex divino consilio acceptaverat dicebat dictum minus rectum et consequenter occasionem prebebat ruine ipsi xpo in via dei non quod ipse scandalizatus fuit in aliquo sed petrus ex se occasionem scandali prebuit. Secundo quod sit dictum dyabolo et tunc est sensus scandalum michi es sathanas quia tua suggestione scandalizas meum discipulum petrum occasionem sibi prebens ruine quando a te instigatus persuadet michi ut mori pro salute humane nationis non debeam in quo scandalizato ego scandalizabor et ego patior et scandalizor iuxta illud apostoli Quis infirmatur et ego non infirmor quis scandalizatur et ego non uror. Ad quartam est dicendum quod xpus istam dubitacionem determinat plurimo modo ait quod ad eundum tria requiruntur. Primum est omnium voluptatum carnalium et temporalium abnegatio. Secundum est crucis mortis recepcio. Tercium est xpi secucio et imitacio.

Primum notatur in verbis salvatoris quibus ait qui vult venire post me abneget semetipsum. Secundum quando ait et tollat crucem suam. Sed tercium est cum postponitur et sequatur me. Et subdit quod unum istorum non sufficit sine altero. Nam multi philosophi pagani ut socrates et plato omnia temporalia et universitas carnalium voluptates abnegaverunt propter speculacionem sciencie et acquisicionem virtutum moralium que acquiri non possunt nisi sedatis et mortificatis passionibus et tamen isti post xpm non venerunt quia crucem et mortem pro xpo non receperunt. Aliqui vero bene crucem et mortem sustinent sicut latrones et heretici qui suspenduntur et comburuntur et tamen post xpm non vadunt quia non sequuntur nec ex caritate ipsum imitantur. Unde qua dicente Apostolo Cuncta tormentorum illis machinamenta non sufficiunt nec prosunt ad salutem. Abnegacio ergo crucis est recepcio et xpi secucio requiruntur ad eundum post xpm secundum augustinum in encheridion. Primum istorum fit per fidei confessionem. Secundum vero per eterne vite expectacionem. Sed tercium per caritatis dileccionem. Unde idem in libro de vera religione dicit quod xpus fide est fidendus spe spectandus et caritate querendus et imitandus. Ad quintam dubitacionem secundum Origenem sic primo respondetur qui vult salvare animam suam per presentis vite presenciam perdet eam per eterne vite carenciam. Ut si quis amator vite presentis parcat anime sue timens mori et putans animam suam per hanc mortem perire. Hic ut ait homo modo volens salvare animam suam perdet illam alienam faciens a vita eterna. Sed si quis contempnit presentem vitam et usque ad mortem certat pro veritate et iusticia perdet quidem animam suam

quantum ad presentem vitam. Aliomodo vnde
per Crisostomum sic. Qui volt animam suam
saluare per mundi lucrum et temporalium ac
quisicionem perdet eam per nullius rei
comutacionem. Certum enim est quod si homo perdit
equos domos diuicias et omnia hec
per alias diuicias et per aliarum rerum co
mutacionem redimere. Sed si homo perdit
animam, certo quod sit dominus tocius orbis
terrarum, nunquam potest animam redimere
vel per comutacionem alicuius rei amplius
acquirere. Qui volt ergo animam suam
saluam facere per mundi lucra et carnalium
et temporalium acquisicionem perdet eam per
nullius rei comutacionem. Et secundum hunc
modum exponit verbum saluatoris dicentis:
Quid prodest homini si vniuersum mundum
lucretur et anime sue detrimentum
paciatur. Cum nullam comutacionem
possit homo dare pro anima sua acqui
renda scilicet vel redimenda. Ca xvij

xvij Et post dies sex assumpsit ihesus
petrum et Jacobum et Johannem
fratrem eius. Et ducit illos in montem
excelsum seorsum. Et transfiguratus est
ante eos. Et resplenduit facies eius si
cut sol. Vestimenta autem eius alba facta
sunt sicut nix. Et ecce apparuerunt illis
moyses et helias cum eo loquentes. Respo
dens autem petrus dixit ad illum. Domine
bonum est nos hic esse. Si vis faciamus
hic tria tabernacula, tibi vnum, moysi
vnum, helye vnum. Adhuc eo loquente, ecce
nubes lucida obumbrauit eos. Et
ecce vox de celo dicens. Hic est filius
meus dilectus in quo michi bene compla
cui, ipsum audite. Et audientes discipu
li ceciderunt in faciem suam et timu
erunt valde. Et accessit ad eos ihesus
et tetigit eos dixitque illis: Surgite
et nolite timere. Leuantes autem oculos
suos neminem viderunt nisi solum
ihesum. Et descendentibus illis de monte
precepit eis dicens: Nemini dixeritis vi
sionem donec filius hominis a mortu
is resurgat. Terminato de pietatis sacha
sitie petro tradite instituciones. In parte
ista vt supra dicebatur ewangelista determinat
ad confirmacionem istius de christi transfigura
cione. Et primo ponitur glorie transfigu
racionis ostensio. Secundo ponitur ipso
rum dubitacio. Et tercio ponitur de christi
passione eorum dubitacionis perturbacio. Se
cunda ibi Interrogauerunt eum. Tercia ibi
Conuersantibus autem eis in ostensione glorie
istius transfiguracionis. Primo ponitur
eius narracio. Secundo ponitur paterne
vocis testificacio. Circa primum ergo ad primum
narratur transfiguracio predicta quantum
ad quatuor. Primo quantum ad temporis deter
minacionem, quia post dies sex. Dicit lu
cas vero dicit post dies octo, quam diuer
sitatem soluit Crisostomus dicens quod sex
dies sunt non computato die quo christus
predixit hanc gloriam ostendens neque illo
quo talis transfiguracio est facta. Sed
octo sunt illis duobus diebus cum mediis
computatis, et ideo post sex dies facta
sunt vt dicit matheus et post octo vt dicit
lucas, quia in sex diebus mundus iste
visibilis creatus est et qui volt gloriam
dei videre omnes res mundiales transcen
dere debet et montem ascendere post oc
to dies quia octaua etate futura est
gloria resurreccionis. Secundo quantum
ad sanctorum assumpcionem quia assump
sit petrum Jacobum et Johannem
fratrem eius in montem excelsum seorsum.
Tres namque socios assumpsit vel propter
fidem trinitatis, quia qui fidem tri
nitatis mente incorrupta tenet di
uine visione glorie letantur, vel quia
in tribus assumptis de terra orti sunt xviii
Sem, cham et Japhet, futura electo

ppter hoc ondit ut Gloza dicit / Tercio
quantum ad claritatis ostensionem quia transfi-
guratus est ante eos. Nam qualis futu-
rus est in tempore iudicandi talis apostolis ap-
paruit. Unde dicit Crisostomus et resplenduit
facies eius sicut sol. et vestimenta eius fac-
ta sunt alba sicut nix. Secundum Glozam splen-
dor faciei ostenditur et candor vestium designa-
bitur non substancia tollitur. Quarto quantum
ad testium locutionem quia apparuerunt moi-
ses et helias cum eo loquentes quid autem
loquerentur isti lucas nono exprimit dicens
quod dicebant excessum quem completurus
erat in iherusalem de passione. Quinto quan-
tum ad petri locutionem petivit enim
visa claritate tria tabernacula xpo
unum moysi unum helie unum. Cogitavit
enim petrus ut Crisostomus dicit quod si fieret hoc
xpus iherusalem non ascenderet ad recipiendum
mortem sicut predixerat cogitabat eciam
ut ait quod helias ibi erat qui ignem
in monte ascendere fecerat ad devorandum
duos principes quinquagenarios et moisen
qui intravit nebulam et ideo locutus est
unde fieri poterat ut sic occultarentur
quod nullus persecutorum sciret ubi essent
Sexto quantum ad sciendum obvia dicit quod
adhuc loquente petro lucida nubes obum-
bravit eos que nubes ut Gloza dicit
fuit spiritus sanctus et vox patris de nube dixit hic
est filius meus dilectus in quo michi com-
placuit ipsum audite tamquam doctorem
evangelii in quo lex et prophete implentur
et audientes discipuli in faciem suam
et timuerunt valde. Secundum enim Ieronimum
timuerunt quia cognoverunt se mala pecca-
visse vel quia nubes lucida apparuerat
eos aut qui vocem patris loquentis audie-
runt quibus tactis per xpum effugavit
ab eis timorem et descendentibus illis de
monte precepit eis ut nemini dicerent donec
filius hominis resurgeret a mortuis et hoc
ideo ut dicit Gloza quia si gloria talis
in populo fuisset divulgata secundum passionem pas-
sionem eius impedivissent vel quia tan-
ta gloria visa primo et postmodum passione
eius ostensa scandalum generasset. Sed hic
possunt esse sex dubitaciones. Prima
utrum ante suam passionem xpus debuit
transfigurari et gloriam claritatis ostendere.
Secunda utrum illius claritatis fuit vera
et eadem cum claritate corporum celestium.
Tercia utrum maior sit claritas corporis
quam corporum aliorum sanctorum. Quarta utrum
in tali claritate debuerit apparere moises et
helias. Quinta utrum solum tribus
discipulis debuit ostendere. Sexta utrum tota
trinitas ibi fuit manifestata sicut in
baptismo. Ad primam est dicendum quod
Damascenus triplici racione ostendit congruum
fuisse xpum ante suam passionem claritatem
sue glorie manifestasse. Primo propter
apostolorum confortacionem. Secundo propter eorum
dubitacionis remocionem. Tercio propter future
glorie acquisicionem. Predicat enim xpus
in misterio discipulis qui vult venire post
me abneget semetipsum et tollat crucem
suam et sequatur me. Istud autem iter
ad sequendum xpum videbatur esse multum
asperum et difficile crucem tollere mor-
tem sustinere seipsum negare visibilia
pro invisibilia contemnere negare quod scis tamen
velle esse quod non scis saltem sine itineris
non viso nec ostenso nec aliquo cognito mul-
tum est difficile per viam ambulare et
terminum vie ex toto ignorare sicut est difficile
sagittantem sagittare si signum omnino
ignoraret. Unde cum xpus diceret Iohannis xiiii
Quo vado scitis et viam scitis. Respondit tho-
mas dicens domine nescimus quo vadis et
quomodo possumus viam scire. Ponens ergo
discipulis et aliis fidelibus tam asperum iter
et viam sit difficilem voluit ad eorum precogni-
cionem et pregustacionem eis ostendere de termino
istius vie et qualiter pregustata dulcedi-
ne primum et viso fine et termino vie facilius et
delectabilius per huius viam ambularet. Ut
paulus post raptum ad tercium celum

capiebat dissolui et esse cum christo. Secundo
propter dubitationis remotionem. predixerat enim
apostolis christus passionem et futuram postmodum
gloriam et terminus. poterant ergo apostoli de ista
promissione scandalum sustinere et tali
cogitatione dicere: passionem et mortem dicit
esse venturam, sed quod promittit se resur-
recturum in gloria tempora differt quantum
ad nos, quia nec tempus nec terminus vult
nobis revelare. ideo multum scandalum pati-
mur de ista promissione. Volens ergo
cogitationes occultorum eorum ab ista dubitatione
removere dixit: Sunt quidam de hic stanti-
bus qui non gustabunt mortem donec vi-
deant filium hominis venientem in regno
suo, id est in tanta claritate fulgentem in qua post
actum iudicium videbitur ab omnibus. Et sicut
promisit sic observavit post dies sex.
Non tamen exposuit nomina illorum discipu-
lorum quibus visiva erant, quia reliqui
valde concupiscerent sequi exemplum illius
glorie visionem et graviter tulissent velut
despecti si non fuissent vocati ut dicit
Cris. Tertio propter illius glorie possibilem
acquisitionem. modus enim acquirendi fu-
turam gloriam est passio et mors tam
in christo quam in aliis. Nam de se dicit Luce
ultimo: oportebat christum pati et ita intrare
in gloriam suam. De aliis vero dicit apostolus
quod per multas tribulationes oportuit regnum
celeste intrare, quia non coronabitur nisi
qui legitime certaverit. Sicut ergo aliquid possibiliter
ostenderet christus de modo acquirendi illam
gloriam predicta de morte dicens: quod si quis
non odit animam non potest salvare ip-
sam, et nisi granum frumenti cadens in terram
mortuum fuerit, non faceret, si voluit
aliquid possibiliter ostendere de claritate
illius glorie ante suam passionem.

Ad secundum est dicendum quod eandem cla-
ritatem christus in hac transfiguratione mon-
stravit in qua venturus vivos et mor-
tuos est iudicaturus quantum ad rei essentiam,
quia non aliud corpus nec aliam faciem
ostendit quam prius habebat et quem in fine mundi
ostensurus est, sed non alterum corpus et
alteram faciem. Unde Ieronimus dicit: Ne-
mo putet christum pristinam formam et
faciem perdidisse vel amisisse corporis veri-
tatem et assumpsisse corpus spirituale vel
aereum, sed splendore faciei ostenditur et
candore vestium describitur. substantia tamen corporis
non immutatur, ita quod transfiguratio predicta
splendorem addidit et faciem non subtraxit.
Secundo eandem claritatem ostendit quantum
ad ipsius glorie manifestam derivationem,
quia sicut post resurrectionem claritas corporis christi
derivata est a divinitate et ab anima eius
in corpus, sicut tunc factum est talis cla-
ritas virtute divinitatis ab anima christi
semper gloria existente derivata est in corpus
et vestimenta ipsius. Tertio monstravit ean-
dem claritatem quantum ad videntium
delectationem. Nam claritas solis vel alterius
corporis extrinseca excedentis videntes
oculos videntium contristat, oculos non
delectat nec confovet sed corrumpit, quia
excellens sensibile corrumpit sensum. Sed
claritas hic in corpore christi et vestimentis
ostensa oculos apostolorum demulcebat in
tantum ut petrus diceret: faciamus hic tria
tabernacula. tanta enim erat delectatione
inebriatus ut sicut lucas narrat nes-
ciret quid diceret. propter quod eadem erat claritas
corporis resurgentium de qua scribitur
quod nec satiabat oculos visu nec aures
implebit auditu. Sed verum est quod non
fuit eadem quantum ad corporis durationem, quia
sicut communiter ponitur non fuit illa cla-
ritas inducta in christi corpore per modum qua-
litatis immanentis sed transeuntis. Et
Augustinus ponit xii super Genesim de visione
pauli quia vere dicit aut illa beatitudo
quam ostensam paulo in illo raptu
monstrata est non permanenti sed solum

transeunt. ¶ Ad tertium est dicendum quod hanc dubitacionem facit Remigius super hunc passum dicens: Cum ergo si facies christi resplenduit sicut sol et sancti sicut sol fulgebunt, nunquid erit equalis claritas deo et servorum? Ad quod dicendum quod non dictum est eum supra, quod gloria corporis derivabitur a claritate et gloria anime christi, cum igitur gloria anime christi maior esse non possit ut pote anime personaliter divinitati coniuncte, non possit sibi claritas alicuius corporis equari claritati corporis christi. Sed quia in corporalibus nichil invenimus lucidius sole, ideo ad manifestandum exemplum sumitur ex eius, et faties dei resplendere et iusti fulgere dicuntur sicut sol. Erunt ergo corpora sanctorum corpori christi in claritate configurata sed non coequata. ¶ Ad quartum est dicendum quod de apparicione moisi et helie in transfiguracione salvatoris vel queritur de veritate vel de congruitate. Si ergo queritur de veritate dicendum est quod vere non fantastice anima moisi de inferno veniens et corpus aliquod vel de aere seu de alia materia formans ibi apparuit et heliam in proprio corpore se ibi demonstravit. Unde dicit Iohannes super hunc locum quod scribis et phariseis signa de celo petentibus christus dare noluit, sed in sua transfiguracione ut fidem augeat suorum apostolorum signum de celo dedit quo heliam fecit descendere de excelso loco ad quem condescenderat, et moisem fecit ab inferis resurgere, quatenus impletum sit quod preceptum est achaz per ysaiam: Pete tibi signum a domino deo tuo in profundum inferni sive in excelsum supra. Si vero queratur de congruitate, Crisostomus multas congruitates assignat. Primo propter populi opinionis remocionem. Dicebant enim aliqui christum esse heliam, aliqui vero iheremiam. Induxit ergo christus in testimonium sue glorie capita prophetarum maiorum, ut ex ipsis cognoscatur quanta est differencia inter deum et suos. Secundo propter scribarum et phariseorum confutacionem. Dicebant enim christum esse transgressorem legis et heliam emulum.

prophetam in testimonium suum adduxit. Tercio propter sue glorie universalem participacionem. Moises enim et helias representabant statum precedencium passionem christi, et sui apostoli statum sequencium, et ideo ut ostenderet omnes sue glorie participes et precedentes et sequentes habere voluit in eius signum turbe que precedebant et que sequebantur clamabant: Benedictus qui venit in nomine domini. Quarto propter vite et mortis dominacionem. Nam helias nondum erat mortuus, ideo significabat statum vivorum. Istos ergo testes habere voluit ut ostenderetur quod ipse erat iudex vivorum et mortuorum. Quinto propter sue passionis assimilacionem. Sicut enim salvator pro salute humani generis morte sua tiranum dyabolum superavit, sic moises pro salute sui populi pharaoni et helias acab regi se presentavit et mortis periculo se exponens. ¶ Ad quintum est dicendum quod Crisostomus dicit quod ideo istos tres assumpsit propter prerogativam dignitatis. Isti namque tres ut dicit apostolus ad Galatas primo columpne erant et maiores inter apostolos, et celestia dona ordo meus requirit ut per maiores ad inferiores descendant. Secundo propter prerogativam sanctitatis. In petro namque fuit fidei cognicio qua illustratus christum esse dei filium confessus est. In iohanne vero caritatis dileccio quia precipue est a christo dilectus. In iacobo vero spei tenacio. Tenuit enim iacobus calicem quem bibiturus erat cum eo, nec dimisit ipsum donec ab eo fuit bibitus ut scribitur in actibus. Et per istas tres virtutes ascenditur ad claritatem dei videndam. Tercio propter testimonium veritatis. In ore enim duorum vel trium stat omne verbum. In cuius signum petrus tria thabernacula fieri petiit ut christo perhibent testimonium lex prophetia et evangelium. Errravit enim petrus hic petens. Sicut dicit Iohannes, Crisostomus: Ecclesia unum thabernaculum habet in quo lex et prophete complentur. Erravit secundo

Ut autem quia si xpistus fecisset ibi claues regni
celestis sibi promissas non recepisset. Ex-
cauit 3o quia volebat ut regnum electorum
constitueret in terra non in celo sicut
dominus promiserat. Excauit quarto quia
oblitus est se et socios suos esse mortales
et sine gustu mortis voluit habere eternam
felicitatem. Damascenus autem assignat alias
rationes quare istos tres assumpsit. Primo
propter auferendam inde proditionis occasionem.
Nam solus Iudas indignus erat videre
claritatem dei si tamen hos alios tamquam
dignos assumpsisset et ipsum tamquam indignum
dimisisset ad maiorem maliciam fuisset
prouocatus. Reliquit ergo eum aliis apostolis
occasionem murmuris eis tollendo et istos tres
accepit tamquam predictam rem potentes
tenere magis celatam usque ad tempus
reuelationis. Secundo propter petri con-
fessionis confirmationem. Confessus enim fuerat
quod erat dei filius et sibi xpistus dixerat quod posse
deberet tota ecclesie. Voluit ergo utrumque
donum patris testimonio sibi confirmare quod
auditum est Hic est filius meus dilectus
in quo michi complacui ipsum audite.
Jacobum vero assumpsit tamquam primo mori-
turum pro xpisto ante omnes discipulos. Joha-
nem vero sicut purissimum theologie
organum ut visa xpisti gloria que non
subiacet tempori resonet illud In principio erat verbum
vel propter specialem eius recommendationem quia petro
singulariter claues ecclesie fuerant commisse.
Johanni singulariter mater recommenda-
ta. Jacobo uero primus sedem sacerdotalem as-
cendit. Ad septimam est dicendum quod sicut
apostolus ad romanos viiio dicit Tota perfectio
predestinatorum et adoptiuorum filiorum dei con-
sistit in hoc ut sint conformes ymagini
filii eius qui est primogenitus in multis
fratribus. Ista autem conformitas in du-
obus consistit. Primo in gratie receptione
et peccatorum remissione. Secundo in glorie
consecutione et eternitatis fruitione. Primam
conformitatem xpistus nobis ostendit in baptismo
quia baptismum consecrando et tactu
sue mundissime carnis vim regenerati-
uam eis conferendo et tunc omnes qui bap-
tizantur incorporantur xpisto et conformantur
sibi per peccatorum et gratie receptionem. Secundam
vero conformitatem ostendit nobis xpistus
in transfiguratione quia tunc illam cla-
ritatem apostolis ostendit quam ostensurus et
daturus est omnibus electis suis et quia
gratie collatio que pertinet ad primam con-
formitatem et glorie adeptio que pertinet
ad secundam est opus totius trinitatis
ideo tam in baptismo quam in transfiguratione
tota trinitas est manifestata. Nam in
baptismo filius in carne pater in voce
spiritus sanctus in columba que innocentiam
regeneratorum ostendebat. In transfiguratione
vero filius similiter in humanitate pater
in voce et spiritus sanctus in nube lucida que
claritatem manifestabat. Unde damas-
cenus dicit. Petrus duas videns xpistum fulgentem
recordatus est moysi cuius glorificata est
facies ita ut filii israel non possent respicere
in eum. Sed ut ait deceptus fuit quia
moyses glorificatus est extrinsecus adue-
niente gloria xpistus autem ex innato glorie di-
uine fulgore nam ypostasis una una
et eadem est gloria ibi et carnis ergo
transfiguratus est non quod accipiens quod
non erat sed manifestans discipulis quod
erat propter quod signanter ait Math.
Et transfiguratus est ante eos. Attestatur
etiam magnitudinem glorie xpisti stupor et
timor discipulorum. Nam in baptismo tur-
be que ibi fuerunt vocem patris audientes
claritatem tamen xpisti corporis nondum viden-
tes non dicuntur timuisse nec in facies su-
as cecidisse. Sed discipuli in transfigu-
ratione dicuntur timuisse nube clara
eos obumbrante quia humana fragi-
litas conspectum maioris glorie fer-
re non sustinet. Ut dicit Crisostomus
Sermone. Lectio secunda

Et interrogaverunt eum discipuli eius dicentes. Quid ergo scribe dicunt quod Heliam oportet primum venire. At ille respondens ait eis. Helias quidem venturus est et restituet omnia. dico autem vobis quia Helias iam venit et non cognoverunt eum sed fecerunt in eum quecumque voluerunt. Sic et filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli quia de Johanne Baptista dixisset eis. Et cum venisset ihesus ad turbam accessit ad eum homo genibus provolutus et dixit ad eum domine miserere filio meo quia lunaticus est et male torquetur. Nam sepe cadit in ignem et crebro in aquam. Et obtuli eum discipulis tuis et non potuerunt curare eum. Respondens ihesus ait. O generatio incredula et perversa quousque ero vobiscum. usque quo patiar vos. Afferte huc illum ad me. Et increpavit illum ihesus et exiit ab eo demonium. et curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad ihesum secreto et dixerunt ei. Quare nos non potuimus eicere illum. Dicit illis ihesus. propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis dicetis monti huic Transi hinc. Et transibit. Et nichil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem et ieiunium. Visa igitur gloria transfigurationis. In parte ista sicut supra dicebatur continuo ponit apostolorum dubitationem. Et primo ponit apostolorum dubitationis interrogatio et Christi responsio. Secundo ponitur lunatici curatio. Et tertio apostolorum increpatio. Quantum ad primum est sciendum secundum Crisostomum quod quia Christus dixerat filius hominis venturus est in gloria patris sui et aliqui non gustarent mortem donec viderent eum in gloria sua. quando viderunt eum transfiguratum crediderunt adventum Christi esse completum ita quod amplius non deberet mori. et quia iuxta testimonium Malachie prophete scribe et pharisei dicebant quod Helias debet prevenire adventum Christi ad iudicium. cum vidissent Moysen et Heliam iam recessisse voce paterna in transfiguratione iam audita dubitaverunt apostoli de hoc dicentes Christo. quid ergo dicunt scribe et pharisei quod Heliam oportet primus venire ante tuum adventum ad iudicium. et tu iam venisti. Ad hanc ergo dubitationem Christus respondit quod Helias in propria persona venturus est. cum Christus veniat ad iudicium universale et restituet omnia corda scilicet filiorum reducendo ad intelligentiam patrum puta iudeorum qui tunc erunt ad veram intelligentiam apostolorum vel restituendo debitum persolvendo mortem quod est humane nature debitum quod nondum persolvit. sed in virtute iam venit preparando iam primum adventum. Nam et Johannes Baptista fuit precursor primi adventus Christi de quo dictum est quod precedet eum in spiritu et virtute Helie. Helias in persona venturus est preveniens secundum adventum. sed in virtute in persona Johannis Baptiste iam venit de quo fecerunt iudei quod voluerunt quia eorum consilio fecerunt eum per Herodem decollari. et sic soluta est questio. Quantum vero ad secundum ponit prius lunatici postulacio et eius infirmitatis insinuacio. quia sepe per demonem mittebatur in ignem et aquam. Tercio eorum infidelitatis increpacio. Et ultimo eius curatio. Sed quantum ad tertium ponitur apostolorum admiracio quia talem lunaticum eis oblatum non potuerunt curare. Unde opinabantur perdidisse gratiam eis a Christo datam de curatione infirmorum. a qua admiracione Christus removit eos dicens hoc non esse propter remocionem gratie eis collate ad curationem infirmorum sed magis propter eorum in fide tepiditatem et infirmitatis difficultatem. quia illud genus demoniorum non poterat eici nisi in oratione et ieiunio ac fidei. secundum Glosam. Genus carnalium voluptatum non vincitur nisi per orationem

confunctur et arcus per ieiunium macerent.
¶ Sed hic possunt esse iiii^or dubitationes. Prima
dubium cum dyabolus vexet hominem si
talis vexatio sit expectato. ¶ Secunda utrum
sit aliquod genus demoniorum quod non
nisi ieiunio et oratione expellatur. ¶ Tercia
dubium fides propter suam puritatem grano
sinapis comparetur. ¶ Quarta dubium quare
quomodo montes fecerint transferri. ¶ Ad primam
est dicendum quod ut dicit Crisostomus in vexa-
tis a demone quosdam lunaticos in pre-
tium aspiciunt quia quoque aliqui motus
bonorum operum appetunt quoque ut qui abrepti
a demonio quibusdam passionibus con-
prehendunt ut a bono proposito recedant
quibus sic per inceptionem hunc patiatur et
creaturam per creaturam culpabilem fa-
ciunt. Contingit autem talis vexatio pri-
mordialiter ex peccato originali quia ex
dono iusticie originalis homo spiritibus
malis subiectus non fuisset penas vel
lesiones aliquas ab eis vel per se vel
creaturas recipiendo culpa non precede-
te. Sed cum primus homo a demonio fuit
superatus in persona omnium sequentes penali-
tates meruit ab eo recipere quia a quo
quis superatus est eius servus est. Unde
dicit Crisostomus quod iste puer vexatus a dy-
abolo non peccato suo personali tamen ab infan-
cia sua dyabolus cepit eum vexare
sed solum peccato originali diabolus in
eum potestatem accepit. Ieronimus vero dicit
quod istam vexationem promeruit ex suo
peccato actuali. Unde cum dicitur Christum illu
increpasse refert hanc increpationem
factam esse ad puerum eo quod propter peccata sua
non que pueritia commiserat sed que vi-
vendo addiderat fuerat a demonio
oppressus et hoc satis concordat dictis sal-
vatoris dicentis tale genus demonio-
rum non posse nisi oratione humilitatis
et ieiunio castitatis per quod datur intelli-
gi quod demon vexabat istum propter su-
perbie ascensionem et propter luxurie sub-
missionem ideo dicitur quod frequenter eum
in ignem vel in aquam percutere voluit.
Theophilus vero ait hunc puerum
vexatum fuisse a demone propter infi-
delitatem patris dicens ideo deum per-
misisse filium sic vexari ut petendo
pater qui erat incredulus filii sanitatem
et videndo medici potestatem reduceretur ad
fidem. Unde cum Christus sibi diceret pete-
ti Ut quid potes adiuva nos si cre-
dere poteris potest fieri quia omnia possibilia
sunt credenti. Audit accedo domine ad-
iuva tamen incredulitatem meam. De mo-
dica ergo et imperfecta fide quam habebat
pater istius pueri de Christo quia dice-
bat si quid potes quasi dubitando
reductus est ad perfectam et integre fidei
pervenit. Igitur vexatio demonii quoque
ex peccato originali quoque ex peccato actu-
ali et personali quoque ex peccato paternali
etiam omnibus istis modis demon ve-
xabat puerum predictum ut dictum est.
¶ Ad secundam dubitationem respondit Cri-
sostomus dicens demoniorum genus posse
accipi particulariter et universaliter. Etiam
licet homines demones temptent
homines de omnibus viciis singulariter
tamen aliqui deputati sunt ad temp-
tandum magis de superbia aliqui vero
magis de luxuria ut dicatur spiritus
superbie secundum quem modum dicitur esse
distinctio in demonibus quia igitur talis
lunaticus secundum revolutionem lune
quoque de superbia quoque de luxuria ve-
xabatur a demone. Ideo hoc genus
demoniorum lunaticorum non nisi oratione
et ieiunio salvator dicit esse eiciendum

ac si diceret carnalium voluptatum mu
tabilitas non terminatur nisi spiritus oratione
confirmetur et caro per ieiunium maceretur
Si vero genus demoniorum sumatur vt
tunc triplici possit eici a nobis oratione
et ieiunio Primo per diuine offense satis
factionem Secundo per temptacionis separacionem
Tercio per meram meritoriam operacionem
Dupliciter enim deum offendimus racione cuius
permittit nos a demonio vexari Primo
ab ipso tamquam incommutabili bono nos
auertendo Secundo nos ad bona commu
tabilia conuertendo et sic dupliciter deum
placamus Primo nos ad ipsum conuerten
do et secundo nos ab omnibus bonis com
mutabilibus separando Primum facit oratio
secundum ieiunium omne genus demoniorum
eicitur a nobis oratione nos ad deum con
uertente et ieiunio nos a creaturis separan
te Secundo nos per temptacionis separacionem
nam vniuersaliter genus demoniorum nos
dupliciter temptat Primo per inordinatum
amorem male nos inflamante Secundo
per timorem male nos humiliante recedimus
quoque a bono iusticie et virtutis quia non
plus timemus offendere deum quam hominem
Hunc duplicem modum peccandi tangit
Augustinus super hunc locum psalmi Incensa igni
et suffossa per fossa volens intelligere
timorem male humiliantem et per incensa
amorem male inflamantem timor ergo
male humilians expellitur per oracionem
que nullum facit hominem supra se habere
nisi deum amor vero scilicet male infla
mans a nobis expellitur per ieiunium
ergo omne genus demoniorum expellitur
a nobis oratione remouente et superante
timorem humiliante male et ieiunio
superantem amorem male inflamantem
Tercio nos per meram meritoriam operacionem
Nam omne meritum boni meritorium con
sistit in duobus Primo in declinando

a malo Secundo in faciendo bonum Iuxta
illud Declina a malo et fac bonum igitur
declinacio malorum fit per ieiunium operacio vero
omnium bonorum per oracionem omne ergo genus
demoniorum eicitur oratione cuncta bona
operante et ieiunio ab omnibus malis declinan
te ¶ Ad terciam dubitacionem videtur Iohannes
dicens fidem comparari grano sinapis propter
virtutem non propter quantitatem habet
enim granum sinapis virtutem purgatiuam
purgat enim humorem malum de capite
virtutem calefactiuam et probatiuam quanto
enim plus teritur tanto plus in eo vir
tutis in eo reperitur dicemus ergo quod fi
des potest ad tria comparari Primo
ad errorem cui contrariatur et sic habet
virtutem purgatiuam fide namque cor
da fidelium ab erroribus purgantur Iuxta
illud Act xv fide purificans corda eorum
et sicut argentum non inflatur si misce
atur auro sed quando mixtum fuit plumbo
vel stagno sic homo non infirmatur
nec polluitur in fide quando contemplatur
celestia et spiritualia sed cum terrenis et
temporalibus commiscetur Vnde xpo cum
tribus discipulis ascendente in montem
et ibi moram faciente alij discipuli qui
cum turbis et populis remanserant in fide
sunt infirmati intantum quod cum quereretur a
xpo quare demonium non potuit eicere
audierunt a xpo propter incredulitatem
eorum hoc fuisse cuius exemplum habemus
Exod xxxij Quando moyse faciente mo
ram in monte cum deo statim filij israel
fidem perdiderant dicentes Aaron fac
nobis deos qui precedant nos huic enim
viro moysi nescimus quid acciderit mul
tum enim debilitatur in fide per consorcium
mundanorum et carnalium hominum Vnde cum
ysaias quereretur quia labia polluta
haberet statim eam assignauit dicens
quia in medio populi polluta labia habentis

ergo dicto. Si vero fides comparatur ad cari
tatem qua informatur sic huius virtute
caelestinam, quia dicente apostolo Si homo
haberet fidem ita magnam ut montes trans
ferret sine caritate nihil esset. Sed si
comparatur ad persecutorem qua probatur
habet virtutem probativam. Nam pro
batur fides persecutione sicut aurum igne
non ergo fides assimilatur grano sinapis
propter quantitatem, quia cum grano sinapis
non sit aliquid minimum quantitate qui tanta
haberet parum vel nihil haberet. Sed com
paratur propter virtutem sicut dictum est.
Ad quartam dubitationem videlicet cum
dicens hoc posse exponi secundum sensum spiritu
alem vel literalem. Spiritualiter enim talis est sensus
dicetis monti huic id est cuilibet demoni et cunctis
libus spiritibus immundis et superbo diabolo. Denique
talibus stabilem in pectore. Transferantur mon
tes in cor maris. transi hinc id est recedas
ab hoc corpore obsesso, et confestim descendit
in profundum inferni, et montes per apostolos
translatos et a corporibus obsessis demo
nes esse fugatos non solum semel sed
pluries legimus esse factum. Sed secundum literalem
Crisostomus verificat istud dictum quatuor modis.
Primo ut hoc miraculum intelligatur per
apostolos esse factum, sed non scriptum. Nam
multa miracula ut ait per apostolos facta sunt
que scripta non sunt. Secundo ut intelligatur
tale miraculum facere potuisse sed non fecerunt
quia utile et proficuum non viderunt, si namque utile
et optimum fuisset fecissent. Tercio ut in
telligatur hoc fecisse in persona aliorum sanctorum
non ipsi in personis eorum. Nam in vitis
patrum legitur et Gregorius recitat in dialo
go quod aliqui sancti minores apostolis et
montes fecerunt transferri et saxa magna
per rupes cadencia eorum precibus sic ligaue
runt ut deorsum non caderent. Quarto
ut istud intelligatur factum per apostolos cum
maiora istis fecerunt quia mortuos sus
citare cecos illuminare maius est quam facere
montes transferri

Conversantibus autem eis in galilea
dixit illis ihesus Filius hominis tra
dendus est in manus hominum et occident eum
et tercia die resurget. Et contristati sunt
vehementer. Et cum venissent capharnaum
accesserunt qui didragma accipiebant ad
petrum et dixerunt ei Magister vester non solvit
didragma. Ait Etiam. Et cum intrasset
in domum prevenit eum ihesus dicens. Quid
tibi videtur simon. Reges terre a quibus
accipiunt tributum a filiis suis an ab
alienis. At ille dixit ab alienis. Dixit
illi tunc ergo liberi sunt filii. Ut autem
non scandalizemus eos vade ad mare
et mitte hamum, et eum piscem qui primus
ascenderit tolle. Et aperto ore eius in
venies staterem. Illum autem sumens
da eis pro me et te. Posita apostolorum dubi
tatione. In parte ista ut supra dicebat
celebrita ponit eorum de christi passione pertur
bacionem. Et primo ponit eorum contristacionem
Secundo ipsorum consolacionem. Et tercio scandali
vitacionem. Quantum ad primum dicit quod conver
santibus christo et discipulis in galilea dixit
enim discipulis se esse tradendum et occiden
dum et tercia die resurrecturum. Nam sicut
Dominum semper salvator passionis innexuit tris
ticia et cum tristicia innexuit leticia apos
toli ut Crisostomus dicit non obstante quod hoc
prius audierant et crucifixurum eum vide
bant et tercia eum die resurrecturum cog
noverant, ex nimio tamen amore quem
ad magistrum habebant contristati sunt vehe
menter non quod talis tristicia proveniret
ex infidelitate sed magis ex dilecta caritate
credentes Christum dei filium nihil indignum
poterant de christo audire. Quantum vero
ad secundum est talis ratio. Ille passurus est
voluntarie non coacte qui nullius potestati
est subditus, sed talis fuit ipse christus, qui
tanquam filius regis eterni liberaverat ab omni
tributo et subiectione terrene potestatis. Cuius
probacionem inducit testimonium petri qui
cum vellet querere a christo quis tributum capi
tale non solvit quesiverunt ab eo facientes
eius interrogacionem, an reges terre reci
pient tributum a filiis eorum vel extraneis

z alienigenis. Quo videnre q' no a filijs
sed pocius ab alienis. Concludit xps ergo
liberi sunt filij, p quod intrauit se esse libe
rum ab omni seruitute, cum esset filius
regis eterni z per hoc consolabatur disci
pulos de sua passione quam no necessitate
cogente sed sola caritate acceptante vo
lebat pro salute homi sustinere. Sed
quantum ad tercium est talis ro. Sicut multa
potest homo repete que tamen repetere
non licet pter scandalum vitandum
ita multa homo tenet non dare neqz sol
uere que pter scandalum vitandu solue
da sunt. Sed xpus quia liber erat ab
omni tributo non tenebatur drachmam
solue quia tn aliqui videntes eu no sol
uere scandalizabant si no soluebat eu ad
eum ptinebat scandalum sicmoz z inf
moz in fide vitare. Ideo soluit tributu
de mari tn non de terra vt no solum
terre sed etiam maris dominum se esse on
deret. Sed hic pnt esse quatuor dubita
tones. Prima vtru soluere tributu co
ueniat homi ex pto. Secunda vtrum
ecclia teneat solue tributu. Tercia vtrz
xpus inquantu homo eet obligatus ad
soluendum tributu. Quarta vtru pter
scandalu vitandum homo teneat solue
quod non tenet. Ad pmam est sciendu
q tributu soluit aliqn alicui in domi
recognicoe. Dicit enim ysidorus decimoquinto
libro ethimologiaz q tributa dicta st
eo q pro singulis tribubus exhibebant
sicut nuc p singula victoria. Ait enim
romanu pplin in tres ptes fuisse diui
sum et extunc illi qui in singulis ptibz
pferunt tribuni appellati st z sumptus
quos ei ppli dabant tributa nominauit.
Sunt ergo primo tributa soluta in do
mini recognicoem. Secundo tributum
soluit alicui quasi p parte vindanda
z p republice conseruacoe vel defensioe
scdm quem modu scribit vicesimatercia
qone octaua q impatori p ecclia sol
uendu est tributum p pace z quiete

quia ipe ecclam z ecclasticos viros tue
ri z defensare tenetur. Unde si impator
ecclam non defendet sed magis impug
ret sibi ecclia nec tributum nec censu
dare tenetur. qz vt dr lxxxvi di ca
esto tue te liberu in principem si tu non
vis me liberu in senatorem. Si go tributum
soluitur vl pter subiectom vl ppt pacis
z quietis conseruacoem. In primo statu
an pctm vbi nulla fuisset subiectio nc aliq
impugnacois defensio non fuisset p qns
tributi psolucio. Ad secundam est dicend
q ecclam esse tributariam tripliciter pt
intelligi. Primo quantum ad fundum vel
territorium ubi fundata est. Secundo
quantum ad bona exteriora quibus e dota
ta. Tercio quantum ad decimas z primicias
quibus vita ministrorum sustentatur.
Quantum ergo ad pmu si ecclia est funda
ta in territorio tributario de toto quod
est extra parietes vl muros vl circuitum
ecclie tributum est soluendu. Sed de ipo
fundo ecclie tributum solui non debet
acquirit tamen p talem fundu ille cui
est ius pronatus in ecclia non ius pso
lucionis tributi dumodo sit bone fidei
quia si fundator ecclie esset fidei puerse
compellendus esset ad iustam existima
conem z psoluendum sibi congruu prciu
quia quod semel consecratum est no
potest vltra restitui illi cuius e vl fuit.
Unde gregori dicit z ponitur xxiij q vij
Comperimus nullam extitisse cam pro q
res eoz potuissent racionabiliter occupari
z quia quod semel consecratum e resti
tui laicis non pt. Propterea ut epus prciu
eis det. Quantum vo ad secundum si bona
exteriora quibus ecclia est dotata prius
erat libera z non tributaria pmaneat
semp libera z non tributaria prius fi
possunt. Legitur enim Gen xlvij c q tpe

ioseph tota terra egipti facta fuit tribu
taria pharaoni preter terram sacerdotum que
libera ab illa condicione remansit. sed si
talia bona prius fuerint tributaria trans
eunt ad ecclesiam cum honore suo. Unde
de talibus pro pace servanda ecclesia tributum
solvit. secundum quem modum dicit ambrosius et
habetur in decretis xi. q. i. Si tributum imperator
de agris ecclesie vult habere non negamus ei
Sed quantum ad titulum de decimis et primiciis
que laicis clericis exhibent in eorum susten
tacionem ecclesia tributum non solvit. sicut
notatur xxiii q. viii. c. tributum secundum canonistam.
¶ Ad tertiam dubitacionem dicendum secundum super
hunc passum dicens xpm posse considera
ri secundum naturam divinam et secundum naturam
humanam. secundum enim naturam divinam erat
filius regis eterni cuius imperio omnia sub
duntur. secundum vero naturam humanam fuit
filius regis quia de davidica stirpe descen
dit. Unde dictum est virgini in eius concepcione
dabit ei dominus sedem david patris eius et
regnabit in domo iacob in eternum et regni eius
non erit finis. Si ergo secundum sanam litteram
reges terre ab alienis non a filiis acci
piunt tributa et secundum conclusionem xpi con
firmantis responsionem petri liberi sunt
filii regum. xpus tamen heres et filius
filius regis eterni et temporalis tributum
solvere non tenebatur sed propter scandalum vi
tandum solvit. Sed racio ista bene concludit
quod xpus non obligabatur ad solvendum
tributum secundum quod deus et secundum quod erat fi
lius regis eterni. sed non concludit eum
esse liberum a tributo secundum quod homo
et secundum quod erat filius david propter humani
tatem assumptam. planum est enim quod
multi erant tempore nativitatis xpi qui
ex davidica stirpe descenderunt et tamen
omnes obligati erant ad tributa solven
da quia eo tempore tota iudea romanis tribu
taria erat. per descendere ergo ex davidica stir
4 pe vel posse dici filium regis non absolveban-

tur ab isto tributo immo in civitate david pu
ta in bethleem propter tributa solvebantur
quia ibi scribebant singula capita et capitale
tributum singula solvere tenentur. Dicendum
est ergo quod xpus non descendit a davidica
stirpe modo propagacionis humane per
commixtionem maris et femine sicut alii
descenderunt. Unde sicut secundum apostolum ad
hebreos vii. Cristus non tenebatur sol
vere decimas nec fuit decimatus in lum
bis abrahe quod abraham dante decimas
melchisedech omnes decimati sunt qui modo
humano descenderunt ab ipso. xpus vero
a tali debito fuit liber quia modo hu
mano non descendit ab ipso. ita possumus
dicere quod descendentes a david modo
humano non absolvebantur a tributo sol
vendo quia libertatem regalem non servave
runt. sed xpus quia modo humano non de
scendit ab ipso et libertatem regalem per pec
catum non perdidit. ideo a tributo omnino
absolutus erat. ¶ Ad questam est dicendum
quod duplex distinctio est hic notanda. Una
est de bonis temporalibus que homo solvere
vel dare tenetur. Nam bona temporalia
vel sunt nostra vel sunt nobis recommenda
ta et sumus eorum conservatores et deposi
tarii de quorum numero sunt omnia bona ec
clesiastica. Alia distinctio facienda est de scandalo
quia aliquod est scandalum pusillorum et
infirmorum qui ex quadam ignorancia
et debilitate scandalizantur. Aliquod
vero scandalum est phariseorum qui
ex invidia et nequicia quasi scandaliza
de scis et factis bonorum et sanctorum virorum
Cum ergo queritur utrum homo propter
scandalum vitandum debet illis solvere
bona temporalia que non tenetur dare si est
scandalum pusillorum et infirmorum et bona
temporalia sint nostra non ecclesie pastorum est
dare temporalia predicta que nostra sunt
ad vitandum scandalum infirmorum in fide

date quod ipa dare non teneamur si
ne ut amplius tales sine ut sibi sint.
Sicut dicit Origenes super Augustinum ubi
dedit qui tributum solvit ad vitandum
scandalum quod prius ostendit se non teneri
solvere. Sed si bona talia essent ecclesie
nobis recommendata, ad vitandum scanda
lum quorumcumque infirmorum et pusillorum
dare non tenemur sicut nec aliena de
posita nobis recommendata. Unde Iohannes
dicit super hunc passum quod Iudas loculos
habebat et conservator erat pecunie Christi. Christus
igitur non precepit tributum solvi de illa
pecunia, sed voluit Petrum piscari et
staterem inventum in ore piscis precepit
dare pro tributo, et reddit quod res pauperum
in usus proprios convertere nephas putavit.
nobis quidem tradunt extra de talibus. Unum
est quod dicit Gregorius super Ezechielem quod si de
veritate scandalum sumitur, utilius per
mittitur nasci scandalum quam veritas
relinquatur. De hoc etiam intelligitur totum
illud decretum Ambrosii quod ponitur
xxiii q. i. cum convenerit. Sed propter
scandalum phariseorum vitandum nec bo
na nec ecclesie ministeria tenemur
iniuste petentibus quia ut Christus scanda
lum talium vitavit. Sed dixit sinite
eos quia ceci sunt et duces cecorum.

In illa hora accesserunt. Capitulum xviii
ad Ihesum discipuli dicentes: Quis putas
maior est in regno celorum. Et advocans
Ihesus parvulum statuit eum in medio eorum
et dixit: Amen dico vobis nisi conversi
fueritis et efficiamini sicut parvuli non intra
bitis in regnum celorum. Quicumque ergo
humiliaverit se sicut parvulus iste hic est
maior in regno celorum. Et qui susceperit
unum parvulum talem in nomine meo me
suscipit. Qui autem scandalizaverit unum
de pusillis istis qui in me credunt

expedit ei ut suspendatur mola asi
naria in collo eius et demergatur in pro
fundum maris. Ve mundo a scandalis.
Necesse est enim ut veniant scandala.
Verumtamen ve homini illi per quem scandalum
venit. Si autem manus tua vel pes tuus
scandalizat te, abscide eum et proice
abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi
debilem vel claudum quam duas
manus vel duos pedes habentem mitti in
ignem eternum. Et si oculus tuus scanda
lizat te erue eum et proice abs te. Bonum
est tibi cum uno oculo in vitam intrare
quam duos oculos habentem mitti in gehen
nam ignis. Postquam evangelista determinavit
de Christi transfiguratione, in parte ista ut
supra dicebatur, determinat de fraterna correc
tione, ad quam quatuor requiruntur.
Primo scandali proximorum vitatio. Se
cundo angelorum custodia et administratio.
Tercio peccantium in nos caritativa
monitio vel reprehensio. Quarto penitentis
reiteratio. Secundum ista in quatuor partes capitulum
dividitur in partes iiii. Secunda ibi
videte ne contempnatis. Tertia ibi Si
peccaverit in te. Quarta ibi Tunc
accedens. Ad intellectum autem prime
partis est sciendum quod evangelista primo
ponit scandalum patiendum neque iu
stificatum. Secundo scandalum faciendum
pene taxationem. Tercio concludit eorum
vitationem. Circa primum premittitur
quod tale quod in illa hora quando discipuli
viderunt Petrum dare tributum pro
Christo ecce accesserunt ad Ihesum queren
tes ab eo quis esset maior in regno
celorum, que questio ortum habuit ex
hoc quod viderunt Petrum tributum
dare pro Christo et pro se intelligentes et
arbitrantes Petrum eorum prelatum

fieri de quo aliqua inuidie passionem
sustinebat non tamen audebat expresse
dicere cur petrum prehonorasti nobis
sed indeterminate interrogant quis maior
est in regno celorum quia enim viderunt
illos tres honoratos in transfiguracione
nichil dixerunt sed quia viderunt quod
christus uni soli contulit honorem tunc
doluerunt ut crisostomus dicit hanc dubi
tacionem saluator soluens statuit paruulum
in medio discipulorum secundum Crisostomum
ad litteram paruulum ut in eo etatem
quereret et similitudine innocentie de
monstraret uel christum qui ministrari
non venit sed ministrare uel spiritum sanctum
quem in cordibus eorum posuit ut superbia
humilitate mutarent statuto ergo pa
ruulo in medio facit hanc racionem il
li in regno celorum sunt maiores qui
illud regnum intrant et sunt illius regni
possessores sed tales sunt humiles
et quia humiliant se sicut paruuli ergo
in regno celorum quanto aliqui sunt hum
iliores tanto sunt maiores et tales
propter eorum innocenciam scandalum
paciuntur et faciliter scandalizantur de
factis et dictis inimicorum veritatis. Quantum
ad secundum est racio melius est pun
tem vitam per grauissimam penam
finire puta quod suspendatur mola
asinaria id est tale pondus quod asinus
ferre non potest vel ad litteram mola
qua molendinum fertur quod carcinis con
tiatibus vitam exponit sed quicumque
scandalizant tales paruulos simplices
credentes in christum eterne pene sunt
reseruati quia ve inducimus scandal
et propter scandala que faciunt et ve
est imprecacio eterne pene ergo expedit
talibus presentem vitam per grauissimam
penam finire et quia aliquis posset

dicere scandala igitur non fiant ideo
subdit necesse est id est utile est ut veni
ant scandala ut qui probati sunt mani
festi fiant in ecclesia ut apostolus dicit
non tamen est utile eis qui faciunt
scandala quia ve homini illi per quem
scandalum venit. Sed quantum ad tercium
est talis racio illa sunt a nobis remouen
da que nos scandalizant et ad ambu
landum in via dei obstaculum et ruina
uel impedimentum preberent sed tales
quicumque sunt anima qui intelliguntur nomine
oculi uel prelati uel operaciones sensuum
nostrorum ergo omnia ista non membra
corporalia sed illa que per ista intelliguntur
si nos scandalizant et prebent impedimen
tum in via christi a nobis debemus remo
uere. Sed hic possunt esse sex dubi
taciones. Prima utrum scandalum sit
donum uel semper inimicus racione ruine
alteri prebens. Secunda utrum scandalum
semper sit mortale peccatum. Tercia utrum
scandalum semper sit pusillorum uel posset
esse perfectorum. Quarta utrum necessarium
sit scandala esse. Quinta utrum intrare
religionem et dare elemosinas sit di
mittendum propter scandalum. Sexta utrum
solum sint terra que propter scandalum di
mittenda non sunt. Ad primam est dicendum
quod scandalum multipliciter accipitur primo modo
per contristacione. Iuxta illud ad Ro.
xiiij. videte ne scandalum id est contristacionem
ponatis fratribus vestris. Secundo accipitur pro
scandalizancium punicione. Iuxta illud Col
ligent de regno eius omnia scandala
id est omnes impios scandalum facientes.
Tercio pro voluntatis contradiccione iuxta
illud vade post me sathanas quia
scandalum michi es id est contrarius mee
voluntati. Quarto pro ruine sumpta
uel data occasione. Iuxta illud. Vos quia

audito hoc verbo pharisei scandalizati sunt. Quinto pro tunc in facto minus recto posicione isto modo accipi. hic quando dicitur quod qui scandalizat unum credentem in christo expedit ut suspendatur mola asinaria in collo et demergatur in profundum maris isto igitur modo diffinitur scandalum quando dicit glosa quod est dictum vel factum minus rectum occasionem ruine prebens alteri. Nam scandalum vocabulum grecum est quod latine impactio pedum dicitur. quando enim aliquis aliquid ponit offendiculum ante pedes alicuius ex quo impeditur eius iter vel ambulacio scandalum dicitur poni secundum quem modum omnis qui dicit vel facit minus recte unde proximus eius offendiculum recipit ut recte ambulet in via dei scandalum dicitur ponere. ¶ Ad secundam est dicendum quod tam scandalum activum quam passivum potest esse peccatum mortale et veniale. mortale quidem est quando aliquis dicit vel facit coram illo proximo quod de se est peccatum mortale et de se est aptum natum impaccionem ponere in via dei ut fornicacionem furtum et alia huiusmodi. et talis impactio vel scandalum activum mortale peccatum est et imitacio in tali peccato opere est scandalum passivum mortale similiter dato tamen quod operacio de se non esset mortale peccatum esset tamen in dicto vel facto aliqua impaccio vel ordinacio si aliquis preponit aliquem ex hoc scandalizari et contempnit vel negligeret salutem eius puto quod esset mortale quia contempnere proximi salutem est contra caritatem. Sed quando aliquis non dicit vel facit aliquid quod de se non sit peccatum mortale puta iocose mentiri minus tamen est rectum tale dictum vel factum eo ipso quod mendacium non est si ex hoc non contempnat salutem proximi puto quod tale

scandalum activum sit veniale et imitacio in tali opere est scandalum passivum similiter veniale. ¶ Ad terciam est dicendum quod Ieronimus concedit super hunc passum maiores scandalizari non posse. sed solum pueros et infirmos in fide ad tumescendum est sciendum quod passive perfecti non scandalizantur propter firmam adhesitatem. ita enim firmiter et imobiliter adherent per amorem christo quod ex nullo dicto vel facto minus recto alicuius commoventur et vel commoventur a deo. Nam qui confidunt in domino sunt sicut mons syon non commovebitur in eternum qui habitat in ierusalem et propheta dicit quod pax multa est diligentibus legem dei et non est scandalum. Active vero perfecti scandalum perfecti non faciunt quod sit mortale propter eorum racionem quia si sunt regulati in racione deo protegente quod nec dictum nec factum minus rectum agunt unde alijs prebeant occasionem ruine et dico quod sit mortale quia si quando in dictis vel factis perfectorum est aliqua inordinacio non est tamen tanta ut inducere debeat impedimentum alicuius ad ambulandum in via dei. igitur perfecti non scandalizantur passive propter eorum firmam adhesionem. active vero propter eorum racionem. ¶ Ad quartam est dicendum quod christus triplex ostendit scandala venire esse necessaria et neuter modus ut ait tollit libertatem arbitrij. primo quantum ad dei eternam previsionem. Nam illa que de sui natura sunt contingencia ut cum sint previsa a deo necessaria sunt scandala. ergo evenire necessarium est non simpliciter. sed ut previsum est a deo et tale necessarium in nullo repugnat libertati arbitrij quia non ideo eveniet quia previsum est a deo. sed ideo quia venturum est previsum et previsum est a deo evenire tibi futura sicut presencia sunt nota. Secundo quantum ad finis consecracionem. Nam supposito quod talis finis et talis

Vtilitas debeat consequi ex supinencione
scandalorum puta quod praui manifestentur
in ecclesia per probacione eorum necessaria vtile
est quod scandala veniant quia ex hoc ma
li scandalizant bonos eos factis persequen
do et verbis iniuriando si in talibus boni non
recedunt nec commouentur manifestatur
eorum constancia que prius erat ignota
secundum quem modum loquitur apostolus prima ad
Corinthios dicens quod necesse est hereses in ecclesia
vtile. Vt qui probati sunt manifesti fiant
in nobis. est ergo necesse venire scandala
quantum ad finis consecucionem que non tollit
libertatem arbitrii. Tercio quantum ad
hominum condicionem ex hoc enim scandala fi
unt quia condicio prauorum talis est. Vt sic
dicant aut faciant illa per que aliis datur
impedimentum et preterea obstaculum ad recte
ambulandum in via dei. stante igitur tali con
dicione quod praui homines eorum vitam non cor
rigant sed magis per eorum malam vitam
vel doctrinam alios inficiant necesse est vt
scandala veniant sicut si medicus vi
deat aliquos homines mala dieta et ma
lo regimine semper vti bene potest dicere
necesse est tales homines infirmari quod
intelligendum tali condicione stante quod
eorum dietam non mutent. talis tamen necessitas
non tollit libertatem arbitrii. Ad quinta
est dicendum quod questio est dubia propter verbum
Johannis qui dicit super hunc passum ve homi
ni illi per quem scandalum venit quod quantum
homo potest sine peccato proximorum scan
dalum vitare debet. planum est autem quod
intrare religionem et facere opera super
erogacionis sine peccato homo potest di
mittere. cum igitur parentes scandalizentur
de introitu filiorum in religione videtur
quod propter eorum scandalum vitandum hoc
dimittere debet. ex quo sine peccato talem
introitum dimittere potest. Idem tamen
Johannes dicit quam in epistola ad eliodorum. licet paruu
lus ex collo pendeat. licet
sparso crine et scissis vestibus et vbera quibus
te enutrierat ostendat licet in limine pater
iaceat. palitro pre pede sicitis oculis
quod ad vexillum christi transuola. sciendum
est igitur quod vbi opera supererogacionis possunt
fieri sine transgressione preceptorum diuinorum
puto quod dimittenda non sunt propter scan
dalum parentum vel aliorum. quia et si certa
non sit de necessitate vite prout de preceptis
cogitur. sunt tamen de necessitate vite per
modum cuiusdam cuiusdam disposicionis
promouentis. Cum ergo subuencio parentum
sit preceptum diuinum si pater et mater possent
viuere sine filio. vel per aliquos possent
eorum indigencie subueniri in tali casu
propter eorum scandalum filius introitum
religionis dimittere non debet. sed sine
eius presencia parentes viuere et sustentari
non possent puto quod ad vitandum tale
scandalum filium introitum religionis
et alia opera supererogacionis deberet
dimittere. et secundum hunc triplicem modum
Johannis intelligenda sit. Ad sextam est dicendum
quod precepta dei propter scandalum proximorum
dimittenda non sunt. omnia autem pre
cepta. vel nos ordinant in deum vel in
proximum vel in nosipsos quibus de dileccione
tria nobis precepta data non sunt quia
nemo dicente apostolo carnem suam odio
habuit. sed naturaliter nutrit et fouet
eam. si ergo dimitteremus doctrinam veritatis
transgressores essemus preceptorum que
nos ordinant in deum. eo quod per doctrinam
fidei ordinamur in deum si non dimit
teremus iusticie equitas transgressores essemus
preceptorum que nos ordinant in proximum
quia per iusticiam in proximum ordinamur.
Et si dimitteremus vite bonitas vel sanitas
essemus transgressores preceptorum per que de
beremus ordinari in nobis ipsis. igitur doctrine
veritas iusticie equitas et vite bonitas propter scan
dalum proximorum vitandum dimittenda non sunt. secundum Thomam

xviii

Videte ne contempnatis lc° ij
unum ex his pusillis. dico enim vobis
quia angeli eorum in celis semper vident faciem
patris mei qui in celis est. Venit enim filius hominis
salvare quod perierat. Quid vobis videtur
si fuerint alicui centum oves et erraverit una
ex eis nonne relinquet nonaginta novem in
montibus et vadet querere eam que erravit
et si contigerit ut inveniat eam. Amen dico
vobis quia gaudebit super eam magis quam su-
per nonaginta novem que non erraverunt. Sic non
est voluntas ante patrem vestrum qui in celis est
ut pereat unus de pusillis istis. Ostenso
quod ad fraternam correctionem requiritur scanda-
li proximorum vitacio in parte ista ut supra
dicebatur ostenditur quod ad eandem requiritur
angelorum custodia et administratio et po-
terit triplex ratio. Nam secundum Crisostomum predicta
que dilectio fraterna non est contempnenda
neque scandalizanda. quarum prima est
talis. illi non sunt contempnendi neque sca-
dalizandi qui ita sunt deo cari. ut ad eorum
custodiam angeli qui sunt in celis et
semper vident faciem patris sunt deputati
sed tales non sunt pusilli qui nuper in fide
sunt nati et quasi adhuc infirmi in fide
vel pusilli sunt perfecti viri de ecclesia qui
cum pusilli dicuntur propter humilitatem iuxta
illud. qui maior vobis sit minister vester
et si dicatur quod tales scandalizari non possunt
verum finaliter et generaliter. sed quandoque scandali-
zantur vel pusilli sunt pauperes et despecti
in mundo ergo tales scandalizandi non
sunt. Secunda ratio est talis illi non sunt
scandalizandi et contempnendi quos perdi-
tos filius hominis venit salvare. sed tales
sunt genus humanum quod perditum et
dampnatum peccato primorum parentum christus sal-
vare venit. non solum magnos sed et
pusillos et parvos quia omnibus dixit pusil-
lis et magnis vel cum maioribus ergo ta-
les non sunt scandalizandi neque contemp-
nendi. Tercia ratio est talis pater celestis
centum oves habuit. ac si diceret
habuit perfectum numerum creaturarum que
necesse non erraverunt quia novem or-
dines angelorum in gracia permanse-
runt. genus vero humanum una
ovis fuit que deest ad complecionem
numeri centenarii. talis ergo ovis
erravit quia adam peccante omnes
peccaverunt. sed plus gaudet celestis
pater de inventione unius ovis perdite
quam de 99 que perdite non erunt. ergo
talis ovis perdita et inventa scandalizanda
et perturbanda non est. Sed hic possunt esse novem
dubitaciones. Prima utrum angeli sint
ad custodiam hominum deputati. Secunda utrum
angeli custodientes homines semper videant
faciem patris qui in celis est. Tercia utrum
angeli custodientes quandoque dimittant ho-
mines quos custodiunt. Quarta utrum
quot sunt homines custoditi tot sint an-
geli custodientes. Quinta utrum angeli
custodientes gaudeant de salvacione eorum
quos custodiunt. Sexta utrum in baptismo
vel in nativitate homo recepit angelum
custodem. Septima utrum homo in statu
innocencie habuisset custodem. Octava
utrum antichristus debeat habere bonum angelum
custodem. Ad primam est dicendum quod congruum
fuit angelos ad custodiam hominis depu-
tari et ex parte dei et ex parte nostra. Nam ex
parte dei sumitur talis ratio. Illud convenit
deo per quod ostenditur sue bonitatis communica-
cio sue sapiencie manifestatio sue caritatis
dilectio et tocius universi conexio. sed depu-
tando angelos ad custodiam hominum ostenditur
eius bonitatis communicacio. cum enim ipse
per se ipsum omnia possit facere que facit me-
diantibus creaturis. ut cum suam bonita-
tem creaturis communicaret. ita quod non puta-
rentur creature operacionibus suis debitis
privari. inferiora mediantibus superioribus
et unam creaturam mediante alia
ut dicit sapiens. Sic ostenditur eius sapiencia

quod cum sapientis sit ordinare maxime or-
do divine sapientie in hoc manifestatur
quod ad custodiam debilium sunt fortes depu
tati ostenditur eius caritas et dilectio quod si deus
propter caritatem quam habuit erga homines
suum filium misit ad eorum redemptionem con-
gruum fuit quod daret hominibus multo magis
suos ministros puta angelos ad eorum defe-
sionem ostenditur similiter universi conexio. Ut
sit quantitate corporali inferiora corpora
coniunguntur superioribus corporibus sic quantitate
virtuali spiritus inferiores qui sunt homines
coniunguntur superioribus spiritibus puta ange-
lis ergo ex divine bonitatis communicatione
ex eius sapientie ostensione ex eius caritatis
dilectione et ipsius universi conexione congruit
deo angelos deputare ad custodiam hominum
Ex parte vero nostra sumitur talis ratio. Illi
indigent custodiri ab angelis bonis qui
per angelos malos possunt decipi in cognitionibus
depravari in affectionibus molestari in sen-
sibus ledi vel corrumpi in corporibus sed
homines per angelos malos possunt decipi
in intellectu depravari in affectu molestari
in sensu et corrumpi in corpore ergo indi-
gent custodiri per bonos angelos. ¶ Ad se-
cundum est dicendum quod triplex impedimen-
tum posset esse ut angeli custodientes
homines faciem patris non viderent. Primo
propter loci remotionem ut quia dicente Da-
masceno angeli cum ad terram mittun-
tur non sunt in celo eo ipso quod angeli ad
custodiam hominum deputati sunt in terra
impediuntur videre faciem patris in celo ex-
istentis. Secundo propter custodie occu-
pationem. Nam occupatio nimia impedit
circa ista sensibilia operationem et speculationem
intellectus cum igitur facies patris celestis
solum oculo intellectus videatur angeli
occupati circa hominum custodiam in opera
tionibus sensibilibus videtur quod retrahantur
a contemplatione. Tertio propter hominum

quos custodiunt dampnationem cum
enim custoditorum multi dampnentur hominum
quos custodiunt angeli sic tristicia non
potest stare cum gaudio sic non poterit
fieri ut angeli quinque faciem patris non
desistant videre qui numquam cum tristicia
videri potest. Ista nunc tria non impediunt
non quidem loci remotio propter divine
essentie principalitate quia deus ipse
est ubique presens in celo et in terra in mari
et in omnibus abissis celum enim et terram
ipse implet non secundum custodie occupa
tionem propter talitatem quia visio fa
ciei patris et visio divinitatis non impedit
custodiam hominum nec impedit cogno-
scere creaturas in se ipsis quantum ad
omnes conditiones et operationes ipsarum
immo visio dei est causa quod omnia vide
antur et sciantur. Unde dicit Augustinus
in quarto super Genesim quod angeli simul cognitionem
matutinam habent vident omnia creata
in proprio genere propter cognitionem vesperti
nam. Et Gregorius in quarto moralium. Quod faciem patris
vident angeli et tum ad nos veniunt
quia et ad nos spirituali presencia foras ex
eunt et ibi unde recesserunt per internam
contemplationem sese tenent quia non sic a
divina visione foras exeunt ne in
terne contemplationis priventur. Nec tertio
impedit contristatio dampnatorum
propter divine voluntatis conformationem
habent enim angeli et beati sic conformem
voluntatem divino beneplacito ut illud
volunt quod sciunt deum velle. Unde
si non contristatur hic in patria iustum
quidquid ei acciderit multo fortius non
contristatur aliquis apostoli vel beatus. ¶ Ad
tertium est dicendum quod aliquando videtur
angelos custodientes dimittere custo
ditos homines cum eos vident incor
reptos et eorum monitionibus et inspi
rationibus nullo modo acquiescere sicut

medicus dimittit infirmum quando iam desperat de eo videns morbum eius incurabilem. et dyabolus vel angelus malus impugnans hominem devictus cum fuerit victus ab ipso amplius non impugnat eum, sed recedit ab ipso. sic angelus bonus provocans hominem ad bonum cum videns eum nolle se corrigi quasi de ipso desperando recedit ab eo. Sed si hic intelligatur verbum quod angelus custodiens aliquem hominem particularem universaliter dimittat eum propter eius incorreccionem puto non esse verum dictum quia nec congruit divine misericordie que vincit omnem iniquitatem nostram nec tempori presentis vite. propter totum presentis temporis concessum est homini ad penitendum. Unde sicut de nullo desperandum est quamdiu vivit, ita nullus debet privari angelorum custodia potissime quia si homo dimitteretur ab angelo bono statim angelus malus invaderet et occideret eum, exemplum inducta non sit conveniencia quia medicus est instrumentum nature ideo cum videt naturam se non posse iuvare dimittit eum iuvare partem que non nisi virtute nature operatur. sed in vita presenti de nullo est sic desperandum quod sanari non possit spiritualiter. quod vero dicebatur de malo angelo verum est quod dimittit hominem si vincatur ab ipso quia hoc facit deus in premium et favorem hominis viriliter pugnantis ut ab ipso victus amplius eum non molestet. Verbi autem custos angelus non dimittit hominem quem in sua custodia accepit. Sed iusto dei iudicio quandoque dimittit eum ut tribulaciones et mala que posset impedire ne possent supervenerent homini custodito non impedit, quandoque vero dimittit eum corporali presencia, quia qui non est in celo non est in terra numquam tamen virtuali et quandoque dimittendo ipsum de uno peccato labi in aliud, vel ut amplius puniatur vel ut cautius resurgens corrigatur. Et quod dictum est dudum quod oportet dicere plures esse custoditos quam bonos angelos custodientes quia solum homines electi et salvandi tot erunt quot angeli in celo remanserunt. Sicut per Glosam patet super illo Deut. xxxij posuit terminos populorum iuxta numerum filiorum israel vel iuxta numerum angelorum dei ut dicit alia translacio. ait enim super illo verbo predicto quod civitas dei constat ex angelis et hominibus, ad quam tanti conscendunt hominum quanti illic remanserunt angelorum. quia textus dicit Statuit terminos gencium secundum numerum angelorum dei. cum igitur plures homines debeant dampnari quam salvari quia plures sunt vocati quam electi si omnes homines tam boni quam mali et tam salvandi quam dampnandi habeant bonum angelum custodem, sequitur quod plures sint homines custoditi quam angeli custodientes. quid ergo dicemus. Nam si verum est quod quilibet homo tam bonus quam malus habeat suum angelum ad suam custodiam delegatum ut dicit Ieronimus cogimur tot esse angelos custodientes quot sunt homines custoditi, et si hoc ponimus cogimur reducere numerum omnium salvandorum hominum et dampnandorum ad numerum bonorum angelorum contra quod dicimus Gregorium dicentem quod solum salvandi homines sunt tot quot boni angeli in celo remanserunt. Hanc questionem controversiam solvit magister Iohannes sentenciarum ij distinccione xi dicens quod si accipiantur omnes homines qui fuerunt sunt et erunt a principio mundi usque ad finem planum est quod plures sunt homines custoditi quam boni angeli custodientes. sed bene potest esse quod omnes homines qui sunt in uno tempore habeant suos angelos delegatos quia numquam uno et eodem tempore tot homines vivunt quot sunt boni angeli. sed mortuis illis hominibus quos prius custodiebant illi idem angeli deleguntur ad custodiam aliorum qui nascuntur ita quod successive unus angelus plures homines custodit vel eodem tempore unus angelus potest plures homines custodire et tamen verum est ut dicit Ieronimus Quod quilibet homo habet suum angelum custodem sicut habet unus abbas plures

monachos in custodia et tamen verum est dicere quod quilibet monachus suum abbatem habet. Ad quintum est dicendum quod si ponimus angelos gaudere de salvacione hominum quos custodiunt, videtur quod debeant dolere de eorum dampnacione. Et hic videtur satis innuere glossa Origenis super illo verbo Numeri xxv° [illegible] initiatus est Beelphegor. Ubi ait quod deo est tanta cura de hominibus ut etiam angelos suos culpari et confutari pro eis patiatur, quia sicut pedagogo traditur puer, si aliquid minus bene agit, magis a patre reprehenditur pedagogus quam puer. Sic cum homines custodita per angelos in contrarium agunt culpantur ipsi. Et ideo quia angelorum custodia ad salutem hominum non sufficiat, et contra demonum insidias unigenitus patris per carnis assumpcionem hominum custos factus est. Sed cum custodes hominum sint angeli boni dei fruicione semper gaudentes in cuius visione neque luctus neque dolor esse potest, non videtur quod debeant dolere de hominum perdicione et per consequens neque gaudere de eorum salvacione. Sciendum est igitur quod angelus gaudet dupliciter potest intelligi. Primo de divine essencie visione et fruicione, et tale gaudium nec per hominum salvacionem augetur eis nec per hominum dampnacionem diminuitur quia inmutabile est. Secundo de eorum circa homines cura et administracione per quam si salvantur et eorum monitis obtemperent gaudent. Si vero non, ex quo faciunt totum quod in eis est non dolent, quia dolor est tristicia cum beatitudine eorum stare non potest. Glossa illa Origenis est de prelacione ecclesie qui in Apocalypsi angeli nominantur quos culpari et confutari deus patitur pro subditorum negligencia. Ad sextum est dicendum quod dictum illud Ieronimi: Unaqueque anima ab ortu nativitatis in custodiam habet angelum delegatum, aliqui referunt ad nativitatem per baptismi recepcionem dicentes ut Origenes ait: Non esse credibile errantibus et incredulis preesse angelum sanctum sed tempore infidelitatis et peccatorum est homo sub angelo sathane. Quia tamen ut Origenes dicit magis est deus paratus ad custodiendum

homines quam diabolus ad impugnandum, sicut diabolus omnes fideles et infideles et bonos et malos nititur offendere ita multo magis deus omnes homines fideles et infideles vult custodire et cuilibet homini bono et malo custodem tribuit, ut ex hoc misericordia eius manifestetur qua omnes vult salvare, et eius iusticia declaretur quia homines si male agunt non possunt excusare se. Aliqui vero referunt ad liberi arbitrii condicionem ut sicut quando homo potest uti libero arbitrio potest mereri et peccare. Ita ut dicatur recipere angelum bonum ad sui custodiam quia tunc quodammodo nascitur quantum ad liberi arbitrii condicionem. Sed quia puer non solum indiget defendi a demone quantum ad animam ut non peccet, verum etiam quantum ad corpus, ne ledatur in membris quibus lesis etiam anima impediretur in sua operacione, ideo puto illud referendum esse ad anime infusionem, ut tunc dicatur homo nasci saltem nativitate in utero quando anima racionalis corpori infunditur. Et tunc puto quod homini datur angelica custodia eo quod ex tunc indiget boni angeli defensione in corpore et in anima. Ad septimum est dicendum quod in quocumque statu homo potest impugnari in eo statu indiget custode et defensore. Verum est autem quod homo in primo statu non poterat impugnari a carne nec a sensualitate, que stante homine sub precepto divino in nullo repugnabat racioni vel anime; tribus tamen modis poterat impugnari. Primo sui met cogitacione quia nondum erat in bono confirmatus. Unde sicut primus angelus peccavit impugnatus cogitacione et alienacione sua, quia superbia tumidus et proprie excellencie dilatacione corruptus in veritate non stetit, ut dicit Augustinus xi super Genesim, sic primus homo unus in statu illo liberum arbitrium vertibile poterat sui met cogitacione impugnari, ad quam pugnam vincendam indigebat custodia angelorum. Secundo poterat impugnari sue societatis affeccione. Est enim talis

affeccio inter virum et mulierem uxorem et qualem eciam homo in primo statu ad suam uxorem habuisset affectum et dileccionem ut si quid petit uxor a viro nolendo ipsam contristare aliquando hoc facit contra deum et sic adam in primo statu impugnatus fuit per uxorem suam. Unde dicit glossa super genesim iii. Eo peccavit adam ex quadam amicabili societate ex qua interdum fit ut offendatur deus ne offendatur homo nolendo contristare suam uxorem ad emendandum igitur hanc pugnam habuit angelum suum custodem. Tercio poterat impugnari et fuit impugnatus dyaboli suggestione. Unde sicut homo in primo statu per malum angelum potuit impugnari ita per bonum angelum debebat custodiri et defendi. ¶ Ad octavam est dicendum quod antichristus bonum angelum habebit custodem propter tria. Primo propter legis communitatem namque communis legislatoris propter unam particularem personam destrui non debet. Est autem ista lex communis toti humano generi et toti humane nature ut quelibet racionalis anima habeat bonum angelum ad sui custodiam delegatum quia igitur antichristus verus homo erit vera racionalem animam habebit. Ideo propter eius nequiciam et maliciam tale auxilium divinum omni creature racionabili sibi debitum. Secundo propter divine iusticie equitatem ex hoc enim divina iusticia apparebit rectissima quod auxilia concessa toti humane nature nec antichristo sunt et membris eius subtrahuntur. Ut pena ipsorum iuste appareat eis esse illata. Tercio propter bonorum salvatorem quamvis enim ipse non indigeat habere angelicam custodiam ut eum ad bonum inducat quia tanta erit subieccio eius ad dyabolum qui eum quasi suum possidebit ut per bonum angelum custodem eius ad bonum inclinari non possit meretur tamen salvatos bonorum virorum ut per bonum angelum eius custodem compescatur ne sanctis viris noceat quantum ipse per auxilium demonum nocere posset. Sequitur alia distinccio. Ubi Si autem peccaverit etc. Leccio iij.

Si autem peccaverit in te frater tuus vade et corripe ipsum inter te et ipsum solum. Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit adhibe tecum unum vel duos ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis quecumque alligaveritis super terram erunt ligata et in celo. Et quecumque solveritis super terram erunt soluta et in celo. Iterum dico vobis quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quacumque pecierint fiet illis a patre meo qui in celis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorum. ¶ Demonstrato superius quod ad firmam correccionem requiritur custodia et administracio. In parte ista ut supra dicebatur ostenditur quod ad ipsam requiritur caritativa monicio. Ista autem caritativa monicio requirit tria. Primo ordinacionem. Secundo divinam confirmacionem. Et tercio proximorum unionem et amoris copulacionem. In prima parte est talis racio. Illa monicio facienda est secundum debitum ordinem per quem homo lucratur suum fratrem et hoc est maximum lucrum invenire et recuperare rem illam pro qua filius dei mortuus est scilicet faciendo correccionem et amonicionem fraternam modo ordinato ut primo fiat secreta peccati rememoracio si peccatum est commissum solum inter te et ipsum et solum te sciente. Secundo si ex tali recordacione non emendatur fiat unius vel duorum testium produccio. Tercio ut si per talem produccionem testium non corrigatur fiat ecclesie notificacio quia debet prelato pandi ut excommunicatus vel multis revelari ut confundatur. Quarto ut si sic non emendatur fiat eius vitacio et excommunicacio quia debet haberi sicut ethnicus id est gentilis et publicanus qui per fraudem suam aliena accipit. Ergo tali ordine monicio fraterna est facienda. ¶ Secunda racio est talis. Illa monicio non

est contempnenda que confirmat et roboratur auctoritate diuina. sed sententia prelatorum qua aliquos ligant uel soluunt per excommunicacionis sententiam diuina auctoritate confirmatur. dicit enim Iohannes Potestatem enim dedit deus apostolis et prelatis ut sciant homines quod qui a talibus condempnatur humanam sententiam diuina sententia roborari. ideo quod quecumque ligant ab eis ligata habentur in celo. Et quecumque soluunt ab eis soluta habentur in celo. ergo talis sententia contempnenda non est. Tercio racio est talis sententia non est contempnenda. Illa unitas et concordia est necessaria per quam impetratur adeo quidcumque petitur. sed quocumque ubicumque duo uel tres et multo magis plures congregantur et uniuntur in nomine Christi impetrant adeo quidquid petunt pertinens ad salutem. et ideo signanter ponit in nomine Christi quia secundum Augustinum non petitur in nomine Christi quidquid contra salutem petitur. ergo talis unitas et concordia est necessaria. Sed hic possunt esse octo dubitaciones. Prima utrum quilibet teneatur corripere fratrem suum. Secunda utrum quilibet teneatur corripere de quolibet peccato. Tercia si correccio non audiatur utrum homo teneatur dicere ecclesie uel prelato. Quarta utrum teneatur unum uel duos testes secum habere. Quinta utrum si homo credit correccionem secretam non prodesse teneatur ipsam obseruare ut per testem comunicatum. Sexta utrum post monicionem secretam se corrigit sit dicere iudici uel prelato. Septima utrum si iudex uel prelatus precipiat subdito sibi dicere occultum quod solus ipse scit teneatur obedire. Octaua utrum ad preceptum iudicis uel prelati subditus teneatur dicere secretum quod fidei sue commissum est. Ad primam est dicendum quod quilibet teneatur ad fraternam correccionem intellectam prout dictum est. Primo modo quilibet tenetur fratrem suum equalem uel minorem corripere ex diuino precepto quia cuilibet deus mandauit de proximo ut eripiat eum de omni malo secundum enim Augustinum sicut quilibet tenetur peccati fratri indulgere sic quilibet tenetur peccantem fratrem tacendo non corripere quamquam dumtaxat condicionibus exceptis. Primo si non speratur de correccione. Secundo si tamen est accusacione dignum et timet de probacione quam faciens accusans ad penam talionis se obligat. Tercio si meliori operi uacat sicut religiosi et claustrales. Quarto si cum tale peccatum iudici uel prelato sit notum uel probatum. Quinto si tota multitudo est in tali uel per tales tunc non prodesset ecclesie talis correccio in omnibus predictis casibus homo non tenetur ad correccionem. Secundo specialiter quod ex commisso officio tenentur prelati tamquam in uirga et flagello tenentur corripere. Unde eis specialiter dicitur per apostolum Argue obsecra increpa. Et in eius signum statum cum saluator Si peccauerit in te frater tuus addidit quecumque ligaueris super terram. Planum est autem quod ligare et soluere est officium prelatorum Et Iohannes dicit in glosa quod studeant sacerdotes precipue illud diuinum preceptum soluere si peccauerit in te frater tuus corripe ipsum inter te et ipsum solum. Sed tercio ex casu aliquo ex facto expresso uel eminenti periculo subditi tenentur corripere prelatum puta si imminet periculum fidei et crimen heresis esset in causa tunc ei inferior esset superior in tali fide uel si subditus haberet constanciam quod prelatus per suam monicionem corrigeret se tenetur facere non quidem ex precepto euangelico quod intelligitur de correccione fratris inferioris uel equalis sed magis ex ligamine consciencie secundum Augustinum quia tenemur agere uel ipsam deponere aliter non tenetur subditus prelatum corrigere quia eo ipso quod superior de correccione inferioris possit indignari debet namque per correccio esse debita discreta ut si at si est spes correccionis aliter non debet esse benigna ut non fiat causa detraccionis et emulacionis et debet esse reuerenda ut non fiat causa derisionis et suspensionis. Ad secundam est dicendum quod cum dominus hanc dubitacionem monet hic in uerbo dicens Et non de omni peccato intelligendum est hic

corripe fratrem suum inter se et ipsum solum
quia si peccatum est grave et enorme omnibus
publicum et manifestum non indiget se
creta monicione sed manifesta. Juxta
illud apostoli ad Thimotheum · v° · Peccantes
coram omnibus argue ut et ceteri timeant.
Unde petrus quia publice peccaverat
publice a paulo reprehensus est. Sed si
est peccatum occultum de tali peccato intelligit
talis correccio esse fienda. Dicamus ergo quod
aliquorum peccata sunt nota soli deo aliqua
vero uni homini aliqua vero pluribus
aliqua ante omnibus et sic possumus istud
dictum. Si peccaverit in te i. solo te sciente
et aliquibus tecum si te non audiat co
ram illis potest enim corripere. Si ante
soli sit nota non est nostri arbitrii iudi
care de hiis. sed si omnibus talia publice
arguenda sunt et intelligendum puto in
eo casu in quo frater non vult se corri
gere. Nam dato quod sic peccet non te solo
sciente immo pluribus adhuc inter te et
ipsum solum debes corripere ne publice
correptus verecundiam perdat quam per
dita in peccato remaneat. Ut Glossa dicit
Sed si talem reprehensionem non audiat
tunc coram pluribus est facienda. Ut
qui ad minus monicionem corripi noluit
maiorem obiurgacionem recipiscat. Ut dicit
Glosa. ¶ Ad terciam est dicendum quod
aliter est loquendum de fraterna corre
cione secundum quod pertinet ad omnes et aliter
secundum quod pertinet ad platos specialiter. Nam
secundum quod pertinet communiter ad omnes si frater
peccaverit in te i. te solo sciente inter te
et ipsum debes corripere si te audiat. Ultra
procedere non debes quia solus scis peccatum
tamen tunc homo alicui dicere qui possit
prodesse et non obesse puta amico vel
consanguineo. si aute te sciente et ali
quibus aliis tunc si te non audeat ad
hibe tecum unum vel duos de illis qui

sciunt quod si non sic corrigere vult dic ecclesie
i. plato vel per modum denunciacionis etc
sufficit unus testis vel per modum accu
sacionis etc ad cuius convictionem requiruntur duo testes
Unde quia duplex modus erat dicendi
ecclesie salvator posuit unum vel duos. Se
cundum vero quod correccio fraterna pertinet
ad platos · tunc si sic peccaverit in te
idest te plato solo sciente processum facie
endum est sicut supra dictum est si vero
per auditum et per famam aut fama est
prava et tunc inter te et ipsum debes corripere
quod si te audiat lucratus eris ipsum si
vero non adhibe unum vel duos ut supra
dictum est. Si ante fama crescit tunc pre
latus debet ex suo officio inquirere
secundum illud Genesis xviij° descendam et vi
debo si sic invenit. sicut fama laborat
debet enim compellere ad emendacionem
vel ei indicere suam purgacionem et si
primus fuit neutrum volens facere tunc
debet dicere ecclesie i. congregacioni fidelium
ut ab omnibus vitetur donec satisfaciendo
ad ecclesiam redeat ¶ Ad quartam est dicendum
quod si homo credat et speret emendacionem
fratris per suam secretam monicionem non
debet dicere plato. sed si monitus
neglexerit corrigi tunc ut dicit Augustinus
prius proposito debet ostendi verum tamen suf
ficiat solum secreto monere absque eo
quod dicatur plato dicunt aliqui quod
si permittit emendari et suo plato confitetur
non est tunc dicendum prelato non
obstante quod possit habere dicta illi qui
posset prodesse non obesse. si non non
permittit prelato est dicendum non
obstante quod se corrigat per monicionem
secretam puto tamen esse distinguendum
quia si tale est peccatum quod timeatur

decretalium vel de periculo suo et scandalo aliorum
prelato est dicendum ut occasionem recidi
uandi auferat et scandalum et periculum fratris
possit euitare si autem talia pericula non
timentur et monicione se corrigat non ne
cesse est ut prelato dicatur ¶ Ad quintam
est dicendum quod obseruare aliquem aliquando
super aliquibus peccatis grauibus et enormibus
puta quia consuetus est aliquos incorpo
rare et loca aliqua suspecta frequentare
de quibus scandalum timetur si spes non est
de correctione eius per secretam monitionem
duplex talis potest obseruari quatenus per testes
posset conuinci Primo obseruacione cor
rectoria ut ex quo spes non est quod se corri
gat per correctionem secretam ut tantum ma
lum uitetur licite potest cum aliquibus obser
uari quatenus si conuictus corrigatur nec ob
seruandus est ordo fraterne correctionis
ubi spes correctionis non est Secundo obser
uatione proditoria puta quod dicatur homini
uiro vel mulieri dicens quod die tali et in tali lo
co ueniat et ubi testes sint parati ad conuin
cendum eum vel eam nullomodo sit obserua
tio est facienda quia mala fienda non sunt
ut bona eueniant Unde talis obseruacio
debet prohiberi quod sine peccato fieri non potest
¶ Ad sextam est dicendum quod peccatum alicuius
tripliciter aliquis potest scire Primo ut deus
per confessionem Secundo ut homo solus
tamen ita quod nullus alius sciat Tercio si
pauci sciunt non multi si ergo quis sciat peccatum
alterius ut deus nullomodo debet corripere
nec aliquid dicere sed tacere Si vero
sciat ut homo solus ipse debet ipsum corri
pere inter se et ipsum et si eum non audierit
non debet ultra procedere quia ex quo
solus scit dicendo vel reuelando esset pro
ditor criminis non corrector potest tamen
alicui amico vel consanguineo dicere de
quo presumendum sit prodesse non obesse Unde
secundum Augustinum dicere occultum ei qui potest
prodesse non obesse non tenemen prodere sed
corrigere Sed si sciant pauci et non multi

tunc debet dicere ecclesie non in mente ecclesie
ut dicat fidelium multitudinem quia ex quo
pauci sciunt multitudini dicendo non est
sed ecclesie id est prelato vel denunciando ad
hibendo unum testem vel accusando adhi
bendo duos si per secretam monicionem
noluit se corrigere ¶ Ad septimam est
dicendum quod Iudex vel prelatus tripliciter
potest precipere vel per iuramentum cogere
in accusatum ut veritatem sibi dicat Una
de eo de quo Iudex exigit iuramentum
prelatus potest facere per preceptum Primo
ut dicat et confiteatur coram accusante
Secundo quod dicat sibi seorsum secrete Ter
cio quod dicat coram pluribus in capitulo Primo
si incusatur ex quo peccatum de quo est incu
satus est occultum et sibi probari non potest
nec tenetur dicere et prelatus vel Iudex
grauiter peccat si precipit quia si confiteretur
se ipsum infamaret et proderet et afferret
contra ordinem caritatis et posset per prelatum
et accusantem conuinci ac per hoc occultum
publicaretur Secundomodo cum occulta
inquirenda et iudicanda relinquant
soli deo non potest prelatus precipere et si pre
cipit grauiter peccat quod sibi vel alteri
reueletur occultum Sed terciomodo adhuc
prelatus plus peccat precipiendo quod coram
pluribus dicat subditus non tenetur per
hoc obedire quia non debet se prodere
vel diffamare debet namque quilibet ex
caritate suam et ceteris suam famam preseruare
quantum potest si tamen aliqua peccata puta fur
tum vel aliquid aliud commissa sunt in do
mo vel in congregacione aliqua potest pre
latus precipere in communi ut sibi dicatur
si aliquis sciat vel scit facientem et ille
qui sciat vel scit tenetur dicere aliter
reuelare sibi occultum quod probari non
potest non debet precipere nec subditus
tenetur pandere sed si incusans offerat
se probaturum et obligat se ad talionem

niq̄ prelatus potest vł iudex debet in
iungere ꝛ iuramentum exigere vt
veritatem dicat se probaturū nō tenet
homo se pdere nec est puniens se nō pdē
do quia non constringit̄ pcepto vł iu
ramento aliquo ad dicendam veritatē
de occultis ꝛ de hijs que liate probari
non pnt prelatus tamen vł iudex
non peccat pcipiendo vł inquirendo
ex quo pbatoriū inculsans offerat se
alijs aliter pbabilius videtur qꝫ ex quo
iudex iudicialr̄ agit sub forma iuris
et quia accusans obligat se ad talionē
ideo pceptum facit ꝛ iuramentū exigit
accusantem dicere veritatem videt̄ iudi
ca parere in tali casu quia semp plato
pcipienti iuste ꝛ iudici iudicaliter pce
denti subditus debet obedire ꝛ parere
in hijs que precipit sed talis platus
iuste pcipit ꝛ talis iudex agit iudici
aliter quia plus non dicat ius nisi qꝫ
inculsans offerat se ad talionem ergo
tenetur iudici veritatem dicere in oi
bus tribꝫ triplicē modum procedēdi
iura inuenit Primus est p denunciacōē
ꝛ per hunc debet procedere fraterna cor
reccio delinquentis ideo obseruandus ē
corrigendi modus supͣ notatus Secūdꝫ
est p inquisicōm ꝛ hunc debet procedere
infamia nō quecumqꝫ sꝫ magna ꝛ qͥ
publica tunc sicut dcm̄ est supͣ ex of
ficio potest inquirere prelatus vł iu
dex Sed tercius est p accusacōm ꝛ hunc
debet procedere inscripto quia accusās
se offert ad talionem In omnibꝫ igitur
istis scilꝫ modis procedendi pendum est
iudici ꝛ plato si rcō ꝛ iudicialiter modo
incedit De primo modo procedendi p denunc
ciacōm habetur hic Si peccauerit in te
frater tuus De 2o vō p inquisicōm
dr̄ Gen 18o Clamor sodomorum ꝛ gomor
reorum venit ad me descendam ꝛ vide

bo De tercio p accusacōm tota lex
moysi est plena vbi stabit vnus testis
contra aliū sed in ore duorum vł trium
stabit omne vbum dentem p dente
oculum pro oculo Ad octauam ē
dicendum qꝫ secretum commissum fidei
alicuius potest tripliciter variari qꝛ a
vł potest esse tale qꝫ vergit in grauē
piculm alterius ꝛ eciam in graue dāp
nū comitatis ꝛ scandalum plurimorum
vł potest esse tale qꝫ generat piculum
vł dampnū alicui psone vł comitati
vel tercio potest eē tale qꝫ infamia eius
iam precessit Primo modo secretū nullus
tenet̄ tenere celatum eciā si homo p
misit tenere secretū quia in talibus
scđm ysidorum rescindenda est fides et
mutandū est decretū quia maius
malum sequitur ex retencōe talis
secreti qꝫ ex reuelacōe eius ꝛ platus
potest pcipere ꝛ iudex cogere p iura
mentū fidelitatis qꝫ subditi prestat pre
lato vł obediencia reuelacio pdci secreti
iniusti Secundo modo subditus nō tenet̄
reuelare ymo esset proditor fidelitatis
si reuelaret nec prelatus vł iudex
potest mandare sibi reuelari quia
talium secretorum reuelacio nō inclu
dit̄ in obediencia quā subditus tenet̄
plato in fidelitate quam seruus tenet̄
seruare domino ꝛc Leccio quarta iiij

Tunc accedens ad eum petrus dixit
Domine quociens peccabit in me fr̄
meus ꝛ dimittam ei vsqꝫ septies Dicit
ei ihc̄ Non dico tibi vsqꝫ septies sꝫ vsqꝫ
septuagesies septies Ideo assimilatum
est regnū celorum homini regi qui voluit
racionem ponere cum seruis suis Et cum ce
pisset racionem ponere oblatus ē ei vnus
qui debebat x milia talentorum Cum
autē nō haberet vnde redderet iussit eū

domin9 venundari et uxorem eius et fili
os et omnia que habebat et reddi. Procidens
autem seruus ille rogabat eum dicens
Pacienciam habe in me et omnia reddam
tibi. Misertus autem dominus serui illius
dimisit eum et debitum dimisit illi. Eg
ressus autem seruus ille inuenit vnum
de conseruis suis qui debebat ei centum
denarios. Et tenens suffocabat eum
dicens. Redde quod debes. Et procidens con
seruus eius rogabat eum dicens. Pa
cienciam habe in me et omnia reddam tibi.
Ille autem noluit sed abyt et misit eum
in carcerem donec redderet debitum. Vi
dentes autem conserui eius que fiebant
contristati sunt valde. Et venerunt
et narrauerunt domino suo omnia que
facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus
suus et ait illi. Serue nequam omne debitum
dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne
ergo oportuit et te misereri conserui tui
sicut et ego tui misertus sum. Et iratus
dominus eius tradidit eum tortoribus
quoadusque redderet vniuersum debitum.
Sic et pater meus celestis faciet vobis
si non remiseritis vnusquisque fratri
suo de cordibus vestris. Sicut supra
dicebatur in parte ista ostenditur quod ad fraternam
correctionem requiritur primo reiteracio et primo
ponitur ad peccatorum remissionem magna
dei mansuetudo. Secundo ad declaracionem ad
hoc congrua similitudo. Et tercio subiun
gitur magna peccatorum ingratitudo. Quan
tum ergo ad primum dicat ewangelista. Tunc au
diens petrus potestatem sibi ab aliis apostolis
datam super absoluendis et ligandis pecca
toribus accessit ad ihesum dicens domine si pec
cauerit in me frater meus dimittam
ei usque septies. Putauit petrus ut dicit
Crisostomus se aliquid magnum dicere. Sed quid
amator hominum responderet sibi statim
subditur. Non dico tibi usque septies
sed usque septuagesies septies secundum litterale

intellectum septuagesies septies et quadrin
gentis nonaginta vicibus ac si diceret
tociens fratri peccanti dimittas quociens ille
peccare non possit. Vt dominus noster dicit. Vel secundum
Crisostomum per septuagesies septies non debemus
intelligere numerum determinatum ut quod in numero
aliquo remissio peccatorum concludi intelli
gatur sed quod continue et semper talis remis
sio peccatorum fienda sit significat. Quantum
vero ad secundum dicit. Ideo regnum celorum
est simile regi scilicet christo qui est rex regum
talis racionem ponere voluit cum seruis
suis quia quamcito quis fuit homo adductum
in iudicio quando stabimus cuncti ante tribunal
christi ut post omnem exacto homo reddit racionem
et tunc oblatus est ei vnus qui debebat
decem milia talenta quia omnia peccata
commiserat que contra decem precepta
sunt ut dicit augustinus et quia non habebat
vnde redderet eo quod homo per se potest
cadere in peccatum sed resurgere et satisfacere
non potest sine gracia dei. Ideo dominus eius
iussit eum venundari et uxorem et filios
et omnia que habebat et reddi quod tunc
fit secundum magistrum quando peccator pro transgressio
ne mandatorum et pro cupiditate et malis
operacionibus tamquam pro uxore et filiis penam
eternam debuisse persoluere ostenditur et tamen
talem sentenciam christus non profert in peccatores
in presenti ex liuore sed ex terrore ut peccator
currat ad penitenciam et petat indulgenciam
sui debiti. Subdit statim quod seruus pro
cidens rogabat dominum dicens. Paciencia
habe in me et omnia reddam tibi. Solu
cionem petit temporis dilacionem. Sed
pius dominus plus concessit quia misertus
est eius et concessit sibi debita remissi
onem quod tunc fit quando peccator dignus
eterna pena consecutus est absolucionem
suorum debitorum et restitutus ad graciam

dei per sacramentale absolucionem. Et quantum ad
literam adiungitur quod egressus seruus ille
inuenit unum de conseruis suis qui debebat
sibi solum centum denarios quod multum
minus peccunia est in eo quod ipse in deum et
suffocabat eum dicens. Pacienciam ha-
be in me et omnia reddam tibi qui noluit
audire sed tenens suffocabat eum dicens
ac insistens coram iudice ut vindictam
sumeret et finaliter eum posuit in carcere
consciencie sue liuorem et rancorem contra eum
seruans donec redderet debitum, id est donec
vindictam de eo haberet ut dicit Crisostomus.
Ideo sic crudeliter homo agit contra proximum
quia egreditur a Christo et recedit a deo per
peccatum. Nam si non egrederetur ingratus non
efficeretur. Videntes ergo conserui eius
scilicet angeli custodientes seu confessores
vel predicatores talem peccatorem consecutum
veniam a deo et sic crudelem contra pro-
ximum nunciant domino quod sit quando dolores
et contriciones cordis de tanta ingratitudine
peccatorum demonstrant, et tunc dominus vocat
eum per sententiam mortis appellando eum
seruum nequam, quia noluit misereri con-
serui sui sicut ipse misericordiam erat consecutus,
ad quam vocacionem et obiurgacionem non
legitur dedisse aliquod responsum quia
tempore iudicii omne argumentum excusacionis
cessabit. Ut dicit Remigius. Ipso igitur
obmutescente tradidit eum dominus torto-
ribus, id est demonibus ad cruciandum donec
redderet uniuersum debitum, non quod in statu
dampnacionis quis possit inuenire spacium
soluendi vel satisfaciendi debitum pro peccatis. Sed
hoc donec ponitur pro infinito. Ut sensus sit
semper soluet et numquam reddet nec umquam per-
soluet et quod sit intelligatur parabola ista veri-
tas ipsa concludendo subdit dicens sic
pater meus faciet vobis nisi dimiseritis
unusquisque fratri suo de cordibus vestris

Sed hic possunt esse quinque dubitaciones.
Prima utrum omni tempore penitencia sit conce-
denda peccatoribus. Secunda utrum penitenti so-
lum extremis penitencia valeat ad remis-
sionem peccatorum. Tercia utrum per ingratitu-
dinem peccata prius confessa redeant.
Quarta utrum dampnatis valeat pena
quam portant ad debitorum satisfaccionem.
Quinta utrum peccata commissa in deum grauiora
sint quam peccata commissa in proximum. Ad primam
est dicendum quod Augustinus in libro de penitencia et Gra-
cianus ponit in tractatu de penitencia 3a dis-
tinctione dicit aliquos fuisse istius opinionis solis
semel et non plus valet peccatoribus quod duplex
probant. Primo ex vera caritate quod tantas
vera ut dicebant semel habita numquam postmodum
perditur nec tollitur per quodcumque peccatum. Sequitur
quia si perdi posset vera penitencia non esset sed
ficta. Secundo probant hoc ex peccati grauitate
dicebant enim commissum post penitenciam ve-
ram sic esse graue racione ingratitudinis
quam homo meruerit quod per nullam penitenciam
remitti potest. Sed utrumque istorum est falsum
et hereticum proponere quia primum tollit ar-
bitrii libertatem. Si enim caritatem homo
posset perdere liberum arbitrium non esset ver-
tibile ad bonum et ad malum quod est contra illud
quod scribitur Apocalypsis 2o capitulo Aduersus te pauca
quia caritatem tuam primam reliquisti
et subauditur de iteracione penitencie. Age igitur
penitenciam et prima opera fac. Secundum vero
tollit diuine misericordie pietatem. Nam misericordia di-
uina omnia mala et omnem iniquitatem
vincit. Unde Ezechielis xxxiii. Si dixero im-
pio morte morieris et ipse egerit penitenciam
a peccato suo vita viuet et non morietur.
Planum est enim quod David grauissime peccauit
homicidium et adulterium simul committendo
et tamen postmodum consecutus est veniam
dicens deo Psalmus Multum tu remisisti de-
lele iniquitatem meam. Dicamus ergo

quod quanto tempore vivit tanto tempore penitentia est sibi concedenda quod patet ex parte penitentie et ex parte penitentis et ex parte Christi indulgentis et ex parte iudicis. Ex parte penitentie quia sicut homo quamdiu currit vere currit et tamen postmodum potest cessare, sic homo quamdiu penitet divino in ipso actu et operatione penitendi non peccat proposito intentione et operatione, et tamen postmodum peccare potest. [illegible] penitentia tollit bene per peccatum sicut verus motus tollitur per quietem. Ex parte penitentis quia quamdiu homo est in vita penitenti est in via non in termino. Et quamdiu homo secundum Augustinum est in vita tamdiu sibi conceditur tempus penitendi. Ex parte Christi remittentis patet quia querenti Petro si dimitteret usque septies, dixit usque septuagies septies. Nunquam igitur est penitentia peccatoribus neganda. ¶ Ad secundum est dicendum quod Augustinus sub dubio videtur ponere sicut Gratianus allegat in tractatu de penitentia questio ultima: An penitentia data homini in extremis valeat sibi ad remissionem peccatorum. Ait enim si quis in ultima necessitate sue egritudinis positus voluerit penitentiam accipere et accipit et statim recepta transit ad aliam vitam, non negamus ei quod petit, sed quod securus vadit nescio. Neque dico dampnabitur sed nec dico liberabitur. Due res sunt: aut ignoscit tibi aut ignoscit [illegible]; quid horum futurum tibi sit ignoro. Tene igitur certum et dimitte incertum. Videtur autem Augustinus sic loqui sub dubio propter tria sine quibus tria ad penitentiam requiruntur. Primo cordis contritio. Secundo oris confessio. Tertio operis satisfactio. Talis enim qui in extremis penitet non videtur habere cordis contritionem quia ut Augustinus dicit: Non ipse dimittit peccata sed peccata dimittunt eum. Nec videtur habere oris confessionem quia non voluntate penitentia sed admonitio mortis urgentis videtur ipsum inducere ad penitentiam

recipiendam et aliorum forte correctionem non videtur. Tertio habere operis satisfactionem quia eo tempore satisfacit qui uti non potest temporalibus rebus. Unde Lucia dixit matri: Audi me, consilium meum non decorum est quod illud das quod tecum ferre non potes, sed si vis deo esse grata hoc illi des quod tu ipsa vivens potes. Sed quia latro in extremis penituit et non solum veniam est consecutus sed etiam primus omnium paradisum introivit, ideo dicendum quod penitere in extremis vel potest esse timor ne puniatur vel amor ne deus offendatur quia displicet sibi deum offendisse, quam displicentiam deus subito potest inspirare. Unde super illo verbo: Quacumque hora conversus fuerit peccator et ingemuerit omnium iniquitatum eius non recordabor, dicit Glossa quod conversum dicit propheta non solum versum quia vertitur homo per dolorem criminis sed convertitur per dilectionem divine dulcedinis, tamen quod est miraculosum quod sic homo subito conteratur de peccato et inflammetur divino amore. Ideo Augustinus sub dubio loquitur. Et sine scrupulo aliquo tutius et securius est penitere dum homo sanus est et adhuc peccare potest, ut ipse dimittat peccata potius quam peccata dimittant eum, propter quod in laudem iusti hominis dicitur: potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit. ¶ Ad tertium est dicendum quod peccata redire per ingratitudinem dupliciter potest intelligi. Primo quantum ad pene eterne obsecutionem (?). Secundo quantum ad pene aggravationem. Primo modo non puto esse verum quod peccata prius dimissa per penitentiam redeant. Planum est enim quod si quis vere penitens et sic transit ab eterna pena liberatus est, ergo peccata erant sibi dimissa et pro illis amplius eterna pena non debetur. Sed si iterum labitur in peccatum mortale et absque

pnia cum illo pcto mortali transeat et-
nale dampnatur nonqdem p pctis mortali
libus pus cofessis sed p pcto mortali p9
pniam pactum commisit ergo nuq pcta
confessa z pus sibi indulta redeunt per
ingratitudine pcti sequentis qntu ad etne
pene consecucoem sed bene redeunt qntu
ad dicte pene aggrauacoem planu est eciam
q ingratitudo est maxima pctm cu pec-
cator bnficium magnu recipiat adeo
qn in bapo consequitur renouacoem veteris
vite z originalis pcti virtute passionis
xpi z postmodum p pniam tamq per
secundam tabulam post naufragiu itm
consequitur indulgenciam pctorz suorum
que ppria opacone z malicia ppetrata
sunt. Si ergo talia bnficia non cogitat
iterum recidiuas in pctm mortale p quo de-
betur sibi eterna pena aggrauetur sibi
ex tali ingratitudine. scdm quemodum dt
btus petrus q melius ei erat via veri
tatis no cognoscere q post agnicoem re
trorsum conuti ab ea quod traditu erat
illis sco mandato. scdm igit aggrauacoe
etne pene qua quis cosequitur ex pcto
mortli q post pniam committit pcta oia
indulta z originale z actuale redire
dicuntur non qntu ad ipius pene cosecu
coem z puto q prit intelligi omes auc
toritates que inducuntur p Graciam in
tcatu de pnia d. iiij. in hac qone p et
contra. ¶ Ad sextam est dicendu q
Crisi hanc dubitacoem determinat d. / q
tanta est differencia pctorz que committu
in deu z pxim qnta est dria dece milia
talentorz z centu denariorz z hc pbat
ex tribus Primo ex psonarz dignitate
quia deus est creator homo vero e
creatura sicut igit plus peccatur cu
offenditur pnceps q cu offenditur simplex
psona sic magis incopabilr peccat

cum offenditur deus q cum offenditur
homo Secundo ex peccanciu paucitate
Etiam quia ab homie corporalr videmur
cum peccamus ideo desistim q z pigritam
peccare in homie sed quia adeo putam9
nos videri no desistim9 nec cessam9 omi
die deo vl sco peccare in eum pluribus
igitur vicibus in deum peccamus q in
hominem sicut plura sunt dece milia q
centu Tercio ex bnficiorz vtilitate qz ma
gis excedunt bnficia nobis data adeo be
neficia data ab homine tm excedunt
dece milia centu in tantu. vt si omi die
moreremur p ipo no possemus sibi retribue
cum ipse q pro ipo moreremur ad minus v
tilitate pueniret. ¶ Ad septima e dicendu
q simile istam dubitacoem Crisi determinat
sup hunc passum tradidit eu tortoribus
donec redderet vniuersum debitu dicens
q tortores dicuntur demones quia adhoc
parati sunt vt perditas animas suscipiat
z in pena dampnacones etne eas tor
queat. Et subdit Augi aliquis p9q
demissus fuit in eterna dampnacoe poterit
p debito satisfface quia additur donec
reddat vniuersum debitu. Et dicit q hic
donec no dicit termini finem sed indet
minatum quia sp soluent dampnati z
nunq satisfacerent vl psoluent. Si enim
aliquis totam aquam maris proiceret
sup vnam testam om z nunq effunderet
intus sed semp extra nunqm impleret
sic si aliquis deberet alicui dece de
narios si mille libras sibi daret et
no intraret bursam eius nunq esset
sibi solutu ——— sic dampnati sp
soluent deo quia carent caritate p
quam deus acceptat penam z vult
esse satisfactoriam pro peccatis vn
de in qua intrat bursam eius
Sequitur cap. xix. Capitulum xix.

Et factum est cum consummasset ihesus
sermones istos migrauit a gali
lea et venit in fines iudee trans iordanem
Et secute sunt eum turbe multe Et cu
rauit eos ibi Et accesserunt ad eum
pharisei temptantes eum et dicentes
Si licet homini dimittere vxorem suam
quacumque ex causa Qui respondens ait
illis Non legistis quia qui fecit ab
initio masculum et feminam fecit eos
et dixit Propter hoc dimittet homo patrem
et matrem et adherebit vxori sue et erunt
duo in carne vna Itaque iam non sunt
duo sed vna caro Quod ergo deus
coniunxit homo non separet Dicunt illi
Quid ergo moyses mandauit dare
libellum repudij et dimittere Ait illis
Quoniam moyses ad duriciam cordis vestri
permisit vobis dimittere vxores vestras
Ab inicio autem non fuit sic Dico autem
vobis quia quicumque dimiserit vxorem
suam nisi ob fornicacionem et aliam du
xerit mechatur Et qui dimissam
duxerit mechatur Dicunt ei disci
puli eius Si ita est causa hominis cum
vxore non expedit nubere Qui dixit
illis Non omnes capiunt verbum istud
sed quibus datum est Sunt enim eu
nuchi qui de matris vtero sic nati
sunt Et sunt eunuchi qui facti sunt
ab hominibus Et sunt eunuchi qui castra
uerunt se ipsos propter regnum celorum
Qui potest capere capiat Decimo
nono de fraterna correccione In parte
ista vt supra dicebatur agitur de a
postolorum remuneracione Et diuiditur totum
istud capitulum in partes tres quia primo ponitur
phariseorum temptacio Secundo puerorum
benediccio Et tercio in persona petri omnium
interrogacio Secunda ibi Oblati sunt
pueri Tercia ibi Tunc respondens petrus
In phariseorum temptacione primo ponitur
eorum a christo confutacio Secundo super
eum sine prenunciacio Tercio quedam a
postolorum dubitacio Quantum vero ad primum

dicit elbrita quod completis sermonibus sup
dictis saluatore relinquente galileam et ve
mente transiordanem in fines iudee
quia ad locum passionis appropinquabat
ibi curauit multos venientes ad ipsum
vt tamquam pater praesciens pignora
caritatis relinquet filijs remedia sani
tatum vt dicit Crisostomus pharisei qui ex signis
christi duriores fiebant accesserunt ad
eum temptantes eum et dicentes si licet
homini ex quacumque causa dimittere vxorem
suam quibus cum respondisset christus quod non li
ceret per auctoritatem sacre scripture dicentem quod
deus creauit masculum et feminam et
coniunxit eos ita vt homo dimittat pa
trem et matrem adhereat sue vxori et sic
erunt duo in carne vna Vnde ex quo
deus coniunxit homo non separet Illi sta
tim intulerunt Quid ergo mandauit
moyses dare libellum repudij et dimittere
ad hoc enim volebant eum inducere vt
diceret male dixit moyses vel male fecit
sed saluator in eos retorsit culpam di
cens propter duriciam cordis vestri permisit moys
es sed ab inicio sic non fuit sic enim erat
promptum iudei ad interfectionem vxorum ideo
moyses permisit vxoricidium ad euitandum
homicidium vnde permisit moyses ma
la ne facerent peiora non mandauit
nec precepit vt ipsi inducebant Quantum
vero ad secundum eis sic confutatis saluator
veram sentenciam dedit dicens Ego autem
dico vobis quod quicumque dimiserit vxo
rem suam excepta causa fornicacionis
et aliam duxerit mechatur potest enim
vir ad tempus vxorem dimittere non
tamen mechatur nisi aliam ducat
et si postquam dimittit quis vxorem cau
sa fornicacionis iterum eam ducat fornica
riam existentem et fornicari volentem ad
huc fornicatur quia secundum Crisostomum sicut
crudelis est qui castam dimittit sic fatuus

et iniquus est qui retinet scilicet meretricem
et subdit quod pronus est turpitudinis qui
crimen celat uxoris. Sed quantum ad tercium
uidentes discipuli graue hominis esse super
uxorem tenere et ipsam nunquam posse di
mittere nisi causa fornicacionis quia
forte est ebria aut turpis aut infirma
aut iracunda aut fatua dicunt christo
si sic est causa hominis cum uxore quod non licet
ipsam dimittere non expedit nubere ac si
diceret cum pondus est uxor quod melius
est esse sine ipsa quam eam accipere. Cui
dominus respondit. Non omnes capiunt uerbum
istud et non omnes possunt istud facere
ut sint continentes et sint sine uxore sed
quibus datum est a deo. Scribitur enim
Sapiencie ix. Scio quod non possum esse con
tinens nisi deus det et deus bene dat si
homo vult recipere tamen qui vult habere
gloriam non debet cogitare de labore
si homo hic petit bonum accipiat et si querit
inuenit et quod hoc sit possibile patet
quia sunt eunuchi qui ab utero matris
sic nati sunt et istorum continencia uel casti
tas non est meritoria quia naturalibus non
meretur nec demeretur et sunt eunuchi
qui ab hominibus per violenciam facti sunt
et nec talium castitas est meritoria quia secundum
Ieronimum sicut opus non facit peccatum sine vo
luntate sic meritorium ex opere non sequitur
si voluntas non adest. Sed aliqui sunt
eunuchi qui seipsos propria voluntate
castrauerunt propter regnum celorum qui cum
possent esse viri et mulieribus commisceri
seruant tamen castitatem et restrin
gunt in membris eorum omnem carnalitatem
talium ergo castitas meritoria est et istis
sunt qui capere possunt verbum istud
ita quod seruare possunt et volunt castitatem
diuino auxilio roborati melius est esse
sine uxore quam uxorem capere non quod illud

sit malum sed istud est longe melius.
Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima
utrum matrimonium soluatur propter forni
cacionem carnalem. Secunda utrum soluatur
propter infidelitatem uel fornicacionem spiritualem.
Tercia utrum interficiens uxorem adulteram
et fornicariam penam homicidii debeat
puniri. Quarta utrum liceat propter reg
num celorum acquirendum se castrare. Quin
ta utrum castrantes seipsos sint irregu
lares. Ad primam est dicendum quod matrimonium
solui propter fornicacionem carnalem potest
dupliciter intelligi. Primo quantum ad habita
cionem et carnalis copule commixcionem. Se
cundo quantum ad federa nupciarum celebra
cionem ita quod dimissa uxore fornicacionis
causa liceat viro aliam accipere. Primo
propter fornicacionem solam uxor potest di
mitti ut homo non habitet cum ipsa nec
commisceatur sibi carnali copula et hoc
probatur tam quod causa quam auctoritate apostoli et
sanctorum. Nam apostolus dicit prima ad Corin-
thios qui matrimonio coniuncti sunt precipio non
ego sed deus uxorem a viro non discedere
quod si discesserit scilicet causa fornicacionis manere
innuptam. Item Augustinus ait quod dominus ad
confirmandum quod uxor non facile di
mittatur a viro solam fornicacionis causam
excepit ceteras vero alias molestias
si que extiterint aut quod fuit benefica
aut filiorum infestatrix quod ceteramora precata
sit quam fornicacio pro fide coniugali et pro
castitate seruanda iubet fortiter susti
nere et mechum appellat qui mulierem
causa fornicacionis dimissam accepit uel
uxorem viuente viro a quo dimissa est.
Nam ut dicit Origenes sola fornicacio
dicit uxoris affectum et nullum aliud peccatum
propter quod quia dubium est fornicariam
uxorem cum viro manere ne ipsam
inficeret eo quod solum ut dominus est forni
cacio destruit affectum in viro uxoris

videns carnem suam esse divisam ideo quantum ad habitationem et carnalis commixtionis salvator non concessit quod vir uxorem posset dimittere. Sed secundo modo quantum ad secundarum nuptiarum celebrationem matrimonium non solvitur etiam per fornicationem. Unde salvator mechum nominat illum qui uxorem dimissam causa fornicationis accepit, tamen eam assignat. Causa quia per quas causas necessario res fit per ipsas dissolvitur. Matrimonium autem non facit carnalis copula vel habitatio sed voluntas. Ideo si quis dimittat uxorem quantum ad habitationem et commixtionem carnalem, eo quod aliam non accipit adhuc est maritus, quasi corpore separatus est voluntate tamen coniunctus. Unde Crisostomus dicit hoc ideo dominum precepisse quia posset terminum fornicationis imponere in uxorem ut aliam uxorem acciperet. Unde ad hoc ut non fieret salvator voluit quod dimittens vel dimissa posset ad secundas nuptias transire eis viventibus. Graviter tamen peccant illi qui ex quacumque alia causa preter fornicationem uxores a se separant. Dant enim utrique tales occasionem fornicandi. ¶ Ad secundum est dicendum quod sicut dicit Rabanus super hunc passum due sunt solum cause quibus uxor dimitti potest. Una est fornicatio carnalis de qua dominus loquitur. Alia est fornicatio spiritualis puta timor dei. Dicamus ergo quod sicut ponitur xxviii causa q. i. Si vir et uxor sunt infideles si vir convertatur uxore nolente converti, vel ex quo potest ipsam dimittere nolentem cohabitare cum ipso, sed ipsa vivente non potest aliam capere quia licet matrimonium primum fuit verum non tamen fuit ratum cum fuit in ipsa infidelitate celebratum. Sed si ambo vir et uxor sunt fideles et postmodum alter ipsorum fiat infidelis

et odio christiane religionis derelinquat fidem, tunc vir fidelis derelictus non tenetur sequi uxorem infidelem discedentem; alteram tamen ipsa vivente accipere non potest quia matrimonium fuit celebratum in ipsa fidelitate, propter quod non solum fuit verum matrimonium sed etiam fuit ratum. ¶ Ad tertium est dicendum quod si vir interficeret uxorem fornicantem extra actum fornicationis ita quod non videret nec deprehenderet eam actualiter fornicari, tunc tam lege humana quam divina puniendus esset pena homicidii. Non enim debet homo proprio iudicio quemquam interficere, sed debet eam coram iudice accusare et penam a lege impositam expetere, et hoc non livore vindicte sed amore iustitie. Et penam et culpam homicidii subterfugere vellet. Si tamen vir inveniret uxorem actualiter fornicari ita quod videret et comprehenderet ipsam in operatione fornicationis, tunc si eam occideret propter magnitudinem tristitie et dolorem quem habet videndo carnem suam dividi et turpiter tractari, lex humana non apponit penam, et ex hac lege humana dicitur licere non quod precipiat, sed quia non prohibet nec penam taxat. Considerandum [illegible] Unde dicendum est quod si ipsam interficeret lege humana non puniretur pena homicidii, lege tamen divina qualitercumque vir proprio iudicio interficeret uxorem pena homicidii esset puniendus. ¶ Ad quartum est dicendum quod sicut dicitur primo de [illegible] absque speciali consilio [illegible] non licet illam facere. Unde sequitur mors sua vel alterius. Unde deberet medico suo corruptorem interficere quantumcumque dubitaret de suo consensu complacentia in ipsa experientia operis fornicarii quia [illegible] abscisio membrorum virilium absque periculo mortis fieri non

non potest ideo tamen homicida hinc
est. et maledictione homicidii obnoxius
qui membra sua abscidit ut dicit glosa
super hunc locum et dico absque consilio spiritua-
li. s. s. quia secundum Hieronimum alioquin non excu-
sarentur ab homicidio sampson et Iepte
qui filiam immolavit nisi quia singula-
ri consilio s. s. fecerunt et quecumque alie
persone hoc fecerunt sicut dicit Hieronimus quod
quod Rome quedam virgines videntes c-
orum corruptores seipsas in flumen
rapidissimum iactaverunt. Sed quedam
domina Lucrecia nomine cum esset vio-
lenter oppressa in tantum fornicationis actum
est detestata ut de fractione fidei ma-
trimonialis copule conturbata quod statim
negocio indicato viro et omnibus nepoti
potentibus in actu bellico ut vindictam
facerent seipsam interfecit. Sed tales et
consimiles excusari non debent ab homi-
cidii crimine nisi si forte revelatione s. s.
talia fecerunt. cum igitur salvator di-
cit aliqui se castraverunt propter regnum
celorum intelligendum est secundum Crisostomum talem
castrationem fiendam esse non per
membrorum genitalium abscisionem quia se-
xus cum sit natura a deo et sic bonus
est sed intelligitur propter malarum cogita-
tionum et malarum concupiscenciarum
interfectionem. si enim voluntas tua est
sobria et pudica motus naturalium
membrorum nullum est peccatum. Sed quanta
est dicendum quod sicut habetur dicto capitulo eunu-
chus multis modis potest aliquis castrari
primo per violenciam et coactionem. sic illi
qui castrantur a suis dominis vel a bar-
baris qui capiuntur ab eis. Secundo
per infirmitatem corporis languoribus. Tercio
per naturam et suam generationem sicut enim
aliquis homo nascitur sine digitis et cum di-
minutione aliorum membrorum. ita di-
cente salvatore aliqui sunt eunuchi

qui de ventre matris sic nati sunt. Quarto
per propriam operationem credens enim aliquis
stultus carere concupiscencia carnali abscisis
membris genitalibus. Sed secundum Crisostomum quod dicit
super hunc locum abscidere membra genita-
lia causa concupiscencie diabolice temptatio-
nis est quia per hoc non fit concupiscencia mansue-
tior sed molestior et ardencior aliunde di-
citur spermata et semen habet suos fontes in vo-
luntate. Primus ergo tribus modis non incurrit
irregularitatem. Sed quarto modo solum ut di-
citur supradicta. Aliquis seipsum abscidit et brachia
sibi amputat non fiat clericus quia sui est
homicida et dei conditionis inimicus. et hoc
intelligitur quod non fiat sine dispensatione.

Tunc oblati sunt ei Lectio secunda
parvuli ut manus eis imponeret
et oraret. discipuli autem increpabant eos
Ihesus vero ait eis. Sinite parvulos nolite
prohibere eos venire ad me. Talium est enim
regnum celorum. Et cum imposuisset eis
manus abiit inde. Et ecce unus accedens
ait illi. Magister bone quid faciam ut
habeam vitam eternam. Qui dixit ei. Quid
me interrogas de bono. Unus est bonus deus.
Si autem vis ad vitam ingredi serva man-
data. Dicit illi. Que. Ihesus autem dixit.
Non homicidium facies. Non adulterabis.
Non facies furtum. Non falsum testimonium di-
ces. Honora patrem tuum et matrem tuam.
Et diliges proximum tuum sicut teipsum.
Dicit illi adolescens. Omnia hec custo-
divi a iuventute mea. Quid michi
adhuc deest. Ait illi Ihesus. Si vis per-
fectus esse vade et vende omnia que habes
et da pauperibus et habebis thezaurum
in celo. Et veni sequere me. Cum
autem audisset adolescens verbum abiit
tristis. Erat enim habens multas pos-
sessiones. Ihesus autem dixit discipulis
suis. Amen dico vobis. Quia dives

difficile intrabit in regnum celorum. Et iterum dico vobis facilius est tamen lum per foramen acus transire quam divitem intrare in regnum celorum. Auditis autem hijs discipuli mirabantur valde dicentes Quis ergo poterit salvus esse. Aspiciens autem ihesus dixit eis Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt

Uisita phariseorum confutacione In parte ista subsequitur dicebatur elbuta ponit primo parvulorum benediccionem Et primo ponitur puerorum presentacio Secundo ponitur cuiusdam hominis xpo sponte determinacio. Et tercio ponitur huius et amantium divicias quedam terribilis comminacio

Quantum igitur ad primum dicit elbuta quod tunc loquente scilicet xpo de castitate oblati sunt ei ex puritate pueri mundi et casti ut imponeret eis manus secundum clemencium consuetudo fuit antiquorum ut homines pueros suos presentarent senioribus et sanctis viris ut per benediccionem et manus imposicionem ipsorum demonum insidijs liberentur sacientes igitur xpm esse sanctum sanctorum volebant ut eorum pueris manus imponeret credentes quod ex tunc virtute demonum eos tangere non possent et per hoc instruuntur xpiani ut dicit Crisostomus ut eorum pueros presentent sacerdotibus et episcopis ut eos benedicant et per imposicionem manus robur spiritus sancti accipiant quod fit quando per episcopum sacramentum confirmacionis recipiunt discipuli tamen propter reverenciam xpi prohibebant pueros ad ipsum venire non quod displiceret eis si voce et manu benedicerent deum sed timebant eum nimis laborare ex importunitate ipsorum vel ut dicit Crisostomus quis intrabitur propter appropinquare si simplex infancia repellitur ideo subdit xpi benignitas dicentis Sinite parvulos venire ad me quia talium est regnum celorum talium scilicet habencium non etatem sed puritatem infancie

Quantum vero ad secundum quia audierat unus iuvenis puerorum esse regnum celorum volens tamen scire qualiter ad regnum posset pervenire quesivit a xpo dicens magister bone quid faciam ut et cetera hec autem dixit non ex temptacione sed ex vera devocione quamvis esset pecuniarum et diviciarum amator non tamen erat temptator vel simulator ut dicit Crisostomus et quia ut dicit quidam xpm appellabat bonum et de bono interrogabat ideo salvator ad utrumque induit dices quid me interrogas de bono simpliciter tamen unus est bonus deus ad quem pervenitur per spiritualia bona et per observacionem mandatorum ideo subdit Si vis ad vitam ingredi serva mandata qui cum quesivisset que erant illa mandata non temptando sed existimando quod essent alia mandata preter legalia que vite eterne acquirendum sibi tamen fierent hec reddit et specificavit sibi precepta secunde tabule pertinencia ad dileccionem proximi que omnia includuntur in hoc verbo diliges proximum tuum sicut te ipsum tacuit autem precepta prime tabule vel quia talis fervens erat in dileccione dei ut dicit Crisostomus et quia precepta nominata in lege continebantur que dicebat se servasse a iuventute sua ideo viam perfeccionis salvator sibi ondit dicens Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus et veni sequere me et habebis thesaurum in celis. Sed quantum ad tercium cum talis iuvenis recessisset a xpo tristis eo quod scilicet multas possessiones habebat et spinas et tribulos que suffocant semen domini ut dicit Iohannes. Ideo salvator terribilem comminacionem conclusit de divitibus dicens apostolis quod magnus esset difficile divites intrare in regnum celorum quam camelum per foramen acus secundum enim Iohannem

in ihrlm quedam porta dicebatur sic
esse nominata cinacus p quia camelus
nisi deposito onere et flexis genib; tunc
non poterat p quia vt aut signant ac
dentes p artam portam que ducit ad
vitam transire non posse nisi depositis
honerib; pctorum et affeccombus dima
arum et quia honera predicta depo
non pnt nisi auxilio diuine gre ideo
aplis dicentib; Quis ergo poterit
saluus fieri considerantes tantam
difficultate. Ait salvator quod lic
apud homines hoc sit impole apud
deum tamen no tan omnia sunt pobilia
¶ Sed hic pnt esse quinqz dubitacones
¶ Prima vtru p imposicom manus pns
sacramentum confirmacoms a xpo fuerit
institutu ¶ Secunda vtru p sacramentu
confirmacoms contrahatur spualis
cognaco ¶ Tercia vtru p vende omnia
et dare paupibus sit in via pfccoms
¶ Quarta vtru homo vendens omnia
et relinquns paupib; acqrat omes vir
tutes ¶ Quinta vtru possessor diuiciaru
absqz difficultate possit intrare in re
gnu celoru ¶ Ad prima est dicend; Insti
tuco sacramenti confirmacoms in xpo
scz modis intelligi potest esse facta
Primo qntum ad eius significacom
et sic p imposicom manus facam pn
eras signata est Unde dt Crisos sp
pns sermo xpus manus imposuit
pius instruit omnes parentes vt fi
lios suos sacerdotib; i. epis offerant
qua non epc manus impont sz
xpus man imponit ¶ Secundo qntum
ad promissiom et sic salvator pmisit
sacramentum istud instituendum
esse post eius ascensionem et qndo

plenitudo spus sci danda erat Unde dt
Jo vii c. q non erat spus scus datus
quia ihus nondu erat glorificatus
Tercio qntum ad eius effctus exhibicoem
et sic effctus istius sacramenti datus
est a xpo in die penth qndo spus scs
missus est aplis in linguis igneis Da
tur enim spus sanctus in hoc sacramento
ad robur vt xpianus audacter confite
atur nomen xpi et fortis efficiatur
in bello spuali Unde qntum ad eius
effctus exhibicom in die penth institu
tum est Sz qntum ad eius materie et for
me specificaconem sic postmod; tempe
aplorum et successorum ordinatum est
¶ Ad secundam est dicend; q auctore et
rone probari potest q spualis pug
natio in sacramento confirmacoms co
trahatur Auctas namqz est expressa
Innocencii 30 q iiii libri dicitur Qs
si quis ex coniugio filiu aut filiam de
sacro fonte suscepit aut ad crisma
tenuerit vel xpianitatis misterium
dederit ambo vir et uxor compres
efficiuntur parentib; infantis qr vir
et uxor vna caro sunt effecti Racio
vero talis est Nam in sacramento
triplex confertur ptas Una passiua
suscipiendi et recipiendi esse spuale vi
te Secunda est actiua contrarijs
resistendi in bello spuali fortiter pug
nandi Tercia est operatiua sibi simile
generandi et opandi illa que ad spua
lem vitam requiruntur Prima ptas
datur in baptismo Secunda vero
in confirmacoe Sed tercia confertur
in sacramento ordinis In prima aut
et secunda ptate homo indiget aucte
Indiget namqz homo recepto baptismo

instruat quale in vita spirituali debeat con
versari quia recenter natus nesciret
per se ipsum que essent necessaria ad spiritu
alem vitam absque instructore similiter
recepto sacramento confirmacionis indiget
doceri quale in bello debeat absque erube
scencia pugnare nomen christi audacter
confitendo quia absque robore spiritus sancti
presupponitur esse parvulus et debilis in bel
lo spirituali quamvis etate posset esse magnus
et fortis sed in sacramento ordinis iam pre
supponitur esse instructus et quale de
beat in vita spirituali et quale inimicos
fidei debeat impugnare ideo quod solum
in hiis duobus sacramentis homo in
diget instructore solum in eis quale
spiritualis cognacio ¶ Ad terciam est
dicendum quod adolescenti ponitur in via
perfeccionis salvator dixit · vende omnia
que habes et da pauperibus In quibus
verbis secundum Remigium iiii^or tetigit sal
vator nobis necessaria ut homo ponatur
in via perfeccionis Primum est gulositatis
et carnalitatis sobrietas et temperan
cia cum dicat vende non enim dixit
manduca multi namque que deberet
pauperibus erogare devorant in super
fluis cibis et potibus et luxuriis unde
reprehenditur et condempnatur in scrip
tura ille dives qui induebatur purpura
purpura et bysso et epulabatur splendide
et lazaro pauperi elemosinam negabat
vendenda igitur sunt temporalia bona
non comedenda si homo velit poni
in perfeccionis via unde tempore apostolorum
volentes esse perfecti sequi vende
bant agros et domos et precium po
nebant ad pedes apostolorum ut scribi

tur in iiii^o ¶ Secundum est necessitatis
et adversitatis fortitudo et constancia
cum dixit omnia non partem multi enim
sic sunt pusillanimes et diffidentes
ne deficiant in rebus necessariis et
ne paciantur aliquas adversitates
et indigencias qui nolunt omnia que
habent vendere et pauperibus elargiri cum
ad dei servicium accedunt sed partem
vendunt et partem occultant et servant
sicut fecit Ananias et zaphira uxor
eius fraudantes de precio agri · pro
qua fraude mortis sentenciam a petro re
ceperunt actuum v^o ¶ Tercium est operacionum recta
equitas et iusticia cum dixit que habes ·
multi enim vendunt et dant pauperibus
non que habent et sua sunt iusto titulo
sed que per usuram et rapinam ab aliis
acceperunt · illa enim dicuntur habere que sua
sunt et iusto titulo possidentur ¶ Quartum
est intencionis finis puritas et pruden-
cia cum dixit pauperibus da · et non divitibus
vel proximis a quibus homo possit
similia accipere · hec enim non est pru
dencia que est recta racio agibilium
sed magis quedam fraudulencia non
pertinendo finem debitum quem debet
Ista igitur que salvator tetigit ponit
hominem in via perfeccionis non tamen
sine voluntate que est ad similitudinem deo
parata obediencia ideo addidit statim
et veni sequere me ¶ Ad quartam est di
cendum quod Origenes hanc dubitacionem
movet super hunc passum dicens · ponamus
aliquem hoc fecisse quod dominus consuluit
puta quod vendiderit omnia et dederit pau
peribus · numquid statim erit perfectus · et si di
catur quod sic · tunc perfectus sit ille qui

omnes virtutes habet oportebit
talem statum esse sine ira sine invi
dia sine castitia et sine carnali concupiscentia
quod non videtur quia multi et si omnia
vendat et pauperibus erogentur adhuc
tamen non carent viciis supradictis
vel non pollent virtutibus destruentibus
predicta vicia. Ad hoc igitur respondet tripliciter
modis. Primo quia talis intelligatur
perfectus et virtutes omnes habere per virtu
tum et perfectionis inchoacionem non enim
statim venditis omnibus et datis paupe
ribus homo est perfectus et virtutes omnes
habet sed ponitur in via per hoc perfectio
nis et inchoantur in eo omnes virtu
tes. Unde salvator non dixit sis per
fectus vel eris perfectus sed si vis esse
perfectus ac si vendicio et abdicacio rerum
temporalium non faceret eum perfectum sed
perfectionis viam inchoaret. Secundo quod
talis intelligatur perfectus et virtutes omnes
habere per aliarum diviciarum recepcionem
ut ille qui pauperibus tradidit bona
temporalia adiuvatur ut accipiat
ad suam spiritualem inopiam illorum spiri
tualem habundanciam et ita hoc modo
aliorum auxilio sit perfectus quod aliquas
humanas passiones habeat quia tempo
rales divicias pro spiritualibus commuta
verit ut ... sermonibus. Tercio quod talis
intelligatur perfectus per viciorum omnium
vendicionem ut sicut ipse vendidit omnia
temporalia sic vendat omnia vicia et
expoliat se cunctis temporalibus
bonis ita expoliet se cunctis viciis
malis et sic erit perfectus non quidem
tantum per expoliacionem diviciarum
quantum per expoliacionem viciorum.

Quarto ut intelligatur perfectus per formalem
et virtualem possessionem. Nam qui perfecte habet
unam virtutem formaliter et virtualiter
omnes habet quia si quis est iustus vir
tuose oportet quod iusticiam habeat fortiter pru
denter et temperanter et sic si aliquis sua
bona dat pauperibus oportet quod talis
libertas formaliter et virtualiter includat
omnes virtutes quia liberaliter non da
rentur nisi caste prudenter iuste forti
ter largirentur. Ad quintum est dicendum
quod multi sunt divites qui facile intrant
in regnum celorum. Nam matheus et za
cheus et abraham divites fuerunt quod vel
ut dubium est regnum celorum intrasse
et potissime de abraham dubium non
est quantumcumque dives fuit et multas pos
sessiones filiis suis dereliquerit ut
scribitur Genesis nec dubium est quin ipse sit
in regno celorum cum ecclesia semper oret
ut filii sui in sinum abrahe recipiantur
possumus ergo dicere ut dicit hilarius
quod diviciarum amatores non diviciarum
possessores cum difficultate immo cum
impossibilitate regnum celorum intrant
magis enim impossibile est inordina
te amore diviciarum intrare in regnum
celorum quam per foramen acus ire camelum
Illud enim repugnat vere rei istud
autem repugnat divine iusticie. Secun
do diviciarum retentores non diviciarum
dispensatores cum difficultate intrant
regnum celorum. Tercio diviciarum rapto
res non iusto titulo acquisitores in
trant cum difficultate regnum celorum
igitur diviciarum possessores non
amatores dispensatores et largito
res non retentores et diviciarum iusto
titulo et proprio labore acquisitores
non raptores faciliter et sine difficultate
regnum celorum intrant sicut fuerunt

abraham et multi alii psalmista dixit. non
enim solum amorem diviciarum abraham
postposuit amore divino verum etiam ad-
rem unigeniti filii postposuit divine
iusticie. Unde dictum est sibi a deo quia
fecisti rem hanc non pepercisti unigenito
filio tuo propter me. benedicens benedicam
tibi quia pauci sunt divites sic animam
et puram a spinis diviciarum et plures sunt
qui suffocantur in eis inordinate e-
as amantes retinentes et acquirentes
Ideo salvator difficile esse dixit divi-
tibus regnum celorum intrare quia facta
paucorum et factorum atque perfectorum virorum
communiter viventibus miranda pocius
sunt quam imitanda nec ad regulam commu-
niter sunt trahenda Lectio iij

Tunc respondens petrus dixit ei Ecce
nos reliquimus omnia et secuti su-
mus te. Quid ergo erit nobis Ihesus autem
dixit illis Amen dico vobis. quod vos
qui secuti estis me in regeneracione cum
sederit filius hominis in sede maiestatis
sue sedebitis et vos super sedes duode-
cim iudicantes duodecim tribus israel
Et omnis qui reliquerit domum vel fratres
aut sorores aut patrem aut matrem
aut uxorem aut filios aut agros propter
nomen meum centuplum accipiet et
vitam eternam possidebit. Multi autem
erunt primi novissimi et novissimi
primi. Posita priori versione. In proposito
ut supra dicebatur evangelista ponit beati pe-
tri in persona omnium de remuneracione propriorum
interrogacionem. Et primo ponitur petri in-
terrogantis magna confidencia. Secundo
ponitur christi respondentis magna communica-
cionis gloria. Et tercio concludit omnium re-
munerandorum universalis finalis condicio. Quantum igitur
ad primum dicit quod tunc audito scilicet verbo christi
quod fuit locutus adolescenti. Si vis per-
fectus esse vende omnia que habes et da pau-
peribus et veni sequere me. petrus in persona

omnium dixit. ecce nos apostoli omnia reliquimus
et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis
magis enim secundum quod dicit Origenes consi-
derabat petrus de suo affectu quam de
qualitate rerum relictarum. Bene enim
sciebat quod parum reliquerat quia non
nisi arundinem et rethe sed quia ex
magna plenitudine dilectionis et affecti-
onis qua habebat ad christum illa minima
reliquerat confidenter dicit. Ecce re-
omnia et quia ut Ieronimus dicit multi philosophi
ut socrates et multi alii divicias contemp-
serunt. ideo statim subdit et secuti sumus
hoc est enim proprium apostolorum et credencium
sequi christum Quantum vero ad secundum
dicit quod christus respondens petro in persona
omnium ait. Amen dico vobis quod vos qui
secuti estis me ex modo loquendi christi
apparet quod petri affectionem non rerum tem-
poralium dimissionem acceptavit vos
inquit non solum corporis passibus sed
mentis secuti estis me in regeneracione
cum creatura liberabitur a servitute
corrupcionis et regnabitur in libertate
filiorum dei quod erit in finali iudicio
cum sederit filius hominis in sede maies-
tatis sue vos qui secuti et secuturi
estis me non iudas qui secutus me quondam
sed ceterum absit ... sedebit super sedem
duodecim iudicantes duodecim tribus
israel quia vobis credentibus christo credere
noluit ideo iniusto eritis iudices eorum
Ut in nomine iudicancium intelligantur
omnes qui propter evangelium sua omnia
dimiserunt et secuti sunt dominum ... sic
enim divini amoris stimulo excitata
sunt possessa relinquere. illic procul du-
bio iudiciarie potestatis culmen detinebunt
vel obtinebunt ut simul cum iudice ve-
niat ad iudicandum qui nunc conside-
racione iudicii sese paupertate spon-

tanee castigat. Sed quantum ad tertium dicit
quod universaliter omnis qui reliquerit domum
vel fratres aut sororem aut patrem aut matrem
aut agros propter nomen meum centuplum
accipiet quia hic in presenti recipiet gratiam
dei et eius dona spiritualia que in centuplo
excedunt temporalia et postmodum possi-
debit vitam eternam et quia iudei fu-
erunt primo vocati et eis non credentibus vel
saltem sic non fervent tunc sicut gentiles
ideo subdit quod multi erunt novissimi primi
et primi novissimi et multi namque ex
gentibus erunt primo et magis et eminen-
tius quam multi ex iudeis qui primo vocati
sunt et dico multi non omnes propter apostolos
quos non est dubium omnes alios excedere
in gloria sicut omnes alios excesserunt
in merito cum ipsi primicias spiritus sancti acce-
perunt. Sed hic possunt esse quatuor dubita-
tiones. Primum autem utrum apostoli primo fuerunt
vocati a Christo ad statum religionis quam
prelationis. Secunda utrum relinquen-
tes omnia propter Christum et sequentes eum debeant
consequi premium apostolorum. Tertia utrum
apostoli debeant cum Christo iudicare. Quarta
utrum apostoli debeant magis spiritualiter iu-
dicare iudeos quam gentiles. Ad primum
est dicendum quod status prelationis est
perfectionis tamquam. status vero religionis
est ante statum perfectionis vel prelationis quod
ergo apostoli fiendi erant episcopi et prelati per
Christum post eius resurrectionem quando insufflavit
et dixit eis accipite spiritum sanctum quorum
remiseritis peccata remittuntur eis super
quo verbo dicit Gregorius Licet in tuneri
ad quantum culmen glorie producta sit
apostoli ut non solum de propriis securi sint
sed etiam super iudicium principatum sorti-
untur qualiter vice domini quibusdam peccata
retineant et quibusdam relaxent tempore
nunc locum in ecclesia episcopi tenent quia
solvendi et ligandi auctem recipiunt qui
gradum regiminis sortiuntur prius igitur
quam prelati fierent vocandi erant ad statum
religionis tria requirunt. Primo votum
castitatis et mundicie. Secundo votum pau-
pertatis indigencie. Tertio votum humi-
litatis et obediencie. alia vero ut diversi-
tas habitus et diversitas aliarum observanci-
arum magis accidentaliter quam principaliter
habent se ad religionem ista igitur tria ut
principaliter ad religionem pertinencia
apostoli in ipsa prima vocatione pertinencia
eorum a Christo se observare fatentur que
satis petrus in persona omnium expressit
cum dixit ecce reliquimus omnia et secuti
sumus te nam votum castitatis et mundi-
cie expressit cum promisit ecce nos apostoli
sumus qui per te mundati et in castitate statuti
nulli namque debet esse dubium quod postquam
apostoli a Christo ihesu vocati sunt semper
munde et caste vixerunt. unde Glosa
super illo verbo quod habetur ysaie Ecce ego et
pueri mei quos dedit michi deus dicit
quod pueros apostolos nominat quia per eum
mundandi et sanctificandi erant votum vero
paupertatis et indigencie expressit cum
enim adiunxit reliquimus omnia quamvis
enim pauca cum fratre suo reliquerit
non tamen pauca reputata sunt a Christo
ut dicit Origenes. Sed votum humilitatis
et obediencie expressit cum subiunxit Et
secuti sumus te. super quo verbo dicit Origenes
quod secundum omnia que pater revelavit postquam
revelavit Christum esse filium suum apostoli se-
cuti sunt eum in iusticia et sanctificatione
et in omnibus que ad humilitatem et
obedienciam spectat. primus ergo apostoli
vocati sunt ad statum religionis quam pre-
lationis. quantum ad illa que principaliter

ad religionem receperunt. Ut sit sensus
ecce nos apostoli pre iudificati reliquimus
omnia temporalibus denudati et te secuti sumus
ad obediendum pati. Capitulum Ad secundum est
dicendum quod secundum Crisostomum salvator apostolis
relinquentibus omnia et sequentibus eum quia
maiores et excellentiores erant nichil tem-
porale et terrenum repromisit sed solum
iudiciariam sedem eis offert. Aliis vero
relinquentibus omnia et sequentibus Christum que
temporalia sunt promittuntur cum dicitur
eis centuplum accipietis et postmodum vitam
eternam possidebitis. Contingit enim ad litteram
hoc secundum Augustinum ut tradentes se ad reli-
gionem et serviendum deo quod etiam in tem-
poralibus centuplum accipiunt plus quam hii
in mundo ante habuerunt quibus si vero utuntur
recipiunt in fine vitam eternam. Secundum tamen
quod dicit Origenes fatenda est quedam dis-
tinctio de illis qui reliquerunt bona tem-
poralia ut Christum sequantur quia vel re-
linquunt omnia universaliter et tunc illa que
promissa sunt petro et aliis apostolis dabun-
tur eis vel non relinquunt omnia sed quedam
et quedam sibi servant de quibus hic sal-
vator loquitur et tunc aut hii recipient
multiplicia et postmodum vitam eternam pos-
sidebunt tamen quia ut dicit scriptura quod vir
amite aut puto quod sine ulla sui contu-
melia Ciprianus episcopus petro apostolo comparatur
quantum attinet ad iudicium et ad martirii
compatitur coronam licet dignitate fuit
minor ideo dici potest quod licet relinquentes
omnia propter Christum debebant consequi premium
apostolorum quantum ad pietatem meriti quantum
tamen ad pietatem dignitatis semper
apostoli erunt maiores. Capitulum Ad tertiam est dicendum
quod in finali iudicio sine prenunciatio fiet
propter Christum humana natura apparentem ipse enim
consecutus est iudex vivorum et mortuorum.
Nam ut dicit ysidorus de summo bono
capitulo de iudicibus bonum iudex quinque condiciones
debet habere. Primo sapientiam in cognitione ne
decipiatur. Secundo constantiam in affectione
ut non putatur. Tertio eloquentiam in
allegatione bonorum confundamus. Quarto
complacentiam in responsione ut non in-
rascamur. Et quanto autem vel potestate
in operatione bonorum repellatur. Manifesto igi-
tur per Christum habentes has quinque condiciones erit
sine pronunciatio per apostolos vero erit
sententie manifestatio ut super illo verbo
prima ad Corinthios vi Nescitis quia ange-
los iudicabimus dicit Glosa Quia reprobos
angelos dampnabiles et iudicandos ondent
et manifestabunt. Sed sine approbacio
et confirmatio erit per omnes qui propter
Christum temporalia reliquerunt. Unde dicit
Augustinus super hunc locum quod in numero iudica-
tium omnes erunt qui propter evangelium
omnia dimiserunt et secuti sunt dominum. Capitulum Ad
quartam est dicendum quod secundum Augustinum per xii
tribus israel iudicandas omnes gentes
intelligere debemus. Iudicabunt enim apostoli
tam demones quam homines et iudeos et
gentiles. Quare ergo salvator dixit Iudi-
cabitis duodecim tribus israel specialiter faciens
mencionem de iudeis. Ad hoc rendet Crisostomus
quod iudeos specialiter iudicabunt apostoli et speciali
modo erunt eorum iudices propter duo. Pro-
pter eorum incredulitatem. Nam ut dicit
futurum erat ut in die iudicii viderent
Christo ihesu domine non te cognovimus filium
dei esse in corpore constitutum. Quis enim
homo videre poterat thesaurum in terra
absconditum et solem nube celatum. Quod hic
igitur videbunt apostoli et ut iudices eorum
inducent in medium dicentes Et nos
homines fuimus rustici et obscuri in ple-
be vos autem exaltati scribe et pharisei
sed bona voluntas et fidelitas facta
est in nobis lucerna instituitatis nostre
in vobis vero malicia et infidelitas
facta est caligo scientie vestre. Unde sal-
vator dixit iudeis dicentibus quod in Beelze

sub eiciens demonia potuis si in digito dei
eicio demonia in annis virtute puta spiritus
sancti . xii filii eicient ideo apli xpi vere
iudices erunt . Secundo propter eorum in
lege fluctuationem et carnalitatem nam cum iudei
dicent in finali iudicio non potuimus
credere xpm ihm esse dei filium cum vide
remus eum hominem quia lex prohibuit
ut nullam creaturam pro deo colere de
beremus . ad hoc ergo similimo rendebunt
apli et tamquam iudices inducent in me
dium dicentes Nos in legibus consuetudi
nibus et cerimoniis fuimus conmutati et
educati sed que prius fuerunt lucra
facta sunt nobis detrimenta propter xpm ihm
propter ista spiritualiter apli iudicabunt iudeos
magis quam alios Capitulum xxiii

xx Simile est regnum celorum homini patri
familias qui exiit primo mane con
ducere operarios in vineam suam . Conventi
one autem facta cum operariis ex denario diurno
misit eos in vineam suam . Et egressus
circa horam terciam vidit alios stantes in fo
ro ociosos et illis dixit . Ite et vos in vi
neam meam et quod iustum fuerit dabo vo
bis . Illi autem abierunt . Iterum autem exiit
circa sextam et nonam horam et fecit simili
ter . Circa undecimam vero horam exiit et invenit
alios stantes et dicit eis Quid hic statis
tota die ociosi . Dicunt ei Quia nemo
nos conduxit . Dicit illis Ite et vos in
vineam meam . Cum sero autem factum esset
dicit dominus vinee procuratori suo Vo
ca operarios et redde illis mercedem incipi
ens a novissimis usque ad primos . Cum
venissent ergo qui circa undecimam horam
venerant acceperunt singulos denarios
Venientes autem et primi arbitrati sunt
quod plus essent accepturi Acceperunt au
tem et ipsi singulos denarios . Et accipientes
murmurabant adversus patremfamilias
dicentes Hii novissimi una hora fece
runt et pares illos nobis fecisti qui por
tavimus pondus diei et estus . At ille
respondens uni eorum dixit Amice non facio
tibi iniuriam . Nonne ex denario diur
no convenisti mecum . Tolle quod tuum
est et vade . Volo autem et huic novissimo
dare sicut et tibi . Aut non licet mihi quod
volo facere an oculus tuus nequam est quia
ego bonus sum . Sic erunt novissimi pri
mi et primi novissimi . Multi enim sunt
vocati pauci vero electi . Terminato de
apostolorum remuneracione hic ut dicebatur sal
vator predicit eis suam passionem et dividitur
totum presens capitulum in partes tres quia primo sal
vator ponit celorum quandam similitudinem
Secundo ponit sue passionis certitudinem
Et tercio ponit ad confirmacionem predictorum
miraculi facti magnitudinem . Secunda
ibi Et ascendens ihesus . Tercia ibi Et
egredientibus illis . In hac autem similitu
dine regni celestis quinque per ordinem ponit
Primo patrisfamilias operariorum conductio Se
cundo eorum operis mercedis retribucio .
Tercio quorundam eorum murmuracio Quar
to eorum iusta increpacio . Et quinto quedam
timorosa conclusio et comminacio . In prima
ergo parte dicit salvator quod regnum celorum
est simile homini patrifamilias id est deo qui est
pater tocius ecclesie qui exiit mane tercia
sexta nona undecima hora conducere o
perarios in vineam suam Ut per tales
horas intelligamus secundum gregorium quinque mun
di etates quarum prima ut prima fuit
ab adam usque ad noe . Tercia fuit a noe
usque ad abraham Sexta ab abraham
usque ad moysen . Nona a moyse usque ad
xpm ihm Sed undecima ab adventu
xpi ihu usque ad finem mundi In qua eta
te vocati sunt gentiles ad graciam qui
ociosi stabant nemine eos vocante quia
nec legem nec prophetiam habebant ut vo
cati sunt in tali etate ipsi apli per xpm
ihm qui quamvis possent operari per legem
et prophetias ociosa tamen erat talis
operatio quia nichil ad perfectum deducat

Vox ut aplus dicat p homio secundum Gregorium
p tales horas possunt intelligi eiusdem
hominis diusa tpa. Ut mane dicat pueritia
tercia adolescentia. Sexta iuuentus. Nona
senectus. Undecima uo decrepita. uel uete
rima etas hominis appellatur. In secunda uo
quo dicat q sero facto. i. istius mundi esse
terminato pr familias puta ihus xc man
dauit procuratori uinee ut ipis angelis
qui omnes sunt in procuracom z ministerium
missi pp eos qui capiunt hereditatem
salutis. ut dicit aplus sic reddet mercedem
omnibus operarijs z pmo nouissime uenien
tib z ptea pmis. i. prmis gentilibz z de
inde iudeis z patriarchis z pphetis. Nam
secundum Crisostomum libentius z prius dam9 illis
quibus gratis q illis quibus debemus
ex debito sic ihus xc sanctis patriarchis
z pphetis quodammodo ex iusticia debebat
uitam eternam dare sed gentilib ex sola
sua mia z gratia. Primo eis incepit
reddere denarium diuinum quod sic factum
est qui prmus latrom est apta ianua
paradisi q abrahe uel ysaac aut alicui
patriarcharum ul pphetarum. In tercia
autem parte dicit q primo laborantes
in uinea domini non recipientes plus q
alij murmurare ceperunt aduersus prem fa
milias eo q portantes pondus diei et
estus non receperunt maiorem mercedem
q laborantes una hora nam iudei onera
legis portauerunt z gentiles nichil horum
sustinentes plenam tn eis gram rece
perunt. q si intelligatur de malis inde
is uere potest intelligi q murmura
uerunt. sed si intelligatur de patriarchis
z pphetis secundum Crisostomum figuratiue intel
ligendum est ac si diceretur q ita gentiles
sublimati sunt a xpo ihu ul ipi apli
qui modicum laborauerunt q alijs ipo
gloria potuisset esse occasio murmu
randi. In quarta uero pte ponit increpatio
eorum quia pr familias nulli faci
ebat iniuriam ex quo cuilibet reddebat
suum promissum. Unde dicit aut non licet
michi facere quod uolo aut oculus tuus
i. intencio tua nequam est quia ego bonus
sum. tunc enim secundum Remigium est conque
rendum non si homo dat quod non debet
z cui non debet sed si non daret quod de
beret z cui deberet. Sed in quinta conclu
ditur timorosa conclusio z terribilis ter
minacio ut q multi sunt ad uitam uocati z
pauci electi z nouissimi erunt primi z primi
nouissimi. Primum ubi dicit Gloss duo ec
nonda diligenter. Primo ut quilibet de se
minime psumat quia si iam ad fidem uo
catus est utrum tamen ad regnum eligen
dum nescit. Secundo ut quisque suum pro
ximum quem in uicijs iacere conspicit despe
rare non audeat quia diuine mie diuicias
ignorat. z ad hoc inducit exemplum
pulchrum de fide cuiusdam monachi sed pe
stifera hominis z cui de quo desperandum erat
considerata sua mala uita z tamen fina
liter dei mia primo correctus z deinde sal
uatus. Sed circa lectionem hanc quinque dubi
taciones esse possunt. Prima utrum xpus
sit procurator singulariter ecclie. Secunda
utrum apli z alij operarij ecclie mercenarij
possunt dici. Tercia utrum p denarium diuinum
eterna beatitudo intelligatur. Quarta utrum
omnes homines ad eternam beatitudinem
sint uocati. Quinta utrum electi z pdesti
nati sint pauciores reprobatis. Ad
primam est dicendum q Cassiodorus super hunc passum
dicit dominus uinee dicit procuratori suo
tripliciter exponi pt. Primo ut sit dictum
in psona pris loquentis filio z tunc pr fa
milias dicere potest z procurator uinee
ul ecclie dici filius. Nam filius est opa
tiua potentia pris p quem omnia disponit
z gubernat. Secundo ut dictum est spus
sanctus donum patris z filij quo omnia dona
spiritualia dantur ecclie. Tercio ut sit
dictum in psona totius trinitatis loquentis

alterum angelorum et tunc tota trinitas simul
erit patrifamilias et procurator vinee qui
super mercedes distribuendas est constitutus
erit aliquis angelorum et omnes iste posi-
ciones sunt vere quia ad procuracionem
ecclesie que est vinea domini sabbaoth tria
requiruntur Primo prudencia et cogitacio
Secundo diligencia et donorum distributio
Tercio eciorum administracio et execucio
Primum istorum filio attribuitur Secun-
dum spiritui sancto Sed tercium competit angelorum
officio et ideo omnes isti possunt dici procura-
tores vinee Sciendum tamen secundum Crisostomum
quod isti procuratores aliquos operarios inven-
iunt in foro ut avaros ---- Nam
in foro homines vendunt et emunt et sic sunt
aut in hoc mundo homines emendo et vende-
do fraudem sibi faciunt et fraudem sibi invicem
facientes sic eorum vitam sustentant tota
mundiali cupiditate aliquos vero inveniunt
in foro sicut fornicatores et luxuriosos
talibus enim dominus imputatur malum
Amos vi dicens Ve vobis qui dormitis
in lectis eburneis qui lasciviis intratis
in re's et comeditis ad vocem psalterii Sed
aliquos inveniunt in trono sicut superbos
et ambiciosos qui violencias faciunt paupe-
ribus exspoliantes et tyrannia imponentes
ut dominaciones acquirant Paucos autem vel
nullos invenit in choro domini incantates
vel ympnis et psalmis laudantes et gloriam
sibi exhibentes sicut apostolus monet ¶ Ad
secundam est dicendum quod mercenarii voca-
tur qui mercede conducuntur ad laborandum
vel ergo talis merces est temporalis subsidii et
sic apostoli vel alii operarii ecclesie non dicuntur sed
pastores quia alios pascunt verbo et exem-
plo Unde salvator Joh x Tres personas
innuit esse attendendas pastores fures et
mercenarios dicens pastorem esse qui pro
ovibus suis suam animam ponebat fu-
rem vero qui mactabat et perdebat merce-
narium vero qui lupum venientem videns fu-
giebat quia solum pro retribucione tem-

poralis subsidii oves pascebat super quibus
verbis dicit Augustinus et ponitur xiii q... ca. quod in-
quit pastor est diligendus mercenarius tolleran-
dus vel latro fugiendus et caute observandus
Si autem talis merces sit eterni premii tunc
apostoli et alii boni operarii ecclesie mercenarii dicuntur
aliquo secundum Crisostomum aliquid requiritur in in-
tencione aliquid in operacione aliquid vero in
consummacione et aliquid in satisfaccione Nam
sicut mercenarii conducuntur hac intencione
ut non solum operentur quod manducent sed alia
ad utilitatem domini sic predicantes et operantes
in ecclesia non solum debent operari que ad
usum et utilitatem eorum pertinet sed que
ad gloriam dei spectat in operacione vero sicut
debent mercenarii opus domini respicere deinde
cotidianum cibum querere et sic operarii ecclesie
primo que ad laudem dei pertinent et deinde
de que ad proximi utilitatem pertinent
debent operari et sic mercenarii totum diem con-
tinuum impendunt in vineam domini in suo vero
cibo solum unam horam sic operarii in laude
et gloriam domini in suo vero cibo unam horam
sic operarii in laudem et gloriam domini totam
diem debent expendere modicam autem
partem diei circa usum proprium et sicut mercenarii
quando opus domini non complent vel in aliquo
negligunt vehementer erubescunt et satisfacere
conantur quantum possunt sic operantes in ecclesia
dei quando opus dei non complent vel negligunt
quod facere debent in conspectu dei debent
erubescere et ex toto conatu satisfacere Igitur
ecclesie operatores mercenarii dicuntur mercede eterni
premii habendo condiciones quatuor dictas non
tamen dicuntur mercenarii mercede temporalis subsi-
dii principaliter quia talis licet sint collan-
di non tamen sunt communicandi ¶ Ad terciam
est dicendum quod denarius quatuor modis consi-
derari potest Primo racione figure Secundo
racione sculpture Tercio racione mensure
Et quarto racione censure Consideratus
igitur denarius racione figure signat inter-
minabilitatem quia figura rotunda et
circularis cuius modi est denarius caret
principio et fine Consideratus vero racione

sculpture habet conformitatem. Sculptura namque est ymago et superscripcio illius ante fit denarius et illud est signum conforme illi reputatur verus aliter reputaretur falsus. Consideratus autem racione mensure habet quantitatem que erat tanti ponderis et non minus. Vel si consideratus racione census habet sacietatem quia ad hoc denarius datur pro mercede et censu ut satisfaciat indigencie hominis vel datur pro censu domus vel illis qui curam reipublice gerunt et datur pro mercede laborantibus et mercenariis ita quod denarius est quasi secundum philosophum fideiussor hominis ad satisfaciendum indigencie cuiuslibet. Tercia bona ergo eterne vite significant denarius propter ista iiii^or. Primo racione figure racione cuius habet interminabilitatem. Vita scilicet Boecii vita eterna est interminabilis vite tota simul et eterna possessio. Secundo racione sculpture racione cuius habet conformitatem. Nam per ymaginem trinitatis scripta et sculpta in nobis conformabimur ymagini filii dei ut dicit apostolus. Unde in figura Salvator visa ymagine et superscripcione sculpta in denario cesaris dicit: Reddite que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo. Tercio racione mensure cuius habet determinatam quantitatem quam cunctis dabit denarius diurnus eiusdem ponderis quia divinitatis visio in se non crescit nec decrescit. Verum est quod in tali luce divina aliqui plus et aliqui minus videbunt secundum disposicionem videncium penes diversitatem meritorum. Quarto racione census racione cuius habet sacietatem reddet pro mercede et pro censu laborantibus fideliter in vinea domini merito ergo vita eterna denarius diurnus est appellata. ¶ Ad quartum est dicendum quod eo modo quo deus omnipotens homines vocat ad vitam eternam quo vult omnes salvos fieri et ad agnicionem veritatis eius pervenire possunt ergo dicendum quod deus omnes homines vult salvos fieri liberaliter quia nullus potest salvari nisi ipse liberaliter velit sicut nullus illuminatur nisi ipse velit illuminare. Omnes ergo vocat quia nullus vocatur

nisi per eius voluntatem. Rogandus est igitur ut velit vocare et salvare quia nullus vocatur et salvatur nisi per eum. Secundo omnes vocat et salvat universaliter si vult quod de qualibet gente et de qualibet etate et de qualibet arte et de quolibet sexu deus aliquos vocat et aliquos salvat. Tercio omnes vocat et vult omnes salvos fieri perpetualiter quia a principio mundi usque ad finem deus aliquos vocabit et aliquos salvabit sive in lege nature sive in lege scripta sive in lege gracie fuerint homines quolibet tempore deus aliquos vocavit et salvavit. Quarto omnes homines vocat et omnes vult salvos fieri naturaliter quia omnibus dedit velle quo velint salvari et vocari sicut dedit spiritum clamantem Abba pater quia omnes facit clamare ita omnes vult salvos fieri quia omnes facit velle ut salvi fiant. Igitur omnes homines deus vocat et vult omnes homines salvos fieri liberaliter universaliter naturaliter et perpetualiter. Et primos duos modos ponit Augustinus in enchiridion alios vero duos ponit idem Augustinus in fine libri de correccione et gracia. ¶ Ad quintam est dicendum quod si corpora salvandorum essent salvanda non possent salvare corpora dampnatorum. Numerus enim stultorum et malorum infinitus est nimis et cum larga sit via perducens ad perdicionem et multi vadunt per eam et arta et multum stricta via perducens ad salutem et pauci per ipsam pergunt. Ideo impossibile plures erunt dampnati quam salvati quod illis eisdem modis declaravi. Primo liberaliter quia licet deus velit omnes salvos fieri pauci tamen eius voluntati obediunt et pauci eius voluntati se conformant. Secundo universaliter quia propriam quam quos dicunt spirituali modo possunt dici vocati et predestinati propter sacramenta quibus spiritualiter renascuntur et a morbis spiritualibus curantur sunt quasi salvati respectu aliorum maxime nisi fidem non habuimus sine cuius fide nullus potest salvus esse. Tercio perpetualiter non sunt nisi pauci qui totam vitam eorum continent in bonis operibus quia nullus

saluabitur nisi qui perseuerauit usque in
finem cum tales sint pauci plures ex
hoc erunt dampnandi quam saluandi et plu
res vocandi quam electi. Quarto naliter
quia pauci sunt nalis libero arbitrio me
tes in bono et in hiis que xpus mandauit
et precepit obseruare erga dilectionem dei et
proximi. et quia secundum augustinum qui fecit
te sine te non iustificabit te sine te
concludendum est quod longe plures sunt vo
cati quam electi

lectio ii.

ii Et ascendens ihesus iherosolimam as
sumpsit duodecim discipulos se
cretto et ait illis Ecce ascendimus ihe
rosolimam et filius hominis tradetur prin
cipibus sacerdotum et scribis et condempnabunt
eum morte. Et tradent eum gentibus
ad illudendum et flagellandum et crucifigendum
et tercia die resurget. Tunc accessit ad
eum mater filiorum zebedei cum filiis suis
adorans et petens aliquid ab eo. Qui
dixit ei Quid vis. Ait illi Dic ut sedeant
hii duo filii mei unus ad dexteram tuam
et unus ad sinistram tuam in regno tuo.
Respondens autem ihesus dixit. Nescitis quid
petatis. Potestis bibere calicem quem ego
bibiturus sum. Dicunt ei Possumus. Ait
illis Calicem quidem meum bibetis. Se
dere autem ad dexteram meam et ad sinistram
non est meum dare vobis sed quibus para
tum est a patre meo Et audientes de
cem indignati sunt de duobus fratribus.
Ihesus autem vocauit eos ad se et ait.
Scitis quia principes gencium dominantur
eorum. Et qui maiores sunt potestatem
exercent in eos. Non ita erit inter vos
Sed quicumque voluerit inter vos maior
fieri sit vester minister Et quicumque vo
luerit inter vos primus fieri erit ves
ter seruus Sicut filius hominis non venit mi
nistrari sed ministrare et dare animam
suam redempcionem pro multis. Hoc
ta vetum celestis similitudinis In parte ista
ut dicebatur celebrita ponitur xpi passionis
certitudinem Et primo ponitur xpi passi
onis quantum ad locum et tempus certificatio
Secundo vxoris zebedei pro filiis postulatio
Et tercio ponitur aliorum discipulorum
xpi indignatio. Quantum ergo ad primum
dicit quod ascendens ihesus voluntarie ierusalem
duodecim discipulos suos assumpsit ita quod
iudas adhuc erat cum eis quia nondum
erat indignus esse cum aliis ut dicit Ori
genes et istis predixit suam passionem satis
explicite puta quod a iudeis esset tradendus
gentibus et quod a gentibus erat flagellandus
et occidendus et postmodum tercia die debet
resurgere. Nam secundum Crisostomum Nichil fuit
preciosius et carius pro salute nostra quam
mors et passio xpi et quia thezaurus pre
ciosus in vasis preciosis reponendus est
ideo apostolis tamquam caris et preciosis amicis
xpi passio eius erat explicite pandenda
aliis vero non nisi in figura. sicut iudeis
quibus dixit eis Soluite templum hoc et
in tribus diebus excitabo illud et sicut
quibus dixit phariseis Generacio praua signum
querit et non dabitur ei nisi signum ione
prophete. Quantum vero ad secundum dicit quod
mater filiorum zebedei puta Iacobi et Io
hannis accessit ad ihesum. Marcus dicit x° capitulo
quod ipsimet Iacobus et Iohannes inerunt
ad ihesum dicentes. Volumus quod quodcumque pecie
rimus facias nobis et utrumque fuit ut
dicit augustinus. Quia de voluntate filiorum
mater erat submissa ab eis vel simul cum
eis accessit ergo et peciit quod duo filii eius
sederent in regno eius unus ad dexteram
alius ad sinistram credebant enim quod
statim post mortem debet temporaliter reg
nare et carnaliter in iherusalem vel eo modo
quo regnaturus est post diem iudicii
sicut dicit Crisostomus et quia talis peticio
ex ignorancia processit xpus de ygno
rancia increpauit dicens Nescitis quid
petatis. Nam illud regnum ultimo nisi
fidelibus pro xpo bellantibus et martirium pro
recipientibus. Ideo ait potestis bibere

calicem quem ego bibiturus sum ac si diceret
per passionis mee imitacionem oportet vos ad
mee glorie participacionem pervenire quod sic erit
quia calicem passionis bibetis ac
cepcione et pparticione ambo quia iohannes
eciam in ferventis olei dolium missus fuit
sicut tres pueri in fornacem sed mortis
consummacione solum Jacobum legimus per hero
dem esse occisum ut dicit Jeronimus tamen se
dere ad dexteram vel sinistram non est meum
dare vobis in quantum habeo formam servi
et in quantum sum homo sed convenit hoc pa
tri meo dare cum quo idem secundum divinita
tem quia ego et pater unum sumus. Quantum
tum vero ad tercium dicit Et audientes decem
indignati sunt de peticione quam fecerunt
intelligentes per hoc quod ipsi volebant pre
esse secundum Crisostomum Sicut illi duo discipuli
carnaliter petiverunt ita illi decem carnaliter
contristati sunt quia sicut velle esse super alios
vituperabile est ita alterum super se sustinere
minus est gloriosum ideo christus omnes vo
cavit et omnes reprehendit et primo comparacione
gentilium ostendens gentile principatum cupere
et appetere et sic gentilium comparatione
eorum animam estuantem comittit ut
dicit Crisostomus secundo sui exemplificacione quia
ipse qui erat deus et homo non venit mi
nistrari sed ministrare dato enim quod martha
et angeli sibi ministrarent tamen solus
ipse animam et vitam suam dedit in servici
um et in redempcionem pro multis ut dicit
Origenes ¶ Sed hic possunt esse quinque dubita
ciones ¶ Prima utrum passio christi fuit pre
dicenda apostolis ¶ Secunda utrum petere sta
re ad dexteram vel sinistram christi fuerat
peccatum ¶ Tercia utrum sedere ad dexteram
et sinistram sedere patri conveniat et non
filio ¶ Quarta utrum indignacio apostolorum fuit
peccatum invidie ¶ Quinta utrum principatus
ecclesiasticus differat a principatu gentilium
¶ Ad primam est dicendum quod triplici fuit
utile passionem christi apostolis predicari Primo
propter iudam qui ex hoc non habuit occasionem
credendi et non tradendi ipsum Secundo propter
petrum qui ex hoc habuit occasionem post
casum citius resurgendi. Tercio propter alios
apostolos qui ex hoc habuerunt occasionem
scandalum de christo minuendi. Primum sic
ostenditur nam predicere imponebat necessitatem
iude ut eum traderet quia causa immedia
ta actuum humanorum qui quidem sunt boni
quidam mali deus et ipse christus dei filius esse
non potest qui semper est causa bonorum nec
aliqua constellacio que est causa necessaria
et humani actus sunt variabiles et contingentes
ergo quod sit immediata causa actus humani
liberum arbitrium hominis quicumque ergo
necessarium esset christi passionem evenire
ex quo predicta erat per eum tamen per
liberum arbitrium iudas poterat non
esse ille qui ad christum ad passionem traderet
ymmo ex hoc quod audivit per eum predictam
esse eius tradicionem occasionem magna
habebat conari non esse ille qui eum
traderet. dato enim quod nullus deberet
salvari nisi unus quilibet deberet conari
esse ille unus qui salvandus esset sic
dato quod passio christi implenda esset per
aliquem quilibet deberet conari non
esse ille. Secundo ex hoc petrus habuit
occasionem citius resurgendi. quia enim
petrus pluries audierat suam passi
onem predixisse et singulariter quod ipse
post eum ter negaturus ideo infra dicitur
quod egressus foras et recordatus ubi ihesum
flevit amare. Tercio ex hoc discipuli
omnes habuerunt scandalum non minu
endi in morte christi Nam secundum Crisostomum
Tribulacio expectantibus si predicatur fu
tura levior invenitur quam si repentina
veniret et sic factum est peccatum per
dimiserunt apostoli in credulitate et scandalo
quod passi sunt in passione ihesu christi ex
hoc quod audierunt per eum eam esse predictam
¶ Ad secundam est dicendum quod Crisostomus
super hunc passum triplex peccatum dicit
fuisse in hac peticione apostolorum Nam in re
gnum petebant fuit peccatum inanis glorie
et cuiusdam elacionis. Petebant enim in

cathedra aplorum p'mum hr̃e quia eni audierant xpm dicente Sedebitis super sedes duodecim Videntes se a xpo pre alijs honorari petiuerunt alijs pesse in tali sede quod sedere ad dextram et sinistram xpi opportebat potissime qz vt dt Cris' timebant de petro ne eis pferret' in honore et hoc non solum inane gloriam verum eciam quadam emulacionis inuidia sapiebat Secundo in peticione fuit pt'm tpalis concupie et cuiusdam carnalis affeccionis quia vt dicit Cris' Credebant xpm carnaliter et temporaliter regnaturum in ihrlm nichil cogitantes de celesti regno Vnde quidquid cogitabat in peticione totum erat carnale et temporale et dato vt dicat Cris' quia vt apli fideles erant cogitarent eum regnaturum in celesti regno adhuc tamen carnaliter sapiebat quia putabant quod statim xpo resurgente deberet regnare cum electis suis et quod promittitur in futuro aduentu ad iudicium crediderunt quod statim deberet consequi multum festini fuerunt ad petendum sciences quod petentis negligencia repbenditur quando de dinis mia non dubitat Tercio in modo petendi fuit pctm ignorancie cuiusdam dicta xpi cogitacionis Dicebat enim xpus quod cum in regno suo sedet oues et electos debet locare ad dextras eius et edos et reprobos debet locare a sinistris Cum igitur isti apli essent a xpo electi locati erant ambo ad dexteram Cum igitur xpi in modo petendi ad dextram vnus et alius ad sinistram petebant stare manifestum est quod in modo petendi habuerunt ignoranciam ideo xpus spaliter de ignorancia reprehendit dicens Nescitis quid petatis ac si diceret ego vos ad dextram vocam et vos vro consilio curritis ad sinistram Quarto in modo obtinendi fuit pctm cuiusdam psumpcionis

Magna namque presumpcio est petere honorem non precedente labore et primum sine merito Isti ante sedem glorie a xpo inquirebant quam nondum meruerunt delectabat enim eos culmen honoris sed prius debebant cogitare excitare viam laboris Vnde xpus reprimens eorum psumpcionem dicit Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum Remansit ergo inte petita per istos aplos fuit pctm elacionis in peticione pctm carnis affeccionis in modo petendi pctm ignorancie cognicionis et in modo obtinendi pctm psumpcionis ¶ Sed eciam est dicendum quod plarius exponit hoc dom in psona iusticie et equitatis dicens quod regnum celorum psolum iusticie equitatem non datur psone sed merito quia deus psonas hominum non accipit Voluit ergo sic dicere sedere in regno meo ad dexteram vel ad sinistram non est meum dare vobis per sonas acceptando sed merita considerando quia talibus paratum est a patre meo ita quod non negauit vbi non esse suum dare sed solum non esse suum dare eis Cris' vero hic exponit in psona xpi dignitatis dicens quod locus sessionis ad dexteram dei obuius et inaccessibilis est non solum omnibus hominibus verumeciam omnibus angelis quia solum debetur tali dignitati xpo dicente aplo ad heb' Cui aliquando angelorum dixit sede ad dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum Voluit ergo xpus dicere sedere ad dexteram non est meum dare vobis sed quibus paratum est a patre meo quia nullus paratus est vrum tantum Idem autem expo' in psona humilitatis vt sit sensus non est meum dare vobis superbis et elatis appetentibus principatum super alios

equales vos estis sed humilib' corde qb'
paratum est a patre meo. Vel Aug' exponit
esse dexy in persona uel in forma hua
nitatis ac si diceret In psona humanitati
debeo bibere calicem passionis quē vos
bibetis sed in hac forma nō conuenit in
dare vobis sedere in regno ad dexteram
uel sinistram. sed illis debere quib' pa
tum est a patre meo p suam diuinitate
in qua ipse et ego vnū sumus Sed cer
tum est dicend' q̄ eo duob' sedm Cris
teti apli aliquid emulacōis inuidia
erga istos habuerunt ex eorū in intuiti
geracōe Primo honoracōe videntes
enim tūc eos p alijs honoratos a xpo
sedm mentem dolunt. s; hunc dolore
in manifestum proferre nō sunt ausi
propter reuerentiam magistri Secundo in
eorū peticōe quia sicut inculpabile
erat in omnib' contristari ē videre eo
hoc q̄ alios sup se recipiebant quia
sicut est pctm supbie velle alijs
pesse sicut pctm inuidie est sup se ali
nō sustinere Inuidia enim sedm Aug'
xij sup Gn est odiū felicitatis aliene
uel tristicia que tribus modis capit
ut ait q̄ uel homo inuidet equalib'
q̄ sibi coequātur uel inferiorib' ne ei co
equetur uel superiorib' ~~ne ei coequntur~~
~~ul superbie~~ q̄ eis nō coequatur In hoc
ergo mō videntes apli istos duos p
eis honorari contristati sunt q̄ eis
nō coequabant in tali honore nec vo
secundo contristati st' ne eos extol
leret z sic nō possent coequari be
male tn̄ sunt nō morte Sed qn̄ ac
est Vdm q̄ Cr sup hunc passum
Principes gentium dominant' eorum
triplicem dr̄iam nōt inter principatu
gentalm ul mudanu et ecchastici

Prima est in acquisicōne Secunda in
acquisicōne Tercia autē in admini
stracōne Prima talis est vt enī
quia principatus ecclesiastico nec est ap
petendus ab aliquo non hnte nc alteri
inuidendum est si ipm ht z si dicatur
q̄ appete epatum boni opus est Vnd'
q̄ epus ul aplus procepitu uel aplatu
recommandus non est quia cū omis pn
cipatus sit a deo nescim' vtrum ex ch
mercede acquiramus ul nō remunera
bi ergo si epatus uel aplatus opus
bene impleuit quia hoc est sue volū
tatis ac per hc concludit q̄ opus bon
desiderare z appete bonū est q̄ inte
est voluntatis pctu vero amoris
concupisce est vanitatis desiderare ḡo
z cupe principatum gentile est sicut
dicit saluator Compacōne gentiliū
animia suor discipulorū estuantem
z pncipatum appetentem comitit
Secunda differencia est talis quia pn
cipes mudi ideo acquirunt dominium z
principatum vt alijs minorib' dñi
nentur z eos seruitute subiciant et
respolent ac eis vtant' usq; ad mor
tem ad eorū vtilitate z gliam sed pn
cipes ecclastici hac intencōne prin
cipatu acquirere debet vt minorib'
seruiant z ministrent eis quem acce
perunt a xpo z ut eorū vtilitatem
negligunt z illorū procurent z pro
eorum salute mori nō recusent Tercia
dr̄ia est talis Nam vt dicit pncep
ecci administrando z vtendo eorū pn
cipatum imitari debet xpm paupi
bus se accessibilem faciente mlie
ribus loquentem pius manus impo
nente discipulis pedes lauantem
Planū est aute q̄ principes mundi
contrarias condicōnes hnt s; volend

est inie sicut dicit quia tales sunt hoc principes ecci ut mundi principatum superna excecati videant et reperiunt sicut reges acies terribiles precedentes et subsequentes eos in accessu vero sunt difficiles et maxime pauperibus ad quos nullam familiaritatem habent nec habere permittunt. Lectione iij

iij Et egredientibus illis ab ierecho secuta est eum turba multa. Et ecce duo ceci sedentes secus viam audierunt quia ihesus transiret. Et clamaverunt dicentes domine miserere mei fili david. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis ac magis clamabant dicentes domine miserere nostri fili david. Et stetit ihesus et vocavit eos. Et ait Quid vultis ut faciam vobis. Dicunt illi domine ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum ihesus tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt et secuti sunt eum.

¶ Sicut supra dicebatur ad confirmacionem predictorum evangelista ponit facti miraculi magnitudinem. Et primo ponitur cecorum petencium illuminacionem clamosa postulacio. Secundo ponitur turbe increpacio. Et tercio adiungitur christi interrogacio et sanacio. Quantum ergo ad primum dicit Et egredientibus illis scilicet ihesu et discipulis eius de ierecho. Alius evangelista dicit Cum appropinquarent ierecho ex qua controversia volunt aliqui dicere duo miracula christum fecisse et bis cecos illuminasse semel intrando ierecho et semel exeundo sed nomen civitatis et persone ostendit quod semel tantum miraculum factum fuit unius tamen evangelista ponit introitum loca et alius exitum ut dicit Augustinus in de consensu evangelistarum. Igitur illis egredientibus de ierecho ecce duo ceci stantes secus viam audientes quod christus esset transiturus inde clamaverunt dicentes Miserere mei domine fili david. Marcus dicit quod unus cecus fuit et ponit nomen suum et nomen patris sui dicens quod erat Barthimeus filius Thimei. Sed hoc solvit Augustinus in libro de consensu evangelistarum dicens quod unus fuit notus et nominatus inter illos qui ex aliqua magna felicitate ad mendicitatem non solum ad paupertatem venerat sed duo fuerunt veraciter ceci petentes illuminari. Ideo Marcus nomen eius et nomen patris ponit tamquam persone note ab aliis. Quantum vero ad secundum dicit quod turbe increpabant eos ut tacerent. Quorum increpacio potuit procedere ex superbia videntes enim eos in sordibus vestibus et mendicantibus indigne ferebant quod tantum dominum inquietarent quia ut dicit Crisostomus Superna sapientia hominum hoc habet quod minima existimant magnum a pauperibus honorari et ab eis salutari. Vel potuit procedere ex ignorancia nam qui iam credebat christum esse dei filium arguebat istos cecos quod minorem nomine eum appellabant dicentes Miserere nostri fili david. Sed isti ignorabant quod iam isti ceci illuminati erant de christi divinitate quam exprimebant dicentes domine et de christi humanitate quam exprimebant dicentes Fili david. Ideo isti multo magis clamabant exprimendo fidem ipsorum. Sed quantum ad tercium dicit quod christus fecit eos vocari et audita peticione eorum statim sanavit eos et ipsi non ingrati sicut illi leprosi mundati secuti sunt ihesum. Satis enim cognoscebat quod illuminati a luce luce sequerentur et cum luce ambularet. Hoc enim deus requirit solum ab homine ut dicitur Michee vj° Facere iudicium et diligere misericordiam et sollicitum esse

ambulare cum deo suo. Sed hic possunt esse
quatuor dubitaciones. Prima sanitas corpora
lis utrum sit in oracione petenda. Secunda
utrum omnes curati a xpo corporaliter fuerint
a deo primo illuminati interius in mente. Ter
cia utrum ad illuminacionem cecorum xpus
semper debuit uti aliquo signo sensibili ut
sputo vel tactu manus. Quarta utrum infirmi
tas corporalis vel cecitas oculorum semper eveniat
propter peccatum. Ad primam est dicendum quod
secundum Aug. ad probam hoc licet orare quod
licet desiderare. Inter cetera autem que hu
mana natura desiderat est corporalis sani
tas quia scriptum est non est census super salutem
corporis et non oblectamentum super cordis gau
dium. Unde scribitur Thob. viii° quod ambo
ille sancte persone Thobias et Sara uxor
eius pariter et instanter orabant ut sani
tas daretur eis. Verum non est desideran
da vel petenda sanitas corporis tamquam finis
vel tamquam virtus anime sed tamquam
illud quo finis acquiritur et virtus anime
operatur. Et quia ut dicitur Ecc. xxxi
Que grauis infirmitas corporis sobriam
facit animam ideo quia nescimus an ex
pediat nobis ad finis consecucionem et virtu
osam operacionem talis corporalis sanitas vel
non expediat propterea ut dicit Augustinus
ad probam Semper quibus in aliqua dura
tristicia et molestia petimus a nobis auferri
quia naturali voluntate sunt contra sensum
nostre infirmitatis hanc devocionem debemus
servare domino nostro ihesu xpo ut si ea non
abstulit a nobis non ideo nos ab eo negli
gi estimemus sed pocius pia paciencia ma
lorum speremus bona ampliora. Ad secun
dam est dicendum quod Augustinus Johannis v° super
illo verbo crudelem indignacionem quod totum hominem
sanum feci in die sabbati expresse dicit quod
quod curabat xpus in corpore ut sanus
esset curabat in mente ut crederet. Erant
autem multum convenientes quod xpus miraculum

deus faciebat miracula eius perfecta sunt
opera sed perfectum opus non dicitur nisi cum at
tingit finem corporis sanitas ad sanitatem
anime est ordinata ac per hoc conveniebat
xpo ut sua operacio esset perfecta quod sanans
aliquem in corpore curaret ipsum prius in
anima. Sed quid dicemus de illis decem lepro
sis mundatis per eum Luc. xvii° ubi dicitur
quod cum mundati essent solus unus qui
erat samaritanus reversus est cum mag
na voce magnificans deum. Alii vero novem
qui non sunt reversi curati sunt in corpore
quia in textu habetur quod cum irent ad
sacerdotes mundati sunt planum est quod in anima
curati non erant ex quo ingrati divine
gracie sunt. Ad hoc igitur dupliciter possumus
respondere. Primo quod intelligatur de cura
tis a xpo immediate nam quando dicitur dei perfecta
sunt opera de operibus factis a deo immediate
intelligitur quia de operibus factis a deo medi
antibus creaturis videmus ad sensum quod
multe imperfecciones eveniunt. Illi autem
decem leprosi a xpo mundati sunt non im
mediate. Unde non dixit Estis sani immediate
sed ait. Ite et ostendite vos sacerdotibus et dato
quod irent mundati sicut xpus tamen mediante
ostensione et presentacione sacerdotum curavit
eos. De curatis vero immediate a xpo verum
est quod quos sanavit in corpore prius sanavit
in mente sed non de aliis. Alio modo potest
dici quod sanitatem anime deus operatur me
diante libero arbitrio quia non iustifi
cat hominem ipso invito et quia liberum
arbitrium hominis dum est in via est vertibile
ideo postquam aliquis curatus a deo per
graciam potest cadere et potest ipsam graciam
perdere. Illi ergo x leprosi a deo curati
sunt in mente et in corpore sed solus unus
perseveravit in gracia et sanitate acquisita
alii vero per recidivum passi sunt et hoc
expresse dicit textus Luc. xvii Et novem

qui non reuersi ingrati fuerunt receptis beneficiis
ingratitudo enim plurimum est quod meruit
per recidiuacionem peccati fuerunt ergo illi leprosi
per christum mundati in anima sicut in corpore
sed ipsi iterum relapsi sunt in peccatum ¶ Ad
tertium est dicendum quod saluator noster
ad illuminacionem cecorum et curacionem aliorum
infirmorum quandoque utebatur sputo sicut dicitur
Joh. ix° Exspuit in terram et fecit lutum
ex sputo et liniuit lutum super oculos ce
ci nati ad demonstrandum veram diuinitatem
Nam sicut dicit ibi Cris. Ideo usus
fuit luto ad illuminacionem ceci nati ut ondebit
se esse filium qui omnia facit ex nichilo lu
to tamen usus fuit ad formacionem corporis
humani Unde ibi dicit vita Glosa quod lutum
illud non fuit depositum sed in oculos ceci
nati conuersum Potuit ergo christus ex nichilo facere
oculos in ceconato sed ut innueret quod erat
ille idem deus qui a principio ex luto ho
minem formauerat usus fuit illo signo
visibili Quandoque vero christus utebatur ma
nus tactu sicut Luc. vii° ad suscitacionem
filii vidue tetigit loculum et suscitandam
filiam archisynagogi tenuit manum
puelle ad ostendendum efficaciam assump
te humanitatis quia ut ibi dicit Glosa Va
cuum ipsi corpus efficaciam habebat ad
prestandam sanitatem ut sicut ferrum ad
iunctum igni perficit opus ignis sic caro co
iuncta verbo quod viuificat omnia ipsa quoque
erat viuificatiua et mortis expulsiua
Sed quandoque usus est verbo quod est etiam sig
num sensibile sicut habetur Mat. viii° leproso di
cente domine si vis potes me mundare
Respondit volo mundare et hoc ad demon
strandam miraculi claritatem Si enim
ut ibi dicit Cris. sic et tacite curasset
nullus sciuisset cuius virtute eum curas
set et ideo vocaliter exprimendo volo propter
leprosi curacionem et mundare propter vi

dencium manifestacionem ut notum fieret eis
cuius virtute sanatus esset ita quod volu
tas sanandi referebatur ad leprosum et
verbum mundandi ad videntes. Hac eciam de causa
tetigit oculos istorum cecorum cum eos illu
minauit ¶ Ad quartum est dicendum quod loquen-
do de peccato originali nulla infirmitas vel
penalitas est in nobis que non peruenerit
ex illo peccato quia nulla nobis nocere po
terat aduersitas vel infirmitas si in nobis
non fuisset dominata prius iniquitas. Cum
enim pena iusto iudicio debet sequi culpa
non precedere sed loquendo de peccato actuali ex
meris operibus perpetrato est sic et non
Nam Joh. v° super illo verbo Ecce sanus
factus es vade et amplius noli peccare ne
deterius tibi aliquid contingat dicit Cris.
quod hoc ideo dicit saluator illi quia infirmi
tas illa euenerat ei propter suum peccatum multo
ciens contingit quod vel ex peccato negligentie
vel perpetrante malitie vel gulositatis vel
luxurie et multis aliis modis infirmitas
euenit homini ex suo peccato sed quandoque euenit
sine suo proprio peccato Sicut patet Joh. ix°
Cum discipuli interrogarent christum quis
peccauit hic vel parentes ut cecus nasceretur
ad quod christus respondit quod cecitatis illius cau
sa non fuit peccatum eius neque parentum eius nam
qui a natiuitate fuerat cecus proprium suum
peccatum non poterat esse causa quia vero
filius non punitur pro peccato patris non fuerat
causa peccatum parentum Causa igitur fuit
ut manifestaretur ipse christus qui est
gloria patris nec propter hoc iniuriam passus
est ut dicit Crisostomus Quia ille qui
ex nichilo adesse eum produxit poterat
sine iniuria eum sic dimittere in magnum
beneficium est consecutus quia per ceci te
corporis interioribus oculis meruit christum re
spicere Explicit Capitulum xx^m

Et cum appropinquasset iherusalem et venisset
bethphage ad montem oliueti. Tunc
ihesus misit duos discipulos suos dicens
illis. Ite in castellum quod contra vos est.
Et statim inuenietis asinam alligatam
et pullum cum ea. Soluite et adducite mi
chi. Et si quis vobis aliquid dixerit dicite
quia dominus hiis opus habet. Et confestim dimit
tet eos. Hoc autem totum factum est ut adim
pleretur quod dictum est per prophetam dicentem.
Dicite filie syon. Ecce rex tuus venit tibi
mansuetus sedens super asinam et pullum
filium subiugalis. Euntes autem discipuli
fecerunt sicut precepit illis ihesus. Et addu
xerunt asinam et pullum. Et imposuerunt
super eos vestimenta sua. Et eum desuper
sedere fecerunt. Plurima autem turba stra
uerunt vestimenta sua in via. Alij autem
cedebant ramos de arboribus et sternebant
in via. Turbe autem que precedebant et
que sequebantur clamabant dicentes.
Osanna filio dauid. Benedictus qui venit
in nomine domini. osanna in excelsis. Et
cum intrasset iherusalem commota est vniuer
sa ciuitas dicens. Quis est hic. Populi autem
dicebant. Hic est ihesus propheta a nazareth
galilee. Et intrauit ihesus in templum
dei. et eiciebat omnes vendentes et emen
tes de templo. et mensas nummulariorum
et cathedras vendencium columbas euertit.
Et dicit eis. Scriptum est domus mea
domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis
illam speluncam latronum. Et accesserunt
ad eum ceci et claudi in templo et sanauit
eos. Videntes autem principes sacerdotum
et scribe mirabilia que fecit et pueros
clamantes in templo et dicentes. Osan
na filio dauid. indignati sunt et dixerunt
ei. Audis quid isti dicunt. Ihesus autem
dixit eis. Vtique. Numquam legistis. Quia

ex ore infancium et lactancium perfecisti
laudem propter inimicos tuos. ¶ Ostenso
quomodo in faciendo miracula potestas cristi est commu
nicata omnibus apostolis et qualiter potestas sacerdotalis
singulariter commissa est soli petro. In parte
ista euuangelica ostendit quomodo potestas cristi rega
lis innata est omnibus apostolis ad regularem
aut potestatem quantum ad principes spectat quinque
per ordinem. Primo quod in processione habeat
honoris reuerenciam. Secundo quod in pres
sione habeat sapienciam. Tercio quod in prehen
sione habeat vigorosum audaciam. Quar
to quod in pugnando habeat bellorum experienciam
Et quinto quod in remunerando habeat ponde
ratam iusticiam. ¶ Quinque ergo facit excerpta
in vltima parte principali secundum quod istis quinque
modis ondit potestatem cristi regalem esse
demonstrata. Secunda incipit in principio
xxxij capituli. Tercia in principio xxiij capituli.
Quarta in principio xxiiij capituli. Et quinta
in principio xxv capituli. ¶ Sed in textu autem
prime partis est sciendum quod tria sunt que
faciunt potissime regem in populo esse ho
noris reuerencia et digni. Primum est hu
militas eius et benignitas mansuetudo
Secundum est eius potencie magnitudo
Et tercium est malos in corrigendo rigida
fortitudo. Secundum igitur ista tria principale
capitulum habet tres partes et tres lectiones.
Secunda ibi. Et relictis illis abijt foras
Tercia ibi. Dico autem vobis. Videtur
mansuetudinem autem et benignitatem
mi saluatoris tria ostendit cum iherusalem
tamquam expugnaturus contra diabolo intrauit
Primo comitiue cum qua intrauit preparacio
Secundo populi eum recipientis deuocio. Ter
cio templi quod intrauit mundacio et
purgacio. Preparatio autem comitiue cum
qua cristus iterum intrauit humilis et man
sueta ondit quantum ad tria. Primo quantum
ad discipulorum et familie paucitate quia
non cum multitudine armatorum et turba

famulorum precedentium et subsequentium sicut multi prelati hodie faciunt qui cum tanta multitudine eorum dyocesim peruenerit visitando ut poenis posset dici eorum ingressus ad ecclesias dissipacio. Quantum visitacio sed solum cum discipulis suis saluator ierusalem intrauit ad visitandum templum domini et duos tamen discipulos ante suum aduentum premisit. Magna namque cura debet esse prelatis ut per eorum visitacionem bona et res ecclesiasticarum non distrahantur sed magis per alios indebite distracte per eos reduci debent et conseruari. Unde habetur distinctione quod ille cui visitacio ecclesie imminet nichil de rebus ecclesie a quocumque presumat distrahi paciatur. Secundo quantum ad prophetice scripture veritatem. Non enim caruit vel ex ypocrisi saluator intrauit ierusalem hanc mansuetudinem ostendit sed longo tempore ante zacharie. 9. hoc prophetatum est ubi scribitur: Iubila filia syon et exulta nimis quia ecce rex tuus venit tibi iustus et saluator. Loco tamen iusti alibi posuit mansuetum quia per mansuetudinem iusticiam dedyacio fecit vel propter inexcusacionem iudeorum quia ut dicit Cris. Ideo xpus non uenit timendus per potenciam sed amandus per mansuetudinis clemenciam quia iudei videntes ipsum non dicerent coram sede pilati non habemus regem nisi cesarem. Tercio quantum ad animalium vilitatem quia non in curru aureo et purpura refulgenti nec super equum fundum discordie et litis amatorem ascendere voluit sed super asinam pacis et tranquillitatis amicam ut dicit Cris. super hoc ut cum prelatis humilitatis mensuram ministrare voluit. Ut non super equos ascendere necesse sit sed sufficiat asino uti et eo quod necessitatis est esse contentum. Turbe autem eum recipientis deuocio similiter ostenditur in tribus. Primo in vestimentorum prostracione et hoc ne pes asine vel ipse aliquo lapide lederetur aut in foueam laberetur. Secundo in arborum incisione et hoc ut victoria obtinenda de dyabolo monstraretur. Tercio in saluatoris inuocacione quia cantabant osanna id est saluator per diuinitatem filio dauid per humanitatem. Benedictus qui venit in nomine domini propter eius aduentus nouitatem. Sed templum in quod intrauit mundacio et purgacio eodem modo in tribus ostensa est. Secundum quod tria genera hominum templum domini inficiebant. Primo sacrilegi qui intelliguntur per vendentes et ementes in templo. Secundo usurarii qui intelliguntur per nummularios. Tercio symoniaci qui intelliguntur per vendentes columbas. Eiecit eos saluator de templo sacrilegos usurarios et symoniacos. Docuit enim tria esse facienda. Primo oracionem: domus mea domus oracionis vocabitur. Secundo infirmorum curacionem quia accesserunt ad eum ceci et claudi et in templo curauit eos sic omnis infirmus per administracionem sacramentorum curandi sunt in templo. Tercio sacre scripture predicacionem et diuine laudis decantacionem quia pueri in templo clamabant osanna filio dauid. Quantum ad laudis diuine decantacionem saluator contra phariseos et contra principes murmurantes insteterat sermone prophetico dicens: Nunquam legistis: ex ore infancium et lactancium perfecisti laudem. Nam secundum Ieronimum in hoc instructi sunt pharisei quod pueri non errore vel leuitate reprehendendi sunt vel arguendi quia xpo tanquam vero deo diuinas laudes cantabant cum per tot milia annorum ante istud futurum fore propheta predixerat. Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima utrum decens fuit xpm in eius passione cum regali honore ierusalem intrare. Secunda utrum possibile fuit ipsum super asinam et pullum eius sedere. Tercia utrum sacrilegi eiciendi sunt de ecclesia. Quarta utrum eiciendi sunt de ecclesia usurarii. Quinta utrum eiciendi sunt de ecclesia

symoniaci. Ad primum est dicendum quod hanc
dubitacionem movet Beda et Cris. Nam Beda
dicit quod Jo. vi. legimus Christum fuisse in monte
quando vidit quod homines illi quos de quinque panibus
saciaverat venturi erant ut raperent eum
et facerent eum regem. Hic autem dicitur regale
sibi a turbis impensum non spernit sed inde-
is innuentibus et dicentibus, auditis quod
isti dixerunt recepit. Cris. vero ait Quo-
modo legimus Christum ierusalem intrasse et
nunquam invenimus cum tali honore fuisse re-
ceptum. Hoc ergo ideo fuit ut dicit Cris.
quia tunc erat cum diabolo pugnaturus
quo devicto factus est rex et iudex vivorum et
mortuorum. Unde hic vide omnia regalia
signa et regis omnes proprietates manifestantur.
Nam ad regem pertinet dominandi potestas
ut maleficos et perturbantes pacem et rempu-
blicam posset punire. Secundo iusticie
equitas quia honor regis iudicium et iusti-
ciam diligit. Tercio salvandi et remune-
randi facultas. Que tria tam senes quam
pueri monstraverunt esse in Christo cum eum
receperunt in velim cum diabolo pugnaturum
ut dicitur propheta. Senes cum iunioribus laudent
nomen domini non quidem scientes, ut dicit
Cris. puto quod ipsi qui laudabant sciebant
quem laudabant sed spiritus sanctus subito ingressus
in eos veritatis verbo fundabat per eos. Unde
in cantico quod cantabant exprimebant i.
tria. Per dominium cum dicebant Benedictus qui
venit in nomine domini. Osanna filio david
in excelsis. Nam dominandi potestatem exprimebant
in hoc quod dicebant Benedictus i. gloriosus
et potens dominus. Justicie equitatem mani-
festabant in hoc quod dicebant in nomine domini.
Ipse enim non rapina consecutus est regnum
sicut multi tyranni et sicut antichristus qui
tyrannice et per rapinam sibi acquiret
potestatem dominandi sine voluntate et no-
mine dei patris. Unde ipse dicebat iudeis in
Johanne. Ego veni in nomine patris mei et non
recepistis me, alius vero veniet in nomine
suo et illum recipietis. Sed salvandi et
remunerandi facultatem ostenderunt in hoc
quod dicebant Osanna i. salvator filio david
quantum ad humanitatem assumpta salvator
in excelsis quia ipse non fuit rex ter-
renus sed celestis et suos subditos in excel-
sis salvat et remunerat. Et ista tria concor-
dant cum verbis prophetie Zacharie ix capitulo ubi dicitur
Jubila filia syon ecce rex tuus quantum ad
dominandi potestatem venit tibi iustus quantum
ad iusticie equitatem et salvator quantum
ad salvandi et remunerandi facultatem.
Ad secundum est dicendum quod secundum Cris. in
quantum ad literam non potest intelligi Christum
super asinam et pullum sedisse quia hoc
nil continet impossibilitatis ut saltem unum
pedem tenuisset super unum animal et alium
pedem super aliud quod non erat possibile
vel quod contineret quandam deceptionem vanitatis
ut quod per unam partem ille sedet super asinam
et per aliam partem super pullum et hoc fuisset
vanum et derisorium. Quia ut dicit Bethauge
vicus erat sacerdotum ministrantium in tem-
plo situs est in montis latere oliveti dis-
tans uno solo miliari a ierusalem ad quem
divertebant sacerdotes deservientes in tem-
plo completo officio vicis sue ut ibi iterum
vitam brevi spacio mutaret Christus dum
sanctam annaliam quedam lenitas vel vanitas
fuisset. Vult igitur Jeronimus hoc intelligendum
esse quantum ad sensum misticum. Quia per asi-
nam significabat synagoga in doctorum
divisis oneribus mandatorum legis onerata.
Per pullum vero indomitum et devia ambulan-
tem significatur ydolatria populi gentilis
qui diversis erroribus declinabat et per devia
erroris ambulabat. Unde sicut uterque
populus erat ligatus iudeus formalis
mandatorum et gentilis formalis diversorum
errorum ita salvator utrumque mandavit
solvi et super utrumque dicitur sedisse. Sed quod in
duos solvit alegationibus obstinacionis et gentiles

xxi

in diversis ydiomatibus. propter quod solus Math.
fecit mencionem de asina quia ipse scripsit ewangelium
in Judea iudeis de solucione iudeorum fecerat
fatie mencionem. Alii vero tres nominant solum
pullum asine quia scripserunt gentilibus inter quos
nulla est diversitas secundum Aug. Prima quando
unus ewangelista ponit unum et alius aliud
utrumque intelligit esse factum. Tercio ante dictum
Requiritur ad sensum litteralem super utrumque
animal Christus potuit sedere vel quia sic
animalia potuerunt coniungi simul ut simul
sederet super utrumque. vel separatim modo super
illud unum modo super aliud et hoc autem non
tantum propter misticam significacionem sed propter
prelatorum informacionem. tribuit namque
omnibus prelatis exemplum humilitatis ut non
super equos et dextrarios necesse sit ferri. Sed
quod sufficiat asino uti et eo quod necessitatis est
esse contentos. Quod etiam est dicendum quod
secundum Jo. mon. super hunc passum. Templum
in Jerusalem per Salomonem edificatum a iudeis
de cunctis regionibus mundi venientibus in
magna habebatur reverencia et aliis innume-
rabiles hostie thaurorum arietum et hircorum
potissime in festis offerebant. pauperibus
duntaxat exceptis qui offerebant pul-
los columbarum et turturum. quia igitur
illi qui veniebant de longe et de propinquis
partibus vel regionibus animalia non habebant
ad offerendum. sacerdotes templi ducti cupiditate
ordinaverunt animalia vendi in templo et
emi. et ipsi met sacerdotes predicta animalia
vendebant non habentibus ut ipsi postmodum
empta reciperent. qui merito eiciendi erant
de ecclesia et de templo propter duo. Primo
propter sacrilegium quod committebatur ut dicitur
xvii q. iiii. Pena sacrilegii sunt puniendi
illi qui celestium usibus dedicata vexare
vel molestare temptaverunt. non enim poterant
esse sine violacione et vexacione sacrorum
vendere et emere animalia in templo et sine
latrocinio rerum sacrarum. Unde salvator
eiciens tales vendentes et ementes dixit

domus mea domus oracionis vocabitur et vos feci-
stis illam speluncam latronum. Super quo verbo dicit
Jo. mon. De templum dei ille convertit in spe-
luncam latronum qui lucra de religione sec-
tantur. Secundo propter negociacionem quam
eis prohibitam exercebant. prohibetur enim clericis
et personis ecclesiasticis negociacio rerum temporalium
Unde dicit Jo. mon. et ponitur lxxxviii dist. eiciatur.
negociatorem clericum ex inopia divitem factum
et ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem
fuge et Aug. sic. et allegatur dist. predicta.
scilicet quod fornicari numquam licet. sed negociari
quandoque licet quandoque non. quando antequam homo sit
clericus licet. postquam vero factus est clericus non
licet. Unde multum debent cavere clerici
ne negociis secularibus se immisceant.
Quod quartum est dicendum quod secundum Jo. mon. super
hunc locum quia multi veniebant ad tem-
plum domini qui pecuniam unde emerent
animalia non habebant ad ymolandum. Ideo
sacerdotes aliam fraudem excogitaverunt or-
dinantes nummularios vel campsores
qui recepta cogitacione et securitate pe-
cuniam prestabant et tamen legis manda-
to interdictum erat eis ne usuram facerent
cum proximis suis ut comodum haberent de pe-
cunia feneata munuscula aliqua recipi-
ebant de pecunia in confectione vel in aliis
rebus vel fructibus non accidentes ut dicit
quod usura est non solum accipere pecuniam
vel etiam omnia alia que nimis eveniu-
tur quidquid enim sortem accidit vel pecunia vel
que possunt pecunia comparari usura est
ut dicitur xiiii q. iii. Unde scribitur in Eze-
chiele usuram et superhabundanciam non ac-
cipias. Tales igitur usurarii expellendi
sunt de ecclesia quantum ad duo. Primo quantum
ad christianam sepulturam quia cum aliis
christianis in ecclesia sepeliri non debent.
Secundo quantum ad percepcionem sacramentorum
Unde scribitur extra de usuris consti.
Ut manifesti usurarii nec ad communionem
altaris nec christianam si in hoc decesserint
recipiant sepulturam nec ab eis oblaciones

ccv ?

recipe debent. solum aute predicacione u
bum disciculus quibuscumque in ecclia sibi
vendu no est quia dr. ex eciam psecuto
ribus sive prelati ul predicator subtilie
no debet ubi in omnibus aliis excommodi s
de ecclia. ¶ Ad quartam est dicend. qp sicut
dicit Beda et ponit pma ca q. iii. Ven
dentes columbas quorum cathedras xps
evertit sunt illi epi qui sacros ordines lar
giendo premium pecunie ul laudis ul hono
ris inquirunt. et qui graciam quam a deo re
ceperunt non simplici intencione admi
strant sed causa cuiuslibet retribucionis
humane exercent et epi qui tradunt ecclias
quibus non oportet columbas vendunt. et
Urbanus papa dicit. ¶ Qui res ecclesiasti
cas non ad quod instituta est sed ad ppu lu
cri munere lingue ul obsequiis ul pecunie
largitur ul adipiscitur symoniacus est.
Qua autem pena symoniaci feriendi sunt
patet pª ca q. pª. Si quis epus. Ubi dicit
qui vendentes et ementes spiritualia a pro
curando qui turpi lucro in ecclia sunt conse
crati excidendi et deponendi sunt et ecclesiasti
ca dignitatem ponendi. Illi non qui sunt
mediatores istarum turpium et nephandis
lucris datis ul accepti si clerici sunt debent
deponi si vero sunt laici debet excomunicari.

Et relictis illis abiit foras [lco 1]
extra civitatem in bethaniam ibique
mansit. Et docebat eos de regno dei. Mane
aute revertens in civitatem esuriit. Et videns
fici arbore unam secus viam venit ad eam.
Et nichil invenit in ea nisi folia tantum.
Et ait illi. Numquam in te fructus nascatur
usque in sempiternum. Et arefacta est continuo
ficulnea. Et videntes discipuli mirati sunt
dicentes. Quomodo continuo aruit. Respondens
aute ihus ait eis. Amen dico vobis si
habueritis fidem et non hesitaveritis non solum
de ficulnea facietis sed si monti huic di
xeritis. Tolle te et iacta te in mare fiet.
Et omnia quecumque pecieritis in oracione

credentes accipietis. Et cum venisset in
templum accesserunt ad eum docentem prin
cipes sacerdotum et seniores populi dicentes.
In qua potestate hec facis. et quis dedit tibi
hanc potestatem. Respondens ihus dixit illis.
Interrogabo et ego vos unum sermonem quem
si dixeritis michi et ego vobis dicam in qua
potestate hec facio. Baptismus iohannis
unde erat ex celo an ex hominibus. At
illi cogitabant intra se dicentes. Si di
xerimus ex celo dicet nobis. Quare ergo
non credidistis illi. Si aut dixerimus ex ho
minibus timemus turbam. Omnes enim ha
bebant Johannem sicut prophetam. Et respon
dentes ihu dicentes. Nescimus. Et ait illis
ipse. Neque ego dico vobis in qua potestate
hec facio. ¶ Ostensa regali dignitate xpi
per eius humilitatis mansuetudinem in pre
cedentibus ut dicebatur ondit eius potencie mag
nitudinem. In tribus aut salvator in hac
leccione ondit magnitudinem sue potencie.
Primo in arboris fici exsiccacione. Secundo
in montem per oracionem aplorum translacione.
Tercio in scribarum et phariseorum confutacione.
¶ Quantum ad primum dicit quod relictis illis
scilicet principibus sacerdotum abiit foras extra
civitatem in bethaniam ubi tamquam in pa
no vicula habitabat quia in ihrlm ex
nimia paupertate domicilium non habebat
ut dicit Jeronimus. Non enim sedem Crisostomus
aliter potuit viri homines mali et dolosi
nisi per possessionem ex quo per visionem
una non potuit. Mora ergo facta in betha
nia ad discipulorum instruccionem mane
revertens in ihrlm esuriit non quidem cibum
corporalem dicit Crisostomus cum esset mane sed
esuriit humani generis salutem. Videns
ergo arborem fici non habens fructum sed fo
lia tamen dixit. Numquam ex te nascatur fructus
usque in sempiternum et statim arefacta est
ficulnea. Quod videntes discipuli mirati
sunt quare arborem fici arescere fecit.

magis alia dicit Crisostomus. Propter hoc fuit propter
evidentiam miraculi quia arbor ficus hu
midissima est inter omnes. Unde ne putaret
tunc exsiccatio talis provenisse ex natura
arboris, voluit in ficu hanc arefactionem
ostendere. Quantum vero ad secundum ait quod
mirantibus apostolis Christus dixit Si habuitis
fidem non solum de ficulnea hoc facietis sed
si dixeritis monti tollere et iactare in mare fiet. et
universaliter omnia quecumque petieritis in
oratione credentes accipietis. Sed quantum
ad tertium dicit quod pharisei querentibus in qua
potestate hoc faceret eiecerat enim vendentes
et ementes de templo, secundum enim Jeronimum inter
omnia miracula que Christus fecit hoc maius
mihi fuit quod tunc temporis quidam contemptibi
lis et vilis a scribis et phariseis habebatur in tan
tum quod postea ab eis crucifigeretur, ad unius
enim verbera flagelli tantam potuit eicere
multitudinem ipsis phariseis contra se sevien
tibus videntibus eorum lucra destrui etc.
ergo sciens quod non querebant ut discerent
sed ut calumpniam pararent interrogant eos
unde esset baptisma Johannis. Set illis respon
dentibus se nescire, in quo mentiti sunt, bene
sciebant secundum Jeronimum, sed cogitabant: si di
xerimus de celo, dicet nobis quare non bapti
zati estis ab illo. si vero dicamus quod ab homine
recepit potestatem baptisandi timemus lapi
dari a populo, quia universa multitudo populorum
baptismum Johannis receperat et eum sicut
prophetam a deo missum habebat. Sic igitur
mendaciter respondentibus Christus non mendacio
sed veraciter confutavit dicens nec ego
dico vobis in qua potestate hoc facio. non
enim ait neque ego scio in qua potestate hoc facio
sed non dico vobis, quia quando doctor videt
se non proficere in doctrina magis debet ipsam
occultare quam manifestare. Ut dicit Crisostomus.
Sed hic possunt esse quatuor dubitationes.
Prima utrum in ficulnea vel in aliqua cre
atura carente ratione possit esse peccatum. Secun
da utrum apostoli semper in eorum oratione fuerunt
exauditi. Tercia utrum baptismus Johannis
fuit institutus a deo vel ab homine. Quarta
utrum decens fuit Christum occultare veritatem
phariseis quam querebant. Ad primam
est dicendum quod questio est dubia pro tanto
quia pena iuste non datur nisi pro culpa
cum igitur maledictio dicta ficulnee fuit a
Christo ex qua maledictione arefacta est non
videtur quod hoc iuste et rationabiliter possit esse
sine culpa et similiter sine iniuria possidentis.
Unde culpa est occidere animalia bruta bo
vem vel asinum inquantum fit dampnum et iniuria
possidentis. ad hoc igitur respondet Crisostomus dicens:
Cum aliquid reprehensibile factum a Christo
in plantis vel in brutis animalibus non debemus
querere qualiter hoc iuste factum sit puta quare iniuste
siccata est ficus si tempus siccationis
non erat, quia hoc querere summe dementie
est, quia in talibus non invenitur culpa neque pena.
Et causam istius Augustinus in libro primo de libero
arbitrio assignat dicens quod cum omnia comendare
memorie non possumus hoc enim firmiter te
neamus quod quecumque causa sit voluntatis
vel appetitus si ei resisti non potest sine culpa
ceditur, quia ergo cuncta animancia care
ntia ratione eorum impetibus resistere non va
lent quia agunt magis quam agunt, ideo
culpa in eis esse non poterat et per consequens nec
pena culpe. Videndum tamen ergo salvator
fecit exsiccari ficulneam. Ylarius dicit
hoc fecisse propter reproborum severam correp
tionem. Ait enim quod quando Christus voluit os
tendere pomare per se salutis exemplum potestate
ubique sue virtutis in humanis corporibus
exercuit comendans per hoc spem futurorum
et salutem anime curis presentium egritudinum.
Sed quando voluit ostendere contumaces et re
belles formam severitatis speciem futuri
iudicii dampno arboris indicavit. Crisostomus
autem dicit: Propter hoc fecit propter apostolorum instruc
tionem. Instructi namque fuerunt apostoli in
fide per exsiccationem ficulnee ut sciant etc.

exsiccauit solo uerbo arborem fic credent q solo
poterat exsiccare eos qui crucifixerunt eum
et ut discerent q ipsi talia et maiora signa fac-
turi erant si in fide non hesitarent. Sed
Origenes dicit q hoc fecit propter institiam
iudeorum significacionem. sunt iudei fatua fic
quia in synagoga ipsorum quam ficus exsicca
ta significabat non nisi folia inueniebant
eo q dicente apostolo tota obseruatio eorum erat
in cibis et potibus et uariis baptismatibus
nichil ad perfectum deducens. Ad secundam
est dicendum q secundum Ieronimum canes gentilium
contra christianos latrant per hoc q non semper
in oracione apostoli sunt exauditi asserentes e
os non habuisse fidem quia non potuerunt
montes transferre nec iactare eos in mare
Ad hoc igitur ipse respondet q sicut christus
multa signa fecit que non sunt scripta in li
bro hoc sic apostoli multa signa fecerunt que
scripta non sunt. Credendum est ergo ut ait
q montes fecerunt transferri. Sed ideo hic
multa alia que fecerunt non sunt scripta ne
daretur occasio infidelibus contradicendi maior
alioquin interrogemus eos ut dicit utrum
credant signis que scripta narrant an
non et cum incredulos uiderimus consequenter pro
bamus nec maioribus eos creditoribus
fuisse qui minoribus non crediderunt. Dica
mus ergo ut dicit Crisostomus Quod si nos quoque
in oracione non exaudimur hoc ideo est uel
quia contra auxilium nostre salutis petimus
uel quia eorum pro quibus petimus peruer
sitas ne impetremus obsistit uel quia in
futurum peticionis nostre differtur effectus
ut nostra desideria crescant et perfectius capiant
gaudia que requirimus. Apostoli ergo quia
nichil quod non opportet petiuerunt et
credentes in christo semper celestia petiuerunt
ideo semper sunt sic petendo exauditi. Ad
terciam est dicendum q de institucione baptis
mi Iohannis a quo fuit contingit dupliciter
loqui. Primo a quo auctoritatiue et potestatiue
uel imperatiue et sic planum q fuit a deo qui

auctore et imperio dei baptisauit iuxta illud
Iohannis primo. Qui me misit baptisare in aqua
ille michi dixit. Super quem uideris spiritum
descendentem et manentem hic est qui
baptisat in spiritu sancto. Secundo mi
nisterialiter et executiue et sic planum est q a
Iohanne institutus est quia secundum Augustinum
Iohannes hoc donum accepit a deo et a christo
quem postmodum baptisauit ut institueret
baptismum aque ad preparacionem baptismi
christi talis baptismus suus daretur per auctorem
ergo baptismus Iohannis fuit a christo in
stitutus a iohanne. Ad quartam est dicendum
q questio est dubia propter duo. Primo quia
ut dicit Augustinus super illo uerbo psalmi Non abscon
di misericordiam et ad consilium multo christus in consilio
iudeorum et phariseorum ueritatem non abs
condit. Unde ipse dixit pilato. Ego ad hoc
natus sum et ad hoc ueni in mundum ut te
stimonium perhibeam ueritati. Secundo quia ut
dicit Augustinus christus hic eiecit ementes et uen
dentes. Primo Iohannis ii°. Et tunc quando iudei
quesiuerunt quod signum ostendis nobis quia hoc
facis. Respondit eis dicens Soluite tem
plum hoc et in tribus diebus excitabo illud
Ac si diceret ut glosa exponit sicut templum
inanimatum uestris colloribus est detruncatum
sic templum corporis mei uestris pollutis manibus
dissolutum tercia die excitabo illud et in hoc mon
strauit se dei potestatem habere. Secundo ei
cit uendentes et ementes iam appropinquante
passione Matthei xxi. Et tunc iudeis querentibus
in qua potestate hoc faceret non respondit q uidetur
eis debuisse satisfacere sicut primo. Hanc
ergo dubitacionem Crisostomus sic soluit Dicat
enim q triplex ueritas est quoque querentibus
occultanda Primo si querentes non sunt ca
paces ad intelligendum tunc enim magis
duceret in errorem quam ueritatem discerent.
Secundo si uides q querentes odio et contemp
tu ueritatis querant Unde dicit q interroga
tem oportet docere sed temptantem racionabili
percussione confundere non autem ueritate

ministerii ei publicare. Tercio si videt se non proficere. Et propter ista tria saluator noluit respondere iudeis in qua potestate hoc faceret. Primo quia capaces non erant, cum enim dicebant: Quis tibi dedit hanc potestatem, manifeste negabant dei filium esse christum, ex quo eum putabant sine virtute signa facere. Ut dicit Jeronimus. Secundo quia temptatione et odio et contemptu veritatem querebant. Tercio quia prima vice quando eiecit de templo vendentes et ementes querentibus eis veritatem respondit, ex quo igitur non profecerunt indignos se fecerunt amplius veritatem audire. Lectio tercia.

Quid autem vobis videtur homo quidam habebat duos filios. Et accedens ad primum dixit. Fili vade hodie operare in vinea mea. Ille autem respondens ait Nolo. Postea autem penitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait Eo domine. Et non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris. Dicunt ei Primus. Dicit illis ihesus Amen dico vobis quia publicani et meretrices precedent vos in regnum dei. Venit enim ad vos iohannes in via iusticie et non credidistis ei. Publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec penitenciam habuistis postea ut crederetis ei. Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam et sepem circumdedit ei et fodit in ea torcular et edificavit turrim et locavit eam agricolis et peregre profectus est. Cum autem tempus fructuum appropinquasset misit servos suos ad agricolas ut acciperent fructus eius. Et agricole apprehensis servis eius alium ceciderunt alium occiderunt alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus. Et fecerunt illis similiter. Novissime autem misit ad eos filium suum dicens Verebuntur filium meum. Agricole autem videntes filium dixerunt intra se. Hic est heres. Venite occidamus eum et habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt eum. Cum ergo venerit dominus vinee quid faciet agricolis illis. Aiunt illi. Malos male perdet et vineam suam locabit aliis agricolis qui reddant ei fructum temporibus suis. Dicit illis ihesus. Numquam legistis in scripturis. Lapidem quem reprobaverunt edificantes hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum dei et dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur. Super quem vero ceciderit conteret eum. Et cum audissent principes sacerdotum et pharisei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret. Et querentes eum tenere timuerunt turbas. Quia sicut prophetam eum habebant. ¶ Postquam evangelista ostendit regalem christi dignitatem per eius humilitatis mansuetudinem et potencie magnitudinem. In parte ista ut supra dicebatur hic ostendit corrigentis rigidam fortitudinem. Et primo ponitur iudeorum et gentilium ad invicem comparatio. Secundo ponitur iudeorum mala operatio. Et tercio concluditur eorum reprobacio et gentilium electio et approbacio. ¶ Circa primum ergo ad primum querit saluator hanc questionem a phariseis. Homo quidam duos filios habuit et dixit primo quod laboraret in vinea sua. Qui respondit Nolo ire. Postea penitentia ductus fecit quod pater iussit. Et alteri filio dixit, qui respondit Volo ire, non tamen iuit. Quis istorum fecit voluntatem patris. Ad quam questionem responderunt pharisei quod primus filius. Et per istos duos filios populus gentilis et iudaicus intelliguntur secundum Crisostomum. Nam primus populus fuit gentilis qui fuit primus filius qui recepit a deo legem naturalem per quam gentes po

terunt cognoscere bonum a malo. Et quod tibi
non vis fieri alteri non facias relinquentes
tamen legem et iusticiam dei ad ydola
se converterunt et contra voluntatem dei fe
cerunt. Postmodum prima dictus populus tali
tempore adventus christi voluntatem dei fecit
quia populus quem non cognovi servivit michi
in auditu auris obedivit michi. Et dicit in psalmo. Secundo
populus fuit iudaicus qui legem recipiendo
promisit voluntatem facere. Postmodum autem
non fecit cum eius filium non recepit. Et
ideo dicit salvator quod publicani et mere
trices precedent iudeos in regno celorum vel
dei. Et ne ipsi possent se excusare quod adven
tus christi non fuit eis annunciatus nec via
iusticie eis predicata. Addidit quod Johannes
Baptista venit ad eos in via iusticie et pu
blicanis et meretricibus credentibus ei ipsi pha
risei credere noluerunt nec penitenciam per eum
predicatam facere voluerunt. Quantum
vero ad secundum ponit salvator eis ali
am comparacionem dicens quod homo erat pater fa
milias scilicet pater deus qui habebat vineam
universalem plebem israeliticam quam vineam
circumdedit sepe per angelorum custodiam et fodit
in ea torcular per mandatorum legis obser
vacionem et edificavit in ea turrim per
sacrificiorum in templo frequenciam et peregre
profectus est relinquens eos eorum libero ar
bitrio locando ipsam agricolis sacerdotibus
et levitis qui eis divina mandata expo
nerent frequenter. Cum igitur tempus fructuum
appropinquaret in quo aliqua bona opera
deberent exercere digna accepcione divina
misit ad eos pater servos suos et ipsi iudei
tamquam mali agricole apprehensis predictis
servis alium ceciderunt sicut Ysayam
alium occiderunt sicut Jeremiam, alium
lapidaverunt sicut Naboth et Zachariam
quem miserunt inter templum et altare.
Iterum misit alios servos plures prioribus
sicut tempore scilicet Pauli et David multi

prophete inventi sunt et fecerunt similiter. Deinde
misit deus filium suum. Et reverencia et bene
volencia ducti converterentur ad bonum et ipsi
cognoscentes per signa que fecit quod esset heres
et dei filius per naturam ne perderent lucrum
vinee quod percipiebant de oblacionibus oblatis
in templo unde ipse eiecerat vendentes et
ementes eiecerunt eum extra vineam quia
extra Jerusalem crucifixerunt eum. Ecce ergo tot
mala opera phariseorum. Sed quantum ad tercium
concluditur eorum reprobacio ex eorum met sen
tencia. Unde querit salvator quid fa
ceret dominus vinee quam correccionem faceret
de illis agricolis et responderunt quod malos
id est nos iudeos pravos et obstinatos in ma
lo male perdet iuste et sancte nos dampna
ndo et reprobando. Et vineam suam ecclesiam
scilicet suam locabit aliis agricolis quia
gentilibus recipientibus fidem christi in ecclesia
locabitur. Et reddant ei fructum temporibus suis
quia igitur pharisei ipsi contra se sentenciam dede
runt et veram. Et ostendit salvator veram
sentenciam contra se dedisse. Veritatem ipsos
cogente confirmat per prophetiam, puta quod
iudei et omnes increduli essent per christum co
fringendi et finaliter conterendi tamquam
per lapidem angularem dicens. Numquam le
gistis: Lapidem quem reprobaverunt edifi
cantes hic factus est in caput anguli et qui
ceciderit super lapidem istum. Et peccator qui
peccat cadit super lapidem confringitur non
tamen omnino conteritur quia adhuc re
servatur ad penitenciam super quem vero ceci
derit conteretur quia qui christum penitus
negat ille predictus lapis conteret ipsum.
Et nec quidem testa remaneat in qua
hauriatur aqua pusillum secundum Johannem
et quia pharisei contra se sentenciam dederunt
et sic ab alio absolvi non poterant quia
ut dicit Crisostomus qui se ipsum condempnat
ab alio absolvi non potest et quia christus
tam sentenciam rigidam contra eos protulit eos

eos datam confirmavit. sciens finaliter quod omnes predictas parabolas contra eos adduxerat: quesiverunt eum capere et tenere et fecissent sed timuerunt turbas plurimum que sicut prophetam eum habebant. ¶ Sed hic possunt esse quinque dubitationes. ¶ Prima utrum per duos filios clerici et laici intelligantur. ¶ Secunda utrum Johannes venit ad iudeos in via iusticie. ¶ Tercia utrum pharisei cognoverunt Christum esse heredem et dei filium per naturam. ¶ Quarta utrum motivum iudeorum ad occidendum Christum fuerit cupiditas vel invidia. ¶ Quinta utrum qui condempnat seipsum possit ab aliquo absolvi. ¶ Ad primam est dicendum quod secundum Crisostomum super hunc locum quidam homo habuit duos filios. Per istos duos filios intelliguntur clerici et laici vel seculares. Nam per primum filium qui renuit facere voluntatem patris et postea fecit intelliguntur seculares. Per secundum vero filium qui dixit voluntatem patris facere et non fecit intelliguntur clerici quorum peccatum ut ait est peccato laicorum gravius et periculosius et communius et universalius. Gravius quidem quia seculares eo ipso quod secularem vitam susceperunt deum negare videntur et renuere facere voluntatem dei et obedire sibi. Clerici vero eo ipso quod rectores aliorum constituuntur et ministri sacramentorum efficiuntur dei obediencia promittunt. Ideo si voluntatem patris non faciunt eius obedienciam non servant. propter quod eis dicitur publicani et meretrices precedent vos in regno dei. ac si diceret matrimonio copulati qui secundum racionem ubi vitam eorum dispensant vere eciam publicani et meretrices que desideriis carnalibus et voluptatibus serviebant modo ceperunt precedent vos in regno dei quia ipsi continenciam non promiserunt. vos autem opere denegatis quod videmini voce profiteri. est igitur peccatum clericorum gravius peccato laycorum. Secundo est periculosius quia ut dicit Crisostomus secularis homo

potest facile post peccatum ad penitenciam venire quia occupatus negociis secularibus divinis scripturis non satis incedit. semper enim que in scriptura posita sunt nova et videntur. ideo dum audit aliquid de gloria beatorum et de pena dampnatorum quasi novum audiens expavescit malum et concupiscit bonum. ac per hoc compunctus statim ad penitenciam currit. ex qua causa dicit Crisostomus quod per publicanos intelliguntur omnes peccatores homines per meretrices omnes mulieres peccatrices quia in mulieribus eo ipso quod sedent inquiete inclusa est fornicacio et luxuria que ex ocio nascitur. In viris vero habundat cupiditas parum vero luxuria propter occupaciones et sollicitudines multas. nisi sit multum lascivus. sed clericus omnia que in scriptura sunt propter cottidianam meditacionem ante oculos eius inveterata sunt et ab eo quasi vilia reputantur. Unde clericus qui semper meditatur in scripturis aut omnino servatur quod est eas et est ceteris melior et perfectior aut si semel cepit eas contempnere numquam excitabitur in illis et est ceteris deterior. Nam ut ait nichil est impossibilius quam illum corrigere qui multa scit et tamen contempnens bonum eligit malum. Et subdit quod numquam vidit clericum cito penitenciam agentem. quinymmo si deprehensus fuit in peccato non ideo dolet de peccato sed confunditur quia perdidit gloriam suam. Peccatum ergo clericorum est periculosius peccato laicorum. Tercio est communius et universalius quia plures inficit et plures trahit ad precipicium. Unde dicit Crisostomus super illo verbo. eiecit vendentes et ementes de templo quod sicut de templo omne bonum egreditur. ita de templo omne malum procedit. quia si clerus fuerit bonus et sacerdocium integrum fuerit tota ecclesia fidelium floret. Si vero clerus fuerit malus et sacerdocium corruptum fuerit omnium fides marcida erit. Nam sicut cum videmus arborem pallentibus foliis intelligimus statim quod vicium est in radice

sic ut dicit cum videris presbiterum indisciplinatum et fractum cognosce quod sacerdotium eius non est sanum. ¶ Ad secundum est dicendum quod sicut Crisostomus dicit super hunc passum Johannes venit ad Iudeos in viam iustitie quinque modis. Primo viam iustitie prenunciando quia Christum qui est via vita et veritas digito demonstravit dicens Joh. 1 Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. Secundo viam iustitie iustitiabiliter implendo quia per eum tamquam per ministrum Christus implevit iustitiam. Unde super illo verbo Matthei iii. Sine modo sic enim oportet implere omnem iustitiam dicit Remigius quod superbi omne exemplum humilitatis et iustitie discere potuerunt quando viderunt Christum a Johanne baptisatum et dedignari non debent baptisari et subici humilibus membris ecclesie quando vident deum ab homine domini a servo baptisatum. Tertio ad viam iustitie homines preparando unde cum quereretur a sacerdotibus et levitis Jo. primo quis esset respondit Ego vox clamantis in deserto dirigite viam domini. Tunc enim ceperunt aspera fieri plana et prava et distorta fieri recta. Quarto viam iustitie verbo predicando quia Johannes in deserto predicans verbum penitentie in remissionem peccatorum ut dicit Marci i. et Jo. v. Scribitur quod erat Johannes lucerna ardens et lucens ante dominum et Iudei voluerunt ad horam exultare in luce eius. Quinto in via iustitie exemplariter vivendo unde Crisostomus super hunc locum venit Johannes baptista in via iustitie. Dicit quod in via iustitie sic manifesta venit Johannes ut quasi ex eius venerabilis peccatorum corda compunctet intantum quod publicani et meretrices crederent ei. Ex quo ut dicit considerare debemus quomodo commendat bona predicatoris ipsius predicationi prestat virtutem ut indomabilia domet corda. ¶ Ad tertium est dicendum quod plane quod principes et omnes personas iudeorum quin ignorabat personas principum Christum

non cognovisse esse heredem vel dei filium per naturam. In quorum persona dicit Apostolus Quia si cognovissent nunquam dominum glorie crucifixissent nec petivissent ipsum crucifigi. Sed principes sacerdotum scribe et pharisei et maiores scientes leges et scripturas prophetarum nullo modo excusari poterant de ignorantia quin eum cognoverunt esse Christum et dei filium per naturam quod triphariam probatur. Primo quia deuteronomii xviii. Invenire habent prophetiam. Suscitabo vobis fratribus vestris ipsum tamquam me audietis quicumque autem non audierit verba prophete illius ego ultor existam. Cum igitur omnes dicant quod principes sacerdotum cognoverunt illum esse prophetam promissum eis in lege ex precepto legis tenebant verba eius credere et ad hoc sciebant se teneri. Cum ergo Christus semper eis diceret se esse dei filium videtur quod cognoverunt Christum esse filium dei ex quo cognoverunt se teneri credere verba sua. Secundo cognoverunt ipsum per signa manifesta divinitatis. Unde ipse dixit Si non venissem et opera non fecissem in eis que nemo alius fecit peccatum non haberent nunc autem excusationem de peccato suo non habent. Tertio quia ut dicit Beda super illo verbo Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt pro illis orat qui per ignorantiam petiverunt eum crucifigi. Unde expresse dicit Jeronimus super hunc passum Hic est heres venite occidamus eum quod per hoc dominus manifeste probat iudeorum principes non per ignorantiam sed per invidiam dei filium crucifixisse quia intellexerunt eum esse illum cui per prophetam dicitur. Pete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. Nam hereditas Christi data ei sunt tota ecclesia fidelium quam non moriens pater sibi reliquit sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit et quia eidem dicit a patre Filius meus es tu ego hodie genui te. Est concludendum quod principes sacerdotum cognoverunt Christum esse heredem

z dei filium verū alii vō non. quid ergo
dicem⁹ ad illud quod dixit petr⁹ act. iij°
Nunc scio fr̄es q̄ p ignoranciam fecistis
sicut et principes vr̄i. Et aliud quod dixit
paulus p̄ͣ ad Cor. ij°. Si enim cognouis
sent dn̄m glorie non crucifixissent. Ad
istas auctes potest dup̄r respondere. Primo
vt hoc totū intelligatur dicam in p̄sona
minorum qui nō ex inuidia petierunt
xp̄m crucifigi sed per ignoranciā seduc
ti z decepti p maiores. Unde sic intelli
gendū est. Scio q̄ p ignoranciā fecistis
sicut principes vr̄i supple deceperunt vos
Uel alio modo potest dici peccasse eos
p ignorantiam quia cognitio qua cog
noscebant xp̄m esse dei filiū non erat
clara p dilectionem sed tenebrosa z obceca
ta p malicia z p inuidie emulacōm. Omis
enim malus z peccans scdm phm dicit
ignorans et tn̄ bene cognoscat que facit
que nō sunt facienda non esse. Ad quartam ē di
cendū q̄ in hoc videtur esse controūsia
inter dictū pylati z doctorum catholicorum
Nam omnes ewangeliste narrant pilatū dixis
se sciebat enim q̄ ppter inuidiam tradidis
sent eum. Ex dicto ergo pilati motiuū
iudeorum ad occidendū xp̄m fuit inuidia
Sed doctores catholici totū motiuū cru
cifixionis xp̄i dicunt fuisse cupiditatem
Nam cupiditas fuit ex parte iude qui
eum tradidit. Unde Aug⁹ scribens ad
quendam Comitem sibi carissimum expo
nens illud ewangelii Radix omnium malorum est cu
piditas dicit q̄ vnde pectus auaricie sit
flamma exarsit. Ut dn̄m om̄ bonorum largi
torem in manibus tradet impiorum. Motiuū in
sibi fuit cupiditatis ex parte pilati qui eum
sentenciauit quia vt dicit Aug⁹ super illo
verbo Si hunc dimittis non es amicus cesaris.
Omnis enim qui se regem facit nō est amicus
cesaris. Plus timuit pilatus perdere terrenū
regnū q̄ facere contra sue consciencie reatum
Fuit similiter motiuū cupiditatis ex parte
principum sacerdotum qui xp̄m dignum morte

iudicauerunt quia vt dicit Cris. super hunc passum
hic est heres venite occidamus eū. postq̄
creati videntes z timentes de templo. cogi
tauerunt inter se noccūa vt p istum populus dimit
tat consuetudinem hostiarū que ad nos
ptinent lucrū z assuescat offerre sacrificiū
iusticie quod ad gloriam ptinet dei. z sic
populus iste iam nō erit hereditas nr̄a et
possessio nr̄a sed dei. si igitur occidemus eū
dū non erit qui fructum iusticie a populo
requirat semp manebit consuetudo offen
darū hostiarum z sic populus iste erit nostra
possessio z nr̄a hereditas z talis cogitacō
vt ait est om̄ sacerdotum carnalium qui
nō sunt solliciti quō populus viuat sine peccato
sed solū aspiciunt quid in ecclia offeratur
z hoc existimant sui sacerdocii lucrū. Vide
dum ergo scdm Aug.m xi super Gen. q̄ ex
cupiditate vt est inordinatus appetitus
cuiuslibet boni non solum pecunie sed ppe
excellencie honoris vl vtilitatis nascitur
inuidia quia p talem cupiditatem qui
dicit inordinatū appetitū ppie excellencie
homo inuidet superioribus eo q̄ eis adequatur
inferioribus ne eis equentur z equalibus q̄ sibi
equantur. quia ergo quicumq; cupidus
est inuidus est. Ideo si motiuū occiden
cium xp̄m fuit cupiditas sequitur q̄ fuit
inuidia. Ideo doctores z sacra scriptura
quando narrat esse motiuū fuisse inuidiā
et quoq; cupiditatem. Ad quintam est dicendum
q̄ condempnatem se ipm posse ab alio
absolui pt tripliciter intelligi. Primo ppter
indulgencie diffidenciam. Secundo ppter
confessionis punicionem. Tercio ppter iudiciarie
sentenciam. Primo condempnantes seipos dif
fidentes se posse consequi a deo indulgenciam
nō possunt absolui. quia deus nō absoluit
hominem ipo nolente z negante eius
misericordiam scdm quē modum Cayn condemp
nauit seipm dicens maior est iniqui
tas mea q̄ vt veniam merear z iudas
qui xp̄m tradidit. Secundo modo nō absolui
condempnantes seipos apud sacerdotes
confitendo eorum peccata z penitendo z de eis

satisfaciendo s[ecundu]m arbitrium sacerdotis s[ecundu]m ment[em] a deo absolui et non iudicari nec puniri eternaliter a deo. s[ecundu]m quem modum loquitur ap[osto]lus ad cor[inthios] xi. dicens. Si nos metipsos iudicaremus. puniendo s[cilicet] et confitendo p[ecc]ata n[ost]ra non utique iudicaremur. Sed tercio modo s[ecundu]m Cris[ostomu]m sup[er] hunc locum q[u]i causa committit reo si tamen iudicaverit s[ententi]am seipsum condempnat iuste punitur et absolui ab alio non meretur. Unde saluator quos pharyseos re[os] p[ro]posuit in causa in parabola ut non intelligerent q[uod] ipsi adu[er]sus se s[ententi]am darent iudices peroptime dicens. Cum venerit d[omi]n[u]s vinee quid faciet agricolis illis. et hoc ideo ut dicit Cris[ostomus] ut a nullo mereant[ur] absolui qui seipsos condempnaverunt dicentes malos male p[er]det et vineam suam locabit aliis agricolis. Est enim magna fiducia iusticie ut aut qui ipsi adversario causa committit sicut Nathan p[ro]pheta de homine divite p[re]parante sibi in convivio oviculam pauperis commisit david quem reum esse sciebat eo q[uod] Bersabee ab Uria acceperat et ipsum occidi fecerat s[ecundu]m tum Ilud[?]. Non o[mn]es dederunt contra se talem s[ente]nciam sed aliqui dixerunt q[uod] lucas narrat. absit. Sed aliqui dixerunt q[uo]d dicit m[atheus]. s[ecundu]m vero Crisostomum voce omnes dixerunt q[uo]d dicit lucas. absit domine. corde v[er]o dixerunt q[uo]d dicit matheus etc.

Capl[m] xxii[m]

Et respondens ih[esu]s dixit iterum in parabolis eis dicens. Simile f[act]um est regnum celorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias et nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens. Dicite invitatis. Ecce prandium meum paravi. thauri mei et altilia occisa sunt et omnia s[un]t parata venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt. Et abierunt. alius in villam suam. alius vero ad negociacionem. Reliqui vero tenuerunt servos eius et contumeliis affectos occiderunt. Rex vero cum audisset iratus est. Et missis exercitibus suis p[er]didit homicidas illos. et civitates illorum succendit. Tunc ait servis suis. Nuptie quidem parate sunt. sed qui invitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. Et egressi servi eius in vias congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos. Et implete sunt nuptie discumbencium. Intravit aut[em] Rex ut videret discumbentes et vidit ibi hominem non vestitum veste nupciali. Et ait illi. Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nupcialem. At ille obmutuit. Tunc dixit Rex ministris. ligatis pedibus eius et manibus mittite eum in tenebras exteriores ibi erit fletus et stridor dencium. Multi autem sunt vocati pauci vero electi. Ostensa igitur regali dignitate per p[ro]fessionem sibi facte honoris reverenciam. In parte ista ut dicebatur ondit[?] per eius discretam sapienciam. Sunt aut[em] iiii[or] que demonstrant in hoc ca[pitu]lo discretam sapienciam x[rist]i qui fuit rex et legifer n[oste]r. Prima est vocatorum discreta elec[ti]o. Secundo est q[uesti]onis p[ro]posite vera et iusta responsio. Tercia [fal]sitatis et erroris confutacio. Et q[ua]rtum est legis plena cognicio. Et sic totum istud cap[itu]l[u]m continet iiii[or] partes et quatuor lectiones. Secunda ibi Tunc abeuntes pharisei. Tercia ibi In illa die. Quarta ibi pharisei autem. In prima autem leccione quinque ponuntur. Primo invitatorum ad nupcias x[rist]i universalis vocacio. Secundo eorum neglecta excusacio. Tercio eorum punicio. Quarto eorum mutacio. Et quinto p[ro]ditorum invitatorum ad [...] invitacio. Quantum ergo ad primum dicit salvator q[uod] regnum celorum p[rese]ns s[cilicet] ecclesia que congregacio fidelium cui regnum celorum promittit simile est homini regi qui fecit nupcias filio suo. s[ecundu]m Cris[ostomum] deus pater se hominem appellat quando hominibus loquitur vel similitudine non veritate nam quia in humana natura erat tamquam purus homo blasphemandus ideo deum patrem invisibilem hominem vocat vel nominat. deus ergo pater fecit nupcias filio suo quando in utero virginali humanam naturam sibi p[er]sonaliter copulavit. ut quando totam ecclesiam fidelium univit p[er] eius fidem ad tales ergo nupcias p[er] duo genera filiorum vocavit Iudeos. Primo p[er] p[ro]ph[et]as. Et secundo p[er] ap[osto]los. quando dicit In via gencium

ne abieritis sed solum ad oves que perierunt domus Israel. In quibus nuptiis prandium erat vel cena secundum Lucam nec est controversia aliqua secundum Glosam quia antiqui in hora nona prandere consueverant et extunc cena vocabatur. In tali ante prandio seu cena thauri et altilia dicuntur occisa quia doctrina veritatis testamenti veteris que promittebant terrena et doctrina novi testamenti que promittit celestia pro deliciis invitatis ponebatur. Sed iudei invocati per apostolos et prophetas noluerunt venire. Ideo quantum ad secundum subdit quod predicti vocati neglexerunt venire et abierunt alius in villam suam et alius ad negociationem suam. Per que duo secundum Grisostomum intelliguntur occupati negociis mundialibus per propriam laborem manuum et propriam operationem ut euntes ad villam vel propter pecuniarum comitationem ut euntes ad negociationem. Reliqui vero vocati et invitati non solum gratiam invitantis respuerunt sed etiam servos eius occiderunt. Quantum autem ad tertium ait quod rex iratus est non quod in deo sit ira ut dicat passionem sed ut dicat ulcionem. Missis exercitibus suis perdidit homicidas illos et civitatem eorum succendit. Quod factum est quando Titus et Vespesianus iudeos quos invenerunt in Ierusalem occiderunt more gladii et civitatem funditus subverterunt. Quantum ad quartum ait quod rex ait servis suis: Ite ad exitus viarum et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. Quod factum est post ascensionem quando salvator misit apostolos per universum orbem dicens: Euntes in mundum predicate evangelium omni creature. Per quam predicationem vocati sunt gentiles ad fidem Christi qui dicuntur fuisse in exitu viarum quia non erant in via legalis observancie sicut Iudei sed errores ydolatrie. Sed quantum ad quintum dicit quod rex intravit ut videret recumbentes et vocatos ad nuptias quod erit in fine mundi quando Christus salvator discuciet facta omnium vocatorum ad fidem christianam et cum viderit ibi hominem non vestitum veste nuptiali quia fidem Christi recepit non tamen actibus veteris hominis renun-

ciare voluit et induere novum hominem qui secundum deum creatus est mandavit servis eius ut ligarent manus eius et pedes et proicerent ipsum in tenebras exteriores et merito quia ut dicit Gregorius: Qui ligatas manus habuit in presenti ad bene operandum et pedes id est affectiones ad recte cogitandum habebit ligatas manus et ligatos pedes in tormentis ut in membris illis patiatur in quibus culpam commisit. Unde ait quod ibi est fletus quantum ad peccantes per occultam impudiciciam et stridor dencium quantum ad gulosos. Non igitur est confidendum in multitudine vocatorum quia licet sint multi vocati pauci tamen electi. Sed hic possunt esse quinque dubitaciones. Prima utrum negligencia sit mortale peccatum. Secunda utrum occupacio rerum temporalium excuset hominem a peccato. Tertia utrum per vestem nupcialem intelligatur caritas. Quarta utrum certus sit numerus electorum. Quinta utrum numerus electorum sit minor quam numerus dampnatorum. Ad primam est dicendum quod secundum Ysidorum negligens dicitur quasi nec legens vel non eligens. Non autem legere vel non eligere aliquid tripliciter contingit. Primo quod pretermittatur legere vel eligere quod est necessarium ad salutem et sic negligencia est peccatum mortale. Secundo modo quod pretermittatur debitus modus legendi vel eligendi. Nam cum voluntatis sit eligere si voluntas sic sit remissa circa illa que dei sunt quod cum caritate non attingat vel quod ex contemptu illa que sunt dei pretermittat adhuc esset peccatum mortale. Tertio pretermittatur fervor legendi vel eligendi que dei sunt tunc non puto quod sit peccatum mortale sed veniale secundum quemadmodum scribitur Eccli. vii: Propter negligenciam tuam purga te cum paucis. Nam ut dicitur eodem libro: qui tenet deum nichil negligit quia non pretermittit aliquid ad salutem necessarium nec modum debitum legendi vel eligendi eorum que dei sunt et que ad salutem spectant. Ad secundam est dicendum quod bona temporalia sunt nobis necessaria ut per ea tamquam per quedam instrumenta consequamur bona spiritualia quorum perfectio prandium vel cena nuptiarum Christi ad quas suos fideles vocat intelligitur. Unde et ipse philosophus dicit quod temporalia non sunt per se appetenda nisi ut quedam organa co-

sequendi felicitatem ppt hoc phs dicit q
homines nesciunt orare z nesciunt pete. Ita
potunt homines ditari z in bonis temporalib
habundare q no sic deberent orare sed mag
q deberent dicere bonis bene uti ad consecu
conem bonor spualium, aliter melius essz
carere. Igitur occupatio bonor tpalm pt
dupr intelligi. Primo ut aliquis occupetur
circa talia non tamq circa finem nec tamq
principalia bona sed sicut circa organa et
instrumenta puemendi ad pregustanda
spualia bona z ad nuptias ad quas xps
vocat. z talis occupaco excusat hominem a
pcco saltem mortali z poss esse talis z sic
modica occupaco z sollicitudo q excusaret
a veniali. Secundo ut aliquis occupetur
circa talia tamq circa finem z tamq circa
bona pncipalia z talis occupatio no excu
sat a mortali pcco quia nichil est dilige
dum tamq finis nisi trinitas psonarum
Unde luce xiiij Salvator excusantes se
de empcone ville et de probacone boum z
de tradicone uxoris noluit excusatos habe
sed durissimam snam contra eos ptulit
dicens. Amen dico vobis q nemo virorum
illorum qui vocati sunt gustabunt cena
meam. Ut p empcoem ville sedm Aug ibi
intelligunt occupati circa honores mundi
p elacom supbie z per probacom boum
qui terram arant intelligunt occupati circa
divicias mundi p cupiditatem avaricie per
ductionem uxoris intelligantur occupati
circa delectabilia carnalium p feditate luxurie.
Nemo enim talium gustat cenam xpi qui
ymo sedm snam datam hic p extrem sum
ut p angelorum ministerium perdit z damp
nat omnes tales, eo q vocati sunt a xpo
negligunt venire. Ad terciam est dicend
q sedm Greg p vestem nuptialem cari
tas intelligitur. quia hanc xpus habuit
qn nram humanitatem assumpsit z
totam ecclesiam sibi copulavit dicente
Aplo. pptr nimiam caritatem qua deus
dilexit nos misit filium suum in similitudine
carnis pcti. omnes autem vocati ad fidem
xpi retinentes fidem sine caritate dicunt
no habere vestem nuptialem z mito na
vestis nuptialis tria significat. Primo
sponsi coniunctom. nam enim consueverunt
indui veste nuptiali nisi qui sunt intimi
amici sponsi z coniuncti sibi. Secundo luct
z tristicie expulsionem. no enim veste nup
tiali induuntur gravati doloribus z tristicie
sed leti z gaudentes. Tercio reprobator a spo
so distinccom. Nam p vestem nuptialem
distinguunt z discernuntur approbati z repro
bati a sponso. Ista ergo tria facit caritas
Primo xpi sponsi coniunctom quia qui sibi
adheret p caritatem unus spus efficitur
cum eo. Nulla enim virtus coniungit hominem
xpo sponso nro nisi caritas. Secundo luctus
z tristicie pccorum expulsionem. Dicit enim
Jacobus q caritas sola operit multitudinem
pccorum nam mens que est plena caritate
est quasi ingis convivium eo q sicut pccor sp
est tristis z deo sempo non gaudet sedm quod
plius dicit sic. Existens in caritate semper
est letus. Tercio reproborum distinccionem
dicit enim Aug xv de trinitate q nisi aliqui
tantum impertiat gra spus s. Ut enim faci
at dei z proximi amatorem. a sinistra
nunq transfertur ad dextram. Et subdit q
sola caritas est illa que dividit int filios
regni etni z pdicionis etne. Merito ergo
caritas vestis nuptialis est appellata.
Augustinus dicit. De veste nuptiali illi carent
qui in eorum opibus bonis glam ppriam querunt
z non sponsi. quibus dicet p salvatorem
Nescio vos. Ad quartam est dicendum
q numerum electorum esse certum dupr potest
intelligi. Primo sedm collacom pntis vite sic
gratiam ad consecucom etne glorie. Primo
nus electorum non est certus quia omni
die augetur z diminuitur sedm amissionem
z recupacom gre. Aliquis enim nunc est in
gra z caritate et sic electus quia p gram
z caritatem aliqs deo eligit z cras cadet
in pcim z pdit caritatem z sic non erit
electus. Nam Judas qn dm fuit cum aplis
et anq dyabolus intraret in cor eius
ut traderet ipsum in gra erat z electus erat
xpo dicente nonne xij vos elegi z pcco subdit

unus ex vobis dyabolus intrauit in cor eius
perdidit graciam et non fuit electus. Igitur secundum
collacionem presentis vite vel gracie nunerus electorum
non est certus quia potest augeri et minui
et potest homo eligi et non eligi quantum est
in hac presenti vita sicut patet graciam perdere
et recuperare ymaginatur enim Anshelmus
omnes homines esse nudos quia secundum se sunt
omnes expoliati gracia. deus ergo sua
pietate et gracia et misericordia omnibus nobis porrigit
vestem ut recipiant graciam et caritatem
Aliqui igitur recipiunt hanc vestem et ac-
ceptam quia in potestate posuit hominis
illam velle recipere et non recipere et illorum
qui recipiunt aliqui bene vtuntur et perseue-
ranter tenent aliqui vero male vtuntur
et amittunt. Similiter illorum qui non recipiunt
multi possunt sic se disponere ut postmodum
recipiant et sic quantum ad recepcionem gracie
numerus electorum non certus non est sed quantum ad
consecucionem finalis gracie certus est. Ut
dicit Augustinus in libro de predestinacione et gracia
Nam deus elegit hominem ad eternam gloriam
vt certa notitia et presciencia cursus causarum
variacionis presentis temporis et variacionis status
et condicionis hominis elegit enim deus hunc
hominem consecuturum eternam gloriam
mediante collacione sue gracie et vsu sui
liberi arbitrii in bonum et mediante opera-
cione bonorum et detestacione malorum medi-
ante obseruacione suorum mandatorum et me-
diante casu in peccatum et resurreccione a culpa
et recuperacione gracie ita quod talis eleccio
totum ordinem causarum presentis temporis et
totum cursum variacionis status et con-
dicionis hominis includit principaliter cognitum
et prescitum a deo ante mundi constitucionem
Et de ista eleccione loquitur saluator Io.
xiii dicens ego scio quos elegerim non
enim secundum Augustinum deus scit res quia sunt sed
ideo sunt quia nouit eas. Ad quintum
est dicendum quod numerum dampnatorum in com-
muni excedere numerum electorum dupliciter potest
intelligi vel probari Primo auctoritate christi
dicentis Math. vii°. Arta est et stricta

via que ducit ad vitam et pauci intrant
per eam et lata et spaciosa est via que in-
ducit ad perdicionem et multi intrant per eam
Secundo racione quia tale bonum hominis
duplex est bonum nature proporcionatum
non excedens limites nature et consecucio talis
boni inuenitur in paucioribus sicut habere suf-
ficientem cognicionem ad regimen vite proprie
conuenit pluribus et defectus a tali sciencia
conuenit paucioribus ut fatuis et stultis
Aliud bonum improporcionatum nature et omnino
excedit limites nature sicut habere scienciam omnium
rerum intelligibilium videmus quod paucioribus
conuenit et defectus a tali sciencia conuenit pluribus
non obstante quod tale bonum non excedit
limites nature quantum ad impossibilitatem
sed quantum ad aliquam difficultatem
unde dicit philosophus primo metha. quod oportet
omnium rerum sapientem habentem et per se ipsum scientiam
inuestigantem quodammodo pluribus honorare et
supra omnes sensus hominum admirari.
Cum igitur consecucio boni eterni omnino
excedat limites nature consecucio eius
conueniet paucioribus et defectus a consecucione
eius conueniet pluribus. Leccio iii

Tunc abeuntes pharisei consilium
inierunt vt caperent eum in sermone
Et mittunt ei discipulos suos cum herodya-
nis dicentes Magister scimus quia verax
es et viam dei in veritate doces. Et non est
tibi cura de aliquo Non enim respicis per-
sonam hominum dic ergo nobis quid tibi videtur
Licet censum dare cesari an non. Cogni-
ta autem ihesus nequicia eorum ait. Quid
me temptatis ypocrite. Ostendite michi
numisma census. At illi obtulerunt ei de-
narium Et ait illis ihesus Cuius est ymago
hec et superscripcio. Dicunt ei Cesaris
Tunc ait illis Reddite ergo que sunt
cesaris cesari et que sunt dei deo. Et
audientes mirati sunt Et relicto eo abi-
erunt. Ostensa christi magna sapiencia per vocatorum
discretam eleccionem In parte ista ut
supra dicebatur ondit per questionis proposite discre-
tam et iustam responsionem et primo pro-
phariseorum contra christum dolosa conspiracio

Secundo ponit eorum discipulorum fraudulenta
et adulatoria interrogatio. Et tercio ponit xpi
cauta et admiratiua responsio. Quantum igitur
ad primum dicit ewangelista quod tunc quando scilicet phariseí
per xpm ex eorum sententia condempnati timebant
eum capere propter timorem populi abierunt et
consilium fecerunt ut caperent ihesum in ser-
mone sicut secundum crisostomum Cum meatus
aque currentis clausus fuerit ex vna parte
per violenciam aliunde sibi semitam querit
sic iudeorum malicia ex vna parte clausa aliunde
querit viam ut perdant xpm consilium igitur
fecerunt. Mathius namque consilium malorum de-
bet dici conspiratio quam consilium quia consi-
lium est eorum que per hominem attenda sunt
ut dicit philosophus sola autem bona attenda sunt
per hominem quia nullum attens aspiciens
ad malum agit quod agit secundum dyonisium
Conspiracionem igitur fecerunt mali quia quod
alium aspirant et alteri nocere student
et quia secundum Iohannem crisostomum tunc Iudea subiecta
erat romanis qui pro conseruacione rei
publice ab omnibus tributa requirebant
et ex parte cesaris herodes preerat iudeis
in aliqua parte eius stipendarius cogentes
homines ad tributa soluenda herodiani vo-
cabantur. Fecerunt igitur iudei hanc conspira-
cionem ut mitterent ad xpm discipulos suos
cum predictis stipendariis ut si diceret tri-
butum non esse cesari persoluendum statim
caperent ipsum et morti iudicaret quia aliqui
iam infecti fuerant qui hoc dicere presumpse-
rant, si vero diceret dandum esse tributum
cesari cum per hoc populus impediretur ab
soluendis decimis et preciis quas deus
mandauerat secundum legem omnino solum ac-
quereret et punireturo sicut lectis cristi ssor
quod hoc. Quantum vero ad secundum dicit quod di-
scipuli phariseorum fraudulenter et adulatorie
xpm interrogant, fraudulenter quia magistrum
nominant, et tamen ab eo discere non inte-
debant nec eius discipuli esse cupiebant
adulatorie vero quia in laude eius pro
rumpunt dicentes magister quia verax es
et viam dei in veritate doces et non est tibi cura
de aliquo vnde dicit crisostomum Blanda et
fraudulenta fuit hec interrogatio quia
ex eo quod prouocant respondentem ut deum
magis quam hominem timeant et sic contra
cesarem aliquid dicat quod principaliter
intendebant. proponit ergo questionem dicentes
licet censum dari cesari an non. Sed
quantum ad tercium quia secundum crisostomum vera
sapiencia nescit proximum dare inimicis cogito
scrutator cordium nequicia eorum ypocritas
et temptatores eos appellando dicit Osten-
dite michi numisma census. Denarius
enim erat quod pro tributo soluebatur va-
lens decem alios denarios in quo erat
ymago cesaris scripta secundum Iohannem crisostomum quo
ostenso quesiuit xpus non ignorans sed
ab eis veritatem requirens dicens
Cuius est ymago et superscriptio hec quibus
respondentibus Cesaris. xpus tamen iustam
et admiratiuam responsionem dedit ac mo-
deratam dicens Reddite ergo que sunt cesaris
cesari et que sunt dei deo Quo audito
admirati sunt et tamquam confutati relic-
to eo fugerunt. Sed hic possunt esse
quinque dubitaciones. Prima vtrum consilium
iudeorum contra xpm fuit peccatum mortale
et peccatum sacrilegium Secunda vtrum dicentes
xpo sermo quia verax es et viam dei in veri-
tate doces fuerunt adulatores. Tercia vtrum pha-
riseorum adulatio fuit peccatum mortale. Quarta
vtrum semper simulatio et ypocrisis sit peccatum
mortale. Quinta vtrum xpiani per aduentum
xpi sint absoluti a tributis soluendis.
Ad primam est dicendum quod secundum philosophum iii°
ethicorum Consilium non est faciendum de re certa
stultum esset dicere velle consilium habere
an deberet quis deos vel parentes honorare
et an deberet alteri facere quod sibi ipsi nollet
fieri hoc est enim certum et necessarium nec cadit
sub consilio. Illa igitur solum sunt consilia-
bilia que per nos sunt attenda sic quod
possunt contingenter euenire vnde dicit
primo ethicorum quod de v ponens aliquius a
utilitate contractacionis consilium habendum
est. Primo de prouentus sufficiencia ex

presse enim faciende sunt secundum mensuram redditum. Unde consilium est faciendum circa sumptus quod sumptus provenientes fiant expresse ne cives collectas graventur. Secundo de alimentorum et victualium habundancia. ne enim populus paciatur famem. providendum est per prudenciam consilium ut alimenta et victualia non deficiant. Tercio de civitatis custodia. ne enim sub tyranno civitas deveniat providendum est per prudenciam consilium ut civitas bene custodiatur interius et exterius. Quarto de civium ad invicem concordia et recta iusticia ut unus non opprimatur per alium. Iudei ergo dupliciter peccaverunt congregando consilium contra Christum. Primo quia super re certa fecerunt consilium in contrariam partem. Nam Christum honorare tamquam deum erat necessarium et ipsi fecerunt consilium. quomodo enim caperent in sermone et qualiter per herodianos possent eum morti adiudicare. Unde sacrilegium commiserunt quia inferre iniuriam rebus sacris et personis sacris sacrilegium est ut dicitur xvii. ca. q. iiii. Christus autem erat sanctus sanctorum. Secundo quia super re consiliabili fecerunt consilium in contrariam tamen partem quam debebant. Cum consilium facere super civium et civitatis custodia et victualium habundancia et contrarium fecerunt. quia ut dicit Augustinus super illo verbo Io. xi. Collegerunt pontifices et pharisei concilium adversus Ihesum dicentes Quid facimus quia hic homo multa signa facit si dimittimus eum sic venient romani et tollent locum nostrum et gentem. Iudei nempe temporalia perdere dubitaverunt et vitam eternam non cogitaverunt et ipsi utrumque amiserunt. Nam romani post ascensionem domini ierusalem venerunt et locum destruxerunt et gentem gladio occiderunt. parvulos etiam et mulieres fame et siti et nuditate afflixerunt. Ad secundam est dicendum quod questio est dubia pro tanto quia laudare hominem de vero non videtur quod sit adulacio vel blandicio sed magis veritatis solida manifestacio. planum est autem quod discipuli phariseorum de vero laudaverunt Christum. Nam appellaverunt eum veritatis cognitorem dicentes. Scimus quia verax es. non enim solum ipse est verax ymo est ipsa veritas. Ego inquit sum via veritas et vita. Secundo appellaverunt eum veritatis doctorem dicentes et viam veritatis doces. multi enim veritatem sciunt et cognoscunt non tamen ipsam docent. sed magis timore dei postposito ipsam errore maculant et inficiunt elati superbia vel obcecati avaricia. Tercio appellaverunt eum veritatis defensorem dicentes. non est tibi cura de aliquo. quia non respicis personas hominum. Nam multi veritatem sciunt et docent. non tamen loco et tempore ipsam defendunt timore humano male humiliante vel amore male inflammante. quia igitur de vero laudaverunt non videtur quod fuit adulacio. Sciendum ergo quod laudare aliquem de vero dupliciter contingit. Primo propter laudati ad virtutem promocionem. Et secundo propter laudati perdicionem. Primo modo non est adulacio. Secundo modo sic. Unde dicit Crisostomus quod prima ypocritarum simulacio hec est ut laudent quem perdere volunt. quia igitur isti pharisei Christum laudabant non propter eius ad veritatem promocionem sed magis propter eius perdicionem. Ideo dicendum est quod fuit adulacio. Ad terciam est dicendum quod tribus modis potest adulacio peccatum mortale. Primo ex parte eius qui laudatur. ut si aliquis laudatur de vicio et peccato vel scelere. repugnat enim hoc veritati et caritati secundum quem modum dicit propheta quod laudatur peccator in desideriis anime sue et iniquus benedicitur. Secundo modo ex parte laudantis. ut si quis aliquem laudet ut ei fraudulenter noceat spiritualiter vel corporaliter secundum quem modum dicit Crisostomus quod ypocrite non laudant ut promoveant sed ut perdant. Tercio ex parte cause propter quam laudatur. ut si quis laudet aliquem ut talis laus prestet sibi causam ruine. puta quod dicat aliquam displicenciam alicui vel quod taceat

quod est dicendum Primo uerum modo a
dulatio istorum non fuit pctm mortale
quia ut dictum est de uero non de falso lau
dauerunt eum Secundo sed est tercio modo e pctm
mortale quia ad hoc laudabant ut xpo
nocerent et p laudem intendebant sibi
nocere uel causam dare ut uel ueritate de
deo taceret ppt timorem uel iniuria infer
ret cesari prohibendo sibi tributum dari.
Ad quartam est dicendum q ypocrita
dr ille qui simulat sanctitatem quam no
habet. hoc autem tripliciter contingit Nam
primo potest aliquis simulare sctitatem
quia ipsam non curat habere sed solu in ea
apparere et sic ypocrisis est pctm mortale qz
carere sctitate odiendo ipsam et non curando
de ea sine carencia sctitatis esse no potest
Secundo potest aliquis simulare sctitate
qua priuatus intendit occultare et siquidem
hoc faciat ppt malum finem puta q in fal
so sibi credat et q ad prelacionem et officia
reipublice ex hoc assumatur quia isto mo
repugnat caritati. pctm mortale est. si
uero non ppt malum finem est pctm ue
niale Tercio mo potest quis simulare
sctitatem ad quam intendit alios puocare
et sic puto q non est mortale nec ueniale
ypocrisis ergo uno mo est pctm mortale
alio mo mortale et ueniale et tercio modo
nec mortale nec ueniale. Ad quintam
est dicendum q questio est dubia p tanto.
quia soluere tributum uidetur esse quedam
seruitus. Per aduentum autem xpi ab omni
seruitute liberati sumus iuxta illud. Si filius
uos liberauerit uere liberi eritis Quod
est ergo q uel questio est de secularibus
uel de clericis et ecclesiasticis psonis. si primum
est ergo de secularibus est q per aduentum
xpi a tributis soluendis et a seruitute
corporali et uniuersaliter ab omnibus penalita
tibus absoluere noluit Unde dicit Ambrosius
et ponitur xi q prima Si enim filius censu
soluit quis tu tantus es qui no putas
esse soluendum ymo ipse mandat omnibus
ad Rom xiii ut omnibus reddant de
bita. cui tributum tributum. cui uecti

gal. uectigal. liberauit ergo xpus creden
tes in eum a seruitute dyaboli et a pena
litatibus spiritualibus de qua liberacione
intelligitur. Si filius uos liberauerit uere
liberi eritis Si autem questio sit de ecclia
sticis psonis sic de aliquibus a bonis solue
dum est tributum et de aliquibus non Nam
de possessionibus emptis et de hiis q quiuis
condonant ecclesie si imperator tributum
petat negandum non est ut stabit xi q
prima sed de decimis et oblacionibus et que p
sepultura dantur eccle quia talia
offerunt deo tributum soluendum no est
ut ponitur xxiii q. viii et ista est uia me
dia quam xpus tenuit Nam pharisei
de omnibus negabant tributum esse soluendum
herodiani uero de omnibus tributum exquire
bant. saluator autem mediam ac uirtu
osam uiam eligens dixit Reddite que
sunt cesaris cesari et que sunt dei deo
In illo die Accesserunt ad eum Textus in
saducei qui dicunt non esse resurrectionem. Et in
terrogauerunt eum dicentes. Magister moy
ses dixit Si quis mortuus fuerit no habens
filium ut ducat frater eius uxorem eius
et suscitet semen fratri suo. Erant autem
apud nos septem fratres et primus uxore
ducta defunctus est et no habens semen re
liquit uxorem suam fratri suo. Similiter
secundus et tercius usque ad septimum. No
uissime autem omnium et mulier defuncta est
In resurrectione autem cuius erit de septem
uxor. Omnes enim habuerunt eam Respon
dens ihesus ait illis. Erratis nescientes
scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione
enim neque nubent neque nubentur sed
sunt sicut angeli dei in celo. De resurrectione
autem mortuorum no legistis quod dictum
est a deo dicente uobis. Ego sum deus
abraham et deus ysaac et deus iacob Non
est deus mortuorum sed uiuencium. Et audien
tes turbe mirabantur in doctrina eius
Hic ut supra dicebatur ponitur xpi discreta
sapiencia sublimitatis et errores confutatio
nam secundum phm. Ad sapientem pertinet

no mentiri de quib; nominat z mendacem posse manifestare · z ponit tria mo[r] Primu est saduceor inuerecunda psumpcio Secundu est eor fabulosa deductio Tercium est eor racionabilis increpatio Quartu est veritatis determinatio · Presumpcio aut inuerecunda istor saduceor sedm Crisosto[m] ondit · Primo qr cu vidissent phiseos p xpm confusos debuerunt nd hre audaciam ad xpm accedere ad temptandu xpm sz inuerecunda psupcio impossibilia temptat · Secundo qr testimonium de lege moisi adducunt illi qui legem dedant qd presumpcionis est volendo occultare sensum z intellcm legis illi qui est dator z dns legis inducunt em testiom de lege moisi qd sibi mandatu fuit vt si quis mortuus fuit no hns filiu frater eius debebat ducere vxorem illius vt suscitaret semen fris sui / quia sedm Jom[n] isti saducei negabant rcnem corpm z aiar z negabant esse aliquem spm nec recipiebant aliqua scriptura pphetarum ul veteris testa[ti] pter qnq libros moisi · Vn qr de rcne intendebat xpm interrogare vt eo conuicto z nesciente rndere hrent finam opinione eor qd rcr no esset testimoniu de lege moisi inducunt Quantu ittr ad sedm ponit xpo ex tali testimonio legis hac deductom · qr erant vii fres apud eos · pmus mortuus fuit sn filijs z vxor eius relicta fuit secundo et illo mortuo relicta fuit tcio vsqz ad septimu Petunt igr in rcne eius cui9 illa illis vxor erit volentes ex hoc concludere · vt dicit Jomn[i] qd sicut hc fabla est · septe viros hnisse vna vxore sucessiue sic fabula esset et de libati dice esse rcnem ul corpm ul aiar potuit tn esse inde hoc ad lram qr sic ptingit apud eos vt dt Jom / Quartu ad tciu ponit eor increpatio de duob; Primo quia errabant p legendi negligencia eo qd nesciebant scripturas Secundo errabat p virtut dei ignoranciam · Nam ignorancia est filia negligencie vt dicit Cris9 Et qd nesciret scptas z ignoraret dei virtute p qua fiet resurrectio mortuor patz quia nesciebant hac scptura qd in rcne neqz nubent hoies neqz nubent mulieres sz erunt sicut angeli dei in celo / Origen

dicit · Quia in veteri testamento non inuenit hoc scptu sub pprijs vbis sz forte sedm simlitu[ne] quia docm est moisi · Tu aute ibis ad pres tuos · ul ignorabat vt ait sedm scptura ul sedm Cris[m] qd dicit · Nescitis scripturas respice ad illud quod iusta9 dicebat · Ego su deus abraham / Sed quatu ad quartu veritate saluator determiat pbans aute leg / futura ee rcnem p aiar imortalitate z existenciam p9 a corpib; sepant pbnt modu Deus enim cu apparuit moisi Exod iii° dixit Ego sum deus pris tui deus abraha deus ysaac z deus yacob sed deus no noiauit se deu mortuor no hntiu esse aliqd sedm aiam ul sedm corpus igr cu dicet se deu abraham ysaac et yacob pdicti pres hebant esse z erant viui sedm aias quas tn saducei ponebat interire cu corpib; Confutat ergo istis saduceis tmbe adminate st de doctna xpi / Sed hic pnt esse quiqz dubitaciones Prima vtru anima postqz sepata est a corpe viuat vita angelica ul humana / Secunda cu sepat a corpe recedat cu maiori dolore / Tercia vtru anima cu sepat a corpe posset videre oculo corpali / Quarta vtru post rcnem debeat esse viri z vxoris matrimo malis opacio / Quinta vtru post rcnem viri z vxores debet se inuice cognoscere / Ad primam est dicendu · Quida dice aiam post sepacom a corpe viuere vita angelica pt intelligi dupr · Primo quantum ad natura z substanciam angeli inuenientes vt qd natura anime vniet cum fuit a corpe sepata in natam z sbiam angeli z sic viuat vita angelica talis intellcus est falsus qr anima est sbia vnibilis corpi / angelus vero no hns em actuale sepetur pp imatialitate z imortalitate eius Vnde eciam phs volt qd sepatur a corpe sicut ppetuu a corruptibili tn alit semp manet vnibilis corpis pter quod dt Aug9 qd aia sepata a corpe no pt videre illa incommutabilitate sbam qe deus e sicut angeli vident qr inest ei quida nalis appetit9 corpus administrandi z informandi quo appetitu retardatur quodamo ne tota intencoe feratur in illud summu celu qdiu no substancie corpus cui9 informacoe z administracoe appetit9 ille non quiescat Secundo pt intelligi qntum ad modu viuendi z sic veru est animam

sepatam a corpe viue vita angelica Nam
angelorum vita est intelligere et cognoscere et ca
rere omnibus operacionibus sensibilibus nature
et non indigere actibus alie vite Unde phus
in metha[ce] dicit q hoc nomen vita potis
sime dr de comphensione et opacone intel
lectuali ppt quod ibi concludit q quia deus
se et omnia psce comphendit et intelligit
ideo viuit vita optia et sempitna tali
igit vita angelorum cognoscere et intelligere et
opacionibus vite aialis non indigere aia
a corpe sepata dr viuere Ad secundam
est dicendum q scdm Augm dolor est displi
cencia et dissensio aliquibus rebus que nobis
nolentibus accidunt uel eueniunt quia ergo
in nobis est duplex voluntas ut dicit
Damascen 3o libro una nalis que sola
conueniencia suo subiecto et sue nature ap
petit contraria uo fugit alia delibatiua q
libere quod vult agit Ideo dicendum ead quoz
q quia voluntas nalis respicit morte
ut malum nate et ut summum et vltimum omn
malorum quia est finis omn terribilium sp
voluntas dissentit morti et de ipa dolet
primo talis dolor fuit in dno nro ihu xo sed
voluntas electiua quia quoq respicit
morte in ordine ad finem tamq bonum
Ideo talis voluntas no dissentit morti
semp at per hoc non sp de ipa dolet ymo
aliqn de ipa gaudet et eam desiderat
sicut Aplus qui dicebat Cupio dissolui
et ee cu xpo sine dolore ergo et dissensione
ul displicencia voluntat nalis anima a cor
pe no separatur nisi esset hoc de speciali
gra aliem concessum sicut dicit Joh crita
Aps sic a dolore mortis fuit exineus sicut
a correpcone fuit alienus sed sine dolo
re et dissensione ul displicencia a volunt
electiue bn potest aia a corpe separi
Ad terciam est dicendum q Gg in 4o dyalo[gorum] rep
hendit suu discipulum petru querente
aiam oculo corpali videre dum a corpe
sepabat dicens hoc ipm culpe fuisse q
oculis corporeis rem incorpeam videre
volebat Assignat aut Gregorio ibi tres
rones qre aiam in na sua ppa oculo
corpali videre no pt Primo rone dimic
ministracionis nam semp minister debet

ee conformis illi cui ministrat deus no
inuisibilis est et oculo corpali videri no
pt ergo sic aie et angeli nate inuisibiles
debent ee scribit enim voce xpi in Jo
hanne q deus spus est et eos qui adorant
ipm in spu et vitate adorare oportet Sco
rone corporis aiacionis Nullus enim dubi
tat corpus aiari et viuificari p aiam
quia aia recedente nec corpus viuit
nc dicit[ur] sz aiam in corpe exntem et ipm
aiante et viuificante nullus videt oculo
corpali plam est aute nec dum exit de cor
pore oculo corpali videri no pt Tercio roe
corpalis rei visionis Scim namq est q
res corpales oculo vident sed no nisi per
animam quia aia sepata a corpe rema
nent oculi in corpe et quoq appti et tam
p duos oculos nihil corpale videri pt
Unde na spualis sicut est aia deus et
angelus et potest videre nam spualem
oculo intellectu et pt videre rem corpea
Unde narrat ibi Gg scm Benedictum media
nocte vidisse oculo mentis aiam sancti
Germani epi in globo igneo ferri in celu
ab angelis Ipi quod et in nata ppria et
in spe corpalis substancie Nam spualis
potest videre spm sed na corpalis spua
lem substanciam oculo corpali videre no
pt Ad quartam est dicendum q qstio dubia
est pp duo Primo qz in padiso unq ho
peccaret fuisset inconm et opacio inconm
alis igit simili post iudicium iam humana
natura facta impeccabilis poterit esse huius
matrimonialis opacio Secundo qz scdm
Augm mulier in sexu femineo data est in
adiutorium viri ad procreacionem prolis
no pp alia causa sed scdm eundem Augm
mulier resurget cu sexu femineo et vir cu
sexu virili ergo videtur q ad gnacom prolis
in corporibus resurgencium sexus masculinus
et femineus debeat resurgere dicendum igit
q in futuro seculo matrimonialis opacio no
erit necia quia ibi dicente saluatore no
nubent neq nubentur sz erunt sicut an
geli et viuet vita angelica no vita aialis
Nam scdm Crisostomum in vita pnti qz mori
mur ideo nascimur Ideo uxores ducimus
ut quod moriendo diminuit nascendo supp

pleatur. Ibi aute moriendi necessitas tollet,
igit nascendi et uxores ducendi ea soluta
erit. In paradiso vero an peccatum ideo finisset ma
mo ad complendum numerum electorum. Iam igit
numero electorum completo tolletur causa nuptialis
maris actus resurgent tamen in re tam
sexu feminino. Sic vir in masculino secundum
Augustinum non quidem propter prolis generandi ne
cessitate ut intencio est in officio nec nec
propter reddendi vel exigendi debita voluntate
non est in remedium peccati sed solum propter nature
semine integritate remota omni libidine
et genitura quod antequam peccaret nudi erant
et non erubescebant sicut igitur a corporibus
illis hominum et feminarum subtrahent sed natura
servabitur in toto. Sexus namque femineus
secundum Augustinum non vicium sed natura quia tunc
a partu et concubitu erat aliena. Ad
quartam est dicendum quod in futura vita erit corporalis
visio iam facta resurrectione corporum erit perfecta cognicio
saltem in electis et erit naturalis affeccio subtracta.
In perfectione cognoscent igitur viri uxores et
alios propinquos non solum visione mentali
sed eciam corporali et cognoscent alterius spiritualis
tum hoc habebunt electi ut dicit Ricardus in quarto distinctione
ut non solum debeant cognoscere propinquos
et notos quos hic noverunt verum eciam cognoscet
illos quos numquam in presenti seculo noverunt. Ut cog
noscemus antiquos patres Abraham et Moysen
et alios quos tamen hic non cognovimus. Similiter quia
gloria non destruet naturam sed perficiet. Ideo na
turalis affeccio erga personas coniunctas et notas
nobis in presenti seculo remanebit superstita
tamen divina caritate et subtracta omni imperfectione
et viciositate etc. Leccio quarta

Pharisei autem audientes quod silencium
imposuisset saduceis convenerunt in v
num. Et interrogavit eum unus ex eis le
gisdoctor temptans eum. Magister quod est ma
datum magnum in lege. Ait illi Ihesus. Di
liges dominum deum tuum ex toto corde tuo et
in tota anima tua et in tota fide tua vel men
te tua. Hoc est maximum et primum manda
tum. Secundum autem simile est huic. Diliges
proximum tuum sicut teipsum. In hiis duobus
mandatis tota lex pendet et prophete. Congre
gatis autem phariseis interrogavit eos Ihesus
dicens. Quid vobis videtur de Christo cuius
filius est. Dicunt ei David. Ait illis.
Quomodo ergo David in spiritu vocat eum dominum

dicens. Dixit dominus domino meo sede a dextris
meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum. Si ergo vocat eum dominum David
quomodo filius eius est. Et nemo poterat
ei respondere verbum neque ausus fuit ex illa
die quisquam eum amplius interrogare.
Sicut supra dicebatur. In parte ista ostendit Christi
discreta sapiencia per legis perfectam cognicionem. Et
primo ostendit perfectam cognicionem legis habuisse
per questionem legisdoctoris solucionem. Secundo per
suam de Christi filiacione interrogacionem. Circa
primo ad primum dicit ewangelista quod audientes pharisei
Christum silencium imposuisse saduceis venerunt
in unum. Quamvis enim essent contrarii inter se
saducei et pharisei tamen ad temptandum Christum
convenerunt in unum. Ut secundum Crisostomum multitudine
convincerent quem racione superare non poterant
et in hoc civitate induos se esse professi sunt
qui multitudine se armaverunt. Sic enim dicebant
inter se. Ut ait unus loquitur pro omnibus
et omnes loquuntur per unum. Ut si unus vincat
omnes videamur vicisse. Si autem victus fuerit
solus ipse videatur confusus. Unde subditur. Et
interrogavit eum unus ex eis legisdoctor
temptans eum. Magister. Quod est magnum ma
datum in lege. De magno mandato interro
gavit qui minimum non observant. Ille namque
debet interrogare de maiori iusticia qui mino
rem iam implevit ut dicit Crisostomus. Marcus
non ponit hunc doctorem quod Christum temp
taret. Et Lucas dicit quod Christus sibi dixit
Non longe es a regno dei. Et fieri potuit
secundum Augustinum quod primus temptandi atte
derit ut dicit aut postea audita Christi responsione
correptus fuit. Vel temptacio ibi ponitur
non per malicia sed pro maiori experiencia.
Sciebat enim quod quis cito credit levis est
corde. Ideo volebat de Christo magis experiri
antequam in eum crederet. Unde Christus sibi dixit.
Non longe es a regno dei. Ut dicit Lucas
Salvator ut ipse cognosceret quod non erat
ignarus legis ait Diliges dominum deum tuum ex toto cor
de et ex tota intencione tua sine nequicia
et ex tota anima id est ex tota voluntate sine malicia
et ex tota mente id est ex toto intellectu sine ma
lorum complacencia et per terrena supina et
ex tota virtute id est ex tota fortitudine sine
boni operis negligencia secundum exposicionem Augustini

Istud ergo dicit saluator est maximu et p(ri)mu mandatu. Secundu vo sile est huic. diliges p. t. s. teipm. sicut em filius est ho ad ymaginem z silitudinem dei. sic qui diligit proximu diligit deu in sua silitudine z in sua ymagine. Et quia p(ri)me tabule mandata co(n)tinent in dileccoe dei z mandata sc(ea)nde in dileccoe proximi. Ideo subdit q(uod) in hiis duobus mandatis vniu(er)sa lex pendet z p(ro)phete. Sed quia ista duo sic sunt conexa dileccom dei z proximi frequenter in scriptura vt dicit Augustinus ponit vnu p(ro) vtroq(ue). Ita eni dicitur. diligentibus deu oia cooperant in bonu. p(ro) dileccoe dei v(er)itatis intellige. eni vo dicit. omnis lex vno sermone co(m)plet(ur). diliges p. t. s. teipm. In di lectoe p(ro)ximi intelligi(tur) dilecco dei. Et q(ui)a sc(un)d(u)m Crisostomum phisei z saducei puru homine(m) xpm esse reputabant. uolunt no(n) aperte sed caute p(er) testimonia scripture ex co(n)tinet (con)fusione. Unde q(uod) erat aliud q(uam) pur(us) ho(m)o. Ideo dicit ewangelista. q(uod) co(n)gregatis phariseis interrogauit eos xpus dicens. Quid vobis videt(ur) de xpo. cui(us) filius e. Qui cu(m) dicerent esse filiu dauid. saluator conuicit eos ex testimonio dauid. in(ue)nt aliud esse xpm q(uam) dauid filiu. Unde ait. Quomo(do) ergo dauid. sp(iritu)s s(an)c(t)us eu vocat dnm dicens. Dixit d(omin)us d(omi)no m(e)o. se(de) a d(extris). m(eis). si ergo dauid vocat eu dnm q(uomodo) filius eius est. planu est q(uod) aliud q(uam) fili(us) e(ius). nam filius no(n) fuit dauid nisi sc(un)d(u)m huanitate(m) assumptam. sed dauid vocat eu p(ro) d(omi)nu(m) p(ro)pter diuinitate(m) etnalr a patre recepta(m) dnm. Et q(uod) illa est vox patris vt sit sensus. Dixit d(omin)us pater dno meo i(d est) filio. qui e d(omi)n(u)s meus z omis creature dixit in trinitate. sede ad dextris meis i(d est) in potioribus bonis meis. et hoc do(ne)c pona inimicos tuos scabellu(m) s(ub) dominio tue huanitatis. vt do(ne)c no(n) dicat te(m)pis determinacom s(ed) etna du racom. Quia vtq(ue) sic remansunt (con)fusi. vt no(n) h(abe)rent quid r(espo)nderet. no(n) fuit au sus quisq(ue) ex illa hora eum amplius interrogare. Nam vt dicit Crisostomus. bene no(n) in die supare possit. sed difficile quiescere. No(n) vtiq(ue) quieuerunt pharisei xpm interrogare ex volu(n)tate. sed quia fuit vniu(er)saliter supati z confutati. vt no(n) haberet amplius quid r(espo)nderet.

¶ Sz hic possunt esse in(finite) dubitacoes. ¶ p(ri)ma v(eru)m mandatu de dileccoe dei sit p(ri)m(um) mandatu. ¶ Secunda v(eru)m sit maximum mandatorum. ¶ Tercia v(eru)m s(in)e caritate vita etna possit acquiri. ¶ Quarta v(eru)m per solu(m) caritate(m) vn(us) debeat ee beatior alio. ¶ Ad p(ri)ma est dicendu q(uod) Exo. xx. ubi enu merant(ur) mandata dei int(er) mandata p(ri)me tabule p(ri)mu ponit(ur). no(n) hebis deos ali enos cora me. Int(er) mandata vo(ero) sc(un)de ta bule p(ri)mu ponit(ur). honora patrem tuum z matrem tua. Uo iste mandatu de dileccoe e p(ri)mu dicam(us) q(uod) ergo a tito le(gis) z ante xpi z dicto Beati Augustini patet mandatu de dilecone esse p(ri)mu mandatu. Ita dicit(ur) deut. vi. Statim in ipso legis exordio d(icitu)r e (con)tendi israel d(omin)us de(us) tuus vn(us) est. Diliges d(omi)n(u)m de(um) t(uum) ex t(oto) cor(de) t(uo). z ex t(ota) an(ima) t(ua). z ex t(ota) fortitu(di)ne tua. Saluator vo cu quesi tu fuit ab eo de mandatis. semp r(espo)ndit q(uod) p(ri)mu mandatu est deu ex toto corde diligere. Augustinus vo in libello de laude caritatis dicit. Si tibi no(n) vacat o(mn)es sacras paginas p(er)scrutari oia volumina libro(rum) reuoluere oia mandata dei enucleare. tene caritate(m) ubi tenebis quod didicisti tenebis et q(uo)d no(n) didicisti. quia ille tenet quod patet z q(uo)d latet in diuinis sermonibus qui caritate(m) tenet in moribus. Ideo vo dicitur esse no(n) p(ri)mu mandatu i(n) p(ri)ma tabula vel sc(un)da. dicend(um) q(uod) mandatu dilecois dei (con)tinet ta(m) p(re)cep(ta) p(ri)me tabule. Mandatu vo dilecois p(ro) ximi co(n)tinet septe(m) sc(un)de tabule. v(er)u(m)tamen dilecco dei no(n) (con)tinet(ur) int(er) mandata p(ri)me tabule. s(ed) e radix z fundamentu om(n)i(um) illo(rum). sicut sup(er)bia no(n) enu(mer)at(ur) int(er) vicia capi talia q(ue) sunt septe(m). s(ed) e i(niti)u(m) z radix et fu(n) damentu om(n)i(um) malo(rum). Similr dilecco p(ro)xi mi no(n) (nu)m(er)at(ur) int(er) mandata sc(un)de tabule s(ed) e radix z i(niti)u(m) om(n)i(um) illo(rum) mandato(rum). ¶ Ad secunda(m) est d(icendum) q(uod) t(ri)a ge(ner)a man dato(rum) data s(un)t homi sc(un)d(u)m successione te(m)pis. P(ri)mo mandata legis nate. Secundo mandata legis mosaice. T(er)cio madata legis ewa(n)g(e)lice. P(ri)ma madata s(un)t fundata sup(er) nali inclinacoe que no(n) est aliud q(uam) lumie intellect(us) inditum nobis in p(ri)ma(m) creacois (con)ditione (con)g(ru)u(m) quid agend(um) z quid fugiend(um) sit. Unde ex aliq(uo) excu sabat se p(er) ignorantia talis legis

xxvii

in quorum persona dicit propheta: Domine quis ostendit nobis bona, ac si ignoraret quid bonum sit agendum et quid malum vitandum. Statim ipse met propheta respondet: Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Nullus enim ignorat naturali lumine non esse faciendum alteri quod sibi nollet fieri et alteri faciendum quod sibi vellet fieri. Secunda vero mandata fundata sunt super penali timoratione. Dicit enim apostolus ad Hebreos x: Irritam quis faciens legem Moisi duobus vel tribus testibus moriebatur. Sed tertio mandata fundata sunt super dei et proximi dilectione. Unde Jo. xiiij: Salvator solum hoc mandatum dedit apostolis ut se invicem diligerent. Naturalis ergo inclinatio ad bonum agendum et malum vitandum quod est fundamentum preceptorum non sufficienter fuit ad salvandum hominem quia multipliciter fuit talis inclinatio obtenebrata per legem concupiscentie, de qua dicit apostolus: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Trahit enim carnis appetitus hominis inclinationem naturalem sicut spera (?) sperantem. Sed et propter penalis timoratio que erat fundamentum mandatorum legis mosaice ipsa simpliciter fuit insufficiens ad salutem hominis quia ex ipsius timore talis legis multipliciter erat non observata et prevaricata. Sed dilectio dei et proximi perfecta et sufficiens est ad salutem quia sola hec dividit filios regni eterni et filios perditionis eterne. Igitur mandatum de dilectione est maius et perfectius omnibus mandatis legis nature et legis mosaice. ¶ Ad tertiam est dicendum quod ad consequendam vitam eternam quinque sunt necessaria per ordinem. Primo illuminatio mentis. Secundo peccatorum remissio. Tertio vite spiritualis acquisitio. Quarto dei mandatorum observatio. Et quinto appetitus quietatio. Ista autem quinque sola caritas operatur in homine et nulla alia virtus. Nam primo operatur in nobis mentis illuminationem quia enim ut scribitur in Job: Omnes involuti in tenebris fuerunt ignorantes quid agendum sit et quid operandum ad salutem nostram, sed caritas docet nos totum nobis expediens ad salutem. Unde prima Joh. ii° scribitur: Unctio quam accepistis maneat in vobis non habetis necesse ut aliquis vos doceat quia ipsa unctio docet vos de omnibus. Secundo operatur in nobis remissionem peccatorum quia universa delicta operit caritas. Et Jacobus dicit quod sola caritas operit multitudinem peccatorum. Nullus namque remittit offensam sibi factam nisi per amorem. Per solam enim dilectionem deus offensam sibi factam peccatori remittit. Tertio operatur vite spiritualis acquisitionem, quia si homo loquatur linguis hominum vel angelorum et si habeat omnia dona spiritus sancti sine caritate non vivet vita spirituali, sicut si corpus induetur auro et purpura sine anima non vivet. Unde dicit Augustinus quod caritas est vita sicut anima est vita corporis. Quarto operatur divinorum mandatorum observationem quia caritas nescit esse ociosa. Sicut enim rami nullum fructum faciunt sine radice, sic omnia mandata impleta et observata sine caritate que est radix omnium nichil prodessent homini. Quinto operatur appetitus quietationem quia quietus appetitus hominis esse non potest nisi maneat in deo, iuxta illud Augustini: Inquietum est cor meum donec requiescat in te. Sed in deo homo non manet nisi per caritatem eo quod dicit Johannes in canonica sua: Qui manet in caritate in deo manet et deus in eo. Per ipsam solam caritatem fit ipsius appetitus quietatio et per consequens per ipsam solam vita eterna acquiritur ad quam acquirendam ista quinque requiruntur. ¶ Ad quartam est dicendum quod per caritatem sola erit disparitas beatitudinis. Nam per caritatem denarius unus omnibus dabitur et per caritatem fiet quod pariter omnes beati divina visione fruantur. Unde dicit Augustinus super illo verbo: Deus erit omnia in omnibus, quoniam caritas est in deo per solam caritatem fiet ut quod singuli habent commune sit omnibus. Igitur per caritatem erit beatitudinis communicatio, sic per caritatem erit beatitudinis disparitas, quia unus erit beatior alio qui unus erit maioris meriti quam alius. Unde super illo verbo Jo. xiiii°: In domo patris mei mansiones multe sunt, dicit Augustinus quod diversitas mansionum diversitas meritorum dignitates in vita eterna domo significant, et quia diversitas meritorum est ex diversitate caritatis, ideo ex sola caritate erit gradus in beatitudine. Nam

multi forte sunt maiores abstinencie vel
in aliqua virtute alia potuerunt excellere
apostolos. In beatitudine tamen ipsi omnibus maio
res sunt propter maioritatem caritatis quam sunt
primicias spiritus habentes. Sed dato sibi quod apostoli
in dignitate sunt maiores omnibus aliis non
tamen inquieciens dico quod quia aliqui sancti
sunt equales eis in beatitudine propter equalitatem ca
ritatis. Unde dicit Augustinus et ponitur 2 q.
7 c. Puto quod sine ulla sui contume
lia Cyprianus episcopus petro apostolo comparatur
quantum attinet ad martirii et martiriorum coro
nam ceterorum magis vereri debeo ne in
petrum contumeliosus existam. Capitulum xxiij

xxiij Tunc ihesus locutus est ad turbas et ad dis
cipulos suos dicens. Super cathe
dram moisi sederunt scribe et pharisei. Omnia
ergo quecumque dixerint vobis servate et fa
cite. Secundum vero opera eorum nolite facere. Di
cunt enim et non faciunt. Alligant autem
onera gravia et importabilia et imponunt
in humeros hominum, digito autem suo no
lunt movere. Omnia vero opera sua faciunt
ut videantur ab hominibus. Dilatant autem
philateria sua et magnificant fimbrias.
Amant autem primos recubitus in cenis
et primas cathedras in sinagogis et sa
lutaciones in foro et vocari ab hominibus
rabi. Vos autem nolite vocari Rabi. Unus
est enim magister vester. Omnes autem vos fratres
estis. Et patrem nolite vocare vobis
super terram. Unus est enim pater vester qui in
celis est. Nec vocemini magistri. Quia magister vester
unus est christus. Qui maior est vestrum erit
minister vester. Qui autem se exaltaverit hu
miliabitur. Et qui se humiliaverit exal
tabitur. In parte ista ut supra dicebatur christus re
galis potestatis commendat gloriam in reprehensione
huius victoriosam audaciam et dividit totum
istud capitulum in partes tres. In quarum prima re
prehendit scribas et phariseos salvatoris de eorum of
ficiis simulata administracione. In secunda vero
ponit eorum maledictionis imprecacionem. Et in tercia
ponit eorum malicie inexcusacionem. Ibi, Ve
autem vobis. Tercia ibi, Implete vos mensuram. Ad
intellectum autem prime partis sciendum est secundum Crisostomum
quod scribe et pharisei legem moisi docebant, non
tamen secundum legem et doctrinam quam docebant vi
uebant. Habebant enim isti sicut dicit Crisostomus ut
distinguerent se a populo in vestimentis carnem tri

nas fimbrias quibus spinas fortiter pungentes
apprehendebant ut dementarent vite austerita te
et x precepta legis cedulis ita fronte suspensa
portabant que philateria vocabantur. Hos ergo
christus de duobus specialiter ondit esse dignos confu
sione et reprehensione. Primo de negligencia
quia quod docebant opere non implebant. Ideo horta
bat populum et auditores vel subditos eorum ut
quecumque dicerent de lege et scriptura servarent
secundum tamen eorum opera non facerent eo quod ipsi impo
nebant subditis onera gravia et importabilia et
digito suo nolebant ipsa movere vel tangere
et tamen secundum Crisostomum bonum principem et prelatum
contrario modo decet se habere. Quia in illius que sedem
se sub gravi iudice oportet esse in subditis ad
mansuetum et pium. Secundo de vana gloria
quia omnia que isti pharisei faciebant solum hoc inten
debant ut viderentur legis esse observatores
et magnificabant et magnas fimbrias fa
ciebant ad monstrandum austeritatem vite. Dili
gentes primos accubitus in cenis et primas ca
thedras vel prima loca in sinagoga et sa
lutaciones in foro et vocari ab hominibus rabbi,
quod salvator prohibet quia rabbi unus est
magister. Et unus est pater noster qui in celis est. Alii
autem nec magistri nec patres vocari debent nisi ex
consorcio et participacione illius magistri et illius
paternitatis vel per adopcionem non per naturam ut dicit
Ieronimus. Sed hic possunt esse quinque dubitaciones.
Prima utrum per cathedram moisi intelligatur
lex mosayca vel doctrina ewangelica. Secunda
utrum doctrina doctoris et prelati aperte mali
sit audienda. Tercia utrum aliquis sine peccato
possit appellari et nominari magister. Quarta
utrum sit peccatum in mansis esse in ecclesia vel in
mensa primum locum tenere. Quinta utrum
confessores leves penitencias debeant imponere
penitentibus. Ad primam dicendum est secundum quod dicit
Origenes per cathedram moisi potest intelligi
lex mosayca et doctrina ewangelica. Primo modo sic exponitur
quod ante adventum christi quecumque docebant scribe
et pharisei de lege secundum litteralem sensum Iudei pro
statu illo tenebantur facere et observare. Non tamen
secundum opera ipsorum, quia que ipsi docebant
opere non implebant. Sed post adventum christi
quecumque mandat illa lex intellecta secundum spiritu
alem sensum nos tenemur facere et observare, tamen
secundum opera Iudeorum observancium legem illam
secundum litteram et secundum illa que figuraliter
mandat non tenemur facere nec observare.
Secundo modo sic exponitur quod ideo christus non dixit
super cathedram doctrine ewangelii, sicut super

cathedram moisi qr talis doctrina nondu erat
diuulgata. aliqui tn in tali cathedra sedet dt
Augus docet. sc pastores qui ope et vbo sunt
xpi imitatores. Aliqui sedo docent sc mercena
rii qui st auaricie et cupiditatis et ambitiosita
amatores. sed aliqui in hac cathedra docet
sedo fures qui st falsitatis et erroris semina
tores. Igit sc dt Augus. Pastores st dilige
di et imitandi tam in doctrina qm in vita. Mer
cenarii vo sut tolerandi et audiendi in doctina
no tamen imitandi in ope. sz fures st pse
quendi et caute obsuandi et nec audiendi nec
imitandi. Ad secundum est dicendum q doc
tor vl platus apte malus pt osiderari
dupr. Primo qntu ad sui officiu et sic est
minister dei iuxta id apli pa ad Cor. Sic nos
existimet ho vt ministros xpi. Secundo qntum
ad sui dominium et sic dominium est domi
natiuo datu a deo. qr dicente Aplo ad Rom
xiij. Omnis ptas a deo est licet abusus ptatis
et dnacoms no sit a deo ptas tn ipa a deo
est nec tollit p pctm quia dona gratis data
stat simul cu pcto. Tercio qntu ad sui docu
mtu et sic doctrina qua docet no est sua inue
cio sz reuelacio inspirata homi ad salute
tocius ppli. igit plato vl doctori apperte malo
vl pctori ppt eius officiu quia e dei minister no
est subtrahenda sibi debita reuerentia vl obedie
dum o precipiat que no sunt contra deu. Item
dominium no tollit p pcti commissionem. sz solu
p sui superioris deposicom vl suspensionem
sed ppt eius documentu qr docet doctrinam a deo
inspiratam ad tocius ppli salute no est
subtrahendu sibi eius pdicacois intelligentia
qr intelligenda et audienda e eius doctrina. ex
quo verum doctrinam pdicat et annunciat. Un
dicit Cris sup huc locu. q sicut aurum de
terra eligit et terram relinquit. sic audito
res doctrinam accipiant mali doctoris et mo
res relinquant. qr frequenter de hoie malo
bona doctrina procedit. et sicut boni doctores
melius iudicant ppt bonos auditores
malos docere q pp malos bonos eligere. sic et
subditi ppt bonos doctores etiam malos ho
norent. ne pp malos boni contempnentur. qr
melius est malis iniusta prestare q bonis iu
sta subtrahere. Ad tercium est dicendum q bon
usalr no pt intelligi xpm phibuisse homines
vocare magros et pres qr tunc Aplus paulo
contra hoc preceptu fecisset. qui scribens Thimo
theo dicit se in illo esse positu magrm et
doctore gencium. Vide contra hoc preceptum

quid faciunt omnes qui se ab eorum filiis quos
generant corpalr vl spualr parentur pres
appellari. Ad hoc ergo rndet Cris. ondens
tribus modis hanc phibicom posse intelligi.
Primo p officii negligenciam. Multi enim st
qui solu nomen magistri et prelatis cupiunt
here. sed officiu magisterii et prelatis ne
gligunt. vocari qdt volunt. sed non esse.
nomen appetunt et officium negligunt. non ergo
xpus phibuit q homines no essent magri
cu sup dixerit ipse met. Qui fecerit et docuerit
hic magnus vocabitur in regno celorum. sz phibuit q no vo
carent curantes de solo nomine et officium
pretermittent. Secundo p principalem reueren
ciam. nam principalis reuerentia magisterii
et prelatis conuenit solis trib personis. qr sicut
solus deus e a quo dicente aplo omnis pa
ternitas et filiacio in celo in terra nominatur.
sic solus deus est qui dicente Augo kathedram
principaliter tenet in celis et corda hominum docet in
terris. Volunt ergo saluator dicere. sc dt Cris.
Nolite vocari magri ne quod deum debet
vos vobis psumatis. nec alios vocetis
ne diuinu honorem hominibus deferatis. Nam
ho no prestat intellectum homini docendo ipm
sed a deo prestitu sit. homo vo p monicom
et excitacom ministerium exhibendi here potest.
Unde principalis reuerencia docendi soli deo
tribuenda est. Tercio p naturalem filiacionem. Na
sicut soli xpo conuenit ee filiu dei p natam
et tn omnibus credentibus in eum dedit ptatem dei
filios fieri p adopcom. sicut ee prem et
magrm p natam subalr. no actualr dono
solum conuenit deo patri no tamen hoc obstante
multis conuenit ee pres et magros participatiue
p adopcoms gratiam. Ad quartum est dicendum
q presidere vl tenere primi locum in ecclia
vl in mensa pt referri ad officium. ad statum
et ad desiderium vl ad appetitum et quolibet modo
pt esse pctm inanis glie. sz debitum iusticie.
sic dicit Cris. Nam sedere in primo loco
in ecclia vl in mensa illis quibus conuenit
ex officio no est pctm inanis glie. sed
debitum iusticie. qr ordo iusticie sic requirit
ut superiores et primi in officio sint primi
et superiores in loco. Sed sic in primo loco
sedere illis quibus ex officio no conuenit
nec ex superioris mandato. sz solu ex p
sumpcoe sine nota superbie et vicio inanis
glie esse no pt. Si vero referat ad statum
tunc clericos qr dei ministri sunt conuenit stare.

in primo loco tam in mensis quam in ecclesiis quia
racione status eorum communiter ab omnibus pre aliis honorantur
et quia ipsi vident se pre aliis honorari communiter
vicium inanis glorie plus locum habet in clerico et
sacerdote quam alia vicia tamen non semper hoc referatur
in deum sed quamque in laude hominum Unde dicit Crisostomus
quod in omni re nascitur aliquid quod ipsam exterminat
sicut in ligno nascitur vermis et in vesti
mentis tinea Unde in sacerdote et clerico quia positi
sunt ad edificacionem sanctitatis dyabolus eos cor
rumpere nititur Ut hoc ipsum bonum quod per eos
in eos fiat malum Et subdit Tolle hoc vicium
a clero et a sacerdocio et sine labore omnia rese
cabis Sed si referatur tale sedere in primo loco
ad desiderium et voluntatem sic est vicium in
anis glorie Nam multi superbi sedentes in no
vissimo loco cordis tamen elacionem videntur
in primo sedere et multi sedent in primo qui eo
rum consciencia et reputacione in novissimo se sedere
existimant Audientes autem aliquem laudare
esse in ulterio loco in mensa vel in ecclesia stalle
qui elatus sibi et ex hoc ipso in novissimo loco
se ponit ut super cordis iactancia quam habet
aliam iactanciam et elacionem causa humilitatis
acquirant Non igitur secundum Crisostomum dominus vitu
perat eos qui in primo loco recumbunt in mensa
vel primum locum tenent in synagoga sed eos
tantum qui amant et diligunt primos accubi
tus et primas kathedras referens illam vitu
peracionem ad voluntatem et desiderium non ad ipsum
factum Ac per hoc concludit quod referendo ad appe
titum primum inanis glorie est desiderare vel
appetere primum locum ¶ Ad sextam est dicendum
quod Crisostomus determinat hanc dubitacionem super hunc
passum Alligant onera gravia et importabilia imponunt in hu
meros hominum videns ex hoc racione confessores non
gravem et importabilem penitenciam consentientibus debere
imponere Primo quidem ex parte dei quia si pater
familias est largus dispensator non debet
esse parcus et tenax Sed deus largus est et be
nignus igitur sacerdos durus minister esse non debet
Nam si ipse sacerdos velit videri iustus
et sanctus et sic reputari circa suam vitam austeri
tate fruatur et iuste rigiditatem exerceat circa
vitam aliorum subditorum vita sit benignus
ut semper audiant eum homines pia man
dantem et austera in seipso facientem Secundo
ex parte peccatoris Videmus enim ut aut aliquis magister
fascem super humeros alicuius importabilem imponet
necesse est ut aut fascem reiciat vel quod sub pon
dere constringatur Sicut si quis pondus grave
penitenti imponat necesse est aut quod pe

nam impositam non portet aut si portare
incipiat dum ipsam sufferre non potest
quod amplius peccet et sic sequitur quod dum
priorem penam fugit etiam vitam contemp
nit Tercio ex parte sacerdotis quia et si
multum delinquitur secundum quod vult iusticia si
misericordia et misericordia sine iusticia teneat semper
eciam et laudabilius est magis declinare
ad misericordiam quam ad rigorem iusticie Unde dicit
hic Crisostomus quod si contingat nos errare
modicam penam imponentes melius
tamen est ut propter misericordiam reddamus racionem deo
quam propter crudelitatem iusticie Leccio ij
Ve autem vobis scribe et pharisei ypocrite ij
qui clauditis regnum celorum ante homines
vos enim non intratis nec introeuntes sinitis
intrare Ve vobis scribe et pharisei ypocrite
qui comeditis domos viduarum oraciones
longas orantes propter hoc amplius accipietis
iudicium Ve vobis scribe et pharisei ypocrite
qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum
proselitum Et cum fuerit factus facitis eum filium
gehenne duplo quam vos Ve vobis duces
ceci qui dicitis Quicumque iuraverit per
templum nichil est qui autem iuraverit in
auro templi debet Stulti et ceci quid
enim maius est aurum an templum quod
sanctificat aurum Et quicumque iuraverit in
altari nichil est quicumque autem iura
verit in dono quod est super illud debet
Ceci quid enim maius est donum an altare
quod sanctificat donum Qui autem iurat in
altari iurat in eo et in omnibus que super il
lud Et qui iuraverit in templo iurat
in illo et in eo qui habitat in ipso Et qui
iurat in celo iurat in throno dei et in
eo qui sedet super eum Ve vobis scribe et
pharisei ypocrite qui decimatis mentam
et anetum et ciminum Et reliquistis que
graviora sunt legis iudicium et misericordiam et
fidem Hec oportuit facere et illa non omit
tere Duces ceci excolantes culicem ca
melum autem glucientes Ve vobis scribe
et pharisei ypocrite qui mundatis quod de
foris est calicis et parapsidis intus autem
pleni estis rapina et inmundicia Pharisee
cece munda prius quod intus est calicis et
parapsidis ut fiat id quod deforis est mundum
Ve vobis scribe et pharisei ypocrite qui
similes estis sepulchris dealbatis que

a foris appent homib; speciosa, intus
vo plena st ossib; mortuoz & omi sp'
cicia. Sic & vos quidem a foris appet
homib; iusti, intus aute pleni est
ypocrisi & iniquitate. Ve vobis scribe
& phisei ypocrite qui edificat sepul
chra pphaz & ornatis monumenta
iustoz & dicitis. Si fuissem' in dieb;
patru nroz no essem' socij eoz in
sanguine pphaz. Itaq; testimonio estis
vobis metipis. quia filij estis eoz
qui pphas occiderunt. ¶ Posita xpi vi
gorosa reprhensione de simulata phiseoz of
ficij administracoe. In pte ista vt sup dice
bat post eoz maledictionis inuitacoem. Si
cut supra saluator suis discipulis & aliis
eius doctrina obsuantib; ac eius vestigia
imitantib; octo beatitudines repromisit. Sic
dicit Orig. scribis & phiseis eius doctrinam
pturbantib; .viij. maledictioes imprecat. Pri
ma maledictioz eis imprecat de supba
eoz arrogancia. qr nec ipi regnu celoz
intrabant eo q xpm qui est hostiu p quod
intrat no recipiebat. nec alios sinebat
intrare ingressum volentes in xpm crede
& eu recipe psequebant. Secundam de qu
lositatis inordinata cupidia. qr ipi co
medebat domos viduaz a quib; extor
quebat quidq habebant no phibite p iniros
& ut facilius eas deciperent longas oroes
faciebant. Terciam de famosa inani
gla. quia circuibant mare & aridam vt
facerent vnu proselitu volentes enim phi
sei videri zelatores legis & hoc honorari
& reputari in pplo. circuibat totu orbem
vt possent aliquem ex gentib; conuertere
& iudeu facere. qui cu factus erat ex malo ex
emplo phiseoz erat filius gehenne duplo
maius q ante. Quarta de cupiditate auaricia
sicut enim vt dicit Jom. Crisostomus auari
cia ordinatum erat. vt si quis in contencoe
vl assercoe aliq iurasset p templu & bez
no diuisset no erat reus aliqui ydemus si
si iurasset in pecunia vl auro quod sacerdo
tib; offerebat quicq statim tenebat solue
& tamen maius erat iurare p templu
q p pecuniam q offerebat in teplo. Quin
tam de accidia & spualium neglia. qr ipsa
pua & corpalia obsuabat & maiora & spri
tualia dimittebat. Sextam de iniusta
& dolosa iracundia. quia ipi ingredientes
ingredientes templu purgabat se & vasa
& vestimenta ipoz intus cu erant plem omi
iracundia & nequicia. Septimam de ypocritosa
inmundicia. qr ipi erant silēs sepulchris deal
batis que extrinsecus vident pulchra & intus
plena st ossib; mortuoz. Sic phisei extrinsecus videbant
sancti & intus plem erat omi spurcicia &
ypocrisi. Octaua de emulatoris inuidia
qr audientes ipi q pres eoz occidert pphas
cupientes iudicii eis no assimilari. no ex pietate
sed magis ex quadam inuidia volentes videri
patrib; eoz meliores edificabant illis pphis
mortuis sepulchra. & ita dicente saluatoe
ipimet testificabant q eoz erat filij qui
pphas occiderunt. ¶ Sed hic pnt esse sex
dubitaciones. Prima vtrum sci viri sine pcto
possint imprecare mala eoz psecutorib;
¶ Secunda vtrum sit pctm mortale no sinere iu
uenes venire ad religionem & ad sinendu bo
¶ Tercia vtrum in dampnatis sit maior & minor pe
na tormentoz. ¶ Quarta vtrum eoz pena p
bona que faciunt diuini possit mitigari
¶ Quinta vtrum magis sit obligatorium iurare
p templu q p oblacoes que offerunt in
templo. Sexta vtrum edificare sepulturas
sanctis homib; sit meritorium. ¶ Ad pma est dicendum
q hoc est dubia p tanto qr saluator dicit suis
aplis & sanctus vnus loqt q ait. Bndicite
persequentib; vos & nolite maledicere. Et
aplus ait. Nulli malu p malo reddentes
Dicendum ergo q docet scos mala pene impre
cari peccatorib; & vias domini pturbantib; no
optatiue sed indicatiue. nec liuore vindicte
sed amore iusticie. nec finaliter ad eoz pdicoem
sed ad eoz correpcoem ne amplius peccent. &
ad bonoz quos opprimunt & pturbant liberacoem. et
hoc phatur iure diuino & canonico & humano
Dicit enim scriptura ppha. Si sequere iu... iij. & eo il nec
qui domini desistant. Helias ignem de celo postu
lauit vt deuoraret duos principes quinqua
genarios. Paulus sibi resistenti xiiij dixit
resistenti eius pdicacoem. O plene dolo &
omi fallacia fili dyaboli inimice omnis iusticie
non desinis subuertere domini vias. & ecce
manus domini sup te & eris cecus. Sic fecit
petrus de anania & uxore eius qui menti
ti fuerunt spiritum scm. Hoc pz canonica auctoritate
dicit enim xxiij q. iij. q qui pt obuiare &
perturbare puisos & no facit nichil aliud e
q fauere eoz impietati. quia no caret
scrupulo societatis occulte qui manifesta
facinora no desinit obuiare. Uult lex hu
mana in principio institucionum ppter malos pu
niendos & constringendos regiam maiestate

actiuis debet esse armatam. Ad secunda est
dicendu q retrahentes homies a religione
et maxime iuuenes moribus xpi no confor
mant. dicit eni Aug in libro de vera reli
gione. Quia nullu pctm committi pt nisi appe
tendo que xps contempsit vel vitando q ipse
sustinuit. ex tota vita dei filii in terris per
hominem que suscipe dignatus e nobis dis
ciplina mor fuit. s; ut dicit ibi xps vita
uit honores diuicias et carnales delicacoes
Qui retrahit iuuenes ut tales dimittant
et religione no ingrediant. sine graui pcto
no sit doctrine et psticoe elbngelibe ttes
aduisant. quia adolescenti volenti ee per
fectus dictum est. vade et ven. oia q habes et da
pau et ve sequere me sic pdictis phariseis et
phom assiliant. Nam phariseis ore salua
toris dcm est. Ve vobis qui a nec vos intrat
in regnu celoz nec alios sinit intrare et sup
illo vbo Exo. v° ut quid moises et aaron
sollicitat ppłm ab opibus suis. Ite ad ona
vra. dt Orig. Qs sermo pphetic et sacdo
talis hortat de corrupto deinde exire ad
seruiendu deo sed anima phoms cpalia
bona pmittentibus no pmittit. Ad tcia
e dicendu q hanc dubitacoem sup hunc
locu ceuntis mare et aridu. ut faciatis
unu pselitu. et cu factus fuit facitis illum
filiu gehenne duplo magis q vos. determi
nat Orig. dicens. Ex expsse de isto loco
colligere possum q eoz qui futuri st filii ge
henne et qui dampnadi st ad infim erit
magna differen tormtoz quia ex quo ibi
erit unus filius simplic et alius duplic
necessario seqt pdictu saluatoris q magna
erit ibi dira tormentoz q dicta ut aut vel
pt referri ad statu xpianoz et iudeoz vel
ad num pctoz. Ita gentiles antiq fienti
iudei simp erant filii gehenne q erra
bant simp lege no recipientes. postmod
fci iudei et contra lege agentes exemplo
phariseoz erat filii gehenne dupl. et sic in
telligendu e de Iudeis respcu xpianoz
q iudei erut in duplo filii gehenne ma
gis q gentiles. et tam magis q iudei si
contingat eos dampnari. Si vero referat
ad num pctoz. tunc sic exponit. q sicut
iustus saluandus scdm num iusticiaz
et meritoz augebit in gla etna. sic pctor
dampnandus scdm num pctoz multipli
cabit gehenna et pena inferni. Ad qr
ta est dicendu. q si volum sequi dicta

Augustini cogim ponere bona p viuos fca
pdesse dampnat. no ad pene liberacoem s;
ad pene mitigacoem. Nam in enchiridion
et in libro adulatiu de diu qonibus. ponit
expsse iiii or esse gnra defunctoz. quia
aliqui sut valde boni aliqui valde mali
aliqui mediocriter boni aliqui mediocriter
mali. et pro valde bonis bona q fiunt dic
esse graz acciones. p valde malis viuoz
consolacoes. sed p mediocriter bonis ex
istentibus in purgatorio valent ut aut
ut plena finalr fiat eoz remissio. sed
p mediocriter malis dampnat valent
ut tolerabilior eoz fiat dampnaco. et
hec distinccio ponit p Gratiani xiii
q. ii. valent igi bona p viuos fca dap
natis defunctis mediocrit malis ad pe
ne mitigacoem no totale liberacoem. Et
pt intelligi. q ista mitigaco fiat iiii or
modis. Primo p pene subtraccoem. q per
talia bona multi qui fuut eoz exemplo
corrupti subtrahut et no dampnabut
et sic subtrahent de pena eoz p istoz sal
uacoem. scdm que mod dicit Aug q
pena Arrii nodu est taxata. q nondum
st terminati qui eius doctrina fuut corrup
ti. Secundo per sbi fortificacoem. fortifi
tatur eni et sustentat natra eoz per
talia bona ut melius possit penam
portare. Tercio p dicte pene aliquus
ptis relaxacoem. quia aliquibus relaxat
de pena eoz p bn q bone no scdm quitate
s; scdm pporcionem ut dicut aliqui vel
quitu taxat a deo ut fiat relaxaco. s;
nunq liberaco. Quarto ut dicut aliqui per
alicuius tpis suspensione. quia aliq tpe
p talia bona suspendit eoz pena. sed
no tollit. et sic intelligi pt q in inferno nul
la est redempcio ex toto liberans. s; bene
e ibi redempcio relaxans et mitigans.
Ad quitam est dicendu. q ex forma iura
di vel templu vel altare magis obligat
q iurare p pecuniam et oblacoes que
offerebant in templo quia sicut forte
iurandi magis obligat iurare p deu q
p celestia vel p quacumq creatura. eo
q iurat p deu veritas cofirmat imme
diate ab ipo. Cu vero iurat p creatu
ra cofirmatur a deo mediante tn cre
atura. Sic eni iurat p templu et altare
cofirmat veritas p rem sacram. s; cum
iurat p pecuniam et oblacoes cofirmat

p illa que nō sunt sacra nisi put offerūt
in loco sacro cōtingit tū cuiuslibet iuramentum
eē magis obligatoriū nō ex forma iura
menti sed ul' ex consciā iurantis. Ut si quis
credēt se magis teneri iurare p creatu
ra q̄ p deum magis obligaret, vel pp
scandalum. Ut si quis in loco puato
iuraret p deū z in sollempni p euāngelia
plus obligaret scdm qua p'mū rone
scandali. quod posset oriri ex fractione
iuramēti ul' rone contempt⁹. Ut si quis
iuraret p creatura blasphemando et
cōtempnendo ipam. talis cōtemptus faceret
iuramētū magis obligatorium. ¶ Ad sexta
est dicendū q̄ questio est dubia. q̄r salua
tor imprecat' maledictiom phariseis edificā
tib; pphetis z scīs priambus sepulturas
dealbantes. Videt' ergo esse pctm etiā scīs
preciosas sepulturas pparare cum contrarium
facit ecclia. Ad hoc q̄ rndet Crisostomus dicens
q̄ nō saluator reprehendit phariseorum opus
sed intencom non enī edificabant pphetis
sepulturas preciosas ppt honorē z reuerē
ciam illorū q̄ui occasi erant. sed ul' ppter
timorē pene ne ipi punirent sicut le
gebāt patres eorū fuisse punitos qui pphe
tas occiderūt ul' pp appetitū inanis glē
cupientes videri et reputari sanctiores
z meliores patrib; eorū. Unde licet fecerit
bonū opus nō tū faciebant bn̄ z birtuose
se sepulturas ergo honorificas pparare
sanctis licite ppt honorē z reuerenciam
scōrum ipsorū pro cōmo z orōnib; eorū seccōme
dando est meritorū opus. Unde Thobias
de sepultā mortuorū multipliciter erat cō
mendandus. et q̄nto psone st' sanctio
res z dignores tanto in loco magis
digno z honorifico debent sepeliri. Ut dr̄
xiii. ca. q̄one secunda. Leccio tercia

Et vos implete mensuram patrū
vestrorū. Serpentes genimina viperarum
quō fugietis a iudicio gehenne. Ideo ecce
ego mitto ad vos pphas z sapientes z scribas
z ex illis occidetis z crucifigetis. Et ex eis
flagellabitis in sinagogis vestris. Et psequi
mini de ciuitate in ciuitatem. Ut veniat super
vos sanguis iustus qui effusus est sup
terram a sanguine abel iusti usque ad san
guine zacharie filij Barachie. quem occi
distis inter templū z altare. Amen dico
vobis. venient hec omnia sup generacionem

istam. Iherusalem iherusalem que occidis pphas
z lapidas eos qui ad te missi sūt. Quo
ciens volui congregare filios tuos
quemadmodum gallina cogregat pullos
suos sub alis z noluisti. Ecce relinquet
vobis domus vra deserta. Dico enī
vobis. Non me videbitis amodo donec
dicatis. Benedictus qui venit in nōie dni
¶ Posita phariseorum maledictionis imprecacione In
pte ista ebuuta ponit eorū malicie increpa
cionem. Et ponit consequenter eorū quantum ad tria
Primo quantum ad patrū scelis imitacom. Secundo
quantum ad eorū Ierusalem punicom. Tercio
quantum ad ciuitatis subuersione. ¶ Quantum igitur
ad primū dicit. Et vos phariseī z iudei medulli
nō pnt excusari q̄ essent filij eorum qui
pphas occiderunt. quia ipi imitatores erant
scelis patrum. modo quo serpentes aspenab;
nascunt' z ideo merito gehenne iudiciū et
penā eternā expient. Unde glō dicit Implete
men. pa. vestrorum. ubi est pdicantes nō in
ponit. Ut dicit Crisostomus. Est enī sensus q̄
sicut patres eorū pphas occiderūt sic futurum
erat q̄ ipi occidere deberent pphas z sapientes
z scribas. i. aplos quos xpus missurus erat
ad pdicandū eis qui ut dicit ylarius. Fu
erūt pphe in futurorū reuelacione. sapie
tes in diuinorum cognicione. z scribe in legis
interpretacione. z futurum erat ut eos psequē
rentur de ciuitate in ciuitatem flagellantes eos
in synagogis eorum. ¶ Quantum vero ad scdm dic
it q̄ omnis sanguis iustus venire deberet
sup eos. i. omnis pena debita pro effuso sanguine
iusto a principio usque ad eius aduentū. ut a
sanguine abel iusti quem fr̄ suus cayn
interfecit usque ad sanguinē zacharie filij ba
rathie. quē iudei interfecerunt int' templū
z altare. z ne solum parentes videat tangere subdit
Amen dico vobis. omnia hec mala puta vlcio
z vindicta veniet sup hanc generacionem iude
orum nō solum presentem sed eciam preteritam z futuram
¶ Sed quantum ad terciū dicit q̄ Iherusalem que talia
mala debebat ppetrare pphas occidendo
z lapidando relinquenda erat deserta per
romanos principes quod ad literam factum est
tpe Tyti et vespesiani z ne excusarent
se iudei q̄ nō essent pmoniti a deo subdit
q̄ nō semel sed pluries voluit congregare eos
z ad bn̄ attendū cōmonere. ex primo p legem
naturae deinde p legem scripta. sicut gallina
cong. p. s. sub alis eius z ipi noluerunt. tamen
sicut gallina infirmatur cū cōspicit pullos

eius infirmitati sit sapia dei patris pro libā
tone iudeorum insinuata ē carnem assumendo
et eis pn̄tialiter p̄dicando et adhuc rebelles
et increduli extiterunt. ppt̄ quod mito subdit
Deinet cominisi fuitis et penitam offerret si me
credideritis esse illu quem pphe cecinerunt
filiu salz omnipotentis dei patris tamen videtis
venientem in nomine dn̄i. non me videbitis
Confiteantur ergo iudei et increduli. xpm̄ videm
qui venit in nomine domini et. et ora ei y ospi
dent. vt dicat Johannes. Sed hic pnt esse quoz
dubitacōes. Prima vtrum pena pcti origi
nalis puniatur filius pro pcto patris. Secunda
vtrū pena pcti psonalis filius patiatur
p pcto patris. Tercia vtrū pctm̄ patris possit
puniri in filiis vsqz ad qrtam gnacōm.
Quarta vtrū omnia mala pene debita pro
pctis a pncipio mūdi venirent sup iudeos
Quinta vtrū ille zacharias qui a iudeis
interfectus fuit int̄ templū et altare fuit
pr̄ Johannis bapte. Ad p̄mā est dicend
q sic cōparantur nrī pnti parentes. vt pater
et mr̄ ad prīm parentē oīm adam. sicut
riuuli comparantur ad fontē. si em̄ aqua fon
tis esset infecta et maculata deriuaret in ri
uulis trahentes aquam ex ipis riuulis tra
herent aquā infecta et maculatam. nō q
fuit infecta in ipis riuulis. s; quia fuit
infecta et maculata in fonte. sic nrā nā
nascitur infecta et maculata in fonte. pcti
tui iustite penalitates debent corpalis qj diu
homo viuit. vt mors infirmitas et multa a
et spualis vt ignorā diu viuit et carencia
visione diuine post morte. nō q infecta
et maculata fuit in pximis nrīs parentib;
tamq̄ in riuulis s; q maculata et infecta
fuit in p̄mo fonte vt in adā a quo infec
ta et maculata transiuit in nros pximos
tamq̄ riuulos p quos diriuata ē ad nos.
puniuntur ergo penalitate pcti pcta originalis
pro pcto pntu nroz. nō quia pntu nroz
pximoz q tlem nāam dederunt qualem
receperunt a fonte s; pro pcto p̄moz pn̄
tum vt ade et eue a quibus tamq̄ a fonte
diriuata nā nrā in parentes nros pximos
sicut in riuulos. vnde dicit aplŝ ad ro.
v°. Sicut p vnum hominem pctm̄ scilz origi
nale intrauit in mundū et per pctm̄
mors. De pmis ergo pntib; verū est q
ipi comederunt vuas acerbas et dentes nrī
et omnium filioz eoz obstupescunt. De talib;
simile pntib; pt intelligi qd scrib; Treny

ultio. Patres nri peccauerunt et non sunt et nos
iniqtates eoz portauimus. Ad secunda est
dicendum q filiu puniri pro pcto patris psona
li pt int̄ quadrupliciter. Primo q puniat pena spi
tuali et pena corpali eterna. et sic filius
nunq̄ p pcto psonali vl actuali patris nisi
forte esset imitator pcti patris. Et tunc nō est
dicend. q puniat p pcto patris a quo recepit
imitacōm sed magis p pcto suo pprio. et
q pena spuali filius nō debeat puniri
pro pcto patris patz p illud qd scribit levi
ticus dicitur vbi dr q filii elicorum sacerdotum
si patris mori nō fuerunt imitatores. nō
soli sacerdotes. veru ecia summi sacerdotes fu
erunt. q sicut pena etna nō debeat etnaliter
mori pena corpali pro pcto patris. patet
illud qd scribit Ezechiel xviij°. Omnes
aie mee sunt. sicut aia patris. ita aia filii
Aia igitur que peccauit ipa morietur. filius
nō portabit iniquitate patris et pr̄ nō porta
bit iniqtate filii. s. pena corpali et tem
pali nō etna. planū est q filius tali pe
na puniatur pro pcto patris. sicut est aliqūs
patris et pplus p pcto pncipis. sic ē aliq
eres principis. et suus p pcto dn̄i. vt est
aliqd ipius dn̄i. Nam puniti sunt filii sodo
moz morte tpali p pcto parentu sicut scribit
in Gen. et si fuerunt puniti etna pena nō
videndo etnaliter deu hoc fuit pro pcto ori
ginali nō p pcto psonali pximoz parentu
Sic pplus fuit interfectus pro pcto dauid
regis sicut habet ij° R. vltio. Isto eciā modo
filius bn̄ puniatur pro pcto patris. Ad tercia
est dicendu. q hoies pnt tm̄ viuere q videt
qrtam gnacōm. Nam hō pt nubere in xiiij°
ano et si vxore fecūdam ht in xv° pt gnare
re. Igitur in lx annis homo pt videre qr
tam gnacōm. quia qt. xv. valent lx.
et q hō pt viuere lxxx annis planū est q
qrtam gnacōm pt videre. ppt quod si lo
quimur de punicōne patris in filiis quantum
ad culpam dr̄ q filii potissime imita
tur pres du viuunt et ideo si filii sequuntur
et imitantur pcta patru deus puniet pcta
hui usqz ad qrtā gnacōm quia tm̄ du
rat ahs imitacō. Si vero loquimur de pu
nicōe pcti patris in filiis quantu ad pena
etna s; tpalem tunc dicetur q cu filius sit
qdam res patris et multu affligitur et cruciat
pr̄ ex afflicōne filioz potest pr̄ sic
cruciari et sic affligi p pcto suo in filiis
usqz ad qrtam gnacōm. quia tanto tpe

potest videre filios suos puniri et cruciari
de pcto suo quorum pena redundat in eum
qua enim pena spualj et etna filius non
punit p pre vel p pcto penali pris pena
tamen corpali et penali vn filius punit
pro pre vt sup dictum est. ¶ Ad q̄rtam e dde
sup hunc passum. venient h oia sr gnacio
ista tps ondit mala om precedencium
generacionum a principio mundi venisse super
iudeos. Primo refero hoc ad mala cul
pe. Secundo refero hoc ad mala pene
Tercio refero ad vtrumque. Dicit enim primo
q sicut omnia bona que in singulis gna
cionibus a constitucione mundi omnes sancti
merebantur illis nouissimis iudeis dona
ta sunt qui xpm receperunt et in xpm cre
diderunt. sic omnia mala que in singulis
generacionibus a constitucione mundi pati me
ruerunt omnes iniqui venerunt sup nouis
simos iudeos qui xpm repulerunt et in
eum non crediderunt. Secundo sic ondit
Tercia sicut iusticia om scorum precedencium tm
bonum mereri non potuit quantum tunc datum
est hominibus appo sic pcta om impiorum
tanta corpalia mala mereri non potue
runt quanta generacio iudeorum post mortem
xpi passa est a romanis et postmodum
passura et paciencie vsque ad finem mundi
p vniuersum orbem dispersa. Tercium sic de
clarat q cum deus gentem vel gnacionem aliq
non statim punit pena spuali vel corpali
sed expectat p multas gnaciones tn post
modum vltima punit. videt pati omnia
illa que omnes precedentes merebantur vt
iudei non recipientes xpm videntur puniri
p pctis om precedencium qui peccauerunt. et
primam a deo expectati sunt. Sed sicut
supradictum est pena spuali et etna non
fuissent ipi puniti pro pctis precedencium
nisi eos in pctis et malicia fuisset imita
ti. vnde silua or dt. Inple. me. pa. vrorum
¶ Ad quintam est dicendum q Orrigenes dicit
sup hunc passum in quodam libro se in
uenisse q in templo Salomonis quidam loc
iuxta altare adorandum deum erat vir
ginibus deputatus. in quo loco mulieribus
corruptis et thorum viralem expertis adorare
non licebat. Cum igitur beata virgo maria
postquam genuit xpm templum domini
ingrederetur et in loco virginum staret ad orand
Judei qui nouerant eam iam filium genuisse
prohibebant ipam ne in loco virginum staret
Zacharias ergo pr Johannis bapte dicens
et asserens mariam esse dignam loco virginum
quia virgo erat et virgo genuerat ibidem xpm
iudei tunc ipm zachariam tamquam mani
feste dicentem et agentem contra legem occi
derunt inter templum et altare. et sic pr Johis
scdm hunc modum ille zacharias qui a iu
deis interfectus fuit. Sed scdm Jeronimum iste
zacharias fuit filius ioiade qui dictus e
filius barachie i filius sacerdotis. Nam
Barachia lingwa hebraica interptatur vn
dictus dni. Iste igitur zach filius ioiade
sacerdotis cum reprehenderet idolatriam ppli. q
ageret contra dei mandata. lapidatus est
iuxta templum regis in atrio domus domini
vnde scribitur ii° Pali. xxiiii° q induit sps
dni zachariam sacerdotem filium ioiade et
stetit in conspectu omnis ppli quare transgre
dimini preceptum dni quod vobis non proderit
dereliquistis dnm vt derelinqueret vos
Qui congregati aduersus eum miserunt
lapides et occiderunt eum iuxta altare
templi dni. quia ergo fuit iste zacharias
vel in textu de pre Joh bapte q fuit
interfectus ex illa causa non habetur p aliqua
autentica scriptura. Ideo magis credendum
est secundum dictum q primum. Cap. xxiiii

Et egressus ihus de templo ibat
Et accesserunt ad eum discipuli eius
vt ondet ei edificaciones templi. Ipse
autem respondens ait eis. videtis h oia
Amen dico vobis. Non relinquetur hic la
pis sup lapidem qui non destruatur.
Sedente autem eo sup montem oliueti.
accesserunt ad eum discipuli eius secreto
dicentes. dic nobis qn hec erunt et quod
signum aduentus tui et consummacionis scli
Et respondens ihus dixit illis. Videte
ne quis vos seducat. Multi enim venient
in nomine meo dicentes. Ego sum
xpus et multos seducent. Audituri enim
estis plia et opiniones pliorum. Videte
ne turbemini. Oportet enim hec fieri
sed nondum est finis. Consurget enim
gens in gentem et regnum in regnum

Et erit pestilencie & fames & terremotus
per loca. Hec aut omnia inicia st dolor
Tunc tradent vos in tribulacone & oc
cident vos. Et eritis odio omib; gentib;
pter nomen meu. Et tuc scandaliza
buntur multi & invice tradent & odio
habebunt invicem. Et multi pseudo p
phete surgent & seducent mltos. Et qm
habundabit iniquitas refrigescet caritas
mltor. Qui aut pseuauit usq; in fine
hic salvus erit. Et pdicabit hoc evam
gelium in universo orbe in testimoniu om
nibus gentib. Et tuc veniet consumacio.
¶ Ostenso quo xpus in reprehensione ha
buit viciosam audaciam hic ondit quo
impugnando habuit bellor experienciam
Debet aut rex ul dux bn exptus in bel
lo. iiij^or p ordinem face in suis bellato
rib; Primo debet eos pmonere ad vira
lem animacom. Secundo ad insidiar
congregacom. Tercio ad signor onsiom
Quarto ad cotinua ppacom. Ista ergo
iiij^or facit salvator in hoc xxiiij° ca^lo
Secunda ibi. Cum g° videntes. Tercia
ibi. Statim aut. Quarta ibi. De die aut
illa. In prima aut leccone salvator pri^r
de iiij^or cofortat & animat suos disci
pulos in psona om credencm. Primo
ut no terreant de templi & civitatis
ihrlm subvisione. Secundo ut no de
cipiant ex falsor hom decepcone.
Tercio ut no paveant de plior & tribu
lacoim supvencone. Et quarto ut no con
sistent de tyrannor psecucone. Quan
tum ergo ad primu dicit q audientes dis
cipuli sup dixisse xpm templu & urbm
esse subvertenda recedente eo q de teplo
ostenderut sibi apli edificacoes templi
no unq eas vidisse ul q ipe vituraz
s mirantes apli edificacom & constru
com templi tam imrabilem & audi
entes ipam esse destruendam cupi
entes eu flectere ad pietate onderunt
sibi hanc edificacom. Ut dicit Raban
Sua tum inflexibilis pmansit. Ideo
subdit q visa edificac sine dixit. Vi
detis hec omia tam mira & magna
dico vobis q no remanebit lapis

lapidem qui destruatur. Quantu vero
ad secundu dicit glosa q ex hoc dicto xpo
sedente sup montem oliveti discipuli qsive
rut ab eo secreto. Dic nobis domine qn
hec erunt & quod signu adventus tui
& consumaconis scli. crediderunt enim
q statim ihrlm & templo destructis
finale iudicium esset fiendu. Previdens
g° salvator q p hoc a mltis decipi pos
sent ait. Videte ne quis vos seducat
quia mlti venient in nomine meo
dicentes. Ego sum xpus & mltos seducet
Audientes enim aliqui in ali iudei et
mlti alii ihrlm esse subvertendam in
surrexerint dicentes se esse xpos et
mltos seduxerint. quos Paulus appellat
falsos fres & Johannes antixpos quor
unus fuit Nicolaus de quo dt Joh
Apocal ij°. Hoc habes quia odisti facta
nicolaitar que ego odio ut dt glosa
¶ Quantu vero ad terciu dt. Videte ne t
beam quia audituri estis plia & sedi
cones & opiniones plior. Ut plia pertinent
ad pntem visione. s opiniones
ad futur locucom. Surget enim gens in
gentem et regnu in regnu & erunt pe
stilencie quantu ad infeccom aeris & fa
mes quantum ad sterilitate terremotus
quantu ad respcm rei desup. Omnia enim
hec ut dicit salvator oportet fieri an
subversiom ihrlm ul ante diem iudicii
no tamen statim erit finis. Inicia ei
hec erunt omnia dolor supvenientiu
¶ Sed quantu ad quartum ne apli viden
tur immunes ab istis psecucombus et sic
extra timorem ponentur subdit dicit
q tunc talib; piculis instantib; tradent
vos tyranni in tribulacom & occidet
vos quantu ad psecucom corpalem et
odio eritis omnibus increduli fals et
malis ppt nomen meu quantu ad rancho
rem mentalem & multi scandalizabunt
& odio se ad invice habebunt quantu ad
odiu venale & mlti pseudo & falsi pphe
surgent & seducet mltos quantu ad er
rorem intellectualem & quia iniquitas
habundabit frigescet mltor caritas
quanto enim magis in uno quoq; suscipit

iniquitas tanto amplius in corde eius arde
scerat extinguit. vt dicit Remigius. Qui perseua
uit usque in finem moras sue in caritate sal
uus erit. et tunc predicatum fuit ewangelium in vniuerso
orbe in testimonium omnibus gentibus in accusa
cione illorum qui credere nolunt. ita quod credentes
testes erunt. legittimi eorum dampnationis. cum
consumato veniet. siue hoc intelligatur de consum(m)a
cione ierusalem. siue de consumacione seculi.
¶ Ex hic possunt esse questiones dubie. Prima utrum
conueniens fuit templum domini destrui vt lapis
super lapidem non remaneret. ¶ Secunda utrum
predictum templum debeat reedificari per Iudeos
vel christianos. ¶ Tercia utrum in predicendo christi aduen
tum ad iudicium possit aliquis falli et decipi.
¶ Quarta utrum predicacio ewangelii debeat
compleri ante finem iudicii. ¶ Ad primam est dicendum
quod tres raciones assignat Augustinus quare fuit con
gruum illud templum destrui. Prima fuit propter le
galium cessacionem. Quia sacrificia legalia in
templo illo offerebant et cerimonie legis
ibi celebrabant. Si ergo iam reuelata veritate
euangelica illud templum non fuisset destructum
credidisset nomen et populus in fide quod adhuc
fuisset necessitas obseruandi legalia. loco preser
nato vnde sicut diuina prudencia ordinatum
est. vt post mortem moisi qui fuit doctor
illius legis nullus vnquam sciret vel cogno
sceret eius sepulchrum vt dicit Deut. ultimo
ne iudei ipsum tamquam deum adoraret qui proni
erat ad ydolatriam. sicut dicit ibi Glosa.
Sic dei prudencia prouisum est. vt statim lege
ewangelica annunciata templum illud quod erat
locus legalium sacrificiorum destruerent. ne ali
qui crederent amplius illa sacrificia esse offe
renda et legalia seruanda. Secunda propter
veram adoracionem. putabat enim Iudei deum
non esse adorandum nisi in templo vt dicit
Augustinus super Iohannem. unde deridebat Sa
maritanos qui in monte ubi antiqui patres
Abraham et Iacob adorauerunt ipsi adora
bant. Planum est quod vera adoracio non
claudit deum in aliquo loco. Nam angeli
bene vere deum adorant et tamen templum
materiale non habent in quo adorent. Unde Sal
uator dicit Ioh. iiij° mulieri Samaritane
Venit hora et nunc est quando veri adoratores
neque in monte hoc adorabunt. sed in spiritu
et veritate. Igitur ad excludendum illum er
rorem et ad ostendendum quod in spiritu et in templo
spirituali fienda erat vera oracio. congruum fuit
illud templum destrui. Tercia propter figure
complecionem. Figurabat enim templum illud

corpus christi ipso dicente. Soluite templum hoc et post triduum excitabo
illud. et hoc dixit de templo corporis sui. sed figura debet
conformari figurato sicut ergo corpus christi fuit in morte
solutum quod anima fuit a corpore separata sic illud templum
iam figura completa debebat destrui et dissolui. ¶
¶ Ad secundam est dicendum quod sicut illo verbo habetur ad Thessa
lonicenses ij° reuelabitur homo peccator filius perdicionis qui extol
let super omne quod dicitur deus. ita vt in tem
plo dei sedeat ostendens tamquam sit deus dicit glosa
Vel antichristus sedebit a romanis destructo
sed et a iudeis edificato per Iudeos ergo non per
christianos templum edificabitur in fine mundi et hoc
satis erit conueniens racione ut dicit Saluator
Ioh. v°. Ego veni in nomine patris mei et non acce
pistis me. alius veniet puta antichristus veniet in nomine
suo et illum recipietis. Igitur antichristus recipietur
per iudeos et per eos honorabitur. Ergo consequenter per eos
ipsi antichristo templum edificabitur. Ut in tali
templo faciat se a iudeis adorari. vt qui vitam
respuerunt falsitatem recipiant. christiani autem
non recipiunt ipsum. Ideo persequitur eos et gla
dio faciet interfici. non solum illos nolentes
ipsum adorare vt deum verum eciam enoch et elya
qui ipsum adorantes faciet occidi ita vt corpora
eorum iaceat in plathea ierusalem per tres dies cum
dimidia. quod iudei non sinent ipsa sepeliri. gau
dentes super eorum occisione. vt scribitur Apocalypsis xj°.
¶ Ad terciam est dicendum quod apostoli bis quesiuerunt
a christo de tempore finalis iudicii. Primo ante passi
onem Mathei xxiiij° cum dixerunt dic nobis quando hec erunt
et quod signum aduentus tui et consummacionis seculi. Ad quam
questionem christus respondit determinando. sed premonendo dicens
Videte ne quis vos seducat. ostendens quod seduci et
decipi poterant per tria potissime. Primo per falsorum
predicacionem quod multi venturi erant in nomine christi
dicentes. ego sum etc. Secundo propter signorum visionem
quod visuri et audituri erant plura et opiniones
phorum. Tercio persecucionum recepcionem. quia
capiendi et occidendi erant a tyrannis et persecu
toribus fidei superhabundante iniquitate et refrige
scente caritate non tamen hiis omnibus venientibus statim
debebat esse finis seculi quod sic videmus esse factum
et completum quia omnia predicta et plura nostris
temporibus videmus et videmus omni die que in nostris
codicibus reperiamus ut dicit Gregorius. Secundo apostoli
de hoc quesiuerunt post resurreccionem Actuum j° cum di
xerunt domine si in tempore hoc restitues regnum israel
Ad quam questionem respondit non determinando sed silen
cium eis imponendo dicens non est vestrum nosse
tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate
Non enim de die vel hora quesierunt. sed solum de
tempore et tamen Saluator dixit. hoc non esse eorum
nosse. Thessalonicenses eodem modo a Paulo quesi
uerunt de cognicione finalis iudicii ad quam

cendit prima epla . sic de tpibus aute et momentis
no est necesse ut scribam vobis. ipi enim scitis q
dies domini sicut fur in nocte veniet. In scda ait
rogo ut no cito moveamini a vro sensu neque per
spm ul p angelorum bonorum ul malorum revelacionem
neque p simone ut p aliquem pphe ul apli ul
doctoris pdicaciom neque per eplam . ut per
sepltura pscribite evangelice ul aplice in tpre
tacom . formet . ergo tales ros in huius pt multiplic
falli et decipi in quibus premoniti sit ut no deci
pent et de quibus nec xpus nec apli volunt ali
qua dice determinacom sed solu premonicom
et ne presumment de hoc aliquid dice prohibicom . Et
tale quid e tpus finale iudicii . ideo summope
cavendum est ne de hoc homo decipiatur.
¶ Ad ceciam est dicendum q in hoc videt contraria int
Crisostomum et Aug. Nam Cris. dicit . Quod pdica
cio evangelii in universo orbe copleta e an subver
sionem iherlme civitatis . Na anno xlii° post
passione dni . sub vespesiano et Tyto . Roma
nis principibus . civitas iherlm cu templo subver
sa est . et hoc fuit maxime virtutis signum divine
q in xxx annis ul paru plus pdicacio evangelii
fines orbis terre impleunt . Istud aut pbat
Cris. p hoc q dicit ppha . In omem t'ram exivit so(nus) e(orum)
et in fi(nes) or(bis) t'e v(er)ba eor(um) . Etiam paulus de iherlm
in yspania cucurrit et si unus tamq pro
curatorum suscept . exsecucione debent quanta re
liqui apli operati sit et q . illius evangelium p aplos v
bique pdicatu fuit no tn omes crediderunt .
Exponit ergo Cris. istud verbu de consumacoe et
destruccione iherlm ut sit sensus . quando fuit evangeliu in
regnum pdicatu in universo orbe in testimoniu
illorum qui noluit crede tunc fuit finis et consu
macio ul destruccio civitatis iherlm. Sed Aug.
q evangeliu regni in toto orbe terrarum p aplos no
esse pdicatu certissime probatu e . quia
in africa ubi ipe erat multe barbare et in
numerabiles gentes erat in quibus nondu pdica
tu esse evangeliu p illos qui inde captivi du
cebant manifestu erat . nec ut ait pt dici q
terras illas no ptinere ad promissionem illam abra
he . quia non in psona solu romanorum ul
yspanorum sed omnium gencium dcm est abrahe
In semine tuo benedicent omes gentes terre
In quibus ergo gentibus no est ecclia . oportet
q sit no ut omes credant ut ait sed ut ali
qui credant et aliqui no . Cu enim dixit sal
vator Eritis odio omnibus hominibus no sit impl
nator . Erit odio omnibus omnib' adiant q credentib
sciendum e ut omes credant . q . a no credentib . sic in
no habebunt odio . Sed a no credentib . sic in
omnibus gentibus evangelium regni pdicabit et cu
no oes credent q illi multe no solu bar
barorum sed eciam impiorum gencium no dum audi
erunt evangelium et xpianitatis verbum . Ideo Aug.
exponit huiusmodi textu de fine universalis iudicii
ut sit sensus q cu gentes omes audierint evangelii
pdicacionem et pdicatu fuit evangelium regni in uni
verso orbe . tunc veniet consumacio et erit finis seculi
Et quod dr in omem terram sonum aplorum exiuisse
exponit q ppha exponit tpe pterito p futuro
Est enim sensus ut ait . In omnem terram exibit sonus
eorum et in fines orbis terre verba eorum . Sed Origenes
exponit se in medio istorum dicens . Utrumque est
verum et q tpe aplorum evangelii pdicacio est com
pleta quantum ad famam et pdicacionis auditu
no est enim putandum esse aliqua gente que
famam aplorum qui dispsi sunt p universum mundi
partes no audieret et que nome xpi saltem
p auditu ignoraret . quamvis enim omes gentes
no habuerint pdicatores tn ex vicinis locis opi
none fidei no potuint ignorare . Unde et
Origenes dicit quantum ad famam et pdicacionis
auditu verum est p aplos evangelium regni in
toto orbe terrarum pdicatu fuisse . Sed quantum
ad pdicacionis fructum ut in omnibus gentibus
ecclia sit fundata credencium in xpm ita
dato q no omes credant tn in omni gente
pdicatur nome xpi et ecclia credencium in
xpm in omnibus gentibus fundetur ante fine
seculi . talis pdicacio evangelii no complebitur
sed cum sit evangelium regni in toto orbe et in omnibus
gentibus fuit pdicatu tunc veniet consumacio
et finis seculi Amen
Lectio ij
Cum ergo videritis abhominacionem desola
cionis que dca est a daniele ppha . stan
tem in loco sancto . Qui legit intelligat . Tunc
qui in iudea sunt fugiant ad montes Et
qui in tecto no descendat tollere aliquid de
domo sua . Et qui in agro no revertatur
tollere tunicam suam . Ve aut pregnantibus
et nutrientibus in illis diebus . Orate aute
ut no fiat fuga vra hyeme ul sabbato
Erit enim tunc tribulacio magna . qualis
nunq fuit ab inicio mundi usque modo neque
fiet . Et nisi breviati fuissent dies illi .
no fieret salva omnis caro . sed ppter electos
breviabuntur dies illi . Tunc si quis vobis
dixerit . Ecce hic est xpc . aut illic . noli
te credere . Surgent enim pseudo xpi et
pseudo pphe . et dabunt signa magna
et prodigia . ita ut in errorem inducantur
si fieri pt . eciam electi . Ecce predixi vobis
Si ergo dixerint vobis . Ecce in deserto e
nolite exire . Ecce in penetralibus . no
lite credere . Sicut enim fulgur exit ab
oriente et apparet usque in occidentem
Ita erit et adventus filii hominis . Ubicumque
fuerit corpus ibi congregabuntur et aquile .

¶ Posita bellatorum armatione. In hac parte sic dicit
hic salvator premonet eos ad insidias innocen-
tium. Et primo premonet eos immorari insidi-
as temporis ppt' prophetae vaticinacionem. Secunda
ppt' maiorum flam immici iniciacionem. Quantum ergo
ad primum dicit. Cum videritis abhominacionem deso-
lacionis que dicta est a daniele propheta stante in
loco sco. qui legit intelligat. secundum aug. tunc
completa est ista prophecia danielis qui civitas ierusalem
post passionem xpi destructa est et templum
dissolutum. Unde luc. xxi scribit. Cum videritis
circumdari iherusalem ab exercitu romanorum. tunc scitote
quia appropinquavit desolacio eius. et tunc qui in iu-
dea sunt fugiant ad montes. quod ad litteram factum
fuit. quia omnes credentes qui erant in iherusalem
premoniti divino oraculo fugerunt et venerunt in
bethleem civitatem. et ibi steterunt sub presidio
regis agrippe donec destructio facta fuit. sicut dicit
iosephus. et quia difficilius erat tunc modo
corpore salvari quam tollere vestimentum dicit quod qui
in tecto est vel in agro non descendat aliquid
tollere de domo sua. et ideo multo male fuit et
que pregnantibus illis diebus. quia pregnantes non
potuerunt fugere propter honus uteri. et nutrientes
propter honus criature et sollicitudinem quam operandi erat. ne
fuga eorum non fiet in hyeme in frigore priorum
nec sabbato in ocio bonorum operum. quia tunc fuit
tribulacio sic magna qualis non fuit ab inicio
seculi neque fiet. et nisi dies persecucionis illius fu-
issent abreviati non fuisset salva omnis caro. Na
ut dicit Glosa. Romani tunc non solum persequebantur
bant existentes in iherusalem sed et alios ubique
terrarum permanentes inter quos multi erant electi
adeo et iam ad fidem xpi conversi. propter quorum salutem
dies illi abreviati sunt non mensura sed modo
¶ Quantum vero ad secundum dicit. Si quis tunc vobis dixerit
tale tunc ad tempus antixpi multi et precones di-
xerunt. Ecce hic xpus vel illic. nolite credere quia
non occulte sicut in primo adventu sed clare et
manifeste est venturus. ita ut precone non indi-
geat. ante tamen quam ipse sic clare et manifeste
apparere debeat. multi pseudo et falsi prophete
insurgere debent. dicentes et facientes signa
et prodigia magna. quia tamen antixpus quam ministri
eius acceptiores sunt tunc tantum potestatis
quantum unquam fuerunt. Et ideo dicit. Ecce xpus
est in deserto. sicut semper omnes ibi possunt decipere et dap-
nare. vel Ecce in penetralibus. ut homines
sublimes antixpi pietate possint concludi
non erit credendum. quia sicut fulgur non indi-
get indicatore sed in momento ab oriente patet
usque ad occidentem. sic erit manifestus adven-
tus xpi. et quia non veniet solus sed cum multi-
tudine angelorum apostolorum martirum confessorum et vir-
ginum. Et ideo subdit quod ubicumque fuit corpus
illuc et aquile ¶ Sed hic possunt esse v dubitaciones

¶ Prima utrum adventus secundus xpi possit dici abhominacio
¶ Secunda utrum per numerum dierum qui ponitur in da-
niele possit sciri determinate adventus antixpi
¶ Tercia utrum per numerum dierum qui ponitur in apoc.
determinate adventus xpi possit cognosci ¶ Quarta
utrum antixpus per Enoch et Heliam debeat ecclesiam
expugnare. ¶ Quinta utrum in subversione ierusalem
maior tribulacio et persecucio fuit quam tempore antixpi
esse debeat ¶ Ad primam est dicendum quod adventus
antixpi potest dici abhominacio quantum ad eius generacionem
quantum ad eius predicacionem. quantum ad eius signorum
operacionem et quantum ad iudeorum subversionem. Primo
quantum ad eius generacionem. quia generabitur ex for-
nicacione in babilonia egipti ex tribu dan.
sicut videtur dicere quedam glosa Gen. xlix. Ita
quod abhominabili operacione diaboli generabitur
non tamen quod ex diabolo et humana natura fiat una persona
sicut dei filius operacione spiritus sancti una persona
fuit in duabus naturis. sed generabitur ex fornicatoribus
per diaboli instigacionem ut dicit damascenus iiii libro
¶ Secundo quantum ad predicacionem quia predicabit in tem-
plo dei a iudeis tunc reedificato et honorem dei
debitum sibi faciet exhiberi et ad confirmacionem
sui erroris utetur sapiencia librorum simulacione vir-
tutum testimonio scripturarum resurreccione per se-
cucionem et permissione divina ¶ Tercio quantum
ad signorum operacionem quia veniens est ut dicit
apostolus in signis et prodigiis mendacibus. arte quo-
que homines per fantasmata decipiet ut quod
non erit faciet videri esse. aliter quod faciet etiam
signa intencione fallendi et decipiendi ut dicit
Augustinus ¶ Quarto quantum ad iudeorum subversionem
Scribit enim ad thessalon. ii. Et ipse veniet
in omni seduccione iniquitatis. hiis qui pereunt
et caritate dei non acceperunt ut salvi fierent
ideo mittet eis spiritum erroris ut credant
mendacio quia non crediderunt veritati sed consen-
serunt iniquitati. Iusto namque dei iudicio et occul-
to consilio fiet ut iudei qui xpum venientem
in nomine patris cum humilitate et iusticia non rece-
perunt antixpum recipient venientem in nomine
suo cum feritate et iniquitate ad decepcionem eorum
ut dicit augustinus. ¶ Ad secundam est dicendum quod dan.
xii scribitur. beatus qui expectat et pervenit
usque ad dies m. ccc. xxxv. per quos dies volu-
erit aliquis dicere tempus adventus antixpi
posse sciri. sed hoc est manifeste falsum quia
ut dicit augustinus dato quod numero dierum qui ponitur
in hac prophecia vellemus intelligere numerum annorum per
ad hoc non possemus scire tempus adventus eius
cum iam tot anni transierunt ab adventu
xpi usque nunc nec tamen signa apparent pro numero
dierum posito in hac prophecia intelligi

tiue dierum quibus ipse antixpc pdicabit et quibus
psequitur ecclia fidelium cuius psecucio durabit tribus
annis cum dimidio et hoc expsse patet p illud
quod dr Apok xi° ubi dicitur quod antixpus et
mebra sua calcabit ciuitatem sanctam i psequentur
ecclam iuste et sancte viuendo et congregata
a virtutibus munita tribus anis cum dimidio
quibus ipse antixpus regnabit Ut dicit Gloz a
Ad tercium est dicendum quod Apok xii scribitur mulier
fugit in solitudinem ubi habuit locum paratum a deo
Ut ibi pascant illam diebus m cc lx p quibus
similiter non intelligitur numerus anorum ab aduentu
xpi dato quod p dies annos vellemus intelligere
eodem modo intelligitur numerus anorum quibus xpus
pdicauit in hoc mundo Unde dicit Gloz sup dco
illo quod mulier puta ecclia fidelium fugit in solitu
dine quia a voluptatibus mundi separata m cc lx
diebus in toto tpe quo subsistit ecclia pdica
cione xpi facta tribus annis cum dimidio et hoc
patet quia tanto tpe pdicabunt Enoch et He
lyas Unde sup illo illo Apok xi Dabo duo
bus testibus meis et pphabunt diebus m cc
lx dicit Gloz quod isti dies non pficiunt tres
annos et dimidium quia sicut xpus non copleuit
dimidium anni sue pdicacionis sic illi duo
pphe non pficient integre tres anos et dimidium
quod sic supplebit quia ipsi interficient p ipsum an
tixpm et morient ante eum Unde ex quo ille
tribus annis et dimidio psequitur ecclam dei
Isti ante pdictum tpus morient Ad quartum
est dicendum Quod sicut scribitur Apok xx Cum
consumati fuerint mille anni soluetur sathanas
de carcere suo quia pdicam ptatem recipi
et et exibit et seducet gentes que sunt super
iiii^or angulos terre Gog et magog et conge
gabit eos in plium quorum numerus est sicut are
na maris et ascendent sup latitudinem terre
et circuibunt castra sanctorum et ciuitatem dilectam
Super quibus uerbis sic videtur dicere Gloz quod
ad litteram has duas gentes reclusas et abscon
sas a dyabolo dyabolus primo decipiet et p eas et
eas psedet ad seductionem et psecucionem fide
lium antixps ergo p has duas gentes reclusas
et absconsas in angulis terre quarum numerus est
sicut arena maris psequitur ecclam dei Ita
Gog et Magog idem est quod tectum de tecto reclu
sit et absconse gentes exibunt de reclusis et
absconsis locis seducte dyabolo seducte et
p eas excitabit psecucio aduersus ecclam
xpi Sed Aug de ciuitate dei xx° exponens ista
verba in Apok scripta dicit quod gentes iste quas
ecclesia appellat Gog et Magog sic accipi
ende sunt ut sicut aliqui in aliqua pte
terrarum tamquam barbari et non conuersi aliis
nacionibus quas aliqui appellant gotas et
massagetas pmas et alienigenas gentes

sciuitas et se motas a Romano Imperio sed
naciones in toto orbe terrarum simul cum aliis
existentibus intelligere in quibus dyabolus tamquam
abysso intelligitur esse inclusus et tectus Sed tunc
tpe antixpi exibit tamquam tectus de tecto
quia detecta et occulta exibit in manifesta
et apertam psecucionem Nam cum p multa et
varia mala seducet nultos Sed tunc immine
te finali iudicio vniuersa ciuitas xpi in toto
orbe terrarum ab vniuersa ciuitate dyabolica quantum
quod erit utraque sup terram apertam et manife
stam psecucionem patet Ad quintum est dicendum
quod Aug soluit hanc dubitacionem dicens secundum
Josephum scribentem iudaicam historiam
tanta et talia mala fuisse tunc iudeos pas
sos ut incredibilia videantur et in hoc maiorite
sitius crucis xpi ostensa est quia numquam
tantam et talem psecucionem passi sunt
iudei nec sunt passuri quantam et qualem tunc
sustinuerunt et nisi p credentes fuissent ubique
terrarum fuissent extirpati Non tamen ut dicit Aug
fuit sic magna et vniuersalis psecucio tunc
sicut erit tpe antixpi Sed quando dicitur quod sic magna
fuit qualis nec ante fuit nec postea futura
erit intelligendum est Ut autem quantum ad iu
daicum populum Nam psecucionem antixpi pplus
iudaicus non experietur quia ipsi recipient
eum cum magno gaudio et edificabunt ei tem
plum et insuper duobus pphis letabuntur de mor
te ipsorum et munera et dona mittent ad inui
cem illis tribus diebus cum dimidio quibus ia
cebunt in platea Jherlm Maior ergo pse
cucio illata p antixpm fidelibus xpi quam fuit
illa quam passi sunt iudei tunc psecucio xpi
non tanget iudeos Sed quantum ad eos illa
fuit maior etc. Leccio iii

Statim autem post tribulacionem
dierum illorum sol obscurabitur et luna non
dabit lumen suum Et stelle cadent de celo et
uirtutes celorum commouebuntur Et tunc apparebit
signum filii hominis in celo Et tunc plangent
omnes tribus terre Et videbunt filium hominis
venientem in nubibus celi cum uirtute magna
et maiestate Et mittet angelos suos cum
tuba et voce magna Et congregabunt electos
eius a quatuor ventis a summis celorum
usque ad terminos eorum Ab arbore autem fici
discite parabolam Cum iam ramus eius tener
fuit et folia nata Scitis quia prope est estas
Ita et vos cum videritis hec omnia Scitote quia
prope est in ianuis Amen dico vobis quia
non preteribit generacio hec donec omnia hec fiant
Celum et terra transibunt uerba autem mea non transibunt

Narracionem consideratam signorum prenosticacione. In parte
ista salvator premonet suos ad signorum ostensionem
Consueverunt enim in bello ostendi vexilla et signa
aliqua quibus dux belli cognoscatur et inimici
ab inimicis discernantur. Et primo ponit demon-
stracionem signorum. Secundo ponit obedienciam
iudicantis ministrorum. Et tercio adducit similitudinem
exemplorum. Quantum ad primum dicit Statim
post tribulacionem dierum illorum quibus antichristus
persequitur ecclesiam et dicit statim quia multum cito ter-
minabuntur propter electos. sol obscurabitur et luna
non dabit suum lumen veniente maiori luce
et stelle cadent de celo quia tenebrose videbuntur
ac si in celo non essent in comparacione maioris
lucis. Et dicit secundo et virtutes celorum puta
angeli qui sunt motores celorum movebuntur et
ammirabuntur in tam mirabili commocione cantu-
racionis et tunc apparebit signum filii hominis sig-
sit crucis quo viso plangent omnes tribus
terre quia sibi credere noluerunt. Quantum vero
ad secundum ait Statim facta mundi innovacione
et completa mortuorum resurreccione videbunt omnes
resurgentes oculis corporalibus filium hominis ve-
nientem in nubibus celi. Sicut enim credentes
straverunt vestimenta sua sub pedibus Christi veni-
entis in Iherusalem ad mortem et passionem
sic postea omnes nubes celestes substernent sub cor-
pore Christi venientis in glorificacione. Veniente
dico non in infirmitate carnis sed cum virtute mag-
na et maiestate. Longe enim veniet cum ma-
iori gloria quam apparuit in transfiguracione
tunc enim propter te est transfiguratus Sed tunc ut vide-
ant eum gloriosum omnes gentes. Nec veniet
solus sed cum multitudine angelorum et ministrorum
obediencium sibi quia mittet angelos cum tuba
non quidem corporali sed vocem angelicam tubam
appellat ad cuius conclamorem omnes mortui re-
surgent. Unde subdit quod congregabunt an-
geli a iiii^or ventis electos quia a quatuor cli-
matibus mundi occidente oriente septentrione
et meridie congregabunt incipiendo a summis celorum
usque ad terminos eorum id est sanctos omnes qui sunt vel
fuerunt a principio mundi et erunt usque ad finem.
Sed quantum ad tercium addit ab arbore autem fici
discite parabolam. Cum enim ramus eius tener
fuerit et folia nata signum est quod prope est
estas. Ita eodem modo cum omnia signa predicta
videbunt signum erit quod Christus cito ad iudicium
veniet. Semper enim hic dicit Crisostomus Cum aliquid
venturis certitudinaliter predicat rerum

naturalium similitudines adducit. Moraliter
in secundum Augustinum per arborem fici intelligitur genus
humanum propter prurientem carnis quia cum in filiis
hominum ramus tener fuerit ad fidem Christi nomine
vocati tunc ad honorem adopcionis filiorum ad-
mittuntur ut fructus spirituales faciant et ut
firmiter credant que supra dicta sunt esse ventura.
Subdit quod non preteribit generacio hec iudeorum scilicet
non solum qui erant sed qui futuri erant donec
omnia ista fiant quia celum et terra tran-
sibunt non quantum ad annichilacionem sed quantum ad
innovacionem verba autem mea non preteribunt
quin impleantur. Sed hic possunt esse iiii^or
dubitaciones. Prima utrum ante iudicium sol et
luna debeant obscurari. Secunda utrum
ante iudicium mundus per ignem debeat purgari
vel innovari vel perire. Tercia utrum corpora
resurgencium illo igne possit cruciari et non
cremari. Quarta utrum reprobi omnes resurgen-
tes debeant videre corporaliter. Ad primam est
dicendum quod corporaliter et spiritualiter verum est quod ante
diem iudicii sol et luna obscurari debent.
Nam tempore finalis iudicii propter persecucionem anti-
christi multi magni viri et magni prelati recedent
a fide. Unde super illo verbo apostoli In tempore illo dis-
cedent quidam a fide attendentes spiritibus er-
roris dicit Glosa quasi naturaliter aut quidam quod nobi-
les et magni erant in ecclesia illi qui tunc a
fide recedent quorum decepcio id est recessus a luce
fidei potest dici obscuracio solis et lune et stellarum
iuxta illud Iohelis sol et luna obtenebrati sunt
et stelle retraxerunt lumen suum. Realiter vero
potest tripliciter verificari. Primo quantum ad ignis
fumacionem dicit enim Origenes Sicut
magnis ignibus succensis tenebre et fumo ge-
nerate multum malum generant ita ut lumen
celestium corporum non videatur sicut in die iudicii
illo igne quo totus mundus est succensus
ardente ex fumositatibus inde generatis sol et
luna videbuntur obscurari. Secundo quantum
ad maioris luminis apparicionem. Nam naturale
est quod ad presenciam maioris luminis minus lu-
men videtur esse obscurum et quasi annichilatum
et extinctum ad presenciam corporis Christi in forma glorio-
sa venientis ad iudicium omnia luminosa cor-
pora obscura et tenebrosa apparebunt. Tercio
quantum ad luminis realem privacionem. Sicut enim
tempore passionis Christi realiter sol obscuratus est
ad terrorem iudeorum sic realiter ad tempus corpora
celestia luminibus privabuntur ad timorem reproborum
ut iudicantis virtus et potencia ostendatur.

in signum quod omnis creatura contra eos se armabit. Unde in omnibus aliqua signa apparebunt. Ad secundam est dicendum quod Aug. xx de civitate dei in fine dicit. Per ista illud finale iudicium hoc tres didicimus esse venturos: Heliam testantem fidem iudeorum, antichristum persecuturum, Christum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque discretionem, mundi conflagrationem eiusdemque renovationem. que quidem omnia esse ventura credendum est. Sed quibus modis aut quo ordine veniant magis tunc docebit rerum experientia quam nunc ad perfectum hominum valeat consequi humana intelligentia. non enim sufficit remanere affirmandum secundum Aug. in quo ordine predicta sint ventura. tamen saltem quantum ad aliquid oportet ignis debeat precedere finale iudicium auctoritate et ratione potest probari. auctoritas est prophete dicentis. Ignis in conspectu eius exardescet, vel Ignis ante ipsum precedet ut dicit alia littera. super quo verbo dicit glossa. Per ignis iste materialis et corporalis quo comburentur facies mundi et mali comburentur et mali purgabunt iudicem precedet. Ratio non est talis. Ignis in se quatuor proprietates videtur habere. Prima quod est maxime activus et corruptivus. Secundo est maxime purgativus. Tertio est maxime illuminativus. Et quarto est fumativus. Sic igitur quantum ad duas primas proprietates ignis faciem iudicis precedet. quia corpora mixta ut plante et animalia omnino comburentur. iam cessante animali vita et totus mundus purgabit ex infectionibus quas contraxit ex habitatione peccatorum ex mutua mixtione elementorum. Sed quantum ad alias duas proprietates sequetur iam datum iudicium quia facto iudicio totus mundus et potissime elementa erunt luminosa et clara. et quicquid claritatis est et luminositatis est in igne et in omnibus elementis superius resudabit ad gloriam beatorum. quicquid vero fuit igne fumositatis et obscuritatis. Per naturam ad contrarium illarum proprietatum totum involvet tunc impiis et mittetur in infernus ad penam damnatorum. Ad tertiam est dicendum quod in hac dubitatione est triplex difficultas. Prima est de motu ignis comburentis et purgantis mundum quia in fine mundi debeat cessare motus celi quia sol et luna stabunt in habitaculis suis. stabit enim sol in oriente et luna in occidente et non movebuntur amplius. Propter quod angelus Apocal. ultimo iuravit per viventem in secula quod amplius non erit tempus. cum igitur cessante primo

motu celi debeat cessare omnis motus elementorum non videtur quod ille ignis conflagrationis debeat post cessationem motus celi moveri ad mundi purgationem et penam vel cruciatum damnatorum. Secundo est de ipsis corporibus resurgentium quia dicunt corpora illa non posse pati ab illo igne ubi stabunt tunc illa corpora resurgentium mundo toto ardente et igne nondum reposito vel locato in propriis locis quia nondum erit factum celum novum ubi collocari debent corpora beatorum et nondum erit data sententia de reprobis ut ad infernum descendant ubi debent locari corpora damnatorum. Ad primam difficultatem est dicendum quod non est cessare omnem motum cessare celi motu cessante. Nam tempore Josue stante sole in medio celi filii Israel movebant manus et pugnabant contra infideles. cessante ergo motu celi cessabit omnis motus omnium illorum qui in se ipsis non habent principium motus sicut anima et leva possunt movere. cessante motu celi aliter dici potest quod illius ille erit instrumentum iustitie divine. Deo poterit moveri absque motu celi. quia tamen dicitur in de causis cessante motu cause secunde qualis causa est celum non cessat causa prima influere et movere. Ad secundam est dicendum. Per corpora resurgentium poterunt reservari in superiori parte celi ad quem non ascendet flamma ignis illius sicut nec ibi ascendit aqua diluvii. Vel potest dici quod in corporibus beatorum post resurrectionem erit duplex habitus impassibilis unus preservans a corruptione et alius preservans a passione sicut et tempus et tres pueri sunt in corporibus trium puerorum in camino ignis. in corporibus vero damnatorum erit unus habitus preservans a corruptione sed non alius preservans passionem. Ad tertiam est dicendum quod Christum venientem ad iudicium iudicandos videre potest tripliciter intelligi. Primo quantum ad gloriosam humanitatem. Secundo quantum ad eius divinitatem. Et tertio quantum ad utriusque nature comprehensibilitatem. Primo modo videre Christum convenit bonis et malis. bonis quidem ad letitiam et malis ad penam. Videbit enim eum ut dicit Johannes omnis oculus etiam qui eum pupugerunt et videbunt in quem transfixerunt. Sed secundo modo non videbit nisi a filiis dei quia non potest secundum divinitatem oculo corporali videri nec oculo intellectuali

nisi ab illis qui sunt mundo corde. Beati mu(n)
mundo corde q(uonia)m ipsi deum videbunt. mali aute(m)
(et) dampnandi mundum cor non habebunt. ac
p(er) hoc divinitatem xpi videre non potuerunt.
Sed tercio modo tres p(er)sone solum seipsas videb(un)t
quia divinitatem comp(re)hendere non))venit
nisi illi qui est deus. (et) non est deus nisi p(ate)r
(et) filius (et) sp(iritu)s s(an)c(tu)s (et) sic tali visione divini
tate(m) solum videre convenit trinitati (et)c.

De die aute(m) illa — Lectio iiij
Et hora nemo scit neq(ue) angeli celoru(m)
nisi p(ate)r solus. Sicut aute(m) fuit in diebus noe
ita erit (et) adventus filij hominis. Sicut enim
erant in diebus ante diluvium comedentes
(et) bibentes nubentes et nuptui tradentes
usq(ue) ad diem eum quo intravit in archa(m)
noe. Et non cognoverunt donec venit diluvium
et tulit omnes. Ita erit (et) advent(us) filij ho(min)is.
Tunc duo erunt in agro unus assumetur
et alt(er) relinquitur. Due erunt molentes in
mola una assumet(ur) et una relinquitur.
Duo in lecto unus assumet(ur) et alt(er) relinq(ui)
tur. Vigilate ergo quia nescitis qua d(omi)n(u)s
hora v(est)r(u)s venturus sit. Illud aut(em) scitote q(uonia)m
si sciret p(at)erfamilias qua hora fur venturus
esset vigilaret utiq(ue) (et) non sineret perfodi do
mu(m) sua(m). Ideo (et) vos estote parati quia ne
scitis qua hora d(omi)n(u)s filius hominis venturus
sit vel est. Quis putas est fidelis servus (et)
prudens que(m) constituit d(omi)n(u)s sup(er) familia(m)
sua(m) ut det illis cibu(m) in t(em)p(or)e. Beatus ille s(er)v(us)
que(m) cu(m) venerit dominus invenerit sic facientem.
Amen dico vobis q(uonia)m sup(er) om(n)ia bona sua
constituet eum. Si aut(em) dixerit malus ille
servus in corde suo moram facit dominus
meus venire (et) ceperit p(er)cutere conservos su
os manducet aut(em) (et) bibat cum ebriosis.
Veniet dominus servi illius in die qua non
sperat et hora qua ignorat et dividet
eu(m) partemq(ue) eius ponet cu(m) ypocritis. Illic
erit fletus et stridor dentium. Circumscris
sa signorum ostensione in parte ista ut sup(ra) dicebat(ur)
salvator hortatur suos ad continuam p(re)paratio(nem).
Est aut(em) in bello n(ecessari)a continua p(re)paracio p(ro)pter
tria. Primo p(ro)pter temporis bellandi occulta
tionem. Secundo p(ro)p(ter) bellantium indisposicionem.
Et tercio p(ro)p(ter) ducu(m) (et) p(r)incipu(m) belli inpruda(m)
attencionem. Quantum ergo ad primum dicit

salvator. Q(uam)vis licet visis signis sup(ra)dictis adve(n)
tus xpi expectandus sit ignoramus tamen de
die illa qua venturus sit nemo scit neq(ue) an
geli neq(ue) filius nisi solus p(ate)r. Secundum aug(ustinu)m
Non solum diem vel horam verum etiam mensem
aut annum illius adventus debem(us) crede(re) esse
ignotum quia alibi dictum est. Non est v(est)r(u)m
nosse t(em)p(or)a vel momenta. Ut tamen non
credam(us) filium nescire diem illum sui adventus
nisi secundum significacionem. Ut dicit Origenes
Dic(it) enim nescire diem quia ipse iudicandus no(n)
erit sicut dic(itu)r nescire p(e)cc(atu)m quia non peccat.
Secundum se tamen diem illum scit. Quod probatur q(uonia)m
modum veniendi p(re)dicat dicens q(uod) sicut t(em)p(or)e
noe hominibus bibentibus (et) comedentibus (et) nup
tias celebrantibus s(ubi)to venit diluvium
(et) sic subito erit adventus filij hominis. Hoc
idem p(ro)bat se scire illum diem p(er) aliud signum
quia t(un)c erit duo in agro et unus assumet(ur)
(et) alter relinquitur (et) due molentes in mola
una assumet(ur) (et) alia relinquitur. Et duo in
lecto unus assumet(ur) et alter relinquet(ur).
Ista tria dicit Remigius. Tres ordines
ecclesie designat(ur). Nam p(er) duos in agro labo
rantes intelligit(ur) ordo prelatorum quibus com(m)is
sus est ager ecclesie. Per duos in mola in
telligit(ur) ordo conjugatorum qui dum p(er) diversas
curas nunc ad hoc nunc ad aliud flectunt(ur)
q(uas)i molam in circuitu trahunt. Sed p(er) duos in
lecto intelligit(ur) ordo continencium quorum requies
nomine lecti designat(ur). In omnibus enim istis or
dinibus sunt aliqui boni (et) aliqui mali. et
aliqui assumunt(ur) ad vitam. et aliqui re
linquunt(ur) ad pena(m). Quantum vero ad secundum
q(uas)i concludendo (et) ex p(re)missis dicit q(uod) quia ad
ventus domini (et) temp(us) bellandi est ignotum
ideo summope(re) vigilandum est. quia si p(at)erfa
milias sciret qua hora fur veniret s(ine) d(ubio)
vigilaret (et) non mitteret perfodi domum suam
a fure. Sic nobis semp(er) est vigilandum quia
hora qua non putam(us) veniet filius hominis.
Secundum enim Greg(orium). Ille vigilat qui apertum
veri luminis oculos apertos tenet. Ille bene
vigilat qui servat operando quod credit.
Ille potissime vigilat qui a se corporis
negligentiarum tenebras expellat. Sed quantum
ad tercium dicit q(uod) ille fidelis servus (et) prudens
est. (et) loquitur hic dicit Crisostomus de prelatis
ecclesie qui sunt constituti sup(er) familia(m) xpi

ad requirendum etiam qui tunc sunt fideles qui
habent bonorum ecclesie fidelem retencionem ut que sunt
data intuitu dei in subsidium pauperum et vidu
arum non devorent in superfluis conviviis et cum
hystrionibus et pompis armorum et ut non extu
sent se subtali prtextu quod qui evangelium annun
ciat de evangelio debent vivere solum victum
necessarium scilicet simpliciorem et necessaria vestimenta
per talem intelligentiam debent intelligere posse
recipere ut dicit Origenes. Tunc autem sunt pru
dentes quando huiusmodi bonorum ecclesie habent discretam
dispensacionem ut prudenter cognoscant inter
quos et quibus et quando dispensanda sunt platt
ante negligentibus ista et contrarium facientibus
repromittit pena quia si non timentes sunt in
bonis ecclesie conservandis habere fidelitatem neque
in dispensandis habere prudenciam et sagacitatem
putantes dominum tardare multum ad veniendum
pro retribucione bonorum et malorum et propter tale
retardacionem incipiat percutere conservos suos
Quod tunc fit ut dicit Origenes quando episcopi non ut
conservi xpi fidelibus ministrant sed ut domini
imperant tunc sit quando non ut presbiteri sed ut amari
tiranni dominantur et tunc fit quando non esurientes
pascunt sed cum luxuriosis et ebriosis epulantur
porcio enim talium prelatorum dicente domino in die
iudicii ponetur cum ypocritis et dampnatis in isto
ubi erit fletus et stridor dencium ¶ Sed hic potest
esse iiii^or dubitaciones ¶ Prima utrum dies iudicii
determinate possit per scripturam predici quando erit
¶ Secunda utrum possit predici tempus propinqu
illius diei ¶ Tercia utrum diem illam filius
nesciat aut spiritus sanctus sed solum pater ¶ Quarta
utrum signa precedencia adventum xpi debeant
esse signa pacis vel prelii ¶ Ad primam est dicendum
quod si adventus xpi determinate quivis possit scire
vel sciret per signorum denuncionem vel per prophetarum
revelacionem vel per xpi determinacionem non primo
modo quia signa immediate precedencia ad
ventum xpi tria dicuntur esse / Primo erit mundi
discessio quia ut dicit glosa super illo verbo nisi
ad Thess 2° nisi venerit discessio primum ante
adventum xpi erit triplex discessio in mundo
Primo omnium hominum separacio a romano imperio
Secundo omnium particularum ecclesiarum a roma
no pontifice et / Tercio multorum magnorum
a fide catholica / Secundo debet precedere an
tixpi apparicio quia primo revelabitur homo
peccati filius perdicionis qui extolletur et ele
vabitur super omne quod dicitur deus aut colitur
tamquam deus super quo ubi dicit Augustinus quod
non veniet ad iudicandos vivos et mortuos
xpus nisi prius veniet ad seducendum mortuos
in anima adversarius eius antixpus et / Tercio
prophetarum predicacio et occisio quia illi duo
prophete Enoch et Elyas debent tunc eius
predicare contra antixpum et finaliter per eum
occidi sed ista sunt nobis sic ignota sicut
adventus xpi cum ista omnia tribulacione mult
aliis tribulacionibus debeat preveniri ut dicit
Gregorius / Secundo non potest determinate sciri per
prophetarum revelacionem quia propheta Danielis
non loquitur de numero annorum vel dierum
quibus expectetur adventus xpi sed loquitur
de numero annorum quibus conturbabit antixpus
ut supra dictum fuit sicut propheta Jo. in Apoca
lypsi non loquitur de tempore quo xpus ad iudicandum
sit venturus sed de numero annorum vel dierum
quibus xpus in mundo assumpta predicavit
/ Tercio non potest sciri per xpi determinacionem quia
licet apostoli de tali tempore quesierunt et Petrus
ipso ad passionem appropinquante qui dixerunt
dic nobis quando hec erunt et quod signum
adventus tui / Secundo ipso celum ascensuro
dicentes quando dixerunt domine si in tempore isto
et numquam aliquam determinacionem voluit dare
sed attente precepit eos vigilare semper ut
per scripturam non potest sciri adventus xpi sed
magis ubi indeterminatus et incognitus ponitur
quod ex debet eius adventus ¶ Ad secundum
est dicendum quod adventum xpi ad iudicium esse
propinquum triplicit possumus intelligere /
primo per continuam temporis elongacionem quia
quanto elongamur ab adventu xpi in carne
tanto magis appropinquamus ad eius ad
ventum ad iudicium secundum quem modum dicit
apostolus ¶ Ad quorum est nunc salus quam cum credidimus et
ipse Salvator dicit Respicite et levate ca
pita vestra quoniam appropinquat redempcio vestra /
Secundo possumus intelligere pro eternitatis etatis
complecione scimus enim quod in fine istius
temporis venturus est quia dicente apostolo nos
sumus in quos fines seculorum devenerunt
unde ut dicit Augustinus in libro 83 questionum sicut
variatur homo per diversas etates ut
prima sit eius infancia / Secunda puericia
et tercia adolescencia quarta iuventus
quinta gravitas et sexta senectus sic mundus

p diuisas etates variatus est Prima in prima
etate fuit ab adam usque ad noe. In secunda
ab noe usque ad abraham In tertia ab
abraham usque ad moysen. In quarta
a moyse usque ad dauid. In quinta a
dauid usque ad incarnationem xpi. et in
sexta usque ad finem xpi Incipiens ab
adam quem plasmauit deus etas ad
noe distruxit prima seques ab abra
ham ad dauid extendit etas secunda tertia
quarta ad transmigrationes in babylone fuit
quinta facit cursum xpi deuenit
ad ortum ad finem tunc mundi sexta pat
claudi in requie septima. tunc clau
ditur fulgore corpore nulla potest tamen
tamen potent dum re ista sexta etas
quatuor omnes iste precedentes etates
secundum aug. et certo possimus
intelligere proximum iudicium totaliter quia
sicut iudicium per aliquem factum tunc
fuit quando multum multiplicata erat
malicia hominum et quando tota cogi
tacio cordis intenta erat ad malum
sic iudicium fiendum per igne tunc
erit magis propinquum quando multum
creuerunt peccata hominum. Unde Sal
uator multas similitudines adducit
ad iudicium factum tempore noe
Dic ergo potest intelligi iudicium tale propin
quum esse quia multum surrexit cari
tas et superhabundat iniquitas Ad
tertium est dicendum quod Jeronimus dicit
filium nescire diem illam non in se
sed quia apostolis querentibus de illa die
respondit vestrum non est tempora
nosse vel momenta dicitur ergo filius
nescire quia apostolos de hoc querentes
nescire voluit et eos nescire fecit
Basilius vero dicit se legisse in quodam
libro quod filius hic penitus non
intelligitur pro filio naturali unigenito
patris eterni quia sicut accipitur cum
talis filius sit deus eiusdem substancie
et nature cum patre angelos filii non
proposuisset ipse xpus. sic enim dixit de die
illa et hora nemo scit neque angeli celorum
neque filius nisi solus pater accipiatur ergo
hic filius pro filio adoptiuo de qua fili
atione scribitur Jo. primo dedit eis potestatem filios
dei fieri hiis qui credunt in nomine eius. et planum
est quod tales filii diem illam ignorant
quia apostoli fuerunt tales filii adoptiui
et tamen eis non datum scire sed aug.
dicit quod ideo xpus qui erat unigenitus
dei patris dixit se diem illam nescire
sed solum patrem quia quod ipse scit non
habet a se sed a patre sicut eum a patre habet
quod sit filius. ita quodque scit et quodque
habet filius nascendo a patre accipit nichil
namque est a patre magis proprium filio quam doctrina
et sapientia tamen apostolus clamet predicamus
xpum dei virtutem et dei sapientiam et tamen
in Jo. dicit mea doctrina non est mea
sed eius qui misit me patris negat
ergo filius se nescire quia a se non
habet quod sit filius at per hoc non habet
a se quod sit sciens quia quodque scit na
scendo scit et nascendo accipit Ad quartum
est dicendum quod quod est dubium pro tanto
quia supra dixit Saluator quia ante
diem iudicii surget gens in gentem et
regnum et erit tribulatio magna qualis
non fuit ab initio seculi nec postea
erit et sic ante diem iudicii erunt signa
et prodigia sed hic ait Sed sicut tempore
diluuii erant homines bibentes et come
dentes et nuptum tradentes usque ad illum
diem quo intrauit noe in archam et nullus
cognouit donec venit diluuium sic erit
aduentus filii hominis et ita videtur quod ante
illam diem debeant esse signa pacis. Ad
hoc secundum Jeronimum videtur triplex Primo
ut dicatur quod post signa plura erunt aliqua
indicia pacis aut enim quod post pugnas et
prelia quibus vastabitur humanum genus breuis
subsecutura erit pax que quieta omnia
repromittat ut fides credentium reprobetur

Secundo ut ista signa pacis non referantur ad iustos et sanctos qui semper sunt in timore / sed ad peccatores malam consuetudinem imitantes ut sicut tempore Noe ipso et filiis suis caste et sancte viventibus alii peccatores luxuriantes et epulis vacantes erant etiam certe in medio ipsorum quia mala futura indicabit / ita tempore filiorum in diam sanctis viris honeste et sancte viventibus peccatores absque timore et tremore sereno vacabant in immundiciis et peccatis non obstantibus persecutionibus et tribulationibus que erunt indicia proximi et futuri mali magis quam pacis etc. / Tercio ut ista signa pacis non referantur ad omnes sed solum ad malos qui tunc clamant contra antichristum et pro deo ipsum adorare ab eo non patiuntur persecutiones supremas cruciatus sed letabuntur simul cum eo et ostendunt signa pacis et gaudii atque victorie. Unde dicitur Apocal [illegible] mortuus illis duobus prophetis per antichristum et iacentibus in platea civitatis iherusalem mali gaudebunt super morte ipsorum et iocundabuntur et munera mittent ad invicem.

Capitulum xxvi^m

Tunc simile est regnum celorum x virginibus que accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponse. Quinque autem ex eis erant fatue et quinque prudentes. Sed quinque fatue acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est Ecce sponsus venit exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines ille et ornaverunt lampades suas. Fatue autem sapientibus dixerunt Date nobis de oleo vestro quia lampades nostre extinguntur. Responderunt prudentes dicentes Ne forte non sufficiat nobis et vobis ite potius ad vendentes et emite vobis. Dum autem irent emere venit sponsus. Et que parate erant cum eo intraverunt ad nuptias et clausa est ianua. Novissime autem veniunt et relique virgines dicentes Domine domine aperi nobis. At ille respondens ait Amen dico vobis nescio vos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Ostenso qualiter salvator in impugnando sustinuisset stellarum experientiam. In parte ista ut supra dicebatur ostendit quomodo in remunerando sunt ponderata iusticiam. Et primo ostenditur qualiter sunt ponderatam iusticiam quantum ad intendentes humanam laudem propriorum bonorum. Secundo qualiter quantum ad negligentes utilitatem suorum promerorum. Et tercio qualiter quantum ad discussionem omnium iudicandorum. Secunda enim ibi Sicut enim homo peregre proficiscens etc. Tercia ibi Cum autem venerit filius hominis. In prima autem lectione tria ponuntur. Primo intendencium laudem humanam de bonis operibus ponitur condicio. Secundo ponitur eorum ad iudicium advocatio. Et tercio ponitur eorum a iudice reprobatio. Circa autem ad primum sciendum est quod secundum Augustinum [illegible] ista parabola de x virginibus ad universalem ecclesiam fidelium dicitur pertinere. Ut per quinque virgines intelligantur quinque corporis sensus. Per virginitatem vero intelligitur continentia ipsorum ab omnibus illicitis. Per lampades vero intelligantur que solum talem continentiam sunt. Sed per oleum intelligatur gaudium et leticia conscientie predicte et predictorum bonorum operum. Per fatuas autem virgines illi intelliguntur qui non gaudent interius in conscientia de continencia et bonis operibus ut deo placeant, sed ut laudibus hominum fulciantur. Sapientes vero virgines sunt illi qui intus oleum et leticiam in vasis suis perservant gaudentes soli deo placere. Omnes tamen dicuntur virgines quia in utrisque sapia est quinque sensuum et operatio bonorum operum quamvis ex diverso fonte. Per sponsum autem intelligitur Christus et per sponsam ecclesia fidelium. Tardante ergo sponso venire scilicet Christo ad iudicium omnes tam fatue quam sapientes virgines dormiunt et somnum mortis recipiunt et hoc quantum ad virginum condicionem. Quantum vero ad iudicium advocationem subaudiunt quia media nocte nullo sciente ecce clamor factus est quia in voce archangeli et in novissima tuba veniens est dominus et resurgent omnes predicte et aptabunt lampades suas quia rationes reddendas operum suorum preparabunt omnes enim

dicente apostolo Oportet presentari ante tribunal
christi timuit dicet stulte sapientibus date nobis
de oleo vestro quia lampades nostre extinguntur
ex quo enim laude extrinseca hominum bona corpo
ra cremabuntur illa subito extinguentur
et quia tunc quibus reddet racionem pro se et si
vix sufficiet homini testimonium sue consciencie
multo magis non sufficiet sibi alienum Unde
ad hoc sapientum responsio dicencium Ne forte
sufficiat nobis et vobis Ite pocius ad
vendentes et emite vobis Adulatores enim
proprie ut dicit Augustinus vendunt oleum qui sine
falsa sive incognita laudando animas in errore
mittunt et aliqua de bonis operibus incedendo
vel equorum vel pecunie vel honoris tamquam
fatuis consiliando repromittunt non tamen
putandum ut dicit Augustinus sapientes virgi
nes fatuis consilium dedisse sed magis
crimen earum modo aliquo commemorasse
ac si dicerent videamus nunc qui vobis ad
iuvat illi qui nobis laudes vendebant et
in errorem inducebant ut non coram deo
sed ab hominibus gloriam quererent et dum habent
emere temporalem laudem quia eternam non cu
raverunt querere venit christus sponsus qui iu
dicabit secundum scientiam non per visionem oculorum
et que parate erant intraverunt ad nuptias
et ad gaudia eterna cum christo et ianua clau
sa est quia post iudicium non patebit petenti
aut intrare volenti Sed quantum ad tercium
concludit quod cum virgines fatue venissent
et petivissent eis ianuam aperiri non quidem
datum est oleum emisse quia iam nullo re
manente eis dealiene gaudiis gaudium
nobis in angustiis et tribulacionibus porte
ad implorandum dei clemenciam reddere sed mag
na erit post diem iudicii dei severitas
tunc ante iudicium magna est misericordia omnibus
prerogata Ideo respondent eis per sponsum
Amen dico vobis nescio vos ac si diceret
ut ait Augustinus Non habet hoc ars et sapiencia
dei ut intrent in gaudium eius qui non
coram deo sed ut placeant hominibus non secundum
aliquid secundum eius precepta operati et dura et
irrevocabilis sentencia in illo iudicio est ex
pectanda Ideo subdit Vigilate itaque quia

nescitis diem neque horam Sed hic possent
esse quatuor dubitaciones Prima utrum
quicumque desiderat laudem humanam de bono
opere sit fatua virgo Secunda utrum
vendens oleum fatuis virginibus moraliter
peccet Tercia utrum virginitas cum voto
sit magis meritoria quam sine voto Quarta
utrum virgo raptam sine corrupcione vio
lenter sibi factam possit primum virginum re
cuperare Ad primam est dicendum quod propter
tria quis potest laudem humanam desiderare
primo propter sue fame conservacionem Secundo
propter proximorum edificacionem Et tercio propter ali
cuius honoris vel temporalis commodi acquisicionem
In omnibus enim hiis tribus potest homo incurrere
periculum fatue virginis ac per consequens periculum irreparabile
quia fatuis virginibus clausa est ianua para
disi que non clauditur alicui nisi per mortale peccatum
Si enim aliquis desiderat sic famari et laudari
apud alios ut testimonium aliorum preferat
testimonio dei et testimonio sue consciencie talis
non portat oleum secum quia gaudium sui
operis totum sit in testimonio aliorum non in con
sciencia sua referendo in deum de talibus dicitur Iohannis
xii Qui dilexerunt gloriam hominum magis quam dei
Sed si quis cupit famari vel laudari apud
alios portando semper oleum secum et gaudium
bonorum operum de fama et bono opere vel laude
aliorum servando in consciencia sua ad laudem
dei cui principaliter sunt in fine illa opera
preferendo semper testimonium dei et sue consciencie
testimonio cuiuscumque modo quo dicebat Apostolus
Gloria nostra hec est testimonium consciencie nostre
Puto quod talis non sit fatua virgo nec mortaliter
peccat Si enim aliquis peccat ad instruc
cionem proximorum verbo doctrine et exemplo boni
operis et sancte vite de quibus laudatur et
laudem illam principaliter intendit adhuc est
fatua virgo quia ut dicitur Ieremie ix Non debet
gloriari sapiens in sapientia sua nec
fortis in sua fortitudine sed in hoc scire se
cognoscere deum Sed si talem laudem adhuc
finem referrent ut proximus in via dei instru
atur et deus per eum glorificetur modo quo sal
vator dixit discipulis Luceat lux vestra
coram hominibus ut videant opera vestra bona
et glorificent patrem vestrum qui in celis est

non est fatua virgo. Tertio si quis ordinat
laudem humanam ad acquirendum honorem
vel aliquod temporale comodum vel lucrum
preferendo talia divine caritati et mandatis
dei, ita quod propter dei mandata pretermittat fatua
virgo est. Sed si homo non repugnat dilectioni
dei nec prefert ipsa mandatis dei fatua virgo
non est dubium dicendum. Ad secundum
est dicendum quod Augustinus super Iohannem [?] dicat quod adulato
res vendunt oleum quando sive falsa sive
mala sive ignota laudando animas in
errorem mittunt. Sed cum mittere animas in erro
rem et mala et falsa laudando non fit sine
peccato mortali, consequenter dicit quod Augustinus. Quod adu
latio est mortale peccatum hoc videtur sentire
Iohannes Crisostomus qui dicit quod magis nocet lingua adulato
ris quam gladius persecutoris super illo verbo Gla
dius eorum intret in corda ipsorum confirmatur
hoc quia canones penam mortalis peccati
adulatoribus ordinat. Dicitur enim xlvi distinctione Cleri
cus qui adulacionibus vacare deprehenditur degra
detur ab officio. Sed ibidem Augustinus in libro
de igne purgatorii dicit. Si quis alicui
blanditur sciens et cuique maiori persone adulare
voluit amplius quam oporteat, si pauperibus mi
nus deliciosa convivia preparavit, si in ecclesia
vel alibi ociosis sermonibus se occupavit
hec et his similia ad minuta peccata quis non
sciat pertinere. Dicendum ergo quod vendentes oleum
et ipsi adulatores vel ordinant eorum decepcionem
et fraudulenciam quecumque falsa vel vera bona
vel mala laudato et sic Augustinus numerat adula
tionem inter peccata venialia. Ad tertium est dicendum
Quod una operacio potest esse magis meritoria quam
alia propter tria. Primo si fiat cum maiori conatu
et cum ardenciori promissione. Tunc enim opera
cio non sit meritoria nisi quia voluntaria
quanto plus in operacione est de conatu et
aviditate voluntatis tanto magis est meritoria.
Nos namque dilectio beate Marie Magdalene
multum fuit meritoria quia multum fuit
de conatu et de aviditate voluntatis.
Secundo si fiat cum maiori oblacione
nam ceteris paribus plus meretur qui
offert deo duo quam unum. Tertio si fiat cum
firmiori observacione. Secundum enim Augustinum
non inchoasse sed perfecisse est opus perfec

virtutis. Propter ergo tria possumus dicere quod vir
ginitas cum voto est magis meritoria quam
sine voto. Primo quia cum maiori conatu
et cum ardenciori promissione. Est enim votum
promissio spontanea et voluntaria facta deo.
Propterea virginitas servata cum voto est pro
missa et dicata deo cum toto conatu et
libera operacione voluntatis, et hinc est quod qui
non sunt iuris vovere non possunt. Secundo
quia est cum maiori obligacione. Nam
servans virginitatem cum voto deo offert
duo scilicet voluntatem et opus. Servans
vero sine voto solum offert unum scilicet
opus. Sicut ergo plus meruit Petrus qui a
dimisit omnia et secutus est Christum quam So
crates plus qui solum temporalia di
misit vel alius qui dimittet divicias
et Christum non sequitur. Ita plus meretur
virgo servans virginitatem cum voto
quia offert arborem et fructum quam servans
vero sine voto solum offert fructum. Tertio
sic quia fit cum perpetua et firma observacione.
Non servans virginitatem sine voto potest
resilire a proposito quando vult. Sed voventibus
virginitatem et servantibus ipsam cum voto
non solum nubere sed velle nubere est dampna
bile. dicit Iohannes et ponitur xxvii q. prima. Ad quar
tum est dicendum quod ius divinum et humanum in
hoc concordant quod ratihabitio retrotrahitur
et mandato comparatur. Si enim quis con
sentit in homicidium factum non ignoranter
homicida apud deum ~~non~~ reputatur ac si se
ass. vel mandasset homicidium illud fieri.
Si ergo virgo sic violenter corrupta et post
modum consenciat in talem corrupcionem
perdit aureolam et premium virginum quia
apud deum habetur voluntarie corrupta
et perdit irrecuperabiliter quia consensus in re
iam factam non potest recuperari nec ex toto
de ipso penitere. Et dico ex toto quia bene
potest penitere quod ille consensus et volun
taria corrupcio non imputetur sibi ad eternam
penam consequentur tamen ad recuperacionem aure
ole vel illius premii accidentalis quod de
betur virginibus irrecuperabiliter perditur.
Sed si virgo sit violenter corrupta et postmodum

consenciat in aliquam corrupcionem fien
dam non illam iam factam poterit ut pu
to de illo consensu penitere non solum ut
eternam penam transeat verum etiam ut
recipiet aureolam et premium virginibus
debitum. Ubi nota quod hic racio ita trahetur
ante in futurum sicut retro in preteritum. Lco ij

Sicut enim homo peregre proficis
cens vocavit servos suos et tradidit
illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta
alii autem duo alii vero unum unicuique
secundum propriam virtutem. Et profectus est sta
tim. Abiit autem qui quinque talenta accepe
rat. Et operatus est in eis et lucratus est
alia quinque. Similiter et qui duo acceperat lucratus
est alia duo. Qui autem unum acceperat
abiens fodit in terram et abscondit pecu
niam domini sui. Post multum vero temporis ve
nit dominus servorum illorum et posuit
racionem cum illis. Et accedens qui quinque
talenta acceperat obtulit alia quinque
talenta dicens domine quinque talenta tradi
disti michi. Ecce alia quinque superlucratus
sum. Ait illi dominus eius. Euge serve bone
et fidelis quia super pauca fuisti fidelis,
super multa te constituam. Intra in gau
dium domini tui. Accessit autem et qui duo
talenta acceperat et ait. Domine duo talenta
tradidisti michi ecce alia duo superlucratus
sum. Ait illi dominus eius. Euge serve bo
ne et fidelis quia supra pauca fuisti fide
lis supra multa te constituam intra in
gaudium domini tui. Accedens autem
qui unum talentum acceperat ait. Domine
scio quia homo durus es metis ubi non
seminasti. Et congregas ubi non sparsisti.
Et timens abii et abscondi talentum tu
um in terra. Ecce habes quod tuum est.
Respondens autem dominus eius dixit ei
Serve male et piger sciebas quia meto ubi
non seminavi et congrego ubi non sparsi.
Oportuit ergo te committere pecuniam me
am nummulariis et ego veniens recepis
sem utique quod meum est cum usuris. Tol
lite itaque ab eo talentum et date ei qui

habet decem talenta. Omni enim habenti
dabitur et habundabit. Ei autem qui non
habet et quod videtur habere auferetur
ab eo. Et inutilem servum eicite in te
nebras exteriores. Illic erit fletus et stri
dor dencium. Posita ponderata iusticia re
gis mei ihesu christi contrarium ad humanam lau
dem querentes proprio honore. In parte ista
ponderata ponitur iusticia contrarium ad ne
gligentes utilitatem suorum proximorum.
Et primo ponitur christi donorum divisa parti
cio et dispensacio. Secundo subdit recipiencium
divisa condicio et negociacio. Tercio subiungit
peractorum donorum racionis exquisicio. Et quarto
concluditur negligentis servi dura et aspera
condempnacio. Circa primum ergo ad primum dicit
quod homo quidam id est christus qui singulariter
fuit homo quia singulariter conceptus pe
regre proficiscens quod tunc fuit quando in ea
carne quam assumpsit abiit in celum.
Carnis enim locus proprie terra est que quasi
si ad peregrinandum ducitur dum per redemp
torem nostrum in celo collocatur. Proficiscens
ergo vocavit servos suos et tradidit eis bo
na sua et uni dedit quinque talenta alii
duo alii vero unum. Ut per quinque intelligamus
scienciam quinque sensuum exteriorum. Per duo
vero intelligamus intellectus scienciam et
operacionem. Sed per unum solum intellectus sci
enciam debemus intelligere ut dicit glossa. Vel
per v. duobus et uno divisas gracias hominibus
distributas secundum capacitatem recipiencium
debemus intelligere ut dicit Iohannes. Circa
vero ad secundum dicit quod accipiens quinque
talenta negociatus est in eis et lucratus
est alia quinque. Quod tunc fit quando homines
per exteriores corporales sensus et sensibilium atque
corporalium scienciam celestium noticiam
duplicant ex creaturis intelligentes creato
rem ex corporalibus incorporalia et ex tem
poralibus sempiterna. Accipiens vero duo
lucratus est alia duo quia sunt nonnulli
qui dum intelligendo et operando aliis predicant
quasi duplum de negocio lucrum repor
tant. Sed accipiens unum fodit in terra
et abscondit pecuniam domini sui secundum
enim Gregorium talentum quippe in terra

absconditum est acceptum a deo ingenium creaturis accionibus multiplicare. ¶ Quantum ante ad tertium dicit quod post multum temporis venit posuit racionem cum istis servis quibus sua bona distribuerat et dicit post multum tempus, quia longum et magnum tempus erit ab ascensione domini usque ad diem iudicii et reddita racione per primum qui lucratus est alia quinque et per secundum qui lucratus fuit alia duo, uterque audivit a domino: Euge serve bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Letatur enim dominus de lucro et fidelitate atque bonitate servorum suorum, quod demonstrat per hoc quod dicit: Euge, quod est interiectio letantis, et pollicetur eis quod super plura alia bona eos constituet, quia beate dicente apostolo: Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in vobis. ¶ Sed quantum ad quartum quod dominus durissime servum pigrum domini pecuniam abscondisse condempnavit, quia mandavit ut talentum sibi datum ab eo reciperetur et illi qui super lucratus est quinque alia talenta commendaretur, servus vero et negligens et malus in tenebras exteriores mittetur, quia ex quo in tenebras interiores decidit lucem sciencie sibi collate abscondendo, merito per penam in exteriores cadet tenebras, ut dicit Gregorius. ¶ Sed hic possunt esse quatuor dubitaciones. ¶ Prima utrum dona graciarum dentur a deo secundum propriam virtutem et nature capacitatem. ¶ Secunda utrum dona a deo recepta sint sibi cum usuris reddenda. ¶ Tercia utrum proprium sit deo metere ubi non seminat et colligere ubi non sparsit. ¶ Quarta utrum propter negligenciam multiplicandi talentum domini homo debeat eternaliter dampnari. ¶ Ad primam est dicendum quod natura humana et angelica recepit dona gracie secundum capacitatem nature, sed secundum quod cum maiori conatu et minori, et secundum quod magis et minus intense fertur in deum per actum liberum voluntatis ipsius. Sed cum natura angelica sit superior quam humana, et eum

habeat aliquod retractivum, videtur quod magis intense et cum fortiori conatu feratur quam humana natura, et sic ut videtur nunquam natura possit repleri tanta gracia quanta repletur natura angelica, quod est falsum. Primo de Christo qui recepit spiritum non ad mensuram. Secundo de beata virgine que super choros angelorum est elevata. Et tercio communiter de omnibus sanctis qui assumpti et assumendi sunt ad ordines angelorum, per quorum ascensionem natura angelica erit reparata. Ad hoc ergo dicunt aliqui quod angelus loquendo de naturali potencia in comparacione ad gloriam quam posset mereri per omnes actus vel per multos, si esset maior, nunquam posset homo recipere tantam gloriam quam recipit angelus. Sed loquendo de gloria qua meruit per unum actum suum potest homo mereri per plures actus tantam vel maiorem gloriam per unum solum, non obstante quod natura est superior et in conatu forcior vel intensior. Unde non potuit angelus tantum mereri de gloria per unum actum intense et ex conatu quantum meretur homo per plures actus a principio usque ad finem. De Christo vero et beata virgine est dicendum. Nam in humana natura est duplex potencia, una naturalis, alia obediencialis, et ista potest repleri dupliciter gracia. Primo propter comparacionem ad deum in natura humana substantificata et personalis in divino substancie per graciam unionis. Secundo per comparacionem ad deum et ad omnem aliam graciam preter graciam unionis. In Christo ergo utroque modo potencia obediencialis fuit repleta, quia natura humana in Christo repleta fuit gracia unionis et omni alia gracia sanctificacionis. Dicitur autem obediencialis potencia quando deus facit in creatura quod sibi placet. In beata autem virgine per potenciam hanc obediencialem capacitas eius fuit repleta omni alia gracia preter graciam unionis maiori quam posset impleri ex

[illegible]

cepto q nō sint psonaliter unita divine
psone et quia sit natura angelica poten-a
obediencialis nō sint repleta ideo repletio
virginis marie excedit repletionem omnis
creature angelice vel humane preter xpm
in aliis aut sanctis dicendum est q possint
ad gloriam equalem et maiorem angelorum
pervenire quia per plures actus possunt
tantum mereri quantum angeli p unū
ex toto conatu suo et maxime quia tales
actus plures recipiunt augmentum meriti
et pene ex merito passionis xpi.
Ad secundum est dicendum q cum xpus dicat
pecuniam suam committendam esse nummu-
lariis ut veniens ipse cum usuris recipi-
at quod suum est. Dicendum est similitudina-
ria et methaphorica. Nam secundum Iohannem
p nummularios quibus xpi pecunia commit-
titur vel p̄nt intelligi sacramentorum admini-
stratores vel sacre scripture expositores
vel consiliorum observatores. Omnes enim isti
cum usura debent xpo reddere quod suum est.
Na sacramentorum administratores tunc
cum usura reddunt quando ministerium admi-
nistrant et fidem servant. Ita enim dicit
apostolus Sic nos existimet homo ut mi-
nistros xpi et dispensatores misteriorum dei
et postea subdit hic queritur inter dispensa-
tores ut fidelis quis inveniatur. Ergo tunc
tales sunt xpi nummularii quando dispensant
et quando fideliter faciunt. Sacre vero scripture
tunc cum usura reddunt quando et verbo do-
cent et exemplo confirmant quia tunc dicen-
te apostolo duplici honore digni sunt. Sed con-
siliorum observatores nummularii xpi sunt
quia mandata implent et consilia super
erogant. Sciendum est tamen ut dicit
Gregorius q sicut in p̄nti sermone quo
dicitur pecuniam reddendam esse xpo
cum usura aspicitur periculum doctorum
et maiorum de ecclesia si pecuniam domini
teneant et nō multiplicent sic aspiciat peri-
culum auditorum quod cum usuris requi-
ritur ab eis que audierunt ut p illa que
audierunt studeant nō audita intelligere
et opa adimplere. Ad tertium est dicendum
q sicut secundum Augustinum proprium est deo ex ma-
lis eliciere bona aliter ipse mala in mundo fieri
nō sineret sic proprium est ei metere ubi nō semi-
nat et colligere ubi nō sparsit. Seminat enim
homo dispergendo bona temporalia pauperibus
et ipse deus metit et colligit ex hiis bona
spiritualia quia que eis fiunt reputat sibi
esse facta. Sic seminat homo iustus ex
suo libero arbitrio cum auxilio gratie xpi
aliqua spiritualia opa et ipse deus ex illis
metit et colligit vitam eternam. In tribus
ergo servus ille piger abscondens pecuniam
domini sui secundum Iohannem fuit reprehendendus
et dampnandus. Primo in superbia quia
dixit Scio quia durus es calumpniam
enim et blasphemiam domino imposuit cum
ipse sit suavis et mitis omnibus invocantibus
eum. Secundo in diffidencia quia dixit
metis ubi seminas et colligis ubi nō sparsisti
aut enim hoc credebat de deo aut nō crede-
bat sed diffidebat et planum est q nullum
credebat q si hoc credidisset seminasset tempora-
liter ut deus meteret in eo spiritualiter et spar-
sisset ut deus sibi fructum redderet et quia
homines hoc nō credunt perfecte posse scilicet
pro parvis magna p corporalibus spiritualia pro tem-
poralibus eterna recipere. Ideo dicente apostolo
Ira dei venit super filios diffidencie quam
tamen meruit iste servus piger qui dominicam
pecuniam abscondit. Tercio in negligencia
quia dixit abscondi talentum tuum in terra
vel in archa et nec in vita nec in morte vo-
luit manifestare. Unde Gregorius ponit in dy-
alogo q cum tres aurei [tertium] fuissent inventi
quos absconderat quidam suis monachis
mandavit ut nullus monachus sibi loqui
deberet preter illum qui sibi ministrabat. Quod
cum ille quesivisset que esset causa audivit
tale mandatum esse factum propter pecuniam
absconsam p eum quo audito ingemuit
et sic est mortuus et sepultus in sterquilinio
Demum ordinavit Gregorius ut sacra obla-
cio p eo offerretur usque ad xxx dies quibus
expletis apparuit defunctus monachus et
dixit se esse de pena liberatum. Opinalis

timen secundum Gregorium. Illi qui dona scientie et gratie recipiunt adeo et negligunt dispensare gravissime peccant et tenentur adeo iudicabuntur. Unde ait quod valde timendum est ne nos qui plus ceteris in hoc mundo accepisse adeo aliquid cernimur ab auctore mundi gravius inde iudicemur. ¶ Ad quartum est dicendum quod sicut dicit Crisostomus super hunc passum eterna pena potest homo dampnari non solum pro peccato commissionis committendo adulterium furtum seu homicidium verum etiam pro peccato obmissionis. Unde ait quod non solum qui rapit aliena aut qui mala operatur punitur ultima pena sed etiam qui bona non facit. Non enim dives ille epulo fuit dampnatus quia rapuit aliena sed quia propria bona lazaro non communicavit. Dupliciter ergo negligencia potest esse peccatum mortale. Primo ex parte operis quod negligitur ut si negligatur cultus dei omnino ipsum pretermittendo vel omnia illa mandata que nos ordinant ad cultum eius. Vel si negligatur salus propria aut dilectio proximi vel omnia mandata que nos ordinant ad caritatem proximi et universaliter si negligatur omnino illud quod est necessarium ad salutem consequendam tunc est peccatum mortale. Secundo ex parte voluntatis a qua contempnitur. Nam negligencia opponitur diligencie. Planum est autem quod rationis et voluntatis humane est apponere diligenciam debitam in omni operatione virtuosa quia pretermissa virtuosa non esset et si talis diligencia est apponenda in virtutibus humanis multomagis in operibus virtuosis que nos ad deum ordinant. Si ergo diligencia necessaria contempnatur per voluntatem sine peccato esse non potest si tamen non obmittatur diligencia. Sed si non apponatur tanta et sic intense et ex tanto conatu sicut deceret fragilitate humana existente non est tunc putandum esse peccatum mortale sed

veniale

Cum autem venerit [Lectio iii] filius hominis in maiestate sua et omnes angeli eius cum eo. Tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Et separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab edis. Et statuet oves quidem a dextris, edos autem a sinistris. Tunc dicet rex hiis qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitucione mundi. Esurivi enim et dedistis michi manducare. Sitivi et dedistis michi bibere. Hospes eram et collegistis me. Nudus et operuistis me. Infirmus et visitastis me. In carcere eram et venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine quando te vidimus esurientem et pavimus? sicientem et dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem et collegimus te? Aut nudum et cooperuimus te? Aut quando te vidimus in carcere aut infirmum et venimus ad te? Et respondens rex dicet illis: Amen dico vobis quamdiu fecistis uni de hiis fratribus meis minimis michi fecistis. Tunc dicet et hiis qui a sinistris eius erunt: Discedite a me maledicti in ignem eternum qui preparatus est dyabolo et angelis eius. Esurivi enim et non dedistis michi manducare. Sitivi et non dedistis michi potum. Hospes eram et non collegistis me. Nudus et non operuistis me. Infirmus et in carcere et non visitastis me. Tunc respondebunt et ipsi dicentes: Domine quando te vidimus esurientem aut sicientem aut hospitem aut nudum aut infirmum vel in carcere et non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis dicens: Amen dico vobis quamdiu non fecistis uni de minoribus hiis nec michi fecistis. Et ibunt hii in supplicium eternum. Iusti autem in vitam eternam.

¶ Sicut supra dicebatur hic ponitur r

ponderata iusticia nostri saluatoris quantum
ad discussionem omnium iudicandorum. Et
primo ponitur omnium iudicandorum ante
iudicem presentatio et congregatio. Secundo
omnium electorum bonorum operum numera-
cio et rememoratio. Tercio omnium repro-
borum malorum operum examinacio et
condempnatio. Et quarto sententie late
execucio et irretractabilis renovatio.
¶ Quantum ergo ad primum dicit. Cum autem fi-
lius hominis venerit in maiestate sua. Vide-
tur enim ante passionem suam beatorum
premiatione et malorum dampnatione
repromisit ut futura scandala passionis
tionis premio compensaret. Ut dicit Iohannes.
Et dicit filium hominis venientem in maie-
state sua quia in forma humana videbit
enim impius et in forma quam ex nobis acce-
pit in iudicio apparebit. Ut dicit Augustinus. Non
tamen solus veniet sed omnes angeli eius
cum eo ut sint testes in iudicio quantum
administraverunt missi adeo ad hominum
salutem procurandam. Sicut dicit Crisostomus.
Et tunc ipso sedente in solio suo congre-
gabuntur ante eum omnes gentes omnes
enim dicente apostolo ante tribunal Christi op-
portet presentari quorum presentatio et con-
gregatio ante iudicem per ministerium
angelorum fiet. Ut dicit Augustinus. Nec erit com-
mixtio palee cum tritico nec zizanie cum
frumento sicut in presenti quando per speculum
et obscure cognoscimus sed separabit iu-
dex malos a bonis sicut separantur oves
ab edis et oves statuet a dextris propter
humilitatem et fructuositatem. edos
autem a sinistris propter superbiam et
tumositatem. Scribitur enim Proverbiis iiii°.
Vias que a dextris sunt novit Dominus
perverse vero sunt a sinistris. ¶ Quantum
vero ad secundum dicit. Tunc rex dicet hiis
qui erunt a dextris. Venite benedicti pa-
tris mei possidete regnum vobis para-
tum a constitutione mundi. Et dicit
possidete et non accipite tamquam fami-
liaria et bona paterna non noviter pre-
missa sed a constitutione mundi vobis
preparata iuxta Dei prescienciam apud
quam futura iam facta sunt. Ut exponit
Augustinus. Et pro quibus regnis bonis eius
regnum eternum debeatur enumerat
opera misericordie. Cuius non ponat se-
pelire mortuos quod forte ideo fuit quia
licet opus misericordie sit cum Deo omnes
vivunt et nullus sibi moritur et quia mira
videbitur eis tanta gloria sublimacio
respectu tam paucorum operum scientes
quod passiones huius temporis non erunt
condigne ad tantam gloriam eis preparatam
ratam. Ideo non diffidendo sed stupendo di-
cunt illi. Domine quando te vidimus
esurientem et sitientem in te ruimus
aut hospitem et collegimus te. Sed eius
sic regius stuporem auferet quando dicet
quamdiu uni ex hiis fratribus minimis fecistis
michi fecistis. Fratres suos vocat propter
nature conformitatem. minimos propter
humilitatem quia non omnes pauperes
et derelictos dominus nominat ut eis pu-
tat se recipi et vestiri sed solum pauperes
spiritu de quibus supra dixit. Beati pau-
peres spiritu quoniam ipsorum est reg-
num celorum. Ut dicit Augustinus. ¶ Quantum
autem ad tercium dicit quod tunc dicet rex
illis qui erunt a sinistris. Discedite a
me maledicti non dicit maledicti a pa-
tre meo quia eorum maledictionis pater
non est causa sed eorum malicia. Electorum
tamen benedictionis causa pater est eo
quod omnia bona nostra ipse in nobis ope-
ratur. Discedite inquit in ignem eternum
qui paratus est dyabolo et angelis eius
quia quantum est de se homines non ad
perdicionem sed ad salvationem creati
sunt peccantes cum dyabolo et angelis

malis se sociant ita et idem comes ...
debeatur. Sicut dicit hic Augustinus
et pro quorum operum neglig͡entia eis
talis pena debeatur, explicat illa septe
opera misericordie in quo libera nobis et
clara datur intelligencia. Et dicit Iohannes
Os in omni paupere esuriente et siciente
nudo aut hospite xpus pascitur potatur
vestitur et recipitur. In quo eciam habetur
quod negligencie opera necessaria ad sub-
uencionem vel delectationem proximorum
est mortale peccatum cum specialiter per neglig-
enciam talium operum homo eternaliter
dampnetur. Sed quantum ad quintum dicit
quod lata sentencia irreuocabilis et perpetua erit
et statim execucioni mandabit. quia ibunt
mali in supplicium eternum boni autem in
vitam eternam. Nos hic possunt esse sep
dubitaciones. Prima utrum iudicium finale
debeat fieri in valle Iosaphat. Secunda
utrum debeat fieri per vocalem vel mentale
expressionem. Tercia utrum debeat fieri
a xpo secundum quod homo vel secundum quod deus.
Quarta utrum boni pro operibus miseri-
cordie solum debeant eternaliter saluari
Quinta utrum mali solum pro negligencia
operum misericordie debeant eternaliter
dampnari. Ad primam est dicendum
quod super illo verbo actuum primo. hic ihesus
qui assumptus est a vobis in celum sic ve-
niet. dicit Glosa quod de monte oliuarum
ihesus ascendit in celum ubi in morte an-
tixpi sathanas est cassurus planum est
ante quod in loco illo fiet iudicium ubi an-
tixpus est interficiendus et sathanas iudi-
candus. Iterum in valle Iosaphat que
est contigua monti oliuarum iudicium finale
fiet. Et hoc expresse dicit Iohelis iiiº. Ingregabo con-
gregabo omnes gentes in valle Iosa-
phat et disceptabo ibi cum eis super populo
meo et hoc erit satis congruum propter
iudicem iudicantem quia in monte

contiguo illi valli opera misericordie
docuit pauperum debebit iudicandos pre-
miare vel dampnare et propter iudicandos
quia boni ut dicit Augustinus ibunt obuiam
ihesu xpo iudicaturo residebunt mali vero
grauati honeribus peccatorum in parte in-
feriori vallis remanebunt. Unde locus
ille capax erit omnium saluandorum ex
quo iusti in monte stabunt peccatoribus
in valle remanentibus et non eeuntibus ob-
uiam xpo quia dicente propheta celum
solum aduocabit desursum et celestes et
spirituales viros quorum conuersatio fuit
in celis et terra et peccatores faciet discernere
iudicium suum. Ad secundam est dicendum
quod lactancius deceptus fuit. Ut narrat
Augustinus quia credentes finale iudicium
verbotenus esse fiendum et totam illam
discussionem iudicandorum que ponitur
hic vocaliter esse attendendum mille annos
diem iudicii posuit esse duraturum. Et
si sic esset quod vocaliter merita et demerita
singulorum essent discucienda non suf-
ficerent mille anni dati per lactancium tamen
cumque in discussione unius hominis iudicia
di plures anni ponantur et maxima quam
discucienda essent facta hominis a prin-
cipio usque ad finem. Dicamus ergo cum
Augustino quod quedam diuina virtus
tunc aderit ex qua fiet ut cuncta facta
et dicta hominum singulorum et maiora
subito ad eorum memoriam reducantur
per quorum reductionem ad memoriam ip-
sorum diuinitus apparebit iudicium datum
deo esse iustum. Non igitur ut puto il-
lud iudicium fiet vocaliter sed mentaliter
ut dictum est. Unde sicut dicit Augustinus xx°
de ciuitate dei super illo verbo liber apperietur
quod non credendum quod libri carnaliter
sint intelligendi quia tunc non quis ex-
stimare posset eorum magnitudinem
et multitudinem temporis in quo legentur
latitudinem sic possumus dicere quod dis

cussio illa meritorum et demeritorum omnium iudicandorum non fiet vocaliter, quia tunc nullus posset existimare magnitudinem temporis in quo pronunciarent et magnitudinem vocis qua exprimerentur. ¶ Ad tertiam est dicendum quod planum est quod in forma humanitatis Christus in iudicio apparebit et se omnibus bonis et malis demonstrabit, secundum tamen quam naturam divinam vel humanam debeat iudicare sciendum quod ad iudicium quatuor ad presens iiii^or requirunt. Primo auctoritas vel potestas, nullus namque debet querere fieri iudex nisi valeat potentia et virtute irrumpere iniquitates. Secundo rigida iusticie equitas. Rex enim qui sedet in solio iudicii propter severam iusticiam dissipat omne malum in intuitu suo. Tercio sapientia et veritas, quia iudicem oportet informari de hiis circa quorum sententiam ferri debet, et hoc non potest nisi per sapientiam et cognitionem legis. Quarto capitis dignitas. Debet namque iudicium queri non cuilibet sed tali qui dignitate et sanctitate merito sit aliorum caput per quandam singularem excellentiam. Loquendo ergo de iudicio quantum ad requisitam potestatem, sic attribuitur persone patris, secundum quem modum salvator dicit in Johanne: Ego non iudico quicquam quia solus non sum, sed pater mecum est. Loquendo autem de iudicio quantum ad requisitam equitatem et rigidam severitatem attribuitur persone spiritus, secundum quem modum dicitur in Johanne: Cum venerit spiritus veritatis arguet mundum de peccato et de iudicio et iusticia. Loquendo vero de tali iudicio quantum ad requisitam sapientiam et veritatem sic convenit persone filii ut deus est, quia ipse sapientia et lex eterna patris est. Unde dicit Augustinus in libro de vera religione: Opportune omnis rationalis anima iudicat de suis inferioribus non nisi per veritatem et sapientiam. Sic pater non iudicat nisi per sapientiam que eius filius est, secundum quem modum ut dicit Augustinus: Pater non iudicat quemquam sed omne iudicium dedit filio. Quantum quarto iudicium queritur ihesu christo secundum naturam humanam per quandam superexcellentiam secundum quam est caput omnium hominum et angelorum et quantum ad hoc ipse christus ut est homo non qualiscunque homo sed talis homo qui est omnium hominum et angelorum caput dignitate et sanctitate et est constitutus iudex vivorum et mortuorum. Ut sicut ab ipso omnes receperunt tamquam a capite distributionem donorum graciarum per gratiam, sic ab eo omnes recipiant in iudicio salvationes et dampnationis sententiam. ¶ Ad quartam est dicendum quod salvandorum erunt in duplici modo. Quidam enim erunt qui dum hic vixerunt ex toto bona commutabilia contempserunt, adherentes bono incommutabili et per caritatem quasi facti unus spiritus cum deo, non quidem omnino sine peccato viventes. Cum ex persona eorum dicat Johannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus. Sed sic eorum peccata levia sunt quod ardore caritatis inveniuntur consumpta. Tales ergo in iudicio finali non iudicabuntur per discussionem meritorum, quia dubium non erit bona istorum excedere eorum mala, ymmo mala et peccata talium nichil aut quasi nichil videbuntur. Quidam erunt etiam vitam agentes et rebus temporalibus utentes non quidem contra mandata dei sed plus modo debito eis inherentes, habentes mala et peccata bonis fidei et caritatis eorum commixta secundum aliquam notabilem quantitatem, ita ut non faciliter appareat quid in eis prevaleat, bona aut mala, et tales iudicabuntur per discussionem meritorum. Verum quia predicta illa mala que bonis eorum videbantur commixta spiritualiter per opera scilicet misericordie sunt purgata modo quo daniel consilium dedit nabuchodonosor dicens: Consilium meum placeat tibi rex, peccata tua elemosinis redime et iniquitates tuas in misericordiis pauperum. Ideo spiritualiter descriptio et discussio fiet de operibus misericordie que sunt septem corporales et septem spirituales. Ita in natura corporali proximus enim potest septem modis pati defectum. Primo racione siti et calidi deperditionis, et sic est pascere esurientem. Secundo racione humidi et frigidi consumptionis, et sic est potare

siciencem · Tercio rone expoliacionis · et sic e
vestire nudum. Quarto rone hitacionis · et sic
est colligere hospitem · Quinto rone incarce-
racionis et sic est redime captiuu. Sexto
rone corporalis passionis et sic est visitare in-
firmu. Septimo rone huane ne debita so
lucionis · et sic est sepelire mortuu. In aia
vo et in natura spuali sicut ― proximu
nr septem modis pt pati defectu · Primo
in diuinoru cognicione et sic est docere nesci
entes. Secundo in humanoru actuu dubitacione
et sic est consule dubitanti. Tercio in tri
bulacionis supuencione et sic est consolari tri
stem. Quarto in pctorum perpetracione et sic e
corrigere delinquentem. Quinto in offendencium
remissione et sic e remitte offendenti. Sex
to in onerosorum et grauium supportacione et sic e por
tare onerosos. Septio in spualium bonoru
impetracione et sic est orare p omib. Igitur
opacio et radix qua saluabunt electi erit ka
ritas p quam de sinistra transferentur ad dextram
tamen quia redempcio pctorum que bonis ope
erat commixta spaliter fiet p opa mie supra
miata. Ideo de istis spualis discussio fienda e
Ad quintam est dicendu · quia xxi de ciuitate
dei Aug. ponit de aliquibus visum esse no
omes xpianos dampnatos esse liberandos
sed solum illos qui opibus mie in pnti vi
ta insistiterunt. tales enim vt dicebat quan
tumque fuunt aliis pctis et criminibus inuolu
ti in finali iudicio saluabunt. Ex quo
inueniet opa mie supius enumata hoc
fecisse quod probant triplici. Primo quia
solum p negligencia talium opm dampna
bunt. ergo p opa predicta solum salua
bunt quantumcumque in aliis pctis inuenia
tur rei. Secundo quia iudex solum de
opibus istis faciet disceptacionem quod non
esset nisi quia opantes solum opa mie
saluabunt et negligentes talia opa solu
dampnabuntur. Tercio quia Jacobus in sua
canonica dicit. Judicium sine mia fiet illi qui
no fecit miam p ctrm ergo mia sine iudicio
fiet illi qui fecit miam. Dicendum quo quod
p quolibet pcto mortali ho dampnabitur quia
sicut dicit Paulus. Nisi aliem tm impetrat
ire spus sancti vt eum faciat dei et xpi
amatore a sinistra no transfertur ad dex
tram. Sola ergo caritas diuidit inter filios
regni eterni et filios pdicionis eterne. alia
ante omnia opa quecumque sint illa intm
sunt digna saluacione in quantu sunt in
caritate facta sine caritate. quare ante
discussio fienda est spaliter de negligencia
operum mie quantum ad reprobos damp
nandos racio est hec · quia principaliter ac
cedendi ad deum oportuit crede omnes ergo
infideles no hntes fidem xpi et no hen
tes bona opa saltem meritoria esse no
pnt sine fide · no erit aliquid dubium
quin tales sint dampnandi. Unde tales
no iudicabunt p discussione meritorum quia
iam iudicati sunt dicente saluatore. Qui non
credit iam iudicatus est. Sed xpianum qui fidem ha
buerunt et multa bona hnerunt opa mixta
tn malis et cum pctis eoru · ita vt no sit
claru et notoriu quod istorum superant et excedunt
bona scilicet vel mala tales iudicabuntur cum
discussione meritorum et spalr cum discussione
opm mie · quia per talia opa potuit re
dimere et purgare omnia pcta mixta tn opibus
bonis et potuit facere sibi amicos de mamo
na iniquitatis · ideo si inventi fuerint negligen
tes ut sic no fecerint liquido et clare apparebit
quod eorum pcta et mala superabunt et excedunt
modica ipsorum bona. ac p hoc dicente aug.
in libro de vera innocencia sicut no impe
dierit iustos quedam leuia et minuta pcta
sine quibus pns vita non ducitur quin saluentur
sic no pderunt impiis aliqua bona opera
quia quin dampnentur. ex quo superexcedunt
mala et pcta que ipsi p opa mie purgare
et satisfacere neglexerunt. Ad rationem vo dicitur qui fa
miam consequitur miam sine iudicio. Verum
est vt dicit Aug. Qui facit miam primo
sibi. Nam qui sibi nequam est nulli potest
bonus esse. quicumque ergo est sine caritate et cum
pcto mortali no facit miam sibi et qui diligit
iniquitatem odit aiam suam. Ideo talis quantumcumque inuenitur
mie opa fecisse aliis extra negligens fuit
miam primo sibi facere dampnacionis sniam reci
piet. sicut pro sniam caritatis ad sepm recipiet sal
uacionis sniam et

Ca 26 Et factu est cu consumasset ihus
sermones hos omes dixit disci-
pulis suis Scitis qz post biduu pascha
fiet et filius homis tradet ut crucifigat
Tuc congregati sut principes sacerdotu
et seniores ppli i atriu principis sacerdot
qui dicebat Cayphas et consiliu fecerut
ut ihm dolo tenent et occiderent Dicebat
aut No i die festo ne forte tumult fiet
i pplo Expeditis sex ptibus euuangelii
sancti Mathei i quaru prima dicebatur qz
euuangelista determinabat de xpi incarnacoe In scda
de eius manifestacoe In tercia de ei baptis-
mo In qrta de eius adversa temptacoe In quinta
de eius doctrina et exhortacoe In sexta de
ei miraculoz operacoe In hoc tractatu incipit
agere de consumacoe eius conposto de ei fructuosa
passione Et pmo ondit euuangelista quo xps expo-
situs e passioni et morti p Jude tradicoe
Scdo qualr e expositus passioni et morti p pilati
pilati iniusta condempnacoe ibi Mane
aut facto in prima pa capli Prima aut caplm
possim totu diuide i ptes ix et faciem
ix lecones quia pmo euuangelista ponit tradicoe
xpi facte p Judam principaliter Scdo ponit pdicte
tradicois occasioz et ipius Jude cu iudeis
pactionem Tercio ponit tpis paracdi disposicoe
qrto ponit sui corporis et sanguinis consecracoz
quinto ponit suoz discipuloz auctoz et co-
fortacoz Sexto ponit ad prem deuotam
oracoem Septio ponit ipius a iudeis dete-
ntionem et captivacoem octauo ponit eius a suis
discipulis derelictionem et Nono ponit
ipius petri trina negacoz scda ibi Cu aut
esset ihus 3a ibi prima aut die 4a ibi Cena
tibus 5a ibi Et ympno dicto 6a ibi Tunc
venit ihus 7a ibi Adhuc eo loquete 8a
ibi Tuc relicto eo 9a ibi petrus vero
Ad intellectu aut prime part est sciendum
qz sicut scribit Joh xij ante sex dies

pasche in sabbato scilicet cu ramos palma-
ru venit xpus i bethania ubi factu e
ei conuiuiu qz mos erat iudeoz ante tan-
tu tpus solempnisare festu pasche et laza-
rus resuscitatus unus fuit de discumbe-
tibus Crastinu vo ut i die palmaru
xpus venit i ihrlm sedens sup asinam
et pullu eius sicut dr xxi ca et tuc eiecit
omes de templo vendetes et ementes et hora
vespertina venit iterz i bethania xxi capitulum
scilicet scda feria fuit i ihrlm et veniendo
ut ait videtur dixit fecit arescere ficum
q fructu no fecerat Et cu esset i tem-
plo docens putata fuit ei mulier in
adulterio dephensa et liberauit ea ut dicit
Johis viij Feria no tercia confutat phari-
seis et discipulis ondetibus sibi edificia
templi dixit Videtis hec omia No relin-
quetur lapis sup lapidem qui no destruatur
et adiunxit No me videbit amodo donec
dicatis Benedictus q venit i noie dni Et
vespe facto exiuit cu discipulis in montem
oliueti et qrentibus ipius discipulis de consuma-
cione seculi et consumacoe sibi multa predixit
futura pericula Ultio dixit eis com-
pletis omnibus sermonibus Scitis quia post
biduu pascha fiet et hoc comedendi agnu
pascalem Na a vespa tercie ferie usqz
ad vesperam quinte ferie qn agnus pascalis
comeditur scdm computacoem iudeoz duo dies
sunt hoc e ipsi quod ait euuangelista Mathe
Factu e cu consumasset ihus sermones
supius dictos uel a principio euuangelii usqz
ad fine tuc complet omnibus dixit disci-
pulis suis i vespera scilicet tercie ferie Scitis
interrogatiue legendu e qz post biduum
pascha fiet et filius homis post comestione
agni pascalis tradet Judea ut crucifi-
gatur Sed vo aut ut dicat Orig pluries
pnunciauit eis suam passionem et

crucifixionem ne subito videntes magistrum
eorum tradi ad crucem obstupescant. Et quia
iudei audierant Christum dicentem tertia feria
non me videbitis amodo credentes quod velle(t)
manibus eorum fugere et mortem non subire
statim quarta feria convenerunt ad invicem.
Et hoc est quod subditur. Tunc scilicet quarta feria
ante agni paschalis comestionem congregati sunt
principes sacerdotum et seniores populi in atrium
principis sacerdotum qui dicebatur Cayphas. Sed cur
illos principes sacerdotum nominat qui de principibus
sacerdotum erant, quia secundum legem moysi
solum debebat unus esse princeps sacerdotum
quo mortuo alius debebat eligi. Sed propter
dissolutionem et pressuram iudeorum, annuatim
deponebatur et eligebatur alius. Omnes igitur
qui prius fuerant principes sacerdotum
convocati sunt ad concilium cum aliis senio
ribus. Unde subditur quod consilium fecerunt ut
Ihesum tenerent occulte et occiderent. Conformi
dabant tamen propter non scandalum eorum nolen
tes vitare sed volentes periculum incurrere
ne raperetur de manibus eorum. Ideo dicebant Non in
die festo i. in sexta feria capiendus est non propter
reverentiam festi sed ne forte tumultus
fieret in populo. Sed hic possunt esse x dubita
tiones. Prima utrum pascha et azima sit idem.
Secunda utrum consilium iudeorum contra Christum fuerit
dolosum. Tercia utrum conveniens fuerit Christum
pati in die festo. Quarta utrum conveniens fu
erit eum pati in loco publico puta in Iherusalem.
Ad primam est dicendum quod Lucas et Marcus pro eodem
videntur accipere azima et pascha. Nam Lucas
sic incipit Appropinquabat autem dies festus
azimorum qui dicitur pascha. Et Marcus dicit
Erat autem pascha et azima post biduum.
Diversa tamen erant secundum Bedam quia azima dice
Beda bantur omnes illi dies paschales a xiiii
die usque ad xxi diem mensis Aprilis

in quibus fermentatum in domibus iudeorum non
debebat inveniri sicut patet Exodi 12. Sed pas
cha solum dies in qua agnus paschalis
comedebatur proprie nominabatur. Verum quia omnes
illi dies in quibus iudei azimis utebantur
paschales dicebantur evangeliste quandoque pro eodem
accipiunt utrumque. Dicitur tamen pascha aliquando
non solum dies in qua agnus paschalis comede
batur verum etiam ipse agnus occisus pas
cha nominatur sicut patet Luce xxii Venit
dies azimorum in qua necesse erat occidi pascha.
Et nunc non Christus significatus per illum agnum
paschalem occisum dicitur pascha sicut patet
per apostolum i Cor. Etenim pascha nostrum immola
tus est Christus id est Christus immolatus est
nostrum pascha. Quandoque autem omnes illi septem dies
azimorum dicuntur pascha vel paschales
patet per illud quod Actus 22 dicitur volens post
pascha producere eum populo i. post dies pascha
les. Insuper et panes azimi nomine pasche Jo.
xviii nominati sunt ubi dicitur quod iudei non in
troierunt in pretorium ut non contaminarentur sed man
ducarent pascha i. paschales panes quia ag
num paschalem sero post vesperam secundum legem tene
batur comedere. Unde non est differentia inter pascha
et azima sed inter pascha et phase et parasceve
hoc est differentia quia parasceve dicebatur preparacio eorum
que ad agnum paschalem comedendum spectabant
unde dicitur Exodi 12 Nichil operis facietis
in eis nisi exceptis hiis que ad vescendum per
tinent. Et quia illa preparacio incipiebat ab hora
ix Lune et per unam diem computabatur usque ad
vesperam xv diei mensis in sequenti dicitur
Altera autem die que est post parasceve. Pascha
non idem est quod phase excepto quod secundum nomen
pascha grece ebraice dicitur phase, utrumque
tamen dicitur transitus quia ut dicitur Exodi 12 in
omnibus domibus iudeorum in quibus erat
sanguis in liminaribus superliminaribusque postem

angelus percussor egipti nichil mali faciat
sed pertransiens solum percussit egyptum unde eodem
libro scribitur quod phase idem est quod transitus
domini. Ad secundam est dicendum quod consilium iudeorum
adversus xpm fuit dolosum ex tribus primo
ex parte illorum qui consilium petebant. Secundo ex
parte illius qui consilium dabat et tertio ex parte
rei super qua consilium petebant. Nam petentes
consilium fuerunt principes sacerdotum
et seniores populi et ideo quod principes sacerdotum
debebant esse pleni sanctitate et iusticia quia
sacerdotes idem sonat quod sacra dantes vel sancta
recipientes unde primi machabeorum scribitur quod
Iudas machabeus elegit sacerdotes sine
macula ut sancta mundarent. Seniores non cum
seniores populi debebat esse plenus prudencia
quia ut scribit Iob xii in antiquis est sapiencia
et in multo tempore prudencia. Et ista duo deberent
habere volentes consilium petere sanctitatem et in
nocenciam ut non sint malicia maculati
et prudenciam ut non sint ignorancia excecati.
Quale autem consilium ista petebat patet Io. xi
ubi dicitur quod collegerunt pontifices et pharisei
consilium dicentes quid facimus quia hic homo
multa signa facit si dimittimus eum sic omnes
credent in eum et venient romani et tollent
locum nostrum et gentem. Crisostomus ubi dicit Cerne
quam magna erat cecitas et insipiencia sic consi
liancium quia cogitabant xpm multa signa et
miracula facere et tamen credebant se posse ad
versus eum conari et insidias sibi ponere
quas ipse non posset destruere. Et autem dixe
runt de adventu romanorum dixerunt ad con
citandum populum contra eum ac si dicerent
si eum permittemus turbas sequi eum
romani dicent quod volumus nos subtrahere
ab eorum imperio et tyrannum habere et regnum
in tyrannidem convertere et ideo venient

et tollent nostrum locum et gentem. Et sic tandem
factum est postmodum quia romani post mortem
ihesu xpi venerunt et locum et gentem iudeorum
destruxerunt. Et nota quod ut remigius dicit
quanto plures et magis sapientes conveniunt
in consilio adversus xpm tanto maiori pena
fuerunt digni et maiori iusticia obcecati.
Ex parte vero eius a quo consilium petebant fuit
dolositas quia consilium petitum fuit a Caypha
unde in textu principes sacerdotum qui dicebatur
Cayphas congregati sunt ut dicit a[?]
ut eius auctoritate et potestate consilium firmarent
et execucioni mandarent ut dicit Crisostomus.
Et Ieronimus refert quod iste Cayphas erat
pontifex anni illius quo anno xpus
passus est in quo anno ut refert Iosephus
precio summum sacerdotium comparavit sibi
tale consilium dedit vos nescitis quicquam nec
cogitatis quia expedit ut unus homo moriatur
pro populo et non tota gens pereat ac si diceret vos
parum respicitis et pigri estis et timidi
de salute hominis si unius non vultis providere
pro salute totius reipublice quod tamen sic est
expediens ut iam deberet esse factum. Tale autem
consilium erat repugnans futuro quia xpus
venerat pro toto populo moriturus erat autem
sancto fuit et non a semetipso. Ad ipse dolo
sa cogitacione duxit et dolosum consilium fuit.
Tercio fuit dolosum ex parte rei de qua petebant
consilium super occasione et interfectione xpi
cuius mortis tamen non ullam invenirent
cogitaverunt eum dolose tenere et occidere ut
dicit ewangelista. Ad terciam est dicendum quod dyabolus et
principes sacerdotum nolebant xpm pati
in die festo non tamen eodem motivo. Nam dyabolus
hoc procurabat ut occulte xpus occideretur
quatinus passio sua non fieret manifesta quia semper
erat in dubio ne morte eius sua preda
expoliaretur. Principes vero sacerdotum

timentes populi tumultum quia aliqui dice
bant quod bonus est, alii autem non, sed seduc
turbas ne ex tali tumultu raperetur de
manibus eorum nolebant eum pati in die fes
to. Sed ut dicit Augustinus Dominus Christus de
bemus intelligere hoc dispositum fuisse
ut principes sacerdotum qui saevientes
in Christum saepe occasionem quaerebant, soli in
die festo potestatem exercendi eorum furorem
acciperent per Dominum, sed ut magis impleret
effectum quod diu fuerant figurata et occulto
mysterio promissa contra diabolicam intentionem
Deo ut immolato vero agno figurata
cessarent immolata sacrificia legalia
et veniente sacerdote Christo cessaret sacer
dotium leviticum contra intentionem principum sacer
dotum qui ex eo paschae mortem procura
verunt ne de sacerdotio removerentur, et sic
iniecto proditore audita de morte mutata
sunt de consilio eorum ut dicit Augustinus quia in ipso
tempore paschali eum occiderunt. ¶ Ad
quartum est dicendum quod passio Christi per principes sa
cerdotum fuit procurata, per sacrificia inde
eorum fuit figurata, salutem totius mundi
fuit operata et per eum humiliter et mansuete fuit
portata, et propter ista quatuor congruum
fuit ut sicut dicitur quod in loco publico puta
in Ierusalem pateretur. Nam ibi principes sacer
dotum eius mortem procurantes habitabant.
Ibi sacrificia Christi mortem figurantia
offerebant, ibi erat locus medius
quasi totius mundi unde psalmista ait quod Deus noster
operatus est salutem in medio terrae. Ibi etiam
quanto locus erat ignominiosior et solemp
nior tanto passio ibi recepta ignominior
et opprobriosior, at per hoc humilitas pati
entis maior et profundior. Lectio ii

Cum autem esset Ihesus in Bethania
in domo Simonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum unguenti
pretiosi et effudit super caput ipsius recumbentis.
Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes
utquid perditio haec? Potuit enim istud ve
nundari multo et dari pauperibus. Sciens autem
Ihesus ait illis: Quid molesti estis huic mulieri?
Opus bonum operata est in me. Nam semper
pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis.
Mittens enim haec mulier hoc unguentum in corpus
meum ad sepeliendum me fecit. Amen di
co vobis ubicumque praedicatum fuerit hoc
evangelium in toto mundo dicetur et quod haec
fecit in memoriam eius. Tunc abiit unus de
xii qui dicebatur Iudas Scarioth ad principes
sacerdotum et dixit eis: Quid vultis mihi
dare et ego vobis eum tradam? At illi consti
tuerunt ei xxx argenteos. Et exinde
quaerebat opportunitatem ut eum traderet.
¶ Posita traditione Iudae propter proditionem
hic post ista evangelista ponit praedictae traditionis
occasionem unde ait quod cum esset Ihesus in Bethania
in domo Simonis leprosi. Hoc fuit die sabbati
ante ramos palmarum, et dicitur Simonis leprosi
secundum Ieronimum non quod tunc esset leprosus sed quia propter
mundatus erat a lepra, adhuc retinebat
sibi id nomen. Accessit ergo tunc ad Christum
mulier habens alabastrum unguenti pretiosi et effudit
super caput eius. Secundum enim Hilarium alaba
strum genus marmoris est in quo unguenta op
time servantur. Et secundum aliud evangelium dictum unguen
tum dicitur fuisse nardi pistici. Nam nardus
arbor aromatica est vel herba de cuius spica
et foliis unguentum confectum est valde pretiosum
et redolens multum. Pisticum tamen dicebatur
secundum Rabanum quia fideliter erat factum non so
phisticatum vel adulteratum, nam pistis
graece latine dicitur fides. Tale autem unguen
tum Maria Magdalena fudit super caput
Christi sicut moris erat patriae pro eius
transitu et corpus in labore confortandum

Quod videntes discipuli indigniti sunt dicentes ut quid perditio hec potuit enim venundari multo. Dicit Johannes solus Judas indignatus est. Dicit Augustinus quod fuit intencio eius. Nam quia ipse fur erat et loculos habebat non est ipse indignatus ut dicunt alii ewangeliste ut curam haberet de pauperibus sed quia illa que precium venditorum omnium xpo offerebant furabatur sed pauperum compassione alii discipuli indigniti sunt et habet secundum Augustinum et principaliter a Juda sic ita quod Judas eis persuasit istud esse malum factum et sic indigniti sunt vel recordati sunt ubi Ihesus xpus dicebat misericordiam volo et non sacrificium. Ideo putaverunt magis misericordie esse unguentum pauperibus esse tribuendum quam xpo in sacrificium offerendum. Sciens igitur Ihesus quod adversus mulierem murmurabant ait: Quid molesti estis huic mulieri. Dicit enim xpus hanc mulierem excusavit apud phariseos, apud sororem suam et apud discipulos. Dicit Quid molesti estis mulieri ut dicit Remigius quasi molestie discipulorum locuti sunt sibi et adhuc secundum eos subdit excusando bonum opus operata est in me ac si diceret non perditio unguenti factum est ut vos putatis sed devocionis et pietatis obsequium. Et hoc probat Ihesus xpus tribus. Primo quia recordatio est subveniendo quod permanenti sed aut Ihesus semper pauperes semper habebitis vobiscum et cum volueritis potestis illis benefacere me autem non semper corporaliter permanentem habebitis licet corporalem presenciam deitatis usque ad consumationem seculi ut dicit Crisostomus. Secundo hoc fecit in meis subveniendo. Sic: beneficium pietatis exhibere corporibus mortuorum est bonum opus. Et hec mulier mittens hoc unguentum in corpus meum ad sepeliendum me fecit, id est fecit istud in memoriam mee sepulture. Unde Jo. 12 dicit: Sine ut in diem sepulture mee servet illud. Quod ad litteram creditur esse factum. Quia secundum Remigium futurum erat quod anima magis corpus xpi mortuum vellet pungere sicut moris erat illius patrie ut corpora mortuorum diversis aromatibus condirentur ut diucius servarentur illesa et tamen non posset iam ad vitam immortalem resuscitatum. Ideo dicta prudencia factum est ut unum corpus domini perungeret et hoc ait ultimo dicit quod emerunt aromata ut venientes ungerent Ihesum ipsum tamen tunc ungere non potuerunt ideo bonum opus operata fuit. Tercio sic. Illud est bonum quod perpetua et utili memoria est dignum nominare et recordari. Quia ubicumque predicatum fuerit hoc ewangelium et ubicumque fuerit ecclesia in toto mundo vel diffusa dicetur quod hec fecit in memoriam eius. Ita quod sicut Judas adeptus est perpetuam infamiam sic ista mulier consecuta est per devociones et unctiones gloriam ut dicit Crisostomus. Et quia ista fuit occasio prodicionis Ihesu xpi scilicet officio unguenti super caput eius statim ewangelista venit ad hystoriam eius dicens: Tunc sabbato post ... Ihesu xpi que fuit in sabbato palmarum et consilio facto principum et sacerdotum quod fuit feria quarta in illis quatuor diebus precedentibus Judas plena deliberatione facta sponte abiit non coactus. Unus de xii qui dicebatur Judas Scarioth ad differenciam alterius Jude. Nam Scarioth villa erat unde fuerat ortus ut dicit Remigius. Abiit igitur ad principes sacerdotum ut venderet illum qui totum mundum venerat redimere. Et hiis ait illis: Quid vultis michi dare et ego vobis eum tradam. At illi constituerunt ei xxx argenteos et exinde querebat opportunitatem ut eum traderet sine turbis ut dicit alius ewangelista.

Hic possunt esse quedam dubitaciones. Primo an utrum xpus tantum semel invitatus fuit a symone leproso vel bis. Secundo utrum Maria Magdalena unxit Ihesum xpum bis in domo symonis leprosi. Tercio utrum Ihesus xpus

solum a Juda fuerit traditus vel ab
alio ¶ Quarta utrum Juda petente iudei
promiserit sibi dare xxx argenteos
¶ Quinta utrum feria quinta qua xpus ihus
est traditus sit cenam adi ¶ Ad primam
est dicendum quod Aug. in libro de consensu euangelistarum
dicit quod eandem cenam facit. Nam Luc. vii scribit quod
rogabat ihm quidam phariseus ut manducaret
cum illo. Et recumbente eo in domo pha
risei accessit ad eum mulier que erat in ci[vitate]
peccatrix et stans retro secus pedes eius lacrimis co[epit rigare]
pedes eius et capillis tergere et unguento un
gere. Post que cum murmurasset phariseus
dixit ihs xps Simon habeo tibi aliquid dicere
et ponit tunc similitudinem duorum debitorum
Sed Marc. et Matheus dicunt Cum esset ihs
in Bethania in domo Symonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum unguenti pre[cio]
si et effudit super caput eius. Vel ut dicit beatus
Aug. fuit idem Simon qui secundum Lucam
rogavit ihm ut manducaret cum eo et
in cuius domo in Bethania comedit ihus
xps sabbato ante ramos palmarum et scri
bis ad eo Symone invitatus est. Vel fu
it alius. Ad quod videtur Aug. quod si
cut unus homo potest habere duo nomina, multo for
cius duo homines possunt habere idem no
men. Tenet igitur pro conclusione quod alius fuit
ille Simon de quo facit mencionem Lucas
quia iste non dicitur fuisse leprosus nec esse in betha
nia [...] et alius de quo faciunt mencionem
Matheus et Marcus quia iste dicitur fuisse le
prosus et in Bethania fuisse. Tamen secundum Aug.
eodem libro eadem mulier fuit que unxit ipsum
ihm in domo Symonis pharisei de quo
loquitur Lucas et que unxit ihm iterum in domo
Symonis leprosi de quo loquitur Matheus et
Marcus ita quod Maria Magdalena bis un
xit ihm xpm, primo cum esset peccatrix et quasi
ihu xpo aliena et ignota in domo
symonis pharisei unde tunc stetit retro et unxit
pedes et hoc fuit satis ante passionem. Secundo cum iam
esset ihu xpo familiaris facta et sibi plene
nota et iam peccatis dimissa in domo Symonis
leprosi unde tunc unguentum effudit super caput
eius et hoc fuit ante sex dies pasche in sab
bato ante ramos palmarum. Nam Jo. xii
scribitur quod venit ihus in Bethaniam ad suscitati
onem Lazari fratris Marie Magdalene et Marthe
et postea subditur quod Maria est que unxit pedes
domini et capillis suis tersit. Ante igitur suscitacionem
Lazari unxit ihm xpm. Postmodum infra ca[pitulo]
xii° dicitur quod ante sex dies pasche venit ihs
in Bethaniam et factum est ibi sibi convivium
et Lazarus qui fuit resuscitatus unus erat de
discumbentibus et in illo convivio Maria
Magdalena fracto alabastro effudit unguentum
super caput ihu xpi de qua unccione discipuli
indignati sunt et Judas accepit occasionem
xpm ihm tradendi quia de precio unccio
nis lucri quod fuerint indigni ¶ Ad secundam est
dicendum quod questio est dubia propter contrarietatem euangelistarum
Nam Matheus et Marcus expresse dicunt Cum
esset ihus in domo Symonis leprosi accessit
ad eum mulier habens alabastrum unguenti. Johannes
non dicit, quod ante sex dies pasche venit ihs
in Bethaniam ubi fuerat Lazarus mortuus
et fecerunt ei cenam et Martha ministrabat
et tunc Maria recepit libram unguenti pistici
preciosi et unxit pedes ihu, quod non est contra
eius quod dicunt Matheus et Marcus eam
unxisse caput quia secundum Aug. prius unxit ca
put in hac unccione de qua tres euangeliste faciunt
mencionem. Aliquid tamen potuit remanere in
vase de quo postmodum unxit pedes. Si ergo
Maria et Martha fecerunt hanc cenam con
stat quod in domo eorum fecerunt. Unde dicit glosa
super dicto verbo Et Martha ministrabat quod
in domo sua constat convivium factum esse

ex qua ipsa ministrabat et sic non in domo Sy
monis leprosi ut dicunt alii duo evangeliste
Ad hoc igitur dicunt aliqui quod domus illa
in qua convivium factum est et ihesus xpistus unctus est
realiter erat lazari et sororum eius tamen pro illo
tempore habitabat ibi symon leprosus vel commo
dacione vel pensione conducta. Ideo duo evange
liste dicunt. Sed magis probabile videtur quod dicit Josephus
quod ihesus xpistus proximus passioni morabatur in
Bethania in domo obediencie quam quidam fuit
Simonis leprosi. Nam sermo obediencie inter
pretatur. Convivium quod Johannes dicit factum est in domo Marie
Magdalene et Marthe quod non est verisimile quod in
domo alterius vel alio faceret convivium
tam nobilis domina ministrarent. Secundum autem betha
nia vel domus illa aliquando fuerat symonis
leprosi ideo Matheus et Marcus in domo eius narrant
fuisse factum quod sicut retinebat sibi nomen
men leprosi non obstante quod erat a lepra mun
datus ita a loco nominabatur domus non ob
stante quod domus erat alterius. Et possibile est quod ipse
forte convivio interfuit eo quod multi iudei
de ihrusalem venerunt ad dictum convivium non solum
propter ihesum sed ut viderent lazarum quem suscita
verat a mortuis ut Johannes dicit. Sed addendum est
secundum quod xpistus dicitur esse traditus a deo patre a se ipso
a iuda a principibus sacerdotum et a pilato sunt
quas tradiciones hec est dicta quod a patre est tra
ditus mira pietate. Magna enim pietas fuit
quod proprio filio suo non pepercit deus sed pro nobis
omnibus tradidit illum ut dicit apostolus Ro. viij.
Quam magna pietas admiratur Augustinus exclamat
dicens O magna dei pietas dignatio
ut servum redimeres filium tradidisti. A se ipso
non traditus est propria voluntate. Acceptavit
enim sua voluntate infortunia carnaliter pati
et mori pro salute humani generis. Unde dicit
Ysaias liij Et tradebat autem se iudicanti
iniuste quod peccata nostra pertulit in corpore suo

A Iuda autem traditus est avaricie cupiditate
quod ex cupiditate recuperandi precium unguento
effuso super caput eius dixit principibus sacer
dotum Quid vultis michi dare et ego vobis eum
tradam. A principibus sacerdotum traditus est
invidie voluptate unde super illo verbo Jo. xviij.
Gens tua et pontifices tui tradiderunt te michi dicit
glossa quod dolo invidie quod xpistum iudei tradide
bant et pontifices iudeorum quod regem
iudeorum se diceret et quod filium dei se faceret.
Unde dentes coram pilato eum accusabant et
dicebant de sapientia et prudencia qui diceret
hunc invenimus subvertentem populum et gentem
nostram et prohibentem tributa dare cesari.
Sed a pilato traditus est mundana timiditate
Nam ut scribitur Jo. xix. statim ut iudei dixerunt
Si hunc dimittis non es amicus cesaris
omnis enim qui se regem facit contradicit cesari tra
didit pilatus xpistum ihesum ipsis iudeis ut
crucifigeret. Super quo verbo dicit Augustinus quod maior
fuisse consilium cesarem pilatus visus fuisset
facere si iudeis dicentibus nolumus alium regem
nisi cesarem et ipse illum quem se regem nega
rebat dimisisset impunitum unde timens eius
indignacionem incurrere tradidit ihesum xpistum.
Tradicio igitur patris fuit pietatis tradicio sui
ipsius fuit caritatis tradicio iude fuit cu
piditatis principum vero et sacerdotum fuit invidie
et voluptatis sed tradicio pilati fuit mun
dane cupiditatis. Nunc igitur dicendum quod iu
das vendendo ihesum xpistum in celo simulate
processit quod patet ex eius interrogacione
et responsione. Nam super illo verbo Quid vultis
michi dare et ego vobis eum tradam dicit Jeronimus quod
tamquam summa posuerat iudas in tradendo
ihesum xpistum non postulavit ut magni
tudinem precii ab ipsa emptione non remotam
sed quasi vile mancipium tradens totum ponit
in potestate ementium ut tantum darent quantum
vellent dare. Ex qua igitur interrogacione

patz q ipe nichil dtimate poest Istud
so patet co iudeoz rnsione Na iudei
videntes Jude qstituebt ei xxx ar-
genteos Certa q summa pmissa e Jude
p ipos Judeos emetes Sz qre p xxx
argent voluerut ihm xpm eme pt
assignari trip vo p° p implora opn
tacoz Coputamut eni iudei anos qbz
ihus xpus fucat cu eis qrupat 2 to
xxx denarios pmisunt tditori so xxx
anis ab eo offensos se putabat 2 hac
2 one assigt orig Sc° p implenda
figuratoz Na yoseph vendit e afrib
suis p xxx argenteis cuy vendico
figuabat vendicoz xpi vt g h figura
implitur xxx argeteis ihs xp vedit
e 2 hanc racoz assigt Jos dicos q no
xxx aureis ut quida putat Joseph ve-
ditus e s xxx argeteis ne pcosior
suus dus videtur Tercio p Jude sa
tisfactoz Noucant forte Judei salte
aliqu indignacoz Jude cot xpm 2 audie
rut eu forte dicete i coiunis ibi facto
potuit vngetu istud vendi m denarijs
2 dari paupibus volctos g satisfac eu
pditati Jude q iniqtus erat at denar
rijs putas se fraudatu pmiserunt ei
dare xxx argeteos qz s qd aliq dict
ot denarios qualis monete Nota
e dd q multu est piu q eo die fidelis
xpianus a carnibus abstineat quo die
caro tradita 2 vendita e auctois 2 qa
qrta f talis venditio 2 tdico facta e
io piu e eli die ieiunu celebrare Sz de
copst dr iij dr q ioiunia qrta 2 sex
ta feria no st solueda qr qrta fia Judas
tradicoz cogitabat 2 sexta feria crucifixus
est saluator videt q qui sz nccitate
statuta ieiunia in his diebz soluere

vl cu tradicte din tradere vl cu crucifixoribus
cruifige dicet Illud tn quod dcm e de
qrta fia ut glozator innuit intelligit
qtu ad consiliu sed quod dr de feria
sexta intelligi qntu ad passio Lectio iij

P°rima aut die azimorum accesserunt
ad ihm discipuli dicetes Vbi vis
paremus tibi comede pascha At ihus
dix Ite in ciuitate ad quedaz 2 dicite
ei Magr dicit Tempus meu pe est
aput te facio pascha cu discipulis meis
Et fecerunt discipli sicut qstituit illi ihs
2 parauit pascha Vespe aut facto discubebat
cu xij discipulis suis Et edentibus illis
dixit Amen dico vobis q vnus vrm me
tditurus e Et contristati valde ceperunt
singli dice Nuq ego sum dne At ipe
rndes ait Qui intigit mecu manu i
paropside hic me tradet Filius qdem hominis
vadit sicut scriptu e de illo ve at hoi
illi p que filius hois tdet Bonu erat
ei si natus no fuisset homo ille Rndit
aut Judas q tradidit eu dicens Nuq
ego sum Rabi Ait illi Tu dixisti
Hora tradicois xpi occasione Inspicitur
ut o dicebat omnia post tpis passionis
xpi oacone Ad cuius intellectu s Aug
e scied q illa q dcta sut de comestioe
i domo symonis lepsi 2 indignacone
aplorum cot mulere vngetes ihm xpm
recapitulando dixit q illud factu
fuit an consiliu iudeorum scilz ante sex
dies pasche Et immediate facto consilio
iudeorum 2 ordinata tradicoe eius p Juda
quod fuit qrta fia absq alio intmedio
fia quinta q erat pma dies azimorum
xps dignatus e p salute nra mortem et
passionem se exponere Vnde ut Crisos
dicit Vsq ad ultimum diem dus ihesus
xpus voluit ondere se no ee contrarium

Legi pus volūt vetus pascha cū suis disci
pulis comede quod immolabat xiiij die
pmi mes ad vesperam 2 postmo xv die se
qnti qui erat nouum pascha tradidit ad
immolandū (2 hoc ē qd dicit ewā^ta q pa
die azimoꝝ (septem eni diebus iudei co
medebant uti azima/2 pma dies incipiebat
a xiiij die ca vesperam et t'minabat ultia
21 pmi mes .s. Aprilis ut pz leuit 23
tali g' pma die azimoꝝ discipli acces
serūt ad ihm dicētes ubi uis pare tu
come pascha (int' quos discipulos acceder
tes ad ihm putandū est et iudā inter
fuisse ut dicit Remig^us Ex qua discipulo
interrogatione p eius manifestū est q nec
xpus domū nec tigiuli hebat n^c eius
discipli q ad domos eoꝝ cū rogassent
uenire io ihus addomū alti^us tussi mis^t
d. Ite in ciuitate adq'ndam et dicite ei
Mgr dic tēpus meū pxe est ap^t te facio
pascha cū di. meis (quos aūt discipulos
misit alij ewāgi^te exprimūt q fuit petrus
et Johēs et quis fuit ille adquē misit
dicit m^c et luc. q fuit p̄rfamilias do^s
s3 ca bremt' m^t ex psona sua nomat eū
quedam (ne tm adpsonam ignota oīo
apli mittent' (nā signū datū eis exo
ponit alij ewāg^te dicētes introeūtibus
uob in ciuitatē occurret uob homo amphō
ram aq' portans (qui h^o p eius famul^s
erat ilius p̄rfamilias/ de quo ihus dixe
rat in cotali intsigno apli eū inuenire
potuit io subdit quod fecerūt discipli
sic ē et parauē pascha (ne tm iudea^s pdito
rem pdi^dt eū sic pdi^ot sup^a patet (uā
aūt vespe aūt fcō discumbebat cū xij
discipl' suis q iudas et sunt insto salte
iud adh^t cū discipulis erat et eutibi ill^t
dixit Amē dico uob q unus uestrum me

traditurus est (in quo ut dic leo papa
ondit cōsciam sui pditoris esse sibi
notam (et exp^r q cū nō aspa nec
dura incr̄pacōe manifestat s3 leni
et tacita ammocōne dicēs se eū sciē
facili induceret eū ad conceptiōm q
nō deformauit abiectione uel cōfu
tacōe s3 quia aliqui discipli pdicti
scelēs conscij non erant subdit q con
tristati ualde ceperūt singuli dicē nūqd
ego sū dnē (q contristati erāt cōstit
dic origen q q audierūt aboꝝ salua
tor (ueraña esse uerbum et pma ad
malū plus credebat ubis eius q'sui
considerāt de eoꝝ inocentia vm xpus
uidens eos contristatos ait qui intigit
mecū manū in parapside uel in catino
ut dicunt alij ewāg^te et utrūqz uas
potuit esse dn hic me tradet (Secundū
Jeron' Alij discipli suspecti ad mōna
cōne et contristati q'm eis intimo^t pauē
manū eoꝝ de parapside retrahūt solus
Judas tūc simul cū xpo intinxit ut ex
confidencia iuraret eius innocencia
et palliaret suā nequiciam que ē co
suedo pnoꝝ hominū (ut d^r origen /vel
bn exp^r cognitus est q oīs innino va
se intingebat ut tm apene comina
cōm remonea^t a suo iniq^o pposito q'eq^o
nō remonebat pacie pp̄i supplicium
pdicit ei pena.d. filius quidē hōis
uadit sponte .s. ad passionem venit ue
hominī illi p q filius hominis tradet'
et bn dicit q ve sibi q' bonū erat
ei si natus nō fuiss3 hō ille et si diceret
nullus fuiss3 ei simp^r nō fuisse et
nūqz nasci tutō mais nl cōtra uteꝝ
quia sic esse meliꝰ sic et p̄dicōm
istam dicit meliꝰ erat ei nō nasci co
tra illum q' esse natū et ii tutō fuiss3
mortuus passus fuiss3 ppo digali

solum penam dampni / sed eciam quia natus fuit et commisit tantum sacrilegium passus fuit et penam sensus et dampni. Iudas tamen nec amore nec timore corrigitur sed consilium sue prodicionis volens celare sub simili interrogacione aliorum apostolorum ait Numquid ego sum rabi. Non enim patitur dominum appellare quem iam abiecerat dominum in corde suo se subtrahat / Et dominus ihesus christus posset dicere iam pactus es argentum accipe / et adsunt au des me interrogare non tamen hoc dixit sed quod ait / Tu dixisti / i. tu dicis / et prodis te ipsum ego non / ut locutus prius tibi dicitur ut exponit Remigius / Vel potest sic intelligi illud Numquid ego sum rabi. i. non ego dixi te etc. Et ihesus christus respondit / Tu dixisti / scilicet quod non dixisti ita quod alii non audierunt etc. secundum ista secundum Augustinus Iudas non est cognitus ab aliis discipulis quod ipse esset proditor. ¶ Ad hoc possunt esse sex dubitaciones. ¶ Prima utrum prima die azimorum luna quinta decima ihesus christus sit crucifixus. ¶ Secunda utrum prefacias aput quod agnum paschalem ihesus christus comedit debuit nominaliter manifestari. ¶ Tercia utrum ihesus christus agnum paschalem comedit secundum ritum iudeorum. ¶ Quarta utrum hora vespertina qua agnum paschalem comedit debeat missa celebrari. ¶ Quinta utrum ihesus christus in buccella panis intincti sue corpus dedit iude. ¶ Sexta utrum post acceptam buccellam intravit in eum sathanas. ¶ Ad primam est dicendum quod quidam dicunt ihesum christum xiiii die vel luna currente xiiii fuisse passum quod probant racione et auctoritate. Racione quia talis immolacio agni paschalis signabat immolacionem ihesu christi / sed agnus illa die .ix. ad vesperam debebat immolari ergo tunc christus debuit immolari ut figuratum responderet figure. Auctoritas est Jo. 18 ubi dicitur quod iudei eo die quo christus passus est non intraverunt in pretorium ut non contaminarentur sed manducarent pascha planum est autem quod luna xiiii manducabant pascha ut dicitur Exo. 12 / et levitici 23. Alii dicunt quod ihesus christus pascha

fecit cum discipulis suis prima die azimorum pascha iudeorum. Quod probatur per illud quod dicitur Joh. xiii Ante diem festum pasche sciens ihesus quia venit hora eius cena facta cum discipulis suis et pedes eorum lavit. Et Jo. 19 expresse dicitur super hunc passum quod ihesus christus prima die azimorum que erat 14 primi mensis qua agnus a iudeis immolabatur et luna erat plenissima et nichil fermenti in domibus iudeorum inveniebatur tunc cum suis discipulis pascha celebravit. Unde Math. xxvi dicitur Prima die azimorum qua pascha immolabatur tunc accesserunt discipuli ad ihesum dicentes Ubi vis paremus tibi comedere pascha. Igitur qua iudei manducabant pascha tunc ihesus christus cum discipulis manducavit secundum preceptum legis erat xiiii luna quod tunc venit quinta feria et postmodum sexta feria luna xv passus est. Quod non obstat de figura agni paschalis solvit Remigius dicens quod illa nocte qua agnus paschalis immolabatur non est passus vel crucifixus sed bene tentus et ligatus fuit a iudeis et sui corporis et sanguinis misterium discipulis celebrandum tradidit et sic sue immolacionis et passionis sacravit exordium / Quod autem subditur de introitu iudeorum in pretorium dicendum quod ibi ut Crisostomus dicit non accipitur comedere pascha pro agno paschali sed pro paschalibus panibus. Nam sicut scribitur levitici 23 sequentibus diebus post comestionem agni paschalis solempnis et celeberrima habebatur / vel omnes dies illi septem post primam diem azimorum in qua agnus immolabatur dies paschales vocabantur et a panibus paschalibus utebantur puta azima quia fermentum in his diebus aput iudeos inveniri non debebat / et hec est illa racio Crisostomi. Quod autem dicitur in Johanne Ante diem festum pasche accepit Johannes pascha illum diem solempnem post comestionem agni paschalis antequam ihesus christus

cena cum discipulis fecit et lavit pedes eorum
¶ Ad secundum est sciendum quod Crisostomus dicit quod ille fuerit
inlias apud quem ihesus christus cum discipulis
suis agnum paschalem comedit duplici ad mi-
racionem et commendacionem dignus fuit. Primo quia
ignotus et non cognoscebat ihesum christum et tamen quod
statim ad ihesu christi discipulorum requisitionem
eum hospicio recepit. Secundo quia iudeorum odium
contempsit. Cum enim iudei notarent tamquam
inimicos omnes ihesum christum recipientes magno
periculo se exposuit dum odium omnium iudeorum
contempsit. Hospes igitur sic mirabilis et commen-
dabilis redditur. Ihesus christus quare non ex-
pressit eum nominaliter. Ad hoc videlicet hylarius
dicens hoc ideo fuisse quia nondum a deo parum
nominis credentibus erat prestitus. Ambrosius
non dicat patrifamilias huiusmodi pauperem hominem
fuisse non nominatum in plebe dignitatis vel al-
titudine vel nobilitatis magnitudine, ideo sicut
ihesus christus sciret nomen eius, ne tamen crede-
tur quod fuit hic nobilis et magne reputacionis
noluit nomen eius exprimere. Sed theofilus dicit
quibusdam iudeis quod ideo ihesus christus nomen eius
non expressit ne iudas proditor eius cognito
nomine domum panderet phariseis qui venien-
tes cepissent ihesum antequam cenam faceret et an-
tequam sacramentum corporis et sanguinis sui discipulis
traderet. ¶ Ad tercium est sciendum quod ritus et modus
comedendi agnum paschalem ponitur exodi 12
ubi dicitur Sic eum comedetis: renes vestros
accingetis, calciamenta habebitis in pedibus vestris
tenentes baculos in manibus et comedetis festi-
nanter. Antiqui ergo recumbentes et stantes tenebant
comedere agnum paschalem. Cum ergo de ihesu christo
dicatur quod vespere autem facto recumbebat cum xij
discipulis non videtur quod secundum ritum legis illum
paschalem agnum comederit. Ad hanc ergo
dubitacionem sic respondet Theofilus dicens

Sed quis queret qualiter dicitur recumbens dicatur
cum iudei stantes pascha manducarent dicimus
quod dum manducaverunt pascha steterunt stantes
postmodum vero accubuerunt manducantes alios
cibos. Sed tunc queritur quare(?) Si ihesus christus
more iudeorum pascha comedit, numquid nos
eum imitari debemus in hoc ut pascha nostrum
ritu iudeorum comedamus. Ad quod dicitur videtur
quod ihesus christus factus est sub lege non ut eos
qui sub lege erant sub lege relinqueret sed
ut ex lege eos educeret. Aliqua tamen carna-
liter celebrata in comestione agni paschalis
spiritualiter observamus in sumptione corporis christi
que in azima sinceritatis et veritatis dicente
apostolo accipere debemus. ¶ Ad quartum est sciendum quod
quod sicut dicitur Exodi 12 luna xiiij primi mensis
ad vesperam ille agnus paschalis debebat
immolari cuius sanguine postes domorum
iudeorum debebant aspergi. Cum igitur immolacio
illius agni figuraret immolacionem ihesu christi cuius
sanguine postes fidelium sunt ... aspergendi(?)
videtur quod hora vespertina missa debeat celebrari
et confirmatur hoc quia tali hora luna xiiij
ad vesperam ihesus christus corpus et sanguinem
suum dedit et sacramentum conficiendum in missa
instituit. Ad hoc ergo est sciendum quod sicut habetur
de consecratione distinctione prima excepta nocte nativitatis
domini aliis temporibus in diebus missarum solempnia
celebranda sunt, et satis congrue quia sacramen-
tum celebrandum in missa ad tempus gracie spectat
quod per diem representatur iuxta illud apostoli Nox precessit
dies autem appropinquabit. Ideo statim signis
diei apparentibus misse peculiares et devote
dici possunt, in festis vero et diebus solempnibus
in tercia, tunc enim vocibus iudeorum ihesus christus
est crucifixus et spiritus sanctus super apostolos descendit
ut dicitur eadem distinctione. Temporibus vero ieiuniorum
in sexta quia tunc ihesus christus crucifixus est ma-
nibus militum et in nona quia tunc expi-
ravit misse possunt celebrari. Quinta(?)

tamen in ordinibus magna devotio et preparatio requiruntur potissime in sabbato sancto propter prolixitatem officii multum apponi de tempore. Ideo scribitur 4 d. distinctione quod ordines presbiterorum et levitarum hora vespertina et episcoporum in mane celebrari possunt. Quod vero dicitur de immolacione agni paschalis et tradicione sacramenti eucaristie non facit ad propositum, quia sicut post secundum Augustinum corpus suum dedit tunc post cenam discipulis, quo tamen ordine postmodum esset sumendum apostolis ordinandum reliquit, ita quamvis tempore vespertino tale sacramentum instituerit et se ipsum ad immolandum tradiderit, quo tamen tempore postmodum tale sacramentum esset celebrandum eciam ordinandum reservavit, quia ut dicit Origenes in tempore publice voluit esse ut nos a servitute legis liberaret. Adquirita est dubium quod tunc Christus corpus suum dedit Iude quando dedit aliis secundum Augustinum non nos occultis peccatoribus sacramenta negemus. Sed planum est quod aliquid intinctum panem dare Iude corpus suum dedit discipulis omnibus, quia ut Lucas dicit primo Christus accepit panem et benedixit ac fregit et dedit discipulis dicens: Accipite et comedite hoc est corpus meum. Et facto similiter de calice et dixit: Ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Quo audito Petrus innuit Iohanni qui recumbebat supra pectus Ihesu quis esset ille de quo Christus dicebat quod deberet eum tradere, et tunc Ihesus Iohanni querenti a Christo dixit: ille est cui intinctum panem porrexero, et intincto pane dedit Iude dicens: Quod facis fac cicius. Quod non fuit verbum precipientis vel compellentis facinus, sed exprobrantis et ostendentis quod nolebat suam passionem impedire, ut dicit Crisostomus. Nullus tamen cognovit preter hoc proditorem, vel quia Ihesus sicut dicunt in illo audiente nisi forte Iohanne omnia tamen adtinere propter tulit verbum non tamen malum credidit de Iuda propter eius innocenciam, vel quia dato pane intincto adiecit: Quod facis fac cicius,

crediderunt quod quia dispensator erat ut mandaret vel aliquid emere vel pauperibus dare. Nam secundum quod dicit Crisostomus si percepisset Petrus eum interfecisset. Comparat similiter quod in buccella intincta Ihesus Christus suum corpus non dedit Iude quia tunc non recitavit formam consecracionis. Non enim legitur dixisse: Hoc est corpus meum sicut antea dixit quando corpus suum dedit omnibus discipulis. Quare autem panem intinctum soli Iude dedit Augustinus dicit quod fuit propter ostendendam eius fictionem. Non enim omnia que intinguntur abluuntur, sed multa eciam intinguntur ut inficiantur. Sic ut ostenderet solum Iudam esse infectum et non lotum panem intinctum dedit ei, quia antea premiserat: Vos mundi estis sed non omnes. Adiuncta est dubium quod Augustinus in libro de consensu ewangelistarum monet hanc dubitacionem dicens quod de introitu dyaboli in Iudam non solum alii ewangeliste quam Matheus dicunt tunc dyabolum in Iudam intrasse quando ivit ad principes sacerdotum dicens: Quid vultis mihi dare et ego eum vobis tradam, et ipsi pacti sunt id est promiserunt illi pecuniam dare, quod fuit contra fiam, sed et Iohannes contrarius sibi ipsi videtur. Nam Iohannes 13° dicitur: Ante diem festum pasche sciens Ihesus quia venit hora eius cum dyabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Scarioth, postmodum vero infra subditur quod post buccellam intinctam introivit in eum sathanas. Ad hoc igitur respondit Augustinus quia dyabolus introivit in Iudam primo sibi suggerendo et cogitaciones malas inmittendo ut Ihesum Christum traderet, quod fuit contra fiam, secundo plenius ipsum tamquam suum possidendo et per eum omnia sua exempla implendo tunc in eum introivit quando panem intinctum a domino accepit sicut apostoli primo receperunt spiritum sanctum statim post resurrectionem, sed plenissime receperunt in die penthecostes. Unde dicit Beda quod secundo intravit in Iudam dyabolus tamquam alienum temptando, sed secunda vice tamquam suum possidendo et per eum omnia agenda

implendo. Et tamen ystius assignat causas dicens
quod quidam Judas in collegio aliorum apostolorum fuit
corpus non fuit animus in eum mittere. Unde nocture
in eum dicitur intrasse scilicet immisisse in cor eius ut
traderet ihesum christum. Sed iam manifestato per ihesum
christum quod esset proditor et propinquius expulsus
de collegio bonorum liberius in eum intravit et po
tissime quod sumpto ihesu christi indigna et re
cepto buccelle panis non sinebat eum am
plius cum ihesu christo stare. Unde dicitur cum sic
illo verbo Et post buccellam continuo exivit
ego opinor quod dyabolus post panem receptum ingres
sus in Judam non sollicitabat eum esse in eodem
loco cum christo. Et crisostomus ait in omelia de
machabeis quod postquam communicavit mense in Judam
dyabolus intravit ut discas quod indigne et ficta
mente misteriorum sacra accepta celebrantibus
acrius impetus impendit et magis ac magis ad
temptandum illos qui non equo animo communicant
festinat quod sacrificium domini cibus spiritualis est qui
non nutrit nisi animam viciis omnibus expurgatam
sicut cibus corporalis non nutrit corpus nisi purus
sit malis humoribus evacuatum. Lectio xiij

[C]enantibus autem illis accepit ihesus
panem et benedixit ac fregit deditque
discipulis suis et ait Accipite et comedite
hoc est corpus meum. Et accipiens calicem
gratias egit et dedit illis dicens Bibite ex
hoc omnes hic est sanguis meus novi testamenti
qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum
Dico autem vobis non bibam amodo de hoc
genimine vitis usque in diem illum cum illud
bibam vobiscum novum in regno patris mei

Propinquante tempore paciendi dispositione imperatoria ut ostenderet
dicebatur post cenam corporis et sanguinis
domini nostri ihesu christi consecrationem. Unde Jeronimus
continuans hanc partem ad precedentem dicit quod
postquam christus typicum et figuratum pascha
comedit cum suis discipulis ad verum

pascha transeundi paciendi. Dicit quod cenan
tibus illis christo scilicet et discipulis iam enim pascha
legis agnum comederant scilicet adhuc stabant
in cena comedentes alios cibos accepit
tunc ihesus panem de grano frumenti quod ipse granum
frumenti se comparat ut glosa dicit Unde de alio
pane sacrum confici non potest. Accepit igitur
et benedixit et credendum est quod oculos ad ce
lum elevavit quod in suscitacione lazari legitur
ad celum oculos levasse ac fregit quod
cum hostia frangitur et sanguis de calice
in ora fidelium funditur nichil aliud quam
in immolatio corporis christi in cruce et sanguinis
effusio de latere designatur secundum augustinum Deditque
discipulis suis dicens Accipite cum mentis pu
ritate et comedite cum more simul co
gruentibus hoc est corpus meum finita oratione
consecrationis et hoc quantum ad rei supra dicte
Et quamvis post cenam dominus ihesus christus hoc sacra
mentum apostolis dederit quo tamen ordine
postmodum esset sumendum ecclesie reliquit de
cernendum Unde dicit Augustinus et ponitur de consecratione
distinctione ij placuit spiritui sancto in honore sacramenti
tati in os christiani prius dominicum corpus intrare
et quod corporalis refectio secundum glosam sicut pabulum
et potum ita sub specie cibi et potus dominus nobis
spiritualem refectionem preparavit per quod significatur
Et accipiens calicem id est vinum cum aqua existente
in calice gratias egit Quare autem gratias
egit crisostomus assignat triplicem causam primam ut nos
doceat cum gratiarum accione hoc sacramentum perficere
Secunda ut sicut ipse effundens suum sanguinem gratias egit
sic nos quidquid patimur pro ihesu christo cum gratiarum
accione recipiamus Tercia in signum quod
effusio sanguinis christi nos ab eterna servitute
liberavit sicut in signum immolacio agni
paschalis liberavit populum israeliticum ab egip
tiaca servitute. Et dedit illis scilicet apostolis
dicens. Bibite ex hoc omnes hic est sanguis

novi testamenti i confirmatus novi testamenti
Nam sicut apostolus testamentum in morte confirma
tum est sic et testamentum ihesu christi in morte et
in effusione sanguinis eius fuit roboratum
et confirmatum. Cum igitur sanguinis pro multis
imo pro omnibus sufficiat, sed pro multis
efficiat effunditur in remissionem peccatorum. Vel
dicit pro multis secundum quosdam quia non solum unam
gentem ihesus christus venit salvare, sed de
qualibet gente ihesus christus multos salvat. Et
quia de passione christus fuerat locutus statim
de resurrectione sicut dicit simonem inducit dicens dico
autem vobis Non bibam amodo de hoc genimine
vitis usque in diem illum cum illud bibam
vobiscum novum in regno patris mei. Id
bibam enim oportuit non bibit vinum usque
in diem resurrectionis quia resurrectione regnum patris
appellat ut dicit Crisostomus. Tunc enim cum apostolis
bibit vinum novum quia novo modo. Cum enim
iam esset immortalis factus non bibit tamquam vi
ad egestatem quasi indigens sed ad probationem et
resurrectionis veritatem et hoc fuit novo modo bibere.
Et quod post resurrectionem bibit cum apostolis patet per illud
quod dixit petrus post christi dedit cum manducatum
fueri non omni populo sed testibus preordinatis a deo
nobis qui manducavimus et bibimus cum eo postquam
surrexit a mortuis. In vino quoque voluit ihesus christus
suum sanguinem dedit. Unde non in aqua nec in aqua
alio liquore sanguis christi potest conficere, quia ut
Crisostomus dicit, voluit non aqua nec liquore aliud
sed solum vinum generat et in pane azimo modo
lationem ihesus christus carnem puram non corrup
ta fuisse peccati suscepit, et in fine modo generali
tempore quia ubi patris unitum est humane non
et est verus deus et verus homo sicut frumentum
coniungitur farine. Unde propter hanc pluribus latinis
conficiant in fermentato tamen et in azimo et in fer
mentato verum sacrum conficiatur ut Crisostomus dicit
Quia hic patet esse viii dubitationes
Prima utrum hoc sacramentum corporis et sanguinis

ihesu christi perfecte reputetur. Secunda utrum illa que dicuntur
sine peccato ab aliquo possint permitti. Tercia
utrum in prefacione consecrationis istius sacramenti debeat dicere
aliud quam institutus. Quarta utrum ad misterium
sanctorum hoc sacrorum debeat dici ad quam epistola.
Quinta utrum ad oblationem istius sacramenti debeat
dici ad quam offerenda. Sexta utrum in confessione
istius sacramenti debeat dici ad quod hoc est corpus
meum. Septima utrum in sumptione istius sacramenti
debeat dici ad quod pater noster. Octava utrum in gratiarum
actione istius sacramenti debeat dici ad quod postcommunio
Ad primam est dicendum quod in hoc sacratissimo sacramento continetur
ipse gloriosus ihesus christus salvator noster non solum
per gratiam sed per operationem virtutum omnis sacramenti
sacrius veneranda ipse totus realiter continetur
Ideo est tractandum cum maiori reverentia cum maiori
mundicia et cum maiori diligentia et efficacia. Cum
maiori reverentia quia est omnibus dignius. Unde eius
scribitur i corinthiorum. Sufficit enim deum potestas
maior est omni omni laude. Cum maiori
mundicia quia est ceteris sanctius. Unde ei dicitur
ecclesiastes libro. Custodi pedem tuum ingrediens domum
dei. Cum maiori diligentia quia est ceteris utilius
Unde eodem libro. Omni diligentia sua cor tuum
quia ex ipso vita procedit. Et hoc enim sacramento
sumendo unimus moneamur et sumus sicut corpus
nam ex vita cordis possimus ergo dicere quod in
missa ponitur per ordinem quasi sicut ad
reverentiam mundiciam et diligentiam istius sacramenti
primum est digna preparacio. Secundum est fidelium instructio
tercium est in sacrando oblatio. quartum est in
oblate consecratio. quintum est ipsius sacramenti sumptio
sextum est superioris gratiarum actio. Septimum Dicit
ergo ad ista pro perfecte istud sacratissimum
sacramentum reputatur in missa, sed quo pro
ipsa missa habet pro pertes prima incipit ad
introitum et terminat in epistola. Secunda incipit in
epistola et terminat in offerenda. Tercia incipit
in offerenda et terminatur in ... perfectissime p

Q̃rta incipit i secreta 2 t'minat in pat nost
q̃nta incipit i prim 2 t'minat i p'comunio
2 sexta incipit i p'comunio 2 t'minat i fine
misse. ¶ Ad sc̃am e dd'm q' eo q̃ dicunt in
missa aliq ptinet ad ipi' misse celebrandi
ordinacoẽ. Aliq n° ad ipius me' ut pane
2 vini q̃secracoẽ, 2 aliq ptinet ad misse solep
nitate 2 decoracoẽ. Illa eni q̃ ptinet ad
misse celebrand ordinacoẽ p° ab apostol
tradita sunt. dr' e' de co' se'. di p'a q̃ Jacobus
fr' dni s' carne cui tradita e' p° celebrata
est. 2 Basilius Cesarien' eps' cui' clari
tas p totu orbe refulsit i scriptis addi
derunt nob' misse celebracoẽ q' ordo ce
lebrandi missa p° ab eis institutus est
ut glo' ibi dicit. Illa n° q̃ ptinet ad
misse consecracoẽ, inmediate a dn'o nro ihu
xpo plata sunt q' ut dt ambr' 2 h'r
de co' se'. di 2a solis u'bis plat' a dn'o
ihu xpo panis conu'ti' i corpus xpi 2 vinu
i sanguine. Ceta mlta alia dr' i missa que
spectat ad celebracoẽ misse q̃ p successores
apl'or' ut p Gregor' 2 alios doctores addita
su' q̃ cu faciat ad ei' decoracoẽ 2 mistica
significacoẽ ac deuota i'putacoẽ p certum
sunt applicata. vñ dr' di xj ca° Ecclesiastica
q' no solum dicas i missa q̃ i eiu' q̃tinet
ut ab ap'lo Jacobo inserta sunt i' inspectis
s; pl'a alia adiecim' mag' q' vide't quida
ta misteriis. Omnia g' p'dicta q' q̃silio
spus sc̃i eccã accepit venãnda 2 obs'ua
da no lic; alicui ptmitte' s; oia pietat'
affectu inuiolabili' 2 reu'ent' obs'uare
ut dr' di p'dicta. ¶ Ad t'cia e dd'm q' i s'a
pte misse agi' de digna p'paracoẽ accedendi
ad sumendu corpus ihu xpi. Sunt at' x'or
q̃ faciant ad hanc dignã p'paracoẽ. primu
diuine laudis decantacio. Na p'catum
diuine laudis nob' ondit iter 2 via q̃
p'gim' ad salute nram. supra i° Sacrificiu
laud' honorifi'cabit me 2 illic iter q° onda
illi salu're dei. Sc'm misericie subuencio.
Na ex ipeto meruim' miseriã eq'rãe
misericie 2 pene i quib' indige' nob'
p dnm adiutori' misericie 2 subuenien
tam e celesti glo pax 2 q̃etatis. Cu eni
spiriti nru cor sit inquietu no possu'
p'fecta pace h're d' rq'sta. i duo illut'
e diuine g're largitio q' nisi ip'e de sua
g'ra p'ueniat 2 subseq'tur s'ebi nra op'a
n'e accepta u' placita esse p'nt. Ista g°
x'or q̃ faciant ad digna p'paracoẽ ist' sac'ti
petunt' i s'a pte misse. Na diuine laud
decantacio petit' p introitu qui ut i plib'
accipi' de psalmis q' s' duo' p's p modu
laudis tota sacra sc'ptura continet. Ita
n° misericie subuencio peti' p kyrieleyson
quod interp'ta' dn'e miserere 2 repeti' ter
s' aliquos ad imp'tudine amoris. t'plicis
ierarchie angelor' sc'z c'ot' tp'e defect'
ignorancie culpe 2 pene q'mo pati' ut
supra dcm e' Celest' aut' glo pax 2 q'etatis
p Gl'a in excels' deo petit' q° i s'sonita'
fuit dr' q' q̃ sonanc nob' p'mitti' dimitti
ty i miss deploacois 2 luctus 2 p'pa' is
sepia' an' pascha a h'ox'ma q' sicut adventus
domini gaudiu contulit angelis p'omnibus
successor' i quanda erat eorz ruina ita
potius eius cui' media ag' i p'dto tp'
intulit eis dolore 2 t'sticiã q̃ ty leticia
pl'in° m°d eis 2 nobis p rvi'ne ex restituta
e' sicut dr' de co'setra' di p'a. Ter dn'e
g're largitio petit' p oroes 2 q' g'ra 2 be
nitas p ihm xpm facta e' io sp in fine
orois dr' p dn'm nrm ihm xpm 2c.
¶ Ad q'rta e dd'm q' i hoc s'cis'o sacramto
potissime e' necessaria instructio fidei q'
nisi credam' no intelligem' sup' i°

ysa vii. Nisi credideritis non intelligetis. Super quo verbo dicit Aug. quod nisi crederemus hec ipsi deo non intelligeremus in patria perfecta visione. Ad perfectam autem instructionem fidei sunt quatuor necessaria. Primum est prophetica prenunciatio que per apostolos est divulgata. Iuxta illud Ieronimi, totum exponit ... Secundum est dicte doctrine delectatio et augmentatio. Delectatur enim homo delectatione in doctrina Ihesu Christi. Iuxta illud: Letabor ego super eloquia tua sicut qui invenit spolia multa. Et ex hoc invitatur homo quibusdam gradibus ad dei cognitionem ascendere. Iuxta illud: Ibunt de virtute in virtutem, videbitur deus deorum in Syon. Tertium est ipsius doctrine fidei traditio. Et quamvis traditio doctrine sit prior quam eius prenunciatio via perfectionis, tamen via preparationis est prior prenunciatio quam traditio. Quartum est predicte doctrine confirmatio et roboratio et defensio atque infallibilis adhesio. Ista ergo quatuor per ordinem ponuntur in prima parte misse, scilicet in qua ut dicebam de fidei instructione agitur. Nam primo legitur vel cantatur epistola sive prophetia que commemorat doctrine fidei prenunciationem vel promulgationem. Secundo cantatur graduale cum alleluia in festis vel dicitur tractus in diebus luctus et ploratus, per quod intelligitur et denotatur doctrine fidei delectatio et progressio. Tertio legitur vel cantatur evangelium in quo exprimitur dicte doctrine traditio per Ihesum Christum qui fuit dux et legifer noster. Quarto cantatur Credo potissime in festis virginis et apostolorum per quos fides fuit defensata et confirmata et roborata. Non autem legitur in festo Iohannis baptiste quia tempore suo quando fidei doctrina erat in carne inchoata, licet ipse fuerit lucerna ardens et lucens ante dominum. Secunda pars misse est offertorium, quia in ea oblatio aliquid continendum est, excepte vero oblate aliquid ... eius cum offertur. Nam excepte vero oblate dicitur ex supplicatione et dilectione, quia hilarem datorem diligit deus ut dicit apostolus ii ad Cor. ix. Ex parte vero offerentium debet esse devotio. Unde dixit David primi Paralipomenon capitulo ultimo: Scio domine quod probas et simplicitatem diligis. Unde ego in simplicitate cordis mei obtuli universa hec. Que de manu tua accepi. Secundo ex parte eius cum offertur debet esse laudis confessio et expressio. Sic in psalmo ipsa 2o Dominus actio et vox laudis semper sit in ore tuo. Et sic ista tria in tria parte misse scilicet primo post ... oblatum delectatio et supplicatio. Nam populus offert aliquid deo ad ministrorum sustentationem, quia non debent tamen venire vacui in missa quin aliquid offerant. Unde dicitur de conse. di. i. Omnis christianus ad missarum solempnia aliquid offerat et reducat ad memoriam quod dicitur Deut. xvi. Non apparebis in conspectu domini vacuus. Sacerdos vero offert panem et vinum et aquam ad ipsius sacramenti confectionem, quia ut dicitur de conse. di. ii. ad conficiendum corpus et sanguinem domini Ihesu Christi nichil sit preter panem vinum et aquam debet offerri. Delectatio ergo in oblatione que fit a populo exprimitur in hiis orationibus quas dicit. Nam suscipe ... et aliorum salvatorem quam dicit ut mihi et illis proficiat ad salutem. Per dominum accepto que dicit in conspectu tue maiestatis cum odore suavitatis ascendat. Et per sanctorum intercessionem que dicit ait ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in celis quorum memoriam facimus in terris. Secundo ponitur et excitatur offerentium devotio et hoc in prefatione que dicitur Sursum corda. Et ponuntur in canone novem prefationes ut dicitur de conse. di. prima, quia una est de sancto spiritu, secunda de sancta trinitate, tertia de apostolis, quarta de Ihesu Christi nativitate, quinta de eius apparitione, sexta de eius ieiunio, septima de cruce domini nostri Ihesu Christi, octava de resurrectione domini, nona de ascensione. Addita tamen est decima de gloriosa virgine Maria, ut dicit Ugo di. ca. Cantorem canonum. Tertio ponit illius cum offertur laudis

confessio et expressio debemus enim confiteri et exprimere Ihesu Christi laudem quantum ad eius divinitatem cum angelis et hoc facimus cum dicimus Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth sicut cherubin clamat ysa. 6. et quantum ad eius humanitatem cum pueris hebreorum et hoc facimus cum dicimus Benedictus qui venit in nomine domini sicut clamabant pueri mt 21 ¶ Ad sextum est dicendum quod verba consecracionis non dicit sacerdos in persona sua sed in persona Christi sub statu cum incipit Qui pridie quam pateretur omnibus illis verbis usque quo finita est consecracio corporis et sanguinis utitur in persona Ihesu Christi ¶ Ante tamen consecracionem ponit aliquorum petitionem et post consecracionem sit aliquorum commemoracio ¶ Petuntur ante vero consecracionem primo pax ecclesie et spiritualiter omnium sublimium et maiorum quando dicitur In primis que tibi offerimus ¶ Secundo salus nostra et omnium benefactorum quando additur memento ¶ Tercio patrocinium omnium sanctorum et maxime maiorum quorum auxilio indigemus ad consecracionem tante rei quando subditur Communicantes ¶ Quarto petitur consecrationem benedictorum quando adiungitur hanc igitur oblacionem et concluditur in electorum tuorum iubeas grege numerari ¶ Quinto effectus sacramentorum quando postponitur Quam oblacionem tu deus in omnibus quesumus etc. ¶ Post consecracionem illa de qua sit commemoracio sunt ipsius misterii ut eius passionis et resurrectionis quando dicitur Unde et memores nos domine etc. ¶ Secundo devocionis priorum antiquorum patrum illorum per quos sacramentum futuri sit figuratum ibi Supra que propicio ac sereno vultu etc. ¶ Tercio ministeriis angelorum quando adiungitur Iube hec perferri per manus sancti angeli tui ¶ Dicit enim gregorius in quarto dyalogorum infallibiliter credendum est ad vocem sacerdotis dicentis hoc est corpus meum celos aperiri angelorum choros adesse et infima summis coniungi ¶ Illud quoque pronomine demonstrate corporis mistici ecclesie militantis quod petimus representari et transferri per angelos in sublime altare ecclesie triumphantis

¶ Quarto sit commemoracio absolucionis et liberacionis defunctorum ut qui sacramentaliter hoc sacramentum sumere non possunt per eam oblacionem liberentur quando additur memento domine etc. ¶ Quinto remissionis nostrorum peccatorum quando proponitur Nobis quoque peccatoribus ¶ Ad septimum est dicendum quod in precepto nostro sacramenti aliqua dicuntur in persona tocius populi quorum sacerdos est dispensator aliqua vero in persona sacerdotis et ministri ecclesie per quos sacramentum est ministrandum et aliqua in persona utriusque communiter ¶ Ad octavum est dicendum quod quinque sacramenti devota recepcio sacerdos dicitur in nova dominica oracione qua petimus panem non solum corporalem sed sacramentalem et spiritualem fidelibus dari ¶ Ad ministros non animalis et peccatis liberatorum sacerdos dicit secrete Libera nos quesumus domine ¶ Ad adutronique pacis et dilectionis ac perfectionem dicitur Agnus dei et dicitur ter quia tria sunt tempora nature gracie et glorie ¶ Et quia sed duo tempora sunt misere tamen non erit pacis ideo in primis duobus dicitur miserere nobis in tercio non dicitur dona nobis pacem ¶ In missis vero defunctorum mutuatur pax et dicitur dona eis requiem ¶ Ad nonum est dicendum quod suscepto benedicto sacramento necessaria est graciarum actio quia nos facta tota eius dispensatione prius et dato eis corpore suo sub specie panis et sanguine sub specie vini ymnum dixit ut patet in luca ¶ Sunt autem tria necessaria in graciarum actione primo populi assistentis dictacio et hoc fit in post communione ¶ Secundo sacerdotis celebrantis relacio et hoc fit in oracione in qua ipse infert gracias deo de percepto munere ¶ Tercio diaconi licencia et hoc fit vel in Ite missa est vel in Benedicamus domino vel in Requiescant in pace ¶ Sunt enim tres partes corporis Ihesu Christi mistica scilicet corporis fidelium quia alii sunt in exultacione aliqui vero in pugna et alii in expectacione ut patet et ideo dicitur Ite missa est ac si diceretur hostia sanctus apud nobis missa est per mediatorem et ideo nobis

missa e[st] p[re]uitoria passione s[ua]o festinet
ingredi ad illa[m] regione[m] ubi s[an]cti ia[m]
exultant. p[ri]mus n[on] purgatib[us] dia
Judicat[us] dico. sed p[er]ductib[us] i[n] purgatorio
Lco v regione[m] exp[ec]tatib[us] d[icitu]r Requiescat i[n] pace
Et ympno dicto exierunt Lectio v
i[n] monte oliueti Tunc dixit illis ih[esu]s
Omnes vos scandalu[m] patiemini i[n] me i[n] ista
nocte Scriptu[m] e[st] enim p[er]cutiam pastore[m] et
dispergentur oves gregis. postq[uam] a[utem] sur
rexero p[re]cedam vos i[n] galileam Respondens
a[utem] petrus ait illi Et si omnes scandalisa
ti fuerint i[n] te ego nunq[uam] scandalisabor
Ait illi ih[esu]s Amen dico tibi q[uia] i[n] hac
nocte anteq[uam] gallus cantet ter me nega
bis Ait illi petrus Etia[m] si oportuerit me
mori tecu[m] non te negabo Similit[er] et omnes
discipuli dixerunt. Hec oportet corporis et sang[uini]s
ih[es]u xpi co[n]secratione[m] p[ro]pter ista saluator
post suoru[m] discipuloru[m] ammonicio[nem] et co[n]fortacio[nem]
Na[m] s[ecundu]m Crisost[omum] ex hoc ih[esu]s xpus p[re]dixit
discipulis scandalu[m] quod passuri erant de pas
sione sua p[re]dicendo eis [illegible]
et co[n]fortati s[un]t ut no[n] desp[er]ent salute[m]
s[ed] agentes p[enite]ntiam libent[er] [illegible] esse[n]t
euentu[m] rei q[uod] ih[esu]s xpus p[re]dixit Tercio
q[ui]a agit[ur] autem nota pat[er] ...
d[icitu]r q[uod] ympno dicto illo aspectu forte ...
pauperes et sa[nc]ti et laudabiles in quo s[ecundu]m Crisost[omum]
arguunt illi qui sicut porci ad mensa[m]
intrant et de mensa surgunt et n[ec] i[n] p[ri]ncipio gr[aci]as
agunt n[ec] i[n] fine ympnu[m] dicunt Dicto igitur
ympno exierunt i[n] monte[m] oliueti et dixit
tunc ih[esu]s discipulis suis Omnes vos scandalu[m]
patiemini i[n] me i[n] ista nocte Est e[ni]m scanda
lu[m] ruina u[e]l impactio pedis Spiritualit[er]
v[er]o hoc dicitur proprie scandalu[m] q[uo]d aliq[ue]m im
pedit eu[m] ne ad salute[m] eterna[m] via[m] rec
ta[m] incedat Et q[uia] ap[osto]li nocte passionis

xpi[m] reliquerunt p[er]dentes fide[m] diuinitatis eius
ex hoc scandalu[m] passi sunt Et hoc ih[esu]s xpus
co[n]firmat p[ro]pheta zacharia dice[n]te 13 ca[pitul]o
p[er]cutiam pastore[m] u[e]l p[er]cute pastore[m] ut dic[it]
textus et disp[er]gentur o[ues] g[regis]. Immissa t[ame]n p[er]turbacione
statim subiungit consolatione[m] dicens postq[uam] aut[em]
resurrexero p[re]cedam vos i[n] gal[ileam] ac si diceret
Non celi statim ascenda[m] n[ec] longe a vobis rece
dam sed ad consolatione[m] et saluacionem v[est]ram
ut non diu p[er]maneat[is] in merore p[ri]us q[ua]m
vob[is] me manifestabo Sed petrus q[ui]a ia[m] p[re]cau
erat se no[n] esse proditore[m] co[n]fidens de se ait
Et si o[mn]es scandalisati fuerint i[n] te ego nunq[uam]
scandalisabor Sed s[ecundu]m Jeronimum no[n] e[st] mentitus petrus q[ui]a
tu[n]c mente sua no[n] dixit n[ec] demeruit q[ui]a
voluntas ad hoc quod dicebat p[ro]mptu[m] erat
S[ed] erat ardens affectus et fides sincera
erga dominu[m] saluatore[m] Sed q[ui]a petrus no[n] solu[m]
sic cu[m] aliis ap[osto]lis scandalisatus e[st] i[n] mor
te ih[es]u xpi v[er]um et[iam] eu[m] ter negaturus
io xpus dixit illi Amen dico tibi q[uia] i[n] hac
nocte anteq[uam] gallus cantet ter me negabis
Quod sic factu[m] e[st] ut patebit infra Sed q[ui]a
petrus credidit q[uod] tempore mortis ih[es]u xpi di
tere eu[m] negaturus io ait Etia[m] si oportuerit
me mori tecu[m] no[n] te negabo Et eodem ore
et fauore omnes alii discipuli dixerunt Etiam ei no[n]
erat co[m]p[re]hensi in p[re]dicto voluerit tu[m] petrus
attestari q[uod] no[n] erant eu[m] negaturi ut d[icit]
Crisost[omus] Sed q[ui]a hic agit[ur] de misterio crucis quod
credentib[us] fuit salutis remedium no[n] cre
dentib[us] v[er]o dampnacionis scandalum io hic
q[ua]ndoque de cruce fieri p[ro]mitt[itur] Prima nota
i[n] serie misse sunt septe[m] ordines crucis
Secunda nota i[n] p[ri]mo ordine solu[m] tres cruces co[n]ti
neatur Tercia nota i[n] s[ecund]o ordine viii cruces
fieri debeat Quarta nota i[n] t[er]tio ordine
sunt solu[m] quinq[ue] cruces Quinta nota i[n]
q[ua]rto ordine sunt tres cruces fiend[e]

¶ Sexta uero in quinto ordine sunt facte alie tres cruces. ¶ Septima uero in vi° ordine sunt facte quinque cruces tres infra calicem et due extra calicem. ¶ Octaua uero in vii° ordine solum sunt tres cruces.

¶ Ad primam est dicendum quod cruces Christi sunt causa nostre sanctificationis, sunt causa nostre saluationis, et sunt causa nostri inimici eiectionis. Et quia in missa totum misterium crucis commemoratur, ideo congrue vii ordines crucis continentur propter ista tria. Primo propter sanctificationem que perficitur septiformi gratia spiritus sancti. Secundo propter nostram saluationem, ut sicut opus creationis vii diebus intelligitur esse completum, sic opus nostre saluationis et redemptionis septem ordinibus crucis consummatum est. Tercio propter dyaboli eiectionem, quia sicut muri Jericho in septem diebus corruerunt, ut scribitur Josue vi, sic vii ordinibus crucis dyabolus eiectus est foras et corruit potestatis eius. Primus ergo ordo crucis incipit ibi: Uti accepta habeas, hec dona et cetera. Secundus ibi: Quam oblationem quesumus in omnibus benedictam. Tercius ibi: Offerimus maiestati tue. Quartus ibi: Sacrosanctum Christi filii tui corpus. Quintus ibi: Per quem hec omnia domine semper bona creas. Sextus ibi: Per ipsum et cum ipso. Septimus ibi: Pax domini.

¶ Ad secundam est dicendum quod tres cruces sunt in primo ordine propter tria que apponuntur, propter tria que intelliguntur, propter tria que significantur et propter tria que petuntur. Apponuntur enim tria que in corpus et sanguinem Christi transmutantur, scilicet panis, vinum et aqua. Causa uero illa que sunt magis necessaria et magis utilia et magis sustentatiua uite humane sumenda sunt, ut in corpus et sanguinem Jhesu Christi transformentur. Tria in istis intelliguntur, scilicet fides que magis ad ipsum intuitur in vino quod ascendit intellectum spes, in pane uero qui confortat intelligitur caritas. Uel in pane quod fortificat intelligitur filius qui est nostrum gaudium, in aqua que lauat intelligitur spiritus sanctus iuxta illud Effundam super uos aquam mundam. Uel in aqua intelligitur mundicia castitatis, in pane fortitudo operis pietatis, et in vino quod ascendit rectitudo intentionis equitatis siue gradibus virtutum debent

esse vestiti qui digne volunt hoc sacramentum recipere et ministrare. Tria autem significantur, nam per tres cruces significatur quod Christus fuit tradi- tus ad crucem a deo patre, a Juda et a Judeis. Et tria petuntur, nam ut sint accepta deo bona nostra nature, bona gratie et bona glorie. Ideo dicimus hec dona hec munera hec sancta sacrificia illibata, ut dona referantur ad naturam, munera ad gratiam, et sancta sacrificia ad remunerationem glorie. ¶ Ad terciam est dicendum quod septem cruces fiunt propter eorum que fuerunt in Christo, et propter eorum que sunt nobis necessaria petitiones, et propter eorum que significant reputationem. Consideramus nam in Jhesu Christo in eius corpore et sanguine apposita transformantur septem prerogatiuas: primo donorum et gratiarum bonitatem, secundo honoris dignitatem, tercio eternam potestatem, quarto geminam caritatem, addimus et apponimus quinto benedictionis potestatem ad transformandum panem et vinum in corpus et sanguinem suum. Per tres ergo cruces primas dicimus quod apposita sunt benedicta bonitate eius donorum, sunt accepta eius honore dignitate et sunt rata eius eterna potestate. Et per duas cruces significationes dicimus quod per eius geminam caritatem qua animam et corpus pro nobis posuit fiet nobis illud quod appositum est corpus et sanguis eius. Et per duas cruces tercio loco positas benedicimus panem transformandum in corpus et vinum transformandum in sanguinem, quia ipse Christus Jhesus benedicendo panem et vinum in suum corpus et sanguinem transmutauit. Et significant per tres tercio loco positas talem transformationem fit quia tria fuerunt tempora: ante legem, sub lege et post legem, quod est tempus gratie in quo Jhesus Christus uenit in mundum talis trans- formatio non fit virtute nature nec virtute legis sed solum gratia et virtute Jhesu Christi. Secundo propter eorum que sunt nobis necessaria petitiones, nam per tres primas cruces petimus propter eius potestatem peccatorum absolutionem, propter honorem eius dignitatem morum honestatem et infortiorem, et propter dona eius bonitatem eternorum premiorum. Per duas uero sequentes cruces petimus corporis participationem corpus eius

angelorum et beatorum associatores et participatores
eius sanguinis peccatorum remissionem. Sed per
alias duas cruces tali loco positas petimus
panis in corpus ihesu christi transformationem et vini
in eius sanguinem conversionem. Tertio per cruces que
significatur reputatio. Nam per tres cruces primo
factas super utraque assosita reputatur triplex
venditio ihesu christi. Fuit enim venditus sacerdoti
bus scribis et phariseis. Per duas vero factas
divisim reputatur venditus et venditor. Sed per
alias duas reputatur quod supradictus [?] faciunt
valet nobis ad salutem anime et corporis. Ad tertium
est dicendum quod facta consecratione corporis et sanguinis non
facimus cruces ut iam eum qui est sanctus sic nostris
benedictionibus sanctificemus sed ut per eius puram
dignam hostiam tam sanctam et puram sumamus
et offeramus. Et ideo in isto ordine v cruces facimus
primo ad reputandum. Nam per v cruces eius v plage
reputantur quas sustinuit in pedibus in ma
nibus et in latere. Secundo ad aliquid commemorandum.
Nam ihesus christus fuit hostia pura in passione, fuit
hostia sancta in resurrectione, fuit hostia immaculata in
ascensione, fuit panis vite eterne caritatem
esurientibus et fuit calix salutis perpetue ius
titiam sitientibus. Vel dicas ob memoriam passi
onis resurrectionis et ascensionis domini nostri ihesu christi.
Nam ex imitatione eius passionis efficimur
puri et offerimus hostiam puram, ex imitatione
eius resurrectionis efficimur sancti et offerimus hostiam
sanctam, ex imitatione vero eius ascensionis
efficimur mundi et offerimus hostiam immaculatam,
ex participatione autem panis sancti vite eterne
consequimur fortitudinem dilectionis et ex participatione
calicis salutis perpetue consequimur gaudium eterne
consolationis. Ad quintum est dicendum quod in quinto or
dine tres cruces facimus propter tria significata
propter tria requisita et propter tria operata. Nam
per duas cruces quibus signamus corpus et
sanguinem ihesu christi significantur vincula et fla
gella que in passione sustinuit. Per tertiam
vero crucem qua signamus nos ipsos significatur
quod illa que sustinuit nostre salutis fuerunt
remedia. Requisita vero ad consecrationem

istius sacramenti sunt tria: ordo actio et intentio.
Ordo ut sit sacerdos. Actio ut proferat verba
que in cena ihesus christus dixit. Intentio ut dicat
verba intentione conficiendi. Ideo propter ista tria
facta consecratione tres cruces facimus. Vel tria
quia hoc sacramentum sumptum digne operatur tria:
primo peccata purgat et reliquias peccatorum abstergit.
Secundo virtutes roborat et augmentat. Tertio ad
vitam eternam resuscitat. Ad sextum est dicendum
quod in quinto ordine tres cruces facimus propter tria
que a christo obtinemus quibus potissime indi
gemus. Nam indigemus peccatorum remissione baptis
malis regeneratione et donorum gratie consecutione.
Ideo dicimus sanctificas peccatorum scilicet remissione,
vivificas baptismali regeneratione et benedicis
donorum consecutione. Vel propter tria que de christo
confitemur. Nam confitemur quod ipse est deus largi
tor venie ideo nos sanctificat, est deus fons
vite ideo nos potest vivificare et est deus rex
eterne glorie ideo potest benedicere. Et quamvis nos dicamus
quod omnia per ipsum facta sunt tamen in verbo creationis
quod dicimus per quem hec omnia bona creas non
facimus cruces quia natura humana in statu nature
institute bene posset stare non tamen poterat
proficere sine gratia et virtute ihesu christi. Vel propter tria
que in christo ihesu reputamus. Nam ihesus christus pen
dens in cruce tres orationes fecit. Prima pro persecutori
bus eius cum dixit pater dimitte illis quia
nesciunt quid faciunt. Secunda pro liberatione
a morte cum ait deus meus ut quid dereliquis
ti me. Tertia pro consecratione glorie cum dixit
pater in manus tuas commendo spiritum meum.
Has igitur tres orationes tres cruces facte in hoc
quinto ordine reputant. Ad septimum est dicendum
quod in sexto ordine quinque cruces facimus propter
quinque gradus operationis et propter quinque gradus
reputationis. Ascendimus namque ad cognitionem
veritatis per virtutem sancte crucis quinque
gradibus sine quibus salvari non possumus.
Primo per patris eternitatem, secundo per filii equalitatem
et tertio per spiritus sancti unitatem. Ideo facimus
tres cruces super illis verbis per ipsum et

cuipo / 2 in ipo / vez quia nos qui sumus ex tribus
psonas divinas credimus dno deyst p^is dinus
puta quod sit unus deus 2 trinus ideo ex te
calice duas cruces facimus / vel s^o p gradus
opacionis / Nam primum intelligitur creacio cum
ipso ideo intelligitur opacio / 2 in ipso intelligitur consumacio
quia filium cum patre omnia creat / cum ipso ihesu
omnia opatur / 2 in ipso i unitate spiritus sancti omnia con
summat / cui est honor 2 gloria / Et ideo facias tres
cruces / Vel quia i humana natura quam dei filius
assumpsit est natura divina coniuncte verum cor
pus 2 vera anima suscepit ideo ex calice
duas cruces facimus / Vel quia verus 2 integer
homo fuit filius dei veniens in hunc mundum i vj^ta
etate ideo in omnibus crucibus factis i hoc septimo
ordine corpus ihesu xpi integre manibus
tenemus / Vel tres p gradus temporis Nam
p tres cruces factas p^o supra calice tres ho
re reputantur quibus ihesus xpus pependit in cruce
Stetit namque in cruce ab hora sexta usque ad
nonam inter quas sunt tres hore / Vel quia
iudei ter clamaverunt Crucifige eum / Vel quia
tres cruciatus in cruce passus est / in manibus
i pedibus 2 in latere / duas autem facimus extra calicem
p separacionem anime a corpore / vel p aquam 2 sanguinem
que fluxerunt de latere ¶ Advertendum est diligenter quod i
septimo ordine tres cruces facimus quia in tercia die
dominus ihesus xpus resurrexit qui nobis veram pacem
amicavit / Unde quinque verbis sacerdos
se vertit ad populum / quia v. verbis i die resurrexionis
se xpus manifestavit pacem amicando
Aliter possumus dicere quod triplex est vita p^a anime
cum corpore / s^a anime separate a corpore / tercia anime
reassumpto corpore / Iuxta primam vitam necessaria est pax
que longe facit acrimonie 2 peccato Illa est
pax impiorum 2 superbiorum que est ordinata eo quod
contempto superiori obediunt inferiori / est pax
simulata proditorum incipiunt enim se humiliant
2 pacem simulant 2 intibra plena sunt dolo
Est pax inquieta fornicatorum / est pax

scelerata fascinatorum / 2 est pax do^s gratia
storum 2 mistorum Iuxta secundam vitam est necessaria pax
que longe est a terrore Iuxta nos vita ne
cessaria est pax que longe facit ab intrinsecus
consummata perpetualiter in eterna gloria Ideo dicamus pax
domini sit semper vobiscum / Fiunt autem iste cruces
infra calice quia i septima etate qui ihesus
xpus nobis veram pacem dabit non enim tali
quod extinus / quod nos ingerit / ideo i septimo
ordine fiunt iste cruces pacem amicitates
i quibus una parte divina corporis manibus
tenemus 2 i calice mittimus / duabus
aliis partibus ex 2 manentibus quia tres sunt
partes corporis ihesu xpi mistici / quarum una
est virorum existencium in gloria / alia est viatorum
existencium in corporalitate tercia est viatorum
existencium in peregrinacione lectio sexta
Tunc venit ihesus cum illis i villa que dicitur
Gethsemani 2 dixit discipulis suis
Sedete hic donec vadam illuc 2 orem Et
assumpto petro 2 duobus filiis Zebedei cepit
contristari 2 mestus esse Tunc ait illis
Tristis est anima mea usque ad mortem sustine
te hic 2 vigilate mecum Et progressus
pusillum procidit i faciem suam orans 2
dicens Mi pater si possibile est transeat a me
calix iste / Verumtamen non sicut ego volo sed
sicut tu / Et venit ad discipulos 2 invenit
eos dormientes Et dicit petro Sic non
potuisti una hora vigilare mecum Vigi
late 2 orate ut non intretis i temptacionem
Spiritus quidem promptus est caro autem infirma
Iterum secundo abiit 2 oravit dicens pater mi
si non potest hic calix transire a me nisi
bibam illum fiat voluntas tua Et venit
iterum 2 invenit eos dormientes Erant
enim oculi eorum gravati Et relictis illis
iterum abiit 2 oravit tercio eundem sermonem dicens
Tunc venit ad discipulos suos 2 dicit illis
Dormite iam 2 requiescite Ecce appropinquabit
hora 2 filius hominis tradetur in manus
peccatorum Surgite eamus / Ecce appropin
quabit qui me tradet 2c

Posita aplorum consolacione iusta pte ut o
dicebatur emagta ponit ihu b adprem
denota oronem pdauq intellectu e stcd
q s btuz pnug iho de cossn emaoe post
q ihus xpus cu discipul cenam fecit
2 suu corpus 2 sanguinem eis tradidit cum
ad locum orationis venirz fecit toti illo
sermone que iohes ponit Nō tbet tor
vrm apno xe' capli usq ad xvij tn cue
sermone alij emiage pterusunt Silit
i tali intervallo facta e otenco int dispilos
qs eorum videtur ee maior Et xo eis dixit
Reges gentium dnant eorum &c. Et petro att
Ecce sathanas expetiit vos ut cribraret
sicut triticum Et qsimt ab omnibus cenado
misi vos sine sacculo 2 pera nunqd ali
quid defuit vob 2 de vendicione tunice
2 empcione gladij q oia lucas ponit et
alij tacuerunt Eodmo q p' cena ymp
dixerunt matth 2 mr narrat 2 alij non
posuerunt Factis ergo omnibus istis q sicut
dcm e diuinitus abemagr ponit
ihus xpus venit ad montem oliueti qui
erat trans torrentem cedron ut dicit ioh
Et adqne locum i monte oliueti venit matth
explicat d q venit cu disciplis i villam
q dr gethsemani q villa erat situata
s Bedam i latere montis oliueti in qua
erat ortus ut dt Iohs Et mr dt q vbt
i pdium cui nomen gethsemani Nā an
tiqui ortos 2 campos ul possiones qs
bello ul pda capiebat predia vocabant
Erat aut talis ortus 2 villa fertilis
vn gethsemani villa pinguedinis interp
tatur q2 illic ihm xpm decebat orare i
valle pinguedinis q sua oro erat vall
p humilitate 2 pinguis p caritate Ductis
ergo discipulis ad locum orationis dixit eis
Sedete hic donec vadam 2 orem Et q
tres assumpsit ad transfiguracoem i testio
nium diuinitatis 2 claritatis hos tres

accepit ad oracionem i testimonium tristicie et
vere humanitatis Ideo ait q assumpto petro
2 duobus filijs zebedei Jacobo s 2 Johanne
cepit contristari 2 mestus ee ut naliz tio
rem de morte insinuas ut dicit hylarius
ul no times mortem s iude tradicionem inde
pdicionem 2 aplorum pturbacoem dolens vn scdt
Tristis e aia mea usq ad mor sustin hic
2 vigil mecum Trist dr fuisse usq ad
mortem no pp mortem i usq q aplos i sua
passione ab infidelitate liberaret ut Jeronimus dt
vel q tristicia 2 alie naliz passiones erant
ihu xpo qui pmittebat carnem pati 2 aie
condolere 2 vnicuiq agere 2 pati quod sibi
pprium erat ut dt damascenus Dicat aut illis
tribus Sustinete hic 2 vigil mecu ut sopmi
dormicionis plibus q tps dormiendi no
erat s sopnm infidelitatis excludens q hos
forciores ee sciebat ut dt Jeronimus 2 exp ymuli
acionis tribus i oracione ait q pgressus
pusillum no longe a discipulis pcidit i faciem
sua orans 2 dicens Mi pr si possibile e transeat
a me calix iste pt maiorem passione mea
2 morte pdicorum Veruntn no sicut ego volo
s sicut tu fiat pt omium gentium salvacionem
Et calice peccit abeo transire qntu ad natam
humane affeccionem nalem s volutate dei patre
bat fieri qntu ad racionis deliberacoem Et q i
tempestate noctis erat 2 oculi discipulorum
a tristicia erant gravati pt illa q iht xps
pdixerat veniens ad discipulos suos invenit
eos dormientes 2 singulariter arguit petrum
q fortior alijs erat i pmittendo vn dicit
petro vna hora no potuisti vigil mecu vi
gilate 2 orate ut no intretis in temptacoem
No dixit ut no temptemini orate quia hoc
e vtile ut sanctis s ut no intretis i temp
tacoem i ut no temptacioni consenciatis Et
multo plus debet orare q sibi presumptus e ca
at inferius 2 ht ut dicit Jo o tot teme
rarios 2 presumptuosos qui putant se

consequi quod crediderunt. Nam quantum de ardore mentis confidimus tantum de infirmitate carnis timeamus. Iterum autem secundo et tertio oravit ad ostendendum veritatem humane nature, ut Crisostomus dicit, quia que secundo et tertio repetuntur veritatis sunt demonstrativa. Cum veritate invocata et securitate data venit ad discipulos suos et ait illis: Dormite iam et requiescite, ac si diceret: pro tunc potestis sine futurorum malorum pericula que ego sustineo dormire et requiescere, quia ecce appropinquat hora et filius hominis tradetur in manus peccatorum. Secundum enim quod dixit hora, scilicet quantum divine dispositionis erat quod hoc ageretur. Sequitur: non autem in manus peccatorum. Et quod maior necessitas erat opus, non quod ipse esset peccatis obnoxius, ut dicit Crisostomus, et quod voluntarie passus est. Et subdit: Surgite eamus, ecce appropinquabit qui me tradet in manus peccatorum. Sed videtur hic textus repugnancia, quod ut dicit Augustinus, quia primo ait dormite iam et requiescite, et postmodum statim adiungit surgite eamus. Quomodo ergo poterant requiescere quos cogebat statim ire ut supra. Ad quod respondet Augustinus quod intelligendum est ihesum xpm aliquantulum fore siluisse postquam dixit dormite iam et requiescite, et modica quiete data ihesus xpus dixit quod ait Marcus: Sufficit, scilicet satis quievistis, surgite eamus, ac si diceret: Non inveniet nos quasi mortem timentes, sed ultro pergamus ad mortem, ut confidenciam et gaudium passuri videat, sicut exposuit 39. Sed hic primo occurrunt sex dubitationes. Prima utrum convenienter fuerit xpm orare. Secunda utrum debuerit tribus vicibus orare antequam ad iudeos accederet. Tertia utrum in sua oratione fuerit exauditus. Quarta utrum in eo fuerit tristicia. Quinta utrum ex timore mortis sudor eius factus sit sicut sanguis. Sexto utrum in sua oratione indiguerit ab angelo confortari ipse.

Ad primam est dicendum quod secundum Damascenum 3o libro capitulo xviii ihesus xpus in quantum deus habuit omnia que deus pater habet preter ingenerationem, et in quantum homo habuit omnia que adam habuit preter peccatum. In quantum ergo ihesus xpus fuit verus homo habuit veram humanam voluntatem, in quantum homo habuit perfectam caritatem quia in prima conceptione eius voluntati ihesu xpi infusa fuit caritas non ad mensuram, et in quantum homo habuit capitis dignitatem, et propter ista tria ihesum xpm conveniebat orare triplex. Primo propter se, videlicet ad exprimendum nature humane et naturalis voluntatis et sensualitatis affectum quod erat mortem refugere, et sic oravit quando dixit: Pater mi, si possibile est transeat a me calix iste. Secundo propter suos crucifixores et persecutoribus ad exprimendum perfectum [illegible] [illegible], et sic oravit Luce 23 quando dixit: Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt. Tertio propter membra ad dandum nobis primum orationis exemplum ut sic apostoli quos post se relinquebat orarent pro aliis sicut ipse caput omnium orationis pro eis orabat. Et sic oravit Jo. xvii quando ait: Non rogo ut tollas eos de mundo sed ut serves eos a malo, et non solum rogo pro eis sed pro eis qui credituri sunt in me per verbum eorum.

Ad secundum est dicendum quod secundum [illegible] ihesus xpus tribus vicibus oravit propter tres testes et tres apostolos quos in orto assumpsit, ut in ore duorum vel trium stat omne verbum. Et sic tres fuerunt testes eius tristicie, sic fuerunt tres eius orationis. Secundum non ... Ideo dominus ter oravit ut de malis preteritis petamus veniam, de presentibus tutelam et remedium, de futuris periculis cautelam et

subsidium vn i missa dicit sacerdos
Libera nos qs dne ab oibus mal ptit
pntibus 2 futuris vel ut omis nra
oraco dirigat ad prem 2 filiu 2 spm
scm. Sed s aug in qdmb emag
ppt tuam tptacoz intelligendu e ter
xpm ihm xpm orasse Pra e tptaco
cupidit auarice 2 huic oppo timor
mortis Amara em e mors hoi hnti
pace i vita sua 2 sua sba Sa e tptac
cupidit honor 2 excelsitate 2 huic op
ponit tior ignomie 2 cothelarum
Tcia e temptaco cupidit letacie 2 huic
opponi tior dolor 2 tristicie Tot g tp
tptacoz ihs xps suo exo docuit nos trib
vicibus orare 2 anxi postulare Ad
tcia e dm q s damasce 3o lio ca 2xo
oro e petico intellectus decencium a deo
ul ascensus intellectus i deum Ascende g
i deu 2 pete aliqua a deo ptinet ad in
tellectu no tu intellcs deo debz pete
nisi decencia in ihu xpo aut alig erat
decencia bona nali sicut i nob ut nol
le mori 2 nolle pati q nalis voluntas
nali respuit sicut 2 ysnan i ee nali
appetit Na ut dt damasc 2o lio ca 23o
Volutas nalis e simpl volendi vtus
q e possibiliu 2 impossibiliu 2 eoz q sut
i nobis 2 no i nobis Na volumus tali vo
luntate nuq mori q tn e impole et
volumus regnes fieri qd no e i nob Alig
no erant bona decencia electiue 2 finali
ut velle qd e deo placitu 2 acceptu
2 huano generi congruu deo q sacrificaz
sine pilit 2 ista volutas appellatur a
damasceno finalis q no vult nisi illa
q sut indicata 2 finiata eo conuenca
ad finem vltimum psequedum intellcs

g ihu xpi tamq aduocatus vtriusq pt
2 vtriusq volutat nalis 2 finalis que
oracio pposuit bona decencia volutati nali
qn ait ami pr transeat calix iste a me Aliq
no pposuit dn bona decencia voluntati
finali, qn ait Verumptn no sicut ego
volo, s sicut tu vis, Cu g queritur, an
omnes ors xpi fuit exaudita Dm e q
i petico decencia 2 conueniencia voluntati
finali ois ei oro exaudita fuit, s pe
ticio decencia 2 conueniencia volunti natali
no fuit exaudita q n i lic indicatiua
sua velint exaudiri Ad qrta e dm
q s damasce 2o lio ca xvo tristicie qtuor
sut spes, pa accidia q e tristicia motem
aggrauans 2 racioz pturbans Sa e inuidia
q e tristicia de alienis bonis Tcia e achos
q idem sonat quod tristicia voce auferens
Qrta e mia q est tristicia de alienis mal
Pa g tristicia q e accidia mte aggrauans
2 pturbans i xo no fuit, q leticia rois
fruct dm 2 gaudiu supnoz virtu
no redundabat ad inferiores sicut passio
spualitat 2 apphenso mortis tamq finis
oium terribilium i nullo pturbabat mentem
ihu xpi n pueniebat ad supiore ptes
rois s vnicuiq nature ut potencie p
mittebat age quod sui erat, ita q q
erat homines sup hoiez agebat 2 paciebat
ut damasce dt Sa tristicia q e id.
inuidia i xpo no fuit q talis i pugn
cari q ipe ihus xps plenus fuit Ad
tristicia q e achos voce auferens quales
pt euenire i aliquo ex apphenso aliquo
terribilium que hoo nalit refugit aliquis
in ew no loquat in ihu xpo fuisse

tn̄ p̄pheta dauid ī psona ihū xpi p̄t illd
Laboraui clamās rauce facte st̄ fauces mee
Contra quod uero dicit Aug̃ admirari me uero
no legi ihm xpm raucum fuisse cū ibi
p̄pheta hoc dicat / Ideo xpus raucus dr̄ fuisse
qr sepe clamauit / ve uob scribe 2 pharisei
et ve mundo a scandalis / 2 tn̄ n̄ eius uotū
fuit impletū n̄ aliquis ꝯuertit / Adhuc
licet pt̄ dici ihm xpm raucum fuisse in
passione factū ut p̄pheta ait / Eodem mo
modo q̄ ē tristicia de malis alienis ī ihū
xpo p̄fecte fuit / vnd̄ sup̄ 1° ubo Tristis ē
aīa mea usq; ad mortē d̄r Io9 ꝑ contristaba
tur dn̄s nō timore passionis qui ad hoc venerat
2 pot̄ volente impediri fortiter redargu
erat s̄ ꝓpt infelicissimū iudam 2 scandalū
om̄ apl̄oꝝ 2 reiectionē ꝓpli iudeoꝝ 2 euer
sionem miserē ciuitatis ihrlm Tristabat̄ g° de
alienis malis q̄ ē mea ¶ Adiuncta est
q̄ si dicat ihm xpm ex timore sudasse orit̄
difficultas ex sudore 2 timore qz quia
hilari9 sup̄ ubo / an pr̄ transeat a me calix iste
ame dicat / q̄ nō orat ihūs ꝑ ut calix
mortis 2 passionis transeat ab eo qr h̄ ess̄
timentis oro / s̄ orat ut ab eo transeat in
alios / ut ꝑ dicit / Sicut a me bibit̄ calix
mortis sic a me transeat in alios q̄ ē editum
st̄ ī me ut sic bibat ab eis absq; timore
2 diffidencia spei 2 sine amissione fidei / Nō
q̄ ihc̄ x° timuit / Dīcit nō d̄r ex timore timore
emisit sudorē vel dicitur cruentū eius
quod dr̄ / qr timor videtur repugnantia h̄re
ad sudorē / qr sudor videtur accidere ex calore
sicut ex forti calore intrinseco ut extrinseco
sudor insurgit ī hoīe / timor uō magis
accidit ex frigore ut ex palore / qr sicut
homines dimittentes campos 2 plani
cies 2 fugientes ad castra ciuitatem

2 arce timent / sic sanguis q̄ ē anime
naturē qui dimittit membra exteriora
frigida 2 pallida 2 recurrit ad cor
sicut ī timore / Vel ergo ihc̄ xpc̄ nō
timuit si sudauit ī passione / Vel si
timuit nō sudauit / Verūq; tn̄ dicit
euangelista fuisse ī ihū xpo tpr̄e pa͡ssionis
Nā Marc9 dicit / Cepit ihūs tedere
2 pauere Lucas uō ait q̄ factus ē sudor
eius sicut gutte sanguis decurrentis in
terram / Primam g° difficultatē soluit
damascenus 3° li° ca° 23° dicens timorē
naturalem q° qr̄ naturalr refugit mortem
2 naturalr appetit viue 2 subsistere vere
fuisse ī ihū xpo longe tn̄ alit qm̄ ī nob
qr nob inuoluntarie 2 ꝯtrarie timem9
s̄ ihc̄ x° timore 2 tristicia 2 oīs naturales
passiones voluntarie assumpsit 2 hora
mortis 2 tpr̄s nō ꝯcordant / Secundam diffi
cultatem aliter soluit Beda / alit̄ Aug9
2 alit̄ Theophilus / Nā Beda d̄t q̄ infir
mitate ihū xpi deputandū nō ē q̄ sang
uine sudauit qr tot̄ natura ē sanguinem
sudare / s̄ demū9 intelligere in actione h̄ ee
factū ut p̄ h° significaret q̄ infidelitate
suoꝝ discipuloꝝ quā humana fragili
tate merebant suo sanguine purgabat Aug9
autē dicit q̄ ihūs xpc̄ orans sudore sangui
neo significabat de corpe suo toto quod
ē eccl̄a emanatura oīa martiria / Theo
phil9 aūt d̄t h° ee dixit̄ similitudinarie / Quod
eni quis guttas grossas sudoris emittit
sanguine sudare dr̄ / 2 potuisse ē his sudor
grossus 2 sanguinolentus accidit ex timore
mortis / Pōa9 q̄ ex calore vide9 eum ꝯtinge
tn̄ h̄c morti appropinquat mbra infrigidari
2 grossum sudorem emittere qr natura
nō ē potens ut illud quod emittit

possit subtiliare et purgare. ¶ Item illustra-
tam est doctrina quod secundum Bedam angelos legio-
nes ihesu christo apparuisse ad ministerium. Mathei iiij^to
Et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. Et ad
confortandum. Luce 22. Apparuit autem ei an-
gelus domini confortans eum ut per hoc in ihesu
christo intelligamus fuisse veram divinitatem
secundum quam decebat eum angelorum obsequium
et veram humanitatem secundum quam decebat
eum angelorum subsidium. Et sicut ipse
in natura assumpta fuit tristis et timore mortis
habuit sic in tali natura indiguit angelo
confortante. Theophilus tamen dicit quod per tale
confortationem demonstratum est virtutem orationis
ut discamus in adversis per orationem proponere
quod angelum domini confortatorem habemus.
Unde de multis sanctis legimus quod in tempore mar-
tirii per angelorum visiones sunt confortati
et roborati. Quid autem angelus dixerit
ihesu christo dicit theophilus quod cum angelus
ihesu christo apparuit oranti glorificavit eum
dicens domine quomodo times mori tu namque
quod es virtus et tu solus potes contra mor-
tem et infernum genus humanum a mor-
te liberare.

lco vij — Lectio septima

Adhuc eo loquente ecce Judas unus
de xii et cum eo multa turba cum gla-
diis et fustibus missi a principibus sacerdotum
et senioribus populi. Qui autem tradidit eum
dedit ei signum dicens Quemcumque oscu-
latus fuero ipse est tenete eum. Et confestim
accedens ad ihesum dixit Ave rabbi. Et
osculatus est eum. Dixitque illi ihesus
Amice ad quid venisti. Tunc accesserunt
et manus iniecerunt in ihesum et tenuerunt
eum. Et ecce unus ex hiis qui erant
cum ihesu extendens manum exemit gla-
dium suum et percuciens servum principis
sacerdotum amputavit auriculam eius. Tunc
ait illi ihesus Converte gladium in locum suum.
Omnes enim qui acceperint gladium gladio
peribunt. An putas quod non possum rogare
patrem meum et exhibebit mihi modo plus quam
xii legiones angelorum. Quomodo ergo imple-
buntur scripture quod sic oportet fieri. In illa
hora dixit ihesus turbis. Tamquam ad latronem
existis cum gladiis et fustibus comprehendere
me. Cottidie apud vos sedebam docens
in templo et non me tenuistis. Hoc autem totum
factum est ut adimplerentur scripture prophetarum.

¶ Sicut supra dicebam evangelista ponit ipsius
ihesu christi amicis captores et deductores. Quia
vero secundum glosam completa oratione ihesus christus voluntate
persecutoribus se exhibuit dicens Surgite eamus
ecce appropinquabit qui me tradet. Iohannes evan-
gelista manifestat quomodo sit a persecutoribus
captus et deductus dicens quod adhuc eo loquente
ecce Judas unus de xii scilicet immo non mirum
quia cum discipulus erat qui magnum tradebat
venit ad locum ubi sciebat ihesum christum esse
quod ut beatus Johannes dicit sciebat Judas quod in tali
loco frequenter conveniebat ihesus christus cum discipu-
lis suis causa orationis et instructionis quod a tumultu
personarum erat remotus non tamen venit solus
sed cum eo turba multa missi a principibus sacer-
dotum et senioribus populi. Et cum iste solus
accepit cohortem ut Johannes dicit non iudeorum
sed pilati. Habebat namque pilatus milites
aliquos quos nunc berroarios appellamus
deputatos ad capiendum malefactores. Quibus
ergo persuaserunt pontifices iudeorum ut cum
ministris eorum dicta precium irent quod precio
magno eciam dicta faciebat ne forte aliqui
intenderent eum eripere de manibus ministrorum
eorum et venerunt muniti quod cum gladiis et
fustibus et facibus et laternis ut dicit beatus Johannes.

ne forte latitaverunt in aliquo loco quia aliquando vo-
luerunt eum capere et ipse abscondit se et eis
non spectantibus exivit de templo. Vel quia multa mira-
cula viderant in ihesum christum dubitantes ne
volentes eum liberare exirent absconsi insidias
ponentes. Vel dubitantes ne ipse qui opinione
iudeorum in beelzebub principe demoniorum pu-
tabatur demonia eicere aliquibus maleficiis
uteretur et sic manus eorum evaderet. Propter ista
ergo tria secundum Iohannem detulerunt arma cum lat-
ernis. Et quia aliquando transfiguratus fuerat coram
apostolis ne error esset in capiendo ipsum ideo
Iudas qui tradidit eum dedit eis signum dicens
Quemcumque osculatus fuero ipse est tenete eum.
Sed ihesus christus recepit osculum proditoris
non quia simulare nos doceat sed ne proditionem
fugere videatur libenter suscepit osculum. Unde
ait quod confestim accedens ad ihesum ait Ave
Rabbi et osculatus est eum. Vere quia osculum et
arma non proditoris ideo christus dixit illi
Amice ad quid venisti, ac si diceret: osculaiis
et insidiaris. Nomine ad quid veneris amicum
fingis cum proditor sis. Secundum Augustinum
quod secundo dixit ihesus christus illud quod ponit Lucas
Iuda osculo filium hominis tradis. Secundo
adiecit quod dicit Matheus. Amice ad quid
venisti, tamquam diceret: Amici est osculari
amicum sed ad hoc tu non venisti. Tercio
addidit quod beatus Iohannes ponit: Quem queritis.
Ad ostendendum quod nisi voluisset eum tenere
non potuissent. Ideo ergo ceciderunt retrorsum
quando dixit ei Ego sum. Si ergo me queritis sinite
hos abire. Et tunc data eis potestate capi-
endi accesserunt irruerunt et manus iniecerunt
violenter et tenuerunt eum vinctum. Et quia ut
dicit beatus Lucas ihesus christus facta cena
dixerat suis discipulis: Qui habet

tunicam vendat et emat gladium. Et qui habet
sacculum tollat similiter et peram. Illi intelligentes
dixerunt: Ecce gladii duo hic. Et convenienter
erat in cena illa esse secundum cultellos propter
agnum paschalem quem comederunt ut dicit
Crisostomus. Illos ergo gladios apostoli audientes per-
secutores venturos ad capiendum ihesum christum
secum detulerunt ad ortum manipulum
contra persecutores qui pro magistro eorum preliaturi
ut dicit Crisostomus. Petrus autem magis ceteris fer-
vens, qui erat cum ihesu extendens manum
exemit gladium et percussit servum principis
sacerdotum amputavit auriculam eius dexteram
ut Lucas ponit et beatus Iohannes describit percucien-
tem et percussum. Nam percuciens beatus petrus
ex nimio zelo ihesu christi eius preceptum ul-
cionis non expectavit sed statim percussit
et nomen percussi fuit Malchus. Quem cum teti-
gisset ihesus christus sanavit eum et reddidit sibi bo-
num pro malo. Credo ideo fecit quia ad captivitatem
iam venerat et quod in eo erat factum. Nam
iste postmodum alapam dedit ihesu christo dicens Sic
respondes pontifici ut Crisostomus dicit. Ihesus christus tamen
zelum apostoli noluit ulterius progredi. Sed ait
Converte gladium tuum in locum suum. An putas
quia non possum rogare patrem meum et exhibebit michi
plusquam xii legiones angelorum, tamquam si diceret
secundum Iohannem: Non indigeo auxilio xii apostolorum
quia si omnes me defenderent pauci essent
potissime quia maius auxilium habere possum scilicet
xii legiones angelorum. Secundum enim Iohannem una
legio sex milibus hominum comprehenditur. Sic
xii legiones lxxii milia angelorum faciunt
in quot generibus hominum lingua divisa est.
Et per hoc alios apostolos confortabat quia tale
auxilium habere poterat. Et per hoc quod subdit Quo-
modo ergo implebuntur scripture quia sic oportet
fieri, ac si diceret: [illegible] implere [illegible]

passionem predixissent si impleri non
deberent. Concludit similiter tertium quod conce-
bat ihesum christum voluntarie pati. Dicit quod
in illa hora dixit ihesus turbis: Tamquam ad
latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cot-
tidie apud vos in templo sedebam et non me tenuistis.
Hoc autem totum factum est ut adimplerentur scripture
prophetarum. Ac si diceret [illegible]. Latronis officium est
latere, latitare et latenter nocere. Unde latro-
nes a latitando dicti sunt. Ego autem non
latens et absconsus fui quia nullum offendi
sed multos ex vobis docui et sanavi. Sedebam
semper in templo et in synagoga ubi omnes iudei
conveniunt. Stultum ergo fuit illum cum gla-
diis et fustibus querere et in nocte sicut latronem
qui latitabat proditorem investigare. Quod si
capere illos in loco manifesto fuit [illegible]
quod vos non eratis ausi in templo me capere
propter eos qui me defenderent. Ergo sicut pri-
us voluntarie feceram ex omni ut caperer
et locum vobis dari aptum ad me capiendum alias
scripture prophetarum impleri non possent que os
prophetaverunt me passurum pro salute
humani generis. ¶ Sed hic possunt sex
dubitari. ¶ Primo utrum ihesus christus voluit
proditionem suam et mortem. ¶ Secundo utrum osten-
sum fecit signum [illegible] iuda ad capi-
endum ihesum christum. ¶ Tertio utrum sufficiat
duos gladios esse in ecclesia. ¶ Quarto utrum
utroque gladio ecclesia possit percutere. ¶ Quinto
utrum omnis qui acceperit gladium gladio peri-
bit. ¶ Sexto utrum exercitus angelicus per le-
giones sit ordinatus. ¶ Ad primum dicendum quod
in proditione et morte ihesu christi aliquid fuit quod
ipse noluit aliqua voluntate, aliquid quod noluit vo-
luntate naturali et aliquid quod voluit voluntate
electiva. Nam operationem iude et pilati et iude-
orum christus ihesus noluit aliqua voluntate

quia erant operationes et cogitationes quorum motivi fuit ad
dedendum ihesum christum et ut tradendum respexit tamquam
mala sicut omnia alia peccata. Similiter cum traditio
iude et operatio iudeorum erat sufficiens causa
mortis et passionis quia sufficienter fecerunt
ad [illegible] passio et mors ihesu christi subsecuta
est. Ipsam mortem et penam homo naturalis respexit quia
apprehendit eam ut nocivam et destructivam nature.
Unde christus naturali voluntate talia nolebat immo dabat
ut transiret ab eo. Sed voluit electiva tradi-
tionem iude et operationem iudeorum. Ihesus christus dicitur volu-
isse dupliciter. Primo quia potuit impedire et non im-
pedivit. Potuit enim voluntatem iude immutare
ut non procuraret mortem eius. Potuit cor-
pus suum ab omni lesione servasse si voluisset
ut sicut ambulavit super mare et non fuit
corpus eius submersum sic potuit ipsum
subponere passionibus crucifigenti et non fuisset
perforatum. Et potuit suo imperio et angelorum
obsequio omnes persecutores occidere. Secundo traditionem
et mortem voluit in quantum ut [illegible]
[illegible] pene acceptabat ex caritate pro salute
humani generis ut beatus [illegible] dicit. Patet quod traditio
iude et operatio iudeorum ut fuit mala et
culpabilis vel peccati commissiva non fuit volita
christo aliqua voluntate. Ut non nociva
et corruptiva non fuit volita naturali sed
ut satisfactoria fuit volita similiter.
¶ Ad secundum dicendum quod communiter tres modos assignant
in quibus iudas moveri potuit ut [illegible]
ad tradendum ihesum christum uteretur osculo. Pri-
mus est quia iudas voluit aliquam reverentiam
magistro servare. Cum enim fuisset eius discipulus
non audebat manifeste ut inimicus in eum
irruere. Ideo signum fuit osculo. Secundus mo-
dus est quia hoc ideo fecit quia timuit quod si ipse tamquam
adversarium manifestum se in principio ostendisset
discipuli [illegible] evadendi et se invisibilem

faciendi potissime quia ipse instruebat quomodo voluit eos alios apprehendere et ipse tamquam precedens illorum ibat non visus ab aliquo tamquam modicus. Quod magis complet quam hoc est signum omnium proditorum ut fingentes amare veritatem osculi signo utitur. Nam cum osculum sit pacis signum dilectionis tradidit Judas suo proditionis dolositate sub osculi signo latente.

¶ Decimatertia est dubium quod cum Ihesus Christus diceret discipulis Luc 22 Nunc qui habet tunicam vendat et emat gladium et audiret ab eis Domine ecce gladii duo hic, Ihesus respondit Satis est. Per quod intelligi possunt ut beatus Bernardus dicit sufficere duos gladios in ecclesia secundum duas potestates quarum una regalis est et alia spiritualis. Et planum est quod quelibet potestas portat suum gladium secundum apostolum ad Ro 13 Si malum egeris potestatem time. Non enim sine causa gladium portat. Et Gelasius papa dicit Anastasio imperatori et ponitur 96 di. Duo sunt quippe imperator auguste quibus mundus iste principaliter regitur auctoritas sacra pontificum et regalis vel imperialis potestas. Nam per gladium corporalem quo utuntur imperatores puniunt circa corpora malos et per gladium spiritualem quo utuntur ecclesie pastores puniunt circa corpore mystico et aggregatione fidelium. Si enim ut dicit beatus Bernardus isti duo gladii non sufficerent ad regendum mundum Ihesus Christus non dixisset Satis est, sed minus est.

¶ Quartadecima est dubium quod per utroque gladio potest intelligi duplex potestas primo per immediatam iurisdictionem, secundo per immediatam executionem. Secundo modo utriusque gladii immediatam iurisdictionem habet ecclesia cum etiam non sit dispositum secundum tribulis ut castrorum acies ordinata isti duo gladii sub summo pontifice. Corporalis ut eius imperio et precepto exerceatur et in vaginam remittatur. Sed corporalis gladii immediata executio ecclesie assumi non debet nisi in quibusdam casibus qui notantur extra. Si filii sunt liberi et hoc propter venerationem sacramentorum quorum pastores et ecclesie sunt administratores, et propter imitationem apostolorum qui non armis corporalibus sed spiritualibus collum regum et principum mundi Ihesu Christo submiserunt ut Crisostomus dicit super illo verbo Luc 22 Nunc vendat tunicam et emat gladium.

¶ Quintadecima est dubium quod Ihesus Christus discipulos armari precepit cum paulo ante dixisset Si quis percusserit vos in una maxilla prebete ei et alteram. Nam si precepit vos oportebat unicuique sufficiebat solum duos gladios immo galeas et loricas oportuisset eos munire. Quando et contra tot insultus tirannorum et nationum sufficeret arma .xij. apostolorum non resistere et bellare sed in sanguinibus et ... per gladios quos emere iubet ut Crisostomus dicit insidias iudeorum instantes ... intellexit Ihesus Christus. Nam facta cena contentio inter discipulos quis eorum videtur esse maior. Voluit ergo eos ab illa presumptione compescere dicens: Quando misi vos sine sacco et pera numquid aliquid defuit vobis? Et illis dicentibus Nichil, dixit Ihesus Christus: Nunc autem qui habet tunicam vendat eam et emat gladium, ac si diceret: Non est nunc tempus loquendi de pace et de prerogativis quis maior sit sed magis est tempus loquendi de pugnis et de gladiis. Nam ego qui sum magister vado ad horribilem mortem, quia illa que scripta sunt de me finem habent.

¶ Sextadecima est dubium quod Augustinus in libro contra Manicheos et ponitur 23 q. 8 sic exponit istud verbum: Omnis qui acceperit gladium gladio peribit. Dicit quod ille qui minister accepit gladium et per eius mittitur gladio perire qui nulla superiori potestate iubente vel concedente tot sanguine alicuius armatur. Insuper non addo quod de vi quorumlibet sic quod ponit dicit quod secundum litteram ... nulla gladio ... sicut et tunc ipsi gladio non moriuntur sed vel forte moriuntur febre aut forte

suspenderunt aut crucifixerunt Ita latrones
qui crucifixi sunt cum ihesu multos occide-
rant ut iuste crucifigerentur quos occiderant propter
ipsi sunt crucifixi Est tamen secundum augustinum tribus modis
qui gladio interficiens gladio moriatur
quia eo peccato anima moritur et interficitur quo ipse
peccans committit peccatum Si enim gladio
hoc peccatum committit tali peccato gladio commis-
so anima morietur et iudicabitur et si lingua
peccatum committit ipso peccato lingua commisso
hoc iudicabitur et morietur et sic universali-
ter omnibus Remigius non dicit quod hoc ut hos gla-
dio admonitione dixit ipse pius sive mali-
cia gladio moritur Hodie dicta est quod
secundum Remigium legio sex milibus hominum comple-
batur xii ergo legiones faciunt hominum quadra-
ginta et duo milia per quem numerum hominum legionum signifi-
catur sicut que omnes tempore Titi et Vespasiani
insurrexerunt contra iudeos et tunc implebitur
et pugnabit pro eo orbis terrarum contra insen-
satos Et secundum augustinum ad literam secundum similitudinem
legionum milicie mundialis ordinate sunt
legiones angelorum celestis milicie milita-
cium contra legiones demonum Ita omnis mili-
tia constituta est contra adversarios Primo ergo
demones ordinant se ad impugnationem hominum
ita angeli tamquam milites dei nobis in auxili-
um dati contra demones per legiones et acies sunt ordinati

Tunc discipuli omnes Lectio viii
relicto eo fugerunt At illi tenentes
ihesum duxerunt illum ad Caypham principem
sacerdotum ubi scribe et pharisei et seniores conve-
nerant Petrus autem sequebatur eum alonge usque in
atrium principis sacerdotum Et ingressus intro sede-
bat cum ministris ut videret finem Principes autem
sacerdotum et seniores et omne concilium querebant
falsum testimonium contra ihesum ut eum morti tra-
derent et non invenerunt cum multi falsi testes
accessissent Novissime autem venerunt duo

falsi testes et dixerunt Hic dixit Possum destru-
ere templum dei et post triduum reedificare illud
Et surgens princeps sacerdotum ait illi Non re-
spondes ad ea que isti adversum te testificantur Ihesus
autem tacebat Et princeps sacerdotum ait illi
Adiuro te per deum vivum ut dicas nobis si tu
es christus filius dei Dicit illi ihesus Tu dixisti
Verumtamen dico vobis Amodo videbitis filium
hominis sedentem a dextris virtutis dei et venientem
in nubibus celi Tunc princeps sacerdotum scidit
vestimenta sua dicens Blasphemavit Quid
adhuc egemus testibus Ecce nunc audistis
blasphemiam Quid vobis videtur At illi re-
spondentes dixerunt Reus est mortis Tunc
expuerunt in faciem eius et colaphis eum ceci-
derunt Alii autem palmas in faciem eius dederunt
dicentes Prophetiza nobis christe quis est qui
te percussit Postea christi amicis capere et
detinere impetrare ista ut contra dicitur contra ipsi po-
testatem eius adversarii eius detentionem Probaverunt enim Crisostomus
quando ihesus postquam detentus est et ligatus amicis et
quando manus iniecerunt in eum apostoli non fugerunt
sed quando audierunt ihesum post dicere hoc autem totum
factum est quod tamquam latronem comprehendistis me ut
implerentur scripture prophetarum videntes quod vo-
luntarie morti et passioni se tradebat non speran-
tes amplius hunc locum evadere te relicto
eo omnes fugerunt Et quomodo fugerunt omnes
cum Iohannes dicat et sequebatur eum petrus et alius
discipulus Ad quod potest dici quod omnes tunc
fugerunt auxilium vel presidium non prestando
sed non omnes fugerunt corporaliter se absentan-
do vel primo omnes fugerunt sed postmodum
petrus et iohannes qui sunt alii discipuli non
inmediate redierunt vel omnes fugerunt sed isti
duo non ex toto sed aliquantulum longe se
elongaverunt Fugientibus ergo discipulis
cohortes et ministri iudeorum tenuerunt ihesum

Et duxerunt eum ad Caypham principem sacerdotum ubi scribe et pharisei convenerunt. Secundum Iohannem vero duxerunt eum primo ad Annam qui erat socer Cayphe. Ita isti duo scilicet vero Luc. erant principes sacerdotum Annas et Cayphas. Sub principibus inquit sacerdotum Anna et Caypha factum est verbum domini super Iohannem filium Zacharie in deserto. Cum enim unus solus secundum legem deberet esse summus sacerdos tamen orta discordia divisum erat. Et secundum quod dicit Iosephus isti duo ab Herode emerant sacerdotium et unus regebat uno anno et alius alio anno. Cayphas tamen secundum Iohannem erat pontifex anni illius quo passus est Ihesus Christus. Quare autem ductus sit ad Annam primum Augustinus dicit hoc ideo fuisse quia erat socer eius. Unde in signum letitie et quasi victorie volentes ipsi Cayphe placere primo duxerunt eum ad socerum eius. Vel secundum Bedam ut maior crimine videretur esse Cayphas si eum indicatum [illegible] de consilio soceri fecit [illegible]. In domo Anne interrogatus est Ihesus Christus de doctrina et de discipulis eius et percussit eum data est sibi alapa quam ait: Sic respondes pontifici ut Iohannes refert. Quo facto ligatum duxerunt eum ad Caypham, quia in domo Anne dissolverunt eum ut iterum ligatus consisteret ut dicit glossa. Petrus autem sequebatur eum a longe solus propter timorem usque in atrium principis sacerdotum ut videret finem quo videlicet iudicaret pontifex de Ihesu Christo aut quod eum sententiaret ad mortem aut quod flagellis cesum dimitteret. Et principes sacerdotum et omne concilium non intendebant eum dimittere sed potius querebant falsum testimonium contra Ihesum ut eum morti traderent. Et non invenerunt tamen iam multi testes accesserant. Nam secundum Crisostomum falsa testimonia locum habent quando cum aliquo colore proferuntur, et in hoc magna erat perfectio Ihesu Christi quia nec in dicto nec in facto potuit color inveniri ad colorandum mendacia iudeorum. Cum tamen multa libenter fecissent ad placendum principibus sacerdotum tamen novissime venerunt duo falsi testes et dixerunt: Hic dixit possum destruere templum dei et post triduum reedificare illud. Falsum enim dixerunt quia falsum intellexerunt ex dictis Christi acceperunt. Unde autem non incusaverunt eum de solutione sabbati? Videlicet scitus Crisostomus quia multotiens eos confutaverat de hoc [illegible]. Sicut ita principes sacerdotum non invenientes sufficientem causam dampnationis surrexit de loco suo et ait illi [illegible] de lege ut eius responsionem possit calumniari contra eum. Sic et nichil respondes ad ea que isti adversum te testificantur. Et Ihesus Christus tacebat quia ut dicit [illegible] tamquam deus quia quicquid diceret in malum perverterent et calumpniarentur [illegible] principes ait Adiuro te per deum vivum ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Non autem hoc interrogabat ut dicit glossa quod ipso affirmante vellet credere sed ut occasionem condempnandi invenirent. Sed ut essent inexcusabiles et non possent dicere Non dixit nobis quod esset filius dei quod si dixisset credidissemus sibi. Respondit Ihesus Christus Tu dixisti, quod tamen valet quantum ego sum sicut dicit Augustinus unde Marcus tamen valere dicit [illegible], quia ubi Matheus dicit Tu dixisti Marcus ait Ego sum. Et non solum sum filius dei sed et filius hominis et dico vobis quod me tamquam filium hominis videbitis sedentem a dextris virtutis dei et venientem in nubibus celi. In fortitudine eius humanitatem in qua est iustificatus venturus est ad iudicium. Quo audito princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens Blasphemavit. Erat consuetudo iudeorum cum aliquid audirent contra deum dicere scindere vestimenta eorum zelum eius per hoc demonstrantes et quia

filium dei ihm xpm se dice blasphe[mia]
reputabat ideo ait Quid adhuc egemus
testibus Ecce nunc audistis blasphemiam quid vobis
videtur Qui in omnes inrisantes et disturbantes
et suam presentes iudicauit reum esse
mortis qui est principium vite et magis omnia viuunt
Tunc tali iudicio ab omnibus dato expuerunt
in faciem eius et colaphis eum ceciderunt alii
uero palmas in faciem eius dederunt dicentes
prophetiza nobis xpe quis est qui te percussit Non
enim sufficit erubui enumerare narrare
omnia obprobria et vituperia facta ihesu xpo
que talia nos legentes pro nobis illum fuisse
passum in magnam gloriam et victoriam cum
gaudio et leticia audimus et narrare debemus
Sed hic possunt esse quinque dubitaciones
Prima utrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale
Secunda utrum falsi testes fuerunt illi qui dixe
runt quod ihesus xpus dixerat Tercia utrum
princeps sacerdotum peccauit mortaliter adiurando
do ihesum xpm per deum viuum Quarta utrum ad
iurare demones semper sit peccatum mortale Quinta
utrum sit mortale peccatum adiurare demones
ut tollant maleficium quod eorum adiuracione
inductum est Ad primam est dicendum quod sicut
scribit [illegible] custodire innocentem opus
iusticia est Contingit autem innocentem quem
opprimi et solo modo suam per testimonium falsitatis
vel malignum quemquam non per iudicium veritatis
Si ergo aliquis per falsum testimonium potest viam innocentem
custodire et a morte et sola sua ipsum liberare
non videtur esse peccatum ymmo magis meritorium quod ulli
non tale testimonium falsum et alicui prodest et sit
in tali casu falsum testimonium uenialem esse liatum
Ad quod dicendum est quod falsum testimonium ex tribus
habet racionem peccati Primo ex eo quod est contra mandatum
Secundo ex eo quod tollit iusticiam per quo tollit quem
tale testimonium falsum perfertur Tercio ex eo
quod violat iuramentum Nam semper testes

admittuntur iurati Iurat enim veritatem dicere
propter quod si falsum dicunt periuri efficiuntur Ex
primis igitur duobus modis falsum testimonium non semper est
peccatum mortale quia non esset medicamen contra mortale
et falsum testimonium mendacium est medicamen non semper contra
mortale Tamen tercio modo quod si quis ut libe
ret aliquem a sentencia sua iniustitata per falsos testes
et per malum iudicium dicat falsum testimonium
non esset mortale peccatum Sed ex tercio modo semper est
peccatum sicut periurium est mendacium hominis sp mortale
Ad secundam est dicendum quod hanc dubitacionem determinat
sanctus super hunc passum de quo falsi testes dicti
sunt illi si illud dixerunt quod legitur ihesum xpm
dixisse Ad quod respondetur quod falsi testes fuerunt
et quod falsum intellectum acceperunt et quod verba ihesu
xpi mutauerunt et quod aduersa eius aliqua addi
derunt Nam ut sanctus ait falsus testis est qui
non eo sensu dicta intelligit quo dicuntur
Ihesus xpus enim cum iudei peterent signum quam
potestate eiecisset mercatores de templo respondit
Soluite templum hoc ac si diceret Ecce signum
quod hoc templum materiale significat corpus meum
quod est templum spirituale scilicet sicut nulla immun
dicia debet esse in hoc templo materiali sicut
nulla est in templo corporis mei Quod quando
templum corporis mei soluetis vos iudei se
parando animam a carne per mortem et ego viu
tute diuina post triduum excitabo id est ita facia
liter excitabo sicut leo excitat de sompno
Cum igitur illi intellexissent de templo materiali falsum
intellectum dictorum ihesu xpi acceperunt Secundo
falsi fuerunt quia verba mutauerunt Nam ihesus xpus
non dixit possum destruere sed ait soluite
Aliud enim est soluere et aliud destruere Similiter
aliud sonat soluite vos et aliud possum ego
Nam solucio est rei spiritualis sed destructio est rei
temporalis et corporalis et soluite dicebat
in persona iudeorum possum non in persona ihesu
Tercio falsi testes fuerunt quod aduerba xpi

addidimus Xpus namque non posuit post triduum
reedificabo, id est post triduum excitabo, et planum
est quod edificare est rei materialis, excitare non est
rei animalis. Secundum huius ... Secunda est dictum quod omnis
super hunc passum, secundum isto te per d. vi. vii. dicit
non esse licitum aliquem admirare. Patet ei Christi
mo quod vir qui vult semper magis vincere non debet
aliquem admirare, quia si mirare omnino non licet
neque admirare licitum est. Secundum dictum est quod admi
rare non est ad quod per inventa omni nobis
vel aliarum rei suare inducere aliquem ad aliquid
observandum vel dandum vel puniendum vel dictum
Horat dicitur potest contingere p° primo disputationis
et obsecrationis et sic minores possunt admirare
maiores. Sicut nam nostra Raab nuntios admi
ravit exploratores quem missi erant a filiis
Israel quod capta civitate pereos ipsa et domus patris
eius servaret a morte ut patet Josue. Secundo
modo potest fieri primo devotionis et delectionis
et sic equales possunt admirare equales ut amici
amicos sicut quemadmodum Raguel admi
ravit Thobiam ut per duas ebdomadas mo
raretur apud eum sicut scribitur Thob. viii°.
Tertio modo potest fieri primo violentie et coactionis
et sic superiores possunt admirare inferiores
sicut modo Xpo cogit subditum suum et admi
rat ipsum ad dicendum veritatem quam querit.
Quoniam enim hoc solum habet dominium super actus
suos et suorum subditorum, ideo solum per ipsum
et subditos potest cogere ad mirandum. Nobis
primo coactionis admirare et si hoc non
sibi subditos vel superiores sunt admirare,
cogendo vel violentiam volendo inferre pec
caret quia usurparet sibi dominium quod
suum non esset. Cum igitur Xpus principi sacerdotum
subiectus non esset, ymmo magis e contrario
merito peccabat volendo cogere ipsum

christum et admirando eum primo modo violentie
et coactionis. Et hoc est quod dicitur hic Origenes. Non autem
debebat eum ad admirationem principum sacerdotum
inducere quem violentiam passum non dene
gavit se filium dei esse sed ait: Tu dixisti.
Quod tantum valere mostravit verba et quod
dicat: Ego sum, ut patet exposita. Secunda
est dictum quod tribus modis ut dictum est contingit
admirationem fieri, scilicet primo obsecrationis et de
precationis, secundo primo devotionis et delectionis,
et tertio primo violentie et coactionis. Secundis
duobus modis non potest quis admirare de
mones sicut patet quia demonibus ullam reveren
tiam debemus exhibere nec eos in aliqua depreca
tione supra nos aliquid dominium habentes. Nam hoc
spectat ad ydolatriam exhibere reverentiam
contra inbecillis dominus mandatis ut illi qui
paganis se colunt tanquam deum suum in gnatura
et omnes alii plures modo demones admirantes
peccant ydolatriam incurrunt. Similiter nec ad eos de
bemus aliqua devotione sicut quia admirando
reipublice ... esset puniendus qui fidelitatem
et benivolentiam ostendit. Secunda est quod demones
toti generi humano inimici sunt et ob hoc
condatur alia civitas autem primo devotionis
et dilectionis non licet eos admirare. Secunda quod licet
militibus imperatorum contra inimicos reipublice
pugnandis et bellantis imperatoris uti ad effu
gandum eos ne eis noceant, ideo licitum est
expiantibus per virtutem nominis Christi et per signum crucis
et aliud fidei contra ipsos demones admirare,
ne eis noceat corporaliter vel spiritualiter, et omni
die et nocte debent eos admirare dicendo
per signum sancte crucis de inimicis nostris libera nos
deus noster. Et sicut mecum per signum in hoc ut hii qui
me oderunt et confundantur. Tertio modo igitur coactionis
et compulsionis possumus licite demones
admirare in omnibus que pertinent ad nostram

libāroꝝ ne abeis lesām uł offendim̄
Et hoc ē qđ orig̃ dicit sup̄ hūc passū
Ait eni͂ Si quis respiat ihm̄ impan
tem demōibus ⁊ ptatem̄ datem̄ dispℓ
sup̄ demonia qn̄ ait luc̄ x ecce dedi
vob̄ ptatem̄ calcādi sup̄ sꝑētes ⁊ sup̄
om̄ v̄tute inimicoꝝ dicat qđ ſ pta
tem̄ datā a salvatoꝛe lic̄ demōes ad
iurāe ꝑ adiurāe g° demones ut p v̄
tute xpi noīs exeant a corpib̄ obsess
licitū ē ¶ Adquītā ē v̄ltᵃ qđ demōes
adiurāe ad maleficia tollēdū ut eoꝝ
opacōe ⁊ v̄tute tollāⁿ quoꝝ opacōne
ē inductū nō ē licitū qꝛ hoc sine
spali collocucōe ⁊ pācōe fieri nō poss
quā nō licet alicui xpiāᵒ face cū eis
n̄ forte spali ampliō ⁊ cōsiliō sp̄s sc̄i
sicut legit̄ de b̄to Jacobo/ quē cū hmogenes
adiurās demones ut ligatū ad eū addu
cent ⁊ ipi clamātes petebāt a b̄to Jacobo
ne peū cruciarent adiuras ꝑ ap̄lm̄ q̄tus
hmogenē ipm̄ ligarent ⁊ ad se adducerent
sic factū fuit ut ligarent illū qui b̄tm̄
Jacobū ap̄lm̄ ligari p dmōes adiurabat
Cꝫ qꝛ ſ aug̃ ⁊° de trin̄ⁱᵗᵉ deſtor sp̄us
p sp̄m̄ iustū regit̄ ⁊ demōes p anglos
bonos cōpellunt̄ id adiuracōes facte
ut illā maleficia tollant̄ p demones
facta p v̄tute bonoꝝ anglōꝝ ⁊ p exor
cismos ⁊ p alia cōe medicāe ꝛmedia
⁊ min̄a ⁊ p̄tē Quin̄ scᵈ maleficiū de
stru v̄tute xpi ⁊ opacōe anglōꝝ
bonoꝝ de noī orōnib̄ ⁊ ieiuniis et
elemosinis licitū ē xpiānis ⁊ iustus
ecc̄ sicut pat̄ 33 cā q. pᵃ Lectio iiij

Petrus nō sedebat foris i atrio Et
accessit ad eū vna ancilla dicēs
Et tu cū ihū galileo eras At ille ne
gauit corā omnibus dicens Nescio
quid dicas Exeunte aut̄ illo ianuā

vidit eum alia ancilla ⁊ ait hiis q̄ erāt
ibi Et hic erat cū ihū nazareno Et iteꝝ
negauit cū iuramento qꝛ nō noui hoīem
Et post pusillū accesserunt qui stabāt ⁊
dixerunt petro Vere ⁊ tu ex illis es na
⁊ loquela tua manifestū te facit Tūc cep
detestari ⁊ iurare qꝛ nō nouiss hoīem
Et cōtinuo gallus cantauit Et rcorda
tus ē ihūs petrus ūbi ihū quod dixerat
sup̄ qꝛ gallus cantet ter me negabis
Et egressus foras fleuit amare ¶ hic b̄tus
ut sup̄ dicebāⁱ ponit ipius petri triam
negacōe Nam ſ aug̃ int̄ ihū x° cōtuclias
negacō petri facta ē simł tñ cū narracōe
cōtucliaꝝ nō potuit narrari Ideo b̄ts luc̄ qi
anticipādo ꝑius negacōe petri ⁊ post modū
cōtuclias explicat b̄ts nō aut̄ qi ītaplam
do ꝑius cōtuclias ihū x° postea negacōe
petri ponit Mat̄ g° qđ b̄ts petrꝰ sedebat fori
i atrio ꝑius n̄ stabat cū ianua ſ i c° discipł
qm erat notus potifici dixit hostiaře ut
introduceret eū intus i atriū ubi ignis
accēsus erat ⁊ petrꝰ simł cū ministris cale
faciebat se ad ignē ut b̄tus Jo dicit ⁊ Ad
quid aut̄ petrus stabat foris i atrio et
nō appropinquabat ihū qui erat intus in
atrio dᵗ· scꝫ qđ stabat sic foris ut videret
exitū rei uł appinq̄bat ne suspico aliqua
nasceret̄ i ministris qđ eet discipłs Accessit g°
ad eū vna ancilla d· Et tu cū ihū galileo
eras At i° negaᵗ corā oīb̄ꝰ d Nescio qđ dic
Jnq° ſ Greg̃ Demꝰ intellige quāte fragiᵗᵗ
fuiss̄ Nam petrus an̄ xpi ihū flagella
extēdit gladiū ⁊ pcussit potificis seruū
postea videt ihū xpi cōtuclias inliens
voce pcussus dū mori timuit vita negaᵗ
⁊ nō solū semel ſ iteꝝ exeūte illo i ianua
vidit illū alia ancilla ⁊ ait illis q̄ erant
ibi hic erat cū ihū nazareno ⁊ iteꝝ

negavit cum iuramento quod non novi hominem. Non enim secundum Aug. exivit extra ianuam negavit secundo, prius reversus est ad ignem et ibi coram omnibus iurando negavit, quia non putabat sed excusationem suam sufficere negare in secreto et coram ancilla interrogante. Secundo voluit se purgare coram omnibus quando audivit ab ancilla hic erat cum Ihesu nazareno. Vel forsitan quia exivit extra ianuam non audivit quod ancilla dixerat, sed cum reversus fuit ad ignem aliqua vox qui stabant ad ignem dixit petro sicut supra dictum est, et tunc cum iuramento negavit sicut dicit Aug. Et post pusillum quasi intervallo facto hore unius ut dicit Luc. accesserunt qui astabant et dixerunt petro Vere tu ex illis es nam et loquela tua te manifestum facit. Non erat alterius lingue beatus petrus quam illi iudei et ministri iudeorum qui ibi erant quia omnes erant hebrei, tamen quia unaqueque civitas et provincia habet suum modum pronunciandi eandem linguam. Cum igitur petrus esset de provincia galilee sicut alii essent autem nazareus et galileus [illegible] pronunciabat alio modo linguam hebream quam illi qui habitabant [illegible] propter quod dicunt Nam et loquela tua te manifestum facit. Sed quia petrus iam bis negaverat nec penituerat et peccatum repetendo dat incrementum sceleri sicut dicit Rabanus, ideo beatus petrus in hac tertia negatione cepit detestari et iurare quod non novisset hominem, ita quod prima negatio fuit cum simplici assertione, secunda cum iuratione, tertia cum iuratione et detestatione, ita quod mala veniret super eum si sic non esset ut asserebat. Et continuo completa tertia negatione gallus cantavit et recordatus est petrus verbi ihesu quod dixerat prius quam gallus cantet ter me negabis, et egressus foras flevit amare. Et dicit Luc. quod post galli cantum et petri negationem ihesus christus conversus fuit ad beatum petrum et respexit eum, et sic recordatus fuit illius et flevit amare. Sed hic possent esse quinque dubitationes. Prima utrum negatio petri debuit esse trina. Secunda utrum ista trina negatio fuit ante galli cantum completa. Tertia utrum ista negatio debuit fieri magis per interrogationem mulieris quam viri. Quarta utrum

beatus petrus per hanc negationem potuit dapnari. Quinta utrum solum propter respectum ihesu christi petrus fuit salvatus. Ad primam est dicendum quod Aug. in libro de consensu evangelistarum [illegible] assignat de trina negatione petri ut primo dicatur hoc fecisse propter triplicem eius presumptionem reprimendam. Secundo propter eius confessionem triplicem faciendam. Tertio propter triplicem heresim extirpandam. Nam tribus vicibus petrus suam presumptionem ostendit de ihesu christo. Primo Io. 13 cum petrus diceret domino ihesu christo Domine quo vadis. Et ihesus christus dixit Quo ego vado tu non potes me sequi modo, sequeris autem me postea, presumpsit petrus dicens Quare modo non possum te sequi, animam meam pono pro te. Et tunc meruit audire quod cum esset ter negaturus. Secundo Luc. xxij cum ihesus christus diceret Symon symon ecce sathanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem pro te rogavi ut non deficiat fides tua. Tunc beatus petrus presumpsit dicens Domine paratus sum tecum et in mortem et in carcerem ire. Ideo tunc similiter meruit audire quod eum ter esset negaturus. Tertio Mat. xxvi et Mar. xiiij cum ihesus diceret Omnes vos scandalum patiemini in me in hac nocte quia percutiam pastorem et dispergentur oves gregis. Tunc petrus presumpsit dicens Et si omnes scandalizati fuerint in te ego nunquam scandalizabor. Propter istam ergo triplicem presumptionem reprimendam ter ihesum christum negaturus erat, quatenus in principe omnibus nobis remedium [illegible] ut nemo audeat de sua virtute confidere [illegible] ut petrus evadere potuit. Secundo propter triplicem confessionem faciendam. Nam in pascendis gregibus ihesus christus tribus vicibus post resurrectionem quesivit a petro eius dilectionem, Io. ultimo, quando ait Symon Iohannis diligis me plus his. Debebat enim gregem suum pascere verbo et exemplo et temporali subsidio. Sicut ergo per trinam confessionem commissum est petro ecclesie regimen, sic per eius trinam negationem repressa est eius temeraria audacia. Tertio propter triplicem heresim extirpandam. Nam secundum Aug. error hereticorum

de ihesu xpo tribus quibus timatur. quod aut
de eius diuinitate aut de eius humanitate
aut de utroque fallitur. Dicendum ergo negatio xpi
per trinam negationem petri intelligitur quod aut est
negatio simpliciter humanitatis aut cum iuramento
ipsius diuinitatis in iuramento eius assumitur
deus in testem aut cum iuramento et detestatione
utriusque humanitatis et diuinitatis. Ad quartum dicendum quod
quod est dubia ut augustinus dicit propter diuersum modum
loquendi euangelistarum. Nam tres euangeliste
scilicet Luce et Johannis videntur concordare in hoc quod pe-
trus ter est negaturus xpm antequam gallus
cantaret. Solus autem Marcus dicit quod antequam bis
se. antequam gallus bis vocem dederit ter me es
negaturus. Si ergo dicimus trinam negationem
petri fuisse completam antequam gallus cantaret
tunc non verum dicit quod bis vocem daret gallus
ante trinam negationem. et si bis vocem dedit ut ait marcus
aut non fuit trina negatio completa antequam
gallus cantaret ut dicunt alii euangeliste. Nolite
autem videre augustinus quod negatio petri incepta
fuit antequam gallus cantaret. sed non fuit illa trina
negatio completa ante primum galli cantum quod inter
primam et ultimam negationem fuit intervallum
quasi hore unius ut dicit alius euangelista. noluerunt
ergo tres euangeliste dicere petrum ter xpm esse
negaturum antequam gallus cantaret quod ante galli
cantum hec trina negatio fuit inchoata licet
non consummata. sed antequam consummaretur gallus
bis cantasse potuit ut dicit Marcus vel in de-
liberatione animi petri antequam galli inciperet
cantare trina negatio completa fuit in omnibus in corde
licet operis non fuit completa ante galli cantum
sicut hoc videmus in illo qui adeo cupiscendo eam
iam mechatus est eam in corde suo quamuis non
in opere ut Augustinus exponit. Et sicut dictum est de hora
sic potest dici de loco quod augustinus videtur dicere quod trina
negatio petri fuit in domo Anne socer Caiphe.
Alii autem doctores dicunt quod fuit in domo caiphe
nam que domus erat contigue in utraque domo
petrus potuit interrogari et interrogatus
ihesum xpm negare. Ad tertium est dicendum quod

pretanto quod est dubia quod ut Beda dicit magis
viri potuit cognoscere beatum petrum cum viderunt
eum cum xpo ihesu ac per omnes eum magis manifestare
quam mulieres et tamen non sic factum est sed primo pauca
las manifestatus est deinde cognitus illius cuius
auriculam petrus abscidit aiunt. dicit ergo te vidi
in orto cum illo ut beatus iohannes ait. Et postquam pauca
lam dictum est Et tu cum ihesu nazareno eras. Istam
ergo causam aliam assignat beda et aliam Remigius. Nam
beda dicit hoc fuisse quod femini sexus videretur peccasse
ut sicut utrumque genus et femininum indiguit et
masculinum ut per passionem xpi redimeretur ita
utrumque ut utrumque in eius morte peccare videretur.
Remigius vero dicit hoc fuisse ad insinuandam
feminini sexus periculosam consuetudinem. Nam multum sunt
periculosa mulierum consortia neque vnquam potest
esse securus cum deo qui feminarum frequentat accessus
unde casso vero sic ancillis cogente petrus negare ihesum xpm
quem ante coram discipulis confessus est esse dei filium
et experto mulierum Salomon dimisso deo viuo
qui in nocte apparens ei dixit pete a me quid
vis et dabo tibi adorauit ydola sindonis et multi
ut dicitur in xv. xpi potentissime fideles et fortissimos
viros diabolus non nisi per mulieres impugnare
consueuit ut dicit Ambrosius. Ad quintum est dicendum
quod Jeronimus dicit super hunc passum quibusdam visum
esse petrum non negasse ihesum xpm. Dixit enim
Nescio hominem istum quem dicitis. Non ergo ait
nescio ihesum xpm esse deum. sed nescio eum
purum esse hominem. sed hoc frivolum est ut ait
quod si petrus ihesum xpm non negauit xpus men-
tus fuit non valebat saltem qui xpm esse
deum non confitebitur cum esse hominem verum
dicimus ergo quod eo modo petrus negando ihesum xpm
peccauit dampnaliter quod predestinatus potest dampnari
Sed predestinatum posse dampnari in sensu composito
est falsum quod simul et coniunctim predestinatus non
dampnatur. sed in sensu diuiso est verum quod pre-
destinatus dum est sub culpa mortali potest dampna-
ri et dum est sub gratia necesse est eum saluari sicut
nigrum potest esse album non quod unum et idem

sit album et nigrum sed idem suscepti quoque est
subalbedine et quoque sub nigredine. Ad v^tum
dico quod istam dubitationem diligenter pertractat Aug. in
libro de consensu evangelistarum dicens corporaliter intelligi non
posse ihesum christum respexisse beatum petrum per visum
respicientem flevit amare propter duo. primo quia quod
beatus petrus ut dicunt ewangeliste stabat foris
in atrio cum ministris, christus non erat in
interiori parte atrii cum pontificibus et specialibus ministris
ubi unus ministrorum dedit sibi alapam unam
et alie contumelie sibi illate sunt. Secundo quia beatus
marcus expresse dicit quod beatus petrus erat in atrio
deorsum et christus erat in atrio superiori. ergo quod christus
in interiori et superiori atrio erat petrus qui erat
exterius et inferius corporaliter respicere non poterat
debeamus ergo sicut augustinus intelligere christum respexisse petrum
illo respectu quo dicitur Respice in me et
miserere mei etc. ita quod subito gratia ihesu christi
ipsum respiciente venit sibi in mentem quotiens christum
negaverat. Et statim recordatus ibi exiens fle-
vit amare quia flere non poterat ut in negationis
tenebris permaneret que lux mundi respexerat
ut dicit Ieronimus. Cap^m xxxviii lectio prima

Mane autem facto consilium inierunt omnes
principes sacerdotum et seniores populi ad-
versus ihesum ut eum morti traderent. Et vinctum
adduxerunt et tradiderunt pontio pilato presidi.
Tunc videns iudas qui eum tradidit quod dampnatus
esset penitentia ductus retulit xxx^ta argenteos
principibus sacerdotum et senioribus dicens peccavi
tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt quid
ad nos tu videris. Et proiectis argenteis in
templo recessit et abiens laqueo se suspendit.
Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixe-
runt. Non licet eos mittere in corbanam quia
precium sanguinis est. Consilio autem inito eme-
runt ex illis agrum figuli in sepulturam
peregrinorum propter hoc vocatus est ager ille acheldemach
hoc est ager sanguinis usque in ho-
diernum diem. Tunc impletum est quod dictum
est per ieremiam prophetam dicentem. Et acceperunt

triginta argenteos precium appreciati quem appre-
ciaverunt a filiis israel et dederunt eos in
agrum figuli sicut constituit mihi dominus.
Postquam ewangelista ostendit quomodo ihesus christus est
expositus morti et passioni per iudeos traditos
in precedentibus ut supra dictum est ostendit qualiter
est expositus passioni et morti per pilati
condempnationem et possumus dicere quod novem
fuerunt in pilati condempnatione sicut nove
fuerunt in iude traditione. Primo fuit ipsi christi
presentatio. Secundo pilati diligens inquisitio. Tertio
vero sine premunitio. Quarto ministrorum execratio
et crucifixio. Quinto vestimentorum christi divisio
Sexto solis obscuratio. Septimo mortuorum
suscitatio et monumentorum apertio. Octavo christi
sepultura fidelis preparatio. Nono iudeorum ne
christus resurgeret delusa presumptio. Secundum ibi Ihesus
autem stetit. tertium ibi videns autem illos. quartum ibi
Tunc milites. quintum ibi postquam autem. sextum ibi
A sexta autem hora. septimum ibi Et ecce velum tem-
pli. octavum ibi Cum autem sero factum esset. nonum ibi
Altera autem die. Ad intellectum autem prime
partis est sciendum secundum Crisostomum quod iudei noluerunt
occulte et per se ipsos ihesum christum occidere volentes
gloriam eius detrahere. Nam quia multi sciverunt eius
miracula dicta et facta admirantes ideo
publice coram hominibus et per publicam iustitiam
voluerunt eum mori. Unde dicit ewangelista quod mane
facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum
et seniores populi adversus ihesum ut eum morti traderent et vinctum
adduxerunt et tradiderunt pontio pilato presidi. habebant enim iudei
hunc morem ut quem adiudicassent morti
ligatum iudici traderent. Iohannes tamen dicit quod cum iudei
adduxerunt christum in pretorium ut non contami-
narentur sed manducarent pascha id est panes pascha-
les quia agnum paschalem sero comederant.
Unde pilatus exivit foras ad eos et dixit quam
accusationem affertis adversus hominem hunc. Responderunt.
Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Et
tunc dixit eis Accipite eum vos et secundum legem vestram
iudicate eum. Responderunt. Nobis non licet interficere quemquam.

Quod erat vere in die festo pro sanctitate
et solempnitate diei. Alii vero licebat eis quia
levit xpm mandatum erat eis ut blasphe
mum extra castra adducerent et omnis populus
eum lapidarent. Videns ergo iudas quod xpus dap
natus esset ad mortem per principes sacerdot
prima ductus non enim sed secundum dyabolus eos
quos possidet permittit peccatum videre donec
per eos sit completum et consumatum et retulit
xxx argenteos principibus sacerdotum ut aperte mo
strarent se ex avaricia eum tradidisse. Dicit
Ieronimus tractans super textum hic dicens. propter mea
avaricia non propter suam maliciam eum tradidi
At illi dixerunt. Quid ad nos tu videris. Quid
crisostomus commentator dicit super textum sic dicens. Eximus
reputationis et auctoris videre et reputans
tu aperte nos ut propter tuum dicere ut non dicam
inimicum complicum nostrum et eum quo tamquam reum
tradidisti inno iustum confiteare vel quid
ad nos si iniustus est tu videbis. Dicit alia
littera quod opus tuum quale fuit manifestabit
Nam si benefecisti bonum habebis et si male contra
te et sic erectus es probabit quod non pereun
ras in prima et loco et tempus penitendi non expec
tans sed tristicia et desperacione absorbetur a
dyabolo proiectis argenteis in templo recessit
et abiens laqueo se suspendit Et quod sic tangitur
providencia factum est ut precium salvatoris non precii
tatoribus proveniret auxilium sed peregrinis
requiem instrueret Ideo subditur quod principes sacerdotum
recepto argenteis non miserunt eos in corbam eo quod
precium sanguinis et receptum possessores sanguinis
id non erat ponendum in archa vel in gazophilacio
ubi oblaciones templi reponebantur. Consilio igitur
consilio emerunt ex illis agrum figuli, vel quia sic
ager vocabatur vel quod argillam a figulo eme
batur et hoc in sepulturam peregrinorum ubi sibi pe
regrinum possent sepelire quod sepulturas pater
nas habere non poterant et ideo vocatus est ager ille
lingua hebrea acheldemach usque in hodie hoc
dicimus et vox hec impletum est quod dictum est per sanctum
Jheremiam dicentem. Acceperunt principes sacerdotum
xxx argenteos precium appreciati
quo xpus tamquam aliquid vile appreciaverunt
a filiis israel. Et iuda et complices et dederunt eos
magno figuli sicut constituit michi dominus
i. sed principio adeo facta. Nota hic primum de
quinque dubitacionem. Prima utrum prima iude fuit
deo grata. Secunda utrum desperacio sit species peti in
spiritum sanctum. Tercia utrum eo die quo xpus est
crucifixus laqueo se suspendit. Quarta utrum
prima pecunia recepta symoniace restitu
enda sit ei qui ipsam dedit. Quinta utrum sic
pecunia usuraria sit restituenda ei a quo re
cepta est. Ad primam est dicendum quod prima dei grata
quatuor debet habere. Primo ihesu xpi fidem integram
fiduciam. fundamentum enim integre fidei est xpus
ut verus deus et verus homo. Secundo ministri
apparatum Confessio namque vere penitentis non debet
fieri alieno sacerdoti sed proprio vel aucto superiore
gerenti officium sacerdotis proprii. Non sacerdos debet fi
eri heretico vel excommunicato vel precito ab ecclesia
Tercio debet habere pecti veram ponderacionem. Nam ex
parte sui pector debet ponderare peccatum ut ex ipse meriti
sit dignus consequi veniam et ex parte dei debet pon
derare quod sic ipse propter veniam iniquitates nostras
Quarto ex parte temporis debet habere determinacionem quia in
presenti vita est tempus penitendi et non in alia Iste
quatuor modis vel condicionibus caruit prima
iude. Primo fidei xpi integra fiducia quia non
credidit quod tradidit deum et hominem verum sed sup
illo verbo precium in dicte sanguinis iustum dixit leo papa
quod impie suo perfidia iudas prestitit deum dominum
xpm non filium dei sed solum hominem condicionis
hominem nec communia mortalis sue peccata cre
didit tamen ei placuisset ut manum sic ei omnipo
tenciam non negasset. Secundo caruit sacerdotis
apparacione. Non enim dixit apostolis peccavi tra
dens sanguinem iustum quibus iam deus erat. Non renun
ciavit peccata ue eis sed duobus hiis principibus sa
cerdotum qui iam de sacerdocii dignitate privati
erant et adeo reprobati et tamquam sacrilegi
et excommunicati de ecclesia precitti. Tercio

caruit pcti debita ponderacione Mondauit enim
corpore sui pctm Cayn qui dixit maior est
iniquitas mea quam ut veniam merear Quamuis
enim corpore peccauit potius non merebatur veniam
corpore tamen mie dei nullum pctm est sic grande quod
venia non consequatur Certo caruit tempis
determinacione quia credidit in nuda anima sua sine cor
pe invenire priam Unde supello loco
abiit et laqueo se suspendit dicit Orig quia
credidit preuenire magistrum moriturum et
occurrere ei cum anima nuda ut sic confitens et
penitens tamquam de se ipso fecisset Vindictam
iniam mereretur non tamen invenit quia non quo
niam sunt dei se ipsum expellere debuit vitam
sed expectare dei iudicium ¶ Aduertendum est secundum
quod secundum Aug. pctm in spiritum sanctum est cor impeni
tens quod sex modis committitur primo expectare quod hi
qui per pcta dimittere dimisit per homo non debite
penitere primo non credendo eius iusticiam et sic est
presumpcio secundo non credendo eius miam et sic est
desperacio Propter non eius qui peccat duplex homo potest
non debite penitere primo nolendo plangere peccata
commissa et sic est impenitencia secundo nolendo plan
genda iterum non committere et sic est obstinacio
Propter eciam ipsius pcti duplex potest homo non debite
penitere sicut pctm duobus modis dimittitur
primo fide illuminante intellectum secundo gracia inflamman
te affectum prima tollit impugnacionem veritatis
agnitae secunda aufert inuidencia fraterne gre
desperacio quo qua Judas peccauit est pctm in spm
sctm ¶ Aduertendum est secundum quod licet Jeronimus et multi alii
videantur dicere quod eo die quo Xpc crucifixus est
Judas laqueo se suspendit viso forte terre
motu solis obscuracione et multis aliis mi
raculis que in morte domini ostensa sunt vel forte
quia duas alios recessit postquam fecerat penitendo
volunt Augustinus tamen sub dubio relinquit
quo die vel quo tempore mortuus fuit quia si
dicatur eodem die quo Xpc crucifixus est fuisse mor
tuus cum mane et tota nocte usque ad horam
none pontifices iudeorum fuissent incitati ad
necem domini procurandam non habebant tempus
et spacium congregandi eos in templum et

circumscriptos ibi per Judam proiectos possent recu
pere et consilium habere ut inde emerent agrum
sepulturam peregrinorum potissime cum Xpo
in cruce pendente ipsi assistentes erant et
illuderent ei cum ministris et militibus pilati
post horam non none ihu xpo crucifixo incitati
erant ad celebrandam pascha quod cum esset prima
dies azimorum panes azimos et pascales
tenebantur comedere Propter quod cum non intierunt in
pretorium ut non contaminarentur sed manducarent
pascha die non sabbati non licebat eis pecuniam
tollere vel portare Et ideo secundum Aug. incertum est
quo die vel quo tempore Judas mortuus fuit
conueniens tamen fuit quocumque tempore mortuus
sit ut laqueo se suspenderet quia monstrauit se
odiosum esse terre et celo ut Rabanus dicit ¶ Aduertendum
est secundum quod catholica veritas duas conclusiones tenet
de recepcione pecunie prima est recipere pecuniam vel alia temporalia pro collacione vel administratione spiritualium
vel alia temporalia pro administracione spiritualium sine ministrorum et aliorum spiritualium
pactionis et vendicionis et hoc est illicitum
et symoniace vicium et nec sic vendentes et emen
tes et pacisentes commodum vel patrimonium
decorum neque iniqua reportarent quicquid sic
acceperint pro modo vendicionis vel pactionis
non est vendentibus vel ementibus restituendum
sed in pios usus pauperum tribuendum unde si quis
de una etiam proclamacione prebende nostrum
pecuniam accepisse nec illi cui tamen eis est
restituenda sed de auctoritate superioris vel alterius
eius est tribuenda vel in pios usus expen
denda Unde dicit Aug. quod de simoniaca fac
tum est ut penam salvator non in commodum
ementis vel vendentis ipsum vertet sed in commodum
pauperum expendetur Secunda conclusio est quod re
cipere pecuniam vel alia temporalia pro administra
cione spiritualium causa gubernacionis ministrorum
et sustentacionis est licitum et dei et apli con
cessio Et utraque conclusio probatur prima causa conue
prima et secunda quia probatur multis auctoritatibus et
exemplis ¶ Aduertendum est secundum quod si domini
usurariorum iudeorum vel hereticorum recipiant
aliquid pecunie ab eis vel per modum punicionis
quia forte puniunt eos delinquentes super quibus
inculpati sunt pena pecuniaria vel per modum

extorsionis quia forte violenter quesierat tempus aliquis pecuniam, pro administratione reipublice vel contribucione quia forte habuit apud eos pecunias suas pro omnibus vel de quibus tacite licet non expresse intendunt contribucionem, hec omnibus istis modis si predicti non inveniunt a quibus iniuste vel per usuram usurarum usuras acceperunt in pios usus debent convertere quia nec ipsi receptores possunt retinere, quia constat eos solum de usuris habuisse nec ipsis usurariis debent restitui quia eorum non sunt. Quia si predicte inveniuntur a quibus accepte sunt integraliter restitui debet. Quia talis enim casus de pecunia usuraria expressum fieri non debet.

Lectio secunda

Jhesus autem stetit ante presidem. Et interrogavit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum. Dicit ei Jhesus. Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus nichil respondit. Tunc dixit illi pilatus. Non audis quanta adversum te dicunt testimonia. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur preses vehementer. Per diem autem sollempnem consueverat preses populo dimittere unum vinctum quem voluissent. Habebat autem tunc unum vinctum insignem qui dicebatur Barrabas. Congregatis ergo illis dixit pilatus. Quem vultis dimittam vobis Barrabam an Jhesum qui dicitur Christus. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. Postquam ennarratum ponit dominum Christi ante pilatum presentacionem, supra ista ut dictum est deducit qualiter pilatus Christum conspiciat diligenter inquirit. Pilatus Christum conspiciat diligenter inquirit secundo, unde ait quod iesus stetit ante presidem, dubitans ante presidem. Ita ut dicit beatus Johannes. Cum Christus presentatus esset pilato in pretorio exivit ipse ad principes sacerdotum foras dicens. Quam accusacionem affertis adversus hominem hunc. Cum tunc dixissent. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Videns pilatus quod solum de peccatis legis eum inculpabant puta de violatione sabbati, de destructione templi et quod filium dei se faciebat de quibus peccatis commissis in lege pilatus non multum curabat quia gentilis erat. Ideo dixit eis. Accipite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum. Tunc iudei dixerunt. Nobis non licet interficere quemquam. Si vos ipsum

dicitis iudicare quia hunc invenimus subvertentem populum sive gentem a galilea usque huc et prohibentem se facere pro sibi tributa dari cesari et se Christum regem esse. Luce 22. Pilatus autem audiens galileam nominari scivit eum esse de potestate herodis misit eum ad herodem. A quo cum Christus fuisset interrogatus et nichil respondisset, illusum et irrisum remisit eum ad pilatum. Postquam cum fuisset adductus dimissis omnibus accusacionibus populi facit inquisicionem utrum esset rex, quia videbatur derogare cesari quod eo vivente alius diceret se esse regem. Unde interrogavit eum dicens. Tu es rex iudeorum. Cui Jhesus Christus respondit illud quod scribitur Johannis xviii. A temetipso hoc dicis, vel alii tibi dixerunt de me. Cui pilatus. Numquid ego iudeus sum. Gens tua et pontifices tradiderunt te michi, quid fecisti. Christus autem non respondit ad hoc dictum, quid fecerat, sed ad primam questionem an esset rex iudeorum dicens. Regnum meum non est de hoc mundo. Nam si de hoc mundo esset regnum meum ministri mei utique decertarent ut non traderer iudeis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Quod audiens pilatus dixit. Ergo rex es tu. Et Christus ait quod dicit beatus Augustinus. Tu dicis. Ac si diceret ego dicam tuum affirmo quia ad hoc natus sum et ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati. Et cum pilatus quereret quid est veritas, non expectavit responsum forte propter clamorem populi [illegible] ut dicit beatus Lucas similiter [illegible] sed exivit foras ad iudeos dicens. Obtulistis michi hunc hominem, ego non invenio in eo causam, sed neque herodes. Nam remisi illum [illegible]. Causa enim non dixerat Jhesus Christus se esse regem terrenum sed celestem non curavit pilatus de illo regno. Et tunc cum coram populo accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, Jhesus Christus nichil respondit eis. Itaque tunc pilatus coactus fuit dicere sibi. Non audis quanta adversum te dicunt testimonia et ad hunc non respondit ad ullum verbum ita ut preses vehementer miraretur. Pilato non respondit ut dicit Johannes quia cum uno verbo posset dissolvere omnia dicta accusancium sicut erant frivola sed facere noluit quia sic forte fuisset et passio sua impedita et salus humani generis non completa. Unde hoc mirabatur pilatus videns eum morti condicionatum per iudeos

et tamen videbat eum mortem non recusare sed tranquilla mente exspectare. ideo pilatus excogitavit aliam viam ad liberandum eum. per diem solempnem pasche consueverat dimittere iudeis unum vinctum quem voluissent. et tunc specialiter habebat unum vinctum insignem famatum in omni malo, qui propter homicidium positus erat in carcerem, ut dicit alius evangelista. et alius dicit quod erat latro. Cogitavit ergo pilatus, ex quo per viam mea non possum eum liberare, liberabo eum per viam donationis et liberationis pro solempnitate festi, et ut nullam causam excusationis iudeis relinqueret dimittendi eum in comparatione ihesu christi manifestum homicidam adduxit eis qui vocabatur barrabas. Congregatis ergo eis dixit pilatus. Quem vultis vobis dimittam barrabam an ihesum qui dicitur christus. hoc autem dicebat pilatus quia bene sciebat quod iudei non propter aliquod maleficium sed solum propter invidiam tradidissent eum, unde ex hoc magis conabatur ad liberationem eius sciens eum innocentem pati. Sed hic possunt esse quatuor dubitationes. Prima utrum iudex possit inquirere et iudicare personam non sibi subiectam. Secunda utrum iudex possit non sibi accusatum iudicare. Tertia utrum accusatorem debeat precedere caritativa correctio. Quarta utrum accusatio ihesu christi fuerit in suo ordine formata.

Ad primam est dicendum quod iudex est minister legis. lex autem cum sit quedam regula qua regulari debent obliqua vim coactivam debet habere ad constringendas partes puta accusantem et accusatum, et quia cogi non possunt nisi inferiores, ideo iudex inquirere debet nec personam iudicare potest nisi super subiectos sibi et inferiores eo. Quinque tamen modis potest aliquis subici alteri et esse illo inferior. Primo ordinaria iurisdictione sicut ordinarii qui funguntur publica potestate in subditorum suorum. Secundo commissione sicut legati accipiunt potestatem super non eis subiectos per delegationem et commissionem aliorum causarum. Tertio divina revelatione sicut daniel inquisivit et examinavit illos duos presbiteros qui tamen non erant sibi subiecti sicut patet danielis 13. Quarto delicti perpetratione sicut si aliquis subditus alterius domini vel exemptus committeret furtum vel homicidium in diocesi vel dominio alterius ratione sceleris perpetrati efficitur eius in cuius dominio peccatum commisit.

Quinto propter voluntatem obligationem sicut illi qui compromittunt in aliquos arbitros pena imposita facta compromissione constringuntur stare iudicio illorum et sic ihesus christus propria voluntate subposuit se inquisitioni et iudicio pilati qui tamen non erat sibi subditus.

Ad secundum est dicendum quod accusatio non est necessaria in delictis et peccatis que debet princeps iudicare vel punire ad penam. Sed nullus debet iudicari vel puniri ad mortem vel ad penam si est peccator occultus sine accusatione et dico si est occultus. Quia si est manifestus et notorius ipsa notitia et diffamatio publica locum accusatoris habet ex qua statim iudex potest inquirere si sit innocens vel fama laborat ad iudicium potest procedere ut dicitur ii causa q. prima quod manifesta peccata sine accusatione iudicari possunt quia evidentia perpetrati sceleris non indiget clamore accusatoris. Sed peccator occultus ut dicebam sine accusatore iudicari non debet. Quod probatur humana et canonica scriptura. Nam actuum 24. festus presidens cesari imperatori cum loquitur de paulo sibi presentato dixit. Non est consuetudo romanis dampnare aliquem hominem prius quam ille qui accusatur presentes habeat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina que ei obiciebantur. Secunda non causa q. prima dicitur quod nichil contra quemlibet accusatum absque legitimo et idoneo accusatore fiat. quia dominus noster ihesus christus iudam furem sciebat sed quia non est accusatus non est ab eo eiectus. hac de causa pilatus ihesum christum sibi pro iudeis presentatum iudicare noluit. unde ait. Quam accusationem affertis adversus hominem hunc.

Ad tertiam est dicendum quod duplex est inter proclamationem et denuntiationem et accusationem. quia proclamatio fit ad proximi emendationem de quibusdam levibus peccatis, quorum proclamatio non facit ad diffamationem proximi proclamati sicut religiosi proclamant se ipsos in capitulis de fractione silentii vel nimis inordinate

peccatis et de aliis levibus que sibi reducit
ad memoriam ut de preteritis doleat et de futuris
caveat denunciacio non fit de gravioribus
peccatis et mortalibus tamen que non vergunt in detri
mentum reipublice et tocius communitatis sed soli
in malum et nocumentum peccantis ideo soli denun
ciantur ad correctionem et emendacionem denunciati
Sed accusacio fit de talibus peccatis que sic sunt
extrema et enormia quod bonum commune et respu
blica propter hoc leditur vel destruitur / et quia bonum
commune est preponendum singulari particulari bono
ideo in accusacione non intenditur accusati emendacio
vel fame eius conservacio sed intenditur eius
punicio ut convictus per testes ipse puniatur
et respublica salvetur Et ista est causa quare in me
denunciatum non est scribendum sed in accusacione sic
Sic dicitur extra de accusacionibus et inquisicionibus
quod cum crimen in modum denunciacionis opponitur
non est necessaria scripcio / sed cum per modum accusacionis
opponitur scribi debet. Dicimus ergo quod sicut
correccio que fit propter fratris emendacionem et fame
eius conservacionem in proclamacionibus non debet
precedere quia tales proclamaciones non sunt ad
fame fratris lesionem sed ad quandam eius
de quibusdam levibus recordacionem / unde sicut
correpcio debet denunciacionem precedere in accusacionibus
quia tales incusaciones non sunt ad fame con
servacionem sed ad reipublice salvacionem Sed denun
ciacionibus bene sicut correpcio debet precedere
quia in talibus intenditur et denunciati emendacio
et cum hoc fame eius conservacio / ita quod in procla
macionibus non necessario precedit propter levitatem
et in incusacionibus propter gravitatem / Ad quartum est
dicendum quod sicut dicitur in capitulo quarto supra tribus modis
accusacio redditur iniusta primo propter calumpni
am cum falsa crimina incusato ponuntur
Licet enim accusacio fiat ut in bonum commune
conservetur nullum tamen bonum est servandum vel
procurandum falso modo et cum iniusticia incu
sati Secundo propter prevaricacionem quando aliquis
iuvat contrariam partem ut si quis incu
satus est de vero / et hic monet aliam partem
et dicat incusatum esse de falso et similiter si

incusatus est falso modo et aliquis dicat vere esse
incusatum tunc enim prevaricacio talis iniustam
reddit incusacionem / Tercio propter tergiversacionem / quando quis
videns illa de quibus incusavit vel esse frivola
vel non posse probare ab accusacione omnino desistat
Istis tribus modis incusacio Ihesu Christi fuit iniusta primo
calumpnia quia falsa crimina fuerunt sibi imposita
Unde supra primo verbo Luce 23 Hunc invenimus subvertentem
gentem nostram et prohibentem tributa dari Cesari dicit glossa quod manifeste
utrumque istorum falsum fuit quia tributum non prohibuit
dari Cesari / ymo dixit Reddite que sunt Cesaris Ce
sari et que sunt Dei Deo. Et gentem et populum non subvertit
ymo cum turbe eum voluissent rapere et facere regem
ipse fugit in montem et abscondit se ab eis /
Secundo prevaricacione quia dicebant eum vere incusatum
cum tamen constitit esse modo falso / quod patet quia dixerunt
Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum / Incusa
bant ergo eum ut malefactorem Sed secundum Augustinum querendi
erant a spiritibus immundis liberati ceci videntes
mortui resurgentes claudi ambulantes sur
di audientes an sit malefactor dominus Ihesus
Tercio tergiversacione. Nam super isto verbo Et cum
accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus nichil respon
dit dicit glossa quod ideo Ihesus Christus accusatoribus nichil respondit
quia sic erat frivola que dicebant quod uno verbo
delevisset totum / et sic ab accusacione destitissent
ac propter hoc passio eius fuisset impedita que a cari
tate fuit acceptata   Lectio iij
Sedente autem eo pro tribunali misit ad eum
uxor eius dicens Nichil tibi et iusto illi multa
enim passa sum hodie per visum propter eum Principes
autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut pe
terent Barrabam Ihesum vero perderent Respondens autem
preses ait illis Quem vultis vobis de duobus
dimitti. At illi dixerunt Barrabam Dicit
illis Pilatus Quid igitur faciam de Ihesu qui dicitur Christus
Dicunt omnes Crucifigatur. Ait illis preses
Quid enim mali fecit At illi magis clamabant
dicentes Crucifigatur. Videns autem Pilatus quod
nichil proficeret sed magis tumultus fieret accep
ta aqua lavit manus coram populo dicens. Innocens ego
sum a sanguine iusti huius vos videritis Et
respondit universus populus dicens Sanguis eius super
nos et super filios nostros. Tunc dimisit illis

barrabam, Ihesum vero flagellatum tradidit eis
ut crucifigeretur. Posita pilati intercessione hic
enumerat tercio ponit eius sententiam contra Ihesum Christum pronun-
ciatam, unde ait quod sedente illo pro tribunali in sede
ubi sententiam dare debebat pronunciatam. Nota secundum Rabanum
Tribunal est sedes iudicis, solium vero est sedes
regni et cathedra est sedes magistri. Sedente
ergo pilato pro tribunali uxor eius misit ad eum dicens:
Nichil tibi et iusto illi, multa enim passa sum hodie per vi-
sum propter eum. Hic enim ut dicit Rabanus uxor pilati in visi-
one et in sompnis intellexit de Ihesu Christo quod esset
iustus, et iudei quod iudei non credere nec intelligere
voluerunt. Propter quod sequitur: principes autem sa-
cerdotum persuaserunt populo ut peterent barrabam, Ihesum vero per-
derent. Rogo mali arguitur eorum malicia quod
sola invidia obcecati pervertunt populum et concitaverunt
fuit adversus Ihesum. Quod intelligens pilatus ait illis:
Quem vultis de duobus vobis dimitti? Dixit enim hoc pi-
latus volendo satisfacere uxori et videns
ad peticionem populi in qua opera tamen cum pro populo erat dimit-
tere in festo barrabam et Ihesum Christum sed populus persuasus
per principes sacerdotibus dixerunt Barrabam. Et ideo ut
Origenes dicit gens iudeorum in hunc diem sediciones
mors et latrocinia habent et intus in anima et similiter
quia ubi non est Ihesus Christus liberans et purificans et est ibi
Barrabas solutus et ille Christus ligatus, et ubi populus
est et requiescit Ihesus Christus solutus et barrabas ligatus.
Et quia pilatus putabat Ihesum Christum iustum et hoc
ostendebat ex dictis rationibus nolebat eius verecundiam
et verecundiam mortis quam latronibus petierunt et non
Ihesum Christum ait: Quid igitur faciam de Ihesu qui dicitur Christus?
Ac si diceret: Ex quo latronem petitis liberari iustum et
sanctum et salvatorem multo magis debetis absolvi.
Qui nullam verecundiam sentientes commoti dixerunt:
Crucifigatur. Et cum videret pilatus quod diceret enim
mali fecit illi magis eorum iniquitas iniquitatem mul-
tiplicaverunt dicentes: Crucifigatur. Videns autem
pilatus quod nichil proficeret sed magis tumultus fieret quia conabatur
innocentem ad liberandum eius sed magis tumultus
fieret in populo erat mos erat antiquitus volentibus
ostendere eorum immunitatem a peccato accepta

aqua lavit manus coram omni populo dicens: Innocens
ego sum a sanguine iusti huius, vos videritis. Ac si diceret:
Ego iusticie legem sum, lex vera clamans et testi-
ficans contra eum infestat ipsum non ego innocens
iustum est quod punitur. Respondens autem dixit universus
populus dixit: Sanguis eius super nos et super filios
nostros. Magno onere impetus eorum malicie qui
non solum in se sed in natos suos eorum
maledictionem optat devenire. Quam sententiam Christus
non approbavit quia multos ex eis filios sal-
vavit ut paulum et multos alios conversos
predicatione passionis sue ut Crisostomus dicit. Videns
pilatus ut dicit alius omnino magis dedit principatum ho-
nores satisfacere populo quia barrabam dimisit
eis solutum, Ihesum vero flagellatum tradidit eis
ut crucifigeretur. Regula nota forte quod pilatus
erat iniustior [?] sancitum est ut qui deberet
crucifigi prius deberet flagellari ut Iohannes dicit.
¶ Sed hic possunt oriri quedam dubitationes. Prima utrum
demones procuraverint Christi passionem impedire.
¶ Secunda utrum pilatus conatus fuit Ihesum Christum
a morte liberare. ¶ Tercia utrum quod pilatus
Christum liberare voluit possit excusari a peccato ex
a parte. ¶ Quarta utrum iudei peccaverunt condempnan-
do ad mortem quem sciebant innocentem si peccatum
sit coram eo cum esse nocentem. ¶ Quinta utrum iu-
dei peccaverunt liberando innocentem si peccatum sit
coram eo quod sit nocens. ¶ Ad primam est dicendum
quod sancti patres qui erant in limbo cum magno desi-
derio passionem Christi et mortem expectabant. Et
ratio est quia debitum pro peccato Ade racione cuius
in limbo detinebantur nullus alius poterat sol-
vere nisi Christus et Christus omnibus peccata in cruce tu[lit]
non potuit solvere nisi per mortem quia per mortem
suam hominem redemit. Ergo se iusti mortem eius
liberari credebant. Ergo Christo tradito pilato
et morti propinquo aliquam spem gaudii et leticie
sanctis patribus qui expectabant monstravit. Quod
demones percipientes qui mortem Christi [illegible]
dubitantes se per ea predam dependitam volunt
eius mortem impedire duplici modo: primo per
iudam, secundo per uxorem pilati. Per iudam

quod q supi° ubo patam tdeo sag inst
dr Remigius q dya9 ingressus i iudas
presto sibi fuit 2 ipm inhitamit donec
ihus xpc tradit9 fuit pilato postmo
no recessit ab eo ut pciam agens 2 ar
gentos reddens pncipib9 sacdotu desistit
p hoc ihm xpm incusare 2 sic ei9 mor
tem no peciit p vxorem no pilatu
q sr° ubo Sedente eo p tribu° misit ad
eu vx e d michi t et dicit Raba9 q
intelligens p ihm xpm sua spolia amis
sua ee sicut p° pmllierem morte intu
lerat homi sic pmllierem voluit ihm
xpm de manib9 iudeorum libare ne per
morte ihu xpi mortis amitteret impiu
Tercia pars e dd^m q s Aug9 pilatus certu
conatu 2 diligencia apposuit ad libacone
ihu xpi p° p tiorem iudeorum nequaq
ayultu ei de timore iudeos accepte ut co
sentire maliciae 2 nequicie accusancium
Vn supi° ubo Querebat ei q p inuidia
trad e dicit Aug9 q tn qr pilatus
conabat ad libacoz ihu xpi erat q sue
bat q sola inuidia 2 nequicia no iusticia
iudei moueban cot eu P° ppt tiorem
eius innocencie Na audito pilat9 ubo
ihu xpi ppterea qui me tdidit t manus
pctm ht dicit bte Io q exinde qrebat
pilat9 dimitte eu Sup q° ubo dr Aug9
q lz pilat9 noluit ihm x° dimitte tu
tn ex toto deliberauit ne videret consentire
i morte innocentis Tercio ppt tiorem
eius diuine potencie Na cu Io 19 iudei
dixissent nos lege hem 2 s lem d3 mori
q filiu di se fecit pilat9 cu audisset
huc sermone mag9 timuit putans ei
fore ro° q eet filius dei p° eo timens dei
filiu volebat eu libare s furor iudeorum
pualuit ut dr Crisos Quarta e dd^m q
pilatus excusari no debz dpto sinando
ihm xpm ad mortem no obstante q vo
luerit eum libare ppt illa tria supi9 dca

p° dd ppt° insufficienciam q no fecit totu qd
potuit ad libacoz ihu xpi Cu em x° ad suffi
cienciam 2 sufficient audisset q ei9 regnu no eet
de h° mudo 2 q ad hoc venat ut testio ph
beret vitati 2 q nullam ptatem hret u sibi
datu fuisset desup statim hijs auditis debu
isset ipm dimisisse quod no fecit sz itez
infinuit in ptoriu sequens impetu 2 furo
rem iudeorum 2 hr erat q firmu 2 stabile
iudiciu no hebat n firmauat sibi de ihu x°
ad libandu eu sz flectebat ad diuisa ut Crisos
dr P° ppt ppli complacenciam q in sinando eu
no iusticiam sz mag ppli complacenciam respex
Vn supi° ubo iij x° pilat9 at volens satisfac
ppl° dimisit ill bar ihm no tdidit ut crucifige
dr Theophilus q pilat9 voluit satisfac pp°
mags q deo 2 plus respexit ppli bnplacitu
2 volutate q iusticie eqitate 2 h° sh pcto
fieri no pt Vn Exo 23 scribi n iudicio
plimorum acquiesces sine ut a veritate devies
Ad qrtu e dd^m q mta similia 2 cano 2 dca
comunia doctorum videt hre conclusiom tenere
q iudex no pt occidere innocente si i foro
iudicio 2 s ordine iudiciale tora eo pbatur
nocens q si iudex grens vice psone publice
no tenet s ordine iur s pbata 2 allogata
suare posset sibi dimitte nocente sd innoce
tem 2 p ons pmxome iudiciu Ad hoc simili
facit dcm Aug i qibz licencia 2 po 21 q 4
du ho iuste occidit no tu occidis eu sz lex
planu e aut q innocens iuste occidit ex quo
ordie iudicario pbatu e q sit nocens 2 confir
mat p dcm Ambr in ca 9 8 Bonus iudex
n ex arbitrio suo 2 domestice volut pfectate
sz iux lege 2 iura pnunciat Qz si sic dicat
Quid dicit de pilato q iudicauit ihm xpm
innocentem s ordine iudiciariu s allegata
2 pbata qimo licz9 allegata 2 pbata sciret
ipe ee falsa Vn plures dixo ego i eo no
inuenio causam s vera q falsas cas 2 falsa
testimonia planu est q inuenit puta q

Tco p tiorem rsa wenr Cu em iudei dixissent Io 19 Si hunc dimit no es amic9 cesar q ois q
se rege fa co cesari 2 nos aliud rege no hem9 n cesare statim hr p moc audito pilat9 flagellatu ihm
tdidit iudeis ut crucifigeret q ut Aug9 dr maic visus fuisset cesari aduisari si iudeis petentib9 nolle
aliu rege n cesarem aliu rege velle ipis pficere 2 hr no licebat facere q ut Aug9 ibi dr pp tiorem
supior ptate hoim innocentem pstitum iudeo occidere no dz vij 2 si a tato pilat9 excusari potuit no dz
tn excusari a toto Sequitr Ad quarta e dd^m 2 col

vsurpare sibi nomen regis / et quod subuertisset populum
et quod prohibuisset censum dari cesari propter que omnia
planum est quod secundum leges debebat iudicari si vera
fuissent. Dato ergo quod pilatus non peccasset condemp
nando ihesum xpistum ex aliqua timore vel timore tamen
diceremus eum immune a peccato ex hoc solo quod in
nocentem occidit probatum tamen coram eo nocentem
puto quod ex quo sciebat ihesum xpistum esse innocentem ut
persona priuata et ut sic sciebat falsa esse que contra
ipsum inducebantur quantumcumque ut iudex probatum
esset coram eo eum esse nocentem propter hoc solum peccauit quia
contra suam conscientiam ipsum condempnando / et eodem modo
puto quod quilibet iudex peccat contra conscientiam condemp
nando innocentem probatum per falsa testimonia coram eo
esse nocentem / Sed quod multipliciter probatur. Primo quia
quia ista duo simul stant quod lex permittens vel pre
cipiens aliqua fieri sit inculpabilis et iusta
et tamen faciens illud quod lex permittit vel precipit
sit culpabilis et iniustus. Sicut expresse dicit
augustinus primo de libero arbitrio quod lex permittens occidi
hominem volentem me occidere inculpata et iusta est
tamen ut ibi dicitur si occido volentem me occidere in
culpatus non sum neque iustus. Constat ergo quod lex
mandans occidi conuictum per ordinem iudiciarium
iusta est et inculpata tamen condempnans eum sic con
uictum ex quo constans est quod iniuste et falso non sit
conuictus culpabilis erit. Secundo quia talis non sequitur
intentionem legis quamuis sequatur uerba legis. Nam cum
lex mandat iudicandum esse secundum ordinem iudiciarium
secundum allegata et probata esse vera non falsa ex quo ergo
iudex sciat qualitercumque siue ut persona priuata
siue ut publica falsa esse que obiciuntur in causa /
non agit contra intentionem legis tenendo non sentiendo
quia ut dicitur in rubrica consulti in principio digestorum scire
leges non est uerba earum tenere sed sensum vim et
potestatem. Tertio quia iudex est quedam lex animata
sicut lex scripta quedam lex inanimata. Non iudi
caret innocentem in tali casu in quo sciret falso
modo probatum eum nocentem quamuis lex inanimata casum
non potuit preuidere sic iudex qui est lex animata
et hoc casu iudicare non debet / Certo si pla
net nocens et iudex credit sic esse quod nocens

esset peccaret eum liberando quia ageret contra
conscientiam suam et contra ordinem iudiciarium ut in
dicando hominem ad mortem quem iudex per pro
bata et allegata habet esse dignum mori
ex quo credit hec probata et allegata esse vera
nec peccat ipsum condempnando / et secundum hoc puto quod
omnia iura et dicta sanctorum intelligenda sunt
quia tunc iudex non peccat occidendo hominem
secundum ordinem iudiciarium per allegata et probata
quando secundum suam conscientiam nescit utrum hec sint falsa.
Ad quartam est dicendum quod iudex qui est superior et qui est
conditor legis qui non subiacet legi ut dicitur
in prohemio digestorum / quamuis uero iudex est sub
peccato altius et iustus legislator et talis bene
subiacet legi quia secundum augustinum in de vera religione
licet antequam lex condatur homo non subiciatur
legi. postquam tamen lata est non licet hominibus qui
subiciuntur legi preter legem agere maxime
preter vim et potestatem legis. Si igitur coram illo
qui non est subiectus legi probetur innocens esse
nocens et conscientiam habeat falso modo hoc esse
probatum tunc eum liberare quia ille non facit
violentiam legi. Si vero coram inferiore iu
dice sic probetur puto quod non debet eum
liberare si tamen non debet eum condempnare propter illa
que dicta sunt sed sententiam debet differre et conde
super examinare testium et veritatem inquirere
vel ad superiorem ipsum remittere vel suo officio
cedere / quia potius sui honoris et sue utilitatis
quam conscientie remorsum et detrimentum sustinere debet.

Tunc milites presidis — lectio iij.

Tunc milites presidis suscipientes ihesum in pretorio congregauerunt
ad eum uniuersam cohortem et exuentes eum
clamidem coccineam circumdederunt illi. Et
plectentes coronam de spinis posuerunt super
caput eius et arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum illudebant dicentes
Aue rex iudeorum. Et expuentes in eum
acceperunt arundinem et percutiebant caput
eius. Et postquam illuserunt ei exuerunt
eum clamide et induerunt eum vestimentis eius
Et duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes
autem inuenerunt hominem cyreneum nomine

Simonem hunc angariaverunt ut tolleret
crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur golga
tha quod est calvarie locus. Et dederunt ei
vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gus
tasset noluit bibere. Data sententia a pilato
et posita per ipsum ihesus condempnatione per ipsum
ut dicit dyonisius carthusiensis postquam miseriis crucia
bus ait quod tunc lata est sententia ut crucifigeretur
milites pilati congregaverunt ad ipsum cum univer
sa cohorte. suspicientes eum in pretorio. Et quia
ut jeronimus dicit regem se fecerat iudeorum vel saltem
principes sacerdotum per hunc hoc sibi obiece
rant. ideo milites eum exponentes vestibus propriis
et illudentes ei clamidem coccineam vel pur
puream vestimentum circumdederunt ei. Et quia
tali veste reges veteres utebantur ut jeronimus dicit
et plectentes coronam de spinis posuerunt
super caput eius et propter regalem arundinem
in dextera eius. Et genu flexo illudebant ei dicentes ave
rex iudeorum et conspuentes in eum acceperunt
arundinem et percutiebant caput eius. Sed certe
non christiano nulla cura esse debet si ubi aliquo
obprobria et contumelias patiatur quando ille christus
hec omnia passus est. Unde dicit beatus petrus prima petri quarto capitulo
christo igitur passo in carne vos ea
dem cogitatione armamini. Postquam autem illuserunt ei
exponentes eum clamide et induentes vestibus eius et duxerunt
eum ut crucifigerent. Quare autem iudei cum illuderent et conspuerent
illum vestibus non induerunt propria veste sed prima quam propter iniuriam
contrariam acceperat. cum non crucifigeretur propria veste
et proprium ornamentum accepit. quia statim ipso
crucifixo elementa turbata sunt et suo creatori dant
testimonium omnes creature. Et quia christus non solum
pro una gente vel populo sed pro toto mundo passus est
ideo non sub tecto vel in templo passus est sed
extra civitatem. Et sequitur quod subditur. Exeuntes extra ci
vitatem homines cyreneum venientem sibi obviam
nomine Simonem. Non erat autem iste peregrinus
tantum set ut dicit remigius. sed factus et tamen
civibus scilicet et domesticis fidei. Hunc igitur angariaverunt
ut tolleret crucem eius. Erat enim tunc lignum
crucis portare magnum obprobrium et verecundia vel ideo invenientes aliquem

portare volentem coegerunt illum peregrinum
ad portandum. Beatus tamen johannes dicit quod ihesus baiulans
sibi crucem quando ducebatur ad crucifigendum. Cum non con
tradicunt alii evangeliste qui dicunt symonem fuisse
ad portandum angariatum. quia quando ihesus christus exivit
de pretorio pilati ipsemet portabat sibi crucem
postmodum vero eundo per viam angariatus est symo
ad portandum. quia flagellis et vulneribus debilis factus
erat ad portandum ut veniret ad locum prenomi
natum. Ideoque venerunt ad locum qui dicitur golgatha
et est nomen syrum quod interpretatur calvarie eo quod
in dicto loco truncabant capita decollandorum
et dampnatorum. Notandum autem quod cum crucifigeretur ihesus christus
conspectus fuit a mulieribus que sequebantur eum plan
gentes dicens filie ierusalem nolite flere super
me sed super vos ipsas flete quod mathus non nar
rat. Crucifixo igitur christo ut beatus johannes dicit
ad hoc quod scriptura impleretur dixit Sitio et tunc
vas aceto plenum obtulerunt ori eius. Et
beatus mattheus dicit quod dederunt ei bibere vinum cum felle
mixtum. Et beatus marcus ait quod mirratum vinum
dabant. Et beatus mattheus ait quod cum gustasset
noluit bibere. Beatus vero marcus ait quod non
accepit quod est verum cum non accepisset ad bi
bendum. Et beatus mattheus dicit quod gustavit sed noluit
bibere quod idem importat. nec est diversitas in hoc
quod dicitur quod vinum cum felle vel mirratum seu
acetosum quia forte acetum fuit cum felle et
mirra et sic potius est vinum amaritudinis vel
utrumque potuit esse ut augustinus ait quod alii acetum
aliqui vero vinum cum felle. alii vero mirratum
vinum obtulerunt ori eius. Deinde crucifixo christo
Johannes dicit quod matrem discipulo commendavit dicens
Ecce mater tua et ex illa hora discipulus accepit
eam in suam matrem. Sed hic possunt esse
septem dubitationes. Prima utrum convenientius fuerit
ihesum christum crucifigi per gentiles magis quam per iudeos.
Secunda utrum iudei plus peccaverunt in morte ihesu
christi quam pilatus et milites eius. Tercia utrum
occidendo aliquem volentem occidi et petentem
necessaria sit petitum homicidium. Quarta utrum
in loco ubi ihesus christus crucifixus est sepultus
fuerit adam primus homo. Quinta utrum

tongremu fuit ihm xpm corona spinea co
ronari. Sexta iniuria congruu fuit ihm xpm
sua matris virginis beate i[n] tre ei[us] discipulo
commendari. Septima iniuria congruu fuit ihm xpm
sua cruce portare vel symone ad portand[um]
angariare. Ad p[ri]ma e[st] dicendu[m] q[uod] si considerem[us]
ihu xpi passionis efficacia[m] et iudeor[um] nequicia[m]
conveniens fuit ihm xpm crucifigi p[er] pilatu[m] et
ei[us] milites mag[is] q[uam] p[er] iudeos. Na[m] ut passio
ni[s] xpi debuit correspondere itui p[re]dicacionis ei[us]
s[ed] itus p[re]dicacionis ihu xpi p[ri]mo manifestata e[st]
iudeis q[uia] angeli a[n]i[m]us credentium expectacionem
xpi et ap[osto]lor[um] i[n] ih[e]r[usa]l[e]m valde ut d[icitu]r act. 2o, 4o
medio no[n] derivata e[st] i[n] gentiles vn[de] dicunt
beatus paulus et barnabas vobis oportebat p[ri]mu[m] p[re]dicari
verbu[m] dei s[ed] q[uia] vos repulistis illud ecce con
tin[u]o ad gentes. Sicut ergo itus passionis x[pist]i p[ri]mo
manifestata e[st] i[n] iudeis et p[ri]mo modo i[n] gentilib[us]
p[ro]pt[er] q[uo]d p[ri]mo fuit inicata ei[us] passio p[er] iude
os s[ed] p[er] gentiles fuit finita et consu[m]mata.
Patet hoc s[ecund]o considerando iudeor[um] nequicia[m] quia
nec[essariu]m e[st] q[uia] iudei potuerunt ihm lapidare ex quo
imposuerunt ei blasphemia[m] q[uia] filiu[m] dei se
dicebat q[ui]a ex p[re]cepto leg[is] tenebant[ur] hoc facere
p[ro]pt[er] q[uo]d Stephanu[m] tamq[uam] blasphemu[m] lapida
verunt. Sed ipsi iudei ex nequicia eor[um] volebant
ihm xpm iniqu[is]sima morte occidere magis obprobrio
sa p[un]ita morte crucis q[ue] erat mors latronu[m]
Et q[uia] no[n] licebat eis tali morte aliquem occide
re s[ed] p[ri]ncipi p[er]tinet ad publica[m] iusticia[m] qua[m]
tu[n]c exequebant[ur] gentiles, i[de]o eu[m] tamq[uam] latro
nem vel publicu[m] hoste[m] pilato et militibus
crucifigendu[m] tradiderunt. Ad s[ecundu]m e[st] dic[endu]m q[uod]
iudei plus peccaverunt i[n] morte ihu xpi q[uam] pila
tus et milites s[ecund]o q[uo]d q[uia] iudei salte[m] maiores
de ignorancia excusari no[n] poterant q[uia] eu[m]
ex illis que lex et p[ro]ph[et]e p[re]dixerant cognoverunt
maiores no[n] et si no[n] cognoscebat no[n] tu[n]c in
homicidiu[m] consentire debebant vn[de] sup[er]
1o illo Luc. 23 pater ignosce illis q[uia] nesciunt
quid faciu[n]t dicit glo[sa] p[ro] illis rogat q[ui] nesciebant
quid faciunt habentes zelum dei no[n] s[ecundu]m scie[n]ciam.

Sed pilatus et milites ei[us] legem scientiam no[n]
habebant vn[de] ignoranter peccaverunt. Non sal[tem]
pilatus excusari potuit q[uia] ut dicit aug[ustinus] d[icit]
p[ro]pt[er] timore[m] cesaris ihm xpm in morte tr[adi]t[um]
occidit p[ro]pt[er] q[uo]d sup[ra] 1o illo qui me tradidit
t[ibi] maius pecc[atum] h[abe]t dicit aug[ustinus] q[uia] no[n] ait ihc xp[ist]us
q[ui] me tradidit t[ibi] pecc[atum] h[abe]t et no[n] tu
s[ed] maius pecc[atum] h[abe]t q[uod] tu dicitur et q[uia] iu
das plus peccavit q[uam] p[ri]ncipes sacerdotu[m] q[uia]
peccavit cupiditate q[ue] e[st] radix o[mn]iu[m] malor[um]
illi no[n] invidie volu[n]tates et p[ri]ncipes sa[cer]
dotu[m] plus q[uam] p[o]p[u]li iudeor[um] q[ui] peccaverunt
occidendi volu[n]tate et pilatus licet mi[n]us q[uam]
iudei eo q[uod] iudaica tunc dic[eba]tur plus tu[n]c
q[uam] milites qui p[re]cepto ei[us] ihm x[pistu]m i[n] morte
crucifixerunt. Ad t[er]cium e[st] dic[endu]m q[uod] licet ihc
xpus voluntarie pateret[ur] nunq[uam] t[ame]n precept[um]
a iudeis aut a pilato ut occideret[ur]. Dato t[ame]n
q[uod] aliq[ui]s peteret et vellet occidi ab aliq[uo] no[n]
excusaret[ur] ab homicidio occidendo ipsum, q[uia]
sicut nullus de iusticia alium iter nullus
de iusticia seipsum: q[uia] si preceptu[m] e[st] no[n] occi
des s[ed] hominem qui seipsum occidit no[n] a[lius]
q[uam] hominem occidit. Sic ergo occidendo homi[ne]m
volu[n]tate alt[er]i[us] peccat sic volu[n]tate sua ip[s]a
occidendo eu[m] peccat. Et r[ecto] p[ri]mo david man
davit p[ri]mum sicut homicidium illu[m] q[ui]
dicebat se occidisse Saul eo petente et
volente. Ad q[ua]rta[m] e[st] dic[endu]m q[uod] s[ecundu]m Attanasius
videt[ur] dicere adam i[n] calvarie loco fuisse se
pultum ubi ihus xpc crucifixus e[st] et h[oc]
dicit sentire doctores iudeor[um] ut ibi ihc
x[pist]us corp[us] suu[m] morti exponeret ubi caput
humani generis fuit corruptu[m] et ubi p[ri]ma
ta e[st] corrupcio oriat[ur]. Quod sit me
dicina morbo videt[ur]. Sed Iero[nimus] dicit sup[er]
hunc passum h[oc] e[st] exponi favorabiliter
demulcere aures audiencium asserens
adam in Ebron esse sepultum no[n] i[n] loco
calvarie que locu[s] dicat[ur] sic esse nominat[ur]
no[n] a decalvacione capitis humani g[e]n[er]is
ut caput humani generis sit ibi conditu[m]

vel sepulture sed quia ibi capita dampnatorum
et decollatorum truncabant. Dicit tamen Johannes quod
in dicto loco calvarie ymolatus est aries pro
ysaac. Significabat enim aries ille humani-
tatem christi et ysaac divinitatem. Divinitas igitur divi-
nitatis que est impassibilis humanitas vero in dicto
loco est ymolata unita in persona dei filij. ysa-
ac dixit patri: ubi est victima holocausti.
Cui sed natura divina non posset pati. Cui
responsum est: deus providebit sibi victimam
holocausti fili mi. Nam ex promissione dei
patris humanitas ihesu christi est in utero virginali
concepta et deinde pro nobis in cruce ymolata.
¶ Adquinta est dicendum quod corona imposita
ihesu christo fuit corona et fuit spinea ex-
fuit capiti imposita. Credimus igitur quod ideo mysterium
fuit corona quia hominum tribulacionum significativa
non fuit spinea quia peccatorum significativa
capiti imposita quia victorie obtentor
et sic ex dictis corone tribulacionem nobis
eternum regnum quod carnis prius et sine conve-
niencie operibus non peccatorum nostra collata
et peccata sanavit sed ex victorie obtentione
nos a tyrannica potestate liberavit ut de-
ipso tradit exposicionem quod sibi dicatur: Corona
aurea super mitram eius expressa signo
sanctitatis regum commutacionis expressa signa
sanctitatis quod admiror velut sanacionis gloria
honoris et operis virtutis quod admiror dominum
liberacionis. Convenienter igitur fuit propter
ista ihesu christo corona spinea coronari.
¶ Adsexta est dicendum quod congruum fuit ut christus
bonus in cruce matrem suam discipulo commendaret
propter precepti observacionem. Tenemur enim ex pre-
cepto curam habere de parentibus quod ad subiec-
cionem necessariorum. Unde ihesus christus qui legem
venit non solvere sed implere curam habuit
de sua matre et discipulo. Sicut bonus
magister hoc servare voluit propter quod dicit
Augustinus: Preceptor bonus suo exemplo
instruit ut cura a filiis parentibus in-
pendatur. Et hoc in cruce quod illud

signum ubi erant fixa membra morientis
fieret et cathedram magistri docentis. Secundo propter ma-
tris virginis consolacionem. Dicit enim Crisostomus quod
cum multe mulieres starent iuxta crucem
nullius alterius ihesus christus meminit nisi matris sue
docens quod nos plus aliis debemus matribus
compatere quia aliis maior in tristicia eorum. Quod
non minus consolacio est eis impendenda quam vir-
tutibus in necessitate nostra nunc sterilitas. Tercio propter
humanitatem. Crisostomus: Nam si dicat: tunc cum ihesus christus
erat in cruce veniat illa hora dicens domini Jos.
nondum venit hora mea quia tunc divina facture-
rus et aquam in vinum mutaturus tamquam incogni-
tam matrem repulit dicens quid mihi et tibi est mulier.
Sed iam in cruce morte in natura humana receptus
matrem cognovit quia virum humanitatem corpus re-
cepit. Quarto propter discipuli precipuam dileccionem. Dicit
enim Crisostomus quod magno honore discipulum ho-
noravit cui matrem suam sibi signavit commen-
dant. Sed cum non consolatur cum tristatur quia tunc
consolacionis non erat. Sed quia videbat matrem
dolere et paciatur quam filium dicat: Ecce filius
tuus. Quod nunc virgo beatissima audivit
cum tristicia ut per duo servum pro magistro discipulum
et pro proprio filium recipit alienum. ¶ Adseptimam
est dicendum quod adportandum crucem ihesu christi vel adoptivam
materiam sustinendam tria requiruntur. Primo obediencia
ihesu christi ut sicut ipse fuit obediens ipsi deo
patri usque ad mortem non questionis sed cruce. Sic
quilibet bonus sit christo obediens. Secundo fidei evi-
dencia quia sine fide mediatoris ihesu christi numquam
aliquis fuit salvus. Tercio fortitudinis
constancia. Nam ut dicit Crisostomus: arduum est crucem tollere
animam periculis dare morti corpus offerre negare
quod fuit cum nolis esse quod non fuit. Et hoc ideo quod
raro nisi sit forte excelsa virtus quia aliquis
prosecutus bonus committet peccata. Propter ista
igitur tria ut dicit Augustinus fuit congruum symonem
cireneum portare crucem post ihesum. Primo propter
obedienciam nisi enim fuisset symon in obedi-
ens non fuisset dignus crucem christi portare.
Secundo propter fidei evidenciam quia erat cireneus.

et gentilis non iudeus, quia si hilarius indignus
erat iudeus portare crucem ihesu xpisti, ipse alie
nigena initium fidei gentilium fuit quorum erat et
crucem accipere et capere. Tercio propter fortitudinis constanciam
Nam nisi ihesus xpistus suis baiulasset sibi crucem et nisi
prius passionem crucis suscepisset, passus nullus au
debat crucem vel ex fortitudine martirii velle
suscepisset. Vel ideo quia ipse suis portauit nihil
post ihesum secuti sunt adportandum, sed hic dicit
quod iste Simon post ihesum non ante eum portu
bat crucem. Leccio quinta

Postquam autem crucifixerunt eum diviserunt sibi
vestimenta eius sortem mittentes, ut
adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem
diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem.
Et sedentes servabant eum. Et imposuerunt su
per caput eius causam ipsius scriptam: hic est ihesus naza
renus rex iudeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo
duo latrones unus a dextris et unus a sinistris.
Pretereuntes autem blasphemabant eum mouentes
capita sua et dicentes: vah qui destruis tem
plum dei et in triduo illud reedificas, salua
temetipsum, si filius dei es descende de cruce.
Similiter autem et principes sacerdotum illudentes
cum scribis et senioribus dicebant: Alios sal
uos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex
israel est, descendat nunc de cruce et credimus ei.
Confidit in deo, liberet eum nunc si vult. Dixit
enim quia filius dei sum. Idipsum autem et latrones
qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. In
parte ista ut dictum est dicebatur ponit vestitorum divisio
nem. Ait enim glossa quia postquam crucifixerunt eum in ligno
sic excelso non sublecto posito ut nudacione eius inuidi
daret et eciam similiter tale spectaculum receptum stilla
cione sanguinis decurrentis de latere de manibus
et pedibus ut dicit Crisostomus postquam ergo crucifixerunt eum
diviserunt vestimenta eius de quibus fecerunt quatuor
partes ut habetur Johannis dicit quia tot milites. Vel super
tunicam inconsutilem que erat desuper contexta
per totum miserunt sortem quia diuidere noluerunt
et omnibus hoc ad litteram sunt facta. Tamen mistica
secundum augustinum vestimenta ihesu xpisti sunt scripture
sacre et sacramenta ecclesie, quorum divisores sunt
heretica scandalos et dividentes vero intellectum

scripture et fidei fundamentum. Caritatem
tamen et unitatem ecclesie que est tunica inconsutilis
non possunt diuidere quia caritas non diuidit
nec dat aliam in sorte diuisionis spiritus sanctus
qui diuidit singulis dona sua prout
vult. Et ne putetur hoc casualiter factum esse
subdit Ewangelista quia factum est ut impleretur quod
dictum est per prophetam: diuiserunt sibi vestimenta mea
et super vestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum
diligencia eum milites et sacerdotum instancia
et custodiebant eum, scilicet ihesum xpistum nobis
multum profuit ut dicit Johannes quia cohors vel
resurgens clamor et fortior apparuit. Et
quia nullam causam mortis eius pilatus potuit
inuenire, sed quia regem se fecit iudeorum, ideo
ideo milites imposuerunt super caput eius
causam ipsius scriptam: hic est ihesus rex iudeorum
sed dei prouidencia factum est ut talis titulus
super eum poneretur quibus plures iudei asserent
quia nec ipsi eligendo occidendo potuerunt
facere quia eum regem non haberent quem per mortem
patibuli non amisit regis imperium sed
dicit Remigius. Erat tamen ut Johannes ait ti
tulus scriptus hebraice, grece et latine
quia iste erant principales lingue ut apte
se monstraret quia ipse erat rex theologie
quantum ad hebreos in quibus erat diuina scientia
philosophie quantum ad grecos in quibus erat philosophia
et eloquencia et practice quantum ad romanos
et latinos in quibus erat regendi
et bellandi potencia ut dicit theophilus.
Et ista supremus dicta sunt Crisostomus de diuisi
one vestimentorum et de superscriptione que erat
rex iudeorum ad quandam derisionem
et derrectorem ihesu xpisti facta sunt. Eo quod cum
illos qui cum eo erant crucifixi non legi
tur facta. Ideo addit: Tunc crucifixi sunt
cum eo duo latrones unus a dextris et alius a sinistris,
in quo secundum augustinum in iudicio futurum significatur
tum est in quo electi collocabuntur a dextris
et reprobi a sinistris. Volo tamen iudei ut dicit
Crisostomus facere xpisti crucifixionem in eius
derisionem sed insuper addunt irrisionem.
Unde ait quia pretereuntes blasphemabant eum.

monentes capita sua dicentes vach quod est interiectio irridentis qui destruis templum dei et in triduo illud re-edificas salva temetipsum si filius dei es descende de cruce. Sicut dicit Crisostomus ponebat ad destructionem priorum signorum. At si dominus Ihesus apparere fecit fuisse signa et miracula operibus facta per ipsum ihesum christum quod si vere alios salvasset et liberasset se ipsum minus salvum faceret et descenderet de cruce. Secundum eos dicit Crisostomus quod si filius dei esset non descenderet de cruce sed probationibus pateat. Tertium quod ab ipsa civitate coacti principes sacerdotum cum scribis et senioribus illudentes ei dicebant Alios salvos fecit se ipsum non potest salvum facere si rex israel est descendat nunc de cruce et credimus ei confidit in deo liberet eum si vult dixit enim quod filius dei sum. Scandalizabatur dicentes sicut prius descendat de cruce et credimus ei quia plus fuit resurgere de sepulcro sicut surrexit et non credidimus ei. Et non solum iudei et milites irridebant sed et latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. Posuit enim beatus Matheus numerum pluralem pro singulari sicut est consuetudo scripture secundum Augustinum quod patet per Lucam quod solum unus improperabat dicens Si filius dei es salva temetipsum et nos. Sed alius increpabat eum dicens Nos quidem digna factis recipimus hic autem quod mali fecit et tempus adhuc dixit memento mei domine cum veneris in regnum tuum. Cui ihesus dixit Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. ¶ Ad hoc primum est quod dubitatur ¶ Prima utrum congruum fuit ihesum christum solam pati penam crucis. ¶ Secunda utrum si descendisset de cruce post mortem solum passas penas receptas fuissemus aperte liberati. ¶ Tertia utrum si non fuisset mortuus cruce vel gladio fuisset mortuus sermo. ¶ Quarta utrum congruum fuerit cum eo duos latrones crucifigi. ¶ Quinta utrum illa die qua christus mortuus est fuerit aperta ianua paradisi. ¶ Ad primam est dicendum quod pena domini nostri ihesu christi potest intelligi vel considerari sicut ex parte pene qua patiebatur secundo ex parte generis tormenti per quod patiebatur tertio ex parte sui qui patiebatur. Primo modo pena ihesu christi debebat habere vilitatem secundo modo debebat habere iusticie

equitatem, sed tertio modo debebat habere glorificatum virtutem. Et propterea probat Augustinus congruum fuisse solam penam crucis ihesum christum debuisse recipere primo propter pene vilitatem. Nam multa sicut dicit Augustinus qui quamvis mortem non timeat ipsum tamen genus mortis vehementer horrescit. Ut ergo nullum genus mortis recte vincitur homo metuendum erat illius hominis puta capitis nostri ihesu christi cruce ducendum fuit, ut quod nullo genus mortis magis obprobriosum putabatur quam crucis patibulo ipse ei crucifigi voluit. Secundo propter iusticie equitatem. Nam primus adam de terra fructus ligni inique contra dei mandatum totum genus humanum in iusticia perdidit et diabolo vendidit quod precio ut pugnaret sed precavendi ab ipso recepit et dyabolo dato tali precio puta precio iustum titulum dicendi in nos acceperat quantum est ex parte nostra. Cuius secundus adam de celo celesti ligno equitatis debebat nos iustificare et recuperare et istud fuit lignum crucis de quo ligno scribitur Capitulo xix. Vidi lignum per quod facta est iusticia. Tertio propter significatam virtutem nam ille qui patiebatur erat dei filius qui habet latam dilectionem extendendo se usque ad peccatores et inimicos habet longam durationem quod est alpha et omega principium et finis omnibus rei habet altam dominationem quia in nomine eius flectitur omne genu celestium terrestrium et infernorum angelorum et demoniorum et habet profunda cognitionem quod in ipso sunt omnes thesauri sapientie et scientie dei absconditi quae quatuor in ligno crucis ostensa sunt. Nam crux habet longitudinem latitudinem altitudinem et profunditatem quam docet nos apostolus diligere et considerare ad Ephesios dicens ut comprehendatis cum omnibus sanctis quae sit latitudo longitudo sublimitas et profundum. ¶ Ad secundam est dicendum quod in liberatione hominis aperto et in recuperatione eius aperto servitute dyaboli duo possumus considerare. Primo rei comparate precii inquisitionem secundo ipsius emptoris extimationem vel precii deputationem. Primo modo si consideretur res comparata puta homo vel precium quod dabatur puta passio ihesu christi sit minima irrisio vel punctio vel illusio

illatam ihesu christo augustinus ponit in textu sufficiens ad recuperacionem infinitorum bonorum, quia ad satisfaciendum una iniuria illata digniori persone debet compensari maior et maioris iniurie fore quam minime uel minus digne. Secundo si consideramus christum ut emptorem et redemptorem patris commutacionem uel precii deputacionem, sic deus pater emptor humani generis tale precium deputavit et tale precium solvendum constituit ad recuperandum genus humanum, ut sicut homo morte se vendidit dyabolo, sic morte hominis ihesu christi recuperaretur. Quod cum liber meus velit solvere ex similitudine viuus christus constituatur liberos eundem ex peccatore et tunc precium deputatum ad remedium dicitur quod non posset comparari nisi tale precium daretur primo de comparacione hominis loquitur. Bernardus quod una gutta sanguinis ihesu christi sufficiat ad redempcionem humani generis. Secundo modo loquitur apostolus ad hebreos 2° dicens quod oportuit ihesum christum per mortem destruere eum qui habebat mortis imperium id est diabolum et sic liberaret illos per mortem qui per totam vitam erant obnoxii servituti, et secundum hunc modum loquitur Ysaias: supplicium passionis. Quare filius dei est dispensatus ut dicitur quod ad hoc venit ut crucifigeretur et sic humanum genus a morte liberaretur. ¶ Tertia causa dicitur quod secundum damascenum 3° libro ihesus christus habuit corpus equaliter passibile et mortale. Dicitur ergo potest ostendi quod si non fuisset mortuus gladio uel cruce fuisset mortuus senio, secundo racione, secundo auctoritate. Racio quidem talis est: omnis habens corpus passibile et mortale habet naturalem causam corporis passionis et corrupcionis, sed causa naturalis passionis et corrupcionis humani generis est prima mixtionis importancia quia alia mixtio elementorum requiritur in oculo alia in manu et alia in uno membro quam in alio propter diversitatem organorum, et quia una mixtio contraria alteri, necessario talis contrarietas ipsum corpus mixtum quandoque corrumpit. Secunda est elementorum mixtorum contrarie in mixto ad propria loca inclinacio. Nam cum elementa sint in mixto secundum qualitates suas tamquam extra propria loca quia calidum non est in loco ignis ut aqua est in aere uel aqua excepta terra in proprio loco necessario quodlibet istorum naturaliter tendit in proprium et quia naturalis inclinacio non est frustra per dissolucionem mixti hec inclinacio completur. Tercia est humidi et calidi deperdicio

quod cum non restauretur per sumpcionem et cum prima puritate naturalis tamen totum fit aquosum et deficit. Certa est naturalis humoris corporis humani limitacio. Unde cum actus naturalis limitata est ab ydeo quod instabilia et humores cum prima proporcione sunt in ihesu christo tum quia virtutem habebant limitatam similiter defecissent, sicut si duo homines naturaliter fortes trahunt unum pondus quamvis unus non superat alium tamen finaliter deficiunt. Sic christus quia corpus corruptibile habuit, causas similiter naturales corrupcionis assumpsit. Secundo igitur si non fuisset interfectus senio cessasset. ¶ Auctoritas non augustinus est expressa 2° libro de baptismo parvulorum sic dicens quod erat in christo similitudo carnis peccati et mutaciones etatum perpeti noluit ab ipsa exorsus infancia ut ad mortem eciam senectutem illa caro pervenire potuisse nisi iuvenis fuisset occisus. ¶ Quarta causa est quod crucifigendo ihesum christum in medio latronum propter iudicium fuit significacio. Nam sicut crucifixores iudei crucifixerunt ihesum christum in medio latronum, quibus omnibus opinionem faciunt quod ipse latro et malefactor esset. Unde dicebant pilato: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. ¶ Ex parte uero dei patris fuit pia ordinacio quia secundum ipsius ordinacionem est in finali iudicio de bonis et malis sentenciaturus in quo ipse ihesus christus constituetur iudex uiuorum et mortuorum. Reprobos habuit a sinistris et electos a dextris. ¶ Et propterea scriptura fuit supplicie adimplenda. Scriptum est enim ysaie 53: Cum sceleratis deputatus est, et hoc ideo quia per nobis maledictum crucis factum est. Sic ponimus pariter inter noxios quia noxius crucifixus est ut glosa dicit: maledictus est omnis qui pendebat in ligno, quia noxius et malefactor ad talem penam dampnabatur. Unde sicut primum ita et secundum pati voluit. ¶ Quinta causa est quod secundum augustinum 12 super genesim: Omnis regio ubi esse homo est paradisus potest nominari proprie tamen loquendo locus ille ubi adam creatus est et unde eiectus est propter peccatum paradisus

applat' bez qz aplus dicat se raptu
fuisse in padisum / et latro dixit e pisim
xpi hodie mecum eris in pa'. cum n paulus
raptus fuit i padisu vn ada eiect' e
n latro illo die q' ihus xpus crucifixus
e / ad locum illu ascendit / cu aia ihus
s fidem nram descendit ad inferos et ibi
stetit usq ad diluculu resurrectionis Ideo
possumus dice q padisus pt accipi spu
alit et corpalit et utroq mo / Spualit
padisus e visio diuinitatis et sacietas bo
luntatis Vn vide apte dn no remigte
et saciari visione eius e ee in padiso
Et ianua istius padisi p° apta e latro
ni / an aplos / an pphetas / et an patriar
chas et omes alios qz nullus alius apte
diuinitate xpi ihu vidit an latronem
et tali apta visio ostensa e sibi stati cu
aia dni nri ihu xpi descendit ad inferos
sicut dt Criso' sup i° ubo Luc 22 hodie
mecu eris i p. Corpalit no padisus e
locus i' i quo positus e adam et unde
eiectus e / et mo i padiso credit' illos ?
fuisse et stetisse a die istius usq ad
ascensio / Vn Criso' s' i° ubo Amen dico
t. ho. me. e. i p. q aliq sic legunt istud
textu. Amen di t hodie. et p'ma publicat
mecu eris i pa / Et ma locpdo de i° padi
so corpali ihus p' illo die q' mortuus
e dari locu no intuit / qz s misterio
sue passionis gladius flameus et uersati
lis remouendus erat / vn dicit q ver
satilis dicebat / qtus et indignis obui
aret dignus no libere aditu pateat
cet ad vitam. Qz corpalit et spualit pt
intelligi padisus t'tiu celu ad quod
raptus e paulus qz si p celu t'tiu
intellig' celu empireu e padis' corpa
lis ad que padisum p' ascend' in die
ascensionis. Si no p t'tiu celu intellig'
visio intellectual' sicut exposit' aug' est
padisus spualis.

Hora sexta aut hora tenebre facte
sunt sup uniuersam tra usq

ad horam nonam / Et circa horam nona
exclamauit ihus voce magna dicens
hely hely lamazabathani hoc e deus
meus deus meus ut quid dereliquisti me. Qui
dam aut illic stantes et audientes dicebat
heliam vocat iste Et continuo currens vn'
ex eis accepta spongiam impleuit aceto et
posuit arundini et dabat ei bibe Ceti vo
dicebant Sine videamus an veniat he
lyas liberans eum Ihus aut iteru cla
mans voce magna emisit spm. Hora
vestimentis ihu xpi diuisis one et eius multi
plici illusione In pte ista evan'ta ponit solis
obscuricoz et obtenebracom Ad cuius intellim
e sciendu q ut btus marc' dt. qn ihs xps
e crucifixus hora erat qi tria q e ver' s'm
aug'. hora tria e crucifixus vocib' iudeoru
s hora sexta crucifixus e manib' ministroru
pilati qz sicut vi die creatus e ho ita vi
ho p cruce ihu xpi saluat' e homo ut dicit
Orig' Ver' qz ut Cris' dicit Creatura no po
terat portare iniuria sui creatoris io sol
retraxit radios sui luis ne videret impiorum
facinora et hoc e qd dt evan'ta tp a sexta ho.
i. qua s. ihs xpus positus e in cruce tenebre
fce sut sup vniuersam tram vniuersal' sup vniu
ersam tram iudeoru et hoc usq ad hora nona
Ita q tribus hor' pmansit talis eclipsis cu tn
in momento solis obscuracio ptranseat ut dicit
Cris. et cca hora nona clamauit ihs xpe
v. m. dicens Ely hely lamazabathani qd
intpt' deus deus meus ut quid dereliquisti
me In hoc em q voce magna emisit verum
deu se ee ondit qz hoies cu moriunt' vix
voce tenue emitte pnt ut Cris dt q aut
ait. deus m. ut quid dereliquisti me qd e vbu
pphie ondit q usq ad hora mortis p hibebat
veritati vetis testamto quida aut illic asta
tes et audietes dicebat elya vocat iste sigut
aut ut dicit Iom' dicit quida et no omes
qz soli milites pilati qui erant romani

non intelligentes hebraice vocis proprietatem
dixerunt heliam vocat iste. Et continuo currens unus
ex eis accepta spongia implevit aceto et
imponens arundini dabat sibi bibere. Iste
pro matre fontem potatur aceto, mellis dator
cibatur felle, flagellatur remissio, condempnatur
venia, illuditur maiestas ut dicit Aug. Hec
romani milites pravum solum dicunt vocem
intelligebant ideo subditur quod ceteri dicebant Sine
videamus an veniat helias liberans eum. Et
ihesus voce magna clamans emisit spiritum. Quid autem
dixerit in hac secunda voce magna emissa beatus
Lucas narrat quia dixit In manus tuas domine com-
mendo spiritum meum, ut omnes crederet expirare circa stacio-
nem admissam disponat se in manum dei patris
recepturus esse. Circa hoc primo circa v dubitaciones.
Prima utrum illa obscuracio solis fuit miraculosa
tempore passionis ihesu christi. Secunda utrum ihesus christus
fuit in passione derelictus. Tercia utrum dolor
ille retardavit gaudium superioris anime.
Quarta utrum spiritus quem ihesus christus emisit fuerit
divinitas ipsa vel anima eius. Ad primam dicendum quod
quod illa eclipsis miraculosa fuit quia quamvis fuerit
miraculosa non eodem modo narratur a doctoribus.
Nam Jeronimus dicit hoc fuisse per retractionem radiorum quia
divina virtute factum est quod solis radii ad terram
non pervenirent. Origenes non dicit hoc fuisse per nubes
spissas et densissimas que sic obtenebraverunt
totam terram iudeorum sicut tempore moysi obtene-
braverunt terram egipti. Quarto dionisius in epistola ad
policarpum dicit se tempore passionis fuisse
in egipto et diligenter notasse multa miracula in ista
eclipsacione solis. Primo quidem quia naturalis eclipsis solis
fit per interposicionem lune ita quod ex coniunctione
lune cum sole quia luna est inferior planetarum
cum coniungitur soli interponit se inter nos et solem
ut lucem solis videre non possimus. Sed tempore quo christus
passus est luna erat plenissima quia erat xv
et non erat soli coniuncta sed diametraliter
opposita. Cum enim luna opponitur soli

Quarto utrum dolor quem in morte ihesus christus sustinuit fuit maior omnibus doloribus

tunc est plena luce et recipit lucem a sole
non autem quando coniungitur tunc enim non impletur
nec illuminatur sed comburitur. Secundo quia hora vj
ut dicit dionisius luna visa est subito cum
sole et inter nos et solem posita est ex oriente interpo-
sicione eclipsatur. Et quia illa hora iam
pertransierat luna solem illa hora luna fuit
coniuncta soli et cessante illa obscuritate
luna visa est in oriente et sol in occidente
post horam septimam stare solet sine mira-
culo fieri non potuit. Tercio quia talis
obscuritas duravit tribus horis quia ab
hora sexta usque ad horam nonam sicut dicit
ewangeliste. Et quando naturaliter fit eclipsis quasi in mome-
nto transit quia luna cum motu suo
cito transeat quando subponitur soli et causatur
obscuritas quasi in momento durat hec
obscuracio. Ergo magis tanto tempore puta tribus
horis duravit miraculose facta est quia
toto illo tempore luna stetit cum sole retar-
data a suo proprio motu. Ad secundam dicendum
quod ihesum christum fuisse derelictum
potest habere intellectum plurimum et beatum. Nam quod
ihesus christus sit derelictus quod divinitas ab eo
fuerit separata falsus intellectus est ut pa-
tebit in alia questione. Verus autem intellectus potest
esse quadruplex. Primo ut talis derelictio intelli-
gatur sub tempore divine providencie. Nam iuste
quamquam divina providencia propter peccatum dimittit
suos fideles adversitates pati in quibus
putat se adeo derelinqui cum in talibus non
iuvatur et tunc est sponsus quod in cruce ihesus christus
omnes loquatur in persona ecclesie et suorum membrorum
ut dicit Fabius Deus meus utquid dereliquisti me
in meis adversitatibus et tribulacionibus tua pro-
videnciam subtraxisti. Secundo ut talis
derelictio intelligatur subtractio divine
clemencie. Quarta enim ihesus christus in-
si possibile est transeat a me calix passionis
ut non biberet illum loquendo in persona volun-
tatis naturalis motum exprimens et quia divina
clemencia hanc vocem non audivit. Unde

ipse dicat in psalmo Deus meus clama
bo per diem et non exaudies / Ex quo dicat se
derelictum. Tertio talis derelictio potest intelli
gi subtractio divine potentie. Nam in passione
divinitas subtraxit suam potentiam et suam
diffusionem et ex toto manibus persecutorum
supposuit. / Quarto talis derelictio potest in
telligi subtractio divine influentie. Nam
in aliis sanctis et martiribus mitigatur et
dolor ex influxu divine consolationis
et participationis superiorum [illegible] sicut dicit
magister [illegible] primo quia divina dispositione or
dinatum est ut utrumque potentie permitte
tur pati quod suum erat absque influ
xu alterius. ¶ Tertia conclusio est quod dolor
christi in passione maior fuit omnibus dolo
ribus. Primo propter doloris puritatem. In aliis
enim sanctis mitigabatur dolor ex dulcedine con
solationis angelice et divini subsidio
sicut sancto Laurencio carbones accensi
rore salutifero [illegible] et beato Stephano
lapides torrentes dulces fuerunt / sed in
christo [illegible] sicut Damascenus utrumque potentie
permissum est agere et pati quod suum erat.
Secundo propter locorum passionis sensibilitatem
quia passus est in locis maxime sensibilibus
ut in manibus et pedibus in quibus propter nervosi
tatem maior dolor participatur, et propter pedes
quia totum corpus in eis affixus ligno suste
tabatur continue dolor augebatur. Tertio propter
complexionis nobilitatem. Sicut enim opus
[illegible] fuit optima [illegible]
ex aqua factum optimum fuit, sic corpus
christi in [illegible] conceptum optime comple
xionatum fuit ac per hoc dolor maxime
perceptivum. / Quarto propter mortis et pene vi
litatem / quia in penis illusionis et irrisionis
et in morte turpissimum genus mortis
eius substinuit. Quinto propter amicorum
et [illegible] infidelitatem et inde [illegible]
delitatem. Nam quanto plures percipiebat
in sua morte peccare quorum peccata sua re
putabat tanto eius dolor magis angebat.

Secundo propter culpe universitatem. Quia sicut christus pro omni
bus peccatis debebat satisfacere universaliter fuit ut
potentie principi [illegible] sic pena
satisfactoria [illegible] debuit universaliter quod omnem
rationem doloris in se contineret. ¶ Quarta conclusio est
quod anima christi potest considerari / primo ut naturalis
et sensitiva cuius est intendere circa temporalia et corpora
lia et ea conformia. Secundo ut spiritualis et intel
lectualis cuius est intendere circa eterna et spiritualia et
expedientia ad consecutionem finis / Primo modo
convenit eius vere dolere tristari et pati, secundo modo
convenit sibi gaudere et letari. Dico igitur quod anima
christi in passione verum dolorem percipiebat
ut naturalis et sensitiva et summum gaudium et letitiam
percipiebat ut spiritualis et intellectiva et
in nullo verum gaudium impediebat verum
dolorem nec verus dolor in aliquo retarda
bat verum gaudium / ut contrarietatem habebat
quia non erant respectu eiusdem rei. ¶ Quinta conclusio est
quod sponsus ille qui emisit [illegible] in cruce capi
te inclinato fuit anima non ipsa divinitas / quod
triplex probat. Primo corporis peccato immunditie. Secundo ex
fidei articulo integritate. Tertio ex morte christi veritate.
Primo sicut gratia data a deo homini non tollit ab
eo culpa eius nec gratia adoptionis nec gratia
unionis / sed gratia unionis data fuit a deo
illi homini christo quia ille homo esset dei filius
per unionem personalem non tamen [illegible] natura divina
quod christus fuit [illegible] de peccato talis gratia
unionis ab eo tolli non poterat. Secundo sic
fides integra esse duo dicat de divinitate christi
vel de dei filio. Primo quod sit mortuus et sepultus
secundo quod descendit ad inferos et tertia die resurrexit
a mortuis. sed divinitas non fuit separata nec ex
corpore christi fuit sepultum nec descendit ad infe
ros et tertia die resurrexit nisi quia anima eius ad
inferos descendit. Ergo et in morte divinitas non
fuit separata ab anima nec a corpore. / Tertio sic
Jhesus christus in cruce fuit vere mortuus / et in
toto illo triduo non fuit nisi homo mortuus
Sed si divinitas fuisset separata remanente anima
eius in corpore proprius non fuisset vere mortuus
quia per solam separationem anime homo dicitur vero mortuus
quicumque enim divinitas non sit [illegible]

Sermone si aīa mea febre vel gladio sepa-
tur vere ero mortuus, quo spiritu quo illud
in cruce emisit aīa eius fuit non divinitas. Et
hoc est quod Aug. super illo potestatem habeo pone-
di animam meam et iterum sumendi eam d. corpus
verbum hominem assumpsit nunquam deposuit
sed aīa deposuit carnem quam expirauit qua
redeunte resurrexit. Deposuit igitur aīa depo-
suit corpus sed neutrum a verbo dei. Lectio vij

Et ecce velum templi scissum est in duas
partes a summo usque deorsum. Et terra
mota est et petre scisse sunt et monumenta aperta sunt
et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexe-
runt, et exeuntes de monumentis post resurrectionem
eius venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt mul-
tis. Centurio autem et qui cum eo erant custodientes
Ihesum viso terre motu et hiis que fiebant timu-
erunt valde dicentes: Vere filius dei erat iste.
Erant autem ibi mulieres multe a longe que
secute erant Ihesum a Galilea ministrantes ei
inter quas erant Maria Magdalene et Maria
Jacobi et Joseph mater et mater filiorum Zebedei.

Exposita in passione xpi solis obscuratione et
obtenebratione propter ista post mortuorum
suscitationem et monumentorum apertionem. Et quomodo
beatus Matth. recapitulando narrat hic post emis-
sionem spiritus, tamen tunc quando Ihesus xpus expirauit
et quando sol obtenebratus est vel obscuratus tunc
velum templi scissum est in duas partes a summo
usque deorsum. Erat enim secundum quosdam duplex velum
unum quod velabat tabernaculum exterius
vel partem exteriorem templi, et aliud quod velabat interius
puta sancta sanctorum. Exterius quod velum templi
scissum est quia que a principio mundi usque ad finem
occultata fuerant tunc scissa sunt et reserata.
Quod velum interius tunc in bonis scinditur
quando videbimus eum sicuti est facie aperta. Et tunc
similiter terra mota est et petre scisse sunt et mo-
numenta aperta sunt et multa corpora sanctorum qui
dormierant resurrexerunt de monumentis
et venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt mul-
tis. Sanctam autem civitatem appellat Ierusalem ad distinc-
tionem aliarum civitatum in quibus ydola coleba-
ntur, quia omnia ista valde admiratione digna

Post subdit evangelista quod Centurio et qui cum
eo erant custodientes Ihesum viso terre motu et hiis que
fiebant timuerunt valde dicentes vere filius dei erat iste. Beatus tamen
Lucas dicit quod videns centurio quod sic
clamans expirasset dixit: Vere filius dei erat iste
quod non est contrarium ad hoc quod dicit
beatus Matth. viso terre motu, quia in eo quod
ait et hiis que fiebant relinquit locum
ponendi id quod beatus Lucas dixit de voce magna
ut dicit beatus Aug. Et quia sicut beatus Johannes
consuetudinis erat in Iudea ut mulieres
de facultatibus suis ministrarent preceptoribus
et predicatoribus, quibus licet Ihesus opus non
indigeret, in exemplum tamen aliorum preceptorum eas
ministrantes habere voluit. Unde subdit beatus
Matth.: Erant ibi mulieres a longe que secute
erant Ihesum a Gal. ministrantes inter quas erat Maria
Magdalene et Maria Jacobi et Joseph mater et mater
filiorum Zebedei. Et similiter inter istas erat
mater Ihesu. Beatus Jo. exprimit quia tunc
recommendatam sibi a xpo accepit eam in
suam curam. Richardus hic ponit ec. v dubitationes.
Prima utrum terremotus qui fuit in passione
xpi fuit miraculosus. Secunda utrum xpus
descendisset ad inferos secundum articulum fidei. Tertia
utrum descendit ad infimum dampnatorum.
Quarta utrum totum infernum expoliauit.
Quinta utrum in inferno aliquam moram
contraxit. Ad primam dicendum quod terre motum
legimus factum in Ihesu xpi passione et in eius
resurrectione, et quia primus terre motus factus est
in testimonium mortis eius quia hoc significabat
quod Ihesum mortuum terra capere non
erat ut dicit Hilarius. Secundus non factus est
in testimonium resurrectionis eius unde dicit Aug. in
quodam sermone: hoc sit testimonium tua domine
antequam sentiret tibi fluctus maris
antequam campi arderent in partu, antequam
te iubente ventus flasset, mortui
te vocante resurrexissent, sol te mori-
ente palluisset, terra te resurgente
tremuisset, celum te ascendente patu-
isset. Ideo dicendum est quod uterque terre

motus miraculosius fuit. Vero s. q
nali eadem e ca tonitrui z tremot9
qz cu calor solaris attingat ad ptes
intrinsecas elementor inclusus i cocam
tatibus tre calefacit vapores illos q
calefacti apetitos exitu faciunt tre
motu z inclusus i nube nubiu et
inflamando illos vapores q postmo
volentes exalare faciunt tonitru
Videmus i castanea q si no frangi qu
ponit i igne vapores accedunt z no
invenientes liberu exitu faut mag
sonitu / Sz sic no fuit i passio ihu
xpi quia sicut dicit Leo pp Sufficiens
signu z testiom venande passiois ihu
xpi fuit subita z inopinata ptubacio
elementor z hec e ppe miracl quod fuit
pt consuetu z solitu cursu nre Preterea ex
q miraculosius fuit i tremot no solu
pp testificare si z pp signifca Prima si
cong scissio veli templi significabat q
misteria legis tunc reserata z apta
sunt motus no tre z scissio petrar
significabat q corda dura lapidea fuie
runt mollificata. Apercio no monimen
tor significabat q corpa mortuorm
st ad vita z mortua ¶ Adq e dd q
fides xpiana tota fundat sup ihm xpi
ut e verus de9 z ver9 ho Innata at
dina xpus cu pre z spu sco i substa
tiali unitate i psois no in trinitate
q e tria i trinitate psoa z i opacone q3
appata ... Depubsta g unitate
e prim9 arti9 Credo i unu deu Supra
tate no trinitatis sunt tres articuli
unus ptinens ad psona pris s pre
omnipotente alius ptinet ad psonam
filij ibi Et i ihm xpm fi e unige zc
tcius ptinens ad psona spus sci ibi
Et i spm scm dnm z viu zc Sz de appa
ata comitati sut tres alij articuli
Nam licz omnis opacio dei i creaturis
tribus psonis comunat patri tn

appat9 creacio z de hoc e Creatore ce z tre
vis ot z invis. Redemptio no z resurrec
cio appat9 filio z de h e ... resurrec
... vivi morituor Sz spui sancto
appat9 ecce bono z colligacio z de h e Et i
una scam katho z apli eccliam Xpo no
articuli ptinet adventa dmi nam ad xpi
humanitate concluit vij alia Primu aut e
xpi concepcio Scdm e eius nativitas z incar
Tcium e eius passio mors z sepelicio Quar
tu e eius ad inferos descensio Quintu e eius
resur. Sextu e celum ascensio Septimu e eius ad
iudicium adventus De p9 e vn9 articulus
Conceptus de spu sco De 2o e alius Nat9 ex
maria virg z hec fac e Tercio e alius articu
passus sub ponto pi mort z sepul e Quarto
e alius descendit ad inferos Quinto e
tercia die resurrexit amort De sexto e alius
Ascendit i ce. sedet ad dex pris De septio e alius
Inde venturus e iudi. viv z mor ¶ Adtria e
dd q s Aug9 12 sup gen Infernum nomine
i pate scriptura q importat dolor z tristicia
pati aut dolore z tristicia e9 mors intellig
p9 perpetua duratios 2o petuite glie privacois
3o ptpalis purgacois 4o temporis glie dilacoes
Et sic ista qtuor possunt distingui quatuor
mansiones inferni hntes se sicut supius
z inferi9 Et i pte inferiori infim ubi sut
demones z dapnati e dolor perpetuus
sensus duracois In supa pte superiori dolor
etne glie privacois ubi st pueri no ctua
si z no baptisati Judea no pte mag supe
ori e dolor tpalis purgacois ubi st purga
di a pecto veniali vl mortali confesso no du
satisfaccione pacta Sz i qrta oim supiori
ubi erant sancti pres dolor tpal glie retar
dacois Spiritualit9 g aia xpi descendit ad oes
... ptes inferni q dampnati d ...
malicia z incredulita fuit confutati pueri
no de corps fuaca fuit ... no du
membra xpi facti ... in purga
torio de ... sue fuut confortati s antiq
pres glie expectata fuit pualit illuiat

Vocaliter tamen spiritus solum descendit ad partem illam inferni ubi sancti patres detinebantur inclusi. ¶ Ad quartam questionem dicendum quod per descensum ihesu ad inferos soli illi sunt liberati qui eius gratie et visionis divinitatis eius poterant esse participes. Existentes autem in inferno damnati non erant tales quia erant culpa mortalis peccati gravati, nec pueri non circumcisi et non baptizati quia nec per fidem propriam nec per fidem ecclesie nec puritatem [illegible] parvuli quod sacramentum erat ante passionem christi incorporati, nec existentes in purgatorio quia tales et si non erant mortali culpa obnoxii quibusdam tamen pustulis sic erant deturpati ut amplexum celestis sponsi non possent promereri nisi essent purgati ut dicit Augustinus. Soli igitur liberati sunt sancti patres qui nullo mortali nec veniali peccato gravati et per fidem et caritatem passioni christi incorporati solum pro obligatione debiti originalis peccati primi parentis ibi detinebantur, quod debitum iam per mortem ihesu christi solutum non restabat nisi ut ad beatificam gloriam sic cum christo celum ascenderent. Unde licet christus non absorbuit infernum sed momordit ipsum propter quod dicitur Osee 13 O mors ero mors tua morsus tuus ero inferne. ¶ Ad quintam questionem dicendum quod christus moram contraxisse in inferno potest dupliciter considerari. Primo propter impotentiam liberationis et sic nullam moram contraxit ibi quia statim impedimenta quibus sancti patres tenebantur ligati remota fuerunt propter quod dicit Augustinus in sermone de passione Sine aliqua mora ad imperium salvatoris omnes vectes ferrei confracti sunt et [illegible] angelica ihesus dicit Attollite portas principes vestras et elevamini porte eternales [illegible]. Secundo potest intelligi ibi moram traxisse propter vitam [illegible] eius [illegible] et sic quamdiu corpus ihesu iacuit in sepulchro anima ihesu stetit in inferno quod fuit usque ad diluculum dominice diei ita quod ibi stetit per duos integros dies cum duabus noctibus.

Lectio viii

Cum sero factum esset venit quidam homo dives ab Arimathia nomine Ioseph qui et ipse discipulus erat ihesu. Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus ihesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore Ioseph involvit illud in sindone munda et posuit illud in monumento suo novo quod exciderat de petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit. Erant autem ibi Maria Magdalene et altera Maria sedentes contra sepulchrum. Mt xxvii. Notata monumentorum apertione et mortuorum [illegible] propter istam presentem [illegible] emmaginationem [illegible] ihesu christi sepulture diligenter [illegible]. Unde erat emmaginatio quod cum iam sero esset factum Ioseph qui homo dives de Arimathia id est de Ramathaim civitate Samuelis discipulus ihesu occultus tamen propter metum iudeorum ut dicit beatus Iohannes. Et hunc Marcus et Lucas dicunt fuisse nobilem decurionem quia erat de ordine et officio curie, et ideo quia de curia erat officia curie procurans [illegible], et quia dives et nobilis erat audacter intravit ad Pilatum et petiit corpus ihesu. Tunc Pilatus ut dicit beatus Iohannes [illegible] mirabatur si iam obisset et accersito centurione et cognito quod mortuus erat iussit reddi corpus. Et Ioseph accepto corpore ihesu involvit illud in sindone munda et posuit illud in monumento novo quod exciderat de petra et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit. [illegible] non solum dicit quod Nicodemus qui erat princeps iudeorum qui venerat ad ihesum nocte dicens Magister nemo potest facere hec signa que tu facis nisi fuerit deus cum eo sicut scribitur Io. 3. Hic igitur tulit secum mixturam mirre et aloes quasi libras centum. Et isti duo Nicodemus et Ioseph acceperunt corpus ihesu de cruce et ligaverunt eum linteis mundis cum aromatibus et sic sepelierunt eum ut mos erat iudeis sepelire. Et ex hoc venit consuetudo ecclesie quod in sacramento altaris corpus ihesu christi non nisi linteis lineis involvi debet. [illegible] de consecratione distinctione prima scribitur Non in serico sed in puro et mundo linteo sacrificium celebretur altaris. Sepulto igitur ihesu christo omnibus recedentibus sole ille mulieres que eum carius amabant permanserunt et diligenter omnia notaverunt locum in quo poneretur corpus domini quatenus congruo tempore possent munera devotionis offerre ut dicit Remigius. Et ideo subditur quod erat ibi Maria Magdalena et altera Maria sedentes contra sepulchrum. Mt. xxvii. Et hic finit

ex quinque dubitaciones. Prima utrum conveniens fuit Christum sepelire. Secunda utrum conveniens fuerit ipsum Christum sepeliri studiose et honorifice. Tercia utrum in sepulchro fuerit corpus mundatum. Quarta utrum steterit in sepulchro tribus diebus et tribus noctibus. Quinta utrum preciosa et honorifica sepultura prosit defunctis. Ad primam est dicendum quod conveniens fuit Christum sepeliri, non tamen in monumento suo sed alieno, non in veteri sed novo, non terreo sed lapideo. Sepeliri enim eum erat congruum propter resurgendi probationem quia Christus quod ponebatur in sepulchro ostendebat vere mortuus. Non enim sepeliuntur homines nisi vere sint mortui. Unde nec Pilatus permittere voluit Christum sepeliri tradi, nisi cognito a centurione quod vere esset mortuus. Unde quod Christus vacat mortuus iacens in sepulchro resurrexit dedit spem omnibus mortuis in sepulchris iacentibus quod resurrectum sunt. Unde dicitur Johannis v: omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii Dei et qui audierint vivent. In sepulchro tamen non suo sepultus est propter utilitatem. Dicit enim Augustinus quod ideo salvator in aliena sepultura positus est quia non pro se sed pro aliorum salute moriebatur. Ut quid propriam sepulturam haberet qui mortem propriam non habebat. Et hoc fuit propter paupertatem, ut sicut in vita non habuit propriam habitationem sic nec in morte sepulchrum. Autem novo iacere voluit propter resurgendi veritatem quia si ibi alius prius fuisset ibi sepultus credi potuisset quod ille et non Christus surrexisset. Et adorandum novum fuisse virginis uterum in quo solus ipse Christus quievit et nullus alius ante eum nec post eum. In lapideo non in terreo sed Augustinus quia dicturi erant Iudei si sepulchrum fuisset positus suffoderunt terram discipuli eius et furati sunt eum. Ad secundam est dicendum quod in sepultura Christi corporis diligencia et honorificencia est observata

propter excellentiam sepelientium. Nam sepelientes Christum fuerunt Nicodemus et Ioseph et uterque fuit magne reputacionis. Nam Nicodemus erat princeps Iudeorum ut dicitur Johannis tercio. Et Ioseph fuit magnus in statura quia vir bonus et iustus qui non consenserat consilio et actibus eorum ut dicitur Luce 22. Magnus erat in nobilitate quia erat nobilis decurio ut dicitur Marci. Unde non aliter ut dicit Augustinus audacter introisset ad petendum corpus Ihesu cum esset eius discipulus occultus propter metum Iudeorum nisi confidenciam habuisset de dignitate eius et familiaritate quam habebat ad Pilatum. Secundo propter sepeliendi quia sepultus est cum aromatibus sicut mos erat Iudeis sepelire ut dicitur Johannis 19. Super quo verbo dicit Augustinus quod in hoc innuit omnia talia in sepultura hominum more unusquisque quia patre et gentis quia sicut Iudei sepeliebant corpora cum aromatibus ut diu servaret illesa sic Christum sepelire voluit. Tercio propter locum quia in monumento novo posito in orto, ut sicut in orto paradisi facta est hominis dampnacio, sic in orto ubi Christus est sepultus facta est hominis redempcio. Quarto autem talis diligencia et honorificencia servata est in Christi sepultura fuit supplicio Iudeorum confutacio, ut sicut Christus in morte ostendit eius paciam sic eius sepultura ostendit eius virtutem et potenciam, quoniam cum supplicio interfectorum occidencium ipsum sic honorifice et diligenter sepultus est. Et fidelium devocionis excitacio, excitat enim mentes fidelium ad exhibenda honorifica obsequia defunctis. Excitati sunt cum legunt illa que parata sunt in sepultura Christi. Ad tertiam est dicendum quod corpus hominis post duplicem considerationem primo quantum ad elementorum composicionem. Nam componitur ex quatuor elementis. Et quia quantitative est plus de terra in corpore humano et predominatur terra in ipso ideo oportet ut solum quod terre reddatur et in ea resolvatur. Secundo quantum ad eius mixtionis materie fortiorem. Nam virtute seminis hominis quod sicut plurimum communiter loquendo est quasi artifex in uterum matris fit membrorum corporis informacio et organizacio et ideo corpus hominis resolubile

quia quod est naturaliter generabile est naturaliter corruptibile
et mancabile. Dicunt ergo aliqui quod Christus perfectam defec-
tam accepit, quia corpus eius fuit sepulture traditum
et terre redditum, sed secundam non assumpsit quia intus
virginis virtute spiritus sancti formatum. Unde sicut non
fuit formabile virtute nature, sic non erat mancabile
vel corruptibile si tamen diu stetisset quod non fuisset
suscitatum. Dicunt alii quod naturaliter fuisset putrefactum
sicut naturaliter fuisset mortuus, si enim si non
fuisset mortuus gladio vel punctura resurrexisset
tamen naturaliter usque ad tempus quo resurrexit potuit
imputrefactibile permanere. Et propter aromata quibus
delinitum fuit preservantia a corruptibilitate et propter
locum frigidum in quo sepultus est, et propter tempus
frigidum quia frigus erat sicut tunc pie creditur
est quod immaculosum fuisset aput factorem presumatur
propter remotionem suspicionis quia ut dicunt est non
virtute naturali id est humanum corpus fortum est. Et propter
virtutem unionis quia divinitas illi corpori erat
personaliter unita, et si corpus destitisset fuisse corpus
destitisset personalis unio. Et propter veritatem prophe-
tice locutionis que dicit Non dabis sanctum tuum videre
corruptionem. Propterea quod dei fuit quod id corpus non
fuit corruptum vel mancatum. Secunda dubitatio est
secundum quod Augustinus [illegible] de trinitate movet istam dubitationem
quia Christus dicit Matthei 12 Sicut fuit Jonas in ventre
ceti tribus diebus et tribus noctibus sic erit filius hominis in corde
terre tribus diebus et tribus noctibus. Et planum est quod corpus eius in ventre
terre vel in sepulchro non iacuit nisi duabus
noctibus et una die integra, quia die Veneris
in sero positum est in sepulchro, et die dominica ma-
ne surrexit, die quoque integro et duabus noctibus
integris in sepulchro quievit. Et satis congrue
est. Christus sua morte nos a duplici morte liberavit
spirituali scilicet et corporali, non ut moreremur corporaliter sed
ut non perpetuo damnaremur. Et utraque mors nobis
debita erat propter peccatum, ideo ille due mortes
a quibus liberati sumus significate sunt per duas
noctes quibus Christus iacuit in sepulchro.
Christus licet mortuus fuit semel, non tamen
fuit debitor mortis. Ideo mors eius significa-
ta est per diem integram. Quod vero dicitur diebus tribus
stetisse in corde terre ut dicit evangelista
reaccipiendum est secundum Augustinum ad usitatum modum
loquendi scripture ut totum accipiatur pro parte

hora quia dies Veneris cum nocte precedenti
pertinet ad unam diem naturalem, et nox se-
quens illa in qua sepultus est cum tota die
sequenti pertinet ad secundum diem, et postmodum
nox tercia usque ad diluculum in quo resurrexit ad tertiam
diem pertinet secundum Augustinum. Tertia dubitatio est secun-
dum quod Augustinus movet hanc dubitationem in libro de
cura pro mortuis agenda ubi [illegible]
proprium et honorificam sepulturam vel si non pro-
desse defunctis. Primo exemplo illius divitis
qui honorifice in sepulchro marmoreo sepultus fuit
quantum ad corpus, et tamen anima eius sepulta fuit in infer-
no, et Lazarus vilis et per terram fallens et
arans fuit corpus eius sepultum, et tamen anima
eius recepta est in sinum Abrahe. Secundo exemplo
martirum quorum corpora canibus dilaniandea
volucribus comedenda exposita sunt, cum tamen
propheta dicat Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.
Tertio autem Christi dicit Nolite timere eos
qui occidunt corpus quia animam ipsam non possunt
occidere. Verum quia etiam videtur plerique cultum
exequiarum et propositus ac honorificas exequias
impendi defunctis, sancti et pii ut Abra-
ham Jacob et Thobias multum diligenter man-
daverunt eorum filiis de corporibus eorum sepeliendis
et tuendis, non possumus dicere quod precise et
honorifice exequie prosunt defunctis et prosunt
vivis. Nam defunctis prosunt propter pauperum
sustentationem quia illa que in talibus exequiis
fiunt in alios pauperum expenduntur et talibus
[illegible] anime defunctorum [illegible] et propter
vivorum orationem quia monumentum dicitur quasi monens
mentem secundum Augustinum. Unde [illegible] quod homines quando
vident monumenta suorum amicorum invocant
admonere eorum dilectorum et pro eis rogant et
elemosinas faciunt. Tertio propter sancti aput
quem sepeliuntur devotorum quod cum quis eligit
sepulturam aput aliquem sanctum proximo
illius sancti pia devotione committit [illegible]
[illegible] filios [illegible] propter tria prosunt [illegible]
consolationem quia videntes multos eos associare
et eis condolere in morte eorum [illegible]
se ab eis diligi et sentit se amicos habere
et sic eorum dolor mitigatur. Unde dicit Augustinus
in supradicto libro quod pompe exequiarum

magis suo viuorum solacia quam mortuorum subsidia. Credo propter deuotionis eorum exercitationem quia cum vnum exequias celebrant deuote pecorum defunctorum sua spe ostendunt se habere defunctorum resurrectionem. Unde 2 machab. 12 scribitur quod videns Judas multos interfectos 12 millia dragmarum argenti misit iherusalem [illegible] et bene de resurrectione cogitans. Ideo propter caritatem [illegible] Misericordia enim corporibus mortuorum sepulturam [illegible] videntur [illegible] despicienda vocaliter non esse diligenda quod satis est. Lectio iiij.

Altera autem die que est post parasceuen conuenerunt principes sacerdotum et pharisei ad pilatum dicentes. Domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium. Ne forte veniant discipuli eius et furentur eum et dicant plebi surrexit a mortuis et erit nouissimus error peior priore. Ait illis pilatus habetis custodiam, ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes munierunt sepulcrum signantes lapidem cum custodibus. Posita sepultura christi diligenti [illegible] instante ut [illegible] dicebatur [illegible] ponit [illegible] resurgeret [illegible] Non enim [illegible] sufficiebat principibus sacerdotum [illegible] christi [illegible] eius sepulcrum custodiebant et [illegible] erat manus imponentes resurgenti [illegible] quod altera die que est post parasceuen [illegible] parasceue [illegible] vocabatur quia [illegible] die sabbati in qua non operis [illegible] die quo sabbato corpore in sepulcro quiescente conuenerunt principes sacerdotum et pharisei ad pilatum dicentes domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens post tres dies resurgam. Post tres dies [illegible] resurrectionem [illegible] passione eius [illegible] assensus. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium ne forte [illegible] et fiet nouissimus error peior priore. [illegible] volentibus [illegible] quod peior fuit [illegible] in iudeis quam error [illegible] ut glossa dicit. [illegible] pilatus [illegible] custodiam [illegible] et custodite sicut scitis [illegible] ut dicit glossa. Sufficiat vobis quod consensi in nece

innocentis [illegible] error [illegible] permaneat. Abeuntes ergo principes [illegible] de militibus pilati. Ne tamen ipsi custodes possent suspicari fraudem facere [illegible] signauerunt et sigillauerunt lapidem cum custodibus et hec diuina prouidentia factum est ut omnis suspicio diuine virtutis tolleretur ut dicit Crisostomus. [illegible] hic possunt esse quatuor dubia. Primum utrum [illegible] sunt christum resurgere. Secundum utrum conueniens fuit quod resurgeret tertia die. Tertium utrum ipse fuit primus inter omnes resurgentes. Quartum utrum resurgentes cum eo sunt iterum mortui. [illegible] utrum [illegible] corpora [illegible] sit [illegible]

Ad primum est dicendum quod [illegible] christi aliam [illegible] propter dei patris et alia propter diuinitatem eius, et aliam propter humanitatem eius, et aliam propter nos. Nam propter dei patris fuit iustitie [illegible] quia iustitia dei hoc requirit ut potentes et superbos humiliet et humiliatos exaltet. Cum ergo christus factus fuit obediens patri et humiliauit se usque ad mortem, congruum erat eum per gloriam [illegible] exaltari. Unde [illegible] Luc 22 [illegible] christum pati et ita intrare in gloriam suam dicit glossa quod fructus passionis erat gloria [illegible] Propter nos christi [illegible] fuit cum fidei [illegible] Nam [illegible] fidei nostre [illegible] consistit in hoc quod [illegible] et verus deus et verus homo [illegible] non sufficiat ad salutem. Si ergo christus fuisset passus [illegible] fuisset roborata nostra fides de eius vera humanitate quia si [illegible] non fuisset passus et mortuus et sepultus non fuisset verus homo, si tamen non fuisset resuscitatus nostra fides confirmata non fuisset de eius vera diuinitate. Unde dicit apostolus 1 Cor. Si christus non resurrexit inanis est fides nostra. Propter eius humanitatem fuit [illegible] nostra. Nam nullus [illegible] morte detinere nisi morti sit debitor per peccatum. Christus autem immunis fuit ab omni peccato, ergo statim morte nostra propria morte destructa debuit resurgere. Unde dicit petrus Act 2o deus suscitauit christum a mortuis solutis doloribus inferni iuxta quod impossibile erat illum ab eo teneri. Propter nostra fuit [illegible] firmitas, quia christus resurgens caput nostrum dedit nobis [illegible] membris firmam spem resurgendi. Unde Job dicebat [illegible]

mea videbo deum [illegible]

mea videbo deum salvatorem meum in novissimo die etc. Et reposita est hec spes mea in sinu meo. Ergo iustitie equitas, divinitatis fidei integritas, peccati immunitas, nostre spei firmitas sunt causa virtutis etc.

Ad quartum est dicendum quod congrue Christus tercio die resurrexit propter numeri ternarii perfectionem. Habet enim omnem perfectionem, quia principium, medium et finem; et Christus est alpha et omega, principium et finis et per consequens medium omnium rerum. Propter rei iam facte significationem. Operatione enim trinitatis homo est creatus; unde dicit Augustinus super illo verbo: Faciamus etc., quod consilio totius trinitatis homo factus est; ergo triduo mortis et passionis Christi erat reparandus. Propter mortis testificationem, quia sicut in ore duorum vel trium stat omne verbum, sic in illo triduo vera mors Christi comprobata et testificata est. Propter novi temporis inchoationem. Sunt enim tria tempora: ante legem, sub lege et post legem vel sub gratia; tercia ergo die resurrexit, ut in tempore quod per eum inchoandum erat. Et propter nostre mortis per suam mortem liberationem. Nam sua una morte, scilicet quia non debito peccati contracta, nos a duplici morte tenebrosa anime et corporis liberavit; ideo post duas noctes et unum diem voluit resurgere.

Ad tertium est dicendum quod de resurrectione mortuorum contingit tripliciter loqui. Primo ut resuscitatio talis intelligatur facta ad divine potentie manifestationem; et similiter sic multi mortui per Heliam et Heliseum et per [illegible] resuscitati sunt. Secundo ad Christi [illegible], et sic in passione Christi multi mortui resuscitati sunt, quia Crisostomus dicit omelia [illegible] quod posito Christo in cruce hora sexta monumenta aperta sunt et multa corpora sanctorum tunc surrexerunt, quamvis post resurrectionem Christi exierunt de monumentis. Tercio ad vitam immortalis possessionem, et sic nullus ante Christum resurrexit. Ad vitam enim immortalem, quod amplius non esset moriturus, nullus surrexit ante eum.

Ad quartum est dicendum quod Remigius et multi alii doctores aperte dicunt illos mortuos cum Christo resuscitatos iterum post modum esse mortuos, sed cum Christo resurrexerunt et cum Christo in celum ascenderunt, quia maius tormentum esset illis si iterum mortui sunt quam si non resurrexissent. Sed Augustinus in epistola ad Euodium aliud videtur sentire, et racio sua est talis: Si aliqui sanctorum patrum resurrexissent ad vitam immortalem, sicut David, utique semine Christus natus est secundum carnem. Sed David non resurrexit, quia Petrus dixit Actuum 2°: Liceat vobis fratres audacter loqui de patriarcha David, quia sepultus est et sepulchrum eius apud nos manet. Et ideo illud verbum: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, non dicitur de persona David sed de persona Christi, quia corpus eius in sepulchro positum manebat apud Iudeos iam Christo resurgente et in celum ascendente. Hec autem opinio sunt [illegible]; puto nichil temerarie esse asserendum, quia et de corpore virginis Marie et sancti Johannis sancti temerarie non asserunt quod sicut eorum corpora in celo glorificata, licet quadam reverenti pietate multis racionibus et exemplis a quibusdam doctoribus hoc probetur et [illegible]. Tamen Augustinus magis congruit quam alia.

Ad quintum est dicendum quod sacrilegium est rei sacre violenciam inferre et irreverenciam inferre sacris rebus. Est peccatum sacrilegii; planum est autem quod summum locum sanctificationis et sanctitatis habet corpus domini et eius [illegible], quia ipse Christus est sanctus sanctorum; secundum locum obtinent corpora sanctorum et reliquie ipsorum; tercium locum ipsa vasa quibus [illegible] tractantur; quartum locum tenent ipsa loca, puta ecclesie et oratoria, in quibus huiusmodi sacramenta reponuntur. Unde corpora sanctorum furari fraudulenter et violenter de locis ubi honorifice et devote servantur et reverenter pertractantur, quandocumque hoc fiet causa [illegible], puto quod sine peccato fieri non possit, quia rem iustam et iuste in debita [illegible] scandalo et fraude non licet [illegible]. Sed si huiusmodi corpora sanctorum essent apud infideles et irreverenter ab eis tractarentur, vel devote ipsa colerent et fideliter, vel forte causa lucri et cupiditatis, puto quod sine peccato possit ab eis tolli, hac intentione ut ea devote et fideliter servarent, quia tunc non inferret violenciam rebus sacris sed magis honorem et devocionem.

Vespere autem sabbati. Capitulum xxviij.

Vespere autem sabbati que lucescit in prima sabbati venit Maria Magdalene et altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terre motus factus est magnus; angelus enim domini descendit de celo et accedens revolvit lapidem et sedebat

sup eum. Erat aut aspectus eius sicut fulgur
et vestimenta eius sicut nix. Pre timore
aut eius exterriti sunt custodes et facti
sunt velud mortui. Videns aut angelus dixit
mulieribus. Nolite timere vos. Scio enim quod
ihesum qui crucifixus est queritis. Non est hic. Sur-
rexit enim sicut dixit. Venite et videte
locum ubi dominus erat positus. Et cito eun-
tes dicite discipulis eius et petro quod surre-
xit. Et ecce precedit vos in galileam. Ibi
eum videbitis. Ecce predixi vobis. ¶ Sicuti
dicebatur supra in primo libro, hic ultio enim magistra
determinat de xpi resurrectione. Ad cuius intellectum
sciendum quod cum Mattheus et ceteri ordinibus ostendit xpi
resurrectionem fuisse claram et evidentem. Nam
primo ostendit quod per angelum mulieribus xpi resurrectio
fuit manifestata. Secundo quod per mulieres apostolis
fuit intimata. Tercio quod per principes sacerdotum
fuit fraudulenter occultata. Et quarto quod per
ipsum met xpm fuit apostolis denunciata.
Secundum ibi Et exierunt cito. Tercium ibi Que
cum abissent. Quartum ibi Undecim aut discipuli.
Dicit igitur Mattheus quod vespere sabbati que lucescit
in prima sabbati i. nocte que sequitur sabbatum. Nam
tota die sabbati usque ad vesperam non lice-
bat iudeis aliquid facere. Propterea igitur
vespertinam postquam sicut mulieribus erat
pacie enim magistra cum accipit tota nocte
sequente cum die sabbati cuius finis est
lucescente sole aut iam incipiente oriri
[illegible] mare. Unde aut dicitur orto iam sole
[illegible] quod non statim sole albescente est clara
dies ita ut omnes reliquie tenebrarum
plene sint expulse ideo dicit Iohannes. Cum
adhuc tenebre essent dictas mulieres
ad monumentum venisse et sic omnes enim
concordat ut dicit Augustinus de consensu enim magistra
Remigius tamen dicit quod ideo fuit dictum per horam
vespertinam diei sabbati tota illa nocte
sequente lucescente appellat quod tota illa
nocte salvator fecit festivam et choruscantem
[illegible] venerunt videre sepulcrum [illegible]
quod cum mane intraverunt ad sepulcrum in
paradiso ideo vespere et sero venerunt ad monumentum
ad monstrandum aut domini resurgens virtute

subditur enim magistra quod ecce terre motus factus est magnus
et angelus domini descendit de celo et accedens revolvit lapidem et
sedebat super eum. Ad ostendendum mortuum resurgente
vere deum fuisse terre motus factus fuit ut dicit
Ieronimus. Vel ut evigilaret mulieres que cum sero ve-
nissent ad monumentum probabile est eas tunc dor-
mivisse ut dicit Crisostomus. Angelus non descendit
ut mulier que cum diabolo prius fuerat letale col-
loquium tunc cum angelo haberet vitale colloquium.
Sedebat super lapidem ad monstrandum quod xps re-
surgendo mortem sua virtute subiecerat et postquam
non tamen lapidem revolvit quod tunc xps exiens cum
ianuis apertis cum ianuis clausis intravit ad
discipulos. Sed ut vacuum sepulcrum videntes eum
resurrexisse non dubitarent. Marcus tamen dicit
mulieres monumentum intrasse et angelum sede-
rem in dextris vidisse. Quod non solum aut quia an-
gelus super lapidem sedebat. Quod ut utraque contra-
rietate careat. Dicit Augustinus quod duo fuerunt angeli unus
stabat intus a dextris monumenti de quo facit
mencionem Marcus et alius foris sedens super lapidem de quo
facit mencionem Mattheus. Et quia angelus gloriam resurgentis
volebat ostendere. Ideo ait quod aspectus eius erat sicut fulgur
et vestis eius sicut nix. Insuper et horrius gloria [illegible] iam
vestiti angeli apparuit ut dicit glossa. Et quia talis
aspectus timorem mordentem et gaudium [illegible]
intulit. Ideo subditur quod pre timore eius exterriti sunt
custodes et facti sunt velud mortui. Quos non
consolabatur angelus quia [illegible]
corpus domini custodiebant. Sed solum consolabatur
mulieres. Unde ait Videns aut angelus dixit mulieribus
nolite timere vos. Scio enim quod ihesum qui crucifixus est [illegible]
Et ut hoc crederent [illegible] [illegible]
Et ideo cito euntes dicite discipulis eius et petro quod surrexit et ecce
precedit vos in galileam ibi eum videbitis. Ecce predixi vobis
sicut ipse cum [illegible] ¶ Ex hiis patet quod
[illegible] [illegible] fuit manifesta-
ta angelis. ¶ Secundo [illegible] angelis [illegible] sit mani-
festata mulieribus. ¶ Tercio [illegible] mulieres
primo sit manifestata Marie magdalene. Quarto [illegible]
inter apostolos primo petro. Quinta [illegible] postquam
resurrexit [illegible] cum apostolis usque ad ascen-
sionem. ¶ [illegible] [illegible] quod resurrectionem
xpi tripliciter possumus considerare

primo quantum ad primus xpi potestatem Nam resurrexio
non est facta naturali sed divina virtute et potestate et
nutu ut dicit damascenus Secundo quantum ad eius capitis
dignitatem quia xpus resurrexit sicut caput
spirituale salus totius generis humani Unde dicit
apostolus quod si xpus non resurrexit inanis
est fides nostra et predicacio nostra que tota fundatur
super xpo nostro capite Tercio quantum ad angelorum
societatem quia per resurrectionem xpi socii angelorum facti
sumus et per ista tria possumus topice placere quare
fuisse resurrectionem xpi per angelos debuisse ma
nifestari ideo sic Resurrectio xpi fuit opus
miraculosum excedens humane nature visionem
et admiracionem quia qualitas eius xpo abmiserunt
dixit ad sepulcrum et corpus commictum ac clauso se
pulcro exivit nec corpus hoc potuit videri nec
deo in hoc familiari soli ad angelos qui sunt natu
spiritualis ministri dei in hoc potuit esse et sic per hoc
manifestari debuit talis resurrectio et ista est racio Hilarii
Ideo sic Ordo nostre salvacionis debuit vindicare
ordinem nostre prevaricacionis et dampnacionis Sed talis
ordo fuit in nostra dampnacione quia prevaricacio et trans
gressio dei per angelum malum dyabolum pervenit ad
mulierem et per mulierem ad masculum qui erat caput
propagacionis generis humani ergo talis ordo saluacionis
debuit in nostra salvacione quia glorificacio nostra
facta per resurrectionem xpi et reparacio per eam sicut per nostrum
caput per bonum angelum debuit inchoari et per
mulierem pervenire ad virum Tercio sic Ante
resurrectionem eramus privati angelorum consorcio et societate
unde oraciones et devociones premittebant per honorem
eis exhibere Sed resurrectione xpi facta sumus
consorcio eorum et in eorum ordinibus annumerati unde iam
post resurrectionem cum Johannes vellet angelum sibi
dei misteria revelantem adorare audivit ab
eo Vide ne feceris conservus enim tuus sum
et fratrum tuorum ut dicitur Apocalipsis ultimo per angelos igitur
resurrectio hodie nobis primo debuit nunciari Secundo
est dubium quod mulieres sunt vii in eis conpassio
aliquando cum sit multum laudabilis quia naturaliter
sunt naturaliter compassive Tenebris enim cor eorum
quia vellet simul eis compati in pueri quia credunt

omnibus innocentes pati mulieres ideo ex
complexionis mollicie cito flectuntur ad
pietatem Quarto sunt naturaliter delectative
Tercio sunt faciliter creditive Secundo per rei
auditum vel visum multum manifestative
Quinto sunt hore et gloria multum appetitive
Propter ista quoque statim post angelos congru
fuit resurrectionem primo manifestare mulieribus
Primo propter earum conpassionem magnam in dolore
et conpassione habuerunt de xpi passione
vel morte unde super illud Luce 22 Se
quebatur autem eum multa turba populi et mulieres
que plangebant et lamentabant eum dicit glossa
quod populus sequebatur xpum et gaudebat quod eius mor
tem impetraverat mulieres non ex compas
sione quia amatissimus lacrimas etc Secundo
Remuneris et flexibilitatis hoc animum ad pietatem
Secundo propter dilectionem Nam super illud ubi erant ibi
mulieres a longe etc videntes etc super illud
dicit glossa quod omnibus recedentibus ab apostolis
sole mulieres quia xpum carius amabant per
severabant et ideo eum primo resurgentem videre
meruerunt quia quod perseveranter quesierunt
etc Tercio propter faciliter ad credendum
quia ut dicit Luca ultimo stati cum angelus
dixit mulieribus resurrexit xpus et est hoc
reversi a monumento fuerunt hec omnia
tibus quod xpus promisit intimaverunt ita
xi apostolis et visa sunt eis quasi deliramenta
verba et non credebant eis Quarto propter man
ifestacionem quando enim per modum instructionis
et predicacionis mulieres non debuerunt xpi resurrectionem
manifestasse quedam tamen familiari et domestica
ca conversatione et locucione viris debue
bat in noticiam resurrectionem xpi mulieres que habe
Quinto propter honorem perditum et sumere vel glorie
reparacionem Sicut enim mulier angelum xpo
resurgente digna conpassione et veraci
quia honorem et gloriam suam perdidit mortem
hominum inchoando ad prevaricacionem dyabo
lo in resurrectione xpi honorem et gloriam reparare
debuit et sic fecit quod divinandum eius
misterium primo percepit et nunciavit

Tercia e dubium q si loquitur de virtute xpi
facta aliam pp naturalem dilatz 2 dolorz
mitigacoz sit pie credendu e q xpus primo
se manifestauit matri q aliam mulier
qz cu eet verus filius virginis 2 sciret
ea afflicta de eius morte, ille qui
mandauit honorare patrem tuu 2 ma t
hac dilacz 2 leticia digna virtute no e
credendu sue matri pus no ostendisse
2 qu eam despexisse 2 de eius dolore
no curasse, si permitte eam videtur
no ta de hac appare sit abeniage
mencio aliqua, qz magis fueat mar
dula de eius virtute, ut testis alijs
no credentibus potuit adduxisse sine
suspicione. Vz si loquitur de vbo p facta
aliam pp indulge petro cosolacione
sic vir p int mulieres facta e eius appi
pus marie magdalene vnd super illo marc
ult Surgens ihus mane prima sabbati pus
apparuit marie magdalene de qua eiecerat vij
demonia dicit glossa q id pus marie mag
gaudium virtutis p e manifestatum, ut
ostenderet ut ubi habundauit delictum
superhabundaret 2 gra, quos illius digne
penitens deputor compsorum vbi ma
desperarz, qui audiuit q latro i paradiso
precessit aplos 2 peccatrix pus gaudium in
meruit videre 2 alijs nunciare. ¶ Ad
quarta e dubium, q s dug i libo de consu
enuagelistarum pus omnium virginum xpus post virtutem
apparuit petro s testis scripture potuit
ta alijs vir pus apparere, si testionum
scripture habemus solum de petro. Na
aplus q cor v dicit Tradidi vobis quod
adhuc accepi, qz mortuus 2 sepultus e
2 resurrexit tercia die s scripturas, 2 quia
visus e cephe petro, deinde aplis
omnibus deinde plus q quingentis
fratribus sil Luce no vlt scribit q illi
duo discipuli quibus xpus e visus in
via i effigie peregrini cu venirent
in ihrlm 2 inuenerunt congregatos xj

2 narrauit q gesta erant i via ipi dixerunt
qz surrexit dns 2 apparuit symoni. Narrat
etiam Aug. ubi v. vicibus xpm manifestat se
post vtute vsqz ascensioz includendo ipsum
diem ascensionis i quo visus e aplis. Vz int
has manifestacoes pus manifestat e petro int
apparicoes factas viris. Quod congruum fuit
ppt tria, pus pp ecce recomendacoz, qz cum sibi
pus ecca recomendata e sicut capiti ipse primo
de fide virtutis debuit informari. Secundo ppt eius
intrepidam cofessioz. Ipse naqz pus illa cofessioz
fecit q xpus eet filius dei, cuius diuinitat
virtute virtus facta e. Tercio pp eius negacionem
vnd dicit Crisost super illo vbo Ite dicite discipulis eius 2
petro, q qz petrus magistrum negauerat veniret
int discipulos erubuisset n eu singulariter
angelus nominasset. ¶ Adquinta e dubium q
xpus post virtutem fuit eiusdem ne sicut an fuit
ta altius gle ut ondit pe vbi caudnam
pluribus vicibus cu aplis conspectus e. Vt
no declararet eis q eet altius gle, no semper
cu eis conuersabatur. Vbi aut stabat illo tpe
quo cu discipulis no erat omnis certitudo
scripturaz no habeatur cognicio ta dici potest
q erat i paradiso deliciaz, qz ibi erant
Enoch 2 helias q instituti erant de aduentu
xpi ad iudicium sicut iam pridem instituti erat
de mysterio passionis eius i eius transfiguracoe
qu apparuerunt ei moyses 2 helias cu eo loquen
tes 2 loquebant de excessu qua passurus erat in
ihrlm ut dicit euangelista. Et qz ut glossa dicit super
illo vbo hodie mecum eris i paradiso gladius
flammeus positus an paradisum misterio passionis
erat remouendus 2 sic iam impedimento
remoto xpus iam resuscitatus locus ille
erat visitandus. Lectio ij

Et exierunt cito de monumento cu timore
2 gaudio magno currentes nunciare discipulis
eius. Et ecce ihus occurrit eis dicens Auete. Ille
aut accesserunt 2 tenuerunt pedes eius 2 adora
uerunt eum. Tunc ait illis ihus Nolite
timere Ite nunciate fratribus meis ut eant
in galileam ibi me videbunt. ¶ Respondeo q

per angelum vero xpi sunt manifestata. In prime ista
ondit quod premulieres predicta vero sunt apostolis nunci
ata. ¶ Ad cuius intellectum est sciendum quod secundum augustinum
in libro de consensu euangelistarum ordo historie resurrectionis
dominice concordando omnes euangelistas talis fuit
quod facto terre motu exterriti timore custodes sunt
velut mortui facti et angelo domini de celo descendente
et lapide ab ostio monumenti reuoluto. ut
quinque supra narrarunt. sunt ut Iohannes dicit Maria mag-
dalena quam Iohannes solam nominat propter ardorem dilectionis
licet cum aliis mulieribus venit ad monumentum
videns lapidem reuolutum et credens corpus domini
sublatum absque alia inuestigatione venit et
nunciauit hoc petro et Iohanni. Et illi duo prius
currebant ad monumentum Iohannes tamen precurrit
citius petro et prius venit ad monumentum
sed non introiuit videns tamen inclinando se lin
theamina posita. Cum non venit petrus intrauit
et vidit lintheamina et sudarium seperatim positum
et crediderunt corpus xpi fuisse sublatum non
intelligentes scripturas quod oportebat xpistum
pati et resurgere a mortuis. Abeuntibus ergo
discipulis istis duobus ad semetipsos et reu
tentibus ad locum vnde prius venerant. Maria
stabat ad monumentum foris plorans. Et cum in
clinaret se et prospexit in monumentum vidit duos
angelos in albis sedentes vnum ad caput et
vnum ad pedes ubi corpus domini positum erat
et dixerunt ei mulier quid ploras. Lucas dicit quid
queritis viuentem cum mortuis. Ante tamen quod
vidissent istos duos angelos postquam apostoli re
cesserunt viderunt angelum vnum sedentem super
lapidem reuolutum dicentem eis Nolite timere
vos. scio quod ihesum queritis. Crucifixum surrexit non est hic sicut
Matheus et Marcus dicunt. Maria autem ut Iohannes ait incli
nauit se et prospexit intus et vidit iterum duos
angelos dicentes Mulier quid ploras. Quibus
illa dixit. Tulerunt dominum meum et nescio ubi posuerunt eum
et conuersa retrorsum vidit ihesum stantem et dicit
sibi Mulier quid ploras quem queris. At illa estimans
quod ortulanus esset ait domine si tu sustulisti

eum dicito mihi et ubi posuisti eum et ego eum tollam.
Cui cum diceret Maria. Ad eum conuersa cognouit
eum proprio et consueto nomine appellato dicens Rabbo
ni quod dicitur magister. Cui dixit ihesus Noli
me tangere nondum enim ascendi ad patrem. ac si diceret
Non potes meam considerare sicut fuit cum
eram in carne corruptibili quia licet nondum as
cenderim ad patrem meum per naturam et patrem
vestrum per gratiam, deum meum per humanitatem
assumptam. Et dum irent tunc occurrit
alio de monumento id est de loco illo ubi mo
numentum erat cum timore et gaudio magno
currentes nunciare discipulis sicut eis xpe
dixerat ut Matheus dicit. Quibus xpus iterum occurrit
in via sic euntibus et dixit eis Auete. et
tunc predicte mulieres accesserunt et tenuerunt pe
des eius et adorauerunt eum. Quibus xpus ait Nolite
timere sed ite et nunciate fratribus meis
ut eant in galileam quia ibi me videbunt
sicut Matheus hic narrat. ¶ Sed hic possunt
esse quedam dubitationes. ¶ Prima utrum
corpus xpi post resurrectionem fuerit tangibile.
¶ Secunda utrum potuit vere comedere. ¶ Tercia
utrum in effigie peregrini vel ortulani po
tuit apparere ¶ Quarta utrum quatuor dotes
eo debeant in corpore glorificato ¶ Quinta utrum
tres dotes dicant eo maiora bona ¶ Ad
primam est dicendum quod sicut dicit Gregorius corpus xpi
glorificatum est tangibile propter veritatem nature et non
tangibile propter effectum spiritualis potentie. Hoc enim
corpus glorificatum quodque est de veritate puta
humorum et membrorum integritate que omnia mem
bra et humores qui faciunt ad integritatem
corporis humani resurget in corpore glorifi
cato et eius corporis identitate quia illud idem
corpus resurgit quod prius cecidit
per mortem. Et utrumque xpe ostendit de suo corpore
post resurrectionem. Nam quantum ad membrorum integ
ritatem dixit Luce 24 videte manus
meas et pedes meos. Omnia eius membra
et totus sanguis pertinens ad veritatem corporis
resurrexit in corpore xpi. Vnde sanguis ille

qui p reliquus servat i quibusdã
ecclis dr emanasse de quadã ymagie
p cristi. Octõ tu nõ adeus de impassibilitate
ait palpate z videte qr ego ipe sum
Vez qr corpus glosm psecto subtia dõ
mino spualis aie oi violecia z resis
tencia remota z ex toto ibi adnatur
ipius aie ut i oibus subtiliã mypor z vir
tuti eius io qñ vis corpus glosm sit tagi
z palpabile p mbroz integritate z ideptitate
oius ut c dcm potest tñ se nõ tangi
z nõ palpabile pbere, ppter qd ihus post
resurrecionẽ ut se onderẽ hre sui corpis al
cius condicioẽ z qualitate dixit marie
magdalene. Noli me tãge nõ du c a ad
p m. at st d. Nõ credas me hre cor
pus passibile z aiale z posse mecu co
usari sicut prius qr q nũc vides me
i tua tũ loqui hoc e qr nõ dũ ascendi
ad pa mẽ ut locu glosm accipiam sicut
iã accepi corpus. Et ut onderet se habere
corpis sui integritate z ideptitate postmo
q vta eid m magd prodes pbuit pal
pandos z tangendos ¶ Adsciẽ e dd q
a e posse comede z a indige comede
Na angli pnut comede qr i corpe de
aere spissato assupto pnut cibu trãs
mutare nõ tñ ve comedunt qr nõ
hnt vera nũbra cibu recipientia ut
stomachu epar z intestina vñ dt aug
lib de mirabilibus sacre scripture qr angli
comedunt s nõ ruminatos cibos sto
cho z intestinis oferunt s statim ut
illud mdes degustare ut spuale nãlem
nõ corpore s ex toto transferut ppt quod
i angls q ivit cu Thobia nõ dicit
cu ceteris vobiscum comedebam s videbar
comede. Corpus nõ glosm pt comede
qr cibu pt recipe z ven cibus recipi
alit comestio nõ ect pfacto vltas z
integritat corpis z mbroz eius cu tñ
xps post resurrecionẽ adhoc pbandum comedit
cu discipulis ptẽ piscis assi z favum mell. vt
p; Luc ultio. Et corpus aiale z pt comedẽ
z vẽ comedit z egestate z necitate h; comedere
qr ppt restauracioẽ deperditi ubi suppo e in
vita aiali necaria. quod nõ e in corpe glorioso
qr ptate z vltate h; comedendi nõ tñ egestat
ut Beda dt ¶ Adsciẽ e dd q aliud e qre
ntr xpus potuit i corpe suo z aliqua trãs
formacioẽ z alteracioẽ facere ut discipulis nõ videret
i illa effigie i q eu vide consueverant. z a
e qrere an i oculis illoz discipuloz aliq effigies
fuerit impssa ut xpm nõ viderent i illa for
z nã qua hebat ulla transmutacioe i eo facta
Prima sit qra an xps potuit carnẽ suam
transforme ut revera alia eet effigies
tuc ab illa qua discipuli solebant intueri pla
nu e q potuit qr nõ minor potestas erat xpo
post resurrecionẽ q ante. Et planu e q ante i
mote Thabor transformacioẽ talem fecit in
corpe suo q splenduit facies eius sicut sol
Et sicut expresse dt aug i lib de ossñ evan
nõ sit factu e cu apparuit illis duobus disci
pulis q eorum oculi tenebant ne eu agnoscerent
q ut ait nõ incognitus accipientibus impedi
mentu i oculis eoz a sathana fuisse factum
ne agnoscerent ihm s tñ a xpo facta e pmissio
vsq ad sacram panis ut vtute corpis
eius pticipata remoto intelligitur minima
ut xpus possit agnosci. Vñ eudeoz erat
interior infidelitas z despacio. qr dicebant
Nos aut sperabamus. q d. amplius nõ speramus
q eet redemptur isrl. erat dyabolo instigante
z suggerente ita eoz effigies xpi i oculis
eoz adyabo facta e, ut ipum in ppria na
z forma eorum nõ agnoscerent. Et qr pp ista
dicit Cosmgat de z diss o i e z f q od e
asia eum stata pcepto sacramento panis e vtute
corpis x pticipata apti sut oculi eoz et
effugat inimic cognoscunt xpum i fractioe panis
¶ Adsciendu e dd q dotes i matrimonio dant
ad sponse onera z dispositioẽ lad vite suffici
encia z sustentacioẽ z ad hõdi pcetue

duratione et secundum illam similitudinem quatuor erunt proprietates in corporibus beatorum, quae et dotes. Primo ponit summam animae super corpus potestatem donationem, ex quo dominio corporis primo consequitur perpetua duratio, et sic est dos impassibilitatis. Secundo consequitur potestatem informationem et sic erit dos subtilitatis. Tertio consequitur velocissima motio et sic dos agilitatis. Quarto consequitur gloriae communicatio et sic erit dos claritatis. Secundo potest accipi per contrarietatem et malae dispositionis remotionem. Nam corpus animale in presenti statu est affectum qualitate contraria et est locatum grossa et densissima quantitate, tertio est figuratum nimia ponderositate et quarto est effectum nimia opacitate et tenebrositate. Contrarietas igitur removebitur per dotem impassibilitatis, grossa et dimensiva quantitas per dotem subtilitatis, ponderositas per dotem agilitatis et opacitas per dotem claritatis. Et hoc potest sumi per virtutum cardinalium perfectam adaptationem. Nam secundum Augustinum 83 quaestionum quatuor sunt virtutes quibus recte et spiritualiter vivimus, iustitia temperantia fortitudo et prudentia. Iustitiae igitur quae omnia ponit in equalitate correspondebit dos impassibilitatis. Temperantiae vero quae corpus attenuat correspondebit dos subtilitatis. Fortitudini autem cui nihil resistit dos agilitatis. Sed prudentiae quae est recta ratio agibilium dos claritatis. ¶ Ad quintum est dicendum quod animae beatae tres erunt dotes, puta visio, tentio et fruitio, quarum sufficientia potest accipi ut dicamus quod bona eterna et spiritualia in quorum contemplatione anima nostra erit nunc in presenti imperfecte cognoscit, quia solum videt ea per fidei obscuram cognitionem. Imperfecte ipsa tenet et possidet quia solum sperat ipsa per afflictivam et longam expectationem. Spes enim quae differtur affligit animam. Et tertio imperfecte ipsa diligit quia solum per voluntatis fluctuationem et inquietationem. In futuro igitur statu fidei obscuritati succedet aperta visio quia tunc anima videbit deum sicuti est. Spei vero tarditati succedet perpetualis tentio. Sed dilectioni caritatis fruitio et quietatio. Igitur visio tentio et fruitio erunt dotes animae beatae.

Lectio iij.

Quae cum abiissent ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem et nunciaverunt principibus sacerdotum omnia quae facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: dicite quia discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a preside nos suadebimus ei et securos vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud iudeos usque in hodiernum diem.

Iuxta ista ut superius dictum est emergit octava quaestio. Utrum Christi per principes sacerdotum fraudulenter occultatum. Nam secundum Crisostomum signorum factorum in passione et resurrectione Christi quedam fuerunt communia orbi terrarum sicut tenebre, quedam vero fuerunt specialia militibus custodientibus sicut nimia angeli apparitio et terre motus quae propter custodes facta sunt ut hiis visis stupefacti [illegible] et sic veritas divulgata magis fulgeret. Unde dicitur quod cum mulieres abiissent et recessissent a monumento ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem puta in iherusalem et nunciaverunt principibus omnia quae facta fuerant, qualiter videlicet angelus descenderat et lapidem revolverat et terre motus factus fuerat et qualiter resurrexisse angelus mulieribus nunciasset. Quo audito cum debuissent principes sacerdotum ad penitentiam converti magis in malitia persistunt quia congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, pecuniam eam quae ad usum templi fuerat constituta in redemptionem mendacii sicut prope antecessores de pecunia illa dederunt Iude proditori. Unde dicit Ioannes quod omnes qui stipendiis templi et hiis quae conferuntur ad usus ecclesiae abutuntur in aliis rebus quibus pro voluntate explicant, similes sunt scribarum et sacerdotum redimentium mendacium, et sic instruunt eos dicentes quod discipuli eius nocte venerunt et furati sunt corpus eius nobis dormientibus. Quod Chrisostomus: si dormiebant furtum videre non poterant. Et ne timore pilati a mendacio recederent subdunt: Et si hoc apud presidem fuerit auditum, nos

suadebimus ei et securos vos faciemus. Ex quibus
verbis omnes fuerunt corrupti in morte
Christi. Nam pilatus fuit princeps, plebs
iudaica commota, milites pecunia cor
rupti qui accepta pecunia fecerunt sicut
erant edocti. Et divulgatum fuit apud
iudeos verbum istud usque in hodiernum diem
quod hec dicta vel scripta sunt. Et sufficiebat
iudeis magnum intfecisse, sed tunc furti
discipulis imposuit, ut inter se pecuniam se
cerent, quod si episcopi sunt apud deum simplices tantam
virtutem habuit ut sui magni facerent
proditore. non est mirum si gentiles milites
pecunia sunt subversi. Sed hic possunt esse
quinque dubitationes. Prima utrum celare veritatem
semper sit peccatum mortale. Secunda utrum veritas Christi
fuerit valde probata. Tercia utrum patientium
privare in medicinis et in causa probata semper sit pec
catum mortale. Quarta utrum pecuniam inde
acceptam teneantur restituere. Quinta
utrum furari semper sit peccatum mortale.
Ad primam est dicendum quod sicut dicit hilarius
super hunc passum tribus modis peccatum
committitur veritatem celando. Primo si hoc fiat
humana timiditate. Unde dicit glossa super
io abso Non abscondi iniquitatem et cetera. Vita
accidalis multo in multos compliciatos
et tiore incuriatos veritas tacita vel
abscondita non est. Secundo si hoc fiat per
cupiditatem, sicut custodes veritatem
resurrectionis celaverunt cupiditate pecunie. Unde super
illo dicit hilarius quod resurrectionis plenitudinem
emitur et mendacium furti argenti comparatur
qui cupiditate pecunie et honore sibi Christi
veritas denegatur. Unde dicit Josue ad achor
Josue vii. da fili mi gloriam deo et confitere
veritatem atque indica mihi quod fecisti
quasi abscondere et celare veritatem est derogare
glorie dei. quod semper peccato mortali esse non potest.
Ad secundum est dicendum quod ad veritatem rei
quatuor requiruntur. primo testium sufficien
cia. secundo ipsius rei evidencia. tertio temporis con
veniencia. quarto omnis suspicionis carencia.
Secundum hoc veritas resurrectionis probata est.
Primo testium sufficientia, omnis enim creatura
testimonium perhibet suo creatori, quia

triplicata est quia quedam est pure spiritualis, quedam
pure corporalis, quedam non partim corporalis
et partim spiritualis. In primo gradu est angelus qui testimonium
dedit de resurrectione Christi qui descendit de celo, et
revolvit lapidem. In secundo gradu est terra et alia
elementa, et hec suum testimonium dedit quia terre
motus factus est magnus. In tertio gradu est homo
et mulier, et ambo dederunt testimonium in resurrectione Christi
Unde dixit petrus actus x dedit eum manifestum
fieri non omni populo sed testibus preordinatis a deo
nobis qui manducavimus et bibimus cum eo
postquam resurrexit a mortuis. Secundo rei evi
dencia, quia non fuit enigmatica vel obscura
vel figurativa resurrectio Christi, sicut fuit illa quam vidit
Ezechiel qui dixit factum est prophetante me, et
ecce commotio, et accesserunt ossa ad ossa unum
quodque ad iuncturam suam. Talis enim resurrectio
fuit figurativa quia significabat resurrectionem nostram
Sed resurrectio Christi fuit clara et evidens adeo quod non
potuit regulariter celari. Tertio temporis
convenientia, quia secundum augustinum, sicut per xl horas
fuit in sepulchro ut ostenderet veritatem sue mortis
ita per xl diebus in multis argumentis voluit ostendere
veritatem sue resurrectionis. Quarto omnis suspicionis
carentia quia secundum Crisostomum, dicere quod corpus Christi de se
pulchro fuisset furatum, non ostendit hoc fuit
fuisse mendacium, primo quia sepulcrum cum magna
diligencia militum fuit custoditum, secundo quia cum magna
cautela iudeorum fuit sigillatum, tertio quia nudo
corpore remanentibus sudario et linteaminibus
non fuisset sublatum, quarto quia collegium suorum discipulorum
propter metum iudeorum infra portas clausas erat
congregatum. Ad terciam est dicendum quod in privando pati
entium medicinis et ple vel in ipsis causis tempus peccatum
committitur. primo quia consentit malo et peccato est ipsum
malum facere. unde dicit apostolus ad Ro. primo Non solum
facientes sed et qui consentiunt facientibus digni sunt morte
Secundo quia proximus leditur. Nam si defendere plus oportet
quod veritas proximi patitur et hoc sine peccato esse non potest
quia sicut qui loquitur veritatem in corde suo et non egit
dolum adversus proximum suum meretur, sic faciens
contrarium demeretur. Tercio quia impio ad
iutorium prebetur quod non licet, quia sicut

scribi po pakp. Impio plicet auxilium idoneum dni medat. Et aliquitam e dd q resti
tucio e omis id quod e iniuste acceptum
consilio ut patrocinio alicuius. Et constat q si
aliquis pdit z succubit i ca vera z iusta pa
trocinio z consilio aduocati hoc e q aduocatus
defendit ptem suam z iniusta io suo consilio
z patrocinio iniuste aufert ab eo quidq aliquis
p quo ad restitucionem tenet non solum pretium quod
p salario suo accepit, vii z totum dampnum
quod ps adusa incurrit tot iusticia ptu consilio
z patrocinium. Et aliquid e dd q i duobus casibus
furari e licitum ps ptero ho i mei ut pponi
tur. Ista consnacio vite e de iure nali q q oia
sunt communia. Appacio vero rei e de iure
positiuo. Ubi ergo nitetio ut appacio rei no pt
stare sz cu consnacoe vite mee ut ppoi i licet
in accipe z furari, n e ppe furtum sed simile
in accipe z furtu q i tali casu oibus sit accepto qd appaci
furto. q i tali casu oibus sit accepto qd appaci
alti e tn meu sicut suu. Et si appacio vero
pt stare cu consnacoe vite mee ut ppoiunt
furari no licet. Et o licet furari d ma aucto
oibus eni i pcepto f e tabule no possit dispe
sare. Ho pt tn dispesare deus. Vn dic Aug.
i li. 83 qonu. q nullum velle decipe sima
Vitus e quelibet velle decipe simum Vitum e
hostem no decipe ista volunte e malum d ma
no Vtute ut aucto te e bonum. Lectio quarta

Undecim at discipli abierunt i galileam i mo
tem ubi constituerat illis ihus. Et vi
dentes eum adorauerunt quidam at dubita
uerunt. Et accedens ihus locutus e eis dicens
Data e m omnis ptas i celo z i tra. Euntes
ergo docete omnes gentes baptisantes eos i noie
pris z filii z spus sci docentes eos seruare
oia quecuq mandaui vob. Et ecce ego vobis
cum sum omnibus dieb usq ad consummatom
seculi. Responso q iv xpi p principes sacerdo
tu fuit dolose z fraudulent occultata in
pte ista euangelica o q ipsum iniet fuit euident
innata z declarata. Vn ait q videbat discipli
q Judas iam laqueo se suspenderat abierunt
i gali i mote ubi constituerat illis ihesus.

Ante eius passionem pdixat se eis ibi
manifestatur z p angelum mulieribus hoc
fuerat nunciatum z videntes eu adorauerunt
quidam aut dubitauerunt. Quales aute
dubitauerunt Lucas exprimit q cont
bati z pteriti disciplis existiabat se spiri
tum videre. Et Aug. in li o de consen euan dece
vicibus inuenitus apparuisse est post res
surectionem domini ex vsu ab hominibus p eius
resurrecti. p o admonentium mulieribus. s o
eisdem regredientibus a monumento i itinere. tercio petro.
quarto duobus discipli euntibus i castellum. v o
pluribus i ierlm ubi no erat thomas.
vi o ubi vidit eum thomas. vii o ad mare
tyberiadis. viii i mote galilee de q
hic loquitur. ix o recumbentibus
eis q erat iam ultimus recessurus. x o ipso
die ascensionis iam i celum eleuatum in
nube. De ista g ascensione viii dicit q
q eis dubitantibus ihus accessit ad eos
d. Data e m ois ptas i ce z i tra. Et
loquitur de ptate sibi data f humanitate
s qua inferior e patre ut ait Aug. quia euan
gelis no aut f diuinitatem q f illam
equalis z coeternus e patri. Et q s ptatem
sibi datam pdicatores mittit ubi
vite annunciatores io subdit Euntes
ergo docete oes gentes no iudeos tm
sicut prius s omnes gentes vtriusq sexus
vlr. Baptisantes eos i noie pris et
filii z sps sci docentes eos seruare oia q
cuq mandaui vobis. Et q ista tra
iniuncta eis magna z ardua erat ne
ipsi diffiderent pmittit eis suum auxilium
d. Ego vobiscum sum usq ad consumacionem
seculi. Omnibus eis f huanitatem cuz ab
eis recessurus sit tn diuinitate semp
fuit z est cu suis fidelibus z cu oibus
membris ecce usq ad consummacionem pre
z p o mo usq inetinum p pmacionem gle.
Sz hic pmit ee v dubitacoes. Pa
ptas data xo ps resurrectionem fuit potestas
instituendi sacramenta. Sa utr baptismus
sit primum omnium sacramentorum. Tercia utrum

aliquis debeat baptizari si puer non instruatur in fide. Tertia utrum expressio trinitatis personarum sit de necessitate baptismi. Quinta utrum Christus post resurrectionem ascenderit super omnes celos.

Ad primam dicendum quod in Christo fuit duplex potestas: auctoritatis secundum quod fuit verus deus, et humanitatis secundum quod fuit verus homo. Prima potestas non fuit Christo data temporaliter sed eternaliter per eternam generationem. Secunda potestas secundum quod homo fuit potestas capitis quia fuit homo non qualiscumque sed caput omnium hominum et angelorum. Capitis autem est habere super membra dominii potestatem vim influendi alia indicatione sue. Habet enim caput in membra influere et ipsa dirigere ordinare et iudicare. Secundum primam igitur potestatem Christus fuit sacramentorum institutor quia propria influit in ipsa membra virtutes et dona. Secundum secundam est constitutus a deo iudex vivorum et mortuorum. Cum ergo queritur an Christo post resurrectionem fuerit data potestas instituendi sacramenta, dicendum est quod potestas tamen instituendi sacramenta et iudicandi quantum ad ipsius efficaciam data fuit Christo in instanti conceptionis sue per gratiam personalis unionis; quantum ad temporis convenientiam tunc instituit quando fuit baptizatus; quantum vero ad meriti efficaciam data fuit ei per meritum sue passionis; sed quantum ad evidentiam data fuit ei post gloriam resurrectionis. Unde dicit glossa super isto verbo: data est mihi omnis potestas in celo et in terra, quod antequam Christus resurgeret a mortuis noverant angeli Christo se esse subiectos. Volens igitur hoc et hominibus notum fieri predicatores misit qui verbum vite cunctis nationibus predicarent.

Ad secundam dicendum quod sacramenta sunt quedam medicine expurgative peccatorum ut anima ipsa sentiat tamquam quibusdam spiritualibus medicinis defectibus et peccatis purgata efficiatur capax receptionis septiformis gratie spiritus sancti. Sunt autem anime nostre vii defectus. Primus est peccati originalis infectio. Secundus est perversa impugnatio. Tertius est peccati actualis et proprie perpetratio. Quartus est proprius anime in vita spirituali debilitatio. Quintus est peccatorum reliquie peccatorum de temporalibus. Sextus est pigritie contagio. Septimus est per carnalem concupiscentiam infectio nationum. Peccati ergo originalis infectio tollitur per baptismum; ideo est primum inter omnia sacramenta, quia per eum hoc efficiatur melius. Secunda impugnatio tollitur per sacramentum confirmationis quod est fortitudinis singularis. Reliquias vero peccatorum detrahit penitentia; tollit peccatorum maxima vincula. Sicut enim ad purgandas reliquias corporalis infirmitatis homo utitur unctione et lotione, ista unctio extrema expurgat reliquias peccatorum. Unde dicit Iacobus apostolus: et si in peccatis fuerit dimittentur ei. Ignorantie caligo tollitur per sacrum ordinem. Sed carnalis concupiscentie infirmitas tollitur per sacramentum matrimonii.

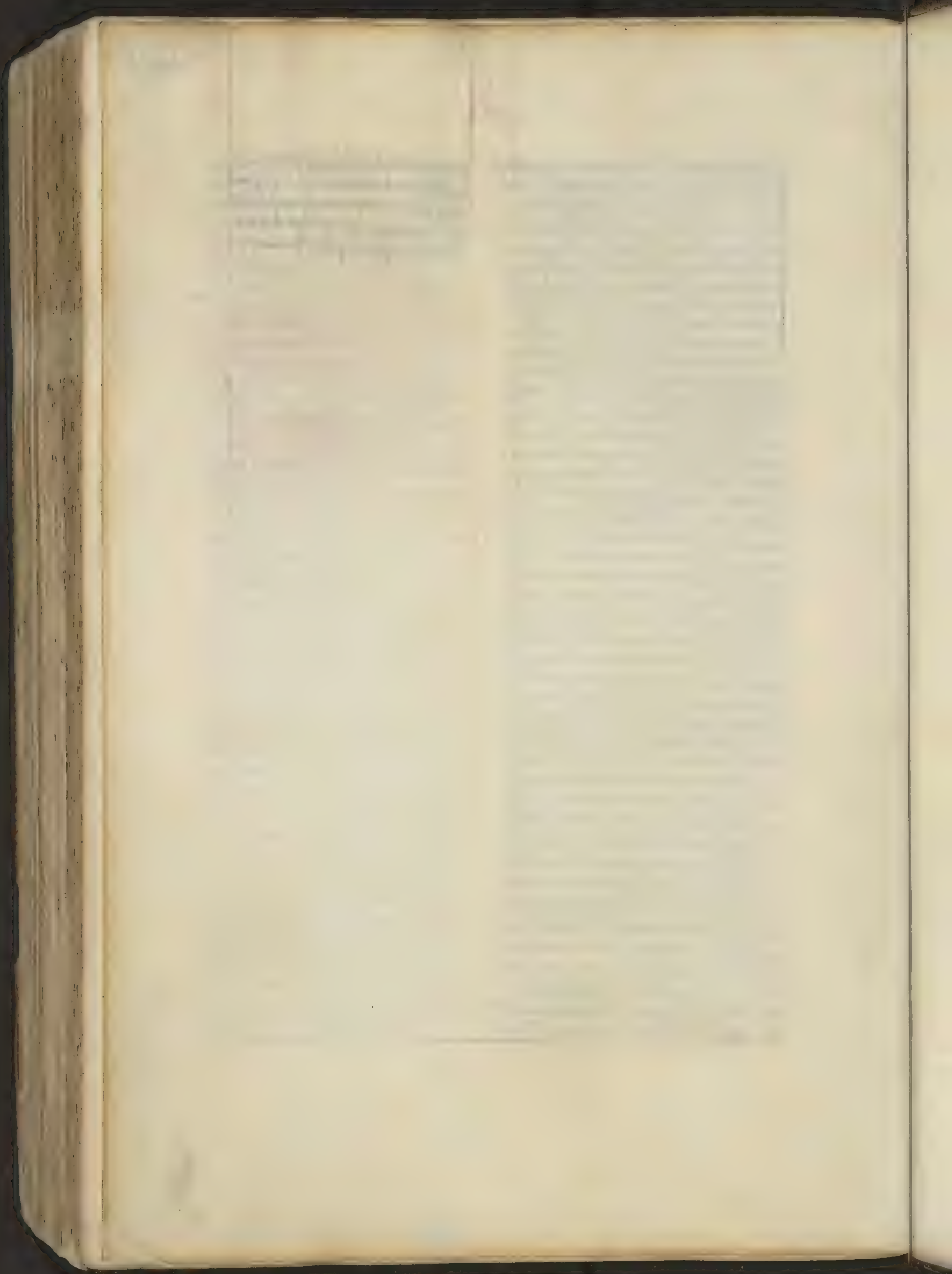
Ad tertiam dicendum quod sicut dictum est baptismus est quedam spiritualis medicina que expurgat infectionem peccati. Sicut ergo videmus in medicina corporali sic in hac medicina spirituali debemus imaginari. In medicina autem corporali talis ordo servatur quod primo debet esse corporis preparatio et dispositio, nisi enim corpus disponeretur prius et prepararetur per propriam preparationem medicine plus possent nocere quam prodesse. Secundo debet esse ipsius medicine superioris vel receptio, et tertio debet esse regiminis observatio. Sit ergo talis ordo servandus in medicina spirituali quod ante preparatio et dispositio fit per doctrine fidei instructionem, ut si est adultus per se ipse per se vel in hiis que sunt fidei instruatur. Si non est puer carens usu liberi arbitrii alius in persona eius fide christiana perstatur. Unde dicitur de consecratione dist. iv: quod qui baptizandi sunt oportet ut per se symbolum fidei addiscant et se vel per se reddant. Medicine vero spiritualis receptio fit per trinam immersionem in aqua cum invocatione trinitatis. Sed regiminis observatio fit per impletionem et observationem mandatorum dei et eorum que post docuit et fecit. Et hunc ordinem expressit in hac ultima lectione evangelii Matthei. Nam ante preparationem tangit cum addit: baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Sed boni observationem tangit cum postponit: docentes eos servare omnia quecumque mandavi vobis etc.

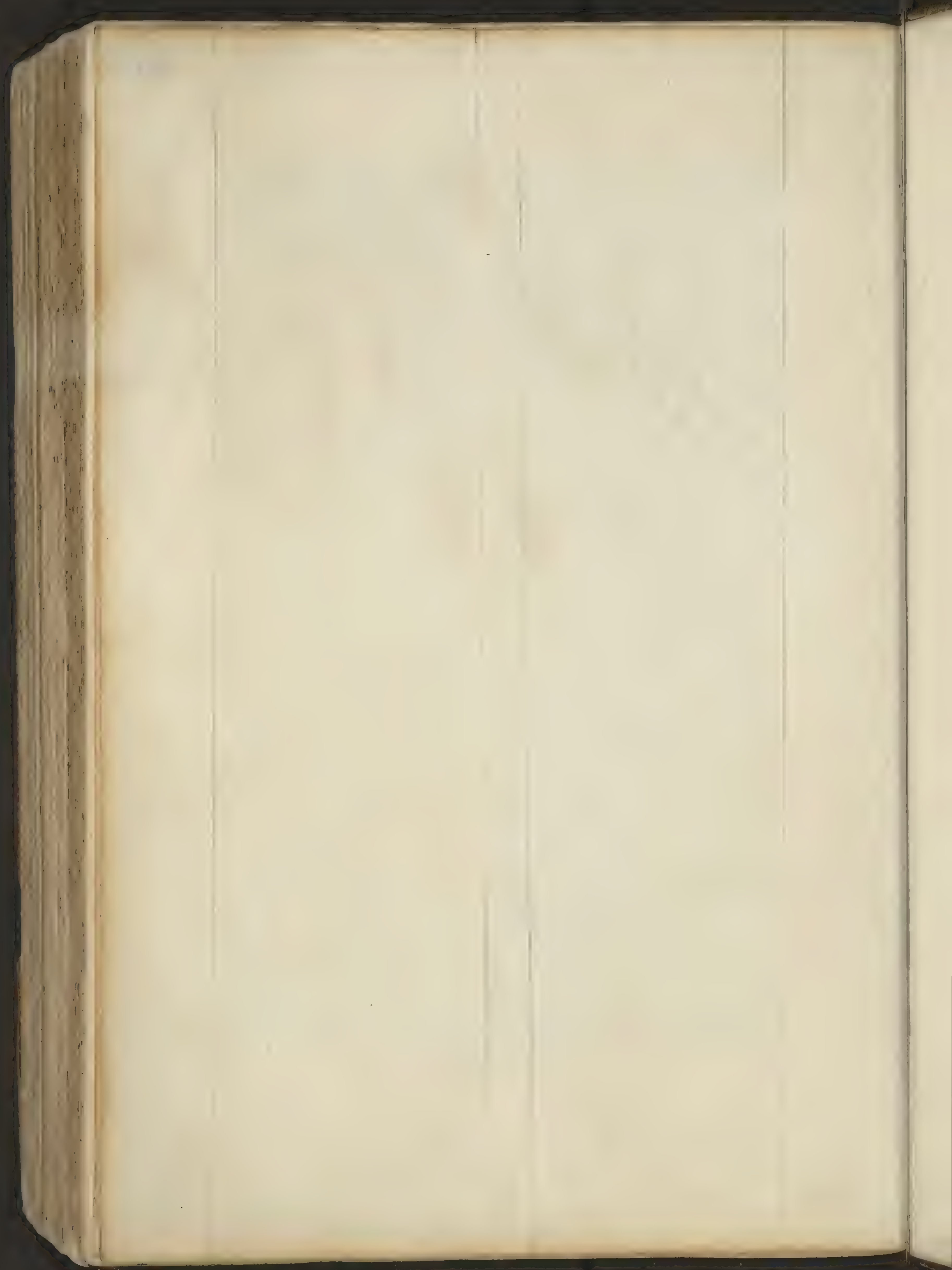
Ad quartam dicendum quod expressio trinitatis est de necessitate baptismi propter triplicem rationem. Secundo propter inseparabilem operationem. Sicut enim deus sicut inseparabilis est substantia trinitas personarum ita inseparabilis est operatio

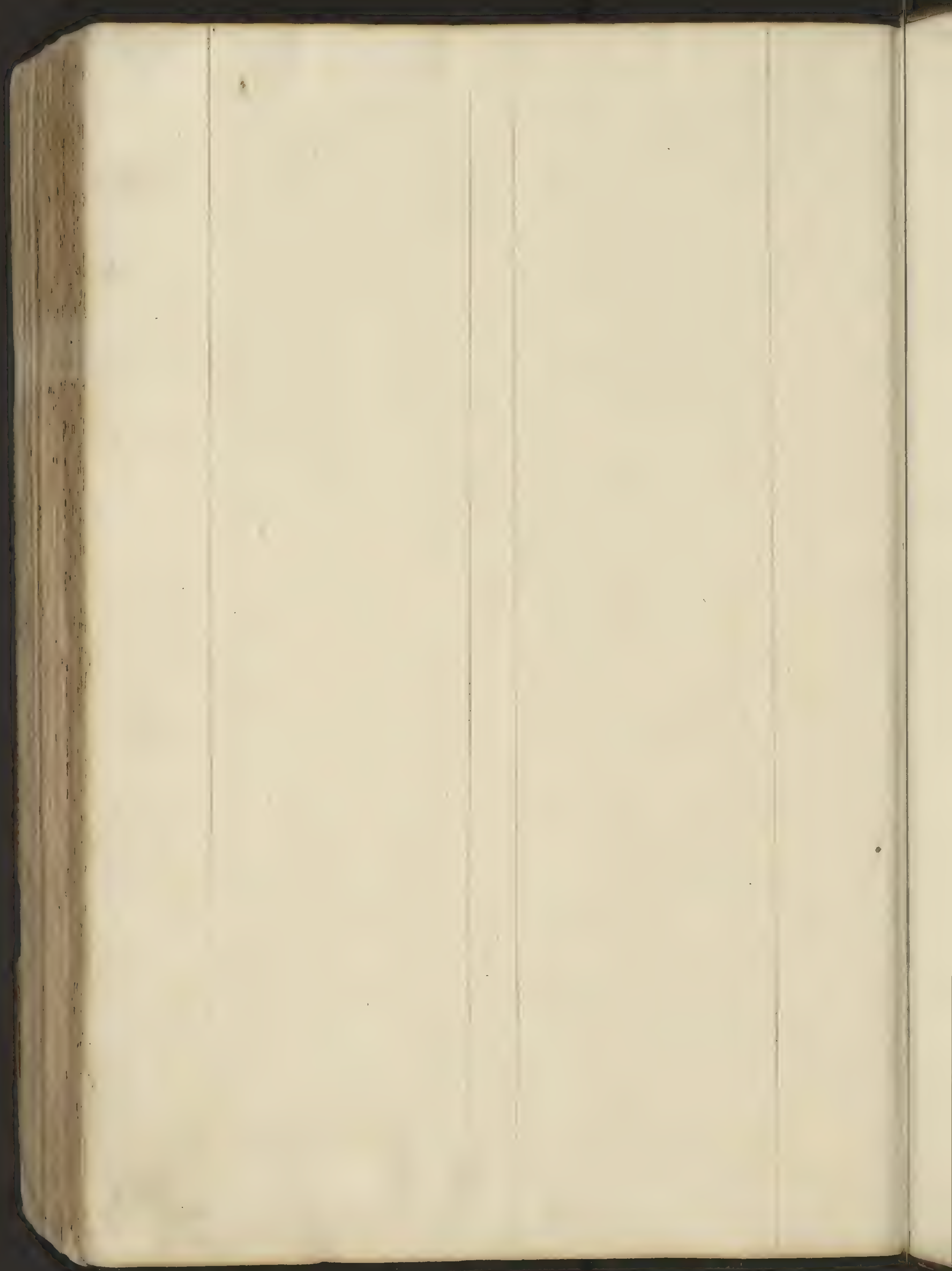
vnde dicitur de conse. di. 4a. quod quicumque immersus fuit
in aqua sine inuocatione trinitatis sacramentum regeneracionis non habet. Secundo propter sensibilem significacionem
quia sicut baptismus requirit materiam sensibilem in qua fit
puta aquam, vnde nec baptisantur qui baptisantur
in oleo uel vino, crederet certa baptismus debet fieri
in aqua, ita non baptisantur exprimens vnam personam
trinitatis crederet certam et fidem habens de omnibus
personis. Tertio propter Christi institucionem. Nam ex ipsa
institucione Christi sacramentum habet efficaciam et
virtutem. Si quis ergo pretermitteret aliquid de
hiis que Christus instituit in administracione
sacramentorum, sive propria ordinacione uel re-
uolucione quam suam virtutem sacramenti non alligat
sacramenti virtutem et efficaciam non confert. Cum ergo
Christus expressit hic omnes personas diuinas
in forma baptisandi quando ait In nomine patris et filii et spiritus sancti
concludendum est quod expressio vocalis trinitatis est de
necessitate baptismi. Secunda conclusio est quod debuit
in specie hoc requirit, ut cuilibet humiliacioni
sua exaltacio correspondeat. Christus autem dupliciter
se humiliauit. Primo per mortis passionem. Nam illud
apostoli humiliauit semetipsum factus obediens usque ad
mortem. Secundo per corporis sepelicionem. Sicut ergo
humilitati correspondet debita exaltacio gloriose
resurreccionis, ut sicut anima eius fuit vere a corpore
separata et ad inferos descendit ita congruum erat
ut in resurreccione ab inferis reducat in suo corpore
vniretur, quod est resurgere. Et sic damascenus resurreccio
eius que accidit est inter... ta surreccio. Secundo
non humilitati correspondet debita exaltacio gloriose
ascensionis, ut sicut in sepultura sua corpus
eius terrestri loco fuit sepultum ita conueniens
erat ut eleuaretur super omnes celos corporaliter
ut dicit glosa super primo libro Eleuata est magnificencia
tua super celos. Et super omnes celos ascendit spiritualiter
vnde dicit glosa super primo libro Et vsque eius vsque
ad summum eius, quod reditus Christi in ascensione
fuit vsque ad patris equalitatem et super omnes an-
gelos spiritus. Et fuit super omnes celos intellectuales
alius, quod super intellectum et cognicionem omnium crea-
turarum. Vnde super illo libro Ascendit super cheru-
bin dicit glosa quod id est propheta cherubin nominat
qui interpretatur plenitudo sciencie quod sublimacio

Christi excedit plenitudinem sciencie omnium
angelorum. Cuius sublimacionis et ascensionis
gloriose participes nos faciat Christus filius dei
qui cum patre et spiritu sancto est unus deus
benedictus in secula seculorum. Amen

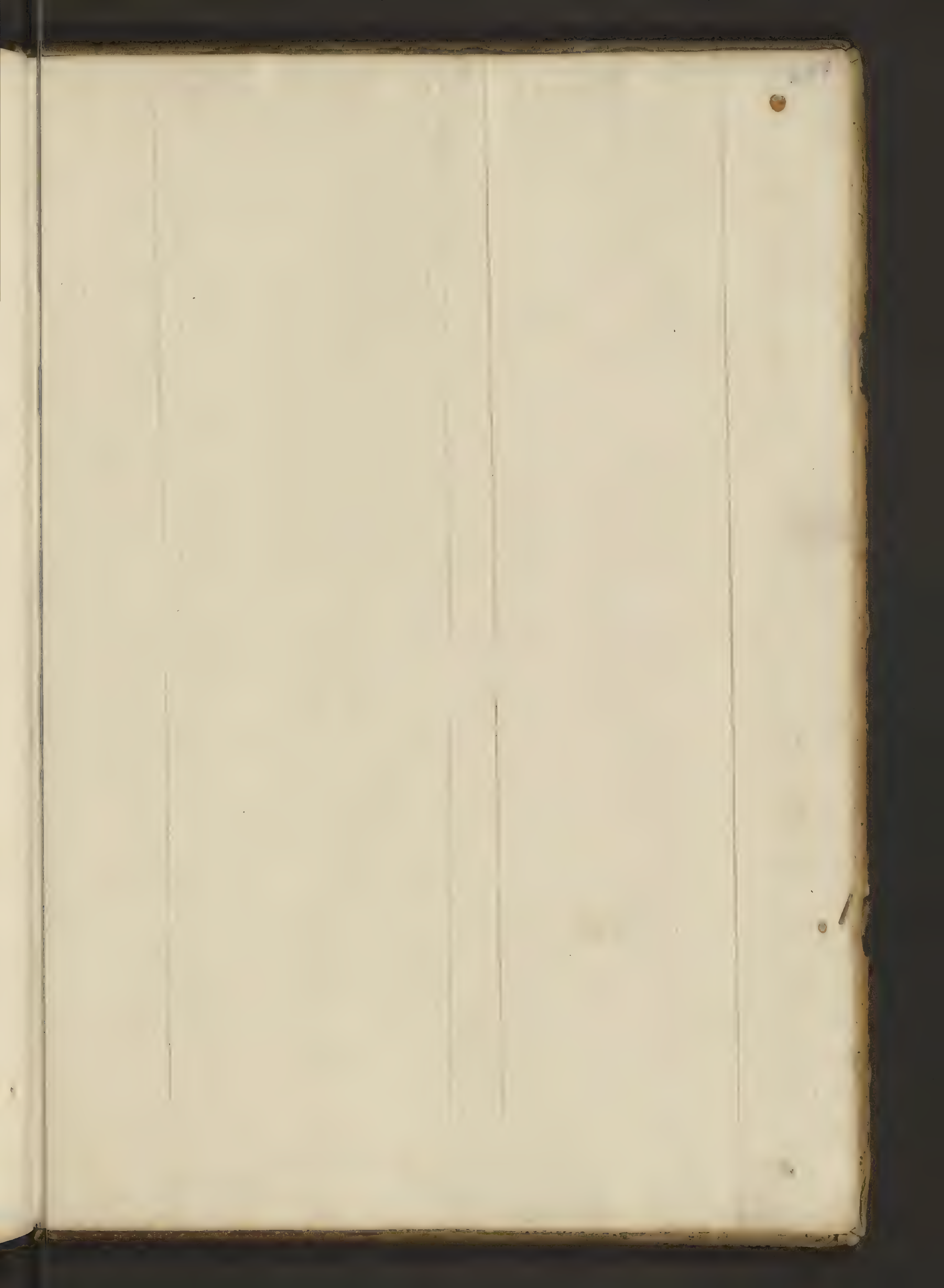
Explicit lectura super Euuangelio
sancti Mathei finita Anno domini
millesimo quadringentesimo primo

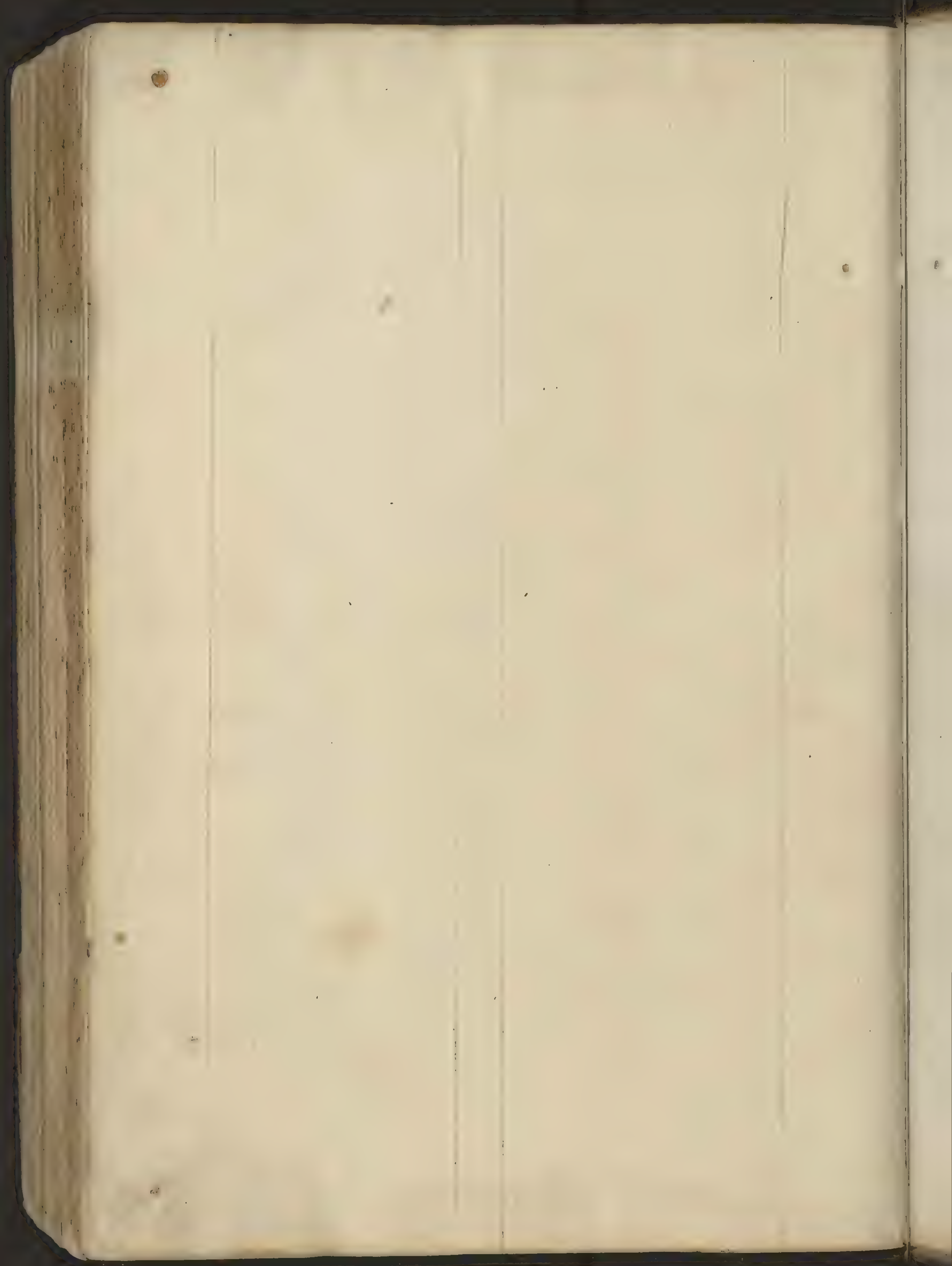

q' st xxxj quaterni exceptis de pergameno impressis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]

